SCRIERI

ŞI

DOCUMENTE GRECEŞTI

PRIVITOARE LA ISTORIA ROMÂNILOR

DIN ANII 1592—1837

CULESE ŞI PUBLICATE

—IN TOMUL XIII DIN DOCUMENTELE HURMUZAKI—

DE

A. PAPADOPULOS-KERAMEUS

TRADUSE DE

G. MURNU şi C. LITZICA

BUCUREŞTI

INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU

16, STRADA PARIS (fosta DOAMNEI), 16

1914.

36 018.

SCRIERI

ŞI

DOCUMENTE GRECEŞTI

PRIVITOARE LA ISTORIA ROMÂNILOR

DIN ANII 1592—1837

CULESE ŞI PUBLICATE

—IN TOMUL XIII DIN DOCUMENTELE HURMUZAKI—

DE

A. PAPADOPULOS-KERAMEUS

TRADUSE DE

G. MURNU şi C. LITZICA

BUCUREŞTI

INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-ŞOR I. ST. RASIDESCU

16, STRADA PARIS (fostă DOAMNEI), 16

1914.

PREFAȚĂ.

In această carte s'au strâns toate textele grecești cari s'au găsit treptat și au o legătură mijlocită, sau nu, cu soarta Grecilor și Românilor din al 18-lea veac încoace, de când cei dintâi robiau Turcilor amar, iar cei din urmă duceau viață mai tihnită într'un Principat de sine ocârmuit, dar împovărat de biruri. Așà cum sunt ele, ne învață în multe privințe și rămân ca mărturii, că aceste amândouă popoare au avut în trecutul lor aceleași suferințe, și că, pentru alinarea lor, au căutat a se ajută la olaltă în felurite chipuri. Aceste texte aruncă lumină îndestulătoare și asupra politicei și cârmuirii de atunci a Turcilor, și asupra curagioasei activități a patriarhiilor și asupra evlaviei ce aveau Românii de atunci față de ele; pe lângă aceasta ele contribue la o mai de aproape cunoaștere și apreciere a literaturii grecești desvoltate în cursul veacului al 17-lea și al 18-lea, și mai ales a istoriografiei, pe care, deși e cuprinzătoare, dar necercetată încă, o îmbogățesc în deajuns cu memorii nouă și cu unii scriitori necunoscuți până acum. Și e curios că aproape toată istoriografia grecească din acele vremi povestește fapte comune ale Grecilor și Românilor [1]).

Cel dintâiu text din cele cuprinse aici este cel ce împreună cu două anexe (pag. 41—43) poartă titlul de «Istoriile lui Alexandru Mavrocordat» (p. 1—41), în care acest vestit Grec din veacul al 17-lea (cunoscut sub numele de Exaporitul) [2]) din cunoștință proprie și în urma participării personale la

[1]) Acest caracter comun îl înfățișează cele mai multe scrieri cu caracter istoric cari dela Pseudo-Dorotheus până la Dionisie Fotino au fost scrise de învățați greci în Turcia și în România. Afară de cele cunoscute datorite lui Dositeiu al Ierosalimului, lui Ipsilanti, lui Daponte și altora, mai sunt și altele de alți scriitori, cum e Mateiu Myreon, Gheorghe Palamidi, Anastasie Gordios, Nicolae Kyparissa, Hrisant al Ierosalimului, Teodor Dascălul, Naum protosinghelul, Petru Depasta, Manolache Persianu ș. a. Vezi texte de ale lor în *C. Sathas*, Μεσαιων. Βιβλιοθήκη, t. 3; *É. Legrand*, Epistolaire grec, Paris 1888; *É. Legrand*, Bibl. grecque vulgaire, Paris 1881, t. 1—3. *É. Legrand*, Recueil de poèmes historiques, Paris 1877. *É. Legrand*, Recueil de documents grecs concernant les relations du Patriarcat de Iérusalem avec la Roumanie, Paris 1895 și 1903; *C. Daponte*, Éphémérides daces publiées, etc. par *É. Legrand*, Paris 1880—1883, t. 1—3; *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, Buc. 1888; *C. Erbiceanu*. Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Buc. 1888.

[2]) Cine este Mavrocordat Exaporitul, e de prisos s'o spunem aici; cetitorul are la îndemână, între altele, importanta biografie, care sub forma unei îndoite prefețe ocupă aproape 115 pagine din luxoasa carte: *Alexandru Mavrocordat Exaporitul, 100 scrisori*, editate sub îngrijirea lui Th. Livada. Triest 1879, in-4-° (Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐπιστολαὶ ρ'. Ἐκδίδονται ἐπιστασίᾳ Θ. Λιβάδᾶ, Triest 1879). Cfr. *É. Legrand*, Généalogie des Mavrocordato. Paris 1887 și 1900. *A. Papadopolŭ-Calimahŭ*, despre Alexandru Mavrocordatŭ Exaporitulŭ și despre activitatea sa politică și lite-

treburile de atunci ale Turciei ne prevestește, sub forma unui jurnal, lucruri privitoare la activitatea diplomatică, politică și militară a guvernului otoman și tot odată ne descrie amănunțit cele două expediții în potriva Austriei, la cari a luat parte și el însuș ca dragoman.

Acest jurnal, care stă în relație și cu istoria Românilor, eu nu-l cunosc decât după un singur codex, care se păstrează sub numărul 129 în biblioteca mitocului S-tului Mormânt în Constantinopole; el e alcătuit din două părți și întrunește două deosebite manuscrise dela începutul sec. al 18-lea [1]). Partea întâia din ele, în 78 file, cuprinde jurnalul lui Mavrocordat fără nici un titlu; titlul «Istoriile lui Alexandru Mavrocordat» se află de mult scris numai deasupra codexului și de bună seamă se datorește vreunui caligraf sau vreunuia din membrii familiei Mavrocordat. Transcrierea fu făcută după cererea mea în anul 1891, de caligraful Ilie Raftopol din Constantinopole [2]), care a îngrijit ca textul să fie credincios redat în caietele sale, așà cum se găsește în codex, fără nici o prefacere sau îndreptare.

De aci se vede că textul este plin de greșeli de scriere, pe alocuri ca sintaxă greu de înțeles, liber. La tipărirea lui am înlăturat diferitele greșeli de scriere (forma cuvintelor, rostirea lor fonică), a căror îndreptare nu aduce nici o scădere la înțelegerea frazei, pe când incongruențele sau abaterile sintactice le-am lăsat așà cum se aflau în codex, căci toate provin fără îndoeală dela autor. Acesta, precum arată succesiunea însemnărilor sale proprii, își scriă știrile sale la răstimpuri într'o singură zi, pe timpul de călătorii trudnice, de griji și temeri, în minute de răgaz, când se întâmplă să fie singur și scăpă de ochii și curiozitatea stăpânilor lui. Din pricina asta firește puteà să rezulte și anomalii de sintaxă, și fraze neisprăvite, și expresii obscure, și stil felurit; și în adevăr acesta din urmă nu e de loc unitar, uneori fiind simplu, popular, altădată mixt, arhaic și modern, ba chiar și foarte arhaic [3]). Așà cum e întreg acest jurnal, se pare că el a fost scris treptat în cărticele purtate în buzunar, fără nici o pretenție, numai spre aducere aminte și spre uzul autorului, așà precum se scriu întâmplările zilnice vrednice de amintire în așà numitele carnete (memorandum, carnet de poche); mai târziu după moartea autorului altcinevà, vreun secretar bunăoară sau vreunul din rudele

---

rară. Buc. 1884. O monografie despre vieața, activitatea și operele lui Mavrocordat din punctul de vedere istoric-literar nu s'a scris încă. Scrisori inedite de ale lui se află destule în manuscrise; unele din ele, cari lipsesc din ediția lui Livada, se găsesc în următoarele cărți; *Πρωΐα*, revistă bizantină ed. de M. Ghedeon. Constantinopole 1876, p. 13—14. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, 1881, vol. I, p. 1—8, 25—25, 39—41, 67—69, 81—83, 97—99, 123—125, 141—145. Ibidem, 1883, t. 4, p. 179. A. Paleologu, Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1884, Constantinopole 1883, pag. 315. Κέκροψ, foaie periodică. Cair 1886, p. 171.

Date nouă cu privire la genealogia lui Al. Mavrocordat, vezi la *S P. Lambros*, Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου. Atena 1899, p. 50—52.

[1]) Vezi despre acest codex Ἱεροσολυμικὴ Βιβλιοθήκη de A. Papadopulos-Kerameus, vol. 4, p. 114. Acest codex întâiu purtà N-rul 77; vezi C. Satha, Μεσ. Βιβλιοθ., vol. I, p. 287.

[2]) Fu transcris mai nainte și de alții, precum e scriitorul biografiei lui Al. Mavrocordat în cartea lui Th. Livada; el a dat și câtevà părți textual. Vezi Al. Mavrocordat, ἐπιστολαὶ ρ', op. cit., p. 92—95.

[3]) Varietatea stilului se învederează și din forma dublă sau multiplă a numelor proprii, mai ales la toponimie. Așà Mavrocordat scrie Ὄσεκι sau Ὀσέκιον (Osek); Ἰουδόυμ, Ἰουδούμιον Ἰούδα, Βούδα, Ἰούδη, Βουδίνη (Buda); Οὐϊβάρι, Οὐϊβάριον, Οὐϊβαρῖνον (Ujvar); Σεξάρι, Σαξάριον (Soroksár), etc.

lui, vrând a face o carte, le-a copiat în caiete deosebite, caiete păstrate până la noi în acel codex, din care provine ediția de față [1].

Al doilea text tipărit aci (p. 45—68) este cel alcătuit de Afenduli Constantinopolitanul: «Istoria parțială a faptelor ce i s'au întâmplat regelui Suediei Carol, pe când se află la Bender, după încheierea păcii între Turci și Ruși la Prut». Și acesta e cunoscut numai după un singur manuscris curat, care pare a fi scris de mâna autorului; e compus din 69 file cari formează acum partea a doua a codicelui al 129-lea din biblioteca mitocului S-tului Mormânt din Constantinopole.

Despre autor eu nu cunosc altcevà decât ce spune el despre sine. Așà din titlul complet al scrierii sale (p. 45) aflând că se trăgeà din Therapia Bosforului și că îndeplinind datoriile de clucer la curtea domnească a Țerii-Românești sub Constantin Basarab Brâncoveanu, a fost numit capuchehaiaua sa la Bender, fără îndoeală pe lângă comandantul turc de acolo, pe vremea când petreceà pe acolo, refugiindu-se în urma strălucitelor sale biruințe, eroul din Suedia, regele Carol al 12-lea. Nu se știe dacă lucrarea lui Afenduli în Bender începe din anul de refugiu a lui Carol acolo, sau dela începutul răsboiului ruso-turc, care a izbucnit în urma stăruinței refugiatului; ceeace reiese lămurit din ea însă, e că s'a găsit acolo după încetarea răsboiului și încheierea păcii, în anul când s'a hotărît din partea Turcilor întoarcerea în patrie a lui Carol; și cauza petrecerii sale acolo erà porunca guvernului otoman ca și Principatul Ungrovlahiei să procure pentru Carol și oștirea sa provizii de făină și de orz în 700 de care, provizii cu supravegherea și transportarea cărora fu însărcinat de către Domn, Basarab Vodă, Afenduli al nostru. Așà petrecând în Bender, Afenduli a avut prilej să povestească cu amănuntul, având un post oficial pe lângă Turci, tot ce aceștia făceau cu privire la Carol și la Poloni, fără a uità a transcrie poruncile respective venite din Constantinopole la Bender, precum și de a le tălmăci din turcește în grecește spre știința domnului Basarab Vodă și spre completarea scrisorii dramei, al cărei martor ocular a fost el vreme îndelungată (1711—1713). Drept care Afenduli ne dă despre această dramă destule știri din punct de vedere turcesc; dar și din punct de vedere suedez avem lucrarea unui scriitor grec, a lui Alexandru Amira, despre petrecerea lui Carol în Turcia. Acesta, slujind multă vreme ca întâiul său tălmaciu de limbile orientale, a scris în grecește «*Istoria autentică a lui Carol al 12-lea regele Suediei, în vremea petrecerii lui în Turcia, care a ținut cinci ani și trei luni*». Textul grecesc e necunoscut; dar se păstrează cel italienesc scris de însuș Amira, și pe care cu însemnări

[1]) Scriitorul biografiei lui Mavrocordat, Th. Livada (op. cit.), având ca punct de plecare nestatornicia lexicală sintactică a jurnalului său a considerat drept autor al lor pe un secretar care servià pe Mavrocordat (p. 92). Părerea biografului despre aceasta este însă cu totul neintemeiată, deoarece însuș Mavrocordat vorbește despre sine adesеori în jurnalul său, bunăoară la pag. 8—9, 18 ș. a. Părerea aceasta va fi fost probabil întărită de presupunerea că copia păstrată se ziceà autograful autorului. Adevărul, după mine, este că avem în el o simplă transcriere a carnetului autograf (nepăstrat până la noi) al lui Mavrocordat.

prețioase și cu știri complementare după acte l-a edital întâiu eruditul istoric român, profesorul N. Iorga [1]).

Foarte însemnat din diferite puncte de vedere e al treilea (p. 69—142) și al douăzeci și șaselea text (p. 483—493), «Efemeridele» proprii ale lui Constantin Caragea, care și despre sine ne vorbește îndeajuns în aceste efemeride. El este cunoscut din anul 1769, când Grigorie Alexandru Ghica fu ales ca Domn al Ungrovlahiei [2]). A fost secretar al acestuia în București, și se poate ca și el, de acolo, să se fi dus la Petersburg cu Grigorie Vodă care de bunăvoie se predase în robia Rușilor, și să fi rămas acolo până la întoarcerea acestui Domn în Moldova și alegerea lui în anul 1774 ca Domn al Moldovei. In Septemvrie la anul 1777 fu ridicat de Grigorie Vodă la rangul de mare comis (vezi p. 69), dar peste puțin, după decapitarea Domnului în Iași (1 Octomvrie), e numit de noul Domn Constantin Moruzi, când acesta se află încă în București, ca membru în Locotenența Domniei. După sosirea Domnului în București [3]), el e orânduit ca ispravnic în Soroca cu scop de a spionà mișcările militare ale Rușilor asupra Poloniei; și aceasta în urma ordinului dat de Poartă, care a silit pe Moruzi să-i transmită regulat toate știrile despre aceste mișcări urmărite de spioni. Această neplăcută slujbă a făcut-o Caragea cu succes și fără cârtire până în Maiu 1778; pe la mijlocul lui Iunie el e ridicat la dregătoria marelui Spătar; tot odată i se dă slujba de traducător al ziarelor franceze și de primitor al rapoartelor spionilor puși de dânsul în diferite părți, precum și aceea de secretar al corespondenței particulare a Domnului (p. 91—92).

In August 1780 e dessărcinat de spătărie (p. 106), apoi se căsătorește cu Ralița Ghica (p. 107) și în 30 Septemvrie, dobândind titlul de hatman, e trimis la Constantinopole ca reprezentant (capuchehaia) al Domniei pe lângă Sublima Poartă (p. 98).

De atunci rămâne aici statornic, probabil slujind ca reprezentant al Domnului cât timp a domnit Constantin Moruzi.

Caragea ca secretar în Ungrovlahia și dregător în Moldova a imitat Greci anteriori secretari domnești, cari în afară de propria lor dregătorie, slujiau și ca cronicari ai întâmplărilor din principate și din Turcia, precum eră bunăoară în Ungrovlahia sub Constantin Nicolae Mavrocordat, Constantin Daponte, care a scris cunoscutele și prea prețioasele sale «Efemeride dace». Ca și Daponte, și Caragea a scris efemeridele a patruzeci de ani; din nefericire însă, o bună parte din ele ori s'au pierdut ori se ascund unedevà și

---

[1]) Storia del soggiorno di Carlo XII in Turchia scritta dal suo primo interprete Alessandro Amira e pubblicata de N. Iorga. Bucarest 1905.

In prefață editorul a adunat informații bogate despre Amira și lucrările sale; de îndreptat e numai numele Levantino, căci Amira Alexandru nu eră nici Levantin, nici catolic, ci un Grec ortodox poliglot din Smirna, din vechea familie a Amirazilor ce și astăzi se află acolo ca familie de frunte. Pe Alexandru Amira îl amintește și clericul aventurier Serafim. Vezi *Παρνασσός* (Atena 1880), vol. 4, p. 37.

[2]) *A. Ipsilanti*, Intâmplările de după luare, p. 465 sq.

[3]) Din greșeală în loc de Iași (nota trad.).

rămân inaccesibile. Până astăzi am cunoscut numai trei codice autografe ale lui Caragea; ele sunt următoarele:

1) Codicele Bibliotecii Publice Imperiale din Petersburg, No. 201. El e de hârtie și e lung de 0.20, lat de 0.148 m., și are 188 de pagine, dintre cari multe sunt nescrise (și anume p. 24, 65—70, 81, 82, 84, 90, 94—98, 100, 110, 115—127, 130—156, 159—163, 165, 169—173). Titlul lui este: *1777 Septemvrie 1, până la sfârșitul anului 1780. Efemeride scrise de mâna lui Constantin Caragea.* Așà avem aci însemnări cronografice de ale lui, toate autografe, pentru trei ani și mai bine. Acestea alcătuesc Efemeridele trecute sub No. I al acestei cărți; din nefericire însă ele ajung numai până la 11 Noemvrie 1780 și rămân neisprăvite din cauză că i s'a pierdut sfârșitul codicelui, în care se cuprindeà urmarea cronicei până la sfârșitul lui Decemvrie din acelaș an. Textul în adevăr se întrerupe în el în mod brusc până la fraza neisprăvită «și zise că», iar continuarea ei și restul textului Efemeridelor va fi fost cuprins cel puțin într'un caiet.

2) Codex 768 din Biblioteca Mitocului S-tului Mormânt din Constantinopole. Și acesta e de hârtie; lung de 0.215 și lat de 0.15; are 89 de file nepaginate, din cari rămân destule nescrise (adecă foile 16—19, 20^b 21^b, 22^b, 23^b, 24^b, 25^b, 30—32, ș. c. l.). Titlul aici e următorul: *Urmarea Efemeridelor anului 1788 și 1790, de Constantin Caragea.* Acest text care se sfârșește cu Iunie 1790 l-am transcris în 1881; dar din nefericire de atunci am pierdut unele foi din copia mea și de aceea a fost inserat așà defectuos sub No. II (pag. 102—105); abià anțerț am regăsit amestecate cu alte caiete de ale mele părțile pierdute, cari au sporit în deajuns continuitatea textului (v. p. 483—493).

3) Codex în Biblioteca Publică imperială din Petersburg sub No. 201^b. Și acesta e de hârtie (lung 0.172, lat 0.125) și numără 105 file, dar nu toate scrise (file nescrise: 2, 3, 5—9, 10^b, 12^b, 14^b, 15^b, 16^b, 18^b, 19^b, 20^b, 21^b—22^b, 23^b, 24^b—27^b, 28^b, 32, 34^b, 37^a, 38^b, 43, 48^b—49^a, 67^a, 68^a, 70^a—72^a, 75^b, 77^b, 92, 97). Are următorul titlu: *Efemeride din 1808 până la 1812 culese de Constantin Caragea* [1]). Acestea au fost înserate întregi sub No. III între pag. 105—142.

Aceste trei codice sunt, socotesc, deajuns spre a mărturisi că au mai fost și alte patru sau cinci asemănătoare pentru 1767—1776 și 1781—1787, dar fiecare din ele va fi cuprins efemeride de trei ani și mai bine, ca și cele trei cunoscute. Dacă cumvà Caragea a continuat jurnalul său și după anul 1811, e cu totul peste putință s'o conchidem, din cauza deplinei necunoștințe a anului morții sale; ca scriitor însă cu mintea îndreptată spre tot ce-i pozitiv, e vrednic de încredere și de studiu, judecata-i fiind dreaptă, limba-i deslușită și tot ce înseamnă în cronica sa e văzut de el și poartă pecetia exactității. Cea mai mare parte din știrile date le-a scris în biurourile cârmuirii din București și din Iași sau în secțiile Sublimei Porți, unde lucrà în calitate de capuchehaia, adunând astfel și controlând știrile sale așà zicând din izvor de frunte, și

[1]) Cele două codice ale efemeridelor lui Caragea le-a cumpărat Biblioteca din Petersburg în 1875. Vezi Отчетъ Импер. Публ. Библіотеки за 1875 г. с. Петербургъ 1877, p. 57.

de foarte multe ori, din chiar scrisorile oficiale trimise Porții din diferite provincii ale Turciei. Din punct de vedere gramatical, se vede că i-a lipsit o aprofundată cunoștință a limbii eline; stăpânià numai limbi europene cu cari se va fi îndeletnicit încă din fragedă copilărie. Știà atâta elinească numai spre a-și puteà expune clar ideile și cunoștințele sale; pentru el ortografia istorică a cuvintelor erà indiferentă; de aceea efemeridele lui scrise cu mâna proprie sunt de multe ori pline de greșeli ortografice. Acestea s'au păstrat cu credință la tipărirea textului din respect față de scriitor; dar tot ce puteà aduce greutăți de înțeles traducătorului român al acestei cărți a fost indicat odată numai sub text după ortografia originală.

Un istoriograf serios, deși nu totdeauna sigur, al sec. al 18-lea este fără tăgadă Atanasie Comnen Ipsilanti. Din cronica sa cea mare intitulată *Ecleziastice și Politice în XII cărți* s'au reeditat, precum se știe, numai cele trei cărți din urmă [1]).

Editorul Ghermanos arhimandritul Aftonide asigură că manuscrisele analelor lui Ipsilanti au fost luate (probabil în primul sfert al sec. al 19-lea) de arhiepiscopul sinait Constante din casa lui Atanasie Ipsilanti, ce și azi se păstrează în Neohor, și au fost salvate de el în mânăstirea sfintei Ecaterina din Sinai; tot Aftonide ne dă și știrea că «partea din urmă a scrierii ce ajungeà probabil până la moartea autorului, s'a pierdut; iar această pierdere precum și lipsa multor pagine din cartea a 8-a este cu atât mai de plâns, cu cât după toată probabilitatea manuscrisul e singurul păstrat» [2]). In adevăr codicele manuscrise ale analelor lui Ipsilanti ca autografe sunt singuratice, căci nu sunt cunoscute din nici o altă copie păstrată undevà. Partea din urmă a analelor însă s'a păstrat, dacă nu întreagă, cel puțin jumătate, și s'a găsit de mine în biblioteca mânăstirii Maicei Domnului din Halki, actuala școală comercială grecească, în anul 1883 când i-am pus No. 80, care se află poate și acum. Această carte nu este completă, căci nu mai cuprinde decât cel dintâiu capitol, care poate alcătuește una din împărțirile cărții a 12-a din anale, din care se păstrează în Sinai în 2 părți, cele două dintâi împărțiri. [3]) Este de hârtie, voluminoasă, în forma obișnuită 4° mic; nu pot spune hotărît câte file numără, căci descrierea făcută de mine atunci, din nefericire, am rătăcit-o din al meu catalog încă inedit al manuscriselor grecești aflătoare în numita mânăstire. Acest manuscris nou, autograf a lui Ipsilanti, poartă următorul titlu:

Atanasie Comnen Ipsilanti, Scrieri bisericești și politice în 12 cărți. Cartea a 12-a [4]) *și cea din urmă.* Capitolul I: «Bărbații învățați și iluștri dela luarea Constantinopolei până în ziua de azi». Din această carte copiasem în 1883 cea mai mare parte, cu deosebire părțile cari mi se păreau trebuincioase pentru cunoașterea mai de aproape a literaturii grecești, desvoltată

---

[1]) Atanasie Comnen Ipsilanti, Ecleziastice și Politice. Cartea a 8-a, a 9-a și a 10-a din cele 12, adică întâmplările de după luarea Constantinopolei (1453—1789). După un manuscris inedit al Sfintei Mânăstiri din Sinai editat de arh. Ghermanos Aftonide Sinaitul. Constantinopol 1770.

[2]) Ibidem în prefață, p. ιγ' δ'.

[3]) Ibidem, p. λα'.

[4]) In codex e a 10-a. Poate din greșeală de memorie a autorului.

între secolul al 17-lea și al 18-lea. Cu prilejul publicațiunii de față am intercalat la dânsa toate pasagiile nouă din Ipsilanti, folositoare întîiu câtvà istoricilor și învățaților din România (v. p. 143—173), lăsând la o parte astfel needitat din manuscris tot ce mi s'a părut că nu prezentă cevà nou. Așà spre pildă am lăsat următoarele articole de frunte ale lui Ipsilanti:

«*Gheorghe Scholarie* îndată după luarea Constantinopolei devine acolo patriarh și e supranumit Ghenadie. A compus un tratat teologic în contra rătăcirii catolice și alte multe scrieri. Vezi Dositeiu, cartea a 10-a, cap. 8, despre patriarhii din Ierusalim.

«*Laurente Vallas, Petru Candid, Gheorghe Costelanul, Dimitrie Grecul* și *Gheorghe din Trapezunta* prevăzând căderea Constantinpolei și temându-se de prădare și de vărsare de sânge au fugit în Italia. Papa Nicolae al 5-lea, ca om iubitor de științe i-a primit dându-le din belșug leafă și răsplată. Aducând la Roma toate cărțile grecești din toată Grecia spre binele apusului le-a tălmăcit în latinește cu ajutorul acestor cinci bărbați. *Dimitrie Chalcocondile*, fiind primit și cu leafă bogată fiind răsplătit de Laurențiu de Medici, ducele Florenței, tatăl papei din Roma Leon al X-lea, a predat învățăturile și științele grecești în Florența și în Milano.

«*Andronic Contovraki*, în Constantinopole a dat lecții enciclice lui Ioan Reichlin, profesor de drept și politică, și acesta le-a transmis în Germania, iară însuș Andronic Contovraki a răspândit limba elinească în Franța.

«*Gheorghe Ermonim* din Sparta a predat în Paris limba elincască.

«*Arghiropol Vizantie* a predat învățătură elinească în Roma.

«*Constantin Lascar* Vizantie a făcut acelaș lucru în Mesina Siciliei.

«Toți aceștia au fugit de aceeaș teamă în Italia și în alte părți, și așà a propășit, s'a răspândit și s'a propovăduit de ei învățătura elinească până atunci necunoscută și în acest chip Italienii, Germanii și Francezii au dobândit dela acești fugari nu puțină știință elinească de care nu aveau nici o idee până atunci. Vezi despre aceasta anul 1465 [1]).

«*Marcu Eugenicos* din Efes, care a dus o luptă crâncenă în contra papistașilor împotriva tâlhărescului pseudo-sinod din Florența.

«*Visarion din Niceea*, apărător al papismului în acelaș sinod tâlhăresc, pentru care spre răsplată s'a făcut cardinal sub papa Eugenie.

«*Amiruți și fiul său*
«*Gheorghe din Trapezunta*
«*Ioan Arghiropol*
«*Atanasie Chipriotul*
«*Dimitrie poreclitul Grec*
} partizani ai papismului.

«*Gheorghe Frantzes*, mare logofăt, a compus o istorie în care scrie despre luarea Constrantinopolei într'o limbă odioasă, negramaticală și foarte barbară. Această istorie cuprinde și multe greșeli. Vezi Domnul Moldovei Dimitrie Cantemir în Istoria otomană, vol. 1, p. 169—185—186.

«*Teodor Agalianul*, mare econom al Marei Biserici a lui Hristos, a

[1]) Vezi op, cit. După luarea Constantinopolei, 13.

alcătuit o cronică a Bizanțului, în care descrie în șir cronologic pe patriarhii ecumenici din Constantinopole.

«*Laonic Chalcocondile*, istoric al Bizanțului.

«*Teodor*, mare orator al Marei Biserici a lui Hristos.

«*Gheorghe Ghemistos.*

«*Silivestru Zguropol.*

«*Andronic Condovraki*. Vezi anul 1465 al acestei istorii a mele.

«*Gheorghe Ermonim* din Sparta. Vezi acelaș an.
«*Arghiropol* Vizantie. Vezi acelaș an.
«*Dimitrie Chalcocondile*. Vezi acelaș an.
} s'au scris mai sus.

«*Manuil* eclesiarhul, mai târziu patriarh. Vezi anul 1488 al acestei istorii a mele [1]).

«*Dionisie al* Filipopolei. Vezi anii 1476 și 1496 tot acolo [2]).

«*Nifon din* Salonic. Vezi anii 1494 și 1496 tot acolo [3]).

«*Tzernoti-Bei*. Vezi anul 1517 [4]).

«*Pavlakios*. Vezi anul 1650 tot acolo [5]).

«*Nicolae Kerameus* din ținutul Ianinei a compus multe scrieri, însă s'au pierdut. Dar și cei numiți până aici au compus cărți din cari parte se păstrează, parte s'au pierdut. Dela Kerameus se păstrează numai partea îndreptată în potriva papiștilor, scrisă din îndemnul lui Partenie, patriarhul Constantinopolei; ea se poate ceti în «Tomul Bucuriei» lui chir Dositeiu, patriarhul Ierusalimului. Kerameus a murit în Iași la anul 1670».

Acesta este începutul lucrării lui Ipsilanti, în partea unde el vorbește despre învățați. Indată după el se află articolul «*Gherasim Cretanul*» (vezi aici, p. 143) și după aceasta următorul: «*Cremonios* Corydaleus profesorul, bărbat foarte evlavios. Vezi Dositeiu, etc., cartea a 11-a, cap. 10, paragr. 2». După aceea vine articolul «*Teofil Corydaleus*» (vezi p. 143); apoi urmează: «Doctorul *Sisinnios*. Vezi Cantemir, vol. I, p. 121. *Meletie Syrigos* a scris în contra ereziei lui Luther. *Gheorghe Coresi*, Hiotul, teolog, a scris și în contra ereziei lui Luther. Dela acesta se păstrează scrierile teologice, de o înălțime extraordinară. *Ierax*, mare logofăt al Marei Biserici a lui Hristos, a scris o istorie bisericească». La acestea urmează articole despre Ieremia al Constantinopolei și Teofane al Ierusalimului (vezi p. 143—155), după care vin acestea: «*Grigorie* Hiotul, protosinghelul Marei Biserici, a fost școlar al lui Coresi și a scris o carte despre taine. *Clemente* ieromonah, *Laurentie* ieromonah, *Nicolae* preot, elevii lui Coresi. *Gherman* Etolul, mitropolitul Nișului, elevul lui Corydaleus. *Dionysie*, mitropolitul din Nauplion, filozof excelent, elevul lui Corydaleus».

După aceea vine un articol despre Ștefan Vodă (vezi p. 144), după care cetim titlul: «Bărbații învățați și distinși de după luarea Constantinopolei până în ziua de azi»; și urmează o listă de numele unor învățați euro-

[1]) Cartea După luarea Constantinopolei, p. 27.
[2]) Ibidem, p. 19, 30.
[3]) Ibidem, p. 30, 31.
[4]) Ibidem, p. 47.
[5]) Ibidem, p. 152.

peni, după asta articole mai intinse despre Bogdan Camielninschi, Ștefan Petriceicu, Sahkuli Hanul (p. 145—146), Tekely, domn din Ungaria și Orucazchi. Articolele despre acești din urmă nu le copiasem și de aceea nu le-am făcut parte aici; iar cele ce se succed până la sfârșitul articolului despre *Ipsilanti* le-am publicat toate aici (vezi p. 146—156). Apoi se află următorul: «*Leon Alatie* Hiotul, răsvrătit și apostat al ortodoxiei. Vezi Dositeiu în aceeaș operă, cartea I, par. 3 și cartea 11, cap. 10, par. 3». Pe urmă un articol despre Vasile Vodă (p. 156), după care vine un șir de articole foarte scurte de foarte puțină însemnătate, cari se publică aici ad-literam spre cunoștința cetitorilor noștri.

«*Atanasie,* patriarhul ecumenic, dimisionând ca patriarh s'a dus la Iași; aici locuia afară de Iași în mânăstirea care atunci se numia Păun, iar acum e dărâmată și invizibilă, mitoc al mânăstirii împărătești Xeropotam dela Sfântul Munte. La această mânăstire își puse el pocăința sa și și-a dăruit biblioteca, a alcătuit cântări bisericești și a adresat stăpânitorului Vasile Vodă o cuvântare cu următorul acrostih: «Atanasie prin mila Domnului fost patriarh ecumenic prea cucernicului și de Dumnezeu străjuitului domn al Moldovlahiei Ioan Vasile». Acesta a plătit toată datoria S-tului Mormânt numărând șaptezeci de mii de galbeni. Sub acest Domn s'a ținut în Iași Sinodul în potriva Calvinilor și s'a scris «Mărturisirea ortodoxă.» [1])

«*Teodosie Zygomalas* care a scris «Turcograecia».

«*Gavril Sever* al Filadelfiei, care a scris un mic tratat despre taine și despre cele cinci deosebiri și altele [2]).

«*Meletie Pigas,* patriarh al Alexandriei, care a scris în dialogi o tâlcuire a Simbolului și Tatăl nostru și în contra Purgatoriului și alte multe în contra Calvinilor și Papistașilor, precum și unele scrieri filozofice [3]).

«*Maxim Peloponesiacul,* școlar al lui Pigas; el a scris manualul în contra celor cinci deosebiri, care s'a tipărit de către Dositeiu al Ierusalimului; a mai compus și omilii la toate Duminecile anului; a tâlmăcit în limba comună cuvântarea asupra fecioriei a lui Vasile cel Mare și a adunat din Vechea Scriptură multe mărturii despre economia întrupării mântuitorului nostru Isus Hristos [4]).

«*Maxim Margunie,* episcop al Cytherei, a scris multe și deosebite lucrări.

«*Chiril Lucaris,* om foarte învățat și foarte bun ortodox, deși pe nedrept a fost atacat de calomniatorii papistași ca Luteran.

«*Filip al Constantinopolei* a scris despre clericii tronului apostolic din Constantinopole».

După aceștia urmează un foarte scurt articol despre Nicolae Peloponesiacul (vezi p. 156), după care ni se dă un șir de învățați cu unele știri despre dânșii, cu cuprinsul următor:

[1]) E vorba în acest articol despre Atanasie Patellaru, iar știrile despre dânsul Ipsilanti le-a luat din catalogul istoric al lui Daponte. Vezi Satha, Bibl. med. v. III, p. 81—8 *C. Erbiceanu,* Cronicarii greci, p. 96.

[2]) S'a luat după enumerarea lui Dimitrie Procopie. Vezi Satha, op. cit., p. 480.

[3]) Și aceasta tot de acolo.

[4]) Cfr. Dimitrie Procopie la Satha, op. cit., p. 480—481.

«*Natanaul*, mitropolitul din Nicea.

«*Atanasie* Patellaros, patriarh al Constantinopolei.

«*Nichifor*, patriarh al Alexandriei.

«*Ioanichie* ieromonahul și-a câștigat pentru învățătura și foarte buna sa purtare un mare nume în Veneția pe lângă Senat.

«*Meletie* ieromonahul, școlarul său supranumit Macris, a fost un excelent profesor în Creta.

«*Ioanichie* al Alexandriei învățat și om cu foarte mult tact și vrednic de mirare și mult lăudat chiar și de necreștini.

«*Gherasim Vlahos* Cretanul, mitropolit al Filadelfiei din Veneția.

«*Visarion* ieromonahul din Ianina a compus foarte voluminoasa Mărturisire ortodoxă, tipărită dimpreună cu Mărturisirea ortodoxă de Dositeiu al Ierusalimului.

«*Sevastos Chiminitul* din Trapezunta.

«*Paisie Ligaride* din Hio, întâiu catolic, apoi ortodox în Chiev.

«*Arcudios* a scris o replică în contra Purgatorului lui Varlam.

«*Ilarion Tzigalas* (sic) arhiepiscop al Chiprului, impiedecat de moarte la scrierea despre dreapta serbare a Paștelui. Om cu știință și cunoscător al limbii latine și italiene.

«*Gavril*, mitropolit al Naupactului și Artei, teolog și neîntrecut ortodox. A compus omilii la Duminecile anului.

«*Mateiu* mitropolit Mireon a scris mult în versuri și canoane în contra Latinilor.

«*Partenie* zis și *Partenachis*, patriarh Constantinopolei și martir.

«*Balasios*, mare schevofilax al Marei Biserici, după tată eră din Pelopones, școlar a lui Corydaleus, orator mai mult decât oricare altul și scriitor al scrisorilor patriarhale în curtea scaunului din Constantinopole; a compus și tratate muzicale.

«*Nectarie*, patriarh al Ierusalimului, a scris în contra Latinilor scurt dar cu elocență, cu metodă și putere de convingere.

«*Meletie* al Atenei a scris o istorie bisericească dela Hristos până în vremea lui, și geografie.

«*Ioan Cariofil*, mare logofăt al Marei Biserici. A fost învinuit ca având sentimente luterane.

«*Calinic* al Constantinopolei, mare orator.

«*Lichinios* doctor în medicină.

«*Anastasie Navsi* din Macedonia.

«*Paisie*, patriarh al Ierusalimului, s'a luptat eroic în contra Armenilor și papistașilor pentru locașurile sfinte.

«*Andronic Rangavis*.

«*Ilie Miniatis* a scris cuvântări de postul cel mare, și panegirice foate pline de măestrie.

«*Marcu* Lariseanul, cărturar de frunte.

«*Ieremia Cacavela* cretan, predicator.

«*Mitrofane* diaconul, poet.

«Atanasie Contoidis din Corfu.

«Dionisie monahul.

«*Dositei*, patriarh al Ierusalimului, a scris despre patriarhii Ierusalimului în 13 cărți, lucrare grea și voluminasă, dar folositoare și foarte trebuincioasă.

«*Hrisant Notaras*, nepotul lui, patriarh și el al Ierusalimului, bărbat foarte învățat și plin de știință, atât în filozofie cât și în matematici și teolog fruntaș. A scris o geografie și cuvântări la Duminecile Postului mare și ale anului. Mai are și alte câtevă scrieri între cari și micul tratat.

«*Antonie Spandonis Iacov*

«*Hurmuzios.*

«*Critias* eclesiarhul.

«*Dorotheos* ieromonahul, dascăl la școala literară din Constantinopole.

} Dascăli cu mare reputație la școala din Constantinopole, atât de partea literară cât și de cea filozofică.»

După aceste articole scurte urmează altele mai întinse dela *Duca Rumeliotul* până la *Filoteiu Chipriotul* (vezi p. 156—168). Apoi este un articol despre Ilie Miniate, care e următorul: «Ilie Miniate al Calavrytei, din Chefalonia, foarte vestit, cum mărturisesc didahiile sale.» Mai are și o altă carte numită «Piatra scandalului», tipărită în Lipsca. Aceasta s'a scris cu cunoștința articolului lui Daponte despre Miniate [1]). După acest articol Ipsilanti are altul despre *Macarie din Patmos* (p. 168) și apoi altul despre Gherasim ieromonah din Kuzgunciuk, care se află aproape cuvânt după cuvânt la Daponte [2]).

Ipsilanti, la alcătuirea cronicei lui despre învățați aveà fără îndoeală în vedere diferite cărți auxiliare; așà uneori pare a excerptà ad-literam știri din cartea lui Dositeiu despre patriarhii Ierusalimului și altele puține din Dimitrie Procopie. Dar mai din belșug a luat informații din catalogul istoric al contemporanului său (mort înainte de dânsul), Chesarie Daponte, din care numeroase paraje le-a transcris aproape din cuvânt în cuvânt, iar altele le-a prefăcut numai ca expresie; dar pe Daponte el nu-l citează nicăiri. Articolele cari erau în chip vădit dela Daponte le-am omis din ediția prezentă și am indicat aceasta printr'o linie. Așà după numele *Antonie Cateforos* (p. 168) a fost omis articolul *Visarion Macris*. Pe lângă aceasta s'au omis și alte multe articole cari sunt următoarele:

1. *Teodosie Schylitzis* și *Atanasie din Paros* după *Dorotheiu* (p. 168).

2. După artic. *Neofit Moraitul* (p. 168) s'au omis articolele *Chiprian Criticos, Evghenie Corfiatis*, Nichifor Theotokis, *Ieroteiu Comnenos, Dionisie Chios, Chesarie Vlahos, Dionisie Scopelitis, Iosif al Târnovului.*

3. După artic. *Partenie din Ianina* (p. 169) Ipsilanti mai are articolele: *Serafim din Pisidia, Teofil al Campaniei, Dionisie Daponte.*

4. După *Mitrofane Grigora* (p. 169) se află articolele: *Anastasie Gordios, Macarie Maridachis, Partenie Moraitul.*

5. După *Cosma* (p. 169) articolele *Cosma din Mesolonghi, Hrisant Moraitul, Agatanghel Moraitul.*

---

[1]) Sathas, op. cit., p. 100. Erbiceanu, op. cit., p. 111.

[2]) Sathas, ibid., p. 123. Erbiceanu, ibid., p. 133.

6. Inainte de *Constantin Ventura* (p. 170) se află următoarele: *Avram preotul, Gheorghe Maghiotas*, Gheorghe Fatzeas, *Antim diaconul, Agapie Creticos, Agapie din Golița.*

7. Gherasim Vlahos înainte de artic. *Stefan* (p. 172).

8. Inainte de *Panos Maruți* (p. 172) cinci articole: *Dimitrie Radios, Vasile Cutalinos, Nicolae Liadromitis, Iacov zis și Iacumi, Antonie Spandonis.*

9. După *Ioan Geani* (p. 173) diferite articole, cum e *Sevastos din Trapezunta, Marcu Chipriotul, Gheorghe Hrysogonos* și alții.

Cine percurge «cronica de după luarea Constantinopolei» a lui Ipsilanti, observă că în cartea a 8-a sunt diferite lacune regretabile, iar în cartea a 9-a e numai una singură. Dintre ele, întâia se află în pagina 124, unde anul 1608 e reprezentat numai printr'o linie și jumătate, care se termină la numele *Teofane;* aici de sigur se termină pagina vreunei file a manuscrisului lui Ipsilanti din Sinai. Editorul Aftonide neluând în seamă această lacună (care era evidentă judecând după numărul paginei următoare a manuscrisului) a editat, îndată nemijlocit și fără a bănui de loc, începutul unui nou capitol (al 21-lea) care începe cu anul 1609. Și totuș lipsiau la mijloc patru pagine din textul lui Ipsilanti. Alte câtevà lacune le remarcă și indică Aftonide. Astfel la pagina 145 observă, că lipsesc în manuscris paginele 263—279. Această lipsă e adevărată, dar paginele nu sunt notate just, căci de acolo au fost sustrase la dreptul vorbind numai opt pagine cari poartă numerele 261—268 (la Ipsilanti din simplă nebăgare de seamă 278). Altă lacună notează Aftonide la pagina 160, unde observă, că «lipsesc din manuscris paginele 301—322»; pe când de fapt e vorba de paginele sale 302—322, după enumerarea scrisă de însăș mâna lui Ipsilanti. Ultima lacună o însemnează la pagina 350, unde zice Aftonide, că «lipsesc din manuscris două pagine»; iar acestea sunt cele cari poartă numerele 217—218 dintr'un alt codex a lui Ipsilanti. Vorbind în genere, din manuscrisele autografe ale lui Ipsilanti lipsesc 36 pagine sau 18 file. Acestea le-a rupt de acolo, înainte de ediția lui Aftonide, cunoscutul arhimandrit rus și apoi episcop Porfirie Uspenskij (pe când manuscrisele lui Ipsilanti se aflau în Tzuvania din Cair, în mitocul de acolo al mânăstirli Sinai) și le-a adăogat la codicele lucrărilor sale ce poartă numărul 136 și în care se cuprind știri asupra manuscriselor grecești și arabe din Sinai și Cair, unele fragmente din ele și copii după unele texte. Acest codex al lui Porfirie împreună cu tot restul de 150 volume inedite ale operelor sale se află astăzi în biblioteca imperială a Academiei de științe din Petersburg; [1]) iar sus numitele pagine ale lui Ipsilanti cuprind paginele 652—687. De aici le-am transcris eu și le-am intercalat în lucrarea de față (pag. 465—480) spre completarea ediției lui Aftonide.

---

[1]) Despre codicele în chestie al lui Porfirie vezi II. Сырку Описаніе бумагъ епископа Порфирія Успенскаго, пожертвованныхъ имъ въ Импер. Академію Наукъ по завѣщанію. Petersburg 1891, p. 353—355.

Sofronie Lycudi (sau altfel scris Leihudi) mergând în Rusia cu fratele său Ioanichie spre a se stabili în Moscova, a trecut prin Moldovlahia [1]). Acolo a găsit prilej să facă elegiul lui Șerban Vodă, printr'un panegiric scurt, dar cu caracter retoric, plin de imagini și de expresii poetice. Acest panegiric, în care se caracterizâ în deajuns respectul Grecilor și Românilor față de Șerban Vodă, fu rostit în Decemvrie 1683 și închinat de autor nepotului lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Ediția lui (vezi p. 175—179) s'a făcut după un caiet de opt file, din cari cele trei din urmă nescrise, caiet legat cu altele într'un codex dela începutul sec. al 18-lea, care nainte se găsià în biblioteca mult deplânsului și veneratului meu vechiu coleg, profesorul Gavril Destunis, iar acum în biblioteca mea. Acest caiet, lung de 0.21 și lat de 0.155, e scris cu îngrijire și frumos; textul de o singură coloană și cu 26 de rânduri în fiecare pagină. Pe cât îmi pare, e originalul oferit de Sycudi lu Constantin Brâncoveanu.

Ieremia Cacavela, Ioan Vizantie Cariofil. Dela acești doi cunoscuți scriitori din sec. al 17-lea public aici trei diferite lucrări nouă, cari n'au fost nicăiri până acum amintite (p. 181—187); ele se află într'un mic manuscris de hârtie dela sfârșitul sec. al 17-lea; manuscrisul păstrat la mine numără opt file scrise și patru cu totul nescrise. El e lung de 0,21 și lat de 0,165 și cuprinde un text de o singură coloană cu treizeci de rânduri de fiecare pagină. Scrisul e curat și de mâna unui om învățat, probabil a lui Ieremia Cacavela, a cărui semnătură se și găsește în fila a 5-a, la sfârșitul unui articol al său despre un monstru. Cele trei scrieri despre cari e vorba (p. 181—187) au fost compuse în București pe timpul domniei lui Șerban Vodă Cantacuzino, care cel dintâiu a introdus în Țara-Românească civilizația elină și a provocat o repede desvoltare a limbii și literaturii românești prin cultura vechilor Elini, înființând pentru acest scop un așezământ propriu elinesc împărțit în două secțiuni, cea literară și filozofică, vestitul colegiu din București, și numind într'însul profesori greci din Turcia [2]). Unul din aceștia în zilele lui Șerban Vodă erà predicatorul Ieremia Cacavela, bărbat poliglot și cu studii din Germania. După moartea lui Șerban, Cacavela a trecut la Iași, capitala Moldovei, unde fu numit profesor în școala domnească de acolo [3]). Când

---

[1]) Despre amândoi acești Lycudi vezi Al. Lascaris, Ἱστορικὴ ἔποψις περὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸν IZ' καὶ IH' αἰῶνας, ἤτοι περὶ τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου (Ὁ ἐν Κ-πόλει Ἑλλην. φιλολογ. Σύλλογος, 1864, vol. 2, p. 24—45). Мих. Стещобскій Братья Лихуды, Petersburg 1899. De acelaș Церковно-историческіе матеріалы, Petersburg 1899. П. П. Лихачевъ Портретъ Іоаникія Лихуда, Petersburg 1902. A. P. Kerameus, Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ, vol. 4, 166—170.

[2]) Cfr. Ἀνωνύμου Ἱστορία τῆς Βλαχίας, Viena 1806, p. 81 și 285.

[3]) Despre Ieremia Cacavela vezi Dimitrie Procopiu în Satha, Μεσ. βιβλιοθ. vol. III, p. 489. Cfr. G. Zavira, în Νέα Ἑλλάς, p. 350. *Teodor Atanasiu*, Περὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν ἐν Ῥουμανίᾳ, Atena 1898, p. 63. Dintre lucrările lui erà cunoscută traducerea după textul latinesc a operei lui Platina despre Papi, lucrare făcută la vârsta de 38 de ani (vezi *N. Iorga*, Manuscripte din biblioteci străine relative la Istoria Românilor, Buc. 1898, p. 16—17), Τόμος Ἀγάπης editat sub îngrijirea lui (vezi *É. Legrand*, Bibliographie hellénique; XVII e siècle, vol. 3, p. 54—57—78. *I. Bianu*, și *N. Hodoș*, Bibliografia Românească, Buc. 1903, vol. I, p. 369) și Τόμος Καταλλαγῆς a lui Dositeiu. Cacavela se află în Iași dela anul 1692. Despre altă lucrare a lui, vezi *N. Iorga*, Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688, Buc. 1904, p. 209.

petrecea în Bucureşti Cacavela se îndeletnicià şi cu alcătuirea diferitelor lucrări. Aşà avem dela el needitată încă o traducere după italieneşte a unei istorii despre asedierea Vienii din partea Turcilor (1682), traducere dedicată lui Şerban în anul 1688 [1]). Iar după cererea lui Constantin Brâncoveanu, tradusese în 1687 din latineşte lucrarea lui Platina despre Papi, dela care cunosc trei copii [2]). Se vor fi păstrând pe undevà şi omilii sau didahii bisericeşti de ale lui Cacavela, care erà excluziv orator bisericesc. In Bucureşti a compus şi a publicat întâia dată două lucrări mici de ale lui. Cea dintâi (p. 181—184) care poartă titlul «Cuvântare despre deşertăciune» şi a fost scrisă din îndemnul postelnicului Grigorie, a fost rostită la înmormântarea soţiei sale Smaragda, fiica lui Şerban Vodă. A doua (p. 184—185), făcută la cererea lui Şerban Vodă, cuprinde «tâlcuirea» ivirii unui monstruos iepure cu două capete din anul 1688. Apariţia acestui monstru pusese pe gânduri pe Voevod, cum se vede şi după a doua a sa tâlcuire, care tot la cererea lui Şerban a alcătuit-o Ioan Vizantie Carioful, care pe atunci se află în Bucureşti [3]). Copii după această tâlcuire mai cunosc încă două: una anonimă din sec. al 18-lea, aflătoare într'un codex grecesc, N-rul 144, la Academia Română din Bucureşti [4]); alta, anonimă de asemenea, (scrisă la începutul sec. al 17-lea) şi e lucrarea lui Sevastos Kiminitul. Numele autorului îl are numai copia lui Cacavela, despre care am vorbit mai sus.

Din lucrările lui Sevastos Kiminitul, care de pe la mijlocul sec. al 17-lea a răspândit foarte mult cultura veche elină şi ştiinţele (filozofia şi teologia) în Turcia şi în România [5]), iar limba noastră neogreacă, printr'o cultivare înţeleaptă, a prefăcut'o în destul într'o limbă literară şi o mânuià cu mai mult gust şi mai cu cale decât oricare contemporan al său, publicăm aici acum întâia dată opt pe alese, şi anume cuvântări rostite pe timpul directoratului său în Bucureşti la sărbători şi solemnităţi în faţa domnilor Şerban Vodă Cantacuzino şi Constantin Basarab (vezi p. 189—225), dar în deosebi între anii 1676—1699. Se mai află şi alte asemenea cuvântări inedite de ale lui Sevastos, dar întrucât raportul lor cu România e neînsemnat şi contribue mai mult la cunoaşterea istoriei literaturei greceşti în această ţară, m'am mulţumit cu editarea celor şapte în chestiune, cari sunt de ajuns spre a caracteriză înrâurirea şcoalei elenice domneşti din Bucureşti, asupra poporului român care năzuià spre înnobilare, cât a fost director al ei Savatos.

---

[1]) Vezi a mea Ἱεροσολυμ. βιβλιοθήκη, vol. 4, p. 35.

[2]) Codex 440 dela mitocul s-tului mormânt în Constantinopole (vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. 4, p. 415) Cod. XXIX (suppl. graec.) din bibl. imperială din Viena (vezi N. Iorga, Manuscripte din biblioteci străine relative la Istoria Românilor, p. 16—17) şi codex la Seminarul din Iaşi (Serbarea şcolară din Iaşi, p. 397).

[3]) Vezi despre el pe larg importanta cărticică: Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου ἐφημερίδις ἐκδιδόμεναι ὑπὸ Πετριλείους Τ. Ζερλέντου, Atena 1890. Cfr. Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος, vol. III, p. 275—315.

[4]) C. *Litzica*, Manuscrisele greceşti din bibliot. Acad. Rom. Buc. 1900, p. 94.

[5]) De regretat e că editorul acestor texte redă numele proprii «România» şi «Român» cu forme greceşti ca Ῥουμουνία, Ῥουμοῦνοι, cari în limba neogreacă, fiind în legătură cu vorbe triviale, uşor pot servi la batjocură. Mai încetăţenit e doar Ῥουμανία ἡ Ῥουμάνοι. (Nota trad.).

Cel dintâiu discurs adresat lui Șerban Vodă (p. 189—194) se găsește între foile 48—52 ale unui mic codex al nostru cu No. II, care a fost scris pe la sfârșitul sec. al 17-lea și conține lucrări exclusiv de ale lui Sevastos. Al doilea discurs (p. 194—196) adresat lui Constantin Vodă Basarab și rostit în anul 1695, după ce s'a întors dela expediția sa în București, se află într'un alt codex al nostru cu scrieri de ale lui Sevastos sub No. I, între paginele 441—444, scris de asemenea pe la sfârșitul sec. al 17-lea. Celelalte două discursuri panegirice (III și IV), p. 196—212, sunt luate din amintitul Codex II (foi 54—71). O copie de mai târziu a celui dintâiu (=III) se află în al nostru codex (foi 79—83) fără vreo deosebire de seamă.

Celelalte trei discursuri din anii 1695, 1696 și 1699 (V—VII, p. 212—225) sunt luate din cod. I (V=p. 445—456; VI=p. 89—93; VII=p. 110—115). Al doilea din aceste (VII) se află scris și în cod. III (foile 116—123). Viața lui Sevastos e prea puțin cunoscută. Născut în satul Hotzin (vechiul Kymina), la o depărtare de jumătate ceas din Trapezunta [1]), în sfertul întâiu al sec. al 17-lea (anul 1622), a studiat din fragedă vârstă în Constantinopole. După studiile sale la școala patriarhală sub directoratul lui Ioan Cariofil și Alexandru Mavrocordat [2]), devenind supt povața lor «bărbat învățat în limba elinească și cunoscător de învățătura religioasă și profană», a slujit mai pe urmă și el însuș ca profesor al aceleiaș școale (dela anul 1671), apoi ca director al ei. Această școală numită Nouă sau Colegiu, întemeiată în anul 1661 și întreținută de Manolache Manu din Castoria, se află în Fanar, în incinta Mitocului de acolo a S-tului Mormânt [3]). Directorul lui Sevastos se pare a fi ținut dela anul 1676 până la anul 1682, când întâmplându-se o răsvrătire din partea elevilor [4]), a fost silit să-și părăsească postul de director. Pe când el se pregătia să se ducă la Trapezunt unde erà chemat de locuitori spre a înființà o școală publică, primește o scrisoare din Moscva dela un fost școlar al său, Timoteiu diacon rus, prin care îl invită în Rusia pentru predarea limbii grecești în Moscva [5]). Dar socotindu-se mai folositor patriei sale pleacă la Trapezunt și pune temelie școalei grecești care înflorește până azi, la care școală el a servit din anul 1683 până la 1689. Despre petrecerea lui acolo avem mărturie dintr'o scrisoare a lui Efrem Decarhul [6]) adresată lui (a. 1683) și dintr'o alta a lui Sevastos (Noemvrie 1687) [7]), precum și din

[1]) Εὐξεινος Πόντος, vol. II, pag. 34, *G. Domnina* Γεωγραφία τοῦ Πόντου. Trapezunt 1896, p. 18.

[2]) Vezi *Anast. Gordios*, la vieața lui Evghenie Ioanuli (Satha, Μεσαιων βιβλιοθ., vol. III, 16 și 461. Sp. Lambros Νέος Ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 65.

[3]) Actul de fundare a ei a fost întărit în anul 1663 printr'un hrisov editat în chip neexact de *M. Ghedeon*, Παιδεία καὶ Πτωχεία, Constantinopole 1893, p. 39—45. Despre înființarea școalei, vezi *M. Paranica* în Ἑλλην. φιλολογ. Σύλλογος Κ-πόλεως, 1888, vol. 19, pag. 10. Iar despre Manolache Manu, vezi C. G. Mano, Documente din secolele al XVI—XIX-lea privitoare la familia Mano, Buc. 1907, p. VIII—XI și 35—62.

[4]) Cfr. M. Paranica, ibid., 1895, vol. 25, p. 53—55. Ep. Th. Kyriakides, Βιογραφίας τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως μέχρις ἡμῶν ἀκμασάντων λογίων. Atena 1897, p. 65 ș. c. l.

[5]) Scrisoarea este editată de M. Ghedeon în Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, 1888, vol. VIII, p. 91—92.

[6]) *P. Triandaphyllides*, Οἱ φυγάδες, δρᾶμα εἰς μερὴ πέντε μετὰ μακρῶν προλεγομένων. Atena 1870, p. 118.

[7]) *A. P. Kerameus*, Κατάλογος τῶν χειρογρ. τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθ. τῆς Εὐαγγελ. σχολῆς. Smirna 1877, p. 61—62.

omilii de ale lui ținute în bisericile din Trapezunt în 1688 și 1689 [1]). De aici, probabil pe la anul 1690, în urma unei chemări s'a dus la București, unde a fost numit director al școalei domnești din mânăstirea Sf. Sava și, după o activitate de peste doisprezece ani, s'a sfârșit în Sept. 1702 [2]). Cele din urmă ale lui dorințe le-au transmis la Trapezunt compatrioții răposatului din București prin următoarea scrisoare, pe care o am după o copie probabil din sfertul întâiu al sec. al 18-lea:

Prea sfințitului și prea învățatului mitropolit al Trapezuntului, chir chir Nectarie, părintelui și stăpânului nostru duhovnicesc închinăciune cucernică.

† «Morțile vin când sorocul vieții se împlinește» [3]), zice Vasile cel Mare, măcar că acest sfânt prin soroc al vieții înțelege voința lui Dumnezeu. Dar zice proorocul: «Zilele anilor morții în sine șaptezeci de ani, iar dacă sunt în silnicie, optzeci de ani». Deci se vede că vieața de șaptezeci de ani, pentru prooroc, e destulă. La această treaptă ajungând și prea înțeleapta albină, armonioasa limbă și nesecatul izvor, apărătorul religiei și protivnicul necredinței, al patrulea dintre ierarhii cei înțelepți ai vremilor noastre, în afară de vrednicie, fala creștinilor prea învățatul nostru conducător și dascăl venerabilul chir Sevastos și-a plătit datoria obștească, s'a dus din cele vremelnice, fu răpit de tatăl ceresc care zice: «E deajuns, O Sevastos, cât te-ai necăjit în lumea aceasta. Vino să-ți iei plata ostenelilor tale». Dânsul dacă a murit cu trupul, dar cu sufletul și cu învățătura și cu prea înțeleptele sale scrieri trăește și rămâne fără moarte în toată veșnicia. Măcar că noi cu toții ca și el însuș am fi dorit să-și plătească datoria obștească în patrie, dar ce să facem? Așà a găsit cu cale Pronia dumnezeească, că averile omului sunt averile lui Dumnezeu. Dar de vreme ce lucrul acesta s'a făcut și cele făcute nu se mai desfac, trebue să ne gândim măcar la cele ce urmează. Insă pentru ca să știți și de moartea lui, cum s'a întâmplat după urmarea firească, aflați despre boala lui, care nu s'a tras din altceva fără numai că, încetul cu încetul, a căzut la slăbiciune, zi după zi având chiar niște friguri potolite, după care se arătà că-i merge când mai bine când mai rău. Și astfel bolind cincisprezece zile părăsì cele vremelnice în 7 Septemvrie, Duminecă, și fu îmmormântat față fiind arhierei, preoți, monahi și mireni, după ce i s'a făcut maslul și s'a spovedit și s'a împărtășit. Dar pe când se aflà bolnav a rânduit ca avutul lui să i-l ducă acasă și să fie dat în mânile soției lui; și banii și tot ce va găsì; numai cărțile le-a dăruit eparhiei; și tot ce aveà aici și tot ce are acolo să rămâie la mitropolie, cu blestem și afurisenie ca să nu se înstrăineze nimic; care toate, când vor fi trimise, se va hotărî cum trebue. Dar deocamdată Preasfinția Ta chiamă pe soția dascălului și grăește-i de lucrul acesta mângâind-o după putere; apoi îndeamn'o să facă o scrisoare epitropească, și să puneți pe vreunul mai cu carte s'o scrie, ca să fie vrednică de arătat și la obraze; care scrisoare să fie iscălită și de

---

[1]) Vezi catalogul de mai la vale al scrierilor lui Sevastos, N-rele 52, 57, 71.

[2]) P. Triandaphyllides, Ἡ ἐν Πόντῳ ἑλληνικὴ φυλὴ ἤτοι τὰ Ποντικά. Atena 1866, p. 189.

[3]) Psalm. 89, 10.

soția dascălului (nefericita soție a răposatului dascăl chiar Sevastos); pe urmă, spre întărirea scrisorii, să vă iscăliți și Preasfinția Voastră și egumenii și proestoșii din fața locului, și să nu trimiteți de acolo nici un epitrop să facă cheltueli degeaba, fiindcă aici se găsesc mulți compatrioți chiar procopsiți; și să însărcineze de acolo pe cine vreau ei să le aducă avutul lui la ai săi, căci chiar de ar veni și chir Lefterachi, fratele dascălului, n'o să i-l dea, decât numai aceluia dintre cei de aici pe care-l veți însărcină de acolo. Scrisoarea s'o trimiteți aici la București. Acestea, și fie urările sfinte ale Preasființiei Voastre asupra noastră. In anul mântuirii 1702, Septemvrie 17.

Ai Preasfinției Tale fii în duh:

Ignatie ieromonah.
Gheorghe Simeon Gheorghiu.
Thalassinos Alexandru Theodoru.
Gheorghe Nutos [1]).

In vieață încă fiind, Sevastos și-a văzut editate unele epigrame și numai una din scrierile sale, care și acum e importantă (Ἑορτολόγιον tipărit în anul 1701). Alta, Δογματικὴ διδασκαλία, s'a publicat după câtevă luni dela moartea lui (1703) [2]). A îngrijit și de editarea «Manualului» lui Ioan Cariofil tipărit în 1697. Sevastos a lăsat în urma lui numeroase lucrări, parte roadele unei neîntrerupte dăscălii de aproape cincizeci de ani, parte datorite cercetării sale proprii pe tărâmul filologiei, teologiei și filozofiei, și altele nu puține cu caracter practic, moralizator, precum discursuri panegirice, predici și manuale de diferite materii. Un catalog satisfăcător al lor nu există până astăzi; de aceea, cu prilejul acestei publicații, cu plângere m'am ocupat cu însemnarea celor ce mi-au fost cunoscute până acum, însemnare pe care în mod excepțional o înserez aici, cu încredințarea că cetitorii mei vor binevoi a scuză dispoziția ce lungimea ei pricinuește economiei tehnice a acestei precuvântări.

1. «Tălmăcirea prin parafrazare a Olympiacelor lui Pindar», de Sevastos din Trapezunta Kimenitul. După textul ei urmează: «sfârșitul parafrazării Olympiacelor lui Pindar și lui Dumnezeu mărire». In anul mântuirii 1676, Octomvrie 16, seara, după schița dintâi copiate în anul mântuirii 1691, Iunie 19, Sâmbătă». Codex al lui Nicodem Myrides, foaia 71 și urm. Aceeaș tălmăcire e cuprinsă și în al 143-lea codex al mitocului S-tului Mormânt din Constantinopole cu următoarea notiță: «S'a isprăvit în Octomvrie 17, Constantinopole în anul mântuirii 1676». In acelaș codex se află și lecții ermeneutice anonime la textele unor poeți, precum ca bucolicele lui Teocrit o parafrază, pe care copistul ca elev a scris-o în Constantinopole, 19 Oct. 1671. Nu e neprobabil ca și acestea să provină dela cursul lui Sevastos Parafraza

[1]) De notat e că biblioteca Kimenitului s'a împrăștiat de vreme în multe locuri. Parte bună dintr'însa se păstrează din fericire în mica bibliotecă a gimnaziului din Trapenzunta. Despre soarta cărților Kimenitului vezi unele știri sigure la Ep. Th. Kyriakides Βιογραφίας τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος..... Λογίων, p. 69—72.

[2]) Vezi *Emile Picot*, Notice sur Anthime d'Ivir in Nouveaux mélanges orientaux. Paris 1886, p. 539 și 545. *I. Bianu* și *N. Hodoș*, Bibliografia rom. veche, vol. I, p. 416—419, 450—451. Cfr. *N. Iorga*, Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688, p. 213—214. E. Th. Kyriakides, op. cit., p. 73 și urm.

Olympiacelor lui Pindar se află și în cod. 332 al mitocului din Constantinopole. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 296: Ibidem și parafraza lui Aias Mastigophoros a lui Sofocle.

2. «Parafraze ermeneutice pe scurt la tetrastihurile și monostihurile lui Grigorie Teologul, de Sevastos din Trapezunta Kiminitul; și cuprinsuri foarte pe scurt la fiecare din tetrastihuri îndeosebi transcrise din prima improvizare. Acestea pentru, cei ce vor, să le copieze de aici; ele sunt din prima improvizare, manuproprii ale aceluiaș, transcrise fără adaos». Codex 47 al școalei grecești din Ghiumushanè, foile 175 și urm. Acelaș titlu are până la «μεταγράψαι» și altă copie în codex Nicodim Myrides, t. 47 și urm. In cod. 93 al mânăstirii Esphigmenu acelaș text cu titlu diferit. Vezi Sp. Lambros, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλλην. κωδίκων, vol. I, p. 181.

3. «Παρθενικῶν δογμάτων παραφράζομεν ὧδε τὰ βένθη. Parafrază la Ὑποθῆκαι παρθένοις a lui Grigorie Teologul, lucrarea prea învățatului dascăl al nostru chir Sevastos din Trapezunta Kiminitul». Autograful în Ierusalim. Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. I, p. 426—427. Copie într'un codex al nostru, foile 86—102. Cfr. Cod. 143 al mitocului Sf. Mormânt din Constantinopole. Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. 4, p. 124.

4. Parafrază fără titlu și tâlcuirea tainelor sau a tratatului despre principii al lui Grigorie Teologul. Copie într'un codex al nostru (f. 104—173) făcut în Ianuarie a. 1691.

5. «Vieața sfântului părinte Grigorie Teologul, episcop de Nazianz, culeasă de prea înțeleptul și prea învățatul Sevastos din Trapezunta Kimenitul». S'a scris în Constantinopole a. 1684. Codex 41 dela școala greacă din Ghiumushanè, f. 332—380.

6. «Parafrază a prea înțeleptului și învățatului chir Sevastos Kiminitul la Νίκη μὲν δὴ σοῖ a lui Grigorie de Nazianz». Codex 41 dela școala greacă din Ghiumushanè, f. 318—331.

7. Parafrază a «cuvintelor de aur» a lui Pitagora cu textul lor. In cod. 9 al mânăstirii Hotura, unde e și notița: «Διήλθομεν, ὡς δυνατὸν τελειώσαντες, τὰ Χρυσᾶ τοῦ Πυθαγόρου ἔπη ἐν Θεῷ συλλαμβάνοντι παρὰ τοῦ σοφωτάτου ἡμῶν καθηγητοῦ κυρίου Σεβαστοῦ ἐν ἔτει 1690».

8. Parafraza «Lucrărilor și zilelor» lui Heziod. Codex N. Dossios, în care e însemnarea: «Τέλος τῶν τοῦ Ἡσιόδου ἔργων τε καὶ ἡμερῶν. Ἐξηγήθη παρὰ τοῦ σοφωτάτου λογιωτάτου τε καὶ μεγάλου διδασκάλου κυρίου κυρίου Σεβαστοῦ τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ ἐπὶ πόνου Εὐσταθίου Λάμπρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν Μπουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας». Și în cod. 322 al mitocului constantinopolitan (a. 1690). Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ. vol. IV, p. 296.

9. Parafraza și comentarea lui Orest a lui Euripide. In codex Dossios, unde e însemnat: Εὐριπίδου Ὀρέστης. Τέλος καὶ τῷ Θεῷ χάρις τε καὶ δόξα. ὅστις ἐξηγήθη μὲν πρὸς τοῦ σοφωτάτου τε καὶ λογιωτάτου κυρίου κυρίου Σεβαστοῦ, τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος, μεμάθηται δὲ παρ'ἐμοῦ τοῦ ποτὲ μόνου σπουδάσαντος Εὐσταθίου Λάμπρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Μολδοβλαχίας» s. c. l.

10. Parafraza Ecubei lui Euripide, într'un codex al d-lui N. Dossios, care a și edital-o ca operă a lui Lambros Fotiades [1]).

11. Parafraza epistolelor lui Synesios și comentarii la ele. Codex 43 din biblioteca Meleai, unde e însemnat: «Τέλος παρὰ Νεκταρίου τοῦ Συνεσίου ἐπιστολῶν κατὰ ᾱχοε-ον ἔτος σωτήριον ἐν Κωνσταντινοπόλει: — Ἡρμηνεύθησαν δὲ παρα τοῦ ἡμετέρου διδασκάλου κυρίου Σεβαστοῦ τοῦ Τραπεζοῦντος. [2]) Codex din Patmos 582, unde e notat: «Κατὰ τὸ 1680 Ἰαννουαρίῳ 12 ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Κ-πόλεως διδάσκεσθαι τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Συνεσίου παρὰ τοῦ καιρὸν χρηματίσαντος διδασκάλου κυρίου Σεβαστοῦ» [3]).

12. «Ἑρμηνεία θεωρητικῆς γραμματικῆς τοῦ δεινοῦ Ἀπολλωνίου, ἥτις ἡρμήνευτο παρὰ τοῦ κυροῦ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ καὶ χρηματίσαντος τῆς Νέας Σχολῆς τῆς πόλεως Κωνσταντίνου». E precedată de o prefață de Sevastos. Cod. 12 din vechea Focea (vezi *A. P. Kerameus* Ἔκθ. περὶ τοῦ ἐκ τῆς Π. Φωκαίας ἑλλην. χειρογράφων. Smirna 1876, p. 6). Cod. 34 al școalei din Ghiumushanè, f. 1—137 (fost a lui Lazăr Scriva). Cod. 48 al mânăstirii Peristera, al cărui titlu este: «Ἑρμηνεία παραφραστικὴ θεωρητικῆς γραμματικῆς τοῦ δεινοῦ Ἀπολλωνίου, ἑρμηνευθεῖσα παρὰ τοῦ κυροῦ Σεβαστοῦ τοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κομνήτου». Cod. Patmiacus 596 (*I. Sakkelion*, Πατμ. βιβλιοθ. p. 246). Cod. 664 dela Suppl. grec. din Biblioth. Nationale din Paris, *H. Omont*, Inventaire, Paris 1883, p. 74. Cod. 142 al mitocului din Constantinopole (Ἱεροσολομ. βιβλιοθ. vol. IV, p. 122). Cod. 64 al bibliotecii din Meleai, f. 129—237, unde titlul este: «Ἐξήγησις Σεβαστοῦ τοῦ Τραπεζουντίου εἰς τὸν δεινὸν Ἀπολλώνιον» [4]). Cod. 114 din biblioteca Parlamentului atenian (*Sp. Lambros*, Νέος ἑλληνομνήμων, vol. V, p. 102).

13. Parafraza cuvântului lui Synesios către Arcadiu asupra domniei. O copie a ei aveà Dapontes care asigură că fusese închinată de către Sevastos Brâncoveanului (C. Satha, Μεσ. βιβλιοθ. vol. III, p. 191). Cod. 43 al bibliotecii din Meleai, f. 134—160, unde titlul este următorul: «Δεκεμβρίου γ', ἡμέρᾳ Παρασκευῇ κατὰ τὸ ᾱχοε' (1675) σωτήριον ἔτος. Συνεσίου εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον περὶ βασιλείας». După text: «Τέλος τοῦ περὶ βασιλείας λόγου παρὰ Νεκταρίου μοναχοῦ τοῦ Σιναΐτου» [5]). Un alt codex e în Lavra cea Preamare (Μεγίστη Λαύρα). Acolo e notița următoare: «Εἰς τὸ περὶ Βασιλείας τοῦ Συνεσίου λόγον ὑπόθεσις καὶ περίληψις, πρότερον τῷ σοφωτάτῳ κυρῷ Σεβαστῷ Τραπεζουντίῳ τῷ Κομνήτῃ τῇ ἀγοραίᾳ διαλέκτῳ ἐκπονηθεῖσαι, νῦν δὲ τὸ τῆς Ἑλλάδος εὐπάρυφον μεταμφιασθεῖσαι δι'ἐμοῦ Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου τοῦ Κεμίζου τε καὶ Ἐπιδαυρίου». Vezi *A. Laureotes* în Ἑλλην. φιλολογ. Σύλλογος Κ-πόλεως vol. XXVII, p. 293. Cod. 672 în mitocul Sf. Mormânt din C-pole, f. 185—221. Alt codex aveà Dapontes; vezi *C. Satha* Μεσαιων. βιβλ. vol. III, p. 191.

14. «Curs sinoptic de retorică». Inc. «Ῥητορικοῦ λόγου τρία καθέστηκεν

---

[1]) Εὐριπίδου Ἑκάβη μετὰ Ψυχαγωγίας ἐξ ἰδιογράφου Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου καὶ νεωτέρων ἐξηγητικῶν σχολίων καὶ σημειώσεων ὑπό Ν. Γ. Δοσίου. Galați 1884, 8-ο, pp. XXXVII+150.

[2]) *A. P. Kerameus*, Κατάλογος τῶν ἑλλην. κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης. Atena 1901, p. 20. Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ. Atena 1901, an. V, p. 35.

[3]) *I. Sakkelion*, Πατμιακὴ βιβλιοθήκη. Atena 1890, p. 242.

[4]) Vezi *A. P. Kerameus*, Κατάλογος Μηλεῶν, op. cit. p. 28.

[5]) Ibid., p. 20

εἴδη» ș. c. l. Cod. 22 al Școalei din Trapezunta f. 556—570. Cod. 9 al școalei din Ghiumushanè, p. 557—564.

15. Tămălcire și comentarii la retorica lui Aristotel. Cod. 22 dela școala din Trapezunta.

16. Ἑρμηνεία εἰς τὰς στάσεις. In acelaș codex, p. 91—230.

17. «Σύνοψις τέχνης ῥητορικῆς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν», cu comentarii marginale. După Synopsis: «Ζήτει εἰς φύλλα 442 οὐ προσέθετο δὲ τὰ Λοιπὰ ὁ διδάσκαλος ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, μέχρι τούτου περάνας τὸ σύνταγμα». Cod. 22 de la școala din Trapezunta, p, 142—172.

18. Περὶ τρόπων καὶ σχημάτων γραμματικῶν καὶ ῥητορικῶν σύνταγμα». In acelaș codex, p. 397—454

19. Πρῶτα σχέδια ἰδιόχειρα:—Ἑρμηνεία κατὰ παράφρασιν εἰς τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τὴν τοῦ Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως περὶ αὐτῆς πραγματείαν, πονηθεῖσα ὑπὸ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κυμινήτου». Cod. 9 dela școala din Trapezunta, f. 196.

20. «Εἰς τὴν τοπικὴν πραγματείαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἑρμηνεία τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει σοφωτάτου διδασκάλου Σεβαστοῦ τοῦ Κυμινήτου». Copia lui Gheorghe Hypomena în cod. 417 al colecției patriarhale din Ierusalim (Ἱεροσολ. βιβλιοθ. vol. I, p. 416). Autograful lui Sevastos (cu titlul: «Περὶ διαλεκτικῆς τοπικῆς») în cod. 26 al școalei din Trapezunta. Cod. 261 al mitocului Sf. Mormânt din Constantinopole, cu titlul: «Parafrază la topicele lui Aristotel. Acestea le-am ascultat pe lângă prea învățatul dascăl chir Sevastos (a cărui operă și este) în Constantinopole 1681, luna Septemvrie». Scris de mâna lui Hrisant Notara. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ. vol. IV, p. 235.

21. Tâlmăcire la metafizicele lui Aristotel. Autograful lui Sevastos care s'a sfârșit în 1677 Septemvrie 7, Joi, se află sub N-rul 18 în biblioteca școalei din Ghiumushane. Numără aproape 425 foi.

22. Explicarea la tratatul pe scurt al lui Aristotel despre virtuți și vicii. Autograful lui Sevastos în cod. 118 al mitocului Sf. Mormânt din Constantinpole (Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, pag. 106). Copie în cod. 16 al Seminarului din Iași, cu titlul: «Explicare la învățătura pe scurt a lui Aristotel despre virtuți și vicii, în graiul comun, compusă de Sevastos din Trapezunta Kiminitul și închinată prea înălțatului, prea cucernicului și de Dumnezeu măritului stăpân și domn al Ungrovlahiei întregi chir Ioan Constantin Basarab în anul mântuirii 1698». Revista Teologică, vol. III, p. 393. *A. D. Xenopol* și *C. Erbiceanu*, serbarea școlară dela Iași, Iași 1885, p. 395.

23. «Din ale lui Sevastos din Trapezunta Kiminitul: tratat de logică». In cod. 47 dela școala din Ghiumushanè.

24. «Serie de observațiuni la tratatul de fizică al lui Aristotel». In cod. 47 dela școala din Ghiumushanè și în cod. 8225 Additional din British Museum după copia lui Ralache Cariofil.

25. «Despre exercițiile preliminarii ale sofistului Aftonide» cu întrebări și răspunsuri. In cod. Nicodim Myrides (dela mânăstirea Sumela) și în cod. 47 dela școala din Ghiumushané.

26. «Din logica S-tului Ioan din Damasc părți alese de Sevastos din

Trapezunta Kiminitul». In cod. 12 al școalei din Ghiumushanè, f. 117—128. Altă copie în al meu codex, III, f. 178—189.

27. De s-tul părinte Teophylact, arhiepiscop al Bulgariei, învățătura împărătească către Constantin Porfirogenitul, tălmăcită în proză de Sevastos din Trapezunta Kiminitul și închinată prea cucernicului, prea strălucitului și de Dumnezeu încoronatului nostru stăpân și domn al Ungrovlahiei întregi chir chir Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanul». Codex 95 al mitocului S-tului Mormânt din Constantinopole din file 42, dintre cari cele dintâi patru cuprind o dedicație către amintitul Domn. Cod. 299 al aceluiaș mitoc (vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 99 și 270) și cod. 672 (f. 87—137).

28. Parafrază și tălmăcire a exametrilor-monostihuri, înșirați alfabetic, ai lui Grigorie Teologul. Autograful lui Sevastos în cod. 441 al colecției patriarh. din Ierusalim (vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ. vol. I, p. 426). In codex Myrides Ἑρμηνεῖαι κατὰ παράφρασιν τῶν μονοστίχων τοῦ Θεολόγου).

29. Parafraza bocetului lui Grigorie Teologul asupra patimilor sufletului propriu. Cod. 143 și 299 al mitocului constantinopolitan. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ. vol. IV, p. 124 și 270.

30. Parafrază la τὸ σχετλιαστικὸν a lui Grigorie Teologul. In aceleași codice.

31. Parafrază a numeroase epigrame ale aceluiaș Grigorie. In cod. 143 al mitocului constantinopolitan.

32. Parafrază a dramei «Χριστὸς πάσχων». In acelaș codex.

33. Parafrază a tetrastihurilor lui Grigorie Teologul în acelaș codex.

34. Parafraza distihurilor lui Grigorie Teologul cu titlul: «Tălmăcirea distihurilor aceluiaș Grigorie Teologul despre ale vieții». In cod. 93 al mânăstirii Esphigmenu. Vezi *Sp. Lambros*, Κατάλ., op. cit., vol. I, p. 181.

35. «Tălmăcire în proză a poveței capitale a prea înțeleptului Agapetos, diacon al marei Biserici a lui Hristos, către marele împărat Justinian, făcută de Sevastos din Trapenzunta Kiminitul și închinată prea înălțatului, prea cucernicului și de Dumnezeu măritului stăpân și domn al Ungrovlahiei întregi, chir chir Ioan Constantin Voevod Brâncoveanul». Incep. «Cuvine-se ție, prea cucernice», ș. c. l. Apoi scrisoare a lui Basarab, «în care o despre scopul tratatului și rezumat al capitolelor, poveților» lui Agapetos, și al cărei început este: «Cunoștința omenească se împarte în două» ș. c. l. La sfârșitul ei: «In anul mântuirii 1700, Sevastos din Trapezunta Kiminitul, cel mai mic între cei de seamă și neînsemnatul rugător al Măriei Sale». Apoi prefața, «πρὸς τοὺς τυγχάνοντας». Cod. 87 suppl. graec. al bibliotecii din Viena. Vezi A. Fr. Kollarii ad Petri Lambecii commentarium . . . supplementorum liber primus posthumus, p. 442—446, No. 68. Cfr. *N. Iorga*, Manuscripte din biblioteci străine, p. 39—43. Cod. 672 al mitocului S-tului mormânt din C-pole, f. 29—57. Alt codex aveà Dapontes; vezi *C. Sathas*, Μεσ. βιβλ., vol. III, p. 191.

36. Parafrază și tălmăcire a epigramelor din cartea întâi a antologiei lui Planudes. Cod. 322 al mitocului din C-pole, f. 105 și urm. La sfârșit: «1691 am isprăvit cartea de epigrame spre mărirea lui Dumnezeu, 1691 Martie 18, Joi . . . și am percurs-o în București în 1701 Fevruarie 3». Caietele

lui Gheorghe Hypomena. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 296. Și cod. 9 al mânăstirii Hotura, în care-i această însemnare: «Am sfârșit cu ajutorul lui Dumnezeu partea întâi a cărții de epigrame în anul 1701 în 3 Fevruarie; ea fu tălmăcită de prea înțeleptul și dascăl fruntaș și conducător al nostru chir chir Sevastos din Trapezunta, cu toate prea înțeleptele înțelesuri și foarte bine; iar pe Synesios l-am inceput în 11 ale aceleiaș luni, în ziua de Luni, într'a opta zi, după isprăvirea epigramelor». Școlarul lui Sevastos, care scrià acestea, se numià Paisie, preotul dela mânăstirea Sf-lui Gheorghe din Hutura.

37. Parafrază a celor trei dintâi discursuri ale lui Isocrate, către Demonicos, Nicocles ș. c. l. In codex Myrides f. 103 și urm. Altă copie nu cunosc. Dapontes zice: «El a tălmăcit și discursurile lui Isocrat către Demonic și Nicocles, regii Ciprului, și le-a rostit și oferit Brâncoveanului, scrieri foarte însemnate și vrednice de publicat.... pe cari le am și pe acestea; dar cine să le tipărească? Ferice de cine le va tipări. Și cu adevărat, va face un lucru de mare preț, căci acele cărți sunt de mare preț, mai cu seamă pentru stăpânitori» [1].

38. «Discursuri morale de Sevastos din Trapezunta Kiminitul». In cod. 17 al mânăstirii Vazelon.

39. «Despre ținuta credincioșilor în biserică și despre rugăciunea lor către Dumnezeu.»

40. «Despre postul mare și datinile obișnuite cu prilejul lui raportate mai pe scurt de chir Mateiu». In acelaș codex.

41. «Περὶ προφορικοῦ λόγου». Incepe: «Προφορά, ἤτοι προφορικὸς λόγος este arătarea înțelesului» ș. c. l. Autograful lui Sevastos în cod. 6 al școalei din Trapezunta.

42. «Tablou exact despre subiectele sfintei Scripturi». In codex Myrides, f. 1 și urm.

43. «Cunoștința despre providență». Incepe: «Intru cât așà dar e vorba acum despre providență» ș. c. l. Cod. 118 al mitocului din Constantinopole, p. 81. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 106—107.

44. «Către prea evlavioasele și sfintele în Hristos surori maice dela cinstita și împărăteasca mânăstire a pururea fecioarei și de Dumnezeu născătoarei stăpânei noastre Maria (mânăstire supranumită «Cea de Dumnezeu acoperită») îndemn și povață duhovnicească asupra vieții monahale, concepută după cererea lor de către Sevastos din Trapezunta Kiminitul și scrisă în graiul comun și simplu pentru ușurința înțelegerii, ceeace foarte mult contribue la mireneasca viețuire a drept credincioșilor după averea lui Dumnezeu». Inceputul: «Despre viața monahală..., Scopul vieții monahale» ș. c. l. A fost compusă «în anul mântuirii 1699, Septemvrie 30, în București, în mânăstirea S-tului Sava, mitocul sfântului și de viață dătătorului mormânt». Cod. 128 al mitocului constantinopolitan. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 107. Cod. 672 al aceluiaș mitoc.

45. Parafrază ermeneutică a cuvântării lui Grigorie Teologul, «cuvânt apologetic în urma fugii la Pontos». In al nostru codex III al lucrărilor lui

[1] C. *Sathas*, Μεσαιων. βιβλιοθ., vol. III, p. 191.

Sevastos, f. 228—279. La sfârșit: «Pe timpul domniei prea strălucitului și serenisimului domn chir chir Ioan Constantin Basarab Vodă, cu un belșug foarte mare de idei și dogme asupra dumnezeirii, tălmăcit de către prea înțeleptul și prea divinul dascăl al nostru chir Sevastos din Trapezunta Kiminitul în școala domnească a Ungrovlahiei; 1700, Ianuarie 4, Joi, în București».

46. Parafrază a dialogilor morților de Lucian. In al nostru codex III al lucrărilor lui Sevastos, f. 284—325.

47. «Povață către un monah căzut în păcate, de Sevastos din Trapezunta Kiminitul. Cuvânt mângâetor în Hristos către prea evlaviosul și iubitul și prea doritul între ieromonahi și părinți spirituali chir cutare». Inceput: «Nu am venit să chem pe cei drepți» ș. c. l. S'a scris «în anul dela nașterea Domnului 1700, Maiu 27». In al nostru codex I al lucrărilor lui Sevastos, f. 2—3.

48. «Raiul sufletesc, sau părți alese din toate cuvântările lui Vasile cel Mare cu material lexical de Sevastos din Trapezunta Kiminitul». Prefața acestei scrieri (început și sfârșit) este: «Incunoștințare asupra cărții de față. Această carte a luat sfârșit în anul dela Hristos 1683, în luna Octomvrie 8, și e lucrarea celui mai mic între cei de seamă Sevastos din Trapezunta Kiminitul». Originalul ei se află în biblioteca școalei din Trapezunta: cod. 6 din paginele numărate 1278 și foi nepaginate 119.

49. Alegere din a lui Photios Μυριόβιβλος, în șir alfabetic. Este amintită în prefața cărții «Raiul sufletesc». Nu cunosc nici o copie până acum.

50. Părți alese filozofice și teologice fără capitole. Autograful lui Sevastos în cod. 12 al școalei din Trapezunta, p. 19, 475.

51. «Sevastos din Trapezunta Kiminitul: privire pe scurt asupra deosebirii substanței și lucrării divine». Inceputul. «Latinii fugind de alcătuirea lui Dumnezeu și politeismul» ș. c. l. Cod. Ath. Zaharias (vezi cartea mea Κατάλ. τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθήκης τῆς εὐαγγελικῆς Σχολῆς, Smirna 1877, p. 62). Cod. 276 al colecției patriarh. din Ierusalim (Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ. vol. I, p. 351). Cod. nostru I, p. 459—478.

52. «Prea evlaviosului, prea învățatului întru cele sfinte, prea inteligentului și întru toate prea cinstitului meu chir Hrisant, toată mângâerea în Hristos. Despre taina euharistiei de Sevastos din Trapezunta Kiminitul». Inceputul: «Cât despre cele ce ne scrii din adins» ș. c. l. La sfârșit: «Cel mai mic între cei de seamă și care odinioară a fost dascălul tău smerit Sevastos din Trapezunta Kiminitul 1687, Noemvrie 25, din Trapezunta la Constantinopole». Autograful din 52 pagine în codex 96 al mitocului din Constantinopole (*A. P. Kerameus*, Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 99). Codex Ath. Zaharias (vezi Κατάλ. Εὐαγγ. Σχολῆς, p. 61). Cod. 80 al Parlamentului din Atena (*Sp. Lambros*, Νέος ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 225). Cod. 207, 234 și 299 al mitocului din Constantinopole (Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 103, 199 și 270). Cod. 1146, anul 1695, al bibliotecii din Sinai (V. Gardthausen, Catal. Cod. graec. Sinaiticorum. Oxonii 1886, p. 233). Cod. 14 al școalei din Trapezunta, f. 1—43. In acest codex titlul este următorul: «Expunere asupra

fiecăreia din problemele tratate de prea fericitul patriarh al Ierusalimului chir Hrisant, făcută de Sevastos din Trapezunta Kiminitul pe când erà arhidiacon al predecesorului său chir Dositeiu și școlar al sus numitului autor (în elinește)». Cod. I. N. Stamatellos (vezi Ἐφημερ. τῶν Φιλομαθῶν, 1871, No. 768, p. 2322). Cod. 65 al Parlamentului (*Sp. Lambros* Νέος ἑλληνομνήμων. vol. III, p. 448). Cod. 531 al mânăstirii Ivirilor și cod. 289 al mânăstirii S-tului Pantelimon (*Sp. Lambros*, Κατάλ., vol. II, p. 164 și 354).

53. «Opoziținea prea fericitului stăpân și domn chir chir Dositeiu față de două chestii introduse în proiectul nostru și răspuns la dânsa». Cod. 46 al mitocului din Constantinopole. Tot acolo și răspunsul lui Sevastos la scrisoarea lui Hrisant asupra împărtășirii pânii și vinului; apoi obiecțiunea lui Hrisant către Sevastos și răspunsul acestuia către Hrisant (vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., bol. IV, p. 99). Cod. 234 al aceluiaș mitoc (tot acolo, p. 200). Cod. 65 al Parlamentului din Atena (*Sp. Lambros,* Νέος ἑλληνομνήμων, vol. III, p. 448).

54. «Către prea înălțatul, serenissimul, prea strălucitul și de Dumnezeu străjuitul nostru stăpân și binefăcător al Ungrovlahiei întregi chir chir Ioan Constantin Basarab Voevod cuvântări alcătuite de prea înțeleptul și prea învățatul și neîntrecutul dascăl chir chir Sevastos din Trapezunta și rostite de unii școlari ai lui». Cod. 16 al seminarului din Iași. Una din aceste cuvântări a fost ținută în 29 August 1697 (*Revista teologică*, vol. III, p. 339, *Serbarea școlară dela Iași*, p. 395). Cod. II al nostru. In aceasta e numai o singură cuvântare nedatată, cea cu titlul «La nașterea lui Hristos», editată întâiu aici, p. 240—243.

55. «Alegeri din cele cinci cuvântări despre lumina din Tabor, rostite de Teofan, mitropolitul Niceii». Cod. 299 al mitocului din Constantinopole (Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 270).

56. Diferite omilii în cod. 299 al aceluiaș mitoc.

57. Cuvântare «rostită în 1688, Ianuarie 1 de sfântul Vasile, Duminecă». Inceputul: «Când privesc și cuget» ș. c. l. Cod. 299 al mitocului, f. 126 și urm.

58. Cuvântare la sfintele Paști. Inceputul: «Invierea lui Hristos serbăm astăzi» ș. c. l. Tot acolo, f. 252.

59. Lămurirea unei nedumeriri a lui Dositeiu al Ierusalimului despre cele ce se spun asupra inițierii în capitolul al 10-lea din scrisoarea întâia către Luterani a lui Ieremia al 2-lea al Constantinopolei. Inceputul: «In cele însemnate de noi înainte» ș. c. l. Cod. 234 al mitocului, f. 83—91. Vezi Ἱεροσολυμ. βιβλιοθ., vol. IV, p. 201.

60. Cetirea hrisovului dat mânăstirii Sumela de împăratul Trapezuntei Alexie și «tălmăcirea acestui hrisov în graiul comun de Sevastos din Trapezunta Kiminitul». Cod. 19 al școalei din Trapezunta, f. ș. urm. Cod. al nostru II, f. 27—36, Codex al mitropoliei din Cos (*Sp. Lambros,* Νέος ἑλληνομνήμων, vol, III, p. 483; vol. IV, p. 243—244). O copie oficială pe o filă a cetiri și tălmăciri, întărite de patriarhi și de arhierei, se află în arhivele mânăstirii Sumela.

61. «Metodă pentru găsirea și justificarea sărbătorilor anului întreg» cu întrebări și răspunsuri. Codex 698 al mânăstirii athonice Sf. Pantelimon, f. 147 și urm. Vezi *Lambros*, Καταλ., vol. II, p. 417.

62. «Preoții să nu împărtășească pe nici unul din părți». De Sevastos din Trapezunta Kiminitul la cartea despre cele trei neînțelegeri, f. 28». Cod. 291 al mânăstirii Ivirilor, A. 498—499 Vezi *Lambros*, Καταλ., vol. II, p. 75.

63. Discurs fără titlu, cetit în fața studenților școalei din București. Inceputul: «Tot ce se mișcă» ș. c. l. Cod. 19 al școalei din Trapezunta, f. 14 și urm. Cod. II al nostru, f. 236—250. Codex Myrides, f. 191—212.

64. Cuvântare la *Eu sunt bunul păstor* (Ioan 10). Inceputul: «Cinevà s'ar fi minunat» ș. c. l. Cod. al școalei din Trapezunta 19, f. 38 și urm. Cod. II al nostru, f. 38—47.

65. Invățătură prescurtată despre părerile lui Platon asupra principiilor. Inceputul: «Deși s'ar părea că ne apropiem de unele părți ale filozofiei peripatetice» ș. c. l. Cod. 19 al școalei din Trapezunta, f. 50 și urm.

66. «Despre sfânta lumină ce în fiecare an se arată în Sâmbăta mare la Sfântul Mormânt». Cod. 19 al aceleiaș școale, f. 113 și urm.

67. «Care e adevărata pricină că papiștașii nu primesc acum sfânta lumină». Cod. 19 al aceleiaș școale, f. 114 și urm.

68. Tălmăcire autografă a eticei lui Aristotel, lucrare care s'a început a se scrie în anul 1674. Cartea I s'a isprăvit în 27 Iunie, Sâmbătă; a II-a în 15 Iulie, a III-a în 3 Septemvrie, a IV-a neisprăvită. Cod. 19 al școalei din Trapezunta, f. 135 și urm.

69. Un act în care se expune pe larg asupra caterisirii lui Partenie Moghilalos, patriarhul Constantinopolei, redactat din porunca sinodului arhiereilor de Sevastos și întărit de acest sinod în anul 1671. Cod. 19 al școalei din Trapezunta, f. 125 și urm. Codex II al nostru, f. 54—60.

70. Cuvântare fără titlu la nașterea Născătoarei de Dumnezeu. Inceputul: «Să ne îmbrăcăm în veșminte strălucite astăzi, o iubitorilor de serbări» ș. c. l. Cod. I al nostru, p. 1—26.

71. «La nașterea Născătoarei de Dumnezeu. S'a rostit de două ori în mânăstirea Theoskepastos în 1688 și 1689». Inceputul: «Marta, Marta, porți grija» ș. c. l. Tot acolo, p. 27—69.

72. Cuvântare la Născătoarea de Dumnezeu, scrisă în Trapezunta din porunca mitropolitului de acolo; fără titlu. Inceputul: «O glas fericit al mântuitorului» ș. c. l. Tot acolo, p. 69—89.

73. Cuvântare la *Nașterea ta Hristoase Dumnezeul nostru, a adus în lume lumina științei* și urm., rostită înaintea lui Constantin Vodă Basarab. Inceputul: «Se asèamănă sărbătorile» ș. c. l. Cod. I al nostru, p. 94—109, și II, f. 90—99. Copie după aceeaș cuvântare avea și Dapontes: Vezi *C. Satha*, Μεσαιων βιβλιοθ., vol. III, p. 191.

74. Cuvântare «la tăierea împrejur a lui Hristos și la Vasile cel Mare». Inceputul: «Tăiere împrejur domnească sărbătorim» ș. c. l. Cod. I al nostru, p. 110—115. S'a inserat aici, p. 221—225.

75. Cuvântarea «la tăierea împrejur cea trupească a lui Hristos și

la Vasile cel Mare». Inceputul: «Toată fapta și toată mișcarea» ș. c. l. Cod. I al nostru, 116—149.

76. Cuvântarea «la întâmpinarea Domnului nostru Isus Hristos». Inceputul: «Când voiu auzi glas dumnezeesc poruncind» ș. c. l. Ibidem, pag. 150—178.

77. Care este cercetarea și judecata nepărtinitoare a minții asupra dreptelor credințe și adevăratelor interese sufletești, adecă despre judecata dreaptă. Inceputul: «Ascult de sfânta și de Dumnezeu inspirata Scriptură» ș. c. l. Ibidem, p. 179—188.

78. «Despre luarea aminte și starea în vremea rugăciunii». Inceputul: «Rugăciunea este, cum se zice, contactul minții cu Dumnezeu» ș. c. l. Ibidem, p. 189—228.

79. Cuvântare rostită în Dumineca brânzei. Inceputul: «Ale tuturor celor omenești» ș. c. l. Ibidem, p. 229—237.

80. Alta în Dumineca ortodoxiei. Inceputul: «Astăzi sfânta catolicească» ș. c. l. Ibidem, p. 238—258.

81. Alta în Dumineca a treia a postului. Inceputul: «Toată sărbătoarea și toată adunarea sărbătorească» ș. c. l. Ibidem, 259—270.

82. Alta în Dumineca a patra a postului. Inceputul: «Ar puteà să se mire cinevà înainte de celelalte» ș. c. l. Ibidem, p. 271—280.

83. Alta în Dumineca a cincea a postului. Inceputul: «Foarte mulți nu au răbdare» ș. c. l. Ibidem, p. 281—292.

84. «La învierea de a patra zi a sfântului și dreptului Lazăr». Inceputul: «Astăzi universala» ș. c. l. Ibidem, p. 293—312.

85. Alta în Dumineca stâlparelor. Inceputul: «Strălucită este și învierea din rândul trecut» ș. c. l. Ibidem, p. 313—325.

86. Alta la învierea lui Hristos. Inceputul: «Mărire întru cele de sus» ș. c. l. A fost scrisă în anul 1695 și «s'a rostit de Constantin, fratele Armașului». Cod. I al nostru, p. 326—331, și II, f. 106—110. Cod. 672 (p. 61—65) al mitocului Sf. Mormânt din C-pole.

87. Alta la învierea lui Hristos. Inceputul: «Invierea lui Hristos privind» ș. c. l. Codex I al nostru, p. 332—346.

88. «La nașterea lui Ioan înainte mergătorul, Iunie 24». Inceputul: «Iarăș binevestire a bucuriei». Ibidem, p. 347—366.

89. «La sfânta schimbare la față a lui Hristos». Inceputul: «Minunate și suprafirești». Ibidem, p. 367—440.

90. «Intâia cuvântare și întâia laudă, când Măria Sa a venit, din expediția sa, la București, la tronul său, înaintea sa». Inceputul: «Dintre toate virtuțiile» ș. c. l. La sfârșit: «1695 s'a rostit de Neofit, ieromonah și preot». Cod. I al nostru, p. 441—444, și II, f. 103—105, unde cuvântarea e fără titlu. A fost înserată acum aici, p. 194—196.

91. Cuvântare de mângâere (3 Aug. 1699). Inceputul: «Măcar că este înnăscut» ș. c. l. Codex al nostru I, p. 445—456. S'a publicat aici, p. 212—218.

92. «La tăierea împrejur și la Vasile cel Mare». Inceputul: «Mare este în adevăr învoirea» ș. c. l. Ibidem, p. 491—508.

93. «Cuvântare la întâmpinarea mântuitorului». Inceputul: «Chiar de sunt câți voesc» ș. c. l. Ibidem, p. 509—522.

94. Alta rostită la pomenirea marelui mucenic Gheorghe. Inceputul: «Un părinte prea cuminte» ș. c. l. Ibidem, p. 534—536.

95. «Cuvântare mică la întâia Duminecă a postului sfânt». Inceputul: «Ziua ortodoxiei» ș. c. l. Ibidem, p. 534—536.

96. Cuvântare «la a doua Duminecă a postului». Inceputul: «Prea minunat sau mai bine zis» ș. c. l. Ibidem, p. 534—536.

97. Alta «pentru a treia Duminecă a postului». Inceputul: «O, milă prea mare și covârșitoare» ș. c. l. Ibidem, p. 540—543.

98. Alta pentru «a patra Duminecă a postului». Inceputul: «In multe chipuri» ș. c. l. Ibidem, p. 547—551.

99. «Mică cuvântare pentru a cincea Duminecă a sfântului post». Inceputul: «Și general cuminte» ș. c. l. Ibidem, p. 547—551.

100. Alta pentru «Dumineca stâlparelor». Inceputul: «Care minte omenească» ș. c. l. Ibidem, p. 552—556.

101. Cuvântare despre păstorie, fără titlu, compusă de un arhiereu hirotonit de Dionisie al 4-lea al Constantinopolei. Inceputul: «Meșteșugul meșteșugurilor» ș. c. l. Cod. II al nostru, f. 50—56.

102. Mică cuvântare cu prilejul ieșirii de fiecare an a Domnului Constantin Basarab, spre vizitarea Ungrovlahiei. Inceputul: «Precum prea strălucitul» ș. c. l. Ibidem, f. 78; se află în cod. 672 al mitocului din Constantinopole.

103. «Cuvânt de laudă către prea strălucitul . . . Constantin Vodă Basarab». Inceputul: «Dumnezeu atotțiitorul» ș. c. l. Ibidem, f. 79—83. S'a inserat acum aici, p. 196—199.

104. Alt elogiu către acelaș. Inceputul: «Inceputul înțelepciunii». Cod. III al nostru, f. 58—71. Cod. 672 (f. 135—146) al mitocului din Constantinopole. A fost inserat și acesta aici (p. 199—212) după al nostru codex.

105. Precuvântări și observațiuni la discursurile lui Grigorie Teologul. Cod. II al nostru, f. 129^{b}—136^{a}, 140^{a}—154^{a}, 160—167.

106. Diferite epigrame cuprinse aici (p. 366—372).

107. Numeroase scrisori către diferiți. In codex Nicodim Myride arhimandritul, pe care îl văzui în anul 1884, la mânăstirea Sumela, în chilia lui, se cuprind următoarele scrieri (dela f. 213 și urm.):

1) Unui anonim. Inceputul: «Unul din oricare» ș. c. l.

2) Lui Dositeiu al Ierusalimului din Constantinopole 1680. Incepe: «Știu pe de o parte» ș. c. l.

3) Lui Calinic al Prusei. Incepe: «Auziți acestea» ș. c. l.

4) Unui boier anonim. Incepe: «Dintre cele cari dela Dumnezeu» ș. c. l.

5) Unui anonim filolog din Constantinopole. Incepe: «Dar că a prietenului» ș. c. l.

6). Lui Ioan (Cariofil) mare logofăt. Incepe: «Pricină de întristare și tot odată de bucurie pentru noi» ș. c. l.

7) Lui Nicolae (Mavrocordat). Incepe: «Continuitatea se zice» ș. c. l.

8) Lui Dositeiu al Ierusalimului. Incepe: «Cerurile povestesc» ș. c. l.

9) Lui Calinic al Prusei din Constantinopole, Ianuarie 1679. Incepe: «Iară loviți de nenorocire» ș. c. l.

10) Aceluiaș. Incepe: «Pentru motivele care» ș. c. l.

11) Lui Hrysipp ierodiaconul. Incepe: «Am primit frumoasa» ș. c. l.

12) Lui Grigorie dascălul. Incepe: «Prietenia trupească» ș. c. l.

13) Unui anonim. Incepe Eleganța cugetărilor tale» ș. c. l.

14) Lui Dositeiu al Ierusalimului, 1684. Incepe: «O condiție și aceasta a credinței» ș. c. l. [1]).

15) Lui Hrisant (Notara) ierodiaconul (20 Fevr. 1684). Incepe: «Dintre ființe se zice» ș. c. l.

16) Lui Efraim Decarhul ierodiaconul. Incepe: «Pe Macedonean se zice» ș. c. l.

17) Lui Alexandru (Mavrocordat). Incepe: «Foarte drept» ș. c. l.

18) Lui Petru notarul Marei Biserici, Incepe: «Cele sincere dintre corpuri» ș. c. l.

19) Marelui tălmaciu (=Spandonis). Incepe: «Dar anul în adevăr» ș. c. l.

20) Unui anonim. Incepe: «Toaca prieteniei» ș. c. l.

21) Mitropolitului Nișului Gherman, 1687. Incepe: «Ignoranța îndrăzniți» ș. c. l.

22) Boierului Manolache. Incepe: Nu-i trebue întuneric luminii» ș. c. l.

23) Lui Spandonis, «tovarășul meu din copilărie», 1693 Octomvrie 9, scrisoare de mângâcre. Incepe: «Decât înțelepciunea nici o avere» ș. c. l.

24) Lui Ioan Comnen 1698, August 28. Incepe: «Faimă bună» ș. c. l.

25) Lui Calinic al Constantinopolei din București, 1695, Ian. 20. Incepe: «Deși e un adânc insondabil» ș. c. l.

26) Aceluiaș, 1689 Noemvrie 2. Incepe: «Răsărind cel simțit» ș. c. l.

27) Lui Alexandru Mavrocordat dragomanul. Incepe: «Numai un lucru din toate» ș. c. l. Aceeaș scrisoare e și în codex 65 al Parlamentului din Atena: *Sp. Lambros*, Νέος ἑλληνομνήμων, vol. 3, p. 460; vol. 4, p. 122.

28) Lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, 1702. Incepe: «Solomon cel cu adevărat prea înțelept» ș. c. l.

Scrisori de ale lui Sevastos Kiminitul se află și în codex 10 al Societății literare grecești din Constantinopole, ele sunt următoarele [2]):

1) Lui Ioan Cariofil, 5 Maiu. Incepe: «De mâhnire și câte odată de bucurie». Ibid. (f. 201—202) și răspunsul lui Cariofil.

2) Unui anonim, 8 Aprilie Incepe: «Cu plăcere ascult de cel mai cuminte» ș. c. l.

3) Unui anonim, 4 Noemvrie. Incepe: «Toaca prieteniei» ș. c. l.

4) Lui Spandonis dascăl și dicheofilax, 2 Noemvrie. Incepe: «Cei cari în mod extraordinar de cele copilărești» ș. c. l.

---

[1]) Acesta s'a editat dintr'un alt codex nehotărît. Vezi *A. Paleologos*, Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς, Constantinopole 1883, an. III, 316—317. *É. Legrand*, Epistolaire grec. Paris 1888, p. 1—2.

[2]) Vezi Catalogul meu în anexa arheologică a Societății filol. grecești din Constantinopole, V. XX—XXII, p. 92, 94, 95.

5) Lui Spandonis mare dragoman, Martie 13. Incepe: «Dar în adevăr Synesios» ș. c. l.

6) Aceluiaș, 8 Aprilie. Incepe: «Mă plâng de noroc» ș. c. l.

7) Aceluiaș. Incepe: «Bine întru câtevà socotește» ș. c. l.

8) Lui Ioan învățat și școlar al său. Incepe: «Inceputul înțelepciunii» ș. c. l.

9) Lui Evghenie Etolul, Fevruarie 20. Incepe: «In schimb cu un prieten credincios» ș. c. l.

10) Lui Alexandru Exaporitul. Incepe: «Cel ce cu adevărat e prea înțelept» ș. c. l.

Dintre aceste scrisori cele de sub No. 1, 5 și 10 se află și în codex Myrides. La cele enumărate mai sus adaogem și pe cele următoare:

1) Lui Atanasie (Scr. Anastasie) Gordios. O copie a ei a văzut-o Pericle Triandaphyllides într'un codex al Școalei de Teologie din Halki [1]).

2) Lui Alexandru Mavrocordat într'un codex nehotărît. Incepe: «De două ori a păcătui se zice» ș. c. l. [2]).

3) Lui Hrisant Notara într'un codex nehotărît (20 Martie 1698). Incepe: «Dovadă doară și aceasta» ș. c. l. [3]).

In al nostru codex I se află o scrisoare a lui Sevastos, adresată studentului Ioan, al cărei început este: «Inceputul înțelepciunii» ș. c. l. Aceasta e și într'un codex al Societății filologice grecești din Constantinopole. Alta:

4) Către patriarh, cum se pare, către Dositeiu al Ierusalimului, despre scrierile în versuri ale lui Grigorie Teologul. Incepe: «De necontrazis socotesc pe cel ce străbate în teologie» ș. c. l. In al nostru codex III, f. 84—85.

5) Alta către Ioan Comnen, 1697. «A fost oare ca lipsa bunurilor tale» ș. c. l. Intr'un caiet al nostru din sec. al 18-lea. Astfel au ajuns la cunoștința mea 42 scrisori dela Sevastos. Alte câtevà se găsesc în codex 315 al mânăstirii Esphigmenos, dar nu se știe numărul lor și nici către cine sunt adresate [4]).

Se păstrează și foarte multe răspunsuri la scrisorile lui Sevastos. In codex Myrides următoarele:

1) Dela un anonim. Incepe: «Un alt prieten cu» ș. c. l.

2) Dela Ioan Cariofil mare logofăt 1683. Incepe: «Am primit a ta» ș. c. l.

3) Dela Spandonis. Incepe: «Veneratelor voastre» ș. c. l.

4) Dela Nicolae Mavrocordat, 1682. Incepe: «Odinioară ale îndoitelor răsplăți» ș. c. l.

5) Dela Efraim Decarhul «Lui Sevastos fost director al gimnaziului din Constantinopole». Incepe: «Nu s'a desiegat» ș. c. l.

6) Dela Neofit al Adrianopolei, 1683. Incepe: «Laudă ție pentru ambiție» ș. c. l.

---

[1]) *P. Triandaphyllides*, Οἱ φυγάδες, p. 117.

[2]) *M. Ghedeon* Πρωΐα, revistă bizantină. An. I, 1876, p. 13 -14.

[3]) *A. Paleologos*, Ἡμερολ. τῆς Ἀνατολῆς, v. III, p. 317—318. *É. Legrand*, Epistolaire grec, p. 9—10.

[4]) *Sp. Lambros*, Κατάλ. τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλλην. κωδίκων, vol. I, p. 199.

7) Dela Ioan Cariofil. Incepe: «Să ne veselim nu putem» ș. c. l.

8) Dela Ioan Comnen din Târgoviște către Sevastos, dascăl al Școalei domnești din București.

In Cod. 10 al Societății filolog. din Constantinopole următoarele:

9) Dela Ioan Cariofil. Incepe: «Am primit scrisoarea ta» ș. c. l.

10) Dela Gherman, mitrop. Nișului. Incepe: «Imi pare foarte rău» ș. c. l.

11) Dela Spandonis. Incepe: «A prea înțelepților divini» ș. c. l.

In alt codex care aparține lui I. D. Ralles s'a păstrat o scrisoare a lui Ieroteiu al Drystrei (=Ioan Comnen) către Sevastos, dar începutul ei nu a fost notat [1]).

Dintr'un codex necunoscut o scrisoare a lui Alexandru Mavrocordat către Sevastos, cu începutul: «O, libație», este editată de M. Ghedeon. Acesta a publicat și alta dela acelaș către Sevastos, cu începutul: »Nesfârșita ta tăcere învinuiam» ș. c. l. [2]). Dar amândouă erau editate de mult, în colecția scrisorilor lui Alexandru Mavrocordat [3]). Altă scrisoare tot de acelaș către Sevastos a publicat-o Mina Hamudopulos; ea începe dela cuvintele: «Scrisorile tale de curând trimise au mulțumit dorința mea» ș. c. l. Dar și aceasta eră cunoscută [4]).

După acest catalog așà de lung al lucrărilor lui Sevastos Kiminitul, revin la textele cari urmează în această carte. După cuvântările lui Sevastos vine altă cuvântare de alt autor care trăià în jumătatea întâi a sec. al 18-lea: Ioan Grămăticul. Acesta îmi este cunoscut numai după trei opere ale lui. Titlurile celor două din ele îl numesc pe el secretar și primichir al Marei Biserici, al celei de a treia secretar «al prea înălțatei domnii a Ungrovlahiei». Două din scrierile lui aflătoare într'un codex al Seminarului din Iași [5]) poartă următoarele titluri:

a) «Manual pe scurt privitor la deosebirile ce arată oamenii între dânșii, și că patru sunt deosebirile între ei: în credință, în limbă, în caracter și în vieață».

b) «Cuvântare de laudă care tratează mai mult istoricește vieața strălucită a prea înălțatului și prea înțeleptului domn al Ungrovlahiei întregi chir chir Ioan Alexandru Vodă» [6]).

Acelaș titlu are și a treia lucrare a sa, cuvântare de laudă către domnul Ungrovlahiei Nicolae Alexandru Mavrocordat (vezi p. 227—243), scrisă pe timpul lungei sale domnii a doua (1719—1730). Textul a fost împrumutat după singura — probabil — copie, care se găsește în codex 9 al

---

[1]) *Sp. Lambros*, Νέος Ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 65.

[2]) In Πρωΐα, op. cit. An. I (1876), p. 13—14. Scrisoarea «O, libație» după o copie mai exactă a fost editată și de *Mina Hamudopulos*, Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια 1881, p. 40—41.

[3]) Ἐπιστολάριον ἐκ διαφόρων ἐρανισθέν, Constantinopole 1804, p. 153 și 191. *Alexandru Mavrocordat*, Scrisori 100, ed. de *Th. Livada*, p. 80—81.

[4]) Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, 1881, p. 141. Ἐπιστολάριον ἐκ διαφόρων ἐρανισθέν, p. 218.

[5]) *A. D. Xenopol* și *C. Erbiceanu*, Serbarea școlară dela Iași, p. 393, 394. Cfr. Revista Teologică, vol. III, p. 334.

[6]) Se înțelege Alexandru Alexandru Mavrocordat (1717—1719).

bibliotecii Societăţii filolog. din Constantinopole, între f. 6—7 şi 48b, 52b [1]).

Din acelaş codex (f. 193—200) au fost luate şi inserate acum întâia dată aici şi «Stihuri jeluitoare la moartea» aceluiaş domn Nicolae Mavrocordat, stihuri al căror autor este Iosif, fost al Bulgariei (vezi p. 245—251); ele au fost compuse în anul 1730, în luna Iulie. Acest Iosif, care s'a născut, a studiat şi fu hirotonit ca preot în Ianina, s'a dus la Constantinopole (1709), unde s'a făcut preot al bisericii Maicei Domnului numită Cafatiani, «când tot odată fu numit şi ca predicator patriarhal al tuturor bisericilor din Constantinopole». In 1714 a fost înaintat la rangul de arhiereu şi ales ca mitropolit al Târnovei şi exarh al Bulgariei. După o păstorie de aproape nouă ani în Târnova s'a dus la Bucureşti (1722), unde e primit de domnul de atunci Nicolae Mavrocordat; apoi părăseşte scaunul Bulgariei şi îşi caută adăpost la Sfântul Munte, unde ca monah a trăit mai mulţi ani şi a murit în Lavra cea prea mare între anii 1754—1755, lăsând foarte numeroase lucrări needitate, între cari predici rostite în Constantinopole şi în Bulgaria, scrisori, canoane de cântat, epigrame, parafrază în versuri a psaltirei ş. c. l. [2]).

Stihuri în număr de vreo 1650 mai găseşte cetitorul acestei publicaţii şi între pag. 253—292. Scriitorul acestora este prea cunoscutul stihuitor al veac. al 18-lea Chesarie Dapontes, care le-a alcătuit în anul 1768 [3]). In cele 1325 de versuri vedem o lucrare proprie, lista bisericilor şi mânăstirilor (închinate Născătoarei de Dumnezeu) din Turcia, din Moldovlahia, din Prusia şi de aiurea. Această lucrare sub raportul toponimic e fără îndoeală de cea mai mare însemnătate. Restul de 322 versuri alcătuesc aşà zicând istoria şcoalei dela Vatopedi din Atos, în care timp de şase ani a servit ca profesor cu cel mai mare succes Evghenie Vulgaris [4]). După Dapontes, această şcoală fu înfiinţată din iniţiativa lui Meletie, egumenul şi supraveghetorul mânăstirii Vatopedi, dar cu permisiune sinodală şi cu ajutorul patriarhului de atunci Chiril al 5-lea (1750) [5]). Dar după o înflorire de şase sau şapte ani, întâmplându-se dezordini şi scandaluri din partea şcolarilor şi amestecându-se la acestea patriarhul Chiril (care în vremea asta petreceà ca exilat în muntele Atos) în paguba directorului Vulgaris, care fusese numit de el,

---

[1]) Acest codex l-am descris cu deamăruntul în Apend. arheologic din vol. XX—XXII al Societăţii filol. grec. din Constantinopole, 1892, p. 80—82. Inaintea mea fusese descris nedeplin de Sofocle Oiconomu în Ψόγος Νικοτιανῆς a lui Alex. Mavrocordat, editat de el, Veneţia 1876, p. 5—30.

[2]) Despre Iosif, fost mitropolit al Bulgariei, vezi pe larg în articolul lui *Alexandru Lavriotes* despre «Iosif al Târnovei» (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, perioada a II-a, 1887, vol. IV, p. 207—215) *Cf. Dapontes* în Catalogul istoric. *C. Satha*, Bibl. med., vol. III, p. 103—104. *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, p. 114—120. Nic. Mavrocordat Ψόγος Νικοτιανῆς ed. de *S. Oiconomu*, p. 19.

[3]) Vezi vers. 933—940 la pag. 276. Despre Dapontes pe larg, vezi *Legrand* în al III-lea vol. al «Efemeridelor dace» a lui Dapontes.

[4]) Activitatea sa de şase ani o mărturiseşte însuş Vulgaris. Vezi *Vulgaris*, Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων edit. de G. Ainian, Atena 1838, vol. I, p. 59.

[5]) Despre acest ajutor din partea patriarhului Chiril la înfiinţarea şcoalei mărturiseşte un act al lui (*C. Delicani*, Περιγραφ. κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχ. ἀρχειοφυλακείου σωζομένων ἐπισήμων ἐκκλησ. ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν, Constantinopole 1902, p. 11. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, 1900, vol. XX, p. 395—398). Vezi şi *Serghie Macraion* apud Sathas, Bibl. med. vol. III, p. 218—219. Şcoala la dreptul vorbind fu înfiinţată şi întreţinută de Fraternitatea din Vatopedi. Vezi articolul despre aceasta de *Nicandros Vatopedinos* (Şcoala din Atos) în foaia din Constantinopole Νεολόγος, 1886, No. 5246. Alte ştiri despre ea vezi apud M. Ghedeon în Ἐκκλησ. Ἀλήθεια (1883) pag. 686—689, 696—701.

școala încetează și se închide, iar Vulgaris o părăsește dela sine neputând-o pune la cale [1]). Mai târziu s'a mai făcut o încercare spre reîntemeierea ei din partea lui Gavril Vatopedinos, care, cum spune acum Dapontes, a colindat pentru aceasta diferite locuri, precum Veneția, Triest, Serbia, Germania și aiurea spre a colectă ajutoare bănești dela bogătașii Greci negustori și dela tovărășiile lor de acolo, și, adunând sume însemnate, se întoarce la muntele Atos. Dar voind să înființeze și o tipografie în școală se duce a doua oară la Veneția, își procură materialul necesar, găsește un tipograf și face tovărășie cu el, dar tipograful atrage cu dibăcie la București pe Gavril, înstrăinează materialul cumpărat de el și, cu voie domnească, întemeiază acolo tipografia în folosul său propriu [2]). Astfel nedreptățit Gavril se întoarce istovit la Sf. Munte, dar având convingerea că poate duce la bun capăt reînvierea școalei, se hotărăște să cutreiere iarăș țerile străine spre a face colectă de bani. Deci el se aprovizionează cu scrisori de recomandație dela foștii patriarhi ai Constantinopolei și Alexandriei, cari trăiau ca monahi la S-tul Munte, și iea cu sine la plecare și poezia lui Dapontes, publicată aici, poezie care tratează despre școală și servește ca o recomandație pentru sinceritatea intențiilor lui Gavril precum și ca un fel de celebrare a ei. Această poezie a compus-o Dapontes în anul 1768, pe la sfârșitul lui Noemvrie, după cum reiese din versurile 263—264 (vezi p. 290), în cari se pomenește sosirea de curând la Sf. Munte a patriarhului Samuil, care atunci fusese detronat și exilat acolo [3]).

Amândouă lucrările în stihuri ale lui Dapontes au fost transcrise după o scriere autografă needitată a lui «Ἄνθη νεητά», găsită de mine în anul 1885 în Galipoli, în biblioteca locală a școalei grecești [4]); ele cuprind p. 251—308 din această scriere.

După versurile lui Dapontes am inserat aici (p. 293—313) unele texte mici.

I. Trei cuvântări pe ales ale lui Lambru Fotiades [5]) către Alexandru Constantin Moruzi și Alexandru Ipsilanti, Domnii Ungrovlahiei (p. 293—299), transcrise după un codex al nostru scris în Țara-Românească pe la începutul sec. al 19-lea de Vasile Chiriac din țara Adissa, devenit călugăr și ca atare numit Varnava. Acest codex, care a fost în posesiunea lui Ieremia, mitropolitul Myreon, cuprinde o lucrare a acestui Vasile: «Logica pe scurt a ilustrului

---

[1]) Despre aceasta povestește cu revoltă Vulgaris într'o scrisoare către Chiril, editată de Ainian, op. cit., p. 54—64.

[2]) Se vede că e vorba despre tipograful Gheorghe Stoianovici, a cărui tipografie se află în incinta Mitropoliei din București. O singură carte grecească se știe ca tipărită la dânsa: *I. Bianu* și *N. Hodoș*, Bibliografia românească veche, vol. II, p. 147.

[3]) Vezi *A. Ipsilanti*, Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν, p. 419. Despre întâmplările lui Samuil povestește însuș Samuil într'o scriere lungă apologetică needitată dela care se cunoaște numai un rezumat: *V. Stefanides* Ἡ ἀπολογία τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ, Triest 1908, 8°, pag. 21.

[4]) Vezi raportul meu asupra cercetărilor paleografice și filologice în Tracia și Macedonia (Apend. arheolog. din vol. XVII al Societ. filol. grec. din Constantinopole, 1886) p. 11—12.

[5]) Despre el vezi *A. Gudas*, «Viețile paralele», vol. II. p. 233—252, unde s'au publicat toate mărturiile mai vechi despre Fotiades, cfr. *N. G. Dossios*, Studii greco-române, Iași 1901—1902, p. 26—28. *Ecuba lui Euripide* edit. de acelaș în Galați, 1884, p. XXII, urm.

Evghenie Vulgaris, o scriere fără titlu și anonimă în contra lui Mahomed și a Latinilor, împărțită în 90 de capitole, «o introducere la retorică» anonimă, o poezie de Gheorghe Ioannides adresată lui Constantin Vodă Ipsilanti, care poartă titlul «Cântare sau încoronare cu laur», o altă poezie de Emanuil Furca către Alexandru Constantin Vodă Moruzi, a doua către acelaș anonimă și fără titlu, și în sfârșit șapte cuvântări mici de ale lui Lambru Fotiades, rostite în zile de sărbători către numiții domni; dintre ele s'au socotit ca vrednice de dat la iveală și potrivite cu scopul acestei publicații numai trei, căci privesc întâmplări importante din România. Așà cea dintâi a fost ținută în București la anul 1792, cu prilejul așezării acolo a lui Alexandru Moruzi în scaunul Ungrovlahiei, iar a doua ne dă vorbirea pe care Fotiades ca director a rostit-o către Alexandru Ipsilanti la inaugurarea cursurilor școalei domnești, întemeiată din nou de dânsul în anul 1776 [1]); a treia a fost rostită către acelaș Ipsilanti în anul 1796, când cu a doua a lui întronare în țară.

II. «Șirul de succesiune a Sultanilor, vizirilor și domnilor Moldovlahiei până la anul 1781» (p. 301—307). Acest text s'a luat dintr'un alt codex care s'a scris în deceniul întâiu al sec. al 19-lea și cuprinde o foarte bogată colecție de poezii neogrecești cu deosebire din a doua jumătate a sec. al 18-lea, mai toate alcătuite în Constantinopole la Fanar și pe la curțile fanariote de lângă Bosfor, de către compozitori și poeți nu tocmai de rând. Acest important codex, care înainte erà proprietatea colegului meu Gavriil Destunis, a ajuns, după moartea acestuia, cu alți codices, pe calea cumpărării, în posesiunea mea; el numără 456 pagine și 20 de foi nepaginate, dintre cari cele opt din urmă le cuprinde amintitul «Șir de succesiune» ș. c. l.

III. «Genealogia familiilor fanariote» (p. 312—313), Mavrocordat, Ipsilanti, Moruzi, Suțu, Mavrogheni și Hangeri, datată din mijlocul sec. al 18-lea. Acest tablou genealogic erà să cuprindă și filiațiunea altor familii, cum se vede din respectivul codex, unde autorul lăsase nescrise destule file pentru continuarea tabloului pentru altă vreme. Acest codex se află sub No. 14 în biblioteca Societății filologice grecești din Constantinopole [2]). Dar și așà redus cum e, acest tablou e considerabil; așà, bunăoară, filiațiunea Mavrocordăteștilor, deși incompletă, are știrea că Dimitrie, fiul lui Constantin Nicolae Mavrocordat, aveà doi fii, pe Constantin și pe Alexandru, iar Gheorghe Nicolae Mavrocordat nù un fiu numit Grigorie, ci și pe un al doilea Grigorie. Aceste știri sunt cu totul nouă, întrucât sunt necunoscute în Legrand, Généalogie des Mavrocordato [3]).

Două capitole ale acestei publicații (a XIII-a și a XVIII-a) conțin 32 de scrisori ale lui Meletie Pigas, patriarh al Alexandriei, scrise ca din partea

---

[1]) Cu privire la întemeierea școlii povestește *Atanasie Ipsilanti*, în «După luarea Constantinopolei», p. 561, 584—591.

[2]) Despre acest codex vezi al meu catalog în apend. arheol. la vol. XX—XXII al Societ. filol. grec., 1892, p. 112—118.

[3]) *É. Legrand*, Généalogie des Mavrocordato de. C-pole-Paris 1886. *É. Legrand*, Généal. des Mavrocordato de C-pole rédigée d'après des documents inédit, Paris 1900.

patriarhici ecumenice de pe vremea când el reprezentă tronul ei vacant [1]). Cele dintâi douăsprezece (p. 316—322) stau în legătură mai ales cu ţerile de peste Dunăre. Intâia s'a trimis în luna Ianuarie 1597 lui Nichifor, protosinghelul şi exarhul Marei Biserici [2]), care pe atunci (după îndeplinirea misiunii sale exarhale în Moldova), petreceà în Polonia pentru reorganizarea trebilor bisericeşti ale Rusilor de acolo şi întărirea ortodoxiei celor dintre dânşii, cari vitejeşte au respins unirea lor cu catolicii, pe care în mod violent le-o impuneà guvernul Poloniei aţâţat de Vatican şi de Iesuiţii săi [3]). Despre cumplitele suferinţe îndurate după aceea de Nichifor, care fu supus la interegatoriu şi erà deţinut ca un prizonier în Varşovia, se vorbeşte pe urmă într'o scrisoare către Ieremia Movilă, domnul Moldovei (p. 321), în care scrisoare Meletie îl îndeamnă pe acesta ca să mijlocească pe lângă regele Poloniei în favorul ortodoxilor cei tiranizaţi acolo şi a lui Nichifor care suferià pentru ei [4]). Din restul de unsprezece scrisori ale lui Meletie trei sunt adresate lui Mihail Pătraşcu, Domnul Munteniei (N-rele 3, 5, 8), şi tot trei lui Ieremia Movilă, Domnul Moldovei (4, 10, 12); ele arată înţelegerea dintre Ţerile-Româneşti şi patriarhia din Constantinopole [5]). Acest lucru îl mărturisesc scrisorile (N-rele 6, 9, 11) către mitropoliţii Euthymie al Ungrovlahiei şi Gheorghe al Moldovlahiei, fratele lui Ieremia Vodă [6]). Scrisoarea de sub No. 7 către Nectarie, arhiepiscopul Ohridei, care se află în Transilvania, este însemnată întrucât acum întâia dată avem într'însa anul hotărît al păstoriei lui [7]). Celelalte douăzeci de scrisori din celălalt capitol al lui Me-

---

[1]) Vezi despre aceasta pe larg *Ив. Малышевскій*, Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ Русской Церкви. Chiev 1872, 2 vol.; *Ag. Ninolaki*, Meletie Pigas Cretanul, patriarh al Alexandriei şi locţiitor al scaunului petriarhal, Hanea 1903. Un catalog complet al scrisorilor lui Pigas, vezi la *W. Regel*, Analecta byzantino-russica, Petropoli 1891, p. CX—CLIX. Aici sunt inregistrate scrisorile editate până la anul 1890. După aceea s'au publicat de mine 26 scrisori (Православный Палестинскій Сборникъ) fasc. 35 [p. 151—165]. Byzantinische Zeitschrift, 1901, vol. al X-lea, p. 195—196. Νέα Σιών, 1905, p. 842—847. Bessarione. Anno X, serie II, vol. IX, 1905, p. 293—294), una întinsă de arhim. *Hrysostomos Papadopulos* (Νέα Σιών, Ierusalim 1904, p. 262—272) şi 55 de *Ag. Ninolaki*, Corespondenţa lui Meletie Pigas către Cretani, Hanea 1908.

[2]) Tot ce priveşte exarhia lui Nichifor e povestit cu deamăruntul de *И. Малышевскій*, Мелетій Пигасъ, vol. I, p. 412—416. Ştiri mai nouă despre ea la *N. Iorga*, Nichifor Dascălul, exarh patriarhal şi legăturile lui cu ţerile noastre. Bucureşti 1905. Scrisoarea sinodală datată din Iaşi (1596) este editată de *А. С. Петрушевичъ*, Акты относящіеся къ исторіи Южнозападный Руси. Львовъ 1868, p. 127—128. Altă enciclică către ortodoxii din Polonia datată din oraşul Brest (11 Oct. 1596) se cuprinde în cartea Акты относящіеся къ исторій западной Россій. Petersburg 1851, vol. 4, p. 151—152. Originalul în Leontopol, în muzeul din institutul stavropighic de acolo (vezi И. С. Сѣвяцицкій, Опись Музея Ставропигійскаго Института. Львовъ 1908, p. 108, No. 244). Facsimile după iscălitura oficială a lui Nichifor au publicat editorii publicaţiei Diplomata statutaria a patriarchis orientalibus, Confrat. Stavrop. Leopoliensi a. 1586—1592 data. Leopoli 1895, vol. II, p. 125.

[3]) Despre această unire din punct de vedere greco-catolic, vezi *Ed. Likowski*, Die ruthenisch-römische Kirchenvereinigung genannt Union zu Brest. Aus dem polnischen übertragen von P. Jedzink. Freiburg im Br. 1904.

[4]) Cfr. scrisoarea regelui polon Sigismund şi expunerea interogatoriului lui Nichifor în Акты относ. къ исторіи З. Россіи, vol IV, p. 156, 159—165, 217—220.

[5]) Cele de sub No. 3 şi 4 s'au editat după o altă copie de *M. Paranica*. Acesta a editat şi alte două către Mihail şi Petru Vodă Petriceicu (Societ. filol. grec. din C-pole, 1879, vol. 12, p. 159—155). Traducere rusească a scrisorii de sub No. 4, vezi la *Малышевскій*, Мелетій Пигасъ, vol. I, pag. 607—608.

[6]) Traducere rusească a scrisorii de sub No. 9 către Gheorghe al Moldovlahiei a publicat-o *Малышевскій*, Мелетій Пигасъ vol. I, p. 609.

[7]) Despre anul nehotărît al ei de până acum cfr. *H. Gelzer*, Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, p. 26, No. 46.

letie (p. 375—398) se referă exclusiv la neobositele lui griji și încercări în Polonia spre întărirea ortodoxilor ruși rămași acolo în credința părinților lor [1]). In sfârșit editarea tuturor celor 32 scrisori ale lui Meletie s'a făcut după codexul original al corespondenței lui, care sub No. 524 se află în colecția patriarhală de manuscrise a bibliotecii centrale a patriarhiei din Palestina [2]) și ocupă următoarele pagine: 77—80, 83, 106—131, 271—276—334, 342—343, 385—398, 414—416.

Intr'un alt capitol (p. 321—337) am concentrat optsprezece scrisori dela diferiți învățați și dela diferite comunități.

1. Patru dela Gherman, mitropolitul Nișului zis din Locrida sau Etolia, luate din codex 10 al Societății filologice grecești din Constantinopole (f. 266—269). Gherman, după ce a studiat filozofia pe lângă Corydaleus, arhiereul din Atena, și a ascultat prelegerile lui Evghenie Iannuli, a devenit pe urmă un bărbat de cea mai mare importanță [3]). Pe când petrecea în Constantinopole, fu chemat în anul 1660 la Alexandria ca ajutor al lui Paisie, patriarhul de acolo [4]). Dar neprimind acest post de onoare, a rămas ca dascăl la Constantinopole, unde ne întâmpină în anul 1666 dirijind școala înființată și întreținută de Manolache din Castoria [5]). Dar întâmplându-se neorânduieli în această școală, Gherman o părăsi și, luând cu sine pe unii dintre școlarii săi iubiți, a rămas învățându-i în particular în chiar mitocul S-tului Mormânt, iar cu direcția școalei fu însărcinat un oarecare Callonas. Cele două dintâi scrisori ale lui Gherman către ieromonahul Chiril se învârtesc în jurul acelor neorânduieli ale școalei, iar celelalte două către un doctor numit Ioan și către Evghenie Iannuli ne arată pe Gherman petrecând în Țara-Românească. Dimitrie Procopiu pomenește o călătorie a lui Gherman în Europa [6]), dar despre scopul ei nu se știe nimic.

2. Din acelaș codex (f. 272—273, 274^{b}—275^{a}) s'au luat și scrisorile 5—8 (p. 327—328), dintre cari trei se află tot acolo anonime; dar prin ajutorul celei de a șasea, care-i de asemenea anonimă, și al răspunsului ce i s'a dat de Valentin Greisghe, se recunosc ca scrisori ale lui Hrisant Notara, și chiar scrise din vremea când el, studiind în Apus, se coborî în țerile dunărene, fie din porunca patriarhului Dositeiu, fie pentru odihnă [7]).

3. Scrisoare a unui oarecare Avacum cu dată nehotărîtă către un dascăl Maxim. Intr'însa e amintit un alt Avacum care predă lecții de matematici în

---

[1]) Dintre aceste scrisori patru (14, 15, 16, 20) erau cunoscute până acum numai după traducerea rusească a lui *Малышевскій*, Мелетій Пигасъ, vol. I, p. 616—617, Vol. II, p. 46—47, 76, 77.

[2]) Despre acest codex vezi Bibliot. din Ierusalim, vol. I, p. 466—468.

[3]) *Anastasie Gordios* în viața lui Iannuli (*Satha* Bibl. med., vol. III, p. 447; *S. Lambros*, Νέος ἑλληνομνήμων, 1907, vol. IV, pag. 53).

[4]) Chemarea s'a făcut prin ieromonahul Sinait Nectarie Cretanul; scrisoarea de chemare la *Ch. de Fr. de Mathaei*, Ποικίλα ἑλληνικά, Mosquae 1811, p. 258—272.

[5]) *M. Paranica* în Societ. filol. grec. din Constantinopole, 1895, vol. XXV, pag. 52.

[6]) *C. Satha*, Bibl. med., vol. III, p. 485. De notat e că *Sp. Lambros* în Νέος ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 208—209, numără cinci scrisori autografe ale lui Gherman din Țara-Românească (1682-3).

[7]) Despre Hrisant pe larg tratează *Chiril Athanasiades* în Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, vol. IV, p. 9—11, 21—23, 53—55, 99—72, 81—84, 161—163, 178—181. Cfr. *И. Кашичевъ*, Сношенія Іерусалимскихъ патріарховъ съ Русскимъ Правительствомъ (Правосл. Палест. Сборникъ, fasc. 43), Constantinopole 1895, pag. 347—417.

Moldova. Această scrisoare se găsește în pomenitul codex 10 al Societății filol. grec. (f. 239—240) între scrisorile lui Evghenie Iannuli și școlarii săi, de unde se vede că Avacum trăia în sec. al 17-lea.

4. Trei scrișori de ale lui Evghenie Iannuli [1]). Cea dintâi (p. 329—331) către Radu Vodă s'a publicat după copia aflătoare în al 10-lea codex al Societății filol. (f. 248—249). Dar o copie a scrisorilor lui Iannuli și a altora ce se află la mine ne-o redă mai deplină prin următorul pasaj: « . . . într'adevăr. Așà dar noi, prea mărite stăpâne, de vreme ce am pierdut pe adevăratul nostru moștenitor, toiagul și mângâerea slăbiciunii bătrâneței noastre, voim cu ajutorul lui Dumnezeu să rămânem într'un loc pașnic, ca să petrecem rămășița vieții noastre în liniște și lipsită de ispite și griji, câtă vreme ne va cruță voia cea înaltă și prevederea lui Dumnezeu». Din acelaș manuscris mai nou s'au luat și celelalte scrisori ale lui Iannuli, cea către Gheorghe Cantacuzino și cea către învățatul Fotie, școlar al lui Iannuli.

5. Scrisoarea unui mitropolit anonim al Ungrovlahiei (p. 331 — 332) s'a luat asemenea din acelaș manuscris, unde este fără titlu și fără dată. Dar întrucât în ea se vorbește anonim despre Nicolae Vodă Mavrocordat ca «vrednic de părinteasca virtute, mărire și desăvârșire», ca fiu al lui Alexandru Exaporitul, eu nu mă îndoesc că prin Paisie se înțelege al doilea patriarh anonim al Constantinopolei; de unde rezultă că autor al scrisorii se poate socoti Gheorghe, mitropolitul de atunci al Ungrovlahiei.

6. Trei scrisori (p. 332—334, N-rul 14—16) luate dintr'un epistolar manuscris al nostru din sec. al 18-lea (f. 37^b—39^a, 50^b—51^a); dintre ele cea dintâi e a lui Macarie din Patmos, iar restul de două ale lui Gherasim Vizantie, moștenitorul lui Macarie în direcțla școale din Patmos [2]). Scrisoarea lui Macarie către Mihaiu Vodă Racoviță poate aveà în vedere numai întâia sa domnie în Muntenia (1730).

7. Cerere nedatată a Fraternității monahilor din Sumela către Mihaiu Racoviță (p. 334—335) pentru a ajută bănește mânăstirea din Sumela [3]). S'a editat după epistolarul nostru manuscris (f. 82^b—83^a).

8. Scrisoare din partea șefilor comunității din Galipoli către Grigorie, patriarhul Constantinopolei (p. 335—337), luată dintr'o copie făcută nemijlocit după originalul trimis la Constantinopole, copie găsită de mine în anul 1885 la d-l Tavullarides din Constantinopole, care o și păstrează până astăzi.

---

[1]) Alte scrisori ale lui le-a editat G. Ainian (Ἰωνία, 1846 p. 89—93), M. Ghedeon (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, vol. III, p. 424) și V. Gheorghiades (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, 1885, p. 69—77).

[2]) Despre ele pe larg vezi, *А. Дмитріевскій*, Патмосскіе очерки. Изъ. поѣздки на островъ Патмосъ лѣтомъ 1891 г. Kiev 1894. *M. Malandrake*, Περὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους διδασκάλου Μακαρίου τοῦ Καλογερᾶ, în Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, 1904, vol. 24, p. 134—139, 155—156, 171—172, 177—181, 197—201, 217—221. *Xenophanes*, revistă periodică, Atena, 1905—1906, vol. II. p. 39—48, 86—91. Despre Gherasim vezi de acelaș în Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, 1905, vol. 25, p. 530—532, 537—539, 549—550. *Xenophanes*, 1906—1907, vol. IV, p. 80—84.

[3]) Cfr. despre ea Ep. *Th. Kyriakides*, Istor. sfintei împărătești mânăstiri patriarhale stavropighiace a Sf. Născătoarei de Dumnezeu din Sumela, Atena 1898. In această carte se cuprind traduceri oficiale grecești de hrisoave dăruitoare de ale lui Scarlat Grigorie Ghica, Domn al Moldovlahiei, ale lui Ștefan Mihail Racoviță și Alexandru Ipsilanti, Domni ai Ungrovlahiei (p. 141—147). Hrisovul lui Ștefan se află și în Ἀκολουθία cuvioșilor Varnava și Sofronie din Atena și a S-tului Hristofor, foști călugări în Sf. Munte, Lipsca 1775, p. 53—54. Despre mânăstirea din Sumela, vezi *C. N. Papamihalopulos*, Περιήγησις εἰς τὸν Πόντον, Atena 1903, p. 44—86.

Această scrisoare ne înfățișază un răspuns la o enciclică sinodală a răposatului patriarh, prin care acesta, în urma presiunii din partea înaltei Porți, afurisește pe începătorii revoluției grecești Mihaiu Suțu și Alexandru Ipsilanti [1]).

«Diferite acte» ocupă pag. 339—349.

1. Contract între doamna Ruxandra a Moldovlahiei (soția lui Alexandru Vodă Lăpușneanu, numit Pahomie ca călugăr) și mânăstirea Caracal, încheiat între anii 1568—1569. A fost copiat din al 622-lea codex (foi 436[b]) al bibliotecii mitocului S-tului Mormânt din Constantinopole [2]).

2. Scrisoare prin care se întărește închinarea mânăstirii Maicii Domnului din Râmnic mânăstirii din Sinai; cea dintâi a fost înființată de Constantin Basarab și Mihail Cantacuzino. Această scrisoare, datată din anul 1696, s'a editat după copia unui codex al nostru (codex B, f. 24[a]—25[b]); el aici este anonim, dar textul mărturisește lămurit, că autorul lui este Ioanichie, arhiepiscopul din Sinai, care între anii 1695—1696 petrecea în adevăr în Țara-Românească [3]).

3. Un ordin al Sultanului (10 Iunie 1797) în traducere după al 138-lea codex (f. 13) din arhivele mitropoliei din Mitilena.

4. Din acelaș codex (f. 26[a]) scrisoare a dragomanului flotei turcești Mihail Hangeri către locuitorii insulelor din Marea Egee (14 Oct. 1806).

5. Din acelaș codex (f. 26[b]) poruncă a lui capudan-pașa Salih Pașa către insulele de marinari Spetza, Psara și Idra.

6. Din acelaș codex (f. 28[a]) poruncă a lui capudan-pașa Segdali Pașa către locuitorii insulelor și ai unor porturi din Marea Egee (1 Martie 1807).

7. Din acelaș codex (f. 72[a]) lista oficială de Grecii cari în urma revoluției din Mitilena fură uciși acolo la 27 Maiu 1821.

8. Testamentul negustorului grec din Filipopole Ioan Hagi-Ganciu, locuitor în Iași (Iunie 1837). Se publică după o copie aflătoare într'un caiet al nostru de mare format cu opt file, dintre cari cea dintâi și cea din urmă e nescrisă.

Paginele 351—363 au cuprins șapte scrisori de ale patriarhilor din Constantinopole:

1. O însemnare sinodală a patriarhului Rafail (Ianuarie 1605) despre caterisirea mitropolitului din Varna Theolept [4]); ea este luată din codex 10 al Societ. filol. grec. din Constantinopole (f. 32[a]) [5]).

---

[1]) O copie după această enciclică, datată din Martie 1821, fu editată de *G. P. Angelopulos*, (Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τὸν πατριάρχην Κ-πόλεως Γρηγόριον τὸν Ε', Atena 1865—1866, p. 235—241). De aici a reeditat-o L. Petit (Sacrorum concil. Nova et amplis Collectio, Parisiis 1908, vol. 40, p . .).

[2]) Acest codex purtă înainte No. 605. De aici a editat contractul în chestie Legrand nu cu totul exact: Recueil des documents grecs. Paris 1895, 1903, p. 1.

[3]) *P. Neocles*, Expunere sinoptică a actelor patriarhale și sinodale cu privire la arhiepiscopia din Sinai. Constantinopole 1867, p. 11—12.

[4]) Succesorul lui a fost Matelu: *C. Sathas*, Bibl. med., vol. III, p. 553.

[5]) Cfr. apend. arheolog. vol. XX—XXII al Societății, p. 98.

2. Actul sinodal dela alegerea ieromonahului Meletie ca mitropolit al Proilavului și Ismailului (Maiu 1639). Din acelaș codex, f. 68[b] [1]).

3. Un *sigiliu* al lui Iacov I, patriarhul Constantinopolei, pentru mânăstirea Cotroceni (Fevr. 1681). După o copie cuprinsă în al nostru codex B, f. 3[b]—6[b]. După alte copii din cărțile: *C. Delicani*, Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμος τρίτος, Constantinopole 1905, p. 345—353; *E. Legrand*, Recueil des documents grecs, p. 19—27.

4. Scrisoare sinodală de iertare a lui Calinic al Constantinopolei pentru adormitul Domn al Ungrovlahiei, Constantin Șerban Vodă. Din codex 11 al Societ. filol. grec. (f. 106[a]—108[b]) [2]), în care e notat că diferitele însemnări arătate sub textul scrisorii s'au luat dela o copie aflătoare în «Codex Critias dascălul».

5. Permisiunea sinodală a lui Calinic al Constantinopolei pentru mitropolitul Neofit, spre a se duce în patria sa (1700) [3]). Din al nostru codex B, f. 45[a]—46[a].

6. Hotărîre sinodală a lui Calinic al 4-lea al Constantinopolei ca, pentru cuvinte economice, să se facă căsătoria lui Alexandru, fiul lui Scarlat Grigorie Ghica, Domn al Moldovlahiei, și Marioara, fiica lui Iacov Rizos [4]), deși aceasta este vară primară cu mama ginerelui (Martie 1757). Din codex 11 (f. 49[b]—51[a]) al Societ. filol. grec. din Constantinopole [5]).

7. Serafim al 2-lea al Constantinopolei: Statut alcătuit în luna Noemvrie 1757 în Constantinopole, la patriarhia de acolo, de corpul clerical și laic sub numele comun, pentru administrația economică a Marei Biserici. Fu transcris după codex 11 al Syllogului din Constantinopole (fol. 134[a]—139), unde e precedat de următoarea notiță a lui Caragea: «Copiat după original; iar adaosurile marginale au fost scrise mai târziu, scoase fiind din codex-ul profesorului Critias după un alt act editat înainte de pe timpul locotenenței lui Chiril; dintre cari cele ce urmează după steluță vezi la adaosurile dela sfârșitul caietului». Acest statut predat epitropilor comunității, purtă la început următorul titlu: «Privitor la reprezentanța arhiereilor și rufeturilor». «Prin actul acesta de înțelegere între noi facem cunoscut că, văzând pe mama noastră comună, Marea Biserică, cum a trecut prin diferite împrejurări cari au avut ca urmare atâtea rele consecutive pentru tot neamul nostru creștinesc și datorii grele în Marea Biserică și în toate eparhiile, și cugetând că, dacă vom

---

[1]) Vezi ibid., p. 102.

[2]) Ibid., p. 106.

[3]) Iscălitura lui Neofit ca mitropolit al Filipopolei ne întâmpină într'o scrisoare sinodală din anul 1697: *C. Satha*, Bibliot. med., vol. III, p. 405.

[4]) Știri despre Rizos vezi la *Ipsilanti*, Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν, p. 380, 389, 391, 400, 405, 442, 513, 535, 538. *Dapontes* la C. Satha, op. cit., p. 177.

[5]) Partea esențială destul de întinsă a acestui act am editat-o înainte în anul 1892 (vezi apend. arheol. vol. XX—XXII a Societ. filol. grec., p. 99—100), și pe când ea era deja publicată întreagă aici în anul 1907, L. Petit, după acelaș codex, a inserat-o în Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio (Parisiis 1907, p. 643—644), fără măcar să menționeze izvorul, dela care a luat textul precum și ediția anterioară a pasajului. Codex 11 descris de mine și editat în 1892 cuprinde pp. 95—112 din apendicele amintit al Syllogului din C-pole. Ibidem (p. 108—110) am și un rezumat al actului patriarhului Serafim (vezi aici 7), iar Petit a editat și pe acesta, op. cit. (p. 661—672), când el era deja tipărit. Acelaș și la C. G. Mano, Documente, op. cit., 149, p. 142.

rămâneà nepăsători față de aceasta, vor urmà (ferească Dumnezeu!) cele mai mari nenorociri, îndemnați de râvna noastră creștinească ne-am întrunit și am hotărît cu înțelegere laolaltă să lucrăm în toată râvna și graba luând toate măsurile ce pot contribuì la statornicirea, întărirea și întemeierea capitolelor cuprinse în scrisoarea patriarhală și sinodală, și în caz de se va ivì vreo nesocotire a vreunui capitol, să căutăm cu frica lui Dumnezeu să aducem cuvenita îndreptare și să lăsăm orice interes personal, având în vedere numai și numai buna stare a sfintei Biserici și părăsind hatârurile rău făcătoare față de prieteni, de rude și de cei de aproape. Și fiindcă pentru a îngriji cu ajutorul lui Dumnezeu de această bună stare a sfintei Biserici am orânduit pe epitropii numiți în scrisoarea sinodală, făgăduim că vom arătà și față de ei toată dragostea noastră apărându-i și ajutându-i în tot timpul și la nevoie, întrunindu-ne spre a ne înțelege cu privire la chipul de a pune la cale și a îndreptà lucrurile. Iar dacă vreodată se va întâmplà vreo răstălmăcire sau împotrivire din partea Inalt Prea Sfințitului nostru stăpân ori a sfinților arhierei sau și a vreunui boier al nostru, spre nesocotirea vreuneia din condițiunile noastre de înțelegere, să ne dăm cu toții ajutorul pentru împiedecarea și zădărnicirea unui asemenea pas nesocotit. Drept care ca dovadă s'a scris declarația de față cu asigurarea Inalt Preasfinției sale în Noemvrie 30, anul 1757».

In pag. 365—374 s'au publicat «Epigrame și alte versuri» luate din al nostru codex III, fol. 1—4 și 19—23.

a) Nouă epigrame de Nicolae Maritzi din Leucada, despre care eu nu am nici o știre de nicăiri; conchid numai după lucrările lui, că el, care trăià în București pe la sfârșitul sec. al 17-lea și într'al 18-lea, va fi slujit poate acolo ca profesor la școala domnească. Titlul epigramelor sale se află, așà cum e publicat aici, în a 2-a foaie din codex, de unde și începe textul lor. Toate sunt în număr de unsprezece (fol. 2^a—4^b). Dintre ele cele două dintâi cari nu au nici un titlu și cântă biruințe de ale lui Petru cel Mare au fost lăsate nepublicate.

b) De Sevastos Kiminitul epigrame douăzeci și nouă din acelaș codex. Dintre acestea cinci (No. 7—12) fuseseră editate pe când trăià autorul spre împodobirea unei cărți tipărite în anul 1699 cu cheltueala lui Constantin Vodă Basarab. Epigrama a 28-a a împodobit de asemenea replica în potriva domniei papale care s'a publicat în anul 1682 de Nectarie al Ierusalimului; dar atunci s'a editat anonimă, iar acum se face cunoscută ca produs al muzei lui Sevastos. Restul de douăzeci și trei epigrame se editează acum întâia dată. Dintre ele a 16-a ne dă o inscripție funerară a fiicei lui Șerban Cantacuzino, și e făcută de Sevastos ca din partea nepotului ei Traghitz [1]). Pe timpul redactării acestei precuvântări am găsit în al nostru codex B (fol. 71^b) și o altă epigramă a lui Sevastos. E următoarea:

---

[1]) Acesta trebue să fie de sigur Drăghici Cantacuzino, dela care se păstrează o scrisoare autografă: *Sp. Lambros*, Νέος Ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 215, No. 137.

Epigramă către prea strălucitul, prea cucernicul și prea înălțatul domn și stăpân al Ungrovlahiei chir chir Ioan Constantin Vodă Basarab.

Prin toate darurile tale covârșești pe foștii domnitori
Stăpânind în chipul cel mai bun Țara Ungrovlahilor,
Tu cel în stare de a face priitor prin rugi pe Dumnezeul strămbunilor tăi,
Odrasla unui neam vechiu și prea slăvit,
Prea puternice Constantin Brâncovene Basarab,
Căci voind a domni prin lumina duhului,
Aprinzând facla prea glorioasă a înțelepciunii mamă,
Incoronezi acest oraș cu farmecile grațiilor.
Să trăești ani nenumărați, o Ptolemee
De mai târziu, tu vrednice de coroane mai strălucite.

Prea smeritul între învățați și dascăl al școalei actuale domnești din București Sevastos Kiminitul din Trapezunta.
In anul mântuirii 1698 Fevr. 24.

c) Trei epigrame anonime din acelaș codex III, f. 24[b]).

d) Două inscripții funerare de Molybdos Comnen (schimbat mai târziu în Ieroteu când a devenit mitropolit al Sidei, mai târziu al Drystrei) din acelaș codex, f. 1[a] și 23[a] [1]). Acest scriitor, care a murit în București în anul 1717, este însemnat [2]), dar din cauza îngropării scrierilor lui în manuscrise inaccesibile n'a ajuns încă să fie obiectul unei monografii. Câtevà din lucrările lui le-au enumerat Zavira, Sathas și Dapontes. La știrile lor sunt de adăogat următoarele: Proschinitarul S-tului Munte, care a fost editat întâia dată la anul 1701, după un manuscris aflător în Iași a fost compus în anul 1698 [3]). Dapontes zice: «Acesta a tălmăcit în graiul comun maximele regilor, generalilor și filozofilor, și le-a oferit lui Constantin Vodă Brâncoveanul în anul 1694». O copie a lor cu scrisoarea dedicației lui Comnen e cunoscut că se află în codex 197 al mânăstirii Ivirilor [4]). Dapontes notează iarăș, că apoi compuse vieața împăratului Ioan Cantacuzino luând-o din tratatele istorice ale Bizanțului, și o închină prea înțeleptului boier mare stolnic Constantin Cantacuzino. O am și aceasta și e vrednică de tipar, mai cu seamă sentințele. Dar cine să le tipărească? Ferice de cine le va tipări, căci în adevăr aceste cărți sunt neprețuite și foarte folositoare mai cu seamă pentru domni». Dar

---

[1]) Vezi despre Ioan Comnen art. meu: «Cel din urmă Comnen», în Buletinul societății istorice și etnologice a Greciei, vol. II, pag. 667—679. *C. Sathas*, Νεοελληνική φιλολογία, p. 397—399. *G. Zavira* Νέα Ἑλλάς, p. 345. *Dapontes* apud Sathas Bibl. med., vol. III, p. 100—103; *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, p. 111—113.

[2]) Vezi *Dimitrie Procopiu* la Sathas, Bibl. med., vol. III p. 490.

[3]) *C. Erbiceanu*, Revistă Teologică, vol. III, p. 231. Cfr. *N. G. Dossios*, Studii Greco-Române, pag. 110—111.

[4]) *Sp. Lambros*, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, vol. II, p. 56, N-rul 4317.

vieața lui Cantacuzino e editată acum de Loparev [1]). Alte scrieri ale lui Comnen, cari sunt netipărite și neamintite de scriitorii precedenți, sunt următoarele cunoscute acum:

1. «Schimbarea omului vechiu și nașterea celui nou, sau cartea mișcătoare despre cele patru extreme ale omului, tradusă din latinește în limbă grecească populară de Doctorul Ioan Comnen». Codex 84 dela mânăstirea Crucii din Ierusalim. Codex 499 din Lavra S-tului Sava. Tot acolo și codex 49—50 din Iași [2]).

2. «A prea fericitului Teofilact, arhiepiscop al Bulgariei, tâlmăcire la cele patru evanghelii, tradusă din elinește în limba comună din porunca prea cucernicului, prea strălucitului, prea măritului Domn și stăpân al Ungrovlahiei chir chir Ioan Constantin Vodă Basarab Brâncoveanul și închinată Măriei Sale de către doctorul Ioan Comnen în București, la anul 1702, luna Fevruarie». Codex în Viena, Suppl. gr. No. II. Tot aici și dedicația lui Comnen către Brâncoveanu, publicată deja cu traducere românească de profesorul N. Iorga [3]).

3. «Elogiul lui Duca Vodă compus de Ioan Molybdos din Heraclia». Așà erà poreclit Ioan înainte de a luà numele Comnen în loc de Molybdos. Textul elogiului se află în lavra S-tului Atanasie Athonitul [4]).

4. Epigramă la o fântână săpată cu cheltueala lui Constantin Brâncoveanul, la stăruința lui Ieroteu al Sidei, 28 Iulie 1705. In codex 468 al colecției patriarhale din Ierusalim [5]).

5. Patru epigrame la tot atâtea candele atârnate în sanctuarele din Ierusalim și Vitleem (Sf. Peșteră, Golgota, Coborîrea de pe cruce, Invierea). Intr'un codex autograf sub No. 74 din Bibliotęca Academiei Române.

6. In acelaș codex bucăți alese de Ioan Comnen din diferiți autori [6]).

7. Scrisori inedite către diferite persoane. Nouă autografe către anonimi, Ioan Cariofil, Neofit al Adrianopolei, dascălul Spandonache și Sevastos Kiminitul, se află în colecția lui Critias, pe care o are deputatul Ioan D. Ralles [7]). Una către Spandoni în copie se găsește în codex 10 (ff. 276) al Syllogului filol. grecesc din Constantinopole [8]). Se mai păstrează și alte 13 scrisori ale lui Ierotheu al Drystrei (1712—1717) către Hrisant al Ierusalimului [9]). Dapontes cuprinde una a aceluiaș cuvânt cu cuvânt către Niculae Vodă Mavrocordat [10]). In codex 286 al colecției patriarhale din Ierusalim (ff. 124^{b}—165^{a}) se află următoarea: scrisoarea doctorului Ioan Comnen către mitropolitul Seleuciei. — «Darurile sufletelor virtuoase și iubitoare de D-zeu

[1]) *Ioannis Comneni* medici, Vita Ioannis Cantacuzeni, Romaiorum imperatoris. Edidit Chrysanthus Loparev Samarovensis. Petropoli 1888, 8°, pp. 14.

[2]) Vezi cartea mea Ἱεροσολ. βιβλιοθ., vol. II, pag. 567; vol. III, 137. Revista teologică, vol. III, pag. 231. *A. D. Xenopol* și *C. Erbiceanu*, Serbarea Școlară dela Iași, pag. 401—402.

[3]) *N. Iorga*, Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria Românilor, pag. 8—14.

[4]) *Alexandru Lavriotes*, în Ἑλλην. φιλολ. Σύλλογος din C-pole, 1900, vol. 27, p. 293.

[5]) *A. P. Kerameus*, Ἱεροσολ. βιβλιοθ, vol. I, p. 435.

[6]) *C. Litzica*, Manuscrisele grecești din Bibl. Academiei Române, p. 62—65.

[7]) *Sp. Lambros*, Νέος ἑλληνομνήμων, vol. IV, p. 212, 213, 217.

[8]) Vezi al meu catalog al apend. arheologic vol. XX—XXII, Ἑλλην. φιλολογ. Σύλλογος, p. 94.

[9]) *C. Sathas*, Bibl. med., vol. III, p. 524.

[10]) Ibidem, p. 100—103, 164. *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, p, 111—113, 183.

nu folosesc numai foarte bine trupului, ci și cu atât mai mult sufletului. Cât de mult folos a pricinuit tiranului Augar dumnezeeasca icoană a mântuitorului nostru Isus Hristos, icoana cea nefăcută de mână și tipărită în maramă, care i s'a trimis ca darul cel mai prețuit, mărturisesc în deobște acei cari cetesc sfintele scripturi. De asemenea, câtor suflete le-a slujit spre mântuire haina lui Dimitrie cel Mare (ceeace s'ar puteà zice că-i tot una cu o maramă), o spune mai mult decât orice răsunetul ce a făcut povestirea asupra ei: doar și acesta erà negreșit un dar pentru acei cari îl luau în mână, întrucât erà dăruit cu voința lui și cu putere dumnezeească, și erà pentru alții tiparul și amintirea vieții dumnezeești și preafericitului sfârșit al sfântului, dovadă învederată și povață tăcută pentru cei cari au mai ageri ochii minții. Strălucește în adevăr și evlaviosul gând al mult prea sfinției voastre, precum se lămurește din cele spuse, în darul batistei vrednice de sărutat ce mi-ați trimis în rândul trecut și care mi s'a dat cu mâna prea inteligentului monah și preot chir Ignatie, căci erà plină de binecuvântări, adecă de roade nemuritoare. Nu erà plină de cărbuni aprinși cari ating simțirile, precum a fost odinioară aceea a sfântului Amfilohie, episcopul din Iconion, ci de jăratic spiritual, prin care ușor se mistue duhurile vicleniei, adecă erà plină de calde rugări pentru un om care are nevoie de multe și fierbinți rugăciuni, și mai ales arhierești, îndreptate către Dumnezeu. Ea purtà pe dânsa în chip nevăzut, dar fără asemănare nemijlocită prea cinstita icoană a lui Hristos, adecă chipul înalt prea sfinției voastre. Când ațintesc ochii mei asupra ei, mi se pare că simt ca și când privirea lui Eliseu se ațintește cu priință asupra privirii mele și, ca și pe feciorul văduvei, mă înviorează cu viața nouă și îmi scapă sufletul de moarte. Am zis că haina sfântului erà o povață tăcută; tot așà e pentru mine darul venit de curând dela preasfinția sa, la părere mut, dar aevea mult vorbitor. Și ce mă povățuește? Tocmai ca antidotul prea sfântului bătrân, pe care în ceasurile din urmă el l-a luat dela doctorul spiritual, antidotul prin care se curață păcatele, nu fierea și flegmele. Va găsi cinevà acolo foi și ramuri de răbdare și piuă de strivit și ciur de alegere între ele și batistă de șters păcatele; căci trebue ca batista să fie potrivită cu spălătura. Despre o asemenea spălătură ne învață și acel stih slăvit de toți: *Spală fărdelegile, nu numai fața.* Urmează după o asemenea spălătură o potrivită ștergere, ca și când cinevà ar fi zis: «Șterge cu batista de față fărdelegile tale și nu numai fața ta, omule. Cuvânt dela un prieten adevărat, povață de suflet mântuitoare și de viață foarte folositoare către un doctor trupesc din partea unui doctor spiritual credincios și foarte încercat, care dorește fericirea mea; pentru care lucru totdeauna se va aduce din partea mea cea mai mare mulțumită, nu numai pentru acest dar enigmatic sau mai bine zis tainic și folositor de suflet, ci și pentru ținta prea plăcută lui Dumnezeu ce ați urmărit prin el. Cu adevărat prea sfinția voastră mi-a făcut veselie și bine sufletesc cu acest dar minunat. Dea Dumnezeu ca, precum adineauri cu mintea mea am sărutat pe nevăzute chipul prea sfinției voastre prin batistă sfântă ce mi-ați dăruit (o numesc sfântă, ca dăruită de un arhiereu), tot astfel odată să sărut în persoană sfânta dreaptă a prea sfinției

voastre și să mă bucur de toate binecuvântările ei! Dea Dumnezeu să șterg cu ea sudorile izvorîte din virtuțile ce voiu câștigà în urma rugăciunilor prea sfinției voastre! Dea Dumnezeu ca și petele ce din păcate îmi va aduce vremea să le șterg din mine cu dânsa spălându-le cu lacrămile ce fatal vor urmà după ele! Drept aceea prea mare va fi plata preasfinției tale, cu care Dumnezeu va răsplătì binele sufletesc ce ai făcut și pe care păzească-mi-l pururi în vieață rugăciunile sfinte și de Dumnezeu ascultate ale prea sfinției tale! București, 1701, Martie 10».

De Atanasie Patellaru, care a fost de două ori patriarh al Constantinopolei și de două ori a petrecut vremo destulă în Muntenia și în Moldova, am publicat între p. 398—407, stihuri eroico-elegiace, în cari se laudă Vasile Vodă al Moldovei [1]). Aceste versuri au fost alcătuite în anul 1643, când Atanasie s'a dus întâia dată la Iași; până acum nu sunt cunoscute decât după un singur codex, care, fiind cu gust și luxos oarecum scris, sunt de părere că înfățișează manuscrisul oferit de autor lui Vasile Vodă însuș. Acest codex se află din anul 1873 în biblioteca publică imperială din Petersburg sub No. 198 [1]). La început constă din trei caiete sau 24 foi, iar astăzi numără 21 de foi de hârtie, e de 0.205 lung și 0,15 lat; cele dintâi două foi erau mai înainte nescrise; foștii posesori ai acestui codex au scris mai târziu în ele numele lor. Așà în foaia cea dintâi se cetește numele: *Gheorghe Alexopulos protonotarul.* In foaia a 2-a «a lui Cosma, smeritul mitropolit dela Kytiaeon (1678)» [2]). Insemnări din sec. al 18-lea ne întâmpină în foile din urmă. Astfel în f. 20^b se mai află adăogat și intonat troparul *biruitoarea ta*, asemenea și numele *protopopul Haralambie.* In f. 2^b se află, cum a fost editată (p. 439), epigrama lui Gavriil Vlasios [3]), și tiparul negru al unei mari peceți (diam. 0,055), care la mijloc are icoana S-tului Ioan Vladimir, iar împrejur, în cerc inscripția: *Sfântul. A sfântului împărat martir* <*Io.*> *Vladimir de lângă Elbasan.* De aici reiese, că acest codex erà înainte proprietatea mânăstirii sfântului despre care-i vorba [4]). Dela foaia 3 și următoarele se află textul propriu zis, poezia lui Patellaru. Titlul dedicației, care e scris cu litere de aur, se află în foaia a 3-a sub o podoabă în formă de

---

[1]) Despre Atanasie Patellaru pe larg tratez în prefața cărții mele: Διάφορα ἑλληνικὰ γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετρουπόλει Μουσείου τῆς Α. Ε. τοῦ κυρίου Nicolas Likhatcheff, Petersburg 1907, p. XII—XXII. Adaog aici că în 1626 Patellaros se află în Muntenia ca profesor, când a și parafrazat Psaltirea în limba neogreacă. Vezi codex 627 al mânăstirii Ivirilor la *Sp. Lambros*, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλλην.κωδίκων, vol. II, p. 186.

[1]) Отчетъ Импер. Прбл. Библіотеки за 1873 г. Petersburg 1875, p. 12.

[2]) Acest Cosma ca fost mitropolit dela Kytiaeon erà supraveghetor mânăstirii s-tului Ioan Vladimir din apropiere de Elbasan; Vezi prefața la *Ioan Papas* în cartea editată de dânsul: Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἰω Βλαδιμήρου, Veneția 1774. In anul 1685 și 1690 erà epitrop al arhiepiscopului din Ohrida; iar din anii 1691—1693 ne întâmpină ca locțiitor al episcopiei Ohridei. Din anul 1694 ca mitropolit al Durațului. Vezi *H. Gelzer*, Der Patriarhat von Achrida, Leipzig 1902, p. 48, 50, 52, 55, 57, 63, 67, 68, 69, 112. Cfr. *Anthimos Alexudis*, Σύντομος ἱστορικὴ περιγραφὴ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Βελεγράδων, Corfu 1868, p. 148. O scrisoare a lui Cosma e semnalată de Sathas, Bibl. med., vol. III, p. 520.

[3]) Despre Vlasios vezi *Dositeiu*, Istoria patriarh. din Ierus. (București 1715), p 1180. *G. Zavira*, Νέα Ἑλλάς, p. 245, *Satha*, Νεοελλην. φιλολογία, p. 207—208. *Serafim Vyzantios*, Δοκίμιον ἱστορικῆς τινος περιλήψεως Ἄρτας καὶ Πρεβέζης, Atena 1884, p. 104—105.

[4]) Despre această mânăstire vezi *I. G. v. Hahn*, Albanesische Studien. Jena 1854, p. 82—84.

bandă multicoloră și aurită, și are deasupra o coroană cu o cruce în creștetul ei. De aici începe și textul scrisorii de închinare a lui Vasile Vodă, la care litera inițială M de o formă foarte mare e de asemenea lucrată în multe colori și împodobită cu aur. Scrise în totul cu litere de aur sunt numele fiilor lui Vasile, anul și cuvintele «anul mântuirii». Versurile încep dela foaia 4^b și au în fața lor (f. 5^a) paralel tălmăcirea acestor versuri în limba greacă populară; astfel ajung până la foaia 21^a și textul și traducerea au în capul lor câte un ornament în formă de bandă; titlul versurilor e tot aurit, iar al traducerii e scris cu roșu. Intâia literă a acestuia, Π, e foarte mare, înflorită, colorată și aurită. In textul versurilor numele Vasile e totdeauna scris cu litere aurii, iar în traducere roșii. Așă cum este acest codex, nu poate fi, după mine, decât cel îmmânat lui Vasile. Fără îndoeală nu este autograful lui Patellaru [1]), ci copia unui caligraf comandată de însuș autorul; de aceea se și găsesc într'însa numeroase greșeli de scriere și unele răstălmăciri la cetire, cari s'au îndreptat, pe cât s'a putut, în această ediție, și s'a crezut de prisos a mai fi notat sub textul versurilor.

In interesul exactității s'au republicat aici (p. 407—413), deși acum sunt cunoscute [2]), patru scrisori ale lui Dositeiu, patriarhul Ierusalimului, compuse de el în Muntenia și în Moldova la anii 1677, 1693 și 1704. Le transcrisesem în 1882, cu mult înainte de ediția lui Legrand, dintr'un codex care atunci purtă No. 605, iar acum No. 623, din mitocul Prea Sfântului Mormânt din Constantinopole, f. 82^b—87^a și 105^b—166^b [3]).

Sfaturile lui Nicolae Vodă Mavrocordat către fiul său Constantin (p. 415—416), moștenitorul glorios al tronului domnesc din Muntenia, au fost scrise cu patru sau cinci ani înainte de întronarea sa; ele mărturisesc îndestul înțelepciunea lui Nicolae și grija ce purtă el, ca poporul român să fie cârmuit fără turburări bucurându-se de dreptate și fericire. Până acum cunosc numai trei còpii ale sfaturilor lui, două în manuscrisele grecești (cod. 144 și 145) din biblioteca Academiei Române [4]), și altul după copia lui Chesarie Daponte dintr'o colecție a sa autografă, intitulată «Cornul Amaltiei» și acum aflătoare sub No. 32 în mica bibliotecă a gimnaziului grecesc din Pera-Constantinopole, gimnaziu numit Zorapheion. Ediția mea s'a făcut după acest din urmă manuscris, care în colecția lui Daponte cuprinde pag. 249—254.

Sfaturi și păreri din punct de vedere general potrivite unui bărbat menit a conduce țeri și popoare conține și cealaltă lucrare întinsă a lui Nicolae Mavrocordat, care poartă titlul «Manual în care se cuprind păreri și cugetări cu privire la moravuri și purtări» și întâia dată publicată aici între

---

[1]) Caracterul scrisului său este dejà cunoscut după scrisoarea lui editată de mine în fototipie. Vezi Διάφορα ἑλλην. γράμματα, p. 5.

[2]) *É. Legrand*, Recueil de documents grecs, p. 16—18, 31—35, 47—50.

[3]) Acest important codex a fost descris cu deamănuntul în al 5-lea și cel din urmă volum al cărții mele care apare acum: Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, p. 150—182.

[4]) *C. Litzica*, Manuscrisele grecești, op. cit., p. 94, 95.

pag. 417—457. In totul numără 869 păreri și sfaturi; ele sunt scrise în stil antic, unitar și pretutindenea clar [1]). Până acum nu cunosc decât o singură copie după acest manual, și ea provine din biuroul caligrafic și din biblioteca lui Nicolae Caragea [2]): e codex 9 al bibliotecii Syllogului filol. grecesc din Constantinopole, în care se cuprind numeroase lucrări mai mărunte, cele mai multe needitate, de ale lui Nicolae Mavrocordat [3]). Textul manualului ocupă în el foile 123—193 [4]).

Între pag. 459—464 am inserat două texte înrudite între ele: I. Cuvântare a lui Grigoraşcu Ghica, fiul lui Alexandru Ghica [5]), mare dragoman al sublimei Porți, cuvântare cetită la curtea tatălui său, în Fanar, cu prilejul cununiei fiicei acestuia și surorii autorului Ecaterina cu Dimitrie Gheorghiadi, față fiind patriarhii, mitropoliții, ambasadorul de atunci al Suediei, reprezentanții lui Constantin Vodă Mavrocordat și Grigorie Vodă Ghica și alți notabili din Bizanț. Al II-lea: Răspunsul profesorului Nicolae Critias [6]) dat la

---

[1]) Folosul publicării lor l-a străvăzut întâiu mai de mult răposatul *Sophocles Oiconomos*. Vezi prefața lui la cartea lui *N. Mavrocordat*, Ψόγος νικοτιανῆς în Χρυσαλλίς (Veneția 1876, p. 14—16).

[2]) Cfr. despre el lucrarea mea: Δύο κώδικες τῆς βιβλιοθήκης Νικολάου Καρατζᾶ. Atena 1904, (=Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ, 1904, vol. VIII, p. 5—31). Afară de codex 9 și 10 Syllogul filol. grec., de codex Karatheodori, de cod. 1474 din Biblioteca Națională din Atena și de unele cari se găsesc în biblioteci europene, Sp. Lambros vede un codex Caragea și în cel de sub N-rul 11 din bibliot. parlamentului din Atena.

[3]) Din nefericire ne lipsește încă o scriere specială despre activitatea politică și literară a lui Nicolae Mavrocordat, căci tot ce se spune despre el în Sathas și alții nu e astăzi deajuns spre a ne face să pricepem mărimea acestui bărbat. Legrand (Généalogie des Mavrocordato, Paris 1886, p. 33—71) a editat două însemnate lucrări vechi latinești despre Nicolae, datorite lui A. Epis și I. Th. Hoelb.

[4]) Vezi descrierea acestui codex făcută de mine în Apend. arheol., vol. XX—XXII, Syllogul filol. grec. din C-pole, p. 80—82. Din acest codex *S. Oiconomos* a editat Ψόγος Νικοτιανῆς, scrisoarea către mitropolitul Mitrofan Grigoras și orânduеala funebră către Francezi. Despre această lucrare a lui Oiconomos, vezi îndreptările mele în Δελτίον τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολογ. Ἑταιρείας, vol. II, p. 447—451, unde din numitul codex am editat și o mică poezie a lui Nicolae Mavrocordat. Ibidem (p. 451—458 și 576) a editat I. Sakkelion un dialog de acelaș: «Κατὰ τῆς μεμηνοίας ἀξίνης» ș. c. l. La Legrand (Bibl. grecque vulgaire, vol. III, p. 223) se află o epigramă enigmatică iambică către America și Hristofor Columb de Nicolae. Numeroase scrisori ale lui Nicolae la *Legrand* (Epistolaire grec și Recueil de documents grecs). În Ἐκκλης. Ἀλήθεια, vol. II, p. 799, se află un hrisov al lui Nicolae (1714) pentru biserica sfintei Dumineci din Hio. Despre Πάρεργα Φιλοθέου ale aceluiaș, vezi artic. special de I. Tzicopulos în ziarul Ταχυδρόμος (C-pole) 1908, N-rul 2928.

[5]) Cfr. *E. Stamatiades*, Βιογραφία τῶν ἑλλήνων διερμηνέων τοῦ Ὀθωμ. Κράτους. Atena 1865, p. 122—125. A. Ipsilanti, Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν, p. 325, 335, 345, 350, 447.

[6]) Nici despre Critias, însemnat scriitor din sec. al 18-lea, nu există un tratat special; informațiile ce avem despre el sunt împrăștiate uneori în cărți și ziare inaccesibile. Cetitorul are la îndemâna sa unele știri în: A. Ipsilanti, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, p. 316, 325, 351, 367; *Sathas*, Bibl. med., vol. III, p. 190, 229. *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, p, 202; *M. Ghedeon* Χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας, C-pole 1883, p. 157—161; *A. P. Kerameus*, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμ. σταχυολογίας, vol. I, p. 369; vol. III, p. 142, 167; vol. IV, p. 528, 534; *A. P. Kerameus*, Γεράσιμος ὁ Γημάρης καὶ τὸ μικρὸν αὐτοῦ Χρονικὸν (în ziarul «Patris», București 1900, n-rele 2888, 2889, 2890, 2891). În apend. arheol. vol. XX—XXII Syll. fil. am publicat (p. 107—108) o parte dintr'o scrisoare patriarhală, prin care Critias este înaintat la rangul de mare eclesiarh al Marei Biserici. Critias, fiind secretar patriarhal în C-pole, a scris în curs de zecimi de ani numeroase scrisori patriarhale și sinodale, dela cari păstră cópii în codice proprii conservate și astăzi în arhivele patriarhiei din C-pole. Mai avem și o mare colecție de scrisori autografe de ale învățaților din sec. al 17-lea și al 18-lea, pe cari le-a unit formând un singur codex deosebit, păstrat până în vremea noastră la d-l Ioan D. Ralles, deputat în Atena; acest codex e descris în amănunțime de *Sp. Lambros* în Νέος ἑλληνομνήμων, 1907, vol. IV, p. 206—224. Două scrisori ale lui Critias (una către Nicolae Caragea, cealaltă către Alexandru Ghica) au fost editate de *H. Philites* (Pandora 1859, vol. IX, p. 443—445).

aceeaș ceremonie [1]). Amândouă textele acestea sunt editate după codex 567 din mitocul S-tului Mormânt din Constantinopole, f. 181[a]—187[b] [2]).

In pag. 481—482 a fost inserată rândueala după care se făceà încoronarea unui domn în București. Autorul ei este unul Gheorghe Papadopulos, profesor al școalei domnești de acolo; el nu mai e cunoscut din altă parte. Pare-se că trăià pe la mijlocul (sau cevà mai târziu) sec. al 18-lea, fiindcă mica lui lucrare a păstrat-o Dapontes în colecția sa («Cornul Amaltiei», pag. 229—233), adică în codex 32 din amintitul gimnaziu «Zographeion», iar facerea acestui codex datează dintre anii 1730—1780.

In sfârșit în pag. 495 sq. am inserat o operă destul de importantă, deși e de un caracter retoric, datorită diaconului Antim din Thermia; este o cuvântare funebră a sa ținută la moartea lui Grigorie Ghica, domnul Munteniei, în fața moștenitorului și fiului său Mateiu, probabil după întronarea acestuia în București (1752). Ediția ei s'a făcut după un codex autograf al autorului, care se află sub No. 168 în Biblioteca Publică imperială din Petersburg; el numără 24 foi de hârtie, lung 0,21 și lăț. 0,157. Inainte erà în Varșovia, în biblioteca contelui-arhiepiscop Zaluski și fusese proprietatea unuia numit Giuliani. Despre scriitorul Antim nu cunoaștem din altă parte nimic; deasemenea nu știu, dacă el e acelaș cu diaconul omonim amintit de Dapontes [3]).

Terminând această prefață, aduc mulțumirile mele publice Academiei Române care, spre lămurirea istoriei țerii cu dărnicie luând asupra-și editarea monumentelor grecești adunate în această publicație, dăruește prin aceasta pe de o parte României nouă izvoare istorice, iar pe de alta Eladei libere și subjugate roadele fiilor ei de odinioară, prețioase contribuții spre îmmulțirea cunoștințelor noastre asupra literaturii grecești din vremuri grele. Deasemenea mulțumesc d-lui I. Bianu, distinsul membru și bibliotecar al aceleiaș Academii, pentru necontenita grijă ce a avut spre buna și regulata tipărire a acestei lucrări, precum și celui ce a pus-o la cale, d-lui N. Iorga, savantul profesor dela Universitatea din București.

Petersburg 1906—1909.

A. Papadopulos-Kerameus.

Traducere de G. Murnu.

[1]) Cuvântarea publicată de Legrand (Recueil de documents grecs, p. 351—354), deși începe cu aceleași cuvinte, e cu totul diferită și se adresează lui Alexandru Ghica.

[2]) *E. de Muralt*, Catalogus codicum bibl. imp. publicae graecorum. Petropoli 1840, p. 26, No. XXVII. Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque Impériale Publique, St. Petersbourg 1864, p. 87.

[3]) *C. Satha*, Bibl. med., vol. III, p. 128; *C. Erbiceanu*, Cronicarii greci, p. 137. «Antim diaconul predică în Iași pe timpul domniei lui Constantin Vodă, Domnul meu; am didahiile lui».

CUPRINSUL

Prefața . . . . . I—XLVI

I. Istoriile lui Alexandru Mavrocordat, dragoman al Porții otomane, 1682—1687. . . . . 1—41

— 1682 Martie 18 în Constantinopole. Rândueala primirii prietenești a marelui sol al Moscoviei Procopie Vozniţin . . . . . 41—42

— Înțelegerile și învoelile cuprinse în tratatul împărătesc și tălmăcite din cuvânt în cuvânt . . . . . 42—43

II. Istoria parțială dar însemnată, cuprinzând cele întâmplate regelui Suediei Carol, după încheierea păcii dela Prut dintre Turci și Ruși, pe când el se află încă în Bender, scrisă de *Afenduli din Katastenon, Clucer* în Ungrovlahia, 1712. . . . . 45—68

III. Efemeridele scrise cu mâna sa de *Banul Constantin Caragea*, 1777—1811. . . . . 69—142

IV. *Atanasie Comnen Ipsilanti*, Scrieri bisericești și politice în douăsprezece părți; partea a douăsprezecea și cea din urmă . . . . 143—173

V. Bucuria obștească. Cuvântare panegirică cu prilejul prea norocitei întoarceri a Domnului *Ioan Șerban* Voevod a toată Ungrovlahia, alcătuită și rostită de către ieromonahul *Sofronie Licudi* . . . 175—179

VI. *Ieremia Cacavela, Ioan Vizantie* . . . . . 181—187

a) Cuvântare despre deșărtăciune cu prilejul morții timpurii a doamnei *Smaragda*, alcătuită spre mângâierea lui Grigorie Postelnicul, soțul ei, de către predicatorul Ieremia Cacavela . . . . 181—184

b) Tâlcuirea iepurelui cu două capete ce s'a arătat în Muntenia, care tâlcuire s'a dat lui Șerban Vodă Cantacuzino . . . . . 184—185

c) Tâlcuirea iepurelui cu două capete din Mesia (Muntenia) de către marele logofăt *Ioan Vizantie* . . . . . 186—187

VII. *Sevastos Kiminitul*, Cuvântări către Șerban Cantacuzino și Constantin Basarab . . . . . 189—225

a) Cuvântare panegirică către Șerban Cantacuzino . . . . . 189—194

b) Intâia cuvântare de laudă, ținută când Măria Sa a venit la București din expediția ce a făcut. . . . . 194—196

c) Cuvântare de laudă către Constantin Basarab . . . . . 196—199

d) Altă cuvântare de laudă către acelaș . . . . . 199—212

e) Cuvânt de mângâiere către acelaș . . . . . 212—218

f) Cuvântare la nașterea lui Hristos . . . . . 218—221

g) Cuvântare despre tăierea împrejur a Domnului . . . . . 221—225

VIII. *Ioan*, secretar și primichir al tronului patriarhal al Marei Biserici, Cuvântare de laudă care tratează mai mult istoricește despre viața lui Nicolae Alexandru Mavrocordat, Domn al Ungrovlahiei întregi. . . . . 227—243

IX. *Iosif*, fost Arhiepiscop al *Bulgariei*, Stihuri jeluitoare la moartea lui Nicolae, Domn al Ungrovlahiei întregi, 1731 . . . . . 245—251
X. *Chesarie Daponte*, Enumerarea bisericilor și mânăstirilor vestite ale Sf. Marii și despre școala din Sfântul Munte. . . . . 253—292
XI. *Lambru Foliades*, Cuvântări rostite lui Alexandru Constantin Moruzi și lui Alexandru Ipsilanti . . . . . 293—299
XII. *Anonim.* Lista succesiunii împăraților turci, a vizirilor și a domnilor Munteniei și Moldovei până la anul 1781 . . . . . 301—311
— Genealogia unor familii fanariote, 1756 . . . . . 312—313
XIII. *Meletie Piga*, Patriarh al Alexandriei și locțiitor al celui din Constantinopole, Scrisori (1597—1598) . . . . . 315—322
a) Lui Nichifor prea învățatul (1597). 315
b) Celor de pretutindeni (1597) 316
c) Lui Mihaiu Voevod (1597) . . . . . »
d) Lui Ieremia, Domnul Moldovei (1597) 317
e) Lui Mihaiu Voevod (1597). 318
f) Mitropolitului Ungrovlahiei Eftimie (1597). . . . . »
g) Arhiepiscopului Nectarie (1598) 319
h) Lui Mihaiu Vodă (1597). . . . . »
i) Lui Gheorghe, Mitropolitul Moldovlahiei (1597) 320
j) Lui Ieremia, Domnul Moldovei (1598) 321
k) Lui Gheorghe Moghilă, Mitropolitul Moldovlahiei (1598) . . . . »
l) Lui Ieremia, Domnul Moldovei (1598). 322
XIV. *Diferite scrisori* . . . . . 323—337
a) Ale lui Ghermanos Etolul, Mitropolitul Nyssei. . . . . 323—326
b) Ale lui Hrisant Notara. . . . . 327—328
c) A lui Avacum 329
d) Ale lui Eugen Ianuli . . . . . 329—331
e) A unui Mitropolit anonim al Ungrovlahiei . . . . . 331—332
f) Ale lui Macarie din Patmos . . . . . 332—334
g) Cererea Sumelioților către Mihail Racoviță. . . . . 334—335
h) Scrisoare a Galipolenilor către Grigorie V, Patriarhul Constantinopolei. . . . . 335—337
XV. *Diferite acte* . . . . . 339—349
a) Al Roxandrei, Doamna Moldovei. 339
b) A Episcopului Ioanichie dela muntele Sinai, scrisoare despre mânăstirea Râmnic (1696) . . . . . 339—341
c) Tâlmăcirea firmanului împărătesc cu privire la Venețieni (1777). 341—342
d) Pitacul lui Mihaiu Hangeri (1806) 342
e) Porunca lui capudan pașa Elih-Pașa (1806) . . . . . 342—243
f) Alta a lui capudan pașa Segdali-Pașa (1807) . . . . . 343—344
g) Insemnare a cancelariei din Mitilena (1821). . . . . 344—345
h) Testamentul lui Ioan Hagi-Ganciu (1837) . . . . . 345—349
XVI. *Scrisori patriarhale*. . . . . 351—363
a) A lui Rafail II, Patriarhul Constantinopolei, hotărîre pentru caterisirea lui Theolept al Varnei (1605) . . . . . 351—352
b) Proces-verbal pentru alegerea de Mitropolit al Proilavului și Ismailului (1639). 352
c) A lui Iacov I, Patriarhul Constantinopolei, carte despre mânăstirea Cotroceni (1681) . . . . . 352—355
d) A lui Calinic II, Patriarhul Constantinopolei, carte de iertarea păcatelor adormitului Domn Șerban Vodă (1698). . . . . 355—358

e) A lui Calinic II, Patriarhul Constantinopolei, voie de călătorie lui Neofit al Filipopolei (1700) . . . . . 358—359
f) A lui Calinic IV, Patriarhul Constantinopolei, voie de căsătorie lui Alexandru Scarlat Grigorie Ghica cu Marioara Iacov Rizu (1757). 359—360
g) A lui Rafail II, Patriarhul Constantinopolei, carte sinodală făgăduind conducerea economică a comunității Marei Biserici (1757). 360—363
XVII. *Epigrame și alte versuri* . . . . . 365—374
a) Epigrame de Nicolae Maritzi Leucadianul . . . . . 365—366
b) Epigrame de Sevastos Kiminitul . . . . . 366—372
c) Ale unui anonim trei epigrame despre Constantin Basarab . . 373
d) Epigrame de Ioan Comnen . . . . . 373—374
XVIII. *Meletie Piga*, Patriarhul Alexandriei și locțiitor al celui din Constantinopole, Scrisori către ortodoxii din Polonia și Rusia Mică . . . . 375—398
a) Către comunitatea din Leopol (1592) . . . . . 375—376
b) Creștinilor ortodoxi de pretutindeni (1592) 376
c) Fraților din Leontopol (1593) 377
d) Cneazului Vasile și tuturor fraților pravoslavnici din Rusia Mică (1594) . . . . . 377—379
e) Lui Chiril Lucaris (1597) 379
f) Comunității din Leontopol (1597) . . . . . 379—380
g) Lui Chiril Lucaris (1597) 380
h) Fraților creștini din Vilna (1597) 381
i) Lui Ignatie, Episcopul din Ostrovia (1597) . . . . . 381—382
j) Cneazului Vasile 382
k) Lui Ghedeon, Episcopul Leontopolei (1597) . . . . . 382—383
l) Vistierului Hlev (1597) 383
m) Comunității din Leontopol (1597) . . . . . »
n) Lui Adam Viscovetzki și cneazului Chiriac Rujinski (1597) . . 384
o) Rușilor din Polonia (1597) . . . . . 384—391
p) Lui Ghedeon, Episcopul Leontopolei (1597) . . . . . 392—395
r) Episcopului Ghedeon (1598) . . . . . 395—396
s) Lui Ioan Zamoiski (1598) . . . . . 396—397
ș) Lui Ghedeon, Episcopul Leontopolei (1597) . . . . . 397—398
t) Impăratului Rudolf 398
XIX. *Atanasie Patellaru*, stihuri eroico-elegiace închinate lui Vasile Voevodul Moldovei (1643) . . . . . 399—407
XX. *Scrisori* de ale lui Dositeiu, Patriarhul Ierusalimului (1677—1704). 409—413
XXI. *Sfaturi* ale lui Nicolae Mavrocordat către fiul său Constantin Vodă (1726) . . . . . 415—416
XXII. *Alexandru Vodă Mavrocordat*, Manual în care se cuprind păreri și cugetări cu privire la moravuri și purtări . . . . . 417—457
XXIII. *Grigorașcu Ghica. — Critias* . . . . . 459—464
a) Grigorașcu Ghica, Cuvântare la celebrarea căsătoriei Ecaterinei Alexandru Ghica cu Dimitrie Gheorghiadi . . . . . 459—461
b) Altă cuvântare a lui Critias, profesor ecumenic . . . . . 462—464
XXIV. Părțile cari lipsesc din scrierea lui *Alanasie Comnen Ipsilante*, «Chestiuni religioase și politice după cucererirea Constantinopolei». 465—480
XXV. Orânduеala dela încoronarea Domnului, alcătuită de *Gheorghe Papadopulo*, profesor la școala domnească . . . . . 481—482
XXVI. Urmarea Efemeridelor lui *Caragea* de sub No. 1, (p. 77—158) . . 483—493
XXVII. *Antim din Thermia*, Cuvântare funebră despre Domnitorul Ungrovlahiei Grigorie Ghica . . . . . 495—507
Indice de nume . . . . . 509—520

I.

ISTORIILE
LUI
ALEXANDRU MAVROCORDAT
DRAGOMAN AL PORȚII OTOMANE.

1682—1687.

In 1682, 1 Aprilie, a intrat în Constantinopole internunțiul Germaniei Albert Caprara și a fost întâmpinat de către Mehmet-Efendi cu câțiva ceauși. S'a coborît la Aivansari și a intrat în caice închiriate de *rezident*, și s'au dus la Kuru-ceșmè, și a conăcit în casele lui Gheorghe Cantacuzino. I s'a dat de cheltueală patru mii de aspri.

In 3 Maiu s'a întâlnit cu Marele Vizir. De cu seara trimisese darurile, ceasornice și argintării. A încălecat pe un cal ce i-a fost trimis de către capul ceaușilor cu un cal de ajutor, și oamenii lui pe alți cincisprezece cai.

Mehmed-Efendi se duse cu mai mulți ceauși și-l primi la *Ghemis-skelesi*. Și a fost paradă a divanului; eră de față și rezidentul. Ambasadorul purtă serguciu; el și-a prezentat scrisorile sale de acreditare. Ei au băut singuri caféa șerbet; li s'a dat tutun, au îmbrăcat optsprezece caftane și au plecat.

La Marele Divan a avut iară o întrevedere după obiceiu. Ambasadorul purtă serguciul pus mai jos.

Mehmet-Efendi l-a întâmpinat la *Bakce-kapisi*. In 12 Iunie a venit la Aga-capisi, și s'a făcut cea dintâi întrunire, în care s'au pus în vederea Ambasadorului cele trei greutăți, cari împiedecă pacea, și s'a cerut înlăturarea lor: întâiu, să se dărâme zidurile înălțate de curând și mai ales cele dela Lopolcea, dincoace de Comora, cari s'au zidit pe vremea lui Sihra-Pașa, care a și fost ucis pentru aceasta, asemenea Guta și Sile; al doilea, ca satele dela Ujvár să fie lăsate libere ca să-și dea dările după registrul *tahrirului*; al treilea, să se plătească toate pagubele după liberarea prizonierilor.

După multă desbatere Ambasadorul s'a învoit ca zidurile cetăților ridicate în potriva tratatului să fie surpate, dar a susținut că Lopolcea s'a făcut cu învoirea împărăției, iar celelalte erau mai de mult și s'au ridicat din nou potrivit tratatului. Cât despre satele amintite, a fost de părere ca unele să fie cedate, în deosebi cele de mai aproape de Ujvár; cât privește pagubele, a spus că cele mai mari s'au întâmplat în țara lor și că e peste putință de pus la cale ceva în această chestiune, de aceea nici nu s'a ajuns la nici un rezultat.

In 1683 Ianuarie 11, Joi, au ieșit *tuiurile* la scările stăpânitorilor.

In acelaș an, 3 Martie, într'a șaptea zi, Marele Vizir și muftiul și ceilalți viziri după datina veche a împărăției, ducându-se la Seraiul împărătesc pentru expediția actuală în potriva Germanilor, au îmbrăcat caftane fiecare după rânduceala și starea lui;

vizirii au stat înăuntru, iar ceilalți afară, în vreme ce testirifagi-efendi cetiă cu glas mare numele lor; și astfel ieșind au plecat.

In acelaș an, 5 Martie, Luni, chehaiaua Marelui Vizir cu două sute douăsprezece *iţagale* ale sale și cu alte agale, adică *capigibași*, *vaţipraiale* și *muleferecale*, luând tuiurile Marelui Vizir s'au dus la Seraiul împărătesc după rânduеala lor și au luat cele două tuiuri ale Impăratului și întorcându-se la Sultan Baiazid au ridicat *otacurile*, unde și *ceadârmecterii* au îmbrăcat caftane și ieșind afară s'au dus de le-au așezat aproape de palatul împărătesc.

In acelaș an, 7 Martie, după obiceiul împărăţiei, *rufeturile* breslelor au ieșit afară cu alaiu după rânduеala lor.

In 8 Martie din acelaș an *ongeacul* ienicerilor a ieșit afară cu paradă mare, fiind agă al ienicerilor Vizirul Ibraim-Paşa, și a făcut alaiu.

In 12 Martie, Luni, a ieșit Impăratul din palatul său la corturi, și fiindcă corturile erau aproape de palat, n'a făcut alaiu; numai muftiul, vizirii cu celelalte cete au stat să-l salute.

In 20 Martie a îmbrăcat caftane Aiasmali Haseki-Aga, și s'a făcut bostangi-baș al Constantinopolei și în Constantinopole Navlungi Hasan-Aga, fiind mazil. Chehaia-bei s'a făcut seimen-baș, iar seimen-başul Iusuf-Aga s'a făcut mazil.

In 22 Martie ne-am sculat din Adrianopole și am poposit la Kemal-ceairi, care e două ceasuri și jumătate departe de oraș. Am stat zece zile lângă Adrianopole. Ne temeam foarte mult să nu plouă, dar n'a plouat. S'a ridicat împărăţia cu mare lipsă de dobitoace, de cămile și căruţe.

Al doilea popas a fost la podul *Mustafa-Paşa*. Am poposit dincolo de pod, unde a și fost o ședere de o zi, și fiind că casam-başul erà înaintea podului și drumurile erau înguste, a fost mare strâmtoare și îmbulzeală, și mai ales fiindcă aveau proviziile în partea cealaltă, și ducându-se să-și ia tainul după amiazi, cu mersul unora și venirea altora pe drumuri și pe pod s'au înghesuit astfel, că s'au făcut două omoruri și au pierit mulți cai și multe haine. S'a dat și un *hati-șerif* ca harabalele să meargă înainte cu tuiul. Girmen-Paşasi Agemul, care are datoria de a însoți tuiul, s'a făcut mazil și a fost înlocuit prin Hasan-Paşa, fostul Kersek-Paşasi.

In 25 Martie, am poposit în satul numit Harmali, vreo șase ceasuri și jumătate departe de podul Mustafa-Paşa.

In 26 aceaș lună am poposit la satul numit Caiali, opt ore departe de *Ulu-derè;* dar din pricina ploii căzute în acea zi și cu o zi înainte, s'a făcut noroiu mult și s'au cohorît șivoaele de au rămas pe drum cămilele și alte dobitoace de povară; cu deosebire aproape de sat, fiind locul foarte glodos și fiindu-le greu să iasă din noroiu ca să treacă dincolo, s'au strâns mulți în partea cealaltă a satului, și grăbindu-se ca să treacă și înghesuindu-se unii cu alții, s'au înnecat șase oameni și cămile și cai mulți.

In 27 ale aceleiaș luni am poposit în satul numit Papazkioi, șase ore departe de Caiali, și din pricină că erà noroiu mult și ploaie, au rămas pe drum dobitoace și poveri multe. Dar în sat am găsit adăpost, căci locul erà nisipos.

In 28 ale aceleiaș luni, am venit la Filipopole, șase ore departe de Papazkioi. Am poposit dincolo de râu și de cetate, dar fiind podul îngust, oștirea s'a înghesuit și au fost patru omoruri, și alți mulți ostași au fost răniți, iar mulți au rămas în ziua aceea dincolo de cetate. Am stat acolo trei zile. S'a dat poruncă ca Ibraim-Paşa și Musai-Paşa și carele și toți cari nu făceau parte din *dairè* să meargă înainte până să treacă prin aceste locuri strâmte.

In 31 ale lunii, au sosit trimișii Ungariei, Petru Fangel, Ștefan Sirmai și Paul Uprez, cel dintâiu din partea craiului, al doilea din partea boierimei lor, iar al treilea

din partea oştirii. Au îmbrăcat unsprezece caftane, le-au împărţit tainuri de o mie de aspri pe zi, două sute de pâni, treizeci de ocale de carne, cinsprezece chile de orz şi şapte cântare de paie.

APRILIE.

La 1 Aprilie *îmbrucciul* Husein-Aga s'a făcut chehaia Sultanei-Valide.

In 2 Aprilie am sosit la Pazargic. Am poposit dincolo de râu. Dar deoarece podul erà strâmt şi lung şi s'au găsit unele harabale cari nu mergeau înainte, a fost îmbulzeală şi strâmtoare la trecere. Depărtarea e de şase ceasuri dela Filipopole.

In 3 ale lunii am venit la Serhan-beili, patru ceasuri departe de Pazargic. Am poposit dincolo de râul Mariţa, cam vreun ceas departe. La pod din pricina strâmtorii a fost îmbulzeală.

In 4 ale lunii trecând strâmtorile munţilor *Despol* (Rodope) şi aşà zisul *Câzderven*, am poposit la un loc ce-i zice *Ispahi-chioprusi*, aproape de satul numit Bania, care înseamnă ape calde. E şase ceasuri dela Sarhan-beili. Trupa Paşei şi a celorlalte căpetenii a trecut noaptea strâmtorile.

In 5 ale lunii am venit la satul numit Ihtiman. Am poposit pe câmp. Depărtarea dela conacul trecut e de patru ceasuri.

In 6 ale aceleiaş luni am sosit la locul numit *Kajasker-derven*, aproape de satul zis Osmanli, la o depărtare de şase ceasuri dela Ihtiman. Am poposit pe câmpul întins al oraşului Sofia.

In 7 ale lunii am ajuns în oraşul Sofia după şase ore de drum. Am poposit în partea cealaltă, fiind locul îndemânatec. Aveam apă bună şi toate cele trebuitoare. Am făcut popas de două zile, iar într'a opta zi, când erà Duminică şi Paşti, am ascultat slujba la Sf. Domenic, fiind biserica unei mitropolii.

Intr'a zecea zi am sosit la Halkali-bunar pe o cale îngustă fără poduri lungi. Am poposit într'un loc larg. Aveam apă bună; a plouat. A venit ştirea că veniseră la Salonic oştirile din Egipet cu optsprezece vase franceze şi turceşti tefere şi nevătămate. A îmbrăcat kaftan Cereţ-Bei ca mușdè (răsplată?).

In 11 ale aceleiaş luni am ajuns la Sari-iurti. Drumul până la popas a fost de opt ore, căci am înaintat două ore dela iurtul hotărît. Iar după o depărtare de două ceasuri dela popasul dinainte am intrat într'o strâmtoare unde am avut multă greutate, şi a ţinut două ceasuri. A plouat. Am poposit într'un loc foarte îngust.

In 12 ale aceleiaş luni am sosit la Şarkioi. Acolo am stat un ceas; locul erà neîncăpător. Împăratul a tras în oraş la casa lui Ibraim-Aga şi Marele Vizir la casa lui Husein-Aga până spre seară. Un *mezin* căutând căruţe a poruncit de au ars casa unui Turc; Marele Vizir văzând focul şi aflând pricina, a dat poruncă de l-au adus înaintea lui; mai întâiu a vrut să-l spânzure, dar apoi a poruncit să plătească paguba. Drumul până la popas erà de patru ceasuri. Aveam apă bună, lemne multe. De aici s'au trimis porunci la beglerbeiul Rumeliei, la beiul Sirmiului şi a Samandrei să se ducă la Osek spre a păzi podul.

In 13 ale lunii am ajuns la palanca de curând făcută a lui Mustafa-Paşa, depărtare de două ceasuri. Am poposit într'un loc puţin încăpător. Aveam toate cele trebuitoare. A plouat.

In 14 ale lunii am sosit la Niş, opt ceasuri departe. La aceste popasuri drumurile erau grele, şi după multe treceri peste râu ne-am oprit într'un loc încăpător. Ne-am odihnit o zi întreagă.

In 16 ale aceleiaș luni am ajuns la Alexinaț, șase ceasuri departe. Drumul ne-a fost anevoios; popasul peste mână. Nu aveam cele trebuitoare; dobitoacele erau obosite din pricina noroiului cel mare. Apoi pe rând am trecut pe la satele Kinalioglu, Iagodina, Patriniţa și pe la palanca lui Hasan-Paşa în douzeci Aprilie.

In aceste conacuri erà înghesuealà; locurile erau rele, strâmte. Trecând dealuri și ape rămâneau pe loc multe dobitoace. Erà lipsà de pâine, se scumpise orzul de ajunsese *iemul*[1] douzeci de aspri, s'au întâmplat și omoruri făcute de tâlhari. Mulți căutând loc bun de trecere prin păduri și-au găsit moartea. In palanca pomenità mai sus s'au aflat toate cele de trebuinţă. Au venit scrisori dela Serasker, vestind neliniște din partea Germanilor, începutul nepotrivit al pregătirilor de răsboiu și venirea Cezarului la așà zisul *Tauşan-ovasi*.

La pomenitele conacuri Impăratul aducând o mulțime de raiale se ducea la vânătoare spre marea mâhnire a căpeteniilor supărate de aceastà osteneală zadarnicà.

Apoi pe rând am ajuns la Menzil-Kolar și la Menzil-Hisargic lângà Dunăre, iar în douzeci Aprilie am sosit la Belgrad. Am poposit în partea de dincoace. Impăratul s'a dus la otacul lui cu mare alaiu și cu multà paradà. Dar s'a întâmplat să piardà pe drum un bumb îmbrăcat cu catifeà și să se frângà o parte din serguciul lui; dar bumbul s'a găsit după multà căutare. La Belgrad s'a dat semnalul popasului. Proviantele erau prea scumpe, făina costà 150 de aspri chila, posmagii erau de 4 aspri, orezul de 200; harabale puține. S'au dat conacuri cu *iaftele*. S'a hotărît ca Impăratul să stea locului. Kara-Ibraim-Paşa s'a făcut caimacam, Silictarul defterdar-vekil, Ramadan-Efendi kelip, beilicciul Nasmi-efendi reis-caimacam, Gem-zade nișangiu al ordiei.

In 23 ale aceleiaș luni, Vineri, s'au închinat Impăratului trimișii Ungariei, din partea craiului Petru Frangel, iar din partea boierilor Stefan Sirmai, și Urpez din partea armatei. Au dat în dar Impăratului cinci mii de galbeni. Au pus șaisprezece caftane.

MAIU.

La 1 Maiu a pornit Ali-Aga cu Tunighi, capikehaiaua, ca să se ducă să cheme pe Craiul Tököly, să vie să se întâlnească cu Marele Vizir, cu o scrisoare dela acest din urmă și cu două caftane de aur.

In 3 ale aceleiaș luni Marele Vizir a luat *sangeak-șerifu* cu mare paradă. S'au înșirat de o parte și de alta toate batalioanele oștirilor, și cu pregătire împărătească s'a dus și a venit.

In 4 ale aceleiaș luni Raguzanii și Dobroţinenii s'au închinat Impăratului la reşedinţă, dar de departe, căzând în genunchi afară de porți. Raguzanii au prezentat un dar de zece *duluci* de *harèle*, optsprezece duluci de *cumaș*[2], două de catifeà, iar pentru Marele Vizir douăzeci și patru duluci de atlaz și unul de catifeà, trei de postavuri, 32 de mici lumânări, 30 de cutii cu bomboane, 60 de căpățâne de zahar. Insuș trimisul a pus un caftan Impăratului și trei Marelui Vizir. Dobroţinenii au adus Impăratului și Vizirului câte o trăsură cu trei cai, câte o bucată întregă de postav, câte douăsprezece pâini și câte o sabie de argint.

In 6 Maiu Vizirul a trecut cu ordia râul Sava, și s'a oprit în Zemun. A trecut cu mare paradă. La Belgrad Emir-Paşa a făcut alaiu și aveà șapte sute de oameni.

Pelibei Huscin-Bei aveà cinci sute de oameni. Beglerbeiul Anatolici Osman-Paşoglu aveà ca la 1.500 de oameni.

---

[1]) O măsură și tainul calului.

[2]) Duluk, podoabà; *harèle*, un fel de țesături de mătase; *cumaș*, stofă țăsută din felurite materii.

De asemenea a făcut alaiu Kara-Mehmet, paşa Diarbekirului, Ahmet-Paşa, chehaiaua Rasiului. Paşa Diarbekirului avea 2.500 de oameni, dar a adus mare pagubă şi avea mulţi *sikiaetgii*. Impăratul voia să-l ucidă, dar a scăpat prin mijlocirea Vizirului.

Alaiu a mai făcut Mustafa, paşa Silistrei: Avea şi el mulţi sikiaetgii. Dela cei mai de aproape paşi ai răsăritului şi apusului veniseră mulţi sikiaetgii.

In 10 Maiu au plecat Ungurii după ce au sărutat mâna Vizirului şi au îmbrăcat unsprezece caftane şi li s'a dat în dar 500 de lei.

Regep-Bei, fost *asaga-buluc-agasi*, se duse să cheme pe craiul Ardealului. Impăratul a venit de trei ori la chioşcul Vizirului, care erà pe un deal deasupra râului Sava, şi acolo petreceà privind alaiurile.

La sfârşitul popasului a început să se ieftinească proviziile. Cafeaua a ajuns o sută cincizeci de aspri, orezul un gros şi jumătate, făina patru aspri ocaua; miei erau mulţi şi ieftini.

Ştirile cari au venit la Belgrad asigurau că Cezarul venise la Tauşan-ovasi aproape de Pojon, ca să cerceteze oştirile sale; că venise întâiu Hermann, preşedintele Badenului, şi a cercetat cele trebuitoare la lanik; că apoi a sosit şi Cezarul în persoană şi a zăbovit o zi la Ianik, altă zi la Comaran; că se fac pregătiri şi recrutări de oşti şi că în sfârşit veniseră unele oştiri leşeşti cu generalul Lupomirski la munţii Carpaţi, oştiri strânse cu banii nemţilor spre ajutorul lor.

Aici au venit agalele din serhaturi, dela Agria, din Buda, din Stolni-Beligrad, din Caniza, din Palota, din Pupofcea, Siklovo şi din altă parte; ei au fost chemaţi şi întrebaţi despre drumuri şi despre întăriturile Nemţilor; ce fel sunt la fiecare serhat şi cum stau? Mai cu seamă cercetaţi au fost cei din Caniza; i-au întrebat dacă Kirint se trece cu greu şi au răspuns negativ atât despre Copraniţa cât şi despre alte cetăţi ale Croaţiei.

S'a făcut iar mare takaiut (divizie) ca să fie trimise la Osek proviziile şi muniţiile. A venit scrisoare insultătoare dela *prezidentul* Cezarului; el cereà ca *internunţiul* Caprari să se întoarcă înapoi.

In 15 ale lunii plecă tuiul agăi ienicerilor şi a doua zi a pornit şi *ogeacul* ienicerilor. Impreună a mers şi ambasadorul german şi capuchehaiaua.

In 13 pleacă *tuiul* Marelui Vizir şi a doua zi am pornit spre Osek. Am poposit la conacul ce-i zice Votica, patru ceasuri departe. Aveam cele trebuincioase din destul, precum şi apă din fântâni de întrebuinţat.

In 15 ale lunii am poposit la conacul numit Parca, patru sau cinci ceasuri departe. Erau şi fântâni, şi în apropiere erà râul Sava. Aveam belşug de ale mâncării, mai ales, lipsind stăpânul, aveam multă libertate şi la amândouă conacele drumuri largi, câmpii, iarbă multă.

In 16 ale lunii am sosit în Parfa, patru ceasuri departe.

In 17 la Mitroviţa, trei ceasuri departe. Ea se află lângă Sava, are multe case şi e plină de cele trebuitoare, încât mulţi au găsit acolo proviant mai ieftin decât în Belgrad. Făina aveà preţ de trei aspri, posmagii doisprezece. Aici am stat în toată tihna două zile. De acolo a fost gonit Hasan şi tatăl său vitreg căpitanul Zaneto din prepus de spionare.

In 19 ale lunii am sosit în Cocoviţa, patru ceasuri departe. A plouat peste măsură de mult şi a fost vânt puternic, aşà încât a căzut cortul cel mare, *ulifele* Paşei şi corturile altora mulţi. Insoţit de multe tunete un trăsnet a lovit pe Aga Abdulatif din neamul Tătarilor, şi l-a omorît şi pe el precum şi pe o slugă a lui; cineva care se află bolnav pe la mijlocul lor n'a păţit nimic. Calpacul şi papucul lui Abdulatif s'au găsit arse cu totul, pe când celelalte ale lui mădulare rămăseseră toate nevătămate.

In 16 ale aceleiaș luni am ajuns la Alexinaț, șase ceasuri departe. Drumul ne-a fost anevoios; popasul peste mână. Nu aveam cele trebuitoare; dobitoacele erau obosite din pricina noroiului cel mare. Apoi pe rând am trecut pe la satele Kinalioglu, Iagodina, Patriniţa și pe la palanca lui Hasan-Paşa în douzeci Aprilie.

In aceste conacuri erà înghesuceală; locurile erau rele, strâmte. Trecând dealuri și ape rămâneau pe loc multe dobitoace. Erà lipsă de pâine, se scumpise orzul de ajunsese *iemul*[1] douzeci de aspri, s'au întâmplat și omoruri făcute de tâlhari. Mulți căutând loc bun de trecere prin păduri și-au găsit moartea. In palanca pomenită mai sus s'au aflat toate cele de trebuință. Au venit scrisori dela Serasker, vestind neliniște din partea Germanilor, începutul nepotrivit al pregătirilor de răsboiu și venirea Cezarului la așà zisul *Tauşan-ovasi*.

La pomenitele conacuri Impăratul aducând o mulțime de raiale se ducea la vânătoare spre marea mâhnire a căpeteniilor supărate de această osteneală zadarnică.

Apoi pe rând am ajuns la Menzil-Kolar și la Menzil-Hisargic lângă Dunăre, iar în douzeci Aprilie am sosit la Belgrad. Am poposit în partea de dincoace. Impăratul s'a dus la otacul lui cu mare alaiu și cu multă paradă. Dar s'a întâmplat să piardă pe drum un bumb îmbrăcat cu catifeà și să se frângă o parte din serguciul lui; dar bumbul s'a găsit după multă căutare. La Belgrad s'a dat semnalul popasului. Proviantele erau prea scumpe, făina costà 150 de aspri chila, posmagii erau de 4 aspri, orezul de 200; harabale puține. S'au dat conacuri cu *iaftele*. S'a hotărît ca Impăratul să stea locului. Kara-Ibraim-Paşa s'a făcut caimacam, Silictarul defterdar-vekil, Ramadan-Efendi ketip, beilicciul Nasmi-efendi reis-caimacam, Gem-zade nişangiu al ordiei.

In 23 ale aceleiaș luni, Vineri, s'au închinat Impăratului trimișii Ungariei, din partea craiului Petru Frangel, iar din partea boierilor Stefan Sirmai, și Urpez din partea armatei. Au dat în dar Impăratului cinci mii de galbeni. Au pus șaisprezece caftane.

MAIU.

La 1 Maiu a pornit Ali-Aga cu Tunighi, capikehaiaua, ca să se ducă să cheme pe Craiul Tököly, să vie să se întâlnească cu Marele Vizir, cu o scrisoare dela acest din urmă și cu două caftane de aur.

In 3 ale aceleiaș luni Marele Vizir a luat *sangeak-şerifül* cu mare paradă. S'au înșirat de o parte și de alta toate batalioanele oștirilor, și cu pregătire împărătească s'a dus și a venit.

In 4 ale aceleiaș luni Raguzanii și Dobroţinenii s'au închinat Impăratului la reședință, dar de departe, căzând în genunchi afară de porți. Raguzanii au prezentat un dar de zece *duluci* de *harèle*, optsprezece duluci de *cumaş*[2], două de catifeà, iar pentru Marele Vizir douăzeci și patru duluci de atlaz și unul de catifeà, trei de postavuri, 32 de mici lumânări, 30 de cutii cu bomboane, 60 de căpățâne de zahar. Insuș trimisul a pus un caftan Impăratului și trei Marelui Vizir. Dobroţinenii au adus Impăratului și Vizirului câte o trăsură cu trei cai, câte o bucată întreagă de postav, câte douăsprezece pâini și câte o sabie de argint.

In 6 Maiu Vizirul a trecut cu ordia râul Sava, și s'a oprit în Zemun. A trecut cu mare paradă. La Belgrad Emir-Paşa a făcut alaiu și aveà șapte sute de oameni.

Pelibei Husein-Bei aveà cinci sute de oameni. Beglerbeiul Anatoliei Osman-Paşoglu aveà ca la 1.500 de oameni.

---

[1]) O măsură și taimul calului.

[2]) Duluk, podoabă; *harèle*, un fel de țesături de mătase; *cumaşa*, stofă țăsută din feluritе materii.

De asemenea a făcut alaiu Kara-Mehmet, paşa Diarbekirului, Ahmet-Paşa, chehaiaua Rasiului. Paşa Diarbekirului avea 2.500 de oameni, dar a adus mare pagubă şi avea mulţi *sikiaetgii*. Impăratul voia să-l ucidă, dar a scăpat prin mijlocirea Vizirului.

Alaiu a mai făcut Mustafa, paşa Silistrei: Avea şi el mulţi sikiaetgii. Dela cei mai de aproape paşi ai răsăritului şi apusului veniseră mulţi sikiaetgii.

In 10 Maiu au plecat Ungurii după ce au sărutat mâna Vizirului şi au îmbrăcat unsprezece caftane şi li s'a dat în dar 500 de lei.

Regep-Bei, fost *asaga-buluc-agasi*, se duse să cheme pe craiul Ardealului. Impăratul a venit de trei ori la chioşcul Vizirului, care era pe un deal deasupra râului Sava, şi acolo petrecea privind alaiurile.

La sfârşitul popasului a început să se ieftinească proviziile. Cafeaua a ajuns o sută cincizeci de aspri, orezul un gros şi jumătate, făina patru aspri ocaua; mici erau mulţi şi ieftini.

Ştirile cari au venit la Belgrad asigurau că Cezarul venise la Tauşan-ovasi aproape de Pojon, ca să cerceteze oştirile sale; că venise întâiu Hermann, preşedintele Badenului, şi a cercetat cele trebuitoare la lanik; că apoi a sosit şi Cezarul în persoană şi a zăbovit o zi la Ianik, altă zi la Comaran; că se fac pregătiri şi recrutări de oşti şi că în sfârşit veniseră unele oştiri leşeşti cu generalul Lupomirski la munţii Carpaţi, oştiri strânse cu banii nemţilor spre ajutorul lor.

Aici au venit agalele din serhaturi, dela Agria, din Buda, din Stolni-Beligrad, din Caniza, din Palota, din Pupofcea, Siklovo şi din altă parte; ei au fost chemaţi şi întrebaţi despre drumuri şi despre întăriturile Nemţilor; ce fel sunt la fiecare serhat şi cum stau? Mai cu seamă cercetaţi au fost cei din Caniza; i-au întrebat dacă Kirint se trece cu greu şi au răspuns negativ atât despre Copraniţa cât şi despre alte cetăţi ale Croaţiei.

S'a făcut iar mare takaiut (divizie) ca să fie trimise la Osek proviziile şi muniţiile. A venit scrisoare insultătoare dela *prezidentul* Cezarului; el cerea ca *internunţiul* Caprari să se întoarcă înapoi.

In 15 ale lunii plecă tuiul agăi ienicerilor şi a doua zi a pornit şi *ogeacul* ienicerilor. Impreună a mers şi ambasadorul german şi capuchehaiaua.

In 13 pleacă *tuiul* Marelui Vizir şi a doua zi am pornit spre Osek. Am poposit la conacul ce-i zice Votica, patru ceasuri departe. Aveam cele trebuincioase din destul, precum şi apă din fântâni de întrebuinţat.

In 15 ale lunii am poposit la conacul numit Parca, patru sau cinci ceasuri departe. Erau şi fântâni, şi în apropiere era râul Sava. Aveam belşug de ale mâncării, mai ales, lipsind stăpânul, aveam multă libertate şi la amândouă conacele drumuri largi, câmpii, iarbă multă.

In 16 ale lunii am sosit în Parfa, patru ceasuri departe.

In 17 la Mitroviţa, trei ceasuri departe. Ea se află lângă Sava, are multe case şi e plină de cele trebuitoare, încât mulţi au găsit acolo proviant mai ieftin decât în Belgrad. Făina avea preţ de trei aspri, posmagii doisprezece. Aici am stat în toată tihna două zile. De acolo a fost gonit Hasan şi tatăl său vitreg căpitanul Zaneto din prepus de spionare.

In 19 ale lunii am sosit în Cocoviţa, patru ceasuri departe. A plouat peste măsură de mult şi a fost vânt puternic, aşă încât a căzut cortul cel mare, *ulifele* Paşei şi corturile altora mulţi. Insoţit de multe tunete un trăsnet a lovit pe Aga Abdulatif din neamul Tătarilor, şi l-a omorît şi pe el precum şi pe o slugă a lui; cineva care se află bolnav pe la mijlocul lor n'a păţit nimic. Calpacul şi papucul lui Abdulatif s'au găsit arse cu totul, pe când celelalte ale lui mădulare rămăseseră toate nevătămate.

In 20 ale lunii am sosit în Varnic, șase ceasuri departe.

In 21 ale aceleiaș luni am ajuns la Vulcovar, care e o palancă făcută din zid aproape de Dunăre, patru ceasuri departe. A plouat puțin, dar la aceste popasuri, cerul întunecându-se despre apus, arătă nouri foarte negri și fulgere în chip de săbii.

In 22 ale lunii am sosit la un loc ce se cheamă Dil, lângă Dunăre, patru ceasuri departe. La sus pomenitele popasuri aveam deajuns din toate cele trebuitoare. La popasul dela Vulcar m'a păzit domnul de mare primejdie în minutul când telegarii se speriaseră și erau s'o' ica la fugă fără vizitiu. Feciorul, care schimbă fustanelele, a fost călcat de trăsură, dar n'a suferit.

Defterdarul, deși trecuse înaintea Belgradului spre Osek, s'a întors înapoi la acest conac; a dus pentru pregătiri provizii și muniții. O corabie mare cu praf de pușcă s'a scufundat, iar celelalte au ajuns bine la Osek.

In 23 ale lunii am sosit la Osek (Eszek) lângă râul Drava, unde e un pod mare. Marele Vizir a intrat în corturi cu mare alaiu, dar a poruncit ca pașii să stea la închinăciune după orândueala cerută de vremea rugăciunii și a supunerii *aialetului* lor, nu după orândueala *paèlii* (rangului?) și anume: Pașa Diarbekirului Kara-Mehmet în partea dinspre răsărit, deși Vizirul s'a așezat cu totul în coadă, iar Zi-Pașa în partea despre apus, Mustafa-Pașa fiind vizir, și el a stat în locul din urmă și au trecut înainte mulți, cari erau de două tuiuri, pe când Kiutahiè-Pașasi al Anadolului erà Osman-Pașoglu Ahmet-Pașa.

La dreapta și la stânga a stat Hasan-Pașa beglerbeiul Rumelici, căci întrebat fiind Marele Vizir, a zis că așà a hotărît Impăratul prin hati-șerif în vremea Cameniței.

In 25 ale lunii a făcut paradă beglerbeiul Rumelici cu *alaim-beii* și cu *timarliii* (feodalii) Rumelici și pe urmă după ameazi mulți Sangeak-Bei și Onili-Pașa. S'a ținut sfat; Marele Vizir a stat cu *calevi*, reis-efendi și ceauș-bașul cu *selim*, și muhtar-aga și ceilalți membri ai divanului după rândul sangeak-beilor. După numărul oamenilor ce aveau li s'au dat câte unul sau două sau trei caftane.

In 26 ale lunii Maiu la Osek s'au dat lefurile, s'au așternut pungile sub *saivan*. Marele Vizir a șezut cu *selim* pe scaun, iar defterdarul, *ruznamegiul*, reis-efendi ceauș-bașul cu *selimuri*, cu *feregèle*. A venit *kul-kehaiasi* cu mică *cucă*, ienicer-efendi cu *selim*, baș-ceaușul, muhzur-aga cu *kisbetul* lor. Au stat la dreapta și la stânga; s'au înșirat toți *ciorbagiii*. Ruznamegiul a strigat suma de bani; se numărau sume mari ținându-se odăile închise, apoi le luau repede din fiecare odaie; alergând îi sărutau poala și ieșiau. Pe urmă au venit chehaialele celorlalte cete împreună cu chiatupii lor și au luat partea cât li se cuvenià, și în sfârșit defterdarul, ruznamegiul și ceilalți după obiceiul divanului s'au îmbrăcat cu caftane. Atâta numai că au venit agalele; dar chehaialele dela *ogiacuri* și *fai* nu erau, ci numai o mare mulțime de ieniceri. Apoi s'a dat simbrie spahiilor și celorlalți pe rând.

In 28 ale aceleiaș luni a fost chemat la Poartă internunțiul german Albert Caprari. I s'a dat răspuns la scrisoarea prezidentului Hermann de Baden, Cancelarul Cezarului și apoi a fost expediat. Marele Vizir a înștiințat că Poarta împărătească e deschisă. Deredente Kunitze a rămas la Poartă, s'a hotărît să meargă cu el Atli-Beizadè, fiind *istolni-bei* nu a pus caftane. S'a făcut divan, pe câtă vreme afară erà o grămadă mare de *delii* și agale. După aceea Tătarul s'a dus și a oprit pe ambasador la Mihalț și s'a făcut *tain* Skenderiè-Bei, iar Atli-Beizadè s'a întors înapoi.

In 31 Maiu, Miercuri, a venit *craiul* Ungariei la Ertut-skelesi, trecând Dunărea la Sambor (Zombor). Spre întâmpinarea lui a ieșit Deli-Pașa, Ghinuli-Agasi cu deliii și seibanii pașii, silikat-agasi Osman-Aga și în locul lui șaus-agasi-spahilar-aga, care erà cam bolnav, s'a dus spahilar-chehaià. Erà și silictar-chehaià și ceauș-bașul cu mulți ceauși.

La mijlocul drumului a fost întâlnirea mea, a dragomanului, cu el, căci ieşit-am să-l întâmpin; am stat împreună cu Craiul şi am vorbit multe, mai ales cu privire la întâlnire. Apoi a sosit calul roib, pe care l-a trimis Marele Vizir; el s'a dat jos şi l-a încălecat. Pe urmă întâlnirea şi luarea rămasului bun s'a făcut călare; eu am mers înainte, iar Craiul cu alaiu a venit în urmă la poartă împreună cu oştirea lui. Erau ca la cinci sute de oameni pedestraşi şi călăreţi. In frunte mergeau oamenii lui, apoi veniau boierii lui fiecare între doi ceauşi, contele Manaï, Parcotz, contele Petui, Petrotzi şi alţii mulţi; în urmă Craiul între doi capi de ceauşi şi silictar-agasi. Ei au descălecat afară, în vreme ce se ziceà din trâmbiţi şi se ţineau steagurile desfăşurate. Apoi au intrat ca la vreo şaptezeci. Craiul a şezut pe scaun de catifeà, fiind mare consiliu plenar. Apoi ieşind Marele Vizir cu calevi şi ceilalţi membri ai Divanului cu selimuri (silictar-agasi se coborîse la chehaia), Craiul s'a sculat şi i s'a închinat. Marele Vizir a şezut la mijlocul mindirului, la *uci-direcli* (cortul vizirial); Craiul a sărutat poala lui; acesta i-a poruncit apoi să şadă, iar el i s'a închinat a doua oară sărutându-i poala, apoi a şezut Marele Vizir, i-a poftit bun sosit şi a întrebat despre starea lui; el s'a sculat şi i-a rostit cuvântul de salutare, apoi iar i-a sărutat poala şi a şezut. In convorbirea dintre dânşii erà vorba despre o supunere cu dreptate. Apoi l-a îmbrăcat cu un minteau de blană, a dat şi la oameni vreo şaptezeci de caftane. Numele celor şase boieri le-a strigat reis-efendi. Iar Craiul sărutând iară poala Vizirului s'a sculat cu aceaş paradă şi cu acciaşi boieri, şi l-am dus aproape de oaste la o grădină unde erau întinse doui *cergi* (acoperiminte de corturi), una cu *cumaşe* prea frumoasc şi alta cu *sosacuri* (aşternuturi) şi alte corturi; şi acolo s'a coborît el, şi au salutat boierii şi au plecat, asemenea şi eu. I s'a dat tain pe zi două sute de chile de orz, cinci sute de perechi de pâini, şapte care de fân, doi viţei, cinci miei, douăzeci de ocale de unt, gâşte şi o mie de lei pentru cheltueli mărunte, pe cari i le-am dus eu. Vizirul i-a trimis în dar pâne curată, opt gavanoase de şerbet, găini, gâşte, raţe, viţei, miei, zahar peşti, vişine, cireşe. Calul Vizirului ce fuse încălecat de el i s'a dăruit. M'am dus eu şi am discutat împreună cu el despre toate afacerile. Apoi în 2

IUNIE.

Craiul a venit singur la Vizir, şi fiind de faţă chehaiaua şi reis-efendi, s'au tratat afacerile prin mijlocirea mea ca tâlmaciu. Vizirul i-a dăruit un hanger. Apoi a plecat şi a venit cu mine şi cu Ali-Aga, şi iară s'a suit cu noi.

In 4 ale lunii Iunie a venit cu boierii lui şi a sărutat mâna, şi a îmbrăcat mantă cu blană, iar oamenii lui patruzeci de caftane. S'a însărcinat un *iedecli-mutefereca* să meargă cu el. I s'au hotărît toate cele trebuitoare pentru drum. Inainte de cea din urmă întâlnire el a trimis Vizirului doi cai, unul murg, celălalt roib, *berghiri* peste măsură de mari, unul îmbrăcat celălalt gol, şi două ceasornice (aveau diamante) şi două tipsii de argint şi trei cupe şi două puşti, şi pentru bei câte un ceasornic şi câte două amnare pentru fiecare. Au îmbrăcat caftane cele două căpetenii şi cu oamenii lui au primit bacşiş. După ce am trecut podul dela Osek în 5 Iunie, Luni, 19 Gemaziulahîr, şi am poposit la Tarta, el a venit singur şi s'a întâlnit dimineaţa cu Vizirul. La podul dela Osek a fost mare greutate la trecere, fiind podul spart; acesta s'a rupt şi s'au înnecat câţiva oameni. Şi la Tarta a fost o şedere de un ceas.

In 6 Iunie am sosit la Burnivar, patru ceasuri departe. Vechiul pod erà putrezit, iar cel nou nu erà isprăvit (cine va puteà povesti sgomotul, necazul şi sbuciumul trecerii! Aşà ceva nu s'a mai întâmplat la nici un pod), şi n'au putut să treacă oştirile, căci a fost mare strâmtoare. Ca nici odată, au pierit foarte mulţi.

In 8 ale lunii am sosit la Mohaci, șase ceasuri departe, în toată tihna, căci n'am mai avut de trecut nici un pod.

In 9 ale lunii am sosit la Batosek, la o distanță de patru ore. Am trecut cu greu podurile.

In 10 am sosit la Siksar (Szegszárd), patru ceasuri departe. Am trecut foarte cu greu podurile. Acolo a prins foc muniția și au ars vreo patruzeci de care încărcate cu praf de pușcă.

In 11 ale lunii am ajuns la Pacsa (Paks) cu îndemânare. Acolo a murit ca martir Stoios Gelepis, care omorîse un celebiu și n'a vrut să se lepede de jurământ.

In 12 ale lunii am ajuns la Futvar. Am trecut cu puțină greutate palanca, cinci ceasuri departe. S'a dat tain pentru beii străjilor. Astăzi au plecat Ungurii spre Constantinopole.

In 13 ale lunii am sosit la Gean-Kurtaran, cinci ceasuri departe; am mers în tihnă. A venit Șerban Vodă la ordie.

In 14 ale lunii am sosit cu ușurință la Pacosta, la o depărtare de patru ore; A doua zi am sosit la Istolni-Belgrad, și s'a făcut alaiu mare, atât de minunat, încât sta uimită mintea omenească; oștile pașilor se vedeau în șiraguri nespus de multe și bine orânduite.

In 16 și 17 ale lunii s'a făcut popas la Stolni-Belgrad; acesta e șapte ceasuri departe de Gean-Kurtaran, dela Buda ceasuri patrusprezece, dela lanik patrusprezece, iar dela Vernik ceasuri opt. E o cetate tare, împresurată cu apă, cu lac și cu șanțuri cu apă. Are două poduri mișcătoare. In unele părți e surpată, e întărită din fire, dar e părăsită după obiceiul împărăției.

In 17 ale lunii a venit Hanul și s'a întâlnit cu Vizirul, și s'a făcut mare adunare. Orândueala eră următoarea: Afară într'un loc deschis, de amândouă părțile cortului de căpetenie s'au așezat câte trei rânduri de mâncări cu fripturi de boi întregi și de oi întregi și alte bucate de foarte multe feluri. Spre chemarea Hanului s'a dus din partea Vizirului împreună cu capichehaiaua Hanului Abitin-Aga, Caftangi Husein-Aga și Ali-Aga, capichehaiaua lui Abdi-Pașa. După aceea s'a dus pașa-vizirul Silistrei Mustafa-Pașa și beglerbeiul Anatolici Osman-Pașoglu Ahmat-Pașa și beglerbeiul Rumelici Hasan-Pașa, cari după ce l-au întâmpinat au venit având înaintea lor pe beglerbei și întovărășiți fiind de Mustafa-Pașa. Dar apucând înainte un mare număr de Tătari și pregătindu-se de amândouă părțile de răpire înainte să treacă Hanul, s'au repezit fără rând și au răpit mâncările din fața lor cu mare lăcomie.

La venirea Hanului afară de ulițele corturilor, au ieșit să-l întâmpine la o depărtare însemnată atât reis-efendi și ceaușbașul cu *selimuri*, cât și chehaiaua cu obișnuitul turban, și după ce l-au salutat, mergând ei înainte până la acele uliți și trecându-i înainte pe jos pașii în potriva orânduelii vechi, și asta din pricina neștiinței lui Mustafa-Pașa, care și-a necinstit rangul și a mers pe jos înaintea Hanului. Iar Hanul a venit și a descălecat înaintea *cortului-de frunte*, și și-a scos cismele și pe când se îndreptă spre uci-derekli, s'a arătat Marele Vizir înaintând cu doi pași dela perdeaua *cortului-de-frunte*, și după ce s'au salutat amândoi, Vizirul mergând înainte cu *calevi* și având în fața lui pe ceaușbaș și pe reis-efendi, iar Hanul ținut fiind de *kulluk* (un fel de mantie) de către chehaiaua și de *kapigilar-chehaiasi*, au intrat la uci-derekli și au șezut amândoi nu la colțuri, ci la mijlocul mindirului, Vizirul la stânga, iar Hanul la dreapta; Nuradin-Sultan cu trei *hanzadèle* au stat de o parte și de alta. Au șezut câte doi pe așternuturi. După ce au stat puțin și au vorbit de sănătate și de călătorie, s'a adus cafeà cu rodozahar în cești osebite pentru fiecare. Apoi s'au dus slugile și a rămas Vizirul cu Hanul, și, șezând împreună cu hanzadelele, au stat

de vorbă mai multă vreme; Hanul s'a prefăcut că nu cunoaşte aceste locuri ale Germaniei şi a făgăduit supunere la porunci. Apoi au ieşit hanzadelele, şi a rămas numai Nuradin. Vizirul a scos calemul (condeiul) şi reis efendi pecetia. Au adus o masă la care au stat Vizirul, Hanul, Nuradin şi reis-efendi. Apoi au chemat şi pe defterdar, fiind de faţă. După ce ei au stat la masă şi şi-au băut cafeaua, Nuradin a luat cu sine chehaiaua şi s'a dus la cortul care se aşezase lângă otacul Marelui Vizir pentru Han; Vizirul cu Hanul au rămas singuri şi au vorbit iar împreună vreme destulă. Apoi s'a retras Hanul la cortul ce-i fusese pregătit şi a rămas numai Vizirul; şi-a făcut rugăciunea şi închinarea de după ameazi. S'au dus pe urmă chehaiaua şi reis-efendi şi au adus pe Han iară la Marele Vizir, care a făcut destul drum spre întâmpinarea lui. Au venit şi toţi acei ce erau poftiţi la adunare. Vizirul şi Hanul au şezut ca în rândul întâiu; la dreapta pe mindir a stat Vanli-Efendi, în partea de jos a mindirului Vizirul Kara-Mehmet-Paşa şi Diarbekir-Paşasi, aga ienicerilor Mustafa-Paşa, ienicer-efendi Mahmud-Efendi, Kul-Chehaiasi, şeful artileriei, sankol-alaibei şi alţi câţiva alaibei din Anatolia. Iar din partea Hanului, mai jos de mindir, au şezut Huscin-Paşa vizir şi Şam-Paşasi, Mustafa-Paşa al Silistrei, beglerbeiul Anatolici, Ahmet-Paşa din Adina, defterdarul Hasan-Efendi. Pe lângă sus numiţii paşi au stat căpeteniile spahiilor şi alţi paşi, şi gembegibaşul şi sol-alaibei. Vanli-Efendi a luat cel dintâiu cuvântul şi a vorbit despre trebuinţa ţinerii sfatului, şi s'au sfătuit întrebându-se care cetate a Neamţului să fie împresurată? După ce s'a hotărît aceasta, a încheiat tot Vanli-Efendi şi s'a dat *şerbet* şi *buhur*; apoi am plecat cu toţii, afară de Han. După ce a vorbit cu el puţină vreme, Vizirul a pus kaleviul, iar Hanul a fost îmbrăcat cu o blană de samur cu aur; *silictarul* paşei. l-a încins cu sabia băgată într'o teacă îmbrăcată cu postav. Vizirul a şezut aproape la stâlpul dela mijloc, iar Hanul la margine pe macat; în vremea asta hanzadelele au îmbrăcat caftane de aur, aclamaţi fiind de către reis-efendi. Apoi, pe când secretarul Hanului le ceti'a numele din lista ce avea, au venit unul câte unul oamenii Hanului de au îmbrăcat caftane. Lipsiau însă mulţi din cei ce erau trecuţi în listă, şi caftanele lor s'au dat lui Bekir-Aga, fratele lui Abitin-Aga. Dar această neorânduelală şi lipsă veniă dela Han, care n'a adus cu dânsul pe toţi cei trecuţi în listă. După acestea Vizirul şi Hanul s'au sculat în picioare. Silictar-Aga a îmbrăcat pe Han cu *terkeşurile* pregătite; apoi Vizirul înaintând până la locul de întâmpinare a condus pe Han, iar acesta la cortul de frunte a încălecat un cal pregătit ca dar pentru dânsul şi mergându-i în faţă din nou reis-efendi şi ceauşbaşul şi chehaiaua până la locul întâmpinării d'intâi, Hanul a ieşit şi împreună cu paşii pomeniţi s'a dus la ordia lui.

In 18 ale lui Iunie am sosit la un sat năruit numit Mor, la o depărtare de patru ceasuri. Aveam apă bună şi din belşug. In dreptul lui erà Ciofca, o palancă turcească, şi la vreo patru ceasuri departe este *Cenic*, castelul lui Eszterházy, Palatinul Ungariei.

In 19 ale lunii, am sosit la Kispir (Kisbér), şase ceasuri departe. Am trecut cu puţină greutate muntele şi pădurea. Am găsit două băltoage. A plouat tare şi s'a ridicat un vânt foarte puternic şi sgomotos. *Seiparii* lui Mehmet-Paşa au adus nouă capete, iar căpitanul ungur Gheorghe de San-Martin voind să fugă cu cei cincizeci de ostaşi ai lui cu cari se îndepărtase de întăritură, toţi cei ce erau cu dânsul au fost omoriţi, căpitanul a fost adus viu rănit la picior; după cercetare el a fost pus în lanţuri. Iar Musulmanii au găsit cetatea pustie, deşi erà pregătită cu destule provizii.

In 20 ale lunii am fost la Perdea, patru ceasuri departe, iar dela râul Rava numai trei oare. Au venit ştiri că Germanii ca la 50 de mii, pedeştri şi călăreţi, erau tăbăriţi dincolo de râul Rava şi că voiau să împiedice trecerea Otomanilor.

La 21 am sosit la râul Rava. Am văzut în faţa noastră pe Germani, cari, nefăcând nici o ispravă, s'au îndreptat la Ovarin; când erau la Iaurin ei nici nu împuşcau măcar.

In 22 Turcii au început să facă patru poduri; Tătarii au trecut la satul Markes şi gonind pe Germani au prins 50 dintr'înşii, împreună cu căpitanul lor Claudiu Martie, cari rămăseseră spre a păzi spatele taberei. Pe mulţi din ei, Tătarii ducându-i la Marele Vizir i-au ucis tăindu-le capul.

In 23 ale lunii nu s'a întâmplat nimic de seamă decât numai că Turcii dădeau zor la facerea podurilor, iar Tătarii au adus pradă mare şi robi de dincolo de Rava.

In 24 s'a vestit că Germanii au trecut la insula Comarin (Komárom); s'au trimis scrisori la Ungurii din Iaurin. Pentru luarea Papei şi a Vesperinului (Veszprém) s'a hotărît să se ducă Hasan-Paşa al Damascului, cu Ali-Paşa al Agriei. Mai întâiu a fost cucerită Tata de către Hersek-Paşasi. Ungurii nu puteau suferi aceasta şi ameninţau că au să strice învoeala făcută cu ei.

Au venit 400 de ostaşi de ai Craiului Ungariei şi îmbrăcând caftane s'au dus la comisarii Craiului, iar Mehmet-Paşa din Diarbekir şi Bekir-Paşa al Halepului şi Hamit-Paşa Hasan au tăbărît în faţă.

In 25 a ars întreg Strigoniul, întăritura şi cartierele de afară deplin.

In 26 Ibraim-Paşa a fost făcut serdar şi a rămas la Sanik cu 25 de mii de Turci şi 10 mii de Tătari ca să păzească drumurile.

In 27 a pornit tuiul.

In 28 noi cu oştirile am poposit dincolo de Rapcea (Rábcza), unde Tătarii au adus vestitori, zicând că ei au bătut o parte din oastea duşmană. Vestitorii erau ca la 20 ostaşi rămaşi ca să stea de pază; iar oastea duşmană, cea mai mare parte din pedestrime, a plecat la insula Comarin; cealaltă parte, temeiul călărimii, s'a dus la Viena.

In 29 a venit vestea, că Nemţii au lăsat deşert Ovarinul, care a fost împresurat şi ars; au găsit în el multe provizii.

In 30 ale lunii am sosit la Tauşan-ovasi-menzil, depărtare de cinci ceasuri, în faţa Pojonului. La masă eram la largul nostru; s'a adus mare provizie de făină, secară; s'au adus mulţi robi; s'au prădat multe sate. Kara-Mehmet-Paşa a trimis pe Bekir-Paşa de a atacat Amburgul; în el nu erâ oaste şi au luptat locuitorii. L-au luat dând năvală din partea de sus; au tăiat mulţi, au găsit multe provianturi, au făcut mult jaf, au luat mulţi robi.

IULIE.

La 1 Iulie am sosit la Gata. Am poposit aproape de Haita (Laita?), un râu mic, Dini-Gheţiti. Husein-Paşa a fost trimis să bată Purgul, care însă fiind întărit fu părăsit.

In 2 Iulie am ajuns la un sat de lângă Haita.

In 3 Iulie în satul Hulesin. Am băut apă din râul Vise (Fischa?), şi Paşa s'a dus şi a văzut oraşul Viena. Erau în cartierele din afară mulţi bărbaţi şi femei din cari mulţi fură ucişi şi mulţi robiţi. Au ars casele de acolo. Aga ienicerilor şi kul-kehaiasi s'au dus şi au văzut locul meterezului. S'a hotărît împresurarea dela locul Tentor, adică poarta cea neagră. Fortăreaţa s'a arătat puternică; cei dinăuntru, slabi, n'au ieşit la o depărtare mare; paşa s'a întors înapoi.

In 4 Iulie, Miercuri, am sosit la Viena. Am tăbărît în latura ei despre meazănoapte dinspre poarta cea neagră şi a oraşului de afară din această parte. S'a făcut mare alaiu. Sara s'au luptat ca să intre în meterez; unii le-au ocupat, alţii nu. S'au împărţit în 3 tabere, una sub Marele Vizir împreună cu aga ienicerilor şi cu Kul-kehaiasi precum şi

cu beglerbeiul Rumeliei; la mijloc, în aripa dreaptă erâ paşa Kara-Mehmet şi la stânga Ahmet-Paşa al Timişoarei.

In aceiaş zi au venit cu scrisori oamenii din Potcani şi Drascoviţi, şi au adus scrisori de supunere.

In 5 ale lunii s'a dat poruncă să se ucidă toţi bărbaţii robi, şi au fost ucişi vreo 200 înaintea cortului vizirial. In 6 ale lunii a fost omorît de un tun, pe când mergeà, paşa Hasan beglerbeiul Rumeliei. Nu intraseră încă cu toţii în meterez. S'a dat poruncă să treacă în insulă. S'a însărcinat Husein, paşa Şamului; a trecut Emirul-Paşa al Atanei, paşa Hasan Hamid-Paşasi, şi alţii s'au dus la tabăra insulei mici. S'a făcut răsboiu crâncen, au fost mulţi răniţi.

In 7 ale lunii au fost ocupate cele două insule, a rămas a treia. Paşa Hidir a stat în insulă, în faţa Vienei. Cetatea fu împresurată de pretutindeni.

In 8, în 9 şi în 10 ale lunii meterezurile înaintau cu greu. Svonurile spuneau că intraseră în cetate 5 regimente proaspete ale lui Safenberg şi Starhenberg, a lui Mansfeld şi Susi şi unele companii de pedestrime conduse de Haisler, de Visenber, de Paropek (erau şi înainte), aşà că ar fi fost în cetate douăsprezece mii de soldaţi afară de cetăţeni. Ieşiau pe ficcare sară de omorau şi răniau pe mulţi. A fost omorît şeful artileriei, Sahidzilar-Chehaia, au fost răniţi ciorbagii, unii au fost prinşi de vii şi puşi în ţeapă. Dar şi Turcii din afară luptau din răsputeri şi se căzniau să ajungă la mori. De amândouă părţile s'aruncau bombe.

In 8 ale lunii a venit hazinetarul aga Ali Arapul, a adus hatişerif, caftan cu blană, hanger şi sabie. L-a întâmpinat chehaiaua cu întreagă curtea, alaiul cu muzică. A venit la otac; erau de faţă aga ienicerilor, Kul-Chehaia şi ceilalţi hogi. A ieşit Marele Vizir aproape de uliţi, a îmbrăcat caftan, a pus hangerul, a încins sabia şi apoi s'a întors la cortul vizirial. Acolo a stat în picioare ; reis-efendi a cetit cu glas tare hatişeriful şi l-a dat Marelui Vizir. Ali-Aga a îmbrăcat blana şi l-a încăput; vizirul a şezut, iar căpeteniile pe rând i-au sărutat poalele; oamenii lui Ali-Aga au îmbrăcat şi ei caftane. Apoi s'a sculat Vizirul şi a stat înăuntru cu Ali-Aga, pentru care s'a ridicat un cort aproape de acela al Vizirului şi pentru însoţirea lui a fost ales Fasli-Efendi şi silictarul Suleiman-Aga. Bombele celor împresuraţi făceau rău multora.

In 11 şi 12 ale lunii urmă răsboiul de asemenea cu aceeaş împotrivire de o parte şi de alta, în vreme ce oştirile nemţeşti erau la *palisade* şi generalul dincolo de Dunăre.

Dela 11 până la sfârşitul lui Iulie abiă s'au luat palisadele şi au înaintat în ele serdenghestii (oastea de rezervă). In vremea asta se dădeà luptă straşnică noaptea şi ziua cu hrube, cu buschiurmele, cu bombe mici şi mari, cu tunuri şi puşti. Rar ieşiau Nemţii, şi tot aruncând la bombe a fost rănit Kihaiaua Ahmet-Aga şi a murit; şi în locu-i s'a numit chehaia Ali. Au început *cupurele* şi sangolalaibeiul făcând *cupurul* prea departe de şanţ şi încă şi îngust, a fost destituit şi bătut cu două sute de vergi.

AUGUST.

In 2 August cele două cupure au ajuns până la şanţ şi s'au apropiat de zidul cetăţii; s'au pregătit două hrube la colţul unei tăbii şi au fost aruncate în aer amândouă cu putere, căci aveau praf de puşcă mai mult decât erà nevoie, şi căzând pietrile dela ziduri pe meterezuri, au rănit vreo cinci sute de Turci.

Bombele Nemţilor făceau pagubă multă, dar şi dintre Nemţi pieriau mulţi de tunuri şi bombe. Muri lovit cu săgeata *Genir*, al doilea general al cetăţii.

Tököly cu oştirile lui şi cu Husein-Paşa, care se află în partea cealaltă, s'a dus şi a ocupat toată partea de dincolo a Ungariei de pe lângă Nitra, Siredinul şi Leopoldstadt, s'a dus la Pojon şi a luat ţara. Şi auzind că Nemţii vin asupra lui, s'a întors la râul Vag; apoi au înaintat până la Tirvany, care a ars pe neaşteptate. De acolo a trimis pe căpitanul Arsani cu Unguri, care întâiu a luptat şi a bătut pe unii Leşi, dar mai pe urmă, atacat de Nemţi, fu învins şi, după moartea multor Unguri, prins de viu.

Au venit sub Lubimirski cinci mii de Polonezi în ajutorul Nemţilor; toţi erau călăreţi.

In 4 August Turcii serdenghestii s'au suit şi au intrat în redute. Partea dărâmată prin explodare Nemţii au întărit-o cu palănci şi cu saci de pământ; între aceste au căzut şi s'au rănit mulţi Turci. In ajutorul taberei nemţeşti au venit patru mii de oameni.

In reduta care a fost aruncată în subterană şi a deschis loc, s'au pus numai decât saci cu pământ şi noaptea au pus lanţuri (?). Subteranele Nemţilor erau puţine şi rele, încât în această privinţă ei s'au arătat fără experienţă. S'au aruncat cu mânile multe granate, puţine din *mortar* (?), tunuri din potrivă multe. Intr'o lună au dat Nemţii nouă mii.

Au fost aduşi din insulă 1.500 Egipteni şi au fost trecuţi la tabere ca să împuşte de subsuori ca unii ce erau iscusiţi şi trăgeau bine la ţintă. In preziua şi de sărbătoarea sfintei Marii din 15 August n'a fost aşă mare bătălie din partea Nemţilor. Provizii au venit din Ianik de trei ori şi de patru, au venit şi multe muniţii. S'a dat voie ca acei cari nu au de ale mâncării să dea îndărăt pe cei robiţi, şi au fost daţi foarte mulţi. O mie de Unguri s'au dus dincolo de Dunăre în ajutorul Craiului (lor).

Au venit provizii dela Sipfon o sută de harabale, din Ghenţini patruzeci, din Tataria cincizeci, din Drascoviţ o sută, din Potrian o sută, din Nadasteon zece, din Heretan-Ertud douăzeci, din Dobroţin o sută, din Pruca patruzeci.

S'a trimis la Neustadt scrisoare îndemnătoare spre supunere, asemenea şi la Ebenfurt şi nu le-au primit; nici locuitorii din Trumensdorf nu s'au supus.

Beglerbeiul Rumeliei rămase dar la meterezuri, paşa Hasan al Timişoarei la *solkol*, cul-kehaiasi la tabăra dela mijloc, iar paşa Husein al Şamului a ieşit şi el afară. Pe timp de patru zile eră mare turburare şi oştirile orau pornite când spre partea câmpiei, când spre Dunăre, căci ştirile nu se potriviau cu privire la atacul duşmanilor, lucru care nu aduse puţină trudă oştirilor. In sfârşit Sâmbătă mai spre seară s'au arătat armiile protivnicilor pe dealurile dinspre mănăstirea Kloster-Neuburg şi aşă s'a ştiut cu siguranţă locul de unde aveau să se coboare; eră la 1 Septemvrie.

SEPTEMVRIE.

In 2 Septemvrie, Duminecă, la răsăritul soarelui ei au început să se coboare în mare orânduealâ şi încetineală, împărţiţi fiind în două taberi; din cari aceea a Nemţilor, care eră la rândul ei împărţită în multe cete, se coborâ dela mănăstire în partea stângă spre Dunăre; în partea dreaptă erau armatele poloneze. Capul Nemţilor eră ducele de Lorraine, pe lângă care mai eră electorul Bavariei şi electorul Saxoniei; în fruntea Leşilor eră însuş regele Lehiei, el singur conducându-şi armata. Mai eră de faţă şi hatmanul Lehiei şi alţi mulţi boieri. Oştirea leşească, după asigurările ce am avut, eră ca la 20,000, dar foarte aleasă cât priveşte călărimea; cea nemţească eră ca la 5.000, în care număr se cuprindeă pe lângă oastea Impăratului şi puterile auxiliare, toate pedestrime. Intocmirea la luptă a Turcilor eră următoarea; La aripa dreaptă,

care aveà în față aripa stângă a Nemților, erà serdarul Ibraim, pașa Budei, Kara-Mehmet, pașa Diarbekirului și alți pași cu trupele provinciale. La meterezuri mai erau Egiptenii și alți pași cu pedestrime, dar la mijloc, spre aripa stângă a Leșilor, erà însuș Marele Vizir cu ienicerii, cu spahii și cu oștirile sale. La aripa stângă erà Husein, pașa Șamului, împreună cu Hanul tătar și cu Tătarii, iar în insulă a rămas haznatarul Hasan, pașa Hamitului împreună cu Muntenii și Moldovenii. Răsboiul a început la amiazi, protivnicii păzind bună orândueală și înaintând cu încetineală s'au coborît până la valc. Intâiu și întâiu răul a venit dela aripa dreaptă a Turcilor, unde erà Ibraim, pașa Budei: acesta, având dușmănie și ură către Marele Vizir, a părăsit răsboiul, cu toate că înainte susțineà că vrăjmașii nu vin și silià la împotrivire. Dar pe cât s'a arătat viteaz înainte, pe atât și-a dat pe față slăbiciunea și micimea de suflet în vremea răsboiului și s'a făcut pricina înfrângerii acelei aripi. Dosind-o dela luptă, a venit la saivanul Vizirului, unde acesta, mâniindu-se, i-a spus vorbe de ocară, dar fiind lupta în fierbere, lucrul s'a trecut cu vederea. De asemenea și în aripa stângă Hanul Tătarilor numai decât a dat dosul. Numai Vizirul la mijloc, mai ales cu ai lui, a ținut piept un ceas înainte de asfințitul soarelui și a luptat ca leul; dar neputând să înfrunte năvala dușmanilor, deși cei din preajma lui uciseseră mulți Leși, dar fiind împresurat de mulțime, s'a întors la otacul său, și atunci a trimis vorbă la meterez să se întoarcă. Protivnicii Leși și Nemți au intrat de pretutindeni la corturi. Și erà mare larmă printre Turci cari fugiau și apucau tot ce aveau mai bun. Deci Vizirul văzând că n'a mai rămas nici o nădejde și siguranță dela *art-kapi* (poartă de ieșire), încălecând a plecat. Și pe când în toiul bătăliei *sangeacul* erà în primejdie în mânile *imamului*, l-a luat Osman, aga spahiilor și l-a strâns și l-a pus la sân. A căzut *Mektupci-Efendi* năvălind asupra dușmanilor și a fost rupt în bucăți; au căzut și mulți *icioglani* (feciori) de ai Vizirului; mulți din ei, fiind robi, au fugit la dușmani. S'au risipit și toți cei ce stăteau aproape de Vizir apucând care încotro și erà mare și multă învălmășeală.

Când Nemții au intrat în corturi, unii Turci au jăfuit o parte din haznà, iar cealaltă parte a rămas în mâna vrăjmașilor, așișderea au rămas la meterez tunurile și muniția cât a prisosit. Iar lucrurile și otacurile Marelui Vizir au pierit toate din nechibzuința haznatarului; numai zece mii de galbeni au scăpat; aveà mai cu seamă Vizirul multe și scumpe giuvaeruri, din cari unele le-au adus mai târziu icioglanii, fiecare câte una două, iar multe din ele le-au luat și au fugit robii Vizirului. Atâta erà mulțimea Turcilor și cu atâta frică fugiau, încât dacă i-ar fi urmărit vreo cinci, șase mii de dușmani, le-ar fi făcut mare nenorocire și mulți s'ar fi înnecat în râul *Sfet*.

Hanul Murad Ghirei, fricos și laș, a fugit cu atâta repeziciune cu Tătarii săi, încât în 3 Septemvrie a ajuns la podurile din Raab, unde abiă a trecut podurile, căci Ardelenii cari păziau acolo i s'au împotrivit și i-au cerut să le spue pricina pentru care el se întoarce. Noi în vremea asta am ajuns la *Axam* și am trecut podurile și ne-am oprit la tabăra Craiului Ardealului. Multe necazuri am avut pe drum. Slugile noastre voiau să se despartă de noi și nu aveam apă de băut și am suferit mult de sete.

In 4 Septemvrie Vizirul și-a făcut prânzul(?) dincolo de Raab; toată suita lui abiă erà de 500 de oameni și muzica lui erà ca a unui beiu de rând și se tânguià și el și cei de pe lângă el. Timp de patru zile oștirile treceau podurile și plată nu aveau, încât se rușinau între dânșii văzând mulțimea lor și nesocotita lor fugă. Mulți în ciudă învinuiau tare pe Vizir; iar acesta s'a coborît la otacul lui Mustafa, pașa Silistrei, fost Bostangi-Baș, fără uliți împrejur, fără corturi de icioglani.

Aceiași bei ședeau sub un cort cu așternuturi proaste, lipsiți de cele trebuincioase, pomenitul pașa Mustafa într'un cortișor, reis-efendi și celelalte căpetenii așișderea.

A venit şi Ibraim, paşa Budei, *sangeac* de frunte, despre care lucru a auzit Vizirul şi având ciudă pe el pentrucă părăsise cel dintâiu războiul, a trimis după dânsul şi mustrându-l scurt, a poruncit să puie mâna pe el. Aşă l-au dus la cortul ceauşbaşului, şi acolo *selam-agasi* al Vizirului cu unul din capikehaiale l-au gâtuit cu o bucată de funie tăiată dela cort; atâta numai a zis: «Dece nu-l taie cu sabia?» Apoi i s'au confiscat averile de către autorităţi. Ceeace s'a aflat în Buda erau numai trei sute de pungi în numărătoare, galbeni ca la vreo sută ocale şi alţi lei şi argintărie foarte multă.

In 5 Septemvrie, înainte de amiazi, a fost mare sgomot în ordie, aşă încât a început iar să încarce şi să fugă cu mare iuţeală. Pricina erau unii Ardeleni, cari se întorceau de unde stătuseră de strajă. Turcii văzându-i pe ei şi ţinându-i de vrăjmaşi, s'au speriat şi s'au pus pe fugă, din care cu greu au fost opriţi şi nu s'au liniştit decât numai când au aflat că nu e nici o umbră de duşman. Vizirul a trimis porunci scrise la toţi paşii să încalece şi să ucidă pe toţi fugarii. Mai ales Ghenţ Hasan-Aga, ducându-se mai repede înainte, a ajuns pe Ianovas, Azap-Agasiul, care fugia cu steagurile şi oastea lui, şi l-a întors înapoi; şi puşi fiind atât el cât şi stegarul lui la mijlocul oştirii unde era Vizirul, au fost tăiaţi după porunca acestuia. Pa aga spahiilor Osman şi pe aga silictarul Dai-Omer Vizirul i-a pus la închisoare, căci pe vremea războiului ei nu struniseră cum se cuvenia pe spahii cari erau pedepsiţi cu închisoare pe mai multe zile. Paşă al Budei în locul lui Ibraim s'a făcut paşa Kara-Mehmet; guvernator al Diarbekirului s'a făcut paşa Osman, fiind mazil din Egipet. Tot odată s'a trimis împăratului Aga Ismail Talhisgiul cu raportul asupra întâmplărilor şi pe când mergea Vizirul, pe drum a venit ştirea că s'a răsvrătit Papa şi Pespirinul; iar beilor cari părăsiseră paza acelor cetăţi, Vizirul le-a tăiat capul. Poposind lângă *Tata*, a surpat-o cu hrube.

In 11 Septemvrie am sosit la Buda, unde am aflat că duşmanii Leşi şi Nemţi veniseră în faţa oraşului Pojon şi că pregătiau un pod ca să treacă în partea Ujvárului dorind să-l împresoare pe acesta. Când eram în Buda, sosi aga silictarul Impăratului şi aduse Vizirului o sabie(?) şi un caftan, cu care se îmbrăcă după obiceiu, după ce fu primit cu mare pompă şi alaiu.

A doua zi Vizirul a îmbrăcat cu caftane pe toate căpeteniile paşi şi agale, cari erau în slujbă; el a chemat şi pe Han prefăcându-se că vrea să-l ospăteze, dar Hanul n'a venit de teamă.

In ziua următoare a poftit vizirul pe Hagi Ghirai,. nepotul Şeik-Ghiraiului, şi l-a îmbrăcat cu blană de samur, dându-i şi titlul de Han; găsind şi o tolbă şi o teacă de mătase dela unul din agale, l-a încins cu ele. Dar neavând blană cu care să poată îmbrăcă pe fiul lui, au luat conteşul marelui *teskeragi* şi l-au îmbrăcat cu dânsul. Iar Hanul Murat Ghirai a fugit pe ascuns spre Gean-Curtaran cu ai lui. Capikehaiaua lui abiă l-a ajuns luându-se după el; l-a îndreptat să meargă la lambol şi l-a înştiinţat că nu e temere de moarte. In vremea asta din Belgrad şi din alte părţi s'au trimis corturi şi alte lucruri trebuincioase atât Vizirului cât şi celorlalţi fruntaşi şi aşă că otacul şi *daireaua* Vizirului au luat iară buna înfăţişare de mainte. Intâmplându-se ca beii, fiii Vizirului, să se îmbolnăvească şi să fiu silit astfel să mă ostenesc şi să sufer mult zi şi noapte la întoarcerea noastră din Buda încoace, m'am îmbolnăvit tare rău la 10 Septemvrie şi am avut friguri straşnice până la 19 ale lunii. Am fost în primejdie de moarte, aşă încât mi-am făcut testamentul, m'am spovedit şi m'am cuminecat. Dar cu voia lui Dumnezeu, iar m'am făcut sănătos. Craiul Ungariei Tököly a cerut ajutor şi i s'a trimis Ahmet-Paşa al Egherului. Şi acestea la începutul zilei de 27 Septemvrie.

In 27 Septemvrie paşa Kara-Mehmet, care erà serasker al Budei, şi cu el Haşan, paşa Rumeliei, cu oştirile Rumeliei şi ale Budei, precum şi Şişman Mehmet, paşa Caramaniei, şi Halil, paşa Sivasului şi alte oştiri păziau podul Strigoniului, fiind dincolo la Percani. Oştirile Nemţilor şi Leşilor erau undeva în apropiere. Din acestea o oaste leşească aleasă din străjile craiului şi ale taberei au venit fără de tunuri în potriva Turcilor, şi luându-se la luptă, au fost bătuţi şi au căzut mulţi, între cari însuşi voevodul Pomeranici şi alţi mulţi boieri Leşi, şi au luat Turcii multe steaguri şi tobe de alamă şi vreo mie de capete, cari au fost trimise la sultanul; această biruinţă a pricinuit mare bucurie în ordie, şi în Buda s'au slobozit multe tunuri. Dar după două zile bucuria s'a prefăcut în mare jale şi jalea într'o înfrângere atot-pierzătoare, căci, deşi în ajutorul Turcilor s'a dus paşa Hidir cu oştile din Bosna şi paşa Mustafa cu oştile Silistrei, dar Nemţii şi Leşii şi toate oştirile creştinilor venind asupra Turcilor, s'a dat o mare bătălie, după care Turcii au rupt-o la fugă. Paşa Hidir şi paşa Şişman Mehmet au fost ucişi, iar paşa Halil şi paşa Mustafa au căzut robi, pe câtă vreme paşa Hasan şi Kara-Mehmet au fugit cu mare primejdie. Cea mai mare parte din oastea Turcilor a pierit în Dunăre şi s'au prăpădit foarte mulţi. Unii au trecut înnot Dunărea şi au scăpat, iar alţii fugind pe uscat au scăpat la Novograd, cetate aşezată dincolo de Dunăre. Iar oştirile au împresurat Parcanii, adică Ţigartileni şi au robit vreo trei sute de Turci. După aceasta au făcut un pod peste *tombazuri* şi în zece zile au trecut ca să încunjoare şi să iea Strigoniul. Marele Vizir care erà cu oştirile la Buda îngrijià neadormit de apărarea cetăţii, şi deşi erà acolo paşa Aslan, el a trimis şi pe Bekir, paşa Halepului, şi pe aga Mehmet Zagargibaş şi pe aga Iusuf Sabogibaşi şi pe multe *odale* de ale ienicerilor şi serdenghestii de ai spahiilor; şi din feudele *muhluk* (inferioare?) şi *ziameturi* se dedeau acelora cari voiau să se închidă în Strigoniu. Insă paşa Bekir nu vru cu nici un preţ să intre în Strigoniu şi tare se împotrivi; dar în sfârşit temându-se de mânia împărătească, a gonit pe ostaşii din jurul lui şi a intrat singur în cetate. Iar Nemţii împresurând cetatea şi luptând de departe au trimis scrisori şi au cerut cu ameninţări predarea cetăţii din partea căpeteniilor dinăuntru, cari înfricoşându-se au şi predat-o; ei n'au fost în stare să ţie piept la împresurare decât abiá vreo şase zile şi ieşind pe corăbii au venit la Buda şi au rămas acolo până când, în urma poruncii trimise de Vizir, paşa Kara Mehmet a tăiat capetele paşilor Bekir, Aslan şi a lui Zagargibaş, a lui Sampson-Paşa şi a lui Zerpereccibaş, şi le-a trimis la ordie.

In 6 Octomvrie a pornit Vizirul cu oştirile din Buda şi după trei conace a sosit la Gean-Curtaran, unde a stat trei zile. Acolo fiind, a venit ştirea că oştile Croaţilor şi unii Nemţi cu două tunuri mici au făcut pod peste râul Drava şi au trecut în partea de dincoace şi că după câteva zile au luat Peresenţa şi Papofcca şi le-au ars, iar pe Turcii de acolo i-au lăsat liberi şi au omorît numai pe copiii lor. Vizirul a trimis împotriva lor ca serasker pe paşa Hasan al Rumeliei şi pe paşa Osman al Bosnei, care moştenise pe paşa Hadir, şi încă pe alţii din paşi împreună cu aialeturile lor. Aceştia ajungând la Scitvar, au trimis vestea că duşmanii plecaseră. Iar noi neam dus la Osek şi am stat până la Sfântu Dumitru. Osman, paşa Egiptului, a fost numit paşă al Şamului, şi ca paşă al Diarbekirului, Ibrahim, paşa Bagdatului, şi paşă al Halepului Cerkez Ahmet, paşa de Muzul, iar paşa Mustafa Kiopriloglu a fost numit paşă al Silistrei în locul lui Mustafa, care căzuse în robie. In vremea asta erà în oştire mare boală şi lipsă de cele trebuincioase, şi mulţi muriau de dizenterie şi de friguri.

In 7 Noemvrie am sosit la Belgrad şi am intrat în cazarmă, iar Vizirul a intrat cu mare alaiu. Dar boala şi moartea au sporit, aşà încât pe drum muriau mulţi şi rămâneau multe zile neîngropaţi, încât după multe măsuri şi cheltueli publice îi

ridicau cu căruțele și-i cărau cu ele. Mai cu seamă mulți din spahii neavând unde să se adăpostească, au pierit de ger și de foame. Iar Sultanul din Belgrad s'a dus la Filipopole ca să petreacă acolo, neavând liniște. S'a sculat iar și din Filipopol la 15 Noemvrie și s'a dus la Adrianopol. Oștirile Nemților și Leșilor au intrat în Ungaria ca să petreacă iarna acolo.

1685.

In anul 1685, 12 Aprilie, în ziua de Florii spre seară am îmbrăcat caftan din partea celui mai mare vizir Paşa Ibrahim, fiind în slujba de dragoman al puternicului Sultan, cu Alexandru.

In 17 Aprilie au făcut alaiu paşa Ibrahim, care din agă al ienicerilor ajunsese paşa de Ersrum și paşa de Bagdat și paşă al Șarnului. Avea cu dânsul vreo două mii de oameni. Dar a doua zi venind să se întâlnească cu Vizirul, a auzit multe ocări pentru lipsa de bani și s'a suit în odaia kehaialei, și s'a dus Vizirul la Sultanul și s'a întors. A venit capul ceaușilor și i-a spus că-l caută Sultanul.

In 10 Iunie paşa Ibrahim a plecat din Belgrad la Buda cu oștirile împărătești. S'a oprit la Zemun cinci zile și apoi a pornit. In aceeaș zi a fost mazilit Vodă Dumitrașcu al Moldovei și în locul lui s'a numit Cantemir Vodă.

In 14 ale lunii a pornit olacul Ardealului.

In aceeaș zi Veneţienii au împresurat cetatea Corone, care având o formă triunghiulară și fiind două părți bătute de valuri, a fost înconjurată numai în a treia parte. Paşa Halil, seraskerul Moreei, venind cu oștirile ce se găsiau acolo, s'a repozit ca să dea ajutor. Aflând trei întărituri, sau trei tăbii și *sarabov* și șanț, care apărau bine și cu putere spatele Veneţienilor, a început și el să-i împresoare pe aceștia atacându-i cu meterezuri. Veneţienii erau douăsprezece mii, Italieni și Germani din Braunschweig. Iar flota Veneţienilor erà patruzeci de corăbii de răsboiu, șlepuri șase, *galoane* șase și patruzeci de corăbii pentru purtarea proviziilor și a oștirilor. Amiral erà Francisc Morosini. In vremea împresurării a murit paşa Halil seraskerul, iar în locul lui serasker s'a făcut capul ceaușilor luând titlul de Vizir cu trei tuiuri. Pentru înmulțirea oștirilor turcești s'a dat poruncă de înglotire obștească, așà numitul *neferam*.

La 1 Iulie, Germanii au început să împresoare Ujvár, fiind cu toții vreo treizeci de mii.

In 12 Iulie paşa Ibrahim a sosit la Buda.

In 8 ale aceleiaș luni, Turcii din Buda năvălind asupra Vișegradului l-au luat; au ucis vreo 500 de Nemți, după cum se zice, căci Turcii totdeauna măresc lucrurile în biruințele lor.

In anul acesta cea mai mare parte din oștirile turcești au dat fuga spre hotarele nemțești ale împărăției, care a scos pentru luptă nenumărată pedestrime de serdengheștii și ieniceri sub conducerea paşii de acolo Ibrahim poreclit Dracul. Dar împotriva Leșilor s'a oștit Hanul Selim Ghirai cu seraskerul paşa Suleiman.

In 30 Iulie, 1685, a venit din Buda Aga Sarkigi Mustafa; a adus vestea că Paşa Ibrahim seraskerul în 13 Iulie a ajuns cu oștile sale la Buda. Acolo a stat sfătuindu-se cinci zile, apoi în trei zile s'a dus la Strigoniu. In seara din 20 ale lunii, a început să-l împresoare, în vreme ce Nemții împresuraseră Ujvár.

La 3 August, venind unele oștiri din partea Croației, paşa Ahmet Osmanpașoglu și paşa Ahmet Seihoroglu și Aga Husein Katoglu, fiind de pază la podul din Osek, s'au dus cu oștile lor ca să întâmpine pe dușmani, și încăierându-se, au fost bătuți și s'au întors fugind. Osmanpașoglu cu unii cari erau cu dânsul, intrând în ce-

tatea din Osek, a rupt podul şi a stat în aşteptare. Croaţii venind, au ars partea din afară a oraşului şi s'au retras. Iar vestea despre fuga Turcilor, împărtăşită fiind Porţii prin scrisoare de către Bostangi-baş care se află în Belgrad strângând provianturile, a făcut mare svon. Deci Vizirul a chemat pe Muftiu, pe aga enicerilor, pe paşa Zulfikar şi pe paşa Ahmet defterdarul şi s'a sfătuit cu dânşii.

Apoi la 9 August, în acceaş noapte, s'au dus la Sultan şi chibzuindu-se, au hotărît să trimită în ajutor pe spahii şi pe ghediklii, pe muteferecale, pe ceauşi şi pe kiatipi, şi au făcut serdar peste dânşii pe paşa Mehmet defterdarul. Aceştia au pornit cu mare grabă, şi când înaintaseră până la Tatar-Pazargik, s'au întors înapoi din poruncă, deoarece lucrurile la Osek se liniştiseră în urma retragerii Croaţilor, dar nu şi starea din Morea care mergeà tot mai rău, pentru care lucru pomenitul paşă Mehmet din poruncă înaltă a pornit spre Morea, iar spahiii şi ghedikliii au venit la Andrianopole. Şi pe când spahii se pregătiau în Andrianopole pentru expediţie, s'au strâns pe lângă silictarul şi aga spahiilor cerând simbria lor şi sangeacul lor proorocesc ca păzitori ai lui şi după obiceiul străvechiu. Iar Vizirul aflând despre răsvrătirea lor şi mâniindu-se pe dânşii, a trimis în potriva lor pe aga Ibraim, kehaiaua lui, cu multe agale şi icioglanii curţii sale şi cu aga ienicerilor. Aceştia, ducându-se acolo, n'au găsit pe răsvrătiţi, dar prinzând şi legând vreo 16 spahii, i-au adus la Poartă. Pe patru din ei, ducându-i înaintea Porţii împărăteşti vechilul ceauşbaşului, aga Omer cu bubasul şi Hasap-başul i-au pedepsit cu tăierea capetelor, iar pe ceilalţi cu întemniţarea. Spahiii au pornit, dar cu multă mâhnire şi voie rea, care mai târziu a fost pricina multor rele.

Veneţienii primind în Morea ajutor din partea Papei, a Marelui Duce şi a Maltejilor, dar încă şi mai mult din partea celor din Mane şi întărindu-se, au ieşit într'a şasea zi a Ramazanului, adică în curgerea lunii August, şi au călcat întăriturile Turcilor, din cari pe unii i-au ucis, iar pe alţii i-au fugărit şi după un atac înverşunat au luat Corone; au omorît pe cei ce erau de paza ei şi întărind zidurile, au pus strajă s'o păzească. Paşa Ibrahim, care împresurase Strigoniul, aflând că vin oştirile Nemţilor în ajutorul Strigoniului, s'a lăsat de împresurare şi a scos oştirile la luptă; dar acestea n'au vrut să se ţie de orânduială şi au părăsit şirurile; drept care, fiind bătute, au luat fuga lăsând corturile lor. Ba chiar călărimea ciocnindu-se cu pedestrimea au năvălit una în potriva alteia şi aşà s'a vărsat mult sânge civil.

După aceea oastea turcească a venit la Buda, şi gloata ienicerilor, fiind în neînţelegere, a rămas aproape de Buda, iar spahiii în altă parte. Paşa Ibrahim seraskerul cu ceilalţi ai lui a trecut la Pesta, având de gând să ajute pe cei dela Ujvár, cari erau încunjuraţi de Nemţi; dar nefiind în stare, zăbovià acolo, aşà încât Nemţii au luat prin putere Ujvár şi au trecut prin sabie pe toţi Turcii. Ştirile jalnice despre aceste nenorociri, aduse fiind la cunoştinţa Porţii, au umplut de amărăciune pe stăpânitori, cari nu mai ştiau ce să facă în aceste împrejurări grele; de aceea se părau şi se învinuiau unii pe alţii, căci nenorocirea scoate la iveală şi măreşte păcatele fiecăruia. Iar hatmanii Leşilor au părăsit în ţara lui pe craiul lor cu oştirile lui de mercenari, şi ieşind din Leopol şi făcând drum de treizeci de ceasuri, şi-au pus tabăra înlăuntrul hotărelor lor, cu scop ca dacă vin duşmanii, să ţie piept în potrivă, iar dacă aceştia nu i-ar ataca, să stea liniştiţi. Asemenea şi Hanul Crâmului cu Tătarii şi paşa Sulciman cu oştirile lui turceşti, pe la sfârşitul lui August, s'au întâlnit pe la Ţuţora de pe lângă Prut, aproape de Iaşi; ei stăteau în corturile lor şi aveau de gând să trimită provizii spre Cameniţa.

Paşa Musaimusta, care se află în Morea, a primit porunca de a luà acolo comanda trupelor după moartea paşei Şaus, şi anume ale celor din Corone. Iar paşa Abdul-Katâr a primit porunca vizirială ca în dreptul lui de amiral să aducă flota înapoi

la portul din Constantinopole. Astfel că în anul 1685 Turcii erau pretutindeni bătuți de noroc și în partea despre Răsărit nu mai puțin: în Halep, în Damasc și în Sehrezul au fost mari răsvrătiri, și cetățenii se băteau între dânșii pentru nimica toată. Au mai ieșit pe Marea Neagră și niște corăbii de piraţi de ale Cazacilor dela Don, deși nu aveau poruncă dela țarii Rusiei Ioan și Petru.

In luna Decemvrie din acelaș an, din porunca Sultanului, șambelanul imperial s'a dus la Belgrad împreună cu *șeful grădinar* din Andrianopole, unde petreceă supraveghind strângerea celor trebuitoare pentru hrană; și întâlnind pe generalul Ibrahim i-a făcut cunoscută porunca Sultanului, în urma căreia el a fost gâtuit cu șireangul; și capul lui jupoiat și rupt din trunchiu l-a trimis cu un grădinar la Andrianopole; iar șambelanul luând cu sine toată averea lui Ibrahim s'a întors înapoi. Vinovat se făcuse Ibrahim mai ales cu nesățioasa-i lăcomie și cu însușirea banilor împărătești; trupul lui a fost îngropat lângă mormântul lui Mustafa. Pe când oștirea eră încă pe drum, umblau unele vești despre pace, foarte puțin de crezut, fie că vreun *tefter-kehaiasi* încercă să-și facă un câștig prin o asemene întreprindere și mijlociro, ori că însuș Ibrahim plăzmuiă niște astfel de lucruri căutând cu bune nădejdi să-și ascundă rușinea înfrângerii.

In Andrianopole Ibrahim cel cu porecla de Negru, dar la suflet mai negru, sub cuvânt de boală, se arătă nepăsător față de interesele împărăției. Iar Suleiman în Moldova a luptat mult până ce a pus pe fugă oastea Leșilor comandată de amândoi hatmanii în lipsa craiului; după aceasta el s'a întors biruitor și, din poruncă împărătească chemat fiind la Constantinopole, fu însărcinat cu cârma împărăției, și dintru întâiu sub cuvânt de a supraveghiă lucrurile, iar în 9 Decemvrie a primit numirea oficială de cârmuitor al împărăției ridicat fiind la rangul de Mare Vizir. Acesta eră după neam un Sârb din părinți creștini; sub viziriatul pașei Ahmed ajunsese cap al ceaușilor, apoi administrator al curții sau, cum se zice, *kehaia*.

La moartea lui Ahmet, când viziriatul a fost moștenit de Mustafa, el a fost orânduit ca mareșal împărătesc, și după decapitarea lui Mustafa în Belgrad, s'a făcut caimacam și tot odată și general peste oștirile trimise în potriva Leșilor, fiind om foarte încercat, neobosit, pătrunzător, răbduriu și blând, și după ce a pus pe fugă de două ori oștirea Lihiei, s'a învrednicit să ajungă dregătorul cel mai mare al împărăției. Iar Ibrahim cu rușine scos din slujbă, venind la Constantinopole, nu după multe zile fu despoiat de toată averea lui, care treceă peste suma de un milion și cinci sute, afară de scule și de restul averilor lui imobile, și după asta fu depus în apartamentul din năuntru al Seraiului. Suleiman, luând viziriatul, pe tefterdarul, care eră cu el în oștire, l-a făcut vizir, iar pe pașa Ibrahim ce-i ziceă Misiroglu l-a făcut amiral al flotei împărătești și a început să îngrijească atât de tezaur cât și de armată, căutând cu dinadinsul pe cei cari puneau mâna pe banii împărăției. De care lucru învinuit fiind aga ienicerilor, pașa Zulfikar, fu scos din capul ienicerilor și în locul lui fu numit aga Ciolac Hasan, ca om cunoscut lui Suleiman dela curtea Pașei Ahmet; iar slujba de *reis-ul-kitap*, adică de logofăt împărătesc, după căderea spânului Mustafa-Efendi, a moștenit-o Mehmet-Efendi, care eră cumnat după nevastă a lui Ibrahim. Pașa Ahmet seraskerul plecând la Belgrad cu oști puține și găsite din întâmplare, a pornit în potriva Nemților cari iernau pe la râul Timișului și cari, după ce Tököly fu închis, coborîndu-se cu oștire mare supuseră Cașovia, Ugarinul, Sarospatak și Tokai și toate împrejurimile de acolo supuse întâiu lui Tököly, care acum cu unii boieri de ai lui eră închis cu toată puterea în cetatea Muncaciu. Iar Ungurii Tökölyeni închinându-se Nemților, aceștia n'au supus numai, cum am spus, țerile lui Tököly, ci înaintând și în alte ținuturi ale puternicei împărății, au cucerit Solnok și l-au întărit și au prădat rău Sorvas și împrejurimile

acestuia. Părţile aceste nădăjduind să le cucerească din nou paşa Ahmet, cu mult sgomot, dar cu puţină putere s'a dus la Timişoara închipuindu-şi că Nemţii, temându-se de vestea sosirii lui, vor părăsi hotarele împărăţiei şi se vor retrage în ţara lor. Dar Nemţii, adunându-se, au purces în potriva lui Ahmet-Paşa, după ce au aflat puţinătatea oştirii acestuia. Deci Ahmet-Paşa, înfricoşat de cei pe cari a vrut să-i sperie, s'a întors la Belgrad. Nemţii, împresurându-o, au luat cetatea Iov, numită de mulţime Senkiup.

Ahmet-Paşa stând mai mult timp după întoarcerea sa în Belgrad şi aflând că Nemţii se pregătiau să atace Timişoara, a năvălit iar într'acolo, iar Nemţii nefiind pregătiţi, s'au lăsat de atacul plănuit.

In Adrianopole *caimacam-paşa* sau păzitor al vizirului Suleiman s'a făcut Regep-Paşa, care era mare *emirhor*. Acesta, fiind dintâiu *ciohodar* al lui Suleiman-Paşa şi mai pe urmă *satâr*, în doi ani înaintând fu ridicat la această dregătorie.

1686.

In 1686, 11 Martie, s'a scos la palatul vizirial *tuiul*, ca semn că cea mai apropiată expediţie avea să se facă la hotarele Ungariei. Aşijderea s'au arătat şi *tuiurile* împărăteşti, vestind că împăratul avea să plece la Constantinopole.

In 31 ale aceleiaş luni Haili-Efendi a fost orânduit ca întâiul *rusnamegi*, iar Mustafa-Efendi ca *mefcufatigi*. Amândoi făceau parte din curtea răposatului Ahmet-Paşa.

In 1 Aprilie Marele Vizir şi ceilalţi domni mari au îmbrăcat cu toţii veşminte de răsboiu.

In 3 Aprilie s'au întins corturile, şi era pretutindeni lipsă de hrană şi foamete mare, aşă încât cea mai mare parte din popor prin oraşe şi sate se hrăniau cu pâne de orz şi meiu, iar cei ce erau lipsiţi şi de acestea mâncau ierburi şi frunze de aluni. Şi fiind mare secetă, toţi duceau grija unei foamete mai mari în viitor. De pretutindeni veniau ştiri.

In 9 Aprilie Vizirul împărăţiei a ieşit cu mare pompă şi alaiu; spahiii şi ienicerii stăteau înşiruiţi dela seraiul împărătesc până la corturi. Au ieşit agalele lor, fiecare urmat de mulţi oameni. In frunte s'au grăbit să meargă aparii (purtătorii de apă) dela curtea Vizirului, după ei capul aparilor şi măcelarilor. După aceştia veniau *deliii*, pe urmă *ghionuliii* purtând suliţi lungi şi împodobite cu flamuri de mătasă, ei aveau spetele acoperite cu piei de leoparzi şi purtau pe cap coifuri de postav; după dânşii urmau *seibanii*, vreo douăzeci de steaguri. După aceştia veniau *muteferecalele* curţii viziriale, vreo sută. Mergeau călare în dosul lor *vaţiporaialele* având ficcare câte cinci sau şase slujitori călăreţi după sine. In urma lor veniau *capigibaşiii* ca la vreo optzeci, mergând cu orânduelă minunată, căci două agale îi însoţiau călare şi pe aceştia îi urmau slugile lor, şi după ei veniau alţii până la capăt. Fiecare avea dela douăzeci până la patruzeci de slugi.

După aceea urmau *hogii calemilor*, adică secretarii împărăteşti; veniau apoi cozile atârnate de suliţi. In urma lor mergeă călare fiul Vizirului cu kehaiaua, urmaţi de multe slugi; după aceştia veniau defterdarul şi reis-efendi. Indărătul lor erau duse *ghedenele* Vizirului, nouă la număr; apoi veniau satârii Vizirului, şi în urmă mergeă Marele Vizir şi Muftiul urmaţi de mulţi *peici* şi *solaci* împărăteşti. La spatele lor veniau silictarul şi ciohadarul Marelui Vizir, îmbrăcaţi împărăteşte. După aceştia mergeau ca la vreo sută şi cinzeci de *iciagale* ale Vizirului. Alaiul se isprăvia cu muzici şi cu multe slugi care-l însoţiau. Steagurile Vizirului erau duse cu tuiurile. Iciagalele Vizirului şi călăreţii capigibaşiilor purtau cu toţii, afară de puţini, cămăşi de fier împletite

şi coifuri şi mantale de mătase. Ieşirea eră foarte pompoasă. Plecând Vizirul cu muftiul şi cu multe căpetenii, după rugăciunile obişnuite muzulmane, a luat steagul împărătesc şi s'a dus la otacul său. La alaiu caimacamul Regep-Paşa mergeà înaintea Vizirului. Mulţi înaintau jălbi către Vizir cerând simbrie şi hrană, dar n'au căpătat decât puţini. Corturile au fost aşezate la Hidirlik.

In 8 Aprilie a sosit din Morea *Kiuciuk-celebi*, vestind că Musai-Paşa împreună cu Ismail-Paşa şi Mahmut-Paşa, ducând vreo zece mii de călăreţi şi pedeştri, a trecut pe la întăritura numită *Calefa* şi a început s'o împresoare; iar după opt zile, atacat fiind de marinarii flotei veneţiene, s'a lăsat de împresurare şi s'a întors ca în fugă părăsind două *bombarde*.

In 10 Maiu şi după aceea au venit olaci din Ardeal, înştiinţând că unul din generalii Nemţi numit Safemberg cu o oaste de douăzeci de mii de oameni şi generalul de curând ales al Ungurilor, Ladislav Csáky, cu şase mii de Unguri au intrat în Ardeal pornind din Satmar şi că au ajuns la Cluj, pe care l-au şi încunjurat. Ştirile spuneau că ei vroiau să supuie Ardealul şi că, împreună cu Ardelenii, să bată pe Otomani. Dar că Ardelenii s'au legat cu jurământ ca niciodată să nu se supuie Nemţilor de bună voie, şi această hotărîre a lor au adus-o la cunoştinţa Vizirului puternicei împărăţii prin solul lor, protonotarul Ioan Sarus.

Un svon care venià din multe părţi a prevestit că Ioan, craiul Lehiei, aveà de gând să intre în Ungaria şi acolo să iea comanda oştirii nemţeşti. Căci pornind cu răsboiu ducele Bavariei şi al Saxonici şi al Palatinului, care domneşte pe la râul Rin, şi nevrând să asculte de ducele de Lorena, Papa al Romei, văzând rivalitatea şi cearta lor în privinţa comandei, a vrut să puie capăt acestei neînţelegeri a lor, pentru care scop i s'a părut lui de folos să facă apel la regele Poloniei, crezând că ducii au să se supuie mai uşor unui om care, pe lângă că eră rege, mai eră şi un general foarte încercat. Dar acest svon nu s'a adeverit niciodată; ba chiar unii presupuneau că acest svon eră născocit şi răspândit anume pentru ca Turcii, fiind mai lăsători faţă de Cameniţa, să fie nepregătiţi la atacul regelui Polonilor.

In 31 Maiu, sub comanda lui Suleiman şi a capului ienicerilor Hasan, oştirile puternicei împărăţii, cari apucaseră drumul spre Ungaria, au tăbărît la râul Mureş, pe o câmpie de acolo numită *Kemal-ceair*. Dar cum au pornit oştirile, a şi început să fulgere, să tune şi să plouă cumplit ca niciodată, încât mulţi vedeau în asta mânia lui Dumnezeu ridicată în potriva lor — căci oamenii obişnuesc să tâlcuească după vrerea lor întâmplările naturii. Şi mulţi oşteni, mai ales dintre pedestraşi, dezertau pe fiecare zi, şi nici ameninţările, nici făgăduelile lui Hasan nu puteau să puie frâu pornirii de a fugi.

Inainte de plecarea la răsboiu a cârmuitorului puternicei împărăţii Suleiman, a venit ambasadorul Franţei Girardin şi încheind legătură de prietenie între amândouă statele, s'a dus ca să petreacă la Constantinopole. Puţin a lipsit să se ivească o neînţelegere, când ambasadorul în stăruinţele lui s'a sculat şi a îmbrăcat, după cum e obiceiul la cele dintâi întruniri, portul împărătesc, şi când tot odată s'a ridicat şi Vizirul. Dar ambasadorul neizbutind să dobândească nimic nou, s'a liniştit primind lucrurile aşà cum au fost obişnuite de demult.

Asemenea şi Nichita Alexovici din partea Rusiei şi Ioan din partea lui Ioan Samuilovici, hatmanul Cazacilor, venind au cerut ca supuşii lor să poată merge liberi la salinele de pe lângă Marea Neagră şi să nu aibă a plăti nici o dare. Şi fiind cererile lor ascultate şi daruri primind, Nichita cinci sute de lei, iar Ioan trei sute, au plecat bucuroşi, fiind astfel întărită prietenia şi dragostea dintre ei şi împărăţie.

In 1 Iunie am sosit la podul lui Mustafa-Paşa. Am dat de mare belşug de orz proaspăt; sfertul de chilă începuse a se vinde cu şase *triari*.

In 2 Iunie după șase ceasuri am ajuns în grabă la Harmanli, și acolo, fiind ieftinitate și mai mare, erà bucurie în oștire; calea noastră erà uscată și ușoară de umblat.

In 3 Iunie am sosit la Ghioventli, la o depărtare de șase ceasuri; și aici orzul se vindeà cu patru bani. A venit și din partea generalului din Ungaria o scrisoare prin care făceà cunoscută luarea Sarvarinului; Nemții, arzând această cetate, au plecat la Szolnok.

In 4 ale lunii am sosit la *Kaiali*, unde femeile localnicilor, stând libere înaintea porților, vindeau tot ce se găsià de ale mâncării în casele lor, lucru cu totul ciudat la expedițiile Turcilor.

In 5 ale lunii am sosit la Papazli, cinci ceasuri departe, de unde s'au trimis scrisori, una la contele Bathyány și alta la marchizul Badeni, cancelarul Cezarului.

In 6 ale lunii am venit la Filipopole, unde s'a și trâmbițat o ședere de o zi.

In 8 am ajuns la Tatar-Pazargik, șase ceasuri depărtare de Filipopole.

In 9 am poposit sub munții Despot, două ceasuri departe de Sarhan-begli. De pretutindeni veniau știri cumcă Nemții se strângeau la Parkan, în fața Strigoniului; dar nu se știà gândul lor.

In 10 trecând muntele Despot am poposit la Ihtiman.

In 11 am sosit la hanul Ahmet-Pașa. Ne-am oprit la un loc îndemânatec, aveam toate cele trebuitoare.

In 12 am ajuns la Sofia. Am avut îndemânare la conăcitul nostru. Au venit știri din toate părțile; cele din Ungaria vestiau că Nemții începuseră în 6 Iunie împresurarea Budei din amândouă laturile, ducele Bavarez dinspre Pesta, iar cel al Lorenei din partea de din față.

Iar în Buda nu erau decât vreo unsprezece mii de soldați, în capul cărora se aflà Abdi-Pașa, fostul agà al ienicerilor. Știrile din Morea spuneau că Venețienii începuseră să împresoare Navarinul, oraș cu port larg. Ordia a stat numai trei zile la Sofia, dar în urma pomenitelor vești a luat drumul.

In 16 am ajuns la Halkali-Bunar.

In 17 am sosit la menzilul numit Sari-Yurt.

Am avut și într'o parte și într'alta toate cele trebuitoare. Din Constantinopole a venit Musli-Aga, care aduse știrea că Sultanul mâniindu-se pe Feizullah-Efendi, *seizadè-hogiasi* (căci s'au aflat doi cai ai lui în livada împărătească din apropierea palatului lui Ibrahim-Pașa), l-a dat afară din slujbă și l-a înlocuit cu Ibrahim-Efendi, *imamul* său dintâiu.

In 18 am sosit la Șarkioi. Am poposit într'un loc plin de iarbă. Vizirul erà tare mâhnit și turburat de împresurarea Budei; deasemenea și în oștire erà multă temere și turburare.

In 19 am sosit la fortăreața Musa-Pașa, șase ceasuri departe. Am poposit aproape de râu, dar locul erà foarte neîndemânatec.

In 20 ale lunii am sosit la Niș, după un drum de opt ceasuri; orașul acesta erà acum cu mult mai pustiit decât înainte.

Au venit unii oameni din Bosnia de ne-au înștiințat despre năvălirea ce s'a făcut acolo.

In 21 am ajuns la Alexinaț. Am poposit la un loc îngust și păduros. Corturile au căzut învălmășite.

In 22 am trecut moșia lui Kinaloglu și am conăcit peste drum, căci a doua zi erà să ajungem la Iagodina. Dar venind veste dela aga ienicerilor, că ienicerii erau obosiți și că nu pot face drum lung, în 23 am poposit la Perakin, un orășel. Eram la larg și aveam tot ce ne trebuià pentru hrană. Din Morea a venit știrea despre luarea Navarinului, după ce întâiu fu pus pe fugă generalul Ismail-Pașa.

In 24 am ajuns la Iagodina, patru ceasuri departe. Locul unde am stat erà încăpător (aveam cele trebuincioase); aici a fost odihnă de o zi.

In 26 am sosit la Patiţin, şase ceasuri departe. Corturile au fost întinse cu toată îndemânarea. Au venit veşti, că Buda erà împresurată de douăzeci şi patru maşini cu focuri, cari se numesc *bombarde*, şi că o bătută din patru părţi; că Nemţii la începutul împresurării s'au repezit pe drumul apeductelor şi le-au curmat apa şi că Turcii, după ce au ieşit mulţi şi au căzut mulţi, au părăsit întreprinderea lor.

In 27 am sosit la palanca lui Hasan-Paşa, şapte ceasuri departe.

In 28 am ajuns la satul Colar, patru ceasuri departe.

In 29 am fost la Belgrad după cinci ceasuri. In aceste zile au căzut ploi înverşunate, încât din pricina noroiului au pierit multe dobitoace. Pe când înaintam spre Belgrad, ne-a întâmpinat un vânt cumplit cu ploaie multă şi deasă şi amestecată cu zăpadă, aşà încât am fost udaţi până la piele şi am rămas nedumeriţi în urma acestei neobişnuite ticăloşii a vremii. Patru zile oştirile au stat liniştite, procurându-şi hrana trebuitoare şi părăsind toate poverile de prisos. Când Marele Vizir a sosit la Belgrad, i a făcut cunoscut Ahmet-Paşa, că cinci mii de călăreţi au năvălit la Pesta ca să ajute pe cei împresuraţi în Buda, şi dela mulţi oşteni, cari fuseseră prinşi din tabăra nemţească, s'a aflat că Budanii suferiau grozav din partea Nemţilor, fiind neîncetat de departe bătuţi de tunuri şi ghiulele, şi aceasta a umplut de mâhnire pe Vizir.

Aici Tököly venind în cortul cel mare cu patru slujitori şi însoţit fiind de dragomanul Alexandru, s'a închinat Vizirului îndeosebi.

După înştiinţarea ce i s'a făcut, el a plecat fără veşmânt crăesc, primind porunca de a sta la Belgrad până la întoarcerea înapoi a Vizirului; şi fiind că ostaşii Turci şi creştini cari îl urmau erau trimişi la oştirea Vizirului, el a rămas cu câţiva Unguri, oameni de ai lui, primind cele trebuitoare pentru hrană dela grădinarul şef din Belgrad.

In 5 Iulie, trecând peste râul Sava, oştirea şi-a aşezat corturile pe câmpul de lângă satul numit Zemun, care înainte erà locuit de foarte mulţi oameni, căci se adăpostiseră în el locuitorii localnici, cari îşi părăsiseră vetrele de teama Nemţilor. Au venit ştiri din Lugoş şi Sebeş, cari sunt învecinate cu hotarele ţerii Ardelenilor; ele vestiau năvala Nemţilor în părţile mai din năuntrul Ardealului precum şi îmmulţirea lor, şi făceau a se bănui nesiguranţa şi falşitatea lui Arapiu, care domnià pe acolo.

Iar ştirile din Istolnik-Belgrad dădeau ca sigură împresurarea straşnică şi anevoiasă a Budei, cu toate că cei din năuntru răspundeau din răsputeri, ba chiar uneori ieşiau şi atacau şanţurile Nemţilor, dar că aceştia înaintaseră până ce au şi născocit un car subpământesc pentru atacul zidurilor şi că de două ori pucioasa aprinsă a izbucnit asupra acelor ce au pus'o dedesubt şi că chiar carul de sub pământ a fost odată găbuit şi luat de către cetăţeni.

In 6 ale lunii oştirile s'au odihnit lângă Zemun.

In 7, după ce au bătut cale de opt ore, au stat lângă fântâni aproape de satul Parcaş pe câmpiile Sirmiului, unde din pricina frigului peste măsură de mare al iernii precum şi a arşiţei nesuferite a verii, locuinţele sătenilor sunt făcute sub pământ, ceeace arată sărăcie multă şi lipsă de bunuri proprii.

In 8 am ajuns după şapte ceasuri la Mitroviţa, aproape de râul Sava; ea erà înainte scăzută, căci erà lipsită de cele trebuitoare pentru hrană. Aici au aşteptat oştirile două zile, căci fiind Tătarii încă departe, nu erà nevoie ca ele să meargă repede. S'a vestit că în urma deselor aşezări şi treceri ale Nemţilor în Pesta, generalul Ahmet nu mai îndrăznià de loc să vie în ajutor celor împresuraţi, el care se dusese cu feudalii săi. De aici a fost trimis în capitală Haseki-Aga.

In 20 Ahmet-Paşa a trecut podul făcând paradă cu ostaşii săi. Au venit trei oameni din Buda aducând scrisori de ale lui Abdi-Paşa, care dădeă de ştire că Nemţii s'au apropiat de ziduri coborându se în şanţuri (şi că o bombă căzând în praful de puşcă l-a ars, fiind în cantitate mare), şi chemă pe Vizir să-i dea cât mai grabnic ajutor.

In 21 au trecut podul multe oştiri şi în urmă şi Vizirul.

Hasnatarul Hasan, paşa Anatolici, a făcut paradă cu oastea lui. Chila de orz se vindeă cu o sută patruzeci sau o sută cincizeci de parale; tain nu erà de loc, oştirile murmurau şi se jeluiau mult neavând nutreţ pentru dobitoacele lor.

In 23 a fost zi de odihnă. A venit fiul Hanului şi s'a întâlnit cu Vizirul. Ospăţul Tătarilor a fost friptură de boi şi de oi. Oştirile au şezut la Darta trei zile.

In 26 am sosit la Purnovar; podul l-am trecut uşor. Vizirul a venit spre seară, căci a dat răboaje spahiilor şi serdenghegiilor, cari erau la Osek. Aici au sosit scrisori dela paşa Budei Abdi, vestind primejdia oraşului şi cerând ajutorul cel mai grabnic, căci Nemţii încingând de jos turnul îngropat şi închizând acolo praf de puşcă, l-au răsturnat, şi apoi suindu-se pe el, au pus tunurile lor, aşa încât cei împresuraţi se aflau în ceasul din urmă; drept care Vizirul a poruncit Cailgaiului Tătarilor şi generalului din fruntea oştirii să meargă la fel în potriva Nemţilor.

In 27 însuş Vizirul, foarte necăjit de primejdia prin care trecea Buda, şi-a grăbit cu râvnă mersul şi trecând la Mohaciu şi prin câmpiile lui, unde fostul Sultan Suleiman zidise un chioşc în amintirea biruinţei ce a purtat în luptă cu Ludovic, a sosit la Patosek.

In 28 am ajuns la Sexarin, aflător lângă râul Sarviţ, aproape de Dunăre, făcând un drum de 15 ceasuri în două zile.

In 29 am sosit la satul numit Buske trecând la Baxa, care fusese o întăritură şi acum erà arsă de Nemţi. Au venit ştiri făcându-se cunoscut, că Nemţii atacă Buda din răsputeri şi că au ocupat atât turnul îngropat cât şi cel apusean şi că în 24 Iulie cu multă silă şi putere năvălind în oraş până la palănci, au fost respinşi de cetăţeni, din cari au căzut mulţi.

In 30 am sosit la Panteli, care se află două ceasuri departe de cetatea Futvar (pustiită de Nemţi). Aveam loc destul, dar duceam lipsă de cele trebuitoare. Jumătatea de chilă de orz o cumpăram cu patruzeci şi şase de triari.

Aici Turcii urau Tătarilor conduşi de Sultanul Cailgai şi oştirilor împărăteşti de sub porunca generalului Ahmet-Paşa biruinţa în potriva Nemţilor, căci ei aveau să atace în şanţuri pe Nemţi. Iar solul Ardealului mi-a adus mie manuale astrologice în formă de calendar, în cari erà prevestită biruinţa Nemţilor (despre el se zicea că are să bată pe protivnicii săi), pe când în anul curgător şi în aceeaş săptămână se prevestiă biruinţa Turcilor în potriva Nemţilor (căci un câne foarte nerusinat păziă porţile Nemţilor) şi că are să fie cercetată Viena şi ţara Ilirului, adică Croaţia. M'am mirat că acum oştirile turceşti erau înaintea porţilor; dar dacă vor birui, Dumnezeu ştie.

Aici două sute de ostaşi Unguri pe neaşteptate au venit la lagărul împărătesc ca iscoade; văzând de pe un deal corturile Turcilor şi prinzând nişte Turci, îi întrebau ce fel de corturi sunt acestea? Când au aflat că e de faţă Marele Vizir cu nenumărate oştiri, ei de teamă au rupt-o la fugă. Când s'a răspândit ştirea despre venirea Ungurilor, s'a făcut mare sgomot, căci ostaşii alergau deavalma, unii pregătindu-şi caii de fugă, alţii fără steaguri şi rând luând-o la picior, şi alţii ridicând corturile şi încărcându-şi lucrurile pe dobitoace, şi abiă s'au oprit din această a lor nestăpânită fugă, deşi nici un duşman nu-i năpădiă sau nu le stăteă în potrivă. Au venit scrisori din partea Cailgaiului, vestind că el cu Tătarii a lovit tabăra Nemţilor şi a robit pe mulţi dintr'înşii şi că oştirile Nemţilor au început să-şi întărească tabăra cu şanţuri

asigurându-se mai ales față de turnul îngropat și cel apusean, și că Nemții luptau cu stăruință, grăbind luarea cetății cu tot felul de mașini și meșteșuguri și petrecând în liniște pe lângă Futvar.

In 31 am sosit la Aloni, care acum e numit Goan-Curtarau și e șase ceasuri departe. Pe drum s'auzià vuetul ghiulelelor ce se aruncau cu tunurile de amândouă părțile. Vizirul s'a supărat mult pe generalul Ahmet, că de lene și de frică își pierdeà vremea zăbovind în Iulia, adică în Stolnic-Belgrad, și că n'a ajutat niciodată pe împresurați, cu toate că erau în mare primejdie.

Aici au venit știri, că Turcii n'au putut să facă nimic în potriva Nemților, cari din răsputeri se împotriviau și respingeau năvălirile acelora. Deci în urma unui sfat comun ce s'a făcut, s'a hotărît ca cu toți la olaltă luându-și corturile, să pornească spre lagărul nemțesc și să dea ajutor Budei.

Așà dar la 1 August de dimineață a luat-o înainte Șaus, pașa Bosniei; urmà Husein, pașa Mesopotamiei; la dreapta mergeà Hasan, pașa Anatoliei, în dosul lui venià Cerchez Ahmet din Adena. După dânșii păzià pe drumul drept Hasan, aga ienicerilor, în urma lor veniau dobitoacele de povară și cămilele și carele, după care înaintà Marele Vizir încunjurat la dreapta și la stânga de spahii cari erau foarte mulți. Sosind la Ergin, s'au oprit pe lângă Dunăre. Spre seară s'a vestit că vreo șaizeci de mii de călăreți aveau să atace pe Turci, dar erà minciună, căci Nemții n'aveau atâta călărime.

In 2 August, cu aceeaș orânduealà am ajuns la *Turnul Câinelui* (Kutyavár) și trecând pe acolo, am poposit la Karaburni, de unde Vizirul mergând înainte și adunând pe căpetenii s'au pus la sfat, gândindu-se cum ar trebui să atace pe Nemți.

Aici a ajuns știrea că cu o zi înainte fu omorît kehaiaua Ali, pașa Tirului, iar Vizirul a pus la cale cu pașii ca a douazi să facă o demonstrație cu oștirile în fața Nemților și să le insufle frică prin mulțimea lor. Deci în 3 August oștirile întocmite s'au arătat dușmanilor, dar și ei au făcut acelaș lucru și până în seară au stat afară de șanțurile ce încunjurau tabăra lor. Tabăra Nemților erà minunat întărită cu șanțuri și turnuri, de unde cu tunurile lor puteau cu toată siguranța să-și apere tabăra.

Iar în 4 August, Miercuri de dimineață, Turcii au ieșit la răsboiu, generalul Ahmet-Pașa cu pedestrimea sa de Ilirieni, cu Șaus-Pașa și cu Zeilel-Pașa și cu oștile acestora apucând calea către munte au început să se sue spre Nemți; iar Marele Vizir trimițând înainte pe ieniceri și pe Hasan, pașa Anatoliei, urmà și el coborându-se spre câmpie. Lângă Dunăre se afla Husein-Pașa cu oștirile Mesopotamiților. Nemții s'au pus în șir de bătaie, spre munte călărimea ungurească, iar prin tulișuri au așezat înainte destulă pedestrime, pe când pe câmpie stăteau pedestrașii și călăreții nemți întocmiți foarte bine în cete și având în fața lor ca înaintași pe călăreții Croați.

Lupta au început-o cei din prejurul lui Ahmet-Pașa și au nimicit pe Ungurii de acolo, cari fugiau dinainte cu voie sau fără voie. In vremea asta pedeștrii Nemți ascunși prin tulișuri își îndreptau gloanțele asupra Turcilor ce dau goană, și mulți din aceștia fiind la spate răniți, au început cu toții să dezerteze și amestecându-se cu pedestrimea, călcau pe cine nimeriau; după aceștia au fugit și Tătarii și au adus mare învălmășeală. In vremea asta întorcându-se Ungurii și cu înverșunare gonind pe cei ce fugiau, au ucis mulți călărețí, au tăiat aproape pe cei mai mulți pedestrași, cari erau în număr de șapte mii. Turcii au fugit până ce s'au coborît pe câmpie; aici adunându-se au început iară să ție piept și să răspundă la atacul dușmanilor. Marele Vizir, auzind de înfrângerea aripei stângi, dându-se înapoi s'a suit pe dealul unde a fost înainte, pe câtă vreme Nemții veniau cu pas încet. Pe deal Vizirul a stat vârtos cu spahiii, înaintașii lui; aceștia au risipit de multe ori călărimea croată până la oastea nemțească, care se cam clătină și erà să apuce fuga, dacă atunci călăreții Turci n'ar

fi părăsit bătălia, nefiind ajutați de cetele ce le stau la spate, cari cu toată rugămintea și îndemnurile spre luptă din partea Marelui Vizir, nu numai că n'au vrut să-l asculte, ci și începură să dea dosul. Dar Marele Vizir cu o parte din ai lui a ținut piept din răsputeri, așà încât Nemții s'au întors la tabără și așà a încetat lupta, pe când Huseinl'așa cu oastea lui a stat până seara neinfricoșat și cu toată orânduceala. Dar învălmășeala dela corturi cine o va puteà povesti? Unii stricau corturile, alții încărcau poverile lor, așà încât nu s'au liniștit decât târziu când s'a răspândit știrea despre încetarea răsboiului.

In 5 August, pe când oștirile stau sub porunca kehaialei Mehmet-Aga la luptă cu dușmanii, corturile fură aduse și implântate aproape de Puerțin lângă Dunăre. Seara s'a dus acolo și Marele Vizir cu toate oștirile; Turcii susțineau că schimbarea locului au făcut-o din lipsa de iarbă, pe când Nemții răspândiau svonul că ei au fugit de frică.

In 6 August, întorcându-se înapoi Hasan, pașa Anatoliei, în locul lui fu trimis la acelaș deal generalul Ahmet cu multă oaste. In vremea asta Nemții vârtos împresurau Buda. Marele Vizir cu leafă de douăzeci aspri înscrià ostași numiți *serdenghegii*.

In 8 ale lunii, ținându-se sfat, s'a găsit cu cale din partea tuturor, ca pe de o parte Marele Vizir să rămâie la corturi cu spahii și ienicerii, iar pe de alta ca toți pașii să meargă cu oștile și *aialetele* lor sau trupele provinciale, să introducă în Buda pe ostașii anume aleși, și după această hotărîre încheindu-se sfatul, s'a dus fiecare spre a se pregăti. Dar Marele Vizir, având a plăti câte treizeci de monede ficcăruia din ostașii aleși, părându-i rău de mulțimea banilor și fiind nemulțumit cu șederea lui la corturi, s'a căit și alegând dintre *serdenghegii* numai pe *terakili*, adică pe cei ce se înscriseseră cu adaosul de leafă, a părăsit pe toți cei ce și-au lăsat de curând pe stăpânii lor, din care pricină mulți îl blestemau și erau supărați că-și pierduseră pe stăpânii lor și fură lipsiți de simbrie, și-l ocărau pe Marele Vizir pentru nestatornicia lui.

In 9 ale lunii, adunându-se iar la sfat, s'a schimbat horărîrea, și însuș Marele Vizir cu steagul sfânt și cu spahiii și cu ienicerii și cu ghedikliii și cu toate oștile celelalte a pornit spre tabăra Nemților. Dar cei mai mulți ostași erau fără nădejde, și anume acei ce știau că tabăra nemțească nu puteà fi atacată cu călărimea și înfrântă pe calea aceasta; deci ei mergeau mai mult ca niște oameni desnădăjduiți decât cu nădejde; au luat cu dânșii și tunurile. Numai unii dintre căpetenii au dus cu sine mici corturi; ceilalți au urmat ușor pregătiți. Au apucat drumul pe la ceasurile nouă (turcește) spre a petrece o parte din noapte undeva pe aproape în locuri joase, căci a doua zi de dimineață aveau să atace pe Nemți.

In 13 ale lunii, schimbându-se locul corturilor, ne-am așezat la Hamzabeili aproape de Turnul Cânilor (Kutyavár); oștirile petreceau în liniște mare, ca și când Buda nu erà bătută de dușmani. Toți învinuiau pe Marele Vizir, căci nu făceà nimic bun pentru mântuirea acestei cetăți. Dar Nemții nu se odihniau, ci cu tot felul de mașini și meșteșuguri de răsboiu atacau pe Budani.

In 18 ale lunii, înscriindu-se iarăș ostași aleși, se gândiau să atace pe Nemți, și spre seară Șaus-Pașa și Hasan-Pașa și Cerchez Ahmet-Pașa și Deli Omer-Pașa cu ostașii aleși au fost trimiși spre Buda-Veche, ca de acolo lovind tabăra nemțească să introducă în cetate pe acești ostași.

In 19, Șaus-Pașa a trimis pe ostași împotriva Nemților; dintre dânșii cei ce au răsbit dincolo de șanț, fiind încunjurați de Nemți, au pierit, iar ceilalți s'au întors fără ispravă. Dacă unii dintre ei în mersul lor spre Buda au izbutit să intre, nu se știe. Marele Vizir cu nenumărate oștiri ieșind des de dimineață înainte și ajungând la *Kaiaborni*, ședeà acolo fără de nici un folos, cu toată supărarea oștirii pentru nepăsarea lui; căci nu s'a făcut nici o întreprindere vrednică de general, doar numai acei cari voiau

din amândouă părțile se încăierau și iară se întorceau fiecare la ai lui, până ce către seară ai noștri s'au înapoiat cu rușine la corturi. In vremea asta cei din Buda se băteau tare și vitejește cu Nemții, împotrivindu-se la loviturile mașinelor lor împresurătoare.

In 20, ținându-se sfat, stau în nedumerire, neștiind cum să ajute pe cei împresurați și căutau un mijloc pentru aceasta; la fel chibzuiau și în 21 și în 22. In tabără eră lipsă de cele trebuitoare: chila de orz se vindeà cu 5 monede și pâne de meiu rare ori se găsià. O pâne de 80 de dramuri [1]) se vindeà cu 6 aspri; din care pricină oștirile erau foarte înciudate. Iar Nemții împresurau Buda ca și înainte, rămâind în șanțurile lor. Se zicea că erau de față în tabăra nemțească mai multe femei, nu numai nevestele ostașilor, ci și ale ofițerilor, căci așà e obiceiul Nemților. Aceștia aveau din belșug cele trebuitoare, dar se îmbolnăviau mulți, fiind obosiți din pricina îndelungatei împresurări, și mai mult decât călărețíi, pedestrașii ne mai având nădejde să cucerească Buda, se îngrijiau de plecare, deși generalii îi îndemnau să aibă nădejdi bune și-i povățuiau să rabde, căci nu după mult timp vor birui și cuceri orașul. Cu cea mai mare grijă și râvnă au făcut canaluri sub pământ, cu gând ca să năvălească în cetate; deci ca niciodată sloboziau tunuri. Au mai venit și oștile nemțești și ungurești din Ardeal ca la vreo 6000 de oameni, cei mai mulți în zale de fier și deprinși la trebile războiului; dânșii s'au și apucat de împresurare.

Iar în 23, Luni peste noapte și până la amiazi, Nemții băteau cu înverșunare zidurile Budei, și parte cu fierul, parte cu focul de sub pământ cu mare năvală au răsturnat și dărâmat zidurile pe neașteptate.

De pretutindinea intrând în mare mulțime înaintau în cetate; cei din năuntru țineau piept cât ce puteau, pe unii respingându-i, pe alții prăpăstuindu-i și alungându-i cu tot felul de mijloace. Dar Nemții, îndemnați de generalii lor și aprinși de pofta jafului, unii după alții mergeau cu săbiile goale rănind pe cei mai curajoși cetățeni. Și după ce de multe ori de amândouă părțile au făcut aceasta, căzând capii cetățenilor, doborît fiind Abdi-Pașa și uciși fiind Ismail-Pașa și conducătorul ienicerilor, a slăbit puterea celorlalți, și orașul întreg eră ca și mort și cei ce-l apărau puțini. De multe părți orașul se aprinsese și eră mistuit de foc, iar oamenii din el pieriau de sabie, căci Nemții, cu totul înverșunați și cuprinși de furia războinică, nu mai cruțau nici femei, nici copii. Și eră foarte de plâns și de tânguit soarta Budei. Părțile de lemn ale caselor erau înghițite de foc și sloboziau flăcări, iar ulițele și piețele erau potopite de sânge. S'auziau de departe vaietele mamelor și plânsetele pruncilor și copiilor, unii despărțiți de moarte, alții de robie. Mai mare pradă făceà focul decât mâna omenească. Astfel eră până în seară când Nemții se mișcau prin cetate, iar după ce a trecut seara, orașul ardeà și nimenea nu stingeà focul; ostașii puțínii cari erau puși să păzească orașul, s'au întors la tabără bucurându-se de luarea lui, dar supărații fiind de pierderea prăzilor, de cari au fost lipsiți, căci nădăjduiseră și-și închipuiseră că eră să fie cu mult mai multe.

Se desfătau foarte mult cei mai de frunte din tabăra nemțească, că stăpâniau Buda, mai ales că o aveau în ochii Marelui Vizir, care dela mulți aflând căderea cetății, grozav s'a întristat. Și întreagă oștirea turcească se plângeà și petrecând toată noaptea cu jalea în suflet, a luat des de dimineață calea înapoi.

In 24 am poposit la Gean-Curtaran, unde s'au luat măsuri pentru păzirea orașului Istolnik-Belgrad.

In 25 am sosit la Panteli, la o depărtare de trei ceasuri dela Gean-Curtaran, unde ridicând la rangul de vizir pe Ahmet-Pașa Șeihoglu și încredințându-i stăpânirea

[1]) In loc de δραμίων (dramuri) s'a cetit greșit δραχμῶν (drahme).

satelor supuse Budei, i-au lăsat Istolnik-Belgrad în pază, dându-i din belşug toate cele trebuitoare pentru hrană şi apărare. Şi fiind Tosonoglu numit ca kehaia al ienicerilor, Osman-Aga, care i-a luat locul, împreună cu Ahmet-Paşa şi mulţi ieniceri şi cu alţi mulţi ostaşi au fost orânduiţi pentru apărarea oraşului pomenit, deşi ei n'aveau nici o nădejde şi prevedeau pentru sine acelaş lucru ca şi căderea Budei şi măcelărirea oamenilor din cetate.

In 27 am ajuns la Futvar, şi trecându-l am stat undeva pe aproape, lipsiţi fiind de cele trebuitoare.

In 28 am sosit la Baxa şi în ziua următoare la Sexar.

In 30 trecând râul Sarviţ, am stat pe aproape de palanca Sexarului.

In 31 Şaus-Paşa fu însărcinat ca împreună cu Ibrahim, paşa Damascului, şi Zeinel, paşa Rumeliei, şi Hasan, paşa Anatoliei, şi cu alţi paşi, să ducă pe Ahmet-Paşa Seihoglu şi cu Osman, paşa de Maras, şi proviantuile la Istolnik-Belgrad. Se vestiă că Nemţii sosiseră la Gean-Curtaran.

La 1 Septemvrie am trecut la Batosek şi am stat la Saslik, în care fu scufundat Ludovic, fiind învins şi pus în fugă de către Sultanul Suleiman.

In 2 am trecut la Mohaciu şi ne-am aşezat în jurul chioşcului făcut de Sultanul Suleiman.

Eram lipsiţi de apă.

In 3 Septemvrie am trecut la Purnovar cele două poduri, şi am poposit într'un loc îngust. La poduri eră mare strâmtoare din pricina mulţimii carelor, mai cu seamă ale raialelor bejenărite, cari îşi părăsiseră palăncile lor, pe cari le ardeau Turcii înainte de a fi deşertate.

Deci mult se jăluiau raialele şi locuitorii dela hotare de pierderea patriei şi a avutului lor.

In 4 am sosit la Darda. Am poposit departe de râul Drava; nu aveă nimenea voie să treacă podul şi să se ducă la Osek.

In 5, schimbând locul, am poposit aproape de Drava, unde am stat multe zile. Nemţii părăsind Buda şi lăsând acolo destulă călărime, veniau după noi şi se ziceă că ajunseseră la *Sexard*. De aici s'a trimis kehaiaua Marelui Vizir cu mulţi călăreţi Tătari şi Turci ca să aducă la Seizvar cele trebuitoare pentru hrană; şi fiind chemat din Posega Funduk Mustafa-Paşa fu trimis la Caniza, fiind rechemat Mustafa-Paşa de acolo.

Aici au venit din Istolnik-Belgrad toţi cei ce fuseseră trimişi acolo. Pe lângă aceasta s'a dat zor spre întărirea Osekului, iar Ahmet-Paşa, fost kehaia şi serasker, fu trimis la Seghedin.

In 24 Septemvrie, trecând peste Drava, am poposit aproape de Osek, căci se înştiinţase că sosiseră Nemţii.

In zilele următoare, pe când noi ne aflam lângă Osek, se sfătuiă şi se muncià generalul nostru, înscriind pe ostaşi în liste, şi uneori se gândiau să se ducă asupra Nemţilor veniţi până la *Tovna*, iar alteori asupra Ilirienilor (Croaţilor) şi Nemţilor tăbăriţi la *Vorovitisa;* până când, vestindu-se că Nemţii trecuseră Dunărea şi că ei aveau de gând să păşească spre Seghedinul aflător lângă râul Tisa, Marele Vizir s'a lăsat de năvălire.

In 20 Septemvrie s'a vestit, că zece mii de Nemţi şi de Croaţi duşi în Illyrium în treacăt au luat Samotora şi au dărâmat-o. S'a trimis Ahmet, paşa Sevastiei, cu multă oaste la Canizia şi la Istolnik-Belgrad, ca să ducă acolo cele trebuitoare pentru hrană şi destui oameni de strajă.

Au mai venit ştiri că Veneţienii ar fi fost respinşi din Neapolul Peloponesului (Nauplion) şi că şi Leşii s'au întors fără ispravă, după ce mulţi din ei fură ucişi de

către Tătarii cari i-au năpădit; s'a mai făcut cunoscut că Veneţienii împresuraseră Sina în Dalmaţia. Deci Şaus, paşa din Bosnia, fu trimis în Bosnia cu oştirea lui, iar Hasan, paşa Anatoliei, ridicat la rangul de vizir şi îmbrăcat cu blană de samur, fu însărcinat să apere Osek.

In 22 a venit vestea că Nemţii încunjurasoră Kapusvarinul şi că unii din ei, cari năvăliseră la Peţovo, s'au întornat fără ispravă, după ce au pierit mulţi. In ajutorul celor încunjuraţi a fost trimis Deli-Omer-Paşa.

In 25 a ajuns ştirea că Nemţii ar fi mers împotriva Seghedinului.

In această lună, întâmplându-se să fie echinocţiul, a bătut un vânt puternic dinspre meazănoapte şi a căzut ploaie puţină, iar în celelalte zile a fost o arşiţă nespusă, mai cu seamă la miezul zilei. La Osek erà ieftinătate de cele trebuitoare pentru hrană.

In 28 s'a trimis kehaiaua Marelui Vizir Mehmet-Aga cu kapigibaşii şi vaţipuraialele şi cu unii seimeni ai Vizirului spre Seghedin.

In 29 s'au întors înapoi dela Istolnik-Belgrad Ahmet, paşa Sevastiei Osmanoglu, după ce a lăsat acolo provizia adusă de el. Vizirul a poruncit ostaşilor să răstoarne pe rând tabia, nemai trebuind oraşului. Intre acestea se vestià luarea Sinei din Bosnia de către Veneţieni.

La 1 Octomvrie a venit din Constantinopole Zalhanagiul Mahmut-Aga aducând hatişerifuri din partea Sultanului, atât pentru Marele Vizir cât şi pentru toţi comandanţii de oştiri; ele amintiau căderea Budei prin voinţa lui Dumnezeu şi îndemnau pe cei în drept să apere hotarele; tot odată aduceau la cunoştinţă schimbarea muftiului Ali-Efendi şi alegerea lui Eghiuri Mustafa-Efendi în locul lui, întâmplată pe la mijlocul lui Septemvrie. Pomenitul Mehmet-Aga a povestit şi luarea oraşului Nauplion din Pelopones din partea Veneţienilor. Hatişerifùl Sultanului fu cetit în faţa tuturor şi s'a trimis tuiul.

In 2 am sosit aproape de Diel după umblet de patru ceasuri.

Am băut din apa Dunărei. A venit scrisoare din partea lui Cailgai, care înştiinţă despre o luptă ce a avut loc între Nemţi şi Tătari aproape de Seghedin, dar din vorba oamenilor se vădià că Tătarii s'au întors bătuţi.

In 3 am sosit la satul Sotin după şase ceasuri de drum; podul dela Palcovarin l-am trecut cu mare greutate.

In 4 am sosit la Varadin, întăritură puternică altă dată, dar acum pustie şi în multe părţi căzută; drumul a fost de zece ceasuri şi am trecut pe la satul Panostra şi oraşul Cerevița. Aici, deşi erà pe la mijlocul toamnei, de mirare erà verdeaţa şi frumuseţea locului; dar din pricina drumului lung obosiseră călăreţii şi caii şi dobitoacele de povară, şi toţi erau supăraţi pe generalul, care îndată a început să facă podul întreg, având de gând să treacă Dunărea şi să ducă oştirea asupra Nemţilor la Segotin.

In 8 ale lunii, Marele Vizir în dreptul Varadinului apucând calea s'a îndreptat spre râul Timiş cu steagul Mahomedan; el nu aveà decât puţini paznici cu dânsul. Il urmà mare mulţime de purtători de povară şi de puţină oaste. Şi eu având poruncă să-l urmez, am pornit; dar văzând neorânduеala şi amestecul oştirii, care în morsul ei semănà mai mult a gloată de rând decât a oştire, m'am lăsat de gândul acesta şi m'am întors la tabără; şi mulţi din călăreţi căiudu-se, s'au rugat să li se dea voie ca să se întoarne înapoi.

In 10 ale lunii a venit fostul serasker Mustafa-Paşa la Varadin, unde părăsise ordia. Pe lângă aceasta se vestià că Nemţii împresuraseră Peţovo şi Veneţienii Clinul în Illyriul Bosniei.

In aceeaş zi, Duminecă, Nemţii din prejurul Seghedinului, călăreţi şi pedestrime, fiind foarte mulţi, au început de dimineaţă să atace oastea kehaialei Mehmet-Aga şi pe Cailgai.

Dela Soborniu Tătarii și agalele și Cerkez Ahmet-Paşa venind la Sentin lângă Timiș, opt ceasuri departe de Seghedin, și acolo fără grijă dormind, s'au trezit de neașteptata năvală a dușmanilor și nu erau în stare de loc să răspundă cu armele; deci părăsind multă hrană și veșmintele au fugit, fără a se puteà opri, spre Varadin, iar alții spre Piței lângă Timiș, unde au întâlnit pe Marele Vizir care venià dela Piței. Speriată de această fugă, oștirea Vizirului nu mai puțin decât înainte — afară de unii cari se pregătiau de luptă — au început să iasă din rând și să fugă; mai întâiu s'au abătut cei ce erau sub porunca lui Osman-Paşoglu Ahmet, paşa Sivasului; apoi cei ce erau împrejurul Marelui Vizir dându-se în lături năzuiau mai mult la fugă decât la luptă. Pedestrimea stând la tunuri, loviă cu ele în Nemți, dar fiind apucați de călărime cădeau cu grămada și nu puteau nici să fugă, nici să se bată, căci Nemții i-au atacat cu putere și le-au luat tunurile precum și o mulțime de lucruri de ale mâncării — cari toate părăsindu-le Turcii fugiau cu toții spre Varadin; umblând cu totul neopriți drum de douăzeci de ceasuri, abià au sosit în miezul nopții la podul de lângă Varadin. La sosirea lor întâiu Ismail-Paşa nu le dădeà voie să treacă, deși se văetau și se rugau cu stăruință; dar când au sosit mai mulți și au vestit venirea Marelui Vizir, abià s'a învoit să-i lase. Fiecare trecând podul căută cortul său, încât se auziau pretutindeni strigăte multe, căci chemau pe ai lor și erau chemați de dânșii.

Acest fel a fost expediția făcută la Seghedin în vreme de trei zile și împreunată cu multă mâhnire, deoarece și Nemții s'au semețit mai tare după aceea și starea noastră s'a înrăutățit. Dumnezeu, ziditorul și cârmuitorul tuturor, puie capăt relelor și sfârșit nenorocirii de față! Generalul Nemților la Seghedin erà Veteran, iar ei erau ca la vreo patrusprezece mii, cei mai mulți călări. Apărat erà Seghedinul de Movravoglu Mehmet-Paşa, de fel Georgian, unul din nobilii din Tiflis, bărbat vestit prin vitejiile lui. In vremea asta mulți îl învinuiau pe Ahmet-Paşa, că nu a lucrat cu râvnă acolo și că a părăsit Seghedinul fără de ajutor.

In 11 și 12 ale lunii au venit mulți dela bătălie călări și pedeștri, mergând încet ca mai slabi. S'a întâmplat și ceva ciudat, că, pe când fugiau Turcii, oile și cămilele ce aveau cu dânșii au fugit mai repede decat oamenii spre Varadin; mai ales cămilele în repeziciunea fugii, aruncând poverile, alergau slobode în mulțime mare, și nu s'au oprit până când n'au trecut Dunărea în not și n'au ajuns în partea coalaltă, fie că făceau aceasta după pilda oamenilor, fie că, simțind răul și căutând mântuire, adică temându-se de începerea luptei și apucând fuga adevărată, au întrecut chiar pe călăreți, căci alergau mai repede decât ei. In vremea bătăliei puțini Turci și-au părăsit rândul, cei mai mulți erau Tătari, cari dormiau mai cu nepăs și au fost mai întâiu năpădiți, încât mulți dintr'înșii urcându-se cu totul goi pe cai au ajuns în stare de plâns la pod. Marele Vizir s'a împotrivit cu tărie pe lângă steagul mahomedan; multă vreme a îndemnat pe toți și i-a îmbărbătat la luptă fără să fie ascultat. După aceea Marele Vizir, îngrijind de trebile împărăției, pe Osman-Paşoglu l-a numit la Mitrovița, pe Karaman-Paşasi Osman-Paşa la Varadin, iar pe Cerkez Ahmet-Paşa la Eiulakin, pe Deli-Omer-Paşa la Nemița cu unii dela Diarbekir, pe Ibraim, paşa Damascului, la Timișoara, având sarcina fiecare să apere peste iarnă pomenitele locuri. Iar Mehmet, paşa Seghedinului, predând Nemților Seghedinul, a ieșit din oraș cu oamenii ce aveà cu el și cu localnicii și a scăpat. Nemții au pus mâna și pe Petov, robind pe toți oamenii de acolo.

Se mai ziceà că Veneției aveau de gând să împresoare Nova, care-i așezată aproape de marea golfului Venețian, între Cattaro și Raguza. Asemenea Nemții amenințau Osekul. Deci s'a dat poruncă lui Osman-Paşoglu Ahmet-Paşa, lui Cerkez Ahmet-Paşa și lui Deli-Omer-Paşa să se ducă acolo ca să ajute pe Hasan-Paşa.

În 19 Octomvrie s'a trimis *tuiul* într'un sat în dreptul Ishankei, care se află lângă Dunăre, unde după ce am petrecut o zi, am venit la Zemlin în faţa Belgradului; aici Marele Vizir a împărţit călăreţilor simbriile lor, dar nu întregi, ci numai câte o parte ca să nu se împrăştie. Vânturi puternice au suflat necontenit vreme de mai multe zile, aşà încât s'a stricat şi podul. S'a închinat Marelui Vizir trimisul oraşului Raguza aducându-i daruri; cele particulare erau mobile, iar cele publice postavuri şi atlazuri şi zaharicale.

In 4 Noemvrie am ajuns cu toţii împreună la Belgrad; Marele Vizir şi-a dus în el steagul mohamedan cu alaiu şi cu oaste de pază, dar smerită şi puţină, căci erà mare ger de au murit mulţi degerând. Iar în Belgrad erà lipsă de provizii; lucrurile de mâncare se vindeau cu un preţ de cinci ori şi de şase ori mai mare. De asemenea şi Nemţii după cucerire, dincolo de Dunăre, a Seghedinului, iar dincoace a Peţovului, a Simontornei şi a Sicloviţului, s'au întors la locurile ce hotărîseră să atace.

Coi ce veniau din capitală povestiau că sofiştii Turcilor (căci aşà e mai bine să-i numim decât înţelepţi ca pe unii ce sunt într'adevăr lipsiţi de înţelepciune) s'ar fi răsculat împotriva stăpânitorului pentru multe cuvinte, învinuindu-l de nepăsare faţă de împărăţie; apoi mai spuneau că flota turcească, dând o bătălie cu cea veneţiană, s'au scufundat două corăbii veneţiene, iar celelalte au fugit.

In 10 Noemvrie sau în 5 Muharem a căzut puţină zăpadă însoţită de vânt puternic şi a început iarna după ce întâiu căzuse multă brumă şi oarecare zăpadă şi au fost zile multe cu soare.

In 20 agă a ienicerilor s'a făcut fostul agă al ienicerilor şi apoi serasker Mustafa-Paşa; pe lângă asta şi aga spahiilor s'a făcut paşa Tripolei din părţile Damasculuí; în locul lui s'a ales fostul kehaia Iusuf-Aga, care se află în Adrianopole, i s'a încredinţat comanda ienicerilor şi i s'a poruncit să vie la Belgrad. Iar pentru ca să se adune o mai mare mulţime de oameni decât în oşteniile dinainte, ienicerii au trimis porunci împărăteşti serdarilor ienicerilor din toate părţile din răsărit şi apus vestindu-le oştenia ce se pregăteşte în potriva Nemţilor şi îndemnându-i să ia parte. De asemenea şi cei din Turcia Mare şi din toată Mesopotamia şi din Kurdistan au primit poruncă să vie cu ei şi să ia parte la războiul cu Nemţii.

1687.

In anul 1687, Aprilie 4, s'au pus în vază *cozile*, aşà numite tuiuri, la curţile stăpânirii.

In 7 fostul *menkufagi calfa* şi mai pe urmă *baş-bakikul*, apoi *ruznamegi* şi paşă al Kidoniei, după aceea al Cretei întregi, vizirul Mustafa-Paşa a ajuns mare defterdar, iar Ali-Efendi, fost în locul lui, s'a făcut vizir cu *hasiii* răposatului Husein-Paşa.

In 4 Aprilie a ajuns vizir şi domn al Egiptului întreg Hasan-Efendi, fostul secretar al arhieunuhului, apoi *haremein-muhasepelzisi*, în urmă *hasekisi-kehaiasi*.

Incetul cu încetul atât pedestraşii cât şi călăreţii oştirilor împărăteşti au început să se adune la Belgrad, şi după preînnoirea podului de peste râul Sava a început a se zidi podul din Petrovaradin subt privegherea lui Giafer, paşa Mesopotamiei. Se svonià că Franţuzii se oştiseră în potriva Nemţilor şi a Spaniolilor.

In 14 corturile s'au întins lângă Belgrad.

Iar în 15 aga ienicerilor a ieşit cu mare pompă, şi în 18, fiind înşiraţi de o parte şi alta călăreţii şi pedestraşii, Marele Vizir şi ceilalţi stăpânitori cu steagul mohamedan trecând pe la mijloc au ieşit la corturile lor, şi au petrecut multe zile în acel loc, unde a venit pedestrimea şi călărîmea din răsărit şi apus.

In 5 ale lunii Iunie aga ienicerilor Mustafa-Paşa cu kehaiaua şi alţi ciorbagii fiind urmaţi de toată pedestrimea ienicerilor, au trecut podul de peste râul Sava şi s'au coborît la corturile lor lângă Zemlin.

In 9, Vineri, Marele Vizir şi ceilalţi Viziri cu alaiul obişnuit au ieşit trecând peste Sava şi au tăbărît undeva pe aproape de Zemlin.

Mergeà svonul că Nemţii se adunau, unii în jurul Budei, iar alţii în jurul Honodinului, undeva aproape de Agria; cei dintâi aveau în capul lor pe Karafa şi pe Haiter şi erau ca la douăzeci de mii, pe când ceilalţi — vreo treizeci de mii — erau conduşi de Ducele de Lorena. Despre Electorul bavarez niciodată nu s'a ştiut nimic cu siguranţă. Oare ce chibzuiau ei să facă în vremea atâtor svonuri nesigure ce s'au răspândit? Se părea că e mai de crezut că Nemţii din Buda, coborîndu-se undeva în dreptul Vaiei, ar fi avut de gând a zidi un pod, fie ca să dea ajutor Nemţilor, cari porniseră din Honodin spre Agria, fie ca să îndepărteze pe Turci şi să cuteze a merge în potriva lor.

Iar din Muncaciu ieşind vreo două mii de Unguri călăreţi şi pedeştri, au mers la Varadin punându-se sub steagul lui Tököly; cel ce a fost trimis cu scrisori împărăteşti ca să cheme pe Ardeleni la războiul cu Nemţii a fost Mehmet-Aga, care mai fusese trimis înainte la Karafa pentru a încheià pace şi se întorsese fără ispravă. Nefiind încă adunate toate oştirile călări, tabăra stăteà aşteptând încă la Zemlin.

In 14 s'au întors pe la podul din Petrovaradin fiii Hanului împreună cu Tătarii ce-i întovărăşiau; dânşii s'au dus la Agria, iar sultanii lor s'au pus la pândă undeva aproape de Agria, la o depărtare de patru ceasuri. Vreo opt sute de Tătari mergând înainte cu Osman-Aga şi cu unii Agrieni cari duceau banii, au fost întâmpinaţi de *Haislerieni*: aceştia începându-se la luptă cu ei au nimicit pe mulţi; unii au intrat în Agria, pe când svonurile nu erau sigure despre soarta lui Osman-Aga. In luptă au căzut şi mulţi dintre Nemţi. După unele scrisori prinse de ale lui Karafa, s'a înveder at că Karafienii împreună cu Bavarezii încunjuraseră Agria, fiindcă aceasta erà acum în mare lipsă de provizii.

In 15 ale lunii cercetaşii, trimişi la tabără din partea lui Hasan-Paşa, au adus ştirea că duşmanii tăbărîseră lângă râul Drava, dincolo de Osek, şi un Neamţ prins spuneà aceleaşi lucruri; adăugà numai ceva cu privire la planul lor. Deci întrunindu-se stăpânitorii, au hotărît să păzească un drum dela mijloc, aşà încât să se îndrepte lesne ori unde va fi trebuinţă, fie spre Petrovaradin, fie spre Esek.

Intre acestea pe lângă râul Drava a început tabăra Nemţilor să atace Osekul din faţă cu tunuri şi cu celelalte maşini. Pe de altă parte, se vestià că Nemţii pregătiau un pod peste Drava spre a trece dincolo. In 23 Iunie oştirea Musulmanilor în două zile a ajuns la satul numit Islankamen, în faţa căruia e Titel, unde râul Timiş curge în Dunăre. Şi acolo odihnindu-se o zi a primit pe emrihorul trimis de Sultan. Acesta venind a încins pe Marele Vizir cu o sabie scumpă şi l-a îmbrăcat cu mantie împărătească. Scrisorile împărăteşti cari îndemnau la luptă s'au cetit înaintea tuturor. După aceea, în urma sfatului ce s'a făcut, s'a hotărît să iea calea drept spre Osek, fiind nevoie de a apără înainte corăbiile cu provizii, cari veniau pe Dunăre. Fiind cu neputinţă să meargă căruţele pe acelaş drum, s'a hotărît ca ele să fie trimise pe câmpie spre Dimitrioviţa, iar Marele Vizir să apuce calea spre Petrovaradin. Intre acestea s'a vestit că unii, ba chiar foarte mulţi Nemţi ar fi sosit la Seghedin, după cum a scris Giafer-Paşa, căpetenia oraşului Petrovaradin, pe când Şaus-Paşa şi Hasan-Paşa trimiteau veşti că duşmanii sporesc şi chemau acolo pe Marele Vizir.

Aici venind din Agria Osman-Aga, spuneà că hotarele cereau cel mai grabnic ajutor.

In 26 am sosit la Varadin după şapte ceasuri de drum; acolo ne-am odihnit vreme de două zile după porunca Marelui Vizir. După curierii veniţi din Moldova se

ziceà că Domnul de acolo, la călcarea Iașului de către Leși, plecând a fost gonit spre Dunăre.

In 28 sculându-ne din Varadin ne-am dus la satul Kerevet și am pus tabără lângă Dunăre.

In 30 ale aceleiaș luni am sosit la Alageahisar la o depărtare de opt ceasuri, unde am văzut Ilok, o întăritură foarte minunată, însă părăsită, pustie.

La 1 Iulie am ajuns la Sotin, trei ceasuri departe, unde am avut o odihnă de o zi.

In 3 Iulie am sosit la Vulcovar, care se află pe râul Valpu lângă Dunăre. Valpu e un râu mic, care își are obârșia nu departe de locul unde se găsește și de întăritura Valpova, cam tot atât de departe încoace de râul Drava pe cât e Sicloviț dincolo de Drava. Intre Sicloviț și Valpova s'a zidit podul Nemților, cari părăsind Tarva, tăbărîseră la cele două capete ale podului. Din svon se știà că Nemții, cari erau de față, nu erau mai mulți de douăzeci de mii, dar că aveau de primit în curând vreo cincisprezece mii de călăreți și pedeștri cu electorul bavarez, cari treceau Dunărea spre Vaia.

In 4 ale aceleiaș luni am sosit la Dal, unde vestitorii ce au fost prinși au vestit că Bavarezul cu oștirea lui sosise la Sicloviț.

In 5 am ajuns la Osek, pe când oștirile stăteau înșirate de o parte și alta ca pentru alaiu. Mersul ne erà prin o pădure nu tocmai îndemânatecă. La sfatul ce s'a ținut erà nedumerire, neștiindu-se dacă trebuià să pornească spre Nemți sau să-i aștepte pe ei în fața locului.

In 6 Nemții au venit la Valpova. Deci la o depărtare de un ceas deschizând șanțuri undevà înainte de Osek și așezând *bombarde* lungi se pregătiau pentru bătălie. A venit știrea că și Bavarezii trecând Drava se oștiseră împreună cu Lotringenii. In potriva lor a fost trimis beglerbeiul Sofiei Osmanoglu Ahmet-Pașa împreună cu *Romeogenii* lui (oștire turcească de neam grecesc) și Hasan-Pașa cu oastea dinspre răsărit; ei aveau porunca de a se luptà de departe și respingând pe dușmani să urmărească mersul lor.

In 7 Nemții s'au coborît până la podul de lemn, și acolo rămâind a doua zi Vineri, au venit în fața taberei oștirilor turcești; numai cei îndrăzneți se mai încăierau și încercau a se bate.

In 9 ale lunii, pe când Electorul bavarez ocupà aripa dreaptă și se împotrivià vizirienilor și ienicerilor și pe când din amândouă părțile se aruncau gloanțe, ducele de Lorena, care ducea aripa stângă, s'a repezit asupra lui Hasan, pașa Anatolici, și asupra lui Șaus, pașa Halepului. Unii Turci, răspunzând la atacul lor, au ajuns pedestrimea croată și au tăiat ca la patru sute de capete. Dându-le ajutor Nemții, Croații fură feriți de a fi sfâșiați mai departe. Nemții încercau, dacă puteau, să atace șanțurile. Dar neizbutind, poate au pierdut pe cei mai cutezători și s'au întors fără ispravă.

In 10 ale lunii, Duminecă, Bavarezul având aripa dreaptă, iar Ducele de Lorena pe cea stângă, lângă Drava, au început iară să se bată cu Otomanii; dar Nemții neputând să facă nimic de seamă și fiind mulți călăreți și cai răniți de gloanțe, în sfârșit s'au dat înapoi, lăsând la spatele lor mulți păzitori, și apucând aceeaș cale, au trecut acelaș pod. Mulți Tătari și Turci îi urmăriau, robind pe cei ce rămâneau mai în urmă și mergeau mai încet.

In 12 Hasan, pașa Anatolici, oștindu-se cu ai lui precum și cu oșteni din Sirmium și din Semendria în potriva Nemților din Mohaciu, cari păziau corăbiile și proviziile de acolo, pe mulți din aceștia i-au nimicit și aducând cu alaiu la Vizir capetele lor, au fost îmbrăcați cu haine de cinste. Asemenea și în potriva Nemților, cari apărau gura râului Drava lângă Dunăre, ieșind din porunca Marelui Vizir pedeștrii *Seimani,*

i-au gonit pe ei şi au adus multe capete de ale lor deschizând Dunărea, aşà încât corăbiile cu provizii puteau pluti şi ajunge la Osek pe râul Drava.

Au venit la tabăra împărătească cu oştirile lor Halil-Paşa al Damascului, Ali-Paşa al Caramaniei, Dilaver-Paşa al Sarhanului precum şi vreo cinci sute de Turcomani. Iar împotriva Nemţilor s'au trimis Katârgiogli şi Altâparmaçogli împreună cu călărimea lor, cari s'au dus la tabăra Nemţilor, dar neizbutind să facă nimic, s'au întors fără ispravă.

In 16 Nemţii din Siclovit şi Mohaciu s'au dus şi au făcut în trei zile drumul lor acolo. Asemenea şi oştirea turcească a început să treacă râul Drava. In urma scrisorilor ce s'au prins, s'a făcut cunoscută frica ce au avut de curând Nemţii la Sicloviţ; unii se temeau ca nu cumva Turcii să le prade corăbiile încărcate cu provizii — ceeace s'a şi întâmplat: Husein-Bei al Cernicului a pus mâna pe cele mai multe şi a ucis mai mulţi Nemţi; el a mai luat patru tunuri mici dela întăritura Nemţilor de lângă Drava.

In 21 am trecut podul pe râul Drava şi am tăbărît într'un loc băltos; deci în 23 am plecat şi am făcut tabăra mai departe. Cu noi erau duşi o mulţime de robi; apoi din tabăra Nemţilor veniau mulţi fugari. Se svonià că Nemţii ar fi pus tabăra la «chioşcul lui Suleiman» şi nu se ştià ce aveau de gând să facă.

In 25 am ajuns la Pornovarin, patru ceasuri departe de Tarta; am poposit pe lângă podul-îndoit, aşà numit *Ciatal-küpru*.

In 26 spre cercetarea taberei nemţeşti, Halil, paşa Damascului, precum şi Mavroglu cu multă călărime au pornit asupra lor; dar găsindu-i pregătiţi de luptă şi nefiind în stare să facă nimic deosebit la năvala Nemţilor, s'au înturnat fără ispravă.

In 30 Nemţii luând calea spre Sicloviţ au pus tabăra la locul ce se numeşte «la Fântâni», au dat foc Mohaciului şi s'au prefăcut că fug; aceasta nu erà decât un mijloc de ademenire, pentru a atrage la luptă afară de şanţuri oştirea împărătească.

La 1 August Nemţii mergeau pe drumul către Sicloviţ şi fiindcă oamenii robiţi spuneau că ei voiau să pustiească Siclovitul şi Peţovinul şi apoi să plece, au fost trimişi în potrivă mulţi călăreţi, şi acolo s'a dat bătălia. In vreme ce Nemţii se prefăceau că se întorc şi se dăduseră puţin înapoi, Marele Vizir, îndemnat de unii mai naivi, prea de grabă şi fără pregătire a trimis peste noapte răsleţită pedestrimea şi călărimea către satul numit Harsan, şi el însuş sculându se desdedimineaţă a trimis înainte pe generalul ienicerilor şi apoi a urmat şi el cu restul oştirii; totodată a poruncit ca să fie aduse corturile şi celelalte lucruri, ceeace a şi fost pricina înfrângerii ce a suferit. Fiindcă erau foarte multe greutăţile şi proviziile, cea mai mare parte din călărime se îndeletnicià cu aducerea lor, aşà încât abià a treia parte din oaste a putut să se repeadă la luptă, fără ca întâiu să facă la vreme un şanţ şi fără ca să aşeze la locul lor tunurile; numai aşà deavalma şi rupţi între dânşii au năvălit neorânduiţi ca şi când mergeau asupra unor fugari. Dar au găsit pe Nemţi stând cu rânduealà. Neaşteptata puternică întâmpinare la luptă din partea Nemţilor i-a slăbit, aşà încât nici să înainteze puteau, nici să se retragă cu chibzueală. Parte din ei voios păşind împotriva Nemţilor sau căzeau de bună voie sau se întorceau prost, iar cei mai mulţi stăteau nemişcaţi mai departe. Asupra acestora dar şi-au îndreptat Nemţii tunurile şi micile lor *bombarde*, încât căzeau mulţi ostaşi pedestri şi mai mulţi călări, neputând nici să răspundă la lovitura duşmanilor, nici să se ajute între sine. După ce a trecut ziua către seară Turcii, doborîţi de truda zilei acesteia şi a celei trecute ca şi de sete şi de foame, au început a se da înapoi şi a părăsi steagurile. Nemţii, văzând întoarcerea lor, au trimis prin pădure dela aripa dreaptă şi stângă o mulţime de cete spre a lovi dela spate pe Turci. Iar greimea lor, care ţinea partea dela mijloc, întinzându-se cu pas încet venià din faţă slobozind — mai ales bombardele — fără greş. Deci călărimea din frunte cu

paşii şi celelalte căpetenii au fost înduplecaţi la fugă, şi la început ienicerii şi *cembegiii* făcând nişte şanţuri cu totul neînsemnate şi încercând a se sluji de unele bombarde, au aruncat o mulţime de gloanţe asupra călărimii lor, ca să se întoarcă la luptă şi să nu-i părăsească, dar călărimea venind înapoi pentru câtăva vreme a rupt-o iar la fugă şi sărind şanţurile a călcat o mulţime de pedestraşi. Dar ce a fost mai rău, e că la ieşirea Nemţilor în dosul lor pe de o parte şi de alta a pădurilor, Turcii au început a fugi cu toţii pe faţă, împreună călări şi pedestri, şi apropiindu-se de corturi nu mai căutau de loc de lucrurile lor, ci treceau pe lângă ele fără a se opri. Şi eră mare învălmăşeală în vremea asta, când cei cu dare de mână nu aveau altă grijă decât să scape, iar cei săraci răpiau lucrurile străine; pedestraşii prindeau pe călăreţii mai slabi şi încălecau pe caii lor; mulţi din ei cu mai multă pricepere punându-se la spatele călăreţilor şi fiind drumul foarte îngust se împingeau între dânşii şi fugiau cu repeziciune. Deşi puţini erau Nemţii, cari îi urmăriau, căci cei mai mulţi păşiau pe încetul, Turcii au părăsit cea mai mare parte din lucruri şi toate corturile şi bombardele, cari erau vreo sută, şi muniţiile de războiu, după ce puţini au căzut şi au fost prinşi. La asfinţitul soarelui au ajuns la podul de lângă Osek; dar aflând porţile închise, necăjiţi şi cuprinşi de frică, au aşteptat acolo peste noapte. Dar dimineaţa au început a trece podul cu mare înghesueală (cine va puteà povesti învălmăşeala, strâmtorarea, strigătele?); abiă au putut să treacă în două zile — atât de mare eră mulţimea. Venind înapoi şi şezând fără corturi, fără cele trebuitoare pentru hrană, îşi plângeau nenorocirea, învinuindu-se unii pe alţii şi ocărîndu-se, ostaşii pe generalii lor, iar generalii pe ostaşi. După ce au trecut câteva zile, Marele Vizir a vrut să pue strajă în Osek. Când a poruncit Anatoliţilor ca să stea în cetate ca mai înainte, ei s'au strâns grămadă şi s'au împotrivit, dar au fost alungaţi cu ruşine, şi alabeii Anatolilor fiind luaţi de scurt, n'au avut ce zice.

Marele Vizir, bănuind că Hasan-Paşa al Anatoliei e capul răsvrătirii, l-a scos din slujbă pe acesta şi în locul lui a numit pe Mavrumoglu Ghiorgi Mehmet-Paşa şi i-a încredinţat paza cetăţii. După acestea oştirea sculându-se s'a îndreptat spre Pulcovarin, şi acolo a zăbovit câteva zile. Venise ştirea că Nemţii, trecând spre Vaia, aveau de gând să se coboare la Varadin. Deci Marele Vizir, lăsându-şi pedestrimea şi ordia, sub porunca lui Şaus-Paşa al Halepului, el cu călărimea şi cu ceilalţi toţi s'a dus la Varadin. Şi eră mare murmurul ostaşilor împotriva lui şi toţi îl despreţuiau pe dânsul.

In 25 ale lunii se vestià că Nemţii veniseră şi tăbărîseră în faţa Ertutinului lângă Dunăre, încât stăteau în nedumerire Otomanii neştiind ce să facă, dacă Nemţii s'ar coborî la Varadin sau ar trece iară Dunărea, căci el nu eră în stare să stea împotriva lor. Dar unii oameni de ai lui Tököly întorcându-se din tabăra Nemţilor au înştiinţat că aceştia apucară iar calea spre Vaia; deci Marele Vizir s'a gândit să trimită împotriva lor toată călărimea.

In 25 din porunca Marelui Vizir a început a trece toată călărimea în cete; general al acesteia fu numit Giaver, paşa Mesopotamiei, adică al Diarbekirului. Iar Marele Vizir, şezând într'un cerdac pe lângă Dunăre, înscrià pe spahii răstindu-se la ei şi ocărîndu-i fără rost; dânşii trecând podul dela Petrovaradin şedeau fără corturi şi fiindcă ploua începură a se uda şi erau mâhniţi. Intâiu s'a hotărît a li se da hrană pentru patru zile, apoi li s'a sporit pentru zece şi dându-li-se de ştire că au de apucat drumul spre Agria, au prins a se răsvrăti nesuferind a bate atâta drum şi a da piept cu duşmanii.

In 26 seibanii împreună cu spahiii au conspirat, cei dintâi având în frunte pe Gheghen-Paşa, iar spahiii pe Kiuciuk Mehmet-Paşa; drept care Giafer-Paşa şi kehaiaua Vizirului Mehmet-Aga au fugit peste noapte, căci răsvrătirea eră înaintată şi

nu se mai puteà potoli. Dimineața, Vineri, spahiii cei dintâi s'au suit repezindu-se pe pod, apoi au urmat seibanii și ceilalți cu toții; dar nu s'au împrăștiat, ci adunându-se în fața corturilor stăteau răsvrătiți și purtând steagurile căutau pe Vizir și pe unii dintre cei ce erau pe lângă el, imputându-i neprimirea lefilor ce li se cuvine și învinuindu-l pentru multe alte lucruri.

Iar Marele Vizir a început a făgădui unora să dea bani și hrană, dar nu puteà face nimic, căci răsvrătiții sporiau la număr și răsvrătirea luase avânt. Vizirul cu cei ce-l încunjurau, cuprinși fiind de teamă, întâiu au pornit spre cetate; dar acolo nefiind nici apă, nici cele trebuitoare pentru hrană și nici păzitori credincioși, s'au întors înapoi din cetate spre pod și trecându-l — Marele Vizir, aga ienicerilor Mustafa-Pașa, defterdarul Seid Mustafa-Pașa, Halil-Pașa al Damascului, *mula* ordiei, Reis-Efendi și unii din suita lui — întâiu au rămas în față și au poruncit la vreo cinci sute de seibani să tragă în acei cari s'ar fi încercat să lovească într'înșii; dar temându-se, au intrat în unele corăbii dinadins pregătite pentru asta și vâslind în cea mai mare grabă au fugit la Belgrad, în vreme ce ostașii au aruncat asupra lor o ploaie de gloanțe. Și așà ei s'au dus, dar oamenii lor cari au încercat să meargă spre pod, parte au fost despoiați și pălmuiți de către oșteni, parte chiar răniți, ca bunăoară Kara-Hasan, omul de aproape al Vizirului, și parte în sfârșit au luat-o încotro au putut și s'au dus, ca bunăoară chehaiaua Tosun Mehmet-Aga. Iar la pod au suferit multe rele Nisangi Zulficar-Efendi și capul ceaușilor Mustafa-Aga; abià au putut să se strecoare cu toții. Cei ce erau prigoniți cu Vizirul au stat până seara înarmați, fără să atingă pe cinevà, deoarece Sergesime Ghegenbei colindà în tot locul și îngrijià de mântuirea tuturor și-i apărà pe toți.

In 27, adunându-se laolaltă vizirii și pașii și cetașii călărimii și pedestrimii și sfătuindu-se asupra stării lucrurilor, au ales într'un singur gând ca general și cârmuitor pe Șaus, pașa Halepului, om serios, iubitor de adevăr, încercat la răsboaie. Și mergând l-au găsit mai departe de tabără și l-au poftit pe el; dar acesta nu voi nici de cum să le facă pe plac, fără ca înainte să facă unele învoeli, din cari una erà ca ei să nu se dea la omoruri, nici să umble după cinevà împotriva legii, iar alta să se supue și să nu stea împotrivă, dacă cinevà din ostași ar fi judecat ; și a treia, dacă dușmanii ar veni să-i lovească, să răspundă și ei voios.

După ce aceste învoeli s'au întărit, Șaus-Pașa a primit să iea apărarea lor, și venind a stat în cortul cel mare și a luat comanda. Nu mai erà în oștire nici turburare nici sgomot, ci liniște și siguranță, nici amenință cinevà, nici se temeà, ci toți lăudau pe noul ocrotitor.

Iar în 28 toți vizirii și pașii și capii înglotirilor s'au adunat în cortul cel mare, și l-au făcut răspunzător pe Suleiman-Pașa pentru multe rele, și în înțelegere deplină între dânșii au scris către puternicul Sultan și au ales câte doi soli de fiecare înglotire, iar în capul acestora au pus pe Hagi-Husein-Aga, fostul cap al muteferecalelor, fiind om cu carte și cunoscător de lucruri. Iar învinuirile aduse lui Suleiman-Pașa pe scurt erau: că toată iarna n'a avut altă grijă decât să înscrie pe spahii, să întrebe de felul ochilor și a bărbii, de mărimea timpului și de față și de vârstă și cu asta să-i necăjească făcând lucruri neobișnuite și nedând lefile obișnuite nici lor și nici pedestrimii; și că s'a priceput prost în trebile răsboiului și fără nici un cuvânt a stricat biruința asupra dușmanilor; că a dus oștirea peste râul Drava împotriva sfatului tuturor, că a mânat-o asupra Nemților fără pregătire și a băgat-o în locuri înguste și astfel a despicat-o, așà încât prin nerăbdarea lui la căratul corturilor și la luptă în vreme de răsboiu și prin lipsă de orânduealà, n'a făcut alta decât să încurce lucrurile; că lui întâiu nu i-a păsat de soarta Agriei și apoi a început a duce la luptă oștirea, deși erà goală

şi că în sfârşit el e omul cel mai mincinos, mai sgârcit, mai de rând şi mai nechibzuit. După ce au descris toate aceste lucruri şi le-au întărit cu peceţi şi au lăudat pe Şaus-Paşa şi au lăsat Sultanului dreptul să-l ridice la rangul de Vizir, au trimis pe solii lor în 29. Aceştia au intrat înarmaţi în două corăbii şi au plecat spre capitală. Iar Suleiman-Paşa stăteà cu frică la Belgrad, căci erà nesuferit şi de localnici. De acolo a însărcinat prin scrisori pe Şaus-Paşa cu comanda oştirii şi el sta în nedumerire neştiind ce să facă.

Intre acestea au sosit la Belgrad unii slujitori aducând scrisori de chemare la tabără către stăpânii lor, erau mai mulţi de cincizeci. Păzitorii lui Suleiman Paşa văzându-i au adus la cunoştinţă sosirea lor, şi totodată au arătat şi pricina, după cum au socotit ei dela sine, că adică venirea lor nu erà spre bine; drept care Suleiman-Paşa înfricoşat şi temându-şi vieaţa a luat iar steagul mohamedan şi intrând în corabie a fugit în capitală, urmat fiind de defterdarul Seid Mustafa-Paşa şi de reis-efendi Mehmet-Bei şi de Husein-Paşa al Belgradului şi de unii din ceilalţi oameni ai lui.

In 30 s'au întors la oştire Geafer-Paşa al Mesopotamiei, Salih-Paşa al Damascului, căpetenia silictarilor Suleiman-Paşa, apoi Paşa ienicerilor Mustafa-Paşa, Muzur-Aga, judecătorul taberei; aceştia, părăsind pe Suleiman-Paşa, s'a întors fiecare la ai lui. După părere toţi cei din tabără erau liniştiţi, dar fiecare flecărià ce voià, neliniştind obştea şi tulburând lucrurile, încât oamenii cinstiţi erau tare mâhniţi, iar cei răi căpătau curaj şi îndrăzneală.

In 2 Septemvrie a venit vestea că Nemţii s'ar fi oştit din Croaţia spre Virovitiţa şi ţinându-se sfat în cortul cel mare şi întrunindu-se fruntaşii, ca general a fost ales Ali-Paşa al Caramaniei, Ali-Bei al Turcomanilor, Mehmet-Aga cu *beşliii* şi alţi mulţi, şi au fost trimişi la Rahoviţa.

S'a mai făcut cunoscut că Veneţienii cu mare flotă s'ar fi apropiat de cetatea numită Nova, aflătoare la marea Adriatică, drept care prin porunci împărăteşti erau îndemnaţi cei ce erau mai aproape să ajute cetatea.

Căci fiind Mehmet-Paşa, fostul defterdar, însărcinat cu paza Peloponesului şi a părţilor învecinate de lângă mare, o mare parte din oastea împărătească se împărţise, căci flota veneţiană ameninţà de pretutindenea să iasă pe uscat. Iar Mehmet-Paşa cu oştirea ce aveà cu el, nefiind multă, stăteà la Castellia în Pelopones. In urma unui vânt puternic, corăbiile veneţiene peste noapte au mers între Naupactos şi Castellia şi, luând în stăpânire golful, au rupt pe Turcii cari se aflau pe amândouă părţile, aşà încât aceştia nu mai puteau să se ajute.

Şi ieşind pe uscat din restul flotei toată pedestrimea şi călărimea au lovit oştirea turcească şi dându-se o bătălie crâncenă şi intrând Peloponesiacii în corturi, Turcii obosiţi au luat-o la fugă. In vremea asta fiind cucerite Patra Veche şi Castellia, straja şi locuitorii din Naupaktos, când au văzut înfrângerea şi fuga celor de un neam cu dânşii, s'au temut şi, ne mai având nădejde, au părăsit Naupactos înainte de a începe lupta şi au fugit ruşinos, aşà încât Veneţienii au luat fără vărsare de sânge o cetate vestită şi trebuincioasă pentru ei.

Primirea acestor veşti a adus multă întristare la cârmuitorii împărăţiei şi erà mai să-şi piardă orice nădejde, dacă stăpânitorul Hersonesului (Crâmului?), după cum arătau scrisorile foarte îmbucurătoare venite de acolo, n'ar fi dobândit o biruinţă asupra Ruşilor, cari erau foarte mulţi şi porniseră cu mândrie împotriva Hersonesului.

Iar în 3 Septemvrie, iscându-se iar răsvrătire în oştirea împărăţiei, capii oştenilor, fie că s'au temut de năvala duşmanilor sau de mânia stăpânului, îngrijind de mântuirea lor, s'au hotărît să se întoarcă, aşà încât Şaus-Paşa s'a lăsat de feluritele-i planuri. Deci neputând Şaus-Paşa să se împotrivească, aga ienicerilor cu oastea lui în

4 ale lunii și locțiitorul Vizirului cu restul oștirii au plecat drept spre Belgrad, cuprins fiind de mare mâhnire, căci se temeà și de Sultan și de cei răsvrătiți și stăteà în nedumerire, neștiind ce cale s'apuce.

Iar în Varadin a rămas Geaver, pașa Mesopotamiei, și Salih, pașa Damascului, și Tököly, cu care și eu am rămas cu gând ca să mă mai liniștesc puțin departe de sgomot și primejdii, luându-mi voie dela Viziri, cari mă ocrotiau și mă ajutau cu bunăvoință.

In 7 ale lunii Șaus-Pașa a tăbărît pe lângă satul numit Islancamen, patru ceasuri departe de Varadin, unde Geafer-Pașa, desfăcând podul și trimițând bombardele la Belgrad, ședeà așteptând să vadă ce are să fie cu oastea, în vreme ce Șaus-Pașa căutà să rămâie dincoace de râul Sava, pe când gloata răsvrătită aveà de gând să treacă dincolo. Pe de o parte Șaus-Pașa așteptà răspunsul din capitală, iar cei răsvrătiți voiau să ajungă în locuri mai sigure înainte de a-i apucà iarna.

Intre acestea se vestià că Nemții tăbărîseră la Seghedin, pe lângă Timiș, și că ar fi făcut peste dânsul un pod, dar nu se știà încotro voiau să pornească, deși vremea le da mai puțin răgaz Nemților decât răsvrătirea Turcilor.

In zilele următoare, fie c'au fost siliți de oștire, fie din îndemnul lor, pornind cu toții s'au dus la mori și acolo rămâind în ziua cealaltă și în cea următoare au mers la Zemlin lângă Sava. Și pe când mulțimea de pedestrași și călăreți voià să treacă podul, Haseki-Muharem-Aga, capul străjii din Belgrad, umplând o bombardă cu pulbere și cu pleavă, a slobozit-o asupra trecătorilor. Dar neizbutind la nimic, căci ei se îmbulziau tot mai mult, a umplut iar o bombardă, nu ca mai înainte cu pleavă, ci cu fier și cu plumb, și o aruncă asupra lor: pe patru i-a omorît pe loc, pe mulți a rănit. In urma acestui lucru ei s'au depărtat, dar nu s'au liniștit, ci intrând în corăbii, s'au grăbit să se apere. Deci speriindu-se Muharem-Aga a fugît de acolo și, ieșind din Belgrad, s'a dus în altă parte pe ascuns. Iar oștirea a rămas o zi la Zemlin și răsvrătindu-se din nou și amenințând foarte mult pe Șaus-Pașa, l-a silit să treacă dincolo steagurile.

In 11 ale lunii, trecând peste Sava, au tăbărît pe câmpia ce-i zice Vațar; aici plănuiau ei să meargă în capitală și multe puneau la cale împotriva Sultanului și gândiau chiar să-l răstoarne de pe tron.

In 14 ale lunii cu muzică au ieșit Saban-Aga, chehaiaua lui Șaus-Pașa, și agalele micului Imbrihor-Aga, căci erau cu dânsul. Erà Osman-Aga, fostul kapigilar-chehaia al fostului Mare Vizir Ibraim-Pașa, care venind la cortul lui Șaus-Pașa, față fiind Vizirii și căpeteniile și agalele și mulți ostași, a îmbrăcat pe Șaus-Pașa cu haină aurie și l-a încins cu sabie bogată, bătută pe din afară cu pietre scumpe. Și s'a cetit hârtia împărătească, prin care acesta erà făcut serdar, iar pedestrimea și călărimea ce a rămas în expediție erà îndemnată să dea ajutor Agriei și Belgradului-Istolnic și Kanisei și Seitvarinului. Acestea auzind și mai mult încă supărându-se și nesocotind aceste măsuri, ca fiind oarecum uneltirile lui Suleiman-Pașa, ei nu s'au abătut dela hotărîrile lor. Deci au împărțit tuturor pâne și orz, și pentru pregătirea celor ce erà de trebuință pentru hrană de drum a fost trimis Ahmet-Efendi al Kifrului. A venit știrea că Suleiman-Pașa sosise în capitală și că trimișii oștirii ar fi fost prinși în Sofia, pentru cari lucruri oțerîndu-se și mai tare oștirile și înciudându-se, au ajuns să puie mâna ca răsbunare pe Imbrihor-Aga, dar în urma chezășiei date de Viziri, l-au lăsat să petreacă lângă Șaus-Pașa. De acum Hasan-Pașa s'a făcut serasker sau general și i s'a încredințat Belgradul și împrejurimile; i s'au adăogat cincisprezece tovarăși ieniceri cu Zemberegi-Pașa. La aceștia s'a mai adăogat pe lângă Hasan-Pașa Halil-Pașa al Damascului și Catârgioglu.

In vremea asta a venit ştirea că Nemţii părăsiseră Prikinul şi că Veneţienii împresuraseră Nova. Salih, paşa Damascului, rugându-se de Marele Vizir, a fost chemat înapoi şi astfel a venit împreună cu cealaltă oştire.

In 17 apucând calea spre Constantinopole, am ajuns la Isargik, şi de acolo mutându-ne din loc în loc, în 24 am sosit la Niş, unde am găsit pe silictar care venise din Constantinopole cu steagul mohamedan şi cu pecetia vizirială; căci trimişii oştirii nu fuseseră prinşi nici de cum, ci urmând pe cel ce eră în fruntea lor, pe Hagi-Husein-Aga, sosiseră la Constantinopole şi, întâiu întâlnindu-se cu Caimacam-Paşa şi pe urmă cu Sultanul, au dat plângerile oştirii, pe cari cetindu-le Sultanul, a osândit pe Suleiman-Paşa care se ascunsese şi fugise şi a dăruit lui Şaus-Paşa pecetia vizirială, pe care a şi trimis-o la oştire prin silictar. Cu aceasta împreună a venit şi Defterdar-Paşa şi Reis-Efendi, cari fugiseră altă dată cu Suleiman-Paşa. Dar în oştire eră mare turburare împotriva lor.

Iar în 25 s'au adunat înarmaţi spahiii şi ienicerii şi seimenii de subt porunca lui Ghegan-Osman-Paşa şi au împresurat cortul întâiului Vizir Şaus-Paşa, şi cu mare strigăt şi sgomot au cerut să li se predea unii, între cari defterdarul Enir-Mustafa-Paşa şi Mehmet-Bei reis-efendi. Dar acesta s'a strecurat pe ascuns; iar celălalt, cu toată zădarnica rugăminte şi mijlocire pentru scăparea lui din partea Marelui Vizir, la urmă fiind predat, a fost sfâşiat de mulţime. După aceasta Agemzade Husein-Efendi şi al doilea teskeregi Lutfi-Efendi fură ucişi cu ştreangul; asemenea şi întâiul teskeregi Muhtari-Ahmet-Efendi; pe lângă aceştia au fost tăiaţi în bucăţi Abdulah, chehaiagherul ienicerilor, şi Kiuciuk-Ceauş.

Şi în locul lui Mustafa-Paşa, aga ienicerilor, a fost numit Kehaia-Bei Iusuf-Aga. A scăpat fugind şi Veli-Efendi, scriitor al ienicerilor, care a fost căutat ca să fie omorît. Mulţi din ai curţii, înfricoşaţi, au fugit pe ascuns la Constantinopole.

Cele ce s'au întâmplat în oştire între Niş şi Constantinopole nu ştiu ce fel au fost, nefiind de faţă şi nici martur ocular; dar cum am auzit dela mulţi, nicăiri n'a lipsit turburarea şi neorândueala, din pricină că unii erau stăpâniţi de teamă, iar alţii se dedau la silnicii şi hrăpiri, şi mai ales în Adrianopole oştirile, în urma neînţelegerilor ce erau între ele, eră cât pe aci să se încaiere.

Iar în Constantinopole, svonul mărind peste măsură lucrurile, domnià mare temere şi mai cu seamă la palat. Schimbarea domniei fiind vestită şi dorită din partea tuturor, Sultanul, căindu-se de cele ce făcuse înainte, a început a se îngriji, deşi eră târziu. Şi dintru întâiu, chemând înapoi pe fostul Mare Vizir Suleiman-Paşa, l-a închis în Orta-Kapi, şi după cercetarea averii lui, l-a gâtuit cu ştreangul; apoi a poruncit să fie aruncat în aceeaş temniţă caimacamul Regep-Paşa, care fugind dela palat fără a-i prinde de veste bostangi-başiul, s'a ascuns singur în părţile Vizyei; aici trădat fiind de un spion, a fost luat şi pus în temniţă. Pe lângă aceasta au mai fost puşi în lanţuri unii oameni vestiţi prin bogăţie; dintre aceştia făceà parte şi *iumbruk-emin* Saban-Aga. Sultanul, silindu-se a împăcà oştirea, făceà toate cele după vrerea ei, pe unii mari dregători dela curte schimbându-i, iar pe alţii trimiţându-i legaţi la oştire. Astfel a fost înlocuit Kâslar-Aga Iusuf-Aga prin hasnatarul Ali-Aga, şi bostangi-başul şi seimen-başul. Locul de Caimacam-Paşa îl aveà Kiuprulоglu Mustafa-Paşa, care orânduià şi puneà totul la cale, pentru ca domnia să se schimbe fără neliniştе şi sguduire şi să treacă la Sultanul Suleiman, care de patruzeci de ani stăteà închis în temniţă. Deci ca mijloace de întărire împărtăşià Sultanului mijloacele căderii lui, pe de o parte înlăturând pe oamenii de aproape ai Sultanului, sub cuvânt că prin depărtarea lor se puteà împăcà oştirea, iar pe de alta apropiind de palat pe acei ce aveau acelaş gând cu dânsul şi cu oştirea. Invoindu-se dar toţi cu privire la schimbarea domniei, în anul 1687 Octomvrie 29,

turceşte 1098, pela sfârşitul lunii Sefer, dimineaţa caimacamul Mustafa-Paşa, Tabakzade-Efendi, urmaşul muftiului răposat Eghiuri-Mustafa-Efendi, *cajaskerii*, capul seimenilor, căpeteniile şi sfetnicii ienicerilor şi ceilalţi fruntaşi cari se aflau în Bizanţ, intrând în palat şi chemând pe *câslar-agasi* şi pe capul bostangiilor, le-au poruncit să meargă la Sultanul Suleiman şi luându-l afară din temniţă să-l aducă în faţa lor. Aceştia apropiindu-se de Sultan, i-au rostit vestea bună şi l-au chemat, dar el de teamă nu aveà încredere şi se împotrivià, şi abià încredinţându-se i-a urmat. Luându-l pe acesta cu sine, l-au îmbrăcat în veştminte împărăteşti şi împodobit l-au scos afară. Suleiman, plecând capul, a salutat pe cei ce erau de faţă, iar aceştia i s'au închinat şi l-au pus pe tronul împărătesc proclamându-l ca împărat şi domn al lor. Şi aşà Suleiman în cea mai mare linişte a fost proclamat împărat atât în palat cât şi în oraş, iar Sultanul Mehmet, auzind pe neaşteptate strigătul proclamării, s'a înspăimântat cu totul şi erà foarte mâhnit; dar mâhnirea nu i-a folosit la nimic, căci el însuş şi fiul său cel mare, care erà de douăzeci de ani, Sultanul Mustafa, ca şi Sultanul mai tânăr Ahmet au fost închişi în aceeaş temniţă, în care fusese Sultanul Suleiman. După aceasta a sosit şi oştirea în Constantinopole, şi erà mare sgomot şi turburare, căci ostaşii despoiau pe oamenii de pe uliţi şi se răsvrătiau tot mai mult. Fiind mare lipsă de bani, vizirii şi cârmuitorii împărăţiei erau înciudaţi şi necăjiţi negăsind chip de potolire a oştirii; ei trebuiau să găsească bani nu numai pentru simbrii, dar şi pentru alcătuirea darului obişnuit la ridicarea noului împărat. De teama oştilor ce curgeau şi ameninţau cu moarte, mulţi oameni de frunte erau legaţi şi despoiaţi de avere pentru pregătirea sumelor trebuitoare. Şi nu storceau mai mult din cât puteau să dea; unul dădeà cinci mii de monede, altul zece, altul una sau două mii şi astfel i se dădeà drumul. Parte din ele se adunau ca dări împărăteşti, iar parte le şterpeliau *sirbulucii* ca ocrotitori ai lor. Dar cine va puteà povesti cele ce pe alocuri se întâmplau în fiecare zi, când mulţi oameni erau prădaţi pe uliţi şi în pieţe, unii căutaţi şi puşi în lanţuri şi alţii bătuţi? Pentru un cuvânt cât de mic se răsculau ienicerii şi spahiii acum la Hipodrom, acum în Piaţa cărnii, şi se înciudau şi ameninţau, de stăteau cu toţii înfricoşaţi şi plini de necaz şi mâhnire. Şi nu atacau numai pe cei ce nu erau de un neam cu dânşii, ci şi chiar pe căpitanii lor, căci au omorît pe Kiuciuk-Mehmet. Şi dat fiind afară din partea lor capul ienicerilor Iusuf-Aga, s'a numit în locul lui silictarul Ţarah-Mustafa-Aga, iar întâiul *Zorba* al spahiilor Ahmet-Aga.

In vremea asta Nova fu cucerită de Veneţieni şi Osek de Nemţi. Iar Gheghen-Osman-Paşa, după ce a zăbovit multe zile afară de Constantinopole, la urmă numit fiind ca guvernator la Sofia, s'a dus în provincia lui.

Iar Nemţii, după ce au iernat în Dacia, s'au coborît şi au luat mai multe cetăţi spre mântuirea lor şi au băgat în Sibiiu ostaşi de ai lor, asemenea şi în Alba Iulia, la Cluj, la Cuivar şi în restul cetăţilor, afară de Braşov şi de Făgăraş, fiindcă în acesta stăteà craiul Ardealului, iar celălalt erà păzit de Saşi.

In urma împărţirii banilor obişnuiţi la ostaşi, s'a părut că linişte se face pe câtăva vreme în Constantinopole, nu însă şi pe multă vreme, nici pe totdeauna, căci ei urmau a aduce încurcături cârmuirii. Capii răsvrătiţilor erau între ieniceri *fetvagi* Husein-Aga, care erà în fruntea ceauşilor, şi Hagi-Ali-Aga, care era un ostaş uşor înarmat al *biringiilor;* iar între spahii s'a făcut cap al silictarilor Ahmet-Aga; cap al spahiilor după felul lor s'a numit Delibiri-Aga.

Această foarte ticăloasă tovărăşie de patru bărbaţi se făcuse stăpână pe lucruri şi puneà la cale totul.

Deci Mustafa-Paşa Kiupruloglu, care erà caimacam, şi Marele Vizir Şaus-Paşa şi şehul-islamul Tabakzade, voind să facă numai o încercare ca să vadă dacă nu s'ar

puteà să se schimbe lucrurile spre mai bine, pe Ţerah-Mustafa-Paşa l-au ales paşă de Tunis, iar în locul lui au făcut cap al ienicerilor pe Harmutli-Ali-Aga, care înainte erà capul seimenilor.

CATALOGUL

Vizirilor şi Paşilor cari au pierit pe vremea răsboiului cu Nemţii, cu Veneţienii şi cu Leşii.

Al Rumeliei fost baş-bakikul Kiuciuk-Hasan-Paşa, rănit de un glonte la Viena — beglerbei.

Al Agriei fost kehaia a lui Sari-Husein-Paşa Kior-Husein-Paşa, urmărit de către Nemţi în lupta ce s'a dat în faţa Vienii, a căzut în Dunăre şi s'a înnecat — beglerbei.

Fostul mare defterdar Ahmet, paşa al Timişoarei, mort de diaree sub zidurile Vienei — Vizir.

Abdul-Mumin-Paşa, beglerbei, a murit sub zidurile Vienei.

Fostul *haseki-kehaiasi* Hidir-Paşa al Bosniei, căzut la bătălia din Barcan — Vizir.

Fostul cap aļ ceauşilor şi rekiptar Şişman-Mehmet-Paşa, căzut în aceeaş luptă — beglerbei.

Fostul bostangi-baş Mustafa-Paşa al Silistrei, robit în aceeaş bătălie şi acum ţinut în temniţă la Leşi — Vizir.

Halil-Paşa al Sivei, şi el în robie la Leşi — beglerbei.

Bekir-Paşa al Halepului, pentru predarea Strigoniului, înnecat la Buda din porunca lui Mustafa-Paşa — beglerbei.

Aslan-Paşa al Kiustendilului, din aceeaş pricină înnecat împreună cu trei iciagale — beglerbei.

Marele Vizir Mustafa-Paşa, din porunca Sultanului înnecat la Belgrad.

Fostul defterdar Hasan-Paşa a murit fiind gâtuit din porunca Sultanului—beglerbei.

Ferhat-Paşoglu Ahmet-Paşa în Andrianopole s'a sfârşit prin gâtuire — beglerbei.

Mahmut-Paşa al Cameniţei, Vizir, a murit de boală.

Seitoglu Mehmet-Paşa al Timişoarei, căzut în lupta dela Vaţin — beglerbei.

Fostul paşă al Diarbekirului Kara-Mehmet-Paşa, mort de rană în Buda.

Şehoglu Ali-Paşa în Ujvár, mort de boală — beglerbei.

Fostul ceauşbaş vekil Ahmet-Paşa al Hersekinului, sfârşit de boală — beglerbei.

Mustafa-Paşa al Sivasului căzut în lupta dela Strigoniu — beglerbei.

Ibraim-Paşa Albanezul, paşa Budei, din porunca lui Mustafa-Paşa, omorît prin şireang lângă Ianik — Vizir.

Fostul cap al seimenilor Burunsiz-Ahmet-Paşa, înnecat în Creta din poruncă—Vizir.

Fostul baş-bakikul şi serasker în Morea Şaus-Paşa, sfârşit în urma unei răni primite în Corone — Vizir.

Seraskerul Seitan-Ibraim-Paşa omorît prin şireang la Belgrad din porunca Sultanului — Vizir.

Osman-Paşa, care părăsise Solnok, ucis din porunca lui Ibrahim-Paşa — beglerbei.

Ali-Paşa al Tirelui, fost kehaia beglerbei, căzut lângă Buda.

Kehaiaua lui Abdi-Paşa Seit-Mehmet-Paşa, căzut lângă Buda — beglerbei.

Hoţoglu Hasan-Paşa, mort de rană în Ujvár — Vizir.

Osman-Paşa al Agriei, fost bostangi-baş, călcat şi omorît de catanele Ungurilor — Vizir.

Baba-Hasan-Paşa al Chiprosului — beglerbei.

A lui Kara-Mehmet-Paşa Gheghen beglerbei, ucis lângă Seghedin.

Sari-Husein Paşa al Damascului, Vizir, a murit în Neocastro al Anatoliei. Acesta erà mulţi ani *musaip*, şi după răsboiul Hotimic, pe când Sultanul iernà la Hagioglu, erà de faţă fiind caimacam, şi pe vremea răsboiului cu Nemţii, după moartea lui Mustafa-Paşa, s'a făcut admiral, apoi general în Pelopones.

A murit Fasli-Paşa, mohasil-beglerbeiul Peloponesului.

A mai murit în strâmtoarea din Anatolia Vizirul numit Husein-Paşa, fostul silictar al Sultanului; el a trecut prin multe slujbe, iar la căderea Budei erà stăpânitor al Mesopotamiei.

In anul 1687 a murit numitul Husein-Paşa, fostul cap al vameşilor, apoi curatorul împărătesei şi mai pe urmă ajuns paşă Vizir al Vasistrei, care se află lângă golful persan.

1682 Martie 18 în Constantinopole.
Rânduéala primirii prietenești a marelui sol al Moscoviei Procopie Vozniţin.

La grădina lui Eiup, după ce s'a dus Marele Vizir, s'au trimis conacele şi corăbiile cu şapte perechi ale Marelui Vizir şi dragomanul şi *bubaşirul* (căpitan de corabie) Bekir-Aga, şi l-au adus cu un ceas înainte de amiazi. L-au preîntâmpinat doi *cabiţibaşi;* l-au dus în chioşcul cel mic, unde a şezut pe scaun. Apoi a venit Marele Vizir, s'a suit sus şi după el solul. Marele Vizir a stat în colţ, solul jos pe o perină aşezată pe un mindir. In dreptul lui a şezut munegibaşul, reis-efendi, Isak-Efendi. Au început vorba despre flori, despre clima Rusiei. S'a adus cafeà, s'a adus şi şerbet de gutuie. Au venit sazendèle şi hanzadèle şi au şezut jos şi au jucat; apoi au jucat călare deasăgeata şi pe urmă mizrak-paslik, după aceea geritul; şi în urmă au mâncat, aşezaţi fiind tot în acelaş chip; apoi au băut cafeà. S'a ridicat solul şi s'a plimbat în grădină şi a şezut în odaie, până când Marele Vizir şi-a făcut rugăciunea. Apoi iară s'au aşezat în acelaş loc, au adus *ghiuleştii* (jucători cu mingea) şi au jucat *makrak-oin.* Pe urmă au vorbit despre afaceri ei între ei singuri, după aceea au băut cafeà şi şerbet, s'a dat şi *buhur* şi a plecat solul rus cu aceleaşi corăbii, şi a trimis totodată şi Marele Vizir flori şi fructe la locuinţa solului. Şi aşà s'a făcut petrecerea.

Solului moscovit s'au dăruit treizeci de caftane, când a venit la Marele Vizir şi patruzeci la Sultan.

Cheltueala erà întâiu de opt mii de aspri, apoi i s'au mai dat alte două mii şi s'au făcut zece mii pe zi.

Marele Vizir, când solul a venit, i-a trimis fructe cu Bekir-Aga şi alte lucruri. Le-a dus *masraful* Sultanului. Iar când s'a îmbolnăvit, i s'au trimis opt gavanoase de şerbet cu Bekir-Aga Şeihoglu.

Numitul sol s'a întâlnit cu Marele Vizir, şi fiindu-i rău şi neputând să încalece, a venit în caic la *Ghemiş-skelesi* şi a intrat în trăsura ce i-a trimis Marele Vizir, iar oamenii lui au încălecat caii ce s'au trimis din partea Porţii, şi împreună cu Mehmet-Efendi şi cu câţiva ceauşi au venit la Poartă, unde erà divan deplin după obiceiul solilor: Marele Vizir purtà *halevi* şi ceilalţi *selimuri* şi *mucevecèle*, şi s'a dat cafeà deopotrivă Marelui Vizir şi solului, asemenea şerbet şi tutun. Şi s'a sculat în picioare Marele Vizir şi a dat întâiu tratatul împreună cu scrisoarea sa şi i-a îmbrăcat cu vreo treizeci de caftane.

In 1682, Duminecă 8 Maiu, Sultanul s'a dus la *Saraiburnu.* S'a suit la chioşcul lui Kara-Mustafa, care este înlăuntrul porţii dela grădină (el erà aşternut împă-

rățește), în vreme ce de o parte și alta eră înșiruită cu alaiu împărătesc o mare mulțime de peici, de solaci și de capigii. Mai erau treizeci de cai împărățești, douăzeci și unul stăteau pe rând înăuntru spre partea grădinii, iar nouă afară spre partea zidului; zece din ei împodobiți cu pietre scumpe, iar zece cu mai puțin bogată podoabă și alți zece iară mai de rând la împodobire. Gâteala celor mai mulți cai după rândul împărătesc eră cu *hotazuri* și *gancikuri*. Iar solul a venit cu Mehmet-Efendi și cu bubașirii lui în caice, și a ieșit pe poartă afară la *Kaikakhane* și a încălecat singur pe cal împărătesc și a venit călare până la poarta grădinii. Acolo a șezut și a îmbrăcat treizeci și șapte caftane, și pe jos s'a dus de s'a închinat Sultanului, nefiind de față dintre Viziri decât Marele Vizir; pe sol îl sprijiniau capigibașii. Sultanul a zis, că dacă învoelile convenției vor fi păzite din partea lor (a Rușilor) și din partea împărăției lui, va fi cuminte, și așà au ieșit. S'au dat solului din visteria Statului patru mii de lei și pentru oamenii lui o mie, un rădvan cu patru cai, treizeci de cai întâiu pentru oameni, și apoi alți treisprezece, toate în dar; douăzeci felurite *esamele*, zece sclavi, trei dela temnița sclavilor și șapte luați din mânile *iasirgilor*, iar din partea Marelui Vizir doi cai nobili. Iar pentru cheltueala drumului, socotind treizeci de conace până la Dunăre, potrivit listei de mâncări ce s'au hotărît, s'au dat o sută treisprezece mii de aspri, pe cari i-a primit Osman-Aga, haznatarul *fierariului*, capigibaș și bubașir al lui, ca să-i cheltuească.

Prin cererea lui (a solului) s'a dat hatișerif ca să se zidească biserica Sfintei Marii Nădejdea, la Kontoskali.

In sfârșit, la 14 Maiu, s'a întâlnit cu Marele Vizir și și-a luat rămas bun, și a îmbrăcat și atunci cincisprezece caftane fără alaiul divanului; numai din greșeală trimise chehaiaua cai, nefiind lucru obișnuit la încheierea convenției. Solul a șezut pe sofà, pe perina de pe mindir, fiindu-i rău. Iar înfățișarea la divan, când el a predat scrisoarea împărătească, s'a făcut după rândueala solilor fără abatere.

Înțelegerile și învoelile cuprinse în tratatul împărătesc și tălmăcite din cuvânt în cuvânt.

La 3 Ianuarie din anul 1901, dela trecerea în viața cealaltă a povățuitorului și mijlocitorului prooroc al nostru Mohamet Mustafa, care ca un soare strălucește în amândouă lumile, s'a încheiat tratatul de pace pe douăzeci de ani cu următoarele condițiuni: hotarele dintre amândouă împărățiile noastre să fie râul Nipru, iar țara, care este în partea de dincoace a râului Nipru, să rămâie numai sub stăpânirea mea împărătească. Kievul orașul și palăncile Vasilcov și Tripolia și Staic, cari din vechime ascultă de orașul Kiev, iar acum sunt dărâmate, și toate ținuturile supuse Kievului cu vechile hotare ale orașului Kiev să fie sub stăpânirea vestitului Țar. Și până la hotarele orașului Kiev și până la Potcalii, în amândouă părțile râului Nipru să nu fie zidite întărituri, nici dintr'o parte, nici din alta. Și supușii Rusiei, cari locuesc în partea de dincolo de Nipru, ori de câte ori vor voi pentru îndestularea trebuințelor lor să iea lemne din partea de dincoace, împotriva păcii și a iubirii să nu fie atinși, nici supărați. Și supușii împăratului Rusiei, cari locuesc peste râul Nipru, ori de câte ori se vor apropià să facă stupi și să iea sare și să prindă pești și să cosească iarbă în partea de dincoace a râului Nipru, de îndată ce vor fi plătit cceace e drept a plăti după lege, să nu fie opriți împotriva păcii și a iubirii, și să nu fie atinși, nici supărați.

Și cât va ținea vremea hotărîtă pentru pace, din partea capilor și cârmuitorilor, cari își au reședința la hotarele prea înaltei mele împărății, și în deobște din partea

corpurilor militare precum şi din partea Hanului din Krâm şi a oştirilor tătăreşti şi a neamurilor de Tătari cari sunt supuse lor, să nu se facă duşmănii şi năvăliri cu prădăciuni; şi nici într'un chip să nu se înceapă împotriva păcii fapte păgubitoare faţă de supuşii şi ţerile ce se află sub stăpânirea împăratului Rusiei. Şi articolele ce se scriu în acest neprihănit înscris al învoelii, dăruit din partea neprihănitei şi prea luminatei mele împărăţii şi păstrat şi ţinut fără uitare şi lipsă până la împlinirea soroculuí de pace, să fie cu luare aminte păzite şi învoelile şi legăturile şi articolele, oricari ar fi, cari s'au încheiat cu vestitul Ţar în înscrisul învoelilor, cari s'au dat din partea Hanului din Krâm cu voinţa mea împărătească, dătătoare de fericire după nevoie, să fie păzite cu grijă şi chibzuinţă între dânşii, şi cel ce se va întâmplă mai pe urmă să ajungă Han al Crâmului, să nu le calce; şi dacă în vremea sorocită pentru paco s'ar întâmplă la mijloc, pentru un cuvânt oarecare, să fie sfadă şi neînţelegere, făcându-se cercetare prin un sol şi cunoscându-se astfel adevărul, să fie împiedecată şi înlăturată, şi să nu se turbure pacea de cearta iscată la hotare, nici să se facă început de vrăjmăşie şi luptă. Şi dacă cu unul sau doi ani înainte de împlinirea vremii sorocite pentru pace ar fi să se facă cerere şi rugare din partea Impăratului Rusiei spre încetarea păcii în aşà chip, încât să fie folositoare amândouă părţilor, să fie primită din partea prea înaltei mele împărăţii. Şi fără silnicie faţă de supuşii amânduror părţilor, acei ce vor vrea de bună voie să treacă şi să locuească în laturea de dincoace a Niprului şi acei ce vor vrea de dincoace să treacă în partea de dincolo, să nu-i oprească nimenea. Şi cei ce în vremea războiului au fost robiţi din amândouă părţile după obiceiul străvechiu, să fie schimbaţi unii cu alţii. Şi toţi clericii sau mirenii locuitori ai Rusiei, cari ar voi să meargă la Ierusalim să se închine şi să-l cerceteze după rândueala lor, când vor sosi la hotare, să se bucure de legea hotărîtă pentru siguranţa drumului, şi nimenea să nu-i supere sau să-i atingă ori să-i prigonească împotriva obiceiului. Aşà dar de acum şi în tot timpul binecuvântatei mele împărăţii şi neîncetatei mele cârmuiri, potrivit învoelilor şi înţelegerilor şi încheierilor, cari se scriu şi se lămuresc şi se spun şi se tălmăcesc mai sus, să se facă tot ce-i de trebuinţă şi nevoie pentru pace şi să se păzească cum se cuvine, îndeplinindu-se şi săvârşindu-se tot ceeace întemeiază prietenia.

Aşà încât din partea vestitului împărat şi a hatmanilor lui şi a prefecţilor lui şi a celorlalţi să nu se arate purtare şi faptă protivnică păcii şi prieteniei, din care lucru apoi să se nască, de nevoie, turburarea legăturilor şi învoelilor, şi călcarea înţelegerilor şi jurămintelor, şi astfel să fie păstrate drepturile prieteniei şi a păcii, precum se cuvine. Şi din partea Domniei mele, care este centrul statorniciei, fac jurământ cu jurăminte tari şi înfricoşate, în numele fiinţei şi adevărului celui dătător de hrană, ziditorul pământului şi cerului, care covârşeşte totul prin înălţime, şi în numele adevărului nenumăratelor minuni făcute de Mohamet Mustafa (pe care Domnul din cer să-l binecuvânteze!), că nu va fi din partea mea nici o abatere şi schimbare, nici multă, nici puţină, la nici una din învoelile ce am încheiat între noi. Pe vremea îndelungatei mele împărăţii şi a nesfârşitei mele cârmuiri să fie asigurate şi întemeiate înţelegerile şi legăturile acestei păci şi prietenii dătătoare de libertate, şi să fie statornic şi întărit schimbul şi legătura dragostei, şi raialele şi supuşii din acele locuri subt umbra fericitoarei mele iubiri şi bunăvoinţe şi subt umbra foarte largă a ocrotirii mele să fie liniştiţi şi neturburaţi şi plini de veselie.

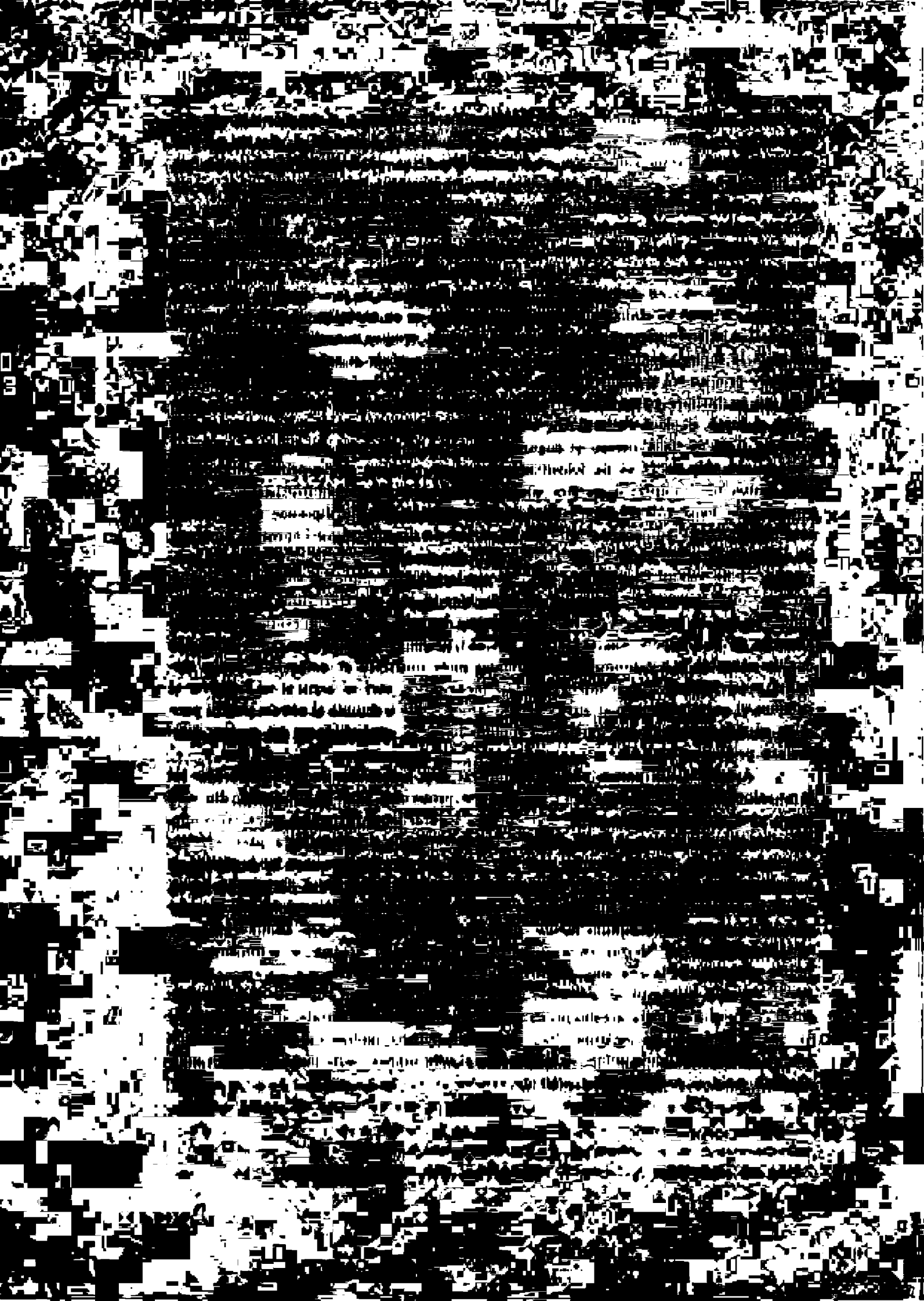

II.

ISTORIA PARȚIALA DAR INSEMNATA

cuprinzând pe scurt cele întâmplate regelui Suediei Carol, după încheierea păcii dela Prut dintre Turci și Ruși, pe când el se află încă în Bender și nu voià să plece în țara lui prin Polonia cu ajutorul și puterea Statului turcesc.

Mai cuprinde și scrisorile trimise în acest timp de Sultanul Turcilor către regele Suediei, către seraskerul de acolo Ismail Pașa și către hanul Dovlet Gherai, precum și răspunsurile lor către împăratul Turcilor și știrile însemnate, și câte altele s'au mai întâmplat vrednice de amintit, adică sosirea armatei rusești la Prut, lupta care s'a dat, numărul celor două armate, Turcești și Rusești, înfrângerea Rușilor, și în sfârșit pacea cu Turcii și tractatele lor, după cum se văd în cartea de față.

Scrisă cu toată grija unui martor și părtaș al faptelor și orânduită cu gândire, de către AFENDULI CLUCERUL, DIN KATASTENON, sat al Țarigradului numit Therapia, pe când erà la Bender capuchehaià al iubitorului de Hristos domnului Ungrovlahiei domnul domn IOAN CONSTANTIN BASARAB VOEVOD BRÂNCOVEANU, pe lângă numitul serasker Ismail Pașa.

In anul 1712, Maiu 21.

Traducere de Constantin Litzica.

PREFAȚÀ

Cronica clucerului Afenduli nu poate fi comparată, ca importanță, cu aceea a lui Amira, publicată de d-l N. Iorga în „Studii și documente", vol. IX, pp. 41—111. Prin bogăția amănuntelor și preciziunea informației, aceasta din urmă e mult superioară. Pe de altă parte, pentru Afenduli, evenimentele se succed, dar pare că nu se leagă și nu se condiționează unul pe altul: în orice caz, nu se vede la el dorința de a pătrunde mai adânc în priceperea faptelor, lucru pe care l-ar fi putut face, căci reprezentà la Bender pe Brâncoveanu, și aveà putința să afle și să ghicească multe. Totuș scrierea lui este destul de interesantă, atât prin unele lucruri noui pe cari ni le spune, cât și prin confirmarea multora din spusele lui Amira, încât publicarea și traducerea ei vor fi, cred, binevenite.

In privința traducerii, trebue să dau o mică explicare. Preocuparea mea de căpetenie a fost să redau cât mai exact sensul. Nu m'am ferit prin urmare de neologisme, acolo unde textul mă silià la aceasta. Numai în al doilea rând m'am silit să păstrez — pe cât erà posibil — frazeologia stângace a originalului. In fine, pe alocurea, mi-am permis să corectez, în traducere, unele mici scăpări sau greșeli din textul grec: toate aceste îndreptări se găsesc semnalate în note.

C. Litzica.

PRECUVÂNTARE

E vădit pentru toți oamenii cu minte că, deși omul ajunge la dobândirea științei și prin alte învățături și îndeletniciri, totuș știe toată lumea că omul politic prin nimic altceva nu se împodobește mai mult, decât prin studiul continuu și prin cetirea cu băgare de seamă, în fiecare zi, a diferitelor istorii. De aceea toți înțelepții, atât cei păgâni, cât și cei cari se țin de credința noastră ortodoxă, cunoscând marele folos care iese din istorie, o laudă și o preamăresc, cu diferite numiri, drept lucrul cel mai frumos: unul o numește îndreptarul minții și desvelitoarea celor trecute; cu drept cuvânt de altfel, căci prin cetirea ei învățăm cele trecute și prevedem cele viitoare; altul îi zice moștenire veșnică, deoarece mereu produce minunate roade de știință pentru oameni; iar ceilalți înțelepți și învățați au numit-o deopotrivă icoană vie, ca una care înfățișează însuflețite și vădite întâmplările trecute. Căci în aceste istorii găsim, fără muncă, toate cele ce alții au adunat cu muncă și învățăm virtuțile celor buni, nelegiuirile celor răi, diferitele schimbări ale tuturor lucrurilor, nestatornicia oricării domnii și puteri, și sfârșitul faptelor bune și rele.

Deoarece, așă dar, istoria e preamărită și slăvită cu atâtea laude de bărbați înțelepți și sfinți, am fost și eu îndemnat să compun o mică istorie a celor întâmplate, pe când eram la Bender capuchehaià, trimis de prea înaltul și de Hristos iubitorul meu stăpân domnul domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe timpul cârmuirii prea vestitului serasker Ismail-Pașa, dela anul 1712 luna Maiu până la 1713, în care timp s'a întâmplat să fiu martor la cele întâmplate aici regelui Suediei, numit Carol, care ședeà la Bender.

De aceea n'am găsit cu cale să trec în tăcere câte am văzut cu ochii și câte am auzit cu urechile, ci m'am silit să compun fără părtinire istoria de față mică, și scurtă ca cuprins, dar foarte mare în calitate, sau mai bine zis, această povestire simplă pentru iubitorii de cetire, fiindcă conține scrisorile sultanului Turcilor trimise atât regelui Suediei cât și serascherului Ismail-Pașa și hanului Tătarilor Dovlet Gherai, precum și răspunsurile lor către sultanul Turcilor și știrile importante și alte câtevà întâmplări vrednice de însemnat.

Primiți dar, cetitorilor, cu dragoste această mică lucrare, ca un semn al bunelor mele gânduri, și sunt sigur că nu vi se va părea nici neplăcută nici supărătoare; căci tot ce e rar, e de preț; iar eu zic că e și foarte plăcut.

Fiți sănătoși întru Domnul.

Scrisoare trimisă de Petru, ţarul Rusiei, împăratului Turcilor, ca să împiedice războiul pe care Turcii îl hotărîseră contra lui; Suedezii punând mâna pe ea au adus-o la Bender. 1711 Fevruarie 6.

După obişnuitele titluri şi salutări:

Se face cunoscut că, în cele două scrisori ale noastre pe cari Vi le trimisesem în anul trecut, 1710, una scrisă la 7 Iulie şi cealaltă la 18 Octomvrie, V'am făcut cunoscută părerea noastră, cu privire la regele Suediei şi la Cazacii cari-l însoţesc, şi la Voevodul Kievului şi la ceilalţi răsvrătiţi ai aliatului nostru, regelui August, cari se găsesc în ţara D-voastre, că anume, dacă voiţi, apoi să iasă regele Suediei din ţara D-voastre şi, fără să se strice prietenia noastră, să treacă pe unde va voi şi să meargă în ţara lui; iar dacă voiţi să-l faceţi să treacă prin ţara Leşească, gândul nostru este şi acum acelaş, adică să treacă cu 3.000 de oameni, fie chiar şi prin mijlocul armatei noastre; de asemenea am mai scris trimisului nostru, care se află la Inalta Poartă, şi i-am poruncit să arăte împărăţiei turceşti, că regele Suediei poate să treacă chiar şi cu o armată de 5.000 de oameni prin Polonia, iar noi vom mijloci la aristocraţia leşească şi la August, regele de azi al Poloniei, ca să-i dea voie să treacă, Iar dacă D-voastră veţi trimite pe numitul rege cu mai multă armată decât am spus, aceasta este semn, şi pentru noi şi pentru aliatul nostru August, că stricaţi prietenia pe care o aveţi cu noi; din această pricină, după tractatul pe care-l avem cu August, nu putem face altfel decât să-i dăm armată întru ajutor. Noi suntem nevinovaţi, căci nu voim cu nici un chip să stricăm prietenia pe care am legat-o cu D-voastră, ci o păzim cu credinţă. Şi dacă cumvà această faptă va pricinui vărsare de sânge, să găsească răsplata dela Dumnezeu cei cari sunt de vină. Că doar este şi un alt drum ca să treacă regele Suediei spre ţara lui, dar ceeace caută el numai decât, anume să treacă prin Polonia, este numai ca să dea naştere la ceartă.

Dar răspuns la cele două scrisori ale noastre nu ne-a sosit şi nici trimisul nostru nu ne-a făcut cunoscut de le-a primit şi Vi le-a dat. De aiurea însă auzim că numitul trimis al nostru ar fi la închisoare, că s'au dat porunci să se adune la hotare armatele D-voastre, că s'a poruncit Tătarilor să se pregătească de războiu, că voiţi să trimiteţi pe regele Suediei în ţara lui prin Polonia cu armată multă, şi că, în sfârşit, ne chemaţi la războiu. De aceea ni s'a părut de nevoie să scriem şi să trimitem şi de rândul ăsta această carte a noastră şi voim să ne răspundeţi atât la cele două dintâi, cât şi la aceasta: aveţi gândul să ţineţi prietenia pe care aţi întărit-o cu jurământ anul trecut, sau o stricaţi fără de pricină? ca să ştim şi noi. Iar dacă nu ne veţi răspunde şi dacă vom auzi că tot adunaţi armate şi lucruri pentru războiu şi că voiţi să treceţi pe regele Suediei cu ori ce preţ prin Polonia, înţelegem şi noi că aţi stricat prietenia; la rândul nostru, siliţi, ca să nu ne pomenim nepregătiţi, şi chemând mila lui Dumnezeu, ne vom îngriji în tot chipul de liniştea noastră. Am şi poruncit armatelor noastre, cari sunt aproape de hotarele D-voastre, să se apropie de hotare: de se va face acolo vărsare de sânge, vom găsi iertare în faţa lui Dumnezeu şi a lumii întregi, căci de nevoie lucrăm astfel şi Dumnezeu ştie că nu aveam gând să stricăm prietenia, mai ales după tractatele noastre, ci şi acum şi pe viitor le vom păzi. Dar nădăjduim în Dumnezeu, că cei ce nu păzesc tractatele, nu vor vedeà bine.

Aşà dar, şi de rândul acesta aşteptăm răspuns; dar de va întârzià mult, cunoaştem lămurit că aţi stricat prietenia. Iar dacă ne veţi răspunde cum cer tractatele noastre şi dacă veţi trimite cu chip frumos pe regele Suediei în ţara lui şi veţi ridică bănueala noastră, atunci armata noastră strânsă la hotare nu se va purtà duşmănos; căci pricina pentru care stă armata noastră la hotare este că ne temeam de cele ce V'am spus. Dar dacă ne veţi da chezăşii, retragem şi noi armata şi vom ţineà prietenia multă vreme.

Anul dela Hristos 1711 Ianuarie 6, şi al domniei noastre al 29-lea. Scrisă la Petersburg.

Lupta care s'a făcut la Prut, pentru câte s'au întâmplat între Petru împăratul Rusiei şi Vizirul Baltagi Mehmed-Paşa, până ce au făcut pace la anul 1711 dela Hristos.

Maiu 30. Feldmareşalul general Seremet (Şeremetev) a trecut Nistrul [1]) la un târguleţ numit Rascov şi trecând a trimis la Iaşi pe brigadierul Kropotov, pentru primirea lui Dumitraşcu, Voevodul Moldovei.

Iunie 3. Numitul Voevod al Moldovei a fost dat armatei ţarului.

Iunie 6. A venit Voevodul cu toţi boierii şi a întâlnit pe feldmareşalul general Seremet.

Iunie 18. A sosit pedestrimea ţarului la Nistru, sub Soroca, şi la 19 a trecut Nistrul, afară de generalul Maioresew, care a rămas dincolo de Nistru, pentru îngrijirea proviantului, adică a zaherelei.

Iunie 23. A venit pedestrimea spre Iaşi şi s'a apropiat de cavalerie ca la 6 mile, acolo unde eră şi feldmareşalul general Seremet şi alţi generali cu trupele lor.

Iunie 25. Au venit domnitorul Moldovei şi Gheorghe Castriotis, fost mare comis, trimis de Munteni. Dânşii, între alte vorbe, au spus şi aceasta, că Vizirul ar fi poruncit patriarhului din Ierusalim să înştiinţeze pe domnitorul Ungro-Vlahiei să trimită Ruşilor vorbe de împăcare; dar Ruşii, nedând crezământ, nu le-au primit, ca să nu prindă inimă duşmanul. După aceasta, s'a făcut sfat de războiu, în ce chip să înainteze asupra duşmanilor şi mai ales cum să capete proviziuni; căci şi locurile acelea erau pustiite, încât nu găsiau proviziuni de ajuns. De aceea armatele au fost puse la Iaşi să facă şanţuri.

In zilele acestea a venit veste dela domnitorul Moldovei şi dela alţi boieri localnici, că Turcii n'au trecut încă Dunărea şi că vor întârzià până s'o treacă, încât armatele Ruşilor să se grăbească, până a nu trece duşmanul, şi să pună mâna şi pe proviziunile strânse la Dunăre din Valahia şi de prin alte părţi; îndemnându-i la aceasta şi Toma Cantacuzin, care venise din Valahia, s'au hotărît toţi să facă aşà; dar după asta le-a venit altă veste, că Turcii au trecut Dunărea; atunci ei s'au sfătuit şi au hotărît ca armata lor să fie aşezată pe malul drept al Prutului, prin părţile Fălciului, unde e loc tare, plin de bălţi, iar apa Prutului să rămâie între cele două armate, rusească şi turcească, încât cu mare greutate să poată duşmanul să se apropie, de nu-i va fi chiar cu neputinţă. De acolo, prin luncă şi prin vaduri ascunse, s'a orânduit jumătate din cavalerie, cu generalul Ren, să strângă proviziuni la Galaţi şi să facă şanţuri pentru alungarea duşmanilor. Şi astfel a şi plecat.

---

[1]) In acest pasagiu, ca şi câteva rânduri mai jos, textul grec are τὸν Ἴστρον. Este însă evident că armata ţarului, spre a intrà în ţerile turceşti, trebuià să treacă Nistrul, nu Dunărea. De sigur că în textul grec trebue să corectăm τὸν Νίστρον în loc de τὸν Ἴστρον.

Tot depărtându-se mereu, le-a venit în ziua de 7 Iulie, spre seară, veste neașteptată dela generalul Ianoș, care se dusese cu cavaleria cam două mile înaintea pedestrimii, că Turcii au făcut pod peste Prut și-l trec; ba chiar că s'a luptat cu Turcii și i-a gonit puțin; dar Turcii venind tot mai mulți, iar el — Ianoș — fiind numai cu 8.000 de călăreți, a început a se trage îndărăt puțin câte puțin și s'a apropiat de pedestrime. La 8 Iulie s'a dat o luptă mare cu Turcii, și măcar că această luptă s'a făcut cu mare strâmtoare, cu toate astea Turcii erau loviți din toate părțile, și de nu era împărțită armata Rușilor, i-ar fi biruit pe Turci. Aceștia văzând că nu folosesc nimic cu armele lor, și-au împărțit în aceeaș noapte pedestrimea și, făcând șanțuri, au pornit-o spre întăriturile Rușilor, pricinuindu-le mari încurcături.

La 10 Iulie s'a făcut o luptă mare, cu focuri de tun de amândouă părțile. După luptă s'a ținut alt sfat de războiu, în care s'au pomenit iarăș cele spuse de Castriotis, adică despre pacea cu Turcii. S'a dat poruncă armatei rusești ca, din câte bagaje grele au cu dânșii, unele să le arunce, altele să le îngroape, ca să se ușureze puțin, încât dacă Turcii n'ar primi pacea, ei să fie ușori spre a se trage îndărăt, căci caii Rușilor fiind slabi și puterea Turcilor mare, nu le ară cu putință să înainteze.

In aceeaș zi, pe la amiază, a trimis Vizirul scrisoare către feldmareșalul general Seremet, scriind că dorește pace și că să trimită Rușii un om al lor ca să se înțeleagă. Indată țarul a trimis pe cancelarul baron Șafirow, care s'a înțeles cu Vizirul pentru pace, anume că Rușii să golească cetățile pe cari le luaseră dela Turci, timp de 32 de zile, prin părțile Azakului, iar cele nouă, câte le-au zidit pe acolo Rușii, să le dărâme de tot; pe de altă parte, nici Turcii să nu se amestece în trebile Rușilor, cât privește pe regele Suediei, și în acelaș ceas să-l alunge din armata Turcilor, unde se găsia, și din țara lor.

Iulie 25. A venit veste dela generalul Ren, că a luat cetatea Brăilei, lucru care a fost socotit ca o veste rea în starea aceea. Țarul a scris generalului Ren să oprească armatele împărătești și să părăsească cetatea.

Scrisoare trimisă țarului de generalul Ren.

Prea milostive stăpâne. Am primit porunca Inălțimii Tale în Brăila și am văzut despre pacea cu Turcii făcută la Prut în 12 Iulie; îndată, după porunca Inălțimii Tale, am oprit armatele împărătești. Inainte de sosirea poruncii, venind eu la Brăila, la 12 Iulie, și înconjurând la 13 Iulie cetatea, am vestit pe cei dinăuntru să o predea fără luptă, iar ei să fie liberi să treacă Dunărea, dar fără arme, afară de Daut Pașa; ei au primit, dar el și-a luat în urmă seama și nu și-a ținut cuvântul. Văzând eu schimbarea lui, am cucerit la 14 cetatea prin luptă și am prins și pe Daut Pașa; în aceeaș zi sosindu-mi porunca Măriei Tale, i-am dat drumul și mi-am luat calea spre grosul armatei.

Mărturia Vizirului Baltagi Mehmed Pașa, pe care a dat-o Rușilor la Prut, când au făcut pace.

Cu voia lui Dumnezeu armata cea grozavă a Turcilor a împresurat biruitoare pe țarul Rusiei cu toată armata lui pe marginea Prutului și a strâmtorat-o și i-a făcut, din mila Domnului, mari pagube: numitul țar a cerut pace, care s'a și statornicit în următoarele nouă capete.

Intâiu. Cetatea Azak, după cum a fost cucerită înainte de Ruși, cu pământul dimprejur și cu alte locuri cari se țin de ea, să fie înapoiată împărăției Otomane.

Al doilea. Cele trei cetăți, Taîgan, Camonca și Samara, să fie stricate din temelii, și de acum înainte să nu se mai zidească castele în aceste locuri, nici de Ruși, nici de Turci; iar la Camenca câte tunuri și alte mașini de războiu se vor găsi, să fie ale Turcilor.

Al treilea. Numitul țar să nu mai aibă a face cu Polonii și cu Cazacii supuși Polonilor, adică cei din mica Ukraîna, nici cu ceilalți Cazaci Zaporoveni, cari au venit de s'au închinat prea înaltului han al Crâmului Dovlet Gherai, ci după cum era înainte, când nu aveà țarul amestec în locurile acelea, așà să fie și de acum.

Al patrulea. La Țarigrad să nu șadă elciu al Rușilor, ci numai negustătorii să meargă în țerile turcești și să se întoarcă pe uscat.

Al cincilea. Turcii, câți i-au prins acum și câți mai înainte, să-i dea îndărăt împărăției.

Al șeaselea. Fiindcă regele Suediei a alergat sub ocrotirea marei împărății, având a se întoarce în țara lui nesupărat și neatins, să nu-l împiedice Rușii de fel, iar pe urmă, dacă din îndemnul lui Dumnezeu vor voi și se vor înțelege, să facă pace.

Al șeaptelea. De acum înainte marea împărăție să nu supere pe supușii Rușilor, de asemenea nici Rușii să nu supere pe supușii marei împărății. Iar eu voiu rugà (zice Vizirul) pe prea blândul meu stăpân și împărat să treacă cu vederea, în nemărginita-i milă împărătească, încercările țarului, cari n'au fost cuminți și cuviincioase. Pentru aceasta, prin mijlocirea oamenilor noștri, le-am dat mărturia aceasta, până când, cu voia Domnului, să ajungem la Țarigrad, să se scrie tractatul și să se dea copie fiecăreia din cele două părți.

Al optulea. Ca să se aducă la îndeplinire acestea, s'au dat și din partea lor ostateci și mărturie. În urmă țarul să se ducă deadreptul în țara lui, cu toată armata, și pe drum să nu-i supere nimeni, nici din armata turcească, nici din cea tătărească.

Al nouălea. După ce se vor împlini cererile de mai sus și se vor scrie tractatele de amândouă părțile, cei cari au venit din partea țarului ca ostateci la armata biruitoare a împăratului, și anume Cancelarul țarului, cel mai însemnat dintre boierii creștini, baronul Petru Șafirow, și generalul Mihail, fiul lui Petru Seremet, sfârșindu-și slujba, să capete voie dela împărăție ca să se reîntoarcă în țara lor fără zăbavă.

S'a scris și s'a dat mărturia de față la Vadul Hușilor, la 5 Cemazil-Ahir, anul turcesc 1123.

Câtă eră armata Turcilor.

Cavaleria toată	57.867
Pedestrimea toată	61.803
Toți Tătarii Hanului	70.000
Tătari și Turci . . .	189.670

Câte tunuri aveau.

Tunuri mari	84
Tunuri de câmp	360
Toate tunurile Turcilor . . .	444
Pompe, adică tunuri cari aruncă obuze	25

Câtă armată aveau Ruşii.

Cavaleria	6.692
Pedestrimea	31.554
Toată armata rusească	38.246

Câte tunuri aveau Ruşii.

Tunuri de 6 pfunzi	12
Tunuri de 1 pfund	2
Tunuri de 6 pfunzi cu lanţuri	9
Tunuri de 12 pfunzi	2
Tunuri de 8 pfunzi	8
Tunuri de 3 pfunzi	18
Tunuri de 3 pfunzi cari erau pe la regimente	69
Toate tunurile Ruşilor	120

Câţi au pierit dintre Ruşi.

Generalul maior Vitmal	1
Ofiţeri	44
Ofiţeri inferiori	707

Prinşi.

Ofiţeri prinşi	3
Ofiţeri de rând şi slujitori	329

Răniţi.

Generalul Garalth	1
Generalul maior Volhusc	1
Ofiţeri aleşi	93
Ofiţeri de rând şi slujitori	1.293
Total, adică prinşi, răniţi şi oameni pierduţi fără urmă	2.472

SFÂRŞITUL RĂSBOIULUI RUŞILOR.

INCEPUTUL ISTORIEI SUEDEZULUI.

După ce Vizirul Baltagi Mehmed Paşa a încheiat pacea dela Prut cu Ruşii, întorcându-se la Adrianopol, a scris de pe drum lui Kara Mehmed Paşa, paznicul Benderului, să se silească în tot chipul ca să trimită pe regele Suedici în ţara lui prin Polonia, după cum făgăduise Ruşilor în tractatul dela Prut, hotărînd şi din Ungro-Vlahia 700 de căruţe de zahereà, cu făină şi cu orz. Supraveghetor peste această zahereà a fost pus clucerul Afenduli de către prea înaltul stăpân şi domn a toată Ungro-Vlahia domnul Ioan Basarab Voevod, ca să meargă cu regele. Şi mergând el în Moldova până la un vad al Prutului, numit Zagaranta, în anul 1711 August 12, a aşteptat pe rege până la 23 Noemvrie; dar fiindcă regele nu mai venià, Afenduli a dus zahereaua îndărăt la Iaşi şi a descărcat-o într'o mănăstire de lângă Iaşi numită Bârnova; de acolo, după porunca împărătească, s'a împărţit Cazacilor supuşi regelui.

Iar Kara Mehmet-Paşa, după ce s'a silit în tot chipul să trimită pe rege în ţara lui chiar în toamna asta, n'a izbutit de loc, căci regele nu voià să plece, încât s'a muncit zadarnic. In primăvara următoare, la 1712 Aprilie 12, Kara Mehmed-Paşa e schimbat dela Bender şi în locul lui vine ca paznic al Benderului Ismail-Paşa. Fiindcă şi hanul Dovlet Gherai erà la Căuşani, aproape de Bender, drum de patru ceasuri, a crezut împărăţia turcească să încerce iarăş a trimite pe regele Suediei în ţara lui, scriindu-i şi scrisoare împărătească prin Mehmet-Aga, fost ceauşbaşa, dându-i şi 200 de pungi de bani prin Ismail-Paşa, paznicul Benderului, ca să-i fie regelui de cheltuealâ, când va plecà. Au mai orânduit şi armatele din Rumelia cu Sofian Begler bei Apti-Paşa să vie şi să-l însoţească. Din cele 200 de pungi i s'au dat regelui 100; armatele au venit şi au stat la Bender până la Sf. Dumitru, şi iar s'au întors în lăcaşurile lor fără ispravă, fiindcă regele tot nu voià să plece.

Scrisoarea trimisă regelui Suediei de către Sultanul Ahmet, fiul lui Mehmet, prin Mehmet-Aga, fost Ceauş başa. In anul 1712 luna Aprilie 12.

După salutările obişnuite:

Se face cunoscut că, atunci când va ajunge la D-ta acest prea înalt semn împărătesc, să ştii că în acest an fericit aveam gând nestrămutat să pornim războiu contra Ruşilor; dar ţarul a predat împărăţiei noastre cetatea Azak şi a dărâmat Taiganul şi Camenca, lucruri făgăduite în tractatul dela Prut, iar ostaticii lui s'au rugat de vechii noştri prieteni, de Englezi şi Olandezi, să mijlocească, şi prin mijlocirea lor s'au deslusit şi celelalte afaceri şi s'a statornicit pacea, cu mai multe condiţiuni, şi s'a dat iscălită

nouă din partea lor, iar lor din partea noastră. Cât pentru plecarea D-tale [1]) în patrie prin Polonia, cu liniște și prietenie, am poruncit și încredințat, cu scrisoare împărătească, toată afacerea prea fericitului și înaltului cârmuitor al Crâmului Dovlet Gherai Han, a cărui Mărie să o ție Dumnezeu, de asemenea prea cinstitului sfetnic și cârmuitor al poporului, Vizirului nostru Ismail-Pașa, paznicul Benderului, a cărui slavă s'o mărească Dumnezeu. Am voit așà dar să scriem și către D-ta despre aceasta o scrisoare prietenească, și o trimitem cu prea cinstitul Mehmet-Aga, fost ceaușbașa, unul dintre boierii noștri, pe care să-l ție Dumnezeu. Când va sosi așà dar la D-voastră această scrisoare, și veți află toată afacerea, să vă pregătiți de drum, cum am spus mai sus, ca să mergeți în patrie prin Polonia prietenește, și să așteptați cu ajutorul lui Dumnezeu ceasul plecării. Când va sosi armata, care a fost orânduită la Bender, se vor pregăti și celelalte lucruri trebuincioase pentru această afacere. Iar când se va apropià timpul plecării D-voastre, vi se vor trimite și bani de drum, mai ales că și Polonii sunt vecinii împărăției noastre și am întărit pace între noi, pe care o păzim până acum. Așà dar, când veți trece, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin Polonia, cum am hotărît, până să ajungeți în patrie, să se poarte de grijă, ca atât din partea armatei D-voastre, cât și din partea aceleia pe care o trimitem noi, să nu se facă nici o stricăciune și nici o supărare locuitorilor supuși Poloniei, să nu se facă nici o faptă în potriva păcii, care este între noi și Poloni, ci toate faptele să fie chibzuite. In scurt, până să ieșiți din Polonia și să ajungeți în patrie, să căutați ca să nu se pricinuească Polonilor nici o stricăciune ori vreo faptă protivnică păcii pe care o avem cu ei. Așà nădăjduim să păstrăm până la sfârșit prietenia pe care am avut-o până azi cu D-voastră. Dorim mântuire celor supuși lui Dumnezeu.

S'a scris în Țarigrad la sfârșitul lui Rebiub-Ebel, anul turcesc 1120.

Postscriptum autograf al împăratului la această scrisoare.

După această scrisoare împărătească a noastră, afacerea mergerii D-voastre în patrie prin Polonia, în chip prietenesc, a fost dată în sarcina hanului Crâmului și lui Ismail-Pașa, paznicul Benderului. Așà dar și D-voastră veți lucrà, după cum cuprinde scrisoarea de față.

Dar regele Suediei nevoind să plece, fiindcă nu se făcuse pe voia lui, adică nu fusese pus Stanislav rege în Polonia, așà că toată Polonia să fie la ordinele regelui Suediei, încât cu puterea ei și cu câtă aveà el să poată luptà contra împăratului Rusiei; pe de altă parte văzând că August, regele Poloniei, și cei din jurul lui, au trimis un sol la Poarta otomană, pentru statornicirea lui August, anume pe Homentowski, Voevodul din Mazovia, nu numai că s'a hotărît regele Suediei să nu plece, dar s'a și silit în tot chipul să strice făgăduelile date de numitul sol al lui August, și a îndemnat pe răsvrătiții Poloni, devotați lui și cari erau la Bender, de au trimis la împărăție pe unul dintre ei numit Carol, scriind și el însuș în potriva numitului sol, trimis de August; dar nici cu aceasta nu s'a potolit, ci a îndemnat și pe Han atâta, încât a scris și el, cu îndemnul lui Ismail-Pașa, la împărăție împotriva Rușilor, de a determinat lupta, și au hotărît Turcii răsboiu în contra lor.

---

[1]) Probabil din greșeală de tipar textul grec are μετσυμού μας (plecarea noastră) în loc de μετσυμού σας.

Scrisoarea pe care hanul a trimis-o împăratului cu Mehmet Aga, fost ceauș başa, de a provocat lupta cu Rușii.

După salutările obișnuite:

August este aliatul ţarului; solul care vine este înşelător şi ţarul se sileşte să adoarmă pe Impărăţia Voastră şi să-şi supuie Polonia. Statornicind pe August rege al ei, se va pricinui mare pagubă şi ţerilor împărăteşti. Deci după călcarea tractatului pe care l-a făcut ţarul şi după minciunile acoperite ale ostaticilor lui, regele Suediei trebue să fie trimis în chip duşmănos în iarna aceasta; căci după tractatul pe care l-a făcut ţarul cu marea împărăţie, trebuiă să-şi retragă armatele din Polonia în termen de 3 luni şi pe urmă sub nici un cuvânt să nu mai intre în Polonia armată rusească. Dar el, când se duce în Pomerania şi când se întoarce, tot prin Polonia trece, neavând alt drum şi armata lui neîntrerupt nu lipseşte din apropierea Vislei şi din cele mai bune locuri ale Poloniei, încât s'a adeverit că ţarul nu a ţinut tractatul şi că ostaticii lui au minţit. Astfel fiind, noi trebue să cinstim pe nobilii Poloni, cari sunt aici, aproape de regele Suediei, şi să orânduim o armată grea de iarnă şi cu un Vizir, ca să mergem prin Polonia. Văzând Polonezii armia noastră grozavă, cei ce au de gând să treacă la noi şi să scape de tirania Ruşilor, să iea curaj şi să alerge la noi; iar acei cari sunt de partea Ruşilor, să se sperie şi, vrând nevrând, să vie şi ei de partea noastră, să se unească cu armata noastră şi să ajute ca regele Suediei să ajungă la armata lui, iar pentru cinstea lor să alunge şi pe Ruşi din ţara lor. Aceasta am chibzuit şi am găsit cu cale să se facă, pentru ca să meargă regele Suediei în ţara lui, mai ales că acum a venit veste că armata suedeză a venit în Pomerania şi a gonit pe Ruşi de acolo.

1712, Octomvrie 8.

Scrisoarea pe care rebelii Poloni, aflători în Bender, precum şi starostii Halinski şi Visnoviski, Carol şi Crispin au trimis-o la Poarta Otomană, ca să strice făgăduelile lui Homentowski, Voevodul din Mazovia, solul trimis de August, regele Poloniei.

Prea nobilul domn Carol Crispin, mare hatman al Litvaniei, este trimis din partea membrilor senatului Poloniei, atât a acelora cari sunt pe lângă regele Stanislav, cât şi a acelor cari se află aici pe lângă regele Suedezilor, precum şi din partea nobililor şi fruntaşilor Poloniei şi a generalilor şi a altora cari se află împrăştiaţi prin alte părţi şi doresc să scape ţara lor de tirania Ruşilor şi de a regelui August; cu învoirea acestora de mai sus, el va aduce la cunoştinţa împărăţiei Otomane următoarele.

Intâiu. Numitul împuternicit al nostru va mulţumi marei împărăţii pentru binele pe care l-a făcut neamului Polonilor, vecini şi vechi prieteni ai ei, anume că, după ce a învins pe Ruşi, n'a uitat să scrie în tractat, că Ruşii să se retragă din Polonia lăsând-o liberă; pentru această binefacere se aduc mulţumiri şi din partea noastră şi din partea tuturor nobililor, şi acum şi în viitor.

Al doilea. Intre acestea, se pare că Ruşii n'au făcut după voia marei împărăţii, ci în loc să iasă din Polonia, vin pe fiecare zi într'însa alte armate sub comanda lui Seremet. Pe lângă asta, a mai aşezat armate şi în cetăţile senatului, Elving, Posnan, Turun, Gheta, Devet, Curland, Livon, Bialocircov, Pollona şi în multe alte locuri, iar Ukraina a umplut-o cu armate. Cât pentru armata, care este în Pomerania, Ruşii cer şi iau cu deasila hrană şi alte lucruri trebuincioase din cele mai bogate provincii ale Poloniei

Al treilea. Ahmet-Bey, fiul lui Yezir Mustafa-Paşa, care fusese trimis ca sol în Polonia, întrebând dacă mai sunt Ruşi prin ea, la început i-au spus câţivà partizani ai Ruşilor că nu mai sunt; pe urmă, cercetând Ahmet-Bei cu stăruinţă să afle adevărul i-au răspuns: într'adevăr, Ruşi sunt, dar noi de voia noastră i-am adus. Astfel de oameni sunt prin urmare nişte mincinoşi (mai ales că senatul este risipit); iar la sfatul pe care l-au ţinut între ei la Varşovia, au făcut tractat, că negreşit să iasă Ruşii din Polonia, şi chiar în anaforaua pe care au scris-o stă astfel: «Senatul Poloniei nu are nevoie de ajutorul armatei ruseşti.» Au mai respins cele 12.000 de armată, pe care Polonezii le ceruseră prin tractat dela Ruşi, şi au comunicat ţarului acest lucru prin trimisul său Voloviski. Din aceasta se vede că Ruşii nu stau în Polonia cu voia senatului, ci cu forţa.

Al patrulea. Arhon Homentowski, căpitanul Radomirskei, vine la împărăţia otomană spunând că este sol trimis de aristocraţia Poloniei; dar un astfel de sol nu poate fi numit *sol*, căci după legile Poloniei şi după privilegiile aristocraţiei, dacă regele nu e legal şi dacă nobilii ţerii nu sunt adunaţi într'un loc, şi dacă nu e înţelegere între ei, nu pot alege sol şi nu-l pot trimite nicăeri. Iar regele August, mai întâiu a fost izgonit din tron de către senat, apoi s'a înţeles cu regele Suediei în locul numit Altrandstadt şi s'a lepădat de domnie cu îndatorirea să rămâie rege Stanislav, la anul 1706 luna Septemvrie în 20. Iar acum, cu sprijinul ţarului, vânează din nou domnia Poloniei, şi cu sila voeşte să sfărâme aristocraţia şi să ajungă stăpânitor şi mai vrea să facă sclavi şi supuşi pe Polonii cari din vechime sunt un neam liber. Pe regele Stanislav l-au recunoscut de rege atât marea împărăţie cât şi ceilalţi împăraţi creştini. Prin urmare, dacă el şi toţi senatorii nu sunt faţă, este peste putinţă să trimită un sol, ori să dea, ori să deslege vreo afacere. Fiindcă şi Polonii, vecini şi prieteni vechi ai împărăţiei, s'au refugiat la împărăţie ca să scape de tirania Muscalului, şi împărăţia până azi le-a arătat semne de protecţie şi bunăvoinţă, ne rugăm ca şi de acum înainte să nu-i lipsească de privirea-i binevoitoare, ci cu ajutorul şi protecţia ei să-i libereze şi să-i urce pe muntele scăpării.

1712 Octomvrie 10.

Ajungând la împărăţie cele două scrisori de mai sus, a hanului şi a rebelilor poloni, Turcii au hotărît războiu contra Ruşilor, trimiţând hanului la Bender scrisoarea scrisă mai jos, pe care a cetit-o în public după porunca împărătească.

Scrisoarea sultanului Ahmet către Han.

Prea vestitule, înaltule, fericitule, renumitule, voinicule, principe a cărui bărbăţie se trage din aleasa familie a hanilor, cârmuitorule Dovlet Gherai Han, fie-ţi veşnică mărirea. Cum veţi vedeà scrisoarea noastră împărătească şi binevoitoare (care curge din izvorul graţiei şi bunătăţii noastre), să vă fie cunoscut că înainte de aceasta ostatecii Ruşilor, cari se găsesc la Poarta noastră Imperială, au făcut cu noi o pace înşelătoare şi s'au dat tractate, că ţarul Rusiei să-şi retragă armatele toate din Polonia în răstimp de trei luni şi în urmă să nu mai intre, sub nici un cuvânt, armată rusească în Polonia şi cu nici un chip să nu împiedice trecerea regelui Suediei; totuş după acest termen numitul Ţar, călcând tractatul acesta, a trecut prin Polonia cu armata lui şi s'a dus în locul numit Pomerania, la hotarele Suediei, şi acolo a înconjurat un castel suedez şi a închis drumul, pe unde are să treacă regele Suediei prin Polonia; iar când se va întoarce armata rusească din Pomerania, neavând alt drum, tot prin Polonia va trece. Şi până azi ne vin deseori ştiri, că armata rusească mereu nu

lipseşte din apropierea Vislei, din locurile cele mai bune şi mai roditoare ale Poloniei, încât s'a văzut că ţarul nu a păzit tractatul şi că ostaticii lui au minţit. Iar acum în scrisoarea d-voastre respectuoasă şi în pitacul pe care l-aţi trimis împărăţiei mele cu fostul ceauş başa prea renumitul Mehmet, pe care Dumnezeu să-l dăruească cu ani mulţi, mi-aţi descris pe larg starea nobililor Poloniei şi a solului fals, cel trimis de August, aliatul ţarului, şi alianţa pe care a făcut-o August, care urmăreşte domnia Poloniei cu sprijinul ţarului celui înşelător şi care caută să adoarmă Impărăţia mea, ca să cucerească Polonia şi în urmă să împlinească voia lor cea rea, de a pricinui pagube împărăţiei mele. Aşă dar, dacă vom voi să trimitem pe regele Suediei în iarna aceasta prin Polonia, călcând tractatul făcut de ţar şi după minciunile ascunse ale ostaticilor lui, trebue să-l trimitem duşmăneşte. Astfel fiind lucrurile, trebue să cinstim pe nobilii Poloni, cari se află lângă regele Suediei şi să orânduim o armată grea de iarnă şi pe un vizir care să meargă împreună, şi cum vom ajunge la hotarele Poloniei, văzând Polonezii armia cea grozavă, cei cari au de gând să vie la noi şi să scape de tirania Ruşilor, să ica curaj şi să alerge la umbra împărăţiei mele; iar acei cari sunt de partea Ruşilor să se sperie şi, vrând nevrând, să vie şi ei de partea noastră şi unindu-se cu armata noastră, pe care o trimetem de aici, să dea ajutor ca să conducă pe rege la armata lui şi spre cinstea lor să alunge pe Ruşi din ţara lor.

Aşă mi-aţi scris, că credeţi să se facă, şi mai ales această faptă strălucită îmi spuneţi că aţi găsit-o potrivită în gândirea d-voastre. Această râvnă şi graba d-voastre curajoasă a împins şi voia noastră împărătească către acest scop. De aceea am chemat în faţa noastră pe viziri şi pe înţelepţi şi alţi sfetnici, cari voesc binele împărăţiei mele, şi le-am cerut sfat şi le-am arătat câte mi-aţi scris, şi li s'au părut a fi potrivite. De accea şi noi câte le-aţi scris şi le-aţi sfătuit le-am aprobat, atât după scrisoarea d-voastre cât şi după spusa oamenilor noştri veniţi de acolo. Am aflat deci lămurit, din relaţiune verbală, că dacă Ruşii vor cuceri Polonia, supuindu-se lor Polonii, ei vor căpătă mai multă putere şi vor găsi mijloc să precumpănească şi în ţerile turceşti; de aceea noi trebue să curăţim Polonia de Ruşi şi în urmă să eliberăm pe Poloni, vecinii şi vechii noştri prieteni, de jugul rusesc, şi când Polonii se vor eliberă şi Ruşii vor fi izgoniţi din Polonia, atunci ţerile turceşti vor fi în siguranţă. De aceea, ca să se împlinească legile prea înaltului profet şi ca să se înalţe semnul credinţei noastre, am hotărît războiu contra Ruşilor în vremea norocoasă a acestei primăveri, şi am poruncit să vie armatele din Rumelia şi din Anatolia şi cele şase regimente de cavalerie şi ianicerii curţii mele împărăteşti şi topcizii şi artileriştii şi alte armate. Iar pe solul acela, care a venit din partea lui August, aliatul Ţarului, cu numele de sol al Poloniei, nu l-am primit la Poarta noastră împărătească, ci am orânduit oameni cari să-l oprească la Adrianopol; de asemenea şi pe micul sol al lui August, care venise mai înainte prin Viena la Poartă, am poruncit să-l ţie şi pe el la Adrianopol împreună cu celălalt; iar pe ostaticii Ţarului şi pe vechiul sol şi pe secretar, i-am trimis la Jedi-Kule. Cu ajutorul lui Dumnezeu, după cum voi bine aţi hotărît, plecarea regelui Suediei şi câte mai sunt trebuincioase afară de cele spuse, ca să se împlinească şi voinţa mea împărătească, toate le-am lăsat la judecata voastră. Şi de aceea s'a scris şi această scrisoare a noastră împărătească şi binevoitoare, iar drept dovadă a bunăvoinţei şi iubirii noastre strălucite şi împărăteşti, ca dar al nostru vă trimitem o blană de samur într'o haină strălucită, şi un *cavad* îmbucurător şi un *calpac* cu două bucăţi (?) de mătase şi o sabie şi o pereche de *saitale* de postav şi 35.550 bani pentru cinstea *saidacilor*, cari se dau după obiceiul Tătarilor, şi 60.000 bani pentru plata seimenilor, şi lui Kalga-Sultan i-am dăruit 4.500 aspri, pe cari le trimitem tot cu numitul Mehmet-Aga, care venise acolo, şi căruia Dumnezeu să-i dăruească ani mulţi.

Şi când va sosi la d-voastră, cu ajutorul lui Dumnezeu, să primiţi îmbrăcămintea darului nostru împărătesc, care produce bucurie, şi să o puneţi pe voinicii d-voastre umeri cu cinstea cuvenită; de asemenea, *calpacul* şi *mătăsăriile* să le puneţi în cap, sabia şi saitalele să le încingeţi cu bucurie, şi arătând slavă şi mărire, cu ajutorul lui Dumnezeu, după cum mi-aţi scris în scrisoare şi în pitac, să vă siliţi a duce pe regele Suediei, iarna asta, în ţara lui prin Polonia. Regelui Suediei îi împrumutasem anul trecut 800 pungi de aspri şi primiserăm dela el adeverinţă. Afară de acelea, trimisesem anul acesta 200 de pungi la Bender, din cari 100 s'au împărţit numitului rege, iar cealaltă sută este în păstrare la Bender. Peste acestea mai trimitem încă 900 care cu cele 100 date şi cu cele 100 păstrate acolo fac în tot 1.100 de pungi. Fiindcă, aşă dar, i s'au dat regelui banii pe cari îi ceruse pentru plecare, nu a mai rămas chip de amânare şi aşteptare, ci, cu ajutorul lui Dumnezeu, să plecaţi pe drumul hotărît. Iar în locul lui Ismail-Paşa, care va veni cu d-voastră, am poruncit lui Mustafa-Paşa, cârmuitorul Avlonului, să rămână la Bender ca paznic; iar celălalt cu Poarta lui aleasă, cu oameni de casă aleşi, buni şi îndestulători, a primit porunca înaltă a noastră să vie cu d-voastră. Iar dacă trebue pentru paza Benderului ceva armată, afară de Mustafa-Paşa, să ne scrieţi îndată ce fel şi câtă armată trebue, căci treaba aceasta am lăsat-o la hotărîrea d-voastre. Şi de vă va păreà trebuincios să fie ceva armată tătărească la Bender, lăsaţi, cum veţi găsi cu cale, vreun sultan sau mirza cu puţină armată în Bender; iar cât pentru celelalte, veţi chibzui cu vizirul de mai sus, şi cu voia lui Dumnezeu nădăjduim că vă veţi sili, fără a lăsà să treacă vremea acestei ierni, să ridicaţi pe regele Suediei şi să-l duceţi în ţara lui dorită, după cum s'a hotărît de d-voastră. Iar atotputernicul Dumnezeu să îndrumeze spre bine această încercare strălucită, şi să vă îndrepte drumul şi pe duşmanii necredincioşi să-i ruşineze, iar pe d-voastră, după ce veţi ajunge la ţelul dorit, să vă ajute Dumnezeu să vă întoarceţi cu bine. Această faptă, de va izbuti prin bărbăţia şi râvna d-voastre, se vede că Dumnezeu a hotărît să se împlinească la d-ta ceeace nu s'a întâmplat nici unuia din strămoşii d-tale: iar râvna şi încercarea d-voastre voinicească, după ce va primi lauda lumii, va aveà şi mulţumirile mele împărăteşti. Aşà să fie. Dumnezeu fie mântuitor şi cârmuitor.

Alt autograf adică hatişerif al împăratului pe care l-a adus acelaş Mehmet Aga, în particular, hanului în aceeaş zi.

D-ta care doreşti binele împărăţiei mele, Dovlet Gherai, han al Crâmului, după bunăvoinţa ce ţi se arată în scrisoarea mea imperială, ştii că am primit scrisorile d-tale şi am înţeles tot cuprinsul, iar câte le-ai scris şi le-ai sfătuit, noi le-am lăudat şi ţi-am mulţumit. Cât pentru plecarea regelui Suediei, s'au trimis prin fostul ceauş başa Mehmet toate cele trebuincioase, iar d-tale daruri împărăteşti şi o scrisoare. Fiindcă, aşà dar, am lăsat la judecata d-tale plecarea regelui şi celelalte lucruri trebuincioase, nu mai rămâne chip de amânare şi discuţie, ci după cum ai cerut în scrisoare să te orânduim la această faptă, iată că am poruncit totul către d-ta. Aşà dar şi d-ta, după dorinţa ce arăţi în scrisoare, să schimbi din voinţă în faptă această bună intenţie şi din gând în lucru, şi să te sileşti în tot chipul să ridici pe rege şi să-l duci după voia lui în ţara lui dorită, şi mulţumirea noastră să fie cu d-ta. Acestea sunt zilele când trebue să arăţi intenţia şi voinicia şi râvna d-tale sinceră, şi în sfârşit, iarna asta fără a pierde vremea, să te sileşti şi arătând bărbăţia d-tale să porneşti şi să mergi spre ţara dorită cu râvnă şi bărbăţie, ca să se împlinească voinţa mea împărătească; iar Dumnezeu să fie cu d-ta.

1124 Şeval 15.

Scrisoarea Sultanului Ahmet către regele Suediei, pe care a adus-o Mehmet Aga, fost ceauș bașa.

După salutările obișnuite:

Se face cunoscut că, pentru reîntoarcerea d-voastre în patrie prin Polonia s'au orânduit de multe ori armate și celelalte lucruri trebuincioase, dar pentru întâmplări neașteptate și din cauze necunoscute s'a amânat până acum; iar azi prea strălucitul și voinicul han al Crâmului, prin scrisoarea lui respectuoasă, ne-a făcut cunoscut în ce stare se află cârmuirea Poloniei și că au venit multe armate în Pomerania și au alungat pe Ruși de acolo, și că acum numitul han găsește cu cale să plecați în țara d-voastre iarna asta fericită cu grea armie de iarnă și cu un vizir al marei mele împărății.

Acelaș lucru scriindu-mi-l și prea înaltul nostru serasker al Benderului, am poruncit numitului han prin scrisoare și prin poruncă dată lui Ismail-Pașa, ca în iarna aceasta cu grea armată de iarnă să vă ducă până în țara d-voastre dorită. De aceea v'am scris această scrisoare prietenească și binevoitoare și v'am trimis-o cu prea cinstitul Mehmet fost ceauș baș a. Iar când va sosi la d-voastră, cu ajutorul lui Dumnezeu, cum ni s'a făcut cunoscut de către han și serasker, să fie ușoară plecarea, după cum am spus, prin Polonia până în țara d-voastre, în siguranță și liniște. Deci după părerea hanului puteți plecà în țara d-voastre în acest timp fericit, și să nu suferiți ca prin amânare să se piardă acest timp. Și fiindcă Rușii n'au păzit tractatul, care spune că să plece din Polonia și să o lase pe deplin liberă după lege, am hotărît războiu împotriva lor, care se va face la vară. Noi nădăjduim că d-voastră veți întrebuința acest timp potrivit și vă veți pregăti de drum în cel mai scurt timp, ca să ajungeți, după cum doriți, la locul hotărît în siguranță deplină, iar dușmanul să nu se întărească prin amânarea d-voastre. Acestea în așteptare.

S'a scris în Țarigrad, în anul turcesc 1124, luna Seval 15.

Aducând regelui Suediei această scrisoare numitul Mehmet-Aga, iar hanului pe celelalte (cari vorbiau despre războiul cu Rușii), l-a dăruit regele cu un cal împodobit și cu o blană de samur, dându-i și destui galbeni.

Dar regele Suediei, neavând de gând să plece, tot trecea timpul, zicând că pleacă, iar ziua plecării n'o hotără. Văzând deci hanul și Ismail-Pașa, seraskerul Benderului, că nu hotărăște ziua plecării, și temându-se de împărat să nu le facă vreun rău, au început să pârască pe rege la împărat, că e mincinos și înșală împărăția, și cum se vede din faptele lui nu are de gând să se reîntoarcă, ci petrece timpul cu minciuni. Văzând împăratul această anaforà a hanului și seraskerului, a trimis și pe ceaușbașa Turc Ahmet Aga iarăș cu scrisoare împărătească ca să-l ridice sau să hotărască ziua plecării, și cercând ceaușbașa și cu binele și cu răul, n'a izbutit nimic. Văzând că nu izbutesc de loc, au dat din nou de veste împăratului, că regele nu are de gând să meargă în țara lui și că-și bate joc de împărăție. Văzând așà împăratul, a trimis pentru a treia oară un capigi bașa numit Halil-Pașa cu poruncă să ridice pe rege.

Poruncă pe care a adus-o Halil-Pașa, Kapigibașa, regelui Suediei.

După obișnuitele salutări:

Armatele hotărîte pentru plecarea D-voastre s'au apropiat; hanul și pașa s'au pregătit. Deci nici D-voastră să nu mai întârziați, căci slăbesc așteptându-vă pe câmp armatele, cari trebue să se întoarcă până a nu se desgheța apele; nu mai amânați deci pe han și pe pașa, ci din voia lor să nu mai ieșiți, și să plecați repede la drum. Atât

Iar regele nu hotărâ de loc ziua plecării, dar nici nu zicea *nu plec*, ci *plec, când voiu fi gata.* Sosind în Bugeac armatele din Crâm, pe cari le hotărîse hanul să vie ca să însoţească pe rege, şi ne mai putând aşteptă în câmp, din cauza greutăţilor iernii, iar hanul văzând că regele nu hotărăşte ziua plecării, a dat de ştire Impăratului prin Ismail-Paşa şi Turc Ahmet-Aga ceauş başa, că regele n'are de gând să plece, că râde de împărăţie şi de noi toţi, şi că armatele au slăbit aşteptându-l în câmp; iar el nu hotărăşte de loc ziua plecării.

Impăratul văzând şi acest raport al hanului, al paşei şi al lui ceauş başa, a trimis iarăş, pentru a patra oară, pe Mehmet-Aga, mare imbrihor, cu ordin la han şi la paşa, că dacă regele nu va plecà să meargă în ţara lui, atunci să-l daţi în mânile lui Hagi Mustafa-Paşa, cârmuitorul din Avlon (că atunci erà şi el la Bender) să-l ducă la Salonic; a mai trimis şi o scrisoare regelui.

Scrisoarea Impăratului, pe care marele imbrihor a adus-o regelui Suediei.

După salutările obişnuite:

Prietene rege al Suediei, deoarece s'au orânduit toate cele trebuincioase pentru plecarea D-voastre în patrie iarna aceasta, iar hanul Crâmului şi paşa Benderului au primit poruncă să vă însoţească şi armata s'a pregătit şi aşteaptă plecarea D-voastre, îndată ce va veni această puternică şi împărătească a noastră poruncă, să nu pierdeţi timpul, ci, după voia hanului şi a paşei Benderului, să vă sculaţi fără întârziere şi să plecaţi în ţara D-voastre. Iar dacă nu veţi plecà, ci veţi face din potrivă, să vă gândiţi că porunca va fi altfel. De aceea hotărît şi fără întârziere să plecaţi.

Văzând regele sila pe care i-o făceau cei patru, hanul, Ismail-Paşa, imbrihorul şi ceauş başa, a bănuit că au vreun gând rău în potriva lui şi le-a răspuns că nu pleacă

Auzind ei acest răspuns, chiar în ziua aceea (1713 Ianuarie 12) i-au tăiat tainul. pe care-l aveà dela împărăţie şi au ridicat cele 7 *cele* de ieniceri cari-l păziau şi pe toţi meşteşugarii cari erau în satul Varniţa, unde erà şi palatul regelui, şi pe toţi locuitorii localnici Moldoveni, şi l-au lăsat singur cu ai lui Suedezi şi Poloni.

In aceeaş zi, înşelând şi pe Cazacii supuşi regelui, pe cari-i aveà lângă el (2900), i-a luat hanul sub comanda lui şi i-a împrăştiat în satele moldoveneşti, cari sunt sub porunca hanului, şi a rânduit Tătari în satul Varniţa, şi au încunjurat palatul regelui ca să nu lase pe nimeni nici să iasă, nici să intre la dânsul, şi ca să-l păzească, încât nici cu bani să nu-l lase să cumpere hrană, şi cu chipul acesta poate va fi silit de foame şi se va predà. Iar Tătarii cari-l păziau, de lăcomia hanilor, nu numai că-i aduceau hrană, dar ori ce le cereà, îi aduceau pe preţ împătrit. A doua zi, Ianuarie 13, au trimis hanul şi paşa la nobilii Poloni, cari erau pe lângă rege, la Halinski şi Visnowiski, Tarlo şi Crispin şi ceilalţi, şi i-au vestit să plece şi să vie la dânşii, adică din satul Varniţa, unde erà palatul regelui, să vie la Bender, dacă sunt prieteni ai împărăţiei; iar dacă sunt duşmani, ca şi regele, să rămâie şi să păţească câte are să păţească şi regele. Iar ei au răspuns că pleacă şi vin, şi în aceeaş zi au ieşit din palatul regelui şi au venit în oraş (?) la Bender cu neveste, câţi aveau, şi cu copiii şi cu averea lor, şi au stat două zile şi o noapte. Iar a doua seară, căindu-se de fapta pe care au făcut-o, că regele îi aveà de atâta timp sub paza lui şi ei l-au părăsit fără să vadă nici o nevoie, au plecat iar din Bender numai capii şi s'au dus la rege, hotărînd să sufere şi ei ce aveà să sufere regele. Dar numiţii nobili Poloni, intrând în palatul regelui în Varniţa, şi rămânând ai lor cu averile în oraş (?) la Bender, atunci paşa, luând armele soldaţilor, i-a surghiunit la hotarele Poloniei, rânduind cu ei Lip-

cani, până ce i-au scos din hotarele turcești, iar pe copii și pe nevestele lor i-a luat pașa în seraiul lui, și pe unii i-a turcit, pe alții îi avea de robi, și câtă avere li s'a găsit, a luat-o el în stăpânire. Iar armata de sub comanda lui Halinski, care era în Moldova într'un sat numit Orhei, vreo 3.000 de oameni, i-a dat sub comanda lui Sapieha, un nobil Polon, care era la Bender trimis de regele August în secret, ca să vadă câte se întâmplau (el spunea că fugise și dânsul din pricina Rușilor).

In aceeaș zi regele nerăbdător a scos și a înjunghiat 23 de cai turcești buni, cari îi erau trimiși de împărat și de viziri, zicând: Deoarece mi-ați luat seizii, fân și orz nu-mi dați, și nici nu mă lăsați să cumpăr, nu mi trebue nici caii voștri, și omorîndu-i i-a aruncat afară din curte, de i-au luat Tătarii și i-au mâncat. Iar ei au început să facă meterezuri, ca să se poată luptă la vreme de nevoie, și au închis în fața porților cu bolovani, făcând cerc, ca să nu poată Turcii face silă să intre în palatul lui, iar el să se poată luptă cu ei dintre bolovani. A închis și ferestrele cu pământ pe dinăuntru dela mijloc în jos, și s'a hotărît să moară luptând și să nu se predea viu.

Iar după trei zile regele a trimis hanului și pașei scrisoare cu următoarele patru capitole:

Intâiu. Mă mir că până acum ne-ați făcut atâtea onoruri și binefaceri, și m-ați ținut trei ani în țara D-voastre, și acum deodată îmi faceți atâta stânjeneală și strâmtorare, încât pare că voiți să ne izgoniți ca pe vite.

Al doilea. Dacă nu ne-ați dat cele trebuincioase, dați-ne un termen, să scriu armatei noastre să ne trimită cele necesare; care armată acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, a biruit pe dușmanii noștri; căci a nu răbdà pe străinul, pe care l-ați primit și cinstit atâta timp în țara D-voastre, până să-i vie cele trebuincioase, nici legea Dumnezeească, nici credința turcească nu o poruncește.

Al treilea. Fiindcă D-voastră, care până acum ne aveați în atâta bunăvoință, ne siliți să plecăm în așà chip, este vădit că aveți de gând să ne predați în mânile dușmanului nostru. De aceea voim mai bine să suferim ori ce rău din partea D-voastre. Nu credem că Impăratul D-voastre să aibă știre de câte ne faceți.

Al patrulea. Așà dar nu trebue să ni se ceară lucruri peste putință, căci, câtă vreme ne lipsesc cele de trebuință, nu putem plecà, ci să credeți că toate câte le-am spus până azi, despre cele ce ne trebuesc, nu sunt minciuni.

După 7 zile de asediu, la 19 Ianuarie, s'a dus imbrihorul și ceauș basa la împuternicitul regelui numit Müllern și au vorbit și s'a propus din partea susnumiților către împuternicitul regelui, că să se facă pace între han și rege; lucru pe care Müllern l-a primit, dar pace numai din vorbe fără întâlnire sau altă corespondență. L-au întrebat pe Müllern despre plecarea regelui, ce hotărăște, ca să scrie și ei împăratului lor. Müllern a răspuns: Până acum regele spunea că pleacă, și astfel a scris la Poartă și în cele două scrisori ale sale, numai să-i dea lui 1.000 pungi de aspri, căci cele dintâi n'au ajuns pentru pregătire. Dar de acuma hotărît că nu mai pleacă din trei pricini.

Intâia. Fiindcă l-au împresurat cu Tătari și i-au tăiat tainul pe care i-l dădeau, și au scos pe nobilii lui din casele lor și au jefuit Tătarii lucrurile lor, pe cari le aveau pregătite pentru drum, s'a împiedicat mișcarea și trebue să treacă multe zile până să se puie la loc cele pierdute, haine, cai și alte lucruri trebuincioase.

A doua. Că pe hanul și pe pașa, cari au fost orânduiți să-l însoțească pe rege, deoarece i-au făcut astfel de greutăți, îi bănuește și nu se încrede să meargă cu dânșii.

A treia. Că nu are regele bani, pentru cele trebuincioase și dacă ne va da împărăția cele 1.000 de pungi și răgaz îndestulător, atunci plecăm; iar de nu, să ne lase să ședem în țara ei, și de acum nu voim nici armată, nici bani, nici tain, până să vie armata noastă să ne ieà și vom găsi noi de aiurea cele trebuincioase.

Astfel s'au întors sus numiții imbrihor și ceauș bașà cu acest răspuns și au anunțat hanului și pașei.

Văzând hanul și pașa și imbrihorul și ceauș bașà faptele și răspunsurile regelui, au scris la împărăție și l-au pârât cum au putut, ca sa dreagă faptele lor și să-și scape capetele. Iar împăratul supărat a trimis pe Isuf-Aga capigibașa și a venit la Bender la 30 Ianuarie cu această poruncă către han și pașă.

Porunca împăratului către han.

Fiindcă i s'au dat regelui Suediei toate câte le-a cerut pentru plecare, iar el nu are de gând să plece, ci trece timpul cu minciuni, de aceea, cum veți vedeà strălucita și puternica noastră poruncă, să-l predați lui Hagi Mustafa-Pașa să-l ducă la Salonic; dacă cumvà se va împotrivi, să-l luați și fără voia lui, fiindcă nu vreau să mai rămâie de azi înainte nici un ceas în țara mea.

Văzând hanul și pașa porunca împărătească, în aceeaș zi, Vineri 30 Ianuarie, au poruncit de s'a împărțit armatei praf și gloanțe, și le-au poruncit să se pregătească pentru a doua zi și să iasă înarmați și gata de luptă; a ieșit și hanul din castel, și s'au dus într'o mahalà lipcăneascà, care e spre partea Varniței și au dat de veste nobililor poloni, cari fugind se duseseră în palatul regelui, și i-au întrebat: «Voiți să fiți și voi uciși împreună cu regele, fiindcă s'a hotărît să dăm mâine lupta, sau ieșiți de veniți la noi?» Iar ei au trimis la han pe starostele Ravski spunând că: «Noi alaltăieri ne-am temut aici, să nu ne dați pe mâna lui August; acum însă ieșim și venim sub ocrotirea voastră; dar voim să ne dați iscălitură de mâna d-tale și dela toți mirzii și șefii, că nu ne faceți nici un rău, și atunci venim.

Hanul le-a făgăduit că le dă și le-a dat.

Mărturie pe care a dat-o hanul nobililor Poloni.

Prin scrisoarea de față se face cunoscut că nobilii Poloni aflători acum aici, dacă vor ieșì și vor veni la noi, să nu-i predăm în mâinile dușmanilor lor, ci să mijlocim după legile nobleței să nu se facă nici o vătămare la castelele și slujbele lor; de asemeni, ori ce lucru li s'a pierdut aici, să-l găsim și să li-l dăm. De aceea, drept dovadă li s'a dat mărturia noastră de față, ca să fie siguri.

Iar a doua zi, Sâmbătă 31 Ianuarie, înainte de a începe lupta cu regele, a trimis Mustafa Aga pe *tefterdarul* său și a scos din palatul regelui pe numiții nobili Poloni și i-a luat în orașul Bender în casele unde fuseseră și înainte, de s'au așezat. Apoi hanul și pașa au trimis la rege și i-au spus de trei ori că sau să iasă și să plece, sau să vie în castel, până se va pregăti, dacă nu este gata. Iar el nu le-a răspuns de loc. Văzând ei neascultarea lui, în aceeaș zi, 31 Ianuarie, în ceasul al 5-lea al zilei, după ce au ieșit Polonii, au pornit contra lui, adică din Bender spre satul numit Varnița, adică *satul Varului*, unde erà palatul regelui, cu toată armata pe care o pregătiseră pentru plecarea regelui, luând cu ei și 12 tunuri. Iar în ceasul al 6-lea, pe când mergeau contra regelui, a început pe drum a plouà și a ieșit curcubeul deasupra palatului regelui. Ajungând în numitul sat au început a orândui armata, așezând ianicerii la Răsărit, pe Tătari la Apus, iar la Miazănoapte și Miazăzi pe Copegii, pe șefii cu cei din jurul lor și pe tunari cu cele 12 tunuri. Au făcut și un cort și au șezut șefii, hanul, Ismail-Pașa seraskerul, Hagi Mustafa-Pașa guvernatorul Avlonului, imbri-

hor ceauș pașa și Isuf-Aga Capigibașa, iar în fața cortului au înșirat cele 12 tunuri pe cari le-au adus dela Bender.

Văzând regele faptele și pregătirile Turcilor, după ce s'au așezat în cort șefii, a trimis pe camerierul său numit Krot, (Grotthuss?), cu salutarea cuvenită și i-a întrebat din partea regelui: «Ce sunt minunile astea pe cari le vedem?» Iar Pașa i-a răspuns zicând:

«Minunea e la d-voastră, care de patru ani vă rădeți de împărăție și nu aveți de gând să mergeți în țara d-voastră, ci treceți timpul cu minciuni, zi după zi. Să știți că de acum înainte împăratul nu vrea să mai stați nici un ceas în țara lui; iar de vrea regele să aibă prietenia împăratului, să iasă și să meargă cu Dumnezeu.» Krot îi răspunse: «E porunca să plecăm în ceasul ăsta? dați-ne răgaz 2—3 zile, să ne pregătim.» Pașa i-a răspuns: «Este poruncă împărătească să iasă în ceasul ăsta, și dacă nu e gata, să vie la noi să mergem la Bender și care casă îi va plăceă, să i-o dăm, până se va pregăti. Dacă vrea, să vie chiar în palatul unde șed eu, că doar și acela este împărătesc, și după ce se va pregăti, să plece.»

Și așă Krot a cerut voie să meargă să anunțe acest lucru regelui, și i s'a dat; iar după un sfert de ceas s'a reîntors și a adus răspuns, rugând să-l lase să șadă în casa lui, până se va pregăti, spunând că nu vrea să se mute din casa lui la Bender, și nici nu e gata să plece, și spunând și *aman*. Iar ei nu l-au ascultat de loc. Krot văzând că ei nu-l ascultă, le-a spus: «De ce nu primiți rugămintea noastră? deoarece și în credința turcească și la lege scrie, că dacă cinevă aleargă la d-voastră și spune aman, nu i se face rău; atunci voi de ce voiți să ne loviți?» Le-a mai spus încă: «Nouă împăratul nu ne scrie că ne gonește din țara lui, și nici solul pe care-l avem la Poartă nu ne-a scris despre asta.» Atunci hanul i-a răspuns că «de acum până la sfârșitul lumii n'are să mai scrie solul d-voastră» (știind că pe sol l-au pus la închisoare din porunca împărăției). Iar seraskerul Ismail-Pașa a spus către ceilalți șefi: «Ei tot nu cred ce au să pățească.» Și așă a poruncit ca cei din jurul lui să încalece, iar trâmbițele să dea semnalul luptei. A mai poruncit și comandantului artileriei să dea cu tunurile asupra palatului regelui, și a tras 27 de lovituri cu gloanțe. A poruncit și ianicerilor să dea asalt și să lovească pe Suedezi; dar ianicerii n'au voit cu nici un chip, zicând că nu e poruncă împărătească. Și venind aga ianicerilor plângând cu răspunsul lor, și văzând pașa că ianicerii nu voesc să lovească, sub cuvânt că nu e poruncă, au cerut dela han hatișeriful împărătesc și l-a dat cadiului din Bender de l-a dus la meterezul unde erau ianicerii orânduiți și l-a citit. Dar ianicerii nici asta n'au crezut-o, zicând că hatișeriful este plăsmuit.

Văzând șefii, că ianicerii nu voesc să lovească și temându-se să-i silească, ca să nu se răscoale contra lor, le-au poruncit prin aga lor să se reîntoarcă la castelul din Bender, și s'au reîntors. De asemeni au poruncit și comandantului tunarilor să ducă și el tunurile la Bender; și în ceasul al 10-lea al zilei au plecat ianicerii cu tunurile, și în urma ianicerilor a pornit și hanul cu pașa și cu ceilalți, și au rămas numai Tătarii, ca și mai înainte, de păziau pe rege.

Iar a doua zi, 1 Fevruarie, Duminecă, a trimis pașa de a strâns pe căpeteniile ianicerilor la seraiul său, pe ciorbagii și otambașii și flămurari și le-au spus: «Noi vă vom pârî la împărăție, fiindcă n'ați ascultat de porunca împărătească. Duceți-vă dar voi la rege și luați-l la voi, adică la *ogeacul* ianicerilor, și duceți-l unde este porunca împărătească, fiindcă pe noi nu ne credeți și nu vă supuneți poruncilor împărătești. «Văzând numitele căpetenii ale ianicerilor vorbele lui Ismail-Pașa, s'au temut să nu-i pârască la împărăție și s'au sfătuit între ei să meargă la rege și să-l cheme la ogeacul lor, cu jurământ că nu-l vor predă nimănui, ci că-l vor duce ei la împărat. Iar regele nu i-a ascultat de loc, ci le-a răspuns că viu nu se predă, iar ei să facă ce vor ști;

și s'au întors fără ispravă cu acest răspuns și, neștiind ce să facă, au venit de au spus lucrul hanului și lui Ismail-Paşa, și de acolo mergând la trupele lor au început a suspină, plângând și smulgându-și părul, și strigând: «Vai, ce rușine am pățit dela un ghiaur. Ne-am dus bătrâni și tineri, toți șefii ianicerilor, la picioarele ghiaurului, și l-am rugat cu jurământ ca să vie la noi, căci nu va păți nimic, și ne-a gonit zicând: *billiji nisten calman*, adică din ceea ce știți să nu ieșiți.» Auzind ianicerii aceste vorbe și plânsul șefilor lor pentru rușinea ce au suferit, s'au îndemnat ei singuri să lovească și au pornit contra lui în ceasul al 7-lea al zilei fără poruncă; și ajungând la Varniţa, unde era palatul regelui, au început ianicerii să lovească pe dragonii regelui. Văzând dragonii asaltul ianicerilor și neavând ordin dela rege să lovească și ei, unii s'au predat sclavi, alții au fugit și au intrat chiar în palatul regelui, și au început împreună cu regele să lovească pe Turci.

Văzând hanul și pașa că ianicerii au pornit contra Suedezilor, au încălecat și ei cu cei din jurul lor, luând cu dânșii și două tunuri puternice (cari se numesc balghemeze) și două *bube* adică *cumbarale* și au început lupta; și luptându-se până la ora a 10-a a zilei, au fost uciși dintre Turci peste 150 și încă atâția au fost răniți, iar Suedezi au fost uciși vre-o 15. Și cu toate astea, văzând că nu pot prinde pe rege cu nici un chip, au dat foc palatului regelui din spre răsărit, de unde bătea și vântul, și până la ceasul dintâiu al nopții a ars palatul; iar de strâmtorarea fumului și a focului, văzând că va arde și el, a ieșit de bună voie și s'a predat cu vre-o 15 oameni cari rămăsese cu el; și l-au luat ianicerii și l-au dus la pașă; iar pașa a dăruit 1000 de aspri ianicerilor cari l-au prins. Și spune pașa: «Bine e ce s'a întâmplat?» Iar regele a răspuns: «Foarte bine. Tu ai lucrat ca un pașă; iar eu ca un rege.» Și îndată a urcat pe rege pe un cal, ținându-l doi oameni, unul din dreapta și altul din stânga, și l-au dus la castelul din Bender și au deschis porțile cetății și l-au pus în seraiul pașei. Iar averea lui, afară de cea arsă, au jefuit-o toată, atât pe a regelui cât și pe a generalilor de lângă el și a altor supuși. Iar Luni de dimineață, în 2 Fevruarie, a poruncit pașa de au adus pe generalii și pe ofițerii cari fuseseră robiți de ianiceri, răscumpărându-i cu câte 3 și 4 galbeni pe fiecare și i-a dat regelui pentru suită. A răscumpărat și pe Müllern, împuternicitul regelui, și pe Krot cameristul, pe Sparre primul general al armatei, pe Koll general al armatei, pe Zülih general și el al armatei și alți generali și ofițeri cari fuseseră prinși.

La 3 și la 4 ale lunii Fevruarie s'a îmbolnăvit regele, ori că s'a prefăcut, și a căzut la pat și s'a căutat până Vineri, la 6 Fevruarie, și în ziua aceasta l-au pus Turcii într'o trăsură cu 4 cai și l-au pornit. Și când era să se urce în trăsură, s'a învelit cu un *hiram* roș, de nu i se vedeau nici mâinile, nici picioarele, nici capul, ci era ca un buștean. Vreo zece Suedezi l-au ridicat și l-au așezat în trăsură (se vede că de rușine a făcut asta). Tot în trăsura asta s'a așezat Krot, cameristul lui, și alți doi servitori în partea din afară a trăsurii; alți 60 de Suedezi, generali și servitori, l-au urmat unii călări, alții în trăsuri. Plecând din Bender, l-a însoțit Ismail-Paşa până la marginea Benderului și luându-și rămas bun a plecat și s'a întors; iar paznic ca să meargă la Salonic era Hagi Mustafa-Paşa, cârmuitorul Avlonului, însoțindu-i și Mehmet-Aga imbrihor și Turc Ahmet-Aga ceauș başa; în sunetul trâmbițelor lui Hagi-Mustafa Paşa au ieșit din Bender cu paradă. Pe drum imbrihorul și ceauș başa au plecat și s'au dus înainte la Adrianopol, iar Hagi Mustafa-Paşa a rămas cu regele, până au ajuns la Demir-Desi lângă Adrianopol.

Patru zile după plecarea regelui, a eliberat Ismail-Paşa pe toți Suedezii, cari erau robiți la Turcii din Bender, anume 911 suflete cu femei și copii. Regele la plecare lăsase doi generali, pe Sparre și pe Zülih, ca să conducă pe Suedezii cari

rămăseseră la Bender; paşa liberându-i, i-a orânduit prin casele moldoveneşti, dându-le pentru hrană, pe săptămână, câte 10 boi şi 50 cântare de pezmeţi. După destule zile a scris Vizirul către Ismail-Paşa, despre Suedezii cari rămăseseră la Bender, să le dea pentru hrană ce va găsi cu cale. Paşa a întrebat pe generalul Sparre câţi oameni are şi ce tain primiau dela rege. Generalul a dat condică de 1023 oameni, cu cei 112 cari veniseră din Moldova, spunând că primiau zilnic câte 107 aspri. Văzând paşa această sumă, nu a mai stat la gânduri şi i-a lăsat cu cei 10 boi şi 50 cântare de pezmeţi, pe cari li-i hotărîse înainte.

Douăsprezece zile după ce a plecat regele din Bender, au adus şi pe Stanislav pe care regele Suediei îl pusese rege în Polonia, când a scos pe August; şi venind Stanislav travestit ca să se întâlnească cu regele la Tighina, adică Bender, să vorbească cu el, a trecut prin Valahia pe timpul domniei prea strălucitului şi evlaviosului domn Ioan Constantin Basarab Voevod şi nimeni nu l-a cunoscut. Venind şi în Moldova pe timpul domniei prea evlaviosului şi strălucitului domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod l-au recunosut şi l-au prins. S'a întâmplat să fie atunci timpul cu încurcătura Suedezului; şi în Ianuarie, când au început lupta cu Suedezul, a venit şi vestea dela prea înaltul şi strălucitul domn a toată Moldovlahia domnul domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod la han şi la Ismail-Paşa, că a prins pe Stanislav, şi paşa a poruncit să-l trimită la Bender; dar numitul domn dăduse de veste şi la Poarta Imperială, şi când i-a venit răspuns dela Poartă, atunci l-a trimis, şi a sosit la Bender la 18 Fevruarie. Din partea numitului domn eră orânduit să însoţească pe regele Stanislav până la Bender, marele său comis chir Manolache, fiul lui chir Hurmuzachi. Din partea lui Ismail-Paşa eră Emir-Mehmet Aga. Apropiindu-se de Tighina, a trimis Ismail-Paşa întru întâmpinarea lui Stanislav, la un ceas depărtare, un cal împodobit, cu imbrihorul său şi saracibaşi şi selam agasi şi alte agale, şi ca la 300 de călăreţi Turci şi Lipcani, şi l-au adus până la castelul Tighina; şi intrând pe poarta numită a Varniţei, a tras în cinstea lui 10 tunuri şi i-au dat conac în casa lui Ismail-Aga, chehaja al lui gherliagasi, şi îndată i-au făcut tain îndestulător pentru 10 oameni, căci atâţia a spus că are. Iar după 3 zile a chemat Ismail-Paşa pe toţi nobilii Poloni, pe Halinski şi Visnoweski, pe Tarlo şi Crispin şi pe ceilalţi, şi le-a spus (cercând să le fure gândul): «Spuneţi-mi cererile pe cari le cereţi dela împărăţie, dar fără să vă sfătuiţi cu Stanislav şi fără să ştie el nimic despre asta.» Le-a mai spus încă: «Spuneţi-mi părerea d-voastră, de ce sunteţi uniţi cu Stanislav? Lăsaţi pe Stanislav singur şi mergeţi în ţara voastră.» Iar ei au răspuns: «Cum se poate să facem acest lucru, noi cari atâta vreme suntem cu el şi pentru el am pierdut averile noastre şi ne-am înstrăinat de ţara noastă şi am suferit multe? Deci noi nu ne despărţim de el, dar ce va păţi el să păţim şi noi.»

A mai chemat deosebit şi pe Sapieha, alt nobil Polon, fost hatman al Litwei, despre care am spus că eră trimis de regele August, ca să iscodească cele ce se petrec la Bender şi să i le scrie; a cercat şi părerea lui; el a răspuns următoarele.

Răspunsul lui Sapieha.

Inlâiu. Mulţumesc Inălţimii voastre că binevoiţi a mă întrebă despre patria mea, cu toate că sunt înstrăinat de ea.

Al doilea. Venirea mea aici este pricinuită de faptul că mă temeam de Ruşi despre cari auzisem că voiau să mă prindă, crezându-mă partizan al regelui Suediei; din această pricină fugisem mai înainte în Prusia, unde am stat doi ani; văzând însă că nici acolo nu eram în siguranţă, am voit să viu la un neam mai milos, şi am alergat

la marea împărăție, unde am găsit siguranță; și stau aici de destulă vreme și mă bucur că marea împărăție voește să scape patria mea de jugul Rușilor. Facă domnul Dumnezeu să fie goniți Rușii, să merg atunci și eu în țara mea.

Al treilea. Cât timp am stat aici, n'am spus nici o vorbă marei împărății despre afacerile Poloniei, nici nu m'am amestecat în trebile celorlalți nobili poloni, nici nu am știință despre cele ce au raportat ei marei împărății prin solii lor, nici n'am încurcat, nici n'am venit să încurc lucrurile, ci aveam aceleași gânduri ca și republica Poloniei.

Al patrulea. Cât pentru războiul pe care marea împărăție l-a hotărît contra Rușilor, republica este mulțumită, din cauza multelor rele făcute de Ruși Poloniei. Au ucis mulți nobili, și pe mulți i-au lipsit de averile lor și mai ales eu am văzut mari pagube din partea Rușilor, cari mi-au ars satele și mi-au jefuit averile, și doresc din inimă să fie acest războiu atâta, încât să se libereze Polonia de jugul Rușilor. După cum marea împărăție dorește să-i fie Polonia aliată, fără îndoeală că și este aliată, și lucrul acesta se vede foarte limpede după războiul care s'a întâmplat la Prut; căci dacă republica n'ar fi ținut cu marea împărăție, ar fi dat ajutor Rușilor, cari o rugaseră să se încline de partea lor. Nedând ajutor, a arătat vădit, că nu ține cu Rușii, cum este bănuită, ci ține cu marea împărăție; și pentru credință mai deplină, chiar eu singur sunt gata să merg la războiu în contra Rușilor împreună cu împărăția.

Și sfârșind cele patru răspunsuri de mai sus a plecat și s'a dus acasă la el.

După aceasta au trimis hanul și pașa de au întrebat și pe Stanislav, cari sunt cererile lui; iar Stanislav a scris și le-a trimis următoarele patru propuneri.

Răspunsul și propunerile regelui Stanislav.

M'am bucurat că am găsit aici pe Serenisimul și prea înaltul han al Crâmului, renumit prin faima lui cea bună și trecerea pe care o are la marea împărăție, și prieten al regelui Suediei pe care totdeauna l-a ajutat la împărăție în toate afacerile lui. Pentru încrederea pe care numitul rege o aveă în Înălțimea sa, rog și eu să se scrie împărăției propunerile de mai jos.

Cele patru propuneri ale regelui Stanislav.

Intâiu. Cauza pentru care am venit aici este să mă sfătuesc cu regele Suediei, să vedem în ce chip se poate eliberă patria mea, Polonia, de tirania Muscalilor și a lui August și a tovarășilor lor, după scopul marei împărății, care este să o elibereze de sus numiții.

Al doilea. Marea împărăție a arătat de multe ori în scrierile sale oficiale că va împlini acest lucru, și că pe August nu l-a recunoscut de rege al Poloniei, ci pe mine m'a recunoscut. Pentru asta nădăjduesc, că bunătatea ei va înclină iarăș spre aceasta și că va aprobă cele ce voiu propune.

Al treilea. Astfel fiind lucrul, mai am și această cerere, ca Poarta Imperială să primească drept ambasadori pe trimișii cari ar veni din partea mea, iar pe cei cari ar veni din altă parte, ca ambasadori ai Poloniei, să nu-i primească, deoarece regele adevărat al Poloniei sunt eu; apoi când vor ajunge să vorbească despre afacerile Poloniei, să vorbească cu mine și nu cu nobilii poloni aflători aici, căci ei sunt supușii mei.

Al patrulea. Nădăjduesc că prea viteazul han va comunică acestea marei împărății și că-mi va face cunoscut răspunsul, pe care-l va da marea împărăție.

Răspunsul Hanului.

Eu nu vreau să ştiu nici pe August de rege, nici pe Stanislav, nici pe Sinanski (Sienawski?) de hatman, nici pe Halinski, ci spun că toţi Polonii să meargă în ţara lor şi să se împace cu nobilii de acolo. Apoi pe cine l-ar alege între ei de rege şi hatman, pe acela îl va recunoaşte şi împăratul şi eu drept amic al nostru.

Venind Stanislav la Bender, nobilii poloni aflători acolo, cari erau supăraţi, au început iarăş a prinde obraz, de cereà fiecare dela paşă lucrurile lui pierdute. Atunci a găsit prilej şi Halinski, voevodul Kievului, şi a cerut armata sa, care erà la Orheiu şi pe care paşa o dăduse lui Sapieha, când au lovit pe regele Suediei; şi aşà paşa a poruncit să se deà din nou lui Halinski armata.

Aflând Sapieha că paşa a poruncit starostelui Halinski să-şi iea armata dela el, s'a dus la han şi i-a spus-o, căci aveà trecere la el (deoarece şederea lui Sapieha la Bender erà şi cu ştirea hanului); dar hanul, temându-se să-l ajute pe faţă, i-a răspuns: «Eu nu poruncesc, nici unuia, nici celuilalt, dar pe care l-o vrea armata, acela s'o comande.»

Văzând Sapieha acest răspuns al hanului, s'a sculat într'o seară, la 28 Fevruarie, şi fără să întrebe, a încălecat să meargă la Orheiu la armată, cu scop că poate o va hotărî să se dea de partea lui, s'o iea şi să fugă în Polonia. Şi de pe drum a scris hanului că să nu-i pară rău că nu l-a vestit, căci n'a avut timp, întâiu fiindcă ar fi întârziat din drumul său şi al doilea fiindcă Halinski şi Visnowiski s'au lăudat, că de nu-l vor ucide şi pe el ca pe frate-său (pe care-l omorîse Visnowiski), nu se linişteşte lumea.

Ajungând Sapieha la Orheiu, s'a întâmplat acolo cumnatul lui Halinski, anume Smeghelski, şi a prins pe Sapieha şi l-a închis acolo; în urmă l-a adus la Bender şi l-au predat ceilalţi nobili în paza Suedezilor. Iar când l-au prins, au găsit asupra lui conceptul scrisorilor pe cari le trimisese lui August şi cari spuneau astfel: «Afacerile noastre merg bine, numai să trimiteţi mai curând banii pe cari i-am făgăduit hanului şi să trimiteţi şi paşei cevà bani, căci el e cam lacom şi ne va face trebile.»

Arătând paşei acest concept, paşa a răspuns: «De ce nu l-aţi omorît? el e vrednic de moarte, că de când a venit aici, a încurcat lucrurile şi tot ce s'a întâmplat, el e de vină.»

Iar după 3 zile l-a cerut paşa dela Suedezi şi i l-au adus 3 Suedezi la palatul paşei, fără să fie încins cu sabie la cingătoare, după obiceiul Polonilor, şi fără pistoale la cal, numai cu tocurile goale, ţinându-l Suedezii ca pe un nebun. A început paşa a-l întrebà: «De ce ai fugit?» Sapieha a răspuns zicând: «Mi-a fost teamă, că m'au amenințat că au să mă ucidă ca şi pe fratele meu, pe care l-a ucis Visnowiski». Atunci paşa a poruncit să meargă să şadă la conacul lui, şi nu la închisoare unde erà înainte, dar să fie tot în paza Suedezilor. Şi mergând la conacul său, au pus Suedezii de-l păziau şi nu lăsau pe nimeni să-l întâlnească.

Sapieha spuneà: «N-am părăsit eu pe Suedezi, ci ei m'au părăsit pe mine. Cât timp erà regele aici, n'am văzut un ban dela el, ba îmi luase şi slujba mea şi o dăduse lui Visnowiski, adică hătmănia Litvei; dar eu totdeauna am spus şi spun, să gonească pe Ruşi din Polonia».

A stat Sapieha închis până la 11 ale lunii Martie, când a venit imbrihorul şi a luat pe han dela Căuşani să-l ducă la Adrianopol, şi în ceasul când a plecat, hanul a trimis pe un ciohodar numit Aputula la Bender şi a luat pe Sapieha din paza Suedezilor, cu poruncă dela Ismail Paşa, şi l-a dus la Sultanul fiul hanului. Iar ciohodarul

hanului, care a luat pe Sapieha din Bender, aveà poruncă dela han, să vie după el şi să-i spuie dacă paşa i l-a dat ori ba. Şi după ce l-a predat Sultanului, ciohodarul s'a dus pe urma hanului şi i-a spus că l-a luat şi că l-a lăsat Sultanului.

A şezut Sapieha la Căuşani cu Sultanul dela 11 Martie până la 25, când a venit vestea că hanul a fost surghiunit şi, în ceasul când paşa a primit vestea despre surghiunul hanului, în acelaş ceas a trimis Solkolagasi din Bender la Căuşani, să iea pe Sapieha, dar Sultanul nu i l-a predat, ci i-a dat drumul de acolo şi s'a dus în Polonia.

La 26 Martie a venit şi Mehmet-Bey, salahor împărătesc, fiul lui Jesir Mustafa-Paşa. şi a adus lui Ismail-Paşa poruncă împărătească, să meargă la Azac ca muhafir, adică păzitor al castelului; iar la Bender, în locul lui Ismail-Paşa, a pus pe Apti-Paşa, care erà la Sofia. La 30 Aprilie a sosit Apti-Paşa la Bender; cu dânsul erà şi un capigibaşa, cu numele Ali-Aga, care aveà poruncă împărătească să iea toată averea lui Ismail-Paşa şi *tuiurile* lui şi să-l surghiunească în castelul dela Sinope, şi aşà a făcut. Luându-i averea, l-a surghiunit pe el, cu 6 oameni, la Sinope după porunca împărătească.

Iar regele Suediei, mergând dela Bender la Demirdesi, a stat acolo toată vara până la 15 Octomvrie 1713. In urmă voind împărăţia ca el să se mute la Ţarigrad, l-au trimis la Didimotihon (Dimotica) şi a stat acolo toată iarna şi vara până în August. Iar la 15 August, când au tăiat capul reposatul Constantin Voevod, a întâlnit trimisul Suedezului pe împărat şi luându-şi rămas bun a plecat şi s'a dus la regele lui; împărăţia a orânduit pe Mustafa-Aga capigibaşa şi Isuf-Aga capigibaşa şi un turnagibaşa ca să-l ducă în ţara lui prin Ungaria, numai cu oamenii lui, Suedezii, câţi îi aveà lângă el, şi cu cazacii hatmanului Filip. A trecut prin Valahia, trecând Dunărea la Giurgiu, pe timpul domniei din Ungrovlahia a prea înălţatului domn Ştefan Cantacuzin Voevod în anul 1714. Numitul domn a orânduit boieri să-l petreacă până la hotarele Valahiei, iar pentru îngrijirea hranei zilnice pe domnul Radu Popescu, mare vornic al Târgoviştei, şi pe domnul Grigore Ţărigrădeanul, fost mare căpitan al Focşanilor, şi pe domnul Drăghici Ştriban (Şerban ?), fost ceauş al aprozilor. Mergând regele până la un târg al Valahiei numit Piteşti, a stat acolo 20 de zile, până s'au pregătit lucrurile de cari aveà nevoie, în luna lui Octomvrie. Avea cu dânsul oameni de ai lui 1300, şi i-a împărţit în patru părţi, şi s'a amestecat şi el cu ei de nu ştià nimeni unde se aflà. Când întrebau pe cei dinainte, spuneau că e în urmă, şi când întrebau pe cei din urmă, spuneau că e înainte, şi astfel a trecut hotarele Valahiei şi Ungariei şi n'a înţeles nimeni când a trecut; nici boierii, nici Turcii n'au înţeles cu cine şi când a trecut, ci au mers împreună cu cei din coadă şi i-au întovărăşit până la hotare şi s'au întors. Cu acest chip a trecut prin toate locurile, până când a ajuns în ţara lui.

Regele Stanislav care erà la Bender, a stat acolo până la 23 Iulie 1713; Turcii erau îndemnaţi de scrisorile Polonilor rebeli, cari le scriau că toată republica Poloniei ţine cu dânşii, şi că de frica lui August nu îndrăznesc să se arate, dar când s'ar apropià ei de hotarele Poloniei cu armată puternică împărătească, toţi vor alergà la dânşii, cerând într'un glas să puie pe Stanislav rege.

Turcilor părându-le bine, că de vor face început să puie pe Stanislav rege în Polonia cu voia republicei adică a aristocraţiei, apoi are să rămâie şi pe viitor un drept al lor, şi având şi un alt scop ascuns, au găsit cuvânt că vroesc să dreagă castelul Hotinului şi au orânduit armate, făcând supraveghetor pe Topal Isuf-Paşa şi pe Kaplan Gherai Han (pe care-l puseseră în locul lui Dovlet Gherai, fratele-i mai mare) cu Apti-Paşa seraskerul Benderului, şi au luat şi pe Stanislav şi pe nobilii Poloni de pe lângă el şi au plecat din Bender.

La 3 August s'au întâlnit la Zagaratza hanul şi Apti-Paşa seraskerul cu Topal Isuf-Paşa şi cu prea înaltul şi strălucitul stăpân şi domn a toată Moldovlahia domnul

domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod, căci și Înălțimea Sa fusese rânduit la Hotin și plecând din Iași a venit la Zagaratza.

Iar pe drum, pe când mergeau dela Bender la Zagaratza, spuneau Turcii despre Stanislav și ceilalți Polonezi, că hanul îi duce ca să-i împace cu republica și cu August, ca să nu intre Polonii la bănueală că de ce l-au luat cu dânșii; acestea le spuneau mai ales unui trimis al aristocrației, care venise la han, pe când eră la Chișinău. Dar sosind sus numiții, hanul și pașalele, la Zagaratza și întâlnindu-se toți acolo, și asigurându-se că republica ține cu August și nu cu Stanislav și cu rebelii, ca să nu se iște nici o dihonie, au trimis îndărăt pe Stanislav la Bender cu ceilalți Polonezi. Iar Turcii s'au dus la Hotin și au început să-l dreagă, ca să nu rămâie de minciună, dar nu că aveau de gând să-l dreagă, și în acest chip a fost reparat.

Stanislav cu ceilalți nobili rebeli, după ce s'au întors la Bender și au văzut că dela Turci nu au nici o nădejde, nobilii au plecat unul câte unul în țara lor, iar Stanislav a stat la Bender, din August, când s'a întors dela Hotin, până în Iunie; apoi, la începutul lui Iunie, a plecat și el din Bender și trecând prin Iași în Ungaria s'a dus.

S F Â R Ș I T.

III.

EFEMERIDELE

SCRISE CU MÂNA SA DE BANUL CONSTANTIN CARAGEA

1777—1811

Traducere de G. Murnu.

I.

1 Septemvrie 1777 până la sfârşitul anului 1780.

SEPTEMVRIE 1777.

In 3, Duminecă, prea înălţatul meu Domn Grigorie Alexandru Ghica Voevod m'a înaintat la slujba de mare comis, iar agia a primit-o boierul, fostul mare paharnic Isac Ralet.

In 11, Luni, cu voia domnească am ieşit din Iaşi cu nepotul meu boierul divitar Iorgache Caragea, ca să schimbăm aerul spre întărirea sănătăţii mele, fiindcă amândoi suferiam de friguri de a patra oară.

In 13, Vineri, am sosit în ţinutul Neamţului, după ce am colindat în treacăt prin Cârligătura şi prin Roman, şi am poposit în satul Mărgineni, care este moşia părintească a prea nobilului boier spatarul Lascarache Roset, ginere celebiului Lucache Ianculeu, unde domnia-sa îşi are aşezarea şi curtea, Dumnezeu să-l ţie! Ne-a primit cu cea mai călduroasă ospeţie şi îngrijire, dându-ne cele mai bune odăi ale sale şi din belşug toate cele trebuitoare şi ostenindu-se toată ziua ca în tot chipul să ne risipească mâhnirea pricinuită de boală, adică cu vânat şi cu plimbări prin împrejurimi şi cu însoţirea sa înveselitoare şi nobilă.

In 29, Vineri, seara petrecând boierul cămăraş Costache la curtea boierului mare vistier Iorgache Balş, a aflat că unii boieri au fugit la Hotin. Ştirea aceasta o aduse o slugă a boierului vistier, zicând că i-au văzut cu ochii lui trecând Prutul. Drept care şi boierul cămăraş n'a întârziat, la întoarcerea lui la curte, să vestească numai decât Măriei-Sale trezindu-l, deoarece erau încă ceasurile şase de noapte şi se culcase. Auzind această întâmplare Măria-Sa n'a crezut-o şi a întrebat pe domnia-sa: «Oare să fie adevărat?» Domnia-sa i-a răspuns, că este foarte adevărat, pentrucă omul îl văzuse, şi aşă a fost lucrul.

In aceeaş zi se uşurase şi Domniţa Roxandra, născând un copil. A venit şi boierul hatman Iorgache pentrú a-şi luà rămas bun dela Măria-Sa, şi a cerut voie să se ducă la Holboca pentru nişte trebi casnice.

In 30, Sâmbătă, dimineața a scris și dela Hotin capuchehaiaua de acolo Panait, că boierii sosiră și l-au înștiințat ca să le pregătească gazdă; ei erau următorii: din Neamț marele logofăt boierul.... Bălănescul, cu marele paharnic boierul.... Dermanescul (pe care Măria-Sa îl bătuse în falangă de câteva zile), iar din Suceava clucerul boier Mihalache Balș cu medelnicerul Iorgache Cananău; iar din Hârlău marele spătar boierul Iorgache Cantacuzino, și din Botoșani boierul banul Grigorie Balș și alții, cari scriseseră prea înălțatului Suleiman-Pașa, comandantul Hotinului, cerând și dela Măria-Sa conac. Acesta a poruncit de le-au pregătit nu numai în cetate, ci și afară, ca să se așeze ori unde le-ar fi plăcut. Domniile-lor însă au ales să stea afară și ducându-se ca să se închine Măriei-Sale, i-a primit cu cea mai mare bunăvoință și îngrijire, îndemnându-i ca să șadă toți pe canapeà și dându-le dulceață și cafeà. Asemenea i-a primit și Suleiman-Efendi, care le-a dat și ciubuc; acesta se pare că aveà dinainte știre și că schimbă scrisori cu domniile-lor; doar și știà toate câte se petreceau în Iași și erau vrednice de știut. Iar pomeniții boieri, neputând vorbi curat turcește, aveau ca tâlmaciu pe un călugăr anume Dometian, care fusese necăjit mai de mult de al treilea logofăt Hristodul și mai apoi fugar în Lehia. In aceeaș zi dimineața a început Măria-Sa să cheme pe unii boieri la sine în spătărie și să-i întrebe. Boierul spătar Dopasta se zice că i-a spus, că: «Nu cred, Doamne, să se fi întâmplat un astfel de lucru, întru cât eu nu am știre.»

In aceeaș zi spre amiazi oblicind Măria-Sa mai bine lucrul, și tulburându-se tot mai mult, a trimis și a înștiințat pe boierul logofăt Ioniță Cantacuzino, care, măcar că hotărîse de cu seară ca să nu se mai ducă la curte (ceea ce o spusese și boierului vornic Dimitrașcu Sturza) din pricina unor repetite *afronturi* ce-i făcuse Măria-Sa în vremea asta și din cari cel din urmă erà cu privire la străini, despre cari îi spusese ca să-i ridice să dea răvaș în potriva serdarului Saul, plângându-se de toate câte suferă din parte-i pe fiecare zi: aceasta au și făcut-o sus numiții arătând adevărul curat, dar Măria-Sa a însărcinat pe căminarul Schiliți Dimitrache, care le-a răspuns, din porunca Măriei-Sale, zicându-le să meargă ca să ceară iertare din partea serdarului, căci astfel se vor pedepsi, și ei temându-se cu drept ca nu cumvà acesta să caute a se răsbună pe dânșii, au fugit la curtea boierului logofăt jeluindu-se de rușinea ce le-a făcut domnia-sa. Cu toate acestea însă el s'ar fi dus, dacă nu s'ar fi îmbolnăvit de supărare și dacă n'ar fi fost silit să scoată sânge din piciorul său în acea zi. Văzând Măria-Sa, că domnia-sa nu puteà să meargă, a trimis de au înștiințat pe boierul hatman Iorgache, nepotul său, odată și de două ori, dar nu l-au găsit, căci lipsià fiind la Holboca la boierul spătar Mateiu Ghica, care auzise ce se întâmplase cu prea luminata Domnița Roxandra Sturza (care și aceasta se dusese acolo spre a-și luà rămas bun), și întorcându-se spre seară la Iași se duse numai decât la Măria-Sa. Acesta îndată l-a întrebat unde erà, și răspunzând domnia-sa, că erà la Holboca și că se întorsese acum de acolo, l-a mai întrebat astfel: «Ai auzit de mofturile lor?» Da, Doamne, i-a zis și domnia-sa. «Nebunii de ale Bălănescului și ale spătarului Iorgache Delianu.» Atunci i-a zis domnia-sa: «Nu mi se pare, Doamne, ca lucrul să fie hotărîrea unora, ci, precum am auzit de ici de colo, cred că e făcut după înțelegerea comună, și că sunt toți uniți dela mitropolit până la cel din urmă, ca să se îndrepte la toate hotarele din prejur să-și arate către stăpânitorii lor seculari îndreptățirile și cererile lor.»

Auzind aceasta Măria-Sa, deodată s'a schimbat la față și a rămas uimit și cu gura căscată și a început a zice: «Vezi, copilul meu, să te lămurești și să găsești chip de îndreptare.» Iar boierul hatman răspunse: Nu ți-am spus-o dinainte, că lucrul are să spargă și că nu poate fi vindecat? Acum eu cè pot să fac? Și ce fel de cinste mi-ai dat Măria-Ta ca să pot să fiu de ajutor acum când i-ai amărît și i-ai făcut pe

toți nepăsători, nepăzind jurămintele și făgăduințele tale și întrebuințând ca *miniștri* ai tăi niște astfel de indivizi, cari au nenorocit toată țara cu nedreptățile lor și cu rușfeturile prea din cale afară ce le luau dela fiește care, răsturnând judecățile și făcând interesele ciocoilor?» Dar el ca singur răspuns a auzit dela Măria-Sa: «Destul, copilul meu, nu-mi mai arde inima.» La urmă hatmanul văzând starea foarte nenorocită și slăbiciunea minții lui, i a fost milă și a plecat ca să se ducă să afle ce-i, și să caute de-i cu putință, să îndrepteze lucrul. Dar înainte ca să vie de afară boierul hatman, trimise Măria-Sa pe căminarul Dimitrache Schiliți, ca să se întâlnească cu unii din boieri, pentru ca, aflând prin el cum stă treaba, să încerce a se îmbună și a aveà răspunsul lor, și căută Măria-Sa, ca să împace lucrurile întâmplate, să întrebuințeze ca mijloc pe el cel atât de urgisit și urît de toți boierii îndeobște pentru rușinoasele stoarceri de bani și pentru răutatea sa. Dar acesta n'a putut pune la cale nimic, cu toate umbletele lui încoace și încolo, și nici să afle ceva și nici să intre în vorbă cu cineva pentru îndreptarea lucrului. Pe lângă asta pe la chindie din aceeaș zi a venit și știrea, că vine și prea măritul capugibaș (șambelan) Hisarizade Ahmet-Bei, a cărui sarcină anume n'o cunoșteà Măria-Sa; îi erà necunoscut încă și rangul lui de *mare imbrahor* (deoarece boierii capuchehaiale, adică spătarul Iacovache și cămărașul Iorgache, îi scriau dinainte din capitală, că vine acolo pomenitul capugibaș, ca atât în Moldova cât și la hotare să aducă la cunoștința tuturor încheierea păcii după poruncile împărătești).

Măria-Sa a căutat să afle ceva mai mult despre aceasta dela ispravnicii din calea lui, dar ei îi scriau deosebit unul de altul, precum erà în *aghizul* măritului capugibaș. Numai paharnicul Gregorașcu Leoni, staroste de Putna, a scris că în București s'a sfădit cu Alexandru Vodă Ipsilanti, când l-a întrebat pe acesta în spătărie «dacă o duce bine cu oamenii țerii și dacă ei sunt mulțumiți de cârmuirea Măriei-Sale», la care lucru Vodă îi răspunse, că «Excelența-Sa nu este însărcinat ca să-l cerceteze de aceasta și că dacă este, să-i arate ordinul respectiv imperial.» Și i-a părut rău de răspunsul acesta sec ce a primit și a plecat de acolo cu inimă rea. Afară de asta sus numitul făceà cunoscut, că boierul spătar Manolache Bogdan și boierul ban Gheorghe Sturza, fiind *madrari*, fără nici o cuviință s'au dus spre a se întâlni cu măritul capugibaș. Cu toate aceste Măria-Sa trimise pe marele portar Gavrilache și pe căpitanul lefegiilor Dimitrașcu, fiul lui Filodor, cu câțiva oameni, ca să meargă spre întâmpinarea Excelenții Sale și să-l aducă la conacul său, adică la *beilicul* cel mare (în care, deși ședeà boierul mare postelnic Ventura, încăpuse încă pentru câteva zile). Ceea ce s'a și făcut, și așà a fost găzduit Excelența Sa capugibașul; spuse însă că s'a îmbolnăvit pe drum atât de necazurile drumului cât și de postul Ramazanului, căci erà într'a noua zi de postire.

După împlinirea tuturor acestora, în aceeaș vreme Măria-Sa trimise la Hotin pe pomenitul Gavrilache ușierul cu poșta, dându-i și un rădvan din grajdul domnesc, cu scrisori către prea înălțatul comandant Arnaut-Suleiman-Pașa și către prea măritul *bina emini* Suleiman-Efendi, rugându-i să predeà sus numitului pe boierii ce plecaseră acolo și să nu dea ascultare la spusele lor. A poruncit și portarului să făgăducască 20 de pungi prea înălțatului pașă și 30 de pungi lui Suleiman-Efendi; acestea le-a făcut portarul ajungând acolo, iar Turcii s'au prefăcut că le primesc și îndeplinesc rugarea Măriei-Sale. Dar ei n'ar fi făcut nimic, pentrucă, întâiu, urau peste măsură pe Măria-Sa, mai ales prea măritul Suleiman-Efendi, și căutau numai prilejul ca să-l prigonească; și al doilea, chiar dacă i-ar fi fost prieteni sau dacă ar fi vrut să slujească pe Măria-Sa pentru a căpătà cele făgăduite, cei de acolo nu s'ar fi învoit nici de cum zicând că ei au fugit la dânșii. Drept care s'au și turburat destul de mult văzând

venirea uşierului Gavrilache, şi s'au pregătit să se împotrivească şi să-i apere, dacă i-ar fi chemat superiorii lor. Iar la Iaşi s'a orânduit ca vechil al portăriei mectupciul Costache poreclit Kiani, care mai eră conducător al preamăritului capugibaş. Acest din urmă aveà vreo patruzeci de *paratalii* şi de *ici-agale* cari îl urmau, şi un *haznatar*, numit Ata-Efendi, om cuminte, înţelept şi blând la purtare. Dintre iciagale aveau ascultare pe lângă el Halil-Aga Caftangi, om tânăr, dar ticălos, şi Ahmet-Aga.

După isprăvirea celor ce am spus, s'au întors înapoi boierul hatman Iorgache la Măria-Sa aducându-i la cunoştinţă din partea tuturor boierilor şi a mitropolitului cuvintele lor de îndreptăţiri şi plângere, şi toate nedreptăţile şi ocările ce au suferit din partea *miniştrilor* lui şi altele de felul acesta. La toate acestea Măria-Sa a răspuns că, dragă doamne, nu ştiă că erau aşà mari rele, şi că primeşte orice fel de împăcare, făgăduind să dea şi carte-blanche, ceea ce se numeşte *beiaz*, ca să scrie orice învoeală ar voi dânşii, pe care învoeală el apoi s'o întărească cu jurământ, numai să trimită şi să cheme înapoi pe cei trimişi la Hotin. Şi aşà s'a dus boierul hatman la boieri şi spunându-le cele de mai sus din partea Măriei-Sale, deşi nu dădeau credinţă făgăduinţelor lui, s'au înduplecat să trimită pe boierul cupar Ioniţă Cananău, nepot al mitropolitului, cu o scrisoare a lor comună către boierii dela Hotin, ca să se mărginească aici şi să nu se mişte mai departe. Această ştire o aduse iar boierul hatman ca s'o împărtăşască Măriei-Sale şi să-l îndemne să dea vreo cinci sute cincizeci de groşi sus pomenitului pentru cheltueli ale lui, pentru ca acesta, încurajându-se, să poată vorbi cu tărie către cei de acolo şi să le spuie, cum că «iată că Măria-Sa s'a muiat faţă de dânşii, şi i-a dat numai lui o astfel de sumă pentru osteneala ce a făcut.» Dar domnia-sa n'a izbutit să puie la cale nimic, ba chiar nici n'a putut să-l înduplece în vreun chip ca să dea vreun ban. Numai la urmă i-a zis: «Dă-i ceva şi apoi ţi le dau eu.» Măria-Sa zise domniei-sale, că adoua zi dimineaţa are de gând să meargă afară la biserica mare, ca să nu arate că s'a turburat, şi altele de felul acesta. Cu toate acestea s'a întors boierul hatman la casa boierului logofăt Ioniţă Cantacuzino, şi acolo neavând alţii a luat 250 de groşi din banii şcolii şi dându-i cuparului din partea Măriei-Sale împreună cu o scrisoare comună, i-a zis să pornească dimineaţa spre Hotin şi asta s'a făcut.

Boierii aşà dar lucrau în chipul spus mai sus, iar Măria-Sa scrià în capitală, asemenea şi căminarul Schiliţi, către care se zice că ar fi spus: «Mare încurcătură, căminarule!» şi a răspuns domnia-sa: «Nimic, Doamne; aceasta nu e decât sgomot trecător. Măria-Ta caută a scrie spătarului Iacovache să-ţi trimită cât mai curând fermanurile ce ai cerut şi îţi vei răsbună pe ei.» Şi aşà numai cu aceste scrisori au pornit la drum pe călăraşi către miezul nopţii.

OCTOMVRIE 1777.

La 1, Duminecă, dimineaţa a ieşit Măria-Sa după obiceiu ca să meargă la biserica cea mare, dar eră foarte turburat şi dus pe gânduri. Ba chiar se zice că n'ar fi dormit de loc. Au venit şi boierii cu mitropolitul şi după ce au ascultat slujba dumnezeească, au intrat în spătărie şi au băut cafeà. Către ei a vorbit el pe faţă astfel..... După aceea a oprit numai pe mitropolit, iar Prea Sfinţia Sa i-a spus nedreptăţile şi necuviinţele ce s'au întâmplat în această vreme a domniei lui. Iar Măria-Sa îi răspunse că nu le ştiă şi că acum, când le află, e gata şi voios să înlăture relele după cum se va găsi cu cale, şi că pe viitor va da afară pe postelnicul Ventura, pe căminarul Schiliţi şi pe al treilea logofăt, pe Hristodul, adică pe *miniştrii* lui, şi că de aici încolo se va purtà cum se cade, numai să împiedice mişcarea ce se pusese la cale. Apoi a vorbit şi cu toţi ceilalţi boieri, cu fiecare în deosebi, şi le-a spus tot aşà. Şi aşà au

hotărît a trimite la Hotin pe boierul vornic Ioniță Sturza și pe boierul vornic Nicolae.... Răznovan, ca să se ducă și să aducă înapoi pe boieri înduplecându-i. Ceea ce s'a și făcut pe la amiazi; au pornit de aici cu o scrisoare comună către domnia-lor, asemenea aceleia ce fusese trimisă prin cuparul Cananău.

După acestea Măria-Sa se duse înăuntru și trimise îndată pe boierul doctor Fotache, ca să cerceteze pe preamăritul capugibaș Bei-Efendi și să vadă dacă acesta erà bolnav sau se face că i-e rău [1]). Intorcându-se domnia-sa (că erà chiar așteptat și la masă), a zis că e în adevăr bolnav și că l-a găsit cu pulsul prea slab, și deși nu are călduri, totuși e foarte slăbit, și ziceà că aceasta vine atât dela călătorie cât și dela postul Ramazanului. Mai spuneà signor Fotache, că prea măritul capugibaș se plânge că Măria-Sa nu s'a dus să-l viziteze, în vreme ce Alexandru Vodă îl prevenise și se dusese el întâiu la conacul său ca să-l salute, fără să fi fost bolnav și deși el nu-l iubește într'atâta și nici nu este prieten al Măriei-Sale. A zis pe lângă asta că este și prea bun și foarte darnic, căci îi dăduse 16 *nisfiele* pentru îngrijirea-i medicală, și altele de felul acesta, și așà s'au sculat dela masă. Dar Măria-Sa n'a mâncat nimic, fiind foarte neliniștit și întristat. A intrat numai în odaia lui și a trimis iar de au înștiințat pe mitropolit și pe ceilalți boieri, cărora le-a făgăduit să le facă tot ce ar fi cerut. Dar ei nu i-au dat încredere, imputându-i că și atunci când a luat domnia le-a făgăduit aceleași lucruri și n'a îndeplinit nimic; bà chiar logofătul Lupul Balș erà neîmpăcat, zicând că acum când se află la această împrejurare făgăduește multe, apoi însă nu se ține de loc de cuvânt și poate chiar să ne prigonească, și la aceasta cine se face chezaș? Și dacă se învoește ca boierul hatman Iorgache Ghica să se facă postelnic și chezaș, bine; iar dacă nu, ei nu se vor astâmpărà niciodată și nici nu vor da crezământ făgăduințelor date de Măria-Sa. Măria-Sa, pe de altă parte, ziceà către boierul hatman, că fiindcă are să dea afară pe postelnicul Ventura și pe ceilalți, să înduplece domnia-sa pe fratele-i cămărașul Costache să primească postelnicia. Dar domnia-sa îi ziceà, că acela nu o primește în nici un chip și că rămâne să facă postelnic sau pe aga Ralet sau pe comisul Caragea; cu toate acestea las' să-l cheme și Măria-Sa singur și să vorbească cu el, și poate să-l înduplece. Chemându-l ca să vorbească cu el, în urma altor cuvinte, i-a spus să îndemne pe boieri ca să dea zor boierului hatman Iorgache să primească postelnicia. Acelaș lucru a spus și hatmanului Ilie Catargi, ginere după fiica sa Domnița Elenca, și așà toți boierii cu mitropolitul s'au adunat la mitropolie, ca să se sfătuească și să înduplece pe boierul hatman Iorgache să primească postelnicia, dacă-i place să împace lucrurile.

Intre acestea Măria-Sa prin secretarul Hafiz-Efendi trimiteà felurite vorbe către capugibaș și îi ziceà între altele, că îl roagă să-l ajute în chestia fugii boierilor. Iar acesta i-a răspuns să nu ducă nici o grije de aceasta, și că va îndrepta lucrul, și mai ales acum când are sarcina de a se duce la Hotin, îi va trimite înapoi în lanțuri de acolo la Măria-Sa, și să nu-și bată capul pentru asta; dar că-i pare rău că, fiind în zăcere, nu se poate întâlni cu un ceas mai înainte cu Măria-Sa, ca să puie la cale lucrul. Aceste auzind Măria-Sa, s'a hotărît să meargă seara tiptil spre a se întâlni cu prea măritul agă; aceasta i-a făcut-o cunoscut iară prin acelaș secretar, după aceea și cu portarul Costache Kiani.

Aflând oamenii lui, anume căminarul Schiliți și Hristodul, al treilea logofăt, că are de gând a se duce la preamăritul cupugibaș Bei-Efendi, au căutat să-l oprească

[1]) Caragea adaugă la margine: «In vremea când doctorul erà acolo, beiul a înștiințat pe Măria-Sa prin Kiani, că «tare îl roagă să-i pregătească o trăsură, bà chiar cu geamuri, și să fie gata dacă se poate până dimineața, pentrucă el are de gând să plece numai decât a doua zi.»

zicându-i că nu e bine ca în aceste împrejurări să se ducă Măria-Sa la conacul lui noaptea și tiptil, ci numai dimineața să aibă fățișă întâlnire cu el în spătărie, și după ce va ceti poruncile împărătești ce le are la îndemână, apoi să stea de vorbă cu el și în particular, și să-i ceară ajutorul și ocrotirea. Dar n'au putut să-l înduplece, și prin urmare el a început a se pregăti, poruncind să-l însoțească al doilea cămăraș cu 3 feciori, 4 ciohodari, capul tunarilor cu patru pușcași, al treilea comis Iorgache, care să pregătească și careta lui numai cu doi telegari, lucru ce s'a și făcut.

In vremea asta a venit și boierul logofăt Vasile Razu și a raportat Măriei-Sale că aga a trimis de l-a înștiințat ca să meargă la conacul lui, deoarece îl cunoștea din rândul celălalt când a trecut prin Iași, fiind conducătorul (mihmandarul) Excelenței Sale ambasadorului Repnin, și că vrea să se întâlnească cu el având a-i vorbi, și că ce fel e porunca Măriei-Sale, să se ducă ori nu? Măria-Sa i-a spus să se ducă, dar singur și nimenea altul; dar că acum se duce Măria-Sa și să aștepte până când va plecà dela el, și apoi să se ducă dânsul. I-a mai zis: «Ce măsuri crede el că sunt bune de luat față de întâmplările de față?» [1]) Domnia-sa i-a răspuns că: «Eu ți-am spus-o de multe ori, Doamne, că e ruptură și să iei măsuri dinainte, dar Măria-Ta nu m'ai ascultat. Deci acum socotesc numai una, că dacă vei înlătură pe miniștrii Măriei-Tale, cari au făcut atâtea ticăloșii nespuse, poate se vor îndreptà lucrurile.» Gândindu-se domnia-sa că nu-i mai rămâne vreme să se ducă la agă, deoarece erau atunci 2 ceasuri de noapte, a plecat ca să se ducă la conacul lui, cu gândul ca să se întâlnească cu el a doua zi. Pe drum l-a ajuns un bostangiu al agăi și un portărel și l-au întors zicându-i, ca numai decât să se ducă acum și că-l vrea fără doar și poate prea măritul agă. Și așà întorcându-se, a văzut careta Măriei-Sale la curte, și vrând să iasă și domnia-sa, bostangiul i-a zis, că are poruncă să-l oprească de a intrà la curte. Domnia-sa i-a răspuns, că: «Eu nu aștept aici, dar mă duc la celelalte beilicuri, până când va fi slobod prea măritul agă, când va plecà Domnul.»

Iar Măria-Sa (cum am spus), după ce s'a pregătit, a luat și un giuvaer de ceasornic, cu un lanț asemenea, ca să-l dăruească agăi. A chemat și pe nepotul său cămărașul Costache, și l-a îndemnat să se ducă să facă orice va puteà și să miște orice piatră, ca să înduplece pe fratele lui să primească postelnicia spre a potoli lucrurile. Acesta i-a răspuns cele cuvenite și a adăugat că: «De ce să se supuie atâta Măria-Sa, ca apoi să urmeze atâtea neplăceri din partea miniștrilor lui și să ajungă lucrurile în așà hal, încât să nu mai poată fi descurcate?» La acestea Măria-Sa a răspuns cele cunoscute, că adică nu le știà, și altele de felul acesta. Pe lângă asta i-a spus cămărașul, că e bine ca să nu meargă la capugibaș, iar Măria-Sa i-a răspuns, că: «Nu se poate, fătul meu, fiindcă eu l-am înștiințat, și trebue să mă duc, deoarece am nădejdea, ca și prin el să aduc o îndreptare oarecare.» Și așà a intrat în careta lui cu doi telegari pe la ceasurile 1 de noapte, și s'a dus la beilicuri, unde îl așteptà secretarul Hafiz-Mohamet-Emin-Efendi și doctorul Fotache și portarul Kiani. Prea măritul agă l-a primit în picioare afară în sală, și l-a dus în odaie, unde au șezut și numai-decât au adus cafeà, după obiceiu. Cât despre ciubucuri, a zis că nu are și a cerut iertare, adăugând că e greșala lui Kiani care nu s'a îngrijit să le pregătească. Cea dintâi vorbă a fost aceasta: Măria-Sa i-a spus, că spătarul Iacovache îi scrie, că este prieten și ocrotitor al Măriei-Sale. «Da, răspunse preamăritul agă, și acum la plecarea mea mi s'a spus că a venit la conacul meu ca să mă întâlnească și nu m'a găsit.» A șezut și secretarul, și după ce au băut cafeaua, au ieșit toți afară și s'au

[1]) La margine Caragea a notat acestea: «Să se știe, că boierul logofăt Vasile Razu nu se potrivià celorlalți boieri nici odată în prigonirea domnilor.»

retras la o parte; asemenea și secretarul, care a șezut cu doctorul Fotache pe sofă și vorbiau; iar pe ceilalți, adică pe al doilea cămăraș, pe al treilea comis și pe capul tunarilor, i-au luat ciocadarii în odaia cafelelor și le-au dat ciubucuri și cafeà. N'au rămas decât numai doi ostași cu puști cari străjuiau la ușa odăii. Iar cămărașul Costache a ieșit dela curte și s'a dus la boierul marele logofăt Ioniță Cantacuzino, unde a povestit convorbirea ce a avut cu Măria-Sa. Și spunea boierul logofăt cu nevasta lui că, dacă fratele lui, hatmanul, nu va primi postelnicia, ar trebui cel puțin să o primească deocamdată domnia-sa, ca să se îndrepteze lucrurile, și așà, fără a zăbovi mult acolo, s'a intors la curte, ca să vadă ce a mai făcut Măria-Sa și că, dacă se va întoarce dela agă și-l va căutà, să fie de față. Ducându-se acolo, a întâlnit pe secretarul turc, pe haznatarul aga Ata-Efendi și pe unii bostangii înarmați, cari pecetluiau odăile lui și anume cămara, asemenea și pe boierul logofăt Razu îmbrăcat cu un conteș *nafe* și stând aproape de ei. Secretarul turc îl chemă pe el numindu-l bei și zicându-i: «*bei neredediz.*» Boierul cămăraș văzând așà dar o asemenea neprevestită și neașteptată împrejurare, a rămas uimit, și s'a gândit că nu e nimic altceva decât mazilie și că Razu e Domn. Dar nu puteà să afle cevà, de vreme ce nici sus numiții nu i-au vorbit nimic, și nici întrebându-i cu dibăcie și pe ascuns n'a primit dela dânșii un răspuns. Stăteà dar uluit și privià cele ce se petreceau, și în prea marea-i turburare neștiind ce erà de făcut, a stat amuțit.

Toți ceilalți boieri se adunaseră cu câteva ceasuri înainte la mitropolie, unde erà și boierul hatman Iorgache și se sfătuiau asupra stării de față a lucrurilor; vorbiau despre alte multe și de suferințele ce au avut cu toții de o potrivă în acest timp al domniei Măriei-Sale, și că acum, în împrejurările în cari se află, primește orice i-ar propune și iscălește învoelile, dar pe urmă nu păzește nici una, căci aveau dovada în faptul că n'a păzit nici una din făgăduelile ce le-a făcut în vremea când a luat domnia; ba chiar mai mult încă: pe cei ce-l ajutaseră atunci și erau de partea lui, nu numai că nu i-a cruțat, ci le-a și dat mii de cuvinte ca să se plângă cu dreptate, și așà nu pot fi siguri din partea Măriei-Sale în urma pasului făcut de ei și după ce s'au arătat dușmani ai lui pe față. Dar rămâne un singur lucru pentru a se liniști, ca el să jure în fața lor, a mitropolitului și a boierilor, că va păzi și va îndeplini făgăduințele lui fără știrbire sau că pentru aceasta trebue ca boierul hatman să se facă chezaș, primind și postelnicia. Dar domnia-sa auzind aceste, și gândindu-se la cele viitoare și știind foarte bine nestatornicia și dispoziția Măriei-Sale, n'a vrut să primească cu nici un chip, și mai apoi, după multă pierdere de vreme, pe când unii stăruiau, iar domnia-sa se împotrivià cu o neabătută îndărătnicie, le-a spus în sfârșit că: «Dacă mă veți zori mai departe, eu părăsesc țara voastră și toate, și mâne plec singur cu două slugi slobod și mă duc la București deadreptul, și de acolo trimit și-mi iau lucrurile, iar domnia-voastră faceți ce voiți.» Văzând dar și domnia-lor că el rămâne neschimbat și neîmpăcat, și că nu sunt în stare să-l câștige cu rugămințile ce-i făceau, au lăsat pe boierul aga Iorgache numit von Bals ca să-l înduplece cu tertipuri și prin oratoria și elocența lui. Intre aceastea, pe la 3 ore din noapte, pe neașteptate ca printr'o mașină oarecare văd că se deschide ușa odăii cu o nespusă repejune și intră înăutru un om de rând foarte turburat și nu zice alt nimic decât: «*părinte* (adică vlădică), scoală-te că te caută la curte împreună cu ceilalți boieri.» Toți au rămas uimiți și zăpăciți, neștiind ce să înțeleagă, nici ce înseamnă aceasta și cine-i caută. Deci se uitau unul la altul cu gura căscată și în cea mai mare tăcere, fără ca cineva dintre ei să poată rosti vreun cuvânt. La urmă venindu-și în fire boierul hatman Iorgache a întrebat pe sus numitul zicându-i: «și cine ne caută la curte!» Acesta răspunse: «Razu.» Atunci a început a bănui domnia-sa, că ei urziau un complot și-l

ţineau în taină, şi aşà a început a se înverşunà şi a se plânge către boieri zicându-le că: «nu credeà nici odată că erà de nevoie din partea domniei-sale un astfel de lucru şi că sunt atâţia ani de când trăeşte cu dânşii şi l-au cunoscut ca prieten nefăţarnic şi cu cuget curat; de ce dar să-şi bată joc de dânsul în chipul acesta?» Şi altele de felul acesta, la cari cuvinte unii se jurau că n'au de loc ştire şi alţii izbucniau în râs în faţa acestei împrejurări curioase şi ciudate. Şi pe când se găsiau în starea aceasta, iată vine şi un alt seimen al curţii, care de asemenea cu foarte mare zor şi grabă chemà pe nume pe boierul hatman Iorgache şi pe ceilalţi boieri cu mitropolitul ca să se ducă acolo. Fiind întrebat şi acesta, de cine a fost trimis şi dacă s'a întors Măria-Sa dela aga, a răspuns că Măria-Sa nu s'a întors, şi că el a fost trimis de Razu şi de bostangii şi de Turcii cari erau acolo, ca să-i cheme. Auzind domnia-lor răspunsul acesta, abià atunci au început a bănui mazilirea Măriei-Sale şi a-şi da fiecare cu socoteala. Cu toate acestea nici unul nu cutezà să facă începutul ca să se ducă la curte. La urmă boierul hatman, cu toate că erà chemat anume şi, ca nepot al Măriei-Sale, aveà multe de bănuit într'o asemenea împrejurare, a început să îndemne şi pe ceilalţi precum şi pe mitropolit să se ducă, şi astfel intrând în careta lui cu boierul vornic Dimitraşcu Sturza a pornit întâiul; dar l-au urmat şi ceilalţi, asemenea şi mitropolitul. Sosind la curte au găsit porţile închise şi nu auziau altceva decât numai un sgomot şi răsunet de felurite glasuri nedesluşite. Şi aşteptând afară peste un ceas, abià la urma urmei li s'a deschis, şi urcându-se sus, au găsit pe boierul logofăt Vasile Razu îmbrăcat cu conteş cu blană de vulpe, şi pe haznatarul agăi cu secretarul său şi cu unii bostangii înarmaţi pecetluind odăile. Şi el nici n'a salutat pe cei veniţi şi nici nu le-a zis nimic; iar ei nu îndrăzniau să-i întrebe, ci minunându-se de aceste fapte, urmăriau în cea mai mare tăcere cu turburare şi mâhnire pecetluitul odăilor, neputându-se dumeri asupra acestor lucruri şi neştiind ce are să fie cu dânşii, pentru ce i-au chemat şi cine-i Domnul. S'au dus şi ei la harem, unde de asemenea au pecetluit odăile şi lăzile şi toate lucrurile de acolo, atât ale prea strălucitei Doamne Domniţe Ruxandra şi ale beizadelelor, cât şi ale slugilor şi slujnicelor. Apoi au ajuns în odaia dintre locuinţa femeilor şi a bărbaţilor şi după pecetluirea tuturor lucrurilor au şezut acolo, unde boierul logofăt Razu a stat înaintea prea sfinţitului mitropolit, din care lucru au început a-şi da cu socoteala, mai ales că cei ce erau cu haznatarul îl numiau bei, că domnia-sa erà Domnul. Iar el, ori de câte ori atunci se apropià de boierul hatman, nu-i spuneà alt ceva decât să se uite la încălţămintea lui care erà sângerată. In vremea asta aga haznatarul a trimis ca să dea de ştire prea măritului capugibaş că pecetluirea e gata şi că boierii cu mitropolitul aşteaptă la curte. După aceea a venit şi capugibaşul pe la ceasurile 8 noaptea, şi l-au primit în spătăria de afară. Şi după ce a şezut, a început vorba zicând, că erà bine ca *mactulul* (adică cel decapitat) să se fi supus poruncii împărăteşti şi să nu fi stat cu împotrivire, căci aşà nu s'ar fi întâmplat aceasta, mai ales că fiind el prieten al lui nu i-a plăcut ca lucrul să se facă prin el. Intre acestea secretarul turc văzând turburarea sufletească a boierului hatman întipărită pe faţa lui, se apropiè cu blândeţe de dânsul şi abià atunci îi zise, că domnia a moştenit-o boierul mare dragoman Costache Moruzi, cumnat de soră al domniei-sale, şi că şi domnia-sa a fost rânduit caimacam (adică locţiitor), prin înaltă hotărîre împărătească. După cuvântarea ce a ţinut, s'a sculat în picioare prea măritul agă şi a cetit patru înalte porunci împărăteşti. Cuprinsul celei dintâi erà, că puternica împărăţie nu are războiu, şi al celei de a doua, că Domnul Moldovei Grigorie Ghica nepurtându-se potrivit convenţiilor făcute înainte între puternica împărăţie şi Rusia, şi luând dări dela supuşii săraci în vreme ce puternica împărăţie i-a miluit pe aceştia cu scutirea dărilor pe doi ani; pe lângă aceasta, luând ca prilej şi pricină

poruncile împărăteşti şi împovorând pe săraci cu alte dări şi năpăstuiri şi, pe scurt, lucrând în tot chipul pentru câştig ruşinos, a găsit de cuviinţă să-l scoată din scaunul lui şi să-l aducă cu toată casa la Constantinopol. Toate aceste ajungând de multe ori la urechile prea puternicului sultan, au hotărît ca să-l facă mazil. Iar a treia poruncă cuprindeà, că în locul lui numeşte domn al Moldovei pe cel ce-i fala Grecilor, pe preamăritul boier dragoman Constantin Dimitrie Moruzi. Iar a patra poruncă ziceà că orânduieşte ca locţiitori pe următorii boieri, adică: ca preşedinte al caimacamilor pe boierul mare logofăt Vasile Razu, pe boierul mare logofăt Ioniţă Cantacuzino, pe boierul mare Vornic Dimitraşcu Sturza, pe boierul hatman Iorgache, pe boierul mare vistier Iorgache Balş, pe boierul mare spătar Manolache Bogdan.

Mai aveà şi o scrisoare dela Măria-Sa către aceiaşi boieri cuprinzând aceleaşi lucruri. Mai erà încă şi o altă scrisoare către răposatul Domn, pe care însă a oprit-o prea măritul agă ca nefiind de folos; ba chiar nici n'a arătat-o, ci după împrejurare a întrebuinţat-o boierul hatman. După ce s'au întâmplat acestea, pe la ceasurile 10 din noapte a plecat Escelenţa-Sa la beilicuri, la conacul lui, şi fiecare la casa lui. Iar boierul logofăt Razu, după ce a pecetluit toate celelalte porţi ale curţii lăsând nepecetluită numai pe cea mare, şi după ce a pus paznici cu puşti în fiecare parte, precum şi un căpitan cu ostaşi, a plecat şi domnia-sa acasă. Cu toate aceste în vremea asta toţi erau turburaţi, foarte mâhniţi şi cutremuraţi din pricina acestei întâmplări neaşteptate şi neobişnuite, pentrucă niciodată nu s'a întâmplat o asemenea tragedie în Moldova. Stăteau cu toţii trudiţi, nemâncaţi şi nebăuţi şi fiecare se gândià pentru sine, că poate prea măritul agă să aibă şi cu privire la ei alte deosebite porunci, pe cari apoi aveà să le îndeplinească, şi această bănueală îi rodià şi îi făceà să-şi iasă din fire. Pe lângă asta şi mulţimea văzând această jalnică întâmplare s'a turburat peste măsură şi, dându-şi cu socoteală după semnele văzute, răspândià felurite prepusuri, cari împrăştiindu-se în toată ţara au silit pe mulţi locuitori să-şi iea familiile şi să fugă în ţerile învecinate străine, precum din Soroca în Polonia şi din alte hotare în altă parte.

In 2 ale lunii, Duminecă, pe la ceasurile 2 din zi a mers capugibaşul la curte, şi întrunind pe boierii caimacami a început să deschidă lăditele răposatului şi scoţând una câte una lucrurile din ele, le preţuià şi le treceà în catastih. Lucrul acesta a ţinut până seara, şi domnia-lor erau siliţi a posti cu dânsul, pentrucă îi ţineà din scurt şi nu puteau să caute nici de vreo altă treabă a ţerii şi nici de vreo treabă a domniei. Pe la oarele unsprezece au plecat la locuinţa lor ca să mănânce şi domnia-lor fiecare acasă la el ameţit, nemâncat, mâhnit şi tulburat. In aceeaş seară capugibaşul a trimis pe satârbaşul său Halil-Aga în capitală cu capul răposatului, pe care după ce l-au sărat l-au pus în o cutie, şi nu l-au jupoiat după obiceiul lor; iar trupul lui zăceà în aceeaş odaie, unde-l uciseseră, pe jos, gol numai cu un pantalon de in. După 3 zile l-au îngropat noaptea într'o groapă aproape de cuprinsul părţii stângi a grădinii, adică în partea celorlalte beilicuri, şi deşi boierul hatman făgăduise 500 groşi ca să-l iea să-l îmmormânteze, dar nu l-au dat până când a plecat capugibaşul. Nici nu ştià însă cineva unde erà îngropat.

In 3 ale lunii, Marţi, iară la ceasurile 3 din zi, adunând aga pe boierii caimacami, preţuià cu ei lucrurile răposatului. Aceasta a urmat 8 zile în acest chip. In aceeaş zi pe la ceasurile 8 au sosit la Iaşi şi boierul paharnic Manolache, fiul lui Hagi-Cuzi cu scrisori dela prea înălţatul Domn către boierii caimacami. Ei au plecat din capitală pe ascuns în 22 Septemvrie, Vineri, înainte ca Măria-Sa să îmbrace caftanul, împreună cu *gephanegibaşul* prea înaltului Derendeli numit Mehmet-Paşa, care a ieşit ca Vizir-Ciocadar, cu ferman ca chipurile să se ducă la Trapezunta cu altă

sarcină; dar adevăratul scop era ca să însoţească pe sus-numiţii, pe cari îmbrăcându-i turceşte i-a făcut slugi ale lui.

In 4 ale lunii, Miercuri, boierul hatman Iorgache a scris prin boierul paharnic Manolache Cuzi către Măria-Sa întâmplările pe scurt, asemenea şi boierul logofăt Vasile Razu, şi pregătind doi călăraşi ca să-i trimită, nu aveau ferman pentru Poartă ca să-i scoată, nici răvaş de drum. Deci au trimis şi au cerut dela capugibaş; acesta le-a şi răspuns, să-i trimită la locuinţa lui, fiindcă aveà ca să scrie şi el însuş, şi că o să-i trimită de acolo dându-le răvaş de poştă şi de drum. După ce s'au dus acolo călăraşii, el a făcut cunoscut boierului hatman Iorgache că, dacă nu-i va trimite 750 groşi, nu-i va trimite. Domnia-sa văzând că nu puteà să l înduplece cu vorba ca să nu facă astfel de cereri absurde, nedrepte, fu silit să-i trimită suma pomenită, din care capugibaşul oprind 500, a dat 250 baş-ciocadarului *baralalilor* (care a tăiat capul răposatului cu cuţitul ce aveà la brâu) numit Iusuf-Aga, şi l-a trimis pe la 2 ceasuri din noapte împreună cu sus numiţii călăraşi (sau curieri) spre capitală. In aceeaş zi dimineaţă a fugit şi căminarul Dimitrache Schiliţi numai cu sluga lui Ioniţă, şi a trecut dela Cernăuţi în Polonia; asemenea şi al doilea logofăt Hristodul, care vorbià minunat ruseşte şi scrià asemenea această limbă şi traduceà dintr'însa; el erà dela început tovarăşul căminarului Panaiodor, apoi ajunsese şi ministru al răposatului Domn, mai ales de când volintirii au călcat Bucureştiul şi ne-au luat pe noi ca robi, şi de atunci până la sfârşitul tragediei.

In 5 ale lunii, Joi, am venit şi eu la Iaşi dela Mărgineni, unde în 3 ale lunii, Marţi dimineaţa, am primit ştirea tristă despre întâmplările de acolo prin scrisoarea ce mi-a scris-o Iorgache Caramanli, vătaful meu, dela Iaşi şi pe care mi-a trimis-o cu Ioniţă, vătaful comisilor, şi Miercuri dimineaţă plecând de acolo şi spre seară trecând peste râul Siret, am găzduit la casa boierului spătar Enache Miliu la Roman; şi plecând de aici Vineri dimineaţa şi prânzind la Podul-Iloaei, ţinutul Cârligăturii şi crâşma boieresei vistiereasa Ecaterina Catargi, pe la chindie am intrat în Iaşi la casa fruntaşului Alexandru, fiul boierului Foti, unde cel dintâiu dintre prieteni a venit şi m'a întâlnit boierul agă Isac Ralet şi mi-a povestit pe scurt toate întâmplările jalnice şi cu deosebire acea faptă nepilduită de a fi înjunghiat un Domn în statul lui de către un capugibaş, ceeace a înfricoşat pe toţi boierii locuitori din Iaşi şi aproape toată ţara; ba chiar unii dintre boieri se temeau nu cumvà capugibaşul să aibă şi alte porunci ascunse împotriva lor, pe cari ar fi vrut mai târziu să le îndeplinească, şi toţi erau cuprinşi de cea mai mare grijă.

Pe urmă veni Hagi-Anton, care sosise în 3 Octomvrie la Iaşi din capitală împreună cu Manolache aga Cuzi. Pe aceştia îi trimisese pe ascuns Măria-Sa, cinci-şase zile înainte ca el să îmbrace caftanul domniei, îndată ce a ieşit *halul* că postul de Domn al Moldovii s'a dat Măriei-Sale, şi pentru ca trimiterea lor să nu se afle din partea Fanarioţilor, ei erau îmbrăcaţi ca Turci şi ca slugi ale gep-hanegibaşului prea înaltului Derendel, pe cari acesta îi trimiteà chipurile cu însărcinare şi poruncă la Trapezunta. Iar Hagi-Anton aduse scrisori către boierii caimacami din partea Măriei-Sale şi către fostul Domn Grigorie Ghica Voivod şi către boierul hatman Iorgache Ghica, cumnatul său, altele deosebite. Venind şi la mine ca să mă vadă ca vechiu prieten al meu, erà nespus de mâhnit pentru neaşteptata şi jalnica întâmplare a morţii răposatului Domn şi tiranica purtare ce arată capugibaşul şi pricinueşte necaz şi turburare ţerii pe lângă moartea nedreaptă a răposatului, deoarece el nu aduseso cu sine o asemenea poruncă. Deci cum a îndrăznit să facă o asemenea fărădelege? şi că această ştire va pricinui mare mâhnire şi supărare asupra prea înălţatului Domn Constantin Vodă Moruzi şi altele de felul acesta. Mi-a mai spus şi alte câteva noutăţi din

Constantinopol şi a plecat. Pe la 11 ore din zi am aflat că a venit acasă la el şi boierul hatman Iorgache, slobod fiind împreună cu ceilalţi în ceasul acela de sub tirania capugibaşului. M'am dus dar şi eu la locuinţa boierului hatman Iorgache Ghica şi l-am găsit rupt de oboseală şi nemâncare şi foarte scârbit şi supărat de neaşteptata moarte a răposatului. Apoi a început a-mi povesti pe larg toate întâmplările de mai înainte, şi că acuma aga strânge pe toţi boierii caimacami de dimineaţă la curte şi închide porţile şi aduce toate lăzile pecetluite ale răposatului Domn, şi despecetluindu-le face inventarul şi preţuirea lucrurilor în faţa tuturor şi aceasta urmează până seara, şi aşà petrece ziua, fiindcă el e *ramazanli*, adică posteşte, şi că prin urmare nu sufere numai necazul şi mâhnirea de a vedeà lucrurile răposatului, dar nici nu au vreme să vadă de vreo treabă a ţerii. Pe lângă aceasta a scos şi mi-a arătat scrisorile particulare ale prea înălţatului Domn Constantin Vodă Moruzi, în cari pe lângă celelalte lucruri scrià domniei-sale, că din sfatul boierilor predecesorului său să nu cumvà să rămâie nici unul sub nici un cuvânt, ci toţi să plece numai decât, afară de marele comis Constantin Carageà (care eram eu) şi că ar fi vrut să-mi scrie şi o scrisoare deosebită, dar că vremea nu-l îngăduie, şi că îndată să intru în slujba domniei şi să lucrez împreună cu ceilalţi boieri caimacami. Prin urmare îmi zise domnia-sa, că mă roagă îndată să încep să descriu toate întâmplările până în ziua aceea, şi să răspund la cele însemnate în acel pitac deosebit, deoarece domnia-sa n'are nici vreme şi nici minte în capul lui şi că puterile i-au slăbit atât de necazul sufletesc, cât şi de truda zilnică, pentru a puteà pune mâna pe condeiu şi a scrie cevà. Mai rău decât toate e că şi Măria-Sa se va supărà în capitală, asemenea şi stăpânitorii seculari, când ar vedeà pe neaşteptate şi de odată capul răposatului Domn Ghica trimis acolo numai cu scrisorile capugibaşului, fără măcar două rânduri din partea domniei-sale şi fără să ştie pricinele împrejurării şi ceeace a mai urmat în ţară după această întâmplare jalnică şi neaşteptată. Am întrebat şi eu pe d-sa, pentru care cuvânt n'a scris şi d-sa ca să arate, după datorie, cele ce s'au întâmplat? Mi-a răspuns că atunci când aga a trimis pe satârul său la Constantinopol cu scrisori de ale lui, nu le-a dat de ştire şi că apoi când au aflat-o şi au cerut şi ei să trimită călăraş, el n'a vrut să le dea răvaş de drum.

In 7 ale lunii, Vineri, m'a luat boierul hatman Iorgache în careta lui, şi ne-am dus de dimineaţă la curte în odaia boierilor caimacami, şi m'a prezentat ca orânduit din partea Măriei-Sale de Dumnezeu păzitul ca să lucrez împreună cu domniile-lor la toate trebile. Şi după trecere de vreun ceas a venit şi capugibaşul cu suita lui şi luând pe domniile-lor, au intrat în harem şi încuind porţile după obiceiul lui, au început inventariarea şi preţuirea lucrurilor; iar eu m'am întors acasă şi am început să scriu din partea boierului hatman şi să descriu pe larg toate cele întâmplate şi cuvintele pentru cari el nu scrisese înainte Măriei-Sale, nici prin satâr, nici mai pe urmă prin călăraşi osebiţi, măcar că şi eu eram în stare proastă şi foarte slăbit în urma tulburării sufleteşti şi a mâhnirii ce am simţit, aflând fără de veste în satul Mărgineni neaşteptata şi îngrozitoarea moarte a nenorocitului meu Domn, precum şi în urma frigurilor suferite a patra oară de mine şi cari ţin de doi ani cu stăruinţă, dar pe cari a fost cu neputinţă să le vindece toţi doctorii aflători în Iaşi cu toate metoadele şi doctoriile ce au întrebuinţat; ei neavând nici o nădejde au scris în capitală către cei mai însemnaţi ai lor prieteni doctori şi în Viena descriind îndărătnicia frigurilor mele şi metoadele şi doctoriile ce au întrebuinţat şi n'au putut să mă vindece. Şi cerând dela dânşii sfat şi povaţă, au primit răspunsuri din partea lor şi metoadele altor doctori şi mai presus de toate schimbare de aer. Au încuviinţat cu toţii metoada trimisă din capitală din partea prea excelentului boier doctor şi mare logofăt Nicolache Manu. Pentru ca să urmez aceasta schimbând aerul Iaşului, a fost de trebuinţă ca prea înălţatul

meu Domn să-mi dea drumul dela slujba agiei şi să mă înainteze în aceea a marei comisii, căci aşà nu aveam griji şi piedici şi necontenite străduinţe şi osteneli de peste noapte şi zi, şi să-mi dea astfel voie ca să plec în judeţul Neamţului, deoarece acolo este aerul cel mai sănătos. Şi aşà în 11 Septemvrie am plecat din Iaşi cu nepotul meu divitar Iordache Caragea, pentrucă suferià şi el de friguri venite a treia oară. Pe el l-a lăsat la mine tatăl său, fostul boier mare postelnic (fiu al marelui postelnic Constantin Caragea, care a slujit şi ca epitrop al meu, după moartea răposatei mele mame Casandra Vlasti). Intorcându-se din Petersburg cu marele ambasador al împărăţiei otomane Abdul Kerim-Efendi, care aveà şi rangul de valiu (guvernator) al Rumeliei şi care a fost trimis după întâia pace ce s'a pus la cale la Kainargic în urma răsboiului de 5 ani şi a strașnicelor biruinţe ale prea slăvitului şi vestitului feldmareşal conte de Romanţov. Pe acest nepot al meu Iorgache l-a cinstit mai târziu Măria-Sa cu slujba de divitar, şi fiindcă erà bolnav, eu l-am luat cu mine ca să schimbe aerul, şi am ajuns la Mărgineni, un sat al boierului mare spătar Lascarache Roset, ginere de fiică numită Elenca a celebiului Lucache Ianculeu, am tras în gazdă la curtea domnieisale, care este neasemănată întru toate şi mai cu seamă ca aşezare. Cu toate acestea nici schimbarea aerului, nici noua metoadă medicală, nici cea mai frumoasă vreme care erà în luna lui Octomvrie în acele părţi, când coborîndu-ne în grădina domnieisale culegeam trandafiri, nici bunătatea şi purtarea de grije a domniei-sale n'au folosit de loc sănătăţii mele. Domnia-sa şedeà singur acolo la curte, pentrucă erà şi ispravnic al judeţului Neamţ, iar boiereasa lui petreceà la curtea-i din Iaşi împreună cu feciorii ei; el căutà în tot chipul să îndepărteze întristarea şi mâhnirea ce-mi pricinuià prelungirea boalei mele. Deci, deoarece zilele erau strălucite şi foarte frumoase, a hotărît să facă o vânătoare şi deşi aveà toate cele trebuitoare, aveà numiţii copoi, adică câini de vânătoare şi vânători de ajuns, ca să facă însă ceva cât se poate de măreţ s'a gândit să cheme şi pe unchiul său după tată, pe fostul boier mare logofăt . . . . Roset Bălănescul, care de asemenea erà un vânător vestit, ca să vie şi domnia-sa împreună cu noi, fiindcă şi domnia-sa petreceà acolo pe aproape la o moşie a lui; ceea ce s'a şi făcut, căci domnia-lui a răspuns, că a doua zi în 3 ale lunii curgătoare va veni de dimineaţă cu tot tacâmul lui ca să iea parte la vânătoare. Pe când aşà dar îl aşteptam ca să vie şi ne pregătisem şi noi, vine ştire către boierul spătar Lascarache, că boierul logofăt a fugit în acea noapte dela curtea lui. Deci am rămas turburaţi amândoui când am primit această veste, neştiind care erà pricina acestui fel de plecare de acolo a domniei-sale. Domnia-sa a spus că, pentru ca să aflăm mai bine acest lucru, trebue numai decât să intrăm în butca lui şi să mergem la moşia căpitanului Tarabasu . . . . Ţidilă, care erà trei ceasuri departe de Mărgineni, sub cuvânt ca să petrecem, şi acolo aveà chip şi mijloace domnia-sa ca să se lămurească despre plecarea unchiului său; ceea ce am şi făcut fără întârziere. Când am ajuns acolo, am spus lui Ţidilă că ne-am dus la moşia lui, pentru ca eu să văd vestita apă de băut, care curge aproape de curtea sa, şi ca să ne veselim împreună. El s'a bucurat foarte mult şi a început să facă pregătire de mâncare şi de masă. Eu cutreieram grădina lui, iar boierul spătar trimise pe un om al lui, şi adresându-se către altul cunoscut şi intim al lui l-a întrebat de plecarea unchiului său, dacă e adevărat şi ce înseamnă aceasta. Şi acela i-a făcut cunoscut, că e foarte adevărat şi că a fugit cu Dermanescul deadreptul la Hotin şi că este conspiraţia boierilor nemulţumiţi de cârmuirea Măriei-Sale de Dumnezeu păzite, şi că ei sunt foarte mulţi, şi că sunt fugari şi alţii de prin alte judeţe, pe cari nu-i poate spune anume; cât despre spătarul.... Cantacuzino Delean, că a fugit şi el dela Deleni în aceeaş zi, el o ştie foarte bine. Toate acestea mi le-a împărtăşit domnia-lui şi îndată, cum am prânzit, am intrat în

butca noastră şi ne-am întors la Mărgineni, vorbind pe drum despre cele ce auzisem şi făcându-ne noi socotelile noastre. Ajungând spre seară la locuinţa noastră, îndată am scris eu o scrisoare comună către Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită, aducându-i la cunoştinţă cele ce auzisem dela alţii şi după ce am iscălit-o amândoui, am pecetluit-o, pregătind-o ca s'o trimită boierul spătar a doua zi în trei ale lunii curgătoare la Iaşi cu un panţir al judeţului.

Aşă dar a doua zi, cum m'am trezit, am ieşit afară din odaia mea, îmbrăcat încă în halatul meu, ca să mă duc la privată şi întâlnesc pe loniţă vătaful comişilor, care păzia acolo până când să mă deştept, şi m'am mirat foarte mult, fiindcă plecând dela Iaşi, dădusem poruncă oamenilor mei de acolo ca nu cumva să-mi trimită vreodată numai un comis pentru trebile mele, ci să-mi scrie câte odată prin panţirul judeţului, care se duce şi vine pe fiecare săptămână. Deci m'aşteptam cu atât mai puţin să văd pe vătaful meu pe care întrebându-l moldoveneşte, ce noutăţi are dela Iaşi şi pentru care cuvânt l-au trimis, îmi răspunde, că este pace şi linişte acolo, şi tot odată mi-a dat o scrisoare în care erâ scris aşà: «Domnule, pe Vodă l-au ucis şi Domn s'a făcut acum marele dragoman Moruzi Costache, şi ca locţiitori au fost numiţi boierul logofăt Vasile Razu, boierul mare logofăt Ioniţă Cantacuzino, boierul vornic Dumitraşc Sturza, boerul hatman Iorgache Ghica, boerul vistier Iorgache Balş şi boierul spătarul Manolache Bogdan. Curtea şi grajdul au fost pecetluite de capugibaş, şi fie spre ştiinţa domniei-voastre, 1777, Octomvrie 1: Simion polcovnic, Iorgache vătaf, slugile domniei-voastre.» Indată dar cum am cetit cel dintâiu şir al scrisorii, fiecare om care are suflet simţitor îşi poate da seama ce supărare şi mâhnire m'a cuprins. In adevăr, îmi ieşisem din minţi de jale, şi numai decât alerg în odaie la spătarul Lascarache, care se sculase ca să-mi dea bună dimineaţa, şi eu i-am îmmânat scrisoarea ca un nebun şi i-am zis cu glas sălbatic şi plin de mâhnire: «In sfârşit au ucis pe bietul nostru Domn aceşti oameni netemători de Dumnezeu!» Şi am căzut aproape fără simţire pe canapeà, iar Lascarache stând în picioare a început s'o cetească şi îndată l-a apucat un fior nespus şi un spasm, încât n'a putut s'o cetească până la urmă; şi eram numai noi doi în odaie şi nu aveam un al treilea care să ne vie în ajutor cu spirturi sau măcar cu altă apă. In sfârşit, după ce a trecut vreme destulă, abiă ne-am venit în fire şi aşezând scrisoarea jos o cetiam şi ne veniă greu să credem fioroasa întâmplare, făcându-ne fel de fel de gânduri. A scos şi domnia-sa o scrisoare, pe care o primise ieri seară dela Iaşi cu panţirul dela boiereasa lui, cucoana Catinca Ianculeu, care îi scriă că şi tatăl ei domnul Lucache se duse la capugibaş şi că acesta îl primi cu cea mai mare bunăvoinţă şi delicateţă, deoarece erau de multă vreme prieteni, pentrucă şi capugibaşul are vilă la Ortachioi şi prin urmare sunt vecini, şi alte de acestea. La urmă am zis domniei-sale să-mi puie la îndemână neîntârziat nişte cai ca să pornesc la Iaşi, şi el îndată a trimis pe un om al lui. Abiă însă au venit pe la orele unu din noapte, şi aşà de dimineaţă, în 3 ale aceleiaş luni, am pornit dela Mărgineni şi în 7 ale lunii am intrat în Iaşi şi am început să aflu cu deamănuntul dela prieteni nenorocitele întâmplări.

In 6 ale lunii, Sâmbătă spre seară după *iftar* [1]) m'am dus şi eu la capugibaş şi i-am spus Excelenţei-Sale că sunt marele *imbrahor* al răposatului prinţ, şi fiindcă eram bolnav am cerut voie şi m'am dus afară spre schimbarea aerului, şi că aflând despre moartea lui am venit ieri, şi iată că mă înfăţişez Excelenţei-Sale; şi i-am îmmânat catastihul lucrărilor domneşti ce mi s'au dat când m'a făcut mare imbrahor al

[1]) Mâncare sau gustare de seara, când se dă semnalul respectiv la Muzulmani în zilele Ramazanului.

său, şi care catastih erà pecetluit cu pecetea-i roşie. I-am dat şi eu un asemenea catastih iscălit de mine, şi în el însemnasem atât armăsari, cai, telegari, hamuri, cât şi carete, butci, hamuri, ţoale şi altele de-a fir a păr. Să ştie însă Excelenţa-Sa că în grajdul domnesc sunt cuprinse şi lucruri de ale oamenilor străini, precum caii comişilor şi ale altora, potcoave de ale negustorilor, cari nu s'au cumpărat, şi ţoale, pentrucă aşteptau venirea mea ca să fie potcoviţi caii şi să se facă pregătirea pentru iernarea cailor. Fiindcă însă le-a pecetluit toate la o laltă, îl rog să-mi dea mie voie, însărcinând şi un om cu mine, ca să despart lucrurile străine şi să le predau stăpânilor lor, şi să fie încredinţat că nu fac înşelăciune. El mi-a răspuns cu bunăvoinţă, că stăpânirea lui nu primeşte nici de cum lucruri străine, dar că cele ale Domnului răposat le cere până la unul, şi că peste două zile, să mă duc iară şi-mi va da cel din urmă răspuns. Ducându-mă dar după două zile îmi zise că într'adevăr găsi catastihul scris cu mână proprie ce-i dedesem răposatului. Il găsise în lada lui împreună cu alte hârtii, şi, făcând alăturarea, a văzut că erà asemenea şi întocmai cu cel pecetluit ce eu i-am îmmânat şi mi-a mulţumit că i-am mărturisit adevărul şi îndată a însărcinat un om al lui să vină cu mine, şi am împărţit toate lucrurile străine în aceeaş zi.

In 8 ale lunii, Luni, spre seară sosì şi pitarul Iani, vechea slugă a prea înălţatului Domn, împreună cu un vizir-tătar (curier) cu scrisori, cari dădeau pe scurt ştirea îmbucurătoare, că la sorocul zilei hotărîte, adică în 30 ale lunii trecute, în ziua de Sâmbătă spre seară, tocmai fiind Ramazanul (s'a întâmplat chiar să cadă şi o ploaie torenţială), prea înălţatul Domn Constantin Dimitrie Moruzi Voevod a îmbrăcat într'un ceas bun caftanul, fiind miluit din partea prea puternicului nostru împărat (ale cărui zile Dumnezeu să i le îmmulţească la nesfârşit!) cu domnia Moldovei, şi ca moştenitor al Măriei-Sale, ca mare dragoman s'a numit boierul fost mare postelnic Nicolae Caragea, fiu al răposatului meu unchiu numit Constantin Caragea, prin ocrotirea şi chezăşia prea înălţatului Domn. L-a luat chiar împreună cu el la Beşcifte, şi l-a prezentat însuş Măria-Sa, şi aşà l-au îmbrăcat cu caftanul împărătesc, deoarece prea măritul Reis-Efendi de atunci, vestitul Atif-Zade Omer-Efendi, după ce s'a hotărît candidatura Măriei-Sale la domnia Moldovei, i-a zis că cere dela el o persoană vrednică pentru această dregătorie şi credincioasă puternicei împărăţii, nemitarnică, cuminte şi cinstită, pentru care cere şi chezăşie din partea Măriei-Sale, pentrucă Excelenţa-Sa nu cunoaşte pe nici unul dintre Greci, dar nici nu are încredere în ei. Pentru aceea el vrea să-i stea chezaş, precum s'a şi făcut, Măria-Sa făgăduind stăpânilor că dintre toţi cei cari se află în Fanar în vremea de faţă el este singurul care va aveà izbândă slujind în dregătoria de dragoman. Şi nu numai aceasta a făcut pentru el Măria-Sa, ci i-a mai lăsat şi odaia lui îmbrăcată cu toate mobilele lui, aşà precum o aveà. Afară de asta i-a mai dat şi calul său de călărit precum îl întrebuinţà Măria-Sa, pentrucă domniei-lui erà în cea mai mare sărăcie având o familie grea, anume cinci fete, din cari cele trei aproape în vârstă, şi patru feciori şi locuià în singurătate la Terapia, şi ca să-şi alunge întristarea pescuià *gufari*. Şi Măria-Sa trimite şi-l aduce de acolo pe neaşteptate la Kurucesme şi-l iea împreună cu dânsul la Beşcifte, fără să-i spuie dinainte nimic, şi se duc împreună la Poartă, şi până când a îmbrăcat caftanul împărătesc domnia-sa nu ştià pentru care treabă îl aduce cu el. Scrisorile venite din Constantinopole erau datate din 30 Septemvrie.

In 12 ale lunii, Vineri, pe la miezul nopţii am trimis 2 călăraşi cu caii lor, dându-le scrisori cu răspuns şi felicitări către Măria-Sa. Am trimis şi prea iubitorului meu tată cărţile ce-mi scrisese de le-am adus din Viena.

In 14 ale lunii, Sâmbătă, s'au înturnat dela Hotin şi boierii cari fugiseră în rândul trecut acolo.

In 17 ale lunii, Luni, a venit călăraşul, şi am aflat din scrisorile trimise către răposatul Domn, că nu ajunsese încă în capitală ştirea decapitării lui, deoarece şi călăraşul zicea, că la Patruzeci de Biserici (Saranta-Eclisies) a întâlnit pe satârul capugibaşului, aducând capul răposatului şi lăudându-se cu asta. Scrisorile erau datate din 4 ale lunii; cu acest prilej îmi scriau şi unii prieteni îndemnându-mă să mă duc în patria mea ca să schimb aerul pentru întărirea sănătăţii mele, care era în stare proastă.

In 18 ale lunii, Joi, pe la mijlocul nopţii, noi am trimis doi călăraşi. Am scris pe larg despre toate Măriei-Sale. S'au trimis şi două fermanuri şi adeverinţele lor dela Hotin pentru cei 17 tunari şi zece căruţaşi de tunuri sosiţi acolo; în ele se spunea că au primit nestricate tainurile lor şi cu adaus de cinci zile. Am scris răspunzând şi prea iubitorului meu tată, plângându-mă că pregetă a se învoi la plănuita mea însurătoare şi dă ascultare la vorbele interesaţilor, cari mă vor de ginere pentru fetele lor, pe când eu nu voiu.

In 20 ale lunii, Vineri, ajunse portarul Gavrilache şi boierul.... Manolache Balş, fiul cel mai mic al logofătului Lupul Balş, cu rădvane şi cu care mocăneşti că să aducă din capitală pe prea strălucita cucoană, Doamna Smaragda şi haremul Măriei-Sale. Ca conducător al ei era orânduit de acolo boierul mare postelnic Iorgache Sluciaroglu.

In 21 ale lunii, Sâmbătă, s'a întors din capitală satârul capugibaşului, care dusese capul răposatului; împreună cu el şi vătavul copiilor Iorgache Mudancote, boierinaş al Măriei-Sale, aducând scrisori dojenitoare către boieri, pentrucă nu primise scrisori de ale lor cu sus numitul şi că n'avea nici o idee de cele întâmplate decât numai din rapoartele agăi, pe cari acesta le trimeteă către stăpânitorii seculari, precum şi din hârtia de socoteală ce a ticluit-o cum a vrut şi pe care i-a silit de au subscris-o în tulburarea şi teama lor. A mai adus şi o poruncă împărătească adresată către Karahisarizade Ahmed-Bei, capugibaşul, şi către boierii caimacami spre a cârmui ţara în înţelegere şi să iea în primire întregi dările obişnuite în socoteala Măriei-Sale dela 5 Septemvrie. Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită era în mare nedumerire neştiind cuvântul pentru care răposatul a ajuns la aşà *desperare*, încât să nu se supuie predându-se şi să-şi piardă viaţa pe nedrept şi fără cuvânt. Scrisorile erau scrise din 12 ale lunii, iar satârul sosise acolo în 9 ale lunii, Luni.

In 24, în ziua de Marţi, pe la ceasurile şase din noapte, am trimis un călăraş, prin care am scris cu deamănuntul cele întâmplate şi am răspuns la toate mustrările ce ne-a făcut şi am dat cuvintele pentru cari n'am putut să scriem atunci; pe lângă aceasta şi despre pecetluirea fără poruncă şi despre lanţurile ce le pregătià aga dinadins ca să sperie pe boieri, şi alte de asemenea; şi cum el a cerut 50 de pungi sub cuvânt că se apropie Bairamul şi vrea să le împartă la oamenii lui, şi că aceste pungi vor fi pe urmă trecute în socoteala slujbii lui după ce va veni Măria-Sa. Ceilalţi s'au învoit aproape să i le dea fiindu-le teamă, dar eu le-am arătat că vor face mare greşală, dacă le vor da neavând aga o hârtie anume, prin care să dovedească suma de luat pentru slujbă, şi nici scrisoare din partea Măriei-Sale, prin care să le hotărească această sumă, şi poate vor păgubi singuri, deoarece Măria-Sa poate să nu ţie seamă de socoteala lor, ca fiind dată suma rău şi fără cuvânt. Acest lucru l-au înţeles şi domnia-lor şi i-au dat numai 10.000 groşi.

In 27 ale aceleiaş luni, Vineri, veni şi Ali-Efendi, scriitor al vistieriei, ca să catagrafieze averea răposatului Domn, şi un *zaim* Ali-Aga, ca să facă *mubaşiret* şi să ia pe Doamna Ecaterina, pe copii şi haremul răposatului, ca să-i ducă în capitală.

In 30 ale aceleiaş luni, în ziua de Marţi, la ceasurile 5 ale zilei, a plecat un călăraş întovărăşit de satârul capugibaşului.

Am scris pe scurt către Măria-Sa, că n'am primit răspunsul dela patru călăraşi şi că acum au trecut 10 zile şi, nevenind nimeni de acolo, suntem îngrijaţi. Am scris şi despre chestia galionului, despre capul tunarilor, despre leventi, despre corăbiile din Anatolia, cari venind la Dunăre şi ascunzându-se prin trestii, încarcă provizii în potriva poruncii împărăteşti şi le trec în Anatolia şi nu le ieau în capitală; am trimis şi o copie după scrisoarea ce ne-a venit din Galaţi.

In aceeaş zi, când s'a luminat de zi, a venit şi un vizir-tatar, trecând la Hotin; el ne-a spus că Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită a îmbrăcat şi cuca şi că dă zor pregătindu-se de plecare, şi că-şi închipuie chiar că acuma este pe drum.

NOEMVRIE 1777.

In 3 ale lunii, Vineri, a venit un călăraş cu răspunsuri la cei dintâi călăraşi, datate din 22 ale lunii trecute; eu însă n'am primit, pentrucă nu apucasem să scriu cu dânşii, deoarece mă aflam încă la Mărgineni.

In aceeaş zi a pornit din Galata şi zaimul Ali-Aga cu nenorocita Doamnă Ecaterina, cu copilaşii ei şi cu toată cealaltă suită a răposatului.

In 9 ale lunii, în ziua de Joi, pe la chindie a venit şi boierul sluger Mihalache Manu cu doi călăraşi de poştă, şi a adus răspunsurile dela trei călăraşi, cari plecaseră dela 12, 19 şi 24 ale lunii trecute. El ne-a vestit că Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită a îmbrăcat cuca în 31 ale lunii trecute, în a 7-a a Bairamului, închinându-se Maiestăţii Sale deapururea vrednică de cinste. A primit şi tuiurile în 2 ale acestei luni în ziua de Joi, când a plecat şi sus numitul din capitală către seară. Măria-Sa avea de gând să plece din capitală în 7 ale acestei luni şi să-şi grăbească călătoria cu poşta, lăsând lucrurile ca să vie după aceea. Deci în 11 ale lunii au pornit şi boierii locţiitori din Iaşi pe boierul spătar Lascarache Roset cu două rădvane şi o caretă cu şase telegari ale boierului mare spătar Mateiu Ghica, frate al răposatului Domn, ca conducător spre întâmpinarea Măriei-Sale. Sus numitul Mihalache Manu este întâiul fiu al boierului logofăt Manu şi al verei mele cucoana Zamfiriţa Caragea şi fiica unchiului meu Scarlat Caragea, care a slujit ca mare logofăt al Bisericii Mari şi ca mare dragoman al puternicei împărăţii sub Sultanul Mustafa al V-lea până la pacea care s'a încheiat la Cainargic cu Ruşii prin mijlocul contelui de Romanţov, feldmareşalul Ruşilor, şi când s'a întors în capitală cu ordia împărătească în 1774, murind Sultanul Mustafa şi moştenindu-l fratele lui Sultanul Abdul-Hamit, i-au dat domniei-sale rang de Bogdan-Beilic cu reşedinţa în casa lui, hotărîndu-i câte 500 groşi pe lună din domnia Munteniei şi alţi atâţia din acea a Moldovei. Succesor al său la dregătoria de mare dragoman a fost făcut boierul mare postelnic Constantin Moruzi, fostul Domn, iar Domn al Munteniei a fost numit boierul mare postelnic Ipsilanti din slujba de rekiap-tergimani, iar în Moldova răposatul Domn Grigorie Ghica, când se întoarse din robie la 1769 şi petreceà în Iaşi, iar pomenitele două domnii s'au dat cu scutire de dare pe doi ani.

In 9 ale lunii, Vineri, după amiazi am trimis pe Mudanioti Rahtivan împreună cu un tătar, răspunzând la scrisoarea Măriei-Sale datate din 22. S'au trimis poliţe de 14.000 groşi, sineturile pentru provizia din Bender şi sinetul de 5.000 de oi, câte 110 bani, cari s'au dat la Hotin, precum şi ştiri scrise din Soroca şi Suceava.

In 13 ale lunii, pe ziua de Luni, a plecat dela Iaşi spre Galata şi Karahisarizade Ahmet-Bei, capugibaşul, deoarece i s'au trimis din capitală scrisori mustrătoare pentru omorul răposatului Domn, pentru care el nu aveà nici o poruncă împărătească şi pentru îndrăzneala ce-a avut să facă un asemenea lucru necuviincios, asemenea şi pentru tirania ce a arătat în purtarea lui. A plecat şi secretarul de vistierie, care a

fost trimis pe urmă şi a luat averea răposatului până la un ban. Iar Karahisarizade a conăcit la Galata aşteptând venirea Măriei-Sale spre a-l întâlni; dar n'a izbutit. Ba i-a venit chiar înalta poruncă împărătească să primească numai 10.000 de groşi pentru sarcina lui.

In aceeaş zi am trimis şi noi doi călăraşi cu aceste ştiri pentru Măria-Sa până la Silistra.

In 17 ale lunii, Joi, s'a desgropat trupul răposatului domn Grigorie Vodă din grădina Beilicului, unde îl îngropase acel om atât de hain şi spurcat, şi l-am îmmormântat în biserica Sf. Neculai.

In 19 ale lunii, Duminecă, a venit un călăraş care ziceă că a lăsat pe Măria-Sa la Silivria, iar scrisorile vestesc că în 7 ale lunii, în ziua de Luni, s'a făcut într'un bun ceas alaiul plecării şi că Măria-Sa a rămas la Avaskioi, şi că în ziua următoare aveă să caute de socotelile lui, şi în 8 Miercuri să pornească de acolo slobod, şi după ce vor ajunge bagajele în capitală, peste trei zile să pornească şi cucoana Doamna cu prea scumpii ei feciori şi cu celelalte haremuri.

In 21, în ziua de Marţi, a venit un călăraş aducând numai două scrisori din partea Măriei-Sale, una datată din 14 ale lunii dela Aetos, iar cealaltă din 17 ale lunii din Şumla, răspunzând la scrisorile noastre din rândul trecut, şi tot odată trimiţând şi un alt călăraş de acolo spre capitală către boierii capuchihaiale.

In aceeaş zi către seară am trimis şi noi pe boierul paharnic Mihalache Cuzi ca să întâmpine pe Măria-Sa unde-l va apucă, numai cu o singură scrisoare ca răspuns din partea boierilor caimacami.

In 22, Miercuri, către seară, a pornit căpitanul Costea cu 7 ostaşi întovărăşind un car mocănesc cu haznaua Curban-Bairamului..... Lui i-am îmmânat şi eu un cal roib minunat, pe care l-am trimis prea măritului mare dragoman Nicolae Caragea şi pe care l-am cumpărat cu 250 groşi dela polcovnicul Simeon.

In 23, Vineri, a venit..... cu ştire îmbucurătoare, că Măria-Sa a sosit cu bine la Focşani în 21 ale lunii, Marţi şi Miercuri eră la Bârlad, Joi la Vasluiu şi Vineri seara la Frumoasa.

In 24, Vineri de dimineaţă, Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită trimise pe... Paladuca, legat în lanţuri, boierilor epitropi ai şcoalei că să-l pedepsească pentru necuviinţa săvârşită de el, că părăsind judeţul lui a trecut la Focşani în Muntenia şi întâlnind pe capugibaş a intrat în vorbe nepotrivite vârstei şi profesiei lui şi a spus o mulţime de fleacuri. Se duse şi boierul hatman Iorgache împreună cu fratele lui boierul cămăraş Costache, în butca lor spre întâmpinarea Măriei-Sale, ca cumnat al său, şi pe la ceasurile 3 din noapte, după ce au ieşit afară şi ceilalţi boieri a intrat cu bine în Iaşi, ducându-se deadreptul la curte şi a şezut în odaia beizadelei Dumitrache.

In 25, Sâmbătă, a avut întâlnire cu toţi boierii şi le-a ţinut o minunată cuvântare, potrivită cu împrejurările de faţă şi cu întâmplările din rândul trecut, fiindcă eră din fire foarte bun vorbitor şi cu voie bună. In aceeaş zi m'am închinat şi eu Măriei-Sale, sărutându-i dreapta, iar el m'a primit cu cea mai mare bunăvoinţă şi mi-a vorbit despre felurite lucruri, întinzând vorba mai ales asupra sănătăţii mele şi a stăruinţei boalei mele de a patra oară, care mă chinueşte de atâta vreme. După aceasta a pus pe cumnatul său boierul cămăraş Costache ca să-mi vorbească zicându-mi că Măria-Sa e silit să mă întrebuinţeze la o sarcină impusă neavând din slujbaşii lui pe unul mai potrivit, prin care sarcină voiu sluji şi pe stăpânii seculari şi pe Măria-Sa cât se poate de mult, încât nici dacă aş fi fost căpetenie de capuchehaiale, nu l-aş fi îndatorat aşă mult; această sarcină nu va ţinea mai mult de cinci-şase luni, şi apoi făgăduieşte ca să-mi dea ca răsplată orice slujbă voiu cere. Această treabă silită eră

să mă trimită ca ispravnic la Soroca pentru a spionà mișcările Rușilor, pentrucă în acea margine a Poloniei se află generalul conte Rezevschi cu oaste de vreo zecime de mii, și să trimit adeseori spioni credincioși, cheltuind din gros, ca să privigheze mișcările lor și să-i fac cunoscut Măriei-Sale ca să facă arătare stăpânilor seculari.

Am răspuns și eu la această propunere, că, deși sănătatea mea nu-mi dă răgaz să mă însărcinez cu o asemenea privighere, starea mea însă mă silește să mă supun, făgăduind că voiu sluji cu cea mai mare credință și voie bună pe Măria-Sa, și că dacă voiu trăi, nu cer altceva decât o răsplată de bani ca să-mi plătesc datoria și să-mi rămâie o părticică spre a aveà ce mâncà; și fiindcă Măria-Sa propune, că dacă va fi mulțumit de serviciile mele să cer oricare slujbă îmi va plăceà, eu nu mă gândesc la alta mai potrivită decât la agie; dacă însă Măria-Sa o va îndreptà împlinind steagurile agiei, așà precum erau odinioară și nu cum le țineà răposatul Domn goale și ca vai de ele, cu câte 20 de oameni fiecare, cari nu sunt de ajuns pentru satisfacerea nevoilor zilnice ale pieței, necum să prisosească pentru scutelnicii agăi.

Acest răspuns al meu, îndată cum îl auzi Măria-Sa, îl primì cu bucurie, și chemându-mă înăuntru în mica spătărie a repetat aceleași lucruri, zicându-mi și el însuși, că de m'aș face prim-capuchehaia, nu-l voiu îndatorà ca prin petrecerea mea la Soroca și cu împărtășirea știrilor, pentrucă de trebile întâiului capuchehaia îngrijește și Măria-Sa singur cu scrisorile sale către domnii seculari; precum și așà erà în adevăr, lucru ce l-am constatat mai târziu, când mă trimise ca reprezentant al lui în capitală după trecere de doi ani, împreună cu întâiul lui reprezentant Iogofătul Nicolache Manu, cu spătarul Ioan Vlastos, care erà poreclit Arapache, și cu al doilea vistier Statache. Indată dar în aceeaș zi (3 Decemvrie) Duminecă, am sărutat mâna fiind orânduit ca ispravnic la Soroca. Mi-a poruncit ca a doua zi să mă întâlnesc cu boierul vistier Iorgache Balș și cu boierul cămăraș Costache Ghica, ca să punem în bună rânduială slujba agiei, deoarece aveà de gând s'o dea deocamdată domniei-sale, până când imi va ajutà Dumnezeu să mă întorc din Soroca și atunci să mi-o dea mie după cererea mea. Și așà în ziua următoare, adunându-se la olaltă, am hotărît cele cuvenite asupra acestui lucru, adică au fost împlinite cele patru steaguri ale agiei cu câte 50 de oameni luați dintr'un sat aproape de Iași. Și fiindcă în slujba agiei intră pe fiecare săptămână două steaguri, adică vreo sută de seimeni, șaizeci din ei fiind deajuns, sunt scutiți patruzeci, și așà s'a făcut pentru aga din deosebite vremuri o leafă sigură de o sută groși pe săptămână, adică de peste cinci sute groși pe lună, pe când înainte el nu aveà nici un ban afară de chilipiruri. Măria-Sa i-a mai ridicat și treapta făcând-o mai înaltă decât marea spătărie. Pe lângă aceasta, înainte aga purtà în mânile sale ca semn un topuz, iar Măria-Sa a îndreptat-o, poruncind să se facă un toiag de argint mai mic decât acela al postelniciei. Acest obiceiu e păzit și urmat așà până astăzi.

DECEMVRIE 1777.

In 2 ale lunii, în ziua de Sâmbătă, a venit călărașul din Constantinopole aducând scrisori datate din 18 ale lunii trecute, în care se arătà că prea strălucita cucoană, Doamna, se pregătise și că pleacă cu bine de acolo în 20 ale aceleiaș luni în ziua de Luni cu toate lucrurile, întovărășită fiind de către boierul arhidoctor Signor Neculai Festa; de asemenea și că Vehbi-Efendi, secretarul divanului plecase din capitală în...., împreună cu *illifaturile* împărătești, iar pe el l-a lăsat în Silistra.

In 3 ale aceleiaș luni, Duminecă, a pornit călărașul spre capitală. Am scris și eu răspunzând pe larg la scrisorile ce primisem înainte, atât dela prea iubitorul meu tată, cât și dela prieteni.

In 11 ale aceleiaş luni, în ziua de Luni, spre chindie, am plecat dela Iaşi cu cel mai straşnic acces de friguri, pricinuite de blestematul paroxism quaternar, şi am mas seara la Săuleni şi în 14 ale lunii, Joi, spre amiazi am sosit la Soroca.

In 12 ale lunii, Marţi, am rămas la Kele-Feis, un sat.

In 13 ale lunii, Miercuri, am rămas la Câineni, sat mare şi începutul hotarelor dela Soroca.

In 14 ale aceleiaş luni, am intrat cu bine în Soroca, iar cu un acces înfricoşat al quaternarului.

In 16 ale lunii, Duminecă, a intrat în Iaşi şi al doilea comis... al Măriei-Sale, aducând cu sine şi armăsarii din capitală, precum mi s'a scris din Iaşi, asemenea şi că...

In 14 ale lunii, Joi, când am ajuns la Soroca, am găsit un soldat fugar şi după ce l-am supus la cercetare, am înregistrat procesul-verbal în condicele respective şi am trimis o copie Măriei-Sale, asemenea şi pe fugar la Iaşi ca să fie cercetat şi acolo.

In 16 ale lunii m'am informat din partea lui Selom, un Jidan cinstit şi locuitor din Cicanovka, că generalul Ştefan Ivanovici Rezevschi erà cu generalul Grigorie Alexiovici Potemkin la Focşani în răsboaiele din rândul trecut şi că acum iernează în oraşul Liniţ, care e 24 de ceasuri departe de Soroca, şi că are sub cârmuirea şi comanda sa 12 polcuri sau regimente de pedestrime, cari sunt împrăştiate în satele şi oraşele ţinutului Braclaviei şi iernează acolo. Acestea le-am scris Măriei-Sale.

In 17 ale lunii au venit din Kiev călugării Antonie şi Ilarion cu chibitcă proprie şi cai de ai lor şi cu un altul Filaret, care petreceà la Căldăruşani, mânăstire în Muntenia, şi după ce i-am oprit două zile, le-am dat răvaş de drum şi i-am trimis la Iaşi, înştiinţând pe Măria-Sa şi trimiţând şi cercetarea asupra lor, care fusese scrisă şi în condici.

In 18 ale aceleiaş luni, în ziua de Luni pe la miezul nopţii, a venit dela Iaşi cu butca şi caii lui pitarul Costache Politimos, care făcù parte de mult din suita răposatului Domn Grigorie Vodă Ghica. Acesta erà unul din acei ce au fost luaţi în robie împreună cu noi, şi care a urmat împreună la Petersburg, unde a învăţat cevà ruseşte şi franţuzeşte. Pe acesta dar l-a ales ca să-l trimită Măria-Sa ca spion în Polonia şi l-a împuternicit cu o scrisoare a sa către mine, şi astfel după ce m'a întâlnit şi mi-a spus cuvântul venirii lui, îndată a trecut în dreptul Poloniei, chipurile ca fugar şi fără ştirea mea şi ca un om nemulţumit să caute scăpare la Camenţi, şi în felul acesta să-şi îndeplinească scopul.

In 24 ale lunii, în ziua de Duminică, a sosit la Iaşi şi prea strălucita cucoană Doamna Smaragda cu tot avutul Domnului la Iaşi şi a mers deadreptul la curtea domnească, iar însoţitorul ei din capitală erà boierul postelnic Iorgache Sluciaroglu.

In 28 ale lunii, Joi, s'a făcut obişnuitul alaiu şi ceremonialul intrării Măriei-Sale cu toate decoraţiile împărăteşti şi cu muzică şi cu toţi marii boieri localnici, după obiceiu; alaiul erà din cele mai strălucite, precum mi-a scris nepotul meu Iorgache Caragea, pe care Măria-Sa l-a cinstit a doua zi cu slujba logofeţiei a treia.

In 30 ale lunii, Sâmbătă, Măria-Sa cea de Dumnezeu păzită a dat dregătorii boierilor, precum îmi scrie nepotul meu Iorgache Caragea, care mi-a trimis şi lista lor; el însuş a fost numit al treilea logofăt al Măriei-Sale.

IANUARIE 1778.

La 1 ale lunii, în ziua de Duminecă, am început şi eu să pun la cale trebile mele în Soroca, şi întâiu şi întâiu am trimis spioni de treabă şi credincioşi dintre Jidani în Polonia şi în deosebi la Nemirova, unde se află generalul conte Rezevschi cu cea mai mare parte din oştirea lui. Cel mai de treabă dintre toţi erà Selom,

locuitor din Ţicanovska, un sat din faţa oraşului Soroca, om bogat, cuminte şi cu trecere, care aveà şi un frate şi mai bogat şi mai bine văzut, locuitor în oraşul Mohilev, din faţa satului Moilov cuprins în Soroca.

In 8 ale lunii, Duminecă, se întorsese Iacob Pissari, pe care l-a trimis Enache Raza, căpitan al Mohilevului, la 1 ale lunii, şi după ce şi-a făcut ocolul a dat raportul său, care s'a copiat într'o condică deosebită, destinată pentru asemenea lucruri, iar originalul fu trimis Măriei-Sale în 9 ale lunii curente.

In 4 ale lunii, Joi, se întoarse înapoi Bercu, Jidan locuitor în Mohilev, pe care-l trimisesem în 20 Decemvrie, ca să cutreiere palatinatul Braclaviei şi să spioneze. A dat şi acesta raportul său, care s'a copiat în condică, iar o copie s'a trimis Măriei-Sale.

In aceeaş zi sosì şi un călugăr Mihail Ivanov Stanova cu paşaport dela generalul Tököly scris dela 1776, care se roagă de Austriaci să-l lase ca să treacă în pace, pentrucă erà un om bun. Raportul despre el s'a scris în condică şi o copie s'a trimis Măriei-Sale.

In 9 ale lunii, în ziua de Luni, am primit scrisoare dela pitarul Costache Politimos din 26 Decemvrie, în care îmi scrià că a sosit la Nemirova şi că s'a informat că generalul Rezevschi a plecat la Petersburg şi că a rămas prinţul Sehefskoi ca să-l înlocuească în Ucraina poloneză şi că regimentele lor sunt în număr de 14, zece pedeştri şi 4 carabinieri, împrăştiate în satele Poloniei, unde iernează, şi altele. Scrisoarea am trimis-o Măriei-Sale, după ce am făcut o copie în condică. In 11 ale lunii, Miercuri, mi-a trimis acelaş pitar Costache o slugă a lui ..... cu ştiri mai de seamă şi mai exacte, cari erau fără dată; acestea le-am trimis la Măria-Sa, după ce am scris întâiu copia lor în condică.

In 12 ale lunii, Joi, am aflat, dragă Doamne, că a fost orânduit Teodor Ivanovici brigadier fabrician, ca să primească lucrurile lui Teodor al doilea vistier. Acesta erà malorus şi îl luase cu sine Hristodul, al doilea logofăt. Invăţase puţin grecește şi-l întrebuinţà ca ajutor la scrierile din ruseşte. I s'a dat şi a doua visterie spre cârmuire, dar când cu cunoscuta împrejurare a fugit şi el repede şi a lăsat lucrurile lui la vreun prieten al său.

In aceeaş zi am aflat şi despre armaşul Dumitrache Meimaroglu, despre căpitanul Adam Pala, căpitanul Dumitru Arnăutul, căpitanul Ruchi, vartuci, şi despre Matocu cu femeia lui, că au hălăduit şi ei în Nemirova şi că chipurile le-au dat şi cvartir, adică conac.

In aceeaş zi mi s'a scris din Mohilev, că acolo venise iar culciasul Husein, care fusese trimis din partea agăi ienicerilor cu poruncă dela comandant şi cu hârtie dela cadiu, ca să prindă pe fugarul de acolo Ahmet stegarul Durdungi Gemaati, ori unde-l va găsi.

In aceeaş zi a plecat la Iaşi Israil Jidanul, care cu câteva zile înainte fusese trimis dinadins de acolo, ca să afle ceva, dar care se întoarse fără ispravă, neputând să înainteze.

In 24 ale lunii, Miercuri, se întoarse şi însuş pitarul Costache Politimos din Nemirova. Acesta a adus cele din urmă ştiri, pe cari le-a controlat pe cât a fost cu putinţă, cutreierând şi luând seamă pretutindeni şi venind în atingere cu oamenii cei mai de frunte, mai ales cu generalul prinţ Sevashoi, întrebând şi cercetând toate cu băgare de seamă.

Lui i s'a dat atâta încredere, ca şi când ar fi fost în adevăr fugar şi nemulţumit de cârmuirea turcească, încât îi dădeau şi scrisorile ce le primiau scrise moldoveneşte dela hotare, şi el le traduceà, şi cu deosebire dela Hotin ale unuia din cei mai de frunte locuitori Turci (pe cari ceilalţi Turci îi numesc *Lipci*, deoarece

vorbesc şi leşeşte). Iar acesta erà Mucapelegi Suleiman-Efendi, care adesea scrià şi arătà generalului cele ce se petreceau în Turcia. Dar îndată ce pitarul a trecut Nistrul şi a venit în gazdă la mine, a sosit un grenadir cu poşta pe malul din faţă, venînd în urma lui şi aducând poruncă scrisă, ca unde-l va găsi să-l prindă şi să-l aducă generalului legat în lanţuri, căci dela plecarea lui de acolo au înţeles că el erà spion trimis cu dinadinsul. Ştirile ce a adus sus pomenitul le-am trimis Măriei-Sale, după ce le-am copiat şi în condică. Nici odată nu cred că neamul bănuitor şi ascuns al Ruşilor să fi fost spionat din partea altora până la aşà grad. De aceea au şi trimis îndată straşnice porunci la toţi guvernatorii dela hotarele Nistrului, ca ori unde-l vor apucà să-l prindă ca pe un spion vădit, şi dacă-l înhăţau, trimiterea lui în Siberia erà să-i fie cea mai uşoară pedeapsă.

In 25 ale lunii a venit din Kiev şi Fotache, medicul şef al răposatului Domn Grigorie Vodă. Erà şi acesta unul dintre acei cari trecuseră în Polonia când cu nenorocirea răposatului, căci se temuseră foarte mult în urma acestei întâmplări neaşteptate şi jalnice. Căminarul Dumitrache Schiliţi, îndemnat fiind de firească lui răutate, îl desfăimase pe acest medic la Ruşi, că ar fi înşelat pe răposatul Domn şi l-ar fi înduplecat să se ducă la Beilicuri, unde erà Karahisarizade Ahmet-Bei, capugibaşul, de a suferit acea moarte tragică. Pentru care lucru Ruşii l-au prins şi l-au închis, trimiţându-l la închisoarea din Kiev, unde a suferit îngrozitor şi mai că a fost în primejdie să-şi piardă mintea, până când Ruşii au aflat dela mulţi oameni vrednici de încredere, că aceasta este o defăimare duşmănoasă şi că omul este cu totul nevinovat şi chiar nespus de mâhnit, deoarece pierduse pe Domnul lui, care erà şi cel mai mare binefăcător al lui, căci se bucurà din parte-i de o mare dragoste.

In aceeaş zi s'a întors şi sluga lui Schiliţi, deoarece n'a voit să-l urmeze în urma unei boale ce a avut, şi mi-a dat un raport sincer asupra celor ce li s'a întâmplat. Mi-a înmânat şi o scrisoare a lui Schiliţi către nepotul său şi alte două moldoveneşti către rudele lor, mărturisind adevărul şi tot ce ştià. Deci am trimis scrisorile Măriei-Sale, scriind şi rugându-mă pentru doctorul Fotache şi pomenita slugă că să se învrednicească de iertarea şi de voia domnească spre a se întoarce la Iaşi, care erà patria amânduror.

In 26 ale lunii, Vineri, am pornit la Mohilev, pe care voiam să-l cercetez, şi a doua zi am trecut dincolo la Mohilevul Poloniei, care este un oraş măricel, şi de acolo m'am dus la Volcineţ, un sat unde se face iarmaroc şi care este al contelui Ziezudinţes, ca să mă întâlnesc cu dânsul, căci erà un om de seamă, fiindcă el luase parte la ambasada din Constantinopole şi a petrecut destulă vreme acolo. Aveà şi prietenie cu Măria-Sa şi se întorsese cu o însărcinare în patria lui. Dar nu l-am găsit, deoarece plecase la Varşovia. M'am întâlnit numai cu contesa şi aşà m'am întors înapoi, şi în 29 ale lunii eram iar la Soroca.

FEVRUARIE 1778.

La 1 ale lunii, Miercuri, am trimis pe pitarul Costache Politimos la Iaşi după porunca ce primisem de cu seară, asemenea şi pe sluga căminarului Dumitrache Schiliţi. Cât despre medicul Fotache, neprimind nici un răspuns, am scris din nou către Măria-Sa, descriindu-i nenorocirea lui şi rugându-mă cu stăruinţă ca să-i dea iertarea şi voia domnească spre a se întoarce la Iaşi, adică în patria lui.

In 21 ale lunii, în ziua de Luni, am scris unele ştiri ce le-am primit de dincolo. Am trimis şi pe doctorul Fotache la Iaşi, pentrucă Măria-Sa a ascultat rugările mele şi i-a dat voia domnească de a se întoarce.

MARTIE 1778.

In 17 Martie, Vineri, am primit scrisoare dela Măria-Sa, în care îmi făceà cunoscut, că prea înălțatul silictar Abdulah-Pașa, seraskerul ordiei din Izmail, a orânduit ca comandant al Mohilevului Sorocii pe Ohrali Ahmet-Pașa cu 2 tuiuri, un arnăut cu vreo 700 arnăuți, adică 300 de Ohralii de ai lui și 400 oameni din oștirea publică, ca chipurile să supraveghieze trecerea de acolo a râului Nistru (care are alte 11 trecori numai pe malurile ținutului Soroca, cari se pot trece călare în Iunie), și că are să vie acolo în zilele aceste dela Chișinău și eu să îngrijesc de pregătirea încvartirării lor după lista ce mi-a trimis. Sus numitul a fost vestit la împresurarea de rândul trecut pe uscat a orașului Varna, slujind acolo ca comandant sub Sultanul Mustafa, în răsboiul trecut; pentrucă pe vremea când feld-mareșalul conte Romanțov l-a adus în strâmtoare pe prea înălțatul Vizir cu toată ordia lui Muhsunzade.... Pașa în Balcani, în satul Giali-cavac, și încingându-l din toate părțile l-a silit să facă vestita și nenorocita pace dela Cainargic, trimisese înainte și o trupă de 10.000 cu generalul Kamenski ca să împresoare și Varna, ceeace s'a și făcut. Dar numitul Ohrali-Ahmet-Pașa l-a lovit cumplit și l-a respins de acolo; însă pe când el purta biruință la Varna, Muhsunzade se grăbià să subscrie articolele acelei nenorocite păci dela Cainargic. Deci Sultanul Mustafa îi trimise lui Ahmet-Pașa o blană de samur și ca dar și o boambă minunată de fier, din fierul numit *ters-maimun*, legată cu aur și cu unele diamante și rubine; el o aveà aceasta atârnată de un cuiu în partea unde ședeà deasupra capului lui. Mi-a arătat-o și mie pe când se află în Mohilev.

In 23 ale lunii, a venit și prea înălțatul Ohrali-Ahmet-Pașa la Mohilev, urmat de 700 oameni, atât slugi cât și ostași regulați, trecând dela Chișinău la Soroca și având ca conducător pe cuiungibașul (șeful argintar) Măriei-Sale.... și cu toate că n'au făcut cea mai mică supărare la trecerea lor prin sate, dar venirea lor a stârnit atâta frică, încât în noaptea aceea când a venit îngrijitorul său de conacuri, au trecut până la 2.000 de oameni la Mohilevul din față al Poloniei; ba chiar s'a înnecat o familie întreagă, adică un bărbat cu femeie și trei copilași de ai lor, căci se răsturnase luntrea în care treceau Nistrul.

Prea înălțatul pașă erà om cuminte, dar foarte bănuitor și grozav de sever, așà încât atunci când o slugă din suita lui a silit pe un căpitan din Mohilev ca să treacă dincolo în Polonia să se plimbe în potriva poruncii ce dăduse înainte pașa, el l-a închis în închisoarea lui unde a stat toată noaptea, și a doua zi a fost adus înaintea Excelenței-Sale și după ce l-a întrebat în fața multora pentru ce să calce porunca lui, acela a mărturisit că a greșit. El fără nici o turburare sufletească a poruncit de i s'a tăiat capul, și chiar când bolucbașii lui se codiau să-i împlinească porunca, el și-a ieșit din minți de mânie și a început să-i înjure arnăuțește. Și așà văzând țăranii cât de aspru erà, au început să se întoarcă din Polonia, întâiu numai ei singuri, apoi au adus și familiile lor, și așà a început iară să se facă în Mohilev obișnuitul târg de săptămână, adunându-se bărbați și femei, pe un câmp înalt, unde Excelenței-Sa mi-a spus de i-am pregătit un chioșc înalt deschis de jur împrejur, și șezând acolo se desfătà privind iarmarocul, iar țăranii și țărancele vindeau lucruri de ale mâncării și altele cu bun preț la cumpărătorii Arnăuți, cari nu îndrăzniau să spue nimănui nici «dă-te încolo», necum să le facă rău, pentrucă Excelenței-Sa îi supraveghià chiar de departe și pentru cea mai mică vină îi puneà în falangă și îi bătea cu câte 300 de vergi acolo sub chioșc în fața tuturor. Excelența-Sa aveà pentru mine mare cinste și mă consultà pentru afacerile lui proprii, pe cari le făceà cu ajutorul Măriei-Sale. Scopul lui erà ca să fie numit comandant la Hotin. Aceasta a întârziat să se facă și el erà cuprins de

întristare; dar s'a făcut mai târziu, când s'a disolvat Izmail-ordusu. Ori de câte ori veniau nobilii Polonezi ca să-l salute, pe mine mă puneà să şed în faţa lor; dar eu căutam să-l înduplec, că aceasta nu se cade şi nu-i la locul său; nu puteam însă să-l înduplec.

APRILIE 1778.

In 12 ale lunii acesteia am scris ştiri amănunţite Măriei-Sale. A venit spionul ce trimisesem mai de mult, după ce a cutreierat toate satele şi oraşele Braclaviei şi a cercetat toate cu ochii lui.

In 16 ale lunii am trimis ştirile ce a primit medelnicerul Neculcea, ispravnic al Sorocei, din partea lui Mitac, care se află în Nemirova.

In 24 ale lunii am scris alte ştiri amănunţite precum şi despre provizie.

In 26 am scris ştiri nouă pe larg, aduse de celălalt spion al meu, care s'a întâlnit în Nemirova şi cu generalul Rezevchi şi a primit felurite deslușiri.

MAIU 1778.

La 1 ale lunii am trimis raportul Evreului Leiba, gînere al lui Danilcu Soroceanu.

In 7 ale lunii am trimis raportul Evreului Iacob.

In 8 ale lunii am trimis noutăţile ce a scris Mucabeilici Suleiman-Efendi (poreclitul Lipca) din Hotin, preamăritului Ohrali-Ahmet Paşa. El aveà trecere la Hotin; erà om viclean, ascuns, şiret şi mişel şi pe lângă asta spion plătit de Ruşi; şi toate ştirile ce le dădeà aici, erau acele ce voiau să le răspândească la noi, dar la dânşii dedeà cele ce puteà să le afle cu siguranţă.

In 11 ale lunii fu trimis la Soroca boierul paharnic Mihalache Manu, fiul boierului mare logofăt Manolache Manu şi al verei mele Zamfiriţa Caragea, ca să stea pe lângă preamăritul Ohrali Paşa. Tot odată mi s'a dat şi mie voie să mă întorc la Iaşi. Paşei i-a părut rău de această schimbare, dar eu am mulţumit prea bunului Dumnezeu că am scăpat de necazurile zilnice; deci pregătindu-mă am şi plecat din Mohilev cu bine în 12 ale lunii.

In 15 ale lunii, Luni, m'am întors cu bine dela Mohilev la Iaşi, împlinind însărcinarea mea la Soroca după voia şi porunca prea binevoitorului meu stăpân Domnul Domn Constantin Moruzi Voevod, care mă trimisese, deşi eram bolnav a patra oară de nişte friguri de 2 ani, cu mari făgăduinţe ca să supraveghiez neîncetat şi în tot chipul oştirile ruseşti de sub comanda prinţului Rezevschi, cari se aflau în Polonia, aproapo de hotare. Dar nu s'a ţinut de făgăduoala lui Măria-Sa, pentrucă slujba agiei ce-mi făgăduise să mi-o dea după întoarcerea mea din Soroca, ca răsplată pentru serviciile mele (slujbă ce o pusese în rânduoală, îndată ce a venit la Iaşi, cu povăţuirea mea şi a încredinţat-o numai decât cumnatului său cămăraşului Costache Ghica), a dat-o cu câteva zile înainte comisului Scarlat Sturza, fiul lui Dimitraşcu Vornic Sturza şi al cucoanei domniţa Ruxandra, femeia răposatului bătrân Gregorie Vodă, pentrucă hotărîse să-l facă ginere cu fata lui cea mai mare domniţa Sultana. Toate acestea s'au făcut cu sfatul şi îndemnul marelui cămăraş Toma Rodios.

IUNIE 1778.

In 16 alo lunii, Duminică, Măria-Sa mi-a încredinţat spătăria şi grija tălmăcirii gazetelor franţuzeşti, scoţând din ele ştirile cele mai de seamă ce interesează pentru a le face cunoscute stăpânitorilor seculari; pe lângă aceasta să primesc şi rapoartele spionilor trimişi în Polonia şi în altă parte, şi să ţin corespondenţa lui prin scrisori. Traducerile

mele în greceşte le traduceà în turceşte boierul mare secretar Dimitrie Schina, care pe când erà tânăr fusese secretar pe lângă vărul meu, răposatul mare dragoman al puternicei împărăţii Gheorghe Caragea, şi după moartea acestuia secretar al patriarhiei sub chir Samuil, fiiul lui Hangerí.

In 28 ale aceleiaş luni, Joi, mi-am tăiat barba în urma poruncii Măriei-Sale.

IULIE 1778.

In 28, Sâmbătă pe la amiazi, boierul vătav al aprozilor Alexandru Ianculeu a adus pe boierul spătar Iorgache Cantacuzino din satul lui Deleni şi din porunca Măriei-Sale l-a închis în odaia vătăşiei.

In 31, Luni spre seară, Iorgache, al treilea comis, a adus pe boierul fost mare logofăt... Roset Bălănescul dela Neamţ, asemenea şi pe paharnicul... Dermănescul, şi i-a închis în odaia lui Iorgache ispravnicul curţii (Ghiurgi, emectarul Măriei-Sale şi om credincios). Spre seară în aceeaş zi Dermănescul a fost lovit cu topuzul şi bătut în falangă. A fost trimis pe lângă asta şi vătaful aprozilor la Neamţ ca să aducă pe căminarul Manolache Roman, care a şi fugit în Austria.

AUGUST 1778.

In 4, Sâmbătă, baş-ciocadarul pe la amiazi a ridicat pe boierul vornic Manolache Bogdan din odaia postelniciei şi l-a dus în beciuri.

In 10 ale lunii au fost descoperite cele din urmă ale lor conspiraţii, al căror cap s'a dovedit că este sus numitul Manolache Bogdan, părtaş, spătarul... Cuza, căminarul Manolache Roman şi... Dermănescul, a cărui slugă a răspândit 24 *iaftale* la Bender, în geamia lui Daghistanlipaşa în cafenele şi în alte părţi; din ele 9 s'au trimis în capitală, patru din partea comandantului cel cu două tuiuri Arnăut.... Paşa şi şase din partea lui Hasan-Paşa.

In 12, Duminecă, după cafeà, fiind de faţă prea sfântul mitropolit al Moldo-Vlahiei şi al Chesariei, chir Procopie, precum şi toţi boierii şi ceilalţi şi făcându-se divan, Măria-Sa făcù să se înfăţişeze legat în lanţuri Bogdan, asemenea şi Cuza şi Dermănescul, şi după ce a vorbit peste un ceas şi i-a ruşinat arătând chipul cu care s'a purtat Măria-Sa şi cum au răspuns ei şi că în urmă erau să fie trădătorii patriei lor, dacă nu ar fi luat măsuri dinainte Măria-Sa, şi după ce ei au rămas fără a se puteà apără, mai ales Bogdan, care drept orice răspuns cereà milă şi iertare, mărturisind greşelile lui, în sfârşit au fost osândiţi şi închişi iară, iar pe Cuza l-au mutat atunci în beciuri, de unde erà înainte în odaie. Şi Dermănescul fu osândit să i se taie mâna şi să fie surgunit; dar mai târziu, mlădiindu-se Măria-Sa, în urma rugărilor unuia şi-a altuia din boieri, îl trimise la Ocne în aceeaş zi, dar către seară rugat fiind i-a scăzut pedeapsa şi-l trimise tot acolo, dar la mânăstire.

In 13 ale lunii, Luni, pe la ceasurile 3 din noapte, marele armaş Manolache Balş a închis pe Manolache Bogdan şi... pe Cuza în cula curţii, în urma poruncii Măriei-Sale, şi după ce au cinat şi s'au culcat pe la ceasurile 6 din noapte, s'a dus la ei condicarul şi duhovnicul temniţei şi trezindu-i i-au spovedit; dar Cuza şi-a pierdut firea cu totul şi-a fost tăiat de către Pavel, fost căpitan al Cosouţului (?) şi altă dată osândit, iar Bogdan spovedindu-se cu mişcare de suflet şi mărturisind că cu drept moare pentru multe alte păcate, dar şi pentrucă erà vinovat şi la moartea răposatului Domn Grigorie Ghica Vodă, fu decapitat şi el de către acelaş Pavel. Trupurile amândoror fură îngropate la ceasurile 8 din noapte în curtea bisericii Sf. Neculai, iar capetele lor

au fost așezate a doua zi dimineața pe scoarță de copac spre banca dela dreapta cum intri din partea de afară a porții mari din curte, și au stat acolo până la ceasurile 7 din zi; apoi în urma rugărilor ce s'au făcut, au fost și ele ridicate de acolo și îngropate.

In 15, Miercuri, mitropolitul deopotrivă cu toți boierii au rugat pe Măria-Sa să dea drumul boierilor închiși, adică logofătului Bălănescul Roset, spătarului Iordache Cantacuzino și spătarului Dracache Depasta (care erà pe deasupra), și a fost ascultată rugarea lor și au fost iertați, sloboziți fiind în aceeaș zi.

In 27 ale lunii, Duminecă, a fost la curte ceremonia logodnii boierului agă Costache Ghica cu fata boierului spătar Iorgache Cantacuzino, cucoana Marița. Mirii au sărutat mâna după obiceiu, iar cinstita lor nuntă s'a hotărît să se facă în 17 Septemvrie afară în satul său Deleni.

NOEMVRIE 1778.

In 14 Noemvrie ale aceluiaș an, Miercuri, s'a făcut operația întreagă a sânului meu drept și s'a scos cancerul care erà cuprins în țâță, de către prea iscusitul chirurg signor Rossi Fiorentino cu sfatul și stăruința prea excelentului doctor signor Neculai Festa, signor Iancu Luchi și a altor medici și chirurgi precum și a prietenilor și a boierilor, și așà cu ajutorul lui Dumnezeu am scăpat de o patimă primejdioasă și mortală dacă crește, și, pe scurt, de primejdia învederată a morții. In ceasul operației nimenea n'a stat în odaia mea neputând să vadă, afară de boierul hatman Lascarache Roset, care stăteà în dosul scaunului pe care ședeam eu ținând două slugi ale mele de o mână pe fiecare. Operația sânului și pansarea rănii a ținut aproape patru minute; cu bandaje albe și cu benzi mai lungi decât 30 de coți au legat rana. Eu n'am zis nici cârc la tăierea țâței mele, așà încât s'a înfiorat chirurgul zicând: «quelle intrépidité» și adăogând că «asemenea operații se fac în Europa după ce leagă întâiu foarte strâns pe pacienți întinși deasupra unei mese ca să nu se miște la operația sânului, și ăsta să nu strige, nici să se miște de fel! Mare-i răbdarea și curajul lui», și că în spitalurile Florenței și în alte părți a făcut 92 de asemenea operații în acest chip, pentrucă în Europa e foarte deasă asemenea boală. Operația a fost însoțită de o hemoragie foarte mare și ochii mi-au fost împăinjeniți; dar tăria durerii m'a împiedicat să leșin. Mi s'a tăiat și puterea glasului, vorbiam foarte slab și răgușit. Cu toate acestea m'am sculat singur și am mers de m'am culcat în patul meu. Cancerul după operație stăteà în mijlocul sânului meu cu ramificațiile în formă de nervi, întocmai ca un rac; când chirurgul l-a spintecat, a țâșnit un fel de materie verde, apoi l-a pus în spirt ca să-l păstreze, și ori cine erà curios puteà să-l cerceteze. Operația s'a făcut cu un fel de unelță, care se numește bisturiu. Patru ceasuri întregi am simțit durerile cele mai ascuțite și nesuferite, și dupa aceea s'au potolit; dar n'au încetat decât după 40 de zile. Măria-Sa a trimis îndată pe boierul mare postelnic al său Iorgache Slucîaroglu ca să întrebe cum am dus-o; și prea strălucita Doamnă a trimis asemenea pe vornicul ei, și alți prea mulți prieteni și rudele au venit să mă viziteze. Dar nu le îngăduiau doctorii să mă vadă, ca să nu am prilej de vorbă și să-mi ațâțe curgerea sângelui. In a treia zi după operație am îndemnat pe doctor ca să desvelească rana și să scoată bandajele ca să pună altele, căci începuse să mă supere mirosul rău al sângelui și abià l-am înduplecat ca să mi le schimbe. Iar în a opta zi a deschis-o singur și atunci au căzut bandajele lipite și s'a arătat rana, pe care a spălat-o cu apă căldicică (erà cam de mărimea unui mare groș), și această spălătură a început să se facă în fiecare zi fără să mai puie deasupra vreun alt plastru decât numai bandaj de pânză

de în. După câteva zile a început să coacă împrejur și să se strângă și când se făceà câte o excrescență, doctorul o ardeà cu lapis infernalis, adică cu piatra iadului. Aceasta a urmat 60 de zile fără să mă pot plimbà și ieși din casa mea, unde veniau prietenii și-mi țineau sindrofie. Dar în a 61-a zi, când rana s'a strâns și s'a făcut cât un pitac de 5 bani, am ieșit pentru întâia dată din casă și întâiu m'am dus să mă închin și să mulțumesc prea binevoitorului meu Domn, căci avusese grijă neîncetată să afle și să se informeze despre sănătatea mea, care în celelalte privințe erà foarte bună. In a 95-a zi rana mi s'a închis cu totul, spălată fiind toată ziua numai și numai cu apă căldicică, și atunci am început să umblu și să-mi fac contravizite la toți cei cari se bucurau împreună cu mine, că scăpasem dela moartea învederată și dureroasă ce o purtam în corpul meu.

MARTIE 1779.

In 3 ale lunii, Duminecă, s'a făcut întărirea păcii încheiată la Cainargic după . . . . . între puternica împărăție și Rușii.

In 5, Luni, s'a născut prea puternicului nostru împărat un fiu și i s'a dat numele de Sultan Suleiman.

In 22, Vineri, a venit știrea despre încheierea păcii în Iași și toți s'au bucurat deopotrivă prea mărind pe Dumnezeu și poftind ani mulți prea puternicului nostru împărat.

AUGUST 1779.

In 27, Luni, Măria-Sa m'a scos din slujba marei spătării și m'a moștenit în post boeirul ban Iancu Razu. Dar îmi căutam mai departe de ocupația mea proprie, care erà să citesc gazete și traducând din franțuzește în grecește tot ce erà esențial și se raportà la interesele puternicei împărății, și după ce le controlà Măria-Sa puneà să se traducă în turcește și să fie trimise cu fiecare călăraș în capitală; pe lângă asta să citesc și pitacurile ce veniau dela hotare cu știri din partea supraveghetorilor de acolo, să primesc și relațiile celor trimiși în Polonia sau în altă parte și să le aduc la cunoștința Măriei-Sale.

OCTOMVRIE 1779.

In 8, Luni, a venit din capitală prea strălucita domniță Ruxandra Racoviță cu prea nobila boiereasă hătmăneasă cucoana . . . . . , femeia boierului hatman Iorgache Ghica și cu tot avutul lui de boier.

In 22, Luni, m'am dus la marea spătărie din Iași, cu prea nobilul boier fost mare logofăt Ioan Cantacuzino, și am sărutat prea strălucita mână a prea înălțatului și binevoitorului meu Domn și stăpânitor, prea luminatul meu Domn, Domnul Ioan Constantin Dimitrie Moruzi Voevod și am primit binecuvântarea lui ca să mă cunun cu prea iubita mea Raliță Ghica, iar Măria-Sa (Dumnezeu să-i dea ani îndelungați !) a orânduit pe sus numitul boier ca să mă cunune ca din partea Măriei-Sale. După aceea m'am dus să mă închin prea strălucitei și prea binevoitoarei mele Doamne, Doamna Smaragda și sărutând dreapta ei strălucită am primit binecuvântarea ei, și să fie vieața ei îndelungată ! Iar Prea-strălucirea ei m'a primit cu cea mai mare bunăvoință orânduind și din partea ei pe prea nobila boiereasă logofetească Zoița Ghica să fie de față la sfințirea cununiilor mele împreună cu boierul ei. Apoi ne-am dus iar cu numitul boier

logofăt şi am sărutat dreapta Înalt Prea Sfinţitului mitropolit chir Gavril al Moldovlahiei, şi am primit cererea şi binecuvântarea lui. Pe urmă m'am dus singur la mânăstirea din Galata şi spovedindu-mă la prea sfinţitul chir Procopie al Chesariei, l-am rugat să se ostenească şi să poftească poimâine la Iaşi spre sfinţirea cununiilor mele.

A doua zi în 23, Miercuri, am mers iară la mânăstirea din Galata şi m-am împărtăşit cu sfintele taine.

Iar în 24 ale lunii pe la amiazi a venit boierul mare comis Mateiu Cantacuzino din partea mamei sale cucoana Zoiţa Ghica şi luându-mă în careta lui m'a dus la casa prea iubitei mele Raliţa, pe care casă a zidit-o aproape de sfânta mânăstire a Goliei. Acolo erau toate gata şi mă aşteptau, şi fiind de faţă sus numitele rude şi atât boierul mare vistier Iorgache Balş cât şi boiereasa lui cucoana Pulheria Ianculeu (care au adus cu dânşii darurile domneşti), s'a săvârşit cu ajutorul lui Dumnezeu nunta noastră cu sfinţirea cununiilor noastre de către prea sfinţitul chir Procopie al Chesariei (cum am spus mai sus) şi fiind naş reprezentant al Măriei-Sale boierul mare logofăt Ioniţă Cantacuzino şi prea nobila lui boiereasă Zoiţa Ghica. Pe la chindie au venit toţi prietenii şi rudele de m'au salutat, iar eu i-am rugat să rămâie ca să-mi facă cinstea să cinăm şi să petrecem împreună, ceea ce s'a şi făcut fără sgomot şi instrumente muzicale, numai cu bucuria şi veselia sufletească comună. In 27 ale lunii Sâmbătă ne-am dus la curte şi am sărutat prea strălucitele mâini ale Măriei-Sale Domnul şi ale prea strălucitei noastre Doamne în semn de mulţumire, şi îndată am început să facem contravizitele la rude şi prieteni.

APRILIE 1780.

Aflându-mă fără treabă la Iaşi şi ne mai având slujbă, am cerut voie dela prea Măria-Sa ca să mă duc afară la ţară şi să petrecem cătva timp cu prea scumpa mea Raliţa, şi aşă în 20 Aprilie am plecat dela Iaşi şi ne-am dus la Paşcani, care e zece ceasuri departe de Iaşi şi este moşia boierului mare vistier Iorgache Balş, unde are casă de piatră minunată şi locul este foarte frumos, pentrucă locuinţa se află sus pe un deal mic, care este încunjurat cu un şes şi un câmp minunat, cu totul verde de iarba întâiei primăveri şi împestriţat cu multe feluri de flori ce au felurite colori, din cari pe unele le-am văzut întâia dată. Iar la capătul câmpiei curge râul Siret, care este destul de mare şi are multe feluri de peşti şi raci; în faţa câmpiei încep a se ridică munţişori cari sunt împodobiţi cu fel de fel de copaci mai mari şi mai deşi, şi păduri împodobite şi ele cu felurite flori, din cari cele mai multe însemnate, dar necunoscute mie. Iar la poalele dealului unde se află casa, care are înnăuntru apă curgătoare de băut foarte plăcută, izvorăsc cinci cişmele în diferite locuri, şi aceste toate cu foarte bună apă de băut. Casa mai cuprinde şi o grădină cu fel de fel de minunaţi pomi roditori şi cu fel de fel de trandafiri aleşi. Deci am petrecut o vieaţă de minune cu Raliţa mea, măcar că nu eram însoţiţi de a treia persoană. Aceasta a fost partea cea mai fericită a vieţii mele, căci am gustat în cea mai mare tihnă şi linişte a sufletului şi a minţii toate plăcerile şi bunurile acestei lumi deşerte. Ne sculam foarte de dimineaţă şi ne beam cafeaua sau la cişmele sau sub trandafirii grădinii, ori în vreo altă parte, unde nu se sătură privirea noastră de frumuseţile firii. Apoi ieşiam la plimbare uneori luând-o pe jos pe câmpie, alteori cu careta departe în păduri, unde rătăciam botanizând vreo două ceasuri. Apoi ne întorceam acasă şi ne luam prânzul, care erâ alcătuit din cinci feluri, dar foarte delicate. După aceea ne odihniam puţin, cel mult un ceas, şi apoi ne beam iar cafeaua afară şi iară începeă pe la chindie excursia sau îndelotnicirea casnică, adică eu cetiam, iar prea scumpa mea soţie se

ocupă cu cusături de casă și cu alte lucruri trebuincioase, și în chipul acesta petreceam vremea noastră minunat până în seară. Am făcut o minunată dulceață de trandafiri, pentrucă toți trandafirii din Moldova sunt minunați. Am scos și esență triplă de trandafiri, adică am trecut-o de trei ori prin alambic. Cu ocupații de felul acesta și cu altele petrecând vremea, n'am mai știut când trecură vreo patruzeci de zile, și noi socotiam că ieri sosisem la Pașcani. In sfârșit am primit o scrisoare din partea boerului mare cămăraș Toma Rodios, în care îmi făceà cunoscut, că Măria-Sa i-a poruncit să-mi scrie că întoarcerea mea la Iași este trebuincioasă și să mă grăbesc. In urma acestui lucru am fost silit să părăsesc prea fericita mea petrecere în singurătate. Indată ce m'am întors, Măria-Sa mi-a spus că s'a apropiat vremea de a mă trimite în capitală în calitate de capuchehaia pe lângă Poartă, și mă dăscăliă mereu în ce chip să mă port ca să plac lui Dumnezeu și oamenilor, adăugând că am toate darurile ca să izbutesc în această slujbă și că numai una îmi lipsește, dar care nu stă în mâna mea s'o îndreptez, și aceasta erà, după cum îmi ziceà el, că barba mea este prea neagră, adică păream tânăr la Turci. Dar și lucrul acesta s'a îndreptat, când am ajuns în capitală și am intrat în trebi, după trecere de șase luni, lucru ce i-am și scris.

In vremea când petreceam la Pașcani s'a întâmplat să fie și sărbătoarea Înălțării, care se face în sfânta mânăstire din Neamț. Această mânăstire s'a dat din partea Măriei-Sale prea cuviosului și vrednicului de cinste, vestitului chir Paisie, când a plecat dela o altă mânăstire, care de asemenea se află în Neamț, dar trecuse în stăpânirea Austriei cu cea mai mare parte din județ la încheierea păcii, care s'a făcut cu Rușii la Cainargic sub feld-mareșalul Romanțov. Preacuvioșia-sa aveà de mult cu mine corespondență, fiindcă aflase că prea iubitul meu tată are în manuscris o vestită carte a unui pusnic, care cuprindeà unele porunci însemnate asupra vieții monahale și mai cu seamă pentru acei cari voiau să alcătuească chinovii. Această carte o cereà el cu stăruință să i-o procur, ceea ce am și izbutit scriind și rugându-mă de domnia-sa să mi-o trimită mie ca la rândul meu s'o trimit preacuvioșiei-sale. Dar domnia-sa, ca să nu fie lipsit de original, a copiat-o singur (aveà o scrisoare minunată, care nu aveà deosebire de cel mai frumos tipar) și mi-a trimis-o, iar eu am trimis-o neîntârziat preacuvioșiei-sale.

Deci ca să cunosc în persoană un om așà de însemnat, și mai mult încă, ca să mă închin icoanei însemnate și de minuni făcătoare a prea sfintei născătoare de Dumnezeu, care se află în pomenita mânăstire: ea este una din acele ce le aveau împărații Romeilor în Constantinopole și atârnându-le de suliți ca niște steaguri, ei încunjurau zidurile Constantinopolei făcând litanii. Ea erà înaltă de un cot cu o lățime potrivită și sus aveà o gaură prin care era trecut un belciug de fier, cu care o atârnau de suliți; și de o parte erà icoana prea sfintei născătoare de Dumnezeu cu câteva șiruri de slove (pe cari copiindu-le le-am trimis tatălui meu), iar pe de alta erà icoana Sfântului Gheorghe. Am plecat așà dar din Pașcani cu prea scumpa mea Raliță, amândoi într'o butcă cu șase cai și numai cu o singură slugă și trecând prin cele mai minunate locuri, adică prin munțișori împodobiți cu fel de fel de pomi roditori, neroditori și deapururea verzi și prin câmpii puțin întinse așternute cu o mulțime de felurite flori și adăpate de ape minunate, foarte gustoase și bune de băut, am ajuns în aceeaș zi spre seară la sfânta mânăstire, unde s'au tras îndată clopotele (cinste potrivită, care se dă Domnilor și celor dintâi boieri). Am găsit pe prea venerabilul chir Paisie stând afară de poarta mânăstirei cu camilafca și rasa lui și cu vreo cincizeci de supuși de ai lui îmbrăcați în felul acesta; ei steteau înșirați ca să ne salute. Deci îndată ne-am coborît din butcă cu mare grabă și apropiindu-ne am sărutat cinstita-i dreaptă zicându-i, că această cinste ce ne-a făcut este nepotrivită și peste cuviință pentru niște fii duhovnicești ai lui. El ne-a primit

cu cea mai mare bucurie sufletească şi ne-a încărcat cu urări. Apoi am intrat în biserică cu acecaş orânduealâ, pe când cântăreţii cântau «vrednic este» şi după ce am sărutat sfintele icoane, ne-am retras în chilia preacuvioşiei sale. Atunci pentru întâia dată am văzut şi eu cu ochii mei întrupată virtutea, lipsa de patimă şi sinceritatea curată; chipul lui erâ foarte blând, faţa lui foarte albă şi fără cea mai mică urmă de sânge, barba lui albă şi strălucitoare de curăţenie, asemenea şi veşmintele lui nespus de curate ca şi aşternuturile odăii lui alcătuite toate din mantale. Erâ foarte blajin la vorbă şi fără nici un pic de prefacere şi erâ ca şi când vedeai un om nematerial. Preacuvioşia sa se trăgeâ din Rusia mică şi înainte cu vreo patruzeci de ani şi-a ales o vieaţă cu adevărat de monah, de aceea s'a şi dus la Sfântul Munte, unde a petrecut aproape treizeci de ani şi unde venise în atingere cu călugării mai însemnaţi de acolo, cari în adevăr petrec în singurătate (ei sunt şi acolo foarte rari), şi după ce a slujit ca supus la unul dintr'înşii, s'a deprins la vieaţa monahală, studiind-o din vechi scrieri clineşti. Apoi a hotărît să se întoarcă în patria lui sau în oricare altă parte ar fi ales, ca să alcătuească chinovii, şi aşâ la întoarcere a călătorit în judeţul Moldovei Neamţ, unde s'a şi făcut egumen la o mănăstire. După aceasta nepulând să lucreze cum voiâ în urma schimbării de domnie, cum am zis mai înainte, s'a dus la această mănăstire cu voia şi chemarea Măriei-Sale şi au urmat cu el peste trei sute de monahi, cari trăesc o vieaţă plăcută lui Dumnezeu şi nu în făţărnicie, cu o comună frăţie şi înţelegere şi cu cea mai mare supunere. Lucru al său nu are nimeni, ci toate sunt ale tuturor. Unii dintre dânşii sunt orânduiţi ca epistaţi, alţii ca slujitori, alţii ca lucrători ai pământului, unii nu ies de loc din mănăstire şi alţii tot umblă prin Iaşi şi în alte părţi pentru trebile mănăstirii. Dacă cineva intră într'o odaie, vede nenumărate cămeşi neînchipuit de curate şi bine strânse, mantale, rasse şi camilafce; în ea intră fiecare odată pe săptămână, se primeneşte şi se duce, iar supraveghetorii îngrijesc de spălătură şi aşezarea lor la loc. Masa lor este una şi stă totdeauna aşezată în sufragerie, unde se adună toţi părinţii în fiecare Sâmbătă şi Duminecă. Capul lor este cel care slujeşte în acea zi şi el şade în fruntea mesei şi mănâncă numai atunci untdelemn şi peşte; beau şi vin, beau chiar în sănătate, dar cu rândul şi toţi împreună. Întâiu zice capul lor «în slava lui Dumnezeu», după aceea «în sănătatea domnului», apoi «în sănătatea tuturor cucernicilor creştini». Iar când stau la masă, unul din fraţi şade pe un fel de amvon şi cetesţe vieţi de ale sfinţilor. Flecării nu se aud de loc, ci domneşte cea mai mare linişte, cea mai mare curăţenie şi cumpătare la masă. Sunt orânduiţi şi patru duhovnici aleşi, cari umblă pe fiecare zi în chilii şi cercetează cugetele tuturor. După ce am stat vreme destulă în chilia prea cuviosului kir Paisie, de a cărui vorbă foarte blândă şi folositoare nu ne puteam sătură, ne-am dus în odaia ce ne-a fost hotărîtă; ea, aşternută deasemenea cu mantale, erâ iarăş de o curăţenie nepilduită. Veniseră dela Iaşi şi alţi boieri cu nevestele lor numai pentru evlavie, adică Doamna Domniţa Sultana Moruzi, de curând măritată, cu boierul ei Aga Scarlatache Sturza şi sora ei mai mică cu Doamna Domniţa Catinca Moruzi cu boierul al doilea postelnic Săndulache Sturza, boierul spătar Constantin Palade cu boiereasa lui şi alţii. Tuturor li s'au dat odăi curate, aşternute, asemenea şi de ale mâncării, carne, găini, paseri, peşti, pâni albe alese, vin şi zaharicale potrivite după oamenii ce aveâ fiecare cu dânsul. Se mai dedeau şi tuturor acelora ce erau adunaţi afară de mănăstire şi cari erau peste trei mii, pâini, peşti, şi vin mai prost fără plată; numai acei cari plecau după iarmaroc dedeau mănăstirii fiecare cum îi erâ voia, pe când altă dată în vremea altor egumeni acest iarmaroc erâ prilejul de înşelăciuni şi se vindeau toate cu preţuri îndoite, mai ales vinul, care erâ de vreo zece mii de ocale şi mai mult; de aici urmau beţii şi destrăbălări şi petreceri cu muzică şi toate celelalte neorânduieli. Se ştie şi

aceasta, că pe vremea altor egumeni în ziua iarmarocului, când preoții scoteau icoana prea sfu tei născătoare de Dumnezeu pentru sfințire, doi oameni exaltați o răpiau din mânile lor și alergau la munți, iară cei ce erau de față și călugării ziceau că e o minune ce o face sfânta icoană, ceea ce eră un scandal pentru vizitatorii străini, Polonezi și alții, și făcea de batjocură sfânta noastră credință. Dar pe vremea lui chir Paisie s'a pus capăt acestei necuviințe, pentrucă el, deși înaintat în vârstă și suferind de podagră, scoteà icoana singur cu moștenitorul său. Acum sfințirea s'a făcut în cea mai mare liniște și așà luând parte și noi la sărbătoare am rămas două nopți la mănăstire, iar a treia zi ne-am întors acasă.

In 30 Septemvrie din anul 1780 prea înălțatul și prea binevoitorul meu Domn Constantin Dimitrie Moruzi Voevod m'a înaintat dela dregătoria marei spătării la acea a hatmanului și mi-a spus în divan că, deoarece nu e decât un singur hatman în capitală (adică Enache Suțu, fiul lui Dracu Suțu și ginere al Agoghiei) și nu mulți în această treaptă, pentru aceea o face Măria-Sa, întru cât sunt vrednic de asta. Și îmbrăcându-mă cu un conteș din piele de samur m'a numit capuchehaiaua sa în capitală—dar de fapt și nu numai după nume, deși eram începător și neîncercat în această slujbă—după ce mă sfătuise întâiu în deosebi, povățuindu-mă de vreo șase luni în ce chip să mă port atât în trebile domnești și ale țerii Moldovii cât și în cele comune ale neamului, pentru ca să plac lui Dumnezeu și oamenilor și chiar stăpânitorilor noștri seculari. El n'a încetat să mă îndrume și cu privire la îmbrăcămintea mea și la purtarea mea și la felul vieții mele, cari lucruri toate s'au întipărit în sufletul meu și le-am păzit, pentrucă am înțeles că sunt pentru mine ca și cuvintele de aur ale lui Pitagora. Inainte de toate însă m'a sfătuit de multe ori să nu mă amestec de loc în trebile călugărești, adică să nu mijloccsc sau să cer să se dea cutăruia vreo eparhie; dar când va fi vorba de vreo afacere a neamului și anume de apărarea privilegiilor marei biserici, atunci împlinindu-mi datoria să vorbesc cele cuvenite către domnii seculari și să stăruesc pentru păstrarea și păzirea lor. Măria-Sa îmi ziceà, că pe vremea când a fost mare dragoman, făcând pe plac unui vechiu prieten, lui chir Meletie, prea sfințitul episcop al Prusei, s'a amestecat într'o astfel de afacere călugărească și de nenumărate ori s'a căit de acest amestec. Mi-a dăruit 3750 de groși, cei 3000 pentru cheltueală de drum, iar cei 750 pentru cinstea blănii de samur cu care m'a îmbrăcat. Și prea strălucita Doamnă Smaragda trimise prea iubitei mele Ralița (care suferià de friguri rele) o piele de râs căptușită cu catifeà și câteva materii de rochii de diferite feluri. După ce am făcut toate pregătirile mele la 11 Octomvrie, am sărutat prea strălucitele mâini ale Măriei-Sale la curte și a prea strălucitei Doamne și a prea strălucitelor beizadele Alexandru, Dimitrașcu și Iorgache și luându-mi rămas bun, am plecat dela Iași spre capitală și m'am dus deadreptul la Hlincea, la frumosul chioșc, pe care-l clădise Măria-Sa, iar prea iubita mea Ralița a intrat în caretă cu sora ei, boiereasa logofeteasă Zoița, și cu nepoata ei, boiereasa vistiereasă Pulheria, și a venit deadreptul la acest chioșc, care e vreun ceas departe de Iași. Acolo au venit îndată toți boierii și boieresele lor și ne-au salutat urându-ne drum bun. Am rămas în acea noapte acolo și a doua zi:

Zilele lunii		Ceasuri și distanțe
12:	Octomvrie, Luni, am plecat dela chioșcul din Hlincea, am prânzit la cârciuma Poiana Bordii și am mers în Glodeni, un sat al lui Cuza în județul Vasluiului	6
13:	A doua zi plecând de acolo, am prânzit la podul Piatra, crâșmă, și seara am rămas în târgul Vasluiu	5
14:	Plecând de acolo, am luat prânzul la crâșma Docolina dela Bârlad, ținutul Tutovil, și am rămas seara la Suseni, sat al paharnicului Constantin Paladi	8

Zilele lunii		Ceasuri și distanțe
15:	La prânz la crâșmă și la hanul Gura-Parașisan și seara am tras la Tecuciu în Țigănești, satul stolnicului Manolache Conache	8
16:	Am trecut peste râul Siret pe un pod așezat pe șăici și după un ceas am trecut peste râul Putna și am sjuns la Focșani, unde am găzduit în casa șatrarului Stamatin . .	4
17:	Am rămas locului, pentrucă prea iubita mea Ralița aveà friguri rele	
18:	Am pornit din Focșani și am trecut peste râul Milcov, apoi peste râul Râmna și pe urmă peste râul Râmnic și am luat prânzul la hanul Mărtinești și de acolo plecând, am sosit la hanul Grădiștea, unde ne-am și făcut popasul	8
19:	A doua zi trecând peste vestitul râu Buzău am sosit la Ulmi, sat și moșie a Domnului Alexandru Vodă Ipsilante (unde am luat și prânzul), și de acolo la Unturoasa, sat și han, și de acolo la lacul Tătarului, un sat prost unde am stat	9
20:	Ne-am dus la Slobozia lui Enache, sat și mănăstirea unui postelnic Enache Caragea, unde am poposit	6
21:	Trecând peste podul Ialomița pe podul mănăstirii, ne-am dus la Lichirești, sat al județului Ialomița, care se numește Călărași, și am rămas acolo. El e locuit de coloni Bulgari plugari și face mult grâu bun și orz, dar nu are de loc copaci, de aceea ei taie la vreme trestie (?) și o usucă și asta o întrebuințează și în loc de lemne	8
22:	Trecând o limbă a Dunării cu pod (unde Lichireștenii pescuesc cu mreji moruni, cegi, suduci, crapi și alți pești minunați) am intrat într'un ostrov al Munteniei cu trăsurile noastre; el ține un ceas și jumătate, și am sosit dincolo la cetatea Silistrei și intrând în corăbii din Silistra, am trecut în față la acest oraș, în vreme de jumătate de ceas, unde am și rămas	3
	Totalul ceasurilor	65
23:	Pornind de acolo ne-am dus la Aflatar, sat ales, unde am rămas	4
24:	Ne-am dus la Ieni-Mahalè, sat	3
	și am luat prânzul pe povârnișul unde sunt cișmele. De acolo la Salighiol, un sat bun turcesc	4
	și fiindcă am găsit acolo pe Muselim, am mers jumătate de ceas mai jos la Iusuflar, un sat turcesc, și am rămas aici. Două ceasuri mai jos este Embialer, un alt sat	
	Totalul	76
25:	La Ghiolghenli, sat bun turcesc	3
	am luat prânzul. Și trei ceasuri mai la vale este Cenghel-Deresi, un sat prost turcesc, și am rămas aici	4
26:	Am luat prânzul în cetatea Sudna	3
	(jumătate de ceas de acolo este Cenghelchioi, minunat loc și sat, și două ceasuri de acolo Velibegchioi). Apoi am ajuns la Dragoi, minunat sat bulgăresc, la poalele muntelui Cenghe-Balcan, unde am și rămas la casa lui Sari Nicola	4
		90
	Dela Silistra până aici și toate împrejurimile poartă numele de Tel-Orman. De aici începe Cenghel-Balcanul și se sfârșește la Dobrali, un sat ales bulgăresc.	
27:	Am pornit dela Dobrali și ne-am dus la Ceali-Cavac, sat ales bulgăresc, așezat în mijlocul Balcanilor. Drumul l-am făcut în 8 ceasuri, pentrucă erà foarte mult noroiu și calea anevoioasă, drept care am și rămas acolo.	
28:	Am trecut și celălalt munte al Balcanilor și am sosit la Dobrali, sat bulgăresc foarte bun la capătul Balcanilor, și am rămas acolo seara. Un ceas mai încolo este Lalachioi și o jumătate de ceas Kiuciukchioi.	5
29:	Ne-am dus la Carnabat, oraș turcesc, aleasă și minunată poziție, unde am luat prânzul. Trei ceasuri de acolo este Beg-Mahalesi, sat, și Agacilar, alt sat. Apoi am ajuns la Karacialar, sat împărătesc foarte bun, unde am și rămas seara	5
		4
	Suma	108
30:	Prânzul la Karabunar, sat bun bulgăresc	4
	Și de acolo la Faki, un sat bulgăresc ales și mare ca un oraș, unde am și rămas . .	4
31:	Am luat prânzul la Canara, sat bun bulgăresc	

Zilele lunii		Ceasuri și distanțe
	Poziție minunată, dar vestită ca adăpost de hoți. Apoi la Cogea-Tarla, sat bulgăresc ales, unde am și rămas seara	2
	Am întâlnit pe drum doi călărași, cari se duceau la Iași, și un *Turnagiu*, orânduit ca agă la Hotin.	
	Șumna, Razgrada, Rusciuc, Șiștov și toate orașele de pe malul Dunării, partea de dincoace ascultă de sangeacul Vidinului, iar celelalte despre țărmul mării sunt supuse sangeacului Silistrei, care se numește *Silistra-Kasabasi* și *Totrokai-Șehri;* iar Dragoi, Ceali-Cavac, Dobrali și Saranta-Eclisie (Patruzeci de biserici) sunt supuse bostangibașului din Adrianopole.	

NOEMVRIE 1 DUMINECA

1:	Am pornit dela Cagea-Tarla și am luat prânzul la Erecler, sat bulgăresc	2
	Și de acolo ne-am dus la Saranta-Eclisie	4
	oraș, unde am rămas. Am pornit și pe Focșa călărașul spre capitală.	
2:	La Burgaz, oraș ales	8
	Luând prânzul pe câmp și străbătând pădurea, unde este pază de ostași, am rămas seara acasă la o cucoană Hagitina.	
3:	La Caristirani am luat prânzul înaintea hanului	4
	și la Torlu, oraș, a fost popasul	6
	unde am rămas la casa lui Andrea.	
4:	Prânzul la hanul Chinicli	3
	și trecând aproape de orașul Silivria	4
	care are și o întăritură pe lângă mare am înaintat până la Pivates, sat pe lângă mare, unde am și rămas	2
5:	Prânzul la Megalo-Cekmege	2
	și pe urmă popas la Micro-Cekmege	3
	unde am găsit și pe Grigorașcu, portarul mai mare, cu Manole, portar; ei mă așteptau de câteva zile cu scrisori de răspuns din partea colegilor mei, boierii capuchehaiale.	
6:	In ziua de Vineri în Constantinopole	3
	și pe la chindie la Curu-Ceșme, trecând dela Fil-Kioprusu a lui Kegatharia.	
	Adică dela Iași până la Constantinopole ceasuri:	
	Una sută șaizeci și șapte	167

Am tras în gazdă la casa prea nobilului meu Domn, aflătoare la punctul dela Curù-ceșmè, numit Saraf-burnu. Această casă o cumpărase Măria-Sa dela Mateiu Vodă Ghica pe vremea când erà dragoman. Măria-Sa mi-a dat-o mobilată ca să locuesc până ce voiu câștigà o locuință a mea. Acolo ne-au primit prea nobilul boier mare logofăt Nicolache Manu, capuchehaiaua de frunte, cu prea nobila lui boiereasă cucoana Eufrosina Ghica, nepoata preà iubitei mele Ralița. Ei au primit și pe prea iubitul lor boier căminar, Dumitrache Manu, care îmbolnăvindu-se la Iași, s'a găsit cu cale să se întoarcă în patria lui pentru schimbarea aerului și așà el a venit împreună cu noi. Pe lângă aceștia erau și boierul al doilea vistier Eustatie Lapiti, capuchehaia cu trecere și fratele său Iorgache Lapiti, secretarul capuchehaialelor și alți foarte mulți prieteni și rude. A doua zi de dimineață a venit și boierul spătar Ioan Vlastos, capuchehaia și dumnealui, și alți mulți.

In 9 ale lunii aceștia Luni, cei doi colegi mai vechi ai mei, boierul logofăt Niculache Manu și boierul spătar Ioan Vlastos, poreclit Arapache, m'au prezentat la domnii seculari, întâiu și întâiu la prea strălucitul chehaia-bei, care erà Halil-Hamid-Efendi (ridicat aproape în aceeaș vreme cu Măria-Sa sub prea înălțatul Ismail-Pașa, pe când Măria-Sa erà dragoman), căruia am înmânat scrisoarea de acreditare din partea Măriei-Sale și una către Marele Vizir, în care prea binevoitorul meu Domn scrieà despre mine și că m'a ales și m'a trimis spre a-i sluji pe dânșii. Iar chehaia-bei, după co

le-a citit pe amândouă, m'a întrebat: «ce face şi cum petrece Măria-Sa?» şi altele de felul acesta. Apoi m'a întrebat, al cui este scrisul celor două scrisori ce am adus? Am răspuns că este al fiului său cel dintâiu, al beizadelii Alexandru. M'a întrebat «de ce vârstă este el?» Am răspuns, că n'a împlinit încă 17 ani. «Oare tatăl său îi dă vreo leafă, dacă-l întrebuinţează la scris, sau lucrează degeaba?» Şi eu i-am răspuns, că ei n'au vreo învoeală între dânşii, fiind tată şi fiu. Apoi m'au prezentat vechii mei colegi prea măritului Reis-Efendi, care erà Fegzi-Suleiman-Efendi, om rece şi posomorît. Şi când colegii mei i-au spus, că Măria-Sa m'a trimis să le slujesc ca reprezentant al său, mi-a zis să-mi caut de lucrul meu cu mare îngrijire şi băgare de seamă, şi să nu lipsesc nici odată dela Capu-conac, ci să mă aflu acolo pe fiecare zi, ca să nu mă aştepte când mă vor căutà. Apoi m'au prezentat şi la Beilicciul care erà Hairi-Efendi, om de un caracter de derviş şi schimbăcios. In aceeaş odaie mai stă şi Beilicci-Kesedari; acesta erà vestitul Reşid-Efendi, la care Măria-Sa m'a sfătuit să mă duc pe fiecare zi, povaţă pe care am păzit-o până la sfârşit; pentrucă erà un om cu mult duh şi înţelepciune şi foarte blând la vorbă şi purtare. Iubià şi pe Domnul meu şi cu toate că aveà şi alţi prieteni greci, cunoşteà însă cele mai mari însuşiri ale Măriei-Sale şi nu încetà de a le mărturisi. După aceea m'am prezentat şi la Amegi-Efendi care erà Ratip-Efendi, de asemenea prieten bun al Măriei-Sale, şi în sfârşit la Kehaia-keatipi, care erà Reşid-Celebi-Efendi, cainiu al lui Iagligci-Emin-Paşa, cel dintâiu care ieşise cu oştirea împărătească împotriva Ruşilor sub sultanul Mustafa, şi neîncăierându-se cu dânşii o vară întreagă, la urma urmelor fu osândit şi decapitat din porunca împărăţiei. La închinarea către Marele Vizir nu am vrut să mă duc, pentrucă mi s'a spus că aceasta este o etichetă care costă pentru întâia dată vreo 80 de groşi ca bacşişuri cari se dau la iceagale, la ceauşi şi alţi slujitori ai Excelenţei-Sale, şi fiindcă Excelenţa-Sa a aflat despre trimiterea mea în capitală dela prea strălucitul chehaia-bei şi fiindcă el mă va cunoaşte personal după câteva zile, când vom aduce obişnuitele daruri pentru Kurban-Bairam şi când se înfăţişează toate capuchehaiele în aceeaş vreme se îmbracă caftanele obişnuite, şi prin urmare cheltuelile se fac numai odată şi nu îndoite şi de prisos. Şi fiindcă Măria-Sa pe lângă toate sfaturile părinteşti ce mi-a dat mi-a spus şi aceea să am în vedere dorinţa lui de a cruţà banul moldovenesc şi să iau bine seama să nu se facă cheltueli degeaba nici până la o lescae, de aceea am lăsat la o parte întâlnirea cu Excelenţa-Sa. Deci căutam cu dinadins ca în adevăr să nu se facă cheltueli de prisos nici până la o lescae. Vizir erà atunci strălucitul şi cu drept vestitul Kara-Vizir, care de mult timp fiind silictarul prea puternicului Sultan Hamid, ţineà cu pricepere cârma împărăţiei şi de atunci a început împărăţia să intre în orânduceală şi să fie bine cârmuită, să fie cu toţii foarte ascultători la poruncile împărăteşti, să lipsească aproape cu totul jaful şi nedreptatea pretutindeni, şi toate acestea pentrucă el însuş căutà de toate trebile şi le controlà cu deamănuntul. El aveà pretutindenea spioni credincioşi, cinstiţi şi cari nu se lăsau mituiţi şi aflà adevărul. Pedepsià fără milă şi cruţare pe neascultători, pe răsvrătiţi şi pe răpitori şi dădeà răsplată celor ce slujiau bine şi cu credinţă. Maria-Sa aveà o deosebită trecere şi favoare pe lângă dânsul, şi de aceea el aveà cu Măria-Sa o neîncetată corespondenţă tăinuită, scriind şi trimiţând scrisori pecetluite şi primind de asemenea răspunsuri pecetluite, fără ca cineva din domnii înaltei Porţi să ştie ce cuprindeau aceste scrisori.

In 11 ale lunii, boierul logofăt Nicolache Manu m'a prezentat la prea măritul Atif-Zade Omer-Efendi, la conacul lui, pentrucă nu aveà slujbă; el erà din vechea familie (?) nobilă. Acesta erà adevăratul prieten al Măriei-Sale, pentrucă cunoşteà meritul, înţelepciunea sa şi serviciile ce le-a adus cu credinţă. Felurite partide protivnice căutau să-l câştige şi să-l strice cu daruri bogate, dar n'au putut izbuti, căci el

a rămas totdeauna zelos apărător al Măriei-Sale, până într'atâta, încât atunci când s'a hotărît înlăturarea Măriei-Sale și a ieșit hatul sultanului Hamid la 1782 în Maiu la Poartă sub Izet-Mehmet-Pașa, ca să se aleagă alt Domn pentru Moldova și a trimis acest hat lui Omer-Efendi, care era atunci chehaia-bei, ca să iea măsuri după obiceiu, acesta s'a dus singur la Marele Vizír și a zis că . . . . .

(Urmarea lipsește, fiind pierdute cele din urmă file ale codicelui).

II.

Urmare la Efemeridele dela 1788—1789 scrise de banul Constantin Caragea.

1789 OCTOMVRIE.

In 13, Sâmbătă, a fost cetit un hati-humaiun la divan, cuprinzând că dreptatea este baza biruinții și că vechii sultani de aceea erau învingători și triumfători, pentrucă erau drepți; alungarea și blestemarea acelora cari fac neorânduelă în oștirea împărăției, și pe lângă asta că, dacă va fi nevoie va porni la răsboiu prin Martie și Sultanul, și că prin urmare să se facă pregătirea cuvenită pentru a merge la Adrianopole, să se procure muniții și provizii și să se îndrepteze drumul.

In aceeaș zi au ieșit două porunci de surghiun pentru doi șehul-islami, una pentru Durizade Arif-Mola, care cuprindeà ca el să pornească și să se ducă la *arpalicul* său, care este Kiutahia, și acolo să stea până când vor trece hagiii, cu cari împreună să plece de acolo și să meargă la Taif, adică în Arabia. Se zice că această mânie i-a venit dela faptul, că el umblà să capete șehul-islamlicul prin mijlocul lui Osman-Pașa-Zade Izet-Bei. Iar cealaltă poruncă era pentru Mufti-Zade . . . . . care de asemenea spuneà că acesta să pornească și să se ducă la *arpalicul* său, la Engurù, și cu toate că era prea bătrân și zăceà în pat și căutà cu rugări fierbinți ca să scape, dar n'a izbutit, și așà a plecat cu Mola, fiul său cel mai mare. Avcà și alte arpalicuri și i le-au luat și s'au dat altor ulemale, în deosebi acelora din Ianina cu un venit de opt sute de groși pe lună, s'a dat lui Derviș-Mola, nakip și fost *kajasker* al Rumeliei, sub cuvânt că e abuz și prea mult ca un fost șehul-islam să aibă atâtea arpalicuri. Dar adevărata pricină a căderii lui pare a fi o veche neînțelegere dintre el și Hamid-Zadè-Efendi, Velig-u-Niamì de acum.

In aceeaș zi s'au dat și trei tuiuri fostului bostangibaș Ferhat-Pașa și l-au numit Surugipașa, adică să conducă oștirile din Rumelia.

In 14, Duminecă, Izet-Bei Osman-Pașa-Zade, Eiup-Molasi, care se mutase la locuința lui din Constantinopole, a primit porunca să se întoarcă la vila lui și să nu se întâlnească cu nimeni. Pricina acestei mânii se pare că este ceea ce se zice că el umblà să facă șehul-islam pe Durizade Arif-Mola, fie cu învoeala lui ori fără știrea lui, ca adică să-l slujească fiind prieten vechiu. De aceea fu surghiunit și sus numitul la arpalicul său la Kiutahia și de acolo are să pornească cu hagiii, ca să se ducă apoi la Taif în Arabia.

In 19, Vineri, s'a făcut cunoscut, în sfârșit, că generalul Laudon, împresurând Belgradul cu oaste de 60.000, după ce împresurații au făcut de patru ori ieșire și s'au bătut vitejește, la urmă a luat cetatea. Se zice că dușmanii au înaintat și au luat și Nișul și că unele *cătane* s'au ivit până în împrejurimile Sofiei, iar că ordia a pornit din Măcin și a fugit la Șumla. Se mai zice chiar, că au ars și magazinurile ce se află în Sofia cu proviziile adunate acolo, în preț de vreo mie șapte sute de pungi.

In aceeaș zi, 19 Octomvrie, a fost îmbrăcat cu caftan ca general la Sofia Seit-Ahmet-Pașa, ginerele Sultanului după fiica sa Hadige-Sultana; tot atunci a fost orânduit ca comandant acolo Hagi-Salih-Pașa, fost caimacam, care petrecea la Kavakia. Au chemat și pe Mustafa-Pașa, ginere al Sultanului după sora lui Șah-Sultana; dar deși oamenii caimacamului au păzit la scala Bahce-Capusi vreo trei ceasuri (ducându-se și întorcându-se de vreo trei ori), el prefăcându-se că-i bolnav n'a venit. Deci s'a supărat foarte mult Sultanul; cu toate acestea l-a iertat și când a venit a doua zi la Poartă, l-a îmbrăcat cu caftan și l-a numit și pe el serasker la Sofia. Dar este în adevăr bolnăvicios, suferind de amețeală, și a plecat cu vizicători la ceafă. El este fratele vestitului Kafa-Vizir. A fost numit și fostul tefterdar vechil Ismail-Efendi, tatăl lu Kehaia-Bei, ca *nazir* al muniților la Adrianopole.

In 21, Duminecă, Sultanul a trimis la Poartă sub privegherea hazne-chehaia'ei și a lui iazigi-efendi și a hazne-ketipului toate prisosurile argintăriei sale cu opt sute de hamali, căci aveau o greutate de peste 10.000 de ocale, pentru a fi turnate ca monedă și să le întrebuințeze la nevoile lor de față; ele au fost trimise îndată la monetăria împărătească. Orânduеala lor era aceasta: In frunte mergeau călare iazigi-efendi și hazne-chehaiasi, și urmau hamalii încărcați cu niște coșuri mari. Rândul cel dintâiu cu hamuri, ... , țesale și scări de șea; în urma hamalilor venia călare hazne-kiatipul; și aceasta a urmat în două rânduri. Iar de data a treia iarăș cu aceeaș orânduеală au scos cele mai scumpe lucruri, și anume lighiane, ibrice, căni de afumat, zarfuri, tablale, farfurii, panere împletite, tingiri și alte asemenea, și ca să nu cadă în mâinile altora sau să fie șterpelite, au fost puși la fiecare patru hamali câte un *enderun agalarindan* pedestru ca să păzească, și așà le-au dus la Poartă și de acolo la monetărie. Această pildă au urmat o și sultanele și mulți nobili, dintre cari unii au poruncit să le facă hamuri de alamă.

Se zice că aveau de scop să îndatorească iar pe raiale să dea 12.000 de ocale de argint (adică 5.000 Grecii, 4.000 Armenii și 3.000 Evreii, precum s'a făcut și sub Sultanul Hamid de câteva luni; argintul acesta a fost adunat prin patriarhi și prin hahambaș și a fost plătit cu câte 10 bani dramul), dar caimacamul s'a împotrivit zicând Sultanului că, în loc să aibă blestemul lumii, e mai bine să scoată tot ce-i de prisos în tezaurul statului și să-l prefacă în monedă.

In 22, Luni, a fost consiliu general la Pașa-Capusi, unde s'au adunat și nobilii ogeaclii bătrâni și unii din partea breslelor, precum muteveliii lui Saragiuhana și alții.

In aceeaș zi la porțile Constantinopolei stătea un ageac-iazigisi și un aga-ciocadari și un iamac, și prindeau ieniceri de 18 ani și mai mari încă, și-i trimiteau la Aga-Capusi, unde îi înscriau și dedeau drumul numai la accia cari aveau chezaș, iar pe ceilalți îi puneau în lanțuri, fiindcă se dăduse poruncă să se pregătească 10 ortale și Vineri să plece numai decât.

In 23, Luni, s'a făcut *serghi* la Aga-Capusi, și s'au împărțit la fiecare din acești ieniceri pregătiți câte 40 de groși, ca să se pregătească; au pregătit chiar și un *taht*, adică o ședință, la divanhana dela Aga-Capusi și așteptau pe Sultan ca să fie de față la această împărțire, ceea ce nu era obișnuit până acum.

In aceeaș zi a fost surghiunit și un al treilea fost șehul-islam, Kiamil-Mola la arpalicul lui, la Keșan.

In aceeaș zi s'a dat ordin împărătesc, după înțelesul a două fetvale, că deoarece nu-i spre bine argintul pentru întrebuințarea Ehli-islamilor, pe viitor să nu-l mai întrebuințeze nimenea, mic sau mare și din oricare stare ar fi făcut parte, și numai arme argintate și brâie femeiești să fie îngăduite, iar hamuri, țesale, zarfuri de afumat, tasuri, ligheane, ibrice și în scurt ori ce lucruri scumpe mai au să le trimită

la monetărie în răstimp de 31 zile și să se plătească cu câte 10 bani argintul curat și să întrebuințeze pe viitor alamă suflată cu aur, după cum a făgăduit Duzoglu, argintarul monetăriei, de a făuri arama suflată cu aur cu câte patru bani dramul. Și așà au început cu toții să le trimită, făcând hamuri de alamă și țesale chindisite. Asemenea și capugibașii și într'un cuvânt toți cei mai mari și mai mici. Iar după acest termen, dacă se vor găsi la cineva scule de argint, să știe că va fi pedepsit.

In 24, Miercuri, reis-vechil Rașid-Efendi a chemat pe ceaușul Osman și însărcinându-l cu două porunci împărătești — una către șeful arsenalului și alta către aga celor Șapte Turnuri — i-a zis ca cu cea dintâi spre seară să se ducă le arsenal și să iea de acolo pe cei doi *curieri*, cari au fost prinși în Moldova sub Alexandru Vodă Ipsilante, după închiderea ambasadorului Vulgakov (din cari unul era ordinar și celălalt extraordinar și major, și de atunci îi ținea închiși în galeră) și să-i ducă pe la ceasul întâiu din noapte la cele Șapte Turnuri, unde așteaptă pentru acest scop o corabie raguzană și să-i îmbarce într'însa. După aceea arătând cealaltă poruncă la aga dela Turnuri, să scoată și pe signor Vulgakov, ambasadorul Rusiei, și să-l îmbarce și pe el în aceeaș corabie împreună cu oamenii lui, adică cu Neculache Pisani, întâiul său dragoman (care de mult să îmbrăcase nemțește) cu secretarul său și cu alții. Ceaușul Osman le-a îndeplinit toate acestea întocmai. Ambasadorul a luat din Stavrodrom și pe țiitoarea lui cu copiii, iar signor Pisani numai cu fiul său cel mare, pe când pe femeia și fetele lui și ceilalți copii i-a lăsat în Stavrodrom acasă, unde ședeà și înainte. Pe țiitoarea lui signor Vulgakov au însoțit-o din Stavrodrom până la corabie numai signor Kiriki, deputat al Raguzanilor, și signor Vicenzo, și s'au coborît pe la ceasurile 3 din noapte. Afară de aceștia nimenea altul nu s'a întâlnit cu ambasadorul, când a plecat cu corabia.

In 25, Vineri, a venit Husein-Pașa amiralul cu flota care cutreiera Marea-Neagră și s'a oprit la Buiuc-dere cu 36 de corăbii, și în 29, Luni, a fost trimis ca *davegiu* din partea Porții muhurdarul lui Chehaia-Bei și așà s'a coborît cu corăbioara lui după obiceiu și s'a dus la Poartă și de acolo la arsenal. Și la 1 Noemvrie au început a se coborî corăbiile din flotă și celelalte rând pe rând câte trei ori patru pe zi, ca să ierneze și ele și să fie drese la arsenal pentru a fi gata la începutul primăverii.

In 28, Duminecă, a fost conferința lui reis-vechil Rașid-Efendi cu ambasadorul Spaniei signor . . . . . și se zice că ar fi vorbit despre o învoeală, pentrucă curtea spaniolă a fost cea dintâi care a propus să mijlocească pentru împăcarea curților, cari se aflau în războiu, și o respinseseră. Se mai spusese că numitul ambasador a făgăduit să aducă răspunsul curții sale asupra propunerilor ce i s'au făcut în curs de patruzeci de zile.

In 29, Luni, a venit pe mare solul trimis de padișahul din Fez, adică de împăratul Marocului și a adus felurite daruri de aur, argint și alte metale.

In aceste zile fu destituit Hamdulah-Bei Șahșivaroglu, ceauș-bași-vechilul, și fu numit în locul lui fostul mare imrahor Said-Bei Izet-Pașa-Zade.

In 31, Miercuri, s'a îmbolnăvit rău Lala Mahmut-Bei având dizenterie, și Sultanul s'a dus tiptil spre cercetarea lui. Iar haremul i-a trimis *cogie* și prin urmare toți clericii și boierii turci parte s'au dus singuri, parte au trimis de au întrebat cum se află.

1789 NOEMVRIE.

In 3, Sâmbătă noaptea, o corabie franțuzească de marfă, încărcată cu . . . . . a nemerit noaptea înainte la Curșunlu-magazi, așezându-se aproape de una englezească încărcată cu praf de pușcă. Cu toate că lipsià, fiind afară, căpitanul ei și rămăsese numai cu doi marinari, amândoi fiind beți au deslegat-o de acolo și a fost în primejdie

de a cădeà peste un Hudaverdi-Ghemisi, dar i-au luat înainte şi au dres-o în partea de jos şi trăgând-o la bătaia valurilor au lăsat-o de a ieşit afară arzând. In aceeaş zi şi-a făcut ieşirea cu alaiu fostul caimacam Hagi-Salih-Paşa. A plecat fostul caimacam Hagi-Salih-Paşa la oştire cu titlul de caimacam spre Şumla, până când să ajungă şi Vizirul.

In 4 ale lunii, Duminecă, a fost întâlnirea lui reis-vechil Raşid-Efendi cu ambasadorul Suedienilor Monsieur Ditz la Beşictaşi, în casa lui Veli-Efendi-Zade-Hale Anadol-Kazaskeri.

In 10, Sâmbătă, Cuciuc-Husein-Aga, baş ciocodarul Sultanului, a plecat cu blana şi cu isticler-emri, după obiceiu, la Marele Vizir Cezaerli-Hasan-Paşa.

In 12, Luni, a îmbrăcat blană şi Seid-Ahmet Paşa, ginere al Sultanului după Şah-Sultana, şi i-au dat în slujba lui Kiutahia numindu-l tot deodată şi serasker în Sofia. Aceste titluri amândouă le aveà Cezaerli-Hasan-Paşa care a luat slujba Kiutahiei şi dând-o lui Ţuroglu, i-a poruncit să se ducă la Şumla, unde erà oştirea.

In 15, Vineri, au trecut oştirile lui Mustafa-Paşa, ginere al Sultanului după Şah-Sultana, îndreptându-se spre Boikaz, pentrucă a fost orânduit ca comandant la Cavachia, unde erà Hagi-Salh-Paşa.

In 15, Vineri, a fost surghiunit Reli-Mola, candidat de Stambol-Cadisi, la *arpalicul lui*, şi alţi câţiva.

In 15, Vineri, s'a întors Şemsidin-Bei, capugilar-chehaiasi, dela misiunea lui în Bosnia, unde se dusese ca să ridice pe Mehmed-Paşa cu oştirea asupra Nemţilor. El ziceà că l-a făcut să pornească cu 21.000 de Albanezi.

In aceste zile agenţii poliţieneşti de sub Numan-Efendi au prins . . . . . pe domnul . . . . . ginere al vestitului arhitect împărătesc Gheorghe Calfa, căci aveà în tabachiera lui tutun străin, care este oprit cu asprime; el a fost luat la conacul agăi, care s'a întâmplat să lipsească, şi deci oamenii lui l-au pus în falangă şi până să fie cunoscut cine e, i-au dat la picioare vreo 15 lovituri de beţe. Unii oameni mai puţin de seamă, cari au fost prinşi în vremea asta cu tutun străin, au fost duşi la temniţă.

1789 DECEMVRIE.

In . . . , ziua . . . . au intrat în capitală avutul şi lucrurile lui Mavrogheni, domnul muntenesc, şi unii boieri de ai lui, anume banul jupân Neculai, fiul mactulului Scanavi, şi spătarul şi ginerile său Neculai, fiul agăi Constantin şi nepot al postelnicului Iorgula, şi postelnicul său Enache, fiul lui . . . . . Maslupi Moraiti. Cât despre el, se zice că se află la Giurgiu şi caută să adune oştire ca să alunge pe Nemţi din Bucureşti. Aceştia se zice că au pus mâna pe el şi că ar fi numit ca guvernator pe banul Dumitrache Ghica. Ei rămăseseră acolo, pe când Mavrogheni a plecat şi din suita lui logofătul Ioan Jeanet, cei doi fii ai Mariţei, adică . . . . . şi . . . . Iorgache Roman . . . . . .

. . . . . .

(Restul nu s'a găsit în scrierile mele).

III.

Efemeridele dela 1808—1811 culese de banul Constantin Caragea.

1808 NOEMVRIE.

In 27 Noemvrie, Vineri, pe la ceasurile 10 din zi, prea strălucitul bei-zadeà a îmbrăcat într'un ceas bun caftan şi a fost numit divani-humaiun-ve-mukialemi-tergimani, după ce postul de dragoman a fost vacant 23 de zile, iar competitorii erau

nenumărați. Pe Domnia-Sa l-au adus din insule stăpânitorii seculari și l-au înduplecat cu sila să primească acest post.

In 29 ale lunii, Duminecă, pe la chindie, s'a dus la Daut-Paşa, unde erau întruniți și ceilalți trei *murahaşi*, prea excelentul Riza-Mola, fiul lui Murat-Mola și ginere al lui Nazif-Efendi, fost Stambul-Efendi; prea măritul Galib-Efendi, Halia-Reis-Efendi, care cu vreo 5 ani înainte fusese trimis ca ambasador la Paris; asemenea și prea măritul Izet-Bei Halia-beilicci, fiul lui Arif-Efendi și nepotul lui Mola-Bei.

In aceeaș zi a îmbrăcat caftan de rekiap-tergimani spătarul Iancu Bibica Rasti.

A doua zi în 30 Noemvrie, Luni, spre chindie, au plecat cu toții împreună dela Daut-Paşa la Iași, unde aveà să se ție congresul.

1809 IANUARIE.

In 22 Ianuarie, 17 zilcadè, Vineri, către seara s'a născut șehzade (prinț) Sultanului Mustafa și a fost serbare de 7 zile numai în palatul împărătesc.

Copie întocmai după pitacul original ce l-au scris venerabilii arhierei, doi bătrâni, către boierul doctor signor Tipaldo în 22 Aprilie, anul 1809, în seara surghiunirii prea sfințitului chir Macarie al Kizicului, adăugând alte 10 sau 15 pungi la cele făgăduite ca să se iea și eparhia sus numitului, nemulțumindu-se numai cu surghiunul lui și făcând recurs în interesul afacerii la tacrirul secretarului prea sfințitului din Efes, pe care l-au și trimis dinadins cu pitacul însemnat mai la vale:

Urând tot binele Înălțimii Tale îți grăim cu graiul cel mai dulce:

Iată secretarul nostru Neofit vine la Înălțimea Ta ca să-ți vestească din graiu viu cele ce am vorbit. Deci, dacă lucrul se va pune la cale și se va isprăvi treaba după înțelegerea ce am făcut prin scrisoarea noastră ce ai la îndemână, să adaugă Înălțimea Ta, de va fi nevoie, încă 10 sau 15 pungi, pentru ca treaba să aibă un bun sfârșit. Hârtia de față slujească-ți ca dovadă, pentru ca să fie păzită și cinstea Înălțimei Tale și cinstea noastră. Peste noapte trebue să poftiți la locul cunoscut, ca să nu apuce alții înainte.

1809 Aprilie 22.

ai Înălțimil-tale binecuvântători zeloși:
DIONISIE AL EFESULUI
GHERASIM AL SALONICULUI.

Constantin Caragea martur ocular al pitacului original precum și câțiva alții dintre fruntașii cari cunosc scrisul lui chir Neofit.

1809 APRILIE.

In 23 Aprilie, Sâmbătă, chir Calinic fu scos cu drept cuvânt din tronul patriarhal și fu ales ca patriarh ecumenic cu unanimitate chir Ieremia, prea sfințitul din Mitilena. Pe lângă asta, în aceeaș zi fu surghiunit pe nedrept în eparhia lui prea sfințitul chir Macarie al Kizicului în urma prigonirii din partea unora din prea sfințiții vlădici și mai cu seamă din partea prea sfințitului chir Dionisie al Efesului de pizmă și pentru interese proprii, precum și din partea prea sfințitului chir Gherasim al Salonicului, care a făgăduit să dea bani din belșug ca el să fie alungat din eparhia lui

şi să-i iea preasfinţia-sa locul în Kizic. Astea le-am aflat din cuprinsul pitacului pe care l-au iscălit amândoi şi l-au trimis prin Neofit, secretarul prea sfinţitului din Efes, noaptea, boierului doctor signor Tipaldo, făcând recurs la tacrirul lui, şi că dacă afacerea va luă sfârşit, să mai adaugă şi alte 15 pungi şi să oprească pitacul lor ca dovadă. Acest din urmă lucră în acest scop prin rekiap-reisiul de atunci . . . . . Dar cu voia lui Dumnezeu scopul lor n'a izbutit.

1809 MAIU.

In 23 Maiu, Duminecă, s'a întors cu bine din surghiunul lui preasfinţitul chir Makarie al Kizicului în urma ajutorului dat din partea prea venerabilului episcop al Iracliei chir Gherasim şi miser Teodosie şi cu o cheltueală de 16.000 groşi.

In 24 ale acestei luni a venit din Mitilena chir Ieremia, şi a doua zi a îmbrăcat caftanul patriarhatului după obiceiu.

1809 IUNIE.

In 10 Iunie, Vineri, a intrat cu bine în capitală prea strălucitul beizadeà Dumitraşcu Moruzi împreună cu ceilalţi trimişi întorcându-se din Iaşi fără rezultat, deoarece îndată cum au sosit, primiţi fiind în chipul obişnuit la hotare din partea Ruşilor, aceştia n'au vrut să stea de vorbă cu dânşii şi au propus ca mai întâiu să dea afară din capitală pe monsieur Ader, ambasadorul Angliei, pe care-l cunoscuse şi-l primise pe la Ianuarie puternica împărăţie, şi apoi să înceapă tratativele de pace. La această propunere a Ruşilor stăpânitorii de aici au răspuns că chiar de l-ar da afară pe el, de unde pot fi ei siguri că Ruşii vor primi pacea, şi că deci nu pot primi această propunere. Aşà dar au dat drumul trimişilor şi numai decât a început războiul, înainte de toate împresurarea Brăilei, de unde au fost atunci goniţi cu destulă pierdere sub mareşalul prinţul Prozrovschi.

In 14, Luni, a îmbrăcat caftan de caimacam bătrânul Hasan-Paşa.

In 24 Iunie, Joi, à plecat prea strălucitul beizadeà Dumitraşcu cu prea măritul Galib-Reis-Efendi la oastea împărătească, care se află la Daut-Paşa sub comanda Marelui Vizir Kior-Iusuf-Paşa. Dumitraşcu a lăsat ca locţiitor de mare dragoman pe fratele său beizadeà Panaitache, care nu voià şi a fost cu sila înduplecat.

1809 IULIE.

La 11 Iulie, Duminecă, oştirea împărătească a pornit cu Vizirul din câmpia lui Daut-Paşa.

In 26 Iulie, Duminecă, s'a născut o sultană şi s'a numit Fatma şi a făcut iluminaţie de trei zile la Beşictaşi, la seraiul Sultanului şi la multe curţi de ale boierilor Turci şi Greci şi ale altora.

1809 DECEMVRIE.

In 15 Decemvrie a sosit la Petersburg Remis-Abdulah-Paşa, fost amiral, care fugise de aici.

Acesta erà acel care a bombardat zidurile Constantinopolei cu o fregată, începând dela Cornul de Aur până la Sarai-Burnu, pe vremea când ieniceriì dăduseră foc la Paşa-Capusi şi înconjuraseră pe bairactarul Mustafa-Paşa în haremul său, în cămara lui, unde a şi fost omorît dând singur foc hrubei pe care singur o făcuse, şi unde au murit nenumăraţi ieniceri, după ce a luptat cu dânşii vreme destulă şi a omorît destul de mulţi dintre ei.

1810 IANUARIE.

In 20 Ianuarie, Vineri, pe la ceasurile șase din zi, s'a săvârșit din viață spătarul Costache Suțu, murind de o moarte neașteptată și nepilduită, lăsând 9 copii orfani, dintre cari șase fete. De cu seară cinase cu mama lui și petrecuse voios până la orele șase din noapte la cumnatul său postelnicul Iacovache. A doua zi s'a trezit foarte sănătos la vremea obișnuită și după ce și-a băut cafeaua și a fumat două ciubucuri de tutun, i-a venit o durere strașnică, care cu repeziciune treceă când dela o mână la alta, când la umere, când la coaste și așà mai departe, și fără să se oprească la un loc. In vremea asta suferindul umblà prin odaia lui și strigà: «iată-l, iată-l, aici a venit; acolo s'a dus durerea. Dumnezeul meu, ica-mi viața!» Intre acestea doctorii au fost chemați în vremea când suferià; chiar și medicul său ordinar, fără să numească boala, a zis că este o durere obișnuită de pântece, de care sufere; de aceea i-a ordonat un clistir și l-a întrebuințat, dar fără efect. I-a mai ordonat o curățenie pe care a luat o și i-a pricinuit ca un fel de vărsătură. A luat-o odată, dar a doua oară simțind o durere pe la gât, a murit, fiind de față nenorocita-i mamă, cucoana spătăreasă Elenca, și alți prieteni de ai lui.

1810 FEVRUARIE.

In 28 Fevruarie, Luni, întâia zi din post, când s'a făcut ziuă, a murit în cea mai mare liniște prea iubita mea și întru toate însemnată cumnata mea, cucoana Zamfirița, agă, după ce a suferit de un an și jumătate de dropică, fiind la căpătâiul ei și prea scumpa mea Zoiță, care n'a înțeles moartea ei și a crezut că doarme. Iar răposata a scăpat de deșertăciunea acestei lumi, iar pe noi ne-a lăsat în mâhnire nespusă, pentrucă simțim pe fiecare zi ceea ce ne lipsește.

1810 MARTIE.

In 27 Martie, Duminecă, a fost destituit caimacamul Osman-Pașa, ale cărui lucruri au fost pecetluite. Au chemat la răspundere pe zaraful său Bohorico, nepot al lui Sapgi, ca să dea socoteala la *daireaua* lui bostangibașa. Dar pe el l-a ajutat cât a putut prea strălucitul beizadeà Panaitache, foarte bine făcând, și așà a fost liberat după câteva zile. Caimacam fu numit Ismitli Halil-Bei, care fusese agă de ieniceri sub Sultanul Selim și apoi a fost surghiunit la Anghira.

In . . . Martie când s'a întors la Constantinopole într'un caic cu un singur rând de vâsle acasă la el în Fanar miser Constanti Scanavi, fiul lui miser Jeani (care a fost chemat din Chio și decapitat sub Sultanul Abdul-Hamid) și ginere al lui miser Scarlat Sevastopol după fiica sa Sevasta, îl aștepta pândindu-l de după amiazi până seara un om învelit în șal într'un caic cu două perechi de vâsle pe la scala agiei și Fanarului, și întâmpinându-l în caic, a pus mâna pe el, și trăgând asupra-i cu pistolul l-a lovit de moarte în coasta cea stângă, zicând că asta-i răfueala ce are cu el și îndată a fugit; iar miser Constanti a ieșit la el acasă, care erà acolo aproape și după trei zile s'a săvârșit din viață.

Pe ucigaș l-a căutat cu stăruință și, precum se zice, din porunca Porții, atât bostangibașul cât și alți agenți de siguranță, dar n'a fost chip să fie mărturisit sau să-l afle.

In 31 Martie, Joi, și-a plătit obștească datorie, după o boală de mai multe zile, prea slăvitul Emin-Bei, fost cajasker al Rumelici, fiu al lui Ialingi Emin-Pașa și nepot

de frate al lui Celebi-Efendi, om însemnat, cuminte, priceput în limba arabă și persană, neluător de mită și statornic în hotărîrile lui. Acesta a fost orânduit împreună cu alți domni ca să cerceteze cu dinadinsul procesul ce l-au făcut Armenii după arderea bisericii dela Sf. Mormânt, căci au cerut și ei să se facă ctitori alături de Greci la ridicarea din nou a bisericii, aducând ca pretext că și ei stăpânesc o parte din biserică după adeverințele și documentele lor. Deci prea slăvitul Emin-Bei a cercetat, cu cea mai mare scrupulozitate și luare aminte, toate documentele ambelor părți și întrebând pe lângă asta amândouă părțile și însemnând singur toate cele spuse de ele, a dovedit în chipul cel mai învederat și cu neputință de contrazis, că numai Grecii sunt domni și stăpânitori ai bisericii dela Sf. Mormânt, iar Armenii și Copții și Asirienii și celelalte neamuri ale creștinilor sunt musafiri și oaspeți ai Grecilor, cu învoirea și din partea cărora s'a hotărît să li se dea acelora un loc deosebit pentru îndeplinirea datinelor lor, pentrucă numai Grecii au înfățișat acte netăgăduite cu blesteme strașnice mai întâiu din partea lui Hazret Omer, apoi dela Sultanul Selim, fatih al Ierusalimului, care încuviințează ca biserica să fie dăruită Grecilor; după aceea din partea lui Canoni Sultan Suleiman, și pe rând din partea tuturor împăraților, cari au domnit pe urmă până la stăpânitorul de acum sultanul Mahmud. Toți aceștia unul după altul au reînnoit și întărit cu haturi împărătești actele pomenite, preînnoindu-le la fiecare nouă domnie și trecându-le în condica împărăției, pe câtă vreme nici unul din actele Armenilor nu s'a găsit trecut în condică, pentru care lucru ei fură siliți să se apere cu minciuni nerușinate și în sfârșit să susție că Grecii au ars cu tot dinadinsul templul dela Sf. Mormânt, pentru ca să ardă totodată actele și dovezile lor aflătoare acolo, cari ar fi fost asemenea celor ce au Grecii și dovediau că și ei sunt deopotrivă stăpânitori și nu oaspeți închinători. Lucrul acesta s'a arătat că e cea mai învederată minciună, nu numai în urma raportului făcut de mulaua de acolo, ci și prin celelalte hârtii din partea cârmuitorilor de acolo, cari cu toate arătau cu totul dimpotrivă, adică cum că Armenii dăduseră foc cu dinadinsul ca să întrebuințeze această minciună și dând daruri bogate de bani să ajungă a se face și ei deopotrivă ctitori și prin urmare și împreună stăpânitori ai templului. Deci prea slăvitul Emin-Bei, după ce a statornicit cu cercetări din cele mai amănunțite și conștiincioase drepturile Grecilor, cari erau netăgăduite și foarte bine întemeiate prin cele mai vechi și însemnate documente, le-a înaintat puindu-le în vedere într'un raport amănunțit prea puternicului nostru împărat. Iar Maiestatea-Sa (Dumnezeu să-i îmmulțească până la nesfârșire anii!) le-a întărit cu sfântul său hat, poruncind ca și pe viitor Grecii să stăpânească ca înainte templul Sfântului Mormânt și însuș mormântul și ei singuri să-l ridice din nou. Și așà îndată s'a trimis vestitul Comnen Calfa și alți supraveghetori și zidari și materialul trebuitor pentru zidirea templului, iar dânșii au și început să-l facă neasemănat mai bun decât cel ce fusese înainte, și ca mărime și ca celelalte toate, întrebuințând multe feluri de marmore, de stâlpi și de coloane, cu toate că și acolo Armenii n'au încetat să le puie piedici, chemând la întrunire pe Arabi și amenințând viața supraveghetorilor și zidarilor. Dar prea bunul Dumnezeu face minuni, deci toate mișcările lor rămân moarte, iar zidirea înaintează minunat cu ajutorul dumnezeesc.

1810 APRILIE.

In 3 Aprilie, Duminecă, după amiazi a fost surghiunit spătarul Enache Bibica la Mitilena pentru intrigile ce făcea în umbletele lui pe la unii domni Turci. Asta era cuprins în poruncă.

In aceeaș zi a fost surghiunit și beizadeaua Grigorie Suțu în aceeaș insulă și pentru aceeaș pricină, drept care i-au pus pe amândoi în aceeaș corabie. Dânșii,

cum vor sosi acolo, se vor întâlni cu aga Stavrache din Serifu, care a boierit cu o dare de 150 pungi, dar care a fost de asemenea surghiunit înainte, pentru-că, cum se zice, cereà slujba de dragoman al flotei. Sus numitul ședeà ca chiriaș la casa doctorului signor Tipaldo, pe la Curu-cesme; așijderea și beizadeaua Grigorie. Acuma vor locui împreună în Mitilena, jucând toți trei ombra.

In 4 Aprilie, Luni, un Arab (numit de unii Vehabi, iar de alții Magribi] a plăzmuit din păr un chip omenesc și l-a expus pe o marmură dela o geamie, pe care Turcii obișnuesc a spălà trupurile morților înainte de îngropare. Acest chip avea pe frunte și pe pântece o inscripție arabă, care spuneà că el reprezentă trupul lui Mohamet, și fiindcă acesta doarme și n'are nici o grijă de urmașii lui, cari au ajuns într'o asemenea stare nenorocită, voește să-l omoare și să-l îmmormânteze. Dar fiind prins și încărcat cu acest chip, Arabul a fost dus la Poartă, de unde a fost trimis la Cuptorul bostangibașului ca să-l silească să spuie, dacă are niscaiva tovarăși, și care este adevăratul lui scop. După trecere de vreo câteva zile el fu gătuit cu câțiva tovarăși ai lui și mai departe nu s'a știut nimic.

In 9 Aprilie, în Sâmbăta lui Lazăr, pe la ceasurile 1 din zi a luat foc o casă turcească de lângă Aga-Geamisi, mai sus de Valata-sarai, și a ținut focul până la ceasurile șase de dimineață, pentru-că suflà un vânt strasnic, a ars Tepebașul afară de biserică, așà numitul Țucuri, Kerasohori și o bună parte din Stavrodrom. Se zice că ar fi ars mai bine de 10.000 case și au pierit mulți, pentrucă acolo locuiau mai mult oameni săraci.

In 28 ale lunii, Joi, s'a adus capul fostului căpitan de seimeni Deli-Mehmet, a cărui avere a fost confiscată, pentrucă, sub cuvânt că strânge pe ienicerii răi și nesupuși, s'a dovedit că el îi aținà pe ascuns ca să facă neorânduelì și să-și ajungă el scopurile lui și să jăfuească sub felurite cuvinte.

1810 MAIU.

In 28 Maiu, Duminecă, a venit tatarul cu scrisori din Șumla (unde se află încă Marele Vizir închis în zidurile cetății, neavând un număr destul de mare de oștiri ca să iasă pe câmp). Aceste scrisori spuneau că cu câteva zile înainte generalul Camențki a pornit din Babadag cu o oaste de 30.000 și a încunjurat pe vestitul Pehlivan-Pașa, care erà tăbărît pe câmpiile lui Hagioglu Pazargic cu peste 7.000 de oameni, și că după ce s'a dat un răsboiu înfricoșat și s'au omorît din amândouă părțile foarte mulți, a fost silit să se retragă în orașul Pazargic, unde, împotrivindu-se, a fost rănit în 3 locuri, și la urmă fu prins cu sabia în mână ca un erou; iar Camcuțchi s'a apropiat de Șumla, 6 ceasuri de acolo, și se pare că a propus pace, ale cărei condițiuni preliminare erau cele trei următoare: 1) hotar să fie Dunărea; 2) statul turcesc să plătească 40.000 pungi ca cheltueală de răsboiu, pentrucă el a călcat învoeala și a dat prilej la acest răsboiu; și pentru plătirea acestor bani sus numitul să rămâie cu oștirile lui dincoace de Dunăre având ca hotar Balcanul; 3) Să dea unele orașe și cetăți din Asia-mică, din acele cari se află în fața Crimeii.

1810 IUNIE.

In 12 Iunie, Duminecă, au venit scrisori cu poșta ordinară, cari spuneau că Domnul Scarlat Vodă Calimah și Sirin-Pașa . . . . . și . . . . . , că la 1 Iunie au fost făcuți prizonieri cazacii unui corp întreg la Arvanitohor, care se află între Raszad și Șumla, și că i-au trimis la București.

În 13 Iunie, Luni, către sară a venit tatarul din Șumla aducând o hârtie, în care Marele Vizir Iusuf-Pașa arată pe scurt că la 11 ale lunii, Sâmbătă, a venit generalul Camenţchi cu oaste destulă și dându-se o bătălie, care a ținut 15 oare, la urmă dușmanii fură siliți să se retragă la o depărtare de 6 ceasuri, unde au și tăbărît. Au venit și alte scrisori, cari vestiau aceleași lucruri.

In 15 Iunie, Miercuri, a pornit vechilul tezaurului împărăției turcești cu un bric dela Tersanè, mergând spre Egipet pentru a cere darea anuală precum și ajutor bănesc pentru continuarea războiului.

In 18 ale lunii, Sâmbătă, a venit și alt tătar din Șumla cu scrisoare dela Marele Vizir, vestind că generalul Camenţchi a năvălit și a doua oară și că au fost bătuți iar, luând în robie destul de mulți dintre dânșii și un ofițer.

In 21 Iunie, Luni, a venit tătarul comandantului din Varna Mustafa-Pașa, cu scrisori dela el, prin cari făceà cunoscut că împresurații au ieșit dela întăriturile lor și au atacat bărbătește pe împresurători, pe cari i-au și alungat până la Kizliţa. Le au luat două tunuri și destul de mulți robi, afară de cei uciși și răniți.

In 23 Iunie, Joi, a venit un tătar din Șumla cu scrisori dela Marele Vizir. Acesta vestià că, dupăce dușmanii au năvălit de trei ori cu generalul conte Kamenţchi și au fost rău goniți, acum ei s'au retras și stau liniștiți.

In aceeaș zi a ieșit un hat sfânt al Sultanului la Poartă, prin care hat făceà cunoscut, că după puține zile va porni într'un ceas bun și M. Sa asupra dușmanilor. Iar Șehul-islam-Efendi a amintit M. Sale că, fiindcă a hotărît să meargă la războiu, e legiuit și drept să iea dela toți locuitorii capitalei tot aurul și argintul ce are fiecare și să-l toarne în bani, pe cari să-i întrebuințeze la cheltuelile necesare și inevitabile și la lefurile oștirilor sale. Dar M. Sa a răspuns că, deși acest lucru, precum se zice, e legiuit, dar nu e de părere ca să-l aducă la îndeplinire; ci primește cu mulțumire dela fiecare ceeace ar vreà să trimită la monetăria statului, ca să se prefacă în monede. Și așà întâiu a dat pildă M. Sa trimițând argintării de ale sale de 500 de groși; asemenea și cei din palat toți mari și mici dădeau fiecare după voia lui. După dânșii au început să dea și cei din afară, caimacamul, șehul-islamul, cajaskerii și pe rând toate rangurile și într'un cuvânt toți până la femei. Aflând acestea, prea strălucitul beizadea Panaitache Moruzi, mare dragoman, a înștiințat pe înalt prea sfințitul patriarh chir Ieremia ca să convoace chiar a doua zi o întrunire generală de arhierei, de boieri și de bresle, și totodată a făcut cunoscut și în deosebi tuturor boierilor ca să fie de față a doua zi.

Și așà în 24, Vineri, s'a făcut adunarea generală, în care domnia-sa a arătat datoria ce avem față de puternica împărăție și de M. Sa Sultanul, cu deosebire pentrucă îngrijește de buna noastră stare, și mai ales pentru ca să fim liniștiți și nesupărați la plecarea sa într'un ceas bun, precum și nu mai puțin pentru faptul că n'a cedat la îndemnul publicat ca să iea cu sila argintăriile oamenilor, precum s'a făcut sub tatăl său Sultanul Abdul Hamid, când în urma unei înalte porunci împărătești se adunară peste 1.500 de ocale; și a spus că sântem datori să învederăm și noi râvna și mulțumirea noastră și să dăm fiecare din noi argintăria ce ar vrea și dela biserici candele, cădelnițe, discuri și altele, cari sunt spre podoabă, nu însă și lucruri sfinte, și aceasta să se facă cât mai degrabă înainte de a ne întrece Armenii și Evreii. Neamul nostru, a adăugat el, deși se află în nenorocire, să se arăte însă întâiul în zel și în recunoștință. Deci propunerile aceste ale domniei-sale s'au găsit foarte bine cuvântate, înțelepte și drepte, și îndată s'a ales un comitet ca să supravegheze la strângerea argintăriilor și la trimiterea lor la monetăria statului. Membrii acestui comitet erau următorii: din tagma arhiereilor, preasfinții Meletie al Iracliei, Daniil al Niceei,

Gherasim al Saloniculuĭ, iar din rândul boierilor eram eu, cel ce scrie acestea banul Constantin Caragea, banul Gheorghe Mavrocordat şi hatmanul Dimitrie Schina, iar din prea cinstitele bresle, Iordanache Caplanoglu, argintarul palatului, Pananos şi Gheorghe Fenerli, cari cu toţii eram datori să dăm răvaşuri doveditoare de ce aduse şi trimise fiecare, şi despre felul şi numărul dramurilor, însemnându-le în două registre.

A doua zi, 25 Iunie, Sâmbătă, adunându-se înalt prea sfinţia sa şi toţi membrii la patriarhie, sus în marea sală de adunare, am început întâiu să adunăm argintăriile patriarhiei, cari s'au urcat la o greutate de aproape 40 de ocale; ne-au mai trimis 12 ocale dela Sfântul Mormânt, a mai dat înalt prea sfinţia sa câte a mai avut, asemenea şi arhiereii, şi de ici de colo adunând şaptezeci de ocale, le-am pus în doi saci foarte mari. Au fost încărcate pe doi hamali dela patriarhie şi însoţite fiind de către păzitori, de episcopul Saloniculuĭ şi de hatmanul Schina, cari mergeau călări, au fost trimise pe uscat la topitoria statului; pe drum se uitau la ele trecătorii şi oamenii dela prăvălii. Indată ce au sosit acolo cei doi trimişi, episcopul Saloniculuĭ şi boierul hatman Schina, s'au înfăţişat la directorul monetăriei Sekiur-Ahmet, iar acesta i-a poftit să şadă, le aduse cafeà şi a început să laude prea mult bunăvoinţa, zelul şi recunoştinţa cu credinţă a neamului Grecilor, şi a adăugat că acest dar în curând are să fie adus la cunoştinţa Sultanului, care se va bucură de el, căci i se va da îndată şi o dovadă scrisă despre primirea cantităţii de argint, care fiind cântărit acolo, s'a găsit că e cu 250 dramuri mai mult decât se cuprindeà in socoteală. Acestea le-a spus şi prea cinstitul sahipaiarul Hairulah-Efendi, care le-a primit, şi toţi ceilalţi slujitori ai monetăriei, mici şi mari, afară de Armeni, cari se uitau la ele chiorîş de pizmă.

1810 IULIE.

In 11, Luni, de dimineaţă a venit Halil, păzitor al Francezilor, care trecuse din Şumla în 5 ale acestei luni, în care zi Ruşii ridicaseră noaptea împresurarea, şi au fost des de dimineaţă urmăriţi de Ibrahim-naziri Mehmet-Aga şi de Selvi-aiani, precum şi de capul agalelor cu ienicerii, cari au nimicit aripa dreaptă a duşmanilor. Au luat tunuri, prinşi destui şi provizii de ale lor, de cari aveau mare nevoie, deoarece de şase zile trăiau numai cu posmagi, dar la fugă duşmanii n'au apucat nici să-şi scoată pânea ce aveau în cuptoarele lor. Ei aşà au ridicat pretutindeni împresurarea, prin urmare şi din Balcani, şi au început să vină proviziile la Şumla din Târnova şi din alte părţi. Aceste veşti îmbucurătoare le-a împărtăşit din graiu viu sus-numitul păzitor prea strălucitului beizadeà Panaitache, căruia i-a înmânat şi o scrisoare pe scurt din partea prea strălucitului beizadeà Dimitrache, fratele lui; în care şi el vestià aceleaşi lucruri, şi că acum au aflat numărul oştirii duşmane care stă sub comanda generalului Camenţchi în partea de dincoace a Dunării. Ea e alcătuită din 8 polcuri, adecă e de peste 80.000.

In 14 ale lunii, Joi, pe la amiazi a venit capul tătarilor dela Marele Vizir cu patru tătari şi a adus scrisori amănunţite cu descrierea întâmplărilor, cari întăriau ştirile dinainte date de păzitorul Francezilor, şi că contele Camenţchi, care comandà centrul oştirii, a fugit spre părţile Rusciucului; pe lângă acestea şi că în vremea când se petreceau cele întâmplate la Şumla, Aidin-Paşa, comandantul Giurgiului şi Bosnak-Aga, aianiul Rusciucului, au atacat cu corăbiile lor, şase [1]) *dupe* ruseşti (acestea sunt un fel de mari şalupe cari poartă un foarte mare tun) şi apropiindu-se de cetăţile de pe malul Dunării, precum Giurgiul, Silistra şi altele, le bombardează şi fac mari

[1]) De sigur trebue să fie şapte, după cum reiese din numărul dat mai jos.

căciuni). Din aceste au scufundat două şi au pus mâna pe cinci, cu cari s'au dus să atace alte nouă, despărţite de vânt şi de curent de celelalte şapte.

In 20 s'au trimis din oştirea turcească doi soldaţi francezi, cari erau în serviciul Ruşilor şi au dezertat la Turci. Domnii de aici i-au predat la ambasadorul Franţei Monsieur Maubourg Delatour.

In 29 ale lunii amiralul paşă a trimis o corăbioară din acele ce cu voie a trimis-o Tenerik negustorul, cu voia şi cu steagul francez ca să aducă provizii din Odesa, iar ea a încărcat posmagi şi făină ca să le ducă la duşmanii cari sunt în Orient. Această corabie erà însoţită de o fregată duşmană, care a fugit. Dar ea a fost cerută de ambasadorul Franţei, asemenea şi marinarii ca Francezi. Pe aceştia i-a luat, dar marfa ca fiind dela duşmani a fost oprită.

In 22 Iulie, Vineri, a venit tătarul din Şumla dela oştirea împărătească cu raport din partea Marelui Vizir. El a adus şi o scrisoare din partea prea strălucitului beizadeà Dimitraşcu din 13 ale lunii, în care scrisoare acesta vestià înfrângerea straşnică a duşmanilor, după ce au fost alungaţi acuma în urmă din Şumla. Contele Camenţchi, după ce de patru ori a atacat Şumla şi a fost respins, s'a retras spre Rusciuc cu o oştire aleasă de 12.000. Rusciucul erà împresurat de mai multă vreme de către alte 10.000. Indată ce el s'a apropiat de acolo, a început să-l bombardeze îngrozitor şi l-a dărâmat în diferite locuri.

In 11 ale lunii, a hotărît să-l cucerească cu asalt, şi aşà au umplut şanţurile cu mănunchi de ramuri, apoi au pus scări şi a început lupta de aproape, care a ţinut cincisprezece ore sub comanda dinăuntru a lui Karsli-Ali-Paşa, comandantul Giurgiului (acesta este Kel Ali, delibaşul lui Ghiurgi, care erà împreună cu noi la Slatina; el şi atunci a făcut minuni, fiindcă erà singurul care a atacat şi a gonit oştirile lui Pazvantoglu din Craiova), şi Bosnak-Aga, aianiul Rusciucului (care a fost de asemenea atunci la Craiova). Dânşii n'au respins numai cumplit pe duşmani, dar au şi prins pe un general. A mai fost ucis şi altul în luptă; au mai fost prinşi încă douăzeci de ofiţeri şi au pierit încă pe atâţia! Au pierit de asemenea şi destui ostaşi, afară de cei robiţi, cari se zice că ajung la un număr de vreo trei sute. Scrisorile venite întăriau prinderea celor cinci dupe şi scufundarea celor două. In ce parte s'a retras Camenţchi, nu spuneau, dar însemnau că mai târziu vor face-o cunoscut printr'o descriere amănunţită.

In 23 Iulie, 5 regepai, Sâmbătă, pe la ceasurile patru şi zece minute din zi au fost aşezate într'un ceas bun tuiurile obişnuite ale împărăţiei şi anume două la seraiul împărătesc, unde erà de faţă prea înţeleptul Şehul-Islam-Efendi cu tagma ulemalelor, prea înălţatul Caimacam-Paşa cu toţi demnitarii Porţii şi cu alţii, unul la Poartă pe care l-a aşezat Chehaia-Bei, căci el singur aşteptà acolo în vara aceea; unul la locuinţa lui Şehul-Islam-Efendi, două la locuinţele cajaskerilor Rumeliei şi Anadolului şi altul la Aga-Capusu.

In 24 Iulie, Duminecă, a sosit Suleiman-Aga, intimul silictarului Marelui Vizir, care pornise cu vreo 18 zile înainte dela oştirea turcească. El a adus cu sine 130 de prizonieri din diferite cete ruseşti, afară de 80, cari au rămas acolo îmbolnăvindu-se şi o parte dintr'înşii răniţi, şi afară de cei ce au oprit după obiceiu aianii şi cei ce s'au luat în robie. Intre dânşii mai erau doi ofiţeri, apoi un steag, veşminte şi nenumărate urechi. Aceştia sunt dintre acei ce fuseseră robiţi în atâtea atacuri făcute de generalul şef conte Camenţchi la Şumla, atacuri cari au început în Iunie şi au ţinut până la 3 Iulie noaptea, când s'a retras generalul şef conte Camenţchi cu toată oştirea lui şi a luat drumul spre Rusciuc, pe care voià să-l împresoare, după cum se

vede și din descripția ce a trimis-o prea strălucitul și prea binevăzutul beizadeà Dimitrache, mare dragoman al puternicei împărății, din tabăra împărătească către fratele său beizadeà Panaitache, locțiitor de mare dragoman în capitală, după cum se scrie mai jos:

«In 9 Iunie oștirea dușmană a început să înainteze dela Ieni-Pazar și din calea Silistrei, și pe la 11 ale lunii, la ceasurile 10 de dimineață sosind înaintea Șumlei, a început să se bată cu călărimea noastră, care se găsià la Straţa-Ciflii ca vreo jumătate de ceas departe de oștirea împărătească; și după o ciocnire neînsemnată s'a făcut stăpână peste acest loc, căci l-au părăsit călăreții *delii* tăbărîți pe acolo, ca fiind lipsit de orice întăritură. De acolo oștirea dușmană s'a împărțit în felurite gloate; centrul cu toate *lucrurile* și cu aripa stângă s'a întins pe dealurile din apropiere, precum și pe câmpii și a stat departe ca la bătaia unui tun, în fața întăriturilor noastre. Dar aripa dreaptă s'a suit pe un munte îngust și greu de răsbătut de mulțimea copacilor, care alcătuește una din coastele țerii, căci se pare că generalisimul Camențchi avea de gând să cucerească partea aceea, fiind pe de o parte lipsită de puterea militară ca și celelalte, iar pe de altă parte, prin înălțime, foarte trebuincioasă spre a ajunge la scopul său. Și așà, făcându-se de acolo cea dintâi năvală, dușmanul a înaintat până la puținele șanțuri ce erau în partea aceea (fiindcă înainte erà părerea comună a celor pricepuți într'aceasta, că desișul copacilor și suișul muntelui va fi o piedică pentru dușmani ș. c. l.). Asupra lor păzitor de aproape erà Skitoglu Elbesanli-Mahmud-Pașa împreună cu prea puținii Arnăuți de sub dânsul. Și pe când aceștia s'au încăierat cu dușmanii, a sosit prea înălțatul serasker Osman-Pașa și neavând iar decât foarte puțini oameni sub dânsul, a ținut piept la atac până când au curs din altă parte felurite oștiri împărătești. Dușmanul a năvălit de mai multe ori și fiind gonit de către ai noștri, a început să dea dosul, ceeace a îmbărbătat mult pe ai noștri de au sărit afară din șanțuri și i-au urmărit pe o destul de mare distanță. Pe munte erau unele stânci, cari formează un fel de peșteri. Pe acestea *kengherii* dușmanului apucând acolo urmau cu răsboiul, și orice bucată de loc erà disputată multă vreme. Deci cu toate că dușmanul făceà neîncetate năvăliri, el fiind năpădit de către *dalkiligi*, cei cari stau în fruntea șiragurilor și cari acum se declaraseră cu noi, erà silit încetul cu încetul să se dea înapoi, părăsind locul muntos și ascunzându-se în valea păduroasă ce se află alăturea de el. Trebue să se știe că dușmanul ridicase acolo tunuri cu mare greutate, dar din pricina locului nepotrivit și a dibăciei artileriei noastre nu s'au putut folosi de loc. Venirea nopții a făcut să înceteze răsboiul, după ce a ținut douăsprezece ore; oștirile împărătești s'au retras la șanțuri după o luptă eroică dela început până la sfârșit.

A doua zi dușmanul, stăruind iar la facerea de întăriturì, s'a întors înapoi la pomenitul munte și la amintitele stânci. Deci pe la ceasurile două din zi, ieșind ai noștri, s'au năpustit asupra lui și s'au încleștat la o luptă sângeroasă, care a dăinuit până la asfințitul soarelui. Vrăjmașul, ascuns fiind în pădure și îndărătul stâncilor, se bătеà cu oștirea împărătească, care-i răspundeà din locuri goale și nepăzite, dar cu toate acestea el a fost adus în astfel de strâmtoare, încât de multe ori a ars praf de pușcă cerând ajutor, și se puteà vedeà cum cetele lui se apropiau unele după altele și erau silite la fugă în urma năvălirii noastre, care erà atât de mare, încât un pumn de dalkiligi, între cari erà și cunoscutul Kiuciuc-Osman, a pus mâna pe unul din tunurile dușmane. Așà încât vrăjmașul nu s'a mai gândit la alta nimica, decât să-și scape tunurile și să mântuie pe ai lui dosind-o. Trebue să se știe că în aceste două zile, când se dedeà lupta pe munte, hârțuelile se urmau și la vale pe câmpie cu călă-

rimea, căci ai noştri au făcut multe năvăliri asupra duşmanului şi au pus în neorânduială şiragurile călărimii duşmane. Dar aici nu s'a întâmplat întocmai ca la lupta de pe munte, deoarece duşmanul nu înaintă, ci steteă mai mult păzit în dosul artileriei.

Dar în 13, cum s'a luminat de zi, s'a ivit şi duşmanul, părăsind cu totul muntele, precum şi sus numitul Stranţe-Ciflii, s'a dat înapoi coborîndu-se pe câmpie şi s'a pregătit ca să tabere, ceeace a şi făcut, aşezând corturile sale pe un deal depărtat de Şumla cu vreun ceas, în faţa şanţurilor noastre pe o linie dreaptă şi întinsă.

Trofeele războiului din aceste două zile şi anume felurite semne, ca veşminte de ostaşi, arme de ofiţeri şi altele, steagul călărimii, oameni prinşi şi c. l. toate aceste trimise fiind la Constantinopole, s'au făcut tuturor cunoscute. Din partea celor prinşi, ale căror ştiri se potriviau unele cu altele, s'a făcut cunoscut că duşmanii au suferit o însemnată înfrângere, că cei răniţi erau nenumăraţi şi cu deosebire că regimentul ghengherilor generalului şef Camenţchi fu nimicit cu totul, nerămâind din el decât abiă 20 de inşi, şi că afară de aceasta generalul avangardei Uvarof, văzând neaşteptata şi pizmaşa împotrivire a oştilor împărăteşti şi temându-se foarte mult, şi-a dat demisia din postul lui, după acest războiu.

După trecerea de câteva zile duşmanul trimise în laturea despre stânga şi dreapta a Şumlei corpuri de armată şi a ajuns departe până la Camcic-Suiu, iar pe de alta până la Ezuma, aşà încât a făcut un fel de împresurare.

Intre acestea au avut loc până la 25 ale lunii nişte ciocniri mici între şiragurile călărimii, căci ai noştri au ieşit de mai multe ori pe câmpie. Dar pe la ceasurile trei noaptea din 25 şi 26 ale lunii un corp duşman înaintând spre Şumla, a început să sape şi să facă întărituri. Oblicind ai noştri acest lucru, au căutat să-i împiedice aruncând toată noaptea nenumărate obuzuri şi bombe spre partea unde duşmanul sapă; aşà încât numai la tabia prea slăvitului nazir al Brăilei au fost consumate 27 butoaie de pulbere. Dar din pricina adâncului întuneric al nopţii, în care ploaia nu înceta, se pare că duşmanul a suferit puţin, pentrucă până a doua zi el pregătise un mare şanţ şi trei tăbii, în cari aveà să depuie bombe şi obuzuri mari ca să bombardeze oraşul.

El aduse o foarte mare turburare. Iar pe la miezul zilei a ieşit puţină călărime şi, la obişnuita hărţueală, un oarecare acicbaş derviş, Arab pedestru, îmboldind câţiva ostaşi spre a-i îndemnà la luptă, şi înaintând cu dânşii spre sus numita întărire a duşmanilor, a stârnit însufleţirea altora. Şi deci o parte din pedestrimea noastră, vreo 200 de ostaşi la număr, găsind nişte gropi, unde nu erau supăraţi de tunuri, au intrat în ele şi se luptau cu mare vitejie. Pe la oarele 11 călărimea noastră s'a retras cu totul la întăririle din Şumla şi a lăsat pe cei 200 de pedestraşi ascunşi în gropi, pradă duşmanului care, văzând aceasta, a trimis îndată patru corpuri de călărime şi i-a alungat pe ei, din cari cei mai mulţi erau evladifatihani. Aceştia, netemându-se de loc, aruncau gloanţe asupra lor. Atunci nazirul Brăilei a alergat în ajutorul lor, s'au îndemnat şi ceilalţi şi ieşind iar din întărituri, s'au repezit asupra duşmanilor şi atunci a început din nou războiul cu mult mai înfricoşat decât ziua. Intre acestea a ieşit din satul Cenghel şi Selvi-Ajani Halil-Aga. S'a coborît de asemenea dela întăriturile de pe munte sultanul Baş-Bogu al oştirii tatare, numit Behadir Ghirei, împreună cu cei ce stau sub comanda lui, şi au început să atace pe duşmani pe la coaste, în aşà chip că amândouă oştirile au ajuns să se amestece în întunerec şi aşà s'au bătut cu bărbăţie până la ceasurile unu şi jumătate noaptea, când din partea generalului-şef al duşmanilor s'a dat un tun în semn de încetare a bătăliei. Duşmanii s'au retras îndată şi, fiind lăsaţi în pace de ai noştri din pricina întunerecului de noapte, s'au întors la tabăra lor, deşl nu au înaintat decât până la tabia lor cea mai apropiată. Pe

la miezul nopții ei, după ce au dărâmat tăbiile ce duraseră, au părăsit locurile lor și s'au retras până la tabăra lor, și așă dimineața au intrat în ele oștirile împărătești.

In acest răsboiu după știrile date de cei prinși a fost ucis un general de brigadă cu numele de Papadopulos [1]), lovit de ghiuleaua celui din urmă tun slobozit asupra dușmanului. Tunuri multe de ale lor au fos sfărmate, și au suferit ei și alte mari stricăciuni.

Aceasta era starea lucrurilor până la 30 ale lunii, când chiar de dimineață am văzut o nouă tabie făcută peste noapte din partea dușmanului, în fața șanțurilor nazirului Brăilei, și depărtată numai cu jumătate de ceas de tabăra noastră. Indată dar nazirul a început să arunce o mulțime de bombe asupra acelei părți. Dar răul ce suferiau dușmanii nu era mare, căci ei își urmau mai departe lucrul spre isprăvirea tăbiei, ceeace s'a făcut și a doua zi la 1 Iulie. In 2 ale aceleiaș luni pe la miezul zilei dușmanul a început să arunce bombe și obuzuri până la asfințitul soarelui. Aceste au pricinuit puțină stricăciune. Pe la amurgul din 3 ale lunii s'a dat de știre din partea străjilor, că vrăjmașul părăsind tăbiile și celelalte întăriturî ale lui, făcute după atâtea osteneli, s'a retras cu toată tabăra înapoi cam vreo două ceasuri și jumătate departe de Șumla, spre Derekioi, și așă au ieșit cu toții din oraș și unii îngrijeau s'aducă în tabără iarbă și paie, alții alte lucruri trebuincioase. Iar noi ne-am dus în partea unde era tăbărît dușmanul în vremea zilelor trecute și am privit locul și feluritele întăriri, pe cari le făcuseră cu cea mai mare iscusință. Dușmanul, după ce au rămas în părțile numite dela Derekioi până la...» [2])

1810 IULIE.

In 29, Vineri, a venit tătarul din ordia împărătească dela Șumla, cu scrisori cari întăriau veștile primite înainte și spuneau că dușmanul adunându-și iar oștirile, a înconjurat Rusciucul. In 30 Iulie, Sâmbătă, s'a numit caimacam prea slăvitul director al monetăriei Șekiur Ahmet-Efendi, vestit în conducerea monetăriei și sub Sultanul Selim. El n'a suferit de loc cu prilejul coborîrii din mărirea lui și până azi a trăit cu cinste și a slujit și sub Sultanul Mustafa ca director al monetăriei pentru caracterul lui drept și cinstit. El este protejatul lui Iusuf-Aga cretanul care a fost Validè-chehaiasîu sub Sultanul Selim. Fostul caimacam Halil-Pașa a stat trei zile în casa capu-chehaialei sale, pentru că n'a fost destituit cu mânie; apoi după cererea lui a nimicit tuiurile sale și i s'a dat voie a se duce la Smiti, adică în Nicomedia, fiindcă e patria lui, ca să se liniștească acolo.

In 31 Iulie, Duminecă, a făcut o plimbare pe cal prea puternicul nostru împărat dela Beșictaș până la cei patruzeci de copaci dela Buiuc-dere, și prin urmare a trecut pe la biserica Sf. Ioan, care se află pe țărm aproape de Terapia. Acolo, când a văzut că ardeă o candelă după obiceiu (mai erau și lumânări aprinse), a întrebat: «ce-i asta?» și i s'a răspuns M. Sale: «hazreti iahianin suiudur». Și la asta a zis M. Sa: «să aprindă și din partea mea o lumânare», și așă au alergat hasekiri la Neohori și găsind o mare lumânare, au adus-o șiau aprins-o la numita biserică.

1810 AUGUST.

La 1 August, Luni, a venit obișnuitul hat sfânt la Poartă despre orânduirea prea înălțatului caimacam-pașa, care hat pe lângă altele hotără, ca Inălțimea-Sa să aibă grijă de liniștea raialelor și să nu sufere nedreptăți.

---

[1]) La margine a adăugat Caragea acestea: «Chiot, unul din cei tineri pe cari îi luase contele Alexie Orlof, când se află pe Marea Albă cu flota rusă pe timpul Sultanului Mustafa.»

[2]) Astfel se isprăvește în codice expunerea lui Dimitrie Moruzi.

In 2 August s'a numit director al monetăriei prea-măritul Celebi . . . Efendi, cainiu al fostului Emin-Paşa, vechiu *regeal*, cuminte şi de treabă, iar Seit-Mehmet-Efendi s'a numit tophanè-naziri. Şi acesta făceà parte din vechii regeali cuminţi şi drepţi.

In 3 August, Miercuri, serbează Monsieur Maubourg Delatour, ambasador al Franţei, ziua onomastică a împăratului Napoleon şi a împărătesei Maria Luisa, precum şi căsătoria lor care s'a făcut aproape în aceeaş zi, şi face la Terapia un foarte mare bal şi artificii, dar toate făcute cu puţini bani şi proaste.

In 6 August, Sâmbătă, spre seară au venit tătari cu ştiri dela ordia împărătească, că contele Camenţchi a împresurat a doua oară Rusciucul, şi că oştirile lui au intrat înăuntru şi că s'a făcut luptă straşnică şi o îngrozitoare vărsare de sânge de amândouă părţile şi în urmă că duşmanii s'au retras opt ceasuri departe de Rusciuc, lăsând 4.025 de leşuri, 300 de prinşi, 3 generali şi alţii. Scriă de asemenea şi Rusciuc-Aiani Bosnac-Aga despre raialele de acolo, că au dat mare ajutor la războiu (despre care lucru s'a făcut cunoscut şi Sultanului) şi pe lângă asta că aproape de Şumla sosise şi Muhtar-Paşa, fiul lui Ali-Paşa din Tebedelen cu destulă oştire, şi că la el s'a dus ca muhaşir prea-măritul beilicci Husni-Efendi, ca să-l îndemne să-şi îndrepte şi să-şi grăbească mersul spre Rusciuc. Mai sosise cu oaste de 8.000 şi Cuşanceali Halil-Paşa, căruia de asemenea i s'a poruncit să se ducă acolo. In vremea asta scrise şi . . . . . Paşa, comandantul din Varna, că atât episcopul cât şi raialele au adus multe servicii.

In 10 ale lunii a sosit şi un alt tătar cu veşti îmbucurătoare, că atunci când oştirea din Şumla se pregătise şi sta gata dimineaţa, Vineri în 5 ale acestei luni, să năpădească şi să lovească trupa duşmană, care rămăsese la Kaialidere cu fratele contelui Camenţchi, pe când acesta luase cu sine 15.000 de oameni şi plecase de acolo spre a împresură Rusciucul, se pare că duşmanii prinseseră de veste, şi astfel pe la miezul nopţii porniseră de acolo şi cu pas grăbit s'au dus spre partea Silistrei.

In 13 ale lunii, Sâmbătă, a venit şi un alt tătar cu o scrisoare din partea Vizirului, care întăriă ştirea despre plecarea fratelui lui Camenţchi la Silistra cu restul armatei. Mai scriu şi alţii tot de acolo, că ostaşii fugari spun cum că duşmanii pleacă în adevăr de frică, şi că au de gând să treacă chiar dincolo de Silistra, fiindcă îi silesc trei lucruri: lipsa de hrană, ciuma şi dezertarea soldaţilor; iar la plecarea lor ard şi pradă oraşe şi sate ori unde trec.

In 26 ale lunii, Luni, a fost Galebe-divani şi întâia întâlnire a ambasadorului Angliei Monsieur Caning. Excelenţa-Sa este tânăr şi nepot al ministrului Angliei Monsieur Caning. El venise înainte cu 2 ani ca secretar al ambasadei împreună cu Monsieur Ader, şi plecând în patria lui de curând, Excelenţa-Sa Monsieur Caning a rămas ca succesor al lui, şi acum face cea dintâi vizită a sa în calitate de ambasador, ministru plenipotenţiar.

In 20 ale lunii, Sâmbătă, capudan-paşa (amiralul) a intrat la Buiuc-Dere cu 12 corăbii, pe de o parte din pricina prea marilor furtuni ce au fost în zilele din urmă, precum şi din lipsa unui liman potrivit pentru adăpostire, iar pe de alta ca să-şi procure apă, posmagi, măsline şi ceapă. Se pare că în adevăr s'a arătat flota Ruşilor, care se zice că e de două ori mai mare, că adică este alcătuită din douăsprezece corăbii de linii, şi de aceea bine a făcut flota otomană de s'a retras, căci ea e alcătuită din zece corăbii şi mai cu seamă că mulţi au murit de ciumă şi că cea mai mare parte din marinari nu sunt deprinşi cu marea, iar căpitanii corăbiilor nu păstrează corăbiile lor curate, din care pricină se nasc boli de mirosul rău.

In 3 Iulie, generalul-şef Comenţchi a fost cinstit cu marea cruce a Sfântului Dragomir pentru serviciile aduse de dânsul, iar generalii locotenenţi Marcof şi contele Lanzeron cu ordinul de cavaler al Sfântului Andrei Nevschi. Ordinul sfântului Gheorghe clasa III-a s'a dat generalului locotenent Zaas şi generalilor maiori prinţul Dolgoruchi şi Zisirev, iar a Sfintei Ana generalilor maiori Razubachi, Luaneviţ, Novak şi Anselm.

Darea de seamă din anul acesta despre războiul Ruşilor extrasă de mine din gazeta de Manheim No. 196, Iulie 17, stil nou:

Contele Camenţchi, generalul-şef, trimisese diviziunea lui Marcof ca să atace Varna şi împrejurimile ei şi apoi să se ducă asupra Şumlei, unde eră ordia împărătească cu Marele Vizir Iusuf-Paşa, pentrucă anul acesta ea nu tăbărîse la câmp din lipsă de oştiri şi provizii. Generalul Zaas dela aripa stângă a trecut Dunărea pe la Turtucaia, pe care a şi cucerit-o; apoi s'a dus împotriva Rusciucului şi a început să-l împresoare. Iar contele Camenţchi, continuându-şi operaţiunile de războiu cu grosul armatei, care se urcă la 30.000, a luat drumul deadreptul spre Silistra, unde a ajuns în 4 Iunie. Acest oraş apărat de către Gilicoglu, s'a predat în 11. După aceasta, armata propriu zisă a pornit asupra Şumlei şi totdeodată asupra oraşelor Rusciuc, Razgrad, Provat şi Varna.

Dela Şumla, pe care au atacat-o de patru ori, au fost respinşi rău de tot, asemenea şi la Rusciuc, după aceea, precum am înştiinţat în rândul întâiu după descrierea primită de acolo în 9 Iunie.

1810 AUGUST.

In 27 ale lunii, Sâmbătă, disdedimineaţă au venit doi tătari din Şumla dela ordia împărătească, făcând drum de patru zile şi aducând scrisori din partea Marelui Vizir. In ele se spuneà că, pe când prea înălţaţii paşi Muhtar-Paşa, fiul lui Ali-Paşa din Tebedelen, Kuşanceali Halil-Paşa, Ahmet-Paşa Ibşalali şi Kara-Mustafa Bekirili se aflau tăbărîţi la Turlak, un sat de vreo trei ceasuri departe de Rusciuc, a venit contele Camenţchi şi i-a atacat. Deci s'a încins o luptă cumplită care a ţinut şapte ceasuri şi în urma căreia au fost ucişi din amândouă părţile destul de mulţi şi au fost robiţi nu mai puţini. La urmă Camenţchi a fost înfrânt şi s'a retras trei ceasuri departe de Turlak. Aceste veşti îmbucurătoare erau cuprinse în scrisori; dar tătarii au mai spus din graiu viu că, în vremea plecării lor de acolo, veniseră şi alte ştiri, că numitul corp de armată a trecut dincolo în Muntenia, pe podul ce eră mai de mult făcut la Turtucaia, şi că la trecere s'a dărâmat podul şi s'au înnecat în Dunăre vreo 2.000 de oameni. Curierii mai aveau şi o scrisoare din partea prea strălucitului beizadeà Dumitrache către fratele său beizadeà Panaitache, datată din 25 August. Cu acest prilej s'au dat trei tuiuri prea gloriosului agă al ienicerilor, iar ca agă al ienicerilor a fost numit cul-chehaiasiul, după obiceiu.

In 30, Luni, a fost surgunit chir Grigorie la Sfântul Munte cu plângere din partea arhiereilor şi a patriarhului chir Ieremia. Acei cari cu adevărat au făcut să fie surgunit este Dionisie al Efesului şi Atanasie Chipriotrul al Nicomediei. Fermanul surgunirii lui ziceà că «Grigorie Moraitul, fost de două ori patriarh, fiind un agitator după jalba ce ne-ai dat tu, patriarhul Grecilor, iată poruncim ca să fie surgunit la Sfântul Munte, pentrucă cere ca să se odihnească.» Dar când prea înălţatul caimacam a îmmânat fermanul a zis: «Necredincioşilor, nu scriu surgunit, ci să se ducă să se odihnească.» Surgunul lui l-a pus la cale chir Ieremia singur prin mijlocirea prea

gloriosului G. . . . . Efendi . . . . . , cu care el avea monasibet, pentrucă era mucată al său în Mitilena. Acesta a făcut rugare către caimacam și nu s'a găsit nici unul să-l împiedice. Dar cheltuelile pentru acest lucru le va luă înalt prea sfinția-sa de sigur dela comunitate, având ca tovarăși și complici ai lui pe al Efesului și pe al Nicomedici, pentru ca și dânșii să iea parte la pradă. Grigorie a plecat din insula Pringhipo dela mănăstirea lui Hristos, Duminecă în 4 Septemvrie, cu mare mâhnire din partea tuturor locuitorilor, pentru nedreapta lui surgunire și pentrucă știau nespusa-i mărinimie și noblețe de caracter.

In 19 *Iulie (st. n.)*, când s'a luminat de zi, și-a plătit obștească datorie în urma unei pneumonii regina Prusiei în floarea vârstei.

1810 SEPTEMVRIE.

In 2 Septemvrie, Vineri, a venit aianul din Varna pentru trebi de ale lui cu o corabie în 24 ceasuri. El a raportat domnilor seculari, că ieri venise din Rusciuc un om, care ziceă că, cu toată înfricoșata vărsare de sânge, care s'a întâmplat acum în urmă acolo, dușmanul stărueste din nou la împresurarea lui, și că Marele Vizir Iusuf-Pașa pornise din Șumla în ajutor, ducând cu sine oștirea-i aleasă și că a sosit acolo și că a încins pe dușman din toate părțile de aproape și acum așteptăm sfârșitul acestei întreprinderi. In aceeaș zi venise din Varna în corabia lui un căpitan, care a raportat aceleași lucruri întocmai.

A mai venit, în aceeaș zi, un curier din Paris în 26 de zile; el a trecut prin București și a întâlnit pe drum tunuri și alte muniții de răsboiu, pe cari Rușii le treceau dincolo de Silistra și le cărau la București.

In 7 ale lunii s'a slobozit spătarul Iancu Bibica și aga Stavrache fiu de zaraf, cari amândoi erau surguniți la Mitilena; aceasta s'a făcut prin mijlocirea lui H. . . . . și cu învoirea Porții. Iar ordinul de întoarcere al lui Bibica cuprinde și aceea că, dacă el întorcându-se în capitală se va întâmplă să cadă iar la vina pentru care fusese surgunit, să știe că va fi pedepsit cu tăierea capului; iar vina ce-i dedeă lui acest ordin imperial erâ, că el umblă încoace și încolo semănând intrigi.

In 9 ale lunii, Vineri, ducându-se la Poartă prea măritul Cajasker al Rumeliei Izet-Bei-Efendi, fiul lui Osman-Pașa, prea înălțatul caimacam s'a prefăcut că e bolnav și că prin urmare nu ține divan; așă că el întorcându-se la locuința lui a înțeles că e destituit și surgunit la Iconion pentru multe cuvinte ce cuprindeă hatul cel sfânt. Dar mai târziu surgunul lui s'a schimbat în Prusa, în urma rugării lui Samenizade șehul-islam. Iar în locul cajaskerului Rumeliei a fost numit Ata-Efendi Molacic-Zade, cel mai mic dintre frați, mazil dela cajaskeratul Anadolului.

In 10 ale lunii, Sâmbătă, s'a scos din slujbă și Dur-Izade Abdulah-Efendi, șehul-islamul, și s'a făcut șehul-islam Saman-Izade Hulusi . . . . . Efendi, mare apărător al dreptății, om neprimitor de mită și cruțător în cheltuelile sale, și înaintașul său a fost rânduit să șadă la curtea sa la Bebec.

In 11, Duminecă, a venit un tătar din Șumla cu scrisori din 2 ale lunii și se înștiință că în 26 August contele Camențchi a năvălit asupra oastei ce fusese trimisă înainte cu câteva zile în ajutorul Rusciucului (care erâ tăbărîtă la Bartin, patru ceasuri departe de Rusciuc, către Șistov), și dându-se o bătălie care a ținut șase ceasuri, și după o înfricoșată vărsare de sânge din amândouă părțile, ai noștri fură bătuți; și Muktar-Pașa s'a dat înapoi cu prea puțini, iar Cușanceali Halil-Pașa a fost ucis și Ahmet-Pașa Ibșalali a căzut în robie ca și vreo patru, cinci mii de soldați, iar ceilalți s'au retras. Mai erâ și o scrisoare pe scurt din partea prea strălucitului beizadeă Dumitrache,

In 17 ale lunii, Sâmbătă, a început Ramazanul.

In 21 ale lunii, Miercuri, a venit un tătar din Șumla cu scrisori dela Marele Vizir, prin care înștiință că oștirile dușmanilor steteau în părțile unde stătuseră după întâmplările cele din urmă. El mai aveà și o scrisoare din partea beizadelei.

In 26 ale lunii, Luni, au venit în capitală din Mitilena dela surgunul lor spătarul Iancu Bibica și aga Stavrache, fiul zarafului și cumătru cu episcopul Efesului.

In 29 ale lunii, Vineri, prea înălțatul capudan-pașa (amiralul) Hafiz-Ali-Pașa, fostul chehaia a lui Taiar-Pașa (care petreceà la Buiuc-derè cu flota lui, după ce se întoarse din Marea Neagră) a înștiințat pe beizadeà Mihalache Hangeri, fiul lui Constantin Vodă Hangeri, să se suie la Ienihale și să aștepte acolo. Pe la ceasurile șapte din noapte, pentrucă erà Ramazan, a trimis pe cineva și la chemat la Uci-ambarli, pe unde se aflà Inălțimea-Sa și făcând să se înfățișeze înaintea lui, i-a zis că cunoaște nefericirea lui, precum cunoaște și că tatăl său a slujit bine în calitate de dragoman al flotei. Iată dar că-l numește și pe domnia-sa, să caute însă să slujească statul cu credință, precum și pe Inălțimea-Sa, să nu mintă, ci totdeauna să spuie adevărul curat în toate trebile; cât despre căpătuirea lui, va îngriji Inălțimea-Sa. Și așà l-a îmbrăcat cu blană de samur și i-a adăugat, că el să-și caute de slujba lui și că Înălțimea-Sa îl va trimite pe urmă și la Poartă ca să îmbrace obișnuitul caftan al acestei slujbe.

1810 OCTOMVRIE.

In 6 Octomvrie, Vineri, a îmbrăcat caftan de dragoman al Porții beizadeà Mihalache Hangeri, pe la ceasurile două din noapte, pentrucă erà Ramazan.

In aceeaș zi a venit și un tătar dela ordie din Șumla în cinci zile, cu știrea că Rusciucul și Giurgiul s'au predat cu învoeală, adică pe de o parte soldații să iasă cu armele lor, și cu tot ce puteà să iea fiecare în mână, iar pe de alta locuitorilor să li se dea un soroc de 20 de zile, și cari dintr'înșii vor, să rămâie, iar cei cari vor să plece, să ridice în vremea asta lucrurile lor și să plece.

In 16 ale lunii, Duminecă, a venit un tătar din Șumla cu scrisori dela 10 Octomvrie, vestind că lucrurile de acolo se află în aceeaș stare. Erà și scrisoare din partea beizadelei, care ziceà că, din mila lui Dumnezeu, e sănătos, și că șed sub corturi.

In 23 Octomvrie, Duminecă, a venit din Bagdat un om trimis dinadins din partea prea-slăvitului Halet-Efendi, aducând capul lui . . . . . valiul Bagdatului, la care fusese trimis de mai multe luni Halet-Efendi ca să iea sumele cuvenite puternicei împărății, atât cele ce făgăduise sus numitul, când i s'a dat pașalâcul Bagdatului, cât și averea predecesorului său, și când s'a apropiat acolo, a făcut cunoscută pașei venirea sa, și deci pașa trimise pe capugilar-chehaiasiul său, ca să-l preîntimpine și să-l conducă în cetate (ceeace s'a și făcut), unde i-a și orânduit o locuință. A doua zi pașa trimise pe secretarul său și i-a urat bună sosire. După aceea se duse și Halet-Efendi spre a întâlni pe pașă, și silictarul acestuia întîmpinându-l mai înainte, între celelalte ce a vorbit cu cel dintâiu i-a spus că acum când are a se întâlni cu pașa să vorbească către el în chip plăcut. Halet-Efendi a răspuns, că datoria sa îi dictează să pretindă drepturile, pentru cari fu trimis din adins din partea puternicei împărății. Și așà, întrând la curte abiă s'a apropiat de el și după ce a vorbit vreme destulă, încheierea vorbirii lor erà că pașa n'aveà de dat mai mult de trei sute de pungi. Deci Halet s'a întors la locuința lui și acolo tot veniau și plecau oamenii pașei și vorbiau cu Halet-Efendi. Dar nu s'a ajuns la nici o înțelegere între dânșii, fiindcă nici pașa nu dedeà mai mult de trei sute de pungi, și așà cel dintâiu a hotărît să plece, după ce a stat în Bagdat 17 zile (ceeace e neobișnuit, deoarece trimișii mumbașiri ai împărății nu stau acolo mai mult decât 5 zile).

In vremea aceasta se pare că el stătea în legătură cu locuitorii cei cu trecere în faţa locului şi a aflat că sunt două partide, una unită cu paşa, iar alta împotriva lui. Cu aceştia din urmă se pare că el a vorbit şi a plecat. Iar la plecarea lui de acolo paşa i-a trimis pentru serviciu 100 de pungi, din cari şaizeci Halet-Efendi le-a dat oamenilor din suita paşei ca să le împartă între dânşii, iar patruzeci le-a împărţit la oamenii lui, şi urmându-şi călătoria el a ajuns la Musul, care e 15 zile departe de Bagdat. Şi acolo s'au cunoscut poruncile, cu cari erà însărcinat, şi îndată a trimis pe un om al lui la valiul Bagdatului, căruia i-a scris că, deoarece n'a ascultat şi nu s'a supus voinţei şi poruncii împărăteşti, Măria-Sa îl scoate din slujbă şi-l surgunește; dar să scrie el unde voeşte să se retragă, ca să îndeplinească dânsul, Halet-Efendi, porunca, şi să nu bănuească nimic mai mult şi totodată i-a dat sfatul să se supuie la aceasta, căci este în interesul lui. Dar paşa nu a răspuns la scrisoarea lui. Deci a început Halet-Efendi să se pregătească, şi întâiu s'a împrumutat cu 600 pungi, apoi a ales doi paşi, cari aveau destulă oştire, adică pe Abdurahman-Paşa şi pe Kiurt-Mahmud-Paşa, şi din oştirea lor a ales pe cei mai buni, vreo 25.000, şi aşà a purces din Bagdat, declarând războiu împotriva paşei, ca fiind rebel şi nesupus poruncilor puternicei împărăţii.

Când el a ajuns acolo, i-a ieşit împotrivă singur valiul Bagdatului cu oştirile sale, şi dându-se o bătălie, în care au murit mulţi, în sfârşit a fost bătut valiul Bagdatului şi a fugit. El a fost urmărit de Curzi, unul din aceştia l-a ajuns şi l-a ucis, şi tăindu-i capul l-a adus la Halet-Efendi; după aceea au adus şi leşul lui. In vremea asta s'au deschis porţile cetăţii, care a primit pe prea slăvitul Halet-Efendi cu bucurie şi însufleţire.

Acesta a stat la curtea paşei şi a numit numai decât caimacam pe Abdurahman-Paşa şi a orânduit şi celelalte. A trimis îndată şi un om al său în capitală, spre a aduce toate cele întâmplate la cunoştinţă domnilor seculari, cari neîntârziat le-au raportat Sultanului. Acesta s'a bucurat foarte mult şi a lăudat tare pe Halet-Efendi, zicând «ginimge herekiet etti»; şi a adăogat să mulţumească şi să se dea toată cinstea cuvenită omului trimis de dânsul.

Cel dintâiu dintre paşii ce aveà cu dânsul Halet-Efendi erà valiul din Musul Mahmud-Paşa Abdulgeliloglu, pentrucă la Musul nu se pune alt paşă decât numai din familia Abdulgelililor. Acesta aveà până la 15.000 de ostaşi aleşi cu dânsul. Erà şi potrivnic valiului din Bagdat. Când ei s'au apropiat de Bagdat, valiul Bagdatului a făcut cunoscut lui Halet-Efendi, că el se supune şi ascultă de poruncile înaltei împărăţii, dar are războiu cu Mahmut-Paşa, pentrucă e duşmanul lui. La acestea a răspuns valiul din Musul, că, pentru a lipsi această piedică dela mijloc, el îşi desparte oastea de cea-laltă; să iasă atunci din cetate cu oastea lui şi să se bată ei între dânşii şi să vadă care va învinge. Şi aşà s'au învoit. In 7 din Ramazan a ieşit valiul Bagdatului, şi a început între dânşii lupta dela ceasurile trei din zi şi a ţinut până la unsprezece. Şi fiind bătut cu totul, a fugit numai cu patru iţagale spre o cetate din Persia, pentrucă stătea foarte bine cu cei de acolo. Dar pe când voià să treacă hotarele, cari erau despărţite de un râuleţ, l-au întâmpinat patru Arabi, cari l-au cunoscut şi ştiind că este osândit ca răsvrătit, l-au ucis şi i-au adus capul la Halet-Efendi.

In 25 Octomvrie, Luni, au venit vreo cinci, şase din căpeteniile ienicerilor dela Şumla, cari s'au întâlnit la cazărmi cu căpetenii de ale celor de aici, şi după ce au stat la sfat împreună s'au dus a doua zi la Aga-Capusu, la Chehaia-Ieri, unde au stat de vorbă mai bine de patru ceasuri, şi după aceea s'au dus la Poartă; dar încă nu se ştie scopul venirii lor. Se svoniseră multe lucruri, dar neautentice. In vremea asta s'au făcut trei adunări una după alta şi la Poarta domnilor seculari, dar din aceste nu s'a răsuflat nimic până astăzi; dânşii s'au întors înapoi. Când a murit de moarte

neașteptată în 29 Iunie st. n. (se dă cu socoteală pe temeiul multor aparențe că moartea lui ar fi fost silnică din otravă) moștenitorul Suediei Carol August de Schleswig-Holstein-Schonderburg-Augustanburg, și neavând un moștenitor bărbătesc, după legile Suediei s'a făcut o adunare extraordinară, și întrunindu-se stările generale, adică conții, baronii, episcopii, reprezentanții clasei nobililor, ai clericilor și ai poporului în orașul Oerembro, unde petrecea și regele Suediei Carol . . . . . , unchiul nepotului alungat al regelui Gustav Adolf (care acum cutreieră Elveția, Saxonia și alte părți, sub numele de conte de Gottorb), la propunerea Maiestății-Sale, au ales ca moștenitor la tronul Suediei, al Goților și Vandalilor, pe înaltul și puternicul principe Ioan Batista Iuliu Bernadotti, principe de Porte-Cardo, cu învoeala ca înainte de a intră în hotarele Suediei să schimbe religia lui și să se facă evanghelist luteran. Această alegere s'a făcut în orașul Oerembro în anul 1810, 22 August st. n.

Doctorul curții Rossi, care s'a dus să viziteze pe răposatul principe, care în 10 zile și-a dat duhul și fără a primi porunca regelui a făcut operația superficială, nu numai că a fost osândit de tribunalul regal să fie destituit din postul regal, ci să și fie exilat din statul Suediei.

1810 NOEMVRIE.

In 7 Noemvrie, Miercuri, a murit capul ceaușilor de dropică, și postul lui s'a dat lui Osman-Efendi Morali, care se găsia pe drum întorcându-se din Sofia, unde a slujit ca nuzul-emini peste doi ani, suplinit fiind aici de către Aziz-Efendi, iar în Sofia a fost numit ca nuzul-emini Rusti-Efendi, care a slujit ca secretar a lui Haman-Pașa Geseierli. Acolo se află acum și Veli-Pașa Mora-Valisi, fiul lui Ali-Pașa din Tebedelen, cu vreo 10.000 de Arnăuți. El i-a trimis din aceștia 2.000, de au intrat în cetatea Vidinului, care era împresurat de către Sârbi și Ruși.

Contele de Gottorb, adică regele detronat al Suediei, care umblă prin Germania, pe la sfârșitul lui Septemvrie, a trecut pe la Königsberg în Rusia. El are un fiu numit Gustav, pe care are de gând să-l puie în școala dela Heranhuth ca să învețe carte și să fie crescut acolo.

In 30 ale lunii, Miercuri, s'a săvârșit din viață, de pneumonie, prea-sfințitul chir Iremia Mavrocordat al Chalkidonului, pe la ceasurile unu din noapte, și în locul lui fu ridicat în scaunul din Chalkidon prea sfințitului chir . . . . . al Salonicului, arhiereu însemnat, și la acel al Salonicului prea sfințitul chir . . . . . din Drama, și la cel din Drama prea-sfințitul chir . . . . . al Proilavului.

1810 DECEMVRIE.

In 4 Noemvrie (sic) Duminecă, s'a săvârșit din viață, spre sară, rechiapchehaia beiul Ahmet-Bei, și a doua zi în locul lui fu numit Osman-Efendi Morali, care e așteptat să vină din Filipopole. Asaletenceaușbaș s'a făcut Aziz-Efendi, care era înlocuitorul pomenitului Osman-Efendi.

In 5 Decemvrie a venit știre din Adrianopole, că a răposat arhierul din acest oraș și tot odată cererea din partea locuitorilor creștini și a acelora cu trecere de acolo, prin care ei cereau ca arhiereu al lor pe compatriotul lor prea-sfințitul Chiril al Iconiului. Lucrul acesta l-a încuviințat și sfântul sinod, și așă el a fost mutat îndată, deși se află în eparhia lui. El este în adevăr om însemnat întru toate și învățat. Iar episcop al Iconiului s'a făcut . . . . , fost arhidiacon al Marei Biserici, fiul căminarului Cozoni.

1811 IANUARIE.

La 1 Ianuarie, Luni, a plecat prea înălțatul capudan-pașa . . . . . cu o corvetă având cu sine vreo 600 de ceauși aleși, cu gândul de a merge la golful dela Nicea, la arsenalul de acolo. Se svonește că el a fost trimis împotriva vestitului Kaliongi, care se zice că s'a răsvrătit. Pe uscat au plecat împotriva lui cu oștire Hoșref-Pașa și Kara-Osmanoglu.

In 17 Ianuarie, Luni, spre seară a venit un tătar din ordia dela Șumla cu scrisori dela Marele Vizir datate din 6 Ianuarie, vestind că cu câtevà zile înainte un corp al dușmanilor a atacat la Lopcea un corp de Arnăuți, care se va află acolo cu chehaiaua lui Veli-Pașa, fiul lui Ali-Pașa. Aceștia au alungat pe dușmani luându-le două tunuri și vreo 80 de capete.

1811 MARTIE.

La 11 Martie, Sâmbătă, a fost scos din scaun prea-sfințitul chir Daniil din Nicea și a fost surgunit la muntele Sinai, pentrucă s'a dovedit că erà părtaș și sfetnic al vestitului Daniil a lui . . . . . care, pe lângă celelalte ticăloșii, a îndrăznit prin amenințările răsvrătitului Halilusta Docuzlu, care ajunsese agă al agalelor, să fie ales și hirotonisit ca arhiereu al Adrianopolei împotriva legilor bisericești și politice; fiindcă după moartea arhiereului Adrianopolei . . . . . , Adrianopoliții au cerut printr'o petiție pe chir Chiril, compatriotul lor care erà arhiereu al Iconiului, om însemnat întru toate, despre care a scris și Dagdevirenoglu, puternicul bostangi-baș de acolo, atât domnilor seculari cât și patriarhului, că el se cuvine și trebue cu deosebire să fie numit ca arhiereu și nu altul, ceeace s'a și făcut. S'a dat apoi beratul Sultanului și s'a trimis în Adrianopole la orânduitul său epitrop, marele logofăt de acolo. Totodată, cu ordin împărătesc, s'a trimis la Iconiu un tătar, care aveà și o scrisoare dela patriarh către prea-sfinția-sa, că să grăbească pe cât e cu putință venirea sa în capitală. Din Adrianopole au venit scrisori de mulțumire pentru că a fost ascultată rugarea lor, și s'a numit ca arhiereu al lor chir Chiril. Astfel stând lucrurile, și după ce au trecut cam vreo șaizeci de zile, deoarece chir Chiril întârziase pe drum, pomenitul Daniil, cum am zis, a îndrăznit, având unii partizani de felul lui, să se hirotonească prin mijlocirea agăi agalelor ca arhiereu al Adrianopolei. Dar beratul lui nu s'a dat din partea stăpânitorilor, pentrucă știau că patriarhul a înaintat cererea respectivă numai de silă, și așà afacerea a rămas pendinte câteva zile. Cu toate acestea păcătosul de Daniil a trimis pe fratele său la Adrianopole, ca să aducă la cunoștință ridicarea lui la treapta de arhiereu; el aveà cu dânsul scrisoarea agăi agalelor și o scrisoare dela patriarh. Dar când a ajuns acolo, l-a pus în închisoare Dagdenvironoglu și îndată a scris de acolo către domnii seculari și către patriarh, trimițând a doua oară cereri rugătoare de ale Turcilor și Grecilor cerând să li se trimită chir Chiril, arhiereul lor legiuit și nu altul.

Totodată prea slăvitul Dagdenvironoglu făceà să se înțeleagă că, dacă bietele raiale nu vor fi ascultate în rugarea lor, ei au drept atunci să fugă și să se împrăștie. A scris și agăi agalelor, arătându-i greșeala ce a făcut în această afacere. Găsindu-se în Adrianopole și prea vestitul nazir al Brăilei Ahmet-Aga, fiindcă erà însărcinat cu treburi împărătești, el a scris niște asemenea scrisori atât domnilor seculari, cât și agăi agalelor și așà a înțeles acesta că a făcut greșeală, și a făcut cunoscut patriahului că nu se mai amestecă în viitor în această afacere. Deci chir Chiril în 9 Martie a plecat la Adrianopole, fiind cu cinste însoțit de satârul și de patru bostangii de ai lui Dagdenvironoglu, care adusese și scrisorile de acolo, al căror răspuns a primit. Iar păcă-

tosul de Daniil a fost scos din slujbă și surgunit, precum și fostul preasfințit al Niceei, care s'a dovedit aproape că erà părtaș și sfetnic în aceleași întreprinderi. Pe lângă asta se mai ziceà din partea multora din tagma arhierească și boierească, că prin stăruințele înalt prea sfinției-sale a rămas baltă aproape și afacerea împărțirii a 1.000 de pungi, pe cari le-a cerut Sultanul sub cuvânt de împrumut dela neamul Grecilor (precum s'au cerut și altele atâtea dela Armeni și 250 dela Evrei), și erà cât p'aci să se întâmple omoruri la întrunirea care s'a făcut în patriarhie din partea unor bresle aţâţate. Se impută înalt prea sfinției-sale că erà amestecat și la porunca ce o aduceà episcopul chir . . . . . din Zeitun dela Amberaga, ca să se facă arhiereu al Salonicului, după ce a fost mutat în această eparhie prea-sfințiul chir . . . . . al Dramei și această poruncă cu ajutorul lui Dumnezeu abiă a fost înlăturată cu câtevà zile înainte și apoi, pe neașteptate, s'a ivit afacerea prea sfințitului din Adrianopole. Și măcar că mulți își arată totdeauna ura lor față de cei nefericiți și-i învinuesc, ba chiar le impută și altele foarte multe, totuș chiar și cei nepăsători și aproape și prietenii lui nu pot să nu mărturisească, că el erà din fire tulburător, deși aveà alte multe bune însușiri.

In 12, Duminecă, disdedimineață chir Ioanichie, arhiereul Anghirei, a fost mutat în scaunul din Nicea, iar ca arhiereu al acesteia a fost hirotonit chir Sofronie, diacon al prea sfințitului Chesariei, cunoscător al trebilor de acolo și om cuviincios.

In aceeaș zi s'a hirotonit la patriarhie din partea prea sfințitului arhiereu al Kizicului ca arhiereu al Sisaniului Ioanichie Mitilineu, diacon al prea sfințitului chir Atanasie din Nicomedia.

In 19 ale lunii, Duminecă, a venit un tătar din Șumla cu scrisori din 11 Martie, cari arătau că preaslăvitul mare imbrohor Sait-Bei Izet-Paşa-Zade, care pornise de mai multe zile din capitală cu iltifeturi, adică cu devri kiurki a lefei împărătești către Marele Vizir Kior Iusuf-Paşa, sosind acolo în 9 Martie jumătate mort de boală, a adus pe ascuns un hat pentru destituirea Înălțimii-Sale și moștenirea în viziriat din partea prea măritului Ahmet-Aga din Trapezunt, vestitul nazir al Brăilei. Deci după sosirea sa acolo s'a săvârșit ceremonialul veșmintelor cu blană (devri-chiurchi) și fiind acest din urmă bolnav în seara aceea, a murit, iar hatișeriful cu scoaterea din slujbă a vizirului l-a înmânat prea slăvitului Reis Galip-Efendi, pentrucă erà în mâna acestuia ca să-l aducă la îndeplinire. Deci Galip-Efendi a înștiințat și pe prea strălucitul chehaia-bei (iar chehaia-bei erà atunci Iusuf-Aghiah-Efendi-Morali, deoarece cu câteva zile înainte se destituise Ceauș-Zade Emin-Efendi și se numise în locul lui Iusuf-Aghiah-Efendi ca nusul Emin din Varna); și a doua zi a făcut cunoscut prin ceaușbaș lui Iusuf-Paşa, că a fost scos din slujbă. Acesta s'a retras îndată la Dimotih. Caimacam a fost atunci numit prea înălțatul Ali-Paşa Carsli, care în vremea asta se află în . . . . . , până când să fi înștiințat Ahmet-Aga în Adrianopole, ca să fie la Șumla să primească pecetia împărătească din partea prea slăvitului Reis Galip-Efendi.

1811 APRILIE.

In 5 Aprilie, Miercuri, a venit un tătar din Șumla cu scrisori dela Marele Vizir Ahmet-Paşa vestind că a sosit din Adrianopole acolo cu bine la 1 Aprilie și că s'a săvârșit ceremonialul viziriatului după obiceiu. Moștenirea acestei dregătorii din partea Înălțimii-Sale a pricinuit în deobște o mare bucurie, pentrucă toți prevăd că, date fiind însușirile-i bune naturale și câștigate, el va răspunde însărcinării sale, pe cât e cu putință, cu înțelepciune, în aceste vremi și împrejurări anevoioase și trudnice.

In 7 Aprilie, Vineri din săptămâna luminată, s'au slobozit de dimineață nenumărate tunuri, cari însemnau știri îmbucurătoare, și un crainic peste puțin a strigat

pretutindeni, că la miezul nopții Maiestatea-Sa Sultanul a căpătat o fată numită Fatma-Sultan, dar nu s'a făcut serbare, ci numai trei zile dearândul s'au slobozit tunuri de trei ori pe zi.

Prea slăvitul fost mic imbrohor Bekir-Bei Gheordezli, care plecase în rândul trecut de aici la ordia împărătească, fiind numit acolo casapbaș, a dus cu sine pe ascuns și iltifaturile Marelui Vizir, adică chilici-caftan, ceeace de asemenea s'a făcut.

In 11 Aprilie, s'au trimis din partea prea înălțatului valiu al Egiptului Mehmet-Ali-Pașa capete de bei răsvrătiți, pe cari atacându-i i-a bătut valiul. Ele au fost expuse după obiceiu la Baba-humaiun.

1811 MAIU.

In 5 Maiu, Vineri, au venit scrisori dela ordia împărătească, vestind că oștirile rusești au plecat dela Șistov și Nicopol, pentrucă se adună în părțile Poloniei, și că prin urmare a intrat în aceste orașe Ali-Pașa Carsli. Marele Vizir a trimis la Silistra pe silictarul său Benderli . . . . . cu oaste de 3.000 de oameni, ca să scoată de acolo (dacă ar puteà) pe dușmanii ce mai rămăseseră. Cu toate acestea ordia împărătească sufere de mare lipsă de provizii. Se mai svonește pe lângă aceste că signor Italinski, care a fost aici ambasador al Rusici, când s'a declarat răsboiul acum în urmă din partea puternicei împărății, ar fi petrecând de mai mult timp în București și că signor Fronton, care erà cel dintâiu dragoman (și a căpătat rang de general și o tabachere cu briliante din partea împăratului), petrece în Rusciuc și că cercetează des ordia împărătească și că de acolo se duce spre București la Italinschi.

Cu câteva zile înainte se orânduiseră zece ortale de ieniceri ca să se ducă la ordia împărătească împreună cu vestitul agă al agalelor Halil-Usta, dar ei au început după obiceiul lor să se răsvrătească, cutreierând înarmați prăvăliile, hanurile și mahalalele călugărești din Psamatia și alte locuri, luând cu sila pentru sine haine și bani dela zarafi și negustori, chipurile ca împrumut, și într'un cuvânt să despoaie pe cine nimeriau în părțile locuite de călugări, așà încât s'au închis hanurile și prăvăliile. Deci auzind Sultanul de această ticăloșie și neorânduealà, a schimbat pe capul seimenilor, care erà foarte bun, dar nu și sever în astfel de împrejurări, și a numit pe altul, pe Eliiki, poreclit Șehri, care fusese mai de mult agă al ienicerilor în Adrianopole. Acesta a strâns îndată pe toți fruntașii și capii ortalelor și s'a dus la Vefa-Meidani, și au luat arme dela cei înarmați și le-au pus la ortalele lor, zicând că în ziua când au să iasă din capitală pe câmpul lui Daut-Pașa, să meargă fiecare să iea din ele și să plece numai decât. S'a hotărît în ziua de 15 Maiu, că oricine ar fi prins înarmat în capitală în vremea asta, va fi pedepsit cu pierderea capului. Și așà s'au adunat ei, căci din ceasul acela capul seimenilor n'a încetat a umblà și a strânge pe cei răsvrătiți. Ba chiar se zice că el ar fi înnecat pe unii. Și chiar a fost prins un Armean hamal înarmat și răsvrătit, care ziceà că e ienicer și coldaș al otuzbirilor. El a fost decapitat la Baba-Humaiun.

In 12 Maiu, Vineri, pe la ceasurile patru, cu zece minute înainte de amiazi, s'a stârnit un cutremur de pământ destul de însemnat din părțile nordice spre miazăzi. El a ținut o jumătate de minut afară de sguduire. Mai suflà și un vânt cam tare din răsărit.

In 15 Maiu, Duminecă, Haralamb Kefaloneos, care cu vreo trei ani înainte slujise ca preot al bisericii sfântului Dimitrie din Kuru-Ceșmè, a reclamat împotriva epitropilor bisericii și a propus ca: sau să dovedească că el este cel ce a furat de vreo patru luni argintăriile bisericii (cari consistau din două discuri cu potire mari, două discuri

mici, . . . , o cădelniță, două brâie bisericești și o cruce argintată, cari erau așezate într'un dulap aflător în altar și erau închise cu cheia, iar cheia era ascunsă în cutia cu agnețul și prin urmare nu puteà să le cunoască nimenea altul afară de cei ce slujiau pe fiecare zi) și să fie pedepsit ca sacrilegiu ; sau ca acei care îl defaimă să declare că este cinstit. In vremea acestei reclamații epitropii și eforii se gândiau în tot chipul cum ar pune mâna pe el, deoarece în ajunul zilei de Înălțare, pe la ceasurile șase din noapte, a ieșit afară din biserică și rămâind acolo până la revărsatul zorilor a împrumutat un hârleț dela dascălul satului Neculai Sifnios și s'a dus la munte unde a scos argintăriile ce le aveà îngropate într'un mormânt jidovesc și le-a spart toate prefăcându-le în mici bucăți. Apoi spre seară s'a dus în odaia paracliserului Partenie, și cinând împreună cu alți doi, le arătà ținându-le legate într'o basma albă și ziceà că sunt 2.500 rubiele. In sfârșit, când a venit slujnica lui Neculai ca să ia șervetele și celelalte linguri, furculițe și cuțite ce împrumutase paracliserului pentru musafirii lui, i-a dat ei și hârletul, pe care-l aveà trecut la brâul său. Și după ce a cinat și a trecut mai multă vreme, pe la ceasurile trei din noapte, el zice paracliserului să deschidă poarta bisericii ca să plece. Paracliserul i s'a împotrivit, zicându-i că el nu deschide în ora aceasta poarta bisericii, și că unde are să se ducă la miezul nopții? Acela stărue; la urmă paracliserul îl ascultă și așà pleacă chir Haralamb și se suie pe munte și se culcă într'o vale aproape de cișmeaua mică, unde îl apucă un somn adânc și a început să horăe. După un ceas, adică pe la miazănoapte s'a întâmplat să treacă pe acolo un bostangiu al ogeacului, numit Kiuciuk-Amet, împreună cu un fecior de bărbier, un turculeț. Ei mergeau ca să petreacă la o parte de munte. Deci când au întâlnit pe un om horăind în acest loc, s'au mirat și oprindu-se aproape de el Kiuciuc-Ahmet a început să-l miște cu piciorul, și când a văzut că sună ceva la sânul lui care era umflat, a pus mâna ca să vadă ce e, și abiă atunci s'a trezit Haralamb speriat. A prins Kiuciuk-Ahmet să-l întrebe cine este, ce caută la vremea asta în acest loc și doarme aici și ce sunt lucrurile ce are la sânul lui? El a răspuns grecește, că este preotul bisericii și că acestea sunt argintării bisericești, cari i s'au dat ca să le ducă la argintar să le prefacă în candele, dar că cinând la un prieten al său s'a îmbătat și întorcându-se a adormit acolo. Calfa de bărbier făceà pe tălmaciul, fiindcă Ahmet nu știà grecește, dar nici Haralamb turcește. Kiuciuc-Ahmet i-a răspuns lui, că pentru ca să creadă că cele ce spune el sunt adevărate, îl va duce la epitropi sau la proestosul bisericii ca să vadă și mărturia lor. Atunci Haralambie a început să-l roage cu stăruință ca să nu facă aceasta, căci are să-l rușineze, arătând lor că el s'a îmbătat și a adormit la munte, și că în schimb pentru bunătatea asta el îi va da a doua zi dimineață cincizeci de groși. Deci Ahmet s'a înduplecat auzind de darul celor 50 de groși și l-a lăsat, după ce a deschis întâiu basmaua cea albă și a văzut împreună cu calfa de bărbier, că în adevăr erau argintării sfărâmate de ale bisericei. Și așà chir Haralamb și-a scos potcapul și făcându-și pe cap un turban din brâul lui s'a dus de acolo deadreptul la Arnaut-Kioi, și întâlnind pe un alt preot compatriot de al lui, după sfatul ce a avut cu el, s'a dus de sus dela munte la Stavrodrom și de acolo la Galata, la Hanul Icrelor.

Aici s'a întâlnit cu căpitanul Panaghi, precum și cu căpitanul Iorgache Orfanos și lăsând în odaia lui argintăriile, s'a sfătuit și s'a vorbit cu ei în ce chip să reguleze această afacere, și tăgăduind el tot ce s'a întâmplat, să se arate nevinovat și să facă plângere cerând satisfacție dela epitropii bisericii, cari îl defăimau ca hoț. Kiuciuc-Ahmet, văzând că chir Haralamb nu s'a arătăt a doua zi și că nu i-a adus cei cincizeci de groși, a priceput că l-a tras pe sfoară. Deci s'a dus la Arnaut-kioi să-l caute la compatriotul său, proestosul bisericii de acolo, și negăsindu-l l-a apucat ciuda și la urmă a povestit întâmplarea lui Hagi Iovan. Acesta i-a răspuns că a făcut

mare greşeală că i-a dat drumul, pentrucă aceste argintării au fost furate din biserică cu patru luni înainte şi că asupra lui plutia bănueala dela început; de aceea l-au şi dat afară de trei luni şi că de atunci umblă hoinar, dar că neavând nici o dovadă, nu puteau să-l dea în judecată. La urmă i-a spus lui Ahmet să se ducă la munte în partea aceea unde îl întâlnise cu o zi înainte noaptea, şi să scormonească pe acolo, căci poate va găsi unele bucăţi mici de argint ce aveà dânsul, ca să le avem spre mărturie. Ceeace s'a şi făcut, şi găsind unele verigi şi altele dela cădelniţe şi dela discul cu potire, le-a adus şi le-a dat lui Hagi Iovan. Acesta cu cea mai mare bucurie şi mulţumire sufletească venind la mine, mi le-a arătat şi mi-a povestit cele întâmplate. Deci când noi ne gândiam în ce chip să punem mâna pe el, fiindcă erà supus al Franţei şi puteà pe lângă asta să fugă la corăbii de ale compatrioţilor săi, sau să se ascundă, şi nu puteam găsi nici un mijloc potrivit, iată ca prin minune, a treia zi după aceste întâmplări vine tergibaşul Enache, unul din epitropi, şi bucuros şi el îmi arată pitacul protosinghelului patriarhal, prin care erau chemaţi la patriarhie în urma plângerii date de chir Haralamb. Deci s'a coborît tergibaşul singur, fiindcă n'a fost de faţă alt epitrop şi s'a înfăţişat împreună cu reclamantul înaintea patriarhului.

Popa cu cea mai mare obrăznicie şi nerusinare a început să ceară satisfacţie din partea epitropilor, susţinând că îl defaimă pe nedrept, fără dovezi, şi câte altele, şi ameninţând că are să facă şi s'arate şi c. l. Tergibaşul a răspuns la toate povestind şirul faptelor din urmă şi în sfârşit a arătat bucăţile de argintării, cari s'au găsit la locul unde l-a prins Kiuciuc Ahmet, când a deschis basmaua în care le aveà el. La aceste popa a răspuns că argintăriile acele erau ale căpitanului Panaghi şi ale lui Gheorghe Orfanos, după cum vor afla peste puţin. Atunci patriarhul a poruncit să fie închis şi pus în lanţuri Haralamb şi a doua zi să vină ceilalţi epitropi şi paracliserul şi s'aducă hârleţul, cu care a spart argintăriile la cimitir. S'a scris şi lui Panaghi o scrisoare dela partriarh, ca să vie şi să fie el de faţă la cercetarea afacerilor. A doua zi serdarul Dimitrache, tergibaşul Enache şi paracliserul Partenie s'au dus luând hârleţul dela slujnica dascălului Neculai Sifnios, dela care îl împrumutase în seara aceea şi cu care a spart argintăriile la cimitir, pe vremea când toţi erau în biserică şi ascultau orândueala Înălţării, şi apoi seara după ce l-a arătat paracliserului l-a dat slujnicei în faţa altora. L-au dus şi pe Haralamb, legat în fiare, în faţa prea sfinţitului. Sus numiţii au repetat din nou faptele, dar el iarăş nerusinat şi cu foarte mare obrăznicie şi îndrăzneală a răspuns stăruitor, că-l năpăstuesc şi că argintăriile sunt ale căpitanului Panaghi şi Iordache Orfanos şi că i le-au dat ca să le vândă şi că la venirea acelora se va arătà adevărul şi nevinovăţia şi atunci defăimătorii lui vor păţi ce li se cuvine ca oameni cari caută să necinstească pe un supus francez, şi a isprăvit cu mii de ameninţări şi înfricoşări. In chipul acesta s'a amânat iar procesul pentru a doua zi. Totdoodată s'a trimis din partea patriarhului altă chemare către sus pomeniţii căpitani, ca numai decât şi neamânat să se înfăţişeze în ziua următoare la patriarhie. Serdarul Dimitrache a lăsat pe paracliserul Partenie la patriarhie, ca să supravegheze şi să aibă în vedere pe Haralamb în închisoare, nu cumvà să scrie cuivà, s'au să comunice din graiu viu cu cinevà, şi că dacă-i cu putinţă să prindă vreo scrisoare de a lui, fiindcă îndată ce l-au închis a doua oară, a cerut hârtie şi călimări şi i s'au dat numai decât. S'a mai dat poruncă şi gardistului patriarhului din partea serdarulni Dimitrache, ca să iea seamă bine să nu se facă vreo greşeală, fiindcă afacerea e foarte serioasă şi că mare răspundere cade asupra lui. Deci ei s'au dus la deal în satul lor, şi a doua zi s'au coborît a treia oară la patriarhie, luând cu sine pe Kiuciuk-Ahmet şi pe calfa de bărbier, tălmaciul lui, ca să mărturisească şi ei în faţa lui cele ce s'au întâmplat, crezând că poate se va rusină şi va mărturisi adevărul. Dar în zadar, fiindcă de ce erau mai multe

dovezile netăgăduite, de ce el se încurajà și răspundeà cu îndrăzneală și nerușinare. Între aceste a venit și jupânul căpitan Panaghi și a început să vorbească ironic, zicând că înalt prea sfinția-sa i-a scris (nu că a fost chemat prin hârtia patriahului); deci s'a gândit și el dacă ar veni la patriarhie, doar nu e vorba de tăierea capului, și prin urmare să-i spuie pentru ce a fost chemat? Inalt-prea sfinția-sa i-a spus pricina, pentru care a fost chemat, și ce spune Haralamb despre argintăriile ce s'au găsit la el într'o basmà a lui. Panaghi a răspuns atunci, că ar fi în odaia lui unele argintării, despre cari știe căpitanul Iordache Orfanos ce rost au și că el va veni să răspundă. După asta a luat cuvântul iar Haralamb și a început să se apere cu o obrăznicie și îndrăzneală și mai mare, zicând că pe nedrept îl defaimă și că el nu se va lăsà cu una cu două pentru spălarea cinstei lui. Atunci paracliserul Partenie a spus serdarului Dimitrache, ca să ceară dela el scrisorile ce a scris alaltăieri seara la închisoare, ca să le trimită la prietenii săi și negăsind un om credincios, le poartă la el și că din ele se vor lămuri dânșii. Deci înalt prea sfinția-sa i-a zis să scoată scrisorile ce le poartă cu dânsul. La început s'a împotrivit puțin, apoi a scos un portofel de piele negru, care cuprindeà unele scrisori străine de afacere. Paracliserul a spus și a doua oară să scoată un portofel roșu, căci acolo sunt scrisorile cu pricina. Auzind acestea, chir Haralamb a schimbat fețe și s'a tulburat nespus de mult, și nu-și țineà numai buzunarul cu mâna ca să nu i le răpească cu sila, ci se și uità cu ochii încoace și încolo ca să găsească prilej să fugă printre cei ce erau de față. Atunci s'a sculat în picioare serdarul și cu porunca patriarhului l-au prins cu sila cei de față, între cari erà și Kinciuc-Ahmet și i-au luat din buzunar portofelul roșu, în care erau două scrisori scrise cu mâna lui, una către Neculae Sifnios, dascălul școalei elementare din sat, prietenul său vechiu, pe care-l cercetà de ani îndelungați și unde mâncà și bea.

El presupunând că acest din urmă a dat epitropului hârletul (pe care el îl împrumutase dela slujnica lui în ziua Înălțării, și suindu-se pe munte în ceasul slujbii a scos argintăriile și le-a sfărmat-seara, l-a scos din brâul lui și l-a dat slujnicii în odaia paracliserului Partenie, fiind de față și alții) scrieà împotriva lui o mulțime cu un scris băcănesc și fără ortografie și-l numià gunoier și om fără sfințenie și recunoștință, ființă ingrată, și că-i va purtà sâmbetele până la moarte, și că precum față de prieteni e prietin, așà și față de dușmanii săi este dușman neîmpăcat și înfricoșat, și că îl va prigoni cu atâta bărbăție și cruzime, până când se va omorî, și atunci las' să sufere și el două morți, cea sufletească și trupească, și altele de felul acesta. Iar a doua scrisoare erà către căpitanul Panaghi și căpitanul Iorgache, pe cari îi numià frați ai lui, iubiți prieteni ai lui sinceri, și către cari scrià că, precum au vorbit împreună Duminecă dimineață și s'au înțeles între dânșii, așà a făcut și s'a bizuit pe dânșii, pentrucă știe firea lor și sincera și frățeasca lor prietenie, și s'a dus la patriarh ca să arăte plângerea lui, dar că acesta ca dușman al Kefaloniților, precum o știu și ei, îl pedepsește strașnic, numai ca să slujească raialele turcești și că l-a închis punându-i două cătușe la picioare; și că, dacă fratele căpitan Iorgache n'ar fi făgăduit că se vor coborî amândoi ca să-l apere în chipul cum s'au înțeles împreună (adică dând bacșișuri acolo unde trebue), el de bună seamă nu s'ar fi dus la patriarhie ca să fie pedepsit și să se facă de râs, să necinstească pe compatrioții lui, dacă nu ar fi pus la cale lucrurile așà precum trebuià; și deci să nu-l lase fără sprijin, atât pentru cinstea lor cât și pentru a lui, ci să-și iea inima în dinți și să iea lucrul pe mână cum trebue, iar el se face sluga lor, și că dacă vor trebui cheltueli, să se cheltuească cât vor vrea ei și să fie siguri că el e gata pe viață și pe moarte să facă tot ce-i vor porunci, și că ieri le-a scris și altă scrisoare ca să facă tot chipul să găsească alte argintării din altă parte, ca bună oară linguriță, dar sfărmate, sau zarfuri ca să le arunce înăuntru între cele

furate luând seama bine să scoată bucăţile mari şi lanţurile şi bucăţile dela clopote şi toate câte pretind că sunt ale bisericii şi să le ascundă în lada lor şi să caute cu deamăruntul să nu facă greşeală, ca să facă treabă bună, şi luând jumătate din argintării să vie la patriarhie (şi iar repetă, ca să iea bine aminte, să nu fie bucăţi ca prisnele sau ruglii (?) ori cu slove şi a. m. d.); şi întâiu să se întâlnească cu el în închisoare şi apoi să se suie la patriarh: «Luni seara scrisă în Fanar. Fratele Haralamb». După ce dar s'au cetit aceste două scrisori pecetluite şi scrise cu mâna lui în faţa atâtor ascultători, atunci îndată galantomul chir Haralamb cu aceeaş obrăznicie şi îndrăzneală, cu care se împotrivise până în ceasul acela, zicând că e defăimat şi cerând satisfacţie pentru onoarea lui, a început a mărturisi cu o nespusă îndrăzneală şi nerusinare, că el le-a furat şi a adăugat că e gata să plătească cu vârf şi îndesat toată paguba ce s'a adus bisericii din această pricină. Atunci văzând şi căpitanul Panaghi că înţelegerile şi scopurile lor nu au avut bun sfârşit, a început şi el să-l ocărească şi să-l mustre. Au început şi epitropii bisericii să ceară argintăriile dela dânsul, iar el a trimis pe omul lui să le aducă din odaia ce aveà la Hanul-Icrelor. In vremea asta chir Haralamb a destănuit şi altă tovărăşie de hoţi, a căror gazdă a fost el, şi dela care luând parte destulă, şi-a scos cheltuelile cu cari trăeşte până acum, şi că are un hanger ca amanet pentru patru sute de groşi la acelaş căpitan Panaghi, căruia i-a poruncit înalt prea sfinţia-sa ca să-l aducă de asemenea. Gazde aceloraşi hoţi au fost şi cei doi fii ai răposatului boier logofăt Scarlat, Alecu şi Costache, cari locuesc în Arnautchioi. Această hoţie s'a petrecut aşà. In anul 1807, Aprilie 23, când au fost surguniţi Măria-Sa Domnul Alexandru Moruzi la Anghira şi fratele acestuia, prea strălucitul beizadeà Dumitrache în Chesaria, iar fratele lor cel mai mic beizadeà Panaitache cu nepoţii acestuia, Dumitrache şi beizadeà Niculache, au fost închişi la Cuptorul bostangibaşului, au scos şi haremurile lor şi le-au trimis la casa mea săracă, căci rechiap-tefterdarul pecetluise casele amânduror. Atunci alăturea de casa lor şedeà cu chirie aga Stavrache, feciorul zarafului, şi capuchehaiaua lui Alecu Vodă Suţu, care Stavrache aveà ca dascăl la copiii lui pe un oarecare Gherasim, se zice că mai aveà şi o slugă croată. Aceştia dar amândoi s'au înţeles să intre prin partea grădinii şi să fure cât vor puteà din lucrurile pecetluite, şi aşà într'o noapte a intrat Croatul, a stricat pecetia odăii Domniţei Ralu, a deschis lăzile ei şi a furat o mulţime de lucruri, şi anume: şaluri scumpe, cumaşe netăiate, argintării, haine, albituri de batistă (din cari mai târziu chir Haralamb şi-a făcut cămăşi ce le purtà; i le coseà femeia lui Neculai Sifnios, dascălul satului). Au mai furat şi haine bune de ale slujnicilor şi argintării felurite şi alte lucruri de ale paharnicului Zisi. Iar în lada Domniţei erà şi pomenitul hanger al boierului ei spătar Grigoraşcu, fiul hatmanului Iancu Gerahi. După ce le-a furat Croatul, le-a adus şi le-a ascuns în odaia lui chir Gherasim dascălul, şi după aceea le-au împărţit amândoi. Despre Croat se zice, că pe urmă a plecat în patria lui, iar chir Gherasim le-a pus frumuşel în lada sa pe care a trimis-o la casa pomeniţilor celebii, fiii Domniţei Anica Racoviţă, pentrucă slujise odată ca dascăl al lor. Văzând Costache acest cufăr şi felul cu care Gherasim i l-a recomandat, a intrat in bănueală că ar fi chilipir, şi aducând o unealtă l-a deschis şi a luat dinăuntru puţine, dar cele mai bune lucruri. Mai pe urmă venind chir Gherasim şi văzând că lipsesc atâtea lucruri, a zis celebiului: ce i asta ce aţi făcut? voi n'aţi lăsat nimic? Atunci el i-a răspuns să tacă, căci îndată îl dă în vileag, şi nu l-a ameninţat numai aşà, dar i-a şi luat o adeverinţă de datorie de 200 de groşi. Deci văzând chir Gherasim, că partea aceea nu este sigură, a ridicat de acolo cufărul şi l-a dus în chilia lui chir Haralamb, care pe atunci erà preotul bisericii Sfântului Dimitrie.

Dar şi el nu mai puţin gazdă de hoţi şi hoţ el însuş, fiindcă peste câteva zile l-a deschis şi a luat destule lucruri, hangerul, şaluri, cumaşe netăiată, prosoape

brodate cu broderii grele, marame şi albituri o grămadă, din cari patru din cele făcute din batistă le-a dat femeii lui Neculae Dascălul, de i-a cusut cămăşi. După ce el a mărturisit toate aceste, pe larg şi cu toate amănuntele, în faţa atâtor ascultători, patriarhul a trimis de au adus îndată şi pe chir Gherasim, pe care cu câteva zile înainte îl făcuse preot la biserica din Beioglu (deoarece şi la biserica de acolo eră un Eptanesiot—locuitor din cele şapte insule ionice—care de asemenea nu eră mai pe jos de Haralamb, dar încă nu ieşise la iveală ca atare). Venind chir Gherasim şi fiind confruntat cu Haralamb, n'a putut să tăgăduească hoţia şi cele întâmplate cu acest prilej, dar a scăzut suma lucrurilor hoţite. Haralamb însă l-a dovedit ca mincinos şi l-a făcut să nu se poată apără. In cele din urmă, înalt prea sfinţitul patriarh i-a trimis pe amândoi legaţi în fiare, în temniţa patriarhiei, unde Haralamb a mărturisit în particular către chir Filip, preotul bisericii sfântului Dimitrie, şi către epitropul ei tergibaşul Enache, că cele două potire nu le-a aruncat în mare, ci le are îngropate într'un mormânt evreesc şi că sfânta cruce o are în sipetul lui, care se află la curtea boierului doctor signor . . . . . Desila. Şi aşă venind sus numiţii în sat au povestit cele întâmplate în acea zi mie cel ce scriu aceste rânduri, şi către seară amândoi s'au dus cu teamă la morminte şi săpând la locul unde i-a povăţuit Haralamb, le-au găsit amândouă învelite într'o ruptură de cămaşe murdară a lui, la vederea căreia ei s'au speriat, socotind că ar fi cumva a unui copil mort de evreu, căci s'au temut nu cumva să-i înhaţe poliţia ca pe nişte hoţi de morminte. Apoi desfăcând-o le-au găsit şi anume numai părţile de sus ale sfintelor potire, căci torţile şi fundul lor lipsiau, pentrucă le sfărâmase cu hârleţul nelegiuitul şi sacrilegul Haralamb. Dar şi ele erau strivite, şi aducându-mi-le mie mi le-au arătat cu cea mai mare bucurie, şi luându-le le-au pus în gherghirul bisericii. Iar sfânta cruce a rămas până azi în sipetul lui, care se găseşte la casa boierului doctor Desila; fiindcă a fost înştiinţat domnia-sa să trimită sipetul nelegiuitului la patriarhie, ca să fie deschis în faţa aceluia şi să se iea crucea, dar el a răspuns, că nu-l trimite, pentrucă el însuş şi sluga lui are de luat bani ce i-a împrumutat de mult, ci să trimită înalt prea sfinţia-sa pe un preot ca s'o iea. Aşă dar el a stat câteva zile legat în lanţuri la închisoarea patriarhiei fără să fie cerut din partea ambasadei franceze ca supus francez, fiindcă s'a dovedit ca sacrileg. După aceea patriarhul l-a caterisit şi l-a trimis cu jalba sa la temniţă, unde petrece minunat, fiind adeseori în vecinătate cu compatrioţi şi prieteni de ai lui, la fel cu dânsul. Dar pe prea învăţatul chir Gherasim, ca unul ce slujise, precum am zis, ca învăţător la boierul agă Stavrache, cumătrul prea sfiinţiei-sale chir Dionisie al Efesului, acest din urmă nu a găsit cu cale să-l lase nesprijinit, ci a trimis adeseori la patriarhie pe protosinghelul poreclit Festa ca să-l cerceteze şi să reguleze afacerea lui. In sfârşit, după ce au svonit că adică n'ar fi aşă de vinovat, ci mai mult vrednic de milă, i-au luat o adeverinţă de 3.000 groşi în numele cucoanei Domniţa Ralu Moruzi pentru lucrurile ei cari se pierduseră. I s'a mai dat şi hangerul ei, şi aşă i s'a dat drumul lui chir Gherasim. Ba chiar i-au propus, dacă vrea, să-l facă preot la vreo biserică, până când se va găsi altă slujbă mai potrivită, dar el n'a voit. Astfel de pedeapsă exemplară a primit acest nerusinat şi îndrăzneţ tâlhar sub masca de dascăl, un desfrânat, după mărturia unor oameni vrednici de credinţă—sub patriarhul Constantinopolei Ieremia din Creta.

In 19 Maiu, Vineri, a venit un tătar din ordia din Şumla, cu scrisori şi un raport din partea Marelui Vizir, prin care acesta vestiă, că Turcii au cucerit Silistra şi că au respins cu pierderi pe duşmani, sub conducerea lui Ali-Aga Benderli, silictarul Marelui Vizir.

In 25 Maiu, Joi, s'a petrecut o faptă tragică şi îngrozitoare la Buiuc-derè. Cu vreo zece zile înainte, în 16 ale acestei luni, venise din Adrianopole fiul mai mic al

postelnicului Hristodul Vlahuți, numit Alecu, care de asemenea erà în slujba Domnului Munteniei Alecu Vodă Suțu, ca și fratele său mai mare, postelnicul Costache; ei amândoi petreceau de vreo doi ani în ținutul Târnovei în urma războiului ce a fost între puternica împărăție și Rușii. Cu toate că pomenitul Alecu a înștiințat că a venit numai și numai ca să viziteze pe cele două surori ale lui, adică pe Elenca, cumnata preasfințitului chir Atanasie Chipriotul al Nicomediei după fratele său Caridi, precum și pe Haida, care erà fată, asemenea și pe cei doi frați ai săi, pe comisul Dimitrie, ginere al lui Dragomanache, și pe Iancu, care amândoi ședeau în Terapia, în casa sus numitului Domn; se pare însă că venirea lui în capitală erà pentru afaceri domnești, deoarece la venirea lui erà însoțit de un tătar al Domnului și trebuià prin urmare ca el să fi avut și dovezi scrise. Drept care erà gata să se întoarcă fără întârziere și umblà în haină de călător, adică cu un șal învârtit pe cap în chip de turban, cu un capot roșu, cu șalvari și altele. Dar pe când ședeà astfel îmbrăcat la fereastră, s'a întâmplat să treacă seara prea înaltul capudan-pașa (amiralul) cu feluca lui la Buiuc-derè, căci el șade acolo într'o casă turcească (deoarece flota împărătească se află încă acolo, din pricina vânturilor anuale), și să fie supărat de nechibzueala unor Neohoriți, cari ședeau la Calender și nu s'au sculat în fața lui, dar nici măcar n'au lăsat ciubucurile lor, și pe cari i-a pedepsit bătându-i cu toiagul și mustrându-i pentru nesocotință sau mai bine zis pentru nepoliteța lor; și așà a văzut pe pomenitul Alecu șezând la fereastră pe negândite cu șalul învârtit la capul lui și s'a înfuriat și mai mult; dar n'a arătat nici un semn de supărare. Se pare însă că ajunseseră până la urechea lui și alte multe asemenea prostii și neorânduieli ce n'au încetat a face feciorii de boieri din Terapia, umblând încoace și încolo în porturi de munte, înarmați și cu șaluri învârtite pe cap ca turbane și dând chiar *selam* (salutare) la ehli-islami, prin urmare și la ceaușii lui capudan-pașa și la alți Turci. Deci a doua zi trimise pe aga de frunte al său cu vreo 30 de ostași, de au înconjurat casa lui Alecu Vodă. Aga se uità la ferești ca să vadă pe Alecu, ceeace s'a și întâmplat, căci el s'a ivit la fereastră ca să vadă ce caută cei veniți. Aga i-a făcut îndată semn cu mâna ca să se coboare jos, iar el coborîndu-se s'a dus la poarta casei, și aga a început să-l întrebe cine este el. Alecu răspunse că este raià. L-a mai întrebat: «ce înseamnă dar această îmbrăcăminte ce porți?» El i-a răspuns iar că face parte din suita Domnului Munteniei și că a venit cu trebi dela ordie și este gata să plece astăzi; de asta e îmbrăcat în haine de drum. «Vino dar împreună cu mine, căci te chiamă pașa.» Și prin urmare luându-și pălăria a intrat cu dânsul în caic și s'au dus la Buiuc-derè, dar pașa dormià. După aceea au venit și ceilalți frați ai lui, comisul Dimitrache și Iancu [1]) și protosinghelul prea sfințitului episcop al Nicomediei, ca cunoscut al pașei de anul trecut, pentru ca să vadă ce are să fie. Se zice chiar că fratele său Iancu ar fi dat șefului-agă 300 de groși ca să nu-l ducă înaintea pașei, dar el banii i-a luat și îndată ce pașa s'a trezit l-a scos înaintea lui. Pașa a început să-l întrebe cine este și c. l. Alecu a răspuns ca mai sus. L-a mai întrebat: «unde-ți este hârtia pentru a dovedì cele ce spui?» Dar nenorocitul Alecu neavând cu dânsul nici răvaș de drum, nici ferman, după obiceiu, a tăcut și așà pașa a poruncit să-i taie capul. Luat fiind apoi în piața dela Buiuc-derè, unde a fost însoțit și de frații lui, întâiu i-au dat vreo patru lovituri de iatagan, apoi l-au pus jos și l-au junghiat ca pe o oaie, iar sărmanii lui frați, de spaimă și de mâhnire sufletească, au leșinat și au fost în primejdie să moară. A treia zi rudele lui i-au cumpărat trupul cu 50 de groși și l-au îngropat.

---

[1]) In text e Alecu, în loc de Iancu, ceeace e de sigur o greșeală a autorului ori a editorului.

In aceste zile a venit ştirea, că Iusuf-Paşa, Vizirul destituit, a strâns oaste de vreo 3.000 de oameni, sub cuvânt că le datoreşte simbrii şi-l urmează ca să le plătească leafa, şi că el a trimis lucrurile lui la zaraful său, ca să le vândă şi să-i trimită bani, dar acesta a răspuns că el are de luat 800 de pungi şi nu se amestecă mai departe la daraverile lui. Pe zaraf l-au închis la Cuptor, iar cât despre Iusuf-Paşa s'a poruncit lui Dagdevirenoglu, vestit bostangibaş, să se ducă cu 500 de oameni ai lui la Dimotih şi înfruntând oştirea pe care o strânsese paşa, să-l ica repede numai cu patru oameni de ai lui şi să-l ducă la Enos, unde îl aşteptă capugilar-chehaiasiul lui capudan-paşa cu o corvetă. Şi aşă ducându-l acolo Dragdevirenoglu, i-a arătat porunca împărătească ce ducea cu dânsul şi care spuneă că e surgunit la Rodos, şi îmbarcându-l în corvetă l-a predat capugilar-chehaiasiului, şi au plecat la Rodos, iar Dagdevirenoglu s'a întors la Adrianopole.

1811 IUNIE.

La 1 Iunie, Vineri, pe la ceasurile 10 din zi, a fost scos din slujbă răutăciosul şi perversul rechiap chehaia-bei Morali Osman-Efendi şi s'a retras la conacul lui, iar chehaia-bei s'a făcut Halet-Efendi, om mărinimos şi însemnat întru toate. S'a dat afară şi directorul monetăriei Celebi-Efendi, şi în locul lui a fost numit Ibrahim-Efendi, rechiap-tefterdarul, iar tefterdar s'a făcut mectupciul Reuf-Bei, care venise de vreo câtevă luni dela ordia împărătească, şi despre care se zice că-i om bun. Toţi aceşti destituiţi au fost daţi afară cu mânia Sultanului, căci făcuseră multe abuzuri, cari nu se aşteptau dela dânşii, deci li s'a poruncit să stea mărginiţi şi să nu întâlnească pe nimeni, Celebi-Efendi la Burgurlu, iar Osman-Efendi la vila lui.

A venit ştirea dela ordia împărătească, că Marele Vizir a ieşit de câtevă zile din Şumla cu o oaste aleasă de 25.000, şi că s'a apropiat de Rusciuc.

In 2 ale lunii, Vineri, au închis la cuptorul bostangibaşului pe vestitul Mighirdiţ, zăraful fostului Mare Vizir Iusuf Paşa. Casa şi odaia lui au fost pecetluite, fiindcă nu se înduplecă să deă înapoi 300 de pungi, cari trecuseră asupra lui din veniturile obişnuite anuale ale viziriatului, aceşti bani aparţin Vizirului de acum, iar el îi oprià, zicând că ei trec o mie de pungi ale lui în socoteala fostului Vizir. Dar nu numai că l-au închis, dar îi şi cer socoteala de nouă ani asupra metalelor dela topitoria statului, pe cari le ţineă de ani întregi Iusuf-Paşa, pe când aga Iusuf (fost mai pe urmă vali de chehaiasi) erà însărcinat cu conducerea topitoriei. Când s'a făcut Vizir Iusuf Chiorul, a lăsat după aceea metalele pe seama tatălui lui Meghirdiţ, care până astăzi se tolosește de ele necercetat, fiindcă Vizir erà aghiotantul său care i-a dat un berat cu toate privilegiile Domnilor Moldovei, deci şi Mighirdiţ este prinţul Armenilor. Dar se zice acum, că se duse cu însărcinarea să aducă şi pe tatăl său Filipaţi şi pe alţii, pentrucă, pe lângă abuzurile ce sus numiţii au făcut la exploatarea minelor, mai aveau şi monopolul pentru toată alama şi nu dedeau decât o cantitate mică topitoriei împărăteşti şi vindeau tot restul cu orice preţ voiau şi oriunde voiau, şi câştigau prin urmare o nespus de mare mulţime de bani.

In 4, Duminecă, pe la ceasurile nouă din zi, cu crainici şi cu tunuri s'a dat ştirea îmbucurătoare, că Sultanului i s'a născut o fetiţă, care s'a numit Saliha-Sultana, şi s'a hotărît o serbare de trei zile precum se obişnueşte la Bairam, adică să se dea tunuri de trei ori pe zi.

In 5 Iunie a venit dela Bucureşti la Rusciuc feldmareşalul Kutuzof cu toată oştirea ce duce cu el şi cu monsieur Italinschi (care erà înainte ambasador în capitală pe vremea când a izbucnit răsboiul) şi cu dragomanul său signor Iosef Fonton.

In 6 ale lunii, Luni, la revărsatul zilei a început să cază o ploaie măruntă și deasă, care a ajuns să fie torențială, pe la coasurile unu din zi, și însoțită cu piatră. Deci pe neașteptate a potopit văile Catastenului pe partea dinspre Apus, și a început să care la vale o grămadă de moluz și de pietre mari, și crescând apele până peste doi coți făceau pagube și înnecau oameni cu neașteptata și năpraznica repeziciune a șivoiului și dărâmau case și prăvălii. In partea despre Casimpașa au surpat destule case și s'au înnecat și oameni. La Beșictași a căzut podul cel mic și cel mare; baia înăuntru a fost făcută val-vârtej și câtevà prăvălii s'au umplut de moluz; s'au înnecat 12 oameni. La Kuru-ceșmè moluzul a potopit prăvăliile și casele, a făcut destulă pagubă, asemenea și la Ortachioi și la Arnautchioi. Pe lângă asta și la Eiup a adus mare stricăciune la ogoare și la vite.

In 9 Iunie a venit raport dela ordie, în care se spuneà că s'a trimis la București, ca parlamentar la feldmareșalul Kutuzof, Hamit-Efendi, ienicer-efendisi-haleà. Acesta a fost mectupciu în Egipet sub Iusuf-Pașa, apoi mic teschergiu în capitală și acum ienicer-efendisi. El e numit ironic și Pindi-Hamit.

In 17 Iunie, Sâmbătă, spre chindie a venit capudan-pașa dela Buiuc-derè cu feluca lui acoperită pe deasupra cu postav roșu și cu canafi, și a ieșit pe unul din Uceanbarliii, care stă aici înainte la Kuru-cesmè (și care este corabie de pașă, iar cealaltă de căpitan), și îndată a poruncit să trimită ca să aducă la Terapia pe șeful-agă numit Tasci-Mahmut, și cum a venit și s'a suit sus pe corabie a poruncit de i-au tăiat capul și l-au aruncat în mare cu toate hainele și armele și tot ce aveà asupra lui, nedând voie să-l despoae calăii după obiceiu. Se zice că a pus în închisoare și pe ceaușii de sub dânsul. L-a osândit pe corabia pașii, pentrucă astfel este obiceiul, când pleacă la răsboiu pedan-pașa. Această corabie ține locul de frunte. Osândirea acestui ticălos și scârbos individ a venit din pricina supărării ce i-a făcut lui capudan-pașa moartea nedreaptă și cu totul absurdă a nenorocitului Alecu Vlahuți, pentru care au venit multe plângeri dela Poartă, zicându-se că un omor pentru schimbarea portului nu se iartă și că nici că are pașa dreptul și autoritatea să cerceteze acest lucru și mai cu seamă în capitală, afară numai de ceea ce privește pe oamenii de sub porunca lui.

Cu toate aceste plângeri sus numitul agă Tasci-Mahmut nu și-a schimbat de loc purtarea, și deci se duse la dânsul al doilea fiu al zărafului Hogea Mezic și i-a dat o adeverință de 600 de groși ce aveà de luat dela unul . . . . , frate al unei oarecare orfane Sultănița, care se află pe lângă domnița Ralu Moruzi la conacul episcopului din Efes, făgăduindu-i lui jumătate din acești bani, dacă i-ar puteà percepe dela Sultănița. Deci aga a trimis un ceauș la conacul episcopului din Efes, și întâlnind pe protosinghelul său i-a spus afacerea și a cerut dela dânsul cele șase sute de groși; dar prea cuvoșia sa i-a răspuns cum se cade și că nu e dator să plătească. Ceaușul atunci i-a spus să se ducă cu el ca să dea singur pașii acest răspuns. Protosinghelul i-a zis însă, că dacă are ferman, se duce, iar dacă nu, nu se duce; și așà a plecat ceaușul. A doua zi a venit iar și intrând în casă, a găsit pe un alt diacon al episcopului din Efes, și l-a luat cu sila și l-a închis, și mai fiecare zi făceà mii de asemenea necuviințe și tiranii. A bătut pe un băiat, de l-a lăsat schilod, după ce i-a luat 150 de groși.

In 26 Iunie, Luni, au înnecat în insule și pe Ismail-Usta. Acesta erà unul dintre nizam-ustalarii Kapanilului sau mai bine zis cel dintâiu, și se împotrivià totdeauna la nartul pânii pentru interesul său propriu. De aceea se zice că s'au găsit la dânsul 48 de pungi de galbeni, și anume 2.000 de galbeni venețieni în chimirul său de câte 20 de groși unul. El mai erà și unul din cei dintâi răsvrătiți și în orice împrejurare strângeà îndată lângă dânsul 2.000 de oameni de ai lui. Deci s'a întrebuințat violenia ca să-l omoare. El s'a despărțit în aceste din urmă zile de femeia lui, pe care au

sfătuit-o să-l dea în judecată ca să-şi facă dreptate. Ea a făcut-o, şi s'a hotărît ca procesul să se facă la Aga-capusi. Prin urmare a fost chemat şi bărbatul ei ca împricinat. El nebănuind nici o altă uneltire s'a dus numai cu doi oameni ai lui şi nu cu mulţi, după cum aveà obiceiul. Când s'a isprăvit judecata şi a ieşit afară de poarta Aga-capusiului, îl aşteptau mai mulţi oameni păzitori cu poruncă împărătească, în care erà vorba de surgunul lui; aceştia l-au prins îndată şi l-au dus jos la scală, unde aveau gata un caic şi l-au pus înăuntru şi îndată cum au ieşit la larg, au debarcat la o insulă şi l-au înnecat.

In aceste zile am aflat aici, după unele ştiri, că din ordia împărătească s'a trimis ca plenipotenţiar prea măritul . . . . . Hamit-Efendi ducând cu sine ca dragoman al său pe Apostolache, fiul beizadelei Dumitrache, şi c'au ajuns la Bucureşti, pe la sfârşitul lui Maiu, şi au fost primiţi cu cea mai mare bunăvoinţă; ei au fost incuartiraţi într'una din cele mai bune case boiereşti şi li s'a pus chiar păzitor de cinste, adică garde d'honneur. E nădejde că vor începe tratativele de pace; dar prea bunul Dumnezeu facă ceea ce e spre binele tuturor! S'a întors de asemenea şi signor Petru Fronton dela ordia din Şumla la Bucureşti.

1811 IULIE.

In 3 Iunie, Luni, a venit dela ordie în patru zile divitarul Marelui Vizir Ahmet-Paşa aducând scrisori cu ştiri îmbucurătoare, că în 26 ale trecutei Vizirul a împresurat Rusciucul, şi după mare luptă şi vărsare de sânge din amândouă părţile, duşmanii au fugit în cetate şi a ţinut lupta trei zile, până când duşmanii fiind siliţi trecură dincolo de Dunăre la Giurgiu, şi aşà în 29, Vineri, el a intrat în Rusciuc şi a cucerit cetatea cu toate lucrurile ce cuprindeà, adecă tunuri, muniţii, praf de puşcă şi altele. Pe lângă asta se mai scrià, că măritul Galip-Efendi s'a făcut chehaia-bei, iar reis s'a făcut Arif-Efendi din mectupciu ce erà. Se mai vorbeşte apoi şi de prevederi şi predispoziţii de pace cu înapoiarea Moldovei. Inaintarea sus-numiţilor s'a făcut aşà: Arif-Efendi, care se aflà pe lângă Marele Vizir, a îmbrăcat caftan la Rusciuc şi s'a făcut reis, iar blana chehaialicului s'a trimis la Şumla lui Galip-Efendi şi a îmbrăcat-o acolo.

In aceeaş zi Sultanul a făcut incongnito o plimbare pe cal la Sadabat. S'a întâmplat că au fost adunate la plimbare, la Kegathana, o mare mulţime de Grecoaice şi Armence, către cari (sau mai bine zis în genere) a făcut cunoscut ca fiecare să-şi caute de petrecere şi să nu fie stingherite precum şi să nu se apropie de dânsul la întoarcerea lui. Dar ele s'au încurajat şi după ce au scos voalurile lor, s'au dat în scrânciob şi au petrecut, s'au apropiat de partea unde erà M. Sa şi-l cercetau cu mare curiozitate.

A doua zi a crescut pânea cu cinci dramuri la parà adecă 90 dramuri se vând cu 3 parale, pe când înainte o sută de dramuri cu patru parale. Aceasta a adus bucurie tuturor şi mai cu seamă la săraci şi la nevoiaşi.

In 8 Iulie, Duminecă, s'a cetit în biserică o înştiinţare din partea patriarhiei, în care se stabileşte preţul monedelor, potrivit înaltului ordin, care s'a trimis înalt prea sfinţitului patriarh.

Groşi.		Parale.	
10	. . . . .	1	galben de aur
7	. . . . .	20	stambolul
6	. . . . .	20	misirul
3	. . . . .	30	stambol-nisfiesi
3	. . . . .	10	misir-nisfiesi
2	. . . . .		stambol-rubiè
1	. . . . .	25	misir-rubiè

Ordin verbal pentru cele ce urmează:

12: . . . . . : veneţianul
11: . . . . . 20: olandezul sau ungurescul
5: . . . . . 20: pataca.

In aceeaş zi M. Sa s'a dus incognito dincolo la Scutari şi a dat poruncă să se dărâme *bechiar-odalari*, adică locuinţele neînsuraţilor, pentrucă la dânşii locuiau toţi ticăloşii şi răsvrătiţii, cari făceau mii de neorânduieli. Şi nu numai la Scutari, ci şi în alte părţi din Stambul şi din Galata, şi odăile ce erau la cafenele să fie toate surpate; şi holteii cari sunt în permisie dela ieniceri, dela topcii, dela cebegii, dela cumparagii, dela bostangii şi a. m. d. să rămâie la cazărmile lor şi nu prin odăi ici şi colo. Deci dela Scutari, dela scala Balaban şi până la deal şi dela Mumhane până la Tabaci şi până la curtea lui Arap-Zadè s'au apucat două sute de oameni de au lucrat patru zile şi le-au surpat toate. Apoi şi la Bahce-Capusi, la Melec-Ghirmes-Socai, la Tahtacala şi în toate părţile unde se găsiau locuinţe de holtei au început să le surpe; iar străinii ce locuiau cu oamenii cei răi parte au fugit, parte s'au înscris în oştire, iar foarte mulţi din ei, mai ales hamali, au fost înnecaţi. In urmă va ajunge şi în Galata să se dărâme odăile de acolo ale becherilor.

In 12 Iulie, Joi, prea sfinţia-sa Macarie al Kiziculuí s'a sculat disdedimineaţă foarte bine, şi după ce a băut cafeaua a plecat să se ducă la sinod, dar când a ajuns până la Petri, la poarta patriarhiei, l-a prins un spasm şi a început să strige la diaconul său Panaret: «ţine-mă». Diaconul său cu cei ce erau de faţă acolo l-au ridicat şi l-au dus în curtea casei lui Sculida. S'a dat îndată ştire şi acasă la el în Aghia. Au sosit şi ceilalţi oameni ai lui, au adus doctori, cari au văzut că este un cumplit atac de apoplexie şi numai decât i-au tăiat o vână şi i-au dat un vomitiv, i-au aplicat clistire şi aşă o bucată de vreme şi-a venit în fire şi a început să întrebe unde este şi de ce se află acolo, şi să se scarpine zmulgându-şi hainele. Aceasta a ţinut puţină vreme; apoi iarăş pierderea cunoştinţii până la ceasurile opt, când şi-a dat sufletul în casa lui Sculida. Răposatul erà arhiereu vrednic, cinstit şi cuminte, cumpătat în toate, econom, om curat, în toate cu măsură, cum am zis, bun socotitor, stăruitor în treaba lui, bun de plată, şi, pe scurt, de seamă întru toate şi cu multe însuşiri bune şi cu puţine rele. Locul lui de naştere erà Ganohora. Are un frate însurat acolo şi o soră şi nepoate şi rude destule. A slujit ca supus şi mare protosinghel al lui chir Procopie, patriarh al Constantinopolei, şi apoi s'a făcut episcop al Ianinei, după moartea lui Gregorie, care lăsase această eparhie încărcată nu numai de datorii grele publice, ci şi cu tot atâtea datorii particulare făcute la Albanezi cu dobândă mare şi plătite lunar. O asemenea eparhie ruinată el a uşurat-o cu înţelepciunea, economia şi îngrijirea sa, sau mai bine zis a despovărat-o de datoria ce aveà la Albanezi şi a început s'o administreze minunat câştigând dragostea eparhioţilor săi. Dar Ali-Paşa din Tebedelen, fiind paşă al Ianinei, a vrut să-l întrebuinţeze ca unelţă spre a despoià lumea. Prea sfinţia-sa neînvoindu-se cu dânsul, a pierdut favoarea lui şi a început să fie prigonit de el aşă de mult, încât a fost silit să plece de acolo şi să fugă la Constantinopole. Dar şi aici n'a avut pace, căci erà prigonit de el şi mai mult, ceeace la urmă l-a silit să demisioneze din eparhia lui, cu toată măhnirea eparhioţilor. După aceea a fost alungat din scaun episcopul din Patra veche, prigonit fiind de către eparhioţii săi şi de Ahmet-Aga, voevodul Patrei şi fratele Cretanului Iusuf-Aga, validè-chehaiasi, şi s'a făcut episcop al Patrei vechi chir Macarie, care şi în această eparhie a câştigat dragostea eparhioţilor săi în urma minunatei sale cărmuiri. Pe urmă a venit de s'a aşezat în capitală; şi-a zidit o căsuţă minunată şi curăţică în dreptul porţii din Aghia,

şi a mobilat-o frumuşel cu toate cele trebuincioase, şi se îndeletnicià slujind cu deosebire intereselor comune. El a fost numit şi efor al spitalelor împreună cu alţii şi se ocupà şi acolo cu mare băgare de seamă şi grije, fiind din fire strădalnic şi econom, până când în 1806, pe la sfârşitul lui Martie a vrut să demisioneze din eparhia Kiziculuì predecesorul său răposatul Ioachim din insula Paros, care a ales pe prea sfinţia-sa ca mai vrednic în toate privinţele din mulţimea arhiereilor aflători aici, precum şi ca să dea Patra veche arhidiaconului său chir Gherman, căci dorià foarte mult să-l vadă arhiereu înainte de a muri, deoarece şi el erà om vrednic în toate, adică învăţat, înţelept, cinstit, chibzuit şi mai ales că mulţumise pe prea sfinţia-sa câtă vreme l-a slujit, după ce întâiu slujise din tinereţe pe chir Gregorie patriarhul, al cărui arhidiacon a fost în patriarhia lui cea dintâiu.

Deci s'au învoit între dânşii, ca chir Macarie să dea lui chir Ioachim în numerar 25.000 de groşi pentru demisiunea lui împreună cu eparhia Patra veche. Lucrul acesta cu ajutorul lui Dumnezeu s'a făcut, cu toate că ei au întâmpinat greutăţi şi împotriviri mari. Chir Macarie a primit eparhia Kizicului cu datorii publice de 75.000 de groşi, din cari chiar în anul dintâiu a plătit 7.500 de groşi dela dânsul. Afară de acestea s'a dat în particular cu mâna mea, acelui ce scrie acestea, 52.500 de groşi în galbeni în decurs de două zile, fără ca eu să iau măcar un ban (martor e Dumnezeu), nici din aceştia atunci, nici mai târziu câtă vreme el a trăit, afară numai că, fiind un prieten sincer, îmi trimiteà din când în când câte ceva de ale mâncării, cum obişnuesc a trimite în totdeauna arhiereii, când şi eu la rândul meu trimiteam prea sfiinţiei-sale dulceţuri de ale sezonului. Şi în scurt Kizicul l-a costat pe răposatul kir Macarie 165.000 de groşi, adică 330 de pungi, din pricina bunei cârmuiri ce făceà în eparhiile lui şi a plătirii datoriilor lor; în lanina comunitatea s'a folosit chiar cu vreo 200 de pungi aproape. Dumnezeu prea bunul să-l odihnească în sălaşurile celor drepţi! Răposatul are un frate numit Anastasie care e însurat în patria lui şi face pe negustorul. Asupra lui a scris casa-i din Aghia şi i-a dăruit-o fiind încă în viaţă. Mai are trei surori văduve, ale căror fete le-a măritat înzestrându-le bine. La răposatul nu s'au găsit mai mult de 81.000 de groşi în sineturi, din cari 21.000 nu se plătesc; iar restul s'a împărţit în 5 părţi, adică patru pentru fratele său şi pentru cele trei surori ale sale şi a cincea parte pentru sufletul său. Argintării sau altceva de seamă în veşminte şi blăni nu s'au găsit, afară de lucruri de ale casei şi altele trebuincioase de puţină însemnătate.

In aceeaş zi, când el şi-a plătit datoria obştească, a fost înaintat pe scaunul Kizicului Constantin, episcopul din Seres, om trecut şi bun, precum se zice. Indată a luat pe lângă sine şi pe protosinghelul răposatului, pe chir Teofil, vrednic şi acesta în toate privinţele şi cinstit şi de minune la daraveri şi socoteli. A mai luat şi pe preasfinţitul arhiereu titular din Aristia, pe care răposatul îl aveà ca epitrop în eparhia lui, şi care de asemenea erà învăţat, serios, cuminte, cinstit şi într'un cuvânt vrednic în toate. Iar episcop al Seresului s'a făcut chir Hrisant al Veriei, arhiereu învăţat.

A doua zi, adică în 13 Iulie, s'a hirotonit ca episcop al Veriei chir Zaharia, protosinghelul preacinstitului bătrânului episcop al Eracliei, om foarte de seamă în toate privinţele.

In 23 ale aceleiaş luni, Duminecă, s'a oprit târgul celor trei sus numite eparhii şi eparhia Kizicului a fost împovărată cu 270 de pungi, din cari cele 35 vor fi plătite numai decât în numerar, iar aceea a Seresului cu 280 de pungi, pe când eparhia Veriei a rămas la 62 de pungi, deoarece fostul ei arhiereu chir Hrisant, după ce s'a folosit de ea 12 ani şi a petrecut opt ani într'însa, nu a fost în stare să plătească nici cele 12 pungi ce împrumutase dela comunitate pentru cheltueli, bani pe cari e dator orice arhiereu să-i plătească în anul întâiu.

1811 AUGUST.

In 3 ale acestei luni s'a trimis raport la Poartă din partea lui Capudan-Paşa, aflător încă în Buiuc-derè cu flota sa, prin care raport făceà cunoscut că, acum în urmă corăbiile duşmane apropiindu-se de Pontocraclia, care e 300 mile turceşti departe de Fanarache dela Marea Neagră, au luat două corvete, ancorate acolo, împreună cu oamenii cari nu apucaseră să intre în luntre şi să fugă pe uscat, fără ca aceştia să dea măcar un tun asupra duşmanilor.

In 7 ale lunii, Luni, a venit un tătar trimis din partea prea gloriosului Ismail-Bei Serez-Aiani, vestitul, cu scrisori, prin cari înştiinţă că a trecut la Cerneţ, capitala ţinutului Mehedinţi, care-i peste 12 ceasuri departe de Craiova ca şi de Vidin, şi că apropiindu-se de Calafat cu 20.000 de oameni a tăbărît în satul . . . . . şi s'a întărit aici cu tăbii, unde venind duşmanii l-au atacat şi dându-se o bătălie, au fost bătuţi lăsând steaguri, robi şi capete destule, cari s'au trimis la ordia împărătească Marelui Vizir.

In 13 ale lunii, Duminecă, fu chemat din partea prea înaltului caimacam Sturi-Mola Hamid-Paşa-Zade, care şade la Mega Reuma, şi a stat vreme destulă în odaia dela Silictar-Aga, unde i s'a făcut cunoscut cuvântul, pentru care fu chemat. Apoi când s'a înfăţişat înaintea Înălţimii-Sale, acesta i-a răspuns că M. S. l-a făcut *mirlîva*, adică paşă cu un tuiu, şi să plece numai decât la Adrianopole şi că acolo este slujba lui. Şi aşà i s'a luat cavucul de molà din capul lui şi i s'a pus unul de agă, luându-l dela capul unui ciocadar; adică l-au scos din tagma ulemalelor, la care ajunsese kalatamolesi, şi l-au pus în tagma agalelor. I s'a poruncit să se ducă la Poartă deadreptul la conacul Zaimului, unde a fost însărcinat să meargă la Adrianopole. Şi aşà s'a făcut, închizându-şi vila s'a pregătit şi în 16 ale lunii a plecat din capitală. Erà din fire turburător şi cu moravuri stricate, deci îl cercetau pe el toţi acei ce erau deopotrivă cu dânsul, Turci şi Greci.

In 16 ale lunii, a venit din Rusciuc un tătar cu raport din partea Marelui Vizir. El aduse scrisori şi din partea lui beizadeà Dimitraşcu, care spune, că cu mila lui Dumnezeu e sănătos dela 11 ale lunii şi că acum petrece la Rusciuc, unde fu chemat din porunca Marelui Vizir, şi unde se dusese cu câteva zile înainte şi prea strălucitul chehaia-bei Galip-Efendi. Se întoarse acolo şi parlamentarul trimis mai de mult la Bucureşti . . . . . , enicer-efendisi.

In 31 aceeaş lună a venit un tătar din Rusciuc cu raport dela Marele Vizir şi scrisori dela beizadeà din 27 ale aceleiaş luni, prin care acesta spune că cu mila lui Dumnezeu e sănătos, iar Vizirul, că este neobosit şi că se ocupă cu strângerea oştirilor, ca să le întrebuinţeze unde trebue.

In aceste zile, când se apropie Ramazanul, pânea de rând s'a coborît la 40 dramuri la parà, iar pânea albă la 15 dramuri şi jumătate, pe când pânea neagră cea de 40 de dramuri e foarte proastă (cu toate că grâul care vine din ţară străină, şi anume din Odesa, se vinde cu 6 groşi kilo, adică cu 5 parale ocaua), căci se amestecă cu diferite alte feluri de seminţe, ca meiu, porumb, mălaiu; pe lângă asta şi cu alte seminţe de iarbă sălbatică, care se vinde cu 5 parale kilo în Morea. Câştigul acestui monopol îl are întâiu şi întâiu Tezaurul, de vreme ce cunoscătorii asigură că din el câştigă cel puţin 20.000 de groşi (de parale, nota ed.) pe zi, adică 15.000 de groşi pe an, iar restul câştigului îl au brutarii armeni, capan-naipiul Stambol-Efendi şi slujbaşii lor şi agenţii Vizirului cu obişnuitele lor abuzuri.

In aceste zile a venit ştirea din Negroponte, că guvernatorul de acolo Haki-Paşa s'a săvârşit din vieaţă. El în tot timpul cât a cârmuit acolo, s'a purtat cu cea mai mare blândeţe şi dreptate faţă de supuşii săraci ai puternicei împărăţii, cari au jelit pierderea lui.

1811 SEPTEMVRIE.

In 2 ale lunii, Sâmbătă, a îmbrăcat caftan prea gloriosul Celebi-Efendi, fiind numit în Sofia ca nazir şi nuzul emini.

In 4 ale acestei luni, pe la ceasurile 3 din zi a venit Ibrahim tătarul deadreptul la Aga-Capusi, fiind trimis din partea prea gloriosului agă al ienicerilor cu scrisori dela Rusciuc, vestind că în 21 ale trecutului Şaban, adică Lunia trecută, 28 August, au trecut pe la ceasurile 3 din noapte 15 corăbii cu vreo 3.500 ostaşi turci, în cari erau şi până la 4.000 Potcal-cazaklari (dintre acei ce totdeauna întrebuinţează de mult timp Marele Vizir, de când s'a făcut nazir al Brăilei), şi întărindu-se, întâiu au fost atacaţi de un corp mic de duşmani, cari au fost respinşi rău. Pe urmă s'a trimis un corp mai mare şi s'a data luptă înfricoşată de dimineaţa până seara. Duşmanii au năvălit de cinci ori şi au căzut mulţi din amândouă părţile, dar ai noştri luptând ca nişte lei, au silit pe duşmani să se retragă şi să lase ca trofee la ai noştri un tun minunat cu obuzuri şi mai mult de 800 de morţi, dar prinşi puţini; şi adunând toate oştirile sale, atât cele de pe malurile Dunării, cât şi cele din dupiile lui, adică pe cei aflători în corăbii, cari erau 25 la număr, s'a întărit de acolo temându-se ca nu cumva ai noştri să înainteze mai departe. Indată a sosit şi Mahmut-Haseki (unul din cei ce sunt trimişi necontenit din partea prea puternicului nostru împărat la ordia Marelui Vizir, ca să observe şi să spioneze şi să ţie în curent pe M. Sa), ducând cu sine o scrisoare pe scurt din partea Marelui Vizir, prin care vestiă toate cele de mai sus şi că au fost răniţi în acest războiu, pe de o parte Aidin-Paşa greu, pe de alta silictarul său Ali-Aga Benderli mai uşor, şi că aga agalelor Halil, capul batalionului ienicerese al Dalkiligilor a căzut mort, fiind rănit la picior de bomba unui tun şi la piept de două gloanţe, după ce a primit la cap două lovituri de sabie. Toate acestea s'au făcut cu ajutorul lui Dumnezeu sub comanda prea răsboinicului Mare Vizir, care numind comandant la Rusciuc pe Ali-Paşa Carsli, s'a dus el însuş pe malul Dunării şi a fost de faţă la înscrierea Dalkiligilor şi, numind cinci generali dintre cei mai răsboinici şi zeloşi, i-a trecut noaptea dincolo cu numărul pomenit al oştirii. Ei numai decât au trimis înapoi corăbiile, cu cari au trecut oştirea, ca nu cumva cei trecuţi să gândească că pot să se întoarcă înapoi, şi astfel să stăruie la luptă. Toate acestea s'au făcut fără ca să aibă vreo ştire feldmareşalul Kotuzof, care stătea în cetatea Giurgiului şi păzià toate trecătorile Dunării, pe uscat cu tăbii de tunuri şi cu oştiri, iar pe Dunăre cu 15 dupii ale sale pline de oaste. Când dar Marele Vizir, observând toate mişcările duşmanilor cu telescopul, a văzut că acesta a fost silit să plece adunând toate corpurile oştirilor sale dela maluri, a trimis la ai noştri muniţii şi alte lucruri trebuincioase. Pe lângă asta au trecut dincolo peste 6.000 de călăreţi sub comanda lui Iasim-Bei. Şi aşà Inălţimea-Sa nu încetà de a îngriji de toate cele trebuitoare şi de a da poveţe la toate.

In 4 ale lunii, Joi, întâia a Ramazanului, a venit Ibrahim Telhi, tătarul Marelui Vizir, cu alt rând de scrisori. Acesta a adus şi scrisori din partea lui beizadeà Dumitraşcu cu o descriere amănunţită a întâmplărilor dela ordia împărătească, pe care descriere o transcriu mai la vale cuvânt cu cuvânt.

«In 27 August 1811, Duminecă, s'a ţinut sfat de războiu în tabăra împărătească din faţa Rusciucului, fiind întruniţi cu toţii vestiţii generali şi ceilalţi stăpâni ai noştri seculari pe lângă cel mai înalt şi binevoitor al nostru Domn. In acest sfat s'a hotărît cu încuviinţarea şi înţelegerea comună trecerea Dunării, şi aşà prea înălţatul Gelah Udin Mehmet-Paşa Geaparzade, fiind numit păzitor, a venit spre seară la tabără şi a rămas în cortul prea strălucitului Chehaia-Bei; iar Marele Vizir luând cu sine pe generali şi oştirile, s'a dus la Ghigit-Ieri, aflător mai sus de ambarele Rusciucului, unde erau pregătite din poruncă înaltă vreo 16 caicuri menite a înlesni trecerea pe apă, din cari corăbii erau numai 5 mari, numite agicuri şi puteau cuprinde fiecare ca la 250 pedeştri, iar celelalte erau mici. Şi acolo după înscrierea ce s'a făcut Dalkiligilor, s'a dat fiecărui soldat înscris şi intrat în corabia lui o însemnare din registrul nominal împărătesc, având a li se da răsplata(?) la sfârşitul întreprinderii. Şi aşà peste noapte s'au umplut corăbiile şi s'a făcut cea dintâi trecere pe malul din faţă, mai sus de satul Slobozia, aşà fel încât duşmanul neavând nici o bănueală despre aceasta n'a simţit de loc trecerea lor. Şi găsind ai noştri linişte, îndată cum au trecut au şi început să sape şanţuri. In vremea asta avantgarda duşmanilor văzând această trecere neaşteptată şi năpraznică, au dat două pistoale înştiinţând oastea lor şi au fugit la întăriturile din apropiere, de unde a venit îndată un corp mic de duşmani să atace pe ai noştri, dar a fost gonit după ce s'a dat o bătălie şi n'a mai venit altul până dimineaţa. Deci în noaptea aceasta au trecut dincolo ca la 3.000 de pedeştri cu 6 tunuri trecute în cinci rânduri cu pomenitele corăbii sub comanda lui Memis-Bei, agă de spahii şi nepot al prea înălţatului nostru Domn, prea strălucitul Aidin-Paşà; a lui Halil-Aga, capul agalelor şi comandantul batalionului ienicerese al Dalkiligilor, precum şi sub comanda silictarului prea înălţatului Ali-Aga Benderli şi în urmă a lui Bozveli-Aga, aianul agăi ienicerilor. Iar când zorile s'au ivit la orizont, s'a auzit glasul şi sunetul tobelor cari chemau oastea duşmană sub steag. S'au adunat oştirile cari, despărţite în multe cete de pedestrime şi călărime, s'au arătat în faţa şanţurilor unde stau ai noştri, şi au început să-i bată multă vreme cu tunuri, la cari răspundeau şi cei din şanţuri, pe când apropiindu-se la urmă, cu tactica lor obişnuită s'au rupt de toată mulţimea unele corpuri mici, cari unele după altele au năvălit asupra şanţurilor. După atacul ce s'a dat acolo de amândouă părţile şi după căderea şi rănirea multora, în sfârşit duşmanul a fost înlăturat cu cea mai mare vitejie şi împotrivire alor noştri şi a fost silit să se dea înapoi. Dar rupându-se alte cete din oastea întreagă, au năvălit iară, însă s'au întors după ce au suferit pierderi, şi după ce în acest chip pe rând s'au făcut până la miezul zilei multe atacuri, a înţeles în urmă duşmanul puternica împotrivire a biruitoarelor oştiri împărăteşti şi pierderea mare ce suferiă atât din partea luptătorilor noştri viteji dela şanţuri, cât şi dela artileria noastră aşezată pe malul drept al Dunării şi bine îndreptată asupra lor, sub povaţa prea războinicului Mare Vizir, care stătea tare şi comandà de pe lângă malul Dunării. Intre acestea, din întâmplare, muniţia alor noştri din şanţurile din faţă a căzut prada focului, şi fiindcă orice ajutor de dincoace erà întrerupt, duşmanul s'a gândit să întrebuinţeze un mijloc blând şi înşelător, şi aşà trimise la şanţuri un sol care, punând în vedere la ai noştri pretinsa lor desăvârşită pieire eventuală, ca unii ce erau lipsiţi de cele trebuincioase şi celelalte ajutoare, i-a îndemnat pe ei ca din partea generalului comandant să se predeà, făgăduind să-i treacă pe malul stâng fără nici o supărare. Dar ai noştri, oameni cu suflet bărbătesc şi cu totul hotărîţi ca mai bine să moară decât să primească această propunere, au gonit pe sol cu toţii deopotrivă şi i-au răspuns, că ei au trecut râul cu hotărîrea ca să moară, iar nu să se predeà. Deci solul s'a întors cu răspunsul acesta. Iar duşmanul a încercat a cincea năvală asupra şanţurilor; a urmat

o luptă înverşunată, după care duşmanul, suferind multă pierdere şi neizbutind să intre în şanţuri, căci ai noştri s'au năpustit asupra lor ca nişte lei, a dat dosul şi, fiind urmărit, a fugit în dezordine, lăsând în urma lui un tun, pe care l-au luat ai noştri ca trofeu al celui din urmă atac al lor, după care venind noaptea, vrăjmaşul s'a retras departe de şanţurile oştii noastre. A ridicat tunurile ce le coborîse pe malurile râului spre a împiedică trecerea lui şi trimiterea de ajutoare dincolo şi alte lucruri trebuincioase, şi a lăsat liberă trecerea şi pe luptători în pace. Această luptă foarte cumplită şi vitejească a ţinut de dimineaţă până în seara acelei zile urmându-se cu multă pizmă din ambele părţi şi s'a sfârşit, precum se zice, cu pierdere grea din partea duşmanilor şi cu destulă laudă pentru ai noştri, cari cu bărbăţie au înfruntat focul bine hrănit al duşmanului şi au făcut mari isprăvi şi au luat trofee. Urechile tăiate dela leşuri, strânse până acum, trec peste numărul de 600, cei robiţi sunt puţini, pentrucă în şanţuri au fost ucişi mulţi, căci nu era chip să fie păziţi, şi un tun cu obuzuri din cele mui bune, care arată sdrobirea duşmanului, afară de nenumăraţii oameni răniţi, pe cari cu ochii mei i-am văzut căraţi grămadă. Dintre sus numiţii generali a fost greu rănit prea strălucitul Aidin-Paşa şi puţin aga silictarul Ali-Benderli şi n'a fost ucis decât Halil-Usta, aga agalelor. In aceeaş noapte prea înălţatul nostru Domn (Vizirul) s'a gândit să trimită pe corăbii o parte din oştire dincolo spre ajutor, dar în urma focurilor ce le aprinseseră vrăjmaşii, spre a speriă pe ai noştri, pe malurile Dunării, unde peste zi aşezaseră tunurile lor menite a împiedică trecerea râului, temându-se să nu piară cei trimişi pe corăbii, nu a trimis şi a lăsat lucrul aşà până a doua zi. Iar peste noapte, din corăbiile duşmane, cari stăteau aproape de malurile de dincolo, mai la vale de Giurgiu, şi cari erau 25 la număr, 12 le-a tras cu edecul până mai sus, adică până la locul unde s'a făcut trecerea râului. Dar văzându-le ai noştri, după miezul nopţii au început să le bată cu tunurile, pe când ele la rândul lor au atacat întăririle noastre până dimineaţa. Atunci, după ce au suferit multă pagubă şi au înţeles că nu pot să-şi ajungă scopul, adică să stea în acele părţi şi să împiedice trecerea, s'au dat înapoi; cinci din ele au venit de au ancorat înaintea Rusciucului, iar 7 au voit să se coboare în cursul apei şi să se întoarcă de unde au venit. Dar numai cinci din ele au putut să treacă fără ca să sufere, precum se pare, o pagubă simţită, iar două, lovite greu, s'au dat spre maluri, şi aşà au ieşit cei din ele lăsând deşerte toate corăbiile. Asemenea şi celelalte cinci, după ce au stat vreme destulă în faţa Rusciucului, la urmă primind poruncă, poate, şi ştire despre retragerea oştirilor de pe uscat, s'au coborît şi ele şi s'au unit cu celelalte. In această zi Marele Vizir, văzând că duşmanul nu numai n'a izbutit să facă nimic, ci se şi retrăsese de dincolo departe de malurile râului şi de şanţurile noastre, trimise îndată la cei din faţă ajutoare, muniţii şi alte lucruri trebuincioase, asemenea în noaptea şi în zilele ce au urmat; aşà că ai noştri s'au întărit destul de mult dincolo, având cu dânşii destulă călărime. Au făcut şanţuri, şi numărul lor acum se urcă la peste 15.000 de oaste deocamdată afară de acei cari trec mereu Dunărea. Duşmanul, după cum se spune, caută a se întări departe de ai noştri, spre a împiedică eventuala lor trecere.»

Trebue să se ştie că cu patru zile înainte de a sosi aceste ştiri îmbucurătoare dela ordia Marelui Vizir Ahmet-Paşa şi vestea despre moartea lui Halil-Usta, aga agalelor, a venit în capitală un oarecare Kerim-Aga, agă de al serdenghegiilor, tovarăş al otuzbirilor, cu vreo 40 de oameni de ai lui, şi îndată ce au sosit la Daut-Paşa, i-au ieşit spre întâmpinare nenumăraţi prieteni şi tovarăşi de ai lui şi întrebându-l pentru care cuvânt s'a întors, a răspuns că şi-a făcut datoria luând parte la

răsboiul trecut și la luarea Rusciucului și că acum s'a întors pentru unele trebi ale lui. Dar scopul său adevărat era ca să și înceapă iar turburările și răsvrătirile ienicerilor, deoarece și el era unul dintre cei dintâi demagogi și foarte iubit de aga agalelor. S'a dus dar deadreptul la Aga-Capusi spre a se întâlni cu prea gloriosul Seimenbaș-Agă, care l-a primit cu delicateță, și întrebat fiind despre venirea lui, a răspuns tot așà. Deci îndată de acolo s'a dus chipurile ca să se odihnească la casa lui, care se află la Funducli, sus pe vârful dealului. Dar prea puternicul nostru împărat, care de multă vreme caută foarte cuminte să nimicească pe toți acești demagogi și jefuitori ai locuitorilor din Constantinopole (lucru ce se face cu ajutorul lui Dumnezeu prin actualul cap al seimenilor și al altor ofițeri de felul acesta), știà toate răutățile și neorânduelile sus numitului Kerim și prin urmare nu i-a fost necunoscut nici scopul adevărat al întoarcerii lui în capitală. Deci a dat un ordin secret, ca numai decât cu meșteșug să-l prindă pe sus numitul, asemenea și pe tovarășii lui și să-i înnece; iar dacă se vor împotrivi, să-i omoare pe față. Acest ordin s'a dat capului tunarilor, căci reionul lui era în Funducli, unde este și casa lui Kerim; acelaș ordin s'a dat și lui capudan-pașa și șefului seimenilor. Așà dar a patra zi după sosirea lui, pe la ceasurile trei din noapte s'a dus aga Musa, ciocodarul șefului de tunari (om cuminte și priceput la acestea, care a fățărit și prietenie față de Kerim), împreună cu un tovarăș al lui la casa sus numitului și a bătut la poarta lui. Kerim a întrebat «cine bate?» Aga Musa i-a răspuns că este el și să-i deschidă, căci are să-i comunice o afacere urgentă. Deci el a spus și i-a deschis, și îndată ce Musa s'a urcat sus, a intrat în odaia lui Kerim și l-a găsit culcat în pat. Numai decât apropiindu-se de el i-a întors mânile înapoi și i le-a legat pe loc. Acelaș lucru a făcut și tovarășul său fratelui lui Kerim, care s'a găsit de asemenea în aceeaș odaie pe un alt pat. Intr'o altă încăpere de alături s'a întâmplat să fie și alți doi conspiratori, tovarăși ai lui foarte primejdioși, unul Emin, măcelar la Tepebași, și un oarecare cărbunar Mustafa, pe care pomenitul Kerim îl întrebuința ca spion al său prin cafenele și prin alte localuri de felul acesta, ca să-l pună în curent cu toate svonurile. Deci aga Musa după ce a legat pe cei doi frați, a deschis poarta și i-a predat pe ei și pe ceilalți doi, cari s'a întâmplat să fie acolo, la ceaușii lui capudan-pașa, cari împreună cu șeful-agă al lor păziau înarmați de departe, umblând pe la morminte și așteptau ca, de cumva s'ar fi împotrivit și n'ar fi vrut să se predeà Kerim, să-l sfâșie împreună cu tovarășii lui. Ceaușii luându-i legați împreună cu măcelarul Emin și cu cărbunarul Mustafa, i-au dat pe mâna harpacilor Porții, cari de asemenea păziau, și la păzitorii de noapte, cari păziau la fel, trimiși fiind dela Aga-Capusi. Aceștia i-au luat de mână și coborîndu-i la vale, i-au pus în caicuri și i-au suit la Hisarul Katastenului (cetățuie unde se pedepsesc și se înnecă ienicerii osândiți), unde i-au și înnecat numai decât. Și așà au scăpat locuitorii din Tepebași și ai tuturor împrejurimilor de acolo de un tiran răsvrătit, și Constantinopolea de un rebel puternic și turburător nesuferit, și au început toți să se roage bunului Dumnezeu, pentru prelungirea vieții prea puternicului nostru Sultan, care nu încetează de a îngriji necontenit de liniștea supușilor săi. Acest Kerim cu patru ani înainte era pescuitor de midii la Tepebaș, adică aduceà și vindeà midii la casele Armenilor și Catolicilor de acolo. Cu prilejul răsvrătirilor din rândul trecut fiind unul din căpetenii, el a câștigat bani și și-a înființat o cafeneà la locul numit Țucuri, unde se strângeau și aveau conciliabulele lor toți mișeii. Se făcuse stăpân peste împrejurimi și strângeà bir dela locuitori și omorà pe loc pe cei cari îndrăzniau să i se opună cât de puțin. După incendiul ce a fost acolo, cine se apucà să-și facă o casă sau prăvălie, trebuià să-i dea lui dela 1.000 până la 50 de groși. Cel dintâiu tovarăș al lui era măcelarul Emin, care de asemenea își deschisese o cafeneà spre palatul englezesc

și făcuse din ea locul de adunare al ticăloșilor. Mai aveà și măcelărie și procurà carne la unele case, și apoi se duceà ca să cearà socoteala, și dacă dedeà zece ocale de carne, erà plătit ca pentru cincisprezece și după prețul cerut de el. De altfel cine îndrăznià să nu iea carne dela dânsul și să nu-i plătească după pretenția lui? Cărbunarul Mustafa aveà o prăvălie de cărbuni și se purtà tot așà, până când l-a bătut mânia lui Dumnezeu de au scăpat cei de acolo de terorismul lui. Cafeneaua lui Kerim a fost pecetluită și bătută cu cuie din partea autorităților, ca să nu se mai deschidă în viitor de nimeni.

IV.

ATANASIE COMNEN IPSILANTI

SCRIERI BISERICEȘTI ȘI POLITICE

ÎN DOUĂSPREZECE PĂRȚI

PARTEA A DOUĂSPREZECEA ȘI CEA DIN URMĂ

(BUCĂȚI ALESE).

Traducere de G. Murnu.

Gherasim Cretanul, prea înțeleptul patriarh al Alexandriei, a scris în trei volumuri in-folio multe cuvântări teologice și morale, cari se păstrează în manuscrise la biblioteca patriarhiei tronului, aflătoare în Cairo, în Egipet. Am văzut și eu și am cetit scrierile lui, când am petrecut acolo cinci ani cu Domnul Egipetului și stăpânul meu Raip Muhamet-Pașa; într'una din cuvântări zice spre lauda Născătoarei de Dumnezeu că născătoarea de Dumnezeu Maria n'a zămislit cu păcatul moșesc.

Teofil Corydaleus, Ateneanul, a dat în vileag lucrări de logică, fizică, retorică, metafizică, despre suflet și despre taine, în care pe undevă mai departe scoate din Biserică doctrina întrupării ca fiind scornită de Latinii de mai târziu. Se apropiă mult de Chiril Lucari. El a ajuns și mitropolit al Artei, dar după câtăvă vreme a demisionat și s'a dus în patria lui și, căzut în melancolie, a murit de întristare.

Ieremia al doilea, din Larisa, care a fost patriarh ecumenic și a răspuns de două ori Luteranilor din Wittenberg. In anul 1588 pe vremea împărăției lui Teodor, împăratul Rusiei, fiul împăratului Ioan, supranumitul Timoteiu, și al Sofiei cea din neamul Paleologilor, acest patriarh ecumenic Ieremia al doilea s'a dus în Rusia cu un mitropolit și cu doi episcopi spre a strânge pomană. Impăratul Teodor a rugat atunci pe patriarh să ridice la treapta de patriarh pe Iov, mitropolitul orașului din Rusia (înaintașii lui toți aveau scaunul în Chiev și se numiau mitropoliți ai Chievului. Unul Maxim, Grec de felul lui, s'a hirotonit în anul 1285 ca mitropolit al Chievului de către Grigorie al doilea, patriahul din Constantinopole, dar în urma năvălirilor făcute de Tătarii Hanului Geganț, Maxim și-a mutat scaunul la Moscova, din care pricină urmașii săi stăteau în Moscova, iar în Chiev trimiteau un episcop). Văzând dar patriarhul Ieremia, că nici un mitropolit al Rusiei nu se mai hirotonia în Constantinopole după luarea și stăpânirea acesteia de către Turci și că el era ales de către sinodul celor șapte episcopi ai

Rusiei, și că arhiereii de acolo, rămâind fără ajutorul Tronului ecumenic făcuseră înnoiri nepotrivite în cele bisericești prefăcând simbolul și tipărind greșit multe cărți ale Bisericii răsăritene, a chemat sinodul arhiereilor din toată Rusia și le-a împărtășit adevărata învățătură și vechea tradiție a Bisericei dreptcredincioase, și a făcut patriarh al Rusiei întregi pe mitropolitul orașului Moscova, pe numitul Iov, în 27 Ianuarie, anul 1589, și a prefăcut în mitropolii arhiepiscopiile din Rusia, anume din Novograd, din Cazan, din Rostov și din Croțca, asemenea și câtevă episcopii.

Teofan, patriarh al Ierosalimului, a scris felurite scrisori trimise în Rusia, și o lucrare mică împotriva Latinilor cu privire la purcederea Sfântului Duh. El a mai luptat eroicește atât cu Armenii și cu Papitașii pentru dobândirea din nou și păstrarea locașurilor sfinte din Ierusalim.

Ștefan Voevod, Domn al Moldovei, a domnit 47 de ani și cinci luni. A bătut cumplit pe Tătari, pe Leși, pe Unguri și pe Munteni și a ajuns mai puternic decât oricine. Bogdan, fiul său, cu sfatul ce i-a lăsat tatăl său cu limbă de moarte a închinat Moldova Sultanului Suleiman în anul mântuirii 1529 cu învoieli anumite și cu dare hotărîtă, adecă de patru sute galbeni, patruzeci de cai și optzeci de șoimi. Cu toate acestea Sultanul Suleiman sub domnia lui Petru Cercel a călcat jurământul și a cerut ca dare douăsprezece mii de galbeni. Dar Domnul însuș, Petru-Rareș ferindu-se de acest adaus și părăsind domnia, s'a dus în Ungaria în anul 1537 și a trăit acolo o vieață de particular. Ștefan Lăcustă a primit adausul de douăsprezece mii de galbeni și s'a făcut Domn al Moldovii după Petru Rareș. Vezi volumul al 8-lea al acestei istorii, anul 1529.

Bogdan Camielninschi, hatmanul Cazacilor din Ucraina, părăsind pe Leși, a intrat în slujba Rușilor, și a insuflat groază nu numai Leșilor, ci și Turcilor și Tătarilor, cari nu pot uità multele prădăciuni ce a făcut pe țărmurii Mării Negre. El a fost ucis pe când luptă cu Leșii; a lăsat doi fii, anume pe Gheorghe și pe Timuș, ginerile lui Vasilie Vodă, Domn al Moldovei, după fata lui Rocsana. Timuș nu erà vrednic la nici o treabă. Când susnumitul Domn Vasilie a fost alungat din domnie de către Ștefan Vurdusul, altfel numit Ștefan Gheorghe, fiul logofătului Dumitrașcu, a fugit la cuscrul său nădăjduind că aveà să fie ajutat de dânsul în lupta pentru recâștigarea domniei sale în anul mântuirii 1654, și luând dela el 14 mii de Cazaci, al căror general erà ginerile său Timuș, s'a dus în Suceava, pe care Timuș o împresoară. Acesta însă a stat beat-mort și Cazacii a fost bătuți.

Deci Vasilie Vodă s'a întors la cuscrul său fără ispravă, și nevrând de atunci încolo să facă nimic prin Timuș s'a întors înapoi la Constantinopole. Iar fiul lui Bogdan, Gheorghe, după moartea tatălui său întâmplată în războiul cu Leșii, s'a făcut hatman al Cazacilor și în vreme de trei ani a luptat biruitor cu Leșii. Pe urmă s'a lăsat de hătmănie și a hotărît să se facă călugăr. Umblând prin pustiurile Ucrainei cu portul schimbat ca să se ducă la mânăstirea Preasfintei, a dat de niște Tătari, cari îl iau în robie și-l duc la Hanul Tătarilor. Acesta, deși nu știă cine e, îl silește să se facă muzulman. In vremea asta cunoscându-l un Cazac, care slujise pe tatăl său odinioară și turcindu-se ajunsese să fie unul din curtenii Hanului, e trădat și trimis de către Han ca Hatman al Cazacilor la Constantinopole, unde e pus în temnița din cele Șapte Tur-

nuri. Aici a stat din anul 1670 până la 1677 ; în vremea asta a încercat să fugă din închisoare, dar fu prins și înlănțuit mai tare. Totuș împărăția Turcilor l-a scos de silă din închisoare și l-a făcut Hatman al Cazacilor din Ucraina, pentru că aceștia, pentru cinstea ce aveau față de tatăl său, să piardă dragostea pentru noul hatman al lor numit Doroschencu, care se răsvrătise împotriva împărăției turcești.

Ștefan Petriceicu, de neam modovenesc, a fost cinstit cu dregătorii din partea Domnului Moldovei . . . . . Dabija, și după șase luni dela moartea acestuia, a ridicat pe scaunul Moldovei pe ginerele său Dabija Duca Apoi domnește și el asupra Moldovei, după ce Duca a fost îndepărtat de către sultanul Mehmet din pricina podului amintit (vezi istoria lui Duca în războiul cu Leșii pe lângă Hotin, vezi anul 1673). El se făcuse vinovat de înfrângerea Turcilor. Dar această biruință a Leșilor nu era deajuns ca să ție pe Petriceicu fără primejdie pe scaunul Moldovei. Deci a fost silit de ei să se ducă cu dânșii în Lehia, și petrecù acolo până la anul 1683, în care, pe când Viena era împresurată în luna Septemvrie, Petriceicu, cu ajutorul Cazacilor conduși de hatmanul lor Connichi, s'a dus de a predat Basarabia, și în vreme ce Tătarii erau în Viena, a arătat astfel de cruzimi față de copiii și femeile lor, precum nici cei mai neîmblânziți barbari nu au îndrăznit sau nu s'au gândit s'o facă. Apoi reiceà domnia Moldovei și primește în dar toată provincia Moldovei, și cu ajutorul rudei sale Vaischi prinde pe sus numitul Duca în domnia lui de a două oară în Moldova. Dar Tătarii năvălind în Moldova, au bătut și alungat pe Cazacii cari erau cu Connichi acolo și mergând și asupra lui l-au silit să fugă a doua oară în Lehia la anul mântuirii 1684. Aici l-a primit regele, care i-a dăruit orașul Ialozveh cu multe sate și 100 de mii de zloți. Aceste le-a avut el până la moartea lui, care s'a întâmplat în anul 1684. Moștenitor n'a lăsat și văduva lui s'a bucurat de aceleași daruri din partea regelui, până ce s'a măritat cu un Leah.

Sahkuli, Han al împărăției persane, vestit muzicant, fuge pe ascuns la Sultanul Suleiman. A compus multe *pestrefuri*, din cari două sunt cunoscute în Persia și în Turcia, cel dintâiu se numește *Sahkuli-Sakili*, după aria *huseini*, iar al doilea se zice *Kiofparè*, după aria *hisar*. Afară de acesta mai e și un alt muzicant persan numit Sahkuli, care a fost scăpat de moarte din partea Sultanului Murat al doilea, când a supus Bagdatul. A venit la Constantinopole împreună cu Sultanul. Erà foarte bine văzut la el, pentru desăvârșirea muzicei lui, căci cântà foarte bine din lira cu șase coarde și întonà foarte armonios așà zisele meni.

Ioan Calmuchi. Ajungând Domn din dragoman Nicolae Vodă Mavrocordat în anul 1716, în locul lui fu numit dragoman fratele său Ioan. Când Nicolae Vodă s'a dus în Moldova, a trimis fratelui său Ioan în dar un copil, odrasla unor țărani, și anume dintre acei cari locuesc o parte de pe lângă hotarele dintre Moldova și Ungaria, partea numită Cernăuț, care se află în județul Sucevei. Locuitorii de acolo vorbesc leșește fiindcă trec Nistrul care-i aproape și umblă des în Lehia; ei, fiind la hotarele Ungariei sunt aproape nesupuși Domnilor Moldovei, cari nici nu-i silesc să plătească așà numitele sferturi, pentrucă ei, îndată ce văd nevoia, trec pe pământul Ungariei. Deci nu plătesc vistierei o dare asemenea cu aceea ce plătesc ceilalți locuitori ai Moldovei, ci cam după plăcerea lor. Fie așà sau altfel, destul că copilul acesta Ioan, care a fost trimis la Constantinopole de către Nicolae Vodă, erà fiul unui croitor numit Teodor, și aveà

un frate *ciobotar*, adecă cismar, iar celelalte neamuri ale lui erau țărani și plugari. Băiatul acesta, venind la Constantinopole, a fost încredințat de către dragomanul Ioan învățătorului fiilor săi, cu cari învață carte în limba de rând grecească. Apoi a trecut la gramatică, și mergând bine, a fost făcut de el al doilea secretar. Dânsul se silià cu toate acestea să învețe limba turcească, și mai târziu cea italiană și latină, pentru ca în chipul acesta să se facă trebuincios stăpânului său prin cunoștința limbilor. După acestea dragomanul Ioan ajunge Domn al Munteniei, iar dragoman al Porții se face nepotul său Grigorie Ghica, adecă fiul surorei sale Roxandra. Ioan Vodă a lăsat pe secretarul său Ioan Calmuchi la nepotul său noul dragoman, ca să-l aibă în slujba lui, fiind priceput la traduceri și la alte treburi ale dragomaniei. Ioan Calmuchi a stat mulți ani în slujba lui Grigorie Ghica și în sfârșit s'a căsătorit cu fica unui Sotirache din Ortachioi. Pe urmă când în Moldova după scoaterea din scaun a lui Mihail Racoviță a ajuns Domn dragomanul Grigorie Ghica cu ajutorul lui Manolache Ipsilanti, care ca întâiul blănar al Vizirului Ibraim-Pașa aveà foarte mare trecere pe lângă acesta precum și pe lângă prea puternicul Mehmet-Kehaia, dragoman al porții în locul lui s'a făcut fratele său Alexandru Ghica, iar pe secretarul său Ioan Calmuchi, cu numele schimbat în Calimah, îl duse cu dânsul Domnul la Iași și l-a făcut al treilea logofăt și prin mijlocirea lui a pus în boierie pe fratele său, ciobotarul, și l-a cinstit cu slujba de șatrar și apoi l-a trimis capuchehaia pe lângă Hanul Tatarilor. Apoi când a izbucnit războiul dintre Turci, Nemți și Ruși, fiind silit să iea parte, după obiceiu, la expediția dela Isaccea cu Vizirul și cu oștirea și să lase în locul lui ca dragoman pe lângă caimacam în Constantinopole, Alexandru Ghica, ca să nu lase un om străin pe lângă caimacam, a chemat din Moldova pe Ioan Calimah ca pe un slujitor foarte vechiu și cunoscut cu fratele său și prin urmare credincios amândurora. Și deoarece erà văduv de mai mulți ani, spre a-l legà mai de aproape cu dânsul l-a făcut să iea în căsătorie pe o rudă a sa numită Raliță, fiica lui Dimitrie Aristarh, și plecând cu oștirea spre Isaccea, l-a lăsat pe el ca să-i ție locul de dragoman pe lângă caimacamul Chiorhagi-Ahmet-Pașa, care având ciudă pe dragomanul Alexandru Ghica, i-a spus lui Calimah că are să-l facă dragoman al Porții. Deci, după luarea Belgradului, venind dragomanul Ghica la Constantinopole cu învingătorul Vizir Aivaz-Pașa, cărui i se zice Mehmet, nu țineà seamă de nișangiul Hagi-Gheghi Ahmet-Pașa, care rămăsese în Constantinopole cu slujba de caimacam. Calimah îi zicea să se ducă spre a se întâlni cu el și nu-l asculta, dar nu i-a spus de ciuda și dușmănia ce aveà pe dânsul și nici de făgăduеala ce i-a făcut ca să-l facă pe el dragoman. Când însă Vizirul Aivaz-Mehmet-Pașa a fost mazilit și Chior-Hagi-Cheghek-Ahmet-Pașa s'a făcut Vizir, acesta a ucis pe dragomanul Alexandru Ghica. Dracos Suțu și spătarul Mihalache Roset au cerut slujba de dragoman făgăduind bani, dar el s'a ținut de făgăduința lui și a făcut dragoman pe Ioan Calimah în anul mântuirii 1741. După câțivà ani fiind defăimat pentru o afacere a insulei Chipros, a fost surgunit la Tenedos în anul 1752. Dragoman s'a făcut al doilea fiu al Domnului Grigorie Ghica Vodă, Mateiu. După domnia acestuia în Muntenia, în urma morții tatălui său, Ioan Calimah, întors din surgun, s'a făcut iar dragoman. Mai pe urmă sub Vizirul Raib în anul 1758 el a ajuns și Domn al Moldovei, dar neavând mijloace ca să plătească obișnuita dare, s'a rugat printr'un baș-capuchehaia al său de spătarul Iorgache, fiul hirurgului Stavrache, care spătar a cheltuit pentru tot ce erà obișnuit și trebuincios și așà a plecat în Moldova Domnul Calimah. Mai târziu s'a dus la Iași și spătarul ca să-și iea banii, dar purtându-se rău acolo cu boierii și fiind amenințat să fie omorît în urma unei răscoale a poporului, cu chiu cu vai a scăpat schimbându-și portul și fugind în miezul nopții. Deci Calimah Vodă a făcut baș-capuchehaia al său pe postelnicul Neculae, fiul logofătului Dracos Suțu, și chemând din Constantinopole a făcut postelnic al său și

vistier pe Alexandru Ipsilanti, fiul agăi Ioan, marele orator al Marei Biserici a lui Hristos, și nepot al lui Constatin Ipsilanti, care a fost mai pe urmă mare spătar în domnia Munteniei. Iar după trecere de ani venind la Constantinopole pomenitul postelnic Alexandru Ipsilante, a lucrat împreună cu postelnicul Neculai Suțu, așà încât Ioan Vodă Calimah a lăsat domnia și s'a făcut în locul lui Domn al Moldovei fiul său Grigorie Calimah în anul 1761. Când a fost mazilit și acesta după mai mulți ani, s'a făcut Domn al Moldovei dragomanul Porții Grigorie Ghica, fiul ucisului dragoman al Porții Alexandru Ghica, fiind ocrotit și ajutat față de Vizirul Mustafa-Pașa din partea sus numitului spătar Iorgache, fiul hirurgului Stavrache, al cărui baș-capuchehaia s'a făcut amintitul postelnic Neculai Suțu din porunca Muftiului Dur-Isade-Efendi.

Fiind și acesta mazilit după trei ani, s'a făcut a doua oară Domn al Moldovei acelaș Grigorie Calimach sub Vizirul Musunoglu, iar baș-chehaia al său a fost iar postelnicul Neculai Suțu. Iar când a izbucnit răsboiul din anul 1768 între Turci și Ruși, dragoman al Porții a ajuns Neculai Suțu și baș-capuchehaia al său fratele-i postelnicul Mihalache Suțu. Dar încă în anul întâiu al răsboiului a fost pârît de cei din Bender cum că ar fi predat Rușilor provizia de multe feluri dela Soroca, provizie care erà în depozit acolo, asemenea și oștire, a fost mazilit și dus la Constantinopole cu fratele său Alexandru Calimah și cu ministrul său spătarul Ioan Vlasto, poreclitul Arapache, și cu capuchehaiaua sa Mihalache Suțu și cu pomenitul dragoman al Porții Neculai Suțu, care pentru aceasta și alte pricini fu mazilit. Ca dragoman al Porții a venit din Constantinopole Mihail Racoviță, fiul lui Mihaiu Vodă Racoviță. Iar când ei au sosit la Constantinopole, au fost închiși la *Cuptor*, Grigorie Vodă Calimah și Neculai Suțu au fost junghiați, iar ceilalți trei au rămas la *Cuptor* prelungindu-se pe mai multă vreme închisoarea lor.

Panait Nicosios erà după unii Chipriot din orășelul Nicosia, iar după alții erà Constantinopolitan și se trăgeà din părinți neînsemnați. Tatăl său erà blănar. Incă de tânăr l-a luat cu sine Meletie Țirigu, teologul, care erà om foarte învățat; el l-a pus de a învățat limba elinească, latinească, arabă, persană și l-a făcut dragoman pe lângă ambasadorul Nemților. Când Mehmet-Pașa Kiupruli, cunoscutul său, a ajuns Vizir sub sultanul Mehmet al IV-lea, fiind din început dragoman al Porții un Turc și deci, ca atare, acesta neavând însemnătate din neștiința limbilor, l-a făcut pe el dragoman al Porții. Indușmănit fiind cu Paisie, patriarhul Ierusalimului, el, când a fost întrebat, a mărturisit că Armenii au în Ierusalim o mânăstire sfântă însemnată, aceea a Sf. Iacob Adelfoteu, și Vizirul le-a dat-o. El a discutat despre credință cu un domn Turc și discuția aceasta e scrisă turcește. Gândindu-se la răul ce a făcut cu trădarea mânăstirii Sfântului Iacob și vrând să-și spele păcatul, a reînnoit o parte din mânăstirea preasfintei născătoare de Dumnezeu din Halki. El aveà ca secretar pe Alexandru Mavrocordat, și murind la Isaccea, a spus Vizirului la moarte să trimită rămășițele lui la sus numita mânăstire din Halki, unde e îmmormântat și zace până astăzi netopit, pentrucă a căzut sub afurisirea patriarhului Paisie, mort la Castellorrizo, care la moartea lui a iertat pe toți și numai pe acest Panait l-a afurisit. Dragoman al Porții din partea Vizirului s'a făcut la Isaccea:

Alexandru Mavrocordat, foarte învățat în limba elinească, latinească, arabă și persană și în medicină. Erà fiul Roxandrei, fiica lui Scarlat Seigi, și al lui Pandele Mavrocordat din Hio. Roxandra și-a făcut învățătura pe lângă preaînvățatul Ioan Caryophylli, mare logofăt al Bisericii Mari, așà încât mulți oameni de seamă din Europa venind la Constantinopole și vorbind cu dânsa, se minunau foarte mult de ea. Alexandru și-a făcut învățătura elementară la pomenitul Ioan Caryophylli, apoi în Batavia; restul cu privire la el vezi la numele *Scarlat Seigi*. Și adaogă că el ca dascăl la școala

din Constantinopole a dat elevi ca Sevastos, care a ajuns profesor la București, și Antonie Spandoni, care a fost profesor de filozofie în Constantinopole. S'a făcut *mare orator* al Bisericii Mari, apoi și mare logofăt. A alcătuit o scriere, în care a tălmăcit părerile lui Aristotel despre naștere și nimicire. Și nefiindu-i deajuns venitul ei anual dela împărăție, a cerut și i s'a dat ca mijloc de traiu episcopia vacantă din Adrianopole, și a făcut episcop al Adrianopolei pe preaînvățatul Gherasim din Castoria, care, precum s'a scris, a ajuns pe urmă și patriarh al Alexandriei. Acesta ținea locul de arhiereu, iar Exaporitul lua venitul.

Nicolae Mavrocordat, fiul său, din dragoman a ajuns Domn al Moldovei de două ori, întâia dată pe patru ani, iar a doua oară numai pe un an, și Domn al Munteniei pe unsprezece ani și mai bine. La începutul domniei lui în Muntenia s'a purtat foarte tiranic față de locuitori. A zidit mânăstirea dela Văcărești și a închinat-o Sfântului Mormânt, după ce a înzestrat-o cu câteva moșii, pe cari le-a luat dela proprietari făgăduindu-le plată pentru cumpărare, dar neplătindu-le, s'au luat înapoi de către foștii lor stăpâni în timpul domniei fiului său Constantin Vodă. Dela cea dintâi nevastă a lui, Țukidena, a avut doi fii, pe Constantin și pe Ioan, iar de la a doua, Smaragda, a avut un fiu, pe Alexandru, și o fiică, pe Sultana. A scris cartea «Despre datorii» și un alt tratat, întitulat «Dialog despre vieață și moarte,» precum și un cuvânt împotriva nicotianei și anume împotriva laudei ce a făcut nicotianei Mitrofane Gregoras, către care a scris o epistolă, în care îl combate zicând: «Ca răspuns la acest fleac de cuvânt noi ar trebui negreșit să luăm cerneala, s'o umplem cu pecingine și cu bale și s'o svârlim asupra autorului acestor ticăloșii.»

Către Nicolae Vodă a adresat o epistolă Ieroteiu, episcopul Dristrei, căruia se zice că se datorește scrierea «Despre datorii.» Celelalte despre aceasta vezi la *Scarlat Seigi*. Murind, a fost îngropat la Văcărești.

Constantin Vodă, fiul său, a domnit în Muntenia și în Moldova de zece ori. A zidit în București mânăstirea sfântului Spiridon, pe care a închinat-o scaunului din Antiohia, îndemnat de cinstea și dragostea ce avea pentru Silvestru al Antiohiei; asemenea și hanul din București, de pe lângă Curte și din fața mânăstirii Sfântului Ioan, așă numitul han al lui Constantin Vodă, închinat mânăstirii Văcărești; dar n'a apucat s'o isprăvească și așă celelalte două părți neisprăvite le-a isprăvit chir Avram al Ierusalimului. El a fost luat rob la Galați de către Ruși în anul întâiu al războiului care a început la 1768. Pricina a fost că el a vorbit necuviincios împotriva Rușilor în fața generalului rus, pentru care lucru acesta luându-l prins pe când el zăcea aproape bolnav la mânăstirea sfintei Marii, l-a rănit la cap. De aici dus fiind la Iași în Decemvrie și pe drum nefiindu-i îngrijită rana din lipsă de hirurg, s'a cangrenat și pe un frig mare umblând și sosind la Iași a murit și s'a îngropat la mitropolie. Restul despre Domn vezi în cartea *Scarlat Seigi*.

Ioan, fratele său, a domnit odată în Moldova peste trei ani, dar fiind om nevrednic, nepriceput și cu totul neștiutor de cârmuirea politică, a fost alungat din domnie în cea mai mare sărăcie. A avut trei fete, cari trăesc până acum, și un fiu numit Alexandru. A murit foarte sărac în Constantinopole, în casa-i părintească dela Mega Reuma (Buiuk-derè). Fiul său Alexandru, când Domnul Munteniei Grigorie Alexandru Ghica a fost robit în București din partea aceloraș Ruși în acelaș războiu, s'a dus împreună cu acesta ca curtean al lui la Petersburg. Acolo a luat în căsătorie pe fiica unui Francez, profesor de franțuzește. La întoarcere, abiă a sosit în Moldova și i-a murit soția. Când el a venit la Constantinopole, dragomanul Porții de atunci Nicolae Caragea l-a făcut ginere, deși eră foarte sărac și lipsit de toate. Soacra lui, Tarsia, îl hrănià și-l îmbrăcà vreme de trei ani înainte de a se face cununia, din care pricină el eră rău văzut

în lume. Când sus numitul Nicolae, socrul său, a ajuns Domn al Munteniei, l-a lăsat pe el la Constantinopole ca nazir al capuchehaialelor. In sfârștit, după ce a câștigat mulți bani din daraverile domniei cu negustorii, s'a făcut cununia; dar ca om foarte desfrânat ducea o vieață nesuferită cu soția lui, care fugind dela casa surorii sale, nevasta lui Ștefan Misoglu, a șezut alătureà în casa lui Dimitrie Scanavi. Dar și acolo, din pricina desfrânării lui, s'a găsit însărcinată o tânără slujnică a lui din insula Ția. El a mutat-o cu locuința la Ciubali. Socrul său i-a trimis 300 de pungi, ca să se dea la datoria ce aveà la monetărie, dar el cheltuind acești bani, s'a făcut dragoman al Porții după surgunirea lui Alexandru Vodă Ipsilanti la Rodos și a dragomanului Mihalache Suțu la Tenedos. Pe urmă, dând bani peste măsură de mulți lui Hamit-Pașa, Vizirul de atunci, el ajunge Domn al Moldovei și e detronat înainte de vreme Alexandru Mavrocordat, Domnul de atunci al Moldovii, fiul pomenit al lui Constantin Vodă, dela care mult bine a văzut acest om nemulțumitor, care plecând să-și iea domnia, a luat cu dânsul pe țiitoarea lui, părăsind pe soția-i legiuită în Constantinopole. Dar în urma denunțării regialilor temându-se Misoglu, ginere de soră și capuchehaiaua lui, a trimis-o după șase luni la Iași. Dar fiind mazilit după 23 luni de domnie și având hotărîrea de a fugì la Ruși, el a trimis pe concubina lui în insula din patria ei și fugind în luna Decemvrie la Ruși cu înșelarea caimacamilor domniei nouă a fostului Domn Alexandru Ipsilanti, în cea dintâi primăvară a trimis din Triest o corabie nemțească și a luat-o, și din Triest i s'a trimis acolo unde se află el.

Alexandru Mavrocordat, pomenitul fiu al lui Constantin Vodă, în urma mazilirii Domnului Moldovei Constantin Moruzi din partea lui Izet-Pașa, s'a făcut Domn al Moldovei cu puține cheltueli; căci n'a dat decât numai 100 de pungi Vizirului. A cârmuit bine, dar am văzut că a fost mazilit înainte de vreme din pricina răutății și nemulțumirii vărului său primar, a desfrânatului Alexandru Mavrocordat, fiul lui Ioan.

Roxandra, fiica lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, a luat de soț pe beizadeaua Mateiu, fiul pomenitului Gregorie Ghica, care de două ori se răsvrătise împotriva Turcilor. A născut doi băieți, pe Gregorie și pe Alexandru, și o fată, pe Marioara.

Grigorie. S'a făcut dragoman al Porții, moștenind pe unchiul său, fostul Domn al Munteniei, fratele mamei lui, Ioan, fratele amintitului Nicolae Vodă. A avut doi fii dela a doua soție a lui Zoe, pe Scarlat și pe Mateiu, și o fată pe Roxanda, pe care a dat-o în căsătorie lui Sturza, fecior de boier din Moldova. A domnit în Moldova, pe urmă în Muntenia și iară în Moldova; de aici fiind scos din slujbă a venit la Constantinopole după domnirea lui în Muntenia; el a chemat din Constantinopole pe doctorul Mihalache Manu ca să îngrijească de sănătatea lui, dar acesta l-a omorît cu o doză prea mare de teriac ce i-a dat.

Alexandru Ghica, fratele lui, s'a făcut dragoman al Porții îndată după domnirea fratelui său Grigorie Vodă în Moldova, și murind logofătul Marei Biserici Iulian, care slujise și ca baș-capuchehaia al Domnului Munteniei Nicolae Vodă Mavrocordat, el s'a făcut și mare logofăt. Când a izbucnit războiul dintre Turci, Ruși și Germani la Isaccea și crà el cu ordia în cartierul de dincolo și în fața Dunării, a fost lovit de fulger, de care a suferit câtevà zile, dar nu a fost de moarte. Apoi în anul 1741, în 27 Ianuarie, la ceasul unu de noapte, adus fiind de către Vizirul Chior-Hagi-Ahmet-Pașa a fost pus la închisoare, și la ceasurile trei de noapte baș-capucheiaua Abdi-Aga a pecetluit casa lui din Fanar și a dormit acolo. A doua zi venind tefterdarul și marele imbrohor al împăratului a inventariat toate lucrurile din odăi, din dulapuri și din cufere. In aceeaș noapte se pecetluise din partea hazne-chehaelii și casa din Kurucești, unde Neofit al Chesariei, fost în Constantinopole, stând ascuns de teama Vizirului, a fugit din grădina lui la munte și a ajuns la Stavrodrom. Alexandru zăceà la

închisoare legat în lanțuri, și lucrurile lui le-au adus în șlepuri la Inalta Poartă, și la 1 Fevruarie deschizând cuferele au găsit polițe de 350 pungi și bani în numerar 20 de pungi, și cu materialul caselor și cu casele înseși a ajuns la un total de 700 de pungi. In vremea asta a fost surgunit și Seis-Efendi Taukcisade în patria lui, în orașul Castanpolis. Pricina acestei prigoniri sunt hótarele Bosniei, pentrucă nu se lămurise deplin în tratat felul cum trebue să fie împărțite, ci le lăsase îngăimate cu vorbe îndoelnice, pe cari acum Nemții le întrebuințau după interesele lor. Și în 10 Fevruarie a fost decapitat dragomanul sub Alai-Kiosk, unde ședeà privind sultanul Mahmut, și a doua zi din porunca Vizirului s'a făcut mare logofăt schevolilaxul doctor Mihail Manu. Alexandru lăsase patru fete și doi fii, pe Grigore Ghica și pe Dimitrie Ghica, și în 20 ale lunii Vizirul a făcut dragoman al Porții pe Ioan Calimah.

Mateiu, al doilea fiu al pomenitului Domn Ghica, când cu cea din urmă domnie a tatălui său în Muntenia erà la București pentru o afacere a Chiprosului. Când dragomanul Porții Ioan Calimah a fost surgunit, baș-capuchehaia Domnului Grigorie Vodă, hatmanul Gheorghe, fiul lui Bașa-Mihali din Hio, a izbutit a face ca să fie dragoman unul din fiii lui Grigorie Vodă. Scarlat întâiul născut n'a primit. Deci a venit la Constantinopole Mateiu, care erà ginere de fată al pomenitului hatman Gheorghe, și s'a făcut dragoman. Dar Domnul Grigorie Vodă a dispus cu blesteme ca domnia după moarte să se dea fiului său Scarlat, însă Gheorghe călcând testamentul și nesocotind blestemele lui a lucrat și a dobândit domnia pentru ginerele său Mateiu, care s'a dus apoi în Muntenia. Dar în urma relei cârmuiri a miniștrilor săi Greci precum și a nevredniciei sale în cârmuirea țerii, izbucnind răscoala în popor, fu dostituit și mutat în Moldova, iar socrul său Gheorghe fu surgunit în Hio. Dar peste puțină vreme fiind mazilit și din Moldova, a venit la Constantinopole, și după ce și-a mâncat toată averea stând aici multă vreme, fu silit de sărăcie să-și vândă și casa părintească din Kuruceșmè, și în urmă trăind din pomană, a murit în sărăcie lucie. Socrul său Gheorghe, care ajunsese capuchehaia al Domnului Munteniei Constantin Gihani, fiul lui Mihaiu Vodă Racoviță, care a urmat în domnie Domnului Constantin Mavrocordat, fu scos din slujba de baș-capuchehaia din partea spătarului Gheorghe, fiul birurgului Stavrache, și surgunit în insula Chipros, în partea ce-i zice Ammohosto, unde din pricina aerului nesănătos a murit în luptă cu ciuma cumplită.

Scarlat, fiul întâiu născut al sus numitului Domn Grigorie Ghica Vodă, domnește în Moldova sub Raib-Pașa după mazilirea pomenitului Constantin Gihani Racoviță, în anul mântuirii 1757, Martie 8. Apoi fu mutat în Muntenia, de unde fu mazilit și surgunit la Lemnos. Intorcându-se la Constantinopole, fu trimis iar ca Domn în Muntenia, după mazilirea lui Ștefan Vodă Racoviță; după moartea lui pricinuită de otrava ce i-a dat Constantin, fiul lui Carcunopol, s'a făcut Domn al Munteniei prin stăruința lui Alexandru Ipsilanti și a lui Constantin Moruzi, capuchehaialele sale părintești, fiul întâiu născut al lui Alexandru Ghica. El a fost mazilit la începutul războiului dintre Turci și Ruși, și venind la Constantinopole a murit atacat de pleurezie.

Grigorie Ghica, fiul omorîtului dragoman Alexandru Ghica, se face dragoman al Porții de către Vizirul Raib-Mehmet-Pașa. Când sus numitul Scarlat Ghica a fost mutat din Moldova în Muntenia și a domnit în Moldova dragomanul Porții Ioan Calimah, el a ocupat scaunul Munteniei. La începutul războiului dintre Turci și Ruși, în anul mântuirii 1769, el fu robit și dus de Ruși la Petersburg. Când s'a încheiat pacea din Cainargic în anul 1775 prin mijlocirea regelui Prusiei pe lângă Ruși, dânsul s'a făcut Domn al Moldovei, Turcii s'au învoit la aceasta, dar cu multă scârbă și aproape fără voie. Dar după doi ani, găsind prilej, au trimis pe Kara-Hisarli Ahmed-Bei cu titlul de mare îmbrohor svonind că el se duce să dea de știre la Hotin și la alte cetăți cum

că pregătirea făcută nu e pentru a începe războiu cu Rușii, și că e pace statornică între cele două împărății; și umblând încoace și încolo cu astfel de firmanuri, l-a ucis cu vicleniе și cu înșelare, căci socrul său și baș-capuchehaiaua sa spătarul Iacov nu-l înștiințase despre disprețul și ciuda ce aveà Poarta pe dânsul. După moartea lui au fost confiscate casele lui și banii și toată averea mișcătoare și nemișcătoare, dar fiscul a dat fiilor săi casa din Kuru-ceșmè.

Alexandru Ipsilanti, fiul agăi Enache, fiul hatmanului Constantin, fiul lui Hagi Ioan Ipsilanti din Trapezunt; istoria lui stă precum urmează: Triandafil Ipsilanti, întâiul între fruntașii Greci din Trapezunt, epitrop al sfintei Mănăstiri a Preasfintei din Sumela și a prea sfântului și de viață dătătorului Mormânt, născut în anul 1613, aveà un frate numit Constantin, amândoi erau fiii lui Chiriac, om de frunte între Greci. Acest Trandafil a avut dela Sultana un fiu numit Chiriazi, iar Constantin a născut pe Ioan. După moartea lui Ioan s'a întâmplat lucrul următor. Triandafil aveà o fată fecioară de cinsprezece ani, dar foarte frumoasă. Intr'o Miercuri umblând tiptil pașa din Trapezunt și văzând-o la fereastra casei ei părintești, a rămas uimit de frumusețea ei. Deci a chemat pe tatăl ei Triandafil și a cerut-o în căsătorie și i-a poruncit să i-o aducă la curtea sa în Vinerea următoare. Tatăl a zis că ea e creștină, dar el a răspuns, că ea își poate păzi credința, căci nu o va sili nici odată ca să se lepede de legea ei. Dar Triandafil i-a zis, că ea fiind prea tânără și neumblând nici odată până atunci cu un Turc, se va păreà ciudat și se va împotrivi și va plânge, de aceea l-a rugat să i se dea un termen de câtevà zile, ca s'o spovedească și s'o înduplece în această privință. Ducându-se dar acasă și hotărîndu-se să fugă a chemat pe nepotul său Ioan și i-a împărtășit primejdia ce amenință pe fiica lui și hotărîrea lui de a fugi, și fiindcă după fuga lui se poate ca el ca nepot să sufere și să păgubească, l-a sfătuit pe Ioan să plece cu dânsul. Tânărul i-a primit propunerea îndată și s'a dus ca să se pregătească și să iea cu sine toți banii ce aveà în numerar și toate giuvaericalele și toate actele trebuincioase. Dar socotind în gândul său Triandafil, nu cumvà să pată cevà și să sufere pentru fuga lui rudele cele mai de aproape, cei trei frați ai lui fruntași Moruzeștii, Hagi-Savuli, tatăl lui Hangerli, Dimitrie, tatăl lui Adamache și Ioan tatăl lui Geanet, i-a chemat și pe ei și le-a spus răul ce-l amenință și hotărîrea lui de a fugi. Gândindu-se și dânșii, că se poate mai curând să fie necăjiți și să aibă pierdere din partea pașei ca fiind rude de aproape cu el și cu strânse legături de daraveri și de negoț, s'au hotărît să iea cu ei și pe sora lor Susana, care erà încă fată, și să plece împreună. Deci au mers la casele lor ca să pregătească și să iea cu sine tot ce ar fi putut, cu deosebire bani în numerar și giuvaericale. Aveau ei toți cinci prăvălii și alte proprietăți, și vii și ogoare dela cari luau și vindeau grâul și orzul și așà trăiau și se îmbogățiau cu negoțul bucatelor. Mai ales Triandafil și tânărul Ioan, fiul lui Constantin, întreceau cu averile lui pe ceilalți trei, și fiindcă ogoarele și viile lor erau mai mult în partea despre țărmuri a Trapezuntului, aveau corăbii mari cu câte patru cinci perechi de vâsle; cu ele se duceau adesea la țarini și la vii și cărau de acolo la Constantinopole bucate, grâu, orz, oi și boi și viței și altele asemenea. Deci în noaptea aceea suindu-se în aceste corăbii mari ale lor au sosit la Neohori, unde lui Triandafil i s'au născut și alți fii, Basa-Ilia și Basa-Stavrino. Sosind dar la Neohori, Triandafil și nepotul său Ioan (ca să trec cu tăcerea pe Moruzești, despre cari nu e vorba acum), ca să-și agoniseascà cele de trebuință ale traiului, s'au dedat la negoț pe Marea-Neagră și făcându-și niște corăbii, cari turcește se numesc șeici, și sacoleve și orânduind în ele căpitani și dându-le capital, duceau la Constantinopole pe Marea-Neagră toate bucatele ce le cumpărau căpitanii lor din Trapezunt sau le rodiau ogoarele lor; căci pașa răpise toate proprietățile nemișcătoare dela tuscinci și ca fiind dela niște fugari, le-a vândut prin mi-

jlocul judecăţii mai ales pe la Turci, după ce căpătase ferman în urma cererii făcute de el. Norocul în negoţul acesta de pe Marea-Neagră a ajutat mai mult pe Ion, fiul lui Constantin, decât pe unchiul său Triandafil. Amândoi au zidit case pentru iarnă în Neohori, iar pentru vară în Terapia; casele lui Triandafil erau însă mici, pe când ale lui Ioan erau mari. Acesta s'a dus să se închine şi la Sfântul Mormânt şi aşà s'a numit Hagi-Ioan. Rămânând văduv dela nevasta lui dintâi, dela care a avut fete şi un băiat cu numele de Paleolog, a luat a doua femeie, pe Casandra, din care s'au născut două fete, Tarsia şi Elena. Tarsia a luat de soţ pe vestitul blănar al vizirilor Atanasie cel din Boclucechioi, ai cărui nepoţi foarte greşit se chiamă astăzi Romani; iar Elena s'a măritat cu Geanet, fiul pomenitului Ioan Moruzi, care a fugit din Trapezunt. Geanet aveà multe camere la hanurile cumpărate cu banii ce adusese tatăl său Ioan din Trapezunt. Hagi-Ioan a născut cu Casandra şi băieţi pe Constantin, pe Anton şi pe Manolache, dintre cari Anton, risipind cele 100 de pungi moştenite după moartea tatălui său, a pierit ca un ticălos, Manolache risipind şi el aceeaş moştenire s'a aciolat pe lângă cumnatul său care ţineà pe soră-sa Tarsia, sus numitul Atanasie, întâiul blănar al Porţii. S'a întâmplat atunci ca chehaia-bei să fie Mehmet-Kehaia, care fusese odinioară secretar la corăbiile tatălui său Hagi-Ioan, al căror număr erà mare. Acesta a fost foarte bun cu el, încât l-a recomandat şi l-a făcut cunoscut la Vizirul de atunci Giu-Ali-Paşa. Când a izbucnit răsboiul cu Veneţienii, a părăsit blănăria Atanasie arhiblănarul care ajungând foarte bogat cu blănăria, ca să scape de expediţia din Morea, după ce această îndeletnicire a fost moştenită de către Manolache, s'a dus în Mosca, de unde s'a întors la Constantinopole foarte bogat, având şi pe lângă Vizir trecere de om cuminte şi sfetnic. Cu ajutorul împrejurărilor mergând tot spre mai bine şi spre fericire, în zilele Vizirului Ibraim-Paşa se înavuţise peste măsură şi a ajuns atât de puternic şi trebuincios lui Mehmet-chehaia, încât se slujià de el şi pentru sfatul trebilor împărăteşti. Doisprezece ani a sprijinit domnia lui Mihaiu Vodă Racoviţă precum şi patriarhatul de zece ani al lui chir Eremia din Chesaria. Şi în alte trebi politice arătà atâta pricepere, încât Nicolae Vodă Mavrocordat, împins de pizmă, numià *palamargii* pe Ipsilanţi. Nici odată n'a vrut să se însoare. Iar fratele său cel mai mare Constantin s'a făcut întâiu postelnic al Domnului Moldovei Mihaiu Racoviţă. Apoi fiul său Ioan s'a făcut agă, iar ginerele său după fata sa Casandra, Diamandi Rizu, s'a făcut postelnic după demisia socrului său Constantin, pe când ginerele său după fata sa Smaragda, Gheorghe Moruzi, fiul lui Adamache, s'a făcut ban. Dar în urma scandalurilor doctorului Curţii lui Mihaiu Vodă, Scuromalli Caragea, certându-se Mihaiu Vodă cu arhiblănarul Manolache, căci se potrivià socrului său din Constantinopole, Teodorache, care erà întâiul chehaia al Domnului Mihaiu Vodă la Constantinopole, în sfârşit în ziua Înălţării Constantin neprimind propunerile lui Mihaiu Vodă şi zicând că pleacă din Iaşi la Constantinopole, l-a părăsit şi a plecat, prost făcând; el a luat cu sine şi pe fiul său Ioan Aga şi pe cei doi ginerî.

Iar pe la sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Manolache, în ajunul împărtăşirii, a scris lui Mihaiu Vodă dorind să se ierte şi să se îmbune şi să dea înapoi slujbele neamurilor sale. Dar intriganţii au împiedicat împăcarea. Apoi de Sfânta Maria având a se împărtăşi, i-a scris tot aşà, dar n'a avut nici un folos pentru acelaş cuvânt. Deci în 14 Septemvrie prin mijlocul lui Mehmet-Chehaià l-a scos din domnie, căci locul lui l-a luat pomenitul Grigorie Ghica. Venind la Iaşi, postelnic erà iar Constantin, iar ban ginerele său Iorgache Moruzi. S'a făcut şi căsătoria agăi Ioan Ipsilanti cu Smaragda, fiica Marioarei şi a lui Lascarache Mamona; Marioara erà fiica Roxandrei, iar aceasta fiica lui Alexandru Exaporitul şi prin urmare sora Domnului său Grigorie Vodă. Când a izbucnit răsboiul dintre Ruşi şi Germani şi Uzu a fost cucerit de către Ruşi, căzut

în urgie Chehaia-Beiul Halisa-Osman-Efendi, care erà cu ordia la *cartalul* dela Dunăre, în fața orașului Isaccea, și fiind învinuit de neprevedere și neîngrijire, fu mazilit și Vizirul și în locul lui s'a făcut Musunoglu, pașa din Bender, dar fu ucis și Halisa; cu acesta fiind Manolache Ipsilanti foarte de aproape cunoscut, s'a apropiat îndată de cunoscutul său noul Vizir Musunoglu. Dar caimacamul Constantinopolei Gheghen-Mehmet-Pașa având ură pè Manolache și purtându-i sâmbetele din vremea Vizirului Ibraim-Pașa și a lui Mehmet-Chehaia de sub sultanul Ahmet, în vremea cărora acest Gheghen erà vameș, a cerut pe Manolache dela Vizirul Musunoglu, zicând că are socoteală cu fiscul. Vizirul de slăbiciune și de teama caimacamului Gheghen n'a zis că tefterdarul este aici și că va căutà de socoteala lui, ci l-a trimis. Când Manolache a venit la Constantinopole, el i-a zis că e dator fiscului cu 1.200 pungi (aceștia erau bani, pe cari prin catastif iscălit aveà de luat pentru blănile ce le dăduse, dela Vizirul Ibraim-Pașa și dela Mehmet-Chehaia, amândoi omorîți, și după omorul lor îi primise cum erà drept dela tefterdarul de atunci). Manolache i-a răspuns că, după dreptul său având registre subscrise de însăș mâna celor uciși și alte dovezi, banii au fost plătiți din averile lor, precum s'a făcut și cu alții, cărora le-a vândut marfă. Ghegen i-a răspuns: «Trebue să dai dovadă scrisă că banii aceștia îi datorești fiscului, altfel nu scapi de închisoare.» Deci el spre a câștigà vreme și nădăjduind că va fi slobozit când va da de știre la Hunkiar-Imami și alți prieteni de ai lui, a dat hârtia cerută, pe care lăsând-o, Gheghen i-a spus să stea să petreacă acum în odaia lui Muzur-Aga. Și a doua zi de dimineață plecând el la arsenal, a poruncit lui Muzur-Aga să-l tragă în țeapă în piața blănarilor. Ducându-se Manolache la spânzurătoare, a dat de veste unde trebuià, cum făcuse și seara. Deci a venit un ciohodar dela Càzlar-Aga ca să roage pe caimacam să-i dea drumul, dar aflând că s'a dus la arsenal, s'a dus și el acolo și auzind Ghegen porunca, trimise îndată un om poruncind să nu-l spânzure. Dar îl găsiso spânzurat.

In acest chip Ghegen omorînd pè Manolache, a arătat mai târziu Sultanului și lui Càzlar-Aga dovada scrisă ce aveà dela Manolache, și a primit voia să confiște averea lui. Deci a vândut și prăvălii și odăi de piatră dela hanuri, și un han întreg la Galata, și cincisprezece case de închiriat din Tataula și trei case mari ce aveau de locuit la Terapia, din cari două părintești, și una părintească la Neohori, și aceea din Balata, după ce le-a deșertat toate cinci de tot ce s'a găsit în ele: așternuturi, lucruri de ale gospodărici, haine, vase de aramă, argintărie, bani în numerar, cărți și giuvaeruri. La confiscare hatmanul Constantin Ipsilanti, fratele lui, plecând cu oastea din Moldova, întâlni catanele ce năvăliseră în Moldova ca să prade, și dându-se bătălie, a bătut pe dușmanii împărăției și a trimis capetele lor la ordie cu scrisori din partea Domnului Grigorie Vodă. Dar aflând despre confiscarea lucrurilor, a venit la Constantinopole împreună cu fiul său Aga Ioan, ca să se plângă de aceasta, însă n'a putut să scape nimic. Tefterdar-Vechilul i-a spus numai atâta: să le cumpere dela fisc, căci așà poruncește caimacamul Gheghen. El nu aveà bani să cumpere măcar casa dela Balata, pentrucă atât banii în numerar cât și dovezile de împrumuturi au fost răpite dela gherghir. Deci a cumpărat-o fiul său (căci măcar că i se răpiseră și lui multe lucruri și argintării și bani și giuvaericale și chitanțe dela gherghirul casei aflătoare în Balata, dar mai aveà o parte negustorii din Iași, și aceasta-i rămăsese), și a scris-o pe numele femeii sale Smaragda.

Dela acest Ioan dar și dela Smaragda s'a născut acest Alexandru Ipsilanti. Apoi când Ioan Ipsilanti erà în Constantinopole, Càzlar-Aga de atunci Bekir a vrut să-l facă Domn peste cele cinci județe ale Munteniei de peste râul Olt, care se numește Craiova, iar turcește Kara-Iflac-Memleketi; dar fiind bolnav n'a ajuns la această nouă domnie

Aga Ioan Ipsilanti, care erà *mare orator* al Marei Biserici a lui Hristos; el a murit în urmă suferind de piept. Deci Alexandru Ipsilanti a rămas orfan în vârsta de nouă ani; dar mama lui Smaragda fiind foarte bogată în urma averii ce a rămas dela răposatul ei bărbat, a îngrijit de creşterea lui. A învăţat elineşte şi filozofia la preaînvăţatul dascăl Doroteiu; apoi a mai învăţat italieneşte şi franţuzeşte, aşà încât cetià în ele şi vorbià slobod. Pe urmă a învăţat şi limba arabă şi persană şi turcească literară, de erà aşà de tare în ştiinţa lor, încât le vorbià cu cel mai mare meşteşug după aşà numitul *mustalih* şi puteà scrie de minune în aceste limbi. Căsătorindu-se a luat de soţie pe tânăra Ecaterina, care erà fata spătarului Dimitrie Moruzi, fiul pomenitului Adamache şi a domniţei Sultana, care erà fata sus numitului Neculai Vodă Mavrocordat. Acum s'a făcut mare postelnic al Domnului Moldovei Ioan Calimah, în care calitate conduceà toate trebile politice, căci Calimah erà batrân şi nepriceput; el erà de asemenea şi capul vistieriei. Apoi venind la Constantinopole a lucrat împreună cu Nicolache Suţu şi a izbutit să facă Domn al Moldovei, după demisia tatălui său, pe fiul acestuia Grigorie Calimah, la a cărui mazilire aveà de luat dela el peste 250 de pungi. După câţiva ani s'a făcut baş-capuchehaiaua Domnului Scarlat Ghica, şi după moartea acestuia făcând să treacă domnia Munteniei ca moştenire părintească la fiul său Alexandru Ghica, a fost iar baş-capuchehaiaua lui, până când a izbucnit războiul în 1769 între Ruşi şi Turci, şi pe nedrept a fost mazilit Alexandru Ghica prin mijlocirea Hanului Kerim-Ghirai, bărbat neadormit şi îndrăzneţ. Pe urmă, pe la sfârşitul războiului, s'a făcut vechil de dragoman, şi după moartea Vizirului Musunoglu întâmplată pe drum, ajungând Vizir caimacamul Izet-Paşa în urma păcii încheiate între cele două împărăţii la Cainargic, el s'a făcut chiar şi dragoman al Porţii. Apoi în 14 Septemvrie în anul 1785 s'a făcut şi Domn, şi fiindcă un articol al convenţiei din Cainargic hotărăşte facerea Domnului prin alegerea boierilor munteni, i s'a spus ca să se înţeleagă cu Romanţof, pentru ca acesta să-l primească drept ales al Muntenilor; dând aşà dar lui Romanţof 100 de pungi, l-au primit boierii Munteni epitropi ai celorlalţi ca pe un ales al Muntenilor, venind la Constantinopole cu ambasadorul Rusiei Petersov. Când el a sosit la Bucureşti, l-a găsit cu totul pustiu şi curtea dărâmată (mai de mult curtea erà în Târgovişte, trei zile departe de Bucureşti; dar din pricina depărtării de Dunăre, Şerban Vodă şi nepotul acestuia Constantin Vodă au părăsit-o, deşi se păstrează până acum, şi au zidit-o în Bucureşti, care e cu douăsprezece ceasuri depărtat de Dunăre). *Curte* se numeşte palatul şi locuinţa Domnilor; iar fiindcă această curte dărâmată se află mai spre vale şi are aer nesănătos, Domnul n'a reparat-o, ci'a zidit din temelie alta nouă, mai mare, pe un loc înalt de lângă mănăstirea lui Mihaiu Vodă şi a înconjurat-o cu zid. In ograda ei largă a făcut o biserică, bucătărie şi grajd, şi dealungul zidului odăi de locuit pentru Seimeni şi Arnăuţi, cari se împart în două cete: *tufeccii* şi *delii*. Iar la poarta cea mare a ridicat un turn cu un ceasornic mare şi cu un loc în care cântă muzica. A zidit o brutărie şi odăi pentru bucătari, pentru comişi şi pentru întâiul bucătar, şi acareturi pentru carete şi rădvane şi trăsuri, ca şi pentru lemne şi fân, toate au fost făcute din cărămidă şi var. La mijlocul acestei curţi mari s'a săpat o livadă şi s'a deschis şi o fântână foarte adâncă. El a mai ridicat şi alte multe clădiri. Aveà ca secretar pe un Frânc (apusan) din Ruguza, care, însoţind pe beizadelele Constantin şi Dimitrie, le vorbià cu mare laudă despre oraşele europene, despre clădirile, obiceiurile lor, despre teatre şi altele. Tinerii, stăpâniţi de curiozitate, au avut dorinţa ca să meargă să le vadă; dar văzând că e peste putinţă s'o facă aceasta cu voia părintească, au făcut chip şi au fugit la Braşov. Părinţii se văetau amar ziua şi noaptea; tatăl lor a scris către comandantul Braşovului să-i oprească de a merge mai departe, ceea ce s'a şi făcut. Deci el a trimis pe episcopul din Râmnic şi pe unii boieri

mari munteni ca să-i îndemne să se întoarcă arătându-le primejdia ce amenință pe părinți în urma acestei fugi a lor; pe lângă aceasta le-au scris și ei cu lacrimi îndemnându-i să se întoarcă. Dar băieții nu s'au înduplecat, zicând că se tem să vie înapoi. Domnul a mai trimis și pe alți boieri greci, tineri, pe cari știă el că-i iubesc, precum și pe profesorul lor Nectarie, și ferman împărătesc, că ei nu vor suferi nici o pedeapsă la venirea lor; dar n'au vrut să asculte. Și în vreme ce părinții lor plângeau de durere și nu-și găsiau mângâiere în urma acestei întâmplări, locuitorii orășelelor turcești de peste Dunăre, cari sunt învecinate cu Muntenia, răspândiau știrea că Domnul i-a trimis pe ei de bună voie, anume ca să-i ducă acolo averile și să fugă și el. Spre a pune capăt acestei defăimări, a cheltuit pentru aceste orășele și cetăți o mie de pungi, ca să nu scrie la Constantinopole defăimarea lor. A mai scris și Vizirului cerându-și demisia, ca să nu dea bănuelă că năzuește să fugă, și a mai cheltuit o altă mie de pungi în Constantinopole, ca să nu poată începeà o asemenea defăimare. In vremea asta el trimiteà neîncetat dregători la Brașov și îndemnă părinteşte pe băieți prin scrisori ca să se întoarcă, dar ei tot nu s'au supus. Deci a fost mazilit, și în locul lui s'a făcut Domn al Munteniei dragomanul Porții Nicolae Caragea, iar dragoman al Porții s'a făcut baș-capuchehaiaua lui, postelnicul Mihalache Suțu. A trimis la urmă pe spătarul Enechiță Văcărescu, ca să-i îndemne să vie înapoi; dar ei trimițând o cerere către împăratul Austriei s'au rugat de audiență. Deci au plecat cu spătarul la Viena și au cerut dela împărat ca să intre în școală spre a se pune în slujba lui. Cei de acolo auzind că tatăl lor le dăduse și profesori și că aveau de câștigat averi cu slujba lor, i-au sfătuit să se ducă înapoi. Impăratul cetind scrisoarea părintească a lor, în care tatăl lor se rugà de împărat să-i trimită cu sila, a zis lui Enăchiță, că aceasta n'o poate face ca fiind împotriva legii și obiceiului țerilor sale. In sfârșit ei ne mai având vreo nădejde s'au întors la Constantinopole cu doctorul domnesc Dimitrie, care fusese trimis la dânșii înainte, și au fost cu drag primiți în brațele tatălui și mamei lor. După aceea, acelaș Vizir Izet-Pașa, după ce a luat dela tatăl lor mulți bani de când acesta venise la Constantinopole, a mai cerut încă trei sute de pungi pentru plata simbriei, neființd bani în vistierie, făgăduindu-i că le va pune pe socoteala domniei ce avea să i-o dea peste câteva zile. Dar n'a apucat să i-o dea, căci a fost mazilit. Cel ce s'a făcut Vizir după el, Hagi-Gheghen Mehmet-Pașa, împreună cu Mihalache Suțu, care de asemenea fusese surgunit în aceeaș vreme, ... dar a primit 600 de pungi. Pe urmă Dimitrie a murit pătimind de boală de piept. Apoi, când el s'a făcut Domn al Moldovei sub Vizirul Iusuf-Pașa prin depunerea de 3.000 de pungi, ivindu-se războiu între Turci și Germani cu Rușii și luptând el cu oștire turcească și creștină trei zile întregi, la urmă a fost învins și robit. Dar fiind părît de către Nicolae Mavrogheni pe lângă Vizirul Iusuf-Pașa, că s'a făcut pricina înfrângerii oștirii turcești prin intrigă, a fugit de bună voie la Ruși. Deci a fost întemnițat fiul său beizadeaua Constantin și ginerele său Alexandru Manu și secretarul lor paharnicul Gheorghe, și i s'au confiscat toate casele și moșia, iar Doamna și mama lui au fost mutate cu toate cele într'o altă casă mai mică, și patriarhul a avut porunca să-i hrănească.

Vasile, Domn al Moldovei. A plătit pungi 26 ca datorie tronului ecumenic și i s'au dat moaștele sfintei Paraschiva din *Epivate* (acesta e un orășel lângă Constantinopole), și fiindcă e oprit ca un leș să fie purtat pe o depărtare mai mare de trei mile, afară de acela al Sultanului, Vasile a cheltuit 300 de pungi la curtea otomană, pentru a aduce moaștele la Iași. Aceasta s'a făcut printr'un Capigibaș, după care lucru el le-a așezat în mănăstirea Trei Ierarhi. El e gonit din domnie de către Ștefan, fiul său, numit Vurdus; fuge la cuscrul său Camielninschi, de care am amintit. Acesta i-a dat lui ca ajutor 14 mii de Cazaci sub porunca lui Timuș, ca să capete iar domnia

Moldovei și să supuie Sucoava, unde Vasile lăsase averile sale împreună cu femeia și cu fiul său mai tânăr sub paza multor luptători de strajă. Dar cu trei zile înainte să vie Vasile cu Cazacii, Vurdusul supusese Suceava cu trădarea ispravnicului ei și pusese mâna pe averile lui Vasile trimițând la Iași pe femeie și pe fiii lui robiți. Vasile împresoară Suceava, îndată venind Timuș tabără sub zidurile Sucovii desprețuind pe dușmani ca pe niște nevrednici, și ca și când era stăpân al orașului, el se îmbată cu vin și cu bere făcută din meiu. Un tunar german din straja cetății Suceava, văzându-l pe el așă moleșit, îndreaptă un tun asupra lui și-i sfărâmă pulpa. Din aceasta moare Timuș, și Cazacii speriați se lasă de împresurare și fug fără a se mai întoarce înapoi. Moldovenii din partea lui Ștefan Vurdus îi urmăresc și taie pe cei mai mulți, iar ceilalți se înnecă în râul Nistru. Intorcându-se apoi Vasile la cuscrul său Bogdan Camielninschi ca să-i povestească cele întâmplate, abiă după șapte zile a găsit vreme să-i vorbească (acesta era dat la beție) și când i-a spus ceea ce s'a întâmplat, Bogdan în loc de răspuns i-a dat lui un pahar plin de vin ca să bea spre uitarea nefericirii lui. Vasile auzind acestea a zis celor ce-l întovărășiau; «Crezusem că Cazacii sunt oameni născuți din oameni; acum cunosc că e adevărat ceea ce se spune la noi, că Cazacii sau că erau urși și s'au prefăcut în oameni sau că din oameni cum erau înainte s'au făcut urși». După acestea domnia Moldovei a moștenit-o Ștefan, fiul lui Vasile. Acest din urmă a zidit la Iași două mănăstiri, Trei Ierarhi și Golia, Trei-Ierarhi a închinat-o Sf-lui Munte, iar Golia, unde e o minunată icoană a Preasfintei, a închinat-o Vatopedului. El a domnit în Moldova în totul douăzeci de ani fără întrerupere.

Nicolae Peloponnesios, mare eclesiarh al aceluiaș scaun ecumenic patriarhal din Constantinopole. Scrierile lui au ars în Fanar, în urma unui incendiu.

Duca Rumeliotul, fiind la Iași sluga unui negustor, după multe cele a ajuns slujbaș la curtea Domnului Moldovei Eustatie Dabija, și pe urmă și ginere al lui (vezi cartea a 8-a a noastră, anul 1672), și după aceasta s'a făcut Domn al Moldovei, și fiind alungat, el domnește a doua oară șase luni după moartea socrului său Dabija cu ajutorul prietenului său Ștefan Petriceicu, despre care am vorbit. A fost mazilit și a doua oară din partea Sultanului Mehmet pentru încetineala cu care a făcut podul de peste Prut, fiind bănuit și defăimat că lucrează pentru Leși, și s'a făcut în locu-i Domn al Moldovei pomenitul Petriceicu, care în lupta ce a avut Turcii cu Leșii răsculați trece la Leși cu oștirea lui și părăsește pe Turci. Deci după răsvrătirea lui se face Domn al Moldovei Dimitrie Cantacuzino, pe care îl urmează Antonie Ruset și după acesta se face a treia oară Domn al Moldovei acelaș Duca. Când s'a încheiat legătura de prietenie între Turci și regele Lehiei Ioan Sobieschi (vezi cartea a 8-a a noastră, anul 1672), Cazacii din Ucraina au rămas sub stăpânirea Turcilor, căci hatmanul lor Doroșencu se închinase înainte Sultanului Mehmet al IV-lea. Acest sultan a unit Ucraina cu Moldova și a hotărît ca Domnul Moldovei Duca să poarte și titlul de hatman al Ucrainei, iar orașul Nimerova să fie capitala lui. Vizirul de atunci Fezil Ahmet-Pașa n'a dat lui Duca tuiurile Ucrainei (pe cari Sultanul Mehmet le dăduse lui Doroșencu), zicând ca să nu aibă nici un creștin trei tuiuri ca dânsul, deși Domnul Moldovei Eremia avea trei tuiuri. Așă dar el a fost Domn de cinci ori; a fost vestit, căci pe vremea domniei lui s'a înființat la Iași o tipografie, la care cu cheltueli domnești s'au tipărit întâia dată din partea lui Dositeiu al Ierosalimului cartea lui Simeon al Saloniculuí și cartea patriarhului Nectarie; vestit a fost de asemenea și pentru clădirea mănăstirii Cetățuia. După aceea Duca fiind îndemnat să ia parte la expediția Turcilor asupra Vienei, după în-

toarcerea de acolo văzând năvălirile lui Petriceicu și conspirația boierilor săi, a fugit într'un sat din Putna numit Domnești, unde prins fiind de către Veinschi, generalul Leșilor (care venise din îndemnul lui Petriceicu, care nădăjduià că se va face Domn, dar n'a ajuns el Domn), a fost dus în Lehia și închis în Varșovia, unde a și murit. După aceasta precum și după fuga lui Petriceicu, Turcii au făcut Domn al Moldovei pe Dimitrie Cantacuzino, fiul lui Mihail, Constantinopolitanul (aceasta eră a doua a lui domnie, căci acest Dimitrie s'a făcut de tânăr cupar al Domnului Munteniei), dar fiind mazilit și întorcându-se în Constantinopole, s'a făcut giuvaergiu; și când la sărbătorile ce făceà Sultanul Mehmet al IV-lea pentru circumcizia fiilor săi, el a dăruit Sultanului o cișmeà de argint, care turcește se zice șetirvan, din care apa fără întrerupere curgeà 24 de ceasuri, s'a învrednicit să capete domnia Moldovei. Dar a fost mazilit ca nevrednic și acum s'a făcut a doua oară Domn, adică după Duca și Petriceicu. Dar când serascherul Suleiman-Pașa Ainagi s'a dus în Moldova pentru războiul cu Polonia, l-a scos din tron ca nefiind de loc priceput în trebile războiului și în locul lui a făcut Domn al Moldovei pe Constantin Cantemir. Iar Dimitrie, fiind mazil în Constantinopole, a fost întemnițat de către caimacam, și suferind de mâhnire moare în închisoare în urma unui polip ce a avut la gât.

Moldovenii îl descriu ca pe un om care a trăit ca un tiran. După aceea Turcii, fiind învinși la Viena, fură siliți să înapoieze la Leși Ucraina împreună cu Camenița, în urma păcii care s'a încheiat la Carloviț. Fiul lui Duca, Constantin poreclit Ducăleț, s'a făcut de două ori Domn al Moldovei, mai pe urmă sub Sultanul Mehmet al IV-lea. El eră învățat în elinește, după cum se vede din scrisoarea-i lungă compusă și adresată de el lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul. Dar purtându-se ca un tiran, boierii se răscoală împotriva lui, și venind la Adrianopole au pornit plângere asupra lui pe la sfârșitul împărăției Sultanului Mehmet. Deci la suirea pe tron a sultanului Ahmet al IV-lea el a fost înlăturat și atunci s'a făcut Domn, după alegerea boierilor cari se plânseseră, unul din ei și anume marele spătar Mihail Gihani Racoviță; iar Ducăleț din pricina lui n'a mai căpătat domnia, și petreceà pe vremea mea în Constantinopole, unde a și murit foarte sărac.

Manolache Castorianul, arhiblănarul Sultanului Mehmet al IV-lea, eră foarte tare pe lângă Sultan, Marele Vizir și pe lângă mai marii Turci. El a ascuns în casa lui din Kuru-ceșmè pe pomenitul Vizir Fezil Ahmet, care fugise din tabără în urma răsvrătirii din partea oastei, fuga lui la Manolache eră cunoscută și Sultanului și agăi Darusaade. Dânsul a dăruit Sfântului Mormânt casele de piatră dela metocul Sfântului Mormânt din Constantinopole. A trimis la Ierusalim tot felul de material pentru zidirea din Vitleem, care s'a făcut atât sub Nectarie cât și sub Dosoteiu (vezi *Dosoteiu* în cartea *Despre patriarhii Ierusalimului*, p. 1203 și 1204).

A întemeiat școli cu cheltueli proprii în Constantinopole, în Hio și în Arta și a dăruit Marei Biserici banii împrumutați ce aveà de luat dela obște, și a făcut și alte multe bunătăți Grecilor.

Șerban Cantacuzino, mare logofăt, se face Domn al Munteniei în anul 1678. Când pomenitul Duca fu mutat ca Domn în Moldova, el s'a unit cu cezarul Germanilor Leopold și cu împăratul Rusiei Petru împotriva Turcilor. Și a comandat 28 de tunuri mari. Turcii fiind înștiințați despre acestea, se prefăceau că nu știu nimic, căci din pricina războiului ce aveau cu Germanii ei nu puteau să năvălească întâiu asupra lui, ca să nu-i dea prilej de răscoală fățișă împotrivă-le. Fratele său Constantin Stolnicul și Brâncoveanul, fiul surorii lui, au căutat să-l înduplece ca să se lase de aceste gânduri, și neputând, l-au omorît cu otravă după o domnie de 10 ani.

A fost vestit cu numele de Cantacuzino, pentrucă se trăgeà din neamul împăratului Ioan Cantacuzino. Tatăl său erà marele postelnic Constantin, pe care l-a ucis întâiul Grigorie Vodă Ghica. Asupra morţii lui s'a scris o cărticică în versuri tipărită în Veneţia. Bunicul lui erà Enache, întâiul capuchehaia al acelui Mihaiu Vodă, care s'a bătut cu Turcii şi despre care s'a scris o cărticică în versuri; după răscoala lui Mihaiu Vodă, Sultanul a poruncit ca acest Enache şi cu celelalte capuchehaiale să fie purtaţi prin piaţă şi apoi să li se taie capul, iar el, ca să nu fie omorît, s'a turcit şi s'a făcut tefterdar-sikisan. Tatăl lui a fost celebrul Mihali Cantacuzino, foarte bogat; acesta locuià în Anhialos, dar moşiile şi ogoarele şi celelalte posesiuni ale lui ajungeau până la Dunăre. Fiind însă părît la Sultan, că visează împărăţie, fu omorît prin mijlocul unui capigibaş, iar averile lui fură confiscate. Strănepotul lor Şerban Vodă a zidit mânăstirea Cotroceni închinând-o celor 20 de mânăstiri dela Sfântul Munte. Veniturile ei anuale sunt de 15 pungi. Domn al Munteniei după el s'a făcut:

Constantin Cantacuzino Basarab Brâncoveanu, nepotul lui de soră, în anul mântuirii 1689. Se numià Basarab fiindcă se trăgeà din acel neam strălucit al vechiului Domn Şerban Vodă Basarab, dela care se trăgeà şi unchiul său Şerban Vodă pomenit mai sus; şi acela se chemà Basarab. Numele de Brâncoveanu erà dela satul Brâncoveni, unde erau casele Brâncovenilor. Cantacuzino se numià după mamă, sora unchiului său Şerban Vodă. El s'a făcut faimos şi vestit pentru îndelungata lui domnie, căci a stăpânit 25 de ani şi 6 luni, precum şi pentru marea-i bogăţie şi multele biserici şi mânăstiri ce a zidit, între cari e şi Sfântul Gheorghe din Bucureşti închinat Sfântului Mormânt cu case patriarheşti pentru locuinţa patriarhului din Ierusalim, când acesta ar fi vrut să meargă acolo. In zilele lui erau în Muntenia 700 de mii de perechi căsătorite şi acum abiă sunt 70 de mii. A căpătat şi titlul de prinţ al imperiului Germaniei pentru banii ce împrumutase împăraţilor Germani la vreme de nevoie. In *zecca* dela S. Marco din Veneţia a depus o sumă de bani cari, daţi cu dobândă de trei la sută, aduceau strănepoţilor săi un venit anual de 60 de pungi. A mai depus şi în banca din Viena o sută şi a cumpărat şi un sat foarte populat în Ungaria, dela care aveà un însemnat venit anual. Această avere a lui nu s'a strâns din birurile puse asupra ţerii; cea mai mare parte venià dela veniturile şi câştigurile ce-i aduceau posesiunile sale, precum stupi, oi, boi, cai, porci, vii, ţarini, mori şi dela unele venituri ce-i dădeà cămara sa domnească, şi nu din vistierie. Nici împărăţia turcească nu luà pe atunci un haraciu atât de mare ca acum. Moldova erà preţuită mai mult decât Muntenia, dar el a ridicat-o pe aceasta la o treaptă mai înaltă prin mijlocul banilor şi al lui Alexandru Mavrocordat. Sub domnia lui erau oameni mari, unchiul său marele stolnic Constantin, fratele lui Şerban Vodă şi spătarul Mihali, care a zidit Colţea cu spitalul şi clopotniţa înaltă.

La urmă s'a înţeles şi cu împăratul Petru cel Mare împotriva Turcilor, dar fu trădat de neamurile lui, şi după ce a fost mazilit şi s'a împunat cu Turcii prin trimiterea hrisovului pentru principatul imperiului, fu ucis cu toţi patru feciorii lui. Casa lui dela Kuru-ceşmè, de pe lângă ţărm, a cumpărat-o dela Turci fiind a lui Şerban Vodă; după moartea Brâncoveanului a cumpărat-o dela Turci Mihaiu Vodă Racoviţă. Numai o parte din ea se păstrează şi azi la strănepoţii lui, căci două din trei părţi s'au vândut, casa din Terapia a fost vândută unui Turc, asemenea şi cea dela Sf. Ştefan.

Domnul Munteniei *Mateiu Basarab* (cam în anul 1640) a dat pe o nepoată a lui de soră lui Preda, fiul unui David (Mateiu Vodă a dat nepoatei sale ca zestre satul Brâncoveni, care se află peste Olt). Acest Preda, ca moştenitor al unor moşii ale părinţilor lui, erà trecut în catalogul nobililor. Căci moştenirea imobilelor arată vechimea

strămunilor şi prin urmare nobleţa; iar moştenirile cari trec din vremi îndelungate dela părinţi la copii sunt singurele dovezi de nobleţe. Mateiu a făcut mare vornic pe Preda; dar mai târziu Preda fu tras în ţeapă de Mihnea Vodă pe la anul 1665, deoarece nu a conspirat cu el în răscoala îndreptată împotriva Turcilor. Pe Preda l-a moştenit fiul său Mateiu, care a luat de soţie pe Elena, fiica marelui postelnic Constantin Cantacuzino. Din această căsătorie s'a născut Constantin supranumit Brâncoveanu după satul Brâncoveni, pomenit mai sus. După mai multă vreme acest Constantin, ajungând Domn al Munteniei, mai ales prin stăruinţa marelui stolnic Cantacuzino, s'a numit Cantacuzino după mamă, fiind adică fiu al Elenei Cantacuzino, pe care am amintit-o. Apoi s'a numit şi Basarab după bunică-sa, adică nepoata Domnului Mateiu Basarab. A avut patru copii şi şapte fete. A fost ucis şi el şi fiii lui în Constantinopole sub sultanul Ahmet al III-lea. De moarte a scăpat nepotul său Mateiu, fiul lui Constantin, singurul moştenitor al averilor depuse în Veneţia, în Viena, în Olanda şi în Anglia.

Constantin Cantemir, Domnul Moldovei. Se zice că la Tătari se află Cantemireşti şi se trag dela Timur, care odinioară a prădat Asia sub Sultanul Baiazid Ilderim (ca să zicem din sângele şi neamul lui Timur, învederat un Mirzadè). Şi se zice că un Cantemir răsculându-se asupra Turcilor şi Hanilor Tătari a încercat să-şi scoată neamul de sub jugul sultanilor turci, şi a bătut pe mulţi seraşcheri ai lor. Luptele lui au ţinut ani mulţi, dar în urmă, ademenit de Turci, se face de dânşii Bei cu două tuiuri al Benderului şi al întregului ţinut al acestuia, şi aşă înşelându-l Turcii l-au omorît. Deci fraţii lui s'au supus Hanului şi au locuit în ţinuturile Chiliei şi Akermanului. Fiul celui omorît numit Sahpaz Cantemir, închinându-se şi el Hanului, s'a numit Bei-Mirza ca amintire a tatălui său care a fost Bei, Domn, şi aşă s'au numit de atunci încoace şi moştenitorii lui. Astfel fiind lucrurile, Dimitrie Cantemir, care s'a răsvrătit pe vremea războiului dela Prut dintre Petru cel Mare, împăratul Rusiei, şi Sultanul Ahmet al IV-lea, scrie în Istoria Turcilor (tom. 3, pag. 494), că tatăl său Constantin ar fi auzit dela unul din moştenitorii lui Bei-Mirza, cum că cu prilejul răscoalei pomenitului Mirza Cantemir, în urma cruzimii arătate de Tătari faţă de neamul Cantemireştilor, unul din aceştia fugind din Crâm şi-a găsit adăpost la Domnul de atunci al Moldovii, şi creştinându-se, a fost obârşia neamului Cantemireştilor creştini prin naşterea lui Teodor Cantemir, tatăl acestui Domn Constantin Cantemir. Acestea spune el, dar altfel merge svonul pe la Moldoveni. Căci în vremea când eu am petrecut pe la ei în anul mântuirii 1725 şi a doua oară în anul 1765, am auzit pe la boierii Moldoveni vrednici de credinţă, că un Mirza dintre Cantemirii Tătari aveà herghelia lui pe pământul Moldovei, precum e obiceiul la Tătari, cari fac aceasta chiar cu sila, iar pentru cercetarea herghelei aveà un herghelegiu localnic, unul din Moldovenii ţărani, om de rând.

Ţăranii localnici, spre deosebirea de ceilalţi herghelegii, îl numiau pe acesta herghelegiu al lui Cantemir (aceşti herghelegii Moldoveni se deosebiau de ceilalţi ţărani Moldoveni ca fiind în slujba Tătarilor; căci Domnii făcând pe plac stăpânitorilor Tătari nu luau dări dela herghelegii; deci, nefiind supuşi la dare, erau întru câtva mai fericiţi decât ceilalţi ţărani Moldoveni). Această numire întâmplătoare după trecere de vreme întărindu-se s'a prefăcut în nume şi herghelegiul nu s'a chemat simplu Teodor, ci Teodor Cantemir. Când acesta fu omorît la Vuţac din partea Tătarilor, poate de însuşi aga lui, din pricină că a lipsit odată dela slujbă ori că ar fi furat dobitoacele herghelei, fiul său însuşindu-şi numele de Cantemir şi numindu-se Constantin Cantemir, a fugit în Polonia de frica Tătarilor şi a intrat în serviciul militar al Polonilor sub regele Poloniei Ladislav şi a petrecut 17 ani în tabăra acestuia. Şi mai târziu pe vremea regelui Polonici, Cazimir, a luat parte şi la războiul dat de Polonezi împotriva Sue-

zilor, unde pentru isprăvile lui a fost cinstit de el cu slujba de colonel. După isprăvirea războiului el s'a alipit pe lângă Domnul Munteniei Grigorie Ghica, de către care a fost făcut ceauș spătăresc. Pe acesta l-a părăsit înainte de a se fi aliat cu Germanii și s'a alipit pe lângă Domnul Moldovei Eustatie Dubija, și s'a făcut din partea lui vornic la Bârlad. După Dabija, Domn al Moldovii se face Duca, iar Cantemir aveà aceeaș dregătorie. Lui Duca el i-a adus multe servicii când cu răsvrătirea Moldovenilor împotriva lui și chiar răsvrătirea a năbușit-o el, pentru care servicii Duca, drept mulțumire, l-a cinstit cu slujba de mare clucer, adică supraveghetor al muniților în tabără; iar când sultanul Mehmet al IV-lea s'a oștit împotriva Cameniței, el erà călăuză, adică conducător al oștirii aliate a Moldovenilor.

După mazilirea lui Duca, Petriceicu care a domnit după el îl aveà în aceleași slujbe. Atunci el a scăpat pe concubinele Sultanului de primejdia în care ele s'au găsit, că erà cât pe aci să fie prinse din partea Leșilor. Pentru aceasta a fost lăudat de către Câslar-Aga, și Vizirul de atunci i-a făgăduit că are să-l facă Domn al Moldovei. Petriceicu se răsvrătește și se dă în partea Leșilor; Dimitrie Cantacuzino, care a fost Domn după dânsul, îl cinstià pe Cantemir, prin care el câștigà dragostea și supunerea boierilor Moldoveni. Deci l-a făcut serdar, adică general, care apără ținuturile Moldovei, cele dintre Prut și Nistru, adică Lăpușna, Orheiu și Soroca. Când fu mazilit Cantacuzino și Duca s'a făcut a doua oară Domn, Cantemir erà iar serdar. Insă Duca pizmuind pe Cantemir, a fost de vină, după supărările ce i-a adus, ca el să plece din Moldova și să se puie în slujba lui Șerban Cantacuzino, Domnul Munteniei. Dar Duca fiind robit de către Ruși, Cantemir a venit din nou în Moldova într'a doua domnie a lui Dimitrie Cantacuzino, și aici bate pe Leși cu multă bărbăție.

Și Dimitrie, prinzând pizmă pe Cantemir, umblă să-l omoare întâiu pe ascuns, apoi și fățiș; chiar a făgăduit treizeci de pungi serascherului Suleiman-Pașa Ainagi ca să-l ucidă. Dar serascherul ca om cinstit îi dă de știre lui Cantemir de fuge iar în Muntenia. Și serascherul, încredințat de nedreptatea lui Dimitrie, îl scoate pe acesta din Domnia Moldovii și pune pe scaun în anul 1684 pe Constantin Cantemir, pe care Dimitrie voià să-l răpuie. Cantemir trimite la Constantinopole ca ostatici pe fiul său Antioh și pe femeia sa și alți șase feciori de boieri moldoveni, ca să nu facă și el vreodată ceea ce făcuse înaintașul său Petreceicu.

Bănueala serascherului s'a adeverit, căci Constantin Cantemir, fiind de două ori chemat cu stăruință și cu cinste din partea regelui Poloniei Ioan Subieschi, ca să se răscoale în potriva Turcilor și să se alieze cu Leșii, n'a putut să facă aceasta din pricina pomeniților ostatici, nu cumva aceștia să-și piardă viața în Constantinopole. Ba mai mult încă: în vremea războiului cu Leșii, care s'a dat de către Turci la satul numit Voia de pe lângă Prut în Moldova, Cantemir s'a însemnat foarte mult luptând cu Leșii și dobărînd cele dintâi cete, și a doua oară sub serascherul Buicli Mustafa-Pașa, când Leșii prădau Moldova în chip de plâns, el omoară ca la vreo 4.000, spânzură, arde, pune în țeapă pe mulți din ei în anul 1686; și prin aceasta a câștigat favorul curții turcești, prin care neîntrerupt până la moarte s'a bucurat de domnia asupra Moldovenilor. El a domnit opt ani și trei luni și a murit în anul 1693, Martie 23, după ce din porunca Sultanului a răscumpărat cu răsplată mare — după șase ani de robie dela războiul întâmplat la orașele Gran sau Strigoniu în 1680—pe Mustafa-Pașa bostangibașul și pe Ali-Pașa, cari se întorceau dela Leși (în urma despresurării orașului Viena din partea Turcilor). Dânșii întorcându-se, unul, bostangibașul Mustafa-Pașa, s'a făcut apoi caimacam în Constantinopole; iar celălalt, Ali-Pașa domnitor în Siria, la Laodicea și Tripolis. Cantemir murind în domnie a lăsat doi fii, pe Antioh, de care am amintit, și pe Dimitrie, și două fete, pe Roxana și pe Elisaveta. La moarte, chemând pe boieri,

le-a spus să aleagă pe unul ca Domn. Dânșii au ales ca atare pe al doilea, pe Dimitrie, care a luat mai târziu de soție pe Casandra, fica lui Șerban Cantacuzino, Domn al Munteniei. Curtea otomană n'a primit alegerea și a orânduit ca Domn al Moldovei pe pomenitul Constantin Duca, om învățat, dar lipsit de spirit politic. Deci Dimitrie venind la Constantinopole, locuià împreună cu frate-său Antioh, care în anul 1700 se face Domn al Moldovei, dar fiind detronat, a venit la Constantinopole, când a doua oară Voevod s'a făcut acelaș Constantin; după mazilirea acestuia, i-a luat locul Mihail Racoviță. In sfârșit moare și Antioh lăsând trei fii, dintre cari cel mai bătrân, Ioan, a murit, iar ceilalți doi, Constantin și Dimitrașcu, au fugit la Ruși.

Ghica Arnăutul, născut în anul 1624 în satul Kiopruli, a venit la Constantinopole când erà flăcău împreună cu un alt flăcău arnăut care intrând în slujba unui agă Turc și turcindu-se și fiind orânduit în ogeacul bostangiilor, a ajuns după trecere de vreme hasekiu și la urmă bostangibaș sub Sultanul Murat al III-lea, care a împărățit dela anul 1572 până la anul 1595. Și a ajutat pe creștini în cearta ce aveau cu Armenii pentru locașurile sfinte din Ierusalim (vezi Dositeiu în «Despre patriarhii Ierusalimului», Cartea a 12-a, cap. 1 și 5, pag. 1185). Dar despre acestea mai târziu; iar Ghica, tovarășul său de drum, venind în Constantinopole s'a pus în slujba unor creștini, la urmă și în slujba capuchehaelii Domnului Moldovei Vasilie Vodă, la care s'a făcut și portar. Și când a murit el, fiul său Gheorghe Ghica din portar s'a făcut capuchehaia al Domnului Moldovei Ștefan Vurdusu, care a scos din domnie pe Vasilie Vodă, după alții al lui Ștefan Gheorghe, fiul logofătului Dumitrașcu, apoi și dregător în Iași. Acesta răsvrătindu-se, el se face Domn în locul lui în anul 1658, și după trei ani de domnie acolo se face Voevod în Ungrovlahia. Apoi fiul său Grigorie Ghica petrecând în Constantinopole lucrează ca să câștige pentru sine domnia Munteniei aducând înaintea Vizirului o mulțime de învinuiri tatălui său și defăimându-l că e nepriceput în domnie ca fiind foarte bătrân și cu totul lipsit de minte. Și prin aceasta el se face singurul vinovat la detronarea tatălui său, și așà ajunge Domn al Munteniei, după trădarea tatălui său, Grigorie Ghica, în anul 1661. El s'a răsvrătit de două ori în potriva împăratului turcesc Sultanul Mehmet al II-lea și s'a împăcat de două ori cu el și întâiu s'a răsvrătit pe vremea când s'a bătut cu Germanii Vizirul Ahmet-Paşa Kiopruli în războiul dela Sankt-Gothard, cum îi zic Germanii, și a fost înfrânt în anul 1664, iar Grigorie s'a alăturat la învingător. Apoi învoindu-se cu Poarta otomană și ajungând iară Domn al Munteniei, se răscoală a doua oară în potriva Sultanului în războiul cu Leșii ce s'a dat pe lângă Hotin (vezi anul 1673), și se alătură la Leși, cu toate că Turcii aveau în Constantinopole ca ostatici pe femeiea și pe copiii lui. După dânsul, Domn al Munteniei se face Duca, căci Grigorie Ghica trecând prin Polonia, își caută adăpost la Cesarul Germanilor Leopold întâiul, care l-a făcut pe el principe al imperiului. Dar fiindcă miniștrii Cesarului nu mulțumiau gândurile lui, el s'a hotărît să se împace cu Poarta otomană. Deci scrie lui Panait Nicosios rugându-l să îndemne Poarta să-l ierte. Aceasta i-a răspuns că va fi iertat fără îndoeală, dacă va veni singur și va cere iertare dela Sultanul.

Deci Grigorie Ghica, primind această scrisoare, cere voie din partea Cesarului ca să se întoarcă acasă și neputând a o dobândi, se preface, că are de gând să-și petreacă restul vieții în Germania și să se facă papistaș, dacă Papa i-ar da voie să iea altă femeie în căsătorie, căci femeia dintâi îi trăià în Constantinopole. Ceasrul mulțumit de acestea, îi dă *salbo-condoto* și scrisori de recomondație către Papa Inocenție al 11-lea. Ducându-se dar la Roma Grigorie Ghica și sărutând piciorul Papei, primește voie dela el după cererea lui și s'a căsătorit și cu a doua femeie, deși trăià încă cea dintâi și pe față lepădându-se de ortodoxie, se face papistaș. Apoi scornind că o fe-

meie nobilă din Justinianii din Veneţia îl primeşte ca bărbat, şi arătând Papei o scrisoare plăsmuită cu privire la aceasta, a căpătat voie dela dânsul să plece din Roma cu scrisori de recomandaţie către aristocraţia din Veneţia. Deci ducându-se şi pregătindu-se trei luni pentru nuntă, într'una din zile îşi schimbă hainele şi intră într'o corabie chipriotă şi vine la Constantinopole, după ce a înşelat şi pe Cesar şi pe Papa şi pe Veneţieni. Sosind aici se ascunde în casa prietenului său Panait Nicosios, până când a dobândit iertarea Sultanului şi libertate şi amnestie, iertându-i-se greşelile din trecut. Iese în vileag şi-şi capătă femeia şi copiii, şi i s'au înapoiat toate averile mişcătoare şi nemişcătoare şi i s'a dat făgădueala, că după două trei luni va fi ridicat la aceeaş domnie a Munteniei; dar moare după patruzeci de zile, după unii de otravă, după alţii de emoroide. El însuş înainte de a muri s'a plâns de doctorul Timoni că l-ar fi otrăvit, fiind acesta cumpărat cu bani din partea Cantacuziniştilor. Pe fiul lui, anume Mateiu, l-a făcut ginere Alexandru Exaporitul cu fata lui Roxanda, cu care a născut pe dragomanul Grigorie, care a fost Domn al Moldovlahiei şi al Ungrovlahiei, şi pe Alexandru, care s'a făcut dragoman după fratele-i Grigorie şi a fost omorît sub Sultanul Mahmut de către Vizirul Hagi-Ahmet-Pasa.

Andreiu Cornaros, Grec din Creta, a fost luat în robie de către Turci sub Vizirul Mustafa-Paşa Kiopruloglu. Prin ştiinţa lui arhitectonică el a întărit cu ziduri Belgradul şi Timişoara. Asemenea a făcut să treacă râul Peti prin mijlocul Timişoarei canalizându-l. Lucrarea aceasta fusese întreprinsă de mulţi matematici dinaintea lui, dar ei n'au putut să ajungă la capăt. Şi prin această lucrare s'a nemurit numele lui Andreiu, din pricina marei trebuinţe şi nevoi de ape, de care suferiau în toiul verii locuitorii din Timişoara. Pentru aceasta Sultanul i-a dat o leafă anuală de 4.000 de groşi, care s'a dat până la moartea lui.

Scarlat Seigi eră cunoscut Sultanului Mehmet al IV-lea şi mergând la Ierusalim pentru a se închină, aveà hatişerif pentru a intră în templu. Prin mijlocirea lui părinţii din Ierusalim au ridicat un zid, care eră înaintea bisericii Sfântului Constantin. El eră şi suruccibaşul împărăţiei. Domnul Munteniei, Mateiu Basarab, aveà duşmănie cu Domnul Moldovei, Vasilie Vodă. Amândoi căutau să-şi facă rău unul altuia, dar nu izbutiau nimic, căci amândoi dedeau daruri cu grămada la Turci, deci ei nu făceau alta decât îşi stricau sieşi şi se sărăciau. Scarlat ajută pe Vasilie Vodă, şi, fiindcă eră ascultat pe lângă Vizir, strică mult lui Mateiu Vodă şi-l stingheriă în trebile lui. Când i-a murit soţia, Mateiu a cerut de nevastă pe fata lui Scarlat, Ruxanda, ca să puie mâna pe el prin înrudire — ceeace ce a putut s'o facă prin dare de mulţi bani. Scarlat s'a învoit şi s'a serbat logodna. După aceea Ruxanda a suferit de vărsat şi şi-a pierdut un ochiu. Scarlat a ascuns întâmplarea aceasta; logodnicul a trimis alaiu mare şi a cerut ca mireasa să-i fie trimisă la Târgovişte. Scarlat a trimis-o povăţuind-o să nu-şi arate nimănui obrazul, decât numai după săvârşirea nunţii, căci a crezut că, după facerea nunţii, Mateiu Vodă va opri la el pe mireasă, chiar fiind chioară. Când ea a sosit în Târgovişte, a fost mult îndemnată ca să se arate măcar boiereselor, şi deşi n'a vrut, Mateiu a luat-o în căsătorie. După săvârşirea tainei, Mateiu Vodă intrând singur în odaie i-a ridicat vălul de pe obraz şi văzând-o cu un ochiu şi cu faţa stricată de vărsat, numai decât o trimete la gazda ei dintâiu, apoi la tatăl ei împreună cu zestrea pe care o aduceà laolaltă cu darurile ce se obişnuesc la nuntă şi cari erau în preţ de 150 de pungi. Faţă de aceasta Scarlat a fost jignit de moarte şi gândià să-şi răsbune pentru dispreţul ce i se făcuse. Dar n'a putut să facă nimic, deoarece a fost asasinat de către ieniceri din îndemnul Domnului Vasilie Vodă, care a pus la cale aceasta pentru înrudirea ce se făcuse între Mateiu şi Scarlat. Ruxanda, orfană şi foarte bogată, petreceà în Fanar. Tinerii nobili bogaţi, cari căutau frumuseţa mai mult decât

avuția, nu o voiau; pe de altă parte și dânsa, ca fiind fica unui om foarte bogat și vestit, nu primiă tineri de neam prost și de rând. Deci după ce au trecut așà ani mulți, unul Pandele Mavrocordat din Hio, de neam nobil, dar foarte sărac (pentru care lucru umblând pe la casele din Fanar vindeà din Hio), tânăr frumos și stăpânul unei grădini cu turn în Hio (prin cari lucruri se arătà în Hio obârșia dela străbuni și prin urmare nobleța), a zăpăcit pe Ruxanda pe când vindeà la slujnicele ei. Ea îndrăgindu-se de dânsul, fără a cere sfatul nimănui, l-a luat de bărbat și s'a cununat cu el pe ascuns în casa ei. Pandele a avut doi copii: pe Alexandru și pe Ioan. Acest din urmă fiind un om slab de minte, n'a putut să înainteze nici în învățătură, nici în politică. Deci trăind ca particular, a murit lăsând doi moștenitori, pe Constantin și pe Scarlat, ca și tatăl lor rămași necunoscuți pentru slăbiciunea minții. Iar al doilea fiu al lui Pandele, Alexandru, fiind de doisprezece ani, a plecat la Pavia unde a studiat cu izbândă 14 ani și fiind premiat în filozofie și medicină, s'a întors la Constantinopole și le predà în școala publică de pe lângă Patriarhie. Dar nefiindu-i destulă leafa dela școală, practicà și medicina pe la Turci și când erà întrebat de ei al cui fiu este, el răspundeà că este al *surugiului* Scarlat, căci tatăl său erà necunoscut de ei, din care pricină s'a numit Scarlatoglu. Dar deoarece nu erà de treabă și nu aveà câștig dela medicină, mama lui l-a pus în slujba lui Panait Nicosios, ca să fie pedepsit de el și așà s'a făcut secretarul acestuia. Când Panait Nicosios, dragomanul Porții, a murit, Vizirul de atunci, Fazil Ahmet-Pașa Kiupruloglu l-a numit pe el dragoman al Porții în anul mântuirii 1674, căci îi erà cunoscut ca secretar al lui Nicosios și pe timp de 30 de ani, cât acesta a fost dragoman al Porții, el a trecut prin multe întâmplări ale norocului. Căci după omorul Vizirului Kara-Mustafa-Pașa, el a fost aruncat în temniță de către Kara-Ibraim-Pașa, moștenitorul lui, și a fost despoiat de toate averile lui, iar în locu-i ca dragoman al Porțit a fost numit un Turc cu numele de Sefer-Aga. In închisoare a compus «Judaicele». Dar scos din închisoare de către acelaș Kara-Ibraim-Pașa și făcându-se iar dragoman, a început a se îmbogăți. Vizirul Kiopruloglu Mustafa-Pașa nu puteà să-l sufere, pe când el erà trimis ca sol la Viena, și ar fi fost pedepsit, dacă, știindu-și dinainte pieirea, nu s'ar fi rugat mult de Cesarul Leopold ca să-l oprească în Viena. A găsit multe cuvinte ca să-și amâne întorsul și în vremea asta Mustafa-Pașa fiind omorît, el a scăpat de primejdia vieții. Intorcându-se la Constantinopole cu Zulfikiar-Efendi și cu viclenie dând făgăduieli la tratativele de pace din Carlovitz, a fost foarte mult cinstit de către Turci și s'a învrednicit să capete un titlu nou, titlul de *mahrem-esrar* (pe care dânsul l-a tălmăcit, cu *Exaporitul*, adecă sfetnic de taină). El s'a mai învrednicit și de cinstea domnească, ca Voevod al Munteniei sau, după alții, al Moldovei, cu iscălitura de «*prea luminatul*» Dar și Cesarul Leopold în diploma sa îl numește «*Alexandru cel din neamul nobil a lui Scarlat*».

Vizirul Dalban Mustafa-Pașa, vrând a desființà pacea din Carlovitz, erà să omoare pe Alexandru, dacă n'ar fi fost omorît el în urma încurcăturilor stârnite de muftiul Vanli Feizullah-Efendi. Cei cari se răsvrătiseră în potriva Sultanului Mustafa al II-lea cereau pe lângă alții și pe Mavrocordat ca să-l ucidă; dar el și-a găsit mântuirea fugind pe furiș la Sozopolis (unde nici Sultanul nu-i știà locul de adăpostire), înainte ca cei răsculați să ocupe Andrianopolea. După înnăbușirea răscoalei din partea Sultanului Ahmet al III lea, Alexandru cu fiul său Nicolae a venit iar la Constantinopole, îmbrăcat călugărește spre a nu-i cunoaște nimeni. Apoi a înaintat iar sub Sultanul Ahmet și a murit în mărire la anul 1709 lăsând doi fii, pe Nicolae și pe Ioan, și două fete, pe Roxanda și pe Elena. Pe când Alexandru erà la Carlovitz, Nicolae erà dragoman al Curții otomane. Apoi s'a făcut Domn al Moldovei, pe urmă și al Mun-

teniei și a murit în Muntenia pe vremea domniei lăsând doi fii, pe Constantin și pe Ioan. Acest din urmă după trecere de vreme a domnit în Moldova, odată în anul 1743, și detronat fiind în necinste și încărcat de datorii, nu a mai ajuns de atunci niciodată Domn și a murit plin de datorii și lipsit de cinste în anul mântuirii 1765. Iar Constantin, care s'a făcut Domn al Munteniei îndată după moartea tatălui său, de nouă ori a fost mazilit și a domnit de nouă ori până acum, când ca Domn al Munteniei, când ca Domn al Moldovei, căci a fost om mare prin ascuțimea și adâncimea minții și a avut mare renume atât pe la Turci cât și la autoritățile europene, ca unul ce adusese împărăției mari servicii atât în războaie cât și în pace.

Dar din pricina pizmei firești și a răutății și a lăcomiei unora din boierii lui, a intrat în datorii mari, el care pe mulți alții îmbogățise peste măsură și pe nedrept de două ori a căzut din domnie din pricina ticăloșiei și a hoției miniștrilor Curții sale precum și a neînțelegerilor dintre dânșii și a fost părăsit de către cei ce altădată văzuseră bine dela dânsul și mai că-și pierduse întâia vază pe lângă cei în drept. Trebue să mai adăogăm și aceasta: Pe când Alexandru era școlar în Padua, a fost înaintat în slujba de *sindic* (asta e întâiul între școlari și judecător al lor). Când odată un școlar a greșit și a fost închis de către *podesta* (astfel se numește prefectul, care e un nobil venețian și Domn al Paviei din partea aristrocrației), Alexandru a cerut ca școlarul să fie trimis înapoi la el, ca fiind fără de vină pus în închisoare, și a adăogat că pentru greșeala lui va fi pedepsit de dânsul cu orice pedeapsă va fi găsit de cuviință podesta. Dar acesta neascultându-l, Alexandru s'a dus la el și după vorbele ce au schimbat între dânșii l-a omorît cu pistolul; apoi a fugit repede din Pavia căutându-și mântuirea în ținuturile altei împărății. Și fiindcă Venețienii au scris la regatele vecine cerând ca Alexandru să fie prins ori unde va fi găsit, pentru marea greșeală ce a făcut, omorînd adecă pe un reprezentant al aristrocrației, Alexandru de teamă și-a schimbat portul și a ajuns la Neapole, unde, în lipsă de bani și de hrană, s'a pus în slujbă la unul din boierii de acolo, la care s'a făcut comis. Acolo, în grajd, după cuvenita îngrijire a cailor, în vreme de răgaz se îndeletnicià cu scrierea unei lucrări în limba latină despre circulația sângelui. Din întâmplare într'o zi stăpânul său intrând în grajd ca să-și vază caii și văzând scrierea lui și aflând că este a lui Alexandru, l-a întrebat pe el, cine este și ce legătură are grajdul cu științele? Dânsul după multă stăruință, fiind silit, i-a mărturisit pe ascuns (după ce l-a făcut să jure că nu-l va predà), că este ucigătorul podestei și s'a rugat de el ca să-l trimită în patria lui. Boierul acela l-a ascultat și i-a dăruit pentru călătorie o sută de galbeni de aur. Pe lângă pomenita scriere Alexandru a scris și «Judiacele» când a stat în închisoare sub Vizirul Kara-Ibraim-Pașa. A mai lucrat și o gramatică cu titlul de frunte «A Exaporitului»; asemenea și o carte de morală și epistole multe și altele. Iar fiul său Nicolae Vodă a scris cartea «Despre datorii», cu toate că după unii această lucrare e a mitropolitului de atunci al Dristrei. Dela Nicolae se păstrează multe epistole.

Dimitrie Cantemir, fiul lui Constantin Vodă Cantemir și fratele lui Antioh, s'a născut în anul mântuirii 1673, Octomvrie 27, pe când tatăl său era încă serdar. Când Constantin Cantemir a ajuns Domnul Moldovei în anul 1685, a trimis după 3 ani la Constantinopole pe Dimitrie în locul fiului său care, precum am zis, era ostatic acolo, pentru ca Antioh să vie la Iași să-l vadă tatăl său, în anul 1687. Brâncoveanu fiind dușman lui Cantemir, a făcut cunoscut Curții otomane, că Dimitrie nu este fiul lui Constantin Cantemir, ci un alt tânăr prefăcut ca al lui, anume trimis de Cantemir ca să înșele împărăția și să scape de acolo pe adevăratul său fiu Antioh. Deci Vizirul chemând la sine pe Dimitrie și văzându-l a cunoscut adevărul. Petrecând dară Dimitrie în Constantinopole până la anul 1691, se dedă la învățătura limbii turcești și a

muzicii în vreme de opt luni. Învață filozofia dela Iacov Iacumi Moraitul, profesor la școala filozofică din Constantinopole, precum și filozofia după sistemul lui Thales din partea lui Meletie al Artei, apoi mitropolit al Atenei, și întâiele începuturi de filozofie dela Eremia Cacavela, monah din Creta și predicator al Tronului Ecumenic. Zidește un palat la Sangeaklar-Iokusu, lângă biserica lui Muhliu, palat pe care începuse înainte a-l zidi socrul său Șerban Vodă Cantacuzino. Și după ce a cheltuit 35 de mii de groși pentru clădire, lucrarea a fost oprită pe loc, deoarece avea vederea îndreptată spre Serai, spre așă numitul Ainali-Kavak și Tersană-serai. Dar Dimitrie Cantemir prin mijlocirea Vizirului Ali-Pașa și-a luat voie din partea sultanului Ahmet al IV-lea și și-a gătit clădirea cu grădinile lui. Dar abiă a isprăvit-o și a fost silit s'o părăsească, fiind făcut Domn al Moldovei. Dar mai mult decât toate a studiat muzica, ocupându-se 15 ani, dela diferiți dascăli hanendéle și cazendéle. Și cazendéle erau: Hafiz Kiomur, Memi Aga Buhurgioglu, Kiuciuk-Muezin și Tespihizi-Emir; iar hanendéle erau: Kemani-Ahmed, creștinul Angheli, evreul Celebosi, dervișul Osman Kusungioglu, Senek-Mehmed Tesgioglu, Mehmed-Celebi Bardakci și Kampos Mehmed-Aga. Toți aceștia erau școlarii lui Osman-Efendi care, având cunoștințele începătoare dela Husein, reînnoise, sub Sultanul Mehmet al IV-lea muzica care eră părăsită și a adus-o la mare înflorire (vezi cartea a 11-a a noastră, anul 1514). Iar Dimitrie Cantemir atât de mult a înaintat în cunoștința muzicei, încât teoria și practica ei a predat-o și la alți mulți, între cari și Eupraioti Ralachi și Daut-Ismail-Efendi, privighetor la visteria împărăției și haznatarul Latif-Bei, și el cel dintâiu a alcătuit semnele muzicii turcești spre înțelegerea și urmarea sunetelor, metodă necunoscută Turcilor și născocită de Cantemir. A scris turcește și un memoriu despre muzică și l-a închinat Sultanului Ahmet al IV-lea; prin acest memoriu se dovedește, că muzica turcească e mai dăsăvârșită decât cea din Europa ca măsuri și ca raporturi de sunete, dar atât de grea de înțeles, încât abiă dacă în toată Constantinopolea între atâția muzicanți se găsesc trei sau patru oameni cari să cunoască adânc principiile și plăcerile acestui meșteșug. Foarte anevoiasă e în muzica turcească priceperea tuturor părților vocale, ceeace Arabii numesc terkip. Hogea-Musicar zice cu Ptolomeu, că aceste părți sunt nenumărate și nesfârșită e compunerea sunetelor. Turcii erau fără știință la început, câtă vreme adică împărații lor nu se gândiau la altceva decât la întinderea hotarelor împărăției lor; dar după aceasta, artele, cari sunt rodul obișnuit al păcii, au început să le fie plăcute și astăzi buna creștere domnește atât de mult la cei mai mulți dintre ei, încât nu se mai arată nici un semn de vechea lor neștiință. Dimitrie a alcătuit multe compoziții muzicale, ca bunăoară pestrefuri și pestale, cari se bucură de multă cinste până acuma la Turci. Dar despre acestea mai târziu. Acum petrecând la Constantinopole până la anul 1691, el a fost chemat de tatăl său la Iași și în locul lui a fost trimis ca ostatic pomenitul Antioh. Pe când serascherul Dalban a împresurat Soroca în 1692, Dimitrie s'a dus cu tatăl său la el și a fost foarte mult lăudat de serascher.

In anul 1693, când, cum am spus, a murit Domnul și tatăl său și alegerea lui pentru domniei n'a fost încuviințată, el a venit la Constantinopole unde trăiă locuind împreună cu fratele său Antioh. Insoțește pe Turci în 1697 la vestitul războiu dela Zenta, apoi vine la Constantinopole, îl prigonește Brâncovcanul și îi face ferman de surgun. Aflând Dimitrie despre aceasta, se ascunde în casa unui prieten Turc, vreme de 40 de zile, după care dobândindu-și libertatea, petrece iar acasă și se dă la învățătură. Fratele lui se face Domn al Moldovei în anul 1700; se duce cu el la Iași și iea de femeie pe Casandra, fata lui Șerban Vodă Cantacuzino, fostul Domn al Munteniei. Peste puțină vreme Antioh e scos din domnie și Dimitrie vine iar a treia oară la Constantinopole cu frate-său Antioh Vodă; își urmează studiile, cumpără la Ortachioi

cu 25.000 groşi dela Iusuf-Efendi, fiul directorului dela arsenal, vila fratelui acestuia, a lui Cerkez Mehmet-Paşa, fost Vizir sub Sultanul Murat al IV-lea, vilă ce o are astăzi sora Sultanului Mustafa, care locueşte la Zeirek. Face şi a doua oară Domn al Moldovii pe fratele său Antioh. Aveă relaţii cu Ibraim-Paşa, care fusese hasnatar Vizirului Kara-Mustafa-Paşa cel ce împresurase Viena. Petrece la Constantinopole până la anul 1710, în care an, cu prilejul războiului ce hotărîse Sultanul Ahmet să facă cu Ruşii, hatmanul Mazepa părăşte la curtea otomană pe Brâncoveanu ca având înţelegere cu Petru cel Mare. Deci Sultanul Ahmet spune Hanului să prindă pe Brâncoveanu care eră puternic. Hanul sfătueşte să fie prins de către Domnul Moldovei, şi fiindcă Neculai Mavrocordat, care domniă asupra ei, n'a părut bun de o asemenea treabă ca un om care, ce-i drept, eră învăţat dar nedestoinic la războiu, propune ca domn pe Dimitrie Cantemir, care eră om încercat în ale războiului. Deci în Noemvrie îl îmbracă pe el cu caftan şi-i porunceşte Sultanul să puie mâna pe Brâncoveanu, prefăcându-se că-i prieten cu el, sau cu alt mijloc cu care-l va puteă prinde, şi să-l trimită la Constantinopole, viu sau mort. I se făgăduieşte ca răsplată domnia Munteniei şi să aleagă pe altul ca Domn al Moldovei cu învoirea Porţii, iar Muntenia s'o stăpânească el şi neamul său pentru totdeauna. Şi i se mai spune, că până când domneşte asupra Moldovei, nu va plăti nici un peşcheş şi nici o altă dare. Porunceşte Hanului să-i dea oştire câtă ar vrea când îi va cere. Sultanul îi dă lui 20.000 de pungi de cheltueală de drum şi porunceşte să nu plătească nici bani împărăteşti pentru *tevizihat*, nici peşcheşul regialilor după *tezrifat*. Abiă a sosit Cantemir în Moldova şi îi scrie chehaiaua să zidească un pod peste Saxa şi să trimită peşcheşul de domnie Sultanului, Vizirului, lui şi celorlalţi paşi după tezrifat. Dimitrie Cantemir, supărat de aceasta, hotăreşte să treacă în partea lui Petru cel Mare (vezi restul pe anul 1710). După plecarea lui cu Petru în Rusia, casele lui au fost confiscate şi manuscrisele şi cărţile lui le-a luat marele dragoman Ioan Mavrocordat ducându-se în Moldova cu boieri moldoveni.

Samuil, patriarhul Alexandriei, urmaşul pomenitului Gherasim, Cretanul, om învăţat şi el.

Cosma Patmios, din Pisidia, urmaş al lui Samuil, învăţat şi el, dar foarte sărac şi plin de datorii. A murit în Egipet, pe când eu eram acolo cu Raib-Paşa.

Mateiu Andrioti, urmaşul său de doi ani. El eră African şi venind la Bucureşti sub domnul Constantin Mavrocordat, a ajuns prin mijlocirea acestuia, patriarh al Alexandriei, făcându-se mutarea lui dela Bucureşti. Ducându-se în Egipet a fost primit prin mine de către Domnul Egiptului Raib-Paşa ca nimeni altul din înaintaşii lui la întâlnirea obişnuită cu guvernatorul Egiptului, şi în sfârşit făcându-l să încalece pe un armăsar ales, l-a trimis la Patriarhie având în frunte pe satârii Paşei şi nu călare pe măgar, precum făceau după obiceiul ţerii cu predecesorii lui ceilalţi guvernatori ai Egiptului. Apoi chir Mateiu, în anul 1750, a primit scrisori dela Isus, regele Etiopiei numită acum Habesia, şi dela muma lui Marta, în cari scrisori scriă că a bătut pe regele vecin de altă credinţă şi are de gând să se ducă să lovească şi să supuie Ierusalimul şi să iea sfântul Mormânt, şi-l rugă să-i trimită un învăţător vrednic, şi dacă se poate un arhiereu, ca să-l înveţe credinţa dreaptă a bisericii răsăritene, precum şi cărţile numite faptele soboarelor. Deci chir Mateiu trimise ca învăţător pe ieromonahul Stefan din insula Sifnos şi pe doctorul filozof Sisinios Moraiti şi cinci tineri; mai trimise şi un tetravanghel mic de argint şi metanii de chihlimbar bun, gros şi curat. Dânşii sosiră acolo şi se întâlniră cu regele şi fură bine primiţi, dar peste puţin muri regele, iar fiul acestuia, moştenitorul, nu fu asemenea tatălui său. Sisinios a murit, iar Stefan fu trimis de către un boier la un sat al acestuia şi acolo a înfiinţat o şcoală. Dar din nenorocire, prin mijlocirea demonului ce urăşte binele, această misiune alexan-

drină nu aduse nici un rod pentru ortodoxie. In vremea asta patriarhul Mateiu a plătit în Egipet datoriile înaintaşilor săi, atât cele ce erau la ogeacuri, cât şi la alte persoane de altă credinţă. A dres unele case, proprietăţi de ale Patriarhiei, dărâmate şi nelocuite şi dându-le cu chirie, a mărit veniturile scaunului său prea sărac şi încărcat de datorii. După aceea ducându-se la Rahit, a restaurat biserica ce erà într'un han de acolo. Apoi ducându-se la Alexandria, a reparat casele patriarhale ameninţate cu căderea, case cari se găsesc în biserica Sf. Sava. A reparat biserica patriarhală a S-tului Sava, a zidit spitalul de pe lângă biserică, ridicându-l aproape din temelii. Apoi mergând în Egipet şi tocmind cu plată trimise preoţi la cele trei biserici dela Tripoli din Africa, Gezair şi Tunis, ca să asculte sfânta slujbă creştinii de acolo, fie sclavi, fie negustori. Toţi creştinii oraşelor din eparhia sa, atât cei localnici cât şi străinii, văzând aceste bunătăţi ale lui, îi dedeau pomană mai multă decât predecesorilor lui. Dar din pricina marilor cheltueli ce a făcut pentru clădiri, a căzut în datorii; deci ca să scape de ele a venit la Constantinopole, unde a fost necăjit de marele eclesiarh al tronului ecumenic, profesorul Kritios, a cărui patrie erà Prusa, şi a plătit acestuia pe nedrept 5.000 de groşi, datoria predecesorului său Cosma din Pisidia. Apoi trimise la împărăteasa Rusiei Elisaveta Petrovna pe arhimandritul său Meletie, cerând prin scrisori venitul anual hotărît prin 3 hrisoave de către ţarul Rusiei Alexie Mihailovici, bunicul Elisavetei, pentru trei biserici, adică pentru patriarhia din Cairo, pentru Sfântul Gheorghe din Egipetul vechiu şi pentru patriarhia Sfântului Sava din Alexandria. Erau treizeci de ani de când nu se plătiseră aceste venituri şi se urcaseră la suma de douăzeci de pungi. Deci Elisaveta, mărimioasă, a plătit şi aceste şi a trimis în dar patriarhului 5.000 de groşi şi a dăruit arhimandritului alţi 1.000. Luând aceşti bani, el s'a întors la scaunul său şi a plătit noua sa datorie şi a preînnoit casele patriarhale din Cairo şi făcând o bibliotecă din mulţimea cărţilor prăfuite şi împrăştiate, le-a pus în mai bună orânduealâ. Pe urmă întorcându-se la Constantinopol, şi-a dat dimisia la Chipriotul Chiprianos, ce-i ziceà filozoful, după ce a cheltuit dela dânsul banii pentru hirotonii, pentru berat, pentru îmbrăcăminte şi lefile slugilor, ca şi pentru navlul şi proviziile de călătorie. După aceea a plecat la Sfântul Munte şi a locuit la mânăstirea sa, şi cu banii primiţi din Rusia a reînnoit în chip strălucit şi trainic mânăstirea Kutlumusiului. Şi de acolo (fie-i veşnică pomenirea!) a sburat cu sufletul în sălaşurile cereşti.

Silvestru, patriarh al Antiohiei, moştenitorul lui Atanasie, al cărui arhidiacon a fost, erà de fel din Chipros, om milos şi pictor. Ca oameni nesăţioşi şi lacomi, locuitorii din Halep au cerut dela Atanasie voia de a mâncà peşte Miercurea şi Vinerea. El s'a învoit în interesul bisericii, prevăzând răul ce o ameninţà. Dar Silvestru ducându-se la ei i-a afurisit odată şi de două ori pentru mâncarea de peşte şi aşà s'a făcut vinovat de trecerea la catolicism a locuitorilor din Halep şi Şam.

Gavril al Halchedonului a reînnoit din temelii biserica sfintei Eufemii din Halchedon, care erà ameninţată să cadă şi s'a făcut vestit pentru această clădire. Dar căzând în datorii s'a rugat să-l ajute patriarhul ecumenic Peroglani. Acesta când a fost de a doua oară patriarh, a scris ţarilor Rusiei, lui Ioan Alexievici şi lui Petru, cari erau fraţi, rugându-se ca să-şi arate mila împărătească ajutând biserica. A mai scris şi lui Adrian, patriarhul Rusiei, îndemnându-l să înduplece şi el pe împăraţi să miluească biserica şi s'o scape de datorii. Către ţari şi către Adrian a scris şi Gavril al Halchedonului. Scrisorile s'au trimis acestor împăraţi prin Partenie, arhidiaconul Halchedonului, împreună cu unele moaşte sfinte, pe cari însă hoţii le-au răpit pe drum. Impăraţii au răspuns patriarhului, scriind că trimit lui Gavril al Halchedonului prin arhidiaconul său blăni de samur în preţ de 150 de ruble, pe lângă 50 de galbeni de aur şi un hrisov cu o milă împărătească anuală. A scris şi Adrian, patriarhul Rusiei,

către patriarhul ecumenic, zicând că a ascultat cererea lui și că trimite prea sfințitului din Halchedon 50 de ruble cu arhidiaconul lui. Impărații au avut deasemenea milă și pentru arhidiaconul Partenie.

Meletie din Ianina, mitropolit al Atenei, scriitor de istorie bisericească și de cuvântări panegirice și didactice, a murit pe când mergeà la Constantinopole să stăruc cu scrisori ca să fie mutat din Ianina.

Filoteiu Chiprios din Chipros, vestit pentru darul la învățături.

Macarie din Patmos, diacon, școlarul profesorului de filozofie mai bine cunoscut sub numele de Iacov Iacumi, om virtuos, învățat, vestit pentru școala ce el întâiul a întemeiat-o în Patmos și în care a predat lecții fără bani. In această școală mulți s'au însemnat, s'au bucurat; ea se păstrează până astăzi. A alcătuit o carte de didahii numind-o «Trâmbița Sfântă» și alta despre retorică; ele s'au tipărit.

Metodie ieromonahul Antrachiot, profesor învățat la școala din Castoria. Se păstrează o logică a lui compusă cu bună metodă; dar fiindcă scrierea lui a părut hulitoare, a fost poftit la Constantinopole și dat în judecată din partea Sinodului, a fost osândit ca părtaș al ereziei nouă a italianului Molino, care pe lângă altele huleşte împotriva celor sfinte, zicând că totul în lume e o închipuire. Deci el singur, în anul 1720, a ars scrierile sale eretice în fața patriarhului ecumenic Ieremia.... și a lui Hrisant, patriarhul Ierusalimului. A fost depus, dar arzând cărțile și scuipându-le și blăstemându-le și cerându-și iertare și primind aceasta din partea Sinodului, s'a retras la Scopelos. A mai scris și o carte intitulată «*Păstorul oilor cuvântătoare*».

Ieroteiu din Itaca, monah, școlar al lui Macarie profesor, la școala din Smirna, cu mare spor pentru nenumărații tineri cari învățau la dânsul. El propovăduià și cuvântul lui Dumnezeu de pe amvon, dar nu spre mulțumirea lui Neofit din Leros, mitropolitul din Smirna și a lui Calinic Miconiatul, urmașul acestuia. Căci Ieroteiu, fiind om plin de virtuți, alunecà uneori la critica unor purtări cari erau poate în potriva canoanelor; nu voià să ascundă adevărul și fățărnicia, pe care n'o putcà suferi. Eu am venit în atingere cu el, când am fost de două ori în Smirna, și m'am încredințat de caracterul lui.

Iacov din Patmos, monah, școlar cum se cade al lui Macarie. Ducându-se la Sfântul Mormânt, a rămas acolo ca predicator de pe amvon și ca învățător în litere al tinerilor călugări.

Meletie ieromonoh, învățat, școlar al lui Ieroteiu, de care am vorbit, om cu virtuți.

Filoteiu Chipriotul, mitropolit al Chiprosului, cunoscut atât pentru râvna lui de a răspândi cartea, cât și pentru grija ce a avut și ostenelile ce și-a dat spre a ține turma sa neatinsă și nesupărată de obișnuitele înrâuriri rele.

Antonie Caleforos, ieromonah din Zante, a alcătuit o gramatică, a tălmăcit din italieneşte în greceşte scriptura veche și nouă cu ilustrații și le-a tipărit cu cheltucală proprie.

Balan Rizu, preot din Ianina, profesor la școala din Ianina. A scris matematici în trei volumuri, cari s'au și tipărit.

Doroteiu, ieromonah din Mitilena, școlar al lui Iacumi, om învățat, filozof, întâiul dintre acei cari la noi se numesc filozofi; a slujit multă vreme ca profesor la școala din Constantinopole, întâiu de partea literară, apoi și de filozofie.

Ioan Patusa, preot Atenian, profesor la școala elinească numită Flanginiană din Veneția. A cules dela feluriți oratori și scriitori Elini și părinți de ai Bisericii cuvântări și epistole și poezii în patru volumuri și le-a dat numele de *Enciclopedie*, foarte trebuincioasă pentru școlari din pricina rarității cărților.

Anania, diacon, muzicant și profesor la școala literelor din Constantinopole. A compus și a tipărit o gramatică despre particule, numită de el «Sufletul gramaticei», care însă e nesuferită de voluminoasă ce-i.

Neofit Moraitul, diacon, profesor la școala elinească din București. A scris și el și a tipărit o gramatică foarte mare, care scârbește prin unele chestiuni străine de gramatică ce tratează. A comentat și cuvântul lui Vasilie cel Mare despre feciorie, și a mai scris un tom mare voluminos despre canoane, care asemenea s'a tipărit.

Ghenadie, presbiter, de fel din satul Pentatihion, numit acum Pantih, din Halchedon. A fost hirotonit ca mitropolit al Halepului și fiind necăjit de către locuitorii din Halep, cari trecuseră la catolicism, la urmă după patru ani a demisionat și s'a retras la sfântul Munte, unde cercetă mânăstirile și schiturile și chiliile, dar mai cu deosebire mânăstirea Ivirilor și Hloropotamului. S'au făcut și stihuri după mărturia lui asupra minunii ce a făcut icoana Presfintei din mânăstirea ce se află aproape de Tripolis din Siria și care se numește Balamenti.

Partenie din Ianina, episcopul dela Patra veche, cunoscut pentru propășirea învățăturii. Pe vremea războiului fugind împreună cu toți arhiereii din Morea și cu unii mireni bogați, s'a dus la Crâm în anul 1777.

Gherasim din Leros, episcopul Iracliei, fu mutat din Hio la Nicea și din Nicea la Iraclia, fiind om foarte harnic și supărător la multe lucruri.

Gavrilache din Vrula, mutat din Leros la Nicomedia, iar după caterisirea și surgunirea lui a păstorit în Halchedon și după a doua caterisire tot în Nicomedia. A adus mare pagubă Bisericii Mari cu schimbările de patriarhie și cu toate întreprinderile lui îndrăznețe și prostești în afacerile laice, politice și, pe scurt vorbind, privitoare la heghemonie.

Meletie Constantinopolitul din Prusa, mutat la Nicomedia, bărbat foarte vrednic și încercat în trebile politice ale Bisericii, dar favorizând pe unii boieri și de multe ori și din încăpățânare nesocotind înțelegerea deopotrivă cu ceilalți arhierei aflători în fața locului, adeseori a făcut mult rău bisericii, neîngrijind de interesul ei și făcând pe plac unora dela curtea lui. Deci a fost trimis în eparhia lui prin hotărîrea sinodală a arhiereilor, și aceasta nu fără multă cheltueală. Neavând astâmpăr, fu surgunit la muntele Sina. In urma rugărilor făcute de unii boieri i s'a dat voie ca să se așeze în Hio. A fost deslegat de vină și i s'a dat 15 pungi pentru cheltuelile lui de atunci; i s'a hotărît din partea obștii cinci pungi de aspri pe fiecare an pentru ale traiului; și acum stă liniștit în Hio, după ce Biserica, pentru întâmpinarea prigoniriior lui și ca cheltueli de surgunire, a fost păgubită cu 250 de pungi, sumă dată de arhierei în sarcina eparhiilor lor. La urmă a venit iar la Constantinopole sub patriarhul Neofit și a dobândit din nou eparhia Nicomediei, unde trăind de atunci o viață liniștită, a murit.

Mitrofane Grigora, ieromonah, din Dodona, adică din Arghirocastro. Se păstrează dela el epistole și *Lauda Nicolianei*. A făcut și un *Teotocarion* adunând toate troparele privitoare la Născătoarea de Dumnezeu, cari se găsesc în cele douăsprezece mincie, Paracletica, Triodul și Penticostarul și cele ce nu au fost de ajuns le-a compus el. A compus canoane și celelalte la zece stinți în anul 1685. A trăit 104 de ani și a murit la 1730 în București.

Ioanichie, ieromonah din Chipros. Acesta a fost întâiul meu profesor în litere. Apoi s'a făcut proestos al bisericii lui Hristos din Galata. A predicat la biserică ani mulți și la moarte a închinat Marei Biserici biblioteca sa, care erâ destul de bogată și însemnată.

Cosma, ieromonah din Lemnos și profesor tot acolo. Fu decapitat în Lemnos

de către Turci împreună cu arhiereul Lemnosului, pe vremea războiului cu Rușii în anul 1772.

Ioan numit Ioasaf, ieromonah din Rodos, predicator. A stat peste zece ani ca învățător în Scopelos; apoi a cutreierat Sfântul Munte, Salonicul, Rodos, Hio și Smirna și ori unde se ducea, propovăduia cuvântul lui Dumnezeu. A interpretat Cântarea Cântărilor și cartea i s'a tipărit. Din Smirna veniud la Constantinopole cu patriarhul kir Procopie, a predicat la Marea Biserică. Când exarhioții mei din Livisi și Castelorizo s'au plâns de epitropul meu din Pisidia, eu i-am dat exarhia mea. Deci Biserica Mare l-a hirotonit ca arhiepiscop la Mira din Licia; prin berat împărătesc Livizi și Castelarizo s'a alăturat la această arhiepiscopie și astfel am scăpat eu de exarhie prin prefacerea acesteia în eparhie a lui. Mânăstirea Sfântului Nicolae se află pe marele uscat al Liciei în fața Castelorizului. Ca chiriarh a vrut s'o cerceteze și să-și ia venitul ce i se cuvenia pentru munca lui. A descoperit simonie. Ca om lipsit de tact politic, a afurisit pe epitropii cari erau din Castelorizo, în loc să treacă peste lucrul acesta și să caute să nu se întâmple pe viitor. Cei de acolo, obrăznicindu-se, l-au gonit rușinos de acolo. Gonit fiind a fugit la Rodos. Arhiereul din Rodos n'a putut să-l potolească și să-l împace cu eparhioții lui din Castelorizo, cu toate că le-a scris patriarhul și le-a dat sfaturi recomandându-l la dânșii. Deci el a venit la Smirna și de acolo la Constantinopole. De aici a însoțit pe Chiteon, epitropul Chiprosului, care plecă la Chipros, cu scrisorile trebuincioase de recomandare din partea patriarhului, pentru ca prin ele, Chiteon să-l împace cu eparhioții. Când au sosit acolo, au pus la cale înțelegerea și s'a pus la orândueală biserica, dar Chiteon l-a luat cu sine în Chipros, ca să predice câtăva vreme cuvântul lui Dumnezeu la locuitorii acelei insule.

Constantin Ventura din Paros, dragoman al flotei împărătești sub amiralul Ceanim-Hogea. A fost decapitat de către Vizirul Topal-Osman-Paşa din pricină că apără pe Mihail Racoviță, Domnul Munteniei, de sigur în urma pării ce i-a adus către Vizir Constantin Mavrocordat, fiul lui Nicolae Vodă, învinuindu-l că ocrotește și laudă pe Racoviță la ulemale și la alți regeali; drept care vizirul a scos pe Racoviță din domnie și l-a înlocuit cu pomenitul Constantin Mavrocordat.

Constantin Dracos, fiul lui Diamandache, care a fost feciorul unui lăptar din satul Litres aflător pe uscat lângă Constantinopole, dar nu spre mare, a slujit odinioară ca al doilea secretar al Voevodului Brâncoveanu, prin mijlocirea unor dregători turci, oameni de frunte, cari cumpărau lapte dela tatăl lui. Dracos acesta a fost vestit ca cunoscător de limba elinească, latinească și arabă. A ajuns mare logofăt pe lângă Domnul Constantin Mavrocordat, al cărui capuchehaia a fost, și a schimbat meseria bunicului său numită turcește sugi (lăptar), în nume de familie a sa și a neamului său dându-i forma de Suțu. A avut cinci copii, din cari cel dintâiu, Alexandru, a fost mare postelnic al Domnului Moldovei Mateiu Ghica și mare schevofilax al Marei Biserici a lui Hristos.

Acesta a fost denunțat prin mărturia agăi ienicerilor și a voevodului din Calata, adecă în urma plângerii înaintate de dânșii cum că are o sclavă turcoaică și o întrebuințează ca femeie a lui, fu tras în țeapă sub casa lui din Fanar din porunca Sultanului Mustafa. Al doilea fiu, Ioan Suțu, hatman sub Domnul Moldovei Mateiu Ghica, suferind de boală, a murit de mult. Al treilea fiu Nicolae, postelnic sub acelaș Domn, al Moldovei Mateiu Ghica, mai târziu al doilea capuchehaia al lui la Constantinopole și baș-capuchehaia sub Domnul Moldovei.

Ioan Calimah, fost dragoman al Porții și a doua oară baș-capuchehaia al lui Grigore Calimah, care a domnit după tatăl lui, și a treia oară baș-capuchehaia al lui Alexandru Ghica Vodă, care din dragoman a ajuns Domn al Moldovei și a patra oară

baș-capucheia în a doua domnie în Moldova a aceluiaș Grigorie Calimah, pe vremea căreia s'au întâmplat în Polonia neînțelegerile dintre disidenți și papistași și Sultanul Mustafa pentru câștigarea de nouă ținuturi, când el ca să ajungă dragoman al Porții, prin știrile ce dădeà ca din partea lui Grigorie Calimah Vodă, s'a făcut singur vinovat la izbucnirea războiului cu Rușii, după a cărui isprăvire s'a făcut și el dragoman al Porții. Apoi cu prilejul expediției și-a pus în gând să ajungă Domn, dar n'a izbutit. Domnul său Grigorie Calimah a fost mazilit, și fiind amândoi chemați la Constantinopole, au fost decapitați, ca pricinuitori ai războiului, de către acelaș Sultan Mustafa. Al doilea fiu, Mihail Suțu, postelnic odinioară și ginere al lui Ioan Vodă Calimah, s'a făcut baș-capuchehaia al lui Grigorie Calimah după ce frate-său Nicolae a ajuns dragoman. La mazilirea Domnului, el a fost închis la Cuptorul Bostangibașului ca fiind omul lui, dar a fost slobozit ca nevinovat după uciderea Domnului. Peste mai mulți ani, când s'a încheiat pacea, s'a făcut baș-capuchaia al lui Alexandru Vodă Ipsilanti, când acesta ajunge a doua oară Domn al Munteniei. Apoi după șapte ani, când a fost mazilit Ipsilanti Vodă, el s'a făcut dragoman al Porții. In acelaș an fu surgunit la Tenedos, de unde întorcându-se fără a pierde nimic și fără voia lui Ipsilanti Vodă, s'a făcut Domn al Munteniei după un an dând bani mulți, lucru neobișnuit până atunci; a fost mazilit în anul 1786, 20 Martie. Când s'a încheiat pacea între Turci și Ruși, după războiul care a izbucnit în anul 1791 sub Sultanul Abdul-Hamit, s'a făcut și a doua oară Domn al Munteniei.

Iacovache, fiul unui negustor din Hio. Erà *dil-oglan* la ambasada engleză, și luând de femeie pe fata lui Adamache Moruzi, a intrat în slujba lui Constantin Mavrocordat, Domnul Munteniei. Acesta l-a făcut cămăraș, apoi l-a trimis la Viena pentru a-i târgui argintării și acolo el a câștigat o grămadă de bani cu prețul argintăriilor. După mai multă vreme, Domnul l-a făcut postelnic și peste câți-va ani după aceea l-a făcut spătar și capuchehaia la Constantinopole. Apoi el s'a făcut capuchehaiaua lui Scarlat Ghica Vodă, Domn al Moldovei, în urmă al Munteniei. Apoi el a slujit pe Mateiu Ghica Vodă. Pe urmă s'a făcut capuchehaiaua Domnului Moldovei și ginerelui său Grigorie Ghica. Apoi s'a făcut capuchehaiaua aceluiaș ginere al său, care a domnit în Muntenia. Când acesta a fost luat prins de către Ruși pe vremea războiului de atunci, el a stat liniștit acasă, până când după încheierea păcii s'a făcut iară capuchehaia, când Grigorie Ghica a ajuns iar pe scaunul Moldovei prin ajutorul regelui Prusiei și prin mijlocirea lui pe lângă Ruși. Dar Iacovache nu a vestit pe ginerele și Domnul său despre ciuda și disprețul ce aveà Poarta față de dânsul, ci i-a scris din potrivă și așà el s'a făcut pricina că Domnul a fost înșelat și ucis și că copiii lui au fost săraciți în urma confiscării tuturor averilor și caselor sale din partea Porții. El nu voià să-i dea de știre despre starea adevărată, ca nu cumva Domnul să fugă în Rusia.

Gheorghe, fiul hirurgului *Stavrache*, s'a făcut cămăraș al lui Mihail Racoviță, Domnul Munteniei, apoi capuchehaiaua lui, apoi spătar și baș-capuchehaia al fiului acestuia Constantin Racoviță, care a fost întâiu Domn al Munteniei, apoi al Moldovei. Erà pizmaș și pornit la fire și plecat spre ură și pică — doritor să facă rău altuia și să pârască cu clevetiri și apoi să păgubească și să surgunească pe oameni. După moartea lui Constantin Racoviță, el a fost pricina că au păgubit mulți boieri munteni și greci, cari erau în slujba lui Constantin Mavrocordat, Domn al Munteniei înainte de domnia lui Constantin Racoviță; după moartea acestuia ajungând puternic pe lângă Sultanul Mustafa, a făcut Domn al Munteniei pe al treilea fiu al lui Mihaiu Vodă, pe Ștefan Racoviță și el s'a făcut baș-capuchehaiaua lui. Pe vremea acestuia a ajuns tare și aveà mare trecere pe lângă Sultanul Mustafa și s'a prea ridicat și s'a îmbogățit peste măsură. Dar pentru multele răpiri ce a făcut și hiruri ce a luat în Muntenia

prin omul său Statache Zagoreanul și Dimitrie, fiul celebiului Fotie, au fugit mulți țărani Munteni în Ungaria; aflând despre asta Sultanul Mustafa din jalba locuitorilor din Vidin, pe Ștefan Vodă l-a mazilit și l-a surgunit în Mitilena, iar pe Stavrache l-a spânzurat la poarta casei lui nouă dela Mega Reuma, casa lui a dărâmat-o și i-a confiscat toate lucrurile și banii ca la două mii de pungi. El clădise zidul cu chiliile mănăstirii Ivirilor dela Sfântul Munte și paraclisul Sfântului Gheorghe, cheltuind douăzeci de pungi. A tipărit în Lipsca două volumuri cartea teologică a lui Bryennios prin mijlocirea lui Sofronie, arhiereul Ptolemaidei. Dedeà și milă la Mega Reuma și plătià dările multor creștini săraci. Trupul lui aruncat în mare nu s'a mai găsit, pentru caro cuvânt nu se vede mormântul pe uscat.

Dimitrie Scanavi, negustor Hiot al Sultanei Asmè, sora Sultanului Hamid, și al unor Viziri și regeali, dela cari s'a îmbogățit. Plătește peste an 300 de groși, darea anuală a părinților din Capsocalivi dela Sfântul Munte. Om binevoitor, însă mânios, dar se căește îndată de obrăzniciile ce spune în mânia lui — ceeace înseamnă om nechibzuit. A fost întemnițat la cuptorul Bostangibașului îndată după moartea Sultanei, și a treia zi a fost decapitat sub cuvânt că a furat o prea mare mulțime de giuvaericalele Sultanei precum și mulți bani de ai ei; și au fost confiscate toate proprietățile și paralele și casele lui. Averea lui a fost prețuită până la zece mii de pungi.

Ștefan, fiul răposatului Constantin Basarab Brâncoveanu Cantacuzino, fu ucis și el la Vila-Kioșc în fața Sultanului Ahmet al V-lea, în aceeaș zi, înaintea uciderii tatălui său; el erà învățat și în elinește. A scris un panegiric în cinstea mucenicului Ștefan, care s'a tipărit la anul 1706.

Alexandru Lariseanul, profesor al lui Gheorghe Stavracoglu, școlar și el al pomenitului Macarie din Patmos.

Panu Maruți, din Ianina, locuitor în Veneția, fiul lui Hristodul Maruți. Doi frați, Lambru și Simeon, lăsând alți doi frați la Ianina, s'au dus la Veneția și s'au îndeletnicit cu negoțul, fiind tovarăși tustrei frații. Negoțul lor s'a întins nu numai în Morea cu *mătasa (?)* și altele, în Constantinopole și în Salonic și în toate insulele Ciclade și ale mării Egee și în Muntenia și în Moldova și în Egipet și în tot cuprinsul împărăției turcești, ci și în Franța și în Olanda și în Anglia și în Veneția. Au cumpărat *abaltul* cel mai aducător de câștig, adică monopolul tutunului și al uleiului și al vinului. La moartea lor au lăsat peste două milioane de ducate. Anastasie a fost ucis pe când treceà singur printr'o curte. Fiul lui, care venise după moartea unchilor în Veneția, a fost asasinat cu un pistol pe când sta scriind în biurou. Fiul lui Hristodul, care murise, aflându-se de față în Veneția cu vărul său, a moștenit întreagă averea și a dat celorlalți clironomi, bărbați și femei, băieți și fete, partea cuvenită după moștenire. El a rămas foarte bogat și întreceà în avere pe toți negustorii și boierii Greci, și pe cei din Constantinopole și pe cei din Muntenia și pe cei din Moldova și din Serbia, din Companiile din Brașov și aproape și pe cei din Anglia și din Olanda. Deci părăsind negoțul, s'a rugat să fie prenumerat în rândul nobililor Venețieni, depunând la *zecca* obișnuita taxă. Dar nu l-au primit. Deci el supărat pentru acest dispreț s'a făcut din partea Cesarului *prinț al imperiului*. Apoi s'a dus la Paris și în Anglia și în Prusia, și a fost primit de către regii Franței, Angliei și Prusiei; pe urmă a plecat la Petersburg, unde s'a făcut cavaler de rangul Sfintei Ana și în ciuda Venețienilor, din a căror pricină a făcut aceste drumuri, s'a rugat să-l trimită ca ambasador al lor în Veneția — ceeace i s'a și făcut din partea împărătesei Ecaterina a II-a. Deci ducându-se acolo, a locuit împreună cu slugile și curtenii obișnuiți pentru un ambasador lângă biserica S-tului Gheorghe a Grecilor, în casă foarte scumpă și măreață care fusese zidită de către

unchii lui Lambru și Simeon. Impărăteasa i-a dat de soție pe fiica Doamnei Ruxanda din Rusia și a răposatului Scarlat Ghica Vodă.

Fostul arhiereu al Anghirei, care predică în postul mare la Scopelos, s'a dus în Veneția pentru tipar. In biblioteca dela S. Marco, pe lângă alte cărți elinești, a văzut și o carte de interpretare a Scripturii nouă și vechi, un manuscris împărțit în optzeci de volume. Se zice că aceste cărți le vor fi răpit Venețienii din Constantinopole, când au cucerit-o, precum și altele din pietre scumpe, care-i obiceiul de le înfățișează la toți în fiecare Vineri mare. La poarta dela S. Marco se văd și cele două canaturi de bronz cu icoane de sfinți lucrate în argint, și doi cai mari de bronz, răpiți din Constantinopole.

Critias Prusianos, filozof, profesor al aceleiaș școli de elinește din Constantinopole, apoi și la școalele de filozofie. Neîntrecut în elinește, latinește, araba, persana și turceasca literară, el eră și filozof distins, elocvent și foarte vorbitor. A ajuns și mare eclesiarh al Bisericii mari. Caterisirile de mitropoliți, de patriarhi și de alții, se par a fi compuse de el, căci aveà belșug de vorbă și firească pornire spre defăimare. Se văd încă dela el felurite cuvântări mici și însemnări și tălmăciri și mai cu seamă tălmăcirea vrednică de laudă din latinește a cărții Sfântului Dionisie Areopaghitul. A tălmăcit și Logica lui Corydaleus în limba arabă închinând-o Vizirului Ahmed-Paşa Kiupruliul.

S'a făcut capuchehaia al Domnului Moldovei, al lui Ioan, fiul lui Nicolae Vodă Mavrocordat, care pentru nepriceperea și neștiința în cârmuire și pentru nevrednicia sa a fost mazilit în cea mai mare sărăcie—din care pricină a pierdut mult și Critias. Aveà un fiu bine înzestrat anume Grigoraşcu, care, dacă trăià, de bună seamă ar fi avut rost. A murit Critias foarte sărac.

Dascalache Politi, profesor la aceeaș școală, foarte blând și bogat la vorbă când predà. Spre nenorocirea școlarilor a murit foarte tânăr.

Ioan Geani, învățat din Mitilena, mare primichir și «corifeu al filozofilor», o slujbă sau mai bine zis un titlu, care din vremea împăraților noștri se dădeà și se dă și acum de către patriarh la cel mai învățat, precum s'a dat și lui Iacumi și lui Critias și la alți predecesori ai lor. A scris și unele mici cuvântări și unele versuri eline de mulțumire către Preasfânta, Izvorul dătător de viață, prin care a fost vindecat de dizenterie, după ce a fost lăsat în desnădejde de către doctori în anul 1753. A scris și alte tratate mici. Fiul acestia, Manolache Vodă, a domnit de două ori în Moldova pe vremea războiului cu Nemții și Rușii, și a fost luat rob de către Ruși.

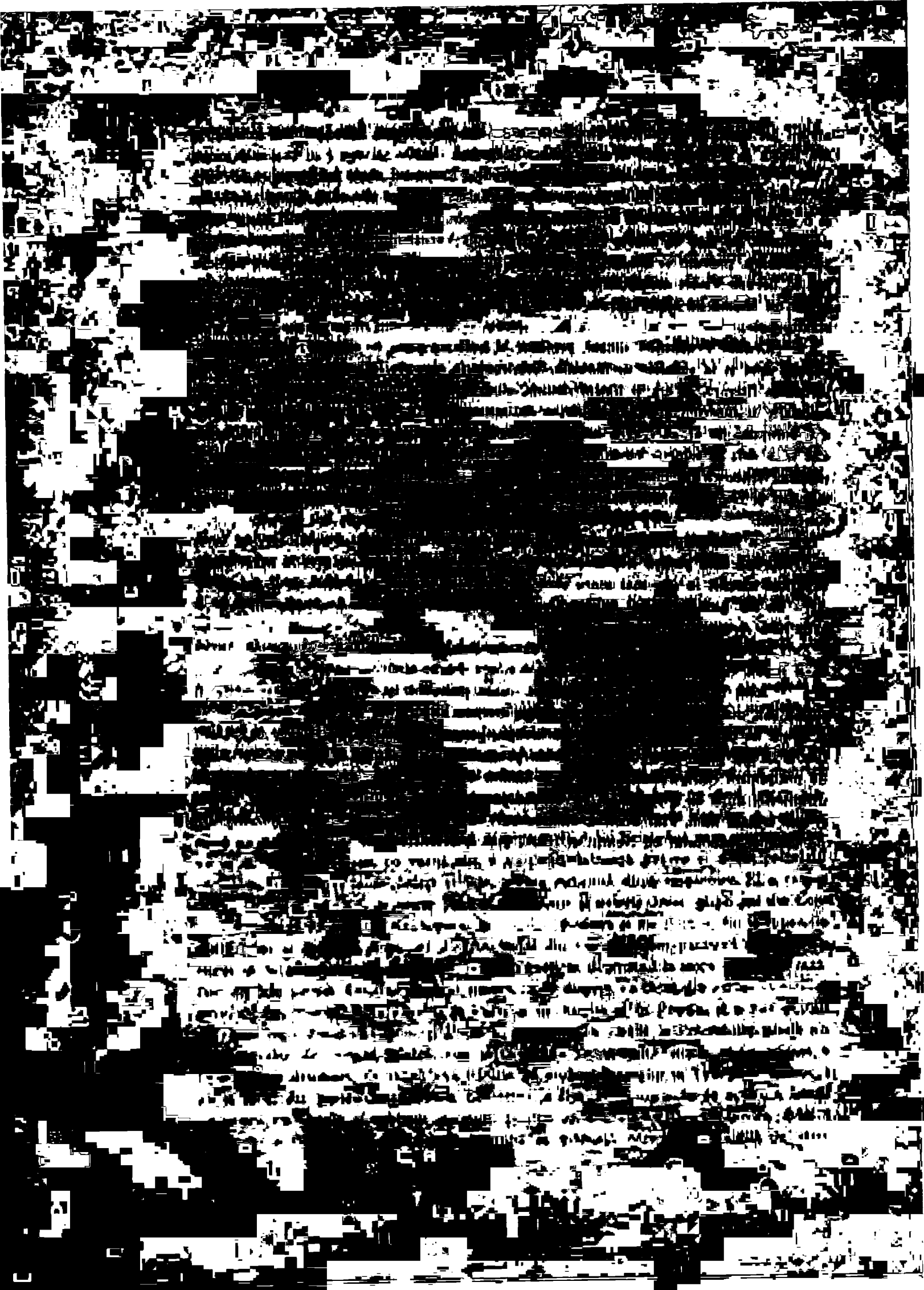

V.

BUCURIA OBȘTEASCĂ

CUVÂNTARE PANEGIRICĂ CU PRILEJUL PREA NOROCITEI INTOARCERI A PREA EVLAVIOSULUI, PREA SLĂVITULUI ȘI PREA STRĂLUCITULUI NOSTRU DOMN

CHIR IOAN ȘERBAN

VOEVOD AL UNGROVLAHIEI INTREGI

ALCĂTUITĂ ȘI ROSTITĂ DE CĂTRE PREA INVĂȚATUL ȘI ÎNȚELEPTUL INTRE IEROMONAHI

CHIR SOFRONIE LICUDI

DIN CHEFALONIA

DOCTOR ÎN ȘTIINȚE ȘI SMERIT PREDICATOR AL SFINTEI ȘI DUMNEZEEȘTII EVANGHELII, ȘI DE CĂTRE ACELAȘ CU SMERENIE ÎNCHINAT ÎN 23 DECHEMVRIE 1683 PREA SLĂVITULUI ȘI PREA NOBILULUI BOIER MARE SPĂTAR CHIR CONSTANTIN BRÂNCOVEANU, NEPOT AL MĂRIEI SALE.

Traducere de G. Murnu.

Prea slăvitului și prea nobilului între boieri, marelui spătar chir

CONSTANTIN

căruia Dumnezeu să-i împlinească dorințele.

Faima multelor și feluritelor daruri ale vestitului nume al Domniei-tale, care, prea slăvite și prea nobile mare spătar, pe fiecare zi răsună în auzul tuturor ca o trâmbiță sonoră și armonioasă, din care pricină fiștecare aleargă să-ți aducă din adâncul sufletului dovezi de dragoste plină de respect și venerație, a trezit duhul meu și mă grăbesc a-ți închină și eu acest mic semn al respectuoasei mele trude, adecă descrierea meritelor, gloriei și măririi prea evlaviosului și prea strălucitului nostru Domn chir Ioan Șerban, prea vrednicul și fălosul Voevod al acestei prea strălucite Domnii și unchiu după mamă al ilustrității tale; lucrarea aceasta, cum îți este cunoscut, poartă numele de *Bucuria Obștească*, pe care bunătatea ta cea prea darnică și nobilă subt aripele tale încălzind-o ca o pâne împărătească, rog a primi nu numai felul darului, ci și dragostea peste măsură de mare a celui ce îl îmbie, dragoste prin care și acum și pururea se laudă a fi un mic, dar nestrămutat slujitor al nobleței și ilustrității tale.

Șofronie Licudi
Ieromonah.

BUCURIA OBȘTEASCA

CUVÂNTARE DE LAUDA.

1. Dacă chiar când planeta cea mare, strălucitoarea faclă purtătoare de lumină, Soarele răsare din zorile trandafirii, deși de atâtea ori e văzut de cele patru părți ale lumii și numai pe o noapte e dorit, totuș, o prea cinstite, prea slăvite și prea strălucite al nostru stăpâne, toate ființele vesele și voioase tresaltă deodată, ierburile și plantele ridicând creștetul lor plecat și deschizând frunzele verzi par'că printr'un graiu tăcut mărturisesc mulțumirea lor față de lumina izvorîtă din soare, pasările cerului scuturându-și aripele și umplând aerul cu cele mai dulci și melodioase cântări, vin spre întâmpinarea lui ca să i se închine, fiarele și toate dobitoacele ieșind și ele din vizuina și țarcul lor, sar de voie bună și se bucură pentru înviorătoarea lumină a zilei; — ce se cuvine să facem noi, cari suntem oameni și avem judecată și cu ea primim minte și știință și înțelepțește grăind cu limba ne arătăm cugetările noastre — cu prilejul întoarcerii prea fericite a Măriei Tale, care nu o noapte, ci de atâtea luni n'a fost văzută, deși a fost dorită de toți?

2. Fiindcă dar a sosit această prea norocită vreme, în care întâiul și marele mișcător al tuturor lucrurilor a hotărît ca această prea strălucită domnie să fie mai fericită decât oricând împreună cu prea slăviții ei boieri, și noi cuprinși de bucurie și voie bună, împletind coroane de laude, zicem că el ți-a dăruit o scumpă și neasemuită desăvârșire; și din această pricină însăși pilda prea aleasă a lui Dumnezeu, care este Măria Ta, prea evlavioase și prea strălucite al nostru stăpâne, din însăși porunca ziditorului celor văzute și nevăzute, planeții, firea și meșteșugul au ajutat-o din răsputeri ca pe nimenea altul; și luându-se la întrecere și-au dat toată dovada râvnei lor ca să te facă fruntaș pe cea mai înaltă treaptă și prea desăvârșit în orice parte. Deci luna ți-a dat cea mai mare blândețe la inimă, Mercur ți-a dat elocență înțeleaptă și bogată la limbă, Luceafărul te-a împodobit cu o față plină de măreție, Soarele ți-a hărăzit însușirea ce o are el însuși, să luminezi și să înveselești pe cei ce se găsesc supt ocrotirea ta. Zeul Marte ți-a dăruit putere să înfrunți pe dușmanii tăi și să stai pururea biruitor și triumfător. Jupiter ți-a dat bunătatea sa însăși, pe care și eu rezemându-mă astăzi, am îndrăznit să țin cuvântarea înaintea Măriei Tale. Saturn ți-a dat chipul cu care înțelepțește și pe placul lui Dumnezeu să cârmuești pe toți supușii tăi. Firea te-a împodobit cu toată acea strălucire ce o aveă în sânurile ei; și meșteșugul la rândul său cu toate acele bunuri cari se pot câștigă printr'însul, încât Măria Ta împodobită de orice virtute, cinste și laudă, te-ai arătat în această viață pământească ca o nouă minune a meșteșugului, a firii, a planeților și a lui Dumnezeu, care minune nu va pieri în vecii vecilor.

3. Stelele lipsite de lumină o împrumută dela soare; soarele ca izvor al luminii o dăruește la celelalte făpturi, și el n'o primește dela altul decât numai dela

Dumnezeu. De aceea și eu nu te voiu prea mări, o prea strălucite Doamne, cu laudele și slăvirea neamului tău cel vechiu și prea strălucit al Cantacuzineștilor, măcar că voiu fi învinuit c'am păcătuit în potriva regulelor bogat înfloritei retorici; dar o voiu face cu drept și cum se cade, căci nu se cuvine ca materia, care covârșește înălțimea omului, să fie îmbrățișată de știința omenească.

Eu dar prea mărind pe Măria Ta nu te voiu lăudà cu virtuțile strămbunilor tăi împărați, ci voiu lăsà altora această sarcină, să spuie cum te tragi din Constantinopole, împărăteasa cetăților, și din neamul cel vechiu și prea strălucit al lui Ioan și Mateiu, împărații Cantacuzinești, și că acest prea strălucit neam mai de mult s'a făcut mama multor eroi virtuoși și neîntrecuți în slavă, și acum a născut copii prea străluciți și foarte aleși cari sunt Măria Ta și prea mărițiі tăi frați și rude, între cari prea măritul și prea înțeleptul mare stolnic chir Constantin, cunoscut tuturor, renumit și vestit pentru înțelepciunea, dărnicia și pătrunderea sa, lucru ce eu nu o spun ca să te laud. Nu te voiu lăudà fiindcă te-ai născut din acest neam atât de înalt, dar dacă aveam de lăudat acest prea strălucit neam, de bună seamă l-aș fi lăudat, pentrucă a născut pe prea Măria Ta.

4. Deci te voiu lăudà dintru ale tale și te voiu descrie ca pe un alt Apolon, înfrumusețându-te cu luminile și strălucirile tale proprii. Aici trebuià de sigur altă minte ca să afle cugetările, alt meșteșug ca să le orânduească; altă elocență ca să le împodobească, altă aducere aminte ca să le pomenească și altă limbă ca să le rostească. Dar, împlotind după putere coroana ta, zic că îndată ce te-ai născut, ai arătat înfățișarea strămbunului tău împărat, al cărui nume și porți acum; îndată ce te-ai născut, ai dat o astfel de dovadă de măreție, încât ți se cuvenià coroana înainte ca creștetul tău să fie împodobit de păr, ți se cuvenià să fii numit împărat înainte de a ajunge Domn al Ungro-Vlahiei întregi.

Mânile tale erau vrednice de schiptru înainte de a căpătà puterea trupească ca să-l poarte. Te-ai născut nu ca domnitor parțial, dar împărătesc, fiindcă nu-ți lipsește strălucirea sângelui. Nu te-ai născut singurul fiu, pentruca astfel lumina ta să strălucească între prea slăviții tăi frați, precum în mijlocul fraților a strălucit lumina lui Iosif, a lui Ector, a lui Ercule. Nu cel dintâiu născut, ca să nu se pară că de aceea ai primit prea strălucitul schiptru de față, ci pentru virtuțile, darurile și vredniciile tale prin cari după aceea, ca și când prea mărinimoasa ta mamă, mamă roditoare, aș puteà zice, de împărați și nu de simpli domnitori, s'ar fi luat după firea pomilor, cari întâiu scot flori, apoi frunze și în urmă roade; sau a păsit cu orânduеala sferelor cerești, cari întâiu scot la iveală luminoasa stea Venus, apoi zorile cele trandafirii și după aceea marea planetă, soarele cel strălucitor și dătător de lumină, ori după orânduеala limbilor, cari întâiu se ivesc desăvârșite, apoi mai desăvârșite și în sfârșit ajung la cea mai înaltă desăvârșire. Ieșind din pruncie și ajungând pe treapta tinereței, ca un alt Ercule tânăr, găsindu-te la răspântia celor două drumuri, ai ales pe aceea a binelui și ca un judecător foarte cuminte și înțelept nu ca și Paris Venerei, ci ca și strămbunii tăi Minervei ai dat mărul de aur, darul plăcut, adică pe tine însuți. Și Minerva dimpotrivă, nu ca Venera ți-a juruit pe prea frumoasa Elena, ci un alt măr de aur, anume domnia și stăpânirea deocamdată a Ungrovlahiei întregi, și apoi nădăjduim că vei ajunge tot mai sus. Pieptul tău l-ai făcut locaș al virtuților, al dreptății, prin care arăți iubirea către Dumnezeu, evlavie către cele dumnezeești, cinste față de părinți, închinare către cei mici; locaș al înțelepciunii, cu care, amintindu-ți trecutul și gândind la cele de față, prevezi multe lucruri chibzuite pentru viitor. Trec cu tăcerea darurile tale de afară, anume frumusețа trupului, bărbăția, tăria, sănătatea și măreția feței, care cu mânie se arată ca un comet înfricoșat nu numai către duș-

manii tăi, ci și față de cei ce te înconjoară, și e veselă ca un alt soare luminos față de toți cei de aproape și cei de departe.

6. Dacă iarăș îmi voiu îndreptă ochii spre faptele tale, pe tine te voiu găsi de mirat pentru vitejia și mărinimia ta, prin care când adeseori din pricina rău făcătorilor și rău voitorilor tăi eră aproape să călătorești pe apele moarte ale iadului, îmbrâncind luntrea lui Haron și râzând de dânsul, ai rămas învingător și încoronat cu izbândă în acest mare câmp de luptă al lumii; te voiu găsi de mirat pentru isprăvile tale, pentrucă spre mărirea și amintirea veșnică a prea strălucitului tău nume, ai zidit prea strălucita mânăstire cu un pod neîntrecut de tare spre folosul obștii; și ai făcut și alte multe poduri durând drumuri peste râuri. Palate și ziduri ai întemeiat și alte prea multe datorite virtuții, atât de multe și atât de mari cum nici unul sau prea puțini ar fi putut să le aducă la îndeplinire.

7. Dar de ce caut eu să număr cu degetul câte stele are cerul, câte flori primăvara, câte frunze are vara și cât nisip are marea? Măria Ta este o prea vestită școală, care cârmuindu-se pe sine, învață toată morala; punându-ți la cale casa ta cea prea strălucită arată tot meșteșugul economiei și ținând cârma domniei vădește politica. Și fiindcă ești de felul acesta, negreșit nu se găsește nici un graiu îndestulător ca să învedereze măreția ta, nici o judecată ca să arate puterea ta, nici o retorică să laude înălțimea ta, nici o aritmetică să numere rangurile tale, nici o muzică să cânte măririle tale, nici o geometrie să măsoare slava ta, nici o astrologie ca să prevestească treptele de înălțare ce-ți pregătește pentru viitor pronia cea sfântă; nici o filozofie fizică să priceapă înălțimea neamului tău și nici o filozofie morală ca să culeagă florile tale împărătești.

8. Astăzi în sfârșit s'a isprăvit acea vestită sfadă, care atâta vreme a stat în mijlocul corului înțelepților vechi la întrebarea, care este vremea cea mai nobilă și mai folositoare, iarna sau vara?

După părerea mea iarna e mai bună, pentrucă pe vremea ei am avut norocul ca după atâtea valuri, drumuri, trude și osteneli, să văd un erou atât de bun și de mare. Deci îndemnat de bucuria ce o simt în inima mea, mă bucur și mă înveselesc și înveselindu-mă mă bucur împreună cu prea măriții boieri și cu ceilalți supuși ai acestei prea strălucite domnii, care fiind supt aripile acestui vultur împărătesc cu două capete, au putința să se bucure și să trăească liniștiți și fără primejdie fiind puternic apărați. Și nu mă bucur numai eu, nici cel ce poate să simtă bucurie, ci și toate câte sunt lipsite de minte, de simțire și de viață. Se bucură și se mândrește limba noastră, și cu drept cuvânt, pentrucă dacă se ridică mândrindu-se limba evreească, căci în ea a vorbit a tot văzătorul Dumnezeu, a cuvântat străbunul nostru Adam și s'a scris legea veche, deopotrivă cu dânsa se înalță mândrindu-se limba noastră, căci în ea s'au scris cele mai frumoase științe și în ea acum se fac laudele tale. Se bucură și se mândrește istoria care va vorbi despre înălțimea Măriei Tale, căci va cuprinde faptele și isprăvile tale. Se bucură și se mândrește poetica, pentrucă va adună toată cinstea veche și o va scoate la iveală spre mărirea și lauda Măriei Tale. Se bucură și se mândrește retorica, căci ridicând în slavă pe un asemenea prea înălțat erou, va ajunge la culmea desăvârșirii. Se bucură și se mândrește logica, căci dovedind ceea ce e neapărat trebuincios și nici de cum întâmplător, sau cu neputință în laudele tale, primește coroana biruinței ca să fie neapărat trebuincioasă deopotrivă la toată știința și metoda. Se bucură și se mândrește aritmetica, pentrucă, neavând destule numere ca să numere măririle tale, are să câștige și altele. Se bucură și se mândrește geometria, căci pictura și sculptura, cele două prea scumpe fiice ale ei, se vor înălță la cea mai mare vrednicie, când vor arătă zugrăvită și sculptată prea slăvita-ți față. Se bucură și se

mândreşte muzica, căci primeşte un cântec desăvârşit şi neîntrecut în dulceaţa armoniei, întonând cu sunetele ei prea vestitul tău nume. Se bucură şi se mândreşte astrologia, căci având pe prea luminosul luceafăr, pe prea strălucitul tău fiu, aşteaptă şi alte stele nouă dela Măria Ta şi dela dânsul. In sfârşit se bucură şi se mândreşte legea şi dreptatea, cunoscând grija cu care sunt păzite sub ocârmuirea ta cea strălucită.

9. La această obştească bucurie luând dar şi eu parte şi neputând mai mult decât atâta, mă rog de prea bunul Dumnezeu, de acel ce a ales pe Adam ca odrăslitor al omenirii, pe Noe pentru a doua naştere a lumii, pe Avram ca părinte al multor neamuri, pe Iacov ca fruntaş al seminţiilor, pe Moise ca conducător al Evreilor, pe Aron ca preot al cortului mărturiei, pe David ca împărat al Ierusalimului, pe Ioan Botezătorul ca mergător înaintea fiului său singur născut şi pe Măria Ta ca Domn al Ungrovlahiei întregi. Fie ca el prin rugile prea sfinţitului şi prea învăţatului domn şi stăpân al nostru să întărească, să mărească şi să înalţe pe Măria Ta, ajutându-te să ajungi tot mai departe, dăruindu-ţi până la adânci şi vânjoase bătrâneţe pe prea evlavioasa şi prea luminata noastră Doamnă Maria, prelungind vieaţa stelei sclipitoare a strălucitului tău fiu până la copiii copiilor şi păzind pe prea măriţii tăi fraţi, pe rude şi pe boieri spre a luci ca luceferi pe emisferul pământului.

10. Dar în cele din urmă stau socotindu-mă, cum mi se întâmplă să tac, şi mâhnit pentru aceasta aş fi dorit sau să ştiu vorbi limba îngerilor, care fără mijlocul vorbelor, al graiului şi al glasului se vorbeşte şi se înţelege între dânşii, sau ca Măria Ta să fi înţeles tăcerea mea, precum a tot puternicul Dumnezeu ascultă pe aceea a lui Moise, văzătorul lui Dumnezeu; care Moise, stând pe ţărmul Mării Roşii, tăceà cufundat în jale împreună cu poporul israelit. El tăceà şi Dumnezeu îl întrebà: «Ce strigi cătră mine?» Căci măririle oricăruia, o prea strălucite al nostru stăpâne, se arată pe lume în scris sau prin cuvânt, pe când cele ale Măriei Tale se întâmpină numai cu mirarea şi tăcerea.

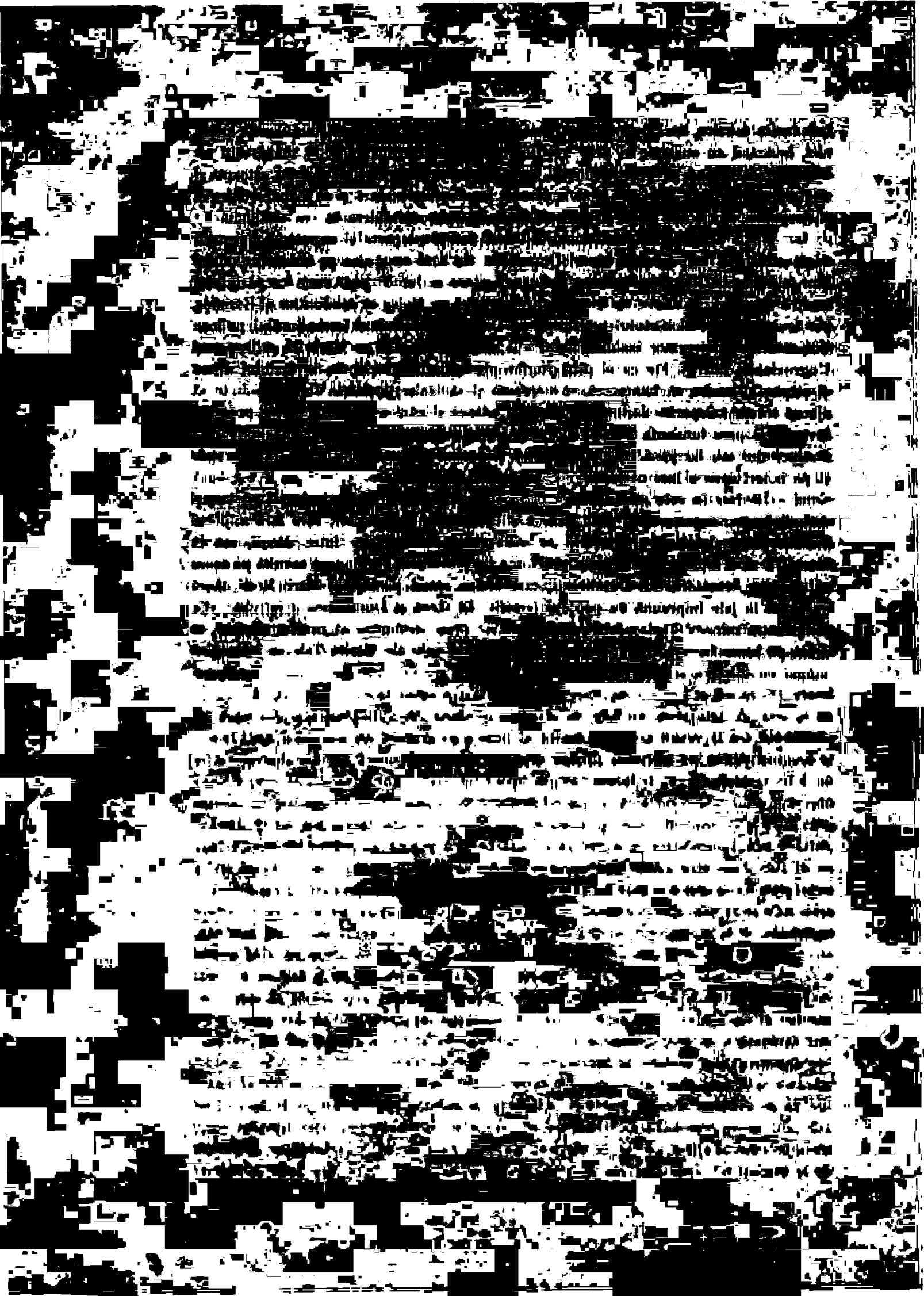

VI.

IEREMIA CACAVELA, IOAN VIZANTIE

Traducere de G. Murnu.

I.

CUVÂNTARE DESPRE DEȘERTĂCIUNE

CU PRILEJUL MORȚII TIMPURII A PREA EVLAVIOASEI ȘI STRĂLUCITEI DOAMNE

SMARAGDA

fiica prea luminatului și prea măritului Domn al Ungrovlahiei întregi chir Ioan Șerban Vodă Cantacuzino. Alcătuită spre mângâierea prea bunului creștin chir Grigorie Postelnic, soțul ei, din partea predicatorului Ieremia Cacavela.

Cu adevărat vrednică de lacrimi este, prea nobilul meu cetitor, starea lucrurilor omenești, căci ea este întemeiată pe deșertăciunea acestei lumi mincinoase. De aceea foarte nepriceput și rătăcit pare a fi cel ce se încrede și își pune nădejdile și îndrăzneala sa într'însa. Ca să te încredințez despre aceasta, e de ajuns să-ți amintesc că bunurile ce ne făgăduește și ne dă lumea sunt toate vremelnice și nestătătoare. Socotește, rogu-te, cât de repede scapă din mânile împăraților schiptrul și sboară dela unul la altul ca și când ar fi într'aripat. Gândește cum se spulberă cu vremea orașele și cetățile, așă încât acolo unde înainte păreau că în cuprinsul lor cu avuțiile și măririle lor alcătuesc o lume întreagă, acum, pustii și dărâmate, rămân jucăria aceleiaș lumi. Gândește cum frumusețea se pierde din față, cum asfințește slava, cum amuțește faima. Gândește într'un cuvânt cum onoruri, bogății, ranguri, desfătări și toate celelalte mult dorite bunuri ale lumii sunt o floare care, cum s'a deschis, s'a și ofilit; un fulger care, cum a lucit, s'a și stins; o spumă sau și un fum care, cum s'a umflat, s'a și împrăștiat; o nălucire care, când socoți că o ții și o strângi, găsești mâna goală, plină numai de aer. Cu bună socoteală dar putem zice, că lucrurile ce ne par în lume strălucitoare nu sunt toate aur, cum a înțeles-o și vestita Semiramidă, marea împărăteasă a Asirienilor și mama cetății mari a Vavilonul, măcar că eră mai mult femeie decât cu înțelepciune femeiască. Dânsa lăsase scris pe mormântul ei, că ascunsese în el o nenumărată mulțime de aur și că deci cine doriă să se înavuțească, să-l deschidă, căci negreșit va căpătă ce dorește. Aceasta crezând-o un rătăcit iubitor de aur, a deschis mormântul cu grabă și vai! în locul aurului n'a găsit altceva decât un amestec de cărnuri mâncate de viermi și oase putrezite cari arătau fața morții. De sigur o născocire prea cuminte și înțeleaptă spre a face să înțeleagă fiecare deșertăciunea acestei lumi rătăcite. Ori unde lumea ne făgăduește că lucrurile ei vor fi vesele, îmbucurătoare și, într'un cuvânt, de aur, grozav ne înșeală, pentrucă până la urmă nu le găsim decât amare, dureroase, nenorocite, și într'un cuvânt însoțite de stricăciune și de moartea cea nelipsită.

2. Intre cei cari au priceput deşertăciunea lumii, nimenea altul n'a priceput-o mai bine ca vestitul Solomon, care nu pentru altceva mi se pare că trebue numit înţelept cât pentru deşertăciune; el a cunoscut şi a propovăduit, că lumea şi toate ale ei sunt deşerte zicând: «*deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune*».

Deşert este dar focul, căci, deşi luminează, dar în aceeaş vreme arde şi cu puţină apă se stinge şi se pierde. Deşeartă este apa, căci, dacă răcoreşte pe cel însetat, dar în aceeaş vreme sguduită de puternice vânturi înnecă pe cei mai mulţi. Deşert este aerul, căci deşi ne dă răsuflarea, dar când se strică se face sabia morţii care taie cu zile pe om. Deşert este pământul, căci, chiar dacă hrăneşte vieţăţile, dar tot el le mănâncă şi le înghite. Deşert este soarele, căci chiar dacă naşte ziua şi luminează lumea, toată bunătatea lui nu ţine mai mult de douăsprezece ceasuri. Deşeartă este luna, căci, dacă s'arată luminoasă, dar ea e deopotrivă în creşterea şi descreşterea ei. Deşerte sunt stelele, căci, chiar dacă luminează faţa întunecată a nopţii, dar de cele mai multe ori cu ucigătoarele lor înrâuriri pricinuesc moartea care întunecă faţa oamenilor. Deşert este până la urmă însuş omul, căci, dacă i s'au dat puţine zile, ele nu sunt făcute mai statornice decât ierburile şi florile câmpului. El râde sara, iar dimineaţa îl face de plânge fără mângâiere; i se dă puţină pâne, dar întâiu îl face s'o plătească cu sudoarea feţei sale. Ii pune trandafiri înainte, dar totodată îi presară calea cu spini, pentru ca bucuria lui să nu fie lipsită de chinuri şi de dureri.

3. Dar găteşte lacrimi acolo unde mai mult cu suspine decât cu vorbe eu încep să plâng jalnicul sfârşit al prea frumoasei Smaragde şi iea aminte să te întristezi din inimă şi să oftezi. Eră sărmana Smaragda fiica prea evlaviosului Domn Şerban Cantacuzino, în vârstă de vreo şaisprezece ani, atât de frumoasă, încât graţiile păreau slute înaintea ei. Faţa-i strălucia ca soarele, ochii îi scânteiau ca stelele, pe obrajii ei înfloriau trandafirii mai vii decât cei fireşti; buzele ei le împodobiă un porfir mai nobil ca acel ce-l dau scoicile; părul din capul ei bălaiu ca aurul, pieptul cu toată culoarea trupului eră ca şi crinul. Pe lângă frumuseţile-i fireşti, ea eră de o evlavie peste măsură de mare; cu carte, foarte bună creştină, foarte blândă şi — ca să nu lungesc vorba — după numele ei scumpă ca şi smaragdul. Tatăl ei se bucură şi se fericiă pe sine privind-o. De asemenea şi mama ei se înveseliă şi eră făloasă, că eră mama unei astfel de fete. Asemenea şi rudele şi mai toată ţara, văzând-o, o lăudau şi se minunau de dânsa. Mai mult spre mângâierea sa, tatăl ei a vrut s'o mărite şi să-i sărute cununiile, deoarece cu farmecile ei păreă cununa şi cinstea tuturor celorlalţi copii. Deci de când el cu toată grija s'a pus să caute un tânăr care să-i semene, dacă nu în frumuseţe, cel puţin la fire şi la nobleţă, la urmă din toţi cei ochiţi de dânsul unul singur a părut Măriei Sale mai potrivit, tânărul prea nobil şi cu adevărat drăgălaş Grigorie Bălcanu.

Pe acesta chemându-l, cu multă dragoste l-a făcut mire al fetei sale şi copil al său. Prin urmare a pregătit nunta şi după ce a sărbat-o cu nespusă bogăţie şi împărăteşte la curtea domnească, la care a fost de faţă şi înalt prea sfinţia sa chir Dionisie, patriarhul ecumenic, a întovărăşit pe miri la palatul ce anume pentru aceasta l-a zidit ca şi pentru un împărat, şi dându-le binecuvântarea din adâncul sufletului său a petrecut bucurându-se şi prea mărind pe Dumnezeu, care l-a învrednicit înainte de moarte să vază pe mult iubita-i Smaragdă într'o asemenea stare cu adevărat fericită.

4. Dar, o spulber al lucrurilor omeneşti, o slăbiciune a firii, o jalnică prefacere, o tragedie vrednică de lacrimi! Nu au trecut trei luni şi îmbolnăvindu-se, sărmana, nenorocita Smaragda, peste aşteptarea doctorilor şi a rudelor, vai! s'a stins! Blăstem asupra ta, o moarte! Cum te-ai îndurat ca în floarea tinereţei să curmi viaţa

acestei drăgălaşe fete? Stau mirându-mă aici, ascultătorilor, cu ce fel de figuri să descriu tânguirile tatălui, bocetele mamei, durerea şi gemetele bietului, nenorocitului mire, şi suspinele şi lacrimile întregii ţeri. «Vai mie, vai mie!» zicea Domnul cel de plâns bătându-se adesea cu mânile peste cap. «Vai mie, vai mie, tu fiica mea, nespus de iubită, nespus de frumoasă şi dulcea mea Smaragdă, fala casei mele şi mângâierea bătrâneţelor mele! Cât de repede te-am pierdut! Asta mi-era nădejdea când îţi zidiam casa cu atâta grijă? Asta aşteptam când îţi sărbam nunta cu atâta veselie? Eu trăgeam nădejdea să văd şi copii dela tine, şi acum eu, nefericitul, sunt lipsit şi de tine, copila mea cea plină de daruri. Cine nu mă va plânge, cine nu mă va jeli? Copila mea, nu auzi oftatul şi plânsul tatalui tău? Nu ai milă de mine, Smaragda mea, scumpul meu suflet, comoara şi odorul vieţii şi fericirii mele? Vai, inimă, cum suferi şi nu te sfâşii? Suflete, cum rabzi şi nu te omori? De ce nu mă iei, o moarte, pe mine mai întâiu, să nu văd atâta nenorocire, şi cum să te dau uitării, Smaragda mea, şi cum să pierd din minte farmecile şi frumuseţile tale? Vai mie, de trei ori nefericitul!»

5. Acestea şi alte mii de felul acesta cu vaet zicea Domnul. Dar plângerile, tânguirile şi bocetele triste şi amare ale mamei, ale mirelui, ale fraţilor, ale rudelor şi ale tuturor celorlalţi, credeţi-mă că şi eu de mâhnire şi de plâns sunt oprit şi în neputinţă să le descriu. Mult amărîtul Grigorie, mai cernit cu inima decât cu îmbrăcămintea, de mâhnire umblă ca şi ieşit din minţi. I se părea ca şi când cerul se întunecase şi că lumea se schimbase şi se prefăcuse într'un iad. Bocetul lui nu era altul decât numai mânie către sufletul său, că se îndură să stea în trupu-i şi nu ieşia să însoţească sufletul sufletului său. De multe ori din pricina năpraznicei şi neaşteptatei întâmplări i se părea că viseză pe Smaradga. Dar larăş văzând înaintea sa întinsă cum zace moartă Smaragda, soţia lui, mângâierea lui, bogăţia lui, vicaţa lui, sufletul lui, se pierdea în neţărmurita-i amărăciune şi căderea leşinat. «Ce-i asta ce văd?» zicea el, ce-i asta? Şi ce am păcătuit faţă de Dumnezeu să mă pizmuească atât şi să-mi răpească pe Smaragda? Şi cum nu iau cuţitul să mă înjunghiu? Smaragdo, iartă-mă, căci nu era norocul cel ce ne-a unit, ci o putere a iadului ca să-mi dea o rană mai adâncă şi mai nevindecată. Şi cum să mai răsuflu aerul fără de tine, o sufleţelul meu? Acestea sunt învoelile ce am făcut amândoi? Acestea sunt cele ce gândiam împreună? Unde sunt copiii ce am nădăjduit? Şi cum să mai intru în acel pustiu şi negru iatac care ne-a primit pe amândoi? O cerule, o stelelor, cum de nu vă sguduiţi astăzi, ca un semn al suferinţei mele? O voi copaci şi plante şi altele cari sunteţi nesimţitoare, de ce nu căpătaţi simţire, să plângeţi şi să jeliţi răstriştea mea, norocul meu cel orb! Năpastă mare mi-ai adus, o moarte, de ce să mă desparţi de Smaragda mea? De ce nu ai cruţat-o pe dânsa şi nu m'ai cosit pe mine sau de ce nu ne-ai răpus odată pe amândoi, ca să ne aflăm împreună precum aici în lume aşă şi acolo jos în iad?» Acestea ziceă mirele, iar bocetele mamei erau atât de dureroase, încât cutez a zice că ar fi făcut să lăcrămeze şi pietrele nesimţitoare.

6. Spuneţi-mi acum, ascultătorilor, ce este lumea şi ce sunt ale lumii? Cu drept cuvânt «deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune», negreşit mai slabe decât umbra sunt toate şi mai amăgitoare decât visele. Ce a rămas dintr'o asemenea prea frumoasă faţă? Care a fost sfârşitul ei? Viermii sunt acolo unde erau trandafirii, besna, groaza acolo unde locuiau graţiile, duhoare acolo unde suflau mirezmele, însfârşit prada morţii şi a stricăciunii aceea care cu vicaţa ei dădeă atâta bucurie şi veselie vieţii părinţilor săi.

7. Dar fiindcă aşă a fost vrerea lui Dumnezeu, prea evlavioase Doamne şi prea nobile Grigorie, oare cu plânsetele noastre nu pare că ne răsculăm împotriva voinţei lui Dumnezeu? Suntem creştini şi drept credincioşi şi credem că peste puţină

vreme ne vom găsi împreună acolo în patria noastră adevărată cu toţii, cu fii şi cu părinţi, ca să ne înveselim la olaltă după spusele neminţitoare ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care a zis: «*cel ce crede în mine, chiar murind va viețui*». Aşà dar, dacă fiica voastră trupeşte şi-a plătit datoria obştească, dar sufleteşte e vie şi se află negreşit în lăcaşurile veşnice împreună cu Avram, Isac şi Iacov. «Pe cine iubeşte Dumnezeu, moare tânăr», zice înţeleptul Solomon. Fiindcă dar şi Smaragda a fost iubită de Dumnezeu, a trecut din sbuciumul acestei deşertăciuni lumeşti în seninul raiului.

Nu, nu se cuvine s'o plângem, ci s'o fericim; şi în adevăr fericită e, căci înainte să le încerce, a scăpat de chinurile şi amărurile acestei lumi deşerte şi rătăcite. Aşà, rogu-vă, mângâiaţi-vă ca să nu se supere şi Dumnezeu, şi eu voiu face sfârşitul acolo unde intru, în mormânt, ca să deschid slăbiciunea firii omeneşti.

8. La mormânt, la mormânt te poftesc, omule, ca să cugeţi şi să vezi sfârşitul cel vrednic de lacrimi al trufiei tale. Aici se sfârşesc măririle, aici desfătările, aici avuţiile, aici toate stăpânirile lumii. Acesta e ciocanul care sfarmă tronurile şi schiptrul împăraţilor. Mormântul este piatra la care ca şi o spumişoară se împrăştie tot ce ni se pare că-i mare şi de minune pe pământ. Dar ce întorci ochii înapoi? Ce fugi de duhoare? Pleacă-te, te rog, vezi, deschide şi cată dacă cumva în această groapă întunecată deosebeşti pe împărat de un păstor, pe un filozof de un neînvăţat, pe cel frumos de cel slut, pe sărac de cel bogat, pe nobil de omul cel de rând. Spune, care este capul ce a purtat coroană de împărat, şi care-i cel ce năduşind de osteneală era gol şi urîcios? Cari sunt mânile ce purtau schiptrul cel de aur, împodobit cu mărgăritare, şi cari sunt acelea ce se istoviau săpând în lanţul robiei? Pe care împodobia porfirul împărătesc şi pe care-i acoperia veşmântul sdrenţuit şi urît? Cui s'a închinat lumea şi pe care a disprețuit? Ştii să spui cine e stăpânul şi cine e sluga? Care-i slăvitul prin virtute şi care-i necinstitul? Care-i cel hrănit în desfătări şi care-i în chinuri? Deosebeşti neamul, firea, viaţa, faptele fiecăruia? Nu se văd toţi deopotrivă? Nu arată toţi aceeaş înfăţişare? Nu au cu toţii aceeaş faţă? Vezi vreo deosebire la căpăţânile lor, vreo neasemănare la oasele lor? Nu, nu, toate sunt de o seamă, toate la fel, negre, întunecate şi mohorîte. De ce dar te mândreşti? De ce disprețuieşti atât pe alţii, de ce nu te saturi de aur şi avere, de ce într'un cuvânt necăjeşti pe toţi, răstorni toate, şi ca şi când n'ai să mori vre odată, atâta te trufeşti, încât nu te mai încape lumea? Vai, vai şi iarăş vai de sfârşitul nostru şi de starea noastră!

II.

Tâlcuirea iepurelui cu două capete ce s'a arătat în Muntenia, care tâlcuire s'a dat lui Şerban Vodă Cantacuzino.

1. Intâmplându-se să cetesc tâlcuirea cu privire la dihania ce s'a născut de câtăva vreme dintr'un iepure, înainte de a-mi da părerea asupra acestei tâlcuiri, am alergat cu mare curiozitate să văd dihania cu ochii mei, ca nu cumva, scriind despre dânsa înainte s'o văd, să greşesc ca cel ce a tâlcuit-o înaintea mea, şi nu pentrucă n'a ştiut, ci pentrucă altfel i s'a descris dihania decât cum era; şi nu e de mirat. Ceea ce dar am văzut, erau două trupuri nedeplinе de iepuri sau, ca să zic mai bine, doi iepuri lipiţi, neisprăviţi şi nefăcuţi, cu două capete, cu două piepturi şi cu două picioare dinainte la fiecare cap. Acolo unde ajungeau până pe sub pântece era ca şi când le-ar fi tăiat cineva dosul cu toate coapsele şi picioarele şi le lipise, ca să zic aşà, măruntae cu măruntae, ca unul să târască pe altul, trup cu trup. Aşà că păreau amân-

doi că erau un singur lucru într'adevăr ciudat și vrednic spre ascuțirea minții la cercetarea lui din partea învățaților și înțelepților.

Dar eu, deși lipsit de orice învățătură și înțelepciune, spre mulțămirea prietenilor cari au cerut-o, dau aici tâlcuirea lui așă precum mi se pare mie.

2. Că născutul este o dihanie, adică (precum învață marele filozof Aristotel), greșeală și abatere a firii, e lucru vădit și nu încape îndoeală. Pe lângă asta, cum că aceste dihănii și după sfânta pronie, precum minunat și înțelepțește a notat și cel ce a tâlcuit lucrul înainte, ar fi prevestind și oarecum prorocind nenorociri de lucruri de față sau viitoare și schimbări de domnii și împărății, eu primesc și aceasta și mă învoesc. Dar ce semn să fie dihania aceasta de iepure, pentru care s'a făcut disputa? Cred că nu înseamnă altceva decât starea de față la împărăția nelegiuiților Turci.

Și cu ce socoteală, ascultă, mă rog:

3. Iepurele, după părerea comună, e un dobitoc fricos, care la orice sgomot mic se sperie și fuge; e un dobitoc, care e vânat de mulți, și de oameni și de patrupede și de pasări, și nu are nici o putere să stea împotrivă și să ție piept vreunuia din vânătorii lui.

Și nu înseamnă el pe deplin împărăția Turcilor, care după expediția dela Viena încoace s'a făcut mai fricoasă decât iepurele? Nu e împărăția Turcilor aceea, care nu numai la vederea unui european se sperie și fuge, ci chiar și la auzul lui se cutremură și nu-l sufere? Nu e împărăția Turcilor aceea care astăzi, gonită de toți creștinii, nu mai are altă nădejde decât în fugă? Negreșit ea este, cum a arătat-o Dumnezeu Măriei Tale, când cu iepurele pe care l-ai găsit cu opt picioare lângă Buda, când te-ai dus la Viena.

4. Iar cele opt picioare e fuga repede și pieirea acestei împărății.

Dar ce sunt cele două capete cu trupurile nedepline? Nu sunt altceva decât cei doi împărați, Sultanul Mehmed și Sultanul Suleiman, cu taberele lor, cari în vrajba lor cea mare, trăgând una de o parte, alta de altă parte, una cu Mehmed și cealaltă cu Suleiman, s'a făcut o dihanie cu două capete, cu două trupuri, așă încât mai că nu e chip să poată trăi, să umble și să mai stea în lume. Cele două picioare de dinainte, le aveau amândoi cu pieptul, iar cele de dinapoi lipsiau, ca să înțeleagă fiecare că precum la această dihanie lipsiau picioarele de dinapoi, cu cari dobitocul se ajută ca să meargă înainte și să pască, așă au lipsit și dela împărăția Turcilor acele puteri cu cari înainte vreme umblă și cucerià lumea; așă încât măcar că are dorința și tot năzuește înainte, dar în zadar se opintește și nu mai poate să păsească înainte cât o negru sub unghie. Insăș dihania întărește cuvântul meu, căci iepurii lipiți, au ieșit din pântecele unui iepure întreg ca doi frați, precum din Sultanul Ibrahim au ieșit cei doi frați Mehmet și Suleiman și s'au născut spre stricăciunea și nimicirea moștenirii lor, adică a împărăției lor.

5. Cuvântul că dihania s'a arătat Măriei Tale aici în Muntenia, nu este altul, decât ca Dumnezeu să-ți arate că acea împărăție, care odinioară ca un leu răcnitor strivià pe toți de-i făceà să tremure și să se teamă, acum a ajuns un iepure și nici măcar întreg, ci jumătate și jumătate, adică în neputință măcar să se miște.

Deci să nu te mai temi, ci să te pui cu toți ceilalți s'o vânezi și să o sfâșii. Cu bună socoteală dar tâlcuirea nu are legătură cu Muntenia, căci precum am zis, chipul iepurelui este altul decum a fost descris, ca să nu spuiu altele și să par nesuferit. Apoi e de ajuns numai să știe fiecare, că acolo unde tâlcuirea socotește că împărăția Turcilor ca întâiul cap al Munteniei, cu care cap se zice că erà hrănit și cărmuit, e vădită răstălmăcire a adevărului, căci împărăția Turcilor a mâncat și a prăpădit sărmana de Muntenie, necum s'o fi hrănit și să-i fi dat viață.

Acestea spune în lipsa sa de învățătură Ieremia Cacavela, și las' să spuie și alții

III.

1688, LUNA IUNIE.

Tâlcuirea iepurelui cu două capete din Mesia (Muntenia) din partea marelui logofăt

chir IOAN VIZANTIE.

1. Ziditorul tuturor Dumnezeu, prea strălucite și de Dumnezeu străjuite stăpâne, ca izvor al ori cărei înțelepciuni și cuminții și puteri zidind lumea și toate câte sunt într'însa în afară de priceperea omenească și îngerească, a pus în fiecare din făpturile sale o fire deosebită, prin care să lucreze și să se păstreze pe rând, până când după dumnezeeasca sa vrere să aducă toate câte sunt într'o stare ce a voit-o dintru început, adică în nestricăciune, căci «vrerea Domnului rămâne în veac».

Dar ca să arate covârșitoarea sa putere și înțelepciune, în chip nespus a dat făpturilor sale și unele mijloace de prorocire și prevestire pe lângă firea lor deosebită, pentru ca să aibă și o înrâurire tainică, care să se arate din vreme în vreme și să prevestească lucruri de față și viitoare. Deci pe de o parte firii omenești i-a dat prorocirea și prevederea, pe de alta corpurilor cerești le-a dat însușirea ca într'o anumită vreme să se prefacă în semne, numite cometi și altele, ca în afară de lucrarea lor firească să însemne sau moartea unor oameni mari sau nimicirea unui neam ori schimbarea unei împărății sau altceva de felul acesta. Asemenea și la dobitoace și la gângănii le-a dat puteri prevăzătoare, precum, bunăoară, când e să plouă, mușteleș'adună și fac roată în sborul lor; și când e să fie iarnă grea, porcii strâng în gura lor lemnișoare și altele de felul acesta, așà încât uneori fată purceluși neasemănători, în potriva firii lor. Incă și la oameni, întru cât sunt dobitoace, femeile nasc dihănii, doi copilași lipiți și alții cu cap de câne, cu șase degete la mână și la picioare. De multe ori au născut un dobitoc și un șarpe, și un dobitoc a născut o făptură omenească și un șcarpe și dobitoace la fel, dar cu altă zidire. Și aceste toate însemnează și tâlcuesc cele viitoare sau cele de față, precum este și ceea ce ne-ai spus Măria Ta, că un vânător umblând la țară a prins un iepure și după obiceiu l-a adus Mărici Tale de l-ai dat bucătarului să-l pregătească ; dar când bucătarul l-a spintecat, s'a găsit în pântecele lui un iepuraș, care avea capul său și picioarele de nainte după cum este din fire, dar în dos în loc de coadă un alt cap și alte două picioare de dinapoi, și Măria Ta ai cerut dela mine tâlmacirea acestei dihănii.

2. La care zicem întâiu, spre a tâlmăci firea iepurelui, că din fire acest dobitoc e foarte fricos și slab mai mult decât orice dobitoc, că precum spun și fiziologii, inima-i neavând pericard e lipsită de tărie; de aceea pentru nimica toată se sperie și altă scăpare nu are decât fuga și ascunderea; se zice că mai are un auz ascuțit și aude de departe. Se pare că acest dobitoc are asemănare cu țara Mesiei, adică cu Muntenia, căci ca fiind o țară deschisă, nepăzită de turnuri, de întăriturișiși de mașini de războiu, ca și inima iepurelui, nu are altă scăpare când e năpădită de dușmani, decât în fugă și ascundere după puțină împotrivire, precum de multe ori s'a arătat când a fost bântuită de Unguri, de Tătari și de Turci, că n'a avut altă scăpare decât fuga și împotrivirea pe cât îi era cu putință, măcar că în vremile de mai înainte au făcut isprăvi vitejești și au dobândit biruințe și trofee multe și minunate împotriva vrăjmașilor și țeri străine au supus, întru cât țara pe atunci eră plină de oameni pământeni. Dar în vremea de față, după hotărirea cunoscută lui

Dumnezeu, în urma împrejurărilor protivnice și lăcomiei stăpânitorilor, a ajuns la o astfel de slăbiciune și s'a asemănat iepurelui și tâlcuirea e cu privire la starea de față.

3. Puterea cu care-i înzestrat auzul iepurelui înseamnă curiozitatea pământenilor, căci, după cum se vede, din pricina curiozității ce au în privința lucrurilor, rămân puține din acestea pe cari să nu le știe, precum și iepurele multe aude de departe. Capul firesc al iepurelui înseamnă stăpânirea Turcilor, căci de acolo se dă stăpânirea ca să aibă cap și stăpân țara. Cele două picioare de înainte înseamnă, că într'acolo merge și către acea stăpânire se îndreaptă și se supune. Capul celălalt, care ține loc de coadă, înseamnă o altă nouă stăpânire, către care iepurele urmează a se supune pentru cârmuire, spre a avea pace și de acolo. Celelalte două picioare cari sunt în partea dinainte dela capul al doilea, înseamnă că e de nevoie ca să păsească și către acea stăpânire spre a se supune și a fi cârmuit. Picioare în dos nu are iepurele de loc, nici la capul întâiu, nici la al doilea, căci puterea fiecărui dobitoc stă în picioarele dindărăt, pe ele se razimă, când e să se răpeadă sau să se ieа la luptă cu alt dobitoc; asta pentrucă și țara Mesiei nu are putere de întăriri și mașini să stea în potrivă, ca să se sprijine pe ele.

4. Aceasta îmi pare mie după judecata mea tâlcuirea dihăniei acesteia; poate și altcineva cu mintea mai iscoditoare să dea lucrului o tâlmăcire mai potrivită. Dar în vremea de față trebue să se dea hrană la capul cel dintâiu, adică ocârmuire; deopotrivă să fie ținut și capul al doilea, cel întâmplător, până la o vreme, fiindcă și la un trup, când sunt două capete, aceea se numește dihanie, și e nădejde ca, cu mila lui Dumnezeu, încetul cu încetul să ajungă să aibă un singur cap. Dar în vremea de față e însemnător de un lucru de acum sau din viitor, și fie ca cel care prefăce în ființe cele ce nu sunt să aducă printr'însul bine și folos!

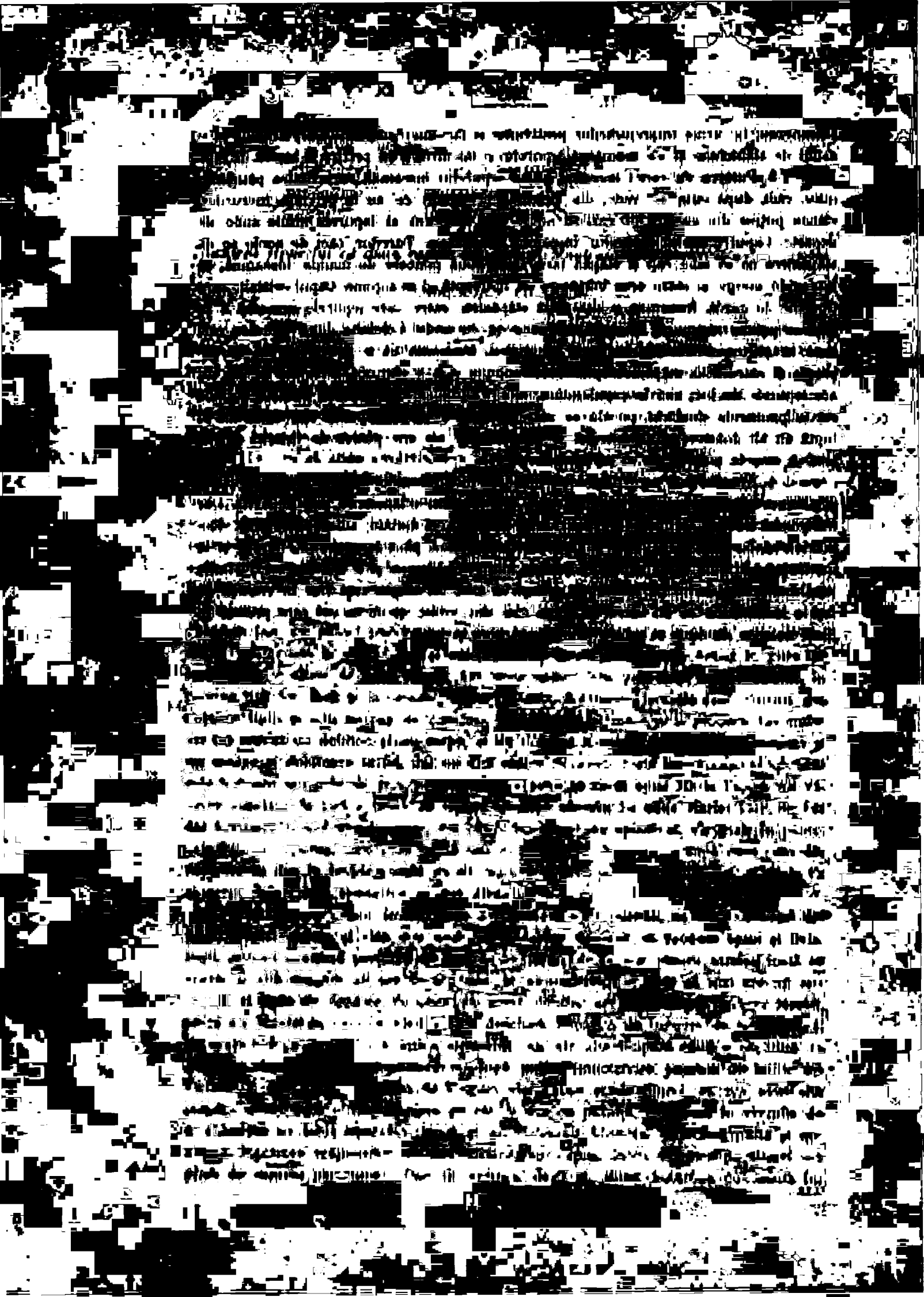

VII.

SEVASTOS KIMINITUL

CUVÂNTĂRI CĂTRE ȘERBAN CANTACUZINO ȘI CONSTANTIN BASARAB

Traducere de G. Murnu.

I.

(CUVÂNTARE PANEGIRICĂ DE SEVASTOS KIMINITUL)

Închinare până la pământ către prea strălucitul, prea gloriosul, prea nobilul Domn și stăpânitor al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Șerban Cantacuzino.

1. Aristotel Stagiritul ridicând în slavă în rândul întâiu filozofia, o numește meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor. Vestitul teolog Grigorie, din potrivă, zice: «Ceeace mi se pare mie că e meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor e a cârmui pe cel mai schimbăcios și mai viclean dintre dobitoace, pe om. Și într'adevăr, știința și meșteșugul ce privește cârmuirea omului sunt singure vrednice să fie numite meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor. Căci științele și meșteșugurile celelalte se îndeletnicesc cu lucruri, cari pururea rămân în aceeaș stare și nu se schimbă de loc și nici se prefac vreodată; iar știința și cunoștința lucrurilor cari rămân tot în aceeaș stare se poate câștigà ușor, și întru cât este aceeaș și e numai o închipuire, face mai mult ca mintea învățatului să se afle în liniște și în odihnă și îi dăruește o vieață senină și fericită, și nu-i aduce în suflet nici o supărare, dar nici trupului nu-i pricinuește vreun sbucium, și într'un cuvânt, îi dă învățatului toate bunurile. Ba ce-i mai mult, și artele plastice, măcar că se ocupă cu materia ce se plăsmuește, dar aceasta fiind neînsuflețită, nu stau în potrivă, nici fac vreo greutate artistului; căci materia se taie, se topește și se cioplește și suferind totul în tăcere, nu se înponcișează celui ce face din ea ce vrea, ci toate le îndură, toate le rabdă și fără nici o împotrivire se lasă până se taie cu totul, până ce se arde și până ce cu desăvârșire se strică și se destramă.

2. Iar omul e obiectul cel mai prețuit și cel mai de frunte dintre cele văzute (căci el peste toate cele ce se văd e împărat și a fost cinstit cu chipul lui Dumnezeu și singur din toate câte trăesc cu trupul a avut parte de suflet nemuritor și dumnezeesc) și într'atâta e iubit de Dumnezeu, încât anume pentru el s'a făcut întreg universul, adică sistemul cerului și pământului și al tuturor celor ce se află la mijloc; ba chiar și legea și prorocii. Scriptura veche și nouă, toate minunile cele vechi și nouă s'au făcut pentru om, pe lângă acestea și acea taină mai pre sus de fire și mai pre sus de orice înțeles și pricepere tot pentru el a fost pusă la cale, așà

încât însuș Dumnezeu, primind acea neîntrecută învoeală, s'a făcut om și după ce a suferit patimi atâtea și atât de mari, a îndurat însăș moartea, el nemuritorul, spre mântuirea oamenilor. Dar acest dobitoc vrednic de mirare și foarte prețuit este atât de greu de supus și condus prin cuvânt, încât și-au pierdut din tărie și legea și proroții și însăș *economia* mântuitoare de lume a Cuvântului-Dumnezeu, harul nou, Evanghelia și în deobște toate minunile făcute și prevăzute de Dumnezeu pentru om; căci el e nestatornic la vrere și la fire, îmbrăcat cu un trup pornit spre păcate și îndrăgit de materie, și, atras de această vieață nesfârșită în dureri și în sbucium, se supune la mii de suferințe și îmbrățișează mai mult un traiu desfătat și lumesc. Pentru toate acestea e atât de mare lucru, e atât de anevoios și atât de peste fire cârmuirea omului — precum ne-o spune însuș sfântul Grigorie — pe cât de greu poate fi să conduci animalul cel mai monstruos și cel mai ciudat, care adică e unul și acelaș, dar alcătuit din multe și felurite dobitoace și fiare înduşmănite între ele, blânde și sălbatice, domolite și nedomolite, și nu alcătuit numai din animale de uscat, ci și din cele din mare și din văzduh. Căci singur omul ar fi un animal cu trei chipuri, de uscat, sburător în aer și înnotător în apă, nu numai fiindcă atacă dobitoacele marine și aeriene, ci cu mult mai vârtos pentru asemănarea și felurimea caracterelor; această felurime de caractere vrând și preoții Egiptenilor s'o reprezente, întrebuințau semnele așà numite ieroglifice: prin desenarea animalelor arătau diferitele caractere și apucături ale oamenilor.

3. Dar un asemenea animal nespus de monstruos și cu mii de forme, cum l-ar puteà cineva conduce, când fiecare din animalele ce se văd într'însul cere o conducere proprie și protivnică altora? Sau cum în aceeaș vreme și printr'o singură știință ar puteà trăi și ar duce casă împreună leul și leopardul și ursul și cerbul și vulpea și toate celelalte felurite firi și năravuri, cari se înțeleg într'un asemenea animal? Căci negreșit cu totul altfel trebue condus un leu și altfel un urs, altfel un leopard și altfel o vulpe; de asemenea într'alt chip se conduce o pasăre și într'alt chip un pește, altmintrelea animalele blânde și sălbatice, altmintrelea cele domestice și altmintrelea cele din munți; și într'un cuvânt, ce prieste în această privință unora, nu se potrivește cu altele.

Acest fel este omul și mai schimbăcios încă decât toate animalele, așà încât el însuș se împotrivește sieși și răscoală partea stăpânită și dobitocească dintr'însul asupra cuvântului și acelui ce-l conduce; din care pricină zice un înțelept: «când e vorba de fiare, trebue să te temi de toate, dar de una te sfătuesc să tremuri, de om mai vârtos».

Căci altfel se stăpânește un bătrân și altfel un tânăr, altfel un orășan și altfel un țăran; într'alt chip se conduce un oștean și într'alt chip un supus și un particular; altfel trage folos un învățat și altfel se cumințește un neînvățat, altfel bogatul și altfel cel scăpătat; altfel cel iubitor de dreptate și altfel doritorul de nedreptate; altfel boierul și altfel cel ce stă sub stăpânirea lui; altfel cel pornit și altfel cel cu inima blândă; altfel pământenii și altfel veneticii. Dar la ce trebue să stăruesc și să spun fiecare lucru deosebit? După toate deosebirile omenești, moștenite din fire sau câștigate, întâmplătoare sau voite, fiecare are trebuință de o conducere și cârmuire proprie, potrivită cu firea, cu soarta și cu apucăturile sale.

4. Pentru acestea așà dar dintre toate celelalte științe și meșteșuguri una singură într'adevăr și cu deosebire cârmuirea și conducerea oamenilor se cade și e drept, după marele teolog Grigorie, să fie numită știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor; atât de mari sunt piedicele ei și atât de greu duce la izbândă, încât marele Moise odinioară înaintea lui Dumnezeu a fost huiduit de popor, socotit fiind ca con-

ducător prost, și a fost prigonit prorocul-împărat ca om nedrept, și Ieremia a fost întâmpinat cu pietre ca un înșelător și însuș Domnul nostru ca un nelegiuit a fost osândit de către nelegiuiți la moartea cea mai nedreaptă și necinstitoare — căci îmi lipsește vremea să povestesc celelalte pilde nouă și vechi.

Omul e atât de nerecunoscător, atât de uitător de bine, atât de necredincios, încât îndrăznește a fi chiar împotriva judecăților dumnezeești și a se ridică împotriva proniei lui Dumnezeu, care îngrijește de toate. Pentru ce asta? Legea a slăbit, prorocii și-au pierdut tăria, întreagă economia lui Dumnezeu cu privire la dânsul s'a împlinit și omul n'a încetat a se purtă împotriva sa și a legii dumnezeești. Prin urmare cine e în stare să ție în stăpânire pe om, animalul cel mai viclean și mai schimbăcios? Cine oare a avut fericirea să aibă parte de atâta experiență și meșteșug? Cine ar putea fi atât de cuminte și înțelept econom să cuteze a începe o astfel de gospodărie, încât să birue în conducerea unei astfel de fiare neîntrecute în tertipuri, să dea fiecăruia la vreme măsura grâului ca slujitor credincios al proniei sfinte, să înmulțească talentul ce i s'a dat aducând cu plăcere această slujbă lui Dumnezeu, și în sfârșit să audă în ziua și în ceasul acela înfricoșat: «Bine, slugă bună, peste puține ești credincios, peste multe te voiu pune; intră în bucuria Domnului tău». Aceasta fără Dumnezeu e peste putință, iar cu Dumnezeu sunt toate cu putință pentru acei ce se încred în Domnul și-și dau silința de care sunt vrednici.

5. Drept care cei cari îndrăznesc a-și luă o asemenea sarcină, cei ce se încarcă cu povara domniei și stăpânirii să nu cuteze a se desfătă pe'ndelete, să nu doarmă cât e noaptea de mare, să nu îngrijească numai de trebile cele mai însemnate și să nesocotească cele ce par niște pricini mărunte. Omul e doar cel judecat, tovarăș de robie e cel năpăstuit, cel fără cuvânt bătut, terfelit, în temniță închis, care acum sufere toate cele din nepăsarea stăpânitorului, din cruzimea celor puși în frunte pentru oricare nedreptate, dar care apoi împreună cu năpăstuitorii și cu cei ce au disprețuit pe năpăstuiți, va fi judecat înaintea nemitarnicului și nepărtenitorului judecător, care cu dreptate dă și măsură fiecărui ceea ce i se cuvine. Trebue dar să prevenim acea hotărîre înfricoșată prin fapte îmblânzind astfel pe strașnicul și neclintitul judecător: «E cumplit să cazi în mânile Dumnezeului cel viu».

6. Așà dar se cade ca întâiu și întâiu cel ce primește stăpânirea unui popor din partea lui Dumnezeu să câștige pentru sine prîința domnului său prin traiul său neprihănit și prin buna sa purtare, spre a-l ajută în lucrarea sa, și prin urmare să se străduească din răsputeri pentru a supraveghiă toate și a luă seama la toate cele ce-i sunt încredințate: să nu se dea somnului decât puțin, iar cea mai mare parte din noapte s'o întrebuințeze îngrijind de interesele supușilor săi; să aibă sfetnici pentru cârmuirea celor ce ascultă de dânsul, nu pe cei ce fac hatâruri de teamă sau de dragul persoanelor sau orbiți de patimă, ori de lene și din puțină știință sau deplină neștiință propun samovolniciì sau lucruri vătămătoare, ci pe cei ce în toate caută și se pun cu tot dinadinsul să aducă folos supușilor și mântuire sufletească și cinste domnitorului. Asemenea sfetnici ar fi cei mai potriviți, deprinși la vorbă și la faptă și plini de experiență în cârmuirile și faptele politice, oameni iubitori de dreptate și de adevăr, în nenorocirile domnilor încercați ca aurul în topitorie și cu credința dovedită față de stăpânii lor, oameni al căror sfat a covârșit de multe ori și a adus mai mult bine decât pagubă. Să nu aleagă pentru dregătorii și cârmuire ori pe cine se întâmplă, ținând seamă de avere, de rudenie, sau de mijlocire sau de oricare alt lucru; căci toate păcatele acestora, mulțimea le pune în cârca stăpânitorului, și apoi el va avea să dea socoteală în fața lui Dumnezeu pentru nedreptățile săvârșite. Deci pentru a cârmui pe supușii săi trebue să aleagă pe acei cari pun mai presus de toate dreptatea și cari,

având pururea în vedere pe Dumnezeu cel a toate păzitor, își fac datoria ca în fața lui Dumnezeu care judecă și vede toate, ca unul ce e pretutindeni de față și toate le împlinește, după spusa lui David: «Văzut-am înaintea mea pe Domnul deapururea, căci la dreapta mea este, ca să nu mă clintesc». Iar dacă vreodată stăpânitorul nu va îngriji de o asemenea alegere a dregătorilor și se va sluji în cârmuirea sa de oricare alții, pentru aceasta el — precum am zis — va fi tras la răspundere și va fi chemat să dea seamă de nedreptățile și păcatele ce se vor fi săvârșit sub domnia lui, și nu va avea ce zice când va fi osândit. Dacă va spune, că numai tirania celor mai mari decât el îl face să părăsească dreptatea, răspunsul i se va da ușor: «Oare de ce el se face unealta unei asemenea tiranii și nedreptăți?» Iar dacă va spune că, de teamă ca nu cumva altcineva să năvălească asupra turmei și s'o sfâșie, el va păstori-o mai blând și mai omenește, va fi primit de Dumnezeu. Păstorească'o dar, cum am zis, pe cât se poate cu mai multă blândețe și omenie, dar să nu împileze pe cei păstoriți de dânsul storcându-i în interesul său, sub cuvânt că e silit de tirania celor mai mari și să puie în capul lor lupi nesuferiți spre mai marea bântuire a turmei sale.

7. Ca pe un asemenea stăpân și păstor de Dumnezeu încoronat al unui popor creștin în vremile noastre noi nu am cunoscut decât pe Măria Ta, tu între eroi bărbat vrednic de mirare, prea nobile și prea slăvite prin vorbă și faptă și cu toată virtutea și înțelepciunea împodobite Domn al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Șerban Vodă Cantacuzino. Căci de pretutindeni răsună la auzul nostru și zilnic aflăm din povestirile altora despre nespus de minunata, evlavioasa și prea înțeleapta-ți cârmuire și păstorire a turmei ce ți-a fost încredințată din partea lui Dumnezeu. Într'adevăr, din bună rădăcină a răsărit o floare bună; din rădăcina cu adevărat prea nobilă și împărătească s'a născut o roadă prea nobilă și împărătească; virtuțile strămune strălucesc aevea în tine pe rând. Drept care și noi gândindu-ne la acei împărați de Dumnezeu încoronați și la strămunii Măriei Tale și minunându-ne mai mult de înrudirea ta cu virtutea decât cu natura, ne-am apucat de lauda bunurilor cu cari te-a înzestrat Dumnezeu. Căci dacă, precum se zice, însuș dușmanul știe a se minună de virtutea unui bărbat, cu atât mai mult suntem datori cu toții cari suntem de același neam și același gând să punem în mișcare și mintea și limba și mâna spre a slăvi atâtea și atât de mari virtuți ale unor bărbați cu adevărat eroici și dumnezeești; nu numai pentrucă, după marele teolog Grigorie, tot ce e lăudat sporește și înaintează hrănindu-se oarecum prin laude (căci el zice: «apriat se vede hărnicia tuturor acelor cari sunt lăudați»), ci mai cu seamă pentru noi înșine, ca să părem și noi că nu suntem străini de tot ce e frumos și că, din potrivă, ne e și nouă drag și-l lăudăm; dar mai presus de toate pentru însuș frumosul, ca singurul frumos. Și nu se cade numai ca să lăudăm cu toții binele de felul acesta, ci să ne și rugăm deapururea și să implorăm pe Dumnezeu, apărătorul oricărui bine, ca să ție în afară de orice rău pe cei ce umblă pe calea binelui și a virtuții.

8. Dar cu deosebire și înainte de toate și mai presus de toate să ție Domnul Dumnezeu înălțimea Măriei Tale neatinsă de boală, sănătoasă, cu viață îndelungată, mai presus de orice atac și ispită protivnică întemeierii și alcătuirii poporului creștin care îți este încredințat din partea lui Dumnezeu. Căci e lucru de mirare nu numai prevederea lui Dumnezeu cu privire la Măria Ta, ci și ascultarea și smerenia Măriei Tale față de toate judecățile lui Dumnezeu; căci pe când pronia dumnezeească, atât pentru virtutea strămunilor tăi cât și pentru propria ta bunătate și înțelepciune, ți-a hărăzit fericirea, gloria și mărirea din rândul întâiu (chiar când erai să te ridici pe scaunul domnesc, nu ai pășit numai decât neîntrerupt din fericire în fericire suindu-te repede dela treapta de mai jos pe culmea cea mai înaltă, pentru ca nu cumva aceasta să

pară un dar al norocului, ci ca o răsplată binemeritată din partea virtuții), întâiu a vrut ca prin multele suferințe și nenorociri ale tale să dovedească tuturor, cum că nu numai în timp de fericire strălucesc faptele bune și isprăvile vitejești ale Măriei Tale, ci că și în vreme de răstriște aceeaș rămâne recunoștința și supunerea către stăpânul ceresc. Din care pricină, pronia sfântă încercându-te înainte prin atâtea necazuri și prin toate arătând tuturor ca aurul în topitorie, mai luminos decât e însuș soarele, virtutea, îndelunga răbdare și mulțumita ta prin toate, numai așà ca un fel de răsplată a virtuții și o arvună a fericirii veșnice de apoi ți-a dăruit această vremelnică domnie ținând seamă de evlavioasa ta virtute și purtare precum și de lacrimile și suspinele celor săraci și năpăstuiți.

9. Tot așà pe prea bunul Iosif, în urma prigonirii și vinderii ce a suferit-o el din partea fraților și a cursei ce i-a întins acea Egipteancă, sau mai bine zis diavolul, ucigătorul de oameni, și în urma ispitirii și năpăstuirii celor drepți, pronia dumnezeească l-a ridicat ca om drept și înțelept pe scaunul domnesc spre cârmuirea și stăpânirea neamurilor sale și l-a făcut hrănitor și dătător de pâne deopotrivă pentru Egipetul întreg, asemenea și pe acel mare Iov, statua răbdării și rezistenții, care a dovedit în harța și lupta atât de vestită ce a dus-o diavolul cu el, luptătorul cel mai viteaz, tot pronia l-a învrednicit să capete de două ori mai mult decât avuția și mărirea ce pierduse și tot odată să aibă parte și din acea negrăită împărăție în viața de apoi. Așà ai făcut și cu Măria Ta, care te-ai arătat biruitor prin neînfrântă mărinimie, luptând cu atâtea nevoi și suleriințe: acum ca o arvună ți-a dăruit această vremelnică domnie spre conducerea și păstorirea turmei ce ți s'a încredințat, iar în viața de apoi ți-a asigurat împărăția care din veac e gătită pentru cei drepți. Aceste toate și noi socotind și cuprinși de mirare în fața virtuții tale întru toate și a prea nobilei tale purtări și a viețuirii după dorința lui Dumnezeu, ne-am adus aminte de cuvintele lui David, rostite par'că din partea lui Dumnezeu, dar care fiind schimbate numai după nume, s'ar puteà rosti cu cea mai mare dreptate despre Măria Ta și am puteà zice: «Aflat-am pe Ioan Șerban Vodă Cantacuzino, robul tău; cu untdelemn sfânt l-am uns pre dânsul; căci mâna mea îl va sprijini pe el și brațul meu îl va întări, și vrășmașul nu va spori într'însul și fiul nelegiuirii nu va ajunge să-i facă rău; și voiu strivi înaintea lui pe dușmanii lui, și pe cei ce-l urăsc îi voiu înfrânge, și adevărul meu și mila mea vor fi cu dânsul». Căci doară sunt încredințat, că harul Duhului nu e spus numai cu privire la David, ci deopotrivă și despre toți acei cari s'asemănă la fire cu acel bărbat ales și dumnezeesc.

10. Noi dar, nevrednice slugi ale Luminăției Tale, din tot ce avem neputând să-ți aducem un prinos vrednic de Măria Ta, ca și văduva cu cei doi bani, așà și noi mulțumitori cu acest prea neînsemnat dar al minții noastre întâmpinăm bunătatea unui atât de mare erou și cu adevărat prea dumnezeesc și prea strălucit Domn și stăpân, și rugăm să-l primiți, măcar că e atât de neînsemnat și puțin. Și cerem dela Măria Ta o grație vrednică de a fi dată de Măria Ta și primită de noi, să ne sprijini pe noi pe cărarea binelui prin rugile tale de Dumnezeu ascultate, nu numai fiindcă «mult poate rugăciunea celui drept», ci și mai ales că Dumnezeu ascultă de asemenea suflete eroice, cari imitează pronia lui Dumnezeu ce are grijă de toate; căci e dumnezeească și, ca să zic după Synesiu, măreață această pronie care poartă grija unei lumi întregi și cu dragoste de oameni și de Dumnezeu prevede binele tuturor; căci faima virtuților prea strălucite și prea slăvite, ca dintr'o boltă cerească mai veselă decât soarele, a străbătut în vremile noastre întreg pământul. Să te păzească dar și să te ție Domnul Dumnezeu în umbra aripilor sale ca pe fiecare om văzut și înțeles, împreună cu prea nobilii, prea măriții și înțelepții frați ai Măriei Tale, ase-

menea și rudele și prietenii precum și întreagă adunarea noastră, ca atât în veacul acesta să poată petrece cu fericire și mulțumire, cât și în zilele de apoi să se învrednicească de cerească și fericita bucurie a sfinților din vremile trecute în veacuri fără de sfârșit. Amin.

II. -

Întâia cuvântare de laudă, ținută când Măria Sa din expediția ce a făcut a venit la București, la tronul său. In fața sa.

1. Din toate virtuțile și însușirile și bunătățile oamenilor, o prea strălucite, prea slăvite, de Dumnezeu cinstite și înălțate stăpâne și binefăcătorule, înțelepciunea este capul, împărăteasa și stăpânitoarea și pricinuitoarea tuturor bunurilor omenești, pentrucă ea este virtutea și desăvârșirea părții celei mai de frunte a sufletului, și anume a rațiunii și a minții omenești; și de aceea e, precum am zis, rădăcina și izvorul și mama tuturor bunurilor ce s'au dat oamenilor, precum dimpotrivă, nebunia și nerozia e începutul și izvorul și rădăcina tuturor relelor omenești, fiindcă ea este răutatea și slutenia și scăderea desăvârșirii inteligenței omenești pomenită de noi. Din această pricină toate lucrurile bune, cari s'au făcut dintru începutul lumii până astăzi și se vor mai face până la sfârșitul veacului, sunt făpturile și roadele înțelepciunii, fie cele trupești, fie cele lumești, cele sufletești și cele intelectuale; precum, dimpotrivă, toate relele ce s'au făcut și se fac în lume sunt lucrările și urmările nebuniei. Am spus că toate bunătățile și virtuțile recunosc înțelepciunea ca mamă, pentrucă nici dreptatea fără înțelepciune nu este și nu se numește dreptate, ci se socotește mai mult ca nedreptate, căci are de mamă nebunia; dar nici cumpătul nu se zice cumpăt, ci mai mult desfrâu; nici vitejia nu se recunoaște ca vitejie, ci mai mult ca obrăznicie și cutezare; și nici vreo altă virtute nu se poate numi virtute, fără să aibă călăuză și cârmaciu înțelepciunea și mintea, pentrucă zice cineva: «însuș binele nu este bine, dacă nu e făcut bine». De aceea și înțeleptul Solomon pe cel cuminte îl numește bătrân și viața nevinovată și curată o numește vârsta bătrâneței: «cuminția oamenilor e căruntă, și viața nepătată vârsta bătrâneței».

2. Viteaz era Samson, dar nu era atât de cuminte ca să-și înfrâneze vitejia cum se cuvenia: de aceea și-a pierdut și vitejia împreună cu viața. Judecător drept și foarte înțelept era Solomon, dar nu era destul de cuminte ca să se stăpânească pe sine cum trebuia; de aceea a și fost biruit de femeile străine de neam, pentru a căror dragoste s'a și închinat idolilor și și-a osândit astfel sufletul. Cumpătate și prea curate erau cele cinci fecioare, dar nebunia lor a făcut să nu se poată folosi nicidecum de această a lor feciorie, din care pricină au fost gonite din cămara mirelui ceresc. Omul cel dintâiu zidit, Adam, avea într'un cuvânt toate darurile, dar le-a pierdut din prostie; căci înțelepciunea e sarea care face gustoase, înfrumusețează și împodobește isprăvile oamenilor, ca să fie și să se numească virtuți. De aceea la tot sfatul oamenii chibzuiți și cuminți întreabă pe cei cuminți și chibzuiți după cum povățuește și un înțelept oarecare zicând: «sfatul celui înțelept primește-l»; căci sfatul înțelepților este înțelept, pentrucă sfatul oamenilor înțelepți și cuminți e totdeauna sigur și nestrămutat.

3. Cine e cuminte în lumea aceasta trecătoare? Cel ce ascultă și plătește cu fapta poruncile lui Dumnezeu; cuminte e numai cel ce întemeiază și zidește casa spirituală a sufletului său pe piatra credinței, care piatră este însuș Hristos, precum hotărăște și fericitul Pavel zicând: «căci beam din piatra duhului, iar piatra era Hristos».

Și iară: «căci nimenea nu poate pune altă temelie decât cel ce zace, care este Iisus Hristos». Precum din potrivă: nebun și prost e omul acela, care își întemeiază casa spirituală pe nisip, adică pe deșertăciunea acestei lumi vremelnice, care este și se numește gândul și vrerea trupului, precum ne asigură și Domnul în Evanghelii zicând: «Oricine îmi ascultă aceste cuvinte ale mele și le face pre ele, îl voiu asemăna cu omul cuminte, care și-a zidit casa pe piatră; și s'a pogorît ploaia și au venit râurile și au suflat vânturile și au bătut acea casă și nu a căzut; căci se întemeiase pe piatră. Și oricine ascultă aceste cuvinte ale mele și nu le face, va fi asemănat cu un om nerod, care și-a zidit casa pe nisip; și s'a pogorît ploaia și au venit râurile și au suflat vânturile și au bătut casa aceea și a căzut și a fost căderea ei mare». Prost și nebun era acel om bogat, care, după pilda din Evanghelie, spusă de Domnul, era îmbrăcat cu porfiră și cu byssus și petrecea pe fiecare zi înveselindu-se în chip strălucit, iar după moarte limba lui era prăjită și ardea în gheena focului. Nebun mai era încă și omul bogat, al cărui pământ rodise din belșug și cugetă în sine zicând: Ce voiu face, căci nu am unde strânge roadele mele? și zise: Voiu dărâmă hambarele mele și le voiu clădi mai mari, și voiu strânge acolo toate bucatele și bunurile mele, și zice-voiu către sufletul meu: Suflete, tu ai multe bunuri puse pentru ani mulți; odihnește-te, mănâncă, bea și veselește-te. Dar ce i-a răspuns Dumnezeu: «Nebune» — zice — «în această noapte ți se cere sufletul; ale cui vor fi dar cele gătite de tine?».

4. Cine e cuminte în această lume? Cel ce are gândul și voința și tot sufletul și inima întemeiate vârtos și neclintit numai pe frica lui Dumnezeu, fie numai pe sine, fie întreagă casa lui, fie și tot statul și împărăția, și o cârmuește în noianul acesta moral, plin de sbucium și primejdii, al acestei vremelnice vieți, ca foarte cuminte și înțelept cârmaciu privind pururea cu grijă și cu mare băgare de seamă la busola și la regula și cumpăna sfintei Evanghelii și păzind fără abatere poruncile și povățuirile lui Hristos Dumnezeul, mântuitorul lumii și cârmuitorul tuturor. Ca pe un astfel de prea cuminte și întru toate prea înțelept cârmaciu și conducător al chivotului moral, al acestei vestite și de Dumnezeu mântuite cârme și domnii, ne-a dăruit prea milostivul Dumnezeu pe atotslăvita, de Dumnezeu păzita Luminăția Ta, fără să știu din ce îndemn anume: Oare pentru virtuțile supușilor? Oare numai din mila-i și bunătatea-i fără seamăn? Oare în interesul statului, sau (ca să spun mai potrivit și mai bine decât oricum aș spune altfel) ca să arate nu numai acestui stat, ci și oricărei cetăți și țeri și lumii întregi marile tale virtuți și isprăvi și mult înțeleapta ta conducere și cârmuire?

5. Trec cu vederea pe cele mai mari, cele spirituale, cele tainice, cele dumnezeești și amintesc numai meritele tale politice și lumești, din acestea numai cele văzute și auzite de noi. Bunăoară, chiar în împrejurările de față, cari sunt pline de greutăți și turburări și nenorociri, într'o asemenea domnie robită și lipsită de pază și ziduri, ai vrut, pe lângă celelalte, să înființezi un colegiu, sau ca să zic mai bine o școală de crescut și înțelepțit sufletele, ca prin mijlocul învățătorilor, cu lumina și sporul învățăturii să înveți pe tinerii nobili și iubitori de carte și pe toți acei ce vor, străini și pământeni, lucru decât care mai mare bine nu s'a dat nici odată în lume; căci înțelepciunea este aceea care ține și înlănțue întreagă lumea cu a sa cârmuire prea înțeleaptă, precum neștiința și neînvățătura este aceea care dă naștere la toate relele din lume, cum am zis.

6. De aceea și noi, slugi smerite și nevrednice ale Măriei Tale de Dumnezeu străjuite, neputând să-ți dăm nici cea mai mică răsplată de mulțumire pentru binefacerile și darurile atât de multe și de mari arătate față de noi, rămânem pururea datori ca să ne rugăm toți deopotrivă de izvorul binelui, fântâna darurilor, de însuș Domnul atotpu-

ternic și bogat în daruri, ca să-ți răsplătească de nenumărate ori mai mult această binefacere și bunătate a Măriei Tale, dându-ți în viața de acum traiu bun, sănătate, putere, biruință asupra dușmanilor, întărire pe scaunul cel prea strălucit și prea slăvit al Măriei Tale până la bătrânețe adânci și pline de tărie, împreună cu prea strălucita și prea mărita Doamnă Maria, cu fiii cei binecuvântați și de Dumnezeu păziți și cu întreaga adunare a familiei și rudelor Măriei Tale, precum și cu prea cinstiții și prea măriții boieri din tot palatul și din toată țara și domnia, și așă pe rând din neam în neam până la sfârșitul veacului, iar în zilele de apoi să vă dăruească vouă tuturor cereasca împărăție, care din începutul lumii e gătită pentru cei drepți de veacuri fără sfârșit și perândare. Amin. 1695.

S'a ținut de către ieromonahul și preotul chir Neofit.

III.

Cuvântare de laudă către prea strălucitul, prea evlaviosul și prea înălțatul Domn și stăpânitor al Ungrovlahiei întregi chir Constantin Vodă Basarab.

1. Atotțiitorul Dumnezeu, prea evlavioase, prea slăvite, prea strălucite, de Dumnezeu încoronate și străjuite, prea înălțate al nostru stăpâne și binefăcătorule, atotțiitorul Dumnezeu cel ce din neființă a scos la lumină toate nemijlocit și cu înțelepciune îngrijește de toate și întocmește toate spre bine, nu el însuș nemijlocit lucrează mai departe spre făptuirea și alcătuirea celor ce se fac și spre rămânerea și cârmuirea tuturor, ci printr'un cuvânt potrivit și cu o anumită învoire încredințează altora orânduirea lor, și anume puterilor îngerești, însuși stihiilor și pricinelor legate cu acestea în parte. Precum soarele acesta întrupat, mâna văzută a proniei dumnezeești, prin mișcarea și lumina și înrâuririle sale naște, încălzește, învie ază și păzește toate câte sunt sub lună, mulțumită pricinelor apropiate și de acelaș fel cu dânsul, așă și cu privire la conducerea și alcătuirea lucrurilor omenești, nu Dumnezeul tuturor, el însuș nemijlocit, săvârșește binele fiecăruia; el alege numai din vreme în vreme, prin cuvinte tainice de prevedere, pe acei cari în ochii proniei sale atotvăzătoare s'au arătat vrednici după voia sa călăuzitoare pentru o asemenea conducere și cârmuire. Alegerea aceasta a lor o face după omul îndoit: adică după priceperea și înțelepciunea ce li-i dată, unora în conducerea vieții morale, economice și politice, și în deobște în cârmuirea și purtarea de grijă a tot ce privește, în comun și în particular, viața din afară a omului; iar altora, în trebile și învățăturile bisericești, adică ale celor ce privesc sufletul, și îndeobște cultul și orândueala lui Dumnezeu și a tuturor celor sfinte; și abiă la o mică parte încredințează conducerea în acelaș timp atât a vieții sufletești cât și a celei trupești, și nu pentru altceva, ci numai spre a arătă neîntrecuta energie a geniului lor firesc, precum și simțirile și gândurile lor pline de dragostea lui Dumnezeu, de teamă ca nu cumvă o asemenea fire de om, înlăturată, să rămâie părasită în întuneric și să piară în nelucrare și fără de izbândă, ci călăuzită fiind de dumnezeeasca pronie în mijlocul oamenilor și dovedind prin fapte virtutea și puterea ei covârșitoare și îmbunătățind din năuntru și din afară turma ce i-a fost încredințată, să fie la urmă încoronată cu coroana florilor nevestejite, coroana nemuririi.

Drept care cel ce păstorește pe Israil, acum alege pe Moise, altă dată, mai de mult, alege pe Aron spre cârmuirea în parte a vechiului Israil, și așă pe rând ridică pe vechii preoți și împărați și judecători, pe proorocul Samuil bun în amândouă domniile și pe toți acei cari la fel cu dânsul s'au arătat vrednici ca conducători în amândouă laturile vieții omenești.

Aceasta ne-o spune și proorocul-împărat David: «Moise și Aron printre preoții Domnului și Samuil printre cei ce chiamă în ajutor numele lui». Nu mai pomenesc aici pe împărații și preoții noștri de Dumnezeu încoronați, împărații și preoții harului nou și ai noului Israil, cari după ce minunat au păstorit ducând spre mântuire turma ce li s'a încrezut, s'au strămutat din lumea cea vremelnică în lăcașurile cerești, schimbând-o cu acea negrăită și veșnică împărăție.

2. Ca pe un astfel de domn și stăpânitor prea dumnezeesc, și tot odată prea eroic și prea măreț ne-a dăruit în vremile noastre Dumnezeul tuturor printr'un cuvânt tainic, pe calea firii, în prea evlavioasa, prea slăvita și de Dumnezeu străjuita Luminăția Ta, care deși te tragi din neam împărătesc, totuș nu ai vrut să te înfrumusețezi numai cu bunele, neprevăzutele însușiri ale strămoșilor tăi, cari nu sunt mai mult proprii decât străine, ci ai preferit mai bine, cu îndemn dela sine să-ți împodobești neamul cu propriile privilejuri și flori ale virtuților și, covârșind cu mult prin nobleța și virtutea sufletului, să te faci singur capul celor ce se vor naște în viitor, rămâind cu o adevărată podoabă și coroană a strămoșilor. Din care pricină ridicat ai fost pe acest scaun din dumnezeească hotărîre, cu toate că n'ai năzuit la aceasta, ba dimpotrivă, ai căutat din răsputeri ca să scapi de această sarcină, fugind de ea, adică de greutatea întreprinderii, întocmai ca și prea sfinții împărați și preoți de odinioară, cari așijderea, cu toată neîntrecuta lor destoinicie într'o asemenea conducere a oilor cuvântătoare, nu îndrăzniau să se puie în fruntea lor, căci își dedeau seamă de greutatea conducerii și supunerii lor (căci tocmai aceasta e într'adevăr, după cum spune marele teolog Grigorie în cuvântarea sa despre preoție, meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor, adică ocârmuirea celui mai schimbăcios și mai viclean dintre dobitoace, a omului), dar în sfârșit ai primit această chemare silit fiind după multă stăruință și îndemn din partea norodului și a obștii prin voia lui Dumnezeu.

Dar îndată ce te-ai ridicat la această cârmă domnească și din acest prea înalt scaun, ca de pe cea mai înaltă culme, ai ocolit cu ochii cei prea pătrunzători ai minții întreagă această domnie supusă, pe care ai primit-o din partea proniei și harului dumnezeesc, ai cunoscut că lucrul cel mai trebuincios și tot odată cel mai mântuitor în stăpânirea și purtarea de grijă a oilor cuvântătoare nu e râvna ce se pune întru toate cele trupești și toate câte sunt de rând și se strică, afară dacă acestea sunt bune și folositoare pentru mântuirea sufletului, ci că lucrul cel care șcade mai bine unui stăpânitor și îngrijitor de gloată, e grija și prevederea cu care e condus omul dinnăuntru, adică omul privit cu suflet și cu minte.

3. De aici vine pe de o parte, că Măria Ta, ca și cu mâna stângă, dar cu cea mai mare îndemânare și cu toată bunătatea și dragostea de bine, ca nimenea altul înaintea Măriei Tale, cu prisosul cuminției și priceperii, iei măsuri și îngrijești pururea neadormit cu milă și nepărtinire de toate nevoile cele trupești și din afară ale turmei creștine ce ți-a fost încredințată; de aici vine, pe de altă parte, că Măria Ta, ca și cu mâna dreaptă, adică cu o grijă mai înaltă, dai putinciosul ajutor întru cele sufletești și duhovnicești, nu numai ridicând din temelii și înzestrând bisericile și mănăstirile, ci și în limba pământenilor tălmăcind din elinește și tipărind cu cea mai mare îngrijire și cheltuială cărțile bisericești, pentru ca astfel să poată cunoaște din belșug și fără de trudă învățăturile și dogmele lor cari altfel sunt greu de cunoscut. Dar dintre toate bunătățile omenești ce ai întreprins Măria Ta, cea mai mare, cea mai mântuitoare și cea mai neapărată este așezământul, pe care aproape întâiul și singurul dintre ceilalți ai hotărît să-l întemeiezi în statul și principatul acesta: înțeleg *Școala Elinească*, acest locaș — ca să zic mai potrivit — de creștere bună cu ajutorul lui Dumnezeu (un bine ca acesta n'a fost și nici o să fie între oameni), făcut anume pentru ca

astfel, prin această liberă învățătură și știință, să lumînezi și să înțelepțești mintea și sufletul celor ce doresc să învețe și năzuesc cu mare râvnă la desăvârșirea omenească, pe cât e cu putință, prin care faptă ai căutat oarecum ca moștenirea strămună s'o înalți dela cele mai mici la cele mai mari, dela ceea ce e mai puțin desăvârșit la ceea ce e tot mai desăvârșit; căci prea glorioasa generație a strămunilor tăi cu îndemn și gând împărătesc a îmbrățișat pe cea mai împărătească dintre virtuți, adică desăvârșirea minții, pe care o dărueste celor studioși meșteșugita adâncire și învățătură a cărții.

4. Pe această cale dobândesc oamenii cunoștința și priceperea științilică a lucrurilor, care este desăvârșirea minții speculative. De aici izvorăște cuviința moravurilor, care este lucrul înțelepciunii practice. De aici se câștigă puterea de a pătrunde și a judecà fără părtinire cugetările, cuvintele și faptele omenești din partea celor ce doresc să nu greșească în judecarea și înțelegerea lor; căci oamenii cari se dau învățăturii cu evlavie nu disprețuesc adevărul adevărat ca neadevăr și nici îmbrățișează neadevărul mai vârtos ca adevăr, și umblă cu totul dimpotrivă. De toate cele vremelnice și de toate nevoile de rând, ei nu îngrijesc decât numai întru cât le pot aduce bine și folos sufletesc în viața lor; iar toată râvna și-o pun în nădejdile viitoare, în bunurile statornice, prin purtarea lor neprihănită slujind lui Dumnezeu și împlinind poruncile Evangheliei. Căci ce alta e înțelepciunea decât învățătoarea tuturor bunurilor omenești? Căci din care alt izvor au luat neînfrânta lor putere păstorii și dascălii dumnezeești, cari cu toată înțelepciunea au împodobit sfânta Biserică a lui Hristos? De unde au putut scoate la iveală știința lor politică, economică și morală? De unde s'a născocit învățătura cu privire la meșteșugurile și formele politice și poetice, prin cari se dobândește toată buna viețuire și cârmuire a oamenilor?

Din care pricină și înțeleptul Solomon a disprețuit toate celelalte și n'a cerut dela Dumnezeu să aibă decât numai una zicând: «Dă-mi, o Dumnezeule al părinților și stăpâne al milii, înțelepciunea ce stă alături de tronurile tale, ca fiindu-mi de față să mă învețe, ce este plăcut pe lângă tine (aceasta e câștigul înțelepciunii practice), și să mă povățuească în cunoștință (aceasta e dobânda teoriei) și să mă ție în slava ei (aceasta e răsplata înțelepciunii practice și teoretice)».

5. Deci întâia și singură Luminăția Ta cea de Dumnezeu străjuită, încoronată și ocrotită în statul și principatul acesta, ai săvârșit în fața obștii acest bine nespus de mare și dumnezeesc spre a da cu adevărat dovadă de nefățărita-ți dragoste către Dumnezeu, și aproapele nostru. Căci omul care iubește înțelepciunea, pe Dumnezeu iubește, pentrucă el este izvorul înțelepciunii și înțelepciunea însăș; iar cel ce iubește pe Dumnezeu, de bună seamă iubește cu adevărat pe aproapele său; căci cel care nu iubește pe aproapele său pe care l-a văzut, precum spune cuvântul ce grăește de Dumnezeu cum poate iubi pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut? Iar cel ce iubește cu sfințenie pe Dumnezeu și pe aproapele său ca pe sine, împlinește întreagă porunca dumnezească; căci «în aceste două porunci spânzură legea și proorocii». Pre un asemenea om îl iubește negreșit și Dumnezeu, cel ce iubește pe cei drepți și miluește pe cei păcătoși și chiamă pe toți spre mântuire prin făgăduințele neminținitoare și bune ale fericirii de apoi; iar cel ce are prieten pe Dumnezeu și lăcuește într'însul prin iubire și rămâne în stăpânirea lui. nu se va înfricoșà nici odată «de frica de noapte, de săgeata ce sboară ziua, de lucrul ce umblă întru întuneric, de întâmpinare și de dracul cel de miazăzi».

Căci Dumnezeu în această viață îi dă ajutor și-l acopere cu mântuirea, iar în veacul de apoi primește ca răsplată împărăția cerului în locul domniei acesteia vremelnice, prea înțelepte și plăcute lui Dumnezeu; căci, precum spune psalmul, «cel ce lăcuește în ajutorul celui de sus, se va sălășlui supt aripa Dumnezeului din cer».

6. Fericită şi binecuvântată dar a ajuns în zilele noastre această domnie, care are parte de un atât de mare erou, de un domnitor neîntrecut de evlavios, de sfânt, de senin şi blând, de vrednic ca Domn şi urmaş al pildei lui Hristos; care nu numai printre ai săi, printre prieteni şi rude se bucură de cinste şi de dragoste nespusă, ci şi printre duşmanii săi stârneşte lauda şi mirarea, căci şi duşmanul ştie să se minuneze de virtutea unui bărbat. Acesta e, pe care şi Synesiu, cel întru toate cuminte şi înţelept în cuvântarea sa despre împărăţie îl socoteşte cu adevărat fericit şi dăruit cu cel mai mare bine: «nu acel de care se tem, zice el, ci acel pentru care se tem şi se luptă supuşii, socotindu-i paguba ca a lor precum şi mântuirea lui ca folosul lor însuş». Ferice de cei ce se îndeletnicesc slujind unui asemenea stăpânitor! Cu adevărat fericiţi şi plini de noroc sunt dregătorii lui cari cu dragă inimă sălăşluesc lângă aceste comori şi cei ce stau pururea în vederea şi apropierea unei asemenea feţe luminate de surîsul şi seninătatea bunătăţii! Pe care prea fericita, prea norocita şi sfânta şi de Dumnezeu păzita Luminăţia Ta să o ţie şi să o aibă în grijă Domnul Dumnezeu, împăratul împăraţilor şi stăpânul stăpânilor, pe scaunul ei cel prea strălucit şi sprijinit de Dumnezeu, neatinsă de boală, cu voie bună, sănătoasă şi cu vieaţa îndelungă, mai presus de orice rea şi nelegiuită întâmplare, şi să supuie la picioarele ei oricare pizmaş şi duşman; şi să fie întru toate norocoasă şi fericită trupeşte şi sufleteşte până la cele mai adânci şi vânjoase bătrâneţe, spre întemeierea şi întărirea întregei suflări creştine care-ţi este încredinţată precum şi spre fala tuturor creştinilor drept credincioşi de pe pământ, rând pe rând, din generaţie în generaţie şi în cuprinsul multor ani, iar în zilele de apoi dăruească-ţi împărăţia cerească cea gătită dintru începutul lumii pentru cei binecuvântaţi din partea lui Dumnezeu, părintele nostru.

Cea mai din urmă slugă a slugilor Măriei Tale cea de Dumnezeu păzită şi mântuită şi cel mai mic între învăţaţi

Sevastos Kiminitul din Trapezunt.

IV.

Cuvântare de laudă către prea gloriosul, prea strălucitul şi de Dumnezeu încoronatul nostru Domn şi stăpânitor al Ungrovlahiei întregi chir Ioan Constantin Basarab Voevod.

1. «Începutul înţelepciunii e frica lui Dumnezeu şi minte bună e la toţi cei ce-l săvârşesc», zice împăratul-prooroc David şi după dânsul prea înţeleptul său fiu Solomon.

Se zice şi se înţelege înţelepciune şi cuminţie nu aceea a lui Aristotel şi a lui Platon şi a celorlalţi Elini, şi, ca să zic simplu, acea omenească, cea ordinară şi vulgară (pentrucă o asemenea înţelepciune, după fericitul Pavel «e o nebunie pe lângă Dumnezeu»), dar înţelepciune se zice şi se înţelege acea sigură şi negreşelnică şi de Dumnezeu dăruită cunoştinţă şi pricepere a lucrurilor, pe care şi prea înţeleptul Solomon a cerut-o şi a primit-o dela Dumnezeu, când zicea rugându-se:

«Dumnezeule al părinţilor şi stăpâne al milii, cel ce ai făcut toate prin cuvântul tău şi cu înţelepciunea ta ai zidit pre om, dă-mi înţelepciunea ce stă alăturea de scaunul tău, pentru ca fiindu-mi de faţă să mă înveţe ce este plăcut pe lângă tine, şi să mă povăţuască în cunoştinţă şi să mă păzească în slava ei». Şi pentru ce anume cere el această înţelepciune? Căci socotelile minţii muritorilor, zice dânsul, sunt toate sfiicioase şi cugetările lor sunt şovăitoare. Iar înţelepciunea dată de Dum-

nezeu este negreșit adevărată și sigura cunoștință a lucrurilor, și toate învățăturile ei sunt scutite de abateri și de greșeli, sunt plăcute lui Dumnezeu și mântuitoare, și aduc oamenilor și vieții acesteia trecătoare mulțumirea și fericirea cea mai mare și mai cu putință, și după această viață trecătoare, pe lângă altele, mai dăruesc și împărăția cerului. Această înțelepciune are de bună seamă ca început și temelie teama de Dumnezeu, cum am zis.

Deci toți acei cari s'au condus în această lume având întru toate ca povățuitor și cârmaciu această înțelepciune și cunoștință, au avut fără îndoeală principiul unei asemenea înțelepciuni, adică chiar această frică de Dumnezeu, pentrucă și după acea dumnezeească hotărîre a Evangheliei, «după roadă se cunoaște pomul», și după hotărîrea comună a sfinților părinți și a tuturor filozofilor din cauze și efecte cunoaștem și pricepem principiile și cauzele acestora după dovada *a posteriori*.

2. Această înțelepciune o aveà Avram cel mare între patriarhi, pentrucă, fără nici un dascăl de evlavie și povățuitor printre oameni, singur și dela sine a cunoscut după armonioasa mișcare a puterilor cerești și pământești pe ziditorul și făcătorul tuturor lucrurilor, și de aceea totdeauna plăcea înaintea lui Dumnezeu cu viața-i curată și sfântă. Aveà prin urmare, din trebuință, și izvorul și mama acestei înțelepciuni, adică frica lui Dumnezeu în inima sa, precum o mărturisește și sfânta scriptură: «căci acum am cunoscut», zice, «că tu te temi de Dumnezeu și nu ai cruțat pe fiul tău cel iubit pentru mine». Aveà și acel mare prooroc Moise această înțelepciune, o aveà într'adevăr, și cu ea a stat mare înaintea lui Dumnezeu și întâiul și fruntașul proorocilor și învățător și legiuitor al Iudeilor, și întâiul a scris cu înțelepciunea ce-i dăruise Dumnezeu, pe lângă altele și despre zidirea și facerea lumii. Aveà negreșit și temeiul acestei înțelepciuni, frica lui Dumnezeu în sufletul său, precum mărturisește și sfânta Scriptură: «își întoarse Moise privirea, căci se temeà să vadă pre Dumnezeu în față». Cu această înțelepciune a lui a putut cârmui și neamul nemulțumitor și îndărătnic al Evreilor în chipul cel mai chibzuit și mai sfânt vreme de patruzeci de ani în acea pustietate nestrăbătută și nebrăzdată de plug. Această înțelepciune o aveà și David cel mare între prooroci și împărați, care cu dânsa a stat întâiul prooroc și împărat vrednic ales de Dumnezeu, și cu toată înțelepciunea și evlavia a cârmuit patruzeci de ani poporul lui Dumnezeu și a împodobit Biserica noastră cu acei psalmi plini de înțelepciune și însuflare dela Dumnezeu, care David s'a învrednicit și el să zică și să se numească părinte al lui Dumnezeu, și despre care ziceà și Dumnezeu: «Am găsit bărbat cel din Iesè după inima mea» și în altă parte: «aflat-am pre David, robul meu; cu untdelemn sfânt l-am uns pre dânsul» și altele. Aveà și el, de sigur, principiul acestei înțelepciuni, frica aceasta de Dumnezeu, precum o spune și singur: «Începutul înțelepciunii e frica lui Dumnezeu».

3. Această înțelepciune a căpătat-o și fiul său Solomon, precum am zis, ca dar dela Dumnezeu; și într'o vreme aveà prin urmare și el frica de Dumnezeu, dar n'a păstrat-o până la urmă, căci după cum zice și sfânta Scriptură: «femeile de neam străin i-au abătut inima pe urma zeilor lor», și așà s'a făcut străin de evlavia către Dumnezeu și a murit. Și, ca să cuprindem totul într'un cuvânt, toți cei drepți dinaintea legii sau după lege aveau și au într'această înțelepciune o călăuză și un dascăl întru toate, fiecare deosebit, după măsura evlaviei și a credinței și a fricii de Dumnezeu, ce au în inima și sufletul lor. De aceea și acei ce nu au în sufletul lor această înțelepciune ca să-și conducă viața după legea lui Dumnezeu, e învederat că n'o au; căci nu au începutul și izvorul acestei înțelepciuni, frica însăș de Dumnezeu. Din această pricină ei disprețuesc povețele și poruncile lui Dumnezeu pentru neînfricoșarea și necredința lor, căci, după cum zice proorocul, «cel ce se teme de Domnul, vârtos

va stărui în poruncile lui»; iar necredința naște neînfricoșarea și neevlavia, căci cine crede, se teme și are cinste față de tot ce-i vrednic de temut și cinstit, precum toți sfinții arată frică și cinste față de cele sfinte.

4. Această frică de Dumnezeu o găsim cu totul vădită și la Luminăția Ta cea de Dumnezeu străjuită și slăvită, stăpâne și binefăcătorule serenissime, de Dumnezeu împodobite și cinstite. De unde și cum o cunoaștem? Doar vedem, că și la Măria Ta luminează și stălucește această înțelepciune și mintea dăruită de sus, copilă născută din frica lui Dumnezeu, ne-o arată prea înțeleapta și creștineasca domnie și cârmuire a Măriei Tale, mai strălucitoare decât chiar razele soarelui, față de care orice om chibzuit și cuminte, care cugetă conștiincios, rămâne uimit și cuprins de nedumerire și mirare, și pentru această laudă și prea mărește pronia dumnezeească, care, vrând să scoată la iveală pe fața pământului această înțelepciune și acest har și virtuțile și isprăvile geniale și eroice ale Măriei Tale, a ridicat pe Luminăția Ta cea de Dumnezeu păzită pe acest scaun prea înalt și în această vestită domnie, și aceasta într'o asemenea vreme de nevoie și trebuință, sau ca să spun mai potrivit — în această iarnă prea nenorocită și prea îngrozitoare de pe marea aceasta închipuită a vieții, pentru ca să poți răspândi, ca și prea strălucitul soare, în toate marginile lumii razele și harurile prea fierbinți, prea mult dătătoare de vieață și prea luminoase ale Măriei Tale, stârnind mirarea celor ce văd și aud.

5. Cine ar fi cunoscut credința și dragostea atât de mare ce aveà către Dumnezeu vestitul patriarh Avram, dacă însuș Dumnezeu nu i-ar fi poruncit să înjunghie și să jertfească de dragul lui ca pe un miel nevinovat pe unicul său fiu Isac, al doilea patriarh, dela care aștepta și aveà nădejdea să-i fie moștenitor după porunca lui Dumnezeu și să-l moștenească întru toate, mai ales că porunca i-a venit de năprazna și pe neașteptate dela însuș Dumnezeu, care i-a dăruit moștenitor, ca chiar pe acesta să-l înjunghie și să-l jertfească de dragul lui cu însuș mânile lui, el, iubitul și iubitorul părinte pe fiul său unic și iubit pe care-l născuse abià la bătrânețe și mai cu seamă din făgăduință și dela o femeie stearpă și îmbătrânită, dela Sara, și nici nu aveà nădejde să nască pe altul, și înjunghiindu-l aveà să rămâie pustiit, fără copil și moștenitor? Și de ce aceasta? Pentrucă Dumnezeu știa că el, mai mult decât la orice, ținea la porunca cea sfântă și nu voià să păcătuească nici împotriva acesteia, fiindcă credeà fără șovăire acel mare om al lui Dumnezeu, că, chiar de ar fi înjunghiat pe Isac, tot nu s'ar fi mințit pe sine Dumnezeu în făgăduеala și juruința ce-i făcuse; de aceea Dumnezeu îl încercà prin această jertfire a fiului, ca să arate lumii întregi această a lui credință și dragoste ce aveà el către Dumnezeu spre folosul obștesc, cu gând ca prin această pildă să îndemne și pe alții ca să facă tot așà.

6. Astfel de credință și dragoste către Dumnezeu trebue să aibă toți drept credincioșii, să nu arate nici o îndoeală și nici un preget față de cuvintele și poruncile lui Dumnezeu și să ție mai mult la dragostea lui Dumnezeu decât la lumea întreagă și la această vieață trecătoare. Această poruncă voind cu toată voia s'o împlinească acel tată iubitor de fiu și voind să puie cuțitul la grumazul iubitului său fiu Isac, el, pe lângă copilul său, a primit dela Dumnezeu niște astfel de foloase și daruri, pe cari nimeni altul nu le-a dobândit vreodată și nici nu le va dobândi. Și cari sunt aceste daruri? Să fie ales ca părinte al neamurilor și al împăraților, să i se înmulțească sămânța ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării și toate neamurile din lume să fie binecuvântate prin sămânța lui. Sămânță trupească a lui Avram erà însuș Dumnezeu-omul Isus și mântuitorul lumii Hristos; de aceea el ca om evlavios a și fost capul neamului din care s'a născut Hristos, după cum spune evanghelistul Mateiu la începutul sfintei Evanghelii scrisă de dânsul.

7. Cine ar fi cunoscut acea atât de mare stăpânire de sine și cuminție și curăție și neprihănire a prea frumosului Iosif, dacă Domnul nu i-ar fi îngăduit să cadă în lațul și mrejele acelei destrămate și desfrânate Egiptence care, mistuită fiind de flacăra unei dragosti diavolești, îl silià să-i facă pe voie, juruindu-i chipurile tot ce aveà, chiar viața și cinstea bărbatului ei, numai și numai ca să-l înduplece să-i facă voia și pofta, tocmai el, un tânăr ca acela, care erà și străin și vândut de frații lui înșiși și rob al Egiptencei, și nici nu aveà unde să-și plece capul? Și totuș acest om neîntrecut în bărbăție, acest stâlp neclintit de diamant al cumpătului, disprețuind toată cinstea și mărirea trupească și lumească, toată plăcerea și desfătarea, toate farmecile și făgăduelile acelei femei destrăbălate, a găsit mai cu cale să îndure și să sufere toate câte a îndurat și a suferit mai pe urmă, numai ca să nu-și spurce sufletul și trupul care erà, după sfântul Apostol, templul și locașul lui Dumnezeu, și să nu se facă jucăria demonilor și rușinea neamului bun și harului strămoșesc, și străin în fața lui Dumnezeu și în împărăția cerului și moștenitor al osândei cerești. Dar pentru această a lui stăpânire de sine și biruință asupra patimilor, vezi unde l-a învrednicit Dumnezeu să ajungă, căci din rob ce erà la acea Egipteancă și închis în temniță vreme îndelungată pe urma defăimărilor ei l-a făcut să fie cât a trăit împărat asupra Epiptului întreg, iar după moarte i-a dăruit și împărăția cerului. Și aceasta a făcut-o Dumnezeu și i-a arătat virtutea și răsplătirea virtuții lui în fața lumii întregi, ca și noi după puterile noastre să ne luăm după pilda dată de el, spre a fi și noi cinstiți de o potrivă pentru virtutea noastră, și în veacul de acum și în cel viitor.

8. Cine ar fi cunoscut acea neasemuită și necovârșită iubire de aproapele a celui mai mare între prooroci și legiuitori, dacă el cu învoirea lui Dumnezeu n'ar fi ajuns la o asemenea neînlăturată nevoie, încât să strige cu glas mare și să spună către Dumnezeu: «Mă rog ție, Doamne; săvârșit-a acest norod păcat mare și făcutu-și-au lorușî zei de aur; și acum, dacă le ierți lor păcatul, iartă; iar de nu, șterge-mă din cartea ce ai scris» — însuș cel ce înaintea lui Hristos a făcut ca și Hristos, pentrucă s'a învoit și el, ca păstor adevărat ales de Dumnezeu, să-și îmbie fața ca jertfă nu numai vremelnic, ci și pe veci de dragul oilor cuvântătoare ce i-au fost încredințate; pe care dragoste la fel a arătat-o și mai târziu fericitul Pavel, când ziceà și el din adâncul inimii: «Dorit-am să fiu eu însumi închinare din partea lui Hristos pentru frații mei și a rudelor mele trupești». Și pentru ce aceasta? Ca să facem și noi ca dânșii, să avem între noi aceeaș iubire după porunca lui Dumnezeu.

9. Cine ar fi cunoscut acea nepilduită și supraomenească statornicie și răbdare a vestitului, dreptului Iov, dacă cumvà Dumnezeu nu l-ar fi lăsat în stăpânirea Satanei (cu toate că știà că erà om adevărat, neprihănit, drept, evlavios și îndepărtat dela orice rău), pentru ca diavolul ucigător de oameni să-i facă atâtea și atâtea rele, câte cuprinde și povestește sfânta Scriptură, iar el să le rabde cu atâta mărinimie și îndârjire, pe de o parte acele năpraznice și neașteptate suferințe și nenorociri, pe de alta acea îndelungată și dureroasă și nesuferită osândă pe gunoiu, încât însăși sfânta Scriptură, cu uimire și extaz ne zice: «Intru toate acestea n'a păcătuit nici cu buzele lui și nu și-a arătat nebunia către Dumnezeu». Și pentru ce pronia lui Dumnezeu îngăduе cu plăcere pățaniile acestea ale celor drepți? Pentru multe și mari cuvinte, și cu deosebire pentru ca să descopere în fața lumii bogăția ascunsă a virtuților lor, spre înțelepțire și îndreptare și povățuire a oamenilor și ca să-i încoroneze și să-i cinstească și în viața trecătoare și în veșnicia de apoi, făcând ca virtutea lor să fie încercată și judecată prin fapte. Pentrucă virtutea și înțelepciunea și meșteșugul unui cârmaciu nu se vede când el se află cu corabia lui la liman și când vremea e liniștită și bună; dar bunul și priceputul cârmaciu se cunoaște numai atunci când i se întâmplă toate

din potrivă, când se află pe cele mai adânci noianuri ale mării, când se găseşte în mijlocul iernii, când e miezul nopţii, când luna piere, când cerul este înnorat şi mânios, când întunericul este prea adânc, când fulgeră şi tună înfricoşat, când ploile se lasă din belşug şi curg şivoaie ca nişte râuri, când de pretutindeni suflă vânturi duşmane, sălbatice şi neîmblânzite; când nişte astfel şi atât de mari primejdii prea îngrozitoare în aceeaş vreme ameninţă împreună, atunci s'arată meşteşugul cârmaciului; atunci se cunoaşte isteţimea şi priceperea lui de marinar, când şi scapă din aceste primejdii mari corabia cu marfa întreagă şi neatinsă, cu toţi călătorii şi corăbierii.

10. Cununa izbânzii n'o capătă vitejii în vreme de pace şi de linişte fără primejdii, fără războaie, fără nici o faptă viteză; ci numai atunci, când ca nişte lei înverşunaţi şi flămânzi, ageri ca nişte şoimi, fioroşi ca balaurii, îngrozitori ca fulgerele, intrând în oştirea duşmanilor, taie la dreapta şi la stânga, varsă ca nişte râuri sângele vrăjmaşilor, seceră pe protivnici ca secerătorii spicele şi la urmă îi pun în fugă şi ies din mijlocul lor pliai de bărbăţie, biruitori şi purtători de trofee; atunci ei sunt încoronaţi, sunt lăudaţi şi slăviţi din partea tuturor, atunci le împletesc cuvinte prea măritoare, atunci le fac daruri mari şi multe, atunci îi înalţă la rangurile şi onorurile mari.

11. Cine ar fi cunoscut vreodată în lume pe acei foarte inimoşi şi foarte tari luptători şi martiri şi oşteni foarte viteji ai împăratului ceresc Hristos, dacă el însuş, stârnitorul de luptă şi încăerare, Hristos n'ar fi lăsat să se lupte şi să arate vârtoşia şi bărbăţia şi statornicia lor şi râvna lor fierbinte şi acea dragoste fără seamăn ce aveau pentru credinţa cea dreaptă, să se lupte, zic, cu atâta mărime de suflet şi nebiruită stăruinţă împotriva duşmanilor văzuţi şi închipuiţi ai credinţei, înţeleg pe acei tirani prea cruzi şi nelegiuiţi, şi cu atât mai mult cu duşmani morali şi nevăzuţi, adică cu diavolii? Dânşii, fiind chinuiţi, chinuiau mai tare pe chinuitori şi, fiind pedepsiţi, pedepsiau mai vârtos pe cei ce dedeau pedeapsa, şi, fiind cu totul omoriţi, biruiau şi omorau şi oameni şi diavoli cu a lor răbdare şi dârzie neînfrântă şi peste fire. Noi cetim în cărţi şi auzim numai martiriul lor şi acele schinguiri înfricoşate şi cumplite ale lor şi acele nesuferite pedepse ce îndurau şi de odată ne cuprind fiori şi groază.

12. Dar tocmai pentru aceste străduinţe, pentru aceste primejdii felurite şi duse până la moarte şi pentru aceste ale lor isprăvi şi vitejii, vedem şi auzim şi mărturisim, cât de mult i-a cinstit şi i-a mărit Dumnezeu în viaţa asta trecătoare dându-le atâtea daruri de a vindecă, încât au făcut minuni atât pe vremea cât au trăit, cât şi după moarte; şi nu numai atunci, dar şi până acum şi până la sfârşitul veacului; şi nu numai dânşii, ci şi rămăşiţele lor cele cinstite şi sfinte, şi stropii din ochii lor şi veşmintele lor, şi chiar huma trupului lor şi sicriele lor ce primiau acele sfinte rămăşiţe de martiri, goniau şi gonesc dela oameni nu numai felurite patimi şi boli, ci şi pe înşişi diavolii cei înfricoşaţi. Pe lângă toate aceste lucruri minunate ei şi acum sunt cinstiţi şi întâmpinaţi cu închinare de către cei evlavioşi şi cu credinţă dreaptă, de către împăraţi şi patriarhi, de către stăpânitori şi stăpâniţi, precum şi de întreg neamul omenesc cu atâtea măreţe biserici şi mânăstiri, cu sărbători pe fiecare an, cu imnuri şi preamăriri deapururea până la sfârşitul veacului.

Şi acestea în viaţa asta trecătoare, iar în zilele fericite de apoi Domnul în împărăţia lui îi va aveă ca tovarăşi de moştenire în veacuri fără de margine şi sfârşit. Ei pentru noi drept credincioşii nu sunt numai neobosiţi mijlocitori şi soli pe lângă Dumnezeu, ci şi fala şi tăria şi temelia credinţei noastre nefăţărite, şi ca nişte pietre scumpe ce s'au zidit pe temelia apostolilor, a cărei piatră fundamentală e Isus Hristos. Spre dânşii privind credincioşii cei recunoscători ca la nişte icoane originale ale patimilor suferite pentru Hristos, se iau după pilda lor şi fac ca şi dânşii după putere,

când prilejul îi chiamă. Iar dacă ei ar fi murit necunoscuți huzurind în pace, n'ar fi putut să fie încoronați cu coroana martirilor, și nici ar fi avut atâta curaj înaintea lui Dumnezeu, ca să mijlocească și pentru mântuirea noastră, și nici nu s'ar fi putut cunoaște de noi într'atâta harul și dragostea făcătoare de minuni a lui Dumnezeu (căci el nu ascultă din gura păcătoșilor) și ar fi lipsit din lume tot binele care s'a făcut omenirii. Acest fel sunt faptele proniei dumnezeești și ale economiei Cuvântului-Dumnezeu față de noi.

13. Deci cu chipul și gândul acesta al proniei dumnezeești prea bunul și prea slăvitul Dumnezeu în vremile noastre, văzând și cunoscând prea înălțata noblețe și cuminție și înțelepciune și pricepere și chibzuință a prea evlaviosului și prea nobilului și minunatului suflet al Mării Tale, a vrut să-l scoată la iveală, să-l înfățișeze și să-l trâmbițeze și pe el în lumea întreagă ca o zugrăveală însuflețită și icoană înzestrată cu minte și ca mustră a virtuților în mijlocul tuturor prinților și domnitorilor și împăraților de pe pământ, ridicându-te pe prea înaltul și de Dumnezeu apăratul scaun al acestui principat și stat vestit și mântuit de Dumnezeu, atât spre alcătuirea, întemeierea și cârmuirea poporului creștin ce ți-a fost încredințat, cât și spre cinstea și fala tuturor celor drept-credincioși. Căci care altul a stat fie mai credincios și mai cu râvnă către Dumnezeu și cele sfinte, fie mai cuminte și mai chibzuit, fie mai drept și tot odată mai iubitor de oameni sau mai neadormit și mai bun îngrijitor de toate, mai cu seamă în aceste vremuri nenorocite, ca prea evlavioasa, de Dumnezeu încoronata și păzita Luminăția Ta? Care cu toată stăpânirea din afară, cu toată cumplita robie și tiranie, cu toată încurcătura și neorânduiala lucrurilor și neîncetata perindare a războaielor și primejdiilor, și în ciuda acestor locuri goale, nepăzite și neîntărite cu ziduri și deci ușor de călcat de către dușmani și protivnici, ca bărbat prea temător și luminat de Dumnezeu, ca și când deapururea și fără încetare ai fi fost stăpânitor cu totul neatârnat și de sine stătător, te silești în totdeauna să împaci înaintea tuturor pe Dumnezeu lucrând în tot chipul și îngrijind în tot felul, știind și pricepând bine, că acei cari au fost puși de Dumnezeu ca să aibă cârma lucrurilor lumești, trebue întâiu și întâiu ca prieten și tovarăș de luptă și apărător să aibă întru toate pe însuș Domnul cel atotputernic, împăratul împăraților și stăpânul stăpânitorilor, cu a cărui putere și ajutor toate se pot isbândi, precum ne asigură și fericitul Pavel, când zice că «întru toate biruesc când mă împuternicește Hristos», pe când fără ajutorul lui nu se poate face nimica bun, precum o mărturisește și Domnul zicând, că «fără mine nimic nu puteți face»; fiindcă, precum învață și sfânta noastră Biserică «toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit se pogoară de sus, dela părintele luminilor». Și de aceea cauți cu tot felul de binefaceri să-l ai părtaș și apărător și ajutător întru toate.

14. Nu mai vorbesc — căci nu le cunosc cu deamănuntul — de virtuțile tainice și spirituale și ascunse ale Mării Tale, pe cari nu le știe decât Dumnezeu, cunoscătorul celor tăinuite; virtuți făptuite de Măria-ta în taină și fără știrea nimănui luându-te după pilda acelor domni și împărați prea sfinți și fericiți.

Dar pe lângă cele ce noi vedem și auzim și aflăm, după neobosita și fierbintea dragoste ce ai către Dumnezeu și cele sfinte cu atâtea dese slujbe și rugăciuni, cu atâtea miluiri ce faci către toți acei cari se roagă neîncetat, atât la mânăstirile cele vrednice de cinste, dar îndatorate, cât și la toți săracii și nevoiașii, cu minunate și mari clădiri de biserici și mânăstiri și alte multe și felurite zidiri trebuincioase și folositoare, și cu alte multe și mari și felurite binefaceri și milostenii, cunoscute și necunoscute de noi; și pe lângă cele ce am spus, în al doilea rând: să cârmuești toată această vestită țară și domnie ce-ți este supusă și încredințată de Dumnezeu, ci și cu puterea covârșitoare și cu prisosul priceperii să atragi către Măria Ta dorința și iu-

bírea atât a tuturor supușilor cât și a domnilor și stăpânitorilor și a credincioșilor și necredincioșilor și a ortodocșilor și neortodocșilor înșiși, cari se află pretutindenea pe pământ. Și ceea ce e mai presus încă, este că -- (o minune!) nicăiri nu s'aude vreo nemulțumire, vreo cârtire, vreo învinuire, dar pretutindenea laude, pretutindenea elogii, pretutindenea aclamări, urări și rugăciuni îndelungate către Dumnezeu spre îmmulțirea zilelor fericite și senine ale Luminăției Tale cea de Dumnezeu mântuită și păzită; lucru ce nu se găsiă nici la sfinții din vechime și la fericiții bărbați, să-și petrecă adică viața fără nici o bârfire, fără nici o învinuire din partea nimănui; așă încât chiar și cei pedepsiți și osândiți să mărturisească adevărul, că după faptele lor le-ar fi trebuit mai multe pedepse, decât cele ce suferă cu drept cuvânt în urma neasemănatei iubîri de oameni și blândețe a Măriei Tale; pentrucă adeseori cu prilejul cel mai neînsemnat slobozești chiar pe cei închiși și golești temnițele, îndemnat fiind de multa, nemăsurata milă și bunătate a Măriei Tale, vrând a arătă prin aceasta, că și fără vrerea Măriei Tale aproape îi închizi în temniță și-i pedepsești numai pentru binele statului, ca să lipsească și să înceteze relele și nedreptățile dela oameni, făcând ca doctorii cari curăță mădularele putrezite ale trupului, spre a nu strică părțile bune și sănătoase și întregul.

15. Și mai ales într'o asemenea vreme de turburări, de neorânduieli și răsvrătiri de protivnici și vrăjmași și de foarte grele cheltueli și de primejdii de tot felul să se facă o cârmuire atât de multă și de bună, în niște asemenea nesuferite furtuni și vijelii ale tulburărilor de astăzi ale lumii să plutească și să alerge această corabie închipuită a statului acesta, fără să dea de nici o primejdie, de nici o sguduire, ca și când ar pluti drept și liniștit și fără valuri, aceasta e lucru vrednic de mirare; aceasta uimește orice minte și pricepere și silește pe toți să strige în gura mare și cu mulțumire din tot sufletul și din toată inima către Domnul, zicând: «Că mari sunt lucrurile tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut, tu care lumea întreagă cerească și pământească o mâni cu prevedere și o cârmuești după nerăscolita bogăție a dumnezeeștii tale bunătăți și adâncimea nepătrunsă și necercetată a dumnezeeștilor judecăți și a înțelepciunii tale, prea bunule Doamne.

Mulțumim fără încetare pentru neîntrecuta îngrijire și dragoste ce ai pentru noi și prin care ne-ai dăruit nouă într'o asemenea vreme de nevoie și primejdie un astfel de stăpân și domn prea înțelept și prea sfânt, foarte prevăzător și bun cârmuitor și împodobit cu toată virtutea și chibzuința».

Dela marginile pământului venit-a într'adevăr, după spusa evangelică a Domnului nostru și după sfânta Scriptură, acea prea înțeleaptă împărătească a Etiopilor la Ierusalim, nu pentru altceva, ci numai ca să vadă și să audă și să cunoască în persoană și să afle înțelepciunea lui Solomon; și a zis cuprinsă de uimire: «Adevărat o și drept, că mai mult văzui și învățai decât auzii fiind în împărăția mea». Dar aici nu numai dintr'o parte a pământului, dar din toate părțile și de pretutindenea, precum magnetul atrage fierul cu silă și putere — așă și numele cel prea vestit și răspândit în lume al înțelepciunii și priceperii și cuminției atrage pe oamenii înțelepți și pricepuți și cuminți, cari venind și văzând și auzind și învățând cu încercarea și cu fapta stau nedumeriți și se miră și în gura mare pe față declară și zic cu acelaș graiu, cu acelaș gând, că «de atâtea ori vedem și învățăm mai mult decât auziam înainte în locurile noastre».

16. Ce-i lipsește acestei țeri ca să se mândrească și să se fericească și să se declare peste tot pământul ca cea mai fericită și binecuvântată decât oricare altă domnie și țară? Nu e alta decât numai împărăteasa și cea mai de frunte și cea mai înaltă între toate virtuțile și pricinuitoarea oricărui bine printre oameni, adică înțe-

lepciunea și studiul și învățătura și prea strălucitoarea lumină a cărții, și buna cuviință și împodobirea puterilor sufletești și a tuturor celorlalte virtuți morale. Dar prea milostivul Dumnezeu a binevoit prin taina proniei sale, ca Măria Ta cel dintâiu și singurul în vremea Măriei Tale s'o așezi și pe asta în această vestită țară spre a fi ca o falâ și stemă și coroană și cinste a patriei și să nu rămâie în rangul al doilea în alăturarea sa cu oricare altă domnie și țară. După cum am zis, înțelepciunea și învățătura și cartea e izvorul oricărui bine omenesc, căci ea este care ca o născătoare și mamă pe calea duhului naște copii plini de harul lui Dumnezeu și cu adevărat prea nobili, adică pe cei virtuoși și îndrăgiți de învățătură, acei cari se folosesc de carte după voia lui Dumnezeu, ca să împodobească sufletul și trupul și întreg omul — care este și se zice cu drept cuvânt desăvârșire omenească. Acești învățați se numesc oameni desăvârșiți în virtute, fiindcă sunt împodobiți cu amândouă părțile filozofiei, cu cea teoretică și cu cea practică în tocmai ca dascălii cei vechi, cei prea sfinți și prea înțelepți, Vasilie, Grigorie și Ioan Gură de aur și alții de felul lor, cari au strălucit în lume cu toată virtutea și înțelepciunea lor ca luceferii cerului și au fost și sunt spre folosul obștesc al lumii.

17. Nu spun cuvântul meu despre oamenii cei de rând și netrebnici și nelegiuiți și fără Dumnezeu și despre cei ce sunt cu totul de nimic și netrebnici, cari, oricât ar învăța, nu învață decât cu voia lui Dumnezeu ca să-și arate răutatea mai mult, în tocmai precum cei virtuoși și sfinți prin învățătura lor își arată virtutea tuturor și hrănind niște asemenea copii duhovnicești, această mamă a lor duhovnicească cu laptele duhovnicesc al învățăturii, atât a celei practice cât și a celei teoretice, adică după fericitul Pavel, cele mai elementare și mai simple învățături și crescându-i puțin câte puțin îi ridică și la vârsta bărbăției, când apoi îi hrănește cu o hrană solidă și spirituală, vrea să zică cu o mai deplină cuviință de moravuri și cu învățături mai desăvârșite și mai înalte; și la urmă îi împodobește și-i înfrumusețează cu haine și veștminte aurite și strălucitoare și cu o îmbrăcăminte spirituală și dumnezeească, care se țese prin învățăturile filozofice și teologice ca și prin virtuțile întemeiate pe iubirea lui Dumnezeu și a Evangheliei; și-i încoronează cu diademe și coroane frumoase, cari se împletesc din florile minții și din frumusețile spirituale ale cunoștinței ființelor și ale ideii abstracte, și aceasta pentru frumusețea și strălucirea virtuților evangelice și a faptelor sfinte, fiindcă, după vorba cunoscută teologică, fapta este încoronarea ideii ceea ce e un bine decât care altul mai mare, mai trebuincios în viața omenească, mai înalt și mai dumnezeesc n'a mai dăruit Dumnezeu în lume, pentrucă, după prea înțeleptul Solomon, tot ce e scump nu prețuește ca dânsa.

18. Prea înțeleptul Solomon însuș ne învață și ne împărtășește acolo foloasele și bunătățile acestei înțelepciuni și cunoștințe plăcute lui Dumnezeu.

Ea este aceea care sprijinește și păstrează lumea întreagă, atât cea din cer cât și cea de pe pământ, fiind de o potrivă în rang cu legea lui Dumnezeu.

Ea este aceea ce cârmuește împărățiile și domniile lumii; ea este începutul și izvorul, care învață pe oameni toate meșteșugurile și științele; ea este aceea care cârmuește feluritele cetăți și stăpâniri ale oamenilor cu legile și orânduelile ce ea legiuește și consfințește și impune. Ce vorbesc eu numai de stăpânirile lumii?

Ea este care împodobește și înfrumusețează bisericile lui Dumnezeu cu atâta bună orânduială și frumusețâ spirituală, cu atâtea și cu astfel de canoane prea minunate și prea teologice, cu astfel de imnuri și cu astfel de cântări spirituale și proslăviri, după pilda ierarhiei cerești, îngerești și dumnezeești, prin cari toate e prea mărit și cântat Dumnezeul minunilor, și — ca să întindem puțin vorba — ea este aceea care poruncește îndeobște pe fiecare om, fie bărbat sau femeie, fie stăpân sau stăpânit,

fie bogat sau scăpătat, fie cleric sau mirean și pe oricare altul, de orice fel ar fi, cum să-și împodobească și să înfrumusețeze moravurile, să se poarte cuminte și spre bine și în folosul său sufletesc cu toți oamenii, atât la lucrările și faptele lui cât și la întâlnirile și cuvântările lui, atât cu ai săi și cu rudele și vecinii, cât și cu străinii, atât cu credincioșii cât și cu necredincioșii, atât cu păgânii, atât cu ortodocșii cât și cu ereticii, atât cu cei învățați cât și cu cei neînvățați, atât cu orășenii cât și cu sătenii, cu cei mândri, cu cei smeriți, cu bogații, cu boierii, cu clericii, cu mirenii, cu tinerii, cu bătrânii, cu fericiții și cu nenorociții, cu tot neamul omenesc.

19. Ea este care învață pe gospodari, cum să îngrijească fiecare de familia lui și de oamenii casei lui cuminte și cu folos, în oricare fel de stare și rang s'ar găsi. Ea este care învață pe patriarhi și domnitori și pe împărați, cum să conducă fiecare statul și împărăția lui, atât în vreme de pace cât și în cea de războiu, atât în vreme de liniște cât și în vreme de neorânduială, atât în vreme de fericire cât și în cea de nenorocire, cu legile civile și războinice, care învață cum să facă și să aducă bine și folos stăpânirii și domniei lor, cum să șteargă și să alunge tot ce e rău și păgubitor, care se află în statul lor, și cum să dobândească și să câștige și de afară și de pretutindeni toate bunurile cari nu se găsesc în țara lor, și cum să scape de orice vătămător și rău s'ar întâmpla să vie de afară și din altă parte, ca să fie totdeauna, pe cât e cu putință, fericiți și cu stare bună și scutiți de orice rău. Așa încât nici nu este vreun bine în lume și între oameni, care să nu-și recunoască izvorul și mama în învățătura și înțelepciunea, fie cea teoretică, fie cea practică, cari amândouă, recunosc ca mamă studiul și învățătura; care studiu și învățătură adevărată are ca povățuitor și cârmaciu întru toate cuminția și dreapta și negreșelnica judecată a minții, precum, din potrivă, nebunia și greșita și proasta judecată a minții este aceea care pricinuește oamenilor toate relele ce se află în lume.

20. Un astfel de bun și folositor lucru prea dumnezeesc și prea trebuincios și prea mântuitor și universal este înțelepciunea (cultura), când e întemeiată pe frica lui Dumnezeu și are drept călăuză pretutindenea voința lui Dumnezeu și nerătăcita chibzueală și judecată. În afară de celelalte ale ei foloase ea întrece toate celelalte bunuri ale lumii acesteia, și avuția și mărirea și împărăția și toate celelalte, căci acestea sunt toate nestătătoare și nesigure, așă încât se poate ca într'o zi și într'un bun ceas, în urma multor împrejurări, să ne lipsim de toate; pe când înțelepciunea, după cum s'a spus de către cinevă, e singura avere nemuritoare, fiindcă e bogăția spirituală a sufletului, și întru cât sufletul rămâne nemuritor, rămâne și bogăția lui nemuritoare; și dacă s'ar adună toate împărățiile și stăpânirile lumii, n'ar puteă despoià un om înțelept și învățat, luându-i bogăția și înțelepciunea, pentrucă cum s'a spus, înțeleptul își poartă cu sine averea, și aceasta nu e în afară și materială ca să-i o smulgă cu sila; și de aceea din toate stăpânirile oamenilor înțelepciunea se zice și este nemuritoare. Precum și din potrivă: neînvățătura și neștiința și nerozia este un rău atât de mare la oameni, încât nu e numai rădăcina și izvorul și, cum am spus, pricina relelor trupești și sufletești ale oamenilor, ci, pe lângă celelalte, mai e și un rău nemuritor și veșnic, pentrucă este urîciunea și schimonosirea sufletului și rămâne împreună cu sufletul însuș, și de aceea se zice că trăind e rău și murind se pedepsește.

21. Acest mare și peste măsură de minunat bine, izvor — cum am zis — al tuturor bunurilor omenești, adică înțelepciunea și învățătura și propășirea prin carte, prin mijlocul căreia oamenii cuminți și învățați izbutesc a dobândi spre folosul lor virtuțile practice și cuviința moravurilor și îndeobște viața și purtarea evanghelică, cuminția insuflată și călăuzită de Dumnezeu a Măriei Tale, după voia și din îndemnul dumnezeesc a întemeiat-o în această vestită și de Dumnezeu păzită stăpânire și dom-

nie (lucru de sigur foarte trebuitor pentru adevărata și ovlavioasa și fericita viață și conducere a lucrurilor omenești, ceea ce nimenea vreodată n'a încercat-o în această țară) pentru ca, pe lângă celelalte bunătăți înalte și vrednice de laudă ce le ai prin taina proniei, în urma neprihănitei și nefățăritei și curatei iubiri către de Dumnezeu și a credinței și a râvnei însuflețite ce ai pentru patrie, să mai câștigi bunul cel mai mare și cel dintâiu, pricinuitor și păstrător al tuturor celorlalte bunuri, ca o laudă și un privilegiu distins și cinstea și comoara tuturor celorlalte titluri de laudă a Măriei Tale în dreptul tău de întâiul părinte și autor al acestui bine în această vestită țară. Din care pricină, mai ales, amintirea Măriei Tale va rămânea neștearsă moștenindu-se din generație în generație și în vecii vecilor, pentru ca stârnitorul luptei și răsplătitorul și împăratul împăraților Hristos Dumnezeul, nu numai pentru celelalte foloase ce ai adus, ci și pentru acest mare bine, să te încoroneze, precum te-a încoronat în veacul de acum cu atâta slavă, bogăție și mărire, așă și în zilele de apoi împodobit cu coroane cerești pururea înfloritoare și nevestejite. Și toate aceste bunuri, cum am spus, vin dela bunătatea virtuoasă și de Dumnezeu hărăzită a Măriei Tale, de vreme ce ai în suflet și în inimă începutul și izvorul înțelepciunii dumnezeești, care te povățuește la toate isprăvile bune și plăcute lui Dumnezeu, adică fricei de Dumnezeu, fiindcă, după spusa proorocului amintită mai sus, «cel ce se teme de Dumnezeu, în poruncile lui va voi foarte». Căci cunoști deplin, ca om luminat și învățat de Dumnezeu ce ești, că omul care fu ales de Dumnezeu spre ocrotirea și cârmuirea bisericească și politică a unui popor drept credincios, este fără doar și poate dator — după făgădueala ce dă și face înaintea lui Dumnezeu când e proclamat — să scape cu orice chip va puteă, întocmai ca și sufletul său însuș, pe toți supușii săi, cari i se încredințează din partea lui Dumnezeu, pentru ca, în ziua cea înfricoșată a judecății să-i înfățișeze, după făgăduința sa, nepătați și fără vină înaintea înfricoșatei tribune a lui Hristos, spre a luă plata vrednică de trudele lui din partea judecătorului cel drept și nepărtinitor.

22. Și acest lucru cum ar puteà cinevà să-l îndeplinească? Socotesc că aceasta n'ar fi altfel cu putință, decât numai dacă el însuș, cel dintâiu ar păzi cât se poate de conștiincios povețele și poruncile lui Dumnezeu spre a se face ca un fel de tip și model și pildă a supușilor săi în faptele cele bune, și nu numai cu porunca și cu vorba luându-se după arhipăstorul Hristos, precum mărturisește și Sfântul Luca la începutul faptelor zicând: «pe care Hristos a început să le facă și să le învețe». Căci numai atunci dascălul insuflă încredere, când cu fapta și nu cu cuvântul învață pe alții ca să facă, și atunci oamenii slăviau pe Dumnezeu văzând faptele bune ale dascălilor și conducătorilor, după povățuirea Domnului: «Așă să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune și să slăvească pe tatăl vostru cel din cer».

Pentrucă atunci supușii fără nici o împotrivire sunt siliți mai vârtos să se supuie și să asculte și să plătească cu fapta poruncile căpeteniei și stăpânului lor, când văd că el cel dintâiu să poarte drept și cu sfințenie și cum se cuvine; și atunci nu numai că se tem de el cu drept cuvânt, ci îl și întâmpină cu rușine și cinste ca pe un om drept și sfânt și ales de sfântul Dumnezeu, ba îl și iubesc ca pe un tată al lor și adevărat credincios păstor și cârmaciu al lor, știind de bună seamă că Dumnezeu e totdeauna ajutătorul, apărătorul și neadormitul privighetor al robilor și slujitorilor, într'atâta încât la numele lui se jură spre întărirea adevărului, întru cât, pentru multa ovlavie și dragoste ce au către dânsul, scump și vrednic de cinste, și aceasta e pentru ei un titlu de fală, de cinste și de laudă după acel vers al psalmilor care zice: «lăudă-se-va oricine se va jură într'însul». Și fiind el întâiul săvârșitor și împlinitor al poruncilor lui Dumnezeu, începe apoi să-și păstorească turma potrivindu-se

lor. Şi întâiu el singur, dela sine, cu supraveghere proprie iea măsuri dinainte şi cârmueşte cu mare grijă şi cu mult scrupul şi cercetare cetatea şi alcătuirea politică şi ţara aceea, în care se află şi-şi are scaunul şi ori în care parte a domniei sale s'ar întâmplà să fie, el însuş din partea sa şi prin slujitorii săi şi cu dregătorii ce-i are la îndemână poruncindu-le să păzească pe deplin sfaturile şi poruncile lui Dumnezeu.

23. Dar toate poruncile dumnezeeşti se rezumă şi se cuprind în aceste două: în dragostea către Dumnezeu şi aproapele, precum spune anume şi Domnul în Evanghelie: «în aceste două porunci toată legea şi proorocii spânzură». Trebue dar ca să-i sileşti pe ei cu orice chip care ţi-ar sta în putinţă, pentru ca vrând nevrând să păzească înaintea tuturor celorlalţi porunca cea dintâi a lui Dumnezeu, adică cinstea şi dragostea către însuş Dumnezeu. In ce chip? Implinind şi ei fără abatere mai ales acele sfinte ale lui porunci, cari ţintesc la mărirea şi cinstea lui Dumnezeu, căci aceasta e dovadă şi semn de iubire şi credinţă faţă de Dumnezeu: păzirea şi împlinirea sfintelor lui porunci, precum anume zice în Evanghelie însuş Domnul: «Dacă mă iubiţi, poruncile mele păziţi». Şi cum pot ajunge la aceasta? Când ei în rândul întâiu vor păstrà dreaptă şi curată mărturia şi credinţa lor către Dumnezeu, după tradiţia şi mărturia sfintei noastre Biserici şi învoelile şi canoanele sfinţilor părinţi şi sfintelor soboare ecumenice; în al doilea rând să umble la sfintele-i biserici, să respecteze cele dumnezeeşti, să cinstească sărbătorile mari şi adunările solemne ale anului întreg, să puie mai presus cinstirea lui Dumnezeu şi a Născătoarei de Dumnezeu şi a tuturor sfinţilor, mai mult chiar decât toate câştigurile vremelnice şi deşerte, şi desfătările şi bucuriile deşertăciunii din această lume; căci nimic altceva nu câştigă dispreţuitorii lui Dumnezeu şi ai celor dumnezeeşti cu aceste foloase nelegiuite şi nesocotite, dobândite în zilele de sărbătoare ale anului, decât numai blestem şi pieire în câştigurile şi în mântuirea sufletului lor. Căci oare cât dispreţ credeţi că e faţă de Dumnezeu şi de sfinţi, când Duminecile şi în sărbătorile Domnului şi ale celorlalţi sfinţi, bisericile lui Dumnezeu trag clopotele şi bat toaca, ori într'alt chip dau de ştire şi poftesc pe creştini ca să vie la casa şi la templul lui Dumnezeu, să-şi aducă cuvenita mulţumire lui Dumnezeu, făcătorul şi binefăcătorul lor şi cârmuitorul şi ziditorul tuturor, şi să ceară dela neasemuita lui milă, mai întâiu iertarea păcatelor lor, al doilea să le dăruească tot ce doresc pentru mântuirea lor şi în sfârşit împărăţia cerului, pe câtă vreme ei nesocotesc cinstea către Dumnezeu şi toate cele bune şi de folos despre cari am vorbit, şi aleargă par'că într'un gând la bâlciuri şi la târguri pentru trecătoarele lor lucruri şi câştiguri lumeşti şi materiale, dispreţuind cele sufleteşti şi spirituale, şi se tăvălesc (vai de nesocotinţa şi prăpădenia lor!) prin cârciumi şi taverne, ca porcii prin mocirlă şi noroiu, şi ţin mai vârtos la petreceri şi băuturi decât la bisericile şi la cinstirea lui Dumnezeu, şi caută mai bine de foloasele trupeşti şi deşerte decât de mântuirea sufletului, fără să aibă alt cuvânt de îndreptăţire decât păcatul? Şi vina şi păcatul oamenilor păcătoşi se suie astfel la Domnul şi la capul stăpânirii, care poate să înlăture şi să curme aceste greşeli şi rele mari şi pierzătoare de suflet, şi el nu le ia în seamă şi-i lasă de păcătuesc ticăloşii şi nenorociţii prin nepăsarea lui, şi are să răspundă înaintea lui Dumnezeu în ziua judecăţii pentru pierderea unor astfel de suflete, precum spune însuş Domnul prin proorocul: «sângele lor din mânile voastre îl voiu cere».

24. A doua datorie a sa este să-i silească cu orice chip ca să păzească deplin şi a doua poruncă a lui Dumnezeu, adică dragostea către aproapele. Şi aceasta cum se poate ajunge? Socotesc şi presupun că prin trei mijloace: In rândul întâiu îndreptându-i ca în toate să facă cu sfinţenie dreptate între dânşii, să nu năpăstuească unul pe altul, nici cu vorba nici cu fapta, nici puternicii pe cei slabi, nici bogaţii pe cei

săraci, nici vicleni și hainii pe cei simpli și drepți; apoi să păstreze între dânșii cea mai mare cumpătare, neîntinare și curăție, ca să nu păcătuească și să spurce trupurile lor cu vreo nelegiuire și necurăție, adică cu precurvie și cu orice altă desfrânare și stricăciune, căci după sfântul apostol «orice păcat ar face omul e afară de trupul său, iar cel ce precurvește își pătează însuș trupul; și trupurile noastre sunt mădularele lui Hristos și templul sfântului duh care e în noi; iar cel ce strică templul lui Dumnezeu, pe acela Dumnezeu îl va strică; căci templul lui Dumnezeu e sfânt» și într'un cuvânt — ceeace ei nu suferă și nu le place să le facă altul, nici dânșii să nu le facă la alții, după acea poruncă din Evanghelie, care zice: «ceeace ție nu-ți place, altuia nu face». Al treilea lucru, și cel din urmă, e să aibă între sine iubire multă, încât să se sprijine și să se ajute unul pe altul în tot ce e bun și de folos și în tot ce e de trebuință și nevoie, precum le place și lor să-i ajute alții, după porunca lui Dumnezeu care povățuește și zice: «ceeace voiți ca oamenii să vă facă voua, și voi s'o faceți lor de o potrivă». Acestea e dator să le facă din parte-i domnitorul în orașul în care se găsește el; iar în celelalte orașe și ținuturi stăpânite de el, dar depărtate de persoana lui, e dator și are poruncă dela Dumnezeu ca și în acele orașe și ținuturi să orânduească dregători și conducători vrednici, cari să-l imiteze după putere în bunătățile și darurile cu cari e înzestrat, să fie drepți, cumpătați, să aibă în inimă frică de Dumnezeu ca temeiu și izvor al dumnezeeștii înțelepciuni, să fie cuviincioși, chibzuiți, socotiți, milostivi, purtători de grijă și întru toate vrednici și virtuoși, pe cât se poate, ca să cârmuească după vrerea lui Dumnezeu poporul lui Dumnezeu.

Căci cu toate neorânduelile și nedreptățile și greșelile ce se fac în acele orașe din pricina proastei cârmuiri a acelor dregători, vina o are stăpânitorul care trimite asemenea cârmuitori în acele locuri, și pentru păcatele străine are să răspundă înaintea judecătorului drept în acea înfricoșată zi a judecății, pentrucă el este și se face vinovat și pricinuitor de toate aceste rele, el care trimite în acele locuri dregători nedrepți, netrebnici și nevrednici, dela cari se trag relele.

25. Aceste toate sunt de datoria neapărată și neînlăturată a stăpânitorului care primește dela Dumnezeu sarcina de a supraveghia și a cârmui oamenii, să nu lase cu nici un chip lupul cel închipuit, diavolul, să-i răpească din turma încredințată lui nici o oaie cuvântătoare a Domnului Dumnezeu; afară numai dacă cineva nu din negrija cârmuitorului, ci dela sine și singur își vrea răul și își caută pieirea și nimicirea sufletului ca fiu al nelegiuirii și al pierzării — numai atunci dregătorul e nevinovat; și poate zice și el fără teamă către Dumnezeu, judecătorul drept, în ziua și ora cea înfricoșată a judecății și răspunzând și îndreptățindu-se astfel după Evanghelie: «pe cei ce mi-ai dat i-am păzit și nimenea nu a pierit, decât numai fiul pierzării».

Toate aceste daruri și bunuri și virtuți, pomenite de noi, și alte mai multe decât cele ce vedem și auzim și aflăm, le găsim la Luminăția Ta cea de Dumnezeu apărată, împodobită și ridicată în slavă. De ce?

Pentrucă de bună seamă ai ca sprijin și temeiu întru toate frica de Dumnezeu în suflet și în inimă și cârmuești toate cu atâta înțelepciune, cu atâta pricepere și cuminție, că nici la vechii stăpânitori și împărați nu găsim o astfel de prea minunată cârmuire și stăpânire (de aceea și Domnul, care face pe voia celor ce se tem de dânsul, îți este pururea de față de toată cererea dreaptă a Măriei Tale, după ceea ce s'a spus: «pe când tu încă vorbești, eu voiu zice: Iată eu sunt de față»), și pentrucă ai totdeauna nădejdea numai în Dumnezeu, știind și crezând fără preget, că cel ce nădăjduește în Domnul nu se va rușină, și, pe lângă asta, pentrucă împlinești neîncetat poruncile lui; căci, precum am zis și mai sus, «cel ce se teme de Domnul, în poruncile lui va voi tare». Iar un asemenea bărbat va fi ascultat la toată cererea lui mân-

tuitoare, după neminţitoarele făgăduinţe ale Mântuitorului; căci el porunceşte acestora şi zice: «cereţi şi vi se va da; căutaţi şi veţi afla; bateţi şi vi se va deschide; căci tot *omul care cere capătă şi cel ce caută găseşte şi* celui ce bate i se deschide». «Căci spre cine», zice el, «voiu căutà, dacă nu spre cel blând şi temător de cuvintele mele?» Iar pe aceştia şi îngerii lui Dumnezeu îi călăuzesc şi-i păzesc, şi-i scapă de orice primejdii sufleteşti şi trupeşti, «căci va mijloci îngerul Domnului în jurul celor ce se tem de dânsul şi-i va isbăvì pre dânşii». Şi fiindcă te găseşti mereu în puternica pază şi ajutorare din partea lui Dumnezeu, te strecori teafăr dela orice pândire şi uneltire şi cursă şi prigonire a tuturor duşmanilor văzuţi şi nevăzuţi, căci «cine locueşte în ajutorul lui Dumnezeu adăposti-se-va sub acoperişul lui Dumnezeu celui din cer», pentrucă el îşi caută adăpost la Dumnezeu cel atotputernic.

26. Deci şi eu, sluga smerită şi nevrednică a Luminăţiei Tale cea ascultătoare de Hristos şi cea de Dumnezeu încoronată şi păzită, mă fericesc pe mine nu pentru alt lucru din această vremelnică vieaţă (Doamne fereşte, căci după prea înţeleptul Solomon şi adevărul spus de el «deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune», cari nu mai sunt dincolo de moarte, după sfântul scriitor al cântărilor; numai un singur lucru din toate ale lumii e cu adevărat vrednic de dorit şi trebuitor pentru fiecare om, vieaţa şi purtarea virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu, care duce pe cei vrednici la împărăţia cerului), ci mă fericesc pe mine, că m'a învrednicit binevoitorul şi prea milostivul Dumnezeu să văd şi eu şi să mă bucur în această vieaţă văzând cu ochii mei şi în persoană după dorinţa mea un astfel de bărbat ceresc al lui Dumnezeu, cu chip de înger şi prea evlavios şi întru toate prea sfânt şi peste măsură de bun stăpânitor şi cu adevărat păstor şi cârmuitor evangelic al oilor cuvântătoare ale arhipăstorului şi cerescului împărat Hristos Dumnezeu, prea înţelept şi prea adânc şi pătrunzător la născocirea şi judecarea celor ce trebue făcute şi prea priceput şi prea harnic la îndeplinirea celor găsite cu cale şi dovedite ca bune, şi foarte cu râvnă şi neabătut în calea deschisă de Hristos şi la împlinirea poruncilor sfinte ale lui Dumnezeu; un bărbat pe care ca pe icoană asemănătoare lui Dumnezeu şi ca o statuă însufleţită şi întruchipare vie, alcătuită din toate virtuţile toţi cu drag şi evlavie ca venerabilă o cinstesc şi o salută şi i se închină, şi stăpânitori şi stăpâniţi şi de obştea întreagă până la unul care se învrednicesc ca să vadă şi să se bucure văzând faţa plină de darurile lui Dumnezeu, venerabilă şi prea iubită a Măriei Tale, şi cu flori împletite cu mii de farmece şi cu coroane de aclamări şi de laude încoronează şi răsplătesc un astfel de prea sfânt şi prea bun şi întru toate evangelic păstor şi domnitor.

27. Drept care voind şi noi, smeritele şi nevrednicile slugi ale Măriei Tale cea de Dumnezeu sprijinită, să aducem vreo mulţumire cât de mică Luminăţiei Tale cea de Dumnezeu cinstită şi înălţată pentru nenumăratele binefaceri şi daruri ce pe fiecare zi şi pe fiecare an primim dela Înălţimea Ta cea iubitoare de oameni şi darnică şi măreaţă, şi neavând cu ce să răsplătim pe stăpânul şi domnul nostru pentru toate bunurile ce primim din parte-ţi, cădem totdeauna după datorie şi ne rugăm, deşi suntem nevrednici, de nesfârşitul izvor al bunătăţilor, nesecata fântână a darurilor, neîntrecuta lui Dumnezeu dragoste şi bunătate seara şi dimineaţa şi la amiazi şi totdeauna pentru Măria Ta cea de Dumnezeu apărată şi împodobită, ca să te ţie fericită şi mulţumită întru toate, mai presus de orice uneltire şi răutate din partea vrăjmaşilor celor văzuţi şi nevăzuţi, supunând la picioarele Măriei Tale pe orice protivnic şi rău voitor, şi să te întărească pe scaunul cel de Dumnezeu sprijinit, neatins de boală, cu voie bună, sănătos, cu ani mulţi, glorios, biruitor şi covârşitor tuturor întru toate până la cele mai adânci şi vânjoase bătrâneţe, împreună cu prea evlavioasa, prea nobila, prea slăvita şi de Dumnezeu ocrotita Doamnă Maria şi cu prea strălucitii, prea nobilii

și de Dumnezeu păziții tăi fii, și cu toate rudele și cu toți boierii prea cinstiți și măriți cari te înconjoară, cu tot palatul și cu toată oștirea și cu toată această vestită și de Dumnezeu mântuită țară și domnie spre întemeierea și orânduirea întregii sufläri creștine ce ți s'a încredințat și spre cinstea și mărirea și fala tuturor dreptcredincioșilor, acum și în generațiile viitoare pe rând, până când soarele va vedeà sfârșitul lumii; și ca după strămutarea dela viața asta trecătoare să te facă moștenitor în rânduеala și starea dintâiu a adevăraților fii ai împărăției cerești în vecii vecilor. Amin.

V.

Cuvânt de mângâiere.

Inchinare până la pământ și o mică mângâiere, prea evlaviosului și cinstitului Domn și binefăcător al meu.

1. Măcar că firească înțelepciune și priceperea luminată de Dumnezeu a Măriei Tale poate mângâià cu tot felul de cuvinte chiar inima cea mai îndurerată, cea mai nefericită și descurajată, cu povețele și sfaturile sale pline de înțelepciune și nu ai trebuință de nici o altă mângâiere, totuș noi, slugile tale neînsemnate, ca să nu ne arătăm nemulțumitoare către prea binefăcătoarea ta bunătate, îți aducem și din parte-ne după puțina noastră putere o oarecare alinare la niște asemenea suferințe și împrejurări întâmplate, spre ușurarea cât de mică a nemăsuratei întristări și dureri, și iartă-ne, rogu-te, pentru această îndrăzneală.

«Cuvântul e leacul mâhnirii».

2. «Glas s'a auzit în Rama, plângere și tânguire multă; Rahil își plângeà copiii, și nu voià să se mângâie, că nu sunt». Glasul de proorocire a lui Ieremia în cap. 31 prezice și vestește uciderea copiilor din partea lui Irod. A plâns odinioară și Egiptul pe acel patriarh Iacov vreme de șaptezeci de zile întregi. L-au bocit chiar dincolo de Iordan șapte zile cu țipăt mare și foarte vârtos, precum se vede și în Geneză la Cap. 50, și nu numai atunci și numai într'un singur loc de pe pământ oamenii plâng pe rudele lor și nevoile și nefericirile celor iubiți și ale prietenilor lor, ci și pururea și în tot locul și în tot orașul și satul nu încetează a se auzi bocete și plânsete și tânguiri multe și mari; căci și oamenii cu toții, precum vin în lume când se nasc, așà se duc și când mor, în felul cum s'a întâmplat și în această vestită țară și sub domnia Ta cea de Dumnezeu ocrotită și la neamurile tale cele de Dumnezeu sprijinite, adică tot acelea cari se întâmplă la lumea întreagă. Și au fost adeseori bocete multe și mari, și astfel că nu numai pe oameni, ci și făpturile cele nesimțitoare au silit să compătimească și să se înduioșeze la astfel de întâmplări, precum bunăoară la răstignirea Mântuitorului, toate compătimiau cu Domnul. De aceea se cuvine și trebue ca noi cu toții să luăm parte cu adevărat la durerea Măriei Tale, mai cu seamă cu prilegiul acestor morți de oameni atât de însemnați, a căror pierdere pricinuește la cei vii o atât de mare jale, pe cât de mare eră desfătarea și bucuria ce pricinuià viața lor.

3. Dar fiindcă, după marele Vasilie, moartea vine la oameni la împlinirea sorocului vieții (iar sorocul vieții fiecăruia este socoteala și vrerea lui Dumnezeu, precum ne asigură în Evanghelie însuș Dumnezeu zicând: «au doar nu se vând două vrăbii pentru un ban? și nici una dintr'însele nu va cădeà fără voia tatălui meu; iar perii capului vostru sunt numărați», de aceea suntem datori din recunoștință să suferim cu mare mulțumire aceste judecăți ale lui Dumnezeu, măcar de ar fi amare, măcar

de ne-ar părea ciudate și covârșind măsura și dreptatea; drept aceea ne tânguim și plângem, deoarece nu știm cuvintele și pricinele judecăților dumnezeești.

Dar ni e de ajuns, pentru a ieși din nedumerirea noastră, numai un singur lucru, cum că Dumnezeu este drept și nu e nici o nedreptate la dânsul, căci măcar că, după judecata noastră, ni se pare ca ceva nedrept, că Dumnezeu lasă ca unii să trăească în viața asta trecătoare cincizeci și optzeci și o sută de ani și mai bine, și pe alții lasă de-i răpește moartea de mici copii și de multe ori chiar înainte de naștere, încât nu-i lasă nici să vadă soarele, nici să răsufle la aer, și pe alții în floarea tinereții lor, și altele mii de lucruri se întâmplă în lume, dar toate aceste se fac din partea lui Dumnezeu cu cea mai deplină și dreaptă socoteală și cu mare dragoste de oameni, cu toate că aceste judecăți ale lui Dumnezeu rămân, după apostol, nepricepute și nepătrunse, și prăpastie și noian după prooroc; căci «cine a cunoscut gândul lui Dumnezeu sau cine s'a făcut sfetnicul lui?» Despre aceasta ne încredințează Domnul zicând: «nu cu vrerea vreau moartea păcătosului, precum întoarcerea și vieţuirea lui», și în altă parte: «și văzù Dumnezeu toate câte făcù, și iată erau foarte bune».

4. Al doilea putem zice, pentru a mulțumi cât de puțin mintea și nedumerirea noastră, că judecata și socoteala oamenilor e foarte greșită față de judecata lui Dumnezeu pentru multe cuvinte, pe de o parte fiindcă noi judecăm lucrurile după judecata și priceperea noastră omenească, pe temeiul celor ce cunoaștem, vedem și auzim, dar adevărul nu-l știm, că nimenea nu cunoaște lucrurile altuia, ci numai duhul ce locuește într'însul. De aceea sfârșitul lucrurilor, când nu se potrivește cu judecata noastră, pare nedrept și nesocotit; dar dacă am fi cunoscut adevărata pricină, am fi zis și noi «drept ești, Doamne, și dreaptă e judecata ta»; de aceea judecata noastră e prea greșită și nedreaptă înaintea lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu, care e știutor de inimi și cunoaște toate, și cele de față și cele trecute și cele viitoare, fără a greși și a rătăci vreodată, face și judecata adevărată și dreaptă din tot ceeace noi nu știm; și dacă noi nu ne cunoaștem tainele unii cu alții, cum vom cunoaște tainele lui Dumnezeu? Și ce să mai vorbesc de cele ale lui Dumnezeu, când noi nici chiar ale noastre nu ni le cunoaștem? De aceea rugăm pe Dumnezeu să ni le descopere, zicând: «Da, Doamne împărate, îngădue-mi să văd greșelile mele și să nu vorbesc de rău pe fratele meu.» Despre aceasta ne încredințează și Domnul în Evanghelie, zicând: «Ce vezi gunoiul ce este în ochiul fratelui tău, și nu zăreşti bârna din ochiul tău?»

Și se aseamănă omul pe lângă cei înțelepți cu ochiul însuș și cu vederea; pentrucă precum ochiul pe celelalte vede și pe sine nu se vede, în acelaș chip și omul greșelile celorlalți le vede și le știe și le judecă, dar greșelile sale le trece cu vederea și le îndreptățește, și de aceea nu vrea să se învinue pe sine și rămâne neîndreptat și nepocăit și e în primejdie de a-și osândi sufletul, din care pricină e silit și Dumnezeu să-l pedepsească în această lume spre binele lui, ca să-i mântue sufletul. Și aceasta ne-o întărește gura lui Hristos, fericitul Pavel, care zice: «Dacă ne-am judecà pe noi înșine, nu am fi fost judecați; și judecați fiind de către Domnul suntem înțelepțiți, ca nu cumvà să fim osândiți odată cu lumea».

5. Iar dragostea lumii acesteia și scopul oamenilor se deosebesc de dragostea și scopul lui Dumnezeu, căci omul cel iubitor de lume iubește lucrurile lumești și trupești și cele trecătoare și nu aleargă după cele ce nu se strică și rămân veșnice, și de aceea sfârșitul lui nu e altul decât veșnică osândă în iad; pe când Dumnezeu iubește totdeauna mântuirea oamenilor, și de aceea pune la cale dinainte și îngrijește ca omul să aibă nu acele ce el dorește și jindue, înțeleg bunele vieți vremelnice, ci acele cari-îi aduc împărăția cerului. Pentru aceea de multe ori îl răpește înainte de vreme pe om, spre binele și interesul lui. Deci și prea înțeleptul Solomon despre niște

asemenea oameni zice: «A fost răpit nu ca răutatea să schimbe priceperea lui sau vicleniа să înşele sufletul lui; căci pizma răutăţii întunecă cele bune, şi visul poftei strică mintea nevinovată».

Şi dacă un stăpân lumesc, când e bun, înţelept şi învăţat, îşi cârmueşte statul aşà cum e bine şi folositor, împăratul împăraţilor, care e neîntrecut de înţelept şi bun, bà chiar şi atotputernic, cu cât mai cu dragoste de oameni şi mai bine va cârmui lumea sa, măcar că noi nu pricepem judecăţile lui, cum am spus. Şi dacă Domnul nostru, care e icoana şi modelul şi pilda vieţii noastre, a petrecut pe această lume trecătoare în sărăcie, în lipsă şi dispreţ, precum o spune şi el însuş: «Vulpile au vizuini şi pasările cerului au cuiburi, dar fiul omului nu are unde să-şi plece capul» (şi atât erà de sărac, încât trăià din pomană şi femeile îl hrăniau din ce aveau ele), noi, slugile şi următorii lui, îndrăznim să cerem în această lume veselii şi desfătări şi măriri şi luxuri, şi nădăjduim să moştenim şi împărăţia cerului, şi nu ascultăm Evanghelia care zice: «Mai lesne este să treacă o funie prin urechea acului decât bogatul să intre în împărăţia cerului». Au nu cumvà minte Hristos? Şi iarăş în altă parte: «Şi erà un om bogat şi se îmbrăcà în porfiră şi în mătasă veselindu-se în strălucire în toate zilele; şi erà un sărac, anume Lazăr, care erà aruncat înaintea uşii lui, plin de bube şi dorià să se sature cu fărămiturile ce cădeau dela masa bogatului; şi cânii venind lingeau rănile lui «—şi celelalte din această pildă. Şi vezi ce a moştenit bogatul pentru trecătoarea-i îmbrăcăminte strălucită şi veselie de toate zilele: gheena cea veşnică a focului; iar săracul Lazăr în schimb cu suferinţa-i trecătoare a moştenit sânul lui Avram. De aceea ziceà patriarhul către cel bogat: «Adu-ţi aminte, fiule, că tu ai avut parte de bunurile tale în vieaţa ta, şi Lazăr asemenea de cele rele; dar acum el se mângâie, şi tu te chinueşti».

6. Dacă am cercetà toată istoria bisericească şi vom găsi calea ce au bătut toţi cei cari s'au mântuit, vom vedeà cât e de îngustă şi jalnică, fie pentru prooroci şi apostoli, fie pentru mucenici, fie pentru pustnici şi sfinţi, pentru bogaţi şi săraci, pentru stăpânitori şi stăpâniţi, căci după prooroc, multe sunt suferinţele celor drepţi.

Iar toţi cari au umblat pe calea încăpătoare şi largă au ajuns la pierzare, după spusa Domnului în Evanghelie, căci e peste putinţă ca acei ce fac ca bogatul despre care am vorbit, umblând după desfătare şi veselie, să moştenească tot odată şi împărăţia cerului, după spusa şi judecata lui Avram, sau mai bine zicând, a lui Hristos însuş, care ne împărtăşeşte o asemenea pildă. De aceea bogaţii şi iubitorii de lume şi de desfătări se tânguesc şi se plâng în acele necazuri şi nefericiri, cari le împiedică această desfătare trupească şi gustarea lucrurilor lumeşti şi deşerte, deoarece îşi au mintea pironită la bunurile vieţii de acum. Dar acei ce se pregătesc pentru împărăţia cerului, nu duc nici o grijă pentru ceeace e trecător; tot gândul şi toată năzuinţa lor este să placă lui Dumnezeu, şi socotesc vieaţa de pe pământ, precum şi e într'adevăr, ca un surgun şi un conac de trecere. «Vai», zice proorocul împărat David, «că sălaşul meu între străini s'a îndelungat». Şi închisoare şi temniţă se mai numeşte. Acelaş prooroc zice: «Scoate din temniţă sufletul meu, ca să se mărturisească în numele tău». Şi iară Simeon cel drept zice: «Acum slobozeşte pe robul tău, stăpâne, după cuvântul tău în pace». Iară sfinţii mucenici şi ostaşii împăratului ceresc Hristos şi cu nepreget neasemănat alergau ca nişte oi cuvântătoare la acele prea înfricoşate schingiuiri şi la junghere şi la moarte, numai şi numai ca să fugă de această vieaţă blestemată, să se ducă la adevărata lor patrie, ca să se înveselească pururea împreună cu sfinţii îngeri; de unde şi ziceà cu multă sete fericitul Pavel: «Doresc a mă desface de trup şi a fi cu Hristos».

7. Fericitul David, câtă vreme erà bolind de boală grea fiul său, plângeà şi

se bocià și se rugà de Dumnezeu ca să-l dărucească, fiind cernit împreună cu toți ceilalți și având cenușă pe cap; dar când Dumnezeu nu l-a ascultat, ci i-a luat pe fiul său din această vieață, atunci proorocul a lepădat hainele cernite, și-a spălat capul, s'a îmbrăcat în veștminte strălucitoare și a mulțumit lui Dumnezeu, judecând drept că Dumnezeu erà mai cuminte și mai cu dragoste de oameni decât el și știà că moartea feciorului său erà mai cu cale decât vieața lui, și văzând Dumnezeu recunoștința proorocului, i-a dăruit un alt fiu, mult mai bun decât cel dintâiu, adică pe prea înțeleptul Solomon. Și acel Iov prea fericit cât a suferit într'o singură zi? Tâlharii și ucigașii i-au răpit toată averea cuvântătoare și necuvântătoare, și au murit cei șapte fii și cele trei fiice într'o singură zi, la o masă și de o așà moarte năpraznică; dar el n'a rostit nici o nemulțumire împotriva lui Dumnezeu, n'a jelit, n'a plâns, dar ce-a făcut? A căzut jos și s'a închinat Domnului și a zis: «Gol am ieșit din pântecele mumei mele și gol mă voiu întoarce acolo; Domnul a dat, Domnul a luat; cum a gasit cu cale Domnul, așà s'a făcut; fie numele Domnului binecuvântat». La toate cele ce i s'au întâmplat lui Iov n'a păcătuit împotriva Domnului, și nu și-a dat nici o prostie lui Dumnezeu», adică nu s'a plâns și nu a zis că Dumnezeu a făcut judecată nedreaptă cu mine; ci a spus că «precum a găsit cu cale, așà s'a și făcut». Ba chiar a și mulțumit lui Dumnezeu zicând: «Fie numele Domnului binecuvântat». Vedeți însă cum Dumnezeu, pentru această a lui recunoștință, a binecuvântat zilele din urmă ale lui Iov sau cele dinainte și i-a dăruit de două ori mai mult decât cele ce pierduse înainte, și mai apoi de tot i-a dăruit și împărăția cerului. Nu mai vorbesc de luptele și ispitele ce a suferit Iov cel nou, adică sfântul Eustație, și mii de alți sfinți ai Bisericii noastre, cari au fost supuși la mii de ispite împotriva oricărei dreptăți, numai spre încercarea și lauda și creșterea virtuții și cinstei lor.

8. Deci dacă Dumnezeu pedepsește pe toți sfinții în această lume pentru bunurile amintite, și totuș ei îi mulțumesc întru toate, noi păcătoșii și nevrednicii avem oare vreo dreptate de ne plângem înaintea lui Dumnezeu pentru suferințele ce ne vin cu învoirea proniei dumnezeești spre ispășirea păcatelor noastre și spre izbăvirea sufletelor noastre? Numai ca să ne osândească în vecie, căci e peste putință, cum am spus, ca cinevà să se bucure și de bunurile de față și de cele de apoi. Doamne ferește, căci atunci l-am îndemnà la o mai mare supărare ca să ne pedepsească mai strașnic decât înainte. Pentrucă ce bolnav se plânge vreodată la doctorul, care cu felurite buruieni vindecătoare caută și îngrijește de sănătatea și mântuirea lui? Dacă, după prooroc, toată vieața noastră nu stă decât în șaptezeci de ani, și dacă la optzeci de dinastii (?), și în cele mai multe din ele, e trudă și osteneală, oare cât de mare va fi vina ce vom aveà la dreapta judecată a lui Dumnezeu, când pentru o vieață atât de puțină și foarte scurtă ne punem toată puterea de studiem noaptea și ziua, și învățăm metoade și meșteșuguri și științe și dexterități, și ne primejduim vieața pe uscat și pe mare, și ridicăm clădiri luxoase și mari, cultivăm vii, ogoare, grădini, moșii, cumpărăm scule de aur și de argint, pietre scumpe, cai aleși, nobili și cu frâne aurite, dăm pe fiecare zi mese bogate și strălucite, căutăm vinuri moscate și tămâioase și câștigăm și strângem comori de milioane și alte odoare de felul acesta și toate câte fac parte din deșertăciunea lumii, deși din ele după moarte nu am puteà luà cu noi nici cea mai mică parte, dar pentru vieața aceea de veci și pentru împărăția cerului să nu ducem nici atâta grijă cât avem pentru cele deșerte? De aceea e în adevăr foarte nebun omul care, după spusa Domnului, strânge comoara în sine și nu se îmbogățește în Dumnezeu.

9. Unii se mirà de pronia și de judecățile lui Dumnezeu și se întreabă cum acolo unde el, atotputernicul, puteà să șteargă din lume toate relele și mâhnirile și

să procure numai tot ce o bun și înveselitor, sănătate și fericire, pace, bucurie, iubire și toate celelalte, noi vedem că face cu totul dimpotrivă, fiindcă toate cele bune sunt multe și rare și puține, și ele iarăș pline de amărăciune, de primejdii și de osteneli, iar relele sunt multe și nesfârșite, și rele curate fără nici un bine.

Dar ce mă miră pe mine e altceva: oare care om s'ar fi mântuit vreodată, dacă ar fi lipsit din lume aceste rele, aceste suferințe, sau cine s'ar fi gândit vreodată la împărăția cerului, dacă ar fi avut toată îndemânarea în această lume? Dacă acum, când sunt atâtea rele, atâtea amărăciuni, atâtea suferințe și nefericiri, puțini sunt cei ce după apostol sunt mântuiți, din pricină că avem privirea noastră pironită și ațintită la bunurile zadarnice și stricăcioase ale lumii, cu toate că, după cum am spus, sunt pline de dureri și nefericiri. Dacă ar fi lipsit dela mijloc cu desăvârșire toate aceste lucruri jalnice și bune, oare ar fi văzut cineva fața lui Dumnezeu? Negreșit, nici unul. Dar durerile și nenorocirile lumii sunt tot ceeace ne silește să ne aducem aminte câte odată de sfârșitul nostru.

De aceea și împăratul Ezekia a ars, precum se zice, cărțile medicale ale lui Solomon, pentrucă vedea că Evreii uitaseră pe Dumnezeu, căci își găsiau tămăduirea lor la orice boală din cărțile cele vindicătoare, deși aveau celelalte rele și suferințe ale lumii.

Să auzim și pe prea înțeleptul Solomon, să vedem ce ne învață și el ca un părinte bun despre aceste supărări și amărăciuni. «Fiule, zice el, nu disprețui învățătura Domnului, și nici să-ți fie greu la mustrarea lui; căci pe cel ce-l iubește Domnul, îl pedepsește, și biciuie pe orice fiu, pe care-l primește». Dacă așà dar, după prea înțeleptul Solomon, aceste necazuri și suferințe sunt semn și dovadă de dragostea lui Dumnezeu către noi (pentrucă de aceea ne pedepsește Domnul, fiindcă ne iubește izbăvirea sufletului; și dacă nu pedepsește pe cineva, e dovadă că-l urăște, pentrucă, după acelaș prooroc, «cel ce cruță varga sa urăște pre fiul său», adică cel ce se scumpește la varga sa, urăște pe fiul său), atunci oamenii cari să jăluesc la Dumnezeu, că uneori îi lasă de se necăjesc în folosul lor, ca să-și aducă aminte de viața de apoi și să și îndrepteze mai bine felul lor de a trăi, oare cât sunt de vinovați și vrednici de mustrare, când binefacerea lui Dumnezeu o socotesc ca păguba lor? Sfântul Ambrosie, episcopul din Milano, trecând odată printr'o țară și găzduit fiind la casa unui bogat, s'a mirat când a văzut marea-i bogăție și fericire; și l-a întrebat între patru ochi, dacă s'a îmbolnăvit vreodată, dacă i-a murit cineva, dacă a trecut prin nenorocire, dacă a fost năpăstuit, dacă a suferit vreo pagubă mare. Cum auzi că nici odată nu i-a venit vreun necaz, îndată ce plecă boierul, el chemă în taină pe diaconul său și-i zise: «Să fugim iute dela această casă blestemată, ca să nu ne scufunde și pe noi Dumnezeu împreună cu ei». Și plecând de acolo cât mai iute, după ce a trecut vreme destulă, diaconul se întoarse înapoi și văzù și îndată se deschise pământul și a înghițit toată acea casă și pe domnitor și întregul lui popor, cu tot avutul lui. Astfel sunt judecățile lui Dumnezeu.

10. Acestea noi nu le cercetăm și nu le socotim, numai de ale noastre căutăm și de lucrurile lumii cele înșelătoare și zadarnice îngrijim; de aceea necazurile și nefericirile lumii ne par amare și dureroase, și ne tânguim și ne plângem și oftăm și ne jăluim la ziditorul nostru ca și când grozavă nedreptate ne-ar fi făcut; dar oamenii pricepuți și chibzuiți tot amarul și durerea le primesc dela pronia și dela cârmuirea prea înțeleptului tămăduitor Dumnezeu ca niște leacuri vindecătoare păcatelor noastre sufletești și aducătoare de sănătate a sufletului; și când nu le vine nici un necaz, se supără tare, de teamă ca nu cumvà Dumnezeu să-i fi urît, știind bine că pe cel ce iu-

beşte Domnul îl pedepseşte şi că cel ce cruţă varga sa urăşte pre fiul său, precum am spus mai sus.

Drept care într'adevăr ferice şi noroc de cei pe cari-îi pedepseşte Dumnezeu în această lume, ca pe Lazăr cel sărac, ca pe Iov, ca pe Eustaţie şi ca pe alţii mii şi mii, cari cu mare mulţumire suferă nenumărate necazuri şi dureri în această lume de dragul lui Dumnezeu, căci ei sunt adevăraţii fii ai tatălui din cer, ei vor moşteni sânul lui Avram, împărăţia cerului. Ei sunt aceia către cari zice Domnul: «Veniţi la mine toţi cei ce vă trudiţi şi sunteţi împovăraţi, căci eu vă voiu odihni». Pe aceştia-i fericeşte Domnul zicând: «Fericiţi sunt cei săraci cu duhul, că a lor este împărăţia cerurilor; fericiţi cei ce plâng, că ei vor fi mângâiaţi» — şi celelalte din rândul fericirilor. Dar vai şi amar e de acei ce se bucură de bunurile vieţii acesteia trecătoare fără nici o supărare, fără nici o pagubă şi pedeapsă dumnezeească, căci ei de bună seamă vor moşteni osânda de veci, ca unii ce aleargă pe drumul larg, care duce spre pieire, pentrucă cei ce se bucură de această lume trecătoare fără nici o supărare şi suferinţă, nu au parte şi moştenire cu Hristos, ci vor moşteni gheena focului împreună cu bogatul acela, care se înveselia pe fiecare zi în chip strălucit. Deci şi noi să răbdăm cu plăcere orice mâhnire şi rău, care ne vine dela Dumnezeu, ca să avem parte şi noi de plata răbdării şi a mulţumirii noastre în împărăţia cerurilor; căci o altă cale nu găsim ca să ne ducă într'acolo decât numai cea îngustă şi jalnică după învăţătura Domnului; pentrucă cei ce doresc calea cea largă şi încăpătoare se duc negreşit, împreună cu cel bogat, la osânda cea veşnică.

11. Ce este moartea? Ne învaţă prea înţeleptul Solomon, că ea este odihna omului: «moartea, zice el, este bărbatului odihnă». Moartea este un somn foarte liniştit pentru cei drepţi, o trecere dela cele triste la cele mai bune, o mântuire de toate relele vieţii, o întoarcere dela această surgunire şi osândă vremelnică la patria noastră cerească, pentru care Dumnezeu ne-a zidit dela început. Să auzim ce ne învaţă dascălii sfintei noastre Biserici despre bunurile vieţii acesteia trecătoare. «Care desfătare a vieţii rămâne lipsită de mâhnire? Care slavă a stat pe pământ nestrămutată? Toate sunt mai slabe decât umbra, toate mai înşelătoare decât visurile; o clipită, şi toate acestea le moşteneşte moartea». Şi în altă parte: «Ca floarea se ofileşte şi ca visul se trece şi se mistue tot omul». De aceea zice prea înţeleptul Solomon cu privire la bunurile lumii: «Deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune». Şi toate acestea noi să le tăgăduim nu putem, căci le vedem şi le suferim şi le învăţăm şi le mărturisim. Aşă a fost lumea dintru început, aşă a trecut şi a ajuns până astăzi, aşă va trece şi până la sfârşitul veacului.

Care bucurie a lumii o găsim fără necaz? Care fericire fără răstriste? Care avere sau mărire fără primejdii, fără osteneli, fără griji, fără uneltiri şi defăimări, aşă încât pentru aceste bunuri ale lumii suferim rele mai multe?

12. Multe, nenumărate rele săvârşim în lume şi nu le cunoaştem, precum am spus; de aceea ne rugăm şi zicem: «Da, Doamne împărate, îngăduе-mi să văd greşelile mele». Il rugăm să ne dea îngăduinţă ca să cunoaştem greşelile noastre; nici nu putem deosebi, cari greşeli sunt mici şi cari sunt mari; nici nu simţim durerile şi trudele sufletului, ci numai durerile trupeşti simţim, şi de aceea chemăm pe vindecătorii trupeşti cu plăţi şi cinstiri mari, ca să ne vindece trupurile şi să ne dăruească sănătatea noastră trupească; cari boli trupeşti, chiar dacă doboară trupul, dar nu fac nici un rău sufletului, ba îi şi aduc un folos peste măsură de mare. Iar sănătatea trupului de multe ori strică sufletului, căci, după sfântul Apostol, «trupul doreşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului», şi când omul din afară piere, atunci cel dinăuntru se preînnoeşte. Boala sufletească e şi boala trupului, iar sănătatea sufle-

tului e şi mântuirea trupului. Boala trupului este tot felul de păcat, pe când sănătatea sufletului e plăcerea lui Dumnezeu, şi de aceea pronia prea înţeleaptă a lui Dumnezeu, când vede că bunurile lumii ne atrag spre iubirea lor, ne trimite necazuri şi nevoi, ca să ne cheme din nou spre plăcerea lui, ca să nu pierdem mântuirea noastră, după proorocul care zice: «Varga şi toiagul tău, acestea m'au îndemnat», prin vargă înţelegând învăţătura, iar prin toiag mângâierea.

13. Deci noi dreptcredincioşii ca adevăraţi copii ai tatălui ceresc trebue să-i mulţumim mai mult la supărările ce ne trimite pentru izbăvirea sufletului (căci suferinţa pricinueşte răbdarea, iar răbdarea încercare, iar încercarea nădejde, iar nădejdea nu dă de ruşine), decât să ne bucurăm de bunurile acestei vieţi trecătoare, care ne împiedică mult de a trăi după vrerea lui Dumnezeu, ca nu numai în veacul acesta să petrecem cu teamă şi dragoste de Dumnezeu, ci şi în zilele de apoi să ne învrednicim de împărăţia cerurilor; de care să dea Dumnezeu să avem cu toţii parte în Domnul nostru Isus Hristos, căruia i se cuvine toată slava, cinstea şi închinarea, cu tatăl său cel fără de început precum şi cu duhul său cel prea sfânt şi bun şi dătător de viaţă, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

1699, August 3.

VI.

Către prea înălţatul, prea seninul, prea strălucitul şi de Dumnezeu păzitul nostru stăpân şi binefăcător, Domn al Ungrovlahiei întregi chir Ioan Constantin Basarab Voevod, cuvântări alcătuite de prea înţeleptul şi prea învăţatul şi neîntrecutul profesor chir Sevastos din Trapezunt, şi rostite de unii şcolari ai lui.

CUVÂNTARE LA NAŞTEREA LUI HRISTOS.

«Hristos se naşte, să-l slăvim; Hristos din cer, să-l întâmpinăm; Hristos pe pământ, să ne înălţăm. Să cântăm Domnului, toate popoarele şi în veselie să-l lăudăm pe dânsul, căci e slăvit».

1. Astăzi Hristos în Vitleem se naşte din fecioară şi toată lumea se înnoeşte. Astăzi soarele dreptăţii răsare lumii, şi iarna păcatului se duce, şi primăvara dulce şi mult dorită a sufletelor străluceşte, întunericul idolatriei e gonit şi prea strălucitoarea lumină a evlaviei se aduce înăuntru. Astăzi Dumnezeu se face om, ca să facă pe om Dumnezeu. Astăzi Dumnezeu pleacă cerurile şi se coboară, ca să înalţe pre om la ceruri. Astăzi Dumnezeu se face om şi cei drepţi cari sunt ţinuţi de veacuri în iad aud vestea cea bună despre desrobirea lor. Astăzi se naşte Hristos şi înscrisul blestemului cel vechiu se rupe şi zidul dela mijloc al îngrădirii şi acea mare duşmănie dintre Dumnezeu şi oameni se strică şi se pierde, şi vechea dragoste a lui Dumnezeu către oameni se preînnoeşte. Astăzi se descopere taina cea din veacuri şi începe cel fără de început, se vede cel nevăzut, cuvântul se întrupează, cel neatins e pipăit şi cel nedescris se descrie, cel ce nicăiri nu încape acum încape într'o foarte mică peşteră şi în staulul dobitoacelor se culcă ziditorul fiinţelor înzestrate cu minte, ca să ne scape de dobitocie pe noi cei dobitociţi în urma păcatului. Astăzi împăratul cerurilor se coboară pe pământ fără să lipsească din ceruri, căci s'a făcut o învoire dumnezeească, nu o

strămutare de loc, spre a căută să mântuie pe cel rătăcit, şi toate cetele cereşti se coboară împreună şi slăvesc pe Domnul ceresc, apoi pământesc; căci ori unde e de faţă împăratul, acolo se face şi orânduеala. Astăzi steaua vesteşte pe făcătorul cerului şi pământului şi tuturor celor ce sunt, văzute şi nevăzute, culcat într'o foarte mică peşteră. Ingerii ca pe un Dumnezeu preamăresc pruncul născut, păstorii se miră de această minune, magii aduc darurile, aur şi tămâie şi smirnă ca la un Dumnezeu şi împărat şi om răpus pentru noi.

2. Dar care e această a Cuvântului-Dumnezeu învoire şi măsură luată? Care e această dragoste şi îndurare de oameni? De unde şi din care pricină primeşte pentru noi toate acestea? E învederat că din nepărtinitoarea-i dreaptă judecată şi din firească bunătate. Eră al cerului şi pământului împărat atotputernic şi cu totul înţelept şi bun, şi aveà nevoie să puie pace într'a sa împărăţie cerească şi pământească; fiindcă lucrul unui împărat este să bată pe duşmani şi să scape pe ai săi din mânile vrăjmaşilor, şi să statornicească pace deplină şi vieaţă fericită în împărăţia lui. Diavolul a înşelat dela început pe om şi l-a supus stăpânirii sale cu neascultarea poruncii lui Dumnezeu şi l-a făcut duşman cu făcătorul şi ziditorul său Dumnezeu, în tocmai precum şi el înainte se răsvrătise smulgându-se dela Domnul Dumnezeu atotţiitorul, şi aşà s'a dus pacea şi dragostea lui Dumnezeu dela oameni şi îndeobşte de pe pământ şi dela lumea de jos, şi a rămas numai la ceruri între Dumnezeu şi îngerii cei sfinţi ai cerului, şi se bucură diavolul pentru răsboiul şi biruinţa ce izbutise să poarte asupra oamenilor, de-i ţineà pe toţi sub stăpânirea sa în veşnică osândă, pe toţi de o potrivă, pe cei drepţi şi pe cei păcătoşi, dela zidirea lumii vreme de cinci mii şi cinci sute de ani. Dar Dumnezeu, judecătorul drept şi împăratul tuturor, n'a lăsat până la urmă ca făptura sa să fie pe nedrept ţinută sub stăpânirea Satanei; dar ca atotputernic şi cu totul înţelept şi bun ce erà, cum am zis, a plecat cerurile şi s'a pogorît, şi a luat trup dela deapururea fecioara şi născătoarea de Dumnezeu Maria şi s'a făcut în adevăr om desăvârşit, precum erà şi ca Dumnezeu cu totul desăvârşit, şi a luptat ca om cu pismuitorul de oameni, cu duşmanul lui Dumnezeu şi al oamenilor, pentru ca în acest chip cu drept şi cum se cuvine să biruească omul, încât a fost bătut diavolul care îl învinsese înainte; şi de unde mai întâiu diavolul îşi făcuse o jucărie din om, mai târziu diavolul s'a făcut jucăria şi batjocura omului, precum spune şi Domnul în Evanghelie: «Iată am dat vouă puterea asupra duhurilor necurate, încât să puteţi scoate şi vindecà orice boală şi neputinţă şi puteţi călcà şerpii şi scorpiile şi toată puterea duşmanului, şi nici un rău n'o să vă facă vouă».

3. Şi în felul acesta singurul fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu a scăpat pe om, făptura mânilor sale, de robia şi stăpânirea diavolului, şi a stricat duşmănia ce se găsià între Dumnezeu şi oameni şi a unit cele ce erau îndepărtate şi le-a făcut ca amândouă să fie una, pe cele cereşti şi pământeşti, dumnezeeşti şi omeneşti, încheind înţelegere şi pace mare între Dumnezeu şi oameni, răscumpărându-i cu sângele său, ce a pierdut fiind pe cruce. De aceea şi cântau îngerii lui Dumnezeu astăzi bucurându-se în Vitleem pentru mântuirea noastră şi zicând: «Mărire întru cele de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bună voire», căci înainte numai în ceruri se găsià pacea, cum am zis, între Dumnezeu şi îngeri. Dar astăzi când s'a născut Hristos, s'a făcut şi pe pământ pace. Şi ce fel de pace? «Intre oameni bună voire», adică orânduirea şi mântuirea oamenilor. Pentru asta ziceà după înviere însuş mântuitorul lumii Hristos: «Mi s'a dat toată stăpânirea în cer şi pe pământ», pentrucă pământul înainte de întruparea lui l-a stăpânit diavolul, având în robie pe împăratul tuturor celor de pe pământ, adică pe om sub stăpânirea lui şi acesta se închinà lui ca unui Dumnezeu. De aceea diavolul se numià stăpânitorul acestei lumi şi Dumnezeul acc-

stui veac. Dar Domnul cel puternic în războaie prin mijlocul întrupării lui l-a surgunit şi l-a gonit din stăpânirea şi împărăţia acestei lumi, precum o spune însuş în Evanghelie: «Acum e judecata acestei lumi; acum stăpânul acestei lumi va fi scos afară». Şi în chipul acesta a luat toată stăpânirea în cer şi pe pământ, cum am zis mai înainte; nu numai pe pământ, ci şi celor din iad s'a făcut stăpân; coborîndu-se în iad şi despoindu-l a slobozit sufletele sfinţilor cari de veacuri erau acolo cuprinse, pentru ca, după sfântul Apostol, «în numele lui Isus să se plece orice genunchiu al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de sub pământ, şi orice limbă să mărturisească», fie din cer, fie de pe pământ, fie de sub pământ, căci Domnul Isus Hristos e spre mărirea lui Dumnezeu tatăl. Amin».

Tot în acelaş chip în viaţa cea de faţă şi în această lume trecătoare însuş împăratul împăraţilor a pus hotare neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu, şi el, împăratul ceresc, orânduieşte împăraţi şi stăpânitori pământeşti, şi el, arhipăstorul ceresc, hirotoneşte arhierei şi păstori pământeşti după pilda ierarhiei şi împărăţiei cereşti (căci, după apostol, nu e stăpânire decât numai dela Dumnezeu), pentru ca şi oamenii pe pământ să fie cârmuiţi pe placul lui Dumnezeu de către păstori bisericeşti şi politici, după pilda acelei orânduieli şi tocmeli îngereşti, pentru ca în toate şi toate să fie Hristos atât în veacul de acum cât şi în cel viitor.

4. Insuş împăratul împăraţilor şi domnul domnilor, Isus Hristos, cu dreaptă hotărîre după a sa precunoştinţă dumnezeească a înălţat şi pe Măria Ta cea de Dumnezeu păzită şi mărită la această vestită şi însemnată domnie, cunoscând desăvârşit virtuţile eroice şi înalte ale Măriei Tale, Dumnezeu, cunoscătorul celor ascunse, la o asemenea vreme potrivită şi de mare cumpănă, pentru ca, după spusa Evangheliei, să se pue lumina în sfeşnic, ca să strălucească tuturor celor din casă şi să vadă oamenii Măriei Tale faptele bune şi creştineasca-ţi purtare şi prea înţeleapta-ţi prevedere şi cârmuire, şi să slăvească pe tatăl nostru al tuturor, care este în ceruri; căci vedem că, precum împăratul împăraţilor Hristos Dumnezeul nostru cu a sa sfântă viaţă învăţă pe oameni împărtăşindu-le poruncile sale sfinte şi mântuitoare, cum spune anume şi prea sfântul evanghelist Luca la începutul Faptelor, «pe cari a început Isus a le face şi a le învăţă;» tot aşă şi Măria Ta cea de Dumnezeu cinstită cu faptele-ţi bune şi plăcute lui Dumnezeu înveţi pe toţi ca să păzească şi ei de o potrivă sfintele-i porunci. De aceea şi Domnul care face după vrerea celor ce se tem de dânsul este deapururea apărătorul, înainte luptătorul şi ajutătorul în toată a Măriei Tale trebuinţă plăcută celui de sus, şi sunt urechile Domnului totdeauna deschise la oricare cerere mântuitoare a Măriei Tale şi la orice mulţumită făcută în numele lui Hristos precum şi faţă de orice mântuitoare cerere şi întrebare. Pentru aceasta şi noi smeriţii robi şi slujitori ai Luminăţiei Tale cea de Dumnezeu păzită şi mântuită, pe lângă datoria comună ce avem împreună cu toţi ceilalţi, mai suntem datori să ne rugăm de Domnul cel prea milostiv pentru sănătatea, fericirea şi prea marea prosperitate a Măriei Tale, ca răsplată pentru bunătăţile şi foloasele de cari ne bucurăm din partea părinteştii îngrijiri şi ocârmuiri a Măriei Tale. Deosebit de aceasta mai suntem datori să ne rugăm din tot sufletul şi din toată inima noastră de Domnul cel atotţiitor pentru Luminăţia Ta cea de Dumnezeu încoronată, să ne rugăm seara şi dimineaţa şi în miezul zilei şi în tot locul pentru marea şi neîntrecuta binefacere şi îndurare, de care ne bucurăm pe fiecare zi, înţeleg înaintarea şi propăşirea învăţăturii, lucru decât care mai mare n'a dăruit Dumnezeu în lume, după prea înţeleptul Solomon şi după însuş adevărul, căci ea împodobeşte moravurile şi hărnicia şi purtarea oamenilor cu fapte bune şi isprăvi mântuitoare de lume, şi înfrumuseţează sufletul şi mintea cu cercetarea şi cunoştinţa lucrurilor — ceeace nimenea nici odată în această ţară n'a pus-o la cale;

care învățătură împodobește cu ale sale bunătăți toate cele omenești și toată această vieață trecătoare, atât în cele bisericești și spirituale, cât și în cele politice și materiale, și este mântuire obștească a lumii.

5, Deci și noi cu toții ne rugăm, fie împreună, fie osebit fiecare, de atotputernicul și prea iubitorul de oameni stăpân și domn al nostru, care astăzi s'a născut în peșteră din duhul sfânt și din Maria cea pururea fecioară și de Dumnezeu născătoare pentru mântuirea noastră, pentru ca să ție, să păzească, să aibă în grijă și să mântue pe Maria Ta cea de Dumnezeu slăvită sub aripele prea puternicei și atotvăzătoarei pronii și îndurări, și să supuie la picioarele Măriei Tale orice dușman și protivnic întrupat sau neîntrupat și să-ți dea ca răsplată și să-ți dăruească toată îndestularea, vieață îndelungă, sănătate deplină, pace desăvârșită, fericire asemenea și toată mulțumirea în Hristos până la cele mai adânci și vânjoase bătrânețe, întru așezarea și întemeierea și binele și înaintarea, după vrerea lui Dumnezeu, a acestei țeri și domnii vestite și de Dumnezeu ocrotite, care ți-a fost încredințată, împreună cu prea evlavioasa, prea strălucita și de Dumnezeu apărata noastră Doamnă Maria, asemenea și cu prea strălucitele și de Dumnezeu păzitele Beizadele și cu toate rudele și cei din casa Măriei Tale și cu toți prea cinstiții și prea măriții boieri, cu tot palatul și cu toată oștirea și, cu un cuvânt, toată această binecuvântată țară și domnie, atât în vremile noastre cât și pe rând în generațiile ce urmează până la sfârșitul veacului; iar în veacul viitor să te dăruească însutit ca răsplată a virtuților tale plăcute lui Dumnezeu, cu împărăția sa cerească neclintită și neînțeleasă și nemoștenită de oameni, în nemărginite, nesfârșite și veșnice veacuri de veacuri. Amin.

Mulți ani dăruească Domnul Dumnezeu prea evlaviosului, prea slăvitului și prea strălucitului nostru stăpânitor și domn al Ungrovlahiei întregi chir Ioan Constantin Basarab Voevod, împreună cu prea evlavioasa Doamnă Maria și cu prea străluciții și de Dumnezeu păziții fii ai Măriei Sale, precum și prea sfântului și de Dumnezeu ridicatului nostru tată și stăpân și păstor spiritual al Ungrovlahiei întregi chir Teodosie în rânduri multe de ani. Amin, amin, amin.

1695. *S'a rostit de Șerban, fiul boierului vistier.*

VII.

Cuvântare despre tăierea împrejur a Domnului.

«Cel ce șade întru cele de sus pe un scaun în chip de foc cu Tatăl cel fără început și cu Duhul sfânt» ș. c. l.

1. Tăierea împrejur a Domnului sărbătorim astăzi și pomenirea unui ierarh înțelept și prea fericit, o prea slăvite și de Dumnezeu apărate stăpâne și binefăcătorule al nostru. Îndoită sărbătoare prăznuim astăzi, acea a Domnului și a robului, căci astăzi stăpânul tuturor sufere tăierea împrejur și curmă într'adevăr păcatele muritorilor, și astfel aduce astăzi mântuirea lumii. Astăzi se mută din lumea cea trecătoare și sluga către Domnul, și se bucură întru cele de sus ierarhul și luceafărul creatorului, Vasilie, sfântul slujitor al lui Hristos. Se taie împrejur astăzi însuș legiuitorul tăierii împrejur, ca să desființeze însăș legea tăierii împrejur. Se taie împrejur numai el pentru întreg

neamul omenesc, ca să scape pe toți de blestemul legii ce a urmat din netăierea împrejur. Se taie împrejur, ca să rătezească și să înlăture în viitor legea mozaică, cea scrisă, cea întunecoasă și formală, căci erà menit ca el însuș din partea sa să ne dea o lege nouă, care e prevestită de cea veche, Testamentul nou, sfânta Evanghelie, însuș harul și adevărul, căci legea prin Moise s'a dat, iar harul și adevărul s'a făcut prin Isus Hristos.

Incetează această trupească tăiere împrejur, ca netrebnică și de prisos, prin a sa tăiere împrejur, și în locul acesteia ne dărueste adevărata și duhovnicească tăiere împrejur, care e trebuincioasă și mântuitoare de suflet, adică sfântul botez, botezându-se întâiu el însuș în Iordan de către Ioan.

2. Acea veche tăiere împrejur o făceau numai bărbații ca un semn spre deosebire de celelalte neamuri netăiate împrejur, și ca o dovadă de evlavie și de fapte bune; iar adevărata tăiere împrejur o fac cu toții de o potrivă, bărbați și femei, ca neapărată și mântuitoare. Acea veche tăiere împrejur nici măcar bărbații Evrei n'au păstrat-o, ci au rămas netăiați împrejur vreme de patruzeci de ani în toată pustietatea acea neumblată, căci erau despărțiți de celelalte neamuri necredincioase, de idololatri, și au murit toți aceștia în pustie fără a fi tăiați împrejur, afară numai de doi, de Isus Navi și de Halev. Dar sufletul, care nu se taie împrejur după adevărata tăiere împrejur, va fi stârpit din neamul său, căci, după cum se spune în Evanghelie, cel ce nu va fi născut iară «din apă și din duh, nu va intrà în împărăția cerurilor». Vreme de opt zile se tăiau ei împrejur, după cum se pare pentru întâia curățire a mamelor de sângele cel gros (fiindcă după sfânta Scriptură femeia rămâne necurată pe șapte zile), iar într'a opta zi se tăiau împrejur după porunca lui Dumnezeu; dar, după cum se înțelege, pentru necurăția veacului acesta al șaptelea, pentru potopul ucigător și sângeros al necuratelor, nelegiuitelor și neevlavioaselor fapte și cuvinte și amintiri, și al răutății și vicleniei omenești. De aceea și cei mântuiți sunt cu totul puțini; căci pornită e mintea omului din tinerețe spre răutate, și nimenea nu e fără păcat după sfânta Scriptură, chiar dacă vieața i-ar fi de o zi. Iar în veacul al optulea, care e nesfârșit, orice răutate și păcat se taie și se desființează.

Pentru aceea și prea înțeleptul Solomon ne porunceste și zice: «dă parte celor șapte și celor opt»; prin aceasta ne învață să păzim în vieața asta vremelnică poruncile lui Dumnezeu, ca să moștenim acolo pe cea veșnică.

3. Iar tăierea împrejur a mădularului născător de copii se făceà, cum ne învață Cuvântul, pentru două pricini: întâiu pentru ca să părăsească nașterile făcute între rude, și al doilea, ca să se depărteze și să se lase de împătimitele desfătări și plăceri ale trupului și de gândurile și amintirile rele și stricătoare sufletului. Iar ca jertfă aduceau ei o pereche de potârnichi sau de pui de porumbițe, din cari una o jertfiau, iar cealaltă o sloboziau și o scăpau. Prin aceasta cuvântul arătà că Domnul Isus Hristos, acelaș și unul, erà și este cap și dătător și stăpân al Testamentului vechiu și nou, și că Testamentul vechiu, ca întunecos și formal, erà să-l desființeze și să-l ridice dela mijloc și în locul lui să puie Testamentul nou, și să-l lase slobod și stăpân până la sfârșitul veacului. Al doilea, ca să arate cele două firi ale Domnului nostru Isus Hristos, adică cea dumnezeească și omenească, și cum că firea-i omenească aveà să fie junghiată și jertfită pe cruce pentru mântuirea lumii, iar cea dumnezeească să rămâie slobodă și fără patimi. Și al treilea, ca să ne arate că acei ce se taie împrejur în chipul adevărat, înțeleg prin sfântul botez, și se închină pe sine lui Dumnezeu, sunt datori ca trupul lor să-l jertfească și să omoare simțirea trupului supuindu-l sufletului, stăpânul și domnul lui; iar sufletul să-l lase volnic și stăpân trupului, supuind simțirea și vrerea trupului la simțirea și vrerea sufletului, dacă ar vrea să moștenească

împărăția cerului, căci după spusa cuivă «credința și botezul fără fapte sunt moarte» precum și faptele sunt moarte fără credință și botez.

4. Aceste puține cuvinte le-am spus dar cu privire la trupeasca tăiere împrejur a Domnului nostru Isus Hristos după măsura vremii și a locului. Să mai spunem acum câteva cuvinte și de Vasilie cel Mare, sărbătoritul acum împreună, a cărui adormire, prin tainicele cuvinte ale proniei, a căzut în ziua de azi odată cu trupeasca tăiere împrejur a Domnului Isus, pentrucă și el cu sabia cea cu două tăișuri și cuțitul spiritual a prea înțeleptei sale învățături a retezat orice erezie și orice graiu defăimător și protivnic Bisericii lui Hristos, care astăzi s'a tăiat împrejur trupește, și a făcut-o pe aceasta slobodă de siluirea tiranilor eretici și necredincioși. Vasilie cel Mare, care a supus ca nimenea altul patimile sufletului și trupului, și a fost cu adevărat, după cum e și numele-i, împărat și stăpân asupra patimilor; acel Vasilie, care cu atâta îndrăzneală și curaj a mustrat pe față ca un domn și împărat pe împărați și tirani, adică pe Valens și pe Modestus; Vasilie cel Mare, care a sfâșiat pe acel nelegiut împărat, pe Iulian Parabatul, ajungându-l într'o clipă de vreme din Chesaria în Persia cu puterea și cu sabia rugăciunii sale; acel Vasilie, stâlpul de foc, până la cer de înalt al Bisericii, precum îl vedea acel mare pusnic și prea cuvios Efraim Sirianul cu ochii sufletului său; de unde și auzia după mărturia cerească, cum că un astfel de stâlp de foc și înalt până la cer este Vasilie cel Mare. Acel vestit Vasilie ale cărui porunci și legiuiri chiar împărații le-au cinstit și soboarele ecumenice le-au întărit. Acel Vasilie, temelia neclintită și nerăsturnată a Bisericii, vrednic și cu adevărat neaoș fiu și moștenitor al împărăției cerești; Vasilie, de al cărui curaj în apărarea lui Dumnezeu s'au cutremurat diavolii și căpetenia lor, care, ca și când eră năpăstuit, a strigat zicând: «Imi faci nedreptate, Vasilie, îmi faci nedreptate». Acel Vasilie, care cu dela sine putere și împărătește a născocit canoane și orânduieli bisericești și politice, ascetice și monahale. Vasilie cel Mare, care numai cu rugăciunea sa (nespus de mare minune!) a dăruit înțelepciunea și limba clinească bărbatului prea sfânt și mare, pomenitului pusnic Efraim Sirianul. Vasilie cel Mare, cel dumnezeesc și prin har Dumnezeu (o înfricoșată minunăție!) care iertă păcatele și după moarte. Acel Vasilie, care a stăpânit însăș moartea, astfel încât aceasta nu mai cutează să se apropie de el, numai ca să mântue suflete jidovești.

5. Astfel sunt isprăvile lui Vasilie cel Mare, astfel sunt vitejiile acestui bărbat, a cărui strălucire a ajuns până la cer. Acest fel de om a fost Vasilie cel Mare, cu toate că acestea nu le-am spus decât numai ca prin aceste dovezi neînsemnate să arătăm măreția și înălțimea necovârșită și fără seamăn a vieții și purtării îngerești a acestui prea dumnezeesc crou și prea sfânt părinte al nostru Vasilie, astfel precum unii pictori încearcă să arate prin ghiare leul. Căci acei cari voesc să înfățișeze pe deplin prin cuvânt și povestire viața, făptuirea, înțelepciunea, ascetismul extrem, purtarea îngerească, nepilduitele și supraomenești virtuți și isprăvi ale sfântului, fac ca și omul care caută să socotească și să numere pe deplin stelele cerului sau nisipul sau picăturile mării.

6. Un astfel de praznic îndoit serbăm astăzi, al unui stăpân și al unei slugi, sau, ca să spun mai potrivit și mai lămurit, al unui tată ceresc și al unui fiu prin har, icoana lui Dumnezeu, precum despre aceasta ne încredințează cântărețul bisericesc zicând despre acel Vasilie cel Mare: «Icoana tatălui e fiul și duhul fiului; iar tu, o Vasilie, te-ai arătat oglindă nepătată a duhului și lăcașul întregii treimi; veșnică fie pomenirea ta și cei ce o slăvesc pe sine se slăvesc». Vedeți câtă putere are viața și purtarea plăcută lui Dumnezeu și păzirea cea din toată inima a poruncilor lui Dumnezeu! Atât de mare încât face ca omul să fie oglinda lui Dumnezeu și templu sfânt

și locaș al sfintei treimi; căci precum într'o oglindă curată și nepătată se vede curat prea strălucitorul său soare și se resfrânge lumina și oglinda ca un alt soare, încât aceasta se face ca un vas și locaș al soarelui, astfel și mintea cea mai limpede și mai sfântă primește dumnezeeștile întăriri și străluciri ale luminii dumnezeești și se face ca o oglindă și templul lui Dumnezeu, și de aici se face și este și se zice Dumnezeu și săvârșește un asemenea om minuni mari și mai presus de fire, pe cari noi le învățăm și le auzim din cărțile sfintei noastre Biserici.

7. Ca o astfel de oglindă neprihănită și prea curată și însuflețită icoană a lui Dumnezeu vedem și cunoaștem astăzi pe Măria Ta cea cu chipul de soare și de Dumnezeu slăvită și păzită, întru cât și la dânsa vedem niște astfel de caractere dumnezeești și spirituale, și fulgere și raze dumnezeești, înțeleg virtuțile ei nobile, eroice și pline de dragostea lui Dumnezeu, cu cari dumnezeește și pe placul lui Dumnezeu și aproape supraomenește cârmuești turma ce ți-a fost încredințată de sus, așă încât mintea omului nu poate nici măcar să priceapă și să pătrundă neîntrecuta pricepere, chibzuință, firească înțelepciune și inteligență a Măriei Tale; bogăție spirituală care nu se poate dobândi cu înțelepciunea ce se poate câștigă din afară și cu propășirea învățăturii. Cine să nu se minuneze de neîntrecuta blândețe și bunătate, cu care robești pe toți la iubirea și înflăcărata dorire a evlaviei tale de Dumnezeu mântuitoare? Cine să nu se mire de prea marea păsuire și îndelungă răbdare a Măriei Tale? Alții să înalțe și să îndumnezeească purtarea și vieața curată, nevinovată și întru toate plăcută lui Dumnezeu a Măriei Tale, rugile și întâlnirile tainice de noapte, făcute din adâncul inimii cu Dumnezeu, nenumăratele milostenii făcute pe față și pe ascuns, bogatele clădiri și ridicări de temple sfinte și de alte mărețe zidiri și locașuri trebuincioase pentru nevoile omenești și publice, necontenitele litanii și slujbe. Dar pe lângă asta vrednic de mirare e, că cu toate că cheltuelile stăpânirii de afară — nu mai vorbesc de cele obișnuite și orânduite, ci numai de cele neîndreptățite și nedrepte și nenumărate — s'au îmmulțit într'atâta, că nu se mai pot socoti, și mai ales în această vreme de neorânduieli și turburări de războaie și de grele nenorociri și de primejdii, totuș se face o astfel de cârmuire în toată țara și domnia, ca și când aceste rele nu s'ar fi îmmulțit, mulțumită prea înaltei înțelepciuni și priceperi a Măriei Tale.

8. Aceasta uimește pe orice om înțelept și priceput; aceasta silește pe toți să preamărească sfânta pronie, care ne-a dăruit, în astfel de vremuri de mare cumpănă, un astfel de domn și binefăcător minunat și prea sfânt, care pe lângă toate celelalte a întemeiat o școală de învățături și de cultivare a sufletelor pentru binele și folosul celor ce vreau să învețe și să studieze în această vestită țară și domnie; ceeace e un bine mare și de minune, de care nu s'a învrednicit vreodată această țară, nici în vremile cele bune și fericite. Această ispravă întrece pe celelalte; acest mare bine are să înalțe și să trâmbițeze numele Măriei Tale în toate hotarele lumii. Aceasta are să veșnicească amintirea Măriei Tale, pentrucă toate celelalte bunuri se pun la cale și se fac pentru mulțumirea trupească a oamenilor, care este lucru supus stricăciunii și trecător; iar un asemenea folos și cultivarea sufletului prin învățătură ridică și luminează mintea omului, care este icoană nemuritoare a lui Dumnezeu cel nevăzut și-l face pe om să fie Dumnezeu prin har.

9. De aceea și noi smeritele slugi ale Măriei Tale cea de Dumnezeu prețuită, cari ne bucurăm mereu și pe fiecare zi de acest mare bine al învățăturii prin mijlocul Luminăției Tale cea de Dumnezeu apărată, suntem datori să ne rugăm cu toții în deobște din adâncul sufletului și inimii de prea milostivul nostru Domn, nu numai pentru celelalte binefaceri și daruri de cari ne bucurăm împreună cu ceilalți, ci și

pentru această mare, neîntrecută binefacere şi îndurare să te răsplătească întru toate înmiit atât în veacul de acum, cât şi în cel viitor, în vecii vecilor. Amin.

1696. *Dar nu s'a rostit atunci.*

Îndelungă vieaţă dee-ţi Domnul Dumnezeu, şi celelalte.

VIII.

IOAN

secretar și primichir al tronului patriarhal al Marei Biserici.

CUVÂNTARE DE LAUDĂ CARE TRATEAZĂ MAI MULT ISTORICEȘTE DESPRE VIEAȚA LUI

NICOLAE ALEXANDRU MAVROCORDAT

DOMN AL UNGROVLAHIEI INTREGI.

Traducere de G. Murnu.

CUVÂNTARE DE LAUDĂ

care tratează mai mult istoricește despre vieața prea înălțatului și prea înțeleptului domn și stăpânitor al Ungrovlahiei întregi chir Nicolae Alexandru Mavrocordat Voevod. Alcătuită de foarte smeritul Ioan, secretar și mare primichir la tronul patriarhal al Marei Biserici.

1. Dacă ar fi fost vorba să scriu despre vieața vreunui om mai de rând și din treapta de jos, n'ar fi fost trebuință de multă trudă și osteneală ca să povestesc, cum mi-ar veni la îndemână, faptele lui; întru cât aș fi avut a vorbi despre lucruri mărunte, ar fi urmat ca și alcătuirea cuvântării să fie foarte ușoară și neostenitoare, căci de bună seamă neînsemnate și ușor de povestit sunt faptele celor ce duc e vieață de rând.

Și într'adevăr, ce ar puteà spune cinevà sau cum ar puteà îmbină șirul vorbelor spre a întocmi o scriere întinsă și, ca dintr'un izvor secat, să adape sufletele ascultătoare din apele îmbelșugate ale unei cuvântări plăcute, când e vorba despre un om lipsit de vază, cu creștere neîngrijită, cu vieața josnică și cu faptele mici și nevrednice de pomenire? In acest caz autorul, negreșit, ar ajunge mai iute la un lucru din potrivă și ar puteà păți tocmai ca cel ce ar încercà, peste vară, să scoată apă dintr'un puț secătuit și să sature cu băutură mulțimea setoasă.

Dar acum ce mă voiu face? Căutând să străbat un ocean atlantic de povestiri nesfârșite, mă simt amețit și cuprins de cutremur, și inima-mi slăbește și un râu de sudori mă scaldă, căci mare e sarcina ce mi-am luat prin cuvântarea de față, cu atât mai mult, cu cât și acela, pentru care ea e făcută e foarte mare, neîntrecut de mare.

2. Așà dar, în fața unei încercări atât de mari și greu de dus la capăt, și mai ales când eu cunosc nepriceperea mea de scriitor, preget și mă înfior stăpânit de frică și-mi simt inima slăbită de teamă ca nu cumvà, din pricina mulțimii și mărimii celor ce am de povestit, în urma nepriceperii, neîndemânării și a neputinței mele în această privință, să-mi greșesc ținta și astfel această cuvântare să nu ajungă la înălțimea do-

rită (ceeace negreşit se poate întâmplă), şi, în potriva dreptăţii şi cuviinţei, să pară pe de o parte că înjoseşte pe acest bărbat neputând scoate la iveală nici măcar o părticică din darurile cu cari e înzestrat din fire, iar pe de alta să se dea dovadă, că scriitorul ei e cu totul lipsit de învăţătură şi ştiinţă, fiindcă s'apucă de lucruri ce nu se pot descrie şi făgăduieşte cele ce sunt peste puterile sale. Deci, ca om lipsit de meşteşugul scrierii, în faţa marilor primejdii ce ameninţă această a mea încercare, m'a cuprins un gând de neîncredere şi descurajare, care erà cât pe aci să mă împiedice dela scopul ce mi-am propus dintru început şi să mă silească să-mi schimb hotărîrea, să mă abat dela ţel şi să mă las în odihna plăcerii, căci cugetam că ar fi mai bine să părăsesc aceste gânduri atât de înalte şi să-mi caut de linişte şi să trăesc în amuţire, şi în felul celor mai mulţi oameni să-mi petrec zilele în tăcere, decât, împins de râvna mea de a scrie şi a da în vileag binele, să voesc a-mi primejdui şi a-mi pierde cinstea de care mă bucur din partea unora, dacă-i mai pasă cuivà de aceasta, să voesc a-mi atrage ocara şi osânda altora ca nevrednic de a ajunge la culmea cuvenită şi în sfârşit, prin această neisbândă, să trezesc râsul nepotolit al mulţimii şi deci, precum se zice, să fiu fluerat. Căci nimic nu e mai de ocară şi de râs la un om, ca atunci când pune la cale un lucru şi înainte de a ajunge la capătul dorit i se pare că încă dela început a izbutit totul, şi apoi, în neştiinţa lui, dându-se înlături să se retragă părăsindu-şi scopul — ceeace şi în sfânta Scriptură se desaprobă prin cuvintele rostite în Evanghelie de către Mântuitorul nostru, când zice: «Nu e vrednic de împărăţia lui Dumnezeu nici unul, care pune mâna pe plug şi se întoarce înapoi».

3. Deci, ca nu cumvà una ca aceasta să mi se întâmple şi mie cu acest prilej şi ca nu cumvà zadarnic să mă căesc la urmă, nu mai voiam să pun mâna pe condeiu, ce e drept, un asemenea lucru ar sta bine acelora, cari nu duc nici o grijă de vieaţa zilnică şi cari, bogaţi în mijloacele de traiu, îşi petrec zilele cu vorba — s'aseamănă doar, în vieaţa lor nemuncită şi neturburată, ca şi briciul cu gresia, şi pot prin urmare să-şi facă dorinţa după pretenţia lor. Dar eu, apăsat de greutăţile neapărate ale datoriilor mele, chinuit de grijile traiului şi fără de voie cu gândul mereu îndreptat către ele, căci nevoile mă silesc la aceasta, şi apoi, pe lângă toate, sleite fiindu-mi puterile sufletului în urma boalei îndelungate de care suferisem şi care m'a adus în primejdia de a uitâ aproape toate cunoştinţele mele — am stat pe gânduri şi am vrut să părăsesc lucrarea plănuită.

Drept care, abătut dela ţintă, şovăiam la început şi o trăgănam cu încetineala proverbială a ariciului de mare la scoaterea pe ape a odraslei sale.

Dar pe de altă parte, flacăra dorinţei mele sufleteşti arzându-mă şi stăpânindu-mă, cumplit mă chinuiă şi mă îndupleca să mă pun fără teamă la lucru şi mă îndemnă să mă îmbărbătez. Şi o bucată de vreme stau la îndoeală şi, aflându-mă ca într'o răspântie, nu ştiam încotro să apuc: şi îndelung mă cumpăniam şi mă frământam cu mintea, fiindu-mi sufletul stăpânit când de teamă, când de dorinţă. Şi aşà, după ce a trecut mai multă vreme până să mă hotărăsc, la urmă biruit de firea cea a tot învingătoare mi-am ales partea cea mai bună. Deci ieşind din şovăirea mea mi-am zis «alea jacta est» şi m'am gătit pentru această trudă punându-mi toată grija în Dumnezeu, care nu ne ajută numai să vorbim bine la început, ci ne şi prieşte bine ca să ducem la bun capăt cuvântarea.

Dar destul cu preludiul; e vreme acum să deschidem drumul şi să intrăm cu bărbăţie la miezul cuvântării.

4. Odinioară în Atena Eladei erà locaşul măreţ al dumnezeeştilor muze şi sălaş al graţiilor, cu faima răspândită, privelişte plăcută ochilor, veste auzită de toţi înţelepţii. Căci acolo se săvârşiau tainele înţelepciunii, se împărtăşiau vizitatorilor de şcoli

înalte lucrările măestre ale prozatorilor și poeziile inspirate ale poeților; acolo sporiă și înfloriă puterea oratoriei și alcătuirile iscusite ale unor cuvântări pline de podoabe precum și ideile multe și felurite ale matematicelor, și într'un cuvânt acolo sălășluiă toată bunătatea oricărui fel de învățături și științe. De ai fi văzut acest pământ, ai fi zis doar că e asemenea unei livezi înfrumusețate de primăvară, cu flori zugrăvite făcute după chipul florilor ei, cu roadele pline de farmecele minții, și că ascultătorii și iubitorii de învățătură, ca niște albine înțelepte, colindă din loc în loc răsadul învățăturii și culeg cu sârguință cele mai mândre flori, cari sunt podoaba și desfătarea sufletului, și seceră cu îndestulare roadele adevăratei fericiri.

Dar mai târziu, când sceptrul împărătesc a trecut dela apus la răsărit și când Bizanțul și-a îmblânzit moravurile mai cu râvnă și a ajuns să fie scaunul împăratului, a trebuit neapărat ca, pe lângă celelalte strălucири ale vieții, cari pe atunci ca niște râuri, abătute de acolo, udau din belșug pământul împărătesc — să se scurgă încoace și bogatele izvoare ale oricărei înțelepciuni și științe potopind tot țărmul (învățăturii) și îmbiind fiecăruia paharul plin al cunoștinții. Atunci se puteă vedeă un cor minunat și curios de bărbați înțelepți și luminați, ridicați la cea mai înaltă înțelepciune și suiți pe culmea tuturor darurilor sufletești. Și ai fi putut auzi cântările lor răsunătoare și dulci ca de sirene: erau cântecele, cu cari ei prin dulceața graiului încântau sufletele ascultătorilor. Și mai tot orașul eră prefăcut în școală de filozofie și oratorie. Covârșind, cum eră și drept, toate celelalte învățături, înfloriă și sporiă acolo știința teologiei și cercetarea cuvintelor dumnezeești, și nu mai puțin domniă școala evlaviei și se află toată podoaba aleasă care se cuvenià cetății lui Constantin.

5. Și la ce trebue să înșir numărându-le una câte una, toate bunurile ce-a adus neamului nostru vremea trecută, când norocul ne zâmbià binevoitor; bunuri atât de multe, cari și trupul împodobesc și sufletul mai vârtos înalță, și prin cari se caracterizà omul adevărat, omul năuntric, căci numai astfel într'adevăr se face a fi cunoscut și crezut ca icoana și asemănarea celui ce l-a zidit? Doar poate oricine să cerceteze cărțile istoricilor vechi și să capete cunoștințele ce ar dorì să aibă despre ele, ba chiar prin povestirile amănunțite să vază oarecum cu ochii săi mulțimea învățaților din acea vreme.

Ceeace am vrut să spun prin această cuvântare este că, deși viața de mărire a neamului nostru mai pe urmă s'a prefăcut și a alunecat din fericirea-i dinainte în urma împrejurărilor cu totul din potrivă prin care au trecut lucrurile, tocmai ca un zar de joc, care nu nimerește, fie din răutatea unui duh rău voitor care, precum ar puteà zice cinevà, schimbă lucrurile omenești câte odată cum îi place; fie, ca să spunem adevărul, după judecățile tainice ale Proniei, care precum știe și voește și în taină sucește și învârtește toate cele, cârmuind lucrurile noastre spre folosul nostru. Totuș, mulțumită milei, cu care Dumnezeu privește și astăzi asupra noastră, neamul nostru nefiind cu totul părăsit în uitare, nu și-a pierdut cu desăvârșire mărirea de odinioară și nici nu a fost cu totul despoiat de însușirile strălucite ale vechei fericiri și noblețe. Norocul acesta îl datorește mai cu seamă păstrării neștirbite a credinței — ceeace e înainte de toate o adevărată dovadă netăgăduită de iubirea și grija ce poartă Dumnezeu pentru noi, și în care stă nădejdea mântuirii noastre. Prin aceasta s'au aprins unele frumoase scântei, mici rămășițe ale acelui foc luminos din trecutul nostru de virtute și învățătură, și încetul cu încetul, în curgerea vremii, au prefăcut iarăș în foc mare reînviind aproape lumina de odinioară.

Negreșit, și alți mulți bărbați aleși prin înțelepciune și virtute au înflorit în vremile trecute, și s'au deosebit fiecare la rândul său pe tărâmul literar și au dobândit printre oameni mare renume. Dar acel ce veacul nostru ni l-a adus și ni l-a făcut

cunoscut, Domnul Nicolae, care e voevodul Ungrovlahiei, cel mai strălucit și cel mai de frunte între cei ce s'au mândrit vreodată atât cu domnia cât și prin covârșirea măririi, nu numai că nu-și are pereche între ceilalți, când e vorba de învățătură, ci, întrecând peste măsură pe înaintașii și contimporanii săi prin înțelepciune, prin știință și temeinice studii literare — căci în toate acestea e mai bine pregătit decât oricare altul — el în potriva tuturor, potrivit numelui ce poartă, a ieșit triumfător și a arătat, precum mi se pare mie, că față de el toți ceilalți nu sunt decât niște copii.

6. Acest bărbat dară, unul din cei mai vestiți atât ca domnitor cât și ca învățat — pentru ca să începem puțin dela obârșia lui, întru cât după ghiare se cunoaște leul, și să vorbim în treacăt aici în cuvântarea de față, despre șirul de aur al neamului său — ca patrie, în care nobil s'a născut și a crescut, a avut împărăteasa cetăților, căci a fost Bizantin, cu mult mai presus decât cei ce se socotiau în Bizanț printre fruntașii după neam, bogăție și cealaltă strălucire a vieții, și mai strălucit decât Pelopizii și Cecropizii acei cari în vremuri vechi se mândriau cu nobleța strămoșilor; vrednică odraslă a patriei sale, care patrie a meritat cu drept cuvânt să poarte sceptrul împărăției și să fie mărită și înălțată deasupra tuturor cetăților de scaun. Frumusețea și măestria acesteia atât la biserici și la locașurile de rugăciuni, cele mai vestite sub soare prin mulțimea, mărirea și mândreța lor, temple făcute de împărații din diferite vremuri începând cu împăratul cel de o potrivă cu Apostolii Constantin, cel dintâiu descălecător și ziditor al acestui oraș — cât și la celelalte ziditi, strălucitele palate împărătești cu tavanuri aurite, cari sclipiau de aur și de alte podoabe, precum și la casele cele înalte cu două și cu trei caturi împodobite din belșug cu aur și argint; apoi marii dregători ai împăraților și onorurile pline de mândrie ale celor sus puși, și mărețele ranguri ale slujbașilor, așezămintele de învățătură, școlile și muzeele, și în urmă metoadele bărbaților învățați, cari s'au însemnat pe atunci în vieața lor — toate acestea le trec cu vederea; întocmirea și orândueala cea bună, sfințitoare și frumoasă ce domnia în biserică mai ales pe atunci și care până acum s'a păstrat cu ajutorul lui Dumnezeu ca un fel de armonioasă cântare din lira cea cu multe strune și multe glasuri; orândueală care se desfășeă în treptele unei ierarhii bine întocmite, și se împărția în ranguri spirituale și înfrumusețâ toată mulțimea dreptcredincioșilor, și mai presus de toate odoarele sfinte și dumnezeești, cari au atins trupul Domnului, și au fost aduse de către împărații cucernici în sfintele locașuri de pe atunci și erau depuse ca niște paveze pentru creștini și chezășii pentru mântuirea lor; și în sfârșit, toate celelalte podoabe cari aduceau înflorirea orașului, trofeele împărătești, vestitele răsplătiri ale bărbaților biruitori, reprezentările spectacolelor, triumfurile bogate cu cari se cinstiau biruințele, teatrele publice, întrecerile jucătorilor, alergările de cai și celelalte bunuri pe cari scopul cuvântării de față nu ne îngăduc să le spunem cu deamănuntul, siliți fiind a nu atinge decât punctele cele mai de seamă. Toate aceste lucruri precum și cele ce cuvântul nostru le lasă nepomenite din pricina mulțimii lor, deși sunt vrednice de văzut și auzit, le-au tratat în deajuns învățații de înaintea noastră, cari ca niște martori oculari ne-au împărtășit din când în când prin scrierile lor istorice tot ce s'a întâmplat și a fost în zilele lor; și au dat astfel, celor ce vreau, putința să audă și să afle despre ele cu mirare și uimire.

7. Iar tu cel îndrăgit de tot ce-i frumos, aruncă-ți privirea și asupra frumuseților ce și acum mai păstrează orașul, frumuseți cu cari din belșug l-a dăruit firea și meșteșugul omului, întrecându-se parcă între sine, clădiri prea scumpe și costisitoare de ziduri asupra cărora răsar turnurile în preajma orașului, portițele cele foarte vechi și havuzurile cu ape izvorîte din mii și mii de canaluri și subterane, ca prin niște tuneluri, din toate părțile orașului, limanurile bine așezate, schele și adăposturi de corăbii

cu ape adâncate, vremea sănătoasă și cumpătată a fiecărui anotimp, bunătatea aerului, care suflă de pretutindeni și rodnicia pământului cel mănos și îmbelșugat în tot felul de roade; dumbrăvile umbroase și străbătute de ape cari atât înăuntru cât și în jurul Bizanțului aduc multă plăcere ochilor omenești și fac ca sufletele iubitoare de frumos să se desfete la vederea lor, și copacii stufoși și plini de umbră și alee de chiparoși, și tot odată brazi și plopi cari freamătă la bătaia vântului și umplu de nespusă plăcere pe privitori (printre cari se văd și paseri cântărețe, decum se ivește primăvara și soarele își revarsă razele pe fața pământului, cari paseri așezându-se pe ramurile pomilor încântă urechile ascultătorilor cu ciripirile și cântările lor lărmuitoare și melodioase), livezi și grădini și parcuri împodobite cu tufișuri de trandafiri, de crini și de viorele, și din ale căror flori se împrăștie multe mirezme îmbătătoare și cuprind tot felul de plante și dau tot felul de fructe. Iar locul, în care-i așezat acest oraș de frunte, e minunat, căci se află între răsărit și apus, și slujește celor două părți ca un hotar, desparte laturea despre miază-noapte de cea despre miază-zi, se leagă cu două mări, al căror port și este, și e încununat cu șapte dealuri cari sunt din fire ca niște stâlpi nemuritori --de aici își trage și numirea de «orașul de pe șapte coline» ; apoi din amândouă laturile, atât despre mare cât și despre uscat, el e bogat în bunătăți îmbelșugate de tot felul, și se scaldă și se lăfăe în nenumărate bunuri venite de afară, atât din cele ce răspund trebuințelor cât și din cele ce sunt spre desfătarea locuitorilor ; orașul care-i adăpostul și azilul comun al tuturor neamurilor și felurilor de oameni, o minune la vedere și la auzit, și purtat din gură în gură de toată lumea de sub soare, martora măririi lui.

8. Deci dintr'o astfel de țarină roditoare și mănoasă și îmbelșugată și fericită a înflorit spicul acesta fraged și pururea verde, crescut și întărit de către odrăslitorii și hrănitorii lui cu adăpările și îngrijirile cuvenite spre a sluji de hrană și binefacere multora; rod al cărui tată a fost acel vestit Alexandru ce se trăgeà din strălucita familie a Mavrocordaților, despre a cărui înțelepciune multe laude se mai trâmbițează; căci pentru mulțimea darurilor cu cari îl înzestrase firea în tot chipul, răposatul acela, după ce mulți ani a slujit ca dragoman împărătesc, ca un fel de răsplată pentru slujbele aduse ca sol între împărați spre încheierea păcii a fost cinstit cu rangul de Domn și a primit titlul de Exaporit (consilier intim) și a câștigat slavă mare, pentru sine și pentru cei născuți dintr'însul; bărbat într'adevăr priceput și covârșitor celorlalți prin înțelepciune, neîntrecut de vrednic în trebile politice și cu deosebire harnic, el cu agerimea minții își puteà înțelege datoria și erà în stare a săvârși orice prin puterea cuvântului, așà încât eu însumi de multe ori am auzit pe mai mulți arhierei din cei de frunte rostind vorba Pitagorenilor «el zise», și aceasta pe vremea când dânsul se află încă în vieață. Erà dar respectat și cinstit în tot chipul de clerul înalt, căci erà apărător și sprijinitor plin de râvnă și înflăcărat al liniștei și orânduelii bisericești, precum și gata când erà vorba să facă bine și să-și dea ajutorul în această privință, fiind nu numai un adânc cunoscător al teologiei noastre sfinte, ci și desăvârșit știutor al filozofiei profane, ba chiar și un neasemănat învățat în știința mântuitoare a lui Esculap, autor al unor scrieri de seamă și unul din cei dintâi cari au dobândit vreodată renume mare pe tărâmul înțelepciunii, priceput în limbile tuturor și lăudat de toți pentru multele însușiri bune, cu cari erà dăruit atât pe terenul practic cât și pe cel teoretic, precum în chip învederat se dovedește destoinicia sa prin lucrările-i gramaticale, filozofice și retorice, destoinicie care nu are nevoie de nici o altă laudă spre a fi dovedită. Dar crezând că cei cu darul oratoriei au vorbit altă dată deajuns despre marile-i însușiri, mă simt acum îndemnat în această cuvântare să spun ceva de soția sa, mama bărbatului slăvit cu acest prilegiu, anume despre Sultana, aceea care se

deosebiă pe atunci de toate femeile celelalte, atât prin nobleță cât și prin demnitate și cinste, și care și-a găsit pereche potrivită în soțul ei. Ea se coboră din așă numitul neam al Hrisoscoleilor, dela care moștenise un nume glorios, și ajungând slăvită pe atunci, în urma legăturii ce a făcut cu bărbatul ei, s'a făcut și mai vestită decât înainte și se bucură de respectul tuturor.

Așă dar, din această căsătorie întru toate aleasă s'au născut o mulțime de copii buni, băieți și fete, dintre cari unii ajungând bărbați și trăind cât le-a fost scris a trăi, au murit; ca bună oară vestitul Scarlat, fiul cel mai în vârstă, care a fost ginere al lui Basarab, domnul care a stăpânit vreme îndelungată peste Ungrovlahia, precum și un altul mai tânăr decât ceilalți, răposatul Ioan, domnitorul celebru, care în zilele noastre a înflorit cu măreție, câtă vreme tatăl său se găsiă încă în vieață, și s'a urcat pe treapta cea mai înaltă de mărire, căci și el a fost numit, ca și fratele său, dragoman al prea întinsei împărății otomane, moștenind în acest post pe fratele său, despre care scriem aici, și mai târziu când împrejurările și norocul au îngăduit, primind și domnia Țerii-Românești.

Iar fiicele sale — ca să vorbim ceva mai pe larg, ceeace nu poate fi socotit decât ca un titlu de mai multă laudă pentru persoana celui lăudat aici, — amândouă fiicele sale, dată fiind obârșia lor comună din aceeaș mamă, își trăesc zilele până astăzi în mare strălucire și mărire, covârșind întru toate pe toate femeile nobile din Constantinopole și fiind mai mult decât toate cinstite de toți; și anume Roxandra, aceea tot atât de ilustră ca și frumoasă, care și acum poartă titlul de doamnă, titlu primit dela ilustrul ei fiu chir Grigoraș cu, strălucitul domn al Moldovii, și cu drept cuvânt fiind, pe lângă toate, o femeie înțeleaptă și de o înaltă inteligență, capabilă să dea sfaturi chiar bărbaților și ducând o vieață foarte cuviincioasă și fiind, în aceeaș vreme, bogată și înzestrată cu acele bune însușiri cari fac cinste femeii. Iar sora ei, prea mărita Elena, care erà mai tânără de ani, dar nu mai prejos decât ea în toate celelalte privințe, fiind și dânsa o femeie cuminte și impunătoare și nelipsită de măsura cuvenită a priceperii și chibzuinții, foarte bună din fire și plină de demnitate, mândră la faptură și prin aceasta întrecând pe toate femeile de vârsta ei și cu chipul de afară a trupului arătând frumusețа din năuntru a sufletului, căci înfățișarea din afară a omului vădește pe omul din năuntru.

10. Intre acestea, ca un trandafir mirositor în mijlocul crinilor îmbalsamați, ca dintr'un frumos trandafir a răsărit și înflorit acest domn înțelept, vrednic de mirare, Nicolae Vodă, despre care mi-i vorba aici, cu adevărat chipul și asemănarea tatălui, icoana strălucită a părintelui său, care, când erà încă în vârsta de copil, erà cu multă îngrijire crescut și cum se cuvine împărtășit cu învățătura celor dintâi lecții elementare; propășirea pe această cale se făceà treptat, potrivit cu vârsta și puterile lui; model și regulă pentru vieață îi erà însuș tatăl său, care îi slujià ca un fel de cumpănă în această privință. Și iată, pe cât el creșteà trupește, se desvoltà și sufletește tot mai mult, și deprinderile lui dela început prevestiau desăvârșirea viitoare; căci plantele de soiu, precum se zice, arată dinainte cari vor fi roditoare. Incă erà un copilandru când a studiat limba elinească, iar cele dintâi cunoștințe enciclopedice le-a căpătat sub povața învățatului profesor chir Iacov din Argos, directorul de acum al școalei patriarhale din Constantinopol, un bărbat cu vastă știință literară și foarte cunoscut ca filozof; dela el își însuși pe deplin tot felul de învățătură literară, mai ales tot ce a fost proză și oratorie.

11. Și așă propășind, la urmă se îndeletnici și cu științele teoretice, pe cari în scurtă vreme se face stăpân și după ce a gustat până la saț din toate aceste învățături, cu salt tineresc și ușor sărind ca un uriaș, a ajuns în chiar palatele Eliconului,

unde muzele, dănțuind și întonând cântarea nunții, au încununat fruntea eroului cu cununa aurită de flori frumoase și pline de mireazmă, și l-au pus în rândul filozofilor. Dar trebuià de bună seamă și erà nevoie, ca acest tânăr studios, urmând mersul și orânduеala firească a lucrurilor, să nu se hrănească numai cu învățătura elinească, ci să învețe și alte limbi străine și să studieze în ele literatura și științele, ca să nu rămână mai prejos de tatăl său, către care el ca la o icoană însuflețită și vie ațintindu-și privirea, luà cu mult meșteșug modelele de virtuți și le lipià oarecum de sufletul său ca pe ceară, și așà el se făceà o copie a modelului, urmând pas cu pas pe tatăl său, crescând alăturea de el și luându-se la întrecere cu dânsul. In acest scop și-a luat ca profesori pe mulți bărbați cari erau printre cei dintâi în cunoștința feluritelor limbi și, ascultând de povețele părintești, el nu a întârziat să le învețe pe toate, și a studiat astfel nu în treacăt și pe răsfoite, ci adânc literatura latină, arabă și persană, căci a învățat fiecare limbă cu așà desăvârșire și știință, cum nici unul nu învață una singură, așà încât, cunoscându-le pe toate în toată adâncimea lor, le știà ca o singură limbă.

12. Așà dar, încărcându-și corabia sufletului cu marfa bună și felurită a învățăturii sale bogate, și ajutat de un vânt priincios, a pornit pe vreme bună, cârmuit de un gând drept și a poposit la un liman bun, care aveà să-l ducă la înălțarea și fericirea mai strălucitoare de mai târziu.

Tatăl său a fost numit ambasador din dragoman al împărăției și, îndată după întoarcerea lui dela această misiune, a înaintat cu mult noroc și cu cinste la rangul de domn. Vrednicul său fiu primind slujba tatălui ca o moștenire părintească, este numit dragoman general al puternicei împărății, se pune în legătură cu fețe împărătești și sus puse, și în aceeaș vreme e numit de patriarhul de atunci, în locul tatălui său, mare logofăt al tronului patriarhal, și astfel se pune în fruntea clerului cucernic al Marei Biserici; în acest post el e cinstit cum se cuvine și iubit de patriarhi, de arhierei și de clerici și de floarea nobilimii. Atunci trebuind să se însoare (căci până atunci trăise necăsătorit), se logodește și se căsătorește cu o femeie nobilă și ilustră, care se trăgeà din sânge domnesc, fata cea mai mare și mai frumoasă a vestitului domn Dumitrașcu Vodă. După aceasta el cu cea mai mare înțelepciune și pricepere a căutat de treburile ce stau în legătură cu postul său împărătesc potrivindu-se împrejurărilor și dorinței stăpânitorilor de atunci; și îndeplinindu-și cu sfințenie datoriile față de cei puternici, erà plăcut tuturor, mai ales că lucrà cu isbândă și erà cu drept cuvânt admirat pentru priceperea și destoinicia lui în toate, împodobit fiind cu fapte, lăudat cu știința lui teoretică și încărcat cu tot folul de bunătăți.

Dar precum se zice, nu e îngăduit firii omenești să aibă parte de plăceri fără durere, și nici nu sunt cele bune cu totul neamestecate, precum nici nu se găsește al treilea butoiu între cele ce are Jupiter, și nu știu cum supărările se strecoară printre plăcerile vieții. Căci iată, pe când el petreceà la Adrianopole, unde se aflà pe atunci curtea Sultanului, s'a întâmplat pe neașteptate să-și piardă soția, pe care o ajunsese sorocul vieții. Deci a suferit pe cât se cădeà să sufere un filozof, dar n'a fost cu totul biruit de puterea patimii, căci rămăsese filozof și în suferință. Și peste puțină vreme, mângâindu-se cum se și cade pentru ceeace suferise și ascultând de legea firii, s'a căsătorit a doua oară și a luat de soție pe vestita Pulherie, care întreceà pe toate femeile de atunci prin nobleță, prin buna purtare și prin virtuțile sufletești și nu mai puțin prin mila cea mare ce aveà față de cei săraci; ea erà o fată din neamul Cantacuzineștilor, cuminte și serioasă în traiul ei conștiincios pe calea virtuții.

13. In această calitate el a strălucit mai multă vreme, până când hotărîrea Proniei, care prevede de departe ceeace e de folos oamenilor, îi dăruește domnia cea

mai înaltă. Căci în adevăr trebuiă şi prea se cuvenià să capete cârmuirea politică şi stăpânirea întreagă asupra unui popor un bărbat care şi despre sine s'a gândit frumos şi despre alţii a cugetat cu folos şi s'a arătat înainte vrednic în relaţiile particulare şi în conducerea gospodăriei sale şi s'a deosebit atât de mult în slujbele împărăteşti. Din poruncă împărătească fu scos din scaunul Moldovei domnul din acea vreme, şi cu toate că alţii pe atunci umblau să câştige scaunul acestei domnii, mai vârtos acei cari păreau că-şi întemeiază pe trecut drepturile lor asupra scaunului şi cari luptaseră din răsputeri fie prin mijlociri influente, fie cu făgăduirea unor sume mari de aur, totuş guvernul împărătesc a respins cererile acestora şi a hotărît să dea domnia dragomanului său, preferit fiind ca cel mai vrednic şi mai distins candidat, căci îi preţuià destoinicia după bogata experienţă din trecut, şi astfel atunci acest prea mare bărbat, în urma hotărîrii împărăteşti, neputând face într'alt chip, a fost însărcinat cu puterea domnească şi împodobit cu caftan şi cu coroana cuvenită în faţa suveranului şi totodată a fost cinstit cu celelalte obişnuite dinstincţiuni dăruite de Sultan. Atunci fratele său cel din urmă, răposatul Ioan Vodă, pe care l-am amintit mai sus, a fost — în dreptul lui de moştenire — ridicat la rangul de dragoman, pe câtă vreme tatăl său cel de trei ori fericit îşi dăduse de curând duhul în vrâstă înaintată şi după o vieaţă plină de mărire.

Şi aşà, după aceea, acest bărbat norocit s'a suit pe treapta cea mai înaltă a acestei domnii, s'a aşezat cu vrednicie în scaunul domnesc, s'a încins şi a strălucit în glorie mare. De atunci odată şi de două ori fu însărcinat din partea împărăţiei cu această domnie, şi cu mare grijă cârmuind poporul de sub porunca sa a izbutit să facă nu atât fapte de supuneri cât lucruri minunate, puţin îngrijind de putere şi de stăpânirea obştei, dar foarte mult stăruind cu îngăduinţă şi bunătate şi însoţind stăpânirea cu blândeţe, căci se purtà cu supuşii săi mai mult părinteşte şi cu bunăvoinţă, decât cu asprimea stăpânului şi tiranului; îl înduplecà doar mila şi compătimirea şi înzestrat cu o simţire plină de mărinimie şi dărnicie întindeà tuturor mânile-i făcătoare de bine. Dar dacă uneori la o anumită împrejurare erà nevoie şi de străşnicie, şi nu cruţà nici acest mijloc, şi drept şi înfricoşat se arătà când trebuià, şi prin aceasta, pe de o parte făceà ca cei buni bucurându-se de siguranţă să aibă curaj, iar pe de alta cei răi să fie pedepsiţi ca să se îndrepteze şi să nu cuteze a face răul, căci el erà pătruns de adevărul că acolo unde aceste mijloace, adică dreptatea şi înfricoşarea, nu sunt la locul lor, e mai mult anarhie decât stăpânire şi că (dacă trebue să spunem drept) frica e pentru toţi bună, nu frica ce o însuflă ura şi duşmănia şi pe care o poartă robii faţă de stăpânii lor şi cei apăsaţi împotriva tiranilor, ci acea fricà plină de cinste şi cuviinţă pe care o simt copiii faţă de părinţii lor şi cetăţenii de treabă către cârmuitorii lor cei binevoitori, precum ne încredinţăm cetind «Nicomahia».

14. Şi astfel fiind el, erà lăudat şi îndumnezeit de toţi, şi svonul cu o iuţeală neîntraripată străbăteà pretutindenea şi puternic trâmbiţând şi ţipând cu glas de Stentor făceà să ajungă numele-i în auzul tuturor, aşà că roiul virtuţilor sale, ca să zic aşà, umpleà de vuet aproape întreg pământul. Răsunetul lor a ajuns chiar până la urechile Sultanului. Intâmplându-se atunci ca domnia Ţerii-Româneşti să rămâie văduvă de domn, iar cei cari râvnise această domnie să cadă sub urgia Sultanului şi să fie îndepărtaţi, numai decât acest bărbat vestit şi cu vază mare printre domni, fără măcar să fie înştiinţat dinainte şi fără să se fi gândit, precum mărturisesc acei ce ştiu lucrurile, ci numai cu alegerea şi îndemnul Sultanului este orânduit ca domn al Ţerii-Româneşti şi de aici prin Dacia trecù în principatul Mesiei (Muntenia) şi păşeşte din mărire în mărire şi-şi schimbă scaunul cu un scaun mai mare, primind răsplata

virtuților după meritele lui. Și în adevăr, covârșind cu mult în strălucirea măririi și în buna cârmuire a domniei pe toți înaintașii săi, nu voià să rămâie mai pe jos față de nici unul și-i întrecea pe toți întru toate și astfel cu numele său slăvit întunecà amintirea lor precum razele soarelui întunecă licăririle stelelor.

15. Dar a fost scris ca atunci când se găsià la o astfel de înălțime și la o atât de mare fericire și de seninătate peste măsură de mare, să i se întâmple și unele necazuri neașteptate, precum se întâmplă uneori că un nour aruncă umbra asupra soarelui; necazuri cari după credința mea nu sunt cu alt gând date din partea Proniei, decât numai pentrucă în mijlocul primejdiilor dărzia plină de îndrăzneală și neînfricoșare a sufletului său mândru să fie încercată ca aurul în turnătoria răbdării și ca virtutea lui, pe de altă parte, să se facă cunoscută de toți precum știința unui mai înțelept și destoinic cârmaciu se cunoaște mai ales pe vremea vijeliilor. Și mai târziu când i-a murit răposata Doamna, vestita Pulheria, a simțit mare durere, parte pentru pierderea celei săvârșite din viață, parte pentrucă a suferit o îndoită văduvie. Apoi pe lângă asta, și împărații s'au înduşmănit între dânșii, din care pricină starea lucrurilor de aici se ticăloșise mai mult ca ori când, căci ei au îngenunchiat în chip vădit și au ajuns în lupta lor până la primejdie, așà încât și-au sleit aproape toate puterile împărătești. Deci a fost cu neputință ca și acest domn prea mare și viteaz să nu treacă prin supărări. Din nefericire, când dușmanii au năvălit fără de veste în hotarele Mezilor (Muntenilor) și ca niște mistreți neînfrânați în furia lor s'au năpustit până și asupra curții domnești și au prefăcut, precum se zice, totul într'o pustie scitică, el a fost îndepărtat de acolo în urma neîntârziatei ocupări a scaunului domnesc din partea pomenitului frate al său, dragoman al Porții; și de două ori acest luceafăr atotstrălucitor din țara Ungro-Vlahilor a străbătut pe pământul Hunilor (Ungurilor), măcar că erà umbrit de nourii împrejurărilor.

16. Dar chiar de s'ar ascunde sub oboroc, ca să zic așà cu Sfânta Scriptură, lumânarea nu și-ar pierde lumina sa. Căci și acolo petrecând puțină vreme după această întâmplare, domnul nu și-a pierdut însușirile nobile și pline de virtuți; și nici n'a slăbit de bucurie și nici nu s'a împuținat la cuget în fața împrejurărilor grele; căci sufletul nobil și bărbătesc nu șovăe atât de ușor la întâmpinarea răului. Deși cotropit de toate nevoile de afară, el, suflet neîntrecut de mare și ales, le-a nesocotit pe toate ca și când n'ar fi fost. Călăuzit de nădejdea binelui, a stat neabătut din calea obișnuită a virtuții. Așà încât, cu toată greutatea împrejurărilor, a știut să-și țină firea, ba chiar să fie mai presus de tăria soartei. Inzestrat fiind cu o voință neînduplecată și neînfrântă de patimi și având ochiul sufletului netulburat și limpede și puterea minții liniștită și senină ca o zi luminoasă de miazănoapte, în lipsa lui de alte griji s'a folosit de șederea lui fără treabă și potrivită unui asemenea gând, alcătuind o lucrare plină de adâncă filozofie, cartea intitulată «Despre datorii», prin care el sfătuește cu înțelepciune cum filozoful practic trebue a se îndeletnici cu treburile politice. Și astfel căpeteniile acelui neam cinstind înțelepciunea-i arătată prin vorbe și fapte și minunându-se peste măsură, cum și trebue, desăvârșirea deplină a minții sale întru toate (căci truda virtuții, precum se zice, nu rămâne fără răsplată nici din partea dușmanilor), îl prețuiau foarte mult pe eroul nostru și-i dovediau tot felul de cinste și de dragoste, așà că el se bucurà pe lângă ei de vaza și trecerea cuvenită celui mai mare domnitor.

17. Și în vreme ce începuseră tratativele de pace între împărați, viteazul nostru însărcinat cu o solie, pleacă repede de acolo și, chemat fiind la Constantinopole, vine aici unde de acum înainte petrece în casele părintești, care-i căzuse ca parte de moștenire. Acolo lăsându-se în voia lui Dumnezeu, așteptă hotărîrea viitorului și se legănà pe ancora nădejdilor sale.

In vremea aceasta s'a gândit la căsătorie; deci a luat de soție o femeie potrivită cu rangul său domnesc și în vrâstă coaptă de măritiș, neîntrecută de nici una din femeile nobile din Constantinopole, pe prea strălucita doamnă de acum Smaragda, ale cărei mult trâmbițate daruri trupești și sufletești, cari din belșug i-au fost date de soarte și de fire, adică cumpătarea care stă în fruntea tuturor virtuților, cinstea și cuviința în vieața și faptele ei, smerenia și drăgălășia ei cu toată înălțimea la care a ridicat-o mărirea, evlavia către cele sfinte, supunerea respectuoasă datorită soțului ei ca domnitor, purtarea-i blândă și plină de omenie către toate rudele din amândouă părțile precum și către toți ceilalți prieteni și cunoscuți — pentru ca să trecem acum cu tăcerea amănuntele celeilalte mulțimi întregi de virtuți, cari se zugrăvesc și înfloresc ca o pajiște pe fața din afară a omului — toate acestea vor fi tratate altădată și nu acum, căci ele se îmbie ca un subiect întreg al unei cuvântări deosebite.

18. Peste puțină vreme a murit și fratele său, domnul de atunci al Ungro-Vlahiei; deci eroul nostru se întoarce iarăș acolo și se așează din nou pe înaltul scaun al domniei din poruncă împărătească și astfel se pune facla luminătoare în sfeșnicul strălucitor al domniei, care împrăștie raze luminoase de virtuți și lumineză toată țara de jur împrejur. Și acum cu prea mare strălucire și măreție duce frânele stăpânirii și împodobește mai mult decât înainte scaunul domnesc, făcându-l să fie mai strălucitor decât altădată, căci el e încoronat cu prisos de slavă și mărire și e cinstit de mulțimea boierilor dregători cari îl încunjoară și mai ales că e înfrumusețat și mărit cu podoaba din năuntru a sufletului și cu nenumăratele virtuți ce-l păzesc din năuntru. Deci ar fi vremea să spunem tocmai acum, dacă iubim adevărul, ceeace unul din cei vechi foarte nemerit a spus cu privire la felul cel mai bun de cârmuire, lucru sigur pentru împrejurarea de față, cumcă împărații, ceeace-i tot una cu domnitorii, filozofează și filozofii împărățesc; pentrucă împărtășind cu sufletul înțelepciunea și puterea de domn și cu apele dulci ale celei dintâi îndulcind vinul tare și potolind strășnicia celei din urmă, întinde tuturor nevătămătoarea și folositoarea băutură a cârmuirii, îngrijește cu blândețe și conduce cu îngăduință poporul stăpânit de dânsul și pune în tot felul rânduială bună între supușii săi cumpănindu-se întru dreptate și iubire de oameni și arătând când una când cealaltă din aceste două virtuți și cu dibăcie mlădiindu-se după cerințele vremii, pe de o parte ca să fie temut de cei mulți știindu-se ca om conștiincios, nepărtinitor și neclătinat în judecățile sale, iar pe de altă parte să fie iubit de toți pentru firea-i prea simpatică și iubitoare de oameni — din cari însușiri ca și cu niște colori se zugrăvește și se alcătuește sufletul adevăratului stăpânitor, care caută și reprezentă în felurite chipuri interesul fiecărui supus al său.

19. Aceste sunt cele ce s'au întâmplat până acum din Pronia dumnezeească și cu ajutorul celui de sus, cât privește mai ales vieața sa strălucită din afară; sunt singurele fapte pe cari aducerea aminte ni le-a împărtășit în scris și din graiu, pe când cele mai multe cred că ea, din pricina vremii îndelungate, le-a dat uitării.

Dar ce fel și câte sunt însușirile sale ce se socotesc ca bunuri ale trupului și pe cari firea ca și cu mâna măcastră a unui zugrav le-a meșteșugit și cu râvnă le-a zugrăvit? Negreșit sunt peste măsură de mari și de strălucitoare în frumusețea lor și așă cum trebuiă să fie înădite cu făptura unui domn. Căci acvea poate vedeà cine-i sănătos la minte înfățișarea-i fără seamăn și minunată la vedere și chipul lui arătos și, după cum zice filozoful, cu adevărat vrednic de domnie, firea-i blajină și par'că zâmbitoare de blândețe, privirea-i voioasă și senină, limba-i armonioasă, înflorită, înzestrată cu mii de daruri, dulcea putere de convingere de pe buzele lui și cu-

vântarea-i plăcută, elocentă și plină de farmece ademenitoare; despre el cu drept s'ar puteà zice versul omeric:

«*Cărui din rost îi curgeà mai dulce ca mierea cuvântul*».

Statura-i înaltă în deajuns și desăvârșită în măsură, așà precum trupul a fost din fire zidit prin încheierea și armonizarea mădularelor și alcătuirea părților (după care se cunoaște darul întregimii și deplinătății trupești), și tăria și coloarea bună cu care sunt înzestrate toate aceste deopotrivă și conturul nespus de frumos al trupului lucrat cu toată dragostea firii, aproape ca și florile de primăvară, contur vrednic de dalta lui Fidias și de măestria lui Dedalos; dela cari toate, ca dintr'o oglindă prea curată lesne se poate închipuì frumusețea și măreția din năuntru a sufletului, dat fiindcă pornirile sufletești sunt pe față mărturisite de însușirile din afară; căci precum a zis un vechiu înțelept, înfățișarea din afară a trupului are în deobște o strânsă legătură cu năzuințele și stările sufletești. Mi-aduc aminte, căci chiar eu însumi am auzit dela neuitatul părinte al domnului de față, adică dela răposatul Exaporit, care vorbind odată despre aceasta declară ca de pe tripedul Pitiei, cum că sufletul frumos sălășluește în trup frumos; și dimpotrivă, cel urît la suflet e alcătuit și trupește la fel.

20. Dar până aici mersul cuvântării mele a fost lesnicios, și păsind așà fără greș mi se părea că ușor și curând voiu ajunge la capăt. Acum însă când am ajuns să tratez partea ce urmează, rămân aproape mut și în neștire, și privind aceea ce vine, mâna îmi amorțește, picioarele mi se împleticesc și, pierdut ca într'un fel de labirint, nu știu ce cale să apuc. Căci fiorul mă străbate și teama ce însoțește continuarea expunerii mele mă cuprinde când m'apropiu și las privirile ca de pe o înălțime asupra unui noian întins și văd bine că lupta mea cea mai mare e încă înainte și că părțile cele mai multe și mai frumoase ale însușirilor domnului ce mi-am propus a face cunoscut, rămân încă neatinse și nepomenite, fiind nesfârșite la număr și anevoios de povestit prin mărimea lor și asemănătoare cu valurile oceanului, sau, după vorba poetului, «cu fulgii de zăpadă». Cu toate acestea, încrezându-ne în Dumnezeu, nu trebue să pregetăm a vorbì despre ele.

21. Așà dar Nicolae Vodă — întru cât asupra mulțimii de virtuți generale cari sălășluesc în sufletul său dumnezeesc predomnește ca o împărătească evlavia și proslăvirea dreptcredincioasă a lui Dumnezeu, cu care se susține un popor dreptcredincios și mulțămită căreia birue totul acest bărbat care cu drept poartă numele biruinții și un nume sfânt — este și se numește cel mai bun creștin. Căci la curățiа învățăturilor religioase ține cu neclintire și arată râvnă fierbinte pentru ortodoxie și cu drag stă în fruntea Bisericii; pricinile și cuvintele tuturor bunurilor ce dobândește și ale oricăror alte lucruri i se întâmplă le pune pe seama tainicului Dumnezeu, prevăzătorul și cârmuitorul a toate în lume și lui cucernic i le închină toate, și cu recunoștință pentru toate îi mulțumește și nu lasă nimic ce se cuvine pentru arătarea cinstei lui către Dumnezeu. Căci el având un simțimânt nefățărit și întreg față de neprihănita noastră credință și sprijinindu-se cu tărie sufletească în mărturia ei ca pe o stâncă (ca să zic așà cu David), el nu se clatină de suflările vântului, nu e purtat sau răsturnat ca o trestie, așà încât să se abată cât de puțin dela calea dreaptă și să pătimească de boală sufletească față de cele sfinte, după cum sunt bolnavii de credință (cum spune sfântul apostol), cari, din pricina nestatorniciei și nesiguranței lor față de credința dreaptă, rătăcesc încoace și încolo în șovăeala lor și, precum a spus un alt sfânt părinte, ca o pană de pasere care, abià smulsă de undevà, sboară prin aer și nu se mai poate opri nicăieri, așà și ei, din ușurința cugetelor, abătuți fiind dela dreapta credință către Dumnezeu, ca pleava de ușori sunt duși de suflarea oricărui vânt și

în sfârşit se coboară în iad unde îşi găsesc adăpostul. Acestora, ca unii cari sunt nepricepuţi în cele sfinte şi neisprăviţi şi neprimitori de hrana mai temeinică a tainelor şi nu se mulţumesc a se împărtăşi cu cuvântul prefăcut în pâne al duhului, ar trebui în schimb, precum spune acelaş teolog, să li se dea verdeţuri să mănânce şi lapte să se hrănească.

22. Dar din minutul când şi-a luminat mintea cu razele luminoase ale credinţei şi a fost călăuzit de facla cunoştinţei lui Dumnezeu, şi-a întronat sufletul în temelia pietrii unghiulare, el cu credinţă dreaptă şi cu gând statornic şi cu judecată neclintită stărue din răsputeri în dragostea legii creştine cu pătrunderea minţii sale înălţându-se din studiul sfintelor scripturi cu cari se îndeletniceşte şi din mărimea şi frumuseţea făpturilor (ca să zic aşă după apostol), şi ridicând privirile cugetului spre culmile şi înălţimile duhului, spre tot ce rămâne nevăzut de ceeace se află jos, cunoaşte înainte de toate, pe cât poate să cunoască un om înţelept pe creatorul său Dumnezeu, înţelege pe ziditorul lumii, vesteşte minunile Domnului, povesteşte mila lui bogată ce înainte i-a arătat şi azi încă îi arată şi nu va încetă să-i arate lui ca unui slujitor al său credincios; ridică în slavă cu recunoştinţă pe binefăcătorul său, preamăreşte la rându-i cum se cuvine pe cel ce l-a făcut slăvit, şi prin toate aduce mulţămită celui ce i-a dăruit vieaţa şi binele ei, şi răsplăteşte cu vorba şi cu fapta pe darnicul său răsplătitor. Şi dovadă, între alte multe dovezi, de evlavia şi cinstea ce are faţă de ortodoxie, sunt mai ales bisericile şi sfintele locaşuri, zidiri făloase făcute şi din temelii ridicate de el în hotarele stăpânirii sale, şi pe cari le-a închinat tronului patriarhal din Ierusalim spre lauda şi mărirea lui Dumnezeu şi ca semn de dragostea neîntrecută ce-i poartă şi de râvna fierbinte şi arzătoare ce are pentru cele sfinte.

23. Iar cât despre înţelepciunea cu care e înzestrată mintea-i vrednică de fapte mari, nu vor puteà-o cuprinde câtuş de puţin în cuvinte nici chiar toate limbile elocvente ale oratorilor întrunite la un loc şi prefăcute într'o singură buză. Atât de pricepută şi mare e mintea lui, încât se fereşte de orice atingere păgubitoare cu cele două vecinătăţi din cale, a excesului şi defectului, fiinţa lui stă aşezată în mijlocul virtuţii, căci el nu are curată înţelepciunea şarpelui, nici curăţia neamestecată a porumbiţii, şi punând înţelepciunea ca povaţă în fruntea vorbeler şi faptelor, învârteşte şi duce lucrurile cu cea mai mare dibăcie şi isteţime, face tot ce trebue cu vorba şi vorbeşte cu chibzuinţă tot ce spune, împlineşte după datorie poruncile împărăteşti, mai iute decât le-ar spune, urmăreşte cu toată grija tot ce ajută la sprijinirea şi întărirea scaunului domnesc şi înţelepţeşte conduce şi supraveghiază toate. Cel puţin minunata cârmuire a treburilor politice făcute cu mâna sa în răstimpul întregii sale domnii pe nişte vremuri atât de grele şi pline de nevoi mărturiseşte îndeajuns această destoinicie a lui. Deci aibă parte de tăcere toţi bărbaţii vestiţi din vechime şi de astăzi, cari strălucesc prin înţelepciune, căci iată, o mai mare strălucire îi întunecă pe ei; în faţa neîntrecutei lumini a unui atât de măreţ luceafăr de înţelepciune ei abiă scânteiază sarbăd şi se sting ca nişte stele cotropite de razele luminoase ale soarelui. Să tacă vestitul Socrate şi Licurg şi Solon şi mintosul Ulise şi ceilalţi bărbaţi cari au strălucit ca oameni înţelepţi, şi după cuviinţă să treacă dreptul întâietăţii acestui înţelept care stă în fruntea lor, şi, siliţi fiind ca şi de puterea adevărului, mărturisească fără pizmă înfrângerea lor.

24. Dar ce să mai spunem de bărbăţia şi tăria lui sufletească?

Ori că sunt destule mărturii despre aceasta în cele arătate mai sus; căci în adevăr, acestea ajunse la urechea unuia care nu e nici om de rând nici mişel, sunt în stare să-l sgudue şi să-i răstoarne cetăţuia raţiunii,— atât de mari sunt şi vrednice

de un suflet ales. Cât despre cele ce au urmat mai departe cu voia Proniei, ele întăresc mărturia. Căci dintre copiii săi buni, băieți și fete, cari i s'au născut la întâia căsătorie, și cari acum parte s'au apropiat de vârsta căsătoriei, parte chiar s'au și căsătorit, n'a rămas nici unul care să nu fi fost de minune crescut și dus până la maturitate. El a îngrijit de traiul și purtarea tuturor și i-a făcut harnici la toate și asemenea părinților lor; într'un cuvânt icoane ale grațiilor, flori ale naturii.

Iar când, după hotărîrea lui Dumnezeu, a pierdut de timpuriu pe toate, el n'a rămas nesimțitor, fără jale și plâns pentru cei duși (dar cum era să stea nepăsător față de ai lui, el care are milă pentru alții?), dar prin răbdare a scăpat de patimă și suferință. Căci ferindu-se de acest lucru ca de ceva nevrednic de un bărbat și cuvenit numai femeilor, el s'a arătat mai tare decât patima și a dovedit un suflet cu totul nevinvins și neînfrânat ca un diamant, povățuit fiind de o virtute instinctivă, ca nici în fericire să nu se semețească, nici în vreme de restriște să nu se înduplece și să nu cadă.

25. Astfel este cât privește bărbăția. Dar ce fel e în stăpânirea de sine și bunăcuviința vieții? Oare nu-i recunoscut de toți, cel puțin de cei cari știu judecă lucrurile fără patimă, că pentru un om înțelept și cu suflet nobil și cu mintea stăpână pe patimi, nu e greu să supuie și să-și robească duhului trupul cu poftele sale, și să puie mai presus ceeace-i mai bun și să facă totdeodată trupul și sufletul să asculte de judecată, spre a potoli pornirile din năuntru și a se stăpâni pe sine? Dar cineva are în această privință un mijloc, prin care ar puteà aflà pe deplin ceeace se spune, și ar puteà da seama de ceeace e sigur, și ar puteà hotărî ceeace e adevărat sau nu, dacă ține seama bine de un lucru, că cel ce are sarcina stăpânirii multora și-i ales ca domn peste un popor întreg, s'a făcut negreșit stăpân pe sine cu mult înainte, și nu ar lăsà așà de ușor ca legea potrivnică (ca să zic așà după sfântul Pavel) a mădularelor sale să treacă peste legea sufletească a minții sale, nici voile trupești să se ridice împotriva celor ale duhului și nici ca partea ce slujește în om să se răsvrătească și să supuie partea poruncitoare; căci el ca stăpânitor altora, n'ar puteà îngădui să fie cucerit de patimile proprii. Sau cum ar puteà el să biruie și să se facă bun în cele din afară, dacă nu e tot astfel și în cele din năuntru?

E învederat că cel ce știe stăpâni cu râvnă atât popor, s'a făcut dinainte stăpân pe poftele-i trupești, și că cel ce atât de bine știe înfrână pe alții, cu atât mai vârtos s'a înfrânat pe sine și a încrezut frânele năzuințelor trupești unui cuget înțelept, făcând ca printr'o mandragoră (1), să adoarmă valurile patimilor. Căci n'ar fi putut să fie câtuș de puțin bun în trebile obștești și nici pe alții n'ar fi putut să puie la cale și să-i facă înțelepți acel ce mai întâiu nu e de folos sie-și și nu-i ales la suflet. De altfel, un om care a îngrijit a se căsătorì a treia oară și a face astfel legături legiuite, ar puteà aveà destule dovezi de o vieață cuminte și cinstită.

26. Astfel dară excelează el prin aceste bunuri sufletești; dar pe lângă aceasta el îngrijește foarte mult de dreptate, nevoind să-l întreacă altul și în această privință. Intru cât e liber la suflet și nerobit de pofta câștigurilor și neispitit de daruri și e cu totul lipsit de dragostea pentru avuție, el la judecăți rostește hotărîri cu totul nepărtinitoare asupra lucrurilor, și ca pe o cumpănă neclătinată și neîncovoiată, așează bine și cumpănește în chip neșovăitor dreptatea, nesuferind a se luà bani și nefățărindu-se la judecată, două lucruri de cari mi se pare că pătimește, și se lasă oarecum pe furiș biruit judecătorul, de se înduplecă a trădà de multe ori cauza dreptății. Din potrivă, el pășind pe cărarea necotită a dreptății, și gândind mereu la porunca cea

(1) Mandragora e un fel de plantă din familia solanaceelor, vestită prin efectele-i minunate ce-i atribuiau cei vechi.

dumnezeească, judecă în acelaș chip pe cel mare ca și pe cel mic și împarte tuturor ceeace-i drept. Căci chiar dacă e, precum îi merge vestea, milos și compătimitor mai mult decât oricine, totuș el nimic nu pune mai presus de dreptate; căci omul care știe împăcà pe Dumnezeu, în mila și judecata lui, prin aceasta se aseamănă lui, și dacă eu am priceput cumva adevărul, în amândouă privințele, el se împarte deopotrivă și ține tot atât la dreptate cât și la compătimirea oamenilor, ascultă de legi și totdeodată e stăpânit de mila firii și caută a găsi mijloc de a mulțumi pe amândouă, și ica măsuri și hotărește, așà cum cer împrejurările personale și lucrurile, căci nu e cu cale și nici e cu putință ca toți supușii să fie tratați la fel

Și acolo unde e trebuincioasă strășnicia legilor spre a înfrână și înțelepți pe cei ce nesocotesc dreptatea, el mai mult decât oricine se arată păzitor de lege, luând hotărîri întemeiate pe legi, și urmărește cu temeinicie conștiincioasa îndeplinire a dreptății, fiind la judecată întocmai ca un Bias și mai drept decât cântarul, precum spune zicătoarea. Căci aici e vorba despre ceeace bărbații din vechime numiau chestiunea filantropiei, și care de multe ori în multe privințe a ajuns, pentru oamenii cei vicleni, să fie un mijloc de nelegiuiri. Dar el, ori unde e prilej de păsuire și compătimire, își îmblânzește tonul sever și ca și rupt al exactității legale, socotindu-l de prisos și cu drept cuvânt plin de milă de cei ce au trebuință de ea, și e gata de iertare și se arată blând, și ca un cârmuitor îndemânatic și fără seamăn, își pleacă sufletul mai mult spre glasul îndurării decât al legilor, pe de o parte fiindcă, precum spune cuvântul sfânt al înțelepciunii, se teme de greșeala ce de multe ori izvorăște din prea multa dragoste pentru dreptate, iar pe de alta, căci știe bine cum că mila și îndurarea sunt în deobște ale omului drept și compătimirea nu este în afară de dreptate, ba din potrivă cea dintâi vine dela aceasta din urmă, după cum se zice și în sfânta Scriptură, că omul drept acum se îndură de sufletele oamenilor, acum le miluește și le împrumută. Și ca să spun ceva mai tinerește, fiind el însuș modelul și pilda altora, nu are trebuință de legi ca să-l îndrepteze spre a face dreptate; căci, precum zice sfânta Scriptură, pentru cei drept nu există lege. Deci, cu bună dreptate se zice și se crede acest bărbat dumnezeesc în aceeaș vreme iubitor de dreptate și de oameni, ca unul care ca și cu biciul trezește pe cei leneși și totdeodată pune la cale și-i îndreaptă, și-i silește să făptuească așà cum cere dreptatea (doar și un tată se supără pe copii săi și un învățător își dojenește școlarii, și judecătorul mustră pe cei judecați, și stăpânitorul cu drept certând pe supușii săi îi cumințește, și doctorul vindecă pe bolnavi cu focul și fierul, și toți de multe ori întrebuințează leacuri potrivite cu oamenii, pentru al căror folos sunt orânduiți, căutând binele lor), iar pe de altă parte, ca prin farmec și prin nada puternică a iubirii, el atrage dragostea tuturor și e peste măsură de iubit și ridicat în slavă de toți ca om iertător și plin de îndurare și neîntrecut în milă. Căci știe, știe el care pătrunde adâncimea înțelepților și e întru toate înțelept, cum că pornirea cea prea dreaptă și împotrivitoare în toate neîmpăcată și crudă ce se arată sub cuvânt de dreptate ca și pe de altă parte caracterul lăsător și în genere mlădios și îngăimat e lucru primejdios și compromițător pentru cei ce păcătuesc, și că amândouă aceste procedări ies din rândul canoanelor, și ca să mă slujesc de cuvântul dumnezeesc, «e tot atât de rău și iertarea pedepsei și osândirea cea neiertătoare, căci una slăbește cu totul frâul, iar alta gâtuie cu silnicia ei». Deci, el întrebuințând cum se cuvine în purtarea sa chipul cel mai desăvârșit și lăudat dela mijloc ca un viers cântător și armonios, cu care se zice că e cârmuită întreagă lumea de către Dumnezeu, și îndreaptă și cu convingerea pune la cale și cârmuește lumea supușilor săi.

27. In rândul acestor virtuți se pot vedeà și celelalte răsărind în urma lor și jucând în horă, ca pe o pajiște acoperită cu flori, în sufletul său cel plin cu frumuseți,

şi alta din altă parte în chipul florilor şi trandafirilor ivindu-se şi cu drept luându-se la întrecere cu celelalte prin frumuseţea colorilor şi a mirosului. Acestea sunt pe de o parte dragostea şi mila pentru rudele şi neamul său şi nobleţa şi bunătatea sa faţă de toţi; pe de alta prea marea sa îngăduire şi bunăvoinţa şi smerenia sa vrednică de laudă, de care cu deosebire e bogat, căci cu cât e mare, cu atât el se smereşte şi prin arătarea smereniei atinge înălţimea măririi, întru cât ca om înţelept pricepe (ceeace s'a spus de unul dintre cei înţelepţi în cele dumnezeeşti), că înţeleptul nu se mândreşte, ci pruncii, şi aceştia mai ales când e vorba de mamele lor, şi că mai curând e caracteristic unui suflet profan şi neisprăvit, când ajunge la o domnie cât de mică, să răsbească, cum se zice, cerul cu capul său.

28. De aici în genere lipsa-i firească de mânie, lucru care de cele mai multe ori aduce îndurarea şi îndelunga răbdare faţă de vinovaţi şi face ca să nu-şi arate supărarea decât numai pe cât, unde şi la care se cuvine, sau mai bine zis să se slujească de ea la nevoie ca de o mască şi apoi, când scena se încheie, să-şi reiă liniştea nepăsării de mai înainte. Căci supărarea şi învierşunarea fără margini, înfrânată de cugetul său, e înlăturată şi îndepărtată din acest suflet; şi numai când e vorba mai mult de greşeli săvârşite în adevăr împotriva dreptului şi lui Dumnezeu, el cu drept cuvânt se ridică cu tărie şi iea măsuri de apărare şi aevea se îndârjeşte şi nu păcătueşte după versul psalmilor. Altă virtute iarăş e firea-i binefăcătoare şi darnică, din care curge ca un râu binele la toţi cari sunt de ai casei lui sau înrudiţi cu dânsul, sau îşi au numai rostul lor pe lângă curtea domnească, fie ei străini sau veniţi din afară.

Altă virtute, aş puteă zice mai însemnată, este iarăş nemărginita-i simpatie şi mila creştinească faţă de cei nevoiaşi, milă care necontenită, neistovită, izvoreşte pentru ei din mult dăruitoarea-i mână ca dintr'un izvor deapururea curgător, mângâind îndeajuns sufletele celor topiţi de setea sărăciei; şi, mai presus de toate, binefacerea neîncetată făcută din belşug faţă de biserică şi sfintele locaşuri de pretutindeni, precum şi respectul şi cinstea şi veneraţia întreagă şi felurită către feţele bisericeşti şi slujitorii sfântului altar, patriarhi şi arhierei şi preoţi şi călugări, şi chiar către cei ce au numai numele şi veşmântul sfânt. Pe aceştia la nici un prilej nu încetează a-i răsplăti şi a-i primi împărăteşte cu belşugul darurilor domneşti şi cu orice altă dovadă de bunătate, căci, ca să zic după Scriptură, el nu are mâna întinsă spre a luà, ci mai mult spre a da, iar strângerea de bani şi îmbogăţirea nu o face ca mulţimea, de dragul avutului şi a păstrării lui, şi nu-şi îngroapă, precum se zice, în pământ comoara, ca să-şi îngroape astfel cu ea şi sufletul, ci se gândeşte la el şi-l procură numai pentru folosinţă şi binefacere şi, ca să spun cu David, nu-şi adauge inima nicidecum la bogăţie, ori de câte ori ea i se duce.

29. Căci boala blestemată şi asemănătoare cangrenei, boala sgârceniei care-i tot una cu idolatria, boala ce se strecoară pe furiş şi vatămă tot ce-i mai de frunte, căci strică sufletelor şi trupurilor, un rău din care se trag şi celelalte rele ale vieţii, răsărind ca dintr'o rădăcină amară, precum spune gura dumnezeească a lui Hristos, şi care pentru aceasta de Dumnezeu şi de oamenii cuminţi e urgisită şi respinsă ca fiind cu totul nepotrivită şi potrivnică măreţiei voinţei sale, care-i hrănită din cea mai curată dărnicie — această boală el cu drept a lăsat-o pe seama bogaţilor de rând, ca fiind potrivită şi făcută pentru ei, ca oameni mici şi umiliţi şi cu totul neliberi, sau mai bine zis, firească şi bine potrivită cerşetorilor şi calicilor şi peste tot oamenilor de soiu prost şi lingăilor, cari cască gura după avere şi nu se mai satură niciodată păcătoşii; de cari socotesc că nu se deosebeşte de loc cel ce e nesăţios de bani, deşi e bogat putred, şi care e vrednic să fie numit cu bună seamă sărac, nu pentrucă nu are nimic, ci fiindcă, după părerea înţelepţilor, sufere de multe nevoi. Căci avuţia şi sărăcia, cum

a spus un om înțelept întru cele sfinte, se cunosc nu după ce au, ci după ceeace vreau, măcar că unui scăpătat i se iartă poate păcatul sgârceniei, pe când pentru unul încărcat de avere e o rușine cumplită să fie neliber și să se închine aurului.

30. Această patimă scârboasă, către care foarte mulți în vremea noastră sunt porniți, încât pun toate cele mai pre jos de lăcomia de bani și-și fac o fală din minunea îmbogățirii și în lipsă de podoabe personale se îmbracă cu pene străine ca și gaițele, și se bucură de ele, și își sapă (vai de nerozia lor!) viața, și își primejduesc mântuirea, și cu lucruri de tot nestatornice și nesigure aprind, în inima celor prea pătimași, mai tare flacăra acestei boli, pentru ca, pe de o parte respectând condițiile elogiilor, iar pe de alta ferindu-mă de lungimea unei digresii să las la oparte și să trec cu tăcerea deocamdată celelalte cari, potrivit celor spuse, s'ar puteà adăugà cu îmbelșugare la cuvântarea aceasta, dar cari ar supără urechile mulțimii și ar plictisì oarecum pe cei ce le cunosc,—această patimă e cu drept alungată departe de sufletul său cel prea mare și aproape lipsit cu totul de patimă,—întrucât a ținut să nu facă vreodată cu putință intrarea și cuibărirea ei într'însul spre a se feri pe nedrept,—și așà el, bărbatul acesta de trei ori mare, se arată măreț și bogat în daruri și-și întinde mâna belșugului și face pe cei lipsiți de bunuri părtași bunurilor nenumărate cu cari l-a îmbogățit Dumnezeu. Binefacerile sale aproape ca un râu se revarsă asupra tuturor, și nu-și mărginește darurile numai la cei ce fac parte din cercul său cel strălucit, ci din prea marea-i bunătate deopotrivă asupra tuturor celor ce au nevoie își întinde și își răvarsă mila, fie că-i hrănește și-i îngrijește pe fiecare zi, fie că adapă pe cei ce flămânzesc și însetează (după cum spune Evanghelia), pe cei fără căpătâiu și goi, pe cei bolnavi și închiși în temniță; pe unii îi iea cu sine, pe alții îi îmbracă, pe alții îi cercetează și îi mângâie, și pe toți în tot chipul îi cinstește, dar în rândul întâiu și mai vârtos pe Dumnezeu, pe care-l iea drept pildă ca binefăcător și i se aseamănă pe cât e cu putință, cum povățuește cel ce a dat numele teologiei. Și ceeace e neîntrecut de mare, e că el se bucură făptuind binele și se împodobește cu binefacerile mai mult decât se mândrește cu mărirea domniei, căci el crede că nu domnește când nu i se întâmplă (dacă în deobște i se dă prilej la aceasta) să facă un bine, un singur gând având mereu în minte, o singură idee pe buză, acel străvechiu cuvânt: «astăzi socotesc că n'am domnit, fiindcă n'am făcut bine nimănui». Și nu pentrucă i se face bine ca făcător de bine se arată mărinimos acest comun al nostru binefăcător, dând așà cum el primește și cinstind pe alții așà cum el e cinstit de dânșii. Căci în prea marea-i înțelepciune își dă seamă, că cel ce face binele, după părerea slinților părinți, nu face atâta binele cât îl primește; înmulțește ale sale, nu le risipește, mărește averea, nu o scade, se folosește nu mai puțin decât folosește altora, și în credința-i că-și face bine însuș, face ca tot ce dă să fie însutit, și sporind prețul talantului el încassează câștigurile ce urmează și toate legăturile ce le face prin săraci le face cu Dumnezeu; întreg folosul îl dobândește în schimb pentru sine, și la urmă și-l face dator pe Dumnezeu, care acum ca și în viața de apoi își împarte darurile ca o răsplată cuvenită.

31. Dar puțin a lipsit să-mi scape ceeace e, pentru o cuvântare, mai mult decât orice alta vrednic de mirare, care chiar dacă oamenii vor trece-o cu tăcerea, chiar în tăcerea sa vorbește tare, anume râvna binevoitoare cu care acest bărbat, cu mintea nespus de pătrunzătoare și pricepută, sprijinește pe oamenii silitori și învățați, și îngrijirea și dragostea sa le arată, prin care lucru el într'adevăr îmbrățișează cauza culturii și o cinstește și de minune ajută la răspândirea ei, ca unul care dintru început a fost cu sufletul îndrăgit de această virtute și a gustat până la saț din roadele-i plăcute, și își petrece zilele cu studiile și stărue neîncetat cu dragă inimă în această privință, fără ca preocupările felurite și pline de griji ale domniei să-i poată cât de puțin abate râvna sa

firească. Deci, în dragostea-i fierbinte pentru învățătură, el, în loc de comorile nespus de bogate ale lui Crezus, măcar că și în aceasta nu e mai prejos de altul, nu încetează de a umpleà magazinuri întregi cu mulțimea cărților de tot felul, atât de ale scriitorilor vechi cât și de ale scriitorilor noi, cari nici la cunoștința noastră nu ajung, și a se luà astfel la întrecere cu vestitul Ptolemeu, precum pretutindeni ca și niște trâmbițe răsunătoare o vestește gura tuturor, fiind ca și un suflet care strălucește prin chipul dumnezeesc și se aseamănă prin lumina acelui ce el a luat de pildă și se înfățișează în totul dumnezeește și printre celelalte suflete se arată ca fiind deopotrivă cu Dumnezeu. Căci omul cel vrednic de Dumnezeu ar puteà fi un Dumnezeu printre oameni.

32. Dar a încercà să expui pe deplin și fiecare deosebit virtuțile tale, o doamne prea înălțate și prea înțelepte, ar fi tot atât ca și când ai căutà să cari apa mării cu un ulcior și să numeri tot nisipul de pe țărmuri și să atingi cele neatinse. Căci nici celor ce și-au închinat scrierilor întreaga vieață, oricât de mulți ar fi ei — necum mie neînvățatul, care nu sunt decât unul sau mai bine zis nici unul — nu-i nicidecum cu putință să descrie chiar a suta parte din darurile tale, căci în povestirea lor ei ar trebui să străbată un ocean întreg. Drept care, deși cuvântarea mea a trecut acum peste marginile măsurii, s'ar părea că țelul ei impus de meritele tale a rămas neajuns, dacă, după cum e și drept, eu strâng vintrelele expunerii mele și mă apropiu de limanul tăcerii. Dar cel puțin, având în vedere gândul urmărit și știind că ceeace-i cu putință e scump lui Dumnezeu, cred că tu, cel întru toate binevoitor și blând, vei socotì ușor de primit acest dar adus ca dovadă de supunere și închinare umilită din partea mea, sluga cea smerită, primindu-mi truda în lipsă de alt prinos, ca și apa îmbiată odinioară împăratului. Și fie puterea cea de Dumnezeu dată a domniei tale, sprijinită și puternic întemeiată pe scaunul domnesc ca și pe o stâncă neclintită, și să te bucuri de o vieață îndelungată, neslăbită, senină și fericită și ajutată și ocrotită de mâna cea dumnezeească de sus, să fii în toate și deapururea neclătinat și neatins de rele în culmea ta cea plină de slavă și vrednică de închinare, împreună cu cercul strălucitor al familiei tale și al celor ce te înconjoară, și fie domnia ta, sub paza și îngijirea Domnului, în vreme de ani fără sfârșit.

IX.

IOSIF FOST ARHIEPISCOP AL BULGARIEI,

STIHURI JĂLUITOARE

LA MOARTEA LUI NICOLAE CONSTANTINOPOLITANUL, RĂPOSATUL ŞI NEUITATUL DOMN ŞI STĂPÂNITOR AL UNGROVLAHIEI INTREGI.

1731.

Traducere de G. Murnu.

STIHURI JĂLUITOARE

La săvârşirea din viaţă a lui Nicolae Constantinopolitanul, răposatul şi neuitatul domn şi stăpânitor al Ungrovlahiei întregi.

Cine-mi va da mie un dar de adâncă înduioşare
Şi îmi va face pleoapele izvor de multe lacrămi
Să plâng cu glas tânguitor pe Nicolae vestitul
Domn înţelept şi 'nălţător al Ţerii-Româneşti,
Fericitor al gloatelor, desăvârşit la cârmă,
Ce 'n vremea noastră s'a ivit ca un luminos luceafăr
Sau ca o ploaie din belşug pe-a câmpului verdeaţă,
El, adăpostul muzelor, vlăstaru 'nţelepciunii;
Pe care 'mpărăţiile cu toate-l cunoscură,
Că s'a 'nălţat cu adevărat pe culmile virtuţii,
Şi acuma zace 'ntunecat ca facla stinsă 'n groapă
In fund pustiu de glorie; vai, ce nenorocire!
Voi ale lumii patru părţi, oftaţi cu dulci accente
Şi plângeţi şi cu vaiete vă tânguiţi din suflet
De pierderea bărbatului, model de bărbăţie.
Incepeţi, dealuri, munţi şi văi, din răsputeri să plângeţi
Năpasta neamului sărac al Grecilor de astăzi.
Voi, fiarelor de pe pământ, voi, peştilor din mare,
Al nostru neam rămas orfan, cu vaiete jeliţi-l.
Ascultă, tu pământ şi cer, tu soare şi tu lună,
Şi toate stelele de sus şi orice lumini şi apă,
Suspinul sufletului meu luaţi-l voi aminte
Şi cu amar compătimiţi, bociţi-vă cu mine.
Cu adevărat, nimic nu e statornic în viaţă,
Nici schiptru şi nici avuţii, nici Stat şi nici putere.
Lumea se 'nvârte într'adevăr, la chip se tot preface,

Se trec mereu, se veștejesc, se duc ne 'mpiedecate,
Omul, mărirea, cinstea lui, puterea, sănătatea
Și frumusețea; toate curg, deșertăciune-s toate,
Cenușă, pulbere și fum, un sunet, vis și umbră.
Căci iată domnul Nicolae, stăpânitorul mare,
Slăvit al Țerii-Românești, viața își părăsește,
Și zace mut la Văcărești acoperit de-o piatră.
Ca un luceafăr luminos s'ascunse sub țărână
Și ca un om a străbatut amărăciunea vieții,
Deșertăciunea părăsind, s'a ridicat la poluri,
Odrasla 'ntâiului oraș, el os din Alexandru
Exaporitul — sfetnicul de taină a 'mpărăției,
Cu drept comoara duhului, gura Scripturii sfinte.
Limbă și minte limpede, tom al teologiei.
Om fără patimă și drept, grădina multor daruri
Și printre domnii cari au fost un soare nou în lume.
Tu jalnică Muntenie, pe el de obște plânge-l;
Oftează și tu, Mesie (Moldovo), jălește pentru tine
A cinstei, slavei flacără el nu ți-o mai aprinde;
Podoaba, desfătarea ta sub țărnă ascunsă-i toată.
De domni și de cârmuitori pustiu ți-ajunse tronul,
Ursita-ți oarbă l-a făcut mărăciniș de daruri.
Cum tu de atât amar de ani te odihnești, Omere?
Tu trebue la Daci să scrii a doua Iliadă,
Să plângi toată Muntenia, nenorocita țară,
A cărei slavă asfinți și stă 'n tăcere adâncă.
Veniți, voi iubitori de frați, și voi înalți pontifici,
Arhierei și patriarhi, stâlpii, lumina lumii,
Evlavioși și credincioși și toți, prea buni prieteni,
Tovarăși, frați și cunoscuți, intimi, străini cu toții,
Voi cari v'ați făcut locaș prin văgăuni de munte
Îndrăgitori ai liniștii de Dumnezeu iubită
Voi ce mărturisiți în veci dumnezeeasca vrere,
Bătrâni și tineri la un loc, oameni de aceeaș vârstă,
Veniți aicea, vă 'ntruniți, de-aveți pe Hrist de pildă,
Cu voie bună împliniți a dragostei poruncă;
Veghiați o clipă lângă el și stați la rugăciune,
Pe-al duhurilor Dumnezeu să împăcăm, pe Domnul
Pentru care noi avem cuvântul lui Nicolae,
Om nestricat și credincios și drept, proslăvitorul
A tot stăpânitorului și al Treimii sfinte;
El care în cea mai mare evlavie și-a plătit obștească datorie
Și a adormit de somnul cel din urmă și fără deșteptare
Și lutul trupului și-a pus jos, sub pământul negru.
Și duhul dete Domnului și huma dete humii,
Domnul căruia din copilărie i-a fost adorator și slugă
Și copac sădit de Dumnezeu, pădure de moravuri bune,
Și-a cârmuit pe Munteni vreme de cincisprezece ani,
Asemenea pe Moldoveni cinci ani mai înainte.

El a trăit șaizeci de ani în totul pe pământ;
Moștenitor al tronului lăsatu-i-a pe fiul
Kir Constantin, care-i la fel cu tatăl în virtute
Și care a crescut treptat după dreptar domnesc
Și strălucește 'n farmecul mândreții din năuntru,
Om fără seamăn de 'nvățat, dar mulțumită viței,
Și nu averii părintești, și vrednic de mărire
Și acum domnește în Hristos prin care trăim, ne 'mbogățim,
Și 'n care-s toate comorile înțelepciunii nespuse.
Leit în toate tatăl său, eroul Constantin
Care-i de Dumnezeu cinstit și mare printre oameni
Și-a 'mpodobit de patru ori amândouă tronurile
Fiind stăpân Munteniei, stăpân la fel Moldovei,
Și-a strălucit ca soarele de atâtea ori prin voia
Celui de sus, care ca domn al tuturor în lume,
De care și prin care s'a făcut și 'n care zace totul,
Ni-l scoase 'n față, 'l arătă și-l puse ca pe-o faclă,
Ca pe-o cetate, o cetățuie la amândouă domniile
Și capul lui încoronat i-a ridicat în slavă,
Ca și un far nestins, liman la orice vijelie,
Întăritură, adăpost de sărbători prea sfinte,
Sprijinitor de văduve, mântuitor de robi,
Podoabă de bine darnică, alinătoare 'n toate,
Comoară sfântă nesfârșită, revărsare a darurilor bogăției,
Rod cu adevărat bun și potrivit al iubirii,
Luceafăr statornic, nor fără pădure(?),
Pe care să-l binecuvinteze Dumnezeu, a păcii fântână,
Noianul cel neisprăvit al milei dumnezeești,
Marea îndurărilor, adâncimea înțelepciunii,
Care deschide pururea auzul inimii
Ca să vază ochii sufletului său
Și să înțeleagă mintea și să-și dea seamă cugetul.
Arătându-l împlinitor curat al vorbelor și legilor
Voinței prea binevoitoare și sfinte și dumnezeești
A lui Dumnezeu, tatăl și stăpânul tuturor,
Și luminând ca Dumnezeu și inima-i și mintea
Și dăruindu-i pătrundere, știință, 'nțelepciune,
Și apoi să-și afle împărăția cerului.
Veniți dară, voi toată suflarea ovlavioșilor, cu toții
Arhierei și preoți, popoare, neamuri și limbi,
Voi strănepoții lui Adam, să ne plecăm la morminte
Și să vedem într'însele taina înfricoșată și mare.
Cel ce fu zidit în slavă după chipul Domnului.
Tovarășul îngerilor, părtașul celor mari,
Omul atât de arătos și mândru 'n frumusețe.
Iată-l acuma pradă viermilor, și 'n putrejune
Se mistue în întuneric, desmădulat cu totul.
Și să știm că se duce a vieții bucurie,
Vicleana și josnica nădejde a oamenilor.

Căci astăzi ticăloasa sărbătoare a vieţii
Şi a oricărei deşertăciuni s'a nimicit cu totul.
S'a risipit ca fumul şi a trecut ca visul,
Ca floarea vai! s'a scuturat şi s'a uscat ca iarba.
Astăzi nădejdea toată şi slava pământească
Ca o nălucire s'a stins şi a pierit cu totul,
Căci duhul vieţii a sburat din trupul cel de faţă;
Şi lutul s'a întunecat, s'a spart acuma vasul,
In faţă mort nesimţitor şi amuţit s'arată,
Cel ce grăiă şi vieţuiă, se bucură în vieaţă.
Iubirea dintr'un trup şi suflet s'a despărţit deolaltă,
Făptura-i toată stinge-se, se înnegreşte faţa-i,
Urechile-i acum se 'nchid şi i s'astupă gura,
Picioarele şi mâinile-i s'au veştejit îndată.
Unde e fala averilor? Unde-i norocul slavei,
Unde-i mândreţea hainelor, a blănilor lucire
Şi luxul aşternutului, mulţimea de bucate,
Plăcerile lumii întregi şi a florilor podoabă?
Priveşte, toate acum s'au dus, piatra le-ascunde toate,
Toate 'n praf s'au prefăcut şi s'au făcut cenuşă;
Nu orbeşte nimenea bogat, sărac în groapă,
De-i neînvăţat sau înţelept, slăvit sau fără slavă;
Zac împreună împăraţi, şi prinţi şi domni, cu toţii.
Mitropoliţi şi episcopi şi papi şi patriarhi
A Romei, a Bizanţului şi-a Franţei chiar elită,
Toţi cei mai mari de pe pământ, juzi, înţelepţi, puternici.
Iată-i săraci, simpli şi goi, cu gloata celor mizeri,
Batjocura celor nesimţitori, văduvele şi orfanii.
Se văd nişte ciolane toţi, uscate mădulare.
Iată dar că-i de prisos a omului trudire,
De geaba e orice silinţă a celor ce-l ajută;
Căci mult mai mult ca visele ne 'nşeală a vieţii bunuri,
Căci moartea atotputernică pe muritori ridică
Şi la olaltă-i pune 'n groapă clae peste grămadă.
Atot domolitorul timp, pe toţi îi domoleşte
Şi toată strălucirea, vai! într'un mormânt se 'ngroapă.
Vedem acuma la un loc a trupului părţi toate,
Nemişcate mişcătoarele, în nelucrare lucrătoarele,
Asfinţirea ochilor şi-a mâinilor legare,
Înţepenirea picioarelor, asurzirea auzului,
Tăcerea lungă a limbii care-a fost atât de dulce vorbitoare,
Incape într'un mic mormânt, nesimţitor în toate.
Căci vieaţa muritorilor de grabă se sfârşeşte.
Deci înainte de sfârşit, acum de curând eu strig şi gem,
Luând cu mine rugători pe cei răniţi de doru-i:
«Stăpâne, doamne Hristoase, miloase împărat al tuturor,
Indelung răbdătorule, prea 'ndurătorule, a tatălui fiinţă,
Tu, creatorul care te-ai făcut făptură pentru făptura ta
Şi în lume ai venit, ziditorule al lumii, împodobind

Şi ridicând păcatele lumii întregi
Şi m'ai răscumpărat cu scurgerea sângelui tău dumnezeesc,
Milueşte-mă fără de dar ca singur milostiv.
Cruţă, ai milă de mine, precum avut-ai înainte de alţii,
De curvă, de vameş şi de toţi, de necumpătatul Solomon,
De Manase şi de David, de toţi cari au fost în veacuri;
Mă bat pe piept şi ţip cât pot: «Păcătuit-am, Doamne,
Vrednic de osânda mea eu sunt chiar înaintea osândirii,
Fiind plin de păcate scârboase nepovestite,
De cari nimeni n'a fost vinovat de când făcut-ai totul.
Spre izbăvirea lor mă rog de dragostea-ţi de oameni,
Ce ai, mântuitorule, din fire, nu de-afară,
Ca un noian neţărmurit de revărsare a milei.
Deci şterge, Dumnezeule, ale mele făr'de legi toate,
Ce fără teamă am săvârşit, fără să mă cutremur de faţa ta;
Tu, ce-ai arătat pe Petre în lacrimi ca stâlp al pocăinţei.
Primeşte şi lacrimile mele şi mântueşte-mă, mântuitorule.
Mă cruţă de păcate, tu cel curat din fire,
Imi spală pata tuturor nelegiuirilor mele
Şi pe de-asupra dă-mi, iubitorule de oameni, a ta izbăvire întreagă,
Iar dup'aceea eu mă rog, privirea îndrept spre Domnul,
Cad în genunchi şi stârnesc în rugăciuni şi strig
In mare frământare, cu inima sdrobită,
In durere şi jinduire, în credinţă şi nădejde sigură,
Ingenuchiez cu plânsete şi gemete strigând:
«Tată, Fiule, mângâitorule, Treime singură sfântă,
Izvor neistovit pe veci de bunuri pentru toţi
Şi frumuseţă prea iubită ce, vai, nu are soţ,
O, Lumină, Treime, de trei ori luminoasă, fire fericită,
Treime în feţe, dar unime, fiinţă de aproape luminoasă,
O, foc curăţitor, fântână a sfinţirii,
Prăpastie a bunătăţii, noian al îndurării,
Cu ochiul cel mai cruţător priveşte 'n mila ta
La cel ce pus-ai pe pământ ocrotitor poporului tău
Prin care 'n lume, cum spune duhul tău cel înnăscut,
Impăraţii împărăţesc şi domnii stăpânesc.
Tu şi acum, iubitorule de bine, în împărăţia ta
Adu-ţi aminte de sluga, de Nicolae Vodă,
Stăpânitorul ce-a păzit domnia legilor tale.
Şi dacă a păcătuit ca om cumva în lume
Şi-a rătăcit ca muritor şi ţi-a greşit, mântuitorule,
Iartă toate ale lui greşeli săvârşite din neştiinţă,
Greşeli şi vinovăţii ce sunt omului obişnuite,
Şi fă-l să guste din ospăţul nemuririi tale,
Precum el a săturat cu bunurile tale,
Marea mulţime de flămânzi, de înfometaţi şi însetaţi,
Făcându-se ocrotitor al văduvelor şi îngrijind de toţi,
De arhierei, de clerici, de întemniţaţi şi căzuţi,
Şi liman mult jinduit al celor potopiţi.

El era sprijinul și fala mănăstirilor și bisericelor,
Și mâna și piciorul orfanilor (după cum e scris),
Și bun și chibzuit și tremurător de cele sfinte,
Și slugă neabătută a dumnezeeștilor tale judecăți,
Și împărțitor drept și mulțumitor al celor ce i-ai dat.
Zidit-a templu prea frumos, sălaș divin și casă,
Și adăpost desfătător, locaș dumnezeesc,
Ție, unei singure dumnezeiri, cu domnie fără început,
Treimii cea cu chip de trei sori, singur Dumnezeu a toate,
Tatălui atot știutor, Fiului cel născut
Și prea sfințitului Duh care purcede dela Tatăl,
In care ca un creator ai cerut țărâna acestuia
Și ai închis în mormânt făptura-i pământească,
Adu-ți aminte de neuitatul rob al tău Nicolae
Și 'mbogățește-l pre el cu bunurile tale veșnice
Și 'nvrednicește-l de bucuria tuturor aleșilor tăi;
Orânduește-l în ținutul celor vii și în corturile drepților;
Da, Isuse, iubitorule de oameni, împărate al tuturor,
Tu cel veșnic ca și Tatăl și Duhul cel sfânt,
Stăpâne al tuturor, desăvârșit Dumnezeu al duhurilor.
Tu, odihnește-i sufletul acestei slugi a tale
Și 'nvrednicește-l, Doamne, de-a ta împărăție
In viitorul tău județ prea 'nfricoșat, dar drept,
Uitării dând păcatele și ale lui și-a mele
Și-a tuturor pe care eu le port în a mea minte.
De toate adu-ți aminte, bunule; și zapisele tuturor
Rupe-le și le 'mprăștie în haosul iadului,
Neprimind alt mijloc decât a ta bunătate,
Nemărginita-ți bunătate, a răului iertare,
Nespusa ta compătimire și milă foarte mare,
Și nouă doar ca sol ales ne dă a ta 'ndurare.
Primește ca mijlocitor al doilea, pe a doua, pe prea 'nalta
Marie, podoaba lumii, pe fecioara-mamă,
Bățul, scara cea dumnezeească, pe născătoarea de Dumnezeu,
Regina lumii întregi, tronul tău însuflețit,
Care a pus pe tronul tău cel sfânt atâția oameni.
Primește mijlocitori, rugători din slujba ta, o împărate al tuturor,
Heruvimul și Serafimul, căpetenii și puteri
Și toate cetele îngerești cari se află în ceruri
Și toate șiragurile dumnezeești ale duhurilor neîntrupate.
Ca mijlocitor al patrulea primește, o Cuvântule, pe Premergătorul tău;
Și ca vestitori și inițiați, mijlocitori și rugători primește
Corul apostolilor și obștea proorocilor,
Corpul ierarhilor și al tuturor sfinților
Și pe marele Nicolae spre binele celui ce-i poartă numele,
După care apoi primește și rugile mele pornite din multe lacrimi.
Pleacă-ți dar urechea, Doamne, și fă-mi pe voie
Și mântue sufletul celui ce ai luat, al lui Nicolae,
Care de patru ori a domnit bine și-a fost sluga ta cea bună,

Căci a păzit poruncile tale sfinte,
Şi răsplăteşte-l pe el cu mare răsplată,
Dă-i plată multă şi cununa dreptăţii;
Şi noianul cel de bunuri ce nu le-a văzut ochiul
Dărueşte-i, dă-i, te rog în genunchi, eu care am văzut bine dela dânsul.
Pune-l, odihneşte-l pe el unde sunt cetele
Sfinţilor şi ale patriarhilor întâi născuţi şi ale părinţilor,
Ale martirilor, ale mărturisitorilor şi ale celor ce din veacuri
Plăcut-au ţie, Tatălui, Fiului şi Duhului.
Şi dela tine-i miluirea şi mântuirea noastră a tuturor,
Cari evlavios te preamărim, cu credinţă închinămu-ne ţie
Acum şi pururea şi 'n vecii vecilor.

Prihănitul Iosif, fostul arhiepiscop al Bulgariei,
Care se isprăveşte la Dunărea cea mult străbătută de corăbii
Şi se 'nvecinează cu Mesia de jos şi de sus,
Iosif, stârpitura arhiereilor şi râsul călugărilor,
Biruit de biruinţa dragostei frăţeşti, a scris aceste versuri
Şi le-a cântat la sfântul munte Atos,
In schitul bunicii lui Hristos sfânta Ana,
In anul o mie şapte sute trei zeci şi unu
Dela Hristos, în luna lui Iulie.

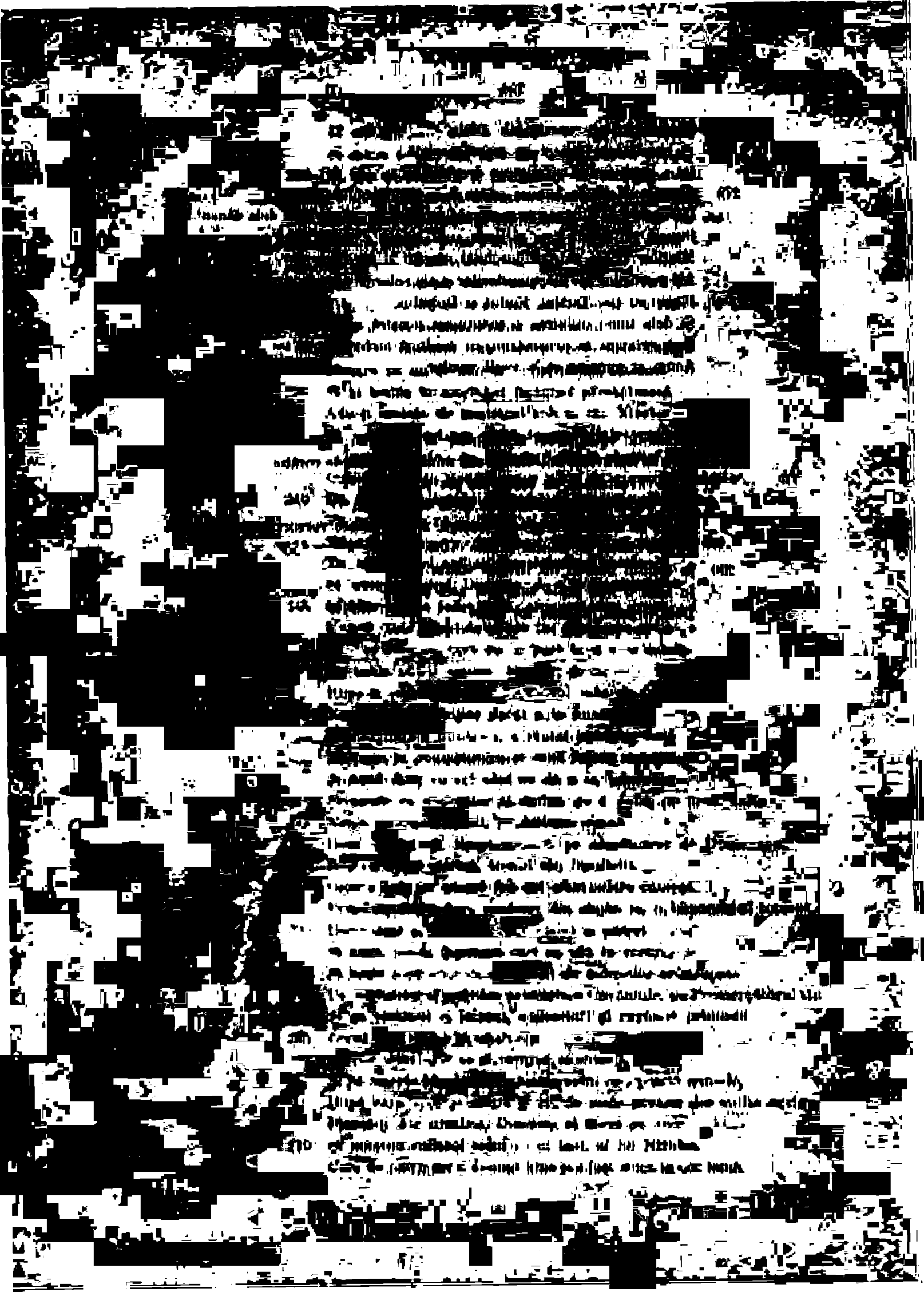

X.

CHESARIE DAPONTE

ENUMERAREA BISERICILOR ŞI MÂNĂSTIRILOR VESTITE ALE SF. MARII

ŞI DESPRE ŞCOALA DIN SFÂNTUL MUNTE.

Traducere de G. Murnu.

ENUMERAREA

BISERICILOR ŞI MÂNĂSTIRILOR VESTITE ALE SF. MARII.

Ai cetit, iubitule, cele scrise mai sus,
Ai văzut şi-ai mirosit florile trecute,
De florile cele nevestejite, duhovniceşti te-ai bucurat
Şi ai simţit mireasma şi bucuria lor duhovnicească;
Acum vezi, cetește locaşurile Sf. Marii,
Sfintele mânăstiri ca şi bisericile
Cele mai vestite pentru minunile ce fac
(Căci în adevăr, ele sunt deopotrivă cu toate stelele)
Din Răsărit şi din Apus, din ostroave şi din sate,
Numai ale drept credincioşilor, slugile ei neprefăcute.
Ca nişte flori prea bine mirositoare, miroseşte-le şi pe acestea;
Şi socoteşte-le ca pe o singură frumoasă grădină
Şi caută şi aici să guşti în adevăr
Să miroseşti şi să te bucuri de miresmele lor.
Iată din curiozitate şi numai din evlavie,
Ce şi tu şi eu avem pentru Sf. Marie.
Afară de Rusia şi afară de Franţa (Apusul);
Una câte una le înşir cu tot adevărul.
Şi nu toate iarăş, căci Sfânta Maria
Toate le ştie singură ca stăpâna tuturor.
Eu aici număr numai şi scriu câte altele
Mici şi mari văzui şi auzii într'adevăr.
Eu încep înainte de toate cu Apusul
Şi sfârşesc cu Răsăritul după judecata mea.
Fac începutul din Crâm, unde-i scaunul Hanului tatar,
De aci începe frumos catalogul
Locaşurilor minunate şi sfinte ale Preacuratei,
Şi ascultă cu bucurie şi cu evlavie, fiule.

In Europa.

I

Crâmul așà dar are un templu al Preasfintei;
La Bahce-serai, afară de cetate.
M'am dus eu însu-mi și am numărat vreo 400 trepte,
Să fiu vrednic să intru în el, să mă crezi, atâtea;
Se zice «de Dumnezeu acoperită», fiindcă biserica
E cioplită în munte și nu este zidită;
Iar icoana Preasfintei e străveche,
Incât abià și cu greu se vede chipul.
Dar pentru minunile ce face o știe și o cinstește
Insuș Hanul tatar împreună cu mai marii lui;
Și la hramul ei, care-i adormirea Maicei Domnului,
Tot Crâmul aleargă voios ca să-i arate cinste.

II

Golia în Moldova este o mare mânăstire
A Maicei Domnului, înăuntru în cetate,
Zidire a lui Vasilie Vodă; și are o icoană
Făcătoare de minuni și vrednică de mirat în veacul acesta.
Mare minune și podoaba orașului Iași,
Precum e Sărindar podoaba Bucureștiului.
E închinată mânăstirii Vatopedi,
Și, cum se zice, bogată și plină de podoabe.

III

In județul Neamț, iarăș în Moldova
Este Mânăstirea Neamțului, a Preasfintei;
Icoana-i săvârșește minuni fără număr
Și într'adevăr se face un iarmaroc prea mare.

IV

Asemenea în curtea domnească din Muntenia
E templul Maicei Domnului, numit Bunavestire.

V

Mânăstirea Preasfintei, numită Sărindar
E minunea Bucureștiului, izvor de minunație.
Ea este închinată așà numitei mânăstiri
A părinților, care se află în Rumelia;
Ea este zidită de domnul Mateiu Basarab,
Care, cum se zice, a făcut vreo patruzeci de biserici;
El trăià în vremea lui Vasile Vodă, și multă vreme purtă răsboiu
[cu dânsul,
Dar pe urmă s'au împăcat și au trăit ca frații.

VI

Mai este mânăstirea lui Șerban Vodă, tot a Preasfintei,
Și se numește Cotroceni, fala Munteniei:
Ea este închinată sfântului Munte
Și, cum se spune, slăvită și plină de bogății.

VII

Iar în județul Buăzu, al Țerii-Românești,
E o biserică făcătoare de minuni, iarăș a Preasfintei,
Ea este închinată mânăstirii care are
Capul sfânt al lui Visarion, sfântul nostru cel nou
Care se află în Rumelia; biserica aceea
E destul de bogată și cinstită de oameni.
In Craiova se mai văd, cum am auzit, și altele
Insă nu le-am văzut; dar sunt și ele puternice și mari.
Intr'una din aceste se păstrează rămășițele
Lui Grigorie Decapolitul (fie-i cu noi binecuvântarea!),
Iar într'alta este dreapta sfântului nostru
Marelui Nicolae cel dumnezeesc între ierarhi,
Care odată a tras o palmă lui Arie,
Și eu dreptei lui m'am închinat ca la harul Domnului.
Tot așà mâna Botezătorului se află în Moldova,
Și acesteia m'am închinat din suflet fără preget.
Acestea despre templele din Crâm și din Moldova
Și despre mânăstirile din Țara-Românească.

VIII

Venind la strălucitul scaun al Preasfintei,
Odinioară Constantinopol și acum scaunul nenorocirii,
Cu sete sufletească privesc la biserica
Vestită, ce-i zice Balucli, apa mântuirii,
Izvorul de viață primitor, din care în veci se revarsă
Și s'au revărsat din belșug apele vieții;
Aceasta-i zidirea împăratului Leon Macheli,
Ajunsă, vai, în hal de plâns; mai rău nici că se poate.
Mă uit pe la icoana ei cea foarte îmbătrânită,
Iar la minuni prea tânără și foarte bucuroasă,
De face să se certe mulți, care de care s'o sărute întâiu.
Iar episcopul din Dercon grozav se mândrește cu dânsa.

IX

Iar templul cel minunat din Vlaherne și icoana
Care în acel veac de aur al împărăției
Erà întâiul locaș de închinare din Constantinopol
Și sărbătoare împărătească cu svon și larmă mare;
Intâia clădire a împărătesei Pulheria,
Intâia ctitoră a mânăstirii Xeropotamului,
Vai, acum s'a spulberat, abiă avem din totul

Numai sfinţirea ei, fantâna de minuni făcătoare,
Precum înainte de cinzeci de ani s'a dărâmat din temelie
Şi a pierit, s'a nimicit mânăstirea din Mavromolo;
Erà tocmai pe Steno, aproape de Fanar,
Fala corăbiilor celor din Marea Neagră.
Şi ea ştià de stăpână pe Sfânta Maria
Şi mare sărbătoare făceà în tot anul.

X

Mă îndreptez spre Agri-Capi şi văd pe Preacurata
Colò într'o biserică frumoasă şi nouă,
Plină de creştini şi plină de Armeni,
Cărora le face bine în chipuri minunate.
Aceasta numai a rămas acum în Constantinopol
Ca locaş măreţ de închinat după cel dela Balucli,
Cu adevărat obştesc spital al Preacuratei
Sau (ca să zic mai potrivit) loc de vindecare fără plată.

XI

Iar sus colò la Muhlio eu văd pe Preacurata
Intr'o biserică veche şi boltită,
Care şi ea face minuni în felurite chipuri
La oamenii ce acolo aleargă cu credinţă.
Numai două biserici cu bolţi au rămas în Bizanţ,
Aceea şi a Sfântului Gheorghe din Psamatia.
Se mai numeşte şi Canli-cliso a Sfintei Marii,
Precum de multă vreme o ştim din auzite,
Căci s'au spânzurat şi-au fost ucişi
Acei cari s'au urcat, precum se poruncise,
Să-i surpe bolta şi s'o despreţuească
Şi de aceea de atunci ea poartă acest nume.

XII

Apoi mă duc la Hangherli, mi-arată hangiarul
Martor al minunilor sale în tot Fanarul.

XIII

Vin de acolo la Balino şi văd pe aceeaş sfântă
Şi aicea săvârşind minuni în toată enoria.

XIV

Apoi la Doamna Cerurilor alerg, mă suiu la dânsa
Şi mă închin harului ei şi mă cobor voios.
In Constantinopol toate bisericile
Preasfintei săvârşesc numai minuni,
Dovadă că odată erà partea ei
Şi tronul cel împărătesc precum şi tot poporul
Şi că e scris să fie aşà fără îndoeală

Şi poate fără întârziere spre slava ei cea sfântă;
Drept care se cuvine ca eu să vorbesc de toate,
Căci altfel socotesc că e păcat să le tac.

XV

Alerg la cele Şase Marmure ca şi la Contoscali
Şi tot privesc şi iar mă închin la frumuseţile sale;
Aici la Gorgopicoi; dela iuţeala ei
In săvârşirea de minuni şi-a luat ea numele.

XVI

Iată acolo vestita Nădejde la Contoscali;
Căci ea, cum am văzut şi eu, scapă pe cei ce au nădejde într'însa.

XVII

In Constantinopol Beligradul este
Un templu sărac al ei, la care aleargă gloata
Pentru minunile şi vindecările ce face în fiecare zi;
Du-te şi să te gândeşti la mine acolo şi să te minunezi.

XVIII

La Temniţa împărătească eu văd pe Preacurata
Făcând minuni la cei de-acolo spre mângâiere
Şi mărturie, cum că ea a scos ca prin minune
Pe acei cari au fost pe veci în iadul închisorii.
Iar în temniţă, într'o odaie, este o icoană
Mare şi veche, ea este a Preasfintei
Şi face doar minunăţii şi este prea vestită.
Am fost de am văzut şi eu: e jumătate zugrăvită.
Tocmai în această odaie la anul o mie
Şapte sute optsprezece dela Hristos încoace
A stat un preot adus ca rob din Creta,
Anume unul Gheorghe Papadopol.
El a primit pe un alt preot asemenea robit,
Dar care se chemă Ianuarie,
Care s'a îmbolnăvit de ciumă, şi aşă îl scot afară
Şi-l duc şi-l aşează într'o casă de afară;
Iar popa Gheorghe înfricoşat căzù cu închinare
Către Sfânta Maria, şi se rugă fierbinte
Să nu se îmbolnăvească şi el, şi tremură ca varga
Şi lacrimile îi curgeau din ochi ca nişte râuri.
Aşă încât în noaptea aceea se sbuciumă puternic
Şi capul îşi întorceă ades şi ăţintià icoana,
Şi când cu somnul se luptă, deodată vede în faţă
Icoana întruchipată, şi tremură, se miră.
Paşii îndreaptă către el o femeie preacinstită
Ieşind din icoană repede (mare minune într'adevăr)
Nici lungă şi nici scurtă, femeie desăvârşită
Mândră, cu obraz rotund şi oacheşă şi blândă.

Privește popa Gheorghe, ca peștele se sbate
Sărmanul de spaima care îl cuprinsese.
Mai vede cum se coborà acea femeie
Jos (erau vreo zece trepte joase)
Și până în odaia cealaltă ea singură
Pășește în mândreța-i sfântă (fie cu noi binecuvântarea ei!).
Lui i s'a părut că odaia erà văruită
Și plină de lumină, deși erà înnegrită
Și cealaltă parte a temniței erà toată văruită
Și plină de lumânări și candele arzătoare.
Iar pe când femeia se întorceà înapoi spre icoană
Nu mai erà ea singură, ci cu slavă mare;
Mulți tineri cu capul gol veniau după dânsa
Imbrăcați în haine foarte lungi și albe,
Pe cari Turcii le numesc saiale;
Și ei erau asemenea unei escorte.
Cine este, a întrebat el pe unul din escortă,
Această mare Doamnă? Căci nu o cunosc.
«E împărăteasa», i s'a zis. Când auzi aceasta
De spaimă mădularele-i erà p'aci să 'nghețe
Și căutà din fața ei mai iute să se ascundă,
Căci îi păreà că moartea-i stă înainte.
Iar dânsa a venit la el și puse mâna dreaptă
Pe umărul lui cel drept (fie-i cu noi binecuvântarea)
Și l-a întrebat: «ți-aduci aminte ce eu îți prezisesem»?
Iar el căutà să afle vreo gaură
Ca să se ascundă de frică, să intre și să scape,
Plin de cutremur și împietrit răspunse îndată.
Își scoate călimafca lui, brațele-și încrucișează
Și tremurând ridică ochii spre dânsa
Și zice: «Nu mi le-aduc aminte, nu, împărăteasa mea;
Cu vremea eu am uitat tot ce ai spus, stăpâna mea».
Iar dânsa apropiindu-se de icoană se întoarce
Și zice iară către el și astfel cuvântează:
«Cel ce nădăjduește către Domnul nu se va rușinà în veac».
Zicând acestea s'a suit din nou la icoană
Și iar icoană s'a făcut cu mare ușurință.
Popa Gheorghe s'a trezit îndată în vremea aceea
Și s'aruncă și sare jos din pat
Și aleargă și sărută fierbinte icoana sfântă
Cu teamă și cu bucurie și din toată inima.
Iar după douăzeci de zile veniră cunoscuții lui
Și răscumpărară și-i deteră prețul
Zi'ntâi a lunii Martie, în a treia Duminecă
A postului, precum scrie și declară.
El făcù și canon către Preasfânta
Și cu trei, patru rugăciuni pentru litanie,
Când temnița a fost aprinsă de ciumă
(Vreo trei luni înainte de vedenie),

Și făcând litanii vreme de trei zile ea se stinse
Ca o lumânare aprinsă; toți au rămas uimiți.
Și acestea despre dânsul mulțumită Preacuratei,
Iar eu încep din nou să 'nșir bisericile ei.

XIX

M'am dus la Galata, văzui pe Preasfânta
Intr'o frumoasă și nouă biserică,
Cu acea icoană sfântă cafatiană,
Căci a venit tocmai din Cafa călătorind pe mare
(Cafa e cetate în Crâm; cine știe pricina?)
Precum acea din Portai a venit din Iviria.

XX, XXI, XXII

Mă duc la Beșik-taș, la două biserici;
La temniță și în sat e templul Preacuratei.
Cercetez și Arnaut-chioi, intru în biserică
Și văd pe Sfânta Maria cea din Mavromolo,
Căci ea din Mavromolo a fost adusă aici,
Din vremea când acesta s'a prăbușit cu totul
Precum cu o sută de ani înainte jalnic s'a dărâmat
Iar cu mâna 'mpărătească și s'a prăpădit cu totul.
Și cealaltă mânăstire, acea din Sozopole
(In numele cui, nu știu; toți cunosc orașul)
Și ea de asemenea sub acelaș cuvânt mincinos
Cum că Grecii mânăstirile le au gătite de răsboiu
Și au în ele arme, ca să dea ajutor,
Când se vor ridică Rușii ca să facă răsboiu.
Căci pe vremea aceea corăbiile rusești
Se coborau până la Steno pentru a face robi și prăzi
Și au prădat Neahori și, cum se zice, și alte sate,
Pe vremea când Turcia aveà răsboiu cu Rușii.
Atunci dela biserici aduseră icoanele
La mânăstirea sfântă care se află 'n Halke,
Și, pe lângă altele, câtevà fire de păr dela Prodrom;
M'am închinat la ele și eu pe vremea mea.
Pe una din icoane, din cele ale Preasfintei,
Se văd aceste versuri scrise cu slove frumoase:
«O mândră fată de 'mpărat, curată mireasă a lui Dumnezeu,
Care prin corurile sfinte ale îngerilor cerești,
Neamul răbdătorilor oameni de-o zi ai mânat în chip nou
Ridicându-l din lutul lor spre culmea din văzduhuri,
Pe fiul împăratului cel veșnic și a tot născător,
Atotputernicul Cuvânt, odrăslitorul lumii,
Din coapse curate ai născut, neprihănită rămâind».
Scrise de mâna lui Constantin Vizantie.

XXIII

Ajung la Neohori și văd pe Preacurata
Iarăș într'o frumoasă și nouă biserică.
Atâtea și despre templele cele din Bizanț;
Acum celelalte pe rând vă voiu spune în Domnul.

XXIV

Trec la insula Halke, îi găsesc mânăstirea
Și sfânta ei icoană cea foarte minunată,
Prea de tot mare la chip și prea de tot puternică,
Zugrăvită afară în cămara bisericii.
Aceasta-i zidirea lui Ioan Paleologu
Și mai târziu, precum se pare, frumoasă preînnoire
A lui Panaitache, marele dragoman.
La capătul împărătescului tron și catalog.
Aceasta nu era întâiu mânăstire a Preasfinței,
Ci era a Botezătorului fără îndoeală,
Iar atunci era paraclisul Preacuratei,
După ce templul Botezătorului se surpase,
Până astăzi se văd acolo rămășițele sale:
Numele-i l-a luat de-acum Preacurata,
Care pe lângă altele a făcut și această minune
Către mine păcătosul cu mare bucurie,
Minune vrednică de povestit în adevăr
Din toate câte scrie mântuirea păcătoșilor.
Păcat ar fi în adevăr ca să mai tac și aceasta;
In slava ei și în cinstea ei trebue s'o povestesc
Și spre încredințarea celor ce astăzi nu mai cred
Și nu mai cred în minuni și le iau în râs;
Și mă jur pe Dumnezeu că minunea e mare,
Căci nu mințesc de loc și nu greșesc în aceasta.
Eu de când am scăpat de închisoarea mea,
Răsplata lucrărilor mele, și plata-mi cuvenită,
Aici în insula Halke, în mânăstirea
Sfintei Marii am alergat cu râvna cea mai mare,
Pe de o parte, deși nevrednic, pentru mulțămire
Că ea mi-a dăruit ce-i drept libertatea,
Iar pe de alta, să am de aproape biserica cea sfântă
Și totdeauna să mă găsesc în ea când se ține slujba.
(Căci în douăzeci de luni, fiind întemnițat,
Eram lipsit de biserica mea),
Iar spre mântuirea mea al treilea mi-a dat un șanț,
In care era încuibat un balaur mare.
Aici am suferit prea mult, și mai înainte suferind,
Dinții mei cei lacomi (mare fiind durerea)
Îi încălziam și le-am făcut tot felul de leacuri.
Dar am cheltuit în zadar vremea mea.

Eu n'am văzut dela aceste leacuri nici un folos;
Nu găsiam nici decum vreun repaos,
Se umflase faţa mea, unul din obrajii mei
In partea unde dinţii mă dureau.
Mi s'a făcut o imflamaţie parc'ar fi fost de foc
Şi aprindeà gura mea şi-mi ardeà şi în inimă.
De aceea şi se numeşte de toţi.....
Şi toţi suferă de asta, se vaetă şi plâng.
Deci mă văicăriam şi eu în chilie
De patima ce suferiam la dinţi.
Nu mai aveam poftă, mi se 'nchisese gâtul
Şi nu mâncam nimic; durerea mi-erà tare.
In sfârşit m'am gândit la Dumnezeu şi la maica-i cea sfântă
Şi alerg cu mâni şi cu picioare în biserică.
Chem pe preot, erà de ziua Floriilor.
Mazil erà Paisie dela patriarhie
Şi conacul său aici, iar el erà în Constantinopol.
Aveam întâlnire între noi vreme de patru luni
Dela naşterea lui Hristos o mie
Şapte sute patruzeci şi nouă ani.
Alerg şi cad îndată 'naintea Preacuratei, care erà
Zugrăvită minunat pe peretele din narteca.
Plâng, mă jăluesc şi mă rog din inimă.
Strig şi cer cu jale milă, vindecare.
Preotul îmi pune dreapta lui pe cap;
Din candelă mă unse, dorinţa mea ceteşte,
Apoi fac mătănii de trei ori aşternându-mă pe jos,
Mă 'nchin şi sărut icoana cu lacrimi în ochi.
Iar când am pornit ca să ies din biserică
(O, Preacurată stăpâna minunilor,
O, mare este mila ta, e mare mântuirea
Acelor ce te chiamă în ajutor din toată inima),
Văd, privesc, mă socotesc şi pipăiu şi apuc;
Şi încă nu pusesem piciorul pe pământ,
Stam pe treptele privdorului
Şi m'am simţit pe mine însu-mi sănătos.
Umflătura s'a pierdut, s'a stins fierbinţeala,
Faţa mea s'a îndreptat şi răcoare s'a revărsat pe mine;
Dar n'am înţeles de altfel nici când, nici cum şi nici de unde.
Am simţit numai că am ajuns cu totul sănătos;
Eu nu m'am însănătoşat în ceas şi în vreme,
Ci 'ntreagă şi desăvârşită sănătate am primit fără de timp.
Ca slăbănogul mai de mult, leprosul, orbul şi alţii
Din partea Domnului Hristos — să nu se 'ndoească nimeni,
Mărire adus-am lui Dumnezeu şi apururea Fecioarei
Pentru acest lucru atât de minunat şi ciudat,
M'am îndreptat spre chilia mea mulţumind şi preamărind-o.
Bucurându-mă şi tresărind, mirându-mă şi uimindu-mă.

XXV

Sosesc la Tusla (dar noi să ne întoarcem iar
La subiectul nostru, la catalogul nostru),
Sosesc la Tusla, dau de sfânta-i mânăstire
Şi mă închin icoanei cea adevărată ca aurul.

XXVI

Mă duc la Sfânta Maria Margheriotisa
Făcătoarea de minuni, deşi săracă în casă smerită.

XXVII

Iar la Filipopol am întrebat eparhia;
La Başcov făcut-am cunoştinţă cu Sfânta Fecioară,
O mare mânăstire, bogată în oameni,
Bogată în minuni în felurite chipuri.

XXVIII

Trec pe la Silivria, văd aici sfânta Maria
Care e vestită foarte pentru facerea de minuni.
Şi înainte-i văd moaştele sfintei Xene
Ca servitoarea care stă în faţa stăpânei sale.

XXIX

La Calivia vin, şi în satul acesta al Eracliei
Găsesc un templu nou zidit al Sfintei Marii.
Cu minuni în toate zilele, încât se miră omul
(Ea hrăneşte satul acesta, altfel ar rămâneà pustiu),
Precum Gheorghe acel Arab de obârşie,
Marele mucenic şi plin de râvnă în dragostea lui Hristos,
A umplut Eraclia de minunile sale
Cu acea icoană minunată şi sfântă.
Mânăstirii Ivirilor este închinat
Pomenitul templu nou din Calivia.

XXX

Aud că şi 'n Maronia, la Ghiumurgina, iarăş
E şi acolo stăpâna aceasta mare şi face minuni.

XXXI

Chiar şi în Xante aud că e o preasfântă
Anume Mesitria («mijlocitoarea»), iarăş minunată;
Şi numele-i nu înşeală, căci ea mijloceşte
Pe lângă Dumnezeu pentru noi şi ne iea în apărare.

XXXII

Mă duc la Enos şi privesc pe Preasfânta
Intr'o biserică mândră şi de minuni făcătoare.

XXXIII—XXXIV

Dar acum vechimea, dar şi frumuseţea
Şi toate minunile şi ospeţia
Celor două mânăstiri dela Sf. Munte,
Indurarea şi mărirea acestor slăvite vistierii,
A scumpului Vatoped şi a falnicilor Iviri,
La care se închină cucernic popoare nenumărate
Şi mai ales ale icoanei făcătoare de minuni
Fie cea din Ghiurgii, fie cea dela Iviri şi cea din Porta,
Icoană înfricoşată, vie, cu faţa mare,
Şi prea măreaţă şi oacheşă la chip —
Astea cine le va povesti, sau cine o să le înşire?
Nimenea altul decât unul Gavriil, şi abiă de va puteà.

XXXV

Iar la Salonic este biserica
Numită Lagodiani; şi aici e Sfânta Maria
Cea foarte mult vestită pentru marmora ei,
Care se umple de apă în chip minunat.
Ridici marmura, o verşi şi o goleşti,
Ii pui pecetea şi totuş plină o găseşti,
De stau miraţi păgânii şi creştinii
Şi preamăresc cuvios pe Dumnezeu ca şi pe maica sa.
Aici este şi mânăstirea, nu a preasfintei,
Mănăstirea lui Ţausi se zice după istorie;
Intr'însa e păstrată acea vestită cupă
Cu care mântuitorul (noroc de mănăstire!)
A băut cu ucenicii săi, precum ni se povesteşte,
La cina cea de taină, şi cupa-i doar o tidvă,
Lucrul acesta-i mărturisit de un hrisov.
Ea săvârşeşte minuni, pretutindeni e vestit.
Mai este şi în Olimp acea mânăstire
A lui Dionisie, sfântul cel nou
(Dar eu nu m'am dus şi mi se pare că-i cu numele
Sfintei Treimi), un sfânt cu bune fapte.
Dacă la Meteore, care se află
In eparhia Staghi, în Tesalia,
Mai este vreo mânăstire a preasfintei şi acolo,
N'am auzit, dar şi acolo sunt într'adevăr
Meteoarele şi Olimpul (şi lipseşte Sfânta Maria!)
Olimpul cel strălucitor, locaşul lui Dumnezeu,
Muntele Meteor, cel prea înălţat,
Şi care covârşeşte cerul şi-i plin de frământări.

XXXVI

Dar mai e şi în Tricala, într'un sat de acolo
Numit Portes din partea localnicilor

Este un templu împărătesc. Al cui? Al Preasfintei,
Coa care-i împărăteasa pământului cu cea mai întinsă stăpânire.

XXXVII

In aceeaș eparhie, adecă acea din Tricala,
Este și o mânăstire vestită și mare
(Numită Dușico), iarăș a sfintei Marii,
Și bogată în părinți și bogată în minuni.
In aceasta din mila Domnului se păstrează astăzi
Capul lui Visarion, care-i ctitorul ei.

XXXVIII

In eparhia Dramei este iarăș preacurata
Numită «cea nefăcută de mâni», într'o mânăstire mare.
Ea se numește Cosifinița («mierlă» mică), căci o mierlă
A arătat acolo o apă; minune sigură,
Minune a Preasfintei mele și aceasta-i fără minciună;
De aceea se serbează cu prea mare mulțime.

XXXIX—XL

Cum să nu scriu despre templul Sfintei Marii din Serres
(Se numește Vlaherna și e frumusețea orașului;
Cu o coroană deasupra icoanei sfinte.
Coroana domnului Serbiei de odinioară, mi se pare)
Și mânăstirea Sfintei Mariii cea făcătoare de multe minuni,
Mânăstirea din Melenic numită Rozino.

XLI

Aud că și în Neagoste, în eparhia Veriei,
E plină de minuni și acolo o biserică
Precum și în Veria Antonie cel nou
Face minuni adeseori, multe și repede
La buni creștini și la păgâni, dar nu și la călugări
(De ce, nu știe nimenea, am întrebat bătrâni și tineri),
Precum și în Voscopole (1) sfântul Naum,
Prieten și contimporan al sântului Antoniu.

XLII

Aud că în Belgrad e iarăș o Preasfântă
Cu numele de Ardusa («adăpătoarea»), și cu drept cuvânt,
Căci ea adapă foarte mulți cu minunile ce face;
Oamenii din fața locului o numesc Ardenița.

XLIII

Sverneți e o altă mânăstire la Avlona,
A Sfintei Marii e această mânăstire vestită și mare.
Se chiamă cea dela Ipek spre Muntenegru.

(1) La margine: «Voscopolea se zice și Moscopole.

Acolo unde Ştefan, noul purtător de coroană
S'a arătat acum de curând potrivnic Turcilor;
El are destulă oaste şi vrednic stă 'mpotrivă.
La Ipek dar e o mare mânăstire
Şi-mi dau cu socoteala că este a ei şi asta fără doar şi poate.
Fiind şi aceasta mare, i se cuvin lucrurile
Şi vorbele mari şi celelalte bunuri.

XLIV

In Satista, în satul Cerusnu se vorbeşte
Că e o mânăstire a Sfintei Marii şi laudă i se aduce.

XLV

Aud că şi în Agrafa, în eparhia
Fanarului, împreună cu cea din Neohori,
E mânăstirea Tatarna, tot a Sfintei Marii,
E asemenea celorlalte în privinţa minunilor.
Aceasta se numeşte Cişmeaua rece şi Coroana,
Şi în adevăr, ea ca împărătească în toate veacurile
A răcorit întocmai cum răcoreşte 'ntruna
Neamul omenesc, cum numai ea cunoaşte.
In această mânăstire cu voia Domnului se păstrează
Capul lui Serafim, un sfânt nou,
Mucenic, care a fost arhiereu
Al Fanarului şi al Neohorului,
Şi a murit ca martir la anul o mie
Şi şapte sute unu dela naşterea lui Hristos,
Precum se vede în vieaţa şi faptele lui,
Care s'a tipărit cum se cuvine în Moscopole.
Visarion, pomenitul arhiereu al Larisei,
Eră mai vechiu decât acesta, cum vei află, de cercetezi;
Şi vieaţa şi rânduceala acestuia, care
S'a tipărit în acelaş oraş (Moscopole).

XLVI

Şi 'n eparhia Liţa merge vestea
Că e o mânăstire a Preasfintei, numită Prusos,
Precum se zice, sfânta icoană a venit aici
Din Prusa şi a rămas pe loc făcând minuni prea multe.
Minunile-i le face mai ales la serbarea ei;
Drept care aceasta spre slava şi cinstea ei ţine nouă zile.

XLVII

La Elasona e aşijderea o mânăstire a Preasfintei
Cu o piatră în dosul icoanei celei sfinte
Din istorie se vede ce minune e această piatră,
Mi s'a spus istoria ei, dar am uitat-o de atâta vreme.

XLVIII

In satul Egane, în ţara Platamonului,
Precum mi-a spus-o însuş episcopul de acolo
Este o biserică a ei foarte slăvită
Numită Egane şi vestită pentru minunile ei.

XLIX

Asemenea în eparhia Dimitriadei,
La Macriniţa este iarăş o biserică,
Şi cum se cuvine se numeşte Preasfânta cea mare
Pentru marea-i îndurare şi minunile ce face.

L

Intreb şi la Volo, şi acolo e sfânta Maria
Numită Ascultarea, e toată numai o minune;
Numele-i mărturiseşte că ea ascultă îndată
Pe cei ce se roagă de dânsa şi o chiamă în ajutor.

LI

Afară e o altă biserică a ei surpată,
Dar vestită şi ea pentru minunile ei,
Mai ales pentru apa care în vremea slujbei
Incepe să izvorască după voia Preasfintei.

LII

Află încă şi despre maica preacurată din Zeitun
Care se află în biserica oraşului;
Stăpâna se numeşte şi este într'adevăr
Stăpână, stăpâna tuturor, doamnă după Dumnezeu.

LIII

Te minunează şi de mânăstirea cea din Talantin,
(Episcopie a Atenei din mila domnului)
Ea se numeşte sfântul Ierusalim,
Dar acum se obişnueşte a se numi îndeobşte pretutindeni Aiasarli;
La poalele Parnasului, munte lăudat
Peste măsură la Elini şi în veci întroienit
Că de mult ea face minuni, stă mărturie numele ei,
Căci sfânta-i mânăstire e al doilea Ierusalim.

LIV

Vezi şi mânăstirea din satul Scripu,
Numită cu acest nume şi ea bine locuită,
In aceeaş episcopie e mânăstirea
Minunatului între sfinţi Luca cel din Stiri
Mânăstirea cea vestită pentru zidirea ei
Mare şi prea frumoasă şi prea minunată,

In partea de jos e templul martirei Varvara
Și deasupra e cel a lui Luca cu încăperi înalte,
Impodobită întreg cu mozaicuri, n'a fost ca el nici unul
La Greci ca dânsul de frumos și mare;
El este zidirea noului împărat
Porfirogenitul Roman; sfințească-i-se sufletul!

LV

In satul Dadi, un sat foarte mare
(Mi se pare și acesta dela Talantin, dar poate greșesc)
Mai este o mânăstire. A cui? a Sfintei Marii;
Se numește Gavridicu; cine cunoaște pricina?

LVI

In eparhia Tebei, dacă te-ai duce, vei aflà
Și altă mânăstire a ei și te-ai închinà la dânsa.
I se zice Macariotisa («fericitoarea»), și cu drept cuvânt ferice;
Fericiți suntem și noi cu înrudirea ei.

LVII—LVIII—LIX

Și Atena cea înțeleaptă trebuià să se laude
Cu mânăstirile ei și să fie cinstită;
De aceea are trei la număr, uneia îi zic Pentele,
Celeilalte Kesariani (cine știe pentru ce).
A treia se numește Dafne (cine știe pricina)?
Aceste trei au ca cinste pe Preacurata.
Se zice că la Dafne s'a întâmplat istoria
Lui Iberiu (o poveste de minune)
Și că Margarona lui, nevasta lui Iberiu,
Aici s'a călugărit de dragostea Domnului,
Apoi și Iberiu și s'a reînnoit de dânsul
Și mai mult s'a împodobit această mânăstire.

LX

Și la Ianina este o biserică
Și se numește Perivleptos («cea cu mare vază»); cine? Preasfânta.
Alta mai cu vază, afară de Sfânta Maria,
Se poate numi, se poate zice? Nu, nu într'adevăr.
Ea singură-i cu nume mare, preaslăvita Doamnă,
Renumită, prea frumoasă, fecioara Maria.
Și în insula Halke, mai e o mânăstire
A sfintei Treimi, vrednică de văzut
Și se numește «cea plină de vază» pentru așezarea ei;
Căci de jur împrejur se vede totul cu înlesnire.

LXI

Mai este o mânăstire într'unul din sate
Numit Perilefti, la vreo trei ceasuri departe.
Bine văzută se numià și aceasta și a căzut în barbarie

(Socot din pricina noastră), şi şi-a schimbat numele.

LXII

Este şi o alta numită Paliuri; vr'o şase ceasuri departe
Dela oraşul Ianina, şi are multă cinste
Pentru multele-i minuni şi pentru marea ei
Şi minunata-i serbare spre slava şi cinstea ei.
Se numeşte, precum se zice, Paliuri, căci icoana sfântă
S'a găsit în Paliuri prin pustietate.

LXIII

Mai e şi a treia şi tot bună şi se numeşte Miloasa
Şi Cea din peşteră, fiind în peşteră aşezată,
Şi miluieşte întreg pământul şi miluieşte cu zestre;
Ea se află pe muntele numit Ciomerica.

LXIV

Episcopia Himarei şi Delvinului are cinstea
Şi se laudă cu o mânăstire scumpă;
Şi aceasta-i a Preasfintei şi se numeşte Stâlpul,
Şi arată feluri de minuni cum e ştiut de cei de acolo,
Fiind Preasfânta noastră stâlpul bisericii
Şi turn neclătinat până la sfârşitul lumii.

LXV—LXVIII

Dar cine va mai povesti şi cine o să 'nşire
Frumuseţile atâtor mânăstiri, şi cum va fi în stare?
Stăpână tu Preasfânta mea, marea ta peşteră,
In care şi-a ales după a ta poruncă
Locuinţa de veci spre slava şi lauda ta
Icoana-ţi cea făcută de apostolul tău?
Peşteră preavestită pentru a ta icoană
Pe întreg pământul şi pentru totdeauna
Peştera cea făcută în chipul peşterii celei sfinte,
In care născut-ai curat Cuvântul Domnului,
Icoana din care curge mierea şi laptele
Ce înveselesc sufletele cu veselii minunate şi mari;
Icoana ce ai sfinţit-o cu dulcea ta căutătură
Şi cu gura ta prea scumpă şi plină de daruri.
Deci ai întovărăşit-o cu altele minunate,
Cu acea împărătească a tuturor din Lacedemonia,
Nume foarte însemnat al măririi şi vredniciei tale
Şi mânăstire sfântă plină de minuni:
De asemenea şi cu aceea care astfel se numeşte
In deobşte Sfânta ta Mânăstire şi astăzi se cinsteşte;
Şi al treilea cu cealaltă a ta biserică numită «cea plină de vază»,
Care se află la Mistra, în parohia lui.

LXIX

Mai este şi în Corint în satul Aghionori
O altă mănăstire aşă precum cer munţii;
Numită Faneromeni (cea arătată), căci e invederată
Şi sărbătorită pentru minunile ei.

LXX

Mai este şi o mânăstire a ei mare
In satul Lehova din Corint, ca şi cealaltă.

LXXI

Mai este şi la Gastuni mânăstirea-i Vlaherna,
In satul Glarenţa; fie-i cinstea mare!

LXXII

La Gastuni mai este şi mânăstirea Eleusa («miluitoarea»);
Cine? Maica Precista mea; cea care a născut mila.

LXXIII

Mai este şi la Tricala, dar aparţine Moreei
Şi o altă mânăstire a sa, şi cu dreptate,
Şi se numeşte Corifi («vârful»); e o numire cu adevărat
Potrivită Preasfintei, curată pentru slava ei,
Căci scumpa mea Preasfântă este care stă în fruntea
Tuturor, după Hristos, împăratul lumii întregi.

LXXIV

Dar nu sunt numai aceste toate Sfintele Marii
In toată Morea noastră ca mânăstiri şi biserici.
Mai este şi în Calavryta o mânăstire vestită;
Care de cei de acolo se numeşte Cremasti («atârnată»);
Căci cel ce a atârnat tot pământul deasupra apelor
S'a întrupat din cinstitu-i sânge neprihănit.

LXXV

Mai este în urmă şi în episcopia Andrusei
O mânăstire a Sfintei Marii, care face multe minuni
(Numită e Vulcanu), şi toţi cari vin la dânsa
Se vindecă prin bunavoinţă-i şi dragostea-i omenească.

Atâtea, cu mila lui Dumnezeu, am găsit eu
Despre mânăstirile şi templele din Europa
Ale Preasfintei, stăpâna tuturor
Despre toată mânăstirea şi toată biserica.
Mai sunt şi altele afară de cele arătate de mine,
Dar mie îmi sunt necunoscute şi n'am ştire de ele.
Acuma iară eu încep cu ajutorul dânsei
Să spun ce am văzut şi am auzit că este în insule.

In insule.

LXXVI

Scopelos al meu (de aici pe drumul meu spre insule
O maică preacurată; ajută-mă, Preasfânto)!
Scopelos al meu fericește Binevestitoarea
Și ne binevestește nouă viață și norocire
Cu acea icoană preaminunată și preasfințită,
Incât puține sunt ca dânsa în acest veac,
Intr'o mânăstire, zidirea mea părintească,
Locașul cel mai mare de închiriat în Scopelos întreg,
In care în ziua de astăzi frumos stăpânește
Și prezidează fostul episcop din Nea Patra.
Această mânăstire cu o minune s'a reînnoit
Și s'a făcut măreață și încântătoare și s'a împodobit cum se arată,
Căci înainte ea erà într'o mică biserică.
Mi-aduc aminte că tatăl meu mi-a spus atunci pricina
Și-ar fi păcat să nu m'apuc să povestesc de dânsa,
Ci cu tăcerea eu să trec minunea Preacuratei.
Am spus-o lui chir Silvestru al Antiohiei
Și el a scris-o repede în cinstea Preacuratei,
Fruntașii din al nostru sat și toți compatrioții,
Din pizmă l-au trădat pe el la Aga insulelor,
Oricare ar fi fost atunci, ca vinovat de moarte
(Zizanii de acestea multe vin din pricina necuratului);
Legat în lanțuri l-a luat în fregata sa
Și a sosit la Skyros, insula cea vestită,
Ducându-se spre Constantinopol, ca să-l predeà acolo
Lui Capudan-Pașa (pașa amiral) ca să-i răpuie zilele.
Acolo dar părintele meu văzut-a o femeie
Noaptea în somnul său, erà vrednică de cinste,
«Scoală-te», zise către el, «scoală-te și nu te teme».
El par'că a cunoscut-o și n'a întrebat-o «cine ești?»,
Ci numai i-a răspuns și-a zis: «sunt ferecat în lanțuri
Și nu pot, săracul de mine, ca să mă scol de loc».
«Scoală-te», îi zice iarăș, «îți spun»; și s'a sculat
Și fiarele căzură jos, iar ea s'a stins din fața-i.
Ca să se facă un asemenea lucru vă las pe voi,
Care cetiți, să judecați (eu nu mai vreau să judec),
Ce râuri de lacrimi s'au vărsat și zi și noapte
Și ce suspinuri și oftări nu răsunară în aer.
Spre a vedeà aceasta, tatăl meu trezi pe paznic
(Dar inima i se umplù de bucurie mare)
Și-i zise apoi de i le-a pus fiarele din nou pe dânsul,
Fără să-i spue el nimic despre vedenia sa,
O vedeà iar pe Precista și fiarele-i cad iară;
De trei ori asta s'a întâmplat spre marea minunare
A tatălui meu ca și a temnicerului însuș.

Şi nu-l mai puse apoi în lanţ; s'a spăimântat şi dânsul.
Iar des de dimineaţă 'n zori a spus-o lui Aga
Iar Aga-l făcù repede să vie la el în faţă
Şi l-a întrebat pe el atunci şi aşà-l îmbărbătează
Să-i spuie tot cu deamănuntul, ce s'a întâmplat cu dânsul.
Iar tatăl meu îi spuse atunci şi-i povesti ce fuse;
Boierul Turc a înţeles şi a luat cunoştinţă.
Aduse apoi pe Skyrieni şi-i întrebă pe dânşii
Ca buni vecini ai insulei, şi ei mărturisiră
Că numai din pizmă îl trădaseră pe dânsul,
Ca să-l facă nevăzut de pe faţa pământului,
Deci numai decât bietul Turc îl trămise cu cinste
Pe tatăl meu şi cu mai multă slavă.
Aproape de Scopelos sunt vreo cinci, şase ostroave,
Nu locuesc acolo oameni, ci numai Preacurata.
Ea n'a lăsat palmă de loc nelocuit de dânsa.
In trei, patru locuri din ele, la Ghimnopelaghisi,
La Ghiura şi la Papù, Scanţura şi la Piperi.
In toate astea şed câte trei, patru călugări,
Şi toţi au câte o biserică
Şi nu pe un alt sfânt, ci numai pe Preasfânta.

LXXVII

Euripos are şi ea o singură mânăstire,
Dar e mare şi bogată după cum e şi stăpânul;
Ea se numeşte a lui Stamata şi e băgată 'n munţi,
Dar e vestită şi slăvită pretutindenea.

LXXVIII—LXXIX

Andros însă e bogat de două mânăstiri,
Numită Sfânta şi Atotneprihănita, nume ce i se cuvin cu drept.

LXXX

Iar Paros se mândreşte cu stăpâna tuturor
Numită Ecatontapyliani, prea frumoasă biserică.
Inființătoarea ei se zice a fi Sfânta Elena,
Din vremea când se întorceà din drumul ei spre Ierusalim.
Aici pusnicià odinioară acea sfântă,
Fecioara cea din Lesbos, când ostrovul erà pustiu.

LXXXI

Milo are un templu, în care se păstrează
Dreapta sfântului Vasile cel mare,
Iar falca lui de jos cu trei dinţi
Din mila lui Dumnezeu se află în Moldova
In preafrumoasa mânăstire Trei Ierarhi,
A lui Vasile Vodă aşezământ, care nu-i atât de vechiu,
Şi care e închinat obştei sfântului Munte,
Şi cum se zice slăvit şi plin de bogăţie,

Căci e cioplită de sus până jos
Și împodobită și toată scobită, sculptată;
In ea se păstrează sfânta Paraschiva cea nouă,
Adusă de acelaș domn, cum scrie în istorie.
Milo are așà dar această biserică,
Iar biserica are spre cinstea ei pe Sfânta Maria,
Care are la rându-i o mulțime de minuni,
Și se numește Portiani și este în cetate.

LXXXII

Santorinul are de asemenea pe Doamna Sfânta Maria
Ii zice și Kataphyghi («adăpostul»), nume cuvenit;
Căci ea este adăpostul și ajutătorul nostru
In orice împrejurare a noastră și a noastră mângâiere.

LXXXIII

Idra își are așișderea mânăstirea ei
Spre slava și lauda și mântuirea ei.

LXXXIV

La Corfu se cinstește, ce e drept, sfântul Spiridon,
El face semne și minuni chiar peste așteptare;
Aproape de el însă e o biserică mare;
A cui? A Preasfintei, ca ajutor a lui.
Se numește Stereoton, astfel e numită,
Imbogățită ca fiind cu podoabe și minuni.

LXXXXV

La limanul dela Corfu se zice Cassiope
(Aceste locuri sunt cunoscute celor ce plutesc pe acolo)
E iarăș o biserică și o icoană a Preasfintei,
Care pe lângă multele ei minunății ce face
A dat lumină celui orb, cum spune istoria,
Care s'a tipărit în Veneția.

LXXXVI—LXXXVII

Două icoane vrednice de cinste și făcătoare de minuni
Aud că se află în Cefalonia; sunt tot ale Preasfintei,
Una se numește Sisia (și e în mânăstire),
Iar cealaltă Binevestitoarea (și este în sat).

LXXXVIII—LXXXIX

Sunt două și în Zante; una cea din oraș,
Se zice Faneromeni («cea care se arată») pentru minunile ei,
Iar cealaltă e în mânăstirea numită Scopos
Și pentru minunile ce face e și aceasta slăvită.

XC

In faţa insulei Zante, ceva mai departe
E insula numită Strofadia
Şi are o mânăstire bine locuită,
A sfintei Marii e şi aceasta şi-i foarte renumită.

XCI

Dar crezi că Creta cea minunată are puţine
Minuni dela Preasfânta? Dar nu m'am dus acolo,
Aud însă că e o prea mare minunată
Mânăstire a Preasfintei la Sitias;
Ea se numeşte Arcadi şi-i foarte vestită
Şi i zice Povăţuitoarea, numire potrivită;
Căci calea este Hristos. Incotro? Spre împărăţie,
Dar pentru ce e ea Povăţuitoare? Spre înlesnire.

XCII—XCIII

Iar în eparhia din Petra şi cea din Arcadia
Sunt două mânăstiri făcătoare de minuni ale Preasfintei.
Una se numeşte Kira Faneromene,
Cealaltă Kira Limiotisa, cu drept cuvânt numite.

XCIV

Şi însăş Psara, deşi e mică, îşi are pe Preasfânta
Intr'o mânăstire peste seamă de cinstită.

XCV

Dar şi Mitilene cu mare bucurie
Cinsteşte pe Preasfânta noastră, şi asta pe lângă celelalte
Pentru prea mult preţuita icoană, care
Şi biserica a cinstit-o prea mult într'adevăr.
Deci biserica aceasta se zice Sfântul Sion,
Adevărată minune a Sfintei Marii.
Căci despre acest Sion se vorbesc şi s'au vorbit
Din partea fiecăruia multe vorbe de mărire;
De aceea şi satul, în care-i biserica,
De toată lumea se numeşte *Aghiaso* («Sfinţeşti»);
In el se face o adunare mare,
Precum nu e alta, când este sărbătoarea ei.
Smirna şi Anadolul şi Efes şi Hio
Se revarsă în fiecare an la această sărbătoare.

XCVII

Insula Hio se bucură de câtevà Preasfinte,
Căci are cu prisosinţă temple şi biserici;
Dar în deosebi se bucură de Noua Mânăstire,
Cea mult împoporată, adăpostul şi cinstea ei
Al cărei templu e zugrăvit întreg cu mozaic

Și împodobit și așternut cu marmură de porfir.
Ea e zidită de Constantin Monomahul,
Împăratul cel slăvit, iubitorul de monahi.
In mânăstire sunt vreo trei sute de suflete,
Și jumătate din Hio o cunoaște de stăpână.

XCVIII

Acolo e și Ascultarea, care iarăș e a Sfintei Marii,
Biserica boalelor, vrednică de laudă.

XCIX

Vreo șase-șapte ceasuri până la munți mai este și altă
Mânăstire a ei destul de mare;
Ea e numită Diefha («pentru rugă»), căci prin rugile ei
Către al ei fiu păzește lumea, poporul ei.

C, CI, CII

Și Samos se mândrește, și cu drept cuvânt,
Căci are peste trei mânăstiri de ale ei;
Intâiu vine Vlamari, Cingătoarea Sfintei,
Care încingeà trupul dumnezeesc al Preacuratei;
A doua este a lui Vronta («tunătorul»), căci poartă un copil
Care fulgeră și tună fără nici o osteneală.
Iar a treia și cea mai bună este iarăș la munți,
Anume stăpâna noastră Preasfânta cea mare.
Nu numai cu numele ei și de fapt e Preasfânta cea Mare
Cu un cuprins nou, mare și bogat.

CIII

Patmos, măcar că e mic, dar e împodobit
Și înfrumusețat cu lucruri mari și multe;
Intâiu e Apocalipsul Sfântului teolog,
Apoi Bunavestire a lui Dumnezeu și Cuvântului,
Podoabe nestimate, care nu s'au dat
Unei insule cu mult mai mare decât asta.
Iar a treia biserică este a Eleusei («Milostivei»);
Dar care este milostiva? Dacă nu e Preasfânta?

CIV

Dar ce socoți că Leros nu are Preasfânta sa?
Ba bine că nu, ea are dumnezeeasca ei icoană,
Și Lerienii pun la cale mari litanii,
Ba chiar prea multe pentru multe ciudățenii,
Și Lerienii cei pătați de păcate
Se spală și se curăță cu litaniile lor.

CV

Dar în insula Amorgo să nu fie Preasfânta?
Ba este chiar o biserică împărătească.

CVI

Rodos, cu adevărat roza tuturor insulelor.
E îmbătat şi el de această mireasmă,
Căci trandafirişul nespuselor graţii,
Din care roza a înflorit, tot ce o mai bun din ceruri,
Cinsteşte pe Preasfânta mea într'o biserică
Lindos cu o deosebită cinste şi proslăvire.

CVII

Cu ce steme de laude voiu încorona
Insula Chipru, fraţilor, şi-o voiu ridică în slavă,
Că poartă ca coroană pe capul ei,
Că păstrează la pieptul ei ca un talisman,
Că păzeşte ca pe-o comoară la mânăstirea ei
(La vestita mânăstire a lui Chien)
Frumuseţea icoanelor ei, pe cea plină de daruri
Şi aleasă şi binecuvântată a ei icoană,
Care a fost zugrăvită cu mânile-i sfinte de Luca
Şi-a fost de ea cuviincios binecuvântată,
Sora icoanei, care e proslăvită în de obşte
In Mega Spileo? O spun şi nu greşesc,
Că Luca Evanghelistul şi ucenicul
A fost zugrav şi doctor, o poate află oricine;
Că el, ca evanghelist, a lăsat în urmă
Evanghelia ca mărturie şi amintire.
Că erà şi ucenic şi doctor el însuş,
O mărturiseşte ucenicul Pavel, învăţătorul său.
Cum că erà şi zugrav, este lucru întărit,
Căci el ne zugrăvi mai multe icoane,
Icoana Sfintei Marii, a lui Hristos, a apostolilor săi,
Ceeace e mărturisit de lumea întreagă.
Dacă mai făcuse şi icoana lui Petru, Pavel şi Hristos,
Astăzi socotesc că nimeni n'o şti s'o spue.
Iar cele trei ale Preasfintei (căci trei icoane
Spun şi asigură bătrânii, că a făcut Luca)
Aceste dar icoane ale Preasfintei sunt cunoscute
Pretutindeni de noi cei de astăzi şi de cei vechi
Şi după multe slove şi după minunile lor
Şi după alte semne şi după alte pricini.
Una e la Spileo, în Chipru este alta,
Iar despre a treia e mare sfadă;
Unii ţin că e făcută pentru Veneţia,
Iar alţii o poartă până la Moscova,
Căci şi aici şi acolo sunt minunate
Şi vechi şi antice zugrăveli ale Preasfintei
Cari fac şi au făcut mii şi mii de minuni,
Şi au pe ele o comoară, nenumărate podoabe.
Dar nu sunt ale lui Luca, ci sunt fiicele

Celor din Constantinopol (da, sunt fraţi, părinţi)
Şi de acolo au venit (cine ştie pentru ce?)
Şi dusu-s'au la Veneţia şi în Rusia.
Mai sunt şi alţii între ei, cari le sue
La mânăstirea Sumela spre a le slăvi acolo;
Căci şi aici e o minunată icoană a Preasfintei
Şi a umplut pe Lazi cu minunăţiile ei.
Nu sunt numai acestea, oraşul Lazia,
Moscova cea strălucită şi vestita Veneţie,
Cari se ceartă, se războesc pentru Sfânta Marie
Şi fiecare osebit o cer pe ea spre slava lor,
Ci mai eră până alaltăieri şi buna Lehie,
Care o pretindeà cu tot curajul,
Căci are în Cracovia o icoană a Preasfintei,
Minunată şi veche-i zugrăvită-i şi aceasta.
Dar şi ea e Grecoaică, şi ea e bizantină.
Şi a fost dăruită în Lehia; i se păstrează istoria.
Poate şi alte oraşe o pretind, şi trebue numai decât,
Trebue şi au dreptate s'o pretindă cu tărie,
Căci, dacă pe Omer îl pretind şapte oraşe,
De şapte ori şapte sute oraşe o cer pe dânsa.
Şi eu văzând pe Axentie, când alergà odată
La satul Katirli şi propovăduià cuvântul,
Şi aveà icoana ei în mână, o icoană
Veche şi minunată, căreia lumea se închină,
Şi întrebându-l, mi-a răspuns, că şi ea este una
Din ale Sfântului Luca, după a demonilor mărturie.
Despre el şi despre dânsa am scris, cât îmi aduc aminte,
In Oglinda Femeilor, şi o povestesc pe larg.
E mare dispută dar între aceste oraşe,
Dar plăcută lui Dumnezeu (căci arată zelul sfânt şi cinstea lor),
Intru cât cearcă a dovedi că ceea de care se'ndoesc
Cu toţii, locueşte la dânşii.
Dar acum când, cu voia lui Dumnezeu, la anul
O mie şapte sute şaizeci şi opt,
Intreagă Lehia s'a supus Rusiei
(Lucru grazav de mare, fără îndoeală.
O întâmplare cum încă de multe veacuri
Nu s'a auzit decât numai în acest an,
Drept care Turcia a declarat războiu
Şi se bat acum laolaltă Turcia şi Rusia),
Ruşii au ridicat-o din Cracovia
(Un puternic oraş din Lehia)
Cu multe alte comori şi cu vărsare de sânge
(Căci ea s'a împotrivit Rusiei),
Şi a fost trimisă îndată la Moscova
Cu mare slavă şi cinste şi suită.
Şi a primit-o împărăteasa de acum Ecaterina
Cu toate acele privilegiuri împărăteşti,

Pe lângă toate aceste, se zice că în Iviria,
Care azi se numește pe limba barbară Ghiurgia,
S'ar fi găsind icoana cea rătăcită,
A treia mult căutata icoană a lui Luca,
Intr'o mânăstire ce-i ziceà Kelati,
Și care e făcută pentru îmmormântarea împăraților.
Se zice că tot aici se află și unul din cuiele
Cu cari fu pironit sfântul trup al lui Hristos;
Constantin cel mare al nostru le-o dăruise lor,
Căci ei în zilele lui s'au creștinat.
Acolo unde stă episcopul e o icoană a Preasfintei
Care are pe capul ei — lucru foarte adevărat —
Acea prea vestită piatră scumpă,
Cea mai scumpă și de preț pe pământ,
Numită cărbune. Ea este destul de mare,
Cam cât un ou de potârniche, de nu cumvà mă'nșel.
Atâta e, se zice, ca mărime;
Și de sigur e că prețul ei e de zece mii de pungi.
Tot acolo e zugrăvit și un împărat,
Căzut în genunchi înaintea Preasfintei.
Aproape de ea este o cruce ferecată în aur
Și acoperită toată cu nestemate.
Pe la mijloc are o mică placă de aur,
Care se zice că e aurul sfinților Magi.
Iar în altar e o icoană înaurită,
(Năuntru și afară stă) și-i foarte învechită,
Icoana Preacuratei; e toată acoperită
Și împodobită cu pietre scumpe.
Iar coroana ei e toată de aur,
De aur cu totul curat, e toată giuvaer;
Dintre pietrele scumpe de cornalină
Sunt unele chiar ca ouăle de mari.
Și toți acolo spun, că una dintre ele
E zugrăvitura Apostolului Luca.
Dar fiindcă am ieșit din subiectul meu,
Să povestesc și altele asemenea pentru frații mei.
La Tiflis, care-i așijderea un oraș din Iviria
(Că erau și altele de felul acesta, o știm din istorie)
Se află un cuiu dela cruce într'o cutie
De aur curat și de mărgăritar,
Cu sânge sfânt de-al lui Hristos și o parte din funie,
Cu care îl legară când cu patima sa cea sfântă.
Aceste două lucruri erau adăpostite
Intr'o altă lădiță scumpă;
In a treia eră o părticică din lemnul sfânt
Și câtevà fire de păr dela însuș Hristos al nostru.
Mai eră încă într'însa o parte din giulgiul
Cu care-l îmmormântară la moartea lui.
Atâta numai, iubiților, despre Iviria.

Cât despre Constantinopol, știm iară, din istorie,
Că atunci când îl cuceriră prietenii Latini,
Ei au ridicat multe lucruri sfinte și scumpe,
Multe moaște sfinte, atâtea lemne sfinte,
Și câte în chip de cruce și câte neîmbrăcate?
Găsiră și coroana de spini a Domnului,
Găsiră și încălțămintele iubitului nostru Hristos
Și un cuiu dela cruce, cuiul cel mai mare
Din toate cele câte am spus, neîntrecut de altul.
Găsiră și pâne sfântă, din care Domnul nostru
La cina cea de taină, el însuș, Hristos al nostru,
Luându-l a împărțit la toți ucenicii lui
(După Evanghelie) sfinții apostoli
Pâne deplin dospită, frământată cu aluat,
Cum noi mâncăm cu toții, pâne obișnuită,
Intr'o lădiță întreagă făcută din aur
Și din pietricele scumpe și din mărgăritare,
Cu slove elinești, cari mărturisesc de dânsa.
Iată și slovele, ascultă ce ne vorbesc nouă:
«Aici zace sfânta pâne ce Hristos a împărțit-o
Ucenicilor săi la cină zicând: Luați, mâncați,
Acesta e trupul meu».
Cei ce o găsiră erau Latinii, oameni cinstiți,
Fiind amândoi episcopi mărturisiți;
Unul eră episcop al Alvestaniei.
Iară celălalt candidat al Sfântului Vitleem.
Sânge sfânt al lui Hristos se pare că se află
Și în Veneția (nu încape îndoeală
Că și acesta a fost luat din Constantinopol,
Lucru atât de prețuit și adorat)
Intr'o lădiță, pe care sunt însemnate
Stihurile aceste, cum scrise sunt aici:

Pe o lădiță sângele Mântuitorului.

«Mă ai pe mine Hristos, purtând sângele trupului meu.

Pe o altă lădiță, care are lădița aceasta.

«Vas desfătător al sângelui cel purtător de viață,
Care a curs din coasta nestricată a Cuvântului».
Dar să alergăm la subiectul nostru
Și să împletim iarăș șirul catalogului.
Aceasta nu numai odorul Chiprului,
Icoana Preacuratei, frumusețea icoanelor,
Ci este și lemnul sfânt, pe care Elena
Impărăteasa l-a lăsat, fiind luminată de sus
(Când, cu voia lui Damnezeu, a trecut dela această
Insulă Chifru și a debarcat la el),
Intreg scăunașul, pe care erau picioarele

Răstignitului şi sus pironitului Hristos
Intr'o mânăstire unde împrăştie mireasmă,
Care se simte de afară, de jumătate ceas departe.

CVIII

Mai este şi o altă mânăstire numită Mahera
(Care nu cunoaşte de stăpână decât iar pe Preasfânta)
Tot în aceeaş insulă în Chipru, acum nenorocitul,
Dar care altădată erà scaun de aur şi aveà ca domn un rege.

CIX

Aproape de Barbaria e Lopadusa,
Insulă de douăsprezece mile, numită îndeobşte Lampadusa,
La care, cum se zice, s'arată noaptea
Mii de năluci, semne şi minuni.
Nu locuesc oamenii acolo pentru nălucile sale,
Ci pentru alte pricini şi pentru micimea sa.
In ea e o peşteră şi într'însa o biserică,
Iar stăpâna bisericii e Preasfânta.
Şi e foarte minunată, pretutindenea vestită
Preasfânta Lampadusa, cum se numeşte ea.
Toate corăbiile cari se duc acolo
In limanul cel bun şi poposesc în el,
In stare bună sau rea, se cade să caute
Să se suie îndată în peşteră
Să intre în templu, să se închine într'însul
Şi să lase ca daruri felurite lucruri,
Sau bani, sau veşminte, tămâie, lumânări,
Untdelemn, pâne, gloanţe, pulbere de puşcă
Chiar dacă sunt Frânci (Europeni), sau Turci, ei dau.
Aicea trebue cu toţii să lase câte ceva.
Iar cel ce nu lasă sau iea, şi nu-şi face datoria,
Nu mai poate plecà din insulă, nu poate să se mişte
Corăbiile ce nu poposesc şi trec pe aproape,
Trebue să salute insula cu una-două salve.
Atâta şi despre temple şi despre mânăstiri
Din insule am aflat, din mila Domnului,
Despre orice mânăstire, despre orice biserică
De-a Maicii Domnului, stăpâna tuturor
Mai sunt în altă parte şi altele decât cele amintite,
Dar mie-mi sunt necunoscute.
Acuma iar încep cu ajutorul ei
Să scriu câte am auzit că sunt în Asia,
Puţine-multe, cum se pare, pentrucă Asia,
E aproape întreagă necredincioasă şi ticăloasă.

In Asia.

CX

In orașul Cutatision, fostă a Mengreliei,
Ai puteà pe aceasta s'o numești și oraș al Ghiurgiei,
Căci toată Mengrelia e parte din Iviria.
Se numește vechea Colhidă după istorie.
La Cotasi este dară mânăstirea
Kelati, prea mult vestită în lume,
In numele Preasfintei, ca și cele amintite,
Cu aceeaș icoană a lui Luca, cum se zice.

CXI

La Trapezunta mai este o mânăstire a ei,
Iarăș făcătoare de minuni, numită Sumela,
La care atârnă (mare ești, o, Preasfânto,
In cer și pe pământ, mare într'adevăr,
La creștini și la păgâni puternică-i a ta mână,
Slava și puterea ta sunt de sigur nebiruite),
Cinci lumânări de ale Sultanului Selim,
Nobilul sfânt al Agarinilor,
Dela care a primit un hat pentru minuni
Și povața ce a dat acestuia cândva.

CXII

In Sam afară e o mânăstire mare,
(Numită sigur în limba arabă Seitinaia),
Și aceasta-i a Preasfintei și tot așă vestită,
Mare locaș sfânt al evlavioșilor.

CXIII

Afară de Tripolis, orașul Siriei,
Se află iar o mânăstire a Sfintei Marii,
(Mare și de minune-i pentru puterea ei)
Se zice Palamenti; cinstește adormirea ei
Și strânge la sărbarea ei popor nenumărat,
Care se înfățișează și se arată credincioșilor.
Această mânăstire foarte slăvită
S'a învrednicit de un privilegiu unic și vestit,
Ca și care sub cer până acum
Nu s'a mai auzit în alt templu al ei.
In ziua de sărbătoare, când preotul
Sau arhiereul săvârșește slujba
După cetirea Evangheliei, (dar dați-mi
Ascultare, mă rog și aici, o, ascultătorii mei;
Imprumutați-mi auzul și inima
La această cuvântare și povestire a mea,

Căci aici cuvântul meu are de bună seamă
Minune, bucurie, mișcare, toate acestea laolaltă.
Mi-a povestit-o însuș arhiereul
Halepului, Ghenadie, din graiu viu,
Fiind de față în biserică și slujind
Și cu ochii săi văzând această întâmplare;
El se duse dinadins să vază singur aceasta,
Căci de multe ori auzise de ea și n'a crezut),
In ziua de sărbătoare, când preotul
Sau arhiereul săvârșește slujba
(Invrednicește-mă s'o spun, stăpâna mea Preasfântă,
Cum se întâmplă în adevăr acest lucru,
Spre mărirea lui Dumnezeu și a templului tău
Precum și a creștinilor, poporul tău cel credincios),
După cetitul Evangheliei îndată se aude
Un oarecare sunet în templu, se împrăștie ca un tunet,
Pe loc lumea, tot poporul adunat,
Incredințați despre aceasta încă de un an înainte,
Înțelege că vine ceasul și minutul ca Preasfânta
Să iasă să s'arate la toți pe față;
Și cade jos, se închină și plânge și strigă,
Deschide ochii în patru, se bucură, privește.
Atunci Preasfânta (cine nu te va ferici,
O, Stăpâno, și nu-ți va cântă dragostea pentru noi?),
Atunci Preasfânta, atunci stăpâna noastră,
Iese din altar (ajută, Doamne!).
Preotul acum tace, pierit se simte în fața-i,
Precum și poporul întreg văzând pe Preacurata.
Se curmă atunci slujba cea dumnezească,
Lasă vorbele despre «pace» și orânduială,
Și întreaga Biserică și chiar copiii mici
Strigă cu glas mare «Doamne miluește».
Toți, mici și mari stau descoperiți
Și nu mai vezi nici un cap acoperit;
Și chiar de-ar fi un împărat acolo, n'ar fi altfel,
El trebue să se descopere ca un om de rând,
Atunci Preasfânta noastră (fie cu noi binecuvântarea ei!)
Iese din sanctuar ca și din cămara ei,
Nevăzută și văzută (cum să vă spun
Nu știu, nici cum să tălmăcesc aceasta;
Atâta știu dar să vă spun, să vă mărturisesc.
Că mare e credința noastră, să vă binevestesc,
Că lucruri mari ne vom învrednici
Să vedem curând pentru Preasfânta noastră),
Nevăzută și văzută (în aceeaș vreme
Se vede, nu se vede, lucru de mirare;
Dar inima și mintea omului se umple
De nădejde, de dragoste, de bucurie adevărată, dulce;
Totdeodată și o teamă, o teamă într'adevăr

Te apucă şi-ţi tremură şi-ţi omoară inima.
Vezi un om desăvârşit, vezi toate desăvârşite,
Dar în chipul unei femei, aşa încât nu te îndoeşti),
Spre templu se îndreaptă, intră în biserică
Şi umblă, dar nu calcă pe pământ ca să păşească).
Şi îndată templul întreg se umple de mireasmă
Neînţeleasă, negrăită, cerească.
Ea umblă în biserică, dar în aer,
Şi o vede tot poporul la lumina zilei.
Toţi o văd şi o privesc, dar ca un chip de umbră;
Umbra ei, chipul ei s'arată fiecărui,
Ea merge peste strane lângă perete
Ca un spirit, ca un înger, ca neîntrupare, ea însăş;
Singură ea nu merge, căci nu i se cuvine,
Căci este împărătească, dar întovărăşită;
De aceea poporul mai vede două chipuri
Cari în aceeaş vreme merg împreună cu ea.
Amândouă în chip de bărbaţi, de tineri
Ingeri ai ei (curat ca lumina zilei, nu e nici o îndoeală);
Unul dela dreapta, altul dela stânga
Păşesc amândoi îngerii cu multă smerire.
Şi aşa ocoleşte toată biserica
Cu îndoita pază a îngerilor,
Lin ca o împărătească până când «crezul»
(Fericiţi cari o văd şi o privesc pe dânsa,
Fericiţi cari nu cred, nevăzând-o)
Să fie gata, dar încet, de nu mă înşel.
Apoi intră iară în sfântul altar
Prea sfânta stăpâna noastră, pe partea cealaltă.
Şi aici se face nevăzută, dar mireasma
Rămâne până când ţine slujba.

CXIV

In părţile Tripolei mai are Sfânta Maria
Şi altă mânăstire, tot aşă de preţuită,
Mare şi vestită pentru minunile ce face;
Mânăstirea e numită de obşte Cavobotzu.
Pe lângă toate aceste, mici şi mari,
Scrise şi nescrise, cine ştie câte altele,
Ce eu nu le cunosc şi nu le mai descriu,
Mai amintesc încă două temple vrednice de amintire.
Ele nu sunt făcute pe numele Preasfintei,
Dar sunt foarte cunoscute, o spun fără ocol;
Cele mai bune ale lumii de astăzi
(Sunt vestite peste măsură, zice cugetul meu),
Din Roma şi din Moscova; eu judec cum aud,
Şi las deplina judecată celor ce le cunosc.
Biserica din Moscova poartă numele
Sfintei, slăvitei şi fericitei Treimi.

Iar cea din Roma poartă numele fruntaşilor
Apostoli Petru şi Pavel, trebuincioşii pământenilor.
Cea din Roma se zice că e şi mare
Şi foarte impunătoare, frumoasă cum nu e alta;
Papii s'au pus cu dinadinsul să'ntreacă
Templul lui Justinian sau măcar să-l ajungă.
Acum ea este la dânşii patriarhie
Sau, ca să spun mai bine, italieneşte, papat.
Iar biserica din Kiev sau a Moscovei
E, precum se spune, o namilă într'adevăr.
Fără îndoeală, e neîntrecut de mare
Şi neîntrecut de frumoasă, neasemuită
Şi, negreşit, neîntrecut de bogată,
Petzerski îi e numele, lucrare minunată!
Sus e acoperită cu argint şi aur, şi toată e zugrăvită,
Jos e aşternută cu fier, e strălucită, poleită.
Are şapte turle înalte învelite cu plăci
Toate de aramă şi suflate cu aur;
Afară de icoanele ei mari, slăvite,
Zugrăvituri din cele dintâi, minunate, argintate în jur;
Afară de candelele şi policandrele ei.
Toate măestrite în argint, toate vrednice de mirare;
Afară de sfeşnice cari îi stau la dreapta şi la stânga,
Şi atâtea lucruri pentru arhierei şi preoţi,
Afară de scumpele ei Evanghelii,
De discuri, de potire şi de cădelniţi,
De tronuri, de strane, de templu, de pristol,
Şi de sfântu-i altar, cari toate te uimesc,
Are nouă clopote; iar clopotniţa
E peste măsură de 'naltă, ajunge pân' la cer,
Nemărginit de mândră, nemărginit de semeaţă.
De-o priveşti, ţi se pare cufundată în nori.
Nu te poţi uită la ea fără să-ţi cadă căciula,
Înălţimea-i fură zarea ochilor tăi.
Am numărat cinci sute şi zece trepte;
De trebue, spuneţi-mi, s'o laud în versuri.
De două ori atâta, de două ori într'adevăr,
Face cât San-Marco cel din Veneţia.
Decât turnul de porţelan din China
Mai înaltă este aceasta, cu mare frumuseţe.
Ea are şi un turn în colţuri opt
Cu învelişul acoperit cu bronz aurit;
Şi vârful lui fiind aproape de soare,
Străluce şi el ca soarele, orbeşte strălucirea-i.
Aşă e pe din afară; iar cele ce cuprinde
Cine le va povesti? Ca un mare bine
E o peşteră adâncă şi mult încăpătoare,
Care este plină de moaştele sănătoase
Ale sfinţilor, strânse de multă vreme şi tefere păstrate;

Ele sunt de-ale tuturor Rușilor și sunt asigurate.
Și nu sunt zece, douăzeci, treizeci sau patruzeci,
Ci două sute patrusprezece sunt laolaltă.
Printre ele sunt și moaștele sfântului
Care a creștinat pe Ruși prin harul Domnului.
Așà fel e mânăstirea Petzerski—
Și cine e în stare așà să ne-o descrie?
Ea e foarte veche, și e așezământul
Lui Teodosie și Antonie, o pereche de sfinți,
Școlarii sfântului Atanasie din Atos,
Făcută cu putere împărătească și cu voia Domnului,
Adică sunt mai mult de opt sute de ani
De când ea fu zidită de acești sfinți.
Dela această mânăstire se zice că s'a ajutat
Petru cel mare în vreme de strâmtorare,
Imprumutând o mare sumă pentru o anumită nevoie,
Și iarăș a plătit banii și chiar cu mulțumire.
De aceea împărații, când se încoronează,
Sunt datori să vie să se închine la ea,
Cum împărații bizantini se duceau
La sfântul Agatonic, martirul Domnului;
De aceea a venit aici și fericita
Buna Elisaveta, care răposase înainte.
Patruzeci de cai trăgeau căința ei,
Lucru vrednic de mirare și prea mult lăudat.
De aceea va veni aici și Ecaterina,
Impărăteasa de acum, cu toate acele bunuri,
De cum va da Dumnezeu sfârșit cu noroc
Mântuitor și glorios răsboiului ce are.
Cât despre colălalt răsboiu, care s'a întâmplat
In zilele Anei, să știți, părinții mei,
Că sunt douăzeci de ani de când s'a încheiat pacea.
El a ținut vreme de patru ani întregi.
Iar Kievul e fără îndoeală
Cu șapte sute de mile departe de Moscova;
De aceea se află aici coroane împărătești,
Coroane multe și scumpe din vremea veche,
Engolpioane împărătești, odoare mari,
Schiptre, cruci și comori multe și alte lucruri.
Dar să ne întoarcem repede la subiectul nostru,
Să împletim mai departe șirul de aur al listei noastre,
S'o ducem pân' la capăt cu binecuvântarea Preasfintei,
Ca apoi să împletim șirul altei istorii.

CXV

Mai este în sfârșit la Sina o mânăstire
A Preasfintei, a sfintei Vatos;
E mare și foarte vestită pentru vechimea ei
Și pentru marele ei ctitor

Justinian, împăratul Bizantinilor;
Închinarea creştinilor şi vechea noastră slavă.
Dar Ierusalimul, cetatea noastră sfântă,
Se bucură de întâietate în faţa tuturor oraşelor,
Că s'a născut într'însul şi că în locaşu-i sfânt
A stat doisprezece ani ca în casa ei.
Se cinsteşte şi Nazaret, căci în acest oraş
S'a logodit cu Iosif, şi a fost binevestită.
Slăvit este şi Vitleemul, căci pe Dumnezeul ei,
Pe fiul ei nezămislit aici l-a născut dânsa.
Se laudă şi Ghetsimani, căci într'însul
A domnit, s'a îngropat şi a înviat din nou.
Se mândreşte şi cerul sus, şi saltă,
Căci acolo ea cu fiul ei împărăţeşte împreună
Şi face vrednici de împărăţie pe cei ce slăvesc
In biserică pe Dumnezeu şi o binecuvintează pe ea.

II

DESPRE ŞCOALA SFÂNTULUI MUNTE

(După cererea popii Gavril).

Înţelepciunea şi virtutea, acestea amândouă,
Sunt ca şi două surori, o fiii mei în Domnul;
Plăcute sunt lui Dumnezeu, ba chiar cu totul dumnezeeşti,
Ele sunt daruri obşteşti şi făptuiri ale lui Dumnezeu;
Ele sunt dorite şi iubite de lume,
Nemuritoare sunt şi foarte slăvite,
Sunt neasemuite între toate însuşirile
Şi bunurile cari vin dela Domnul Dumnezeu,
Ele sunt — îndrăznesc s'o spun — alcătuitoarele totului,
Ale întregei lumi de faţă, ale pământului şi polului,
Stihii sunt amândouă, sunt amândouă zone
Ale cerului şi pământului, ele singure amândouă,
Şi alte multe lucruri sunt ele, mai sunt icoanele
Atotţiitorului Dumnezeu; martori sunt veacurile.
Ale virtuţii case sunt mânăstirile,
Iar şcoalele înţelepciunii sunt aşăzămintele învăţăturii;
De aceea le zidiră şi cei vechi şi cei noi,
Şi păgânii şi creştinii şi barbarii şi Bizantinii;
De aceea totdeauna şi pretutindeni şcoli
Sunt mânăstirile ca centru al ştiinţei tuturor.
Drept care şi fericitul Meletie
A zidit cu cea mai mare îngrijire
Cu voia şi cu ajutorul zelos al lui chir Chiril

Inalt preasfântul patriarh cel plin de râvnă sfântă,
O școală strălucită la Sfântul Munte;
Aceasta a dus-o șase, șapte ani cu privilegii
Și cu mare folos și laudă a multora
Și cu mare bucurie și mulțumire a tuturor,
Până când turburătorul lumii întregi,
Risipitorul a tot ce-i bun, duhul gheenii,
Balaurul de sub pământ, dușmanul înțelepciunii,
Ucigașul oricărei virtuți și făptuiri de bine,
Făcut-a ce-a făcut și a desființat-o în urmă
(De l-ar desființă Dumnezeu, spre a se liniști pământul!)
Căci nu puteà să vază alături de înțelepciune
Pe sora sa virtutea în aceeaș locuință,
Înțelepciunea și virtutea locuind în Sfântul Munte
Și odrăslind copiii lor în Domnul.
Și cum a zis un înțelept, că atunci e mântuirea,
Bucuria și fericirea pentru toată lumea,
Când toți împărații se vor înțelepți,
Sau când filozofii ajung să fie împărați;
Astfel și aici erà mântuit muntele întreg
Și înflorià în bucurie și veselie multă.
Aproape toți monahii ar fi ajuns învățați
Și învățații monahi; faptă de lăudat,
Lucru cu adevărat sfânt, care de multe veacuri
Nu se mai ivise pe pământ, ci numai acum.
Aceasta e care a făcut pe diavol să plesnească
De s'a pus cu dinadinsul, până când a dărâmat-o,
De aceea și chir Gavril, unul din protivnicii
Diavolului, unul dintre monahi, cuprins de râvnă,
Voind să rezidească școala
Și iar s'o împoporeze pe ea ca mai nainte,
El iară din mânăstirea Vatopedi
Din care era și Meletie, ctitorul școalei,
A pornit și-a alergat, în chipul cum cerbul
Aleargă la izvoarele apelor, precum zice proorocul,
La casele credincioșilor creștini Romei (Greci)
Cu adevărat fântâni de tot ce-i bun și drept,
Aleargă la frați, luând binecuvântarea
Ceresculùi tată, ca singur ajutor și călăuz al vieții
Și neluând nici un ajutor omenesc,
Căci ajutat și ocrotit erà de Preasfânta.
Se duce la negustorii noștri și la cei din Veneția
Și la cei din Triest și la cei din Serbia.
Toți aceștia îl primiră ca fiind trimis
De Domnul la ei și fiind de neamul lor.
L-au primit cu bucurie din toată inima,
Cu dragoste curată și cu tot respectul,
Ca un pământ setos de ploaie, ca omul ce flămânzește
De pâine mai de mult și-i tare dorit,

Ca binefăcător cunoscut al neamului întreg,
Ca râvnitor de lucru bun, cum este şcoala.
Il iau acasă la ei, îl chiamă cu toţii,
Toţi mari şi mici se roagă de dânsul;
Aghiasmă dela el toţi cereau,
Şi pe dânsul îl numiau şi-l socotiau de sfânt.
Milostenia lui o ţineau cu toţii
Ca milostenie a lor şi ca o sfântă bunătate;
De aceea toate casele lor erau deschise
Lui Gavril cu cea mai mare bucurie.
S'a întâmplat să aibă fericitul şi un nume
Ingeresc, şi cu drept îl ţineau de înger.
S'a întâmplat că fie un om cu o purtare
Cuviincioasă şi cinstită, cum se cuvine slujbei sale,
Şi nimenea nu-l întrebă: «Unde-ţi sunt actele
Şi scrisorile de recomandare, cele dela mânăstire?»
Ii vedeà pe neminţite vieaţa lui,
Râvna sa pentru şcoală, desăvârşită recomandare;
Mare dovadă şi mărturie e virtutea,
Dar e mai mare încă de se împreună cu ştiinţa,
Deci eu îi dădeam şi îi întindeam în mână
Un galben, bunăoară, căci atâta puteam să dau;
Tu iarăş îi dădeai şi-i dăruiai
Doi, trei, patru galbeni şi-l petreceai la plecare.
Altul îl dăruià cu opt şi zece galbeni,
Afară de asta mai dădeà şi femeia;
Una dădeà cercelul şi inelul ei,
Alta podoaba dela sân, veşmântul ei de aur.
Cealaltă colanul ei şi alta o brăţară,
Ca să s'arate toţi că ajută la lucru bun,
Ca să se facă repede şi ca să aibă parte
Şi ei de acest bine, zidind-o împreună
In tocmai precum a făcut în vremea lui Moise
Vechiul norod al Iudeilor
Cortul mărturiei ca să-l împodobească
Şi ca să-l îmbogăţească, cum poruncise Dumnezeu.
Căci virtutea milosteniei se cinsteşte vârtos
Şi străluce şi se laudă la neamul Grecilor.
Cu toată sărăcia lor, cu toat-a lor robie,
Cu toate dările ce dau şi atâta tiranie,
Ei milostenia lor n'o părăsesc,
Ci mai mult decât orice o preţuesc şi o săvârşesc.
Grozav fiind de împovăraţi, de goi şi de flămânzi,
Milostenia la dânşii e o trebuinţă.
Ei îşi scot bucata din gură şi mi-o dau,
Haina de pe dânşii o scot şi te îmbracă.
Prea milostivul Dumnezeu pe ei să-i miluească,
Şi să-i ajute Preasfânta, stăpâna noastră;
Nădăjduesc că în curând va aveà milă de noi,

Nădăjduesc că împărăteşte ea ne va face bine.
Răbdare, creştini, răbdare, feţii mei;
Puţin a mai rămas; da Maria, stăpâna mea.
Vă bucuraţi, vă veseliţi cu toţii dar, o, Greci,
Şi fiţi gata şi sârguitori la milostenie,
Căci asta e credinţa noastră; milostenia
O iubeşte şi o cere ea ca bucurie a lui Hristos,
Căci asta-i ea însaş; Hristos e totul sărăcie
Şi totul milostenie într'adevăr.
Şi întru aceasta mai ales creştinii săraci
Sunt chipurile lui Hristos şi acum şi în vecie.
De aceea de sigur creştinii săraci
Vor fi cu drept meştenitori împreună cu Hristos,
Şi împăraţi pe acelaş scaun alături de Hristos,
Şi cu împăratul vecilor, cu veşnicul Dumnezeu.
Mulţi pe acolo i-au dat chiar douăzeci de galbeni,
Ba chiar şi cincizeci i-au dat unii într'adevăr,
Şi i-au dat cu bucurie şi cu mulţumire
Şi veselie multă, din toată inima
(Căci pe veselul dătător îl iubeşte Domnul
Cum zice apostolul Pavel, învăţătorul nostru),
Ca şi când dădeau deadreptul lui Hristos,
Ca şi când aveau însăş şcoala în faţa lor,
Fiind tare buni creştini (binecuvinteze-i dânsul!),
Foarte milostivi după porunca lui,
Iubitori de învăţătură foarte şi iubitori de călugări,
De aceea şi negoţul lor e binecuvântat,
De aceea tovărăşia lor e lăudată
Şi pretutindeni e vestită. Negustorii mei, trăiţi!
Trăiţi, o buni negustori, trăiţi şi vă veseliţi,
Vă veseliţi, o, fraţilor, fiţi fericiţi într'una,
Căci din partea sfintelor voastre *companii*
Din Serbia, din Germania şi dela celelalte,
Mulţi s'au ajutat şi astăzi se ajută,
Mulţi au fost mângâiaţi şi mereu se mângâe,
Muntele Atos de multe ori s'a bucurat
De multe ajutoare din partea acestor companii.
Toate mânăstirile dela Sfântul Munte
Dela voi, nobili negustori,
Văzură multe şi mari bunuri şi binefaceri
In diferite timpuri şi împrejurări de nevoe.
Primiţi dar binecuvântarea sfinţilor de pe el
Să vă plătească Dumnezeu şi acum şi după vieaţă.
Nu ajutaţi numai acestea în totdeauna,
Ci şi celelalte toate le chivernisiţi,
Toate câte se îndreaptă la voi pentru feluri de nevoi,
Vă găsesc pe voi liman de mântuire.
Dar Mormântul lui Hristos de câte ori nu se îmbogăţi
Dela voi, comori, şi fu împodobită în toate

(Căci în adevăr comori sunteţi,
O, fraţilor, binecuvântaţi şi îmbogăţirea sărăciei)?
De câte ori fu el împodobit cu vasele voastre de aur,
Cu policandrele şi cu candelele voastre;
De atâtea ori s'a umplut cu ale voastre lucruri bisericeşti,
Cu sacosuri, cu feloane şi cu patrafire,
Toate ţesute în aur, nemişcate, grele,
Scumpe, nespus de minunate şi foarte frumoase.
De câte ori s'a înavuţit cu galbeni ungureşti,
Cu caragroşi şi cu veneticele voastre?
De câte ori a petrecut paştele, încoronat măreţ,
Şi îmbrăcat în aur cu banii voştri?
De câte ori a sărbătorit din munca mâinilor
Lui învăţate ca să dea în totdeauna?
Aveţi dar şi binecuvântarea lui Hristos, care a fost îngropat
In el şi a înviat din el şi s'a sculat.
Nu pot tăgădui, îmi ard buzele
Şi cade din mână-mi pana, condeiul;
Nu pot tăgădui, zic, milele prea multe şi mari.
Cu acestea şi altele, din Moscovia,
Din Constantinopole şi din Vlahobogdania,
Din insule şi din Rumelia.
Vorba mea de faţă e despre tovărăşiile
Evlavioşilor negustori şi despre bisericile
Cari acuma se găsesc în statele
Veneţienilor şi Germanilor şi daraverile lor;
Ca trandafirul între spini, aşà îşi păzesc ei ritul
Şi patron au pe Domnul Hristos,
Şi sunt ocrotitorii în toată vieaţa lor
Multor săraci şi orfani şi mânăstirilor.
Şi astfel s'au adunat galbeni veneţieneşti
Trei mii dela dânşii (o, adunare sfântă!),
Şi aceasta numai în răstimp de zece luni.
O, grabă minunată! o, vrednic ajutor,
O, râvnă, o, negustori, o, milostenie,
O, lucru vrednic de mirat, o, concordie!
Această sumă luând Gavril nu a svârlit-o îndată,
El n'a făcut ca Gavril (greşesc de-oiu spune altfel),
El n'a venit curând aici la Sfântul Munte,
In felul cum cerbul aleargă iute la izvoare,
Să reînvieze şcoala cea moartă de atâţia ani,
Să o deschidă repede, închisă fiind de atâta vreme;
Dar el se întoarse iar la Veneţia,
Ca să aducă de acolo o tipografie
Şi totdeodată un tipograf şi să o aşeze
In muntele Atos, ca să-l cinstească pe acesta
Şi să înzestreze în acelaş timp şi şcoala
Cu venitul dela cărţile tipărite.
Tipograful, deşi erà prieten şi Grec,

Dar fără mustrare de cuget, fără rușine și frică.
L'a înșelat și l-a adus cu tipografia
Și cu făgăduelile lui în Țara-Românească,
Unde face cunoștință cu boierii ei, se lipește
Indată acolo ca învățat și se face prețuit ca tovarăș.
Domnia îi dă numai decât voie
Și deschide prăvălie, și tipărește cărți.
Dar popa Gavril e scos
Din tovărășie și e gonit dela tipografie,
Se judecă cu el la tribunal și de multe ori pierde
(Și mă mir că nu moare de ciudă, când își amintește),
Și se duce la Sfântul Munte cu sufletul pe buze
Și, cum se zice, fără lețcae. Dar tot nădăjduește,
Se încrede întâiu în Dumnezeu și în Maica preacurată,
Apoi în nobilime și în miluirea
Iarăș a fraților negustori, cari sunt atât de buni
Și gata, și sârguitori în veci la faceri de bine.
Deci iară ostenindu-se cu bucurie
Vine la D-voastră cu mare nădejde.
Primiți-l însă bucuros Domnia-voastră
Și miluiți-l iar din inimă;
Dumnezeu fiind bogat, v'a făcut pe voi bogați
Să miluiți din belșug și mereu pe cei vrednici;
Sau mai bine miluiți și acuma școala,
Ceeace-i tot una cu smeritul vostru neam,
Ca să aduceți laudă iar vouă înși-vă,
Să vă înălțați cu îndoită mare slavă.
Cu întâia voastră multă milostenie
A-ți primit laudă cu dreptate;
Iar cu aceasta a doua îndoită va fi lauda
Și pomina voastră ca și răsplata voastră.
Deschide iară școala, vestit ajunge Muntele.
Domnul e slăvit, diavolul mâhnit,
Școlarii se întrec venind, se folosește neamul,
Și lăudată-i breasla voastră binecuvântată,
Nu de un călugăr cum sunt eu acum,
Ci de cinstite fețe patriarhicești,
Și mai cu seamă de patru, lucru în adevăr
Și înălțător și rar, un sinod întreg,
Ceeace socotesc că niciodată n'a fost
Nici aici, nici undevă (o spun și mă uimește),
Atât din partea lui Chiril cel virtuos în viață
Și Serafim cel asemenea, care-i acum în Cares,
Cât și din partea lui chir Samuil care a venit mai curând
Și e orânduit să stea închis în Laura,
Ca și din partea lui chir Mateiu, fost al Alexandriei,
Care și acesta a venit aici pentru odihnă.
Aceștia tuspatru vă vor binecuvânta

Și vă vor lăudà din toată inima lor,
Căci ei foarte mult doresc să se deschidă școala
Și dela Domnia-voastră acum așteaptă aceasta.
Și toți părinții dela mânăstiri,
Toți îndeobște țin și doresc această școală.
Înșiși învățătorii vă vor ridicà în slavă,
Și toți școlarii se vor rugà Domnului pentru voi.
Trebue însă să știți ce însemnează școala,
Ca să prindeți inimă și să aveți mai multă râvnă.
Școala este, fraților, adunare de bărbați
Și femei pentru a învățà științi și fapte bune,
Prea cinstit sobor, scaun de înțelepciune,
Locul, bucuria lui Dumnezeu, învățarea adevărului,
Arătarea lucrurilor firești și peste fire,
Impodobirea naturii ce înveselește orice făptură,
Prefacerea omului, ascuțirea minții,
Tălmaciul virtuților, curmarea patimilor,
Studiul celor moderni, dragoste pentru cei vechi.
Dorința tuturor popoarelor, binele trebuincios,
Fără de care nu-i chip nimic, început de fericire,
Podoaba oricărui oraș, oricărei demnități și vârste,
Pentru clerici, mireni, boieri și împărați,
Pentru bogați și săraci, pentru bătrâni și tineri;
Intr'un cuvânt atelier de practică și teorie.
Un asemenea lucru e școala într'adevăr,
De aceea e fericit oricine o înființează
Și cine intră în ea voind să învețe.
Drept care rogu-vă, dar și vă sfătuesc
Să se deschidă școala și cred că se va deschide.
Eu cred întâiu în Dumnezeu, apoi în scumpii noștri
Negustori și în voi boieri și frați ai mei.
Da, fraților iubiți ai mei, copii ai Domnului,
Facă-se această bună întemeiare a școalei;
Acest lucru de aur, acest lucru trebuincios,
Care-i al neamului întreg, lucru împărătesc,
O treabă strălucită, această bunătate,
Această milostenie de cel mai mare preț.
Pentru ca și noi să fim miluiți de Dumnezeu
Și acum și după moarte, și să ne învrednicim
S'auzim fiecare din noi (o veste sfântă
Și fericită, de trei ori fericită!).
«Bravo slugă bună, vrednică și credincioasă!
Bravo, bine ai slujit, bunul meu creștin;
La puține ai fost credincios, eu te voiu pune
Peste mari și multe și te voiu îmbogăți.
Intră dar acuma în bucuria mea dumnezească
Și în slava mea cerească, veșnica mea slavă,
Preamărindu-mă pe mine în Tatăl și Duhul sfânt

Acum şi în vecii vecilor, în vremea fără de sfârşit.
Mărire ţie Dumnezeul nostru şi Domnul domnilor,
Intemeietorul şcoalelor şi mânăstirilor.
Mărire ţie, Dumnezeul nostru, dătătorul înţelepciunii
Şi răsplătitorul virtuţii până la sfârşitul lumii.
Mărire ţie, Dumnezeul nostru, făptuitorul vremilor,
Al cerului şi pământului, în vecii vecilor. Amin».

XI.

LAMBRU FOTIADIS

CUVÂNTĂRI

ROSTITE

LUI ALEXANDRU CONSTANTIN MORUZI

ŞI

LUI ALEXADRU IPSILANTI

Traducere de G. Murnu.

I.

Cuvântare a lui Lambru Foliadis la înfăţişarea prea strălucită şi tuturor plăcută a prea cucernicului şi prea înălţatului domn şi stăpânitor al întregii Ungrovlahii, chir Ioan Alexandru Constantin Vodă Moruzi.

1. Pe împăratul întru Dumnezeu înţelept Solomon îl văzù Israil al legii pe tron şezând în floarea vârstei, deosebit prin cumînţenie, şi în aceeaş vreme blând la fire şi mai bătrân la minte; şi se bucurau lăudându-l şi fericindu-l. Iar pe Înălţimea Voastră cea de Dumnezeu încoronată văzându-vă astăzi pe acest strălucitor scaun al Ungrovlahiei Israil al harului, adică Dacii, supuşii voştri credincioşi, cuprinşi de o negrăită plăcere îşi arată bucuria lor prin veselia feţei, căci teafăr a scăpat (cum zice proorocul) domnul cel fericit, încredinţaţi fiindcă a răsărit dreptatea şi mulţimea păcii şi fericirea bunei cârmuiri în zilele noului Solomon. Şi cu drept cuvânt. Căci născut din părinţi Constantinopolitani, dintr'un neam care îşi trage viţa dela un şir numeros de străbuni, cari, precum se zice, din vremuri greu de ţinut minte s'au distins prin strălucirea rangurilor şi prin înrudirea lor cu neamul împărătesc, Măria Ta ai avut parte de o astfel de fire norocită, care pare mai mlădioasă pentru scris decât toată ceara şi mai bună decât orice placă pentru primirea ideilor celor mai înalte, şi aceasta pentrucă ai o făptură trupească potrivită şi supusă puterilor sufleteşti. Chiar din cea mai fragedă vârstă în chipul cel mai strălucit ţi-ai însuşit arta artelor şi ştiinţele ştiinţelor, înţeleg virtutea cea mai de frunte (înţelepciunea), parte îndeletnicindu-te cu învăţătura scripturilor vechi şi nouă, parte luându-te după pilda de aproape a părintelui, şi te-ai făcut astfel pentru ei un model însufleţit al adevărurilor. Căci cine va tăgădui că acel neuitat răposat a lăsat cuivà întâetatea ca domnitor, atât în pătrunderea şi priceperea politică, cât şi în câştigarea dragostei stăpânitorilor mai înalţi? Şi dacă-i vorba dospre prea cucernica Doamnă, nu s'a arătat ea în chipul cel mai vădit şi, cum spune psalmistul, acea mamă care se veseleşte de copiii ei? Dar acestea sunt partea cea mai mică faţă de virtuţile eroului nostru.

2. Căci pe când nu de mult pe uscat și pe mare a isbucnit acel răsboiu cumplit care a adus în cea mai mare primejdie cele mai mari împărății, adică tocmai în împrejurările cele mai grele și mai primejdioase, care cereau cea mai pătrunzătoare iscusință, el singur a fost socotit ca vrednic să întreprindă toate lucrurile; de aceea și însărcinat fiind cu demnitatea de mare dragoman a îndrăznit mult, și după ce a dat atâtea și atât de mari dovezi de înălțimea gândurilor, de adâncimea și greutatea judecății precum și de istețimea cuvântărilor, și cu mintea-i iscoditoare a deschis vad prin mijlocul noianului nestrăbătut, și în scurtă vreme, după așteptarea și dorința suveranului, a încheiat pacea îndeobște dorită, întocmai ca și porumbița cea cu aripa de aur cu creanga de maslin în cioc a venit binecuvântând pacea tuturor, atât celor de aproape cât și celor de departe. Deci pe temeiul îndeplinirii cu atâta izbândă a sarcinei ce i se încredințase, socotit fiind ca vrednic de o stare mai înaltă, Măria Sa a dobândit răsplata cuvenită virtuții sale proprii, primind domnia nu ca un dar fără rost al întâmplării, ci ca un bun ce i se cuvenia drept moștenire, fiindcă El nu numai că era singurul cunoscut supușilor săi printre mulții domni cari-îi stăpâniseră înainte, ci și bărbatul despre ale cărui isprăvi mersese svonul în lumea întreagă.

3. Pronia, care în chip înțelept îngrijește de toate, hotărînd porunca împăratului, mută pe Măria Sa din partea mai despre meazănoapte de noi, unde fusese câtăvă vreme, și ca un luceafăr fără de veste răsărit spre luminarea supușilor, îl așează pe scaunul domnesc al patriei noastre. Cercetatu-ne-a dar și pe noi prea bunul Dumnezeu cu ochiul binevoitor, și pe neașteptate scoțându-ne din întunericul ce a izvorît din lipsa de până acum a înțeleptului domn, ne-a ridicat la lumina bucuriei, mai viu și mai călduros făcându-se acum luceafărul, ungând și dându-ne un stăpânitor care, precum zice Solomon, e destul de larg la inimă ca să asculte și să judece norodul în dreptate și să priceapă binele și răul și să ceară și să capete dela dânsul.

E deci învederată fericita cârmuire și întărire a acestei domnii, când ea are un domn menit să aducă belșugul și pe de o parte să vindece rănile noastre, iar pe de alta să îngrijească de părțile noastre slabe și tuturor întru toate să fie spre mântuire. Căci, având înțelepciunea cu sine, domnul nostru cel de Dumnezeu încoronat cu destoinicie săvârșește tot ce trebue și e în stare cu ușurință să facă ceeace mintea omenească și-ar pierde nădejdea de a face în împrejurările mai grele. Arătându-și firea plină de măreție domnească, dar blajină și nelipsită de farmec față de toți cari se apropie de Măria Sa, și orânduind ca dregători în trebile obștei bărbați cari au să aibă pentru cei stăpâniți grija ce au părinții pentru copiii lor, și ridicând mântuitoarea făclie de lumină înaintea celor înnecați în valul sărăciei, și, pe de o parte, împărțind dreptate desăvârșită, iar pe de alta, fiind la pedepse cu îndurare și dând astfel o pildă de potolire în strășnicia judecății sale, întru cât voește mai curând să îndatorească pe cei vinovați ca unii ce cu multe sunt datori, dar multe li s'au iertat — pentru toate astea Măria Sa știe să câștige o astfel de bogăție, care e mai mare decât a acelor ce storc milioane dela cei istoviți în lacrimi și mâhnire.

4. Dar este de trebuință ca și bunii alergători, nu numai cei leneși, să nu rămână în urma carului acestor virtuți, pe care ca și înaripat îl mână domnul nostru cel de Dumnezeu ocrotit; și acum e vremea de a ne opri la acel popas rostindu-i ceeace la un asemenea prilej a zis odinioară și împărăteasa Sava. Fericiți sunt aceștia cari se află înaintea Măriei Tale, o prea binevoitorule doamne, atât clerul întreg cu sfetnicii, cât și deopotrivă toți supușii tăi, și cari alcătuind o adunare obștească, în fruntea căreia stă arhipăstorul lor, îți urează tot aceleași zile de fericire ce ți-au dorit altădată. Trăească prea cucernicul și prea înălțatul nostru domn, întemeindu-se puternic și neclătit în scaunul acesta domnesc și mereu întărindu-se și biruind totul și

cu înalta-i putere a braţului său doborând tot ce i se împotriveşte în cale-i. Păzească nebiruita şi atotputernica dreaptă a celui de sus de trei ori fericita sa înălţime, ţiind-o pururea norocită, senină şi sănătoasă în vieaţa-i îndelungată împreună cu prea cucernica Doamnă şi prea strălucitele sale odrasle scumpe. Amin.

II.

Cuvântarea aceluiaş, cu prilejul sarcinii ce a avut de a pune baza studiilor pentru elevii şcoalei înfiinţate.

1. «Trebue să punem o strălucitoare faţă la lucrarea începută», zice sublima muză a poetului liric (1). Şi iată al lucrării noastre purtător de grije şi ocrotitor trimis de Dumnezeu, faţă cu adevărat strălucitoare şi nespus de slăvită e prea înălţatul şi prea măreţul nostru domnitor. «Palat de minune a durat întemeindu-l pe stâlpi de aur» (2), perechea luminoasă a prea strălucitilor. Marea slavă a însuşirilor personale ale Măriei Sale făcând să răsune laolaltă, şi aceea care-i îndreptată spre răsărit şi aceea dinspre apusul soarelui, cu glas răsbătător o împărtăşesc lumii şi o preamăresc. Deci mica mea luntrişoară nu cutează să plutească pe acest ocean nestrăbătut. E îndeobşte cunoscut, că din ziua când Măria Sa cu toată mărirea s'a suit pe prea strălucitul scaun al domniei şi a luat în mână cârma vasului ce poartă mulţimea Ungrovlahilor, a întins îndată învietoarele raze ale îngrijirii sale domneşti asupra tuturor credincioşilor săi supuşi, şi s'a arătat ca un tată blând şi domn foarte cuminte, «care cu frică de Dumnezeu..... cercetând credinţa şi dreptatea oamenilor, face a covârşi cea din urmă».

2. Măria Sa de Dumnezeu păzită, după înţeleptul Solomon, având ca tovarăşe tronului său înţelepciunea, pe care încă din copilărie a dorit-o şi a câştigat-o, şi fiind astfel împodobit prin cunoştinţa practicei şi teoriei, ceeace-i culmea oricărui bine desăvârşit; — «dă-mi mie, ziceà el, dă-mi tovarăşa tronului tău, înţelepciunea, pentrucă, fiind de faţă, mă va învăţà ceeace e plăcut la tine (cu aceasta arată practica), şi mă va duce la cunoştinţă» (cu aceasta arată teoria), — ajutat de această pereche binecuvântată s'a apucat să înalţe sufleteşte pe supuşii săi cei credincioşi. Un roiu de griji, supravegherea îngrijorată pentru toţi, împrejurări necurmate ale vremii, atâtea greutăţi şi atâtea alte piedici cari stau împotrivă, opresc mersul drept; dar acestea nici n'au îndupleeat hotărîrea Măriei Sale, şi Măria Sa a stat, după vorba lui Simonide, neclintit la ceeace îşi pusese în gând.

Deci, cu nesfârşite binefaceri încarcă pe supuşii săi şi fericirea bunei cârmuiri în tot chipul şi din toate părţile le aduce cu meşteşug şi cu ştiinţă, şi astfel îi duce pe ei spre putincioasa desăvârşire a practicei, căci a găsit aici teoria cufundată par'că în bezna unei nopţi adânci şi fără lună, nefiind nici vreun ucenic în şcoală, şi nici vreun învăţător, ceeace a făcut ca Măria Sa, rănit în fundul inimii sale, să nu dea somn ochilor săi şi nici pleoapelor odihnă; ci stăpânit de un zel nemărginit şi ajutat de dragostea pentru învăţătură a înalt prea sfinţitului mitropolit şi de slujba cea plină da sârguinţă a prea nobililor boieri şi a credincioşilor săi slujitori, cari stau gata la poruncile sale domneşti, Măria Sa cu grije a căutat dacă slaba lumină a vreunei făclii ardeà în taină şi abià intrezărită sub oboroc unde erà ascunsă până atunci pentru neînsemnătatea ei, şi în bunăvoinţa sa, a încurajat-o şi umplând-o cu mila sa domnească a însufleţit-o, şi astfel a deschis atelierul învăţăturilor şi prin înalta sa înştiinţare ne chiamă pe noi ca lucrători în livada ştiinţelor, în care educaţia teoretică a supuşilor săi alcătueşte scopul cel mai înalt al Măriei Sale.

(1) Pindar, *Olimpice*, oda VI, 4.

(2) Pindar, *ibid.* 1, 2.

3. Ca să atingă cineva pe fizicianul Straton, Menedemos îi zise, că el are mai mulți școlari; Straton îi răspunse cuvântul ciudat: «Dacă doar mai mulți poftesc a se scălda și puțini a se unge». Măria Sa vrea ca noi să fim unși și desbrăcați în cariera științifică. Ca să nu părem dară nemulțumitori, vom începe cu toată dragostea după ce mai întâiu de toate ne vom rugă de Dumnezeu pentru întemeierea Măriei Sale în pace îndelungată. Puțina mea știință și neîndemânarea mea să nu sperie semințele limbii elinești, pe care ne-am luat sarcina de a o face cunoscută. Ele sunt însemnate, le luăm din visteriile de aur ale celor mai buni scriitori, prin mijlocirea celor mai de frunte autori didactici, și când pământul e bun, va da negreșit seceriș bogat; dacă vom semănà treizeci, vor ieși șaizeci, o sută: Avem ungător și răsplătitor pe cel mai desăvârșit bărbat, pe Măria Sa. Inalta sa înțelepciune împlinește orice lipsuri ale noastre; deci, voios purcedem înainte «pășind cu pași largi», ca eroul omeric din Salamina.

III.

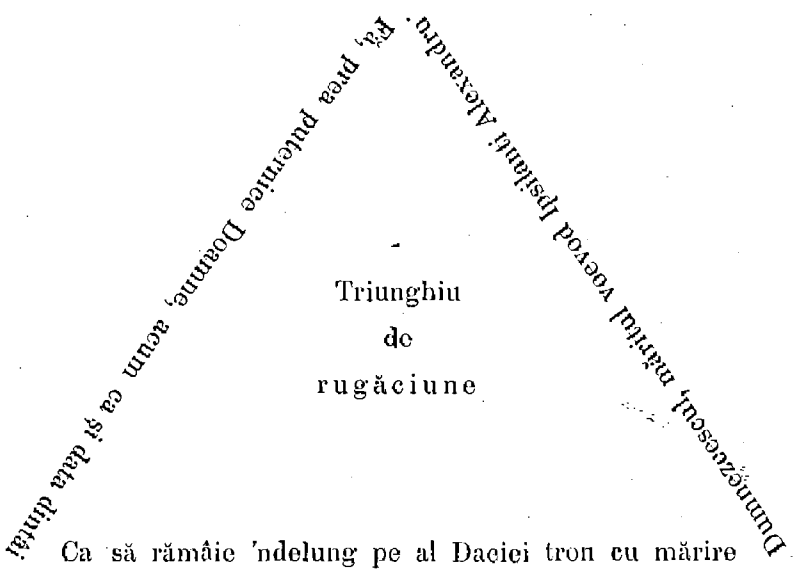

Cuvântare <către Alexandru Ipsilanti>.

1. «Bucură-te foarte, fiica Sionului», Adunare de Dumnezeu aleasă a Dacilor, căci în ziua aceasta sărbătorească și fericită e tocmai vremea de a răsunà în auzul nostru acele versuri cântate de prooroc. Înștiințează cu glas de Stentor, «că nu până la sfârșit prigonitu-m'a Domnul», ci sfâșiind veșmântul durerii, cu care te-a îmbrăcat în lipsa atât de îndelungată a prea binevoitorului domn, te-a înfășurat pe tine cu haina veseliei, și îndepărtând paharul amărăciunii dela buzele mele, te-a adăpat pe tine cu apa odihnirii. Căci iată, domnul nostru cel de Dumnezeu strălуit, sau mai bine zis, prea iubitorul nostru părinte ni s'a întors blând și teafăr, și s'a așezat în vechiul și prea strălucitorul său scaun, și n'am rămas câtuș de puțin orfani de dânsul, măcar că prea dureros am fost lipsiți de dânsul atâta vreme. Drept care înaintea lui astăzi s'au înfățișat supușii săi Daci în urma unei datini frumoase, spre a-i rosti cele cuvenite după obiceiu, și își arată de pe fața lor veselă bucuria sufletească, încredințați fiind că iarăș va răsări pentru ei acea fericire dinainte ce a urmat din buna-i cârmuire.

2. Și cu drept cuvânt; căci ceeace din fragedă vârstă a dorit domnul nostru, cel de Dumnezeu încoronat, meșteșugul meșteșugurilor și adevărata știință a științelor, înțeleg virtutea cea dintâi (înțelepciunea), și-a însușit-o până la desăvârșire, și nesocotind nici unul din bunurile ei, s'a făcut modelul însuflețit al adevărului însuș, care

nu arată fericirea prin podoaba poveștilor spre a stârni mirarea, ci ochilor judecători ai tuturor. Doar cine e atât de departe afară de Porțile lui Ercule, sau cine e dincolo de Caucaz sau de Cimerienii înșiși, pe care povestea i-a despoiat de soare, ca să nu fi auzit de acea mare a noastră fericire, ce ne-a adus-o Măria Sa cu prilejul întâiei sale domnii, când duhul răului ne-a aruncat în cea mai grea răstriște, când mai marii acestei domnii rătăciau și zadarnic se trudiau ca să scape de primejdie și poporul era cuprins de desnădejde, și nu puteà nici unul să scape sau să-i mântue?

3. Dar iată atunci s'a ivit la vreme mântuitorul și izbăvitorul de rău, care și cu dreptate și cu pricepere luând cârma Statului, a pus la cale neamul și a îndreptat cugetele semenilor, nu plăsmuind oameni după povestea lui Prometeu, ci cu înțeleaptă îngrijire schimbându-i spre bine. Căci puternic întemeindu-și sufletul în frica și cinstirea lui Dumnezeu, el n'a încetat a se îndreptà către acesta și a căutà să se asemene lui. Statornic în hotărîrile sale, nezăbavnic la fapte, inimos și plin de dragoste pentru semenii săi și neobosit în spornica-i bunăvoință, el a pus în politica sa o astfel de măsură și cumpănă, încât nimic mai mult și nimic mai puțin nu se puteà prevedeà, legiul, și face. Singura călăuză îndreptătoare fiindu-i rațiunea, el a cinstit după cuviință virtutea, a pedepsit răutatea și a înfrânat nepăsarea, căci el nu s'a înfățișat lumii decât cu aceeaș față sigură și niciodată prefăcută, ceeace aveà ca urmare laudă multă și liniște neturburată. Dar toate acestea el le-a crezut a fi impuse domniei, și că numai binefacerea e a lui si atârnă de dânsul. De aceea și cea mai mare plăcere o simte el făcând bine, de aceea și bunătățile împărțite de el sunt nenumărate spre a nu lipsi niciodată, iar rău nici unul n'a făcut el cuivà vreodată, ca și el să se poată mândri nu mai puțin decât Pericle, că nici unul dintre Daci nu va pune haină cernită din pricina lui.

4. Toate aceste podoabe ale celei dintâi domnii a lui nu au fost nici flote plutitoare printre munți, nici biciuri și cătușe, furioase și barbare unelte de pedeapsă ale mării, nici desfățări persane și mese sibaritice, nici grămezi dese din aurul nevoiașilor și necăjiților, ci o singură podoabă cu care deopotrivă a împodobit pe toți supușii săi și care a fost rodul obișnuit al aceleiaș stăpâniri devenită astfel glorioasă, mulțumită vredniciei lui. Pretutindeni, în piețe, în case, în adunări, fie că oamenii umblă, fie că șed sau lucrează, au mereu pe buze aceeaș laudă, aceeaș urare pentru aceste fapte bune. Căci orfanii lipsiți de părinți, fără putere, aveau în schimb ca tată pe cel atotputernic; mulțimea văduvelor cinstite au avut un sprijin în poruncile lui domnești; săracul aveà în el pe răsbunătorul său împotriva mânilor hrăpărețe și lacome; bogatul aveà pe apărătorul său împotriva săracilor defăimători și destrămați.

5. La câți n'a încălzit el goliciunea? La câți n'a rupt obezile foamei? Atâția fii pentru părinți, atâția părinți pentru fiii lor, atâtea femei pentru bărbații lor au fost câștigați de el prin amenințarea cu moartea! Nu i-a scăpat lui acel cuvânt al lui Isaia, când e vorba de a răscumpărà pe cei uciși; dar soarele milei a împrăștiat întunericul morții, care acum se revărsase asupra multora; în multe părți a împrăștiat și tagma monahală și a îngrijit de clerul intreg. Se puteà vedeà atunci cum plugarul, nemai gândind la prigonitorul său, își dormià somnul plin de visuri frumoase sub privigherea pentru obște a domnului. Căci răsărise soarele și el ieșià la munca lui până seara, și soarele cunoșteà apusul, și el, odihnindu-se, întindeà o masă plină de roada îmbelșugată a pământului, și umplându-și paharul slobod bea în sănătatea domnului, rugându-se să i se dea mai mult. Dar oare și cercul acesta al sfetnicilor cari ne înconjoară, luând pildă de cuviință și dreptate dela o stăpânire cuminte și dreaptă, nu-și înfrângeà strălucirea, din mijlocul virtuții Măriei Tale, asupra cârmuitorilor și tuturor cârmuiților după olaltă, pentru cari ai avut toată grija și n'ai cruțat nici mânile Măriei Tale?

6. Când așà dar un oraș și un popor, sau mai bine zis un neam atât de mare își încrede în cineva fericirea, buna orânduealà obștească, bucuria și traiul bun, și când, ca dintr'o singură gură, acel neam salută cu glas mare voacul de aur în zilele dreptății și înțeleptei ocârmuiri a celui ales, cum să nu fie acesta, după cum am zis, modelul desăvârșit al virtuții celei mai de frunte (al înțelepciunii)? De aici nu urmează oare îndeajuns și lauda cuvenită celorlalte însușiri bune, și orice minte băgătoare de seamă nu culege această laudă și nu o împletește cu cea mai mare înlesnire împreună cu celelalte? Iar dacă eu, neurmând obiceiurile cuvântărilor, nu mai pomenesc locul lui de naștere, cetatea împărătească a cetăților (Constantinopolea), prea strălucitele generații ale neamului său, a cărui obârșie se pierde în noaptea vremilor, neîntrecutul său chip trupesc care-i vrednic de un stăpânitor, precum și înflorirea-i de afară, e că întâiu și întâiu gândul meu n'a fost să slăvesc mărgăritarul din cutie, și apoi fiindcă n'am vrut să-mi iau de geaba răspunderea, încercând a povesti cunoscătorilor lucruri pe cari ei le știu cu deamănuntul și le spun lumii cu mai mare tărie decât orice trâmbiță; aceasta ar fi fost ca și când aș fi încercat să arăt ceeace se vede dela sine.

7. Dar a trebuit ca neasemuita virtute a eroului nostru în chipul aurului să fie pusă la încercare în focul împrejurărilor, pentru ca noi să pierdem fericirea, lipsiți fiind pe atâta vreme de neabătuta-i ocrotire și ca turnul să se arate sănătos, nesguduit de vânturile puternice și de vijeliile duhului rău, pe care, cu toate ispitele la cari l-a supus, cu toate mijloacele ce a întrebuințat împotriva lui, cu tot răul ce i-a făcut, el l-a respins biruitor, rămâind neumilit în hotărîrea i neînduplecată și săvârșind cu îndrăzneală tot ceeace mintea n'ar mai fi avut nădejdea de a aduce la îndeplinire. Pe un asemenea bărbat, pe care cei ce-l văzură îl doriau, iar cei ce auziseră de dânsul țineau să-l vadă, nu mai puțin decât doresc toți copiii să-și regăsească pe părinții lor necunoscuți, sfânta Pronie care înțelepțește pune la cale totul, în grija ei la vreme l-a dat iară ca domn supușilor săi ascultători, sau mai bine zis (precum strigă astăzi gura tuturor) fiilor ca pe un părinte binevoitor, și așà a trebuit ca Statul acesta să fie așezat a doua oară pe temelii mai sănătoase, spre a fi reînnoit de cel ce întâia dată l-a întărit și l-a pus la cale.

8. Acesta a fost dar cuvântul, o prea îngăduitorule doamne, că la intrarea Măriei Tale s'a văzut întreg orașul pus în mișcare, că toți te însoțiau cu aclamări, alții mergeau înainte, alții înapoi, grăbindu-se și întrecându-se care de care să se apropie de Măria Ta, și că unii cari nu puteau să vie aproape, te priviau de departe cu ochii ațintiți, te recunoșteau, cei mai bătrâni te arătau celor mai tineri, și că cei cari se bucurau își amestecau bucuria cu lacrima lor, lacrimă pricinuită de amintirile fericirilor de cari fuseseră atâta vreme lipsiți și bucuria ce se ivià din nădejdea binelui, pe care oricine o rostià în felul său: «Când va vedeà prea binevoitorul nostru domn, cu bunătate va căutà să aline suferința poporului; se va grăbì a șterge mâhnirea izvorîtă din nenorocirile particulare și comune, și readucând pe toți la lumina bucuriei dinainte, va face ca soarele pentru ei să fie mai fierbinte și mai viu. El nu va îngădui ca adevărul să fie întrecut de minciună și ca zavistia încoronată împotriva dreptății să fie purtată în alaiu strălucit pe carul porfiriu al triumfului, ci, vrednic de sine și neascultând nici unul din îndemnurile cari fac un joc din mulțime, va readuce pe deantregul acea fericire dintâi și cu dânsa fericirea mai mare a urărilor noastre. Apoi va reînnoi orașul și îl va face să ajungă la frumusețea lui dintâi, va îngriji de locașurile sfinte, va rezidì curtea domnească, va descuià vistieria binefacerilor, va reînființà școalele și va deschide cutia milei ce a făcut-o pentru cei nevoiași».

Pentru aceasta acum întreg clerul cu sfetnicii și cu toată adunarea supușilor,

văzând zilele de mult dorite, s'au întrunit laolaltă sub conducerea arhipăstorului lor şi-ţi urează: Trăească prea cucernicul şi paşnicul domn, părintele patriei noastre, întemeindu-se puternic şi fără clătire în scaunul domnesc şi mereu întărindu-se şi triumfând asupra tuturor şi cu braţul său înalt doborând tot ce-i stă împotrivă. Păzească nebiruita şi atot puternica dreaptă a celui de sus pe Măria Sa cea de trei ori fericită, dăruindu-ţi noroc, vieaţă lungă, bucurie şi sănătate, împreună cu preacucernica doamnă şi cu fiii cei prea măriţi şi plini de slavă. Amin.

XII.

MANUSCRISUL UNUI ANONIM

LISTA SUCCESIUNII IMPĂRAȚILOR TURCI, A VIZIRILOR ȘI A DOMNILOR MUNTENIEI ȘI MOLDOVEI

PÂNĂ LA ANUL 1781.

GENEALOGIA FAMILIILOR FANARIÒTE.

CĂTRE ANUL 1756.

Traducere de G. Murnu.

LISTA SUCCESIUNII IMPARAȚILOR TURCI,

a vizirilor și a domnilor din Muntenia și Moldova, până la anul 1756.

SULTANI:

Anul

1297 Sultanul Otman întâiul.
1327 Sultanul Ohran, fiul lui Otman.
1360 Sultanul Murad al lui Orhan.
1387 Sultanul Baiazid, fiul lui Murad.
1414 Sultanul Mehmed, fiul lui Baiazid.
1422 Sultanul Murad, fiul lui Mehmed.
1451 Sultanul Mehmed, fiul lui Murad, Fetihul.
1482 Sultanul Baiazid, fiul lui Mehmed.
1512 Sultanul Selim, fiul lui Baiazid.
1520 Sultanul Suleiman, fiul lui Selim, Canuniul.
1566 Sultanul Selim, fiul lui Suleiman.
1575 Sultanul Murad fiul lui Selim.
1595 Sultanul Mohmed, fiul lui Murad.
1604 Sultanul Ahmed, fiul lui Mehmed.
1618 Sultanul Mustafa, fratele lui Ahmed.
1618 Sultanul Osman, fiul lui Ahmed.
1622 Sultanul Mustafa, a doua oară.
1624 Sultanul Murad, fiul lui Osman.
1640 Sultanul Ibrahim, fratele său.
1642 Sultanul Mehmed, fiul lui Ibrahim.
1685 Sultanul Suleiman al 2-lea, fratele său.
1691 Sultanul Ahmed, fratele său.
1695 Sultanul Mustafa, fiul lui Mehmed.

1703 Sultanul Ahmed, fratele său.

1730 Sultanul Mahmud, fiul lui Mustafa, pe care însuș Sultanul l-a pus la *taktul* împărătesc în urma unei răscoale ce s'a făcut împotriva lui. I-a dat, cum se zice, și unele sfaturi, și el le-a păzit. Apoi dânsul s'a dus la închisoare și s'a închis după obiceiu.

1754 Sultanul Osman, fratele acestuia.

1757 Sultanul Mustafa, fiul lui Ahmed.

1774 Sultanul Abdil Hamid, fratele său.

1789 Sultanul Selim, fiul lui Mustafa, în 21 Maiu, Marți.

1807 Sultanul Mustafa, fiul lui Hamid. Enicerii l-au detronat cu sila pe Selim și l-au închis la locul obișnuit, iar în locul lui au ridicat pe tron pe acesta la ceasurile 4, în ziua a șeasea, 17 Maiu; s'a făcut multă vărsare de sânge din partea ostașilor față numai de *devetlii*, pe când cu privire la obște domnià cea mai mare liniște și libertate.

1808 Sultanul Mahmud, fiul cel mai mic al lui Abdil Hamid, fratele lui Mustafa. Pe acesta l-a scos din scaun pe neașteptate Mustafa-Pașa, valiul Rusciucului și a înscăunat în locul lui pe fratele lui, în 17 Iulie. Scopul acestei schimbări avea în vedere iarăș pe Sultanul Selim, dar Sultanul Mustafa, prevenindu-l l-a înnecat pe acesta în *Cafas*. Deci, a fost ridicat pe tron Mahmud și au închis pe Mustafa la locul obișnuit. Și aici s'a făcut de asemenea multă vărsare de sânge din partea lui Mustafa-Pașa, care luând pecetia, a înjunghiat pe toți oamenii de frunte ai Sultanului Mustafa.

VIZIRI:

Sultanul Orhan, fiul lui Otman, ani 33.

Anul

1329 Aladin-Pașa.

Sultanul Murad, fiul lui Orhan, ani 29.

1360 Sutziman-Pașa.

1369 Kara-Halil-Pașa.

Sultanul Baiazid, fiul lui Murad, ani 25.

1412 Ali-Pașa.

1412 Ibrahim-Pașa.

Sultanul Murad, fiul lui Mahmut, ani 29.

1424 Halil-Pașa.

1445 Veli-Mahmud-Pașa.

Sultanul Mehmed, fiul lui Mahmud, Fetihul, ani 33.

1469 Rum-Mehmed-Pașa.

1492 Isak-Pașa.

1474 Veli-Mahmud-Pașa, a doua oară.

1475 Iedek-Ahmed-Pașa.

1479 Mehmed-Pașa Karamanliul.

Sultanul Baiazid, fiul lui Mehmed, ani 30.

1489 Daut-Pașa.

1498 Ahmed-Pașa, fiul lui Rusek.

1499 Ibraim-Paşa, fiul lui Halil.
1501 Messih-Paşa.
1503 Hadum Ali-Paşa.
1505 Ahmed-Paşa, fiul lui Rusek, a doua oară.
1507 Hadum Ali-Paşa, a doua oară.
1511 Ahmed-Paşa, fiul lui Rusek, a treia oară.
1511 Amazi-Ahmed-Paşa.
1512 Ahmed-Paşa, fiul lui Rusek, a doua oară.

Sultanul Selim, fiul lui Baiazid, ani 8.

1514 Harud-Sinan-Paşa.
1517 Ionuz-Paşa.

Sultanul Suleiman, fiul lui Selim, ani 46.

1523 Ibrahim-Paşa.
1535 Aias-Paşa.
1537 Latif-Paşa.
1540 Hadum-Suleiman-Paşa.
1544 Rusen-Paşa.
1553 Ahmed-Paşa.
1555 Rusen-Paşa.
1560 Mehmed-Paşa.

Sultanul Murad, fiul lui Selim, 9 ani.

1579 Ahmed-Paşa.
1580 Sinan-Paşa.
1582 Siiaud-Paşa.
1584 Osman-Paşa.
1585 Mesih-Paşa.
1586 Siiaud-Paşa, a doua oară.
1591 Ferhad-Paşa.
1592 Sinan-Paşa, a doua oară.
1595 Ferhad-Paşa, a doua oară.

Sultanul Mehmed, fiul lui Murad, 20 de ani.

1595 Sinan-Paşa, a treia oară.
1596 Lala Mehmed-Paşa.
1596 Sinan-Paşa, a patra oară.
1597 Sinan-Paşa, altul.
1597 Ibrahim-Paşa.
1598 Hadum-Hasan-Paşa.
1598 Gerah-Mehmed-Paşa.
1599 Ibrahim-Paşa, a doua oară.
1602 Iamazi-Hasan-Paşa.
1604 Kiaud-Paşa.
1605 Lala Ahmed-Paşa.
1607 Derviş-Paşa.

1607 Murad-Paşa.
1612 Nasuh-Paşa.
1615 Kara-Mehmed-Paşa.

Sultanul Mustafa, fratele lui, 8 luni.

1618 Halil-Paşa.

Sultanul Osman, fiul lui Ahmed, 4 ani.

1620 Kara-Mehmed-Paşa, a doua oară.
1621 Celebi-Ali-Paşa.
1622 Husein-Paşa.

Sultanul Mustafa, a doua oară 2 ani.

1622 Dilaver-Paşa.
1622 Daut-Paşa.
1623 Kara-Hasein-Paşa.
1623 Lokali-Mustafa-Paşa.
1623 Giurgi-Mehmed-Paşa.
1624 Kara-Husein-Paşa, a doua oară.

Sultanul Murad, fiul lui Osman, 16 ani.

1624 Kemankes-Ali-Paşa.
1625 Cerkez-Mehmed-Paşa.
1626 Afiz-Ahmed-Paşa.
1628 Halil-Paşa, a doua oară.
1629 Husrev-Paşa.
1633 Afiz-Ahmed-Paşa, a doua oară.
1633 Regeb-Paşa.
1633 Mehmed-Paşa.
1638 Bariam-Paşa.
1639 Daiar-Mehmed-Paşa.
1639 Mustafa-Paşa.

Sultanul Ibraim, fratele lui, ani.....

1644 Mehmed-Paşa.
1646 Salih-Paşa.
1648 Ahmed-Paşa.
1649 Mehmed-Paşa.

Sultanul Mehmed, fiul lui Ibrahim, 38 ani.

1650 Murad-Paşa.
1650 Melek-Ahmed-Paşa.
1652 Iauz-Paşa.
1652 Giurgi-Mehmed-Paşa, a doua oară.
1653 Tarhongi-Ahmed-Paşa.
1654 Derviş-Mehmed-Paşa.
1655 Ipsor-Mustafa-Paşa.
1656 Murad-Paşa.
1656 Suleiman-Paşa.

1657 Deli-Husein-Paşa.
1657 Zurnazan-Mustafa-Paşa.
1657 Iauz-Paşa, a doua oară.
1657 Eghri-Burnu-Mehmed-Paşa.
1657 Kiupruli-Ahmed-Paşa.
1662 Kiupruli-Mehmed-Paşa.
1677 Kara-Mustafa-Paşa.
1683 Kara-Ibrahim-Paşa.
1685 Suleiman-Paşa.
1787 Kiauz-Paşa.

Sultanul Suleiman, fratele lui, 4 ani.

1687 Ismail-Paşa din Nisangi.
1687 Mustafa-Paşa Tekir-Dagli.
1689 Kiupruli Mustafa-Paşa.
1690 Ali-Paşa Arapangi.
1691 Sofi-Ali-Paşa.

Sultanul Ahmed, fratele lui, 4 ani.

1602 Buiukli-Mustafa-Paşa.
1693 Ali-Paşa-Tarabulu.
1695 Elmaz-Mehmod-Paşa.

Sultanul Mustafa, fiul lui Mehmed, 8 ani.

1698 Amugia-Husein-Paşa.
1702 Deltaban-Mustafa-Paşa.
1702 Ahmed-Paşa din Nisangi.
1703 Rami-Mustafa-Paşa.

Sultanul Ahmed, fratele lui, 29 de ani.

1704 Kalaili-Mehmed-Paşa.
1704 Bandagi-Mehmed-Paşa.
1706 Giorlu-Ali-Paşa.
1710 Numan-Paşa Kiupruli.
1711 Bandagi-Mehmed-Paşa, a doua oară.
1712 Iusuf-Paşa.
1712 Ghiurgi-Suleiman-Paşa.
1713 Hogia-Ibrahim-Paşa.
1713 Gin-Ali-Paşa Seitul.
1716 Halil-Paşa.
1717 Mehmed-Paşa.
1718 Damat-Ibrahim-Paşa.

Sultanul Mahmud, fiul lui Mustafa, 24 de ani.

1730 Mehmed-Paşa din Silictar. S'a făcut răscoală. Kulul a cerut pe Ibrahim-Paşa şi pe Mehmed-Kehaià. Sultanul Ahmed i-a înnecat pe amândoi şi a aruncat trupurile lor de pe zidul Seraiului. Atunci Kulul a zis că «nici împărăţia ta nu o voim». Şi el s'a pogorît de pe taktul împărătesc şi a pus pe Sultanul Mahmud.
1731 Ibrahim-Paşa Kabakulaki.

1731 Topal-Osman-Paşa.
1732 Ali-Paşa Hekimzadè.
1735 Emin-Mehmed-Paşa din Silictar.
1737 Gheghen-Ahmed-Paşa.
1739 Evlia-Mehmed-Paşa.
1740 Gheghen-Mehmed-Paşa.
1741 Ahmed-Paşa.
1742 Ali-Paşa Hekimzadè, a doua oară.
1743 Hasan-Paşa din enicer-aga.
1746 Teriaki-Mehmed-Paşa.
1747 Abdulah-Paşa din Imbrohor-aga.
1749 Deviktar-Mehmed-Paşa.
1751 Tilki Mustafa-Paşa, care a luat la taktul împărătesc pe Sultanul Osman.

Sultanul Osman, fratele lui, 3 ani.

1755 Ali-Paşa Hekimzadè, a treia oară.
1755 Naili-Mehmed-Paşa.
1756 Ali-Paşa din Nişangi.
1756 Said-Mehmed-Paşa Ighrimisekiz-Celibi, care îndată a tăiat capul răsturnatului Ali-Paşa.
1757 Tilki-Mustafa-Paşa, a doua oară.
1757 Raib-Mehmed-Paşa, care a pus la taktul împărătesc pe Sultanul Mustafa.

Sultanul Mustafa, fiul lui Ahmed, 17 ani.

1763 Hamza-Paşa, după moartea lui Raib-Paşa, pe când erà în slujbă.
1764 Tilki-Mustafa-Paşa, a treia oară.
1765 Ahmed-Paşa Muhsunzadè, care pe scosul din slujbă Mustafa-Paşa îl trimise în surghiun la Mitilena. Kapigiul, care îl duse la surghiun, sosind acolo, îl duse din poruncă şi-i luă capul pomenitului Mustafa-Paşa şi se întoarse în Capitală.
1768 Hamza-Paşa, sub care s'a declarat răsboiul cu Rușii.
1768 Emin-Mehmed-Paşa, din Nisangi, care a ieşit cu *ordihumaiun* din Capitală; a ajuns la Han-tepesi, în judeţul din Moldova numit Rebuia. Când el erà acolo, se duse din Capitală Kiuciuk-Imbrohor-Aga şi luă pecetea împărătească, orânduind caimacam pe Aga-Paşa, aga enicerilor, iar pe Emin-Mehmed-Paşa îl trimise în surghiun şi pe drum i s'a tăiat capul.
1768 Ali-Paşa Moldovangiul, căruia, pe timpul când erà serasker la Hotin, numitul Imbrohor-Aga i-a luat pecetea împărătească.
1769 Halil-Paşa Aivatzadè.
1770 Ahmed-Paşa Donagi.
1772 Ahmed-Paşa Muhsunzadè, a doua oară; pe când acesta erà cu ordia la Şumla, Caimacamul Constantinopolei Melek-Mehmed-Paşa a pus la taktul împărătesc pe Sultanul Abdul-Hamid în anul 1774, Ianuarie. In acelaş an s'a sfârşit şi răsboiul. Când Mushunzadè se întorceà cu ordia în Capitală, a plătit datoria obştească, iar Aga-Paşa aduse sangiak-şeriful în Capitală.

Sultanul Abdul-Hamid, fratele lui, 14 ani.

1774 Izek-Mehmed-Paşa, din Caimacam.
1775 Derviş-Mehmed-Paşa.
1777 Mehmed-Paşa Derender.

1778 Mehmed-Paşa, din Agă de eniceri.
1779 Emin-Mehmed-Paşa, din Silictar.
1781 Izet-Mehmed-Paşa, a doua oară, murind Emin-Mehmed-Paşa la postul său.
1782 Gheghen-Mehmed-Paşa.
1782 Halil-Paşa, din Kehaiabei; el fu scos şi trimis în surghiun la Tenedos, unde după trecere de câtevà zile s'a trimis un capigibaş şi i-a tăiat capul şi-l aduse în Capitală în ajunul Paştilor, Martie 1785.
1782 Şahin-Ali-Paşa, din Ozu-Vizir.
1786 Iusuf-Paşa, din Mora-Vizir. Când răsboiul cu Rușii s'a declarat în 5 August 1787, Excelența sa a ieşit cu ordii-humaiunul, lăsând Caimacam în Constantinopole pe Aga-Paşa. După el s'a făcut Vizir Mustafa-Paşa, soţul Sultanei Behan.

DOMNI AI ŢERII-ROMÂNEŞTI.

1290 Radu Vodă Negru, înainte de Sultanul Otman, întâiul împărat al Turcilor.
1314 Mihaiu Vodă, în vremea numitului Sultan.
1333 Dan Vodă, în vremea Sultanului Orhan, fiul lui Otman.
1356 Alexandru Vodă, pe vremea aceluiaş Sultan.
1389 Mircea Vodă Bătrânul, în acelaş an când a domnit Sultanul Baiazid, fiul lui Murad.
1408 Radu Vodă Ţepeş, pe vremea numitului Sultan.
1423 Vladislav Vodă, pe timpul Sultanului Murad, fiul lui Mehmed.
1445 Radu Vodă cel Frumos, în timpul aceluiaş Sultan.
1460 Laiotă Vodă Basarab, pe timpul Sultanului Mehmed Fetih.
1477 Vlad-Vodă Ţepeluş Bătrânul, pe vremea aceluiaş Sultan Fetih.
1493 Radu Vodă, pe timpul Sultanului Baiazid, fiul lui Mehmed.
1508 Mihnea Vodă, pe timpul aceluiaş Sultan.
1510 Vlăduţă Vodă, fiul lui Radu Călugărul, asemenea.
1512 Basarab Vodă, în acelaş an al domniei Sultanului Selim Baiazid.
1520 Radu Vodă Călugărul, în acelaş an al domniei Sultanului Canoni şi Suleiman
1521 Vladislav Vodă, pe vremea aceluiaş.
1522 Radu Vodă dela Afumaţi, a doua oară, asemenea.
1529 Moise Vodă, fiul lui Vladislav, asemenea.
1530 Vlad Vodă, asemenea.
1533 Vintilă Vodă din Slatina, asemenea.
1536 Radu Vodă Paisie, egumenul din Argeş, asemenea.
1546 Mircea Vodă, asemenea.
1553 Radu Vodă, cel numit Iliaş, asemenea.
1553 Mircea Vodă, a doua oară, asemenea.
1554 Pătraşcu Vodă cel Bun, asemenea.
1558 Mircea Vodă, a treia oară, asemenea.
1560 Petru Vodă, fiul lui Mircea, asemenea.
1577 Mihnea, fiul lui Alexandru, pe vremea Sultanului Murad, fiul lui Selim.
1583 Petru Vodă Cercel, fiul lui Pătraşcu, pe vremea aceluiaş.
1585 Mihnea Vodă, asemenea.
1599 Ştefan Vodă Surdul, asemenea.
1591 Alexandru Vodă, asemenea.
1595 Mihaiu Vodă Viteazul, fiul lui Pătraşcu, pe vremea aceluiaş.
1601 Şerban Vodă Basarab, pe vremea Sultanului Mehmed, fiul lui Murad.
1609 Radu Vodă, fiul lui Mihnea, pe vremea lui Ahmed, fiul lui Mehmed.
1614 Alexandru Vodă, pe vremea aceluiaş.

1616 Gavril Vodă Movilă, pe vremea domniei Sultanului Mustafa întâiul.
1619 Radu Vodă, fiul lui Mihaiu, pe vremea domniei Sultanului Osman, fiul lui Ahmed.
1623 Alexandru Vodă, fiul lui Radu, pe vremea domniei a doua a Sultanului Mustafa întâiul.
1628 Alexandru Vodă, pe vremea Sultanului Murad, fiul lui Otman.
1630 Leon Vodă, fiul lui Ştefan Tomşa, pe vremea aceluiaş.
1633 Mateiu Vodă Basarab, fiul vornicului *Diavţulu*, asemenea.
1654 Constantin Vodă Basarab, fiul lui Şerban, pe vremea Sultanului Mehmed, fiul lui Ibrahim.
1658 Mihnea Vodă, fiul lui Enache, pe timpul aceluiaş.
1660 Gheorghe Vodă, Capuchehaiaua lui Vasile Vodă, în zilele aceluiaş.
1661 Grigorie Vodă Ghica, în zilele aceluiaş.
1665 Radu Vodă *Stridas*, fiul lui Leon Vodă, în zilele aceluiaş.
1669 Anton Vodă Bătrânul, asemenea.
1672 Grigorie Vodă Ghica, a doua oară, asemenea.
1674 Duca Vodă, asemenea.
1679 Şerban Vodă Cantacuzino, asemenea.
1689 Constantin Vodă Brâncoveanul Basarab, în zilele Sultanului Suleiman.
1714 Ştefan Vodă Cantacuzino, iar pe Constantin Vodă Brâncoveanul l-au dus în Capitală. Impărăţia i-a tăiat capul atât lui cât şi copiilor lui, în zilele Sultanului Ahmed.
1716 Nicolae Vodă Alexandru Mavrocordat, iar pe Ştefan Vodă Cantacuzino îl duseră în Capitală. Impărăţia i-a tăiat capul în zilele aceluiaş.
1717 Ioan Vodă Alexandru Mavrocordat, fratele lui, din mare dragoman, când pe fratele său Nicolae Vodă îl robiseră Nemţii la răsboiu. Incheindu-se pacea, el fu slobozit şi dus în Capitală. Asemenea.
1719 Nicolae Vodă Alexandru Mavrocordat, a doua oară, după ce fratele lui îşi plătise datoria obştească în Muntenia. Asemenea.
1730 Constantin Vodă, fiul lui, după moartea lui Nicolae Vodă, tatăl său. Constantin Vodă domni 15 zile, căci în Capitală s'a făcut răscoală şi s'a schimbat Sultanul. Sub acelaş.
1730 Mihaiu Vodă Racoviţă, sub Sultanul Mahmud, fiul lui Mustafa.
1731 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat, a doua oară, în zilele aceluiaş Sultan.
1733 Grigorie Vodă Ghica din Moldova şi Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat în Moldova, sau mutarea lui. Sub acelaş.
1735 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat, a treia oară, din Moldova, şi Grigorie Ghica Vodă în Moldova, adecă mutat. In zilele aceluiaş Sultan.
1741 Mihaiu Vodă Racoviţă, a doua oară, şi Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat în Moldova.
1744 Constantin Vodă, a patra oară, sub acelaş.
1748 Grigorie Vodă Ghica, a doua oară din Moldova, şi Constantin Vodă în Moldova, sub acelaş.
1752 Mateiu Vodă al doilea, fiul lui Grigorie Ghica, din mare dragoman, după moartea tatălui său în Muntenia. Sub acelaş.
1753 Constantin Vodă Mihaiu Racoviţă din Moldova, şi Mateiu Vodă în Moldova, sub acelaş.
1756 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat, a cincea oară, şi Constantin Vodă Mihaiu Racoviţă în Moldova. In zilele Sultanului Osman şi ale Sultanului Mustafa.
1758 Scarlat Vodă Grigorie Ghica din Moldova, în zilele aceluiaş.

1761 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat, a şasea oară, în zilele aceluiaş.
1763 Constantin Vodă Mihail Racoviţă, a doua oară.
1764 Ştefan Vodă, al treilea fiu al lui Mihail Racoviţă, după moartea fratelui său în Muntenia. In zilele aceluiaş.
1666 Scarlat Vodă Grigorie Ghica, a doua oară, în zilele aceluiaş.
1767 Alexandru Vodă Scarlat Ghica, în locul tatălui său, după săvârşirea din viaţă a acestuia.
1769 Grigorie Vodă Alexandru Ghica, după izbucnirea războiului cu Ruşii, când după un an fu luat ca rob de către Ruşi. In zilele aceluiaş.
1770 Manole Vodă Giani, din Caimacam al Craiovei, după părăsirea Munteniei de către Ruşi. Apoi iar au ocupat-o aceştia, şi Manole Vodă a fugit la Nicopolo şi a stat acolo până la încheierea păcii. Sub acelaş.
1774 Alexandru Vodă Ipsilanti, din mare dragoman, îndată după pace, în 14 Septemvrie, în zilele Sultanului Abdul Hamid.
1782 Nicolae Vodă Caragea, din mare dragoman, în 5 Ianuarie, sub acelaş.
1783 Mihaiu Vodă Suţu, din fost mare dragoman, la 1 Iulie. Asemenea.
1786 Nicolae Vodă Mavrogheni, din dragoman al flotei, în 25 Martie, sub acelaş.

DOMNII MOLDOVEI.

1352 Dragoş Vodă.
1354 Sas Vodă.
1358 Iliaşcu Vodă, fiul lui Sas Vodă.
1366 Bogdan Vodă.
1372 Petru Vodă, fiul lui Muşat.
1388 Roman Vodă, fratele lui.
1391 Ştefan Vodă.
1398 Petru Vodă, fiul lui Ştefan Vodă.
1399 Juga Vodă, fiul lui Petru Vodă.
1401 Alexandru Vodă, fiul lui Roman cel Bun.
1433 Iliaşcu Vodă, fiul lui Alexandru cel Bătrân.
1445 Roman Vodă, fiul lui Iliaşcu.
1446 Petru Vodă fiul lui Ştefan.
1451 Ştefan Vodă.
1452 Bogdan Vodă.
1454 Petru Vodă, numit Aron.
1456 Ştefan Vodă cel Bun, fiul lui Bogdan.
1503 Bogdan Vodă, fiul lui Ştefan, care a închinat Turcilor Moldova.
1516 Ştefan Vodă cel Tânăr, fiul lui Bogdan.
1527 Petru Vodă Rareş, fiul lui Ştefan.
1538 Ştefan Vodă Lăcustă.
1540 Alexandru Cornea.
1540 Petru Vodă Rareş.
1557 Alexandru Vodă Lăpuşneanu.
1562 Despod Vodă, Iacov Vasile.
1564 Ştefan Vodă Tomşa.
1564 Alexandru Vodă Lăpuşneanu, a doua oară.
1569 Bogdan Vodă, fiul lui Alexandru.
1570 Ioan Vodă cel Cumplit.
1578 Petru Vodă Schiopul, fiul lui Mircea.

1581 Iancu Vodă Sasul.
1586 Petru Vodă Schiopul.
1591 Aron Vodă cel Rău.
1592 Aron Vodă, a doua oară.
1594 Ieremia Vodă Movilă.
1607 Simeon Vodă Movilă.
1609 Constantin Vodă Movilă.
1610 Ştefan Vodă Tomşa.
1615 Doamna lui Ieremia Vodă cu fiul ei Bogdan.
1616 Radu Vodă cel Mare.
1618 Gavril Vodă Movilă.
1619 Gaspar Vodă, italian *Fránc.*
1621 Alexandru Vodă Iliaşcu.
1622 Ştefan Vodă Tomşa, a doua oară.
1623 Radu Vodă cel Mare, a doua oară.
1626 Moisi Vodă Barnovschi.
1631 Alexandru Vodă Iliaş.
1633 Miron Vodă Barnovschi, a doua oară, şi îndată Moisi Vodă.
1633 Moisi Vodă.
1634 Vasile Vodă Arnăutul.
1654 Ştefan Vodă Gheorghe, fiul lui Dumitraşcu Logofătul.
1658 Gheorghe Vodă Ghica, capuchehaiaua lui Vasile Vodă.
1660 Ştefan Vodă, fiul lui Vasile.
1664 Eustatie Vodă Dabija.
1666 Duca Vodă Arnăutul.
1668 Iliaşcu Vodă, fiul lui Alexandru.
1669 Duca Vodă, a doua oară.
1673 Ştefan Vodă Petriceicu.
1674 Dumitraşcu Vodă Cantacuzino, Constantinopolitan.
1676 Anton Vodă Ruset, Kiriţa Dragota.
1679 Duca Vodă, a treia oară.
1684 Dumitraşcu Vodă Cantacuzino, a doua oară.
1685 Constantin Vodă Cantemir.
1693 Constantin Vodă Duca.
1696 Antioh Vodă, fiul lui Constantin Cantemir.
1701 Constantin Vodă Duca, a doua oară.
1704 Mihaiu Vodă Racoviţă, din mare spătar.
1705 Antioh Vodă Cantemir, a doua oară.
1708 Mihaiu Vodă Racoviţă, a doua oară.
1710 Nicolae Vodă Alexandru Mavrocordat, din mare dragoman.
1711 Dumitraşcu Vodă, fiul lui Constantin Vodă Cantemir, care a fugit în Rusia.
1712 Nicolae Alexandru Mavrocordat, a doua oară.
1716 Mihaiu Vodă Racoviţă, a treia oară.
1729 Grigorie Vodă Ghica, din mare dragoman.
1733 Constantin Vodă Niculae Mavrocordat din Muntenia, şi Grigorie Vodă Ghica în Muntenia.
1735 Grigorie Vodă Ghica, a doua oară din Muntenia, şi Constantin Vodă Mavrocordat în Muntenia.
1741 Constantin Vodă Mavrocordat, a doua oară în Muntenia.

1743 Ioan Vodă Mavrocordat, fratele lui.

1747 Grigorie Vodă Ghica, a treia oară.

1748 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat, a treia oară din Muntenia, şi Grigorie Vodă în Muntenia.

1749 Constantin Vodă Mihaiu Racoviţă.

1753 Mateiu Vodă Grigorie Ghica din Muntenia, şi Constantin Vodă Racoviţă în Muntenia.

1756 Constantin Vodă Racoviţă, a doua oară din Muntenia, şi a ridicat văcăritul din Moldova.

1757 Scarlat Vodă, fiul cel dintâiu al lui Grigorie Ghica.

1758 Ioan Vodă Calimachi, din mare dragoman.

1761 Grigorie Vodă, fiul lui Ioan Calimachi, pe care însuş tatăl său îl pusese pe tronul domnesc, şi după câtevà zile a plecat în Capitală.

1764 Grigorie Vodă Alexandru Ghica, din mare dragoman.

1767 Grigorie Vodă Ioan Calimachi, a doua oară, şi în 1768 a izbucnit răsboiul cu Rusii. Iar tabăra împărătească a venit la *Han-tepesi*, judeţ din Moldova, numit Rebuia. Măria Sa s'a dus să se închine Marelui Vizir. Acesta însă îl puse la închisoare şi-l trimise în Capitală, unde a fost iarăş închis, iar după câtevà zile decapitat de împărăţie.

1769 Constantin Vodă Nicolae Mavrocordat a patra oară. Pe timpul răsboiului i-a poruncit Poarta să se ducă în tabăra împărătească. El a plecat dar îndată, şi sosind la Han-tepesi unde erà ordia, Marele Vizir l-a îmbrăcat cu caftan pentru scaunul Moldovei, apoi cu o cucă, un armăsar, un erbian cu blană de samur, şi l-a trimis în Moldova. In acelaş an l-au robit Rusii din Galaţi. L-au dus la Iaşi la curtea domnească. Fiind bolnav, s'a săvârşit din viaţă după câtevà zile. A fost îmmormântat la Mitropolie cu mare alaiu.

1774 Grigorie Alexandru Ghica, a doua oară. Măria Sa fu robit pe timpul răsboiului de către Rusi în Muntenia şi fu trimis la Petersburg. Apoi fu adus în Moldova. Iar după pace i-a venit dela împărăţie caftan şi alte insignii dela împărat, şi fu rânduit ca domn al Moldovei. Iar în al treilea an al domniei sale a venit din Capitală un agă capugibaş (sub cuvânt că trece pe acolo). L-a găzduit în Beilic. El s'a prefăcut că e indispus şi nu s'a dus la curte. Măria Sa la ceasurile unu din noapte (fiind Ramazan), s'a dus să-l vază. Aga a ieşit afară ca să-l primească apoi au intrat în odaie domnul, aga şi câţivà oameni de ai lui. Aga le-a făcut atunci semn acestora şi i-au tăiat capul domnului şi l-au trimis în Capitală. Şi fără să se facă vreo turburare, el a trimis oameni la curtea domnească de au pecetluit-o, şi apoi spre noapte se duse şi aga. La curte s'au adunat mitropolitul cu boierii şi aga a cetit firmanul mazilirii şi rânduirii de domn a marelui dragoman. Totdeodată a numit locţiitor de domn după porunca împărătească şi după scrisorile stăpânirii.

1777 Constantin Vodă Dimitrie Moruzi, din mare dragoman, 19 Octomvrie.

1782 Alexandru Vodă, fiul lui Constantin Vodă Mavrocordat, 25 Maiu.

1786 Alexandru Vodă Mavrocordat, fiul lui Ioan Vodă Mavrocordat, din mare dragoman.

1787 Alexandru Vodă Ipsilante, a doua oară.

1788 Manole Vodă Giani, a doua oară, 11 Maiu.

GENEALOGIA FAMILIILOR FANARIOTE.

I.

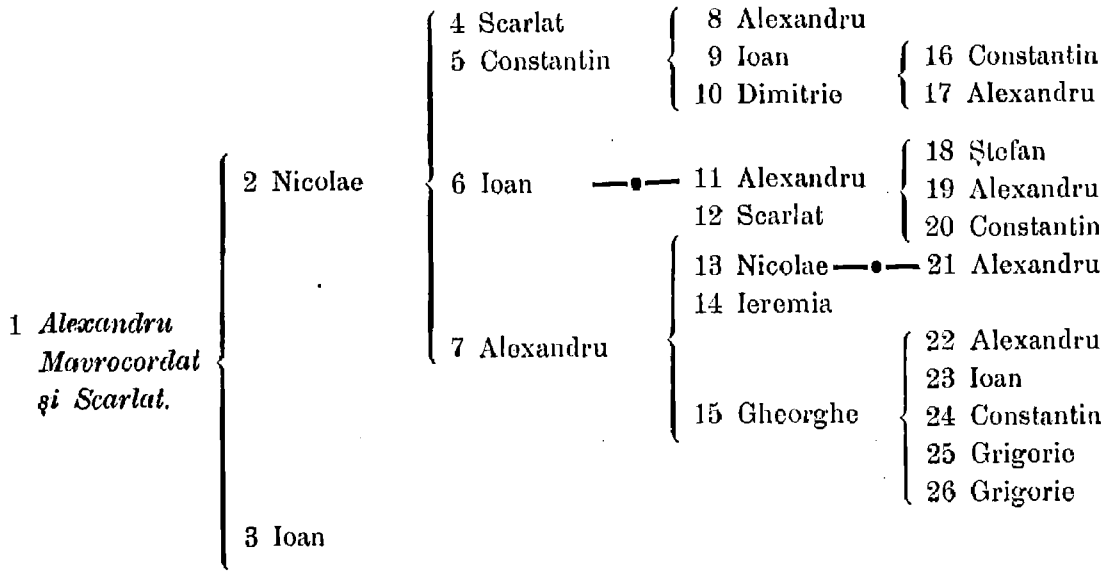

II.

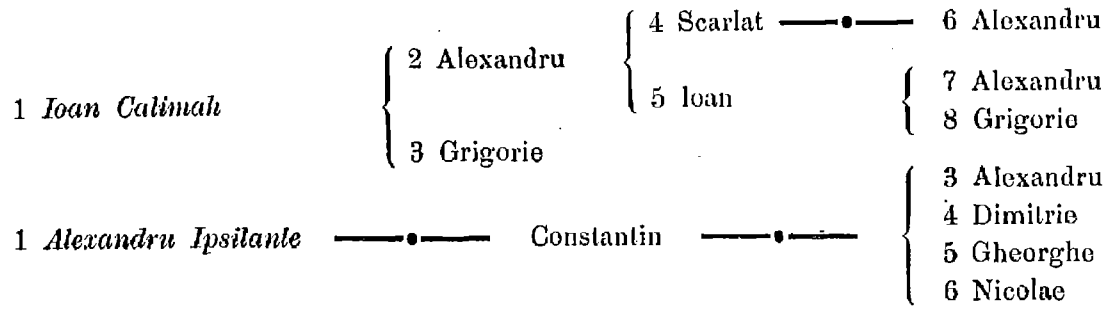

III.

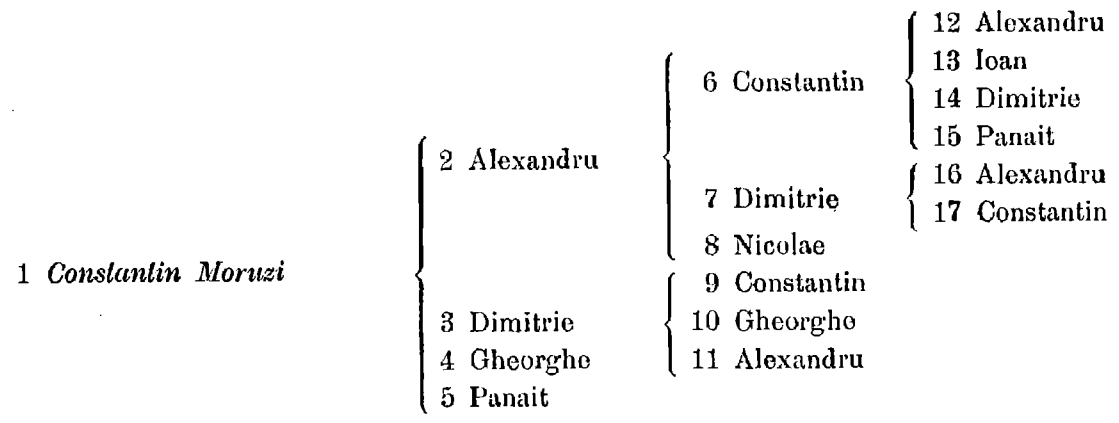

IV.

1 *Constantin Dracu Sufu*

- 2 Alexandru
  - 7 Constantin
    - 17 Alexandru
    - 18 Dimitrie
    - 19 Ioan
  - 8 Gheorghe
    - 20 Constantin
    - 21 Alexandru
- 3 Ioan — 9 Constantin — 22 Alexandru
- 4 Nicolae
  - 10 Gheorghe
    - 23 Ioan
    - 24 Alexandru
  - 11 Alexandru
    - 25 Grigorie
    - 26 Nicolae
    - 27 Dimitrie
    - 28 Gheorghe
    - 29 Ioan
    - 30 Scarlat
- 5 Dimitrie
  - 12 Grigorie — 31 Dimitrie
  - 13 Constantin
    - 32 Mihail
    - 33 Dimitrie
    - 34 Alexandru
    - 35 Panait
- 6 Mihail
  - 14 Ioan
    - 36 Macarie
    - 37 . . . . .
    - 38 Grigorie
  - 15 Alexandru
    - 39 Grigorie
    - 40 Nicolae
  - 16 Grigorie
    - 41 Mihail
    - 42 Nicolae
    - 43 Constantin
    - 44 Ioan

V.

1 *Nicolae Mavrogheni*

- 3 Petru
- 2 Constantin
- 4 Iosif

VI.

1 *Gheorghe Hangeri*

- 2 Nicolae
- 3 Dimitrie
  - 6 Alexandru
  - 7 Gheorghe
  - 8 Constantin
- 4 Constantin
  - 9 Mihail
  - 10 Alexandru
- 5 Alexandru
  - 11 Grigorie
  - 12 Telemah

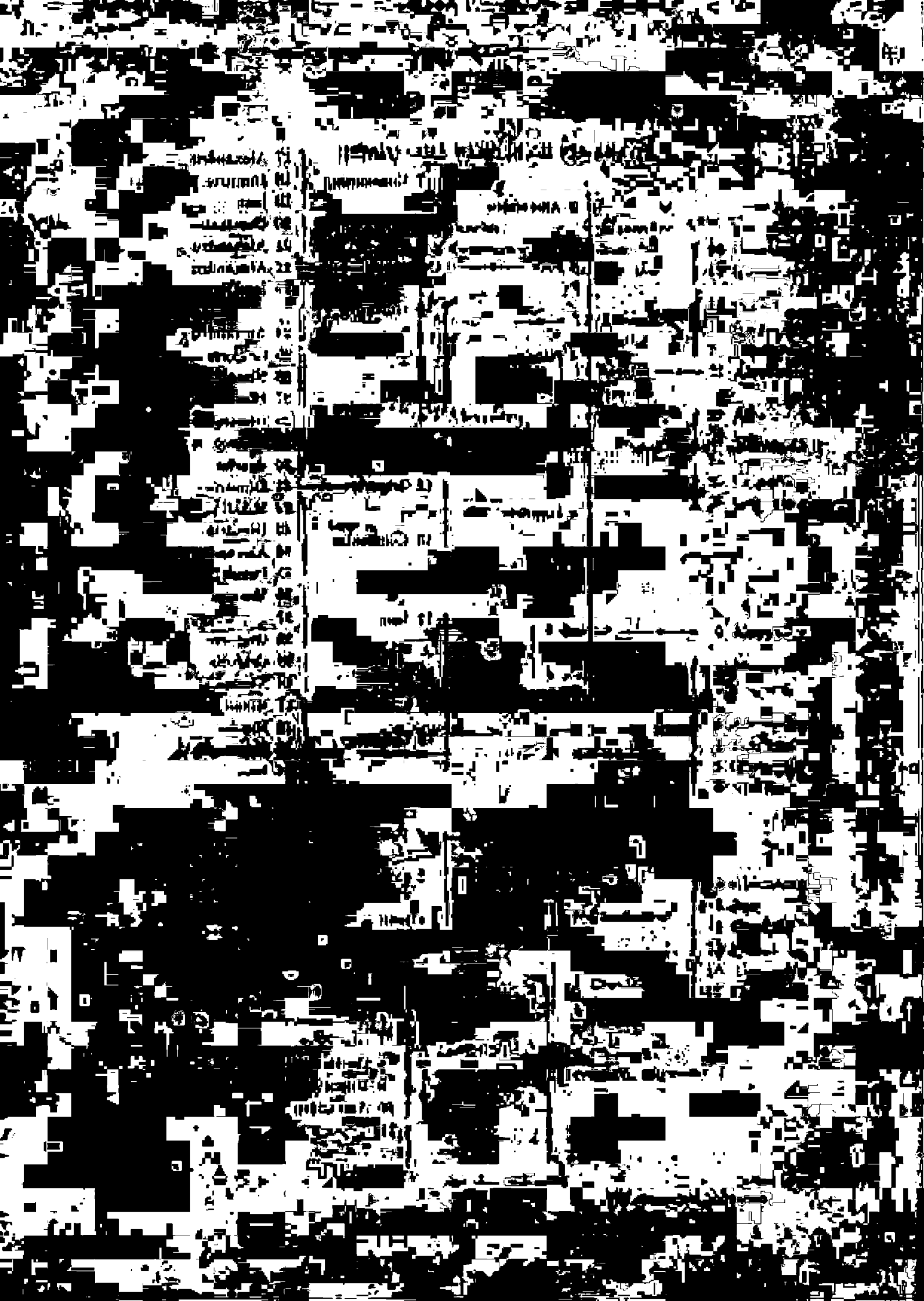

XIII.

MELETIE PIGA

PATRIARH AL ALEXANDRIEI ŞI LOCOŢIITOR AL CELUI DIN CONSTANTINOPOLE

SCRISORI

(1597-1598)

Traducere de G. Murnu.

MELETIE PIGA,

Patriarhul Alexandriei şi locoţiitor al celui din Canstantinopole.

SCRISORI

1.

Lui Nichifor, prea învăţatul, pace.

† Pronia dumnezeească ferindu-te de multe şi de mari primejdii, nu voeşte să fii nici fără grije, nici fără lucru, ci să cauţi să răspândeşti învăţătura câştigată la cei ce te urmează pentru răsplata chemării de sus, nelăsând, pe cât este cu putinţă, ca cei nesupuşi să micşoreze evlavia oamenilor; căci biruinţa credinţei greşite e lucrul cel mai nedrept. Biruească, o, Nichifor, prin tine adevărul şi să nu se clatine câtuş de puţin vreuna din credinţele părinteşti, pe cari atât părinţii răsăriteni, cât şi cei apuseni (înţeleg pe cei de demult), ni le-au predat în sinoadele cele convocate de Duhul Sfânt. Nu ascultă de acei cărturari guralivi, cari se joacă cu cele sfinte ca pe scenă şi nu au decât o singură grije, de a spune totdeauna ceva din părerilo lor şi de a pledă în contra adevărului. Spulberă scornirile lor prin simplitatea cuvântului dumnezeesc; căci propovăduirea evlaviei nu stă în înţelepciunea omenească. Caută să nu-ţi atragi vreo ocară arătând nepăsarea de altă dată; te îndemn dinadins şi ascultă-mi sfatul părintesc, pe care dragostea mea nefăţărită de multe ori ţi l-a dat în Tracia. Intreprinderile repezi sunt supuse unor mari pericole, de cari trebue să se ferească cei cuminţi, cari au în vedere scopul; căci numai pe temeiul rezultatului (cum nemerit a spus un filozof păgân) se judecă de cele mai multe ori fiecare fapt din trecut.

Fii sănătos în Domnul, prea scumpul meu copil.

Constantinopol, 5 Ianuarie 1597.

2.

Celor de prelulindeni.

† Dintre cele zece porunci ale Domnului una este şi aceea, care opreşte mărturia mincinoasă, şi după care mincinosul e pus alături ca de cei ce jură strâmb, în cărţile sfinte ale Testamentului nou, din cari oricine poate învăţă cât de rea este minciuna, care are de tată pe diavol, după spusa Domnului. De aceea şi noi cu drept cuvânt cuprinşi de mânie pentru clevetirea făcută de curând, clevetire care e tovarăşa diavolului şi mama minciunii şi uneltitoarea omorurilor nedrepte şi care atrage pedeapsa celor ce săvârşesc asemenea fapte, zicem că cei ce au scris scrisorile ca din partea prea strălucitului fost domn Alexandru şi a prea nobililor boieri Kir Eustatie şi a altora, pentru cari scrisori n'a urmat puţină primejdie pentru persoanele vrednice numite mai sus, ca unii cari au scris şi au plăzmuit acele scrisori false, să fie afurisiţi şi neiertaţi de Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, şi să poarte blestemul celor trei suto optsprezece părinţi purtători de Dumnezeu. Pentru ca dispoziţia acestora să fie mai sigură în vremea de apoi, s'a scris prezenta, şi să rămâie neschimbată pedeapsa până când cei greşiţi se vor pocăl. Harul Domnului fie cu voi.

11 Martie, 1597.

3.

† Prea cucernicului şi prea strălucitului domn Mihaiu Vodă, fiu iubit în Domnul, har, milă şi pace fie dela Domnul şi Dumnezeul şi Mântuitorul nostru Isus Hristos.

Smerenia noastră urează şi binecuvintează domnia ta, o, Mihail, fiule prea dorite, rugându-se necontenit de Domnul ca să păzească pe Măria Ta în pace, teafăr şi sănătos, sub ocrotirea harului său dumnezeesc. Dorinţa ce avem pentru pace şi dragoste ca şi săracii să nu treacă prin grele ispite şi ca ţerile să nu se strice şi sufletele să nu se piarză, e tot ceeace ne sileşte pe noi de a mijloci totdeauna pe lângă cei mai iluştri din stăpânitori din această a noastră mare împărăţie şi de a scrie şi către Domnia Ta ca să căutaţi a păstră iubirea, precum făgăduieşte această prea înaltă curte şi prea slăvitul împărat. Şi nădăjduesc şi mă rog ca ea să fie păstrată din amândouă părţile nevătămată şi neprimejduită; căci aşa şi lumea va fi ferită de peire şi prea bunul Dumnezeu va fi slăvit. Cuvântul, pentru care noi am venit, este că prea strălucitul general, serdarul, a aşteptat să vază a doua scrisoare a Măriei Tale şi apoi să ne trimită îndată pe noi, precum scrisesem şi înainte. Dar tu să nu te îndoeşti de dragostea ce are pentru tine prea puternicul împărat; dar nici tabăra (înţeleg oştirile despre cari am auzit că se strângeau în părţile de lângă Dunăre), să nu deştepte vreo teamă în sufletul tău. Căci eu am întrebat numai decât cum am auzit aceasta, că în ziua de Sf. Gheorghe, 23 Aprilie, un ceauş împărătesc a fost trimis de către Domnul Ieremia ca să adune oştire. Deci m'am dus la prea strălucitul serdar Satregi Mehmed-Paşa, să văd ca nu cumvă să se strice legătura de dragoste, şi-mi respunse, că: «Noi păzim şi vom păzi dragostea cum am făgăduit-o, şi numai dânşii să nu facă vreun lucru necuviincios; cât despre cuvântul, pentru care am dat poruncă să se aducă oştirile, este acesta: Domnul Ieremia ne-a înştiinţat, că domnul Ardealului ameninţă să-l scoată din scaun, şi s'a rugat de ajutor, şi am luat hotărîrea să se strângă acolo oştiri, numai ca să fie gata de ajutor, dacă domnul Ardealului va încercă să-i facă rău». Şi acest răspuns l-am socotit şi cuminte şi vrednic de credinţă, şi m'am liniştit. Iar aceasta o scriu Măriei Tale, ca să nu te turburi; căci e bine şi cuminte ca fiecare să

fie gata de păzirea sa, nu în paguba altuia. Să ştiţi că războiul nu e plăcerea lui Dumnezeu, ci mânia şi urgia lui; iar pacea este scumpă lui Dumnezeu, şi cei ce o păzesc pe ea, vor fi păziţi de Dumeezeu, al căruia har şi milă fie cu Domnia Ta, fiule prea dorite. Amin.

Constantinopole, 23 Maiu 1597.

4.

† Lui Ieremia, prea cucernicul şi prea strălucitul domn al Moldovei, fiu prea iubit în Domnul, har, îndurare şi pace, ş. c. l.

Din scrisorile Domniei Tale am înţeles foarte lămurit cugetul înalt al Măriei Tale faţă de noi, când pe de o parte îţi arăţi mâhnirea că am fost împiedecat de a veni la voi, precum şi noi ne-am întristat (ştie Dumnezeu), şi când pe de altă parte ne rogi să nu renunţăm, ci iar să mergem pe drumul acesta. Dar şi din prisosinţa dragostei ne făgăduieşte Domnia Ta să ne dea nouă ajutor şi mulţime de oameni cari să ne servească de gardă şi să ne însoţească mai spre adâncul ţerii, unde împotriva alor noştri s'a ridicat cu războiu trufia şi pizma şi nemărginita dragoste pentru papa al Romei celei vechi, aşà numiţii Iesuiţi, cari în locul răstignitului Isus propagă pe papa cel îmbrăcat în haina moliciunii, pe papa cel care cu semeţie se ridică împotriva oricărei autorităţi. Căci aceasta arată acele scrisori despre identitatea lui Dumnezeu, cum ar puteà zice dânşii, dar care drept vorbind, nu e decât împotrivire faţă de Dumnezeu; în cari scrisori, în diplomele lor de binefacere, hotărîndu-se zice că . . . . . căci voeşte (şi acesta e unul din cuvintele cari înstrăinează Roma veche de calea dreaptă) să i se îngădue, nu numai să apere dogmele, ci să-şi dea la iveală dogme, precum se pare, potrivnice sfinţilor apostoli, şi acum chiar Mântuitorului Hristos. Dar aceste le las pentru o altă scrisoare; iar Măria Ta făgăduindu-ne nouă ajutor spre a puteà veni acolo, unde cei din miazănoapte sau din apus ridicându-se fără cruţare împotriva adevărului drept credincioşilor, adică al Bisericii răsăritene, arăţi atât de multă bărbăţie faţă de Mântuitorul nostru. Drept care noi te fericim pentru evlavie şi te recunoaştem ca înflăcărat apărător al evlaviei şi ortodoxiei, al neprefăcutei învăţături, al sfintei Evanghelii. Pentru aceasta noi mulţumim Măriei Tale, şi ştiu bine că Dumnezeu îţi va da cununile de care eşti vrednic, precum a dat lui Constantin cel Mare şi celorlalţi bărbaţi iubitori de Dumnezeu, apărătorii credinţei. Iar noi suntem împiedecaţi în Constantinopole nu numai de rugile şi lacrimile Bisericii întregi, ci chiar şi de poruncile împărăteşti, mai ales că am şi mijlocit pentru ca pace să fie între prea măritul Sultan şi nobilii domni, atât Mihaiu cât şi ceilalţi. Din această pricină nu putem veni la Măria Ta spre a binecuvântà, precum cereţi, pe voi toţi, şi spre a merge de acolo la locul unde se înteţeşte lupta, unde s'a concentrat puterea protivnicilor ortodoxiei şi unde sprijinitorii credinţei sunt prea puţini şi slabi. Dar «cele slabe ale lumii, zice Pavel, le-a ales Dumnezeu ca să ruşineze pe cei tari». Toţi cu duhul suntem şi noi de faţă la luptele acele, măcar că feluritele suferinţe şi marile nevoi ale Bisericii ne opresc şi ne ţin pe loc în Constantinopole pe toţi, ca fiind lipsiţi de orice ajutor şi plini de toată nevoia şi de tot necazul, săraci, fără adăpost (căci nu avem nici loc de şedere), plini de datorii, de primejdii, de supărări. Dumnezeu, care pe ai săi, precum e scris, prin multe suferinţe îi face să intre la sălaşurile veşnice, să vă împuternicească şi pe voi să răbdaţi chinurile şi să suferiţi împreună cu poporul lui Dumnezeu mai bine — cum spune apostolul despre Moise — decât să aveţi plăcere trecătoare; căci cele ce se văd, zice Scriptura, sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd sunt veşnice. Ne rugăm dar de Domnul şi zi şi noapte ca să

te păzească pe Măria Ta în sănătate, în fericire, în pace, în liniște și în mântuirea sufletului sub ocrotirea Sfântului Duh. Amin.

Constantinopole, 14 Iunie 1597.

5.

Lui Mihaiu Vodă.

† Ne scrisai nouă, cum Pașa, care se găsește la hotare, a necăjit pe oameni în două rânduri pe vremea păcii și că ai auzit cum că Tătarii trecură prin țara ta, și ai cerut ca noi să le aducem acestea la cunoștința Marelui Vizir Ibrahim-Pașa. Așă am și făcut și i-a părut rău marelui Vizir; căci nu e dorința binecuvântatului și marelui stăpânitor, Sultanul Mehmet, ca să sufere popoarele, fiindcă el nu numai ca împărat cârmuește lumea lui Dumnezeu, ci ca un tată iubește poporul; și tot așă și Marele Vizir, care cu atâta dreptate și milă conduce poporul împăratului și toată împărăția, că cu toții noi suntem în pace și mulțumim lui Dumnezeu. Indată dar a poruncit marele Vizir după dorința ta și a fost destituit acel pașă, și a luat măsuri ca Tătarii să nu mai treacă în hotarele tale; dar acestea le va face într'un oarecare chip cuviincios, și așă nădăjduim în Dumnezeu. Deci trebue ca și tu să rămâi cu dragoste și supunere către prea măritul împărat și să nu încetezi cu ascultarea ta către împărat pentru ticăloșia slujitorilor lui, mai ales de când împăratul nu are știre, nici pornire spre rele. Cunoaște că Dumnezeu iubește pacea (căci războiul e mânia lui Dumnezeu, de care cei ce se tem de dânsul trebue să se ferească), și deci te rugăm și pe tine să faci așă și să-i îndemni pe toți ceilalți să facă precum am și scris adeseori mai de mult, și mulțumind ție că ne-ai ascultat până acum; și te rugăm ca să asculți până la sfârșit ca și noi să avem pace sub paza prea slăvitului împărat și a Marelui Vizir, care pe noi ne iubește. Domnul cu tine.

Constantinopole, 5 August 1597.

6.

Mitropolitului Ungro-Vlahiei Eftimie.

† Două scrisori ne-a trimes nouă Prea Sfinția Ta. Una în care ne-ai mulțumit că, primind hirotonia ta, te socotim ca frate și tovarăș în slujbă. Și despre aceasta am judecat după cum știam, având în vedere și nevoia vremii; căci în mijlocul războaielor nu eră lesne a înștiința despre hirotonie la Constantinopole, precum eră drept. Despre aceasta vom scrie mai lămurit, când cu ajutorul lui Dumnezeu vom primi scrisorile tale despre hirotonie. Cealaltă scrisoare vorbiă despre unele păcate ale acelora de acolo, cari se arată neascultători prea sfinției tale și cari se poartă împotriva legii. Pe aceștia prin scrisori îi afurisim din sânul bisericii lui Hristos și poruncim ca toți să fie ascultători și supuși poruncilor tale. Ne rugăm și de Prea Sfinția Ta ca în tot chipul să te străduești spre a fi cu vorba și cu vieața lumina și sarea lumii, precum ne-a poruncit Mântuitorul, făcând și vorbind tot ce poate aduce mântuire și ție și poporului lui Dumnezeu; căci aceasta e treaba bunului păstor. Dar și vremea și zilele grele cer o mai neadormită privighere, ca în frică și cutremur să lucrăm pentru mântuirea noastră după porunca Scripturii. Acestea făcând, aveă-vei și pe Dumnezeu în ajutor și dela toți laudă și pe noi ne vei aveà cu milă la toată cererea ta. Iți trimitem și Sfânta Scriptură, deși cu multă greutate, nu numai fiindcă se găsește anevoie și cu multă cheltueală, mai cu seamă așă îndreptată, ci și din pricina acestor vremuri rele. Iar Nomocanonul l-am dat să fie copiat, neavând un al doilea exemplar. El cuprinde canoa-

nele tuturor soboarelor, dar fără tâlcuiri. Vom face şi această chieltueală pentru dragostea ta, măcar că suntem în lipsă mare.

Facem cunoscut Prea Sfinţiei Tale, că în Constantinopole s'au vândut două mănăstiri: marele Dimitrie şi Sfânta Maria Balin la Xyloporta; iar noi le-am cumpărat pe ele ca să nu ajungă în mânile necredincioşilor, dar am rămas până acum dator cu banii, şi dacă vrea şi Prea Sfinţia Ta să ajuţi pentru una sau pentru amândouă, atârnă de tine. Răsplata ţi-o cunoşti. Pe lângă toate acestea îngrijeşte şi de fraţii cari se găsesc în robie, şi adu aminte despre aceasta şi prea cucernicului domn şi celorlalţi boieri; căci nu e cu putinţă ca noi, fără ajutor, să trăim şi să stăpânim bisericile lui Dumnezeu în mijlocul necredincioşilor. Domnul cu voi!

Constantinopole, 6 August 1597.

7.

Arhiepiscopului Nectarie.

† Inalt prea sfinţitului arhiepiscop al primei Iustiniane din Ohrida şi din toată Bulgaria, prea iubitului în Domnul. . . . . .

Din scrisorile tale aflând cele privitoare la Prea Sfinţia Ta din partea Dacilor cari petrec sus, ne-am bucurat de sănătatea voastră, dar ne-a părut rău pentru supărare; deci te rugăm să rabzi puţin suferinţele acestei lumi; căci vom avea răsplată dreaptă. Vom trimite celor de acolo despre voi tot ce vom află că trebue şi vă aduce vouă folos. Domnul cu voi!

Constantinopole, 11 Ianuarie, 1598.

8.

Lui Mihaiu Vodă.

† Ce am făcut cu Marele Vizir Ibrahim-Paşa cu privire la trebile obştii lumeşti, adică la înţelegere şi pace, şi că a scos din slujbă pe Paşa care ţi-a făcut necaz şi că nu va lăsă pe Sciţi (Tătari) să treacă prin hotarele tale, ţi-am scris în scrisorile pe cari le aduce Ioan Măriei Tale, măcar că şi atunci am scris pe scurt. La aceasta nu mai trebue să adaug alta decât că e nevoie ca şi Măria Ta să arate un semn de dragoste faţă de stăpânitori, trimiţând ca haraciu tot ce vei puteă; căci în acest chip scapă lumea aceasta de robirile Sciţilor. Iar acum, fiindcă prin scrisorile tale ne rogi ca să ajutăm pe fraţii ortodoxi cari, din nefericire, sunt prigoniţi în Polonia de către Roma veche, răspundem şi la aceasta.

Mai întâiu mulţumesc mântuitorului Dumnezeu, că a insuflat sufletului tău sfânt şi inimii tale o râvnă sfântă pentru mărirea mântuitorului Hristos; căci mărirea lui Hristos e cunoaşterea lui Dumnezeu cel adevărat, evlavia, ortodoxia, pe care o jignesc acei ce nu rămân statornici credinţelor şi tradiţiilor sfinţilor părinţi, şi fierbinte mă rog de Dumnezeu cel cu trei feţe să păzească această făclie a cucerniciei tale; de acolo, dela Dumnezeu vei avea darul şi nu dela noi, după spusa lui Pavel. Intâiu dar aceasta. Al doilea rog pe Măria Ta şi Evlavia Ta să porţi mai multă grije ortodoxiei şi să te întăreşti în credinţa ta, căci ştii că fără credinţă (zice Pavel) e peste putinţă să placi lui Dumnezeu. Şi este credinţa adevărată pe care o falşifică prefacerile şi inovaţiile oamenilor; dacă ei pun înainte înţelepciunea lor, aceasta pe lângă Dumnezeu nu e, după Pavel, decât nerozie; iar dacă propun filozofia lor, mama prefacerilor şi învoirilor, Pavel o va numi această filozofie amăgire deşeartă. Căci nu în înţelepciunea oamenilor sau în filozofia lumii ne-a descoperit nouă Dumnezeu taina

evlaviei, ci prin Duhul Sfânt în scripturile dumnezeești, tălmăcite de sfinții părinți, cari ne-au și predat nouă în șapte soboare cele ce avem și învățăm. Al treilea află că ceeace ne rogi pe noi să facem, făcut-am adeseori și în scrisori multe, după cari trimitem copie cucerniciei tale, ca să știi câtă silință, câtă oboseală și muncă punem pentru credință. Dumnezeu știe, că nouă nu ne sunt de ajuns nici zilele, nici nopțile să facem, să vorbim, să scriem cele ce sunt de folosul obștesc. Ale mele sunt abaterile și judecățile și neînțelegerile toate ale poporului, ale mele primejdiile bisericii, nevoile, clădirile sfintelor locașuri, grijile pentru ortodoxie, pe cari și le scriem și le spunem celor de aproape și celor de departe, pe unii îi mustrăm, pe alții îi sfătuim, pe alții îi îndreptăm și pe alții căutăm să-i punem sub oarecare pază, și Dumnezeu știe cum ne frământăm cu mintea și cu sufletul și cu inima; a noastră e în sfârșit supravegherea datoriilor Bisericii, ale noastre lipsurile săracilor. Și toate acestea cu duhul și ajutorul lui Dumnezeu le facem sau căutăm a le face precum cunoaștem sau putem mai bine, singuri, lipsiți de mijloace și slabi; dar nici cei cari ne pot ajută, fie cu vorba, fie cu banii pierduți, nu-și dau silința cuvenită. Dar are Dumnezeu ochiu răsbunător, și el va aveà grije de noi. Mă rog la rândul meu de cucernicia ta să găsești pe unul care să știe bine latinește și să-ți tălmăcească ție cele adresate către nebiruitul împărat Rudolf al Austriei, ca să vezi ce scriu și să trimiți cele ce scriu, dar și prin scrisori de ale tale să ceri ca să asculte cererile noastre. In scrisoarea grecească am pus pe cea latinească, și iea-o de o copiază, apoi punând pe cea latinească pe lângă cea grecească, trimite-o. Iar celelalte, pe cari le trimitem și noi în Polonia, trimite-le cum vei ști că ți-e mai bine. Și nu uită și pe ale noastre.

Fiindcă ai scris ca să scriu și să trimit scrisorile către cucernicia ta cu un om al nostru credincios și că va fi folos mare și ajutor, iată îți trimit pe un om al nostru, pe cinstitul Kir Teodori; căci nu am la îndemână clerici, mai ales din pricina turburărilor din vremea de acum. Trimit și scrisori. Lucrează ca un apărător al credinței și Domnul îți va da răsplată în ziua judecății când va răsplăti pe fiecare după vrednicie. Fie harul lui cu evlavia ta și cu ai tăi. Amin.

Constantinopole, 29 August 1597.

In chestia mitropolitului am făcut cum ați voit; căci am fost de părere să ne arătăm miloși, cu cât și nevoile o cer. Scrisorile ce am scris și scriu Măriei Tale, află că le tălmăcim în limba turcească și le cercetează Pașa și Sultanul, și unele din scrisorile tale. Cei o sută de galbeni i-am făcut o cârjă spre amintirea ta.

9.

Prea sfințitului mitropolit al Moldovlahiei Gheorghe și prea iubitului slujitor cu noi în Domnul fie har milă și pace din partea mântuitorului Hristos.

Ne scrii nouă despre unele cărți de iertare, și iată le trimitem. Trimitem de asemenea și mantia pe care o ceri ca să o trimitem cu vreunul din arhierei; dar nu o trimitem cu arhiereu, căci nu ne dă răgaz vremea care este grea. Tu, primind-o, cinstește darul cu urare și binecuvântare și păstrează neatinsă comoara credinței ortodoxe. Căci poți, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul prea cucernicului tău frate domnul Moldovei, să păstrezi poporul lui Dumnezeu în sfințenie și dreptate și să-l ții în dreaptă credință. Ajută pe cei lipsiți și nu cruță pe cele peritoare pentru cele veșnice. Fă-te cârmuitor credincios și disprețuește credințele trecătoare, urmând pe

părinții ortodoxi, ca împreună cu ei să te faci moștenitor al veșnicei vieți. Innoirile, mai vârtos cele ale Romei vechi, respinge-le; căci ele turbură apele credinței ortodoxe, ai cărei binefăcători vor fi încoronați de Dumnezeu, a cărui slavă și putere e veșnică și care păzească-vă pe voi în fericire.

Constantinopole, 7 Septemvrie 1597.

10.

Lui Ieremia Domnul Moldovei.

† Cu cinstitul Chir Panu Comisul, prea mărite Doamne, și fiule prea iubit al smereniei noastre, primit-am milostenia iubirii tale în vreme de mare nevoie, când pentru multe treburi de ale credinței facem multă chieltueală pe fiecare zi. Pentru mila ta, Dumnezeu să-ți dea însutită răsplată și împărăția cerurilor, pentru care ne și rugăm de cucernicia ta să-ți dai silința, lucrând cu temere și frică pentru însăș mântuirea ta. Scris-am Domniei tale și iară scriu, să te ferești de creștinii sângiurilor și să nu te temi de nimic, având pe Dumnezeu în ajutor. Așà să faci. Dar fiindcă aud că ortodoxii sunt prigoniți în Polonia, silește-te pe lângă mărîtul rege al Poloniei prin soli și prin scrisori ca să lase pe ortodoxi să trăească după credințele și tradițiile bisericii răsăritene, pe cari le-au consfințit sfinții părinți ai Răsăritului și Apusului prin șapte soboare ecumenice, a căror urmare e sigură și întemeiată pe credință; pe când ascultarea sau supunerea la înnoirile Papei din Roma veche e fără temeiu și pierzătoare. Mijlocește de asemenea și pentru Nichifor; să nu dai uitării pe Nichifor în vremea luptei ce s'a încins în potriva noastră, a ortodoxilor. Pe lângă Excelența Sa ambasadorul Angliei pune-te bine cu tot dinadinsul, căci el poate mult și vremea e nestatornică. Ascultă cuvintele mele; căci eu pe Domnia ta în Isus Hristos o iubesc și o sfătuesc la cele de folos; ba chiar și ajut ori unde se întâmplă la urechile mai marilor împărăției și voiu ajută totdeauna cu ajutorul lui Dumnezeu, al cărui har fie cu Domnia ta. Amin.

Constantinopole, 6 August 1598.

11.

⟨Lui Gheorghe Movilă, Mitropolitul Moldovlahiei.⟩

† Prea sfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei, Chir Gheorghe Movilă, prea iubit frate și slujitor cu noi în Domnul, fie har, milă și pace din partea mântuitorului Hristos.

Ne mulțumiți nouă prin cele ce scrieți despre darul duhovnicesc ce am trimis prea sfințitului scaun al Moldovlahiei pentru multa dragoste și prea marea cucernicie, atât față de îndurătorul Dumnezeu cât și față de noi păcătoșii, dovedită de prea cucernicul și prea iubitorul de ortodoxie domn, fratele tău, întru cinstea Prea Sfinției Tale. Iar noi mulțumirea o primim și ne vom sili ostenindu-ne cât se poate de mult pentru dragostea voastră după cererea preamăritului domn și fiu al nostru. Chestia are nevoie de chibzuire, ca să găsim chipul, cum am puteà, după canoanele sinodale, să ridicăm Mitropolia la rangul de arhiepiscopie; mantia împodobită cu patru poluri e prescrisă în lume numai pentru patriarhii tronurilor apostolice; iar ceilalți arhierei poartă mantii însemnate cu două poluri. Dar tronul vostru ca fiind ridicat acum la rang de arhiepiscopie, are dela noi pentru această demnitate aceste semne, adecă mantia patriarhală și cârja patriarhală. Căci, fiindcă prea cucernicul domn se luptă din tot sufletul pentru apărarea ortodoxiei, e vrednic și de domnia lumească, pe care fie ca Domnul s'o păstreze necontenit prin fiii fiilor lui pe veci, și demnitatea politică va fi

însoțită deci de mărirea bisericească. Cât despre mine nu plângeți că am părăsit nenorocita Constantinopole, dar plângeți împreună cu mine de viforul ce sgudue biserica, și aveți milă de mama suferitoare pentru iubirea celui care a suferit pentru noi. Căci așă și împreună cu el veți aveă parte de slavă în împărăția cerurilor. Amin.

Am scris, precum ai cerut, o scrisoare în latinește prea distinsului arhiepiscop al Leontopolei, precum și el ne-a scris nouă. Am nădejde că și dânsul va ajută puțin pe ai noștri, măcar că face parte din acea curte, de unde izvorăsc toate scandalurile în lume. Scrisoarea e vrednică de oameni înțelepți și drepți. Domnul cu voi!

3 Noemvrie 1598.

12.

Lui Ieremia, domnul Moldovei.

† Cu lacrimi am cetit scrisorile Măriei Tale pentru mâhnirea ce v'a adus plecarea mea din Constantinopole și că Măria Ta te-ai răsgândit să zidești acolo patriarhia. Dar nu, prea mărite doamne și prea iubite fiule, nu trece cu vederea rămășițele Bisericii lui Hristos pentru neorânduelile cătorvà. Să nu ne biruească răul, ci să biruim răul cu binele după povățuirea sfântului Pavel. E nevoie, precum zice Domnul în Evanghelie, ca o sfadă să vie; dar vai de omul acela prin care vine sfada! Sămânța Evangheliei nu toată cade pe pământ bun, ci și pe pământ pietros și pe drum și în spini, dar cade și pe pământ bun. De aceea puțini sunt și acei cari se mântue, și între ei mă rog ca să fiți și voi și vă veți găsi de bună seamă, dacă veți cheltui bunurile pământești spre dobândirea bunurilor veșnice. Deci nu vă mâhniți pentru mine, ci pentru biserică, și ajutați-o pe aceasta de dragul lui Hristos. Cât despre arhiepiscopie, întâiu mă bucur că s'a mai hirotonit și alt episcop, precum doriam; apoi mantia patriarhală cu patru tipărituri și patru râuri, căci mantiile celorlalți arhierei au două tipărituri, de aceea am trimis-o spre a fi dovadă și semn de mai mare cinste, pe care o cere Măria Ta pentru Mitropolie. Aceasta o vom aduce la îndeplinire cu ajutorul lui Dumnezeu pentru evlavia și râvna ta cea sfântă; dar e trebuință să se convoace un sinod, și asupra acestui lucru vom chibzui, cum să chemăm pe ceilalți înalți prea sfinți patriarhi. Lucrul însă cere și multă osteneală și vreme îndelungată și nu puțină cheltueală, pentru ca cu toții să se adune în Egipet, sub cuvânt că au alte treburi din pricina temerii de afară, dar în adevăr spre a împlini dorința voastră și a da consfințirea noastră ca Mitropolia voastră să fie arhiepiscopală, pentru dragostea domniei și evlavia poporului drept credincios. Despre aceasta faceți-ne cunoscută și părerea voastră; căci noi putem chiar singuri să facem această bunătate și vom îngriji de aceasta până vor veni și scrisorile voastre. Trimitem sfântul mir Domniei tale, și îmmulțească-l prea sfințitul Mitropolit; îl trimitem cu protosinghelul și duhovnicul nostru, preotul chir Maxim și cu însoțitorii lui. Doamnelor, atât mamei cât și soției, și domnului chir Constantin trimitem urări și binecuvântări (martor e bunul Dumnezeu) neîncetat. Fie harul și nemărginita-i milă cu voi toți. Amin.

Alexandria, 7 Noemvrie 1598.

XIV.

DIFERITE SCRISORI

CARI ATING INTRU CÂTVA ŞI ISTORIA INVĂŢĂMÂNTULUI GRECESC DIN ROMÂNIA.

Traducere de G. Murnu.

I

GHERMANOS ETOLUL, MITROPOLIT AL NIŞULUI.

1.

Prea învăţatului între monahi chir Chirilă salutare.

De trei zile am trimis scrisoare sfinţiei tale alăturând la deslegarea chestiunilor şi câtevă altele prin cari căutam să abat simpatia ta către noi, ca unul care, ca profet practic, ştiu cele ce vor fi peste puţin. Şi întru cât aceste s'au adeverit, opresc drumul tău. Vreo trei din cei dintâi elevi ai şcoalei, mai nemulţumitori chiar decât un trădător şi mai ingraţi decât Evreii, având, după Esiod, către un al patrulea pizma unei a doua Eris, pe care a născut-o Haosul şi Noaptea cea întunecoasă, din ciudă au împletit pentru tânăr cuvinte de spirit, prin care ziceau că îl favorizez pe acesta la lecţii mai mult decât pe ceilalţi. Deci, ca să nu fie pedepsiţi, şi-au făcut complici şi pe ceilalţi băieţi, pentru cari, ziceau ei, că aveam o atenţie deosebită. Dar cum au văzut că nu se pot justifică, au adresat plângeri în scris către boier (1) şi către epitropi, prin cari plângeri au stârnit supărarea acestora asupra mea. Când aceştia au trimis pe unul din epitropi şi a ieşit triumfător adevărul, care nu erà aşà cum ziceau ei, au schimbat învinuirile în insulte, şi aceste au fost atât de multe cât frunzele şi florile cari cad la apropierea iernii. Şi mie, fiind doar insultat şi necinstit din partea şcolarilor, mi s'a părut greu de a mai sta în fruntea şcoalei şi de a hrăni la sân nişte şerpi cari muşcau pe ascuns şi pe faţă; deci am depus sarcina şcoalei. Dar fiindcă nu erà nimeni care să se însărcineze cu conducerea ei, s'au adresat către unul numit Callona, un om cu trupul istovit şi lipsit de învăţătură elinească, care de curând venise spre a se vindecà de amorţirea sa trupească; l-au rugat pe el şi l-au îndemnat a luà direcţia

(1) Se înţelege Manolache Castorianul, fundatorul şcoalei comune particulare din C-pole pe la 1663, în metohul de acolo al Sfântului Mormânt.

şcoalei. Dar dânsul nevoind să asculte pentru cuvintele amintite, epitropii au bătut iarăş calea spre mine. Iar eu stăpânindu-mi măhnirea şi dispreţul suferit din partea acelora cărora le-am făcut bine, am cerut judecata arhiereilor judecători şi aştept încă verdictul lor; şi dacă voiu puteà să resping pe acuzatori, poate aş mai rămâneà şi ţi-aş puteà face un bine; iar dacă epitropii vor însărcinà iarăş pe acela, voiu lăsà vacantă catedra. Mi s'a întâmplat, o, frate, un lucru pe care nici în vis nu mi l-am închipuit vreodată, căci elevii mă atacau ca nişte hoţi şi se îngrijiau care de care să-şi verse ocara asupra mea, încât nu mai dovediam să le respund — atât de dese cădeau loviturile una după alta. Până acum dară aşà stau pătimind foarte mult, iar în viitor nu ştiu unde mă voiu opri, scăpând de aici, şi nu cunosc drumul care mă va primi sau oare şi Cuparides (1) mă va opri la el? Şi dacă îţi place să mă urmezi în rătăcirile mele, vei aveà la îndemână tot ce am; iar dacă ţi-e greu a te supune schimbărilor, rămâi pe loc, ca nu cumvà din nenorocire să mă fac pricinuitorul nefericirii tale. Dă-ţi seama bine de suiş, şi dacă îţi convine, nici eu nu mă dau în lături, chiar dacă va fi să mă îmbarc şi să mă duc până la Gadera.

2.

Aceluiaş.

Iţi urez îndeplinirea celor dorite.

Prin scrisorile trimise de noi înainte de sfârşitul lui Octomvrie către persoana ta, mie scumpă, îţi împărtăşiam relele făcute de trăsniţii şi neghiobii mei şcolari pe cari atunci îi tratam ca pe nişte calomniatori şi vicleni. N'a trecut mult după aceea şi boierul, care-i şi ctitorul, a mijlocit pe lângă noi rugându-se ca să-i primesc pe dânşii şi mi-a poruncit să-i socotesc iarăş în rândul elevilor. Dar negăsind ascultare, s'a hotărît să mă mute din şcoală. Iară ei (căci de mult doriau acest lucru), atraşi de poveţele arhivarului Mavroiani, cel stăpânit de femeie, au propus pe Callona şi l-au făcut dascăl al lor. Acest Callona a venit aici din insula Milo anul trecut, împins fiind de nevoia sănătăţii; căci el din cauza paraliziei nervilor (sprijinit în cârji de amândouă părţile), păşeşte ca un dobitoc şi se făleşte pentru ştiinţa lui ca dracul de răutatea sa (acesta e care ţeseà cele mai multe intrigi împotriva mea), ştiinţă pe care eu de bună voie am părăsit-o. Iar Callona, zis şi Cacona pentru obrăznicia lui, şi-a închipuit că nici măcar oameni nu suntem noi Elinii neaoşi, necum să avem vreo ştiinţă de carte. Şi ridicat în slavă par'că de un vârtej, a ajuns să fie directorul şcoalei, măcar că patriarhul şi arhiereii ţerii ştiau că el e neştiitor de carte (nu ştiam numai eu, căci el se ascundeà şi făceà pe învăţatul numai cu pomelnicul cărţilor sale) şi opriau pe boier de a desfiinţà şcoala înainte de a o pune în stare bună. Dar fiindcă acesta n'a voit să asculte, l-au tras de picioare. După ce ticăloşia acestui Callona a fost intronată cu tot alaiul, la început căutà să-şi mascheze ignoranţa cu limba franceză, dar cum s'a întâmplat că n'a nemerit elevi mai bine deprinşi decât el la gramatică, se găsià în nedumerire neştiind în ce chip să procedeze cu şcoala. Şi atunci ai fi putut vedeà pe Ghermanos al tău ridicat în slavă şi lăudat de gura tuturor, ceeace a avut ca urmare că cei mai studioşi au alergat şi venind la mine, au pricinuit tot atâta ruşine lui Callona pe câtă glorie mi-au făcut mie. Ba chiar am pus mâna pe unele scrieri de ale lui, cari îi arătau pe faţă neştiinţa. Intâiu şi întâiu el nici nu ştià câte articole sunt, şi pe acestea puneà totdeauna spiritul lin, iar la verbele contrase el puneà accentul as-

(1) Cuparides, după o însemnare dela marginea codicelui, se înţelege «Mihail Roset, fiul lu Constantin Cupariul».

cuțit; în loc de βοῶ el scrie βοώ. Baritoanelor le pune circumflexul pe penultima: τῦπτω, γρᾶφο. Intrebuințează vocalele scurte în locul celor lungi: νιστιά, σιμίον. Când acestea s'au dat la iveală și s'au arătat ca o fiară, cei mai mulți, sau mai bine zis cu toții începură a pălmui pe boier cu cuvinte neîmpăcate. Căci Balasis al meu, protonotarul, erà mai mult decât oricine arcușul adevărului, și el l-a desmeticit pe boier strigând și zicând, că nu știe Callonas, dar nici Mavroghianis, care-l laudă pe el, nu știe. De aici ce a urmat? El stă fără treabă cu dușmanii mei, cari erau 6 cu toții, și eu la rândul meu huzuresc în Metoh, având cu mine mai mulți și mai puternici decât el. Acesta se ascunde ca să nu se arate, iar eu ca om semeț și mândru, colind pretutindeni. Dela toate am răsplată, și, fiind de mai multe ori chemat înapoi, nu am crezut cu cale să fac aceasta; căci pe Callona îl cinstesc mai puțin decât miluind; din care pricină ei zic: «Rămâie și el cu tine». Dar eu nesuferind aceasta, rămân acum afară din școală. Dar pe puțină vreme; căci ei amenință să-l mănânce și pe el, că învinuitorii îl urăsc de moarte, căci el a fost pricina rătăcirii lor. Amin.

3.

Invățatului doctor Ioan salutare.

M'am bucurat foarte mult pentru panglica, care după obiceiul medical ți-a fost acordată la teatrul internațional al învățaților din ilustra Padua, și mă simt vesel ca și când eu însu-mi aș fi îmbrăcat-o. Dar, firește, ar fi vremea pentru mine să iscodesc pe un medic, care e burduf de știința lui, căpătată după mulți ani de muncă. Căci fiecare dorește ca prin mijocul cuvântului plăcut al învățăturii să-și spele ca o spurcăciune amară neștiința, întocmai ca la strugurii necopți, cari sunt acri la început, dar încetul cu încetul, sub înrâurirea razelor de soare, se coc și astfel se îmbie podgorenilor ca roadă bună de privit și de gustat din partea celor ce au îngrijit de dânșii. Fiindcă dar multă ți-a fost sudoarea ce ți-a curs pentru studiile tale medicale, ai grijă ca ea să nu răspândească și miros neplăcut, ci să te pregătești ca dintr'însa să nu iasă decât mireasmă. Căci vaza unui doctor înțelept cere ca el cu mintea și puterea graiului să socotească cu meșteșug pricinele bolilor și să nu aibă de loc nevoie de toiagul cerșetorului. Dacă astfel vei fi lucrat și te vei fi pregătit în această privință, tu, fără nici un pic de sudoare, vei învinge orice boală. Pe lângă acestea, cât privește practica amestecului și pregătirea buruienilor și leacurilor, aceasta o vei găsi și aici. Căci eu am un prieten doctor pe lângă domn, căruia i-am făcut cunoscut despre tine și i-am arătat și epigrama, și m'a însărcinat să-ți scriu și ție, ca nu cumvà să faci practică în Veneția (căci asta este foarte costisitoare, și tu ești lipsit de mijloace), și așà îmi făgăduește că în șase luni vei puteà câștigà o neîntrecută practică; pentrucă el nu are plăcere să mai rămâie aici și caută un moștenitor pentru a-i luà sarcina. Hai dar, dacă socotești cu cale, vino la noi cât mai repede, de ți-ai însușit pe deplin teoria medicală. Să știi că eu acum sunt pus sub pază și închis în numele meu, și nici piciorul nu pot scoate afară din oraș pentru următorul cuvânt: A venit patriarhul din Ierusalim și m'a întrebuințat ca duhovnic, crezându-mă Dumnezeu, ca să-i iert toate păcatele; dar eu auzindu-le, n'am vrut să-l ascult. El însă cereà să-l desleg și să-l fac liber de toate. Eu mă sprijiniam, ce e drept, pe temeiul legilor, cu toate acestea el nu o slăbià, ci voià să capete pedeapsă. Iar pedeapsa după legi erà să se depărteze de biserică și să se aleagă altul în locul lui ca patriarh, dar dânsul se împotrivià. Eu dar știind că aceasta e moarte pentru mine și moarte sufletească pentru el, am plecat. Atunci să vezi ce-i trăsnește. Anțeț domnul mi-a dat o mânăstire pustie de toate; pentru reînnoirea și înălțarea ei mi-am dat tot banul, fără ca în schimb să am vreun

folos. Estan aveà destul venit şi puteam să-mi scot cheltuelile şi să câştig cevà. El, păcătosul, s'a gândit să mi-o iea cu sila, pentru ca, luându-mi-o, să mă silească să fac ceeace pretindeà el împotriva legilor. Deci, cu vorbe ademenitoare câştigă pe domn şi-mi iea mânăstirea, pune mâna pe toate ale mele şi mă dă afară gol, iar eu le-am lăsat pe toate, ca să nu tradez legile duhovniceşti. Dar cum a văzut că nici aşà nu mă înduplecă, s'a pus atunci vicleneşte să mă atragă cu darurile şi-mi scrie o scrisoare, din care o copie ţi-o trimet acolo ca s'o faci cunoscută la mici şi mari, cetind şi pe cea de faţă, ca să ştie oamenii în ce vas viclean a căzut tronul din Ierusalim şi că nu dau la iveală măcar o parte din nelegiuirile lui, ci că el e nevrednic de tron şi de înălţimea lui. Dar dacă mă învoiam la cererea lui, aş fi primit tot ce e al meu, ba chiar şi un adaus nelegiuit. Nu te-am uitat, fiule, dar nu am găsit oameni pentru trimiterea scrisorilor. Nicolae a ieşit de aici fără sgomot şi n'am ştiut. Fii sănătos.

8 Octomvrie 1686.

4.

Prea înţeleptului şi prea învăţatului dascăl, chir Eugenie Ghermanos, noroc!

Cel ce-şi propune ca să studieze lucrurile cu tot dinadinsul nu trebue decât să audă svonul cuvintelor simple, pentru ca să primească minciunile drept nişte batjocuri de pe car (ca să întrebuinţez expresia clasică). Căci inimile oamenilor se lipesc de tot ce li-i drag, şi de multe ori ghicesc tot ce le place din însuş freamătul frunzelor. Insă ne înşelăm cu nădejdile, căci şi aşà nu ne depărtăm prea mult dela aşteptarea unui lucru bun. Iar când vedem neamul barbar ridicându-se cu furie sălbatică asupra noastră, atunci visăm încetarea năvălirii lui, şi iar ne îmbrăcăm cu veşmântul unor zadarnice biruinţe, ne însuşim cu mintea cevà lesne de câştigat şi uşor, şi coborîm până la noroiu principiul călăuzitor din amândouà punctele de vedere, atât de greu e de a respinge amăgirea cea plină de rătăcire şi vicleană. Haide acum iar să declamăm laudele noastre răzimate pe nădejde. Aşà dar Alexie, împăratul ţerilor de miazănoapte, cu sfinţenie trecând prin vadul vieţii până la luna Martie, s'a săvârşit din vieaţă şi s'a dus la locaşurile sfinţilor. Se zice că era spre folosul lui să ridice oştirile asupra barbarilor cu ajutorul puterilor sarmatice. Sarmaţii s'au supus poruncilor lui Alexie în urma unui îndemn din partea Papei din Roma şi au recunoscut toate legile Bisericii răsăritene, afară de ceeace priveşte numele papal. Măcar că între ei a poruncit ca acesta să rămâie un semn şi mijlocul de recunoaştere. Acest lucru a înfricoşat pe barbari de au întrebuinţat ca mijlocitor de pace pe domnul de aici, care a atras în faţa locului un alt sol de partea lor. Dar pe când se găsiau în tratative, a venit ştirea despre moartea lui Alexie. Deci ei au revenit la sentimentele lor barbare şi au refuzat să-şi îndeplinească făgăduinţele date către Sarmaţi, cari erau dispuşi pentru încheierea păcii. Condiţiile acestora erau că, dacă ar fi primit pacea, ei ar fi rămas nesupăraţi şi de Sciţi, şi că pe lângă aceasta nu li s'ar fi cerut nimic din cheltuelile războiului; în schimb barbarii ar fi oprit pentru dânşii oraşul cucerit împreună cu mulţimea satelor dimprejur. Iară ei se învoiau ca să le lase oraşul cucerit mai înainte, dar nu voiau să le dea nici o palmă de loc afară de oraş. Şi în vreme ce ei erau ocupaţi cu acestea, s'a anunţat în Iunie şi apropierea puterilor Sarmate, ceeace a oprit în loc pe barbari de n'au mai cutezat până astăzi să treacă nici Dunărea. Auzim numai că de amândouà părţile se cercetează adeseori şi se tratează despre pace. Ne dăm deci cu socoteala că noul Indiction poate va lămuri lucrurile atât de încurcate, cari nu se mişcă decât numai prin voinţa lui Dumnezeu.

Fii sănătos! Sărut în Domnul pe cei ce te încunjoară.

Bucureşti, 5 August 1676. *Ghermanos.*

II

HRISANT NOTARA.

5.

Către Iani.

Pentru îndeplinirea unei datorii prietenești ne eră de ajuns adevărul; căci adevărata prietenie nu se judecă de către prieteni prin cuvinte, ci prin sinceritate. Nici eu însu-mi nu știu pentru care cuvânt față de noi arăți totdeauna cele dimpotrivă și nu ne împărtășești numai mulțumiri necruțate, ci ne și facem o laudă prin ele, ca niște adevărați Megarieni, cari nu sunt nici în rândul al treilea, nici în rândul al patrulea. Deși foarte recunoscători îți suntem, că ai atâta bunăvoință față de noi, și cu adevărat te bucuri de salutările prietenești, sau de celelalte plăceri ale vieții, și nu pe Bachus, căci nu e nici o avere mai bună decât prietenul. Dar fiindcă scopul prieteniei e folosul prietenilor, întâiu și întâiu să ne ferim de a pune la încercare pe prieteni, iar dacă nu, ne rugăm de tine cel ce ne ești foarte drag nouă, ca, de cumvà starea noastră are trebuință de îndreptare, s'o îndreptezi voios și cu gând bun, precum și noi nu dăm uitării niciodată neplăcuta ta prietenie, ci precum e drept, cu vorbe bune îți facem prieteni pe cei ce poți să-i câștigi. Dar mai curând fă-ne bine nouă prin frumusețea scrisorilor tale și îți vom mărturisi o veșnică recunoștință. Acum ne aflăm la prea înălțatul domn al Ungrovlahiei, care petrecând la cascadele Dunării, numite acum Demir-capu, transportă proviziile de războiu ce se dă împotriva Germanilor; căci Dunărea nu e plutitoare în această parte și corăbiile merg cu greu la deal. Atâta despre acestea. Fii fericit, adu-ți aminte totdeauna de prietenie. Salutare.

1686, August.

6.

Prea învățatului director de școală și prea vrednicului domn Valentin Luter sănătate.

Toți muritorii doresc foarte mult strălucirile soarelui și voesc fără saț să se satureze de ele. Dar nici unul, cred că nu dorește, precum eu râvnesc chipul tău asemenea soarelui, rădăcina sufletului meu și izvor prea bogat de haruri drăgăstoase. Căci dacă cu nimic din tot ce este nu se plătește un prieten credincios, atunci ce trebue să fie credinciosul și înțeleptul Valentin? Deci e mai ușor să părăsesc însuș soarele dorit de lume și lumina zilei, decât să te cunosc numai din auzite; căci de când te-am cunoscut acolo pe tine, scumpul meu, n'am mai auzit nimic despre tine, din care pricină nu mai puțin m'am supărat. Dar când cinevà la cascadele Dunării mi-a spus ceva despre tine, nici nu pot să-ți spun cât de mare mi-a fost bucuria auzind numele tău atât de drag. Tot dela acela am aflat că te-ai înălțat la rangul de director, și aceasta m'a umplut de o plăcere și mulțumire afară din cale; căci înțelepciunea, cum se zice, își caută pe aleșii săi și duce spre culme pe slujitorii ei harnici. Dar întrucât prietenia e relativă, și se referă la prieteni, e drept că atunci când aceștia sunt de față, să ne adresăm către ei verbal, iar când lipsesc, să ne adresăm prin scrisori. Drept aceea răspunde și tu prin scrisoare, arătând sănătatea și buna ta stare și ferește-te de a cădeà în vina uitării. Fii sănătos.

7.

Hristos.

Prea cinstitului și respectabilului arhidiacon, chir Hrisant, salutare.

Am primit scrisorile trimise de tine. Îți sunt foarte recunoscător pentru ele. Bucuros ți-aș trimite și eu ție o scrisoare cuvenită, dar nu pot. Eu, mulțumită lui Dumnezeu, sunt bine. Mă închin lui Dumnezeu cel de trei ori prea mare, rugându-l să-ți mărească sănătatea pentru interesul obștesc și particular. Mai mult să-ți scriu nu pot acum. Fii sănătos, prea slăvite bărbat.

S'a scris în Brașov, în 8 Decemvrie, anul 1686.

Al tău
Valentin Greisghe
Director.

8.

Prea gloriosului și prea înțeleptului chir C. Cantacuzino, mare stolnic.

Acum ne-am împlinit dorința și am ajuns (ca sa zic așă) la limanul mântuitor, în țara germană, dar abiă în 2 Decemvrie. Și care este lungimea drumului și ce s'a întâmplat pe lângă drum de când călătorim de șaizeci de zile, sunt lucruri cari de bună seamă nu-ți sunt necunoscute, deoarece și prea înțeleptul tău suflet a străbătut acest oraș. Dar acestea sunt în legătură și proprii studiului după Isocrate, care rădăcina învățăturii o numește amară, iar roadele dulci. O durere plină de suspine și de mii de tânguiri e pierderea răposatului domn; căci ea e atât de scumpă, întrucât în asemenea vremi mai grele a pricinuit nemărginită jale chiar în cele patru părți ale lumii. Impreună cu alții într'adevăr am vărsat lacrimi fierbinți și l-am plâns cu jale nemângâiată. Dar despre aceasta știe sufletul tău prea înțelept spusa poetului, că «cu mulțumire trebue să primim toate câte vin dela Dumnezeu». Mângâiați-vă dar, că nu omul a luat, ci Dumnezeu cel ce a făcut, cel ce știe interesul fiecăruia și are mai multă grije de noi, făpturile sale; căci somn e lucrul acesta și moartea strămutare și nu pierdere; călătorie dela cele mai rele spre cele mai bune și îndeobște înălțare spre cele mai bune, și chiar veșnice. A suferit și Iov la pierderea fiilor săi, dar atâta cât se cuvenià, și și-a împrăștiat norul durerii zicând: «Domnul a dat, Domnul a luat». Dar și toți cari au trăit după voia lui Dumnezeu puțin au simțit relele; se bucură doar și fericitul Pavel în pătimirile sale. Acestea dar gândind, o prea înțelepte și prea bunule creștin, și crezând că, precum Hristos a murit, a înviat și a viețuit, așà va duce cu sine și pe cei adormiți, acolo unde sunt cetele celor drepți, unde e oștirea sfinților îngeri, unde general și cap e împăratul măririi; căci el a bătut calea pe care trebue cu toții s'o batem. Deci, tu dumnezeescule și prea înțeleptule bărbat, fă-te tatăl mângăerii și îndrumării spre bine, mângăindu-te în tine însu-ți. Dumnezeul îndurărilor și tatăl oricărei mângăeri va da mângăere tuturor neamurilor voastre și după trup și după duh, și să-l ție și să-l păzească de orice întâmpinare pe prea măritul și de Dumnezeu încoronatul nostru domn Kir Ioan Constantin Vodă, întărindu-l pe scaunul său prea înalt în cursul multor ani; și persoana ta sfântă și prea înțeleaptă, împreună cu prea scumpele tale odrasle, s'o ție Dumnezeu sănătoasă și fericită în toată vieața. Amin

III.

AVACUM.

9.

Prea iubite şi mult dorite mie frate, sfinte dascăle, chir Maxim, cu smerenie mă închin domniei tale şi împreună cu îmbrăţişarea lui Hristos, trimit luminăţiei tale prea mari, salutare dulce şi plină de dor, şi mă rog de Domnul Dumnezeu să fii sănătos cu trupul şi cu sufletul. Şi noi, mulţumită mărinimiei lui Dumnezeu, suntem sănătoşi trupeşte. Nu scriu pe larg domniei tale, ci numai atâta: un şcolar al meu, aflător în Muntenia, a auzit despre un matematic numit Avacum, care se află pe atunci în Moldova, şi poftind şcolarul meu să studieze matematicile şi altele, s'a dus acolo şi a stat trei ani şi a învăţat cât a putut şi cât a fost în stare să-i predeă pomenitul Avacum. Deci fiindcă el doreşte să înveţe încă şi învăţături mai înalte de filozofie, pofteşte să vie la domnia ta, şi dacă încuviinţezi, scrie-ne ca să ştim. Aceasta, şi fie mulţi şi fericiţi anii domniei tale.

Al tău în Hristos frate
Avacum.

IV.

EUGEN IANULI.

10.

Prea înălţatului şi seninului Domn şi stăpânitor al întregii Ungrovlahii, Radu Vodă, sănătate şi mântuire şi biruinţă împotriva duşmanilor, îi urăm din partea lui Dumnezeu tatăl şi din partea Domnului Isus Hristos şi a Duhului cel dătător de vieaţă şi de o fiinţă cu dânşii. Amin (1663).

De loviturile relei şi nedreptei ursite, prea strălucite Voevod Radule, de înverşunarea ei nedreaptă şi nebiruită, n'a putut vreodată un om născut în lume să fugă; n'a putut să fugă de răutatea ei sau să-i împiedece aceasta gândul şi pornirile ucigătoare ale relei sale voinţe de când s'a zidit această lume pământească. La toţi blestemata întinde omorîtoarele-i mreje, spre toţi purcede şi-i atacă fără milă şi cruţare. Dar asupra noastră acum şi-a vărsat tot amarul şi sălbatica-i pizmă şi răutatea-i cumplită. Cred că auzit-ai şi dela mulţi ai aflat despre moartea prea iubitului meu copil şi despărţirea timpurie şi prematura moarte a singurului meu fiu Chiriţă. Am pierdut, prea strălucite doamne, nădejdea vieţii noastre, cârja şi mângăerea bătrâneţei, ajutorul slăbiciunii mele, cel de al doilea după Dumnezeu, lumina şi strălucirea ochilor mei sărmani. Am rămas, vezi bine, cu totul pustii şi nemângăiaţi; dar el a lăsat ani mulţi şi fericiţi Măriei Tale şi pentru toată familia strălucită şi prietenii iubiţi ai Măriei Tale. A trecut în calea acea obştească şi de care nu scapă nimeni, pe drumul cel din urmă şi înfricoşat al stării omeneşti. Ne-a lăsat pustii şi nemângăiaţi la răspântii, cum zice vorba comună şi populară. Ne-a lăsat în turburări şi necazuri nevindecate şi ar puteà zice cinevà: o corabie chinuită de mii de vânturi şi în primejdie să se înnece. Cu care întâiu să lupte, prea înălţate doamne? Cu patimile bătrâneţei şi cu urmările ei cele rele, sau cu obşteştile nenorociri şi nespuse suferinţe ale Neamului? Fie ca atotputernicul şi cerescul har al lui Hristos, care numai cu un singur semn birueşte cele rele şi numai cu un cuvânt izbândeşte cele cu neputinţă la oameni, el însuş acum să

iea arma şi pavăza, precum spune în psalmi dumnezeescul David, şi să se scoale împotrivă şi spre răsbunare asupra celor ce ne prigonesc. Mântuească atotputernica-i mână pe cei ce-l chiamă cu adevărat într'ajutor! Amin.

11.

Prea cinstitului şi prea nobilului chir Gheorghe Cantacuzino cel din Bizanţ, sănătate, mântuire şi fericită întoarcere acasă.

De multe ori, prea nobile domnule Gheorghe, secerătorii lasă în urmă spicele coapte şi pline spicuitorilor, nu din negrije sau dispreţ, ci din oarecari împrejurări ce se întâmplă secerătorilor; ele scapă uneori nu numai secerătorilor, ci şi spicuitorilor. Tot acelaş lucru ni s'a întâmplat şi nouă alaltăieri aici; căci venind Rizu, sluga noastră credincioasă, ne-a surprins cu salutările-i neaşteptate şi neprevestite, spunându-ne că s'a coborît împreună cu ceilalţi boieri la ţară. Şi aşă ne-a cuprins o nespusă bucurie, dar ne-a turburat numitul Rizu cu vorba-i lungă şi ne-a uimit, precum repedea lucire a fulgerului uimeşte ochii omului. De aceea am scăpat din vedere nobilul nume al iubirii tale fără să-l pomenim în scrisoarea boierului Constantin. Iată dar te salutăm şi pe d-ta din tot sufletul şi ne închinăm prin scrisoarea de faţă şi prin cel ce o aduce cu sărutare sfântă şi mă bucur şi împărtăşesc bucuria cu mulţi pentru venirea domniei tale şi pentru sănătatea, ca şi pentru buna şi sănătoasa-ţi viaţă. Mă rog dară de atotputernicul har al lui Hristos să-ţi dăruească o întoarcere bună şi mai fericită decât dusul.

12.

Prea înţeleptule, prea învăţatule şi prea cucernice între creştini, chir Fotie, fii deapururea norocit întru cele dorite împreună cu toată familia şi prietenii tăi.

Scrisoarea mie scumpă şi dorită a prea dulcii tale iubiri ce ne-ai trimis nouă cu multe zile înainte, am primit-o noi alaltăieri din fericire. Această scrisoare ne-a risipit din suflet toate nedumeririle şi cugetele noastre şovăitoare ce aveam multă vreme despre domnia ta; căci înainte de asta pe fiecare zi le împărtăşiam ici şi colò în mii de înţelesuri şi felurite gânduri, zicând de multe ori în mine: «Oare unde şi cum se află acum prea bunul meu Fotie, sufletul cel atât de iubit şi drag lui Dumnezeu şi plin de dragoste nevinovată? Oare spre ce parte e pornit sufletul său? Locueşte încă acum în Adrianopol sau în marele oraş Bizanţ, ori străbate şesurile Munteniei libere, însoţind pe noul domn»? Căci se ziceà şi aceasta şi din partea multora numai cu vorbe goale şi nescrise se asigurà şi se credeà că au alergat spre acolo mulţi, precum aleargă oile.....; dar mai ales împreună cu toţii au alergat în urma domnului, prietenul meu, Ioan Cariofil şi chir Neofit, protectorul bisericii din Adrianopol (aceştia înaintea celorlalţi ca nişte berbeci făloşi purtători de clopote) (1). Dar eu am scris înainte domniei tale în Constantinopolul de acum cel rău cârmuit şi foarte barbar, această, pe scurt vorbind, Haribdă, acest reflux britanic sau un alt nou Babilon, şi neprimind în chip neobişnuit răspunsul, am atârnat de atunci condeiul la fum, precum zice vorba; iar cumcă grijile, cum zici, şi turburările ce urmează din preocupările vieţii şi patimile ce sunt legate cu ele netezesc multe suişuri şi ascuţesc ochiul cercetător al sufletului, eu cred, fără şovăire; şi că noi înşi-ne ca unii cari am avut aceleaşi suferinţe, o, fiul meu Fotie, uşor suntem cuceriţi şi biruiţi de asemenea patimi şi zilnic rătăcim prin valurile amare; dar când suntem cu totul cotropiţi, îndată prin

(1) Stă scris de o mână ulterioară scriitorului acestui codice: «în anul 1693 s'a dus în Muntenia, unde a şi murit, Ioan Cariofil, pe când domnià acolo Constantin Vodă Basarab».

puterea sfintei cruci ieşim biruitori deasupra lor. Acelaş lucru rogu-te să faci şi d-ta şi să socoteşti mai cu seamă credinţa drept ancoră şi nădejdea ca corabie şi ca adăpost puternic al iubirii, şi astfel cu puterea cutezătoare a lui Hristos, care a pătimit şi s'a răstignit pentru noi, vei pluti fără primejdie pe calea cea aspră şi amară a vieţii şi te vei mântui pe neaşteptate din valurile ei, precum ciuta scapă din cursa vânătorilor. Deci nu te supără şi nu te lăsa luat de vântul rău al nenorocirilor de acum; căci, după Euripid, nici o vieaţă nu e lipsită de nenorociri şi scutită de patimi. Toată omenirea aici sufere şi se clatină ca şi trestia bătută de vânturi repezi şi ca şi ciurul când se cerne făina. Oamenii întâmpină zilnic mii de nenorociri şi feluri de moarte amară; de aceea şi îmbrăţişează ei acum mai curând moartea decât prea dulcea vieaţă. In vremea de acum demonii din iad, prin slujitorii lor, au stârnit împotriva noastră toată sălbatica lor duşmănie. Dar tu, iubitul meu copil Fotie, nu te întristă de nenorociri şi fii sigur că atotputernica mână a stăpânitorului a toate va alină înverşunarea necontenitelor vijelii pricinuite de aceste duhuri furioase cari au cuprins lumea întreagă. Singur cârmueşte-ţi vieaţa cu măsură la toate şi traiul mulţumit cu puţin şi bine socotit; acelaş lucru fă şi pentru casa ta. Insuflă cât se poate de des teama de Dumnezeu mântuitorilor neamului tău şi înainte de toate respectul către cele sfinte, şi toate celelalte ce le-ai auzit dela mulţi, şi bune şi rele se trec în linişte. Cele dumnezeeşti şi cereşti sunt deapururea aceleaşi şi rog ca de ele să ne învrednicim şi noi şi d-ta şi toţi acei cari te iubesc cu totul nefăţarnic. Pe lângă acestea, mă rog să vie asupra ta vrednicia mea (ca să zic după psalmi), mai ales dacă se deosebeşte cumvă de mâna ta.

V.

MITROPOLIT ANONIM AL UNGROVLAHIEI.

12.

Inalt prea sfinţite şi prea dumnezeescule patriarh ecumenic, chir Paisie, domn şi stăpânitor al nostru, mă închin cu toată evlavia înalt prea sfinţiei tale cea de Dumnezeu împodobită şi cu smerenie sărut dreapta-i cea vrednică de cinste.

Deşi, înalt prea sfinţite al meu domn şi stăpân, cunosc eu, sluga ei cea mai mică, treapta de înălţime a prea sfintei noastre Mitropolii a Ungrovlahiei, şi nevrednicia smereniei mele şi că fără a mea putere s'a pus la cale aceasta; fiindcă însă domnul meu cel prea cucernic şi iubitor de Hristos, cel vrednic de slava virtuţii şi desăvârşirii părinteşti şi mult prevăzătorul şi prea milostivul binefăcător şi purtător de grijă al smereniei mele, după Dumnezeu, călăuzit de sus şi îndemnat de prea creştineasca lui evlavie şi înnăscuta-i bunăvoinţă, pe lângă celelalte nenumărate binefaceri, de cari am avut parte cu îndestulare din mâna darnică a cucerniciei sale, voind acum şi mai mult să facă bine smereniei mele, m'a ales şi m'a luat dela preasfinţita episcopie din Buzău, cu înţelegerea, cu voia şi binecuvântarea oficială a înalt prea sfinţiei tale după hotărîrea canonică făcută pe temeiul prescripţiei bisericeşti în prea sfânta Mare Biserică de acolo a lui Hristos, cu ajutorul lui Dumnezeu am fost înaintat şi mutat, cu toată nevrednicia mea, la această prea sfinţită Mitropolie a Ungrovlahiei, cu multă supunere mă plec voinţei de stăpân a înalt prea sfinţiei voastre, precum şi poruncilor prea strălucite ale Măriei Sale prea cucernice, şi din adâncul sufletului cântări de mulţumire aduc prea bunului Dumnezeu, care pentru neînsemnata mea persoană a avut o atât de mare grije, n'am întârziat ca prin smerita scrisoare de faţă luând cu gândul poalele sfinte ale înalt prea sfinţiei voastre cea de Dumnezeu cinstită şi cu toată cinstea şi

smerenia, sărutând prea sfinţita ei dreaptă, să aduc şi înalt prea sfinţiei voastre închinare şi mulţumire cu toată plecăciunea mea de slugă. Dar fiindcă puterea limbii mele sărace e prea mică şi neînsemnată, iar cuvântul ingrat care vine din inima mea este prea lipsit de meşteşug, mă rog numai fierbinte şi neînduplecat de sfântul Dumnezeu, ca pe de o parte înalt prea sfinţiei voastre să dăruească zile lungi, stare paşnică şi prea fericită şi rămânere statornică şi întărire pe prea sfinţitul ei scaun ecumenic, iar domnului meu cel prea mărit şi iubitor de Hristos să-i dea darurile şi răsplata cuvenită, putere neînfrântă, petrecere neturburată în domnie, întemeiere trainică şi o sănătate desăvârşită, ca să supuie sub picioarele-i strălucite pe oricare duşman şi potrivnic. Fie ca însuş domnul, acest nesleit izvor al tuturor darurilor şi harurilor dumnezeeşti, prin rugăciunile tale prea sfinţite şi câştigătoare de Dumnezeu, precum şi prin ocrotirea şi îngrijirea domnească a prea înălţatului şi de Dumnezeu păzitului meu domn şi binefăcător, să dea şi smereniei mele destulă putere şi tărie spre a păstori după voia lui Dumnezeu turma cea spirituală a lui Hristos încredinţată mie şi a o îndreptă cu duhul şi a o înfăţişă neîntinată şi neprihănită în a doua înfricoşată înfăţişare a domnului nostru Isus Hristos, să fiu plăcut prea înălţatului meu domn şi tuturor boierilor prea slăviţi şi celorlalţi supuşi ai Măriei Sale. Şi întru cât prea înălţatul meu domn, prea sfinţite al meu cap şi stăpân, este cu cea mai neprefăcută dragoste fiească şi nemărginită cinste cu totul devotat înalt prea sfinţiei voastre şi atârnă deapururi de poruncile ei părinteşti, voiu fi şi eu totdeauna cu prea puţina putere ce am foarte supusă şi ascultătoare a ei slugă. Fie-mi urările ei preasfinte şi câştigătoare de Dumnezeu întru ajutor în vieaţa mea întreagă.

VI.

SCRISORI DIN PARTEA LUI MACARIE DIN PATMOS.

14.

Prea strălucitului, prea cucernicului şi prea seninului domn şi stăpânilor al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Mihail, închinare supusă şi cuvenită.

Cu multă şi neîntrecută bucurie am auzit de suirea ta pe scaunul cel cuvenit şi datorit ţie, căci avem nădejdi bune şi dovezi sigure dela cea dintâi a ta domnie, că iarăş sfânta Pronie a trimis mângâiere celor morţi, apărător celor năpăstuiţi, vedere celor orbi şi flămânzilor pâine, podoabă clericilor şi într'un cuvânt tuturor pe acela care este pildă apostolească întru toate. Un astfel de domn senin şi prea iubitor de sărăcime te-au arătat pe Măria Ta, nu cuvinte deşerte de ale linguşitorilor, ci vremea şi conştiincioasa cercetare a faptelor. De aceea şi aşezarea din nou pe tronul tău cuvenit ne-a adus bucurie fără seamăn şi ne-a făcut să aducem mulţumire Proniei dumnezeeşti şi chiar prin aceste smerite scrisori să ne închinăm Măriei Tale, pe care o şi rugăm cu supunere toţi călugării cari ne aflăm în mânăstirea iubitului apostol Ioan Teologul, ca iarăş să arătaţi bunătatea-vă firească, şi precum a ţi covârşit pe toţi domnii dinainte cu darurile adevărate sufleteşti, aşă să-i întreceţi şi prin milă, nu numai aducând la îndeplinire vechiul hrisov, cu care înaintaşii Măriei Tale învredniciră această mânăstire apostolească, ci şi sporindu-l cu adausul bunătăţii tale; căci pe cât vremile sunt grele şi ostrovul acesta e nemângâiat şi vrednic de un exil apostolesc şi povara datoriilor nesuferită, pe atât şi noi monahii de aici nu suntem în stare să facem colindări şi călătorii obişnuite. De aceea în numele iubirii însăş a celui mai iubit apostol din partea Dumnezeului întrupat Hristos, arată-te ctitor nou şi apărător al acestei nenorocite mânăstiri ca nu cumvă să se piardă darurile vechi ale celor cucernici. Şi

hiar dacă noi nu suntem în stare ca oameni smeriți și păcătoși să aducem răsplata cuvenită Măriei Tale, dar apostolul și evanghelistul, ocrotitorul acestei mânăstiri, are trecere multă în fața Domnului, și el fără îndoială va răsplăti pe Măria Sa. Deci, nu vom înceta să-l împăcăm pe dânsul, pomenind numele tău cel strălucit. Acestea cu supusă închinare am îndrăznit să scriem către neasemuita blândețe a Măriei Tale. Iar Domnul cel milos prin mijlocirea apostolului său să-și arate bogata sa îndurare către Măria Ta, împreună cu prea strălucitii și înțelepții fii și prea buna și cucernica creștină, soția Măriei Tale, spre ușurarea și mângâierea nenorocitului nostru neam întreg și a noastră, a smeritelor tale slugi.

15.

Prea strălucitului, prea cucernicului și prea seninului domn și stăpânitor al Moldovlahiei întregi, chir Ioan Vodă supusă și cuvenită închinare (1).

Din sinceritatea, pe care o arătați pe fiecare zi către duhovnicul mânăstirii noastre, înțelegem dragostea și blândețea sufletului vostru pentru sărăcime. Deci mulțumire am adus Proniei dumnezeești, care v'a ridicat la această treaptă de mărire, ca să arate tuturor comoara de smerenie și de iubire a săracilor ascunsă în sufletul vostru fericit.

Aceasta având în vedere, am îndrăznit să scriem această supusă închinare strălucirii voastre nu ca străini, ci ca slugi ale voastre și ca și către un adevărat și înflăcărat prieten al apostolului care mai mult decât ceilalți apostoli e iubit din partea Domnului nostru Isus Hristos. Căci pe apostol având ca pildă Măria Ta, ai cinstit pe sluga ta cu sinceritatea și iubirea, și fie ca și mânăstirea acestui apostol s'o primești în brațele tale iubitoare, căci ea se găsește acum în primejdie de deplină pustiire din pricina obștești neorânduieli și nenorociri a vremii. Fă-te dar apărătorul unei astfel de mânăstiri apostolești și păzește-o nu numai după vechiul hrisov al domnilor de înainte, ci și după dragostea ta însuflețită pentru săraci și fierbintea iubire ce arăți către slugile Măriei Tale; și cu siguranță că obștescul domn împăcat fiind de către apostol și iubit al lui Hristos, vă va răsplăti de o sută de ori mai mult, atât în ziua de azi cât și în viitor; pe care domn nu vom înceta și noi niciodată să-l împăcăm, pomenind prea strălucitul nume al Măriei Tale. Acestea mulțumită-datoritei închinări; fie ca mai marele peste toți să vă ție neatins de boală pe prea strălucitul tron, neturburat până la cea mai adâncă bătrânețe, spre ușurarea multora, precum și a acestei prea vechi mânăstiri Ioan Teologul, cel care a fost odată surghiunit în această insulă prea nenorocită și seacă.

16.

Prea nobilului, prea prețuitului și prea bunului creștin chir Scarlat trimitem în Hristos Dumnezeu salutare împreună cu „Hristos a înviat", sărutare mântuitoare.

Și altădată am îndrăznit prin smeritele mele scrisori să plătesc datorita salutare către persoana ta cinstită, și acum mă îndeamnă multe să scriu prezenta, întâiu nobleța sufletului tău, al doilea marea nenorocire a preotului ce aduce această scrisoare, și al treilea mult miloasa breaslă a blănarilor, despre care îndelunga vreme și încercare prin fapte a dovedit, că e limanul obștesc al celor bătuți de furtună, mângăerea celor necăjiți, răgazul și ușurarea tuturor creștinilor, libertatea comună a celor robiți, adăpostul săracilor. Așă cunoscură toți dreptcredincioșii breasla blănarilor. Pentru

(1) La marginea codicelui scriitorul a notat aceste: «Să se știe că la scrisorile domnilor Ungrovlahiei de obște numită Vlahia și ai Moldovlahiei, de obște numită Bogdania, înaintea numelui lor trebue scris *Ioan*».

aceste cuvinte îndrăznesc şi eu să trimit la un asemenea liman pe acest preot Vasile, care cu adevărat fuse robit cu toată familia sa de către cruzii Barbarezi, precum ne-a făcut cunoscut prin scrisoare vestitul adevăratul părinte chir Agapie. Deci împărtăşeşte salutarea datorită breslei întregi a blănarilor din partea noastră, şi să ştie că şcoala din Patmos, măcar că e fundaţia prea nobilului domn Manolachi, dar noi declarăm că e a blănarilor. Deci tot ce-i spre cinste şi tot ce-i spre mântuirea sufletului — va fi grija noastră neîncetată ca s'o facem spre binele breslei. De aceea şi trimitem pe acest nenorocit preot spre iubitoarea ta inimă şi rog ca nevrednicia noastră să nu închidă obştescul liman al breslei; ci arătaţi-vă şi faţă de acest preot ceeace spune toată lumea că sunteţi, părinţi ai obştii, obştească mângaere a tuturor celor întristaţi; şi să fiţi siguri, că singura comoară, singura bogăţie, singura mărire, singura cinste, singurul asortiment de marfă, singurul meşteşug al meşteşugurilor şi ştiinţă a ştiinţelor e ca cineva să imiteze milostenia lui Dumnezeu; că el e singur din fire milos şi îndurător, iar noi suntem robi şi economi şi cârmuitori ai celor date de Dumnezeu. Aţi auzit adeseori dela mulţi, că «cel ce pune binele în mâna scăpătatului îl va găsi în palma judecătorului», şi că «milostenia acopere mulţimea păcatelor», şi că «cel ce miluieşte pe sărac împrumută pe Dumnezeu». Şi alte multe cuvinte de acestea ne trimise milostivul Dumnezeu, ca să ne îndemne la acest meşteşug al meşteşugurilor, înţeleg la milostenie, cheia de aur a raiului, semnul cel mai neînşelător al nobleţei, pe care îl are cu adevărat prea credincioasa şi nobila breaslă a blănarilor. De aceea şi noi ne lăudăm că suntem din această breaslă şi cu curaj trimitem pe acest prea nefericit şi mult îndurerat preot Vasile, şi să fiţi siguri că precum vă va povesti nefericirea sa, aşă e adevărul; pentrucă nu avem mărturie numai dela chir Agapie de care am vorbit, ci şi un oarecare Hagi Theodori corăbier a scăpat şi a adus aici pe unul din cei treisprezece cari fusese robiţi, adică pe preot. Deci deschideţi inima voastră la milă după obiceiul vostru şi răsplătitorul, îndatoritorul va fi cel de sus ş. c. l.

VI.

CEREREA SUMELIOŢILOR CĂTRE MIHAIL RACOVIŢĂ.

17.

Prea înălţate şi prea cucernice al nostru domn, pe Măria Ta cu smerenie binecuvântând îi aducem supusă închinare până la pământ.

Fierbinte rugându-ne de preasfinţita dumnezeire cea în trei feţe ca să te ţie şi să te păzească în deplină sănătate şi neschimbată fericire prin mijlocirea prea sfintei noastre născătoare de Dumnezeu cea numită Sumelă precum şi a sfinţilor noştri părinţi purtători de Dumnezeu, Varnava, Sofronie şi sfântul Hristofor, ctitorul acestei sfinte mănăstiri, şi să te sprijinească pe prea înălţatul şi prea fericitul scaun domnesc al domniei tale iubitoare de Hristos ţiindu-te teafăr şi nevătămat în curs de ani nenumăraţi împreună cu prea evlavioasa şi prea slăvita doamna şi cu prea strălucitele şi slăvitele beizadele şi domniţe, şi totodată cu prea nobilii boieri şi credincioşi slujitori ai domniei tale cea de Dumnezeu sprijinită. Cunoscând simţimântul de dragoste şi cinste a Măriei Tale şi călduroasa ocrotire şi ajutorarea la vreme de care dai dovadă spre cele sfinte şi fiindcă noi ieromonahii şi monahii, prea neînsemnaţii rugători şi smerite slugi ale Măriei Tale, cari slujim în sus numita sfântă şi cuvioasă mpărătească mănăstire a pururea fecioarei şi prea slăvitei noastre stăpâne născătoarei de Dumnezeu Sumelă, suntem din toate părţile necăjiţi şi amărîţi, pentrucă sfânta noastră mănăstire a căzut în datorii multe şi grele din pricina feluritelor

împrejurări şi e în primejdie s'ajungă în nenorocire mare şi vrednică de plâns, pentru zurbagiii cari ne înconjoară şi necuntenitele angarale, ceeace face ca mănăstirea să nu poată întreţineă pe cei ce locuesc într'însa şi să fie gata de pustiire. Deci neavând de nicăiri nădejde de vreun ajutor sau de vreun venit sau de altă contribuţie îndestulătoare, şi neputând altfel să facem ca să rămânem şi să păzim toate darurile sfinte, închinate de atâtea veacuri încoace dela răposaţii ctitori Alexie cel mare Comnenul şi Andronic şi ceilalţi, şi păstrate cu ajutorul şi contribuţia prea cucernicilor creştini şi cu sfintele hrisoave ale măriţilor şi credincioşilor domni, avem curajul sau mai bine încrederea în nemărginita evlavie a Măriei Tale şi fierbinte cădem şi în genunchi ne rugăm ca să aruncaţi o privire voioasă şi prielnică spre acei ce într'un singur glas a sfintei noastre adunări îi trimitem acolo şi anume pe prea cuvioşii noştri fraţi în călugărie Ilarion şi Ignatie, prin cari îngenunchiem în faţa milei domneşti a Măriei Tale şi călduros ne rugăm de prea cucernica sa înălţime, ca domnia ta cea prea strălucită să dea mila cea din ocnele domneşti care s'a dat la epitropii noştri din vremuri, pentru ca aşà să poată sfânta noastră mânăstire să se uşureze de prea grelele-i datorii; şi fii sigur Măria Ta că pentru aceasta aveà-vei pe stăpâna noastră povăţuitoare deapururea fecioara Maria ajutătoare puternică şi nebiruită întru câştigarea bunurilor cereşti şi pământeşti. Fie ca prin mijlocirea ei către fiul său să rămâe Inălţimea Ta pe prea strălucitul scaun domnesc neclintit şi neatins într'un şir nesfârşit de ani. Amin.

Ai Măriei Tale prea cucernice neînsemnaţi servitori.

Adresa:

Prea înălţatului, prea cucernicului şi de Hristos iubitorului domn şi stăpânitor al Ungrovlahiei întregi chir Mihail cu închinare.

18.

(1821, în luna Aprilie?)

SCRISOARE A GALIPOLIŢILOR CĂTRE GRIGORIE AL 5-lea, PATRIARH AL CONSTANTINOPOLULUI.

Pe prea dumnezeeasca şi prea venerabila înalt prea sfinţia ta împreună cu sinodul sfânt ce te încunjoară, salutăm cu supusă închinare şi cu toată cinstea sărutând mâna ta prea sfântă.

Prea bunul Dumnezeu să te ţie în deplină sănătate şi fericire neschimbată cu zile îndelungate şi cu dobândirea din belşug a tuturor doritelor bunuri mântuitoare, spre aşezarea şi ajutorarea şi încălzirea noastră, slugile sărace şi smerite, precum şi a Neamului întreg, a tuturor credincioaselor raiale şi slugi smerite ale prea puternicei împărăţii (a cărei putere fie veşnică şi biruitoare în veacuri). După supusele noastre închinări aducem la cunoştinţa înalt prea sfinţiei tale, că cu mânile întinse am primit scrisorile patriarhale şi sinodale vrednice de închinare pentru noi, în cari ne daţi poveţe pentru o deplină plăcută lui Dumnezeu şi mântuitoare credinţă şi devotare ce cu toată supunerea trebue să păstrăm pentru Inalta Poartă (a cărei putere fie veşnică şi biruitoare în veacuri) şi s'arătăm neatinsă nevinovăţia noastră atât după datoria noastră de raiale cât şi după poruncile Sfintelor Scripturi cari tratează ca pe un nelegiuit pe cel ce nu se supune împărăţiei şi stăpânirii orânduite nouă. Ne mai înştiinţau pomenitele scrisori şi despre îndrăzneala nelegiuită şi despre nerecunoştinţa şi răutatea plină de toată prostia a fostului (din nenorocire) domn al Mol-

dovei, rău voitorul Mihail, împreună cu Alexandru Ipsilante, și cum că aceștia au răspândit și scrisori și au trimis și misionari de ai lor în diferite părți, ca să semene vorbe în popor spre a turbură liniștea obștească, ca să amăgească și să atragă în prăpastia lor de peire (dacă pot) și pe conaționali de-ai noștri mai simpli sau cari nu se cunosc pe sine și nici interesul lor. Eram dar povățuiți prin porunca cea înaltă și vrednică de închinare, că dacă s'ar fi prins scrisori de ale lor sau dacă s'ar fi ivit asemenea oameni pe aici, să fim cu mare băgare de seamă, să punem mâna pe ei și să-i predăm arhiereului nostru sau autorităților imperiale și să arătăm și obștești noastre mame, sfânta Biserică a lui Hristos, tot ce privește pe ei, dovedind astfel prin faptă statornica noastră credință, neprefăcuta supunere către ea și recunoștință față de nenumăratele dovezi de milă, de binefaceri și daruri, de cari avem parte pe fiecare zi din partea prea milostivei și puternicei împărății. Deci, îndată cum am primit scrisorile acestea, adunându-ne din biserică în biserică, le-am cetit în auzul tuturor; și am făcut de asemenea în satele dimprejur. La cetitul lor, cu toții, ca niște slugi și raiale foarte credincioase și recunoscătoare, luând cunoștință deplină despre cele scrise, am plecat capul și atingând în fața noastră pământul și închinându-ne, am ridicat glasuri rugătoare spre atotțiitorul Dumnezeu, rugându-l din tot sufletul ca să veșnicească puterea împărăției, făcând-o biruitoare în veacuri, și să îngrijească și să ție în pază pe fericitul și prea puternicul împărat al lumii, prea bunul și prea milostivul stăpânitor și domn al nostru, Sultan Mahmud-Han, spre veșnica rămânere a puterii și întemeierii sale, mai presus de orice nelegiuit, biruitor și triumfător asupra tuturor celor ce se împotrivesc domniei sale, spre a întări și întinde armele-i învingătoare dela o margine la alta a lumii; și «amin» zicând îndată cu toții, am înălțat către domnul ceresc glasuri cari s'au ridicat până la cer, rugându-ne de bunătatea sa, ca să ne învrednicească pe noi după arzătoarea noastră dorință ca să rămânem statornici ca raiale și neclintiți în veci și să ne bucurăm și noi și urmașii noștri de nesfârșitele mile, bunătăți și binefaceri pe cari le-a revărsat și le revarsă asupra noastră cu bunăvoință ca dintr'un nesecat izvor de miluire hrănitoarea și binefăcătoarea noastră, puternica și nebiruita împărăție. Prin urmare, atât arhiereul și sluga credincioasă a puternicei împărății cu tot clerul, cât și fruntașii și mai marii și toate raialele întrunindu-ne iarăș din Galipoli, ca și din celelalte sate ale acestei eparhii, ne-am făcut chezași și am chezășuit unul pentru altul; și așà aducând iarăș rugăciuni către Domnul ca să fie veșnică și să biruească în veacuri, făgăduim prin această comună a noastră scrisoare să păstrăm credință și supunere statornică și neclintită cum cere caracterul raialelor, ascultare și supunere statornică către înalta Poartă, fiind credincioase raiale și chezași unul pentru altul și mulțumind peste măsură puternicei împărății pentru mila și nesfârșitele daruri și binefaceri ce ne-a arătat până acum și de cari avem parte pe fiecare zi prin dragostea-i cea plină de îndurare față de noi. Și socotind ca nelegiuiți pe cei ce lucrează împotriva puternicei și nebiruitei Porți, rostim blestemele cele mai grele și anatema împotriva lor și ne silim din răsputeri ca să prindem scrisori sau niște astfel de nelegiuiți și rău voitori și să-i predăm autorităților noastre. Dar aici în cazaua noastră din mila lui Dumnezeu nu se găsește nici unul de felul acestor răi și ticăloși cari să nu se cunoască pe sine și datoria lor de raiale. Cu toții sunt smeriți și mulțumitori și credincioși, raiale plecate, cari prin fapte își împlinesc datoriile supușilor, cinstind pe Otomani și cu înțelegere și cuviință întovărășindu-se cu ei, precum pentru o mai de aproape cunoaștere a noastră, a supușilor, dacă ține la asta, poate întrebà despre noi Inalta Poartă pe prea slăvitul și strălucitul cârmuitor al nostru și pe celelalte autorități. Noi și acum, toți cei ce ca negustori umblăm pe afară și de aceea întrebuințăm unele arme pentru a ne păzi pe drum, auzind despre această treabă, fără să ni se ceară, de bună voie, ne-am dus la prea

slăvitul şi strălucitul cârmuitor al nostru, Hasan-Bei Efendi, şi punându-i-le la îndemână, am rugat pe Excelenţa Sa ca să rămâie la dânsul; şi dacă cumvà ar fi să urmăm cu drumurile, să le luăm pe scurtă vreme. Şi căzând la sânul plin de milă al Inaltei Porţi ne rugăm cu lacrimi prea fierbinţi ca să ne cunoască pe noi de slugi supuse şi credincioase raiale ale sale, şi să păstreze nemicşorată către noi prea milostiva sa bună voinţă, şi să reverse asupra noastră din belşug mila şi obişnuitele binefaceri şi daruri ale dărniciei sale dumnezeesti, pentru care fie puterea sa nebiruită, veşnică şi izbânditoare în veacuri; iar prea sfintele şi părinteştile urări şi binecuvântări ale înalt prea sfinţiei tale să ne fie nouă de pază şi ajutor pe toată vieaţă.

Ale înalt prea sfinţiei tale slugi smerite şi chezaşi unul pentru altul.

[illegible]

XV.

DIFERITE ACTE

Traducere de G. Murnu.

1.

† Doamna, credincioasă în Hristos Dumnezeu şi roaba Născătoarei de Dumnezeu şi deapururea fecioarei Maria, stăpâna noastră, Roxandra, soţia legiuită a evlaviosului şi a drept credinciosului domn Ioan Alexandru Vodă al Moldovei întregi, care în schima dumnezeească şi îngerească a fost supranumit Pahomie, robul lui Dumnezeu.

Spre mărirea lui Dumnezeu şi a mântuitorului nostru Hristos. In vremea aceea, la anul 1568—1569, atunci când Sultanul Selim, numit ca Eliangi Mustafa Celebi, venind cu poruncă împărătească, a vândut toate mânăstirile şi toată averea lor mişcătoare şi nemişcătoare; atunci dar venind ieromonahii şi monahii dela sfânta mânăstire Caracal, s'au plâns amar de nedreptatea suferită şi de desăvârşita lor ruină; şi neavând nicăeri unde să-şi plece capul decât la noi, domnia mea a avut cea mai mare milă auzind acestea. Deci am dat numiţilor monahi bani destui ca să răscumpere proprietăţile mânăstirii, şi am dat 35, adică treizeci şi cinci de mii de aspri, pentru mântuirea sufletului. Iar pomeniţii monahi au făgăduit că vor face pentru mine câte şase parastase pe an până la sfârşitul lumii, de ziua marelui meu Nicolae denie deapururea în veac, oricât de mulţi ori puţini vor fi ei de faţă, până la unul sau doi. Deci s'au legat de bună voie ca cel care dintre monahii aflători în acea sfântă mânăstire Caracal, închinată sfinţilor şi atotlăudaţilor apostoli, nu va face una ca aceasta, acela va fi afurisit din partea atotţiitorului Dumnezeu, şi să poarte blestemele celor trei sute şi opt părinţi ai noştri dela soboarele din Nicea.

Şi am făgăduit şi ne însărcinăm între noi pe rând.

Monahii sfintei mânăstiri Caracal din sfântul Munte.

2.

(A episcopului Sina scrisoare despre mânăstirea Râmnic).

Atotţiitorul Dumnezeu, deşi nu are nevoie de altă locuinţă afară de sine şi de a sa fiinţă şi fire, căci el deapururea se odihneşte însuş în sine pe veci, dar din dragoste firească zidind această lume văzută, se zice că are scaunul şi locuinţa sa în cer, fără ca totuş să lipsească de pe pământ şi dela cele de jos (precum zice şi el

însuș prin prooroc: «Cerul îmi este scaun, iar pământul așternut de picioare»), ca cuprinzător și cârmuitor al tuturor celor cerești și pământești. Insuș ziditorul a toate, Dumnezeu, a voit să aibă și altă locuință pe pământ, nu pentru altceva decât numai pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră, a celor ce locuim pe pământ. De aceea el însuș dela sine a poruncit acelui mare prooroc și legiuitor să-i zidească cortul cel dintâiu după pilda ce i-a arătat însuș Dumnezeu pe muntele Sinai; «și vei face», zice, «cortul mărturiei, după chipul arătat ție pe munte» (precum se vede mai pe larg în capitolul 25 din Exod). De pre pilda acelui cort a vrut și marele între prooroci și împărați David, să înalțe și el lui Dumnezeu ca locaș pământesc, acel vechiu Sion; dorința sa i-a fost atât de mare, încât cu jurământ s'a legat, ca să nu mai intre în locuința sa și nici să doarmă în patul său, până nu va găsi loc potrivit pentru facerea sfântului templu. S'a jurat, zice și sfânta Scriptură, Domnului; s'a rugat de Dumnezeul lui Iacov zicând, «de voiu intrà în locuința casei mele, de voiu sui patul așternutului meu, de voiu da somn ochilor mei și ploapelor mele, ațipire și odihnă tâmplelor mele, până când voiu aflà loc pentru Domnul meu, sălășuire pentru Dumnezeul lui Iacov» (precum se vede în psalmul 131). Dar nu s'a învrednicit să ridice el clădirea, căci erà foarte răsboinic și a vărsat sânge mult și erà bărbatul sângiurilor, ci a zidit-o mai pe urmă fiul său cel foarte pașnic și înțelept Solomon, precum se vede și în cap. 22 al Paralipomenelor. Iar în acel mare templu se adunau Jidovii din toate părțile lumii și prăznuiau împreună cu toți îndeobște sărbătorile legiuite la un loc și într'o singură biserică, afară de Ierusalim, precum se arată în psalmul al 136-lea, unde David zice profetic din gura Jidovilor, cum «să cântăm cântarea Domnului pe pământ străin»? Dar, de când singurul fiu a lui Dumnezeu și Dumnezeu prefăcut în om a vânat cu mrejile învățăturii sale evanghelice prin sfinții săi ucenici și apostoli toate neamurile și lumea întreagă, precum ne asigură și cuvântul profetic («peste întreg pământul, zice, s'a dus glasul lor și la marginile lumii cuvintele lor»), de atunci încolo evlavioșii și dreptcredincioșii au început să zidească pretutindeni în tot orașul, în toată țara și în lumea întreagă temple și biserici spre slava, cinstea și locuința împăratului ceresc Dumnezeu, fiindcă și biserica nu e alt ceva decât numai templu și palat pământesc și locaș al împăratului ceresc Dumnezeu după chipul lumii întregi atât celei cerești cât și celei pământești. Drept care și ierarhia lumească a Bisericii s'a făcut despre pilda ierarhiei cerești; și nu numai în numele a toate stăpânitorului Dumnezeu, ci și spre mărirea și cinstea Născătoarei de Dumnezeu cea prea slăvită de toți și a celorlalți sfinți și a sărbătorilor Domnești zidesc ortodoxii biserici și mânăstiri. Căci măcar că prooroc ul zice «în tot locul stăpânirii lui, binecuvântează sufletul meu pe Domnul», dar aceasta o spune ca ceva secundar, ca să nu găsim pricină să nesocotim rânduea la noastră în locuri unde nu găsim biserici; ci acolo unde găsim biserici, datori suntem cu toții îndeobște ca intrând în ele să binecuvântăm și să mulțumim Domnului, precum acelaș prooroc aiurea în psalmul 67 ne poruncește și zice: «In biserici binecuvântați pe Domnul Dumnezeu din izvoarele lui Israil». Deci între vechii dreptcredincioși, împărați și domnitori cari au zidit biserici, foarte ales și vestit în ridicarea de zidiri sfinte a fost în vremea lui fericitul în adormire, marele împărat Iustinian, care, pe lângă celelalte nenumărate și peste măsură de mari locașuri dumnezeești înălțate de el, a zidit și în noul vestitul și prea minunatul Sion, după pilda templului vechiu al lui Solomon, așà numita sfânta Sofia (înțelepciune) a cuvântului lui Dumnezeu; apoi și prea venerata și împărătească mânăstire a sfântului și de Dumnezeu umblatului munte Sinai. Dar acum, după pilda acelui împărat deapururea vrednic de pomenire, luminați ca de o însuflare dumnezeească atât prea cucernicul, prea bunul creștin și prea măritul domn al Ungro-Vlahiei întregi chir Ioan Constantin Vodă Basarab, cât și prea

nobilul şi prea gloriosul între boieri spătarul chir Mihail Cantacuzino au ridicat şi zidit în locul numit Râmnic o mânăstire măreaţă şi minunată spre cinstea şi amintirea stăpânei noastre prea slăvite Născătoarei de Dumnezeu şi deapururea fecioarei Maria cu numele sfintei sale Adormiri; care mânăstire, din toată curăţia inimei şi sufletului lor, au şi închinat-o numitei, prea veneratei şi împărăteştii mânăstiri a sfântului şi de Dumnezeu umblatului munte Sina spre veşnica şi necontenita lor pomenire. Pentru aceasta cu înţelegere comună cerut-au ei şi dela noi, episcopii întâmplători ai sfântului munte Sina şi sfinţii părinţi de acolo, să păstrezo aceleaş datini bisericeşti în mânăstirea de dânşii închinată Născătoarei de Dumnezeu, datini cari şi în sfântul şi de Dumnezeu umblatul munte Sina deapururea se ţin şi se păzesc. Intâiu rândueala bisericească, cum am zis, s'o păstreze întocmai ca şi muntele Sina; al doilea, părinţii aflători acolo cu egumenul lor să ducă vieaţa monahală, în comun, să stea la masă şi să petreacă împreună; al treilea, la ceremoniile de seară din fiecare Vineri şi la cele ce se fac Sâmbătă să aducă coliva în sfânta biserică spre pomenirea răposaţilor şi fericiţilor ctitori ai acestui sfânt templu, pomenind numele lor seara şi dimineaţa şi la sfânta slujbă; al patrulea, în fiecare zi de peste an să nu lipsească slujbă; al cincilea în sfârşit, nici unul din părinţii de acolo să nu cuteze să iasă din mânăstire ca să se ducă să petreacă ori unde vrea fără ştirea proiestosului. Aceste toate dar şi noi şi cei de după noi întărim şi asigurăm, ca să rămâie neciuntite şi neîncălcate până când soarele va vedeà sfârşitul pământului. Iar cel ce va fi dovedit că nesocoteşte ceva din cele spuse, hotărîte şi întărite, să aibă ca osânditoare pe însăş mama Cuvântului lui Dumnezeu în ziua înfricoşată a judecăţii de apoi şi straşnică să-i fie pedeapsa, până când pocăindu-se de păcatul săvârşit să aibă parte de iertare.

S'au scris acestea în anul mântuirii 1696, luna....

3.

1777 Iunie 10.

Tălmăcire întocmai a înaltului ferman împărătesc ce s'a dat cu privire la Veneţieni.

Fiindcă Sclavonii, Kefaloniţii, Croaţii şi alţi supuşi veneţieni îndrăznesc a face felurite necuviinţe în Statul nostru, şi de curând au dat prilej la neorândueala din Smirna, poruncim, că toţi acei cari dintre dânşii au ajuns să locuească în Rusia şi ar veni în cuprinsul ocârmuirii mele pentru treburi de ale negoţului lor, să fie recunoscuţi ca Ruşi, dacă sunt însemnaţi în cancelaria consulilor Rusiei şi trecuţi în registru cu subscrierile lor, iar ceilalţi să nu fie ocrotiţi ca Ruşi; şi fiindcă în corăbiile ruseşti sunt diferiţi supuşi Veneţieni, aceştia să nu fie socotiţi ca Ruşi, nici să fie luaţi în protecţie de consulii Rusiei, ci să fie socotiţi ca fiind în simbria corăbiilor ruseşti şi să fie pedepsiţi în caz de neorândueală, precum mai la vale se arată, măsură luată în înţelegere cu ambasadorul Rusiei în urma takrirului Inaltei Porţi. Iar ceilalţi Veneţieni cari s'au găsit căsătoriţi şi locuitori în imperiul nostru, să-şi caute de meşteşugurile şi câştigurile date localnicilor. Cei ce nu ar priimi însuşirea de raiale, să fie goniţi; şi de vor îndrăzni să vie şi a doua oară, ca nişte tâlhari să fie aruncaţi în temniţe şi închisori; şi purtătorii de fructe ce vin cu corăbiile veneţiene, să nu umble înarmaţi, nici să iasă din corăbii fără cuvânt, nici să petreacă şi să doarmă afară; şi dacă s'ar arătă neascultători la aceste porunci, sau ar săvârşi vreun rău, să nu se ţie seamă că sunt Veneţieni, ci, precum e obiceiu în toate statele, autorităţile locale să puie mâna pe dânşii, să-i întemniţeze şi să-i pedepsească. Iar toţi Veneţienii cari nu

sunt căsătoriți și nu vor primi să fie raiale, să nu fie primiți, ci din potrivă goniți. Acestea cuprinde în chip hotărîtor numitul ordin înalt imperial, după al cărui cuprins veți urmà.cu toții ca raiale supuse ale puternicei împărății.

4.

Copie întocmai după pitacul prea strălucitei și prea măritei Beizadele chir Mihail Hangeri, Dragoman al înaltei neînvinse flote imperiale, din 1806 Octomvrie 14.

Știind că se află unii oameni din fire iubitori de tulburări și înnoiri și bucuroși de neorânduieli stricăcioase și totdeauna păgubitoare, oameni cari nu vor încetà de a răspândi otrava firii lor turbulente și inimii lor răsvrătite și de a înșelà cu diferite argumente pe cei mai simpli, ca să-i atragă și pe ei la propria lor neorânduealà, sau mai bine zis, nebunie, prin cuvinte neadevărate sau prin amenințări ori prin alte zadarnice închipuiri si neîntemeiate nădejdi — de aceea noi cu grijă părintească vă împărtășim știrea, că atât prea puternicul și serenisimul nostru împărat, cât și prea înaltul și slăvitul nostru domn Capudan-Pașa, au și păstrează o deosebită bunăvoință și milă la toți îndeobște locuitorii insulelor. Deci voi veți aveà mai mult decât toți insularii o deosebită ocrotire și bogată milă și mare apărare totdeauna din partea puternicei împărății, nu numai cei ce sunteți raiale, credincioase și ascultătoare, pe toți vă va priimi fără îndoeală puternica împărăție cu brațe deschise și cu cea mai mare bunăvoință și îndurare, fără ca pentru aceasta să aibă cinevà cel mai mic prepus, că i se va întâmplà vreodată cea mai mică pagubă sau supărare; întrucât nu numai că nu vor aveà nici cea mai mică supărare, ba mai mult încà: după fireasca mărinimie și milostivire a puternicei împărății se vor bucurà de o deosebită îngrijire și ocrotire, după cum despre aceasta mai târziu vi se va aduce la cunoștință și prin înalte adrese domnești din partea prea înaltului și măritului Capudan-Pașa Efendi al nostru. Drept aceasta și noi îmbărbătându-vă prin prezența noastră vă îndemnăm să nu vă lăsați cu nici un chip sau să ascultați de cuvintele unor asemenea turburători și nebuni, ci să fiți și să stați vârtoș cu toții în deobște fără nici o teamă ca supuși credincioși și plecate raiale ale puternicei împărății, ca să vă bucurați de sigur și de bogata milă și de veșnica ei bunăvoință și ocrotire ca supuși credincioși. Pentru ca această știre să fie cunoscută tuturor, după ce prezenta noastră va fi cetită în toate insulele și în părțile de lângă mare în auzul tuturor, poruncim să fie copiată întocmai și copia să rămâie în cancelaria fiecărei insule și localități, așà încât să nu aibă ce zice acei cari nu vor ascultà de îndemnul nostru, când va veni vremea în care aceștia se vor căi negreșit, fără ca însă să le fie spre folos această a lor pocăință.

14 Octomvrie 1806.

5.

Elih-Pașa, din grația lui Dumnezeu, Vizir Capudan-Pașa.

Fruntași și reprezentanți ai insulelor Spetze, Psira și Idra și celelalte cari au corăbii, și cu tot poporul împreună, credincioase raiale ale puternicei împărății, cunoscut vă fie vouà tuturor, că, deoarece la răsboiul de acum cu Rușii, acești dușmani ai împărăției, se face mare pregătire atât pe uscat cu oștiri destule, cât și pe mare cu o flotà nebiruită, care are să pornească spre Marea Neagră și Albă, e de nevoie să scriem și către D-voastră cari aveți corăbii destule pentru răsboiu și cari totdeauna v'ați arătat în diferite vremi și împrejurări nu numai credincioși ca raiale, ci și foarte voioși în toate slujbele împărătești și cu deosebire față de arsenalul împărătesc, slujindu-l cu devotament și cu bucurie și mulțumind întru toate puternica împă-

răție; și să vă poruncim și să vă îndemnăm ca la această grabnică trebuință a puternicei împărății să vă siliți din răsputeri ca să arătați mai cu dinadins credința și râvna voastră și că sunteți întru toate credincioși și statornici către Inalta Poartă și, din potrivă, vrăjmași și prigonitori ai Rușilor, dușmanii împărăției; și corăbiile ce aveți în insulele voastre să le aprovizionați cu bun taife și cu tot ceeace trebue pentru războiu, ca să le întrebuințați aici la donanmaua împărătească; și aducându-le aici să aveți sinet din partea căpeteniei portului de unde ar porni fiecare corabie, ca simbria și plata corăbiei să se socotească din chiar ziua plecării cu toată mulțumirea voastră și să vi se dea toate cele de trebuință precum praf de pușcă, ghiulele și ori câte altele v'ar trebui. Pentru aceasta dar dând acest ordin al nostru vă îndemnăm pe voi toți, ca după voința prea puternicului și serenisimului nostru împărat și după cererea noastră să vă dați toată silința să arătați mai cu dinadinsul credința și devotamentul vostru în împrejurarea de față și cu firescul vostru curaj să vă întreceți cu toții înarmând corăbii câte puteți și luându-vă la întrecere între voi care de care să vă arătați mai zeloși la sosirea aici cu un ceas mai nainte, precum mai sus v'am poruncit. Pe lângă aceasta veți ști, că aveți voie din partea Inaltei Porți cu toții voi locuitorii insulelor, ca toate corăbiile rusești, negustorești sau publice, cari s'ar ivi în acele părți, să le bateți și să le goniți; și pe de o parte cele neguțătorești cu toată marfa ce vor avea să fie prada voastră, afară de aceea a negustorilor de fructe și ale altor oameni și de hârtiile ce ați găsi în ele; pe aceștia cu toate hârtiile poruncim să-i predați autorităților ce vor fi mai aproape; iar pe de alta corăbiile publice, corvetele, fregatele sau altele, prinzându-le să le aduceți aici în capitală, fiind siguri că după ce vă veți învrednici de toată cinstea, de buna priimire și de dărnicia noastră, veți dobândi și plata după prețul acelor corăbii, și vi se vor numără banii în aceeaș zi și minută din visteria arsenalului împărătesc. Și cei cari dintre d-voastră nu aveți cele de trebuință pentru războiu, precum pulbere, ghiulele și altele cari vă trebue să atacați și să urmăriți corăbiile vrăjmașilor, numai decât ne veți scrie nouă ca să punem la îndemână cele ce vă lipsesc. Cunoscând acestea faceți cu toții ca credincioase și adevărate raiale ale puternicei împărății, precum vă poruncim și nu altfel; după hotărîrea din 31 Decemvrie (1221=1806). S'a dat din divanul arsenalului împărătesc.

6.

Seghdali-Pașa, prin grația lui Dumnezeu Vizîr și amiral.

Agenți publici și fruntași ai insulelor noastre din Marea Albă și din alte părți, Mait, Imbros, Samotrake, Aivali, Mosconisia, Mitilena, Hio, Smirna, Tinos, Andros, Syra și sangeacul Rodosului. Cunoscut vă fie vouă, că acum s'a dat ordin împărătesc, prin care vi se aduce la cunoștință, că aliații Rusiei, Englejii, fiindcă fără nici un cuvânt au stricat prietenia dintre ei și Inalta Poartă și au adus la Steno ton Castron o escadră, pe care au trecut-o prin Bogaz, nefiind pregătiți pentru apărarea trebuitoare memurii de acolo din pricina neîngrijirii lor, îndată Inalta Poartă pregătind o putere marină de trei ori mai mare decât aceea a dușmanilor, și întărind cu tunuri toate părțile de lângă mare ale Constantinopolei, Anatoliei și Rumeliei și asigurând bine Bogazul, e gata să atace această putere dușmană a Englejilor; cari văzând aceste pregătiri și întăriri au luat fuga peste noapte, și nesocotind răul și paguba ce li s'ar întâmplă, au ieșit din Castel luptându-se. Cu toate că Rușii ni sunt dintru început dușmani împărăției și credinței, Englejii însă, fiind aliații Rusiei, se poartă dușmănește față de Inalta Poartă. De aceea toți Turcii, mici și mari, făcându-se un trup, își pun putincioasa lor silință pentru apărarea credinței și a Inaltei Porți, și orânduindu-se alți supraveghetori ai fortărețelor poartă multă grijă ca să le întărească și să le asigure cu toate muni-

ţiile trebuincioase pentru apărare. Dar fiindcă e voinţa împărătească, ca atât aceşti supraveghetori şi ceilalţi Turci, cât şi credincioasele raiale de subt aripa Inaltei Porţi să se ocupe de aceasta şi să dușmănească pe Engleji, vrăjmaşii împărăţiei, precum şi pe Ruşi, e nestrămutată poruncă împărătească să se împiedice negoţul Englejilor peste tot cuprinsul împărăţiei şi nimenea pe viitor să nu mai cuteze să negoţeze marfă englezească, adecă postavuri, cumaşe, tabachere, ceasornice, oglinzi şi orice alte produse englezeşti, ci din potrivă să caute fiecare ca să ajute la nimicirea negoţului englezesc. Şi dacă cineva pe ascuns sau pe faţă s'ar împotrivi acestei porunci împărăteşti, să fie pedepsit strașnic spre a sluji ca pildă pentru ceilalţi, şi în toate părţile împărăţiei, în oraşe, sate, insule, pe ţărmuri şi în alte locuri unde s'ar găsi Engleji sau marfă de a lor, să fie inventariate de judecătorie şi să fie depuse într'un loc sigur spre păstrare, după ce se va face exactă catagrafie pe un registru curat, care are să fie trimis aici. Şi fiecare din insulari şi din ceilalţi locuitori ai ţinuturilor de lângă mare să aibă grijă să-şi asigure şi să-şi apere locul, şi toţi deopotrivă ca o singură persoană să nu lase nici o corabie de războiu rusească sau englezească şi a ori cărei alte puteri străine, să se apropie de locul lor, iar dacă vor căutà să se apropie cu sila, ei să stea împotrivă, să le bată şi să le ardă şi să le înnece, luând seama bine să nu neglijeze apărarea lor, ci din răsputeri să se împotrivească dușmanilor împărăţiei după marea lor datorie. In acest scop s'au dat porunci împărăteşti la toţi agenţii publici, la aiani, la mutesarifi, şi la beglerbeii ogeacurilor Tarabuluşi, Tzezairi, Tunis şi ai celorlalte părţi ale împărăţiei, ca să pregatească corăbiile lor şi să atace şi să prindă corăbiile dușmanilor, oprind cu desăvârşire negoţul Englejilor. Scriind dar şi noi potrivit cu această poruncă împărătească, vă poruncim prin prezenta noastră adresă oficială ca să vă purtaţi cu toţii ca raiale credincioase ale puternicei împărăţii întocmai după ordinul împărătesc, având toată grija după datoria raialelor să vă purtaţi dușmăneşte faţă de Ruşi şi de Engleji, vrăjmaşii împărăţiei, apărând şi păzind din răsputeri locurile voastre cu înţelegerea şi unirea voastră a tuturor şi dându-vă silinţa ca să se împiedice cu desăvârşire negoţul şi marfa englezească, fără ca cineva să îndrăznească să vânză sau să cumpere lucrul cel mai neînsemnat în potriva poruncii împărăteşti, fie pe ascuns, fie pe faţă, căci va fi pedepsit fără milă; dar orice marfă englezească sau oameni se vor găsi în insulele voastre să fie catagrafiaţi şi să fie păziţi la loc sigur, trimiţându-se aici un catastif curat. Aceasta cunoscând faceţi cum poruncim şi nu altmintrelea; după hotărîrea din 1 Martie (1222=1807).

S'a dat din divanul Arsenalului împărătesc.

7.

(Insemnare a cancelariei din Mitilena).

In 27 Maiu, Joi, 1821, s'a întâmplat aici răscoală şi s'au omorît următorii:

Ioan Hagi-Apostoli Piteli. — Stati Buhleli. — Ducache Hagi-Maliaca Bertuma. — Gheorghe Panait Paceavura. — Ialura Hagi-Gheorghe. — Vaianni Psaradeli. — Gheorghe Geanu Cumba. — Spiro Matafuni. — Atanasie Hagi-Dimitrache. — Angheli Bahcevani. — Coconis. — Mihail Patricas. — Iordache Evripiotis. — Theodori Anastasiu Hagi-Apostoleli. — Manoli Boiagi. — Constanti Hagi-Ianacu. — Feciorul lui Scufeli. — Duca Ainitis. — Stratis Ainitis. — Apostolis Canalios. — Nicoli Politis. — Stratis Ainitis. — Atanasie Politis. — Sofia Hagi-Gheorghe. — Anastase Adam. — Dimitrie Porneta. — Anastasie Cuiumgis. — Constanti Geanu. — Dimitrache Grimani. — Nicola Cokiris. — Chiriac Eltzatzis. — Antoni Mutefeli. — Theodori Hagi-Apostoli Aslanudas. — Nicola Despotis. — Popa Hagi-Ieronim, preotul dela sf. Simeon. — Stratis Mustachis. — Anastasie Chiriazis. — Ioan

Mosluchi. — Sava Zanos. — Vaiani Papazoglu. — Vasilina Cuculena. — Dimitri Mistignioti. — Strati Madamadiotis. — Stavrache Psaras. — Aghiasitis la Parakila. — Bărbierul Lutraiotis. — Doi Aghiasoți la Keramia.

8.

Testamentul lui Ioan Hagi-Ganciu.

Veniamin Mitropolitul Moldovei.

Fiindcă la fiecare om moartea vine fără doar și poate și apoi ziua sfârșitului o necunoscută, de aceea omul trebue să fie totdeauna gata după creștineasca și cealaltă a sa datorie; care din datoriile sale face parte și aceasta, de a aveà orânduită prin testament averea sa, ori câtă ar fi, multă sau puțină, pentru ca nu numai să nu se întâmple vreo neînțelegere între moștenitorii săi, ci totodată să se bucure după moartea sa de deplin folos sufletesc, socotindu-se ca jertfă de bună voie toată suma ce o destină pentru mântuirea sufletului său, dar nu și voința moștenitorilor săi, când s'ar găsi că e fără testament și i-ar da aceștia pentru sufletul său. De aceea și eu subscrisul Ioan Hagi-Ganciu din Filipopol gândindu-mă la aceste ale mele datorii și fiind chinuit de cumplită suferință care m'amenință cu sfârșitul vieții mele, am crezut că e de nevoie să fac acest testament. Deci având mintea întreagă și curată și nefiind silit de nimenea, voios și de bună voie las modesta mea avere, precum am socotit că e drept și cuvenit și folositor nenorocitului meu suflet.

Mai întâiu dar mărturisesc că sunt fiu duhovnicesc al Bisericii ortodoxe orientale, crezând în toate cele cuprinse în sfântul ei simbol. Prin urmare față fiind boierii, marele logofăt Costache Conache, aga Manolache Radu și arhimandritul dela Trei Ierarhi, cu propria mea deslușire se catagrafiază averea mea precum urmează, adică în numărar, în sinete, în acareturi, giuvaericale, argintării și în alte lucruri.

No	*In numărar.*	
611	adică șase sute unsprezece à 34½ fac gr.	21.079,20
31½	adică treizeci și unu și jumătate ermilicuri tipar vechiu 16 gr.	504,—
9	adică nouă tipar nou 15.	135,—
418	adică patru sute optsprezece carboave 12.	5.016,—
14	adică patrusprezece colonate din Spania 16.	224,—
550	adică cinci sute cincizeci sorocoveți 2½	1.375,—

In sinete.

1.	Din 836 Maiu boierului cavaler Ioan Rusu din Chișinău prin chezășia boierului logofăt Costache Conache pentru trei sute cincizeci	46.575,—
2.	Din 836 Ianuarie 4 cocoanei Ruxandra Avram cu amanet pentru groși	6.500,—
3.	Din 836 Maiu lui Frederic Sidirsi pentru o sută	3.450,—
4.	Din 833 lui Ioan Hristu Galanu din 260	9.142,—
5.	Din 837 Martie 18 lui Ștefan Armeanu cu amanet pentru 200.	6.900,—
6.	Din 835 lui Pavel Rachieri pentru 415.	14.317,—
7.	Din 828 Spătarului Costache Pomer pentru 650	22.425,—
8.	Din 837 Căminarului Panaitache Manu pentru 300 . .	10.350,—
9.	Din 836 arhimandritului Nicodim Trierarhitul pentru 200.	3.450,—
10.	Din 834 lui Marcu Meronfeld, Evreu, pentru 200 . . .	6.900,—

11. Din 836 lui Gheorghe Lungu pentru groşi . . . . . 5.000,—
12. Din 835 la trei Evrei pentru 150 . . . . . 5.175,—
13. Din 835 Căminarului Ştefanache Panu pentru gr. . . . 3.200,—
14. Din 826 boierului secretar Nicolae Sala pentru 50 . . . 1.725,—
15. Din 834 lui Filip Naimu pentru groşi 586,20
16. Din 835 lui Vasile Iliadi pentru 60 . . . . . 2.070,—
17. Din 837 lui Panaitache Panu pentru 5 172,20
18. Din 836 lui Panaitache Rapti pantru groşi . . . . . 200,—
19. Din 837 lui Alter Raf, Evreu, pentru 30 . . . . . 1.035,—
20. Din 835 lui Mihail Eremia 100 . . . . . 3.450,—
21. Din 837 lui Gheorghe Ierachi pentru 20 . . . . . 1.035,—
22. Din 836 Cavalerului Ioan Rusu pentru 80 . . . . . 2.760,—
23. Lui chir Costache Vasiliu pentru 15 517,20
24. Din 836 Spătarului Dimitrache Danu pentru 150 . . .
25. Din 836 aceluiaş pentru 150 . . . . . } 10.350,—
26. Din 834 lui Ghiumuş Armeanu Krimlioglu cu prisosul, pe care îl are la boierul logofăt Costache Canta pentru o mie. . . . . 34.500,—
27. Din 830 Paharnicesei Maria Dinciuleasa
28. Aceleiaş 835 pentru . . . . . } 200 . . . . 6.900,—
29. Din 832 Ioan Hristu pentru groşi . . . . . 230,—
30. Din 835 lui Lazăr Mizichi pentru groşi . . . . . 700,—
31. Din 836 lui Vasile Iliadi pentru groşi. . . . . 100,—

237.704,—

In acareturi.

7 prăvălii şi o cârciumă zidită pentru . . . . . 70.000,—
In argintării, giuvaericale şi alte lucruri . . . . . 15.000,—

322.704,—

Din care sumă totală să fie scăzute sumele ce s'au trecut asupra mea din partea răposatului meu frate Gheorghe Ganciu, cari aparţin nepotului meu Gavril Ganciu; pe care îl şi las sub epitropia boierului mare logofăt Costache Conache şi chir Gheorghe Comizopol; şi sunt groşi 44.800.

Apoi să se scadă şi tot ce-i las din averea mea proprie ca moştenire . . . . . 2.000,—

64.800,— 257.904,—

Aceste două sute cinzeci şi şapte mii şi nouă sute patru groşi am dispus să se dea în chipul următor:

Groşi.

5.000, adică cinci mii gr. la sfânta Mitropolie a prea cinstitei patrii Moldova, pentru ca prea sfinţitul şi prea veneratul sfânt mitropolit să mă pomenească cel puţin de trei ori pe an la jertfele sale fără sânge făcute cu mânile sale.

7.000, adică şapte mii de gr. sfintei mânăstiri Vărateeul.

2.000 sfintei mânăstiri Jurzeni.

500 sfintei mânăstiri Neamţul.

2.000 sfintei mânăstiri Agapia.

1.000 la sfânta biserică Propodomna Parascheva, metohul călugăriţelor, de lângă consulatul rusesc.

1.000 la sfânta biserică a sf. Vasile din Iași.
1.000 la biserica numită Biserica Albă.
2.000 la biserica sfântului Lazăr spre împodobire.
3.000 la biserica Prepodomnei Parascheva a Orbilor (?).
2.000 la biserica sfântului Teodor ca să-i facă incinta.
1.000 la biserica proorocului Ilie pentru două haine preoțești din stofă țesută cu aur de câte un galben cotul.
2.000 la biserica sfântului Gheorghe pentru împrumusețarea ei.
5.000 la biserica sfântului Andreiu pentru acoperișul ei.
500 la biserica Curelari.
1.000 la biserica sfântului Vasile din Galata.
1.000 la biserica cinstitei și de viață dătătoarei Cruci.
1.000 la biserica sfântului Niculae din Iarmaroc.
1.000 la biserica sfântului Constantin pentru acoperirea clopotniței sale.
1.000 la biserica sfântului Ilie din Chișinău.
1.000 la biserica grecească din Moscova.
1.000 la biserica sfântului Pantelimon.
500 la biserica numită Vulpe.
500 la biserica sfântului Vasile din Tătărași.
500 la biserica sfântului Atanasie.
1.000 la toate bisericele din Iași pentru sărindare.
5.000 la spitalul sfântului Spiridon, cari bani să stea la epitropii de acolo spre ajutorarea celor însănătoșați și să se dea câte cinzeci de groși fiecăruia din cei cari pleacă.
20.000, adică douăzeci de mii de groși, din cari cinsprezece mii să se dea sfintei Mitropolii din Iași, iar cu celelalte cinci mii să se zidească patru camere în cuprinsul bisericii sfinților Arhangheli din Tătărași, numită a Voevozilor; și din aceste patru încăperi două să se facă școală, ca să învețe carte copiii săraci ai acelei mahalale, iar în celelalte două odăi să locuească bătrâni străini și săraci. Dobânda celor cinsprezece mii pomenite să fie spre plătirea a doi dascăli; la care școală e rugat Inalt Prea Sfinția Sa sfântul mitropolit al Moldovei întregi să primească sarcina de a fi efor.
500, adică cinci sute groși încă spre a face un puț în cuprinsul școalei numite, pentru a se aprovizionă cu apă.
20.000, adică douăzeci de mii de groși să se cheltuească la îmmormântarea mea.
10.000, adică zece mii de groși pentru pomenirea mea până la șapte ani, când va fi transportarea mea.
4.000, adică patru mii de groși pentru măritarea de fete sărace după încuviințarea domnilor epitropi.
2.000 două mii de groși slujbașului Anastasie Filipopolitul.
2.000 dascălului Apostolache Haricle Filipopolitul, care se află în Chișinăul din Basarabia.
2.000 văduvei lui Constantin Grebenți pentru măritarea celor patru fete ale ei.
1.000 văduvei Ruxandra, fata Tergibașoaei.
1.500, adică o mie cinci sute de groși văduvei soții a lui Gheorghe Harabagibaș pentru măritarea fetei ei.
2.000 două mii de groși familiei răposatului doctor Fotino pentru măritarea fetei lui.
1.000 văduvei soții a lui Iani Chiriac, socrul șetrarului Serghie Călimănescu, pentru măritarea fetei lui sărace.
2.000 pentru Elenca lui Dimitri Cazanli spre măritarea fetelor ei.
129.000

Să se trimită în patria mea Filipopol:

1.000 adică o mie de groşi prea sfinţitului chir Samuil din Filipopol, ca să mă pomenească odată pe an la jertfele cele fără de sânge.

8.000, adică opt mii de groşi pentru preînnoirea bisericilor stricate de acolo, după încuviinţarea mitropolitului de acolo.

10.000, adică zece mii de groşi la spitalurile de acolo, dacă se mai găsesc şi acum; cari bani să se înmâneze epitropilor de acolo, iar de nu mai sunt spitalurile, să-i întrebuinţeze epitropii bisericelor pentru măritarea de fete sărace şi liberarea celor închişi pentru datorii.

5.000 la şcoala elinească de acolo, dacă este; în caz contrariu se vor da la dobândă şi cu dobânda se vor plăti dascăli publici pentru învăţarea copiilor.

4.000 să fie trimişi şi împărţiţi la săracii de acolo.

17.000, adică şaptesprezece mii de groşi pentru sora mea dreaptă Elenca din Filipopol ca moştenire; iar dacă nu mai trăeşte şi n'a lăsat copii, banii să se dea epitropilor pentru şcoli.

2.000, adică două mii de groşi mamei mele vitrege din Filipopol, dacă trăeşte; iar dacă nu, să-i facă pomelnicul cu un arhiereu.

2.000 pentru mănăstirea Bachizoi de lângă Stenimah.

180.000

15.000, adică cinsprezece mii de groşi să fie trimise la cele trei spitaluri din Constantinopole, adică câte cinci mii de fiecare.

2.000 asemenea la Constantinopole pentru liberarea celor ce stau robi acolo.

1.500, adică o mie cinci sute groşi la sfântul Mormânt.

13.000, adică treisprezece mii să se trimită celor 13 schituri dela sfântul Munte prin mâna sfântului Mitropolit din Irinopol, care va luă dovadă de primire.

3.000, adică trei mii las lui Costache.

1.000 slujnicei mele vechi Maria, care m'a slujit ani îndelungaţi şi acum mă îngrijeşte.

200, adică douăsute groşi celeilalte slujnice a mele Maria, vara sus numitei Marii.

300, adică treisute groşi la a treia slujnică a mea Maria din Botoşani.

200, două sute groşi lui Nicu, fiul Anicăi, nepot al slujnicei Maria.

100, adică o sută groşi vizitiului Gavril, dar în afară de simbria lui.

216.300

Pentru îndeplinirea dispoziţiilor testamentare luate de mine asupra neînsemnatei mele averi, cunoscând cinstea, dreptatea şi mai ales fireasca bunătate a boierului mare logofăt şi cavaler Costache Conache şi a prea cinstitului între negustori chir Gheorghe Comizopol, compatriotul meu, îi rog cu smerenie să primească sarcina epitropiei şi în virtutea acestui testament al meu, făcut din buna mea voie şi fiind eu teafăr la minte, nefiind silit de nimeni, ci din propria mea dorinţă întărită şi de Inalt prea sfinţitul şi prea cinstitul de mine sfântul mitropolit al Moldovei întregi, să binevoească să puie la cale toate după cum am dispus mai sus, păzindu-se toate nestrămutate; pe lângă acestea domnii epitropi să aibă dreptul, dacă ar prisosi ceva din cele inventariate, să adaoge prisosul cu dreapta lor judecată la părţile însemnate mai sus, sau şi la altele unde-i va fi încuviinţat bunătatea lor; precum şi dacă nu se va ajunge, să se împartă proporţional şi să se scadă tot din aceleaşi sume, şi să supravegheze, ca sub nici un cuvânt să nu îndrăznească cineva vreodată să răstoarne dispoziţiile, întrucât eu am testat propria mea avere şi mai ales că nu am rude coborîtoare, ci numai lăturalnice, cari după legile sfinte sunt datoare să se mulţumească cu tot ce de bună voie le-aş lăsà ca moştenire, ştiind pe lângă asta, că chiar de ar îndrăzni să facă ceva împotriva

legii, nu vor scăpà de judecata dreaptă a prea înțeleptului judecător ceresc. E rugat și fiecare tribunal, la care se va arătà testamentul meu de față, ca să fie apărat după înțelesul legilor civile și bisericești.

La toate mânăstirile cărora am dispus a da cele de mai sus, să se scrie numele următoare ca să se pomenească la sfintele ceremonii: Pentru odihnirea lui Ioan, închinătorului Gavril și Eumorfiei. Asemenea și epitropilor dela spitalurile din Constantinopole, când se va trimite dania mea, să se arate aceste nume ca să fie trecute în catalogul celorlalți donatori și să fie pomenite laolaltă la slujba de pomenire din fiecare an, care slujbă, cum am aflat, se face pentru toți donatorii acestor spitale. In sfârșit, cât privește pe acei față de cari am greșit cu vorba, nu cu fapta, sau ca om i-am jignit cu știință și fără știință, și cu cari nu voiu ajunge sau nu-mi voiu aduce aminte să mă împac, îi rog pe toți aceștia să mă ierte din suflet. Asemenea și eu iert pe toți cari au greșit către mine sau m'au jignit într'un chip oarecare.

Că testamentul de față e adevărat al meu și că l-am cetit cu luare aminte și am găsit toate scrise după cum am dispus și după placul meu, și că iscălitura numelui meu s'a scris cu voia mea, fiindcă eu din cauza bolii sunt oprit de a iscăli cu mâna mea, și că s'a pus pecetea mea cu voia mea, mărturisesc înaintea persoanelor vrednice de credință, pe cari îi rog să subscrie ca martori. Și acest testament al meu cu martori mă rog fierbinte de prea sfințitul și prea cinstitul sfântul Mitropolit al Moldovei chir Veniamin ca să-l întărească spre desăvârșită arătare și asigurare.

In .... Iunie 1837, Iași.

Ioan Hagi-Ganciu întăresc cele de sus; iată și pecetea mea

Ioan Vasiliu Paharnic mărturisesc, că numitul Ioan neputând să subscrie, m'a rugat și l-am subscris eu; și mi-a spus pe lângă astea că acesta e testamentul său, și mărturisesc.

Arhimandrit Nicodim dela Trei Ierarhi și duhovnic al său, cu voie dela sine s'a făcut acest testament, și mărturisesc.

(Insemnare moldovenească scrisă cu slove slavone greu de cetit din partea martorului Iordan Tane).

Teodor Boceanu Paharnic mărturisesc, că întrebând pe chir Ioan Hagi-Ganciu, mi-a mărturisit că toate cele însemnate mai sus sunt dispuse de dânsul precum a voit.

(Insemnare greu de cetit scrisă în slove slavone din partea altui martor).

XVI.

SCRISORI PATRIARHALE

Traducere de G. Murnu.

1.

Rafail cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, al Romei nouă, şi patriarh ecumenic.

Subt preşedinţa sinodală a smereniei noastre, întrunindu-se cu noi preasfinţiţii mitropoliţi şi preacinstiţii şi de Dumnezeu iubiţii arhiepiscopi din jurul nostru, cari s'au găsit aici, fraţi iubiţi şi tovarăşi de slujbă în Duhul sfânt, şi de Dumnezeu prea iubiţii episcopi şi clericii prea cinstiţi şi prea învăţaţi ai Bisericii Mari a lui Hristos, fiii noştri iubiţi în sfântul Duh, marele logofăt chir Ierax ca reprezentant al preasfinţitului din Chesaria, Capadocia, Nicea, Anhialos şi Eurip, marele econom presbiterul chir Thodosie ca reprezentant al episcopului de Drystra, marele sachelar presbiterul chir Ioan ca reprezentant al episcopului Amasiei, marele sachelar schevofilax chir Gavra, ca reprezentant al episcopului Nicomediei, Laodiceii şi al Prusei, marele orator chir Gheorghe ca reprezentant al preasfinţiei sale din Larisa, din Târnava şi din Filipopole. Fiindcă de curând prea cinstiţii clerici ai preasfintei Mitropolii din Varna, preotul Chiriac sachelarul, preotul Daniil schevofilax, preotul Alexie hartofilax, înfăţişându-se smereniei noastre în sinod mult grăiră de rău pe mitropolitul lor din Varna, pe chir Theoleptos, ceeace făgăduiră că vor arătà şi dovedi acolo în faţa locului cu martori sau să fie pedepsiţi cu aceaş pedeapsă, iar din porunca smereniei noastre s'au dus judecători şi cercetători ai plângerilor arhiereii următori: chir Ioasaf al Drystrei, chir Calinic al Sozopolisului şi chir Partenie al Patrei Nouă; cari intrând în tempul mitropoliei de faţă fiind însuş Theoleptos, punându-se în faţă sfânta Evanghelie şi fiind rostită afurisenia din partea lor în vreme ce ei erau îmbrăcaţi cu patrafire şi omoforuri, s'a arătat şi s'a dovedit în faţa tuturor, că numitul Theoleptos al Varnei, întâiu a hirotonit în potriva enoriei pe popa Gheorghe din satul Castriţi, fără părerea arhiereului de acolo; şi al doilea că acelaş, biruit fiind de dragostea banilor, a făcut patru căsătorii, luând dela Dimitrie cel din Coitziki cinci mii de aspri, dela Sava Trapezunteanul din Poncalia o sută de groşi, iar prin căsătorie cu fata minoră a lui Coconitzi cinzeci de galbeni; şi pe lângă acestea, ca hoţ nelegiuit, a sustras din mitropolie un stihar şi un felon şi le-a dăruit fiilor săi, şi alte foarte multe de felul acesta; pentru care toate noi erà să-l scoatem din scaun şi din cinste ca răspunzător faţă de canoanele sfinte, iar el cu sila şi prin mijlocirea unor feţe boiereşti a scăpat atunci de pedeapsă şi, deşi erà astfel, îndrăznià să păstorească acolo, fără nici o teamă de ameninţarea canoanelor sfinte; şi iarăş adresându-se către noi cei ce-l reclamaseră înainte l-au denunţat

repetând aceleaşi lucruri, căci ele aşà s'au întâmplat, din care pricină smerenia noastră în unanimitate şi cu sfat sinodal luăm măsuri de îndreptare a răului rezultat din neglijenţă, din cauza mitropolitului, şi hotărîm ca Theoleptos acesta al Varnei să fie şi să rămâie caterisit şi lipsit de orice serviciu şi rang arhieresc, şi scos din scaun şi din cinste, şi ca altul în locul lui să fie hirotonisit ca mitropolit. Pentru înştiinţarea acestui lucru s'a făcut această însemnare şi s'a trecut în condica cea sfântă.

In anul 1605, luna Ianuarie, indictionul al 3-lea.

2.

(Proces-verbal cu ocazia alegerii de mitropolit al Proilavului şi Ismailului).

Fiindcă preasfânta mitropolie a Proilavului şi Ismailului din vremuri uitate a fost pustiită şi a rămas fără adevărat şi catolicesc arhiereu, s'a hotărît acum prin sfat comun sobornicesc a se face în această eparhie un asemenea arhiereu, pentru care lucru noi arhiereii aflători aici ne-am adunat în preasfânta biserică a marelui mucenic Gheorghe biruitorul, în noua Patriarhie, din îndemnul înalt preasfinţitului şi prea înţeleptului nostru cap şi stăpân patriarhul ecumenic chir Chiril din Veria, şi ne-am dat voturile canonice pentru această mitropolie spre alegerea unei persoane, care să păstorească într'însa, şi în rândul întâiu am pus pe prea cuviosul ieromonah chir Meletie, al doilea pe ieromonahul Grigorie şi al treilea pe ieromonahul Teofane. Deci ca dovadă şi încredinţare s'au scris şi numele lor în această condică sfântă a Marei Biserici a lui Hristos în anul 1639, Maiu indictionul al 7-lea.

† *Antim al Efesului.*
† *Porfirie al Niceii.*
† *Parlenie al Patrei Vechi.*
† *Teofane al Ianinei.*
† *Antim al Chizicului.*
† *Antim al Târnovei.*
† *Ch.... al Naupactului.*
† *Parlenie al Enosului.*
† *Ioasaf al Patrei Nouă.*

3.

(Pecetea mânăstirii Cotroceni).

Iacov cu mila lui Dumnezeu <arhiepiscop al Constantinopolei, al Romei Nouă, şi patriarh ecumenic>.

Cele de sus fiind cu adevărat primite de tatăl luminilor ca un dar desăvârşit, toate faptele luminoase şi pline de har strălucesc după felul purtării lor; prin care fapte însuş tatăl ceresc, după cum prin porunca sa proprie ne-o spune fără ocol, ştie să fie slăvit şi să slăvească nu mai puţin pe cei ce-l slăvesc pe dânsul: «Căci eu sunt viu, zice Domnul, că pe slăvitorii mei îi voiu slăvi». Căci făcându-se cu adevărat fiii luminii, săvârşesc fapte cari răsfrâng lumina cea de sus, deoarece nu pun sfeşnicul subt oboroc, ci ridicând pe el făclia departe luminătoare a desăvârşirii lor sufleteşti prin virtute umplu zările cu razele lor, făcând învederate şi cunoscute de toţi faptele, luminii; căci toată lumina arătată este după cum e scris. Multe şi felurite fiind dar bunurile ce dau faptele virtuoase, prin cari se mulţumeşte şi se preamăreşte Dumnezeu, ridicarea de biserici dumnezeeşti şi sălaşuri sfinte din partea drept credincioşilor cari iubesc sălăşluirile domnului puterilor, spre marea slăvire a măreţiei lui, e ceva care întrece multe bunătăţi, lucru de care se mărturiseşte şi nu se îndoeşte nimeni. Din care pricină şi acum cel care cu aceleaşi daruri dumnezeeşti ca şi fiul luminii străluceşte departe prin mila lui Dumnezeu, adică prea strălucitul şi prea cucernicul domn chir Ioan Şerban Cantacuzino, voevod al Ungro-Vlahiei întregi şi iubitul fiu în duh al smereniei noastre, prin darurile sale sufleteşti şi trupeşti descriind ca

într'o icoană înălțimea chemării cerești, pe lângă alte multe dovezi de superioritate sufletească și de binefaceri a binevoit să ridice și un venerabil locaș al lui Dumnezeu, și vrând a învederà tăria credinței și iubirii sale către Dumnezeu, n'a întârziat să întreprindă lucrarea și n'a pus nici o zabavă; ci punând pe planul al doilea toate cele omenești, gândul cel dintâiu al lui a fost acest locaș al lui Dumnezeu, chiar dela începutul carierii sale, adică a domniei sale date de sus, a domniei părintești, ca fiind neîntrecut în râvna evlaviei strămoșești și cu statornicie în cinstirea lui Dumnezeu și plin de cucernicie; căci el arată amândouă, și credința în vieață și vieața în credință, în chip de pârgă din bunurile i năuntrice către dătătorul tuturor bunurilor, după cum spune psalmul: «aduceți Domnului, o fii ai lui Dumnezeu, mărire și cinste» și «aduceți Domnului mărire în numele lui». Și așà, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul maicei Domnului, ridicat-a din temelii o vestită biserică și o sfântă mânăstire pe locul numit Cotroceni spre lauda slăvitei Adormiri a ei, a stăpânei noastre de Dumnezeu născătoarei și pururea fecioarei Maria, care în chip nespus a zidit peste fire cuvântul; care biserică și mânăstire cu podoabe strălucite și cu meșteșuguri pline de gust și măestrie le-a înfrumusețat, închinându-i din belșug cele de trebuință pentru înzestrarea așezământului și cârmuirea monahilor virtuoși așezați într'însul; mâna-i a fost foarte darnică, iar dărnicia-i vrednică de mărinimia sa binevoitoare, și a făcut la fel ca și înaintașii săi, prea cucernicii domni ai aceleiaș țeri, cari prin vremuri s'au îngrijit dinainte și au înzestrat cu mijloace bogate mânăstirile înălțate de dânșii. Cu cea mai conștiincioasă îndeplinire a legilor punând la cale toate în comun prin sfatul, înțelegerea și deliberarea atât a preasfințitului mitropolit al Ungrovlahiei chir Teodosie care păstorește țara, cât și a prea iubiților de Dumnezeu episcopi de sub dânsul și a întregului Divan și a măriților boieri ai acestei domnii, după canoanele și legile și obiceiul predomnitor în țară (căci aceasta e de cel mai mare folos, adică de a urmà condițiile existente). El printr'un sfânt hrisov al său le-a asigurat, enumerându-le cu deamănuntul, toate câte cu îmbelșugare a închinat acestui așezământ spre pomenirea sa și a domnilor cei dinainte și de după dânsul ai acestei domnii și ai tuturor creștinilor dreptcredincioși. Dintre cari măsuri cea dintâi este ca din întreagă vama orașului Floci și din toate veniturile ce are acest oraș Floci în vamă și în parohiile sale, să primească această sfântă mânăstire o treime întreagă și nelipsită; deci din trei pești un pește și din judecăți a treia parte din câștig și dela celelalte venituri după obiceiul ce au vămile de a luà și de a câștigà, întreagă a treia parte să rămână mânăstirii. Iar această mânăstire e cu totul liberă și scutită odată pentru totdeauna de sarcinile și de dările domnești, de împrumuturi, de daruri, de donații și de celelalte cheltueli de tot felul; iar vameșii să nu aibă parte de loc la cele cari sunt proprietatea mânăstiri, și să nu aibă voie din partea ei să ceară din dările ce se obișnuesc a se da din partea lor domniei, și nici să iea dânșii cumvà din a treia parte a vămii și din celelalte treimi ale venitului pomenitei vămi, fiindcă pe deplin s'a închinat și s'a dat mânăstirii atât prin dărnicia legiuită arătată din partea prea înălțatului domn, cât și prin faptul că dările provenite din a treia parte a vămii și cari aparțin domniei s'au luat dela visterie din partea Măriei Sale! Și al doilea Măria Sa a închinat aceleiaș mânăstiri și vinăritul domnesc dela Dealul Țigănești și Dealul Vitichești, aflătoare în partea despre Pitești; deci mânăstirea poate luà dela aceste două dealuri vinăritul domnesc din zece măsuri de vin o măsură; pe lângă aceasta se mai iea și ploconul și așà numitul perper dela toți cei cari au dat vinăritul până acum precum aveau obiceiul, iar cei cari strâng vinăritul domnesc din cealaltă parte a Piteștilor să nu aibă voie nicidecum să iea ceva din mânăstire, nici pentru vinăritul sus numitelor dealuri, nici pentru poclon și perper. Afară de această i-a mai dăruit patru sute de bolovani de sare dela ocnele

Telega, pe cari are voie mânăstirea să le iea din aceiaș ocnă pe vremea postului sfinților Apostoli, întregi și neatinși, și să-i aducă și să-i vândă în București sau în altă parte, transportându-i pe la orice vamă și schelă ar voi, liber și fără vreo dare și pretenție, nici dar și nici cheltueală de roată și de altele, și fără ca vameșii, fie cei mari, fie cei mici, fie în afară, fie înăuntru, să îndrăznească cumva să aducă supărări prin pretenții. Al treilea Măria Sa i-a mai dăruit balta aflătoare pe lângă satul numit Piatra, balta toată câtă e domnească, pentru ca mânăstirea să iea în viitor dela dânsa întreagă dijma, precum o luau stolnicii domnești dela graca(?); ba chiar ca reprezentantul egumenului acestei mânăstiri să pescuească singur pomenita baltă, iar stolnicii dela *graca* sau alții, oricari ar fi ei, să nu aibă nici un drept de dijmuire a ei sau de pescuire sau de oricare altă intreprindere; căci ceeace aparține domniei din partea stolnicilor acesteia orânduiți pentru baltă Măria Sa a luat-o dela visterie, pentru ca acești stolnici să nu mai poată în viitor să aibă parte din acest lac. Apoi Măria Sa a dăruit aceleiaș mânăstiri toată dijma vinului dela pomenitul sat Piatra și tot venitul domnesc ce-l luau *vinăriciarii* din București, ca să-l iea acum mânăstirea, adică din zece măsuri una și perperul după obiceiu, iar vinăriciarii domnești să nu se apropie acolo. Dar și însuș satul Piatra aflător în județul Vlașca, împreună cu toți rumânii din el ca moșie a sa prea măritul domn l-a închinat aceleiaș mânăstiri și i-a dat, spre cinste, libertatea de a fi scutit de bir și necălcat și nerobit de nici un om, fie domnesc, fie boieresc, nu numai în ce privește haraciul ce se dă pe fiecare lună, ci și alte dări și taxe, să fie neurmărit: pentru sama vistieriei, a găleții, a pășunii, a cerii, a mierii, a stupăritului, a porcăritului, a oieritului și a oricărei zeciuieli domnești, a împrumutului, a galbenilor și a vameșilor din *graca*, să nu iea vamă deloc pentru peștii lacului, care este atâta în mărime, și cari pești se află și se cuprind în părțile Dunării între hotarele numitului sat Piatra și a pomenitei bălți, care eră domnească, dar care s'a dăruit mânăstirii, să nu se iea vama dijmei, a tutunului, a banilor dela margine, a cailor de poștă, a boilor de jug, a merticurilor și oricărei slujbe domnești, a scândurilor, a lemnelor, a oilor, a stupilor, a *sulțului*, a zaharelei, a sataralei, a suhaturilor, a luntrăritului, a carelor de războiu, a cailor împărătești și domnești, a haraciului *tutunăriei* și a oricărei alte dări și slujbe a cârmuitorilor țerii și domniei Ungrovlahiei, într'un cuvânt cu totul și în tot felul liber și scutit, cum s'a zis. Dar chiar dacă unii străini venind de dincole de Dunăre sau din altă parte, Sârbi, Greci, Bulgari, Albanezi sau Moldoveni sau Unguri s'ar pripăși în numitul sat Piatra, și pe dânșii i-a făcut să fie liberi și scutiți de orice slujbă și de sarcinile impuse pomenite mai sus după felul lor. In schimb însă să nu primească de loc în numitul sat, pe vreun vlah boieresc sau domnesc sau pe alții plecați și supuși oricării autorități domnești. In toate daniile pomenite pe cari Măria Sa le-a făcut acestei mânăstiri, zeciueala cerealelor, a oilor, a vinului, a găletii, a pășunii și a celorlalte se dau de acum în mânăstire în chipul în care se vor înțelege cu egumenul mânăstirii antreprenorii zeciuelii, adică dijmele domnești și alte felurite slujbe; iar pârcălabii și oricari alți oameni domnești și boierești să nu aibă voie nicidecum să intre în sus numitul sat, nici vornic, nici stolnic, nici bănișorul județului, nici protopopul, nici vreun alt om domnesc sau boieresc, și nimenea să nu facă judecată la dânșii, nici gloabă să le iea; ci numai egumenul sau reprezentantul său să facă toate judecățile pe deaîntregul și să pedepsească pe fiecare după felul vinei sale, sau să stea în pace și să certe după cuviință; și numai pe hoți sau pe ucigași și pe alți răspunzători printr'o pedeapsă capitală sau metalică să fie trimiși la domnie ca să fie judecați de dânsa și pedepsiți sau miluiți după cum vreau legile și dreptatea. Pe lângă acestea și ochii senini ațintind spre Mama bisericilor, ca fiu adevărat al acesteia și luminat de harul prea sfân-

tului duh și învățat fiind a primi cele spirituale prin cele spirituale, a cerut și din partea noastră să fie întărită prin atotputernica tărie și grație a prea sfântului și inițiatorului duh toată făptuirea de bine săvârșită din partea Măriei Sale în jurul acestei mânăstiri a sale ctitorești cu toate prevederile evlaviei sale, împreună cu autonomia și cu deplina libertate și cu toate câte i-a dăruit mânăstirii și cu bunăvoință a închinat și cu hrisovul domniei sale puternic a întărit spre împuternicirea și întemeierea ei. Pentru aceasta după cuviință primind această cerere cu bucurie și plăcere, ca fiind plină de evlavie și cuviosie, scriem acum și hotărîm prin sinod împreună cu prea sfinții și prea cinstiții noștrii arhierei, frații noștri iubiți în sfântul duh și tovarăși de slujbă, ca această sfântă și venerabilă mănăstire a Adormirii prea sfintei Născătoare de Dumnezeu, mânăstirea Cotroceni pururea până la sfârșitul veacurilor cu toate proprietățile și daniile sale mișcătoare și nemișcătoare, cari acum i s'au alipit din partea ctitorului însuș, a prea cucernicului și strălucitului domn chir Ioan Șerban Cantacuzino, voevod al Ungrovlahiei întregi, după hrisovul său domnesc și cari mai târziu vor crește cu ajutorul lui Dumnezeu, să fie și să rămâie totdeauna liberă și autonomă și scutită de dări și neurmărită și nerobită și necălcată de nici un om domnesc și boieresc, nesupărată și neatinsă de rele și deasupra oricărui fel și ori cărei împilări și stoarceri de bani precum și a oricării dări și după porunca și orânduirea în feluri a hrisovului său domnesc să se folosească și să aibă parte fără lipsă și fără abatere de averile ce i s'au împărtășit, să fie cârmuită și pusă la cale după privilegiile cu cari a fost cinstită și dăruită prin ajutorul domnesc al ctitorului său; care ajutor, fie ca să nu-și piardă puterea și tăria în tot timpul și urmarea să-i fie sigură, statornică și neprimejduită, neclătinată și cu totul nesguduită. Iar toți acei cari vreodată în orice chip nedrept și orice cuget rău cu patimă își vor arunca privirea la această sfântă mânăstire și astfel pierzând frica de Dumnezeu vor îndrăzni cu sila și cu nedreptatea și cu mâna hrăpitoare a turbării lacome să clatine și s'o sgudue și cele închinate într'însa și libertatea ei să desființeze și privilegiile ei să nesocotească și să smulgă ceva din bunurile ce i s'au dat, sau să-i iea și să-i curme oricare din veniturile ei și să-i pricinuească orice daună și pagubă, aceia ca vinovați de nelegiuire și ca oameni cari aproape luptă cu Dumnezeu prin aceasta a lor nesocotință călcând fără mustrare de cuget sfintele legi și canoane, oricărei stări ar aparține ei și de orice însemnătate și rang ar fi ei, să fie afurisiți de tatăl, de fiul și de sfântul duh, de prea sfânta și de viață dătătoarea Treime și să fie blestemați și neiertați și neizbăviți pe veci după moarte; pietrele și fierul se vor deslega, iar ei nicidecum, și prin veșnica lor anatemă să fie osândiți în focul gheenei, iar ceata lor să fie cu trădătorul Iuda și cu cei ce au răstignit pe Domnul și să afle pe Dumnezeu răsbunător asupra lor în ziua judecății; și el să-i gonească pe ei în mânia lui și în urgia lui să-i cutremure pe ei, și ca vasele olarului să-i strivească și să-și întindă mânia sa din neam în neam peste dânșii și praf și pulbere să se aleagă de dânșii și să se șteargă numele lor din cartea celor vii. Deci spre dovadă și asigurare de veci a întăririi acestei mânăstiri și a dărniciei domnești față de dânsa s'a publicat și din partea Marei Biserici a lui Hristos scrisoarea de față a noastră patriarhală întărită cu pecete.

1681 în luna Fevruarie, indictionul al 4-lea.

4.

(Scrisoare de iertare a adormitului domn Constantin Șerban Vodă).

Calinic prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, Roma nouă, și patriarh ecumenic.

Smerenia noastră împreună cu cei ce acum se roagă cu dânsa, atât prea fe-

ricitul și preasfântul patriarh al Ierusalimului chir Dosofteiu, iubit și prea dorit în sfântul duh frate al nostru și tovarăș de slujbă cât și preasfinții și prea cinstiții colegi ai noștri arhierei cari au fost de față, prin sfântul har și darul și puterea preasfântului și de viață dătătorului duh, care s'a dat din partea Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Isus Hristos dumnezeeștilor și sfinților lui ucenici și apostoli întru a legà și deslegà păcatele oamenilor, zicându-le «luați duh sfânt; dacă veți iertà păcatele unora, iertate sunt lor; și cărora le veți ținea, să fie ținute; și câte veți legà și deslegà pe pământ, vor fi legate și deslegate în ceruri». Impărtășindu-se și nouă pe rând dela dânșii acest har dumnezeesc, am iertat și deslegat și pe adormitul rob al lui Dumnezeu, pe Ioan Constantin Vodă, domnul Moldovlahiei, întru cele ce și el ca om și ca locuitor al acestei lumi mult păcătoase în felurite chipuri și în diferite vremuri a păcătuit și față de Dumnezeu a greșit prin cuvânt sau prin faptă sau cu mintea și'n toate ale lui simțiri cu voie sau fără voie în tot cursul vieții sale, fie că a căzut sub blestemul tatălui și al mamei sale sau sub însuș anatema sa, sau că a făcut jurământ și l-a călcat sau că a suferit afurisirea sau pedeapsa bisericească dată de vreun preot ori arhiereu pentru orice cuvânt și el n'a îngrijit de îndreptarea sa, sau s'a dat pe sine unor patimi trupești de precurvie și desfrânare și de fapte rușinoase de felul acesta și a fost biruit de plăcere și a săvârșit destrăbălări oprite împotriva poruncilor lui Dumnezeu și a nesocotit poruncile legilor sfinte și s'a abătut dela poruncile lui Dumnezeu, s'a îndemnat de lăcomie a răpi cele străine pe ascuns ori pe față și a lăsat pe unii lipsiți de ale lor. Sau că dela Dumnezeu primind apărarea poporului din țara stăpânită de el nu a cârmuit pe supuși după vrerea lui Dumnezeu și ieșind cumva din calea dreaptă s'a purtat altfel decât cum era dreptatea stăpânind rău și pornit spre tiranie și astfel a căutat să răpească cu sila și a despoiat pe cei neputincioși, sau a făcut judecăți nedrepte și a luat hotărâri rele și apăsătoare fără cuviință și dreptate, sau că fără judecată a osândit pe cinevà și l-a trecut cu vederea și l-a păgubit fie în avere fie în cinste fie și în însăș viața lui; sau a săvârșit vreodată vreun omor nelegiuit și ticălos și a lipsit de viață pe unii potrivnici și nevinovați sau a pedepsit pe unii fără de păcat, sau că s'a arătat gata de a pedepsi și a-și răsbunà pe cei ce păcătuiră, dar a pregetat la iertarea și primirea celor ce s'au rugat de el și a fost repede la executarea lor, dar n'a avut milă să dea sănătate celor suferitori și orice altă nedreptate și necuviință fără cruțare și chibzuință a făcut către popor în vremea domniei lui, fie c'a săvârșit răul din rea voință, fie din ură s'au dușmănie sau lăcomie și din nelegiuită sete de îmbogățire și din câștiguri rușinoase, sau din neștiință și nepricepere, sau neîngrijire și nebăgare de seamă, sau înșelare sau uitare, sau din răutatea și îndemnul unora, sau din trebuință impusă, sau și din rătăcirea cu care ademenește pe oameni toată viața trupului, sau din micime sufletească biruit fiind de dragul câștigului și-a însușit dreptul unor rude și moștenitori ai soției lui răposate înainte, precum se svonește, și n'a ajuns să-l întoarcă; din vina și din legătura tuturor acestora l-am iertat și l-am deslegat în darul duhului și l-am făcut liber prin harul dumnezeesc și l-am scutit de orice pedeapsă și orice osândă bisericească; iar dacă el din uitare ori din altă slăbiciune omenească a lăsat unele nemărturisite, și acele să i le ierte milostivul Dumnezeu din dragostea sa.

Da, stăpâne mult milostive doamne Isuse Hristoase, Dumnezeul nostru, birucască nemăsurata mila ta și dragostea ta neasemănată, și nu lăsà făptura ta să se cufunde în pieire, ci ascultă cu îndelungă răbdare pe noi smeriții și netrebnicii tăi robi, cari te rugăm cu inima sdrobită și umilită pentru acest rob al tău Constantin, și iartă lui toate câte a păcătuit în această viață, parte cunoscute, parte ascunse față de oameni, dar goale și învederate înaintea neînșelatei tale cunoștințe; și nu pomeni de

fărădelegile lui şi de păcatele tinereţei şi de greşelile vieţii sale întregi, ci şterge toate nelegiuirile lui ca domn îngăduitor şi stăpân iubitor de oameni; şi nu-l respinge pe el, tu cel iute la ajutor şi gata de a iertà păcatele, ci caută şi acum ca milos ce eşti în mulţimea milei şi bunătăţii tale şi îndură-te, doamne, cu mulţimea îndurărilor tale de el, cel împiedecat şi cel înfrânt şi care jalnic acum zace înaintea poporului prin judecăţile oable ale dreptăţii tale pentru relele săvârşite de dânsul (pentrucă drept eşti, o doamne, şi drepte-s judecăţile tale); împotriva cărora ca un rob fugar şi nesocotitor al poruncilor tale de stăpân şi nenorocit prizonier închis pentru greşelile sale e pedepsit, urmarea unui blestem cumplit (căci blestemaţi sunt cei ce s'abat dela poruncile tale), şi cu glasuri negrăite chiamă mila cea nemărginită a îndelungii tale răbdări prin mijlocirea şi smerita rugare a noastră, netrebnicii tăi robi. Deci, prea bunule stăpâne şi iubitorule Doamne, cercetează-ne şi acum tu cel milos şi ascultă-ne, atotţiitorule, pe noi robii tăi cari îşi pleacă fruntea şi se roagă fierbinte pentru acest adormit rob al tău Constantin şi ai milă de el, tu cel bogat în milă, şi desleagă-l pe el de legătura trupului şi sufletului şi de pedeapsa afuriseniei amare şi de osânda bisericească, şi iartă lui toate câte a păcătuit în toate zilele vieţii sale. Căci iată s'au descoperit păcatele lui şi s'a făcut cunoscută în mijlocul poporului răsplătirea dreptăţii tale, pentrucă drept eşti, o Doamne, şi drepte sunt judecăţile tale şi plină de dreptate e dreapta ta, după spusa proorocului: «iată omul şi fapta lui înaintea feţii tale». Arată dar, o iubitorule, şi mila îndurării tale, tu care porţi şi judecata şi mila şi pentru amândouă aceste eşti trâmbiţat de proroci şi preamărit şi proslăvit, care loveşti şi iarăş vindeci; şi nu-l pierde pe el pentru nelegiuirile sale şi nici în mânie de veac să ţii seamă de relele sale; nici să-l osândeşti pe el în fundul pământului, tu care voeşti să mântui pe toţi oamenii; «căci nu este vrerea înaintea tatălui ca să piară unul dintre cei mici», ne spune sfântul tău cuvânt. Ci iartă lui păcatele prin mila dragostii tale de oameni, tu care singur ai puterea de a iertà păcatele şi rupe şi desleagă şi şterge lanţul său sufletesc şi trupesc, pe care l-a adus asupra lui mulţimea fărdelegilor sale. Ridică dela dânsul ocara şi disprețul (căci cu drept se despreţuesc toţi acei cari nu se supun legilor tale) şi curăţă-l pe el de orice pată în mila ta dumnezeească; şi-l chiamă pe el în ceata celor mântuiţi. Ajută-l după cuvântul tău şi va trăi. De asemenea izbăveşte-l, atotputernice Doamne, şi de păcatul vădit ce a îndrăznit să-l facă, de oprita căsătorie cu patru femei, împotriva canoanelor sfintei tale Biserici şi nu veni în judecată pentru aceasta cu robul tău. Pentru toate te rugăm, prea milostive şi îndelung răbdătorule stăpâne, să nu iei în seamă cu îndelungă răbdare şi o altă greşeală a lui cunoscută de toţi, în care a căzut prin abatere cumplită, căci după ce a dat făgădueala odată ca să nu mai reînnoească o dare neobişnuită de bani, ci a poruncit să fie strânsă dela supuşii săi la vreme de nevoie şi a întărit făgădueala cu rostirea afuriseniei, a uitat aceasta şi ceeace nu se cuvenià a pus din nou această dare, fie c'a fost silit de nevoie, fie că a alunecat la aceasta cu voinţă, precum numai tu cunoşti, tu care cercetezi inimile şi măruntaele şi adâncurile cugetărilor şi care toate le ştii înainte de a se naşte şi nu greşeşti întru nimic. Şi nu-l plăti pe el după faptele sale, căci tu eşti cel mai înalt milos, îndelung răbdător şi mult milostiv fiind şi şovăitor faţă de răutăţile oamenilor, miluieşte-l pe el după mare mila ta şi desleagă lanţurile ce-l încătuşează şi-l strâng pe el, şi scapă-l de veşnica osândă; căci tu singur eşti deslegătorul celor înlănţuiţi, tu singur eşti îndreptătorul celor doborîţi, tu singur cel care cu iertarea întorci pe cel înfrânt, căci multe sunt îndurările tale, Doamne, şi în tine toată nădejdea punând îngenunchiăm către mila ta şi ne rugăm din adâncul inimii pentru acest rob al tău Constantin, ca să nu-l respingi pe el până la sfârşit din faţa ta nici să indepărtezi mila ta dela dânsul; ci iarăş cu

umilință te rugăm, pleacă-ți urechea cu dragoste și ascultă-ne pe noi smeriții robi și dă lui deplina iertare a păcatelor lui și întreagă deslegarea afurisirii lui; și binevoește să desfaci trupul lui în părțile din cari fu alcătuit, și să pui sufletul lui cu drepții cari din veac ți-au făcut ție pe plac și învredniceşte-l pe el de mărirea din vieața a doua și așează-l în sălașurile celor drepți; și fie iertat și deslegat în viitor prin mijlocirea neprihănitei noastre stăpâne de Dumnezeu Născătoare și pururea fecioarei Maria, a sfinților, slăviților și lăudaților apostoli și tuturor sfinților tăi. Amin.

In anul mântuirii 1698, în luna August, indictionul al 7-lea.

5.

Calinic prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop Constantinopolei, Roma Nouă, patriarh ecumenic.

Se cuvine numai decât ca lucrurile să rămâie totdeauna statornice și neabătute din orânduеala dată și să nu se treacă fără chibzueală peste marginile puse, căci acestea nu sunt ale noastre, ci ale lui Dumnezeu, precum ne înștiințează undevà porunca apostolească. Deci trebue ca pretutindeni mai mult decât orice să păzească fiecare orânduеala proprie și să rămâie înlăuntrul regulelor prescrise, dar mai presus de toate în cele bisericești e nevoie ca toți cu toată râvna și grija să păzească orânduеala neschimbată, și după întocmirile hotărîte zic a se păstrà nemutate hotarele acestei orânduеli. Căci dacă tot ce-i neînsuflețit în însăș zidirea văzută, cerul și cu toate ale lui, pământul și toate câte cu el împlinesc sistemul universal, lucrează fără schimbare după nevoia ce li s'a întipărit dintru început și munți se înalță și câmpii se coboară în acelaș loc în care au fost întemeiate și sprijinite odată («căci hotar a pus, zice, și nu se va trece»), cu cât mai mult trebue ca noi să nu îndrăznim vreodată să trecem peste hotărârile sfinte cari au fost impuse și prescrise dela Dumnezeu și apoi, după părerea lui Dumnezeu, din partea sfinților Apostoli și a urmașilor lor? Deci foarte bine știind această exactitate canonică și grija ce trebue să avem pentru ea, prea sfântul și prea cinstitul mitropolit al Filipopolei, exarhul Dragovestiei din Tracia, fratele și tovarășul nostru în sfântul Duh chir Neofit, a vrut cu dinadinsul să păstreze neatinsă orânduеala canonică a Bisericii, care stabilește adică cumcă nu e de loc îngăduit vreunuia dintre cei ce au dregătorie și treaptă clericală să se depărteze vreodată dela ale sale și să plece în țară străină fără întrebarea și învoirea mai marelui lor, ci să-și procure dela acesta scrisori de deslegare și cu ele să se ducă ori unde le-ar fi voia, însă, cum am zis, cu știrea superiorului lor, căruia sunt supuși după canoanele apostolești și după sfintele și dumnezeeștile legi părintești. Fiind acum nevoit sfinția sa să plece și să treacă hotarele eparhiei sale, ca să se ducă în patria sa cea mult dorită spre a se bucurà de locul său natal, ne-a făcut cunoscut această a sa dorință și ne-a cerut voie de călătorie făgăduindu-ne că nu va zăbovi îndelung, ci că în curând după o anumită vreme se va întoarce la mitropolia sa, ca unul care, după datoria sa, pune mai presus grija pentru turma sa spirituală decât dragostea patriei și a celorlalte bunuri de tot felul; și desbătându-se această chestiune în sinod, s'a hotărît în deobște să nu se lase neîmplinită cererea fratelui nostru comun, ca fiind ireproșabilă și inofensivă, ci să se învrednicească de bunavoința Bisericii în interesul și folosul său.

Drept aceea scriem și hotărîm în sinod, ca numitul preasfințit mitropolit al Filipopolei Neofit să aibă voie bisericească să plece neîmpiedecat în pace și să se ducă să se bucure de patria sa, precum a cerut, nefiind oprit întru nimic, ci liber să-și facă drumul după învoirea bisericească ce i s'a dat, dar într'un termen hotărît de vreme.

Iar dacă va trebui să se abată în unele părți pentru trebuințele sale cu con-

cursul și ajutorul unor prieteni ai săi, cari se roagă să-i dea dovezi de cinste, fiindcă și pentru aceasta s'a rugat de noi, să aibă voie să facă și acest pas pentru aceasta, și cât mai curând să se întoarcă iară în eparhia sa fără zăbovire, fără împotrivire și oprire. Deci ca dovadă s'a înmânat sfinției sale această scrisoare patriarhală a sinodului după obiceiul bisericesc și prescrierea canoanelor.

In anul mântuirii 1700, indictionul al 9-lea.

6.

Calinic prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, Roma Nouă, și patriarh ecumenic.

Intru cât Duhul sfânt în veci pune la cale tot ce folosește la ocrotire spirituală a Bisericii și contribue pe cât se poate de mult la conducerea și buna stare a credincioșilor, urmează că tot ceeace în diferite vremuri cu Duhul după cerință se îndreaptă și țintește la întemeierea Bisericii lui Hristos și a ortodoxiei, măcar că uneori îi lipsește întru câtvà exactitatea îndeplinirii, totuș cată să fie împăcat într'un chip oarecare, când e trebuincios și folositor protectorilor și patronilor Bisericii, căci ei sunt slujitorii lui Hristos și îndeplinătorii tainelor lui Dumnezeu. Fiindcă în adevăr, după marele Chiril al Alexandriei, chipul îndeplinirii tainelor nici unuia din oamenii înțelepți n'a displăcut vreodată (drept care și apărătorii sfintei turme a lui Hristos, neavând decât o singură țintă: mântuirea credincioșilor, s'au slujit fără a păcătui de cuvintele binecuvântate ale economiei cerești potrivit cu vremea, cu persoanele și cu împrejurările date, ascultând de dumnezeescul cuvânt al apostolului care zice: «tuturor am fost toate, pentru ca toate să le dobândesc»), și mai ales dacă cuvântul economiei cerute dela Biserică se află între persoane cu demnități înalte și prea sus puse prin oficialitatea lor și sunt fruntașii neamului nostru (căci mărimea și superioritatea demnității acestora de obiceiu împacă mai mult și înduplecă pe capii înțelepți ai Bisericii să se poarte mai cu bunăvoință și ca ocrotitori să hotărască a da cerută învoire unde nu e vorba despre credință și dogme, în cari Dumnezeu e cel primejduit; căci numai în acestea trebue să se păstreze cu totul neschimbată exactitatea canonică); și fiindcă așà dar și acum ni s'a raportat despre o căsătorie care are să fie cu voia lui Dumnezeu între persoane oficiale și sus puse și care stă astfel: prea strălucitul Beizadeà Alexandru, fiul prea iubit al prea cucernicului și prea măritului domn și stăpânitor al Moldovlahiei întregi chir Ioan Scarlat Grigorie Ghica Vodă, fiul cel în duh iubit și mult dorit al smereniei noastre, voește a se uni prin căsătorie cu prea nobila Marioara, prea scumpa fiică a prea gloriosului și nobilului boier Capuchehaia chir Iacov Rizu, fiul cel în duh iubit și prea dorit al smereniei noastre, iar prea nobilei Marioare vară bună e prea strălucita doamnă Roxandra, soția Măriei Sale și fiica iubită a noastră în duh, așà încât urmează din aceasta ca tatăl și fiiul să se căsătorească cu două vere primare; care căsătorie, socotindu-se, se găsește a face parte din treapta a șaptea de înrudire, și de aceea e respinsă și oprită din partea sfinților legiuitori—totuș fiindcă are a se face între astfel de persoane neîntrecute pe scara demnităților, din partea cărora cu fiească dragoste și cu cea mai mare căldură sufletească ni se adresează nouă și Marei Biserici a lui Hristos cerere și rugăminte spre a se săvârși cununia fără piedică și pe temeiul legilor pentru pricinile expuse, cari impun silnirea și cer neapărat săvârșirea cununiei; încredințați fiind de toate aceste cuvinte, am hotărît că trebue și se cuvine să nu lăsăm fără curs și îndeplinire această prea însemnată cerere, ci cu obișnuită milă a dragostei și a harului Bisericii am crezut că e de nevoie să încuviințăm cu părintească iubire această cerere de economie și în-

voire bisericească după înțelegerea ce am avut cu fruntașii și bătrânii dintre tovarășii noștri, prea sfinții arhierei cari se află aicî și iau parte la sfaturi împreună cu noi; pe de o parte având cu noi părerea și sfatul unanim al acestora, iar pe de alta având în vedere și pe înaintașii noștri îngrijitori, ocrotitori și arhipăstori ai sfintei Biserici a lui Hristos, cari n'au lipsit uneori după vremuri ca protectori și binevoitori să facă o asemenea concesiune, ca unii cari erau bine învățați de împrejurări să se lase biruiți de rugăciuni potrivit cu vremea, cu persoanele și cu însemnătatea lucrurilor, precum pildele de față o arată în chip vădit; iată și noi, după pilda acestora și mai cu seamă pentru tăria pricinilor ce am făcut cunoscute mai sus, pe temeiul economiei și condescendenței, ne-am învoit să se facă această strălucită căsătorie. Deci cu puterea și autoritatea și harul prea sfântului și inițiatorului Duh hotărîm, că numitul prea strălucit Beizadeà chîr Alexandru să aibă voie a luà ca soție legiuită a sa pe numita Marioară și să se cunune cu ea legal și bisericește, fără ca vreun cleric sau mirean să aibă a se împotrivi sau a zice ceva împotrivă; și fie această căsătorie și cei cari se vor unì prin cununie binecuvântați și iertați din partea tatălui, fiului și sfântului duh, unul «singur prin fire Dumnezeu și să aibă și binecuvântările tuturor sfinților și de Dumnozeu purtătorilor părinți ai Bisericii prin mijlocirea prea binecuvântatei slăvitei noastre doamne Născătoare de Dumnezeu, precum și alo slăviților și mult lăudaților sfinți apostoli și ale tuturor sfinților celorlalți. Amin, Amin.

1757, în luna Martie, indictionul al 5-lea.

7.

Rafail prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, Roma Nouă, și patriarh ecumenic.

Cu drept se aseamănă vieața de față cu marea, căci ea e supusă unor neașteptate schimbări și acum zâmbește lin cu seninul și desfată cu liniștea sa pe călători, acum la răsvrătirea valurilor și la loviturile împrejurărilor dușmane se înneacă și se potopește; iar cei ce plutesc la olaltă într'însa și străbat calea acestei vieți șubrede, până când prielnic li-i drumul și lucrurile își urmează cursul lor, încrezându-se în conducerea cârmaciului cel ajutat de un vânt prietenos și bun de tovărășie, adăpostiți și fără primejdie înaintează și bucuros petrecând, corăbierii și călătorii duc mai puțină grijă și se bucură de liniște, neturburați de sgomot și de sbucium; dar când îi apucă vijelia și suflarea protivnică a vânturilor, cari lacome se înviforă și se deslănțue de pretutindeni și amenință a cufundă corabia pe deantregul, atunci de bună seamă nu mai stau fără păs și nu mai huzuresc în liniște; din potrivă cuprinși de griji și de necazuri se fac harnici și aprigi, și fiecare apucându-se de lucrul silit, din tot sufletul se luptă și se întrec împreună îngrijind de mântuirea lor comună; căci ori unde e nevoie de ajutorul mai multor bărbați, trebue mai mulți să sară în ajutor și cu toții împreună să contribue cu energia puterii lor de ajutorare și în acest chip împreună să se îndepărteze și să scape de primejdia ce-i amenință. Și fiindcă dar asupra Marei Biserici a lui Hristos, mama noastră a tuturor dreptcredincioșilor, această corabie a lumii întregi și chivotul alegoric al poporului nou ales și al suflării creștine (prin care biserică nu numai ne mântuim neatinși de potopul păcatelor, ci și călătorind deadreptul noi evlavioșii slăvitori ai lui Hristos prin fapte bune fără primejdie poposim la limanul cel senin și fără valuri al împărăției cerești) în vremile de față, în urma judecăților pe cari numai Dumnezeu le știe, vifor cumplit izbucnit-a și vânturi au suflat împotrivă vajnic vâjâind și aducând fulgere și orcanuri, vijelii peste vijelii de necontenite și nenumărate nevoi stârnindu-se și asemenea munților vârfuin-

du-se prin pusderia de rele şi amărăciuni şi suferinţe nesuferite ce aduc, nu numai preasfinţitului scaun patriarhal şi ecumenic l-au scufundat în noianul apelor, ci şi ameninţă cu totului tot să spulbere vasul obştesc al Bisericii şi se întind să aducă grozavă peire ortodoxiei, aşà cât al ei cârmaciu ajunse să stea în nedumerire, nemai putând cârmui şi conduce vasul, căci după atâta împoncişare a vânturilor a obosit şi vâslaşii desnădăjduiţi aşteaptă curânda lor scufundare—drept care s'a pus toată străduirea şi grija de a mântui acest vas al obştii şi al lumii întregi cu truda împreunată a întreg poporului creştin. Deci, după povăţuirea şi sfatul nostru comun s'a hotărît din partea tuturor de a întruni la un loc tot aparatul nostru bisericesc şi politic şi începând cu toţi împreună deobşte să aducă folos şi mântuire şi să cârmuească trebile Bisericii pe temeiul unor dispoziţiuni hotărîte şi prin acestea să înalţe (pe cât se poate) starea bisericii; dispoziţiunile exprese sunt cele ce urmează aici:

Intâiu. Făgăduim toţi confraţii arhierei să arătăm către înalt prea sfinţitul nostru cap şi stăpân cuvenita supunere şi cucernicie, nefăţărie şi curăţie în tot ce ajută la întemeierea şi întărirea înalt prea sfinţiei sale, la cinstea şi starea paşnică a frăţiei întregi, precum şi înalt prea sfinţia sa, în scrisoarea făgăduitoare ce a dat, a făgăduit să păstreze iubire curată deosebit către fiecare dintre colegii săi arhierei şi să le împartă cuvenita dragoste părintească, neaprobând niciodată pe un intrigant, pe un turbulent şi pe un prigonitor.

Al doilea. Epitropii comunităţii Bisericii Mari a lui Hristos, cari în această calitate au servit şi anul trecut, să dea socoteală curată în faţa epitropilor numiţi acum.

Al treilea. Trebue numai decât să se dea socoteală de toată datoria comunităţii, şi ca epitropii să facă cea mai amănunţită cercetare asupra datoriilor, şi dacă se va dovedi, că o datorie oarecare e pusă fără cuvânt în socoteala comunităţii, să fie respinsă şi neprimită.

Al patrulea. Fiindcă în rândul trecut s'a hotărît din partea Sinodului ca toţi confraţii arhierei în chip de împrumut să plătească un ajutor către Marea Biserică a lui Hristos şi unii dintr'înşii nu au îngrijit până acum să trimită şi să plătească împrumuturile ce li s'au hotărît din partea Sinodului, trebue a aveà grijă pentru strângerea acestora.

Al cincilea. Când vreodată va veni nevoia de a se născoci mijloace de milostenie şi ajutorare a Bisericii, aceste mijloace şi măsuri să fie propuse înaintea a trei epitropi mireni cari să aibă şi învoirea celorlalţi şi să nu aibă putere fără prezenţa şi încuviinţarea lor.

Al şaselea. Când o eparhie e văduvă, alegerea arhiereului ce va fi pus în capul ei trebue a se face neîmpiedecat din partea Sinodului, precum se spune şi în însăş scrisoarea făgăduitoare a înalt prea sfinţiei sale, iar hotărîrea sumei ce se va da din dărnicia noului ales, să se facă cu ştirea şi primirea pomeniţilor epitropi.

Al şaptelea. S'a găsit cu cale şi s'a hotărît şi lucrul următor ca foarte trebuincios: adică să se caute deplin şi cu amăruntul şi cu toată curăţia întreagă socoteala deschisă făcându-se exactă cercetare cu frică de Dumnezeu.

Al optulea. Apoi s'a mai găsit cu cale ca catastiful indictionului al 9-lea al zitomirului confraţilor arhierei să fie aruncat şi hotărît în frică de Dumnezeu şi cu dreptate, după puterea eparhiei şi nu a persoanei, adică să nu aibă în vedere persoana, ci puterea eparhiei şi ca această hotărîre să se facă în faţa epitropilor şi să se îndrepteze după catastiful acestui al 9-lea indiction şi după zitomirul celui de al 8-lea şi aşà să se strângă, datori fiind toţi confraţii arhierei să plătească întregi şi fără lipsă zitomirele acestor două indictioane, adică a celui de al 8-lea şi al 9-lea, fără să aibă

altele cu totul deosebite de aceste zitomire, pentru ca Biserica să fie uşurată puţin de prea grelele nevoi şi datorii ce i se impun.

Al noulea. In sineturile de datorii ale arhiereilor hirotoniţi de acum înainte să se subscrie şi epitropii ca martori, şi datoria fiecărei eparhii să se înscrie de acum într'o condică deosebită, în care trebue să se treacă şi datoria în fiinţă a fiecărei eparhii.

Al zecelea. Cele date ca împrumutat înalt prea sfinţiei sale în patriarhie din partea colegilor arhierei după catastiful propriu pentru ele vor fi plătite de către epitropi după trecerea de nouă ani.

Al unsprezecelea. In afară de hotărîrea luată de curând pentru a împrumută fiecare din colegii arhierei câte cinci sute lei, cu condiţia de a le luă cu orice preţ în termen de şase luni, pe viitor hotărîm ca nu cumva să fie supărată preasfinţia lor nici din partea smereniei noastre, nici din partea epitropilor prin cereri de împrumuturi şi într'un cuvânt să nu împrumute confraţii arhierei ca mai înainte prin sineturi de ale comunităţii şi să fie desfiinţat cu totul un asemenea obiceiu, căci el e spre paguba şi ruina eparhiilor.

Al doisprezecelea. Veniturile obişnuite şi întâmplătoare ale comunităţii să aibă a le primi epitropii mireni numiţi de curând, cari sunt datori a cheltui din ele pentru nevoile comunităţii.

Al treisprezecelea. Când se vor controlà pe fiecare an conturile, epitropii să aibă a primi scrisoare comună de descărcare şi să se orânduească iarăş epitropi ori tot aceiaşi, ori alţii după felul arătat, care totdeauna trebue păzit întocmai şi neschimbat.

Al patrusprezecelea. Dăm voie epitropilor respectivi ca prin cheltuelile comunităţi să urmărească, pe cât se poate, pe cel dovedit că aduce vreun atac sau vreo supărare, fie la comunitate, sau la vreo mitropolie, în paguba şi spre răul arhiereului de oriunde.

Al cincisprezecelea. In obligaţiile de datorii ale comunităţii să se subscrie ca chezaşi confraţii arhierei după obiceiul vechiu.

Al şasesprezecelea. Arzurile patriarhale cari se dau pentru oricare afacere bisericească sau politică să se dea cu ştirea şi învoirea epitropilor.

Şi fiindcă eră nevoie în urma acestei legături a planului şi a unirii săvârşite pe temeiul amintitelor prescripţii şi dispoziţiuni să se aleagă supraveghetori şi epitropi destoinici şi vrednici să îndeplinească cu înţelepciune cele ce contribue la bunăstarea şi folosul comun, de aceea cu hotărîrea şi înţelegerea noastră comună s'au numit şi orânduit epitropi ai comunităţii dintre confraţii arhierei: chir Samuil din Dercon, chir Ioanichie al Seresului şi chir Antim al Mitilenei; iar dintre binecuvântatele rufeturi Hagi chir Dimitri Atlasgi, Hagi chir Aslanis, Chiriţi Scarlatis Gunaris, Hagi chir Mihalachis Logaris, miser Dimitri Scanavis, miser Dimitri Cavacos, Chiriţi Gheorgachis Raloglu, Hagi chir Iovanis Kerestegis, Hagi chir Athanasis Muselimis şi Hagi chir Vasilis Kerestegis; cari însărcinându-se cu îngrijirea şi epitropia Marei Biserici a lui Cristos din îndemnul nostru au făgăduit s'o slujească cu toată râvna, dreptatea şi în frica lui Dumnezeu, şi cu cugetul curat al sufletului păzind capitolele expuse, precum şi noi făgăduim cu frica lui Dumnezeu să păzim acestea nesmintite, fără să sguduim şi să răsturnăm ceva din ele şi având în vedere folosul comunităţii spre bună starea Bisericii şi spre uşurarea prea grelelor ei datorii.

Deci scriind hotărîm în Sinod împreună cu prea sfinţiţii şi prea cinstiţii arhierei ai noştri, confraţii şi tovarăşii de slujbă iubiţi ai noştri în sfântul Duh, ca sus numiţii şi orânduiţii epitropi arhierei şi boieri şi căpetenii şi sfetnici şi fruntaşi ai ru-

feturilor ca epitropi deplini şi plenipotenţiari să aibă voie fără nici o împotrivire să mânuească toate veniturile comune ale Bisericii Mari a lui Hristos dela noi, adică zitomirul, embaticurile tuturor enoriilor scaunului patriarhal, taxele de hirotonire şi darurile arhiereilor hirotoniţi şi oricare alt venit care ar fi să aibă comunitatea, fie întâmplător, fie hotărît, şi prin ele să întâmpine şi să îndrepteze atât darea iminentă a Biserici către Stat, dobânzile sumelor datorite vacufului şi altor nevoi de afară precum şi dela ceilalţi împrumutători şi prin urmare să răspundă printr'un registru curat şi pentru celelalte cheltueli anuale ale comunităţii, cheltueli cari urmează din nevoie, obişnuite şi hotărîte, şi într'un cuvânt să îndeplinească această sarcină a epitropiilor şi a acestei economii bune în înţelegere cu învoirea comună şi cu încercarea a tot ceeace convine Bisericii, păzindu-se deplin din partea noastră şi a lor sus zisele capitole cari s'au expus şi s'au înşirat fiecare în parte şi hotărît. Iar capul celor buni şi desăvârşitorul Hristos Dumnezeul nostru arate-şi din belşug mila sa pentru toată şi felurita îndreptare, întărindu-i şi luminându-i şi conducându-i pe ei pentru întemeierea bunei stări a sfintei sale Biserici.

La această plăcută lui Dumnezeu întrunire şi hotărîre comună chemaţi fiind şi aflându-se de faţă subscrişii prea cinstiţi clerici şi prea nobili boieri cu mulţumire din tot sufletul au făgăduit a lucră şi a se strădui împreună cu frica lui Dumnezeu pentru păstrarea şi sprijinirea acestor capitole şi a celor ce contribue la întemeierea lor. Deci spre dovadă s'a făcut şi prezenta scrisoare a noastră făgăduitoare patriarhală sinodală şi s'a dat numiţilor epitropi ai Marei Biserici a lui Hristos dela noi.

In anul 1757, Noemvrie 30, indictionul al 6-lea.

† Serafim, patriarh al Constantinopolei, făgăduește.
† Gherasim al Eracliei făgăduește.
† Gavriil al Nicomediei făgăduește.
† Ieremia al Niceii făgăduește.
† Al Salonicului făgăduește.
† Samuil al Derconului făgăduește.
† Al Adrianopolei făgăduește.
† Meletie al Prusei făgăduește.
† Gherasim al Patrei făgăduește.
† Axentie al Filipopolei făgăduește.
† Ioanichie al Seresului făgăduește.
† Antim al Mitilenei făgăduește.
† Agapie al Viziei făgăduește.
† Mateiu al Sozopolei făgăduește.
† Neofit al Ganosului şi Horei făgăduește.
† Dionisie al Hiosului făgăduește.
† Nichifor al Priconesului.
† Meletie al Coosului.
† Marele Logofăt Gheorghe Caragea.
† Marele Dragoman Ion Calimachi.
† Dracos Suţos. — Constantin Caragea. — Ioan Vlastos. — Emanuil Manos. — Nicolae Suţos. — Nicolae Manos. — Gheorghe Hatmanos. — Nicolae Rosetos. — Gheorghe Staharis. — Alexandru Suţos. — Atanasie Ipsilantis. — Nicolae Venturas. — Constantin Postelnicos. — Gheorghe Manos. — Iacovache Rizos. — Antioh Moruzi. — Luca Ianculeu. — Stefan Mişu. — Grigorie Ghica. — Mandis Caminaris. — Gheorghe Moruzi. — Theofil Caminaris.

XVII.

EPIGRAME ȘI ALTE VERSURI.

Traducere de G. Murnu.

I.

EPIGRAME DE NICOLAE MARITZI LEUCADIANUL.

1.

Către prea strălucitul domn, elegie eroică pentru o carte de tipărit.

Soarele în adevăr luminează marginile lumii,
dar când se 'ntunecă de noapte, își pierde strălucirea.
Constantin Basarab, domnul neîntrecut
De acum al Ungrovlahiei, ca un luceafăr
Dătător de lumină strălucind tipărește sfintele
Scripturi și desfată inimile credincioșilor.

2.

Elegie eroică.

Pe Marcu, care se trage din Chipros, slăvita
Cetate a celor șapte dealuri îl hrăni înfrumusețându-l cu învățătura;
Acum, director de școală în Ungrovlahia,
Indreaptă greșelile din sfânta Scriptură.

3.

La chipul prea strălucitului domn; elegie eroică.

Gloriosul Constantin Basarab, domnul cucernic
Al Munteniei, a zidit acest templu.
El cu mâna-i ținând polul întărește dorința intrării;
Asta făptuește oricare creștin ales.

4.

La chipul împreună zugrăvit al prea străluctului domn; iambi.

A-tot-țiitorule stăpâne Isuse,
Dorita ta lumină dăruind
Și deslegându-ne pe noi de păcate de dragul acestui templu
Invrednicește-te de locașul tău ceresc de sus;
Pe soțul și părtașul vieții mele
In veci păzește-l să fie neclintit în viață.

5.

Elegie eroică iară la chipul Măriei Sale.

Oricine pentru acestea fără mâhnire își cheltuește averea,
Se face moștenitor al măririi cerești.

6.

Alta din partea chipului prea strălucitului Beizadeà chir Ștefan, fiul Măriei Sale. Elegie eroică.

Mă rog pentru părinții mei cari poartă schiptrul
Patriei noastre și spre poluri sboară
Cu aripile miłei și pe noi ne duc împreună;
Prin binefacerile lor vom vedeà sfânta Treime.

7.

Din partea chipului lui Beizadeà Constantin către tatăl său.

Cu cele mici pe cele mari, cu cele pieritoare pe cele veșnice,
O tată, tu bine ai cumpărat; căci pe pământ
Zidind locașuri sfinte tu vei luà Sionul de sus.

8.

Alta către Măria Sa Domnul.

Veniți la olaltă, grăbiți-vă ca să vedeți,
Căpetenii, fruntași și boieri ai Munteniei,
Pe slăvitul Constantin, să plecați aici genunchii;
Căci el pe întreg pământul și-a dobândit slavă nespusă
Cu faptele-i evlavioase, cu zidirea nenumăratelor temple.
Pe Basarab și pe părinții lui preamăriți-i cu toții.

9.

Iambi către Radu Golescu.

Radule, făcându-te părtaș la zidirea
Acestui templu sfânt, fără cruțarea aurului,
Ai făcut dator pe Hristos; să-ți dea dar aceste
Fericite bătrânețe și sânul dumnezeescului Avram.

II.

EPIGRAME DE SEVASTOS KIMINITUL.

1.

Fără titlu.

O neam al Ausonilor (Italienilor), nu te mândri
Că covârșești prin înțelepciune și prin tiparul cărților.
Căci un fruntaș în acestea strălucește în Răsărit,
Un domn din strămbuni și un crescut al grațiilor,

Constantin Basarab, erou mare prea viteaz,
Care învârteşte cârma Ungrovlahiei.
Evlavios şi acum cu ale sale cheltueli tipăreşte
Această carte folositoare credincioşilor.

2.

Intr'o locuinţă din mânăstirea Poiana Proschimpina.

Prietene, vino în această casă şi şezi,
Şi învaţă în linişte luând cartea.
Iubitorilor de învăţătură a menit-o Bălaşa,
Care a născut pe nobilul Toma.

3.

La Lazaret.

Casele de aici sunt pentru curăţire,
Date sunt de geaba străinilor;
Căci nu e voie ca cei necuraţi să se atingă de cei curaţi,
A zis cetatea fecioară a Veneţienilor.
1704, Dec. 14.

4.

Fără titlu.

Din morţi înviind Hristos a dat morţilor
Vieaţă, desfiinţând moartea cu totul;
Inviind Hristos, morţii dobândiră vieaţă.

5.

(Peate de Eustatie).

Ca soarele între stele nopţilor ai strălucit
De minune printre străbunii tăi şi printre toţi domnii
Cu dumnezeeştile-ţi virtuţi, şi cu a minţii tale
Inţelepciune ca şi a soarelui lumină;
De aceea şi spre a domni peste toţi, o doamne, primit-ai
Schiptrul din partea cerului şi a oamenilor din Muntenia.

6.

La chipul sfintei Batiste.

Precum din dragoste peste măsură, o mântuitorule,
Primind odinioară o voită săracie
Prin chipul tău dumnezeesc din batistă
Ai mântuit bărbaţi şi oraşe de multe ispite,
Aşă şi acum tu mântue şi pe credinciosul păstor,
Pe prea măritul domn al întregei Ungrovlahii,
Pe Constantin, mândria cea foarte mare a ortodocşilor,
Constantin cel cu totul asemenea celui vechiu, dar mai tânăr de ani,
Dându-i vieaţă fericită, veselă şi lungă,

Ca și soției sale și vlăstarelor sale drăgălașe;
Cărora asigură-le o domnie neîntreruptă,
Și dăruește-le în sfârșit moștenirea cea de sus.

7.

Către prea strălucitul, prea cucernicul, prea mărîtul, prea mărețul, și prea înălțatul stăpân și domn al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Constantin Vodă Basarab [1]).

Odată apusul se mândrià că întrece cu totul
Înțelepciunea și tiparul cărților răsăritene;
Dar pentru amândouă de curând a răsărit aci harul credincioșilor
Atât spre învățătură cât și în meșteșugul tiparului
Din râvna și cheltueala darnică și inspirată de sus
A mânii tale, tu culmea domnilor celor prea credincioși,
Constantine tu cel prea mare, prea strălucite Basaraba,
Cel mai de frunte dintre domnii orașelor muntenești.
Să trăești ani nesfârșiți, tu Ptolemeu cel nou,
Vrednic de cununile cerești.

8.

De acelaș către acelaș.

Cu flori spirituale încoronați pe fălosul bărbat!
Cântați din gură atingând fluerile,
Că slava cucernicilor domni, mare minune,
Constantin s'a născut, el sămânță veche de domni.

9.

De acelaș către acelaș.

Ai dat de mult pe împăratul Constantin să domnească
Cu sfințenie peste oile cuvântătoare, o Hristoase împărate;
Acum ai dat pe al doilea cu totul asemenea aceluia,
Fruntaș între domnitori, stăpâne atotțiitorule;
Ajută-l, ține-l mai presus de dușmani,
Luminător în slujba poruncilor tale sfinte,
Căci el cu dreptate ținând cârma orașelor Ungrovlahiei
Ca un soare strălucitor a luminat această viață.

Sevastos din Trapezunta Kiminitul, profesorul Academiei domnești din Bucureștii Ungrovlahiei.

10.

Către o carte.

Calea frumuseții cerești splendid o legiferează,
Luându-se după urmele canoanelor originale,
Conștiincioși școlari ai teologilor cei inspirați de Dumnezeu,
Facla adevărului, ancora evlavioșilor.

---

[1]) Cfr. I. Bianu — N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. I, p. 380. Despre epigramele 7—12 vezi E. Legrand, *Bibliographie hellénique du XVII-e Siècle*, vol. III, pag. 62—64.

Una din cărți este editată de Sinod, cealaltă
A editat-o Visarion Macri din Ianina,
Care ca teolog a tratat despre cele mai înalte virtuți
Ale Treimii, despre credință, nădejde și iubire.

11.

De acelaș ca din partea cărții.

Hai, iubitori de Hristos, luându-mă în mână cunoașteți
Dogmele învățăturii întregi despre știința divină.

12.

Alta de acelaș.

Mergem să ne adăpăm din noualе izvoare de bunuri,
Ce ne-a lăsat deschizându-le cu ostenelile sale,
Și strângându-le din livezile de scripturi ale teologilor
Visarion Macri cel născut în Ianina.

13.

Alta lăsată de dânsul.

A frumuseții cerești cărare pentru toți legiferează
Dogmele teologilor și a lor înțelepciune.
Mare mândrie a evlavioșilor, mare lovitură necredincioșilor,
Lumină a adevărului pierzător al minciunii
Una din cărți e scoasă de Sinod, iar cealaltă
A scos-o Visarion Macri cel din Ianina.

14.

Alta asemenea.

Dogme sfinte și prea bune înțelepții legiferează
Călcând pe urmele canoanelor originale,
Scrierile teologilor ce vorbesc cu duhul,
Facla adevărului și legea fericirii.

15.

Obosește deajuns și timpul cel neîmblânzit, dar amintirea
Și gloria virtuților tale, o înalte domn,
N'ar puteà nici întreagă vecia să le șteargă
Intipărite fiind în lespezile evlavioșilor;
Căci toate câte ai procurat generației noastre ca și tuturor
Nici unul dintre domni nu le-a dat vre odată.
Odinioară lăcașul muzelor și floarea gloriei erà Atena,
Iar acum a întrecut-o vestita capitală a Munteniei.
Prin cărți tipărite faci bine celor cu mintea dreaptă.
Intr'un mănunchiu folositor de patru limbi,

Elină, greacă, românească şi slavonă.
Şi cu şcoli academice de ştiinţe
O prea înalte Constantine, de Dumnezeu prea iubite,
In fruntea domnilor, luceafărul fruntaşilor.

16.

Epigramă închinată prea nobilei fiice a răposatului kir Ioan Şerban Vodă Cantacuzino al întregei Ungrovlahii, Doamna .....

Multe fete s'au distins în Muntenia
Prin frumuseţe, înţelepciune şi neam;
Dar tu le 'ntreci pe toate prin mândreţele tale
Şi cu ştiinţa de carte şi cu neamul de foşti împăraţi
Şi 'n dragostea şi iubirea sfintelor Scripturi.
Deci ţi-am adus această sfântă carte,
Care cu deosebire duce spre locaşul dumnezeesc
Pe cetitorii ei cucernici şi înţelepţi.
Triţi, al doilea spătar nepotul tău, 1698 în luna .....

17.

Către icoana sfintei Năframe închinată Măriei Sale.

O icoană originală cu chipul lui Hristos
Lucrată cu mâna ţi-aducem iubitorule de Hristos,
O prea înalte Constantine, tu gloria domnilor,
Mândria creştinilor, coroana Ungrovlahilor.
Vieaţă îndelungată, putere, fericire,
Şi mântuire Hristos îţi va da ţie pe veci
Impreună cu soţia şi cu fii cei de Dumnezeu păziţi
Şi cu rudele şi cu boierii cei cunoscuţi şi cu oştirea;
Căci, precum zice Vasilie cel mare, cinstea
Icoanei totdeauna întrece originalul
Şi dă mântuire celor ce respectă pe acesta
Şi toate mulţumirile cele de acum şi din veacuri.

18.

Precum se bucură străinii să-şi vadă patria
Şi călătorii pe mare să vadă limanul,
Aşă şi eu mă bucur văzându-mi patria,
Spre care mă grăbiam din vrâsta mea cea crudă,
Fugind de vijeliile vieţii de aici.
Nu jeliţi dar, ci rugaţi-vă pentru mine,
O prea scumpi părinţi ai lui Constantin,
Brătăşane şi mama Alexandra
Şi voi consţolari şi rude şi prieteni
Şi toţi cunoscuţii, să dobândesc mântuirea
Şi fericirea moştenirii
Cetelor de sus şi a tuturor sfinţilor.

Unde culmea bunurilor și sfârșitul
E să slăvești cu dânșii pe împăratul tuturor.
Unitate cu trei fețe în necontenite
Și nesfârșite veacuri de veacuri!

EPIGRAME DE PROFESORUL NOSTRU KIR SEVASTOS.

19.

Epigramă către Antim episcopul Chesariei împreună cu tatăl său comun Teodor aflători în acelaș mormânt.

Pe Antim arhiereul Chesariei acest mormânt
Mă cuprinde pe mine chezașul aceluia ce asemenea e într'însul;
Călătorule, roagă-te ca și Teodor să fie mântuit,
Căci nouă ne-a dat toate leacurile trudelor.

20.

La batista preafericitului chir Dosofteiu; potrivită și pentru altele.

Frumoase sunt toate, tăceți; răsplată întreagă mi-a venit mie;
Căci pe care eu s'a întâmplat să-l împodobesc, acesta pe culmea
Sfinteniei calcă, căci drept conduce cârma părinților
Și prin înțelepciune nu are seamăn în virtuți.

21.

Către aceeaș.

Cine întinde arcul împotriva domnului părinților mei,
După ce acesta ajunse până la bolțile cerești.

22.

Bucură-te, Sion; de mare apărător ai avut parte, căci patriarh
E Dositeiu, care izbăvește de orice necazuri.

23.

Epigramă funerară lui chir Gavril al Filipopolei.

Aici capul cel sfânt îl acopere țărâna
Orașului mitropolitan, al cărui domn a fost Filip.

24.

Alta.

Gloria arhiereilor, Gavril, oare și tu ai murit?
Cel ce se naște din pământeni nu scapă de mormânt.

25.

Alta.

Pe Gavril, arhiereul cetăţii lui Filip,
Acest mormânt îl poartă;
Drumeţule, varsă o lacrimă.

26.

La căminul unei odăi mari ori al unei locuinţe strălucite.

Căminul acesta e podoaba cea scumpă a palatului de faţă;
Ii lipseşte portiţa şi aduce încoace mireazma de mâncări.

27.

Inscripţia pe mormântul lui Manuil Vlastos.

Acest mormânt poartă trupul lui Manuil Vlastos,
Căruia domnul Constantin i-a zidit locaşul.
Să plângem cu toţii împreună pentru păcatele sale;
Căci lui i-a dat toate leacurile suferinţelor.

28.

Către noul tipar. La începutul cărţii împotriva Latinilor scrisă de prea fericitul patriarh al Ierusalimului.

Se mândrià grozav înainte cu înţelepciunea sa Apusul în Elada
Şi cu tiparul cărţilor răsăritene, căci erà în fruntea tuturor;
Dar pentru amândouă a răsărit aici de curând harul credincioşilor;
Aceste sunt gloria lor şi Dumnezeul Răsăritenilor.

29.

Această casă a zidit-o de minune pentru domnitorii de aici
Ioan Şerban cel de neamul vechiu împărătesc.
El e fruntaşul între Domni şi prin virtuţi îşi câştigă iubirea lui Dumnezeu,
Bogăţia de aici e zădarnică faţă de bogăţia celor din cer.

Tălmăcire de acelaş.

Ioan Şerban Vodă cel ce se trăgeà din neam împărătesc a zidit luxos această casă spre petrecerea şi odihnirea aleşilor stăpânitori de aici. Aşà dar, o domnitori neasemănaţi ai Ungro-Vlahiei, venind împreună vă odihniţi şezând subt această casă; şi chefuind îngrijiţi şi despre cele din urmă, adică atât despre sfârşitul vremelnicei vieţi cât şi despre judecata de apoi. Căci ales şi fruntaş între domni nu este decât cel care printr'o purtare virtuoasă câştigă dragostea şi mila Dumnezeului tuturor; iar bogăţia cea trecătoare de aici şi întreagă fericirea vieţi pământeşti se va socoti cu adevărat deşartă faţă de aceea a împărăţiei cereşti.

III.

DE UN ANONIM.

1.

Constantin cel născut din nobilii Cantacuzineşti,
Desfătarea străinilor şi a pământenilor,
Această tăbliţă am închinat acestui bărbat cucernic
Urându-i să trăească ani îndelungi.

2.

O pătrime de graţii strălucite înfrumuseţează
Trupul tău eroic, o prea înalte domn;
Iar cei patru evanghelişti încununând cu binecuvântări
Pretutindeni capul tău pă.esc şi-l apără.

3.

Ioan Constantin Basarab,
Cel mai viteaz dintre domnii Munteniei
In grădina-i înfloritoare a zidit acest prea frumos chioşc,
Desfătarea domnilor şi minunea mesenilor.

IV.

EPIGRAME DE IOAN COMNEN.

1.

Epigramă funerară pentru răposatul profesor chir Sevastos, alcătuită de către prea excelentul doctor în medicină kir Ioan Comnen [1]).

Aici zace trupul unui bătrân învăţat
Cu numele Sevastos şi după neam Kiminitul,
A cărui patrie eră vestitul Trapezunt.
Dar, o voi numeroşi şcolari, cu recunoştinţă
Pentru învăţătura ce v'a dat
Vărsaţi o lacrimă pe mormântul profesorului
(Căci ca un mare luceafăr al învăţaţilor s'a stins din mijlocul nostru)
Şi vă rugaţi de Christos ca să-i dea lui
Ca răsplată pentru muncă moştenirea cea de sus.

---

[1]) Cfr. ale lui Costantie cel din Sinai scrieri mai mici (Constantinopole 1866), p. 353. Epigrama anonimă la P. Triantaphilidi (Τὰ Ποντικά, Atena 1866, p. 189), care însemnă că se păstrează în mănăstirea românească a Sf. Sava cu data: „In anul 1702 Sept. 6, Duminecă". Vezi şi E. Kyriakidu Biogr. învăţaţilor din Trapezunt; Atena 1897, p. 67—68. La Triantaphyllidi (p. 189) se află anonimă şi epigrama adresată lui Teodor Simeon, pe care E. Kyriakides (ibidem, p. 83—84) o atribue prin conjectură condeiului lui Lazăr Scriba.

2.

Epigramă mormântală pentru răposatul profesor chir Teodor din Trapezunt, versuită de către prea învățatul și prea excelentul doctor în medicină chir Ioan Comnen, care mai târziu prin slujba sa sfântă și arhierească fu numit Ieroteiu și a slujit ca Mitropolit al Sidei.

Acest mormânt ascunde pe Teodor fiul lui Simion,
Nobilul copil al muzelor Pieride,
Care a venit odinioară din patria sa, din vestitul Trapezunt
Ca să predeă limba elină Ungrovlahilor;
Dar moartea cea crudă l-a răpit și a lăsat durere
Sărmanei sale soții și iubiților săi copii.
Plângeți, o cărturari, și trecând pe la biserică
Vă rugați ca el să aibă parte de cununile cerești.

XIII.

MELETIE PIGA

PATRIARH AL ALEXANDRIEI ŞI LOCŢIITOR AL CELUI DIN CONSTANTINOPOLE

SCRISORI

CĂTRE ORTODOCŞII DIN POLONIA ŞI RUSIA MICĂ.

Traducere de G. Murnu.

1.

Ortodocşi ce se află în Polonia şi fac parte din frăţietatea din Leopol împreună cu ceilalţi fraţi ortodocşi, ai smereniei noastre iubiţi fii în Domnul, har ş. c. l.

† De cea mai mare plăcere ne-au umplut scrisorile voastre ce arată către noi iubirea în Dumnezeu, pentru care ne şi chemaţi cu rugăminte stăruitoare ca unii ce aveţi, cum ziceţi, nevoie de un doctor pentru ranele sufleteşti aduse acolo Bisericii de duşmanul nostru, mai cu seamă că unii păstori trăesc în bigamie şi spurcă sfinţenia preoţiei; nişte ticăloşi — ca şi noi să arătăm rana noastră venită de acolo, — cari nesocotesc şi legile sinodale şi chiar legea care a fost impusă şi prin părinţi şi prin apostoli, că episcopul nu poate să aibă decât o singură femeie. Dar poate şi acest sfat apostolic a făcut rău unora răstălmăcindu-l şi pretinzând că episcopul are voie să trăească cu o femeie. Altfel au înţeles părinţii noştri, fraţilor; ei au poruncit ca după căpătarea rangului de episcopi acei cari trăiseră cu o femeie să-şi aşeze pe soţia lor în mânăstire, într'o mânăstire foarte depărtată de episcopie şi numai aşă să aibă parte de episcopie. Şi aceasta n'au făcut-o din scârbă faţă de căsătorie (căci legile sfinte opresc acest lucru) şi nici ca să deslege ceeace Dumnezeu a legat, cum auzim zicându-se de unii. Ceeace a împreunat Dumnezeu, şi legea şi porunca şi legământul nu se desleagă şi nu se desfiinţează decât atunci, când intervine dela Dumnezeu ceva străin şi deosebit de vieaţa dorită de Dumnezeu; de altfel rămâne dragostea cerută de Dumnezeu şi fără contactul trupesc (precum a fost acel al străbunului nostru Adam faţă de străbuna noastră Eva înainte de călcarea cuvântului), dar cedează unui bine mai mare, precum este păstorirea oilor lui Hristos, de dragul cărora însuş Mântuitorul nu numai pe mama sa a părăsit, ci s'a smuls neatins de instinctele sale părinteşti şi dumnezeeşte s'a dat morţii, făcând din jertfirea sufletului său pentru cei dragi ai săi, condiţia cea mai înaltă a iubirii. Dacă dar în vieaţa cea plăcută lui Dumnezeu, fără ruperea dragostii de Dumnezeu, ci în cea mai neclintită statornicie a legăturii sufleteşti, simţământul mai dobitocesc al trupului alăturat firii prin călcarea poruncii şi încuviinţat slăbiciunii prin pronia lui Dumnezeu cel iubitor de oameni, amestecul do-

bitocesc, zic, se supune înaintea Duhului, ca mai vârtos şi îngereşte să slujim lui Dumnezeu şi (după marele Paul, Corint. 1, IV, 15) să naştem fii, ce cuvânt mai rămâne arhiereilor de a nu voi să urmeze pe părinţi şi aşezându-şi femeia lor în mânăstire să se căsătorească cu altă tovarăşă de vieaţă, cu Biserica lui Dumnezeu, şi să odrăslească lui Hristos altfel decât trupeşte? Ori nu ştiu ei povăţuirile învistierite de către Isaia pentru Eunuci? Sau nu auziră spusa Mântuitorului, că pentru împărăţia cerurilor sunt acei cari s'au scopit? Dar poate vor zice că şi Hristos n'a înţeles să aibă toţi această profesie şi că deci apostolul zice că fiecare are dreptul să facă aşà sau altfel şi noi împreună cu Mântuitorul nu hotărîm aceeaş lege pentru toţi. Prin urmare acei ce nu pot sau nu vor să ridice gândul mai presus de soţiile lor, să lase altora sarcina episcopiei.

Dar a lungi vorba despre acestea nu se poate acum, căci împrejurările nu îngădue din pricina boalei noastre; nădăjduim însă, dacă Dumnezeu va binevoi, să venim la voi îndată ce ne vom însănătoşi şi vom pune la cale trebile scaunului nostru. Căci avem nădejde că pe acesti Copţi şi Dioscuriţi, cari din vremea Sinodului al III-lea s'au rupt de Biserică, să-i întoarcem iară pe calea Domnului, deoarece au făcut acum legături cu noi. Cu acestea sfârşim scrisoarea îndemnându-vă a nu vă luà după pilda lucrătorilor răi, ci după aceea a marelui păstor de oi, a Domnului nostru Iisus Hristos, care porunceşte acelor cari stau pe scaun să asculte de legea lui Moise neimitând de loc faptele lor nesocotite. Ne bucurăm, fraţilor, că acolo creşte Frăţietatea, pe care şi noi sperăm prin prezenţa noastră, de va voi Dumnezeu, s'o împodobim, pentru ca cei ce vor să trăească evlavios să cunoască acest tron împodobit cu cruce de coloare albastră pe un fond negru (ceea ce e simbolul tronului), simbol care arată pe evlavioşi şi urmaşii mântuitorului Hristos, cari ridicând crucea trebue să-şi ducă vieaţa lor în cer, iar omorându-şi mădularele să aibă parte de cele de pe pământ. Iar dacă s'ar întâmplà ca ceva din cele omeneşti să oprească venirea noastră acolo, atunci scrisoarea de faţă să fie pentru voi toţi fraţii ortodocşi dovadă de hotărirea noastră şi împărtăşirea dorului celui purtător de cruce. Dea-vă vouă Domnul nostru Isus Hristos sporire de credinţă, nădejde şi iubire. Când în ziua lui Hristos vă îmbogăţiţi cu fapte vrednice de împărăţia lui Dumnezeu prin mijlocirea stăpânei noastre de Dumnezeu născătoarei şi deapururea Fecioarei Maria, a sfântului slăvitului şi mult lăudatului apostol şi evangelist Marcu şi a tuturor sfiinţilor Amin. Egipet, 28 Noemvrie 1592.

2.

Creştinilor ortodoxi de pretutindeni.

† Lui Paul Anikie Polonezul, vrednic de cinste şi nobil care a călătorit prin ţerile noastre şi a cercetat muntele Sinai cel umblat de Dumnezeu pentru evlavia sa către Dumnezeu şi a sărutat sfintele moaşte ale prea înţeleptei şi fecioarei mucenice Ecaterina şi avù trebuinţă de mărturie precum şi de binefacerea de a purtà sabia, unealta martirului şi deci şi stâlparul de finic, simbolul biruinţei ce dobândesc dela Dumnezeu cei ce au păstrat credinţa şi au săvârşit lupta, încuviinţând smerenia noastră i-a dat în dar prezenta, pe de o parte ca mărturie pentru suferinţele străinătăţii, iar pe de alta ca siguranţă pentru ceruta binefacere.

Din Egipet, 10 Noembre 1592.

3.

Fraților din Leontopol.

† Din Egipet v'am scris despre cele ce ați cerut tot ce mi-a inspirat Domnul. Acum din Tracia nu scriem acolo despre scandalurile de cari scrieți; căci dreptul acesta e al patriarhului ecumenic dela care sunt și scrisorile, ce ziceți că aveți cu privire la trebile voastre. Dar nădăjduesc să scriu cu ajutorul lui Dumnezeu; ci vă îndemn să păziți pacea cu toți pe cât puteți și e drept, păstrând măsură în cererile voastre. Dar fiindcă aveți trebuință de scrisori către prea cucernicul și prea iubitorul de ortodoxie țar al Rusiei și noi cu dela sine îndemn din dragostea ce avem pentru frăția voastră, am scris ceeace v'am trimis; vă trimitem pe lângă asta o copie după scrisorile împărătești ca să cunoașteți cuprinsul lor. Iar când le veți trimite la împărat, trimiteți și o carte (din cele ce s'au tipărit acolo) împotriva jidovilor, pentru ca și prea cucernicul împărat să vază însuș și să cetească, pentrucă s'a tâlmăcit pe limba lui; și legați cartea cât se poate de luxos cu scoarțe de aur. Domnul să vă dea sporire și întărire și pace spre mântuirea voastră și bucuria noastră, spre mărirea lui Hristos. Amin.

In Constantinopole, 29 Iunie 1593.

4.

Cneazului împărătesc și tuturor fraților pravoslavnici din Rusia Mică.

† Mâhnire nu puțină ne pricinuesc și chinurile, cu cari ca și cu focul ne curăță pe noi grija cea plină de dragoste a lui Dumnezeu, sau pedepsește înfrânându-le ca și cu zăbala pornirile prea înfierbântate ale drept mergătorilor, ca să nu se trufească, ci după apostol să se înțelepțească, sau înalță în chipul eroicului Iov scoțând la lumină nobleța și bărbăția și înțelepciunea sufletelor încercate. Prin toate acestea Dumnezeu se slăvește, noi câștigăm mărire, se sprijină aproapele; din acestea izvorăsc mâhnirile, cari însă nu ne aduc puțină mâhnire, pe lângă toate și acele ce le pricinuesc ortodocșilor, acei de altă credință; căci sufletele cari cu marginile buzelor au gustat din tainele economiei dumnezeești socotind că sunt respinși din partea lui Dumnezeu cei ce căzură în patimă, trăind în moliciune pe fiecare zi (după pilda acelui bogat, v. Luca, XVI, 20) veselindu-se pe față râd de noi și iau peste picior suferințele noastre. Așà ceva a suferit mult răbdătorul Iov din partea pretinșilor săi prieteni; iar ei erau neinițiați în tainele lui Dumnezeu. Așà și aceștia către noi, uitând (pare-se) glasul evangelic al Mântuitorului, care zice către ai săi, «în lume suferințe veți aveà», dar la care și adaugă «luați inimă, eu biruit-am lumea» (Ioan XVI, 33), căci la asta duc suferințele. De aceea dar ne pare rău că valul suferințelor care spre bine și folos vine dela Pronia lui Dumnezeu asupra celor de aproape, se face piedecă sau sminteală pentru cei nesprijiniți. Dar eu pe aceștia i-aș puteà îndemnà să cugete frățește făptuind frățește, lăsându-se de purtarea dinainte. Aceasta o vor face astfel: să asculte de suferințele aproapelui, cu cari Dumnezeu curăță pe om, și să nu se împotrivească economiei părintești a iubitorului Dumnezeu către noi, socotind toate cele cum le vine, ci să cunoască legătura adevărată a noastră cu Dumnezeu; și aceasta o fac suferințele, cari cei ce cred că sunt o dovadă de înstrăinare de Dumnezeu, să știe că înstrăinate sunt numai gândurile lor față de ceeace Mântuitorul a propoveduit. Dar și sfântul apostol împotriva acestora scrie și zice astfel: «dacă răbdați pedeapsa, Dumnezeu se va purtà cu voi ca și cu fiii săi; iar dacă veți fi fără pedeapsa de care

toți (adică preoții, iubiții lui Dumnezeu) au parte, sunteți fii vitregi». Și aiurea Sfânta Scriptură zice: «pe cei ce-i iubește Dumnezeu, îi pedepsește; și biciue pe oricare fiu, pe care-l primește». Dar și vorba din Apocalips zice (aici e glasul lui Dumnezeu care învață aceasta): «eu pe câți iubesc, îi mustru și-i pedepsesc». (Apocalips III, 19). Iar glasul teologiei neadormite ține că și pedepsele nu sunt decât semne de dragoste pentru oameni; căci pedeapsa, zice ea, se preface în dragoste de oameni. Deci față de acestea și acest fel de cuvinte sfinte ale învățăturii dumnezeești numai aspidele ar puteà sta surde și și-ar astupà urechile. Așà zic ei; iar noi, iubiți copii, stăpâni și domnitori prea luminați și mai ales tu, prea slăvitule cneaz Vasilie, să nu vă descurajați (cum zice apostolul) după o mică suferință. Noi suntem copiii acelora, cari n'au colindat umblând în piei de capră pătimind și ducând amarul de care nu erà vrednică lumea; dar la năvălirile barbarilor să știți pe Dumnezeu împotrivindu-se cu voi și pentru voi, care va și răsbuna peste puțină vreme sângiurile vărsate ale robilor săi; iar împotriva acelor ce poartă numele lui Hristos și totuș fac rău turmei lui Hristos, stați sprijinindu-vă pe tradițiile nestrămutate ale părinților, nelăsând nimic din ele a se abate sau neîngăduind ca poporul dreptcredincios al lui Dumnezeu să se abată. Nici unul să nu fie între voi (după spusa apostolului) «cel ce pradă prin știință și înșelăciune deșeartă», cu a cărui propoveduire pentru credință au naufragiat; căci nu prin cuvintele înțelepciunii omenești s'a propoveduit și se propoveduește evanghelia lui Hristos; nici noi nu am primit evanghelia mântuirii înduplecați fiind de cugetările omenești, ci (după apostol) în puterea duhului sfânt, ci prin semne și minuni după cele cuprinse în evanghelie, în urma mărturisirii Mântuitorului, pe care noi cei ce suntem prin harul lui Dumnezeu dreptcredincioși, ținem stânca ce nu se sparge; căci stânca (zice cuvântul dumnezeesc), stânca este Hristos. El este capul nostru, al trupului său, al însăș bisericii; căci, după cum zice apostolul în scrisoarea sa către Efesieni, el «a dat cap mai mult decât oricine Bisericii»; cu care cap îndată apostolii și cu apostolii părinții și cu părinții noi, iar noi înțelegându-ne între noi creștem într'însul urmând acelaș duh (pe calea pe care au bătut-o și o bat cei dinaintea și în urma Mântuitorului, cari sunt ai Mântuitorului), având și noi acelaș duh al credinței, precum stă scris: «crezut-am și pentru aceea am și grăit, și noi credem, pentru aceea și grăim» (Către Corint. 2, IV 13). Pentru aceștia cari duc înainte și urmează viața întrupată a Mântuitorului, Mântuitorul este piatra cea unghiulară care pe toți îi înlănțue și toate le cuprinde în sine. Cu aceste și voi puteți să vă împotriviți și să biruiți; căci stăpânim pe cel ce a biruit lumea. Cu acești părinți aliindu-ne într'o singură tovărășie vom respinge orice împotrivire dușmană. Căci las să spuie cei ce nu sunt de aceeaș credință cu noi, ai cui copii 'sunt ei? Cum că ei nu sunt fiii acelor părinți iubiți de Dumnezeu și sfinți, învederează și înțelesurile mai nouă ale numelor lor. Când vom învià cu toții înfățișându-ne înaintea tribunei celei înfricoșate, pe cari vor cunoaște ei ca ai lor părinți? Pe cei ce s'au lepădat de credința cea străbună, de tradițiile părintești ori pe noi cei dreptcredincioși cari nimic întru nimic nu schimbăm? Nu pe dânșii, socotesc eu, ci pe noi. Acești părinți întru toate desăvârșiți alcătuiră un simbol, care să fie semn și mijloc de înțelegere alor lor cari i-au urmat cu adevărat pe dânșii; acesta e astfel la alții, precum o știu toți, pe când la noi prin harul lui Dumnezeu se păstrează nestrămutat. Ne-au împărtășit tradiții, dar și pe acestea le-au falșificat și le falșifică în multe feluri și chipuri, ceeace n'are nevoie de mărturii și credințe, fiind văzute de toți. Acei dar cari la răspândirea acestei falșificări nu ajută pe cei atât de înstrăinați față de credință și de tradițiile sfinților părinți, cum ar fi pedepsiți prin judecată? Dar pentru ca să nu întindem vorba peste măsura cuvenită unei scrisori, aflând noi relele suferite de ortodocși din partea celor cu alte

credinţe în ţerile jurisdicţiei noastre ecumenice, ne-am grăbit ca să venim la voi, spre a povăţui evlavia voastră şi a ne folosi de bunavoinţa ce izvorăşte dintr'însa şi a întinde mână de ajutor acelora ce suferă, aşă încât să poată aceştia, dacă cumvă la urmă ar voi, să apuce calea cea dreaptă. Dar fiindcă greutatea vremilor ne-a împiedicat, am trimis a doua oară la Măria Voastră cu unele scrisori ale noastre pe singhelul nostru, pe preacuviosul între ieromonahi şi duhovnic Chiril; şi vă îndemnăm să nu îngăduiţi cătuş de puţin ca vreo înnoire, fie a papistaşilor, fie a Luteranilor, să se încuibeze în provinciile voastre şi să sape frumseţea cea de Dumnezeu întemeiată a credinţelor şi tradiţiilor părinteşti; căci ei (părinţii), deosebindu-se prin înţelepciune şi luminaţi fiind de duhul sfânt, ne-au povăţuit pe noi spre mântuire. Iar pe acest prea cuvios al nostru fiu cu dragoste primindu-l, veţi face lucru plăcut uil Dumnezeu şi cuvenit tronului apostolic din Alexandria precum şi vrednic de mulţumirile noastre. Domnul să vă ţie pe voi şi statul vostru să fie temut de duşmani şi să stea mai presus de orice răutate.

5.

Ieromonahului Chiril Lucaris.

† Scrisorile ce am scris în Alexandria către prea cucernicul cneaz Vasilie şi către ceilalţi boieri şi preoţi, îndată cum am aflat despre răsvrătirea arhiereilor, venind în Tracia şi fiind chemaţi prin scrisori sinodale şi împărăteşti le-am trimis; nădăjduim că şi acestea tot aşă vor fi înmânate celor cărora s'au scris; a ta va fi aceasta. Să ştie şi fiii noştri, copiii neaoşi ai credinţei şi ortodoxiei, că noi chiar în mijlocul egiptieneştilor valuri nu-i dăm uitării pe ei, ci că şi din Alexandria adresăm scrisori, ale căror cópii le trimitem din Constantinopole, silindu-ne a veni şi a vedeà cu ochi noştri sufletele cari strălucesc în frumseţea ortodoxiei şi se luptă pentru credinţă. Iar dacă se va întâmplà ceva care va împiedecà îndeplinirea acestei dorinţe a noastre, fie scrisorile dovezile grijii purtate de noi şi razimul ortodoxiei fraţilor, pe care Dumnezeu să-i aibă în pază subt aripa sfântului său har.

Ianuarie 5, Constantinopole, 1597.

6.

† Frăţiei cea după voia Domnului întemeiată şi în Domnul lucrătoare a creştinilor ortodocşi aflători în strălucitul Leontopol, atât ca clerici cât şi ca mireni, fiilor mei iubiţi în Isus Hristos, har, milă şi pace.

Smerenia noastră urează şi vă binecuvintează pe voi, stăruitor şi necontenit rugându-se de Domnul nostru Isus Hristos ca să vă ţie mai presus de ispitele acestui veac ticălos, în care Biserica lui Hristos sufere fiind bătută de furtună în mijlocul valurilor amare ale noianului vieţii: Vă rugăm şi pe voi, fraţilor, ca, lucrând şi vieţuind în chip vrednic de chemerea lui Hristos, să năzuiţi la răsplata împărăţiei cereşti, luând pildă dela capul mântuirii noastre, care prin multe patimi şi prin moarte ne-a deschis nouă cale la vieaţa cea veşnică, şi sprijiniţi astfel cu deopotrivă vrere Biserica şi ajutaţi Frăţia. Puneţi temelie unui aşezământ serios, căci starea noastră, a celor din robie, a ajuns la extrem; pe cei cari s'au rupt din evlavioasa adunare a dreptcredincioşilor oropsiţi-i; iar dacă se vor întoarce la matcă, vor fi primiţi cu hotărîre sinodală, după ce vor fi dojeniţi pentru cele făcute de ei în chip necuviincios, ca pe de o parte să se căească de fapta lor, iar pe de alta să aibă grijă în viitor să se poarte mai conştiincios şi cu mai multă teamă de Dumnezeu şi să nu se arate ca fluxul şi

refluxul strâmtorilor de mări, jucându-se oarecum cu ceea ce nu-i de jucat; chiar dacă Dumnezeu e îndelung răbdător, dar e și puternic, și e cumplit să cazi în mâinile lui Dumnezeu, al cărui har fie cu voi toți. Amin.

In Constantinopole, 19 Maiu, 1597.

7.

† Har și milă lui Chiril preacuviosului între ieromonahi și duhovnici și protosinghel al Bisericii din Alexandria, fiu iubit întru Domnul.

Mă mir, o Chirile, de înțelepciunea ta, că cu cea dintâi scrisoare ce ne-ai scris ți-ai și făcut apologia fără să fie nevoie, căci nimenea nu te-a învinuit. Dacă faptul că n'ai primit scrisori din partea noastră ți-a însuflat temerea ca nu cumvă reputația ta să cadă sub prepusul nu știu cărei vinovății, fii pe pace. Căci noi de multe ori am scris; și afară de aceasta, tu nu trebue să vezi în tăcerea noastră o invinuire; pricina ei, precum și tu însuți o știi, e mulțimea grijilor, nu lipsa de dragoste, lucru știut de tine de mult, iubirea mea părintească față de tine fiindu-ți cunoscută prin fapte. Deci grăbește-te ca în loc de apologii să răspunzi dragostii mele cu umbletele tale bune până la sfârșit. Căci eu am pus mari nădejdi în tine, pe de o parte că vei călcà pe urmele părinților luptând cu vieața și cu știința împodobită de harul lui Dumnezeu, iar pe de alta nu vei uità ale noastre, ci vei răspunde ca un fiu recunoscător către mama sa cea bătută de nevoi. Tu ai intercalat printre scrisori o lucrare suplimentară teologică tratând despre teama îngerilor, de care sunt ei cuprinși ca nu cumvà slujind pe Dumnezeu, să se abată dela cuviință. O asemenea teorie teologică mi-a pricinuit mie teamă; căci dacă îngerii, în slujba lor către Dumnezeu, nu cunosc datoriile lor, nu au conștiința că merg neclintiți pe calea cea bună și că nestrămutată le va fi puterea de care au parte, atunci se află în neștiință. Iar neștiința e întuneric cumplit; și a atribui întuneric luminoaselor cete cerești e ca și întunerec. Căci cum vor împărtăși altora acele lumini dumnezeești ei, cari cei dintâi pe rând s'au îmbogățit cu acestea, dacă nu sunt scutiți cu totul de întunerec? Și ce mai au ei, după căderea puterilor răsvrătite, dacă nu statornica, neabătuta, neprimejduita lor stare și păsirea pe calea cea bună, precum și conștiința acestui lucru și convingerea că nu pot cădeà, răsplata cuvenită a sfântului har, dată celor ce nu au căzut împreună cu cei ce au căzut? Dar tu în această privință vei fi mai exact ca teolog, și nu te vei mărginì la acea teamă pe care o au fugarii și robii sau și copiii greu de condus cu greșelile trecute și pedepsele viitoare. Este și o teamă sfântă (după vorba profetului), care rămâne în vecii veciloг, și pe care o cunosc doar îngerii și fii lui Dumnezeu cei deopotrivă cu dânșii, este evlavia de care sunt pătrunși acei ce împresoară pe Dumnezeu cu dragostea curată și înfierbântată și au parte de strălucirile dumnezeești. Acestea îți spun eu, iar tu ca teolog vei judecà mai cu deamănuntul; căci noi acum nici nu mai putem răsuflà; abià începem a scrie și ne grăbim a isprăvi scrisorile. Tu caută scrisorile noastre ce ți-am trimis; căci de multe ori ți-am scris. Știm de pățaniile tale din Egipet; dacă Dumnezeu a păzit iarăș biserica, dar am avut pierderi mari și am căzut în datorii grele. După plecarea mea din nou de acolo, s'a făcut altă datorie, după cum scriu părinții de acolo, așà că suntem toți în strâmturare. Pentru asta trebue să mă asigur de bunavoința ta față de biserica lui Hristos și în această parte. Fii sănătos în Domnul, prea iubitul meu fiu. Chiprian, arhidiaconul vostru, rămâne pe lângă noi.

Constantinopole, 19 Maiu, 1597.

Locțiitorul patriarhului din Constantinopole.

8.

† Har, milă şi pace fraţilor creştini ortodocşi aflători în strălucita Vilina, atât clericilor cât şi mirenilor, fii ai mei prea iubiţi în Isus Hristos.

Inveseliţi-mi inima cea amărîtă, o suflete cinstite, rostindu-vă măcar numele, căci sunteţi societate sfântă, şi oştire orânduită a marelui împărat, alianţă ortodoxă, adunare alcătuită de fraţi al căror nume e scris în ceruri în cartea Dumnezeului cel viu. Voi întăriţi ortodoxia, inveseliţi Biserica lui Hristos; păstraţi evlavie Bisericii mume ca neaoşe vlăstare şi odrasle ale luminii, cu recunoştinţă sprijinind vasul ales de Dumnezeu având în frunte pe Hristos, care priveghează în potriva valurilor noianului amar al vieţii; chivot care păstrează sămânţa evlaviei spre tămăduirea şi mângâerea unei lumi pierdute; fiii făgăduinţei, la care prin credinţă curată puţină vreme fiind încercaţi de ispite ca într'o topitoare, înţeleg focul curăţitor, şi găsiţi fiind vrednici de Dumnezeu veţi fi aduşi cu părinţii acelora, cari prin credinţă au căpătat făgăduinţele; credinţa acestora păstrând-o nevătămată, adică nemicşorată, şi neprihănită de orice adaos, şi păşind pe urmele lor drepte, veţi dobândi cununa cea neveştejită cu care judecătorul drept va răsplăti în acea zi pe cei ce luptă cu Pavel sau in chipul lui Pavel, nu năzuind lacomi la plăcerile vieţii cari măgulesc numai o clipă simţurile ci biruind patimile ce caracterizâ creştinismul prin Hristos martirul şi legiuitorul lui. Căci «în lume», zice el la ai lui, «suferinţă veţi aveà»; de aceea îi şi îmbărbătează zicând: «ci fiţi cu îndrăzneală, eu am biruit lumea». [1] Înţelepţi ca şerpii [2] păziţi numai credinţa mai presus de orice înnoiri, şi nu băgaţi în seamă meşteşugitele învăţături ale teologiei flecare a cărturarilor, rămâînd porumbiţe întregi [3] ale Mântuitorului nesocotind deşearta amăgire a înţelepciunii lumeşti; fugiţi şi de lucrătorii cei răi, cari nu îngrijesc decât numai de pântece şi nu duc nici o grijă de cele viitoare. Dar mie cel înveselit de urările voastre, cari pe mine şi pe voi, socotesc, ne îndeamnă şi ne silesc să stăruim mai departe în luptele pentru credinţă, nu-mi dau răgaz valurile dela noi şi cumplitele suferinţe şi covârşitoarele necazuri, pentru cari nu avem de nicăiri vre o mângâere. Fiţi sănătoşi în Domnul şi nu uitaţi aceste ale noastre suferinţe; luând parte la ele, veţi aveà răsplata cea mai înaltă în împărăţia lui Dumnezeu şi a tatălui, al căruia har fie cu voi toţi. Amin.

Constantinopole, 23 Martie 1597.

9.

† Prea cucernicului protopop Ignatie, episcopul prea strălucitei şi prea iubitoarei de ortodoxie Ostrovia, prea învăţatului şi iubitului fiu în Domnul, har, milă şi pace din partea Domnului şi Dumnezeului Mântuitorul nostru.

Laud râvna ta cea de o potrivă cu aceea a tesbitului, o sfinte Ignatie, căci şi Ilie s'a împotrivit cu preoţii din Iezavel, şi a purtat acea biruinţă mântuitoare do popor, care a întrecut orice biruinţă de ale învingătorilor din Olimpia; ceeace s'a întâmplat cu tine seamănă întru câtva cu fapta lui David (precum ne vesteşte despre tine Chiprian, arhidiaconul tău şi acum fiu al nostru), acel David, tătăl lui Dumnezeu, care a bătut pe Goliat fără armura lui Saul. Căci sfântul Duh nu îngădue uneori ca în care sau pe cai să se ridice trofeele credincioşilor împrotiva vrăjmaşilor, ca nu cumva să se mândrească vreun înţelept în înţelepciunea sa, sau vreun puternic în

[1] Ioan 16' 33.
[2] Cf. Mateiu 10, 16.
[3] Cf. Mateiu 10, 16.

puterea sa, ori vreun bogat în bogăţia sa. Eră de bună seamă drept ca tu, Ignatie, să calci pe urmele acelui Ignatiu al cărui nume porţi şi care îndată după apostoli şi potrivit cu Apostolii ai adăpat Biserica mântuitorului nostru Hristos. Te socotim ca pe un al doilea Spiridon care, inspirat de sus cu simplitatea înţelepciunii duhului dumnezeesc a doborît pe filozoful, care se mândrià cu iscusitele ţesături ale ştiinţei sale neghioabe. Să trăeşti, ostaş a lui Hrisios, pentru care luptându-te împotriva porţilor iadului, adică a născocirilor deşertăciunii şi rătăcirii, vei aveà coroană şi mai strălucitoare; «căci preoţii cari îşi ţin bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească; mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt» [1]. Dar tu nu şovăi ca dascălul înţelept însuţi războindu-te cu ştiinţa mincinoasă a meşteşugitei teologii a unora şi făcându-te icoană şi pildă altora şi prin faptele şi cuvintele tale stârnind pe toţi la luptele pentru credinţă. Acestea strigăm noi către sufletul tău sfând din prăpastia nenorocirilor, din această prea cumplită robie, mai cumplită decât aceea din Vavilon. Dar tu înalţă-te deasupra valurilor ridicate asupra ortodoxiei şi ca un viteaz Macaveu apărând moştenirile părinteşti împreună cu părinţii aşteaptă cununa din cer. Fii sănătos în Domnul, prea cinstitule fiu.

Constantinopole, 6 Iunie 1597.

10.

Cneazului Vasile.

† De multe ori am scris Măriei Tale pe de oparte lăudându-ţi zelul faţă de Dumnezeu şi luptele pentru cauza credinţei, pe de alta îndemnându-te să nu te abaţidela ţnită năzuind la cununile făgăduite în cer. Iată şi acum prin fiul iubit Chiprian scriindu-ţi iară îndemnăm pe Măria Ta să stai tare în învăţătura cea transmisă de părinţi, cugetând foarte sănătos, că ceeace crede Biserica ortodoxă, adică cea răsăriteană, aceasta credeà şi cea apuseană şi întreagă adunarea credincioşilor sprijinită pe şapte soboare ecumenice ca o casă a înţelepciuni pe şapte stâlpi. Deci, precum şi sfinţii părinţi cei atât de mulţi şi atât de mari nu s'au dat nici decum în lături din calea adevărului, aşà şi noi nu vom aveà decât aceleaşi credinţe, iar acei cari se bucură de înnoirile de fiecare zi şi se prea depărtează de legea părintească, se vor pomeni goi şi lipsiţi de această credinţă. Dar despre acestea e destul atâta; iar Chiprian care-i om bun şi peste măsură de zelos în duh, ca fugar dela voi a venit la noi şi ne-a spus şi a făcut toate, aşà încât a pregătit venirea noastră la voi, această însă din tot sufletul noi o tăinuim. Iar împrejurările sunt foarte protivnice hotărârii acesteia; nu e cu putinţă nici măcar din odaie să ies; căci toate le-a însălbăticit războiul cel înfricoşat. Deci cu scrisori adresate Măriei Tale al cărei gând aflând.... că adică a venit pentru a ne face pe noi să pornim.... primească cu bine [2]... Îndemn pe Măria Ta ca la toate celelalte osteneli făcute pentru adevăr, să mai adaogi una: să înfiinţezi o şcoală obştească pentru apărarea credinţei. Şi mai poartă puţină grijă şi de noi cei din robie şi întinde-ne o mână de ajutor vreodată; doar poţi cu ajutorul lui Dumnezeu, al căruia har fie cu Măria Ta.

11.

Lui Ghedeon, episcopul Leontopolei.

† Am lăudat râvna ta evlavioasă, că de dragul ortodoxiei n'ai lăsat ca gându tău să fie atras de valurile ridicate de pseudoepiscopi în potriva ortodoxiei; căci aflu

[1] Timot. I, 5, 17.

[2] Aici textul e obscur; poate au fost trecute cu vederea unele cuvinte la copiatul lui.

din scrisorile tale că ai rămas neclintit, pe când unii s'au răsvrătit şi au părăsit partidul bun al lui Hristos, deoarece, ca şi alţii odinioară, au ţinut mai mult la mărirea oamenilor decât aceea a lui Dumnezeu. «Fii dar credincios până la sfârşit», zise în Apocalips cuvântul cel sfânt, «şi-ţi voiu da ţie cununa vieţii» (Apoc. 2, 10). Cât despre cele ce doreşti să afli dela mine, le poţi află din scrisorile noastre generale ce le-am trimis în diferite timpuri şi din cele ce acum trimetem cu Chiprian, ierodiaconul şi fiul nostru, care a venit de acolo la noi numai pentru acestea şi cu ele e trimis acum la Sauromaţi. Iar tu cu Fraţia fii pe pace; aibă şi pe lângă voi Patriarhia cinstea stavropighiului şi pomenirea, precum are mai la toate mitropoliile. Căci asta nu e ocară pentru tine, ci o laudă. Şi Frăţia spre binele obştesc se alcătueşte pretutindeni prin ajutorul arhiereilor. Cât despre Chiril al nostru, fiindcă vă place să rămâie, scriu către voi să rămâie. Ingrijiţi însă a întemeiă şi la voi o şcoală şi o tipografie, pentru ca să nu se falşifice la voi cărţile noastre. Şi una să nu uitaţi, mizeria noastră, căci stăpâniţi suntem de o amară robie, de care fie că dragostea lui Dumnezeu să vă ţie mai presus, cu sănătatea sufletului şi trupului şi în înţelegerea şi în pacea care-i scumpă lui Hristos.

Constantinopole, 23 Iulie 1597.

12.

Vistierul Hlev.

† Dela prea cucernicul arhidiacon Chiprian am aflat despre virtuoasa ta vieaţă şi evlavioasă purtare, sârguinţa ta pentru ortodoxie şi dragostea ta pentru noi, pentru care mulţumim lui Dumnezeu; căci de acolo vine «tot darul desăvârşit». Dar lăudăm şi bunătatea ta, care stărue în credinţă şi nu se lasă să se abată dela învăţătura apostolilor şi a părinţilor răsăriteni şi apuseni şi respinge eresurile înnoirilor Bisericii apusene, care îngădue credinţe nouă şi deşerte oamenilor deşerţi şi goi la minte. Aşteaptă răsplată credinţei drepte, la care ţii şi vei ţineà prin harul lui Dumnezeu, precum şi a drumului bun, pe care îl vei străbate cu ajutorul lui Dumnezeu — în ziua de răsplată, Domnul cu tine. Stărue pe lângă măritul cneaz să înfiinţeze şcoală şi tipografie şi pe noi să nu ne uite. Fii sănătos.

Constantinopole, 1597.

13.

† Frăţiei înfiinţate în sfânta biserică a sfintei Marii numită «Adormirea» din strălucitul oraş Leontopol, fiilor prea iubiţi în Domnul, har, milă şi pace.

Smerenia noastră urează şi vă binecuvintează pe voi toţi în duhul sfânt. Căci cu adevărat vrednici sunteţi de binecuvântare, pentrucă aţi alcătuit Frăţia, nu un despărţimânt al frăţiei generale a credincioşilor, ci o indisolubilă alianţă spre ajutorarea celor bântuiţi de nevoi. Vijelia de curând stârnită din partea fraţilor vitregi a dovedit zelul vostru dumnezeesc. Căci pe când ei s'au răsvrătit şi au căutat să vă abată pe voi din calea dreaptă, voi nu i-aţi urmat nici decum; căci oile lui Hristos nu ascultă de glasul celor străini. Pentru aceasta mă bucur şi laud tăria convingerii voastre religioase. Dar vă îndemn pe voi, să urmaţi a aveà aceeaş râvnă, înarmaţi fiind şi neprimind nici o înnoire. Pe lângă asta întemeiaţi o şcoală, sămânţa evlaviei care va da roade strălucite spre întărirea ortodoxiei, spre mândria şi pomenirea voastră, a tuturor fraţilor, spre a căror păzire şi propăşire mai mare pe calea binelui rugăm pe cerescul Dumnezeu, al căruia har şi milă fie cu voi toţi.

Constantinopole, 23 Iulie 1597.

14.

† Prea cucernicului și prea iubitorului de ortodoxie domnului cneaz Adam Vasile Viscovetzki și prea cucernicului cneaz Chiriac Rujinski cu toți ceilalți boieri și cu tot poporul dreptcredincioșilor clerici și mireni, fii prea iubiți în Domnul, har, milă și pace din partea Domnului Dumnezeu și mântuitorului nostru Isus Hristos.

Smerenia noastră urează și vă binecuvintează pe voi toți cu femei și copii, pentrucă cu dragostea și harul lui Dumnezeu ați păzit mărgăritarul ceresc, adică comoara cea îngerească, evlavia și credința ortodoxă teafără și neatinsă și nu ați urmat lupii cei răpitori, din păstori prefăcuți în lupi pentru oarecare mărire lumească și vremelnică plăcere, și cari ca și Iuda Iscariotul au trădat pe Hristos și ale lui Hristos, ci ați rămas neclătiți ca și întemeiați pe stânca cea neclătită; iar stânca este Hristos (cuvântul lui Pavel), piatra cea scumpă din Sion (cum spune prorocul), piatra unghiulară, capul obștesc al Bisericii (cum zice Pavel), prin care și voi unindu-vă creșteți și fie să tot creșteți (da, Hristoase împărate!), pășind din mărire spre mărire, netemându-v de amenințările pseudoarhiereilor cari și-au ales calea cea largă, care, după spusa lui Hristos, duce spre peire, și au părăsit pe cea îngustă și strâmtorată, care duce spre împărăția cerurilor. Vai de înșelăciune, vai de rătăcire! Căci e rătăcire a părăsi Biserica răsăriteană, care tot ce au legiferat și au transmis părinții răsăriteni și apuseni în șapte sinoade ecumenice, păstrează, învață și predă, neprimind nici un adaos sau scădere, respingând orice eres și înnoire și chiar desaprobând autoritățile, fie numite papa, fie altfel, care se ridică împotriva Evangheliei. Căci Mântuitorul (ca să trec cu tăcerea pe celelalte) a poruncit trup și sânge în chip de pâne și vin, iar papa din Roma nu știu cum una o dă popoarelor; iar alta nu, și orbește lumea cu atâta nerușinare. Dar meargă și ei pe calea lor, pentrucă nu vreau să meargă pe calea Domnului, voi însă stăruiți în Domnul și împuterniciți-vă (după spusa lui Pavel) în tăria virtuții sale. Căutați a păzi comoara credinței, tradițiile părinților, ca împreună cu sfinții părinți să ne învrednicim de împărăția lui Dumnezeu, al cărui har fie cu voi toți.

Constantinopol, 7 August 1597.

† Când aud că unii de ai noștri pricinuesc neorânduieli, mă cuprinde jalea și nu puțin sufer, nu pentru simplul cuvânt că unii de ai noștri se poartă astfel (căci se poate ca, oameni fiind, să facă ceva omenesc), ci fiindcă unii dintre cei ce au bârne mari și multe în ochii lor, trec cu vederea aceste mari metehne ale ochilor lor și văd numai paiele mici și vreau să învinuească numai țânțarii mici, fără sgomot înghițind frânghiile mari.

15.

† Cucernicilor și prea iubitorilor de ortodoxie Ruși cari locuesc sub stăpânirea cea prea înaltă a prea puternicului regat al Poloniei, prea iubiților în Domnul fii ai smereniei noastre, har, milă și pace din partea Domnului Dumnezeu și mântuitorului nostru Iisus Hristos. Amin.

Bărbați Ruși, odrasle ale evlaviei, apărători ai ortodoxiei, cari prin hotărîre acum sunteți și martiri și v'ați împotrivit stăpânirii regatului luptând pentru credință fără ca să vă ridicați câtuș de puțin împotriva autorităților date de Dumnezeu, ci numai cinstind mai mult decât orice iubirea către Dumnezeu arătând dragoste curată către adevărata credință și nesuferind nici decum să fiți în această privință mai prejos de nimenea; pe voi zilele noastre, numai întru aceasta bune, v'au văzut cu mirare

ca martiri nu singuratici, ci în masă. La voi în chip ciudat lumina devenind întunerec, întunerecul a scos la iveală lumina. Căci păstorii cei puşi ca să vă conducă făcându-se lupi şi răsvrătindu-se din bnna turmă a lui Hristos nu numai că nu putură să vă sfâşie, să vă jertfească sau să vă pearză pe voi, ci au şi stârnit o mai mare râvnă de împotrivire în voi; cari voi v'aţi însufleţit cu zelul unor păstori şi aţi respins pe păstorii cei răi, care eşiseră din calea adevărului şi căutaseră, de dragul măririi lumeşti, să sgudue ortodoxia, dar n'au izbutit prin harul lui Dumnezeu. O voi, oilor creştine, cari cu adevărat dela Hristos aţi învăţat să nu ascultaţi de graiul celor străini şi să nu urmaţi pe cei streini; o îngeri pământeni care luaţi pildă dela cei din cer şi cari aţi pătimit tot aşa ca şi cei din cer, cari nu au căzut împreună cu Lucifer, minune mare, că v'a ferit pe voi harul dumnezeesc; şi pe când episcopii voştri (vai ce rătăcire!) au îmbrăţişat veacul de acum şi s'au întors înapoi şi s'au răsvrătit dela credinţă şi ortodoxie, voi aţi rămas ca nişte stâlpi neclintiţi, statornici pe lângă învăţătura cea împărtăşită de părinţi noştri, învăţătura Mântuitorului, a apostolilor, a părinţilor, cu care, sunt sigur, veţi fi încununaţi cu acele cununi ale dreptăţii, pe care dreptul judecător, după făgăduinţă, le va da în acea zi celor ce'şi au sfârşit drumul vieţii după povaţa lui Pavel şi au păstrat credinţa.

Dar despre acestea atâta. Iar noi aflând încă în Egipet ispitele prin care aţi trecut, am sărit în ajutorul vostru cu duhul şi am scris necruţând osteneli şi trude, ca să ducem alăturea de voi luptele cu adevărat olimpice pentru ortodoxie şi prin harul lui Dumnezeu să fim încununaţi cu cununile cele neveştejite. Mai mult încă; am venit şi în Tracia şi la Constantinopole şi cu aceeaşi râvnă ne-am supus aceloraş osteneli. Acum iară fiind puse chestiunile privitoare la voi şi trimise de voi nouă, am hotărât ca împreună cu voi, cu ajutorul lui Dumnezeu, să ne ostenim pentru deslegarea lor; şi să le deslegăm sau să le punem capăt bărbăteşte, nu încrezându-ne în înţelepciunea sau învăţătura şi în cealaltă a noastră virtute (căci nimenea nu suntem noi), ci în tăria şi în darul duhului şi în slăbiciunea ce aceste chestiuni în formă de acuzări ridică în potriva adevărurilor.

Intâi. E acuzat bunăoară patriarhul din Constantinopole, că este ecumenic. De unde, zic ei, este şi se numeşte aşa? Apoi e acuzat patriarhul Alexandriei de unde vine că el este şi se numeşte judecător al lumii? Aceasta, după părerea lor, înseamnă a se înălţă peste măsură împotriva lui Dumnezeu. Apoi ei pun înainte pe patriarhul Ierusalimului şi se intreabă cum nu e preferit faţă de ceilalţi trei, adică de cel din Constantinopole, din Alexandria şi din Antiohia? Pe aceştia trei caută a'i coborî, dar nu şi a ridica pe cel din Ierusalim. De aceea ei s'agaţă de cei trei şi nu se ating de cel din Roma, care se şi bucură de cinste din partea lor, căci acolo şi-au sfârşit drumul corifeii. Şi când fii Romei vechi fac caz de acel tron al Romei vechi, ei nu vorbesc nimic despre mormântul Mântuitorului, păstrând neclintită autoritatea tronului Romei vechi. Mormântul primitor de viaţă a lui Hristos e ţinut de ei în întunerec pentru ca mărire şi cinste să capete tronul Romei vechi ridicate peste măsură prin mormântul corifeilor Petru şi Pavel, ucenicii cei mai distinşi ai Mântuitorului; căci aceasta e cetăţuia Romei vechi, în care a fost întemeiată puterea împărăţiei. Dar întrebarea e: de unde şi cum este ecumenic patriarhul din Constantinopole, şi de unde şi cum e judecător al lumii cel din Alexandria, şi pentru care cuvânt cel din Ierusalim ocupă treapta ce are între aceste tronuri? Aşa dar, tăria şi puterea şi vrednicia peste toată lumea Biserica lui Hristos le-a luat dela Hristos prin cuvintele ce spuneà el către sfântul cor al apostolilor: «Oricâte veţi legà pe pământ, vor fi legate în cer şi ori câte veţi deslega pre pământ, vor fi dezlegate în cer» (Matei 18, 18), zice pe pământ, cuprinzând prin aceasta întreagă lumea; căci însuşi fiul singur născut a

lui Dumnozeu ziceà despre sine:« Şi ca să ştiţi, că putere are fiul omului pe pământ să ierte păcatele», nu mărginind într'un singur loc puterea sa, ci întinzând-o peste tot pământul. Şi în cele ce ziceà: «Mergând în toată lumea vestiţi Evanghelia la toată zidirea» (Marc. 16, 15). Deci supravegherea şi păstorirea cea ecumenică o înfiinţează Mântuitorul prin acestea şi o încredinţează Bisericei ca pe o comoară obştească. Dar aceasta a făcut-o înainte ca Mântuitorul să se înalţe de pe pământ, dar după înălţarea Mântuitorului la cer, ucenicii săi, precum ne mărturisesc faptele, împrăştiindu-se care încotro, cu toţii s'au robit Domnului prin vestirea cea mântuitoare, risipind cu luminile de viaţă dătătoare ale Evangheliei bezna rătăcirii pierzătoare. Şi priimind porunca din partea Mântuitorului nu numai să lucreze via, ci şi de lucrurile viei să îngrijească şi chiar să se roage de Domnul viei (căci aşa, adică prin rugăciune, se orânduesc lucrătorii viei, ceruţi fiind din partea domnului viei ca s'o lucreze) să pue lucrători la via sa; aceasta au şi făcut prin oraşe şi prin ţări orânduind preoţi şi episcopi şi poruncind ca episcopii fiecărui neam să nu cunoască de cap de cât pe unul din ei şi să nu facă nimic fără părerea lui, ca unii cari întrunesc puterea universală, şi din potrivă: nici acesta unul să nu facă nimic fără părerea tutulor ca având în mână puterea asupra fraţilor, precum se spune în al 34-a canon al sfinţilor apostoli, care sună astfel: Episcopii fiecărui neam trebue să ştie pe întâiul dintre dânşii şi să-l socotească de cap al lor şi nimenea să nu facă nimic de prisos fără părerea lui. Fiecare să nu facă decât ceea ce priveşte parohia şi ţările jurisdicţiei sale. Dar nici acela fără învoirea tuturor să nu facă ceva; căci numai aşa va fi înţelegere şi va fi preamărit Dumnezeu prin Domnul şi Duhul sfânt, tatăl, fiul şi duhul sfânt». Această ierahie a fost în acest chip aşezată şi mereu păzită de către adunarea apostolilor; căci ei, fericiţii, nu făceau altfel decât cum învăţau, luându-se şi fapta şi învăţătura lor după pilda capului lor, Domnul şi Mântuitorul nostru. Doar aceasta ne arată procesele-verbale ale acelui sobor al ucenicilor; vedem dar că toţi au împărtăşit lumina şi limbile de foc şi au vorbit de măririle lui Dumnezeu. Şi când neamurile se mirau de ciudăţenia aceasta, se scoală Petru şi luând asupra-şi apărarea minunilor sfântului Duh susţine principiile mântuitoare ale propoveduirii evanghelice, precum şi îndată cu înălţarea Mântuitorului la hirotonirea lui Matia el cel dintâi a propus şi a făcut acest lucru, dar nu l'a adus la îndeplinire singur! «şi am pus pre doi, pre Iosif şi pre Matia şi rugându-se au spus şi au dat sorţii lor» [1]). In acelaş timp cuvântul sfânt al sfintei Scripturi arată păstrată o orânduială oarecare, care mărgineşte autonomia tiranică împotriva celor de un rang. Şi aceasta se poate vedeà în chip vădit din felul cum au procedat apostolii cei dumnezeeşti. Căci în urma trebuinţei ivite când auziră apostolii din Ierusalim, că Samaria primise cuvântul lui Dumnezeu, trimiseră acolo pe Petru se trimite Petru, dar nu singur), pe Petru şi pe Ioan cu gândca să slujească ca sfetnici ai lor. Şi fiind neînţelegere şi dispută (căci aşa arată faptele în capitolul al cincisprezecelea: lui Pavel şi Varnava), făcură să se sue Pavel şi Varnava şi alţi câţiva dintre dânşii (nu numai către Petru, ci către apostoli şi preoţi) la Ierusalim. Când aceştia sosiră, s'au adunat, zice-se, apostolii şi preoţii să vadă de cuvântul acesta. După multă dezbatere, sculându-se Petru zise către ei: «Fraţilor», şi celelalte. La acestea adăogă: «după ce ei tăcură, răspunse Iacov» cutare şi cutare. Apoi sfârşeşte cu vorbele: «Deci eu judec» şi celelalte. Acest «eu judec» are înţeles, fiind spus în mijlocul apostolilor şi celorlalţi ucenici şi a fericitului Petru cel ce propusese chestiunea de-a circumscrie toată puterea fericitului Iacov şi a corului însuşi al apostolilor. După aceea apostolii scriu şi arată înţelegerea lor smerită, că «a găsit cu cale sfântul duh şi noi»

[1]) Fapt. 1, 23–26.

asta și asta [1]). Puterea acestora a dat-o Bisericei însuși Mântuitorul făgăduindu-le, că oriunde vor fi adunați doi sau trei în numele lui, el o să fie în mijlocul lor [2]) Autoritatea și puterea lucrării și harului ierarhic ca o sămânță de mușter dată Bisericei de însuși mântuitorul. Neorânduiala se supuneà acestei puteri; căci nevoia de-a fi păstorit atrage nèvoia păstoririi; căci stăpânitul urmează stăpânirea, și membrele se leagă cu capul. Deci ei orânduind pe alocuri preoți și punând în capul lor episcopi făcură ca Biserica să fie cârmuită cu bună orânduială; era doar lucru firesc ca ei să hotărască supravegherea fraților după împărțirea țărilor. Iar locurile deosebite din toată lumea, din Asia, din Europa, din Africa, au avut parte de privilegii de seamă. Bunăoară și Antiohia, care era oraș în Asia și unde întâia dată s'a hotărât [3]) să fie numiți creștini acei ce cred că Hristos e Dumnezeu și mântuitorul lumii, în urma unui sinod ce a avut loc acolo în fața fericitului Petru, s'a întemeiat un tron patriarhal. Iar după aceea, când lumina adevărului evangelîc a cuprins capitala lumii de atunci și când apostolul Petru cu semne a întărit acole cuvântul, s'a ridicat lui Hristos un alt tron care a fost cel mai înalt din toată Europa. In vremea aceea și Egipetul lepădându-se de rătăcirea sa politeistă și primind luminile cunoștinței lui Dumnezeu și norocindu-se să aibă ca ocrotitor și îndeplinitor al întoarcerii sale pe evanghelistul și apostolul Marcu, prin harul dumnezeesc se învrednicește în marele oraș Alexandria de un tron patriarhal stăpânitor asupra Libiei, Etiopiei și întregului Egipet. Iar după vremile acele Constantin cel mare, împăratul Romanilor și al întregei lumi, ajungând ucenic lui Hristos și cu împărătești stăluciri îmbrăcând pe episcopul Romei, căpetenia mântuirii sale, și dându-i chiar și coroana domniei, pleacă din Roma supunându-se părintelui domniei, și îndreptându-se în altă parte spre a'și zidi capitala lumii, sub povața lui Dumnezeu ajunge în Bizanț și ridică un oraș, palat potrivit pentru domnia Romanilor, adică a lumii întregi. Deci se orânduește, cum se cuvine măririlor împărătești, și mărirea bisericească cu mărginirea sinodală a părinților, căci spun cei din Constantinopole în canonul al 3-lea, că «episcopul Constantinopolei are privilegiile cinstei după episcopul Romei nouă». [4]) Și potrivit cu acestea cei din Halchedon spun astfel în canonul al 28-lea: «Urmând regulele sfinților părinți și luând cunoștință despre aceea ce s'a horărît de curând din partea celor o sută cincizeci de episcopi prea iubiți de Dumnezeu, cari s'au întrunit în amintirea evlavioasă a marelui Teodosie, care a fost împărat în capitala Constantinopole, Roma nouă, hotărîm și noi și decretăm acelaș lucru despre privilegiile prea sfintei biserici a Constantinopole Roma nouă, căci tronul Romei vechi, întru cât aceasta era capitală, părinții cu drept cuvânt îi dăduseră întâetatea și de acelaș cuvânt siliți cei o sută cincizeci de de episcopi prea iubiți de Dumnezeu au acordat aceeași întâetate tronului prea sfânt al Romei nouă, cu drept socotind ca orașul cel învrednicit de împărăție și senat să se bucure de aceleași privilegii ca și Roma veche și întru ale bisericei să se înalțe ca și aceea, fiind a doua după dânsa; așa în cât singuraticii mitropoliți ai diocezei pontice, aziene și trace precum și episcopii sus numitelor dioceze cu locuitori barbari să fie hirotonisiți de prea sfântul tron al prea sfintei biserisi din Constantinopole, adică fiecare mitropolit al pomenitelor dioceze împreună cu episcopii eparhiei hirotonind pe episcopii eparhiali, precum e hotărât în canoanele sfinte; iar mitropoliții numitelor dioceze, precum am zis, să fie hirotoniți de către episcopul Constantinopolei, după votările obișnuite și pe temeiul lor». Această orânduială s'a găsit din partea părinților ca potrivită

[1]) Cf. Fapt. 15, 2 ș. c. l.

[2]) Cf. Matei 18, 20.

[3]) Cf. Faptele 11, 26.

[4]) Se înțelege al 3-lea canon al sinodului al 2-lea din Constantinopole.

și cuvenită Bisericei lui Hristos: acestfel au hotărât întâetatea, adică întâetate de cinste, iar nici decum cu dreptul de a impune sau desființa legile unei domnii tiranice, nu numai cu nesocotirea Evangheliei, ci și în potriva Evangheliei mântuitorului Hristos în chipul cum, printr'o uzurpare treptată, capul Romei vechi face acum ridicându-se în slavă, pe când lui nu-i e îngăduit nici măcar să judece disputele ce au loc între căpeteniile bisericei. Căci cele de peste mare le-au oprit cei ce au făcut soborul în Africa să treacă la Roma, iar cele localnice ale fiecărei biserici membrii sinodului din Halchedon le-au pus sub jurisdicția patriarhului din Constantinopole zicând acestea în canonul al 16-lea: «Cei ce zic că sunt năpăstuiți pot în această privință, să se adreseze sinodului eparhiei; iar dacă cineva ar fi nedreptățit den propiul său episcop sau mitropolit, să fie judecat, precum s'a zis, de către ierarhul diocezei sau de tronul Constantinopolei». Iar aceasta e rangul cel mai înalt, pentru care între cele două tronuri, al Romei vechi și al celei nouă, s'a iscat vrajba cea neîmpăcată, care tulbură totul. Căci atât de mult s'a ambiționat Roma veche să însușească acest măr al discordiei, încât nu numai cu sila a smuls întâetatea și președinția de cinste sau de judecată, ci a pus și a desființat legi și a robit întreagă Biserica și înălțimea Evangheliei a supus-o autorității sale. Dar părinții au găsit cu cale să împace pe aceste două Biserici rivale cu tronul Alexandriei întemeindu-se pe cuvântul drept, că însușirea titlului de judecător al lumii nu-i vr o dogmă ateistă sau antiteistă, cum ziceți, ci pașnică și iubitoare de Dumnezeu, căci nu pun pe un alt judecător în afară de Dumnezeu, ci pe unul care se luptă și apără dreptatea sub Dumnezeu și prin Dumnezeu și pentru Dumnezeu; fiindcă noi nici sfinți sau dumnezei ne numim, ca niște dumnezei în afară de Dumnezeu sau înpotriva lui Dumnezeu cel de oameni iubitor sau ca având sfințenia cu totul din altă parte, dela Dumnezeu sau prin dragostea și harul lui Dumnezeu. Dar nici așa numiții zei în Sfânta Scriptură din partea lui Dumnezeu nu sunt deopotrivă cu Dumnezeu sau mai presus de Dumnezeu; nici lumina lumii, nici fiii lui Dumnezeu, sau altceva nu suntem sau nu ne numim în afară de lumina adevărată și de fiul lui Dumnezeu; noi întru aceea ne deosebim de domnul, că ceea ce avem o avem dela el și numai prin harul lui suntem ceea ce el este din fire. Deci nu se trufește, nu se înalță deasupra sau împotriva lui Dumnezeu patriarhul Alexandriei numindu-se judecător al lumii; căci unii în sfânta Scriptură se numesc hristoși (unși) și nu se ridică deadreptul împotriva lui Hristos. Iar dacă tronul din Ierusalim a fost cinstit cu rangul patriarhal, acesta e ca să nu fie scăzut în cinste și mărire Sionul, mama Bisericilor, de unde e cuvântul lui Dumnezeu, Noul Testament, Evanghelia harului; ca să nu stea, zic, mai prejos de celelalte Biserici. Dar avù parte de locul cel din urmă, după socoteala foarte înțeleaptă a părinților, pentru ca nu cumvà, dându-se întâetate tronului din Ierusalim, să pară că domnia și stăpânirea lui Hristos e pământească. Deci patriarhul Ierusalimului împărtășește mărirea patriarhală ca și celelalte tronuri, nu fiindcă acest oraș e capitala sau mai mare în Azia, deși e metropola Palestinei, ci pentrucă acolo a petrecut mântuitorul Hristos și acolo e mormântul vieții, păstrând pecetea și dovezile mântuirii noastre. Dar acestea numai pentru acei ce caută nedumeriri și întrebări în formă, săpând pacea și starea Bisericei, ca nu cumva cei cari la dânșii sunt cuminți sau acei cari se zic înțelepți și pe sine se îndreptățesc, iar pe alții îi învinuesc, să se recunoască pe sine greșiți cu privire la adevăr, făcând nedreptate și sieși și-și pregătesc osânda în ziua judecății de apoi, și Bisericei aducând supărări și sminteli. Aceasta va folosi poate acelora cari vreau să capete conștiința de greșelile lor și să se îndrepte; dacă nu alt ceva, dar cel puțin va da siguranță și îndemn acelora dintre noi cari umblă pe căi drepte; căci numai cei ce fac rău

(după cuvântul dumnezeesc) [1]) urăsc lumina, adică sfânta învățătură apărătoarea adevărului și dreptății, pe care o urăsc cei ce făptuesc rele; căci controlul e moartea călcătorilor de lege.

Acestea dar vor fi destule pentru protivnici și acei cari pun orice piatră în mișcare ca să strice pacea Bisericei; iar fiii lui Dumnezeu, cei conduși de duhul sfânt, cei ce nu cugetă ale trupului, cei din trup și nu după poftele trupului, cei cari voios fac toate tuturor, pentru ca pe toți (după Pavel) să-i dobândească [2]), măcar că altfel gândesc despre aceasta, pentru aceștia este de bună seamă, este un chip de a răsturnă și a desființă aceste nedumeriri sau păgubitoare înrâuriri, și pe cât eu aș puteà zice un chip lesnicios, foarte folositor și mai plăcut lui Dumnezeu; căci dacă ceea ce tul bură Biserica și o pune în nedumeriri și o smintește, evangelicește vorbind, e aceasta, că unii sunt și se zic judecători ai lumii, patriarhi ecumenici (căci amândouă acestea nu ni le-a pus în mână decât pronia iubitoare a lui Dumnezeu, capul Bisericei), singur.... [3]) și locțiitorul, singur însărcinat a avea cheile și a închide, a face legi și a le desființă și a strămută Evanghelia ori încotro ar voi, singurul învățător și singurul păstor, către care câtuș de puțin nu-i chip să privească îndrăznet nici unul din toate sufletele ce el le răpăstuește cu grămada în Iad. Dacă acestea smintesc Biserica lui Dumnezeu, să îndepărtăm cele ce smintesc Biserica, ca nu cumva să smintim Biserica, pentru care a murit Hristos. Să fim robi pentru pacea și înțelegerea Bisericei și să domnim împreună cu Hristos; să fim episcopi la clădirea bisericei; să fim patriarhi, ca să împodobim Biserica prin mărire și cinste, sau să ne luăm la întrecere pentru mărirea noastră proprie. Iată o deslegare simplă și necăutată, care înlătură orice sfadă și neînțelegere dușmană Bisericilor lui Hristos și care duce la o înțelegere frățeasca. Iar dacă buna orânduială bisericească cere o ierarhie întocmită asemănătoare cu un trup regulat care are mădulare și cap, să fim trup și mădulare din parte [4]); fie capul obștesc Hristos, pe care (după spusa lui Pavel) [5]) tatăl l'a dat Bisericei mai presus de orice cap; iar noi, cum zice Pavel [6]), să fim mădulare unul altuia. Să aibă Biserica lui Hristos după pilda apostolească pe mai marii fiecărui neam și să-i socotească pe aceștia ca pe niște căpetenii, iar biserica obștească pe Hristos să-l socotească ca singurul cap potrivit pentru trupul obștesc cu care împreună e ca și capul cu mădularele. «Căci ori unde, zice el, sunt adunați doi sau trei în numele meu, acolo voiu fi în mijlocul lor». [7]) Așa era mai de mult; dar în alcătuirea cea nouă zice «spune Bisericei»; iar canoanele sfinților părinți se zice că se pot judecà de către sinodul eparhiei sau de de către exarhul diocezei sau de tronul Constantinopolei; se zice «tron», căci părinții nu mărginesc siguranța într'o singură persoană, precum 'și închipue cel din Roma că întreagă Biserică s'a abătut dela adevăr, socotind că aceasta e cu putință și că el singurul dintre toți e peste putință să se înșele pe sine. Dar vedem că și sfinții apostoli nu procodează astfel, ci desleagă chestiunile în comună înțelegere. In acest chip părintesc, cum am fost învățați și de mult prin pildă și prin adevăr, cu sfințenie să cârmuim Biserica, înfruntând năvala disputelor și îmblânzind vijeliile Bisericii. Acestea despre chestia cea dintâi.

---

[1]) Cf. Ioan 3, 20.

[2]) Cf. Corint. 1, 9, 22.

[3]) Lacună in Codex, care se va puteà împlini poate astfel: «cel din Roma să fie cap» ș. c. l. (not. ed.).

[4]) Corint. I, 12, 27.

[5]) Cf. Efes. 4, 15; 5, 23.

[6]) Cf. Efes. 4, 25, 30.

[7]) Matei, 18, 20.

Cât despre forma episcopiei, care 'i a doua chestiune pusă de voi, m'am mirat că atât sunteţi încă la început, încât vă mai îndoiţi în această privinţă; episcopul care ţine locul şi chipul lui Hristos va hotărî el singur toate (în acţiunile publice asistat fiind de cler). Judecata se va întemeia pe legile sfinte, şi singura ţintă a străduinţei sale va fi de-a îndrepta treburile după canoanele legilor sfinte. Iar reprezentanţii clerului au între dânşii o deosebire de ordine; s'au alcătuit în grupuri de câte cinci persoane care pot fi comparate cu cele cinci simţiri ale trupului, prin care trăim, ne mişcăm şi săvârşim lucrările minţii. Fiecare cincime are pe ai săi. Intâia cincime are pe marele econom, pe marele sachelar, pe marele schevofilax, pe marele hartofilax, pe sachel, pe protoecdic; iar a doua pe nomofilax, pe protonotar, pe marele protopop, pe logotet, pe castrins, pe protopop, pe referendar şi pe ipomnimatograf; iar a treia pe ieromnimon, pe ipomimniscon, pe învăţătorul Evangheliei, pe învăţătorul Apostolului, pe învăţătorul Psaltirei; a patra are pe cel dela căderea în genunchi, pe cel dela judecăţi, pe cel dela rugăciuni, pe cel dela starea sfântă, pe cel dela taine, mai are şi pe alţi: capul mânăstirilor, capul bisericilor, capul Evangheliei, capul antemiselor şi altele.

A treia chestie priveşte «Frăţia». Care-i obârşia ei şi cine a întemeiat această frăţie? Aceasta e o legătură comună tuturor celor ce poartă numele lui Hristos. Căci dacă ne naştem ca copiii aceluiaş părinte prin puterea băii renaşterii şi reînnoirii, de bună seamă între noi nu suntem decât fraţi. Şi naşterea şi renaşterea ca şi simţimântul dragostei ştie să facă fraţi. Precum dar harul renaşterii nu desfiinţează, ci împlineşte naşterea firească şi duce la desăvârşire, aşa şi scânteia dragostei, ajungând pe cei renăscuţi, lucrează la desăvârşirea fiinţei lor; căci trebue ca la darul şi harul de sus să contribuim şi noi cu ale noastre; dar pentru aceasta îşi îmbie harul iubitorul de oameni Dumnezeu, ca să facă oameni sârguitori, iar nici decum trândavi. Deci pentru ca noi cari am primit harul darnicului Dumnezeu să lucrăm pe calea iubirii, ne strângem la un loc o seamă pe temeiul unor învoeli cari nu se abat dela poruncile dumnezeeşti, ci le îndeplinesc. Şi aceasta e aşezământul frăţiei, aceasta e frăţietatea, o adunare de oameni cucernici înţeleşi după unele învoiri, pentru a păzi poruncile Domnului şi a folosi obştii omeneşti, precum în adevăr e ceea ce se zice că a fost a sfântului Spiridon, despre care şi scrieţi, nu pentru că numai şi numai a avut ca mântuitor sau părinte pe sfântul Spiridon sau pe vre unul dintre sfinţi, al cărui nume poartă, ci fiind-că, urmând pilda dată de Domnul cu credinţă adevărată şi fierbinte s'au înţeles să arate dragoste aproapelui lor şi să îngrijească de cei săraci şi de streini şi de cei fără adăpost, contribuind fiecare anual cu cât s'au învoit; ceea ce se ţine de învăţătura evangelică. Acestea le-am spus mai lămurit în cele ce am scris, când la început s'a înfiinţat frăţietatea sfântului Spiridon, pe care voi aţi făcut să ajungă la cea mai înaltă dezvoltare.

Cât priveşte a patra chestiune, mai bine zis absurditate, nici nu trebuia să întrebaţi măcar, dacă un mirean ar trebui să se însărcineze cu slujba învăţăturii, când nici nu inspiră încredere prin vârsta sau prin felul său de vieaţă. Să ne gândim ce era, când începù a propovădui, Ioan care se află în pustiuri până la arătarea lui către Israil şi care, ca ales, încă din pântecele mamii se îmbogăţise cu duh, ca şi Ieremia foarte de mult. Iar Isaia şi ceilalţi încep de acolo, dela arătările dumnezeeşti, zicând «Vedenie» sau «Cuvintele Domnului» ş. c. l.

De altfel a dovedit-o Mântuitorul, care nici el nu s'a apucat de propoveduire înainte de a fi deplin în vieaţă şi în vârstă, după ce s'a supus la cea mai mare deprindere şi la străduiri cu cari se poate îndreptă şi desăvârşi firea omenească. Gândeşte-te apoi ce fel de ucenici trimite pentru propovăduire oameni: cari întâiu prin

suflare căpătaseră duh sfânt şi la urmă avură parte de limbi de foc. Dar şi în genere, cei ce ţin locul oilor, cum vor puteà îndeplini cuviincios rolul păstorilor, mai vârtos în vremile noastre cele rele, când abia ascultăm cu plăcere pe cei ce se disting prin vârstă, prin purtare şi înţelepciune? «Nu mulţi, zice sfânta Scriptură, nu mulţi învăţători să vă faceţi»; nu cu toţii să ne slujim de organul cel mai gata de lucru, adică de limbă, când s'a oţerit glasul cel viu [1]). Şi dacă atacă preoţi sau şi arhierei, atunci poţi vedeà cât de nepotrivit este; căci a nu mustrà pe cei ce umblă fără grijă (ca să nu zic ceva mai crud) nu e de fel îngăduit; iar când aceasta o fac mirenii e tot atâta ca şi când picioarele, ridicându-se împotriva capului, fie acesta şi bolnav, îi impută slăbiciune sau îi ţin lecţii de vindecări, căci prin aceasta aducem dureri de cap şi ne fecem vinovaţi de neorânduială, ceea ce nu e puţin rău.

Chestiunea a cincea: un mitropolit să aibă sub stăpânire doi mitropoliţi e nelegal şi neuman; căci dacă e însetat de mărire, cu greu va izbuti el, foarte multora slujind, să nu se abată dela datorie în multe şi mari lucruri şi să nu jignească pe mulţi şi chiar pe Dumnezeu; iar dacă poftește câştiguri şi plăceri, e lucru de plâns; sufletul e într'atât de nesăţios! Dacă însă voeşte a lucrà după voia lui Dumnezeu, e multă primejdie. Iar legea opreşte anume pe toţi dela o astfel de sarcină; ea în multe rânduri nu dă voe ca unul să fie orânduit cap la două biserici, sæu să se mute dela una la alta, măcar de-ar fi chemat de mulţi; căci abia şi numai pentru un mare folos al Bisericei se cade să asculte cineva şi de îndemnurile comune. Cumcă una e mitropolia Kievului şi alta aceea a Galiţei, presupun că voi o ştiţi mai bine, aducându-vă aminte de vremile trecute şi cum se administrau de mult aceste eparhii. Căci e de mare trebuinţă să se statornicească şi la voi aceste regule ale Bisericei noastre, hotarele şi privilegiile fiecărei eparhii.

Cât despre stavropighiu, care formează chestiunea cea din urmă, e învederat că-i tradiţia Bisericei; iar dacă e tradiţie, e destul că e tradiţie şi să nu mai lungim vorba. E o ispravă apostolească şi aceasta, de a-şi robi cineva gândurile sale spre dărâmarea întăriturilor oricărei polemici, nu cu arme trupeşti, ci prin puterea duhului, nu prin inteligenţa şi înţelepciunea noastră, ci prin acea duhului stăpânind cunoştinţa adevărului. Să ascultăm de porunca dumnezeească, care zice: «duhurile proorocilor se supun proorocilor». Să supunem cugetul nostru tradiţiilor părinţilor, mai cu seamă acolo unde prea puţin atingem învăţăturile credinţei şi păzim dragostea dintre noi, prin a cărei stăpânire se nimiceşte zadarnica spadă omenească, care tulbură Bisericile lui Hristos. Părinţii dar au găsit stavropighiul nu spre desbinarea, ci spre închegarea Bisericelor; căci pentru ca Marea Biserică să aibă necontenita sa pomenire într'o eparhie sau parohie sau şi un mic ajutor (ceea ce înseamnă o legătură dintre mamă şi fiici) s'au născocit stavropighiile, nu spre nimicirea sau în genere spre paguba ori necinstirea episcopului local, de a cărui stăpânire nu atârnă stavropighiul, ci spre întărirea şi ajutorarea tronului patriarhal, de unde se trimite şi episcopul, şi de unde el primeşte şi vrednicia şi stăpânirea asupra eparhiei. Dar toate acestea le orândueşte dragostea, şi numai ambiţia şi lăcomia le încurcă şi le turbură. Deci chiemându-o în ajutor să îmbrăţişăm dragostea care (după apostol, cfr. Corint. I, 13, 4—8) toate le străjue, toate le rabdă şi nu se poceşte; iar lăcomia şi deşărtăciunea, mamele turburărilor, să le isgonim din sfintele adunări cu ajutorul lui Hristos, a cărui slavă şi putere împreună cu tatăl şi duhul fie în vecii vecilor. Amin.

Constantinopole 1597.

---

[1]) Se subînţelege Grigorie Teologul.

16.

Lui Ghedeon, episcopul Leontopolei.

† Lui Ghedeon prea iubitului de Dumnezeu episcop al Leontopolei împreună cu ceilalți prea cucernici preoți și boieri și cu tot poporul ortodox al Rusiei Mici, bărbați și femei, bătrâni și copii, fii iubiți întru Iisus Hristos, har, milă și pace să fie din partea Domnului și Dumnezeului și mântuitorului nostru Isus Hristos.

Smerenia noastră urează și binecuvinteză pe voi toți, pe unii ca niște păstori buni, frați și tovarăși de slujbă în duhul sfânt, pe ceilalți ca oi alese ale adevăratului țarc al Domnului nostru Isus Hristos, pentru cari Hristos fiul și cuvântul lui Dumnezeu 'și-a pus sufletul, cărora tuturor ca la fii adevărați tatăl ceresc a poruncit despre fiul său zicând: «ascultați de dânsul»; căci nu de alții, ci de mântuitorul însuși vrea el să asculte ai săi; și despre care mântuitorul zicea, că «vor auzi glasul meu, al păstorului și mă vor urmà»; iar pe altul nu-l vor urmà, ci vor fugì de dânsul, că nu cunosc glasul străinilor (cfr. Ioan 10, 4—5). Iar străini sunt toți acei ce învață altceva decât aceea ce a învățat Mântuitorul, apostolii, părinții, cei ce s'au însemnat în cele șapte soboare ecumenice. Pe voi, o suflete evlavioase, pe voi v'a încredințat tatăl ceresc zicând: «nu ridica hotarele puse de părinții tăi». [1]) Pe voi v'a îngrădit Hristos când a vorbit prin Pavel zicând: «chiar dacă ar fi înger»; ceea ce este peste putință; dar dacă cineva dă acest cu neputință, îngerul din cer, altfel decât cum vi s'a transmis prin Evanghelie e anatema. Sunteți fiii neaoși ai Bisericei cu adevărat *catoticești* (căci se zice una catolică, fără să fie catolică), ai Bisericei cu adevărat catolice și ortodoxe voi sunteți fii neaoși cari i-ați rămas credincioși, care ați împlinit simbolul sfânt. Căci de acolo, din al doilea sobor ecumenic s'au fixat cele cu privire la acest termen; căci acest sobor e cel care a deslușit chestia sfântului duh în potriva lui Macedoniu care a combătut duhul și care a arătat toată teologia cu privire la duh și a rostit anatema [2]); acelor cari ar îndrăzni să adaoge sau să micșoreze ceva dintr-însul. In acestea voi v'ați asigurat. Ale voastre sunt aceste peceți, caracterele sfântului duh. Aceasta e lumina cunoștinței lui Dumnezeu, care s'a însemnat asupra voastră; căci lumina lumii, Mântuitorul, «care luminează pe tot omul care vine în lume» [3]) prin acele organe, prin sfinții și prea luminoșii părinți, a strălucit asupra voastră lumina credinței și ortodoxiei. V'a încins și v'a strâns în cuprinsuri dumnezeești, cari încunjură orice călcare de lege și neascultare ce obișnuesc să le nască inovațiile, căci aceste inovații nu sunt decât călcări de lege și neascultări despre cari s'a scris, că au primit răsplată dreaptă în ziua când Dumnezeu va judeca toată firea.

Acest apărător părintesc al credinței l-ați păzit până acum prin harul lu Dumnezeu întărindu-vă în duhul lui Hristos; căci într'însul biruim întru toate (după spusa lui Pavel) [4]) vouă se cuvine ca o datorie neapărată, ca o moștenire părintească, urările și binecuvântările părintești și darurile și harurile cari sunt făgăduite, mărirea deopotrivă cu aceea a unui înger cu care vă va răsplăti pe la vremea cercetării, judecătorul drept; căci atunci veți străluci ca soarele și veți străbate ca scânteile. Atunci va zice vouă bunul învățător, pe care nu l-ați părăsit pentru învățăturile oamenilor, pentru înțelepciunea cea mincinoasă și înșelarea cea deșartă, cum zice Pavel [5]), pentru

[1]) Parim. 22, 28.
[2]) Cfr. Galat. 1, 8.
[3]) Ioan 1, 9.
[4]) Cfr. Fil. 4, 13.
[5]) Cfr. Col. 2, 8.

înnoiri ce nu le cunosc părinții noștri (căci Hristos pe care 'l vestim noi și ei e același și ieri și astăzi și în veacuri; pe cari înnoirile ce introduc în lume cei ce gândesc cu totul din potrivă față de noi, acele înnoiri îl vestesc astăzi ca pe altul decât cum îl vestiră ieri. Căci cele ale Mântuitorului se întorc spre Mântuitorul; fiindcă, nehotărându-se să întemeieze pe stânca cea nesfărâmată, ei nu pot să găsească pentru sine adăpost în înțelepciunea lumii). «Adevărat slugi bune și credincioase [1])» sunt acei ce găsesc cu cale să pătimească cu Hristos, ca să vă bucurați de slavă împreună cu el neavând în minte decât aceea, «că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de slava cea viitoare, care o să se descopere către noi». [2]) Acestea sunt vouă premiile, cununile, răsplata ostenelilor, coroanele pentru ortodoxie, mărirea și strălucirea credinței, de care pe voi împreună cu sfinții părinți ca tovarăși ai lor de idei învrednicească-vă Dumnezeul sfinților părinți pentru a sa dragoste și harul său, pe care l-a păstrat pentru cei ce-l iubesc pe dânsul. Iar cei ce au părăsit starea și rangul lor și s'au rupt de Biserica răsăriteană, în care s'au botezat, în care s'au hrănit, în care au învățat, în care s'au hirotonit (vai ce nerecunoștință și cruzime! ce îndrăzneală arătată de către fii nevrednici către mama lor însăși) aceia dar, de vor stărui în răzvrătirea lor, să nu fie numai caterisiți din rangul lor sfânt sau arhieresc, ci și afurisiți și neiertați și afară de Biserica lui Hristos, atât ei înșiși cât și cei ce-i urmează și sunt părtași cu dânșii, căci e o lege prea dreaptă a Bisericei, ca cel ce-i părtaș celui novrednic, să fie nevrednic de părtășie. Și e drept ca pe ei să-i ajungă nu numai caterisirea cu care fură osândiți și din partea noastră pe cale sinodală, ci și blestemele și afurisaniile, fiindcă au stăruit în răzvrătirea lor. Căci las să spue ei înșiș, acești oameni fără cuget, de ce pedeapsă nu sunt vrednici ei care cu atâta sgomot și primejdii de vieți s'au rupt de Biserica, în care și botezul au priimit, și au fost creștini și s'au învrednicit de sfântul mir al duhului de au avut parte de arhierie? Ce vor zice ei față de canonul al treilea din al doilea sinod ecumenic, în care se spune anume, că credincioșii diocezei pontice, asiene și trace, ca și cei din *țările barbare* au să asculte de tronul din Constantinopole? Căci așa s'au numit toate părțile locuite de Sarmați și cele de dincolo de meazănoapte sau și meazănoapte. Ce vor zice ei care atât amar de ani s'au supus tronului din Constantinopole, când acum se schimbă pe neașteptate și au scuturat jugul cel bun din pricina unor greșeli și au părăsit Biserica, mama spirituală, și au trecut la turma Romei vechi? Ce vor zice de vor fi învinuiți pentru credința pe care au trădat-o? Căci toți știu bine că dogmele Bisericei Răsăritene sunt o învățătură evangelică și părintească; adaos nu aduc decât numai fiii Romei vechi, un adaos, pe care, chiar de spun ei că a eșit din minte să nătoasă, noi îl respingem, urmând pe părinții Răsăriteni și Apuseni (căci aceștia, din amândouă părțile, au alcătuit sinoadele ecumenice), cari supun orice adaosuri și scăderi la anatema Bisericei credincioșilor. Așa dar de două ori sunt vinovați nenorociții, căci s'au depărtat atât de biserică, dele mama lor, cât și de credință și ortodoxie; deci ei atrag din partea părinților răspunderile cele mai grele. Și fiindcă nu trebue să lăudăm numai virtuțile și să defăimăm răutățile, ci mai trebue să îngrijim ca binele să sporească, iar răul să fie nimicit, iată și noi să facem o cercetare, luându ne după sfântul cor al apostolilor. Căci după ce Iuda a căzut din cercul lor cel sfânt și-a apucat calea sa ca fiul pierzării, au chibzuit să aleagă cu toți pe altul care avea să împlinească acel cor minunat. Deci și noi înlocuind pe fugari cu alții buni (căci aceia și-au atras pentru sine urgia părinților; fiindcă părinții au hotărât anatema pentru cei ce calcă și falsifică hotărârile părinților):

[1]) Cfr. Matei 25, 21—23.

[2]) Rom. 8, 18.

I. Hotărâm să se facă un sinod de episcopi, în care nu vom trata despre dogme sau despre vre una din cele mai vechi datine ale Bisericei (căci toate acestea noi nu îngăduim să fie cătuş de puţin atinse nici prin sinod, nici în particular), ci ca să lămurim şi să rămâie netăgăduite, ca şi aurul cel de atâtea ori încercat, cele împărtăşite nouă de către cele şapte sinoade. Adunându-se dar episcopi ortodoxi mulţi, dacă se poate, iar de nu, măcar trei după legiuirea părinţilor, precum se arată în canonul al 318-lea din al patrulea sinod din Nicea, în al noulea dintre cele statornicite în Antiohia, în al treilea şi al cincizecilea dintre cele din Cartagina, şi făcându-se alegere, să se hirotonească întâi un mitropolit, sau unul din episcopii rămaşi statornici să se prefacă în mitropolit, apoi să se aleagă şi să se hirotonească şi episcopi vrednici de această însărcinare; căci episcopi ae o însărcinare şi o însărcinare bună şi trebue ca episcopul să fie precum e descris de către apostol, cumpătat, povăţuitor, înţelept, nelacom, nebăutor, nu bătăios, nedat la câştig nedrept, dar plin de învăţătură. Şi experienţa aceasta ne învaţă pe noi că aşa trebue să fie ai noştri.

II. Fiindcă lipsa de carte e pricina multor necuviinţi, îmbrăţişând cuvântul credincios al învăţăturii hotărâm şi în sfântul duh poruncim a se întemeia o academie sau şcoli în fiecare eparhie, cu deosebire în Leontopol, fiindcă oraşul e comercial şi în el are loc amestec de oameni feluriţi şi mulţi şi de aceea acolo e nevoe de bărbaţi cu ştiinţă şi cunoscători de elineaşcă, pentru ca uşor să scrie şi să aducă la cunoştinţa tronului ocumenic cele ce se întâmplă spre a conduce astfel Biserica cu folos şi înlesnire, căci celelalte trebuinţi şi nevoi ale învăţăturii sunt toate comune oraşelor din eparhii, la ai căror stăpânitori şi arhierei în duhul sfânt poruncim să nu cruţe nici o cheltuială pentru ridicarea şi susţinerea bunelor şcoli.

III. Hotărâm ca fiecare dintre arhierei, atât mitropolitul ce are să fie ales, cât şi episcopii să aibă în episcopatele lor pe clericii, cu care să facă judecăţile şi sfaturile publice şi să poarte grije părintească pentru biserici, să fie el ca tată iubit, cinstit şi ascultat din partea clericilor şi toţi ceilalţi, şi încoronat pretutindeni şi petrecut de ei, şi să-i socotească pe toţi ca pe nişte fii cu dragostea şi povaţa Domnului şi mai vârtos pe clerici, pe cari îi are ca martori ai vieţii sale şi sfetnici la cele ce sunt făcute şi părtaş de grije.

IV. Hotărîm ca cu nici un chip să nu se cheme sobor pentru chestiile bisericeşti împreună cu cei din Roma veche; căci întru cât dogmele şi datinele Bisericei Răsăritene sunt proclamate prin sinoadele ecumenice, iar datinele sunt toate după tradiţii părinteşti, nu îngăduim ca ele să fie supuse judecăţii; dar un lucru am hotărât odată pentru totdeauna, de a rămâneà statornici dogmelor şi datinilor părinteşti, ştiind că cele ce s'au predat din partea celor şapte sinoade ecumenice, care au fost de faţă atât Răsăritenii cât şi Apusenii din vremuri, oameni însemnaţi şi vestiţi prin vieaţă şi înţelepciune, sunt cuvinte ale atot ţiitorului Dumnezeu; căci el a zis: «ori unde ar fi doi sau trei în numele meu, acolo voiu fi în mijlocul lor».

Iar noi nu două, nu trei, şi multe sinoade de mulţi părinţi şi perioade de vreme de atâţia ani avem ca protectori şi învăţători ai dogmelor şi datinelor noastre, încât a discuta şi disputa despre ele ar fi cea mai mare nebunie. Dar ne mai temem şi de anatema ce ameninţă pe cei ce îndrăznesc a născoci o scădere sau un adaos, precum şi de supărarea lui Dumnezeu, care a poruncit să nu mutăm hotarele puse de părinţi.

V. Hotărâm ca să fie trei exarhi ai tronului ecumenic din Constantinopole, episcopul prea iubit de Dumnezeu el Leontopolei Ghedeon, care a rămas statornic ortodoxiei şi a păzit cele părinteşti, spre păstrarea dogmelor şi datinelor amintite. Al doilea pe prea cuviosul duhovnic Chiril, protosinghelul şi arhimandritul tronului evan-

gelic şi apostolic al marei biserici din Alexandria; şi în urmă pe prea mărıtul cneaz Vasile — cărora tuturor le dăm putere până la orânduirea mitropolitului şi a episcopilor.

Poruncim pe lângă asta ca D-voastră toţi să apăraţi pe dascălii Bisericei şi să'i ajutaţi din răsputeri; căci s'a scris: «cei bătrâni să aibă parte de o îndoită cinste, mai vârtos cei ce se ostenesc prin cuvânt» [1]). Cerem să vă gândiţi şi la legile noastre; căci suntem robi, nu ştiu cum. Poruncim exarhilor noştri să se roage de serenisimul rege şi de prea măritul senat pentru Biserica Răsăriteană, întâi ca să dea voe să trăiască oamenii după dogmele şi datinile părinteşti; căci de aceasta se bucură Răsăritenii şi pe lângă stăpânitorii prea drepţi ai Veneţienilor; ba pe alocuri nu numai că dau voie la ai noştri să vieţuiască după datinele vechi, ci şi înşişi prea măriţii stăpânitori îşi îndreptează vieaţa după ele; căci calendarul gregorian nu e numai neîndreptat şi în afară de canoane, ci şi încurcături şi scandaluri naşte şi vieţile le împinge spre răzvrătire. Fie dar îngăduit şi sub stăpânirea cea prea înaltă a Poloniei ca Răsăritenii să trăiască ca Răsăriteni, precum ei (regii) sunt şi apărători puterii şi privilegiilor supuşilor, cu care cel ce are a luà schiptrul regesc îşi leagă jurământul, spre a păzì aceste privilegii. Şi este în afară de orice drept ca numai noi care ţinem la dogmele vechi şi la tradiţiile părinteşti şi mijlocim şi propovăduim credinţa adevărată în mijlocul valurilor necredinţii, să fim despoiaţi de privilegiile noastre pe lângă judecători vestiţi în lumea întreagă pentru dreptatea şi alte virtuţi ale lor, înţeleg pe serenisimul rege şi măritul senat al coroanei poloneze. Dar şi aceasta ar fi curios şi ciudat, ca noi, pe lângă .duşmanii credinţei să putem trăi după dogmele şi datinele părinteşti, iar din partea creştinilor să fim siliţi a ne lepădà de ceea ce am moştenit, câtă vreme nici Hristos, în care credem, nu îndeamnă siluirea, ci cere a chemà pe cei ce vreau să creadă şi a se boteza.

Al doilea, să facă cerere ca să se dea voe exarhilor noştri să supue răspunderilor canonice pe cei ce au primit dela noi sau înaintea noastră mitropoliile sau episcopiile, când ei s'au lepădat de tronul cărora sunt supuşi şi au adus tulburări şi răzvrătire cumplită într'o atât de mare şi fericită domnie, fără să ţie seamă de aceste vremi şi de zilele noastre nenorocite, care nu îngădue să se nască neorânduelì în oraşe. Cât de mare e primejdia răzvrătirii şi ce prilejuri dau duşmanilor acei ce se răzvrătesc, eu las s'o gândească serenisimul rege şi măritul său senat. Al treilea: să se ceară voe ca să vie acolo când se poate (căci acum e anevoe) exarhii noştri, precum se obişnuià înainte.

Acestea scriem acuma cum putem; căci de pretutindenea suntem strâmturaţi şi ne ameninţă primejdii foarte mari, din care pricină şi venirea noastră e peste putinţă. Iar voi iubiţilor, staţi tare şi nu vă clătinaţi ca acei nestatornici, cari se clatină ca nişte trestii bătute de vânt; despre care zice Mântuitorul, că neavând rădăcină când vine arşiţa, adică ispitele, se împiedică şi nu aduc roadă [1]). Fiţi credincioşi până la

[1]) Cfr. Luca 8, 13—14.

urmă; Dumnezeu porunceşte şi vă va da vouă cununa vieţii, de care facă-ne vrednici şi pe noi dreptul şi de oameni iubitorul Dumnezeu. Amin.

Constantinopole 1597.

17.

Episcopului Ghedeon.

† Prea iubitului de Dumnezeu episcop al Leontopolei, Balaban, în Domnul frate şi împreună slujitor prea scump, har ş. c. l.

[1]) Timot. 1, 5, 17.

Despre cele privitoare la eparhia voastră scris'am înainte multe şi de multe ori. Şi iarăşi acum răspunzând pe cât putem la cele cerute dela noi, trimitem deslu-şirile noastre, şi rugăm pe toţi, ca părăsind disputele şi discuţiile, să caute să aibă simplitatea credinţei ortodoxe, ca nişte porumbiţe ale lui Hristos. Trebue şi prea sfinţia ta să-ţi dai silinţa ca să ai pace cu fraţii ca ucenic mântuitorului Hristos mai ales ca păstor ortodox şi vrednic, îndurând toate pentru dragostea lui Hristos (după vorba sfântului apostol) şi păsuind în multe privinţi ca un tată faţă de fiii săi.

Despre acestea e destul atât. Rugăm însă pe prea sfinţia ta şi pe ceilalţi ar-hierei ortodoxi ca şi pe preoţi, pe boieri şi pe tot poporul creştin, ca să daţi ajutorul cel mai grabnic nevoilor Bisericei Răsăritene; căci în această robie amară pe lângă osteneli, trude, munci şi primejdii de tot felul mai avem trebuinţă de multă cheltu-ială, şi toată lumea pe la noi din cauza silniciei tiranilor a căzut în sărăcie şi nu poate răspunde la trebuinţele şi nevoile sale proprii, necum să ajute îndeajuns la ne-voile Bisericei mari şi ale bisericilor, care pe fie care zi sunt predate, se închid şi suferă orice siluire. Deci rugămu-vă şi pe voi ca să ajutaţi, dând milostenie fiecare după putere şi bunăvoinţă; întâi arhiereii cea prea iubiţi de Dumnezeu împreună cu prea cucernicii preoţi, apoi şi prea nobilii şi măriţii boeri împreună cu poporul cel iubit de Dumnezeu, căci numai în acest chip ne vom putea împotrivi puţin marilor ispite şi nu vom peri înecaţi de această mare vijelie, şi voi veţi avea o plată de o sută de ori mai mare în împărăţia cerească după făgăduinţa dată nouă de Mântuito-rul, al căruia har şi milă neţărmurită fie cu noi toţi.

Constantinopole 1598 [1]).

18.

Meletie prin mila lui Dumnezeu papă şi patriarh al marelui oraş Alexandria şi judecător al lumii, locţiitor al tronului ecumenic din Constantinopole.

† Prea strălucitului boier şi mare cancelar Ioan Zamoschin ca şi prea mări-ţilor boieri ai Senatului prea înaltei coroane a Poloniei, fii în Domnul prea iubiţi, fie har, milă şi pace din partea Domnului şi Dumnezeului şi mântuitorului nostru Isus Hristos.

Din partea mântuitorului nostru Dumnezeu am fost noi păcătoşii orânduiţi să păstorim, oile lui Hristos după puterea şi priceperea ce ne-a dat-o însuşi Mântuitorul pentru mântuirea comună a sufletelor noastre, pentru statornicirea Bisericilor, pentru pacea lumii întregi. Deci şi către voi ne adresăm, prea străluciţi boieri şi tot senatul cel prea mărit, ca şi către serenisimul rege, o fii în Isus Hristos prea doriţi ai sme-reniei noastre, voi care prin dreptate şi prin orice altă virtute împodobiţi binecuvân-tata domnie a prea fericitei Polonii.

Tulburarea şi răzvrătirea scrisorilor noastre începute de mult în Statul d-voas-tră, acum a ajuns o chestie cu totul gravă; căci de când s'a publicat Calendarul gre-gorian, care e un al doilea măr de sfadă, a turburat lumea şi un neasteptat vifor a cuprins pământul. Ajungând şi la Sauromaţi (Ruşi), acest rău a adus şi aduce nu pu-ţine supărări în Statul prea înaltei coroane. E vorba aici de urmaşii Bisericei Răsă-ritene, de Greci. care petrec sub stăpânirea d-voastră şi cari cu atâta devotare ţin la tradiţiile şi dogmele părinţilor Răsăriteni şi Apuseni, în cât nu suferă nici decum a se introduce din partea nimănui în Biserica lui Hristos vre-o înnoire, vre-o inovaţie; căci înnoirile şi inovaţiile sunt o nenorocire pentru Biserica lui Hristos; de aceea şi

[1]) Această scrisoare se află între scrisori datate din 19 Decemvrie 1597 până la 11 Ianuar 1598.

cu drept prin anateme sunt oprite de către părinți pe calea sinodală și cu evlavie sunt respinse de-ai noștri. Pe acești Greci silindu-i unii să părăsească învățăturile și tradițiile părintești stârnesc tulburări în Statul vostru; căci asta e ceea ce urmăresc cei din Roma veche, aceasta e ceea ce pune în mișcare stăpânirea voastă în potriva a lor noștri, căutând să desființeze libertatea supușilor în ciuda legii evangelice, care nu peste voie, ci cu voie vrea să fie îmbrățișată, și înpotriva legei regalității voastre, care prin jurământ să însărcinează a păzi drepturile supușilor. Deci de trei ori pe noi (înțeleg pe frații noștri care se află sub stăpânirea d-voastră), deci de trei ori ne năpăstuesc pe noi acei ce sapă liniștea d-voastră lucrând înpotriva noastră; pe deoparte fiindcă se silesc a se depărtă de învățătura evangelică, după care sila e osândită; pe de alta, pentru că se căznesc a se smulge dela legile și regulele părintești care prin anatemă pedepsesc răsvrătirea; și al treilea, fiindcă lucrează la desființarea drepturilor supușilor, pe cari d-voastră și serenisimul rege prin jurământ ați făgăduit a le păstră neatinse. Pentru aceasta dar ne-am rugat prin scrisori de excelența voastră să avem parte de bunăvoința unor stăpânitori care țin să fie blânzi, de dreptatea unor judecători peste măsură de drepți. Vă scriem latinește, căci mulțumită lui Dumnezeu avem cunoștința acestei limbi. Dar vrem ca cuvintele noastre și cererea noastră fără tâlmaciu, singuri să le primiți și să le auziți și să nu le respingeți lăsându-le fără răspuns; ci din potrivă, să îmblânziți relele îndreptate asupra noastră, să ne dați voe ca să ne liniștim la sânul părinților noștri, noi care pătimim tot felul de nenorociri de dragul credinței drepte a mântuitorului nostru Hristos; căci și dogmele ce le credem și tradițiile ce avem ni le-au statornicit și împărtășit părinții în șapte sinoade ecumenice, părinții cari au fost oameni de frunte în Răsărit și Apus și cu a căror bine primită mijlocire păzească-vă Hristos Dumnezeul domnia fericită și totdeauna biruitoare și stăpânitoare.

1598.

19.

Lui Ghedeon, episcopul Leontopolei.

† La scrisorile și cererile preasfinției tale, pe cari chir Simeon fiul vostru și al nostru, ni le-a adus dela voi, am răspuns pe larg, măcar că de multe ori prin arhidiaconul Chiprian am scris din belșug înainte și după aceea despre disputele de acolo. Țineți dar scrisorile, le tâlmăciți în graiul vostru rusesc, și tipăriți toate scrisorile împreună cu textul elinesc, ca măcar prin scrisoare să aibă din parte-vă mângâerea, pe cât se poate, Biserica lui Hristos. Căci, cel puțin în starea de acum, e peste putință să venim acolo, precum noi înșine dorim; iar ca să trimitem pe unii exarhi, datornici să răspundă nevoilor, noi nu avem mijloace din pricina valurilor prin cari trecem. Despre aceasta vor răspunde înaintea lui Dumnezeu cei ce au averi mari și cari totuș nu ajută biserica răsăriteană căzută în cumplită robie, pentru ca pe deoparte să preîntâmpinăm relele venite dela păgâni, iar pe de alta, să creștem sufletele, care prin înțelepciune și prin pricepere și prin cartea sfântă, prin experiență și prin orice altă învățătură, pot ajuta stând în slujba Bisericei; căci noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, putem răbdă și osteneli și primejdii, și cu adevărat le și suferim cu ajutorul lui Dumnezeu. Iar noi nu avem nici un venit, popoarele fiind stoarse de tirani și neputând să se îndestuleze pe sine și pe copiii lor nici în cele mai neapărate nevoi. De toate acestea însă va aveà grijă Dumnezeu, iar voi liniștiți-vă și nu părăsiți cât de puțin dogmele și tradițiile părintești, știind că și multe sinoade, și ecumenice și împodobite și cu sfântul nume de șapte (și aceasta nu fără vrerea lui Dumnezeu) și întărite cu

perioadele multor ani, au împărtăşit Bisericei Ortodoxe dogme şi aveţi tradiţii părinteşti dela părinţii Răsăriteni şi Apuseni, dela care a vrut să se rupă Biserica Romei vechi, a împărţit lumea şi până azi o tulbură cu multă sguduire şi cu pierderea prea multor vieţi.

Constantinopole, Dumineca August 1597.

20.

Impăratului Rudolf.

† Scriind în latineşte cererile noastre adresate Măriei tale ţi le-am trimis, o neînvinsule chesar, stăpâne şi fiule prea dorite în Domnul. Şi îndemnăm mila Măriei tale a le cetì cu îngăduinţă şi a încuviinţa cu dragoste şi îndurare cererile Bisericei răsăritene. Căci ştii că este o Biserică întemeiată pe temelia apostolilor şi proorocilor, cu adevărat pe piatra unghiulară a lui Hristos, şi, care respinge orice înnoiri şi nu dă decât acest singur prilej ca să fie duşmănită, fiindcă ea nu-şi ese din canoanele părinteşti, făcând un lucru vrednic de toată bunăvoinţa. De ar fi urmat şi Roma veche aceasta până la sfârşit! Ai fi văzut senină toată lumea, pe care o mistue acum flacările înnoirilor şi inovaţiilor. Dar meargă fiecare pe drumul pe care voeşte; noi urmăm pe părinţii Răsăriteni şi Apuseni; dela şeapte sinoade ecumenice (căci trec cu tăcerea pe cele locale) am primit cele ce avem, şi ne mulţumim cu acestea. Poate îţi supărăm auzul august nu tocmai la vreme; căci ştim că Măria ta eşti stăpânit de grija războaelor, pe cari nădăjduim şi ne rugăm de Domnul cel iubitor de oameni să le prefacă, pe cât se poate mai de grabă, în pace adâncă, folositoare de suflet şi plină de slavă. Dar şi pentru aceasta noi (ştie Dumnezeu) ne ostenim nu puţin. Căci simţirea noastă prea priitoare şi părintească faţă de gloria Măriei tale o cunosc destul de mulţi dintre oamenii Măriei tale, şi o vei afla mai lămurit, când cu ajutorul lui Dumnezeu apelurile, rugăminţile, ostenelile, grijile şi sfaturile către stăpânitori în interesul păcii lumii întregi; pentru care facem apel şi la dragostea de oameni a Măriei tale, care ştie că pacea e cu mult mai bună şi plăcută decât mizeriile războiului şi fie ca această pace Dumnezeu s'o dăruiască lumii, şi la aceasta să ajuţi Măria ta, chesarule, cu harul Domnului, care să păstreze puterea ta neînvinsă şi triumfătoare Amin.

XIX.

ATANASIE PATELLARU.

STIHURI EROICO-ELEGIACE INCHINATE

LUI

VASILE VODĂ AL MOLDOVEI.

Traducere de G. Murnu.

EPIGRAMA

De prea învățatul profesor chir Gavril Vlasiu din Corfu.

Prea mărîtul fiu a lui Filip numeà fericit pe nepotul lui Eacos (Ahile).
Căci avù noroc să aibă pe divinul Homer ca al său cântăreț;
Lipsit fiind de acesta, el se ținea pe sine de nenorocit;
Iar tu, prea slăvite domn al strălucitei Dacii,
Eşti mai fericit, căci acum ai avut parte
Mai mult decât oricine de un prea dumnezeesc cântăreț.

Prea cucernicului, prea strălucitului și prea mărețului duce și domn al Moldovei întregi, chir Vasile-Vodă, din partea lui Atanasie, fostul patriarh ecumenic, har, pace și milă din toate ale lui Dumnezeu, iar din partea smereniei noastre urare, binecuvântare și iertare fie greșelilor.

Ca pe un prea falnic și viteaz erou cunoscând pe prea cucernica și dumnezeiasca ta persoană, prea strălucite și prea senine duce și domn, întocmai precum și opinia publică și faima cea mai adeverită cu drept cuvânt te trâmbițează sub soare, am crezut ca un dar cuvenit și vrednic de dragostea ta creștinească, nu cel de rând și trecător de care se bucură cei mici și cu care se slăvesc sgârciții, ci darul cu care se înalță oamenii mărinimoși și se înveselesc semizeii, și care e lucrarea minunată a talentului și mai ales al celui poetic, care aduce plăcere și desfătare celor ce au gustul frumosului.

Deci primește cu bunăvoință, prea îngăduitorule doamne, aceste stihuri eroico-elegiace potrivite măririi tale de erou, cari nu cuprind plăsmuiri lingușitoare, ci însușiri adevărate și toate câte am putut numărà ca bunătăți ale mâinii tale darnice. Și dacă darul pare sărac, dar se socotește ca făcut cu dragoste respectuoasă și bogată; iar prea pătrunzătoarea ta minte îl va primì precum Domnul cei doi bani ai văduvei și însuși Xerxes apa adusă în pumn de săracul Sinet le-au primit ca o avere

împărătească. Iar prea milostivul Domn să te ție mai presus de orice răutate și nevoe împreună cu doamna și cu preamării ții ai Măriei Tale, Ștefan și Ioan Vodă și cu tot palatul și oștirea în ani nenumărați. Amin.

In Iași 1643, Martie 15. Anul mântuirii.

Prea cucernicului, prea măritului și strălucitului duce și domn al Moldovei întregi, chir Vasile Vodă. Stihuri alcătuite de Atanasie, fost patriarh ecumenic.[1].

Unde oare-i divinul Homer, unde-i vrednicul Heziod,
Sau vreun alt slujitor al muzelor cu prea plăcutele-i versuri?
Unde sunt fermecătoarele Sirene ca să cânte acum
Sau Muzele măestre care încântă pe muritori,
Ca să încoroneze cu flori mirositoare tâmplele
Neîntrecutului Vasile, stăpânitorul Moldovei,
Ori cu cântări armonioase să-i cânte virtuțile sale
Și să le vestească până la marginile lumii nemărginite?
Ei nu au să cânte zidurile tari ale orașului Troia
Sau chipul prea frumos al gingașei Elena,
Ori pe Ector ori pe Menelau ori pe războinicul Ahile,
Pe Tideu, pe Deifob, pe Paris sau pe Priam,
Pe Euripil, pe Stenel, pe Pir și pe puternicul Diomede,
Pe Polidamas, pe Toas sau pe Laertiade.
Nici uneltele de tot felul ale meșteșugului plugarilor
Sau vremea semănatului ori vremea secerișului,
Ci au să cânte pe unul asemenea unui erou ales semizeu,
Amarnic pentru dușmani și blând pentru prieteni;
Ale cărui virtuți plăcute i-au făcut un nume nemuritor
Și o faimă veșnică în auzul oamenilor,
Și auzind cu toții de dânsul, au venit rătăcind,
Au venit în grabă mare spre limanul fericirii;
Ca albinele prea bune și cuminți, când vijelia
Sau negura cea întunecoasă le umple de teamă
Și îndată toate la o laltă cu aripile întinse
Intră în stupi doritoare de hrana dulce;
Așă și ei, împinși de viforul amar al nefericirilor,
Veniră la masa ta cea gustoasă ca să își împrăștie frica.
Și precum de pretutindeni veniră cu toții să audă
Pe Solomon și să-i vază mărirea,
Și regina de miazăzi îi aduse felurite daruri
Și s'a minunat de înțelepciunea lui și de slava împărăției sale;
Așă și tu ca și magnetul degrabă atragi spre tine,
Cu minunea înțelepciunii și puterii tale,
Pe toți cari de pretutindeni, aud cu slavă de măririle tale
Și spun că nici firea nu poate zidi pe altul la fel cu tine.
Căci nici jumătate din câte ai n'a putut să arate faima,

---

[1] Paginele sunt împărțite în două: pe o parte sunt tipărite versurile în limbă antică, iar pe cea-l'altă traducerea lor în limba neogreacă cu observarea: «Stihurile eroico-elegiace scrise în față sunt o traducere literală pentru înțelegerea celor ce le citesc (nota trad.)

Căci eşti dăruit cu mai multe decât poate spune avarul.
Dar nu-ţi aduc ei daruri, ci tu le dai prea frumoase,
Şi sub aripele tale îi strângi ca pe nişte copii.
De aceea dela capătul lumii, arhiereii aici veniră
Să vadă slava ta, să iea parte la veselie,
Şi din mâna ta să afle mângâierea restriştei lor
Şi mântuirea de ispite şi alinarea patimilor.
Tu eşti negreşit minunea firii, căci ai întrecut uşor
Cu faptele tale toate faptele muritorilor;
Tu ai darurile evlaviei, virtuţile obşteşti şi nesfârşitele
Măriri ale oricărei cinsti şi înălţări;
Bucură-te dar, te bucură mult, marinimosule; căci mâna
Domnului e în inima ta cea de Dumnezeu însufleţită.
Căci tuturor celor lipsiţi dai iute toate din belşug,
Şi cu priinţă reverşi asupra lor buruienile tămăduirii
Ca bun cârmuitor şi înlocuitor al lui Dumnezeu,
Hărăzeşti la rândul tău din bunurile ce ai.
Porţile cerului ţi s'au deschis, înţeleptule,
Şi te primesc pe tine ca pe cetăţeanul lor;
Corul îngerilor se desfătează, când vede
Cum tu ajungi la pol şi apuci sălaşul ceresc,
Căci toţi arhiereii, cari sunt adunaţi aici,
Ridică mânile spre cer şi se roagă pentru tine.
Atotputernicul Dumnezeu, primind şi îndeplinind
Rugările lor, îţi întinde darurile sale.
Cum socoţi, prea bunule? Câte rugăciuni face
Pentru tine noaptea şi ziua sfântul munte,
Căci cu dragă inimă ai ridicat cu mâinile tale povara
Călugărilor dând birul la neamuri neomenoase?
Şi prea vestitul şi prea curatul arhiereu al Ierusalimului
Teofan se roagă pentru tine de cel de sus
Impreună cu părinţii ce se află la mormântul
Luminat de facle al Dumnezeului cel întrupat;
In care mormânt se coboară o cerească strălucire
Şi o orbitoare lumină în chip minunat pe fiecare an,
Ca din cer să-ţi trimită daruri felurite,
Vieaţă îndelungată şi slavă între muritori,
Şi la urmă să-ţi dea locuinţa între cei fericiţi
Şi să auzi acel glas dumnezeesc al fericiţilor:
«Vino să primeşti binecuvântarea dela tatăl meu,
Să locueşti în nespusa împărăţie a cerului;
Căci fost-ai credincios peste cele puţine şi acum peste mai mari
Te voiu pune îndată vrednic econom
In împărăţia mea, unde-i bucuria raiului
Şi răsplata lui Avraam în sânul lui Dumnezeu».
Şi patriarhiei ecumenice te-ai arătat tu stâlp,
In care rezemându-se, ea îşi găsi libertatea.
Căci dacă nu te arătai, ea ar fi fost cu totul pierdută,
Şi azi nu s'ar fi putut vedeà nici piatră peste piatră.

Tot felul de orândueli și nenumărate lucruri bune
Ai adus oamenilor ce locuesc Moldova;
Căci ca niște vite trăiau înainte, făceau nelegiuiri
Și nu se împărtășiau cu trupul și sângele cel sfânt;
Nu gustau din sfânta mâncare în care este trupul
Și Dumnezeirea omului-Dumnezeu.
Mănâncă curat din pânea cea fără de moarte
Și bea din prea sfințitul sânge dulce,
Lesne își lasă sălașul în cer, iar Dumnezeu este iarăș
Cu cel ce se hrănește astfel și-i dă putere să se suie în cer.
Dar Vasile Vodă a împiedicat toate fărdelegile
Neținând seamă de persoane și nefăcând pe plac nimănui.
Tuturor cu dreptate el dat-a cele cuvenite,
Tuturor cântărindu-le toate fără șovăire.
Și a îndemnat pe Moldoveni să se împărtășească cu pânea
Și vinul sfânt, trupul și sângele omului-Dumnezeu,
Și să iubească toate canoanele date de cele șapte soboare
Bisericii răsăritene, să le împlinească toate.
De departe din munți cu mari cheltueli și osteneli
Aduse la Iași apă de băut
Și făcu cișmele prea bune și frumoase aproape de curte,
De ieа apă acum fiecare om cu nemărginită bucurie,
Pe când înainte se aduceà în căruțe cu sacale
Și eră mare lipsă de apă pe arșițele de soare.
Și mai are încă de gând să facă în oraș cișmele,
Ca apa să fie îmbelșugată pentru toți cari au nevoie.
Făcù și pentru călugări clădiri frumoase și împodobite,
Și le zidì mândre mânăstiri să locuească în ele;
Le hărăzì venituri, și cu prisos le dete de toate,
O grămadă de sfinte vase prea frumoase,
Ferecate cu argint și aur, le dărui ca prinos
Minunat lui Dumnezeu spre pomenirea lui.
Și alte prea bune clădiri în diferite
Locuri străine a întemeiat, nu numai în Iași;
Zidì temple sfinte, turnuri, ziduri mândre, cișmele
Și poduri și lacuri și fântâni cu ape dulci;
Ce lucrări de binefacere nu săvârși
Domnul acesta? Și cine cerându-i n'a primit binele dela dânsul?
Ce sărac s'a apropiat și nu luă îndată
Doritul leac al sărăciei și nu-și sătură nevoia?
Și cine, chinuit de desnădejde și durere, veni și îndată
Nu primi cu bucurie mijloacele mântuirii?
Și care om flămând veni în brațele largi
Ale lui și nu găsì vreo mângâere?
Tuturor voios cu dărnicie le îmbie de toate.
Tuturor dă fără preget cu mâni binecuvântate.
De asta eu nu știù deloc cu ce nume să te numesc.
Ce titlu să-ți dau, tu căpetenie a Moldovei?
Să te numesc orânduitor, om drept și milos și blând,

Tu care binevoitor te apropii şi de cei mai de rând?
Să te numesc vesel, voios, curat, vrednic şi cuminte
Şi senin la suflet şi foarte prietenos
Şi viteaz şi înţelept, cumpătat, cavaler de frunte,
Voinic şi războinic şi înfricoşat în putere?
Şi credinţa îţi este neclintită şi mai ales curată,
Şi adevărată ţi-e credinţa şi nădejdea şi iubirea.
Toate aceste trei le duci cu tine, aceste însuşiri alese,
Cu cari ne facem locuitori cereşti, cum spune Pavel.
Şi mai adaug una, căci e cu totul adevărat,
Şi de aceea nici nu preget să spun curajos.
Au spus odată strămoşii noştri că în lume sunt numai
Şapte minuni, căci nu fusese încă minunea minunilor,
Desăvârşitul Vasile, care este de bună seamă a opta
Minune pe pământ, coroana muritorilor;
Căci despre el s'a dus până la marginile lumii
Mult sgomotoasa faimă şi nici vremea nu o poate întunecă.
De asta te şi numim Vasile, căci eşti pentru noi
Temelie netedă (1) nefiind căutuş de puţin aspru şi crud;
Ori căci *împărătesc* eşti cu sufletul, cu faptele toate,
Cu mintea şi cu făptura şi cu mărirea.
Şi câte năvăliri şi prădări au făcut Tătarii cei negri,
Cari îs vecini cu Moldova! Ei tot răpiau şi jefuiau
Ca nişte lupi răpitori sau nişte prădalnici,
Ori ca nişte urşi sângeroşi, ori ca nişte şerpi vicleni,
Bătrâni, bărbaţi, copii, prunci şi tineri
Văduve, neveste, fecioare şi fetiţe
Bogaţi şi nevoiaşi, cu toţii erau prada
Acestor oameni negri, cumpliţi şi nespus de cruzi în răutate,
Cari îi vindeau în ţeri străine numai de dragul
Banilor, ca bieţii oameni să ducă viaţa în robie.
Mulţi creştini alunecau şi se făceau păgâni,
Şi nu mai cinsteau credinţa bunilor creştini,
Neputând să sufere răutatea pierzătoare
A acestor tirani ucigători de oameni.
Dar când în sfârşit Vasile, fala cea mare a domnilor,
S'a aşezat în slavă pe scaunul Moldovei,
Atunci Tătarii negri, întunecaţi şi galbeni şi sălbateci,
Şi cu ochii încruntaţi au tremurat de groază;
Întocmai ca un leu cu glas răsunător, care pe plaiuri înalte
Cu ghiarele scurmă pământul şi răcneşte năpraznic,
Grumazul îşi ridică sus şi urlă cu putere
Şi se învârteşte mereu privind în preajma lui
Şi ameninţă toate fiinţele cari îi aud glasul tunător,
Oameni şi dobitoace şi târîtoare şi fiare;
Aşă şi Vasile, când se sui pe tronul cel prea mărit,
Pe tronul domniei, i-a cutremurat cu a lui putere.

(1) Joc de cuvinte cu numele Βασίλειος şi βάσις λεῖα: bază netedă (nota trad.)

Şi precum când lumina soarelui răsare sus în cer,
Şi toate vieţuitoarele veninoase s'ascund în culcuşul lor,
Aşă dinspre răsărit ivindu-se iar un soare al credinţei,
Domnul acesta inspirat, a răpus pe duşmani.
Şi precum când iepurii se înfricoşează de vulturul cel iute
Şi nedumeriţi ei tremură într'înşii,
Iar vulturul se lasă printre ramurile stufoase şi ţipă puternic.
Şi de jos de'pe pământ se urcă în văzduh
Şi sboară încoace şi încolo cu aripile întinse
Arzând de dorinţa să-şi facă mâncare dintr'înşii;
Astfel şi Tătarii se împrăştiară speriaţi de viteazul bărbat,
Şi a scăpat Moldova de pieire îngrozitoare.
Veacul de aur, de care ai auzit odată, acum e
In hotarele Moldovei care a fost nenorocită.
Şi precum un bun păstor vieaţa îşi pune în primejdie
Pentru turmă ca să-şi gonească din ţară duşmanii,
Astfel şi prea bunul domn şi-a pus vieaţa şi sufletul
De dragul supuşilor şi oamenilor săi;
Şi-a alungat pe Tătari sdrobiţi, pieriţi de sabie,
De nu mai îndrăznesc de loc să se întoarcă iară.
Noroc de tine, că tu poţi să dai uşor şi iute cele trebuitoare,
Mijloace nevoiaşilor şi leac celor bolnavi.
Vezi toată mulţimea arhiereilor, vezi pe toţi acei
Cari doresc atât de mult puterea ta spre bucurie.
Intinde-le o mână de bunăvoinţă darnică, scoate-i din prăpastie
Şi din bezna cea grozavă pe cei cari te roagă,
Precum odată Domnul Hristos a întins mâna lui Petre,
Corifeului Apostol, când se cufundă în adâncul mării.
Nu încetă, prea bunule, cu binefacerile tale vestite,
Ci fă tuturor binele cu dărnicie;
Căci spre tine se pleacă cu toată inima, în tine după Dumnezeu
Puseră nădejdea lor de bucurie.
Tu întinzi aripile darurilor tale, sub cari aduni
Pe cei cuprinşi de nevoi şi obidiţi foarte.
Arhiereii, bărbaţii, monahii, bătrânii şi tinerii,
Văduvele, băieţii, toţi, orfanii şi copiii
Tot rândul oamenilor nenorociţi pe tine te au de mângâere;
Spre tine aleargă tot norodul celor nevoiaşi,
Şi tu la toată suferinţa aduci repede vindecare
Şi reverşi balsam peste cele mai împuţite rane;
De aceea primeşte cu bucurie în raiu
Corurile celor fericiţi şi scaunul îngeresc
Şi strălucirea mult luminoasei lumini a celor dintâiu născuţi
Şi razele sclipitoare ale sfinţilor.
Tronul său este cel mai înalt în Olimp
De pretutindeni împresurat de străluciri luminoase.
La dreapta cerului, unde este podoaba celor fericiţi,
E aşezarea ta, căci faptele tale sunt ca şi ale fericiţilor.
Şi dacă nu se cuvine să fericim pe om înainte de moarte,

(Căci se poate ca cel bun să se îndrepte spre cele rele),
Dar statornicia dumnezeeștilor tale daruri nu se curmă;
Ba ajunge la cea mai înaltă treaptă de bine.
De aceea îți vom zice ție fericit și locuitor între cei fericiți,
Căci asemenea cu ale celor fericiți sunt faptele tale.
Tu ai în chip firesc, dela sfântul Duh, înțelepciunea cea sfântă
Și evlavia și teama de Dumnezeu,
Ai cugetul cel mai curat și nestricată minte,
Putere către dușmani; ai aceste șapte daruri.
Tu ai bărbăție, tu ai și dreptatea neșovăitoare,
Deplina cuminție și înțelepciune,
Cele patru daruri, de cari au parte prea puțini oameni,
Cu tine, prea minunatule, toate sunt desăvârșite,
Milostenia, care e temeiul celor mai mari virtuți
Și cu care desființăm iute păcatele
Și curați de pată cu aripi întinse iarăș
Mergem spre cer cu cea mai plăcută bucurie,
Milostenia o porți tu în dumnezeescul tău suflet,
Imbrăcată cu o haină frumoasă țesută cu aur.
Dar ce amintesc oare pe rând toate mărețiile virtuților?
Tu le ai toate în trup și sălaș te au pe tine.
Și cine dorește să vadă icoana tuturor virtuților
Las' să vadă pe al Moldovei vrednic domn.
Pe minunatul Vasile, el marea fală a tuturor,
El care a întrecut pe muritori cu faptele și vorbele.
Pe tine numai te are neamul nostru ca mărire și ajutor,
Numai pe tine te are ca lumină, pe tine ca mândrie.
Eră înainte neamul nostru, eră mândru
Și plin de tot felul de daruri,
Aveà toate darurile, toate virtuțile înțelepciunii,
Intreceà pe toți în teologie și în geometrie,
In retorica cea felurită și în literatura cea trudnică
Și în poezie și în astronomie,
Și în cântările muzicale ale armoniei și în măsurile sonore,
In ritmurile melodioase și bogate în tonuri.
Dar acum toate s'au trecut, s'au pierdut toate, și noi
Suntem între muritori batjocură și vis.
Și împărăția ni s'a dus, ni s'a dus slava
Înțelepciunii, care ne eră dată din fire.
Și cu gemăt vărsăm din ochi belșug de lacrimi
Neavând de nicăeri nădejde că ne vom bucurà de tămăduire,
Dar tu, cel vrednic de mirare, ești ca și împăratul nostru;
Tu ai scos din nou la lumină înțelepciunea
Aducând în țara Moldovei tiparul, cu care
Propovăduim adevărul la toți dușmanii credinței.
Și învățăturile rele ale învățaților celor suciți
Să răpunem cu praștia acestui tipar.
Ba ai și hotărît să faci lucrul cel mai bun și mare,
Locaș de învățătură pentru creșterea copiilor.

O har, o învățătură! Iar se întoarse slava marilor virtuți
La neamul nostru cel slăvit și vestit.
O neamul meu, acum ai podoaba ce ai pierdut-o de mult;
Acum ai nestricatul veșmânt al vredniciei tale;
Alungă acum negrul întuneric și ceața nefericirii,
Căci iată lumină primești dela raze luminoase,
Nu te mai mistui; șterge-ți plânsul cel negrăit,
Prefă-ți în bucurie jalea răstriștei tale.
Fă câte o rugă pe fiecare zi către împăratul ceresc
Pentru hrănitorul tău, pentru slava ta, care-i domnul acela,
Ca să-i trimită din darurile sale cerești,
Și aici și în viața de apoi, când vom merge în împărăția sa.
Da, marinimosule, prea bunule Doamne, ascultă-mi strigătul
Cel mare ce-l scot din fundul inimii mele.
Dă harul milei tale din cer lui Vasile,
Cucernicul domnitor, soției și fiilor săi,
Și mărirea cea înaltă a domniei ce i-ai dat în dar
Fă ca s'o guste în viața sa de ani îndelungați
Fără nici o tulburare de suferinți și neatins de rele
Și să fie ca un biciu la tâmplele vrășmașilor,
Și să-și vadă pe fiiul întâiu-născut ca prinț
Și ținând în brațe fii de ai lui
Și pe ceilalți fii ai săi să-i vadă cu copii mulți
Și buni spre mărirea și lauda părinților lor.
Și apoi după această viață să-l chemi cu mare slavă
Și cu bună veste spre bucuria cea prea strălucitoare.

Către acelaș prea mărit și serenisim domn Ioan Vasile, stăpânitor al Daciei; versuri și aceste ale mele, Atanasie, fostul patriarh ecumenic.

O grații aurii luminoase, încotro pășiți așă iute
Ținând mănunchiuri de flori de tot felul în chip de coroane?

Răspuns.

Dornic cătăm pe Vasile cu florile aceste să-i facem cunună,
Și ni s'a spus că el în Moldova se află pe scaun.

Intâmpinare.

Da, acolo se află prea bunul, acolo făcut-a între oameni
Numele-i nemuritor, de ajunse la marginea lumii.
Iar muritorii îi zic: Să trăești, o Vasile, tu slava
Unei domnii prea vestite, ani mulți să trăești fericit.

Altă comparație între Vasile și Ahile.

Nu te mira nicidecum de Ahile, mai curând de Vasile
Te minunează, căci el întrecut-a pe acel Eacid.
Troia, întreagă cetatea a stricat-o Ahil cu puterea-i,
Iară Vasile a stricat planul dușmanilor săi.

Ahile ajutat-a pe ai lui şi i-a scăpat de grozavă pieire,
Acesta a mântuit Moldova de răpiri şi de pradă.
Acela erà erou şi se lăudà cu darurile neamului său,
Şi acesta este erou şi mare stăpânitor.
Acela erà prea viteaz şi mai bune făceà decât alţii,
Şi acesta cu binefaceri ajută pe toţi fără preget.
Acela de dragul lui Proclu ucise pe puternicul Ector,
Şi acesta de dragul supuşilor săi gonit-a pe Sciţi.
Acela a luptat singur cu vestita Pentesilea,
Şi acesta luptă cu trupul cumplit şi învinge.
Acela se bucurà de cinstea zeiţei mume Tetis,
lar acesta aveà harul Treimii celei cu trei feţe.
Acela aveà nume nemuritor numai aici pe pământ,
lar acesta îl are nepieritor şi acolo sus, în cartea cerului.

XX.

SCRISORI

DE ALE LUI

DOSOTEIU PATRIARHUL IERUSALIMULUI.

1677 — 1704.

Traducere de G. Murnu.

1.

† Smerenia mea face cunoscut prin scrisoarea patriarhală de faţă, că răposatul Ştefan Vodă, care a domnit aici după răposatul Vasile Vodă, a zidit în Caşin mânăstirea Arhanghelilor, căreia i-a făcut danie câteva sate. Dar fiindcă acest Ştefan a gonit pe Vasile Vodă şi a luat multe dintr'ale lui, şi bani şi lucruri, fiul lui Vasile Vodă, Ştefăniţă Vodă, făcuse darul său mânăstirii dela Caşin, iar altele le-a dăruit, cum e bunăoară şi Buciuleşti şi Roznov, şi aceasta a făcut-o sub cuvânt că (precum am zis) Ştefan Vodă luase bani de ai tatălui său şi a vândut şi a dăruit sate, ca să-şi iea ce i se cuvine ca moştenitor legiuit al părintelui său; dar cercetându-se după aceea lucrul în Constantinopole, s'a judecat şi s'a hotărît după lege şi canoane, că fapta aceasta a lui Ştefăniţă Vodă e nedreaptă, căci Ştefan Vodă, dacă luase bani, dar aveà şi altă avere, din care se puteau plăti datoriile către Ştefăniţă Vodă şi ceilalţi datornici ai lui, iar satele odată închinate, rămân neînstrăinate de Dumnezeu. Apoi şi alţi voevozi au închinat mânăstiri lui Dumnezeu, clădindu-le cu banii lor, şi aveau felurite datorii şi pe urmă ori au murit, ori au fost scoşi din domnie, dar nimeni n'a luat daniile mânăstirilor pentru datoriile lor. Lucrul astfel fiind, deoarece noi am primit Caşinul din partea fratelui bun al răposatului, frate bun şi al lui, adecă dela boierul logofăt Vasilaşcu, fratele lui Ştefan Vodă şi al răposatei doamne a acestui Ştefan Vodă Safta, ca să fie danie Sfântului Mormânt, am primit o scrisoare sinodală, ca satele vândute sau dăruite de fiiul lui Vasile Vodă, Ştefăniţă Vodă, cari sate erau ale mânăstirii din Caşin, să fie date numai decât la Caşin cum erau şi înainte; şi acei ce le cumpărară, să ceară banii lor de acolo de unde le vândură şi le cumpărară dânşii, sau să-i piardă aceşti bani, fiindcă le cumpărară în chip nelegiuit; şi cei ce le primiră pe degeaba, să fie lipsiţi de dar, căci nimenea nu poate dărui cuiva ceeace este al altuia. Aşà dar cele două sate pomenite Buciuleşti şi Roznov ce le dăruise numitul Ştefăniţă Vodă — pe de o parte Buciuleştii boierului logofăt răposatul Iftodie, iar Roznovul boierului logofăt chir Nicolae Racoviţă, fiul amintitului boier Iftodie Racoviţă — le-am primit altele dela mai mulţi cari le aveau şi dânşii

cumpărate şi luate în dar dela pomenitul Ştefăniţă Vodă. Dar fiindcă această mânăstire eră aproape pustie de toate cele şi mai cu seamă de vite, ne-am rugat de susnumitul prea cinstit boier logofăt chir Nicolae Racoviţă şi a dat mânăstirii acesteia două sute de stupi, două sute de oi, treizeci de vaci şi douăzeci de boi, toate bune şi sănătoase şi alese, şi în locul lor i-am dat Domniei-sale satul Roznov cu toţi Rumânii săi şi cu toată moşia sa, ca să fie a Domniei-sale şi a feciorilor şi moştenitorilor săi de acum în veac, şi să nu fie nici odată supărat de nimeni, nici de domn, nici de boieri şi nici de părinţii respectivi cari se află în numita mânăstire, sub pedeapsă de afurisenie şi anatemă veşnică. Căci spre siguranţa Domniei-sale şi a moştenitorilor săi am dat scrisoarea noastră de faţă sub domnia prea cucernicului voevod Ioan Anton Ruset, domn al Moldovei întregi.

In anul 1677, în luna Iulie.

2

† Scrisoarea de faţă a smereniei noastre face cunoscut, că cuvioasa mânăstire care se află aşezată la Polovrat şi se cinsteşte cu numele Intrării în biserică a prea sfintei Născătoare de Dumnezeu, şi pe care a zidit-o răposatul boier Danciul Milescu şi a închinat-o sfântului şi de viaţă primitorului Mormânt în anul 1650, pe când petreceà aici şi chir Paisie, patriarhul de atunci al sfântului oraş Ierusalim ; dar întru cât n'a dat acestei mânăstiri ctitorul ei moşii şi proprietăţi destule, ca să se poată chivernisì şi conduce cât de cât şi apoi întrucât în această ţară a vestitei Ungrovlahii s'au petrecut multe şi necurmate rele, pe cari toţi le cunosc, a urmat, firește, atât din pricina propriei neputinţe cât şi a împrejurărilor, că nici ctitorii nu au putut s'o restaureze sau în deobşte s'o sprijine, nici noi n'am putut să-i aducem vreun bine, aşà încât nu a rămas nici o nădejde şi nici un chip, ca noi s'o susţinem sau chiar s'o păstrăm; căci pe lângă cele spuse, pe de o parte chiliile şi zidurile şi împrejmuirea mânăstirii parte s'au dărâmat, parte sunt gata să cadă, iar pe de alta vitele mânăstirii s'au prăpădit cu totul, şi înşişi Rumânii şi Ţiganii mânăstirii în urma acelor rele au fugit ori încotro au putut.

Şi astfel această mânăstire a rămas aproape de pretutindeni pustie şi după ceeace se spune în sfânta Scriptură «ca şi terebintul care şi-a scuturat frunzele [1] şi fără nici o îndoeală pornise spre desăvârşită şi sigură pieire. Aflându-ne însă trupeşte aici în Ungrovlahia am vorbit cu strănepoţii sus pomenitului răposatului ctitor, atât adică cu prea nobila doamnă Maria, foastă soţie a răposatului Ban Barbul Milescu, cât şi cu fiica ei Maria şi cu Constantin, pe care îl născù sus numitul Barbul cu altă femeie, şi cu Staicu, fiul răposatului Petru Milescul, şi Stana, fiica răposatului Preda Milescul, şi m'am rugat foarte mult de Măria Sa, prea cucernicul şi prea înaltul domn şi stăpânitor al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Constantin Vodă Basarab, iubit şi prea dorit fiu duhovnicesc al smereniei noastre, să-şi facă pomană s'o primească şi s'o preînnoească spre a fi ca metoh al cuvioasei mânăstiri ce Măria Sa a ridicat-o din temelii pe numele sfinţilor, slăviţilor şi marilor împăraţi, de Dumnezeu încoronaţi şi deopotrivă cu apostolii Constantin şi Elena, şi să facă vreo altă danie în locu-i Sfântului Mormânt şi aşà să nu se şteargă amintirea ctitorilor ei, ci să rămâe pe veci, şi ca Sfântul Mormânt să aibă oarecare ajutor, căci acum sunt cincisprezece ani decând n'a luat nimic dela mânăstire, şi nici nu are vreo nădejde să mai iea ceva de acolo, nici mult, nici puţin. Deci prea strălucitul şi prea cucernicul domn, ca stăpânitor milos şi îndurător şi bun creştin a încuviinţat cererea noastră şi a primit amintita mânăstire, şi a dat

[1] Isaia I, 30.

în locul ei Sfântului Mormânt trei pungi, adică o mie cinci sute de lei, pe cari îi vom cheltui spre înnoirea şi isprăvirea chiliilor ori a odăilor dela Sfântul Gheorghe aici în Bucureşti, ca ajutor anual şi pe veci pentru mormântul Domnului.

Hotărîm dară cu scrisoarea de faţă a smereniei noastre, că această mânăstire cinstită cu numele intrării prea sfintei născătoare de Dumnezeu şi aflătoare în Polovrat cu toată împrejmuitura şi cu toţi Rumânii şi Ţiganii, despre care anume se scrie în scrisorile închinătoare şi domneşti ale mânăstirii, să fie metoh în deobşte şi în deosebi averea cuvioasei mânăstiri de curând ridicată din nou din temelii din partea pomenitului prea strălucit şi prea cucernic domn de acum şi în veci şi până când soarele priveghează, ca să fie condusă şi chivernisită de către egumenii respectivi ai acestei mânăstiri, precum vor crede ei de cuviinţă, şi nici prea fericiţii patriarhi respectivi ai sfântului oraş Ierusalim, nici părinţii şi epitropii Sfântului Mormânt să nu aibă în nici un chip amestec cu această mânăstire, ori cu părinţii mânăstirii. Dar după obiceiul cel din bătrâni al mormântului Domnului, care dă deplină împuternicire patriarhilor respectivi ai acelui tron apostolicesc, şi mai cu seamă după o novelă a neuitatului împărat Iustinian cel mare adresată către Petru, preasfinţitul arhiepiscop al Ierusalimului, care novelă spune că prea sfinţii patriarhi ai Ierusalimului vor aveà putere deplină ca daniile şi avuturile sfântului Mormânt să le schimbe şi să le cârmuească după vreme şi nevoie (1), să rămâie acest schimb neatins şi nestrămutat, sigur şi neclintit de acum şi în veac, cum s'a zis, şi să aibă tărie în tot timpul, în tot locul, în toată persoana şi în tot tribunalul bisericesc şi politic.

Iar dacă cumva unii vor voi să cugete sau să lucreze ceva în potriva acestei scrisori a smereniei noastre, fie din partea Sfântului Mormânt, fie din partea ctitorilor mânăstirii şi a urmaşilor lor, ori alţi boieri sau supuşi, clerici sau mireni, ca fiind gata să strice cele bine orânduite şi voind să desfiinţeze dreptatea şi această frumoasă şi bună şi cuvenită măsură, aceia ca unii cari pe faţă se împotrivesc legilor sfinte şi înseş dreptăţii celei mai învederate, să fie neiertaţi şi blestemaţi din partea atotţiitorului Dumnezeu şi nedeslegaţi după moarte şi de ocară; să aibă şi blestemele celor trei sute şi optsprezece sfinţi părinţi purtători de Dumnezeu, ceeace este anatema cea de veci şi neiertată şi să fie partea lor alături de trădătorul Iuda; iar celor ce sunt credincioşi întru cele bine orânduite prin scrisoarea de faţă, fie har dela Dumnezeu şi din partea noastră urare, binecuvântare şi iertare.

S'a dat cu întărirea preasfinţitului, prea învăţatului şi prea vrednicului de cinste arhiepiscop al Constantinopolei şi fost patriarh ecumenic chir Dionisie, care se află aici în Bucureşti, şi cu mărturia subsemnaţilor preasfinţi arhierei şi prea cinstiţi boieri; s'a tălmăcit şi s'a scris în limba românească spre înţelegerea mai lămurită a pământenilor. In anul mântuirii 1693, luna Iunie, Bucureşti.

3

† Smerenia noastră face cunoscut prin aceasta a sa scrisoare patriarhală, că sfânta mânăstire care se cinsteşte cu numele sfinţilor Arhangheli şi se află la Caşin, mânăstire zidită de răposatul Ştefan Gheorghiţă Vodă, a închinat-o Sfântului Mormânt fratele lui răposatul Vasilie logofătul şi doamna lui răposata Safta; erà numai paraclisul şi câteva chilii afară; iar înăuntru biserica erà cu temelie şi numai atât şi nimic mai mult, iar noi am isprăvit şi biserica şi chiliile cu banii Sfântului Mormânt,

(1) Se înţelege novela care s'a dat în anul 536 şi care se numără ca a patruzecea în Corp. Juris Civilis, Berolini 1895, vol. III, p. p. 258—261 cfr. Iustinianae novel. vol. I, p. p. 349—353, ed. Zachariae, Lipsiae 1881.

socotind că Sfântul Mormânt va aveà vreun ajutor de seamă. Dar fiindcă erà lipsită cu totul de vite şi de multe şi de puţine, am rugat pe răposatul boier logofăt Nicolae Racoviţă care pe atunci se purtà bine şi cu evlavie şi i-am dat satul Roznova, fie în chip de vânzare, fie ca schimb, şi Dumnealui a dat mânăstirii câteva vite cari sunt trecute în zapisul ce i-am dat. După aceea mânăstirea aceasta, în urma nevoilor vremii, ajunse de două ori şi de trei ori la cea din urmă sărăcie şi am ajutat-o, dându-i şi vite şi alte lucruri trebuitoare dela celelalte mânăstiri de aici ale Sfântului Mormânt. Acum venind iarăş aici în Moldova în zilele preacucernicului şi prea strălucitului Domn chir Ioan Mihail Vodă Racoviţă, aflarăm pustie sus numita mânăstire în urma neorânduelilor şi a feluritelor rele ce s'au întâmplat în această ţară din partea Leşilor, a Tătarilor şi a cârmuitorilor cei ticăloşi, şi nu am putut s'o ajutăm cu celelalte mânăstiri de aici ale Sfântului Mormânt, fiindcă le aflarăm şi pe acele aproape pustii. Deci ne-am rugat de prea cinstitul şi prea măritul boier mare vornic chir Iorgache Ruset şi i-am dat un sat al pomenitei mânăstiri anume Buciuleşti cu toţi Românii şi cu toată moşia în chip de vânzare sau ca schimb şi în locu-i dete acestei mânăstiri dela Caşin două sute cincizeci de oi fătătoare, două sute stupi, zece iepe, douăzeci de boi, treizeci de vaci, cari s'au dat numitei mânăstiri toate întregi şi nelipsite.

Deci smerenia mea hotărăşte ca amintitul sat Buciuleşti cu toţi Românii şi cu toată moşia să fie averea proprie a numitului prea măritului boier mare vornic chir Iorgache Ruset, ca s'o aibă spre stăpânire şi întrebuinţare pe deplin, domnia lui şi fiii şi cu fiii lui şi în deobşte moştenitorii săi de acum şi în veac. Şi ca nici un boier sau supus cleric, ori mirean, sau vreunul dintre părinţii sus numitei mânăstiri din Caşin să nu aibă vreodată nici în judecată bisericească, nici în cea civilă să-i facă vreo supărare, fie domniei sale, fie moştenitorilor săi sub pedeapsa de nedeslegată afurisenie şi anatemă de veci. Spre încredinţare şi întărire veşnică a acestui schimb s'a dat scrisoarea de faţă a smereniei noastre.

In Iaşi, Octomvrie 1704.

4

Scrisoarea ce am dat ca mânăstirea Hadumului să fie metoh al Sfântului Sava.

† Scrisoarea de faţă a smereniei noastre face cunoscut, că mânăstirea ce a închinat-o Sfântului Mormânt răposatul Ioan Hadum, şi care mânăstire este la Dealu-Mare, venind aici Dimitraşcu Vodă Constantinopolitanul a reparat-o. După aceea s'au întâmplat răsboaie şi au venit în această ţară Leşi, Turci, Tătari şi i-au răpit vitele, stupii şi orice alta mai aveà, atât la mânăstire cât şi la metoh, şi pe lângă asta oamenii cari erau în sate, parte fură robiţi, parte pieriră şi se împrăştiară. Şi de multe ori i-am dat dela mânăstirile aflătoare în Iaşi ale Sfântului Mormânt câteva vite şi alte lucruri trebuincioase, ca să ridicăm din nou mânăstirea, dar din pricina vremurilor rele a suferit tot aşà. In urmă negăsind alt chip ca să facem să stea biserica aceea la locul ei cu bunavoinţa lui Dumnezeu, am găsit cu cale şi am făcut-o să fie metoh al mânastirii Sfântului Sava, care se află aci în Iaşi. Deci şi mânăstirea aceea din Dealu-Mare, cinstită cu numele Naşterii prea sfintei Născătoare de Dumnezeu şi metohul ei ce-l are acolo la Boteşti, şi toate cele sfinte ce au rămas, şi moşiile sale şi viile şi morile şi locurile morilor şi pivniţele şi prăvăliile şi pământurile ce are aici în Iaşi să fie spre întrebuinţarea şi stăpânirea acestei mânăstiri a Sf. Sava, ca şi când ar fi închinate Sfântului Sava. Deci şi toate hrisoavele şi uricele şi zapisele şi alte hârtii ale mânăstirii Dealu-Mare le-am dat Sfântului Sava. Dator este egume-

nul Sfântului Sava să aibă sub privigherea sa metohul, ca să se găsească acolo vreun preot, şi mânăstirea însăş care este în Dealu-Mare să aibă iarăş egumenul Sfântului Sava s'o repare şi s'o învelească şi să aibă totdeauna pe cinevà, fie preot sau monah, să cetească slujba şi să slujească odată şi de două ori pe săptămână; şi toate pământurile mânăstirii, atât cele cari sunt afară la ţară, cât şi cele cari sunt aici în Iaşi, să nu poată egumenul Sfântului Sava să le vândă sau să le schimbe, nici mult nici puţin, sub pedeapsa nedeslegatei afurisenii şi anateme veşnice; şi dacă vreodată se va întâmplà aceasta, va trebui numai decât să fie cu ştirea şi învoirea patriarhului respectiv al sfântului oraş Ierusalim şi nu după singura părere a egumenului.

S'a dat în Iaşi, luna Noemvrie 1704.

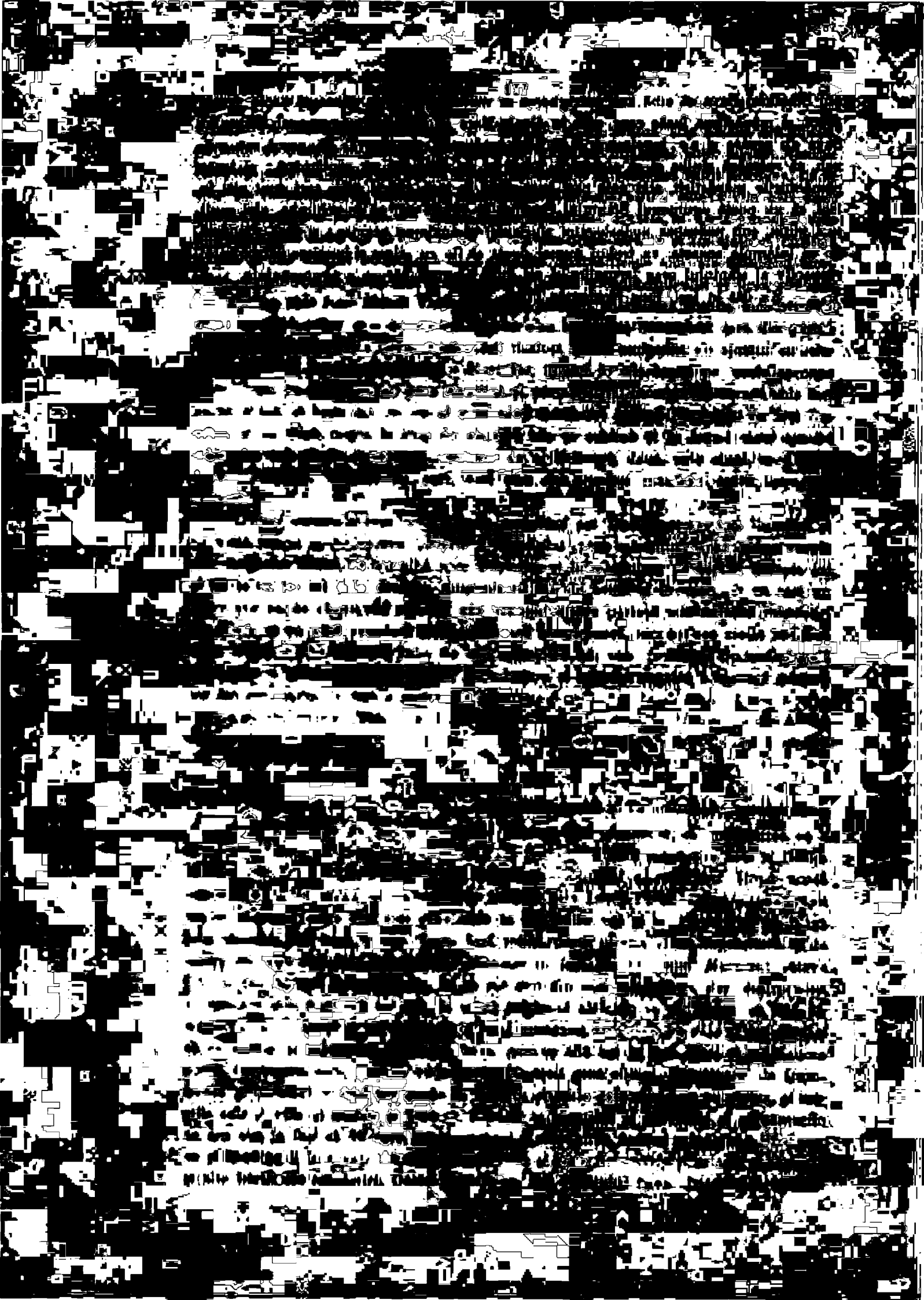

XXI.

SFATURI

ALE RĂPOSATULUI DOMN NICOLAE VODĂ CĂTRE FIUL SĂU CONSTANTIN VODĂ DATE IN ANUL 1726.

Traducere de G. Murnu.

1. Frica de Dumnezeu s'o cunoşti ca temelie a fericirii; fără ajutorul dumnezeesc toate sunt zadarnice.

2. Dreptatea este cea mai cuvenită virtute a domnitorilor.

3. Mânia e păgubitoare, blândeţea are tărie.

4. Vitejia şi marinimia e mare dar dela Dumnezeu.

5. Stăpânirea de sine este podoabă minunată.

6. Sila şi tirania, fie că vine dela domn, fie dela cei ce-l înconjoară, este pieritoare, ori e vorba de bani, ori despre avere; mai cu seamă pentru împlinirea unei dorinţe ruşinoase (doamne fereşte, doamne fereşte), are mii de dureroase pilde şi urmări în istorie.

7. In inimă să fie smerire, căci înaintea lui Dumnezeu cu toţii suntem ţărână şi cenuşă. In faţă să arăţi severitate; cuvinte puţine şi blânde, fără mişcarea ochilor şi a feţei, fără mişcări de mâini; poruncile să fie date cu demnitate domnească, dar fără larmă şi sgomot.

8. Păstrarea demnităţii trebue numai decât. Supunerea, precum din partea ta către împărăţie şi la sfaturile părinteşti, şi înainte şi mai presus de toate la poruncile marelui Dumnezeu, tot aşă e trebuincioasă şi din partea supuşilor către Domn. Fără supunere toate sunt moarte; însă trebue să poruncesti un lucru după putere ca să te asculte.

9. Să nu făgăduesti; iar dacă ai făgăduit, să te ţii de făgăduinţă; să nu-ţi calci cuvântul dat în nici un chip, măcar de ai fi făgăduit fără jurământ.

10. Să nu te împrumuţi fără socoteală, nici cu dobânzi prea grele; şi când din nevoie te împrumuţi, fie dela creştini fie dela oameni de alte neamuri, s'o faci cu hotărîrea de a plăti; altmintrelea, dacă mănânci dreptul altuia, păcătuesti de moarte şi dacă te pocăesti nu ai iertare, până când nu plăteşti dreptul străinului; deci bagă de seamă cu tot dinadinsul.

11. Nu fii risipitor, ci cruţător; nu lacom, ci econom. După plapoma ta întinde-ţi picioarele.

12. Fala deşeartă, multele haine, multele podoabe, mulţimea de cai, clădirile să lipsească.. Darurile fără măsură, fie către străini, fie către ai tăi, aduc nume rău; pentru localnici sunt nesuferite; pricinuesc neliniste supuşilor tăi. Dacă tatăl tău a greşit în această privinţă, păţaniile lui să-ţi fie ţie învăţătură.

13. Caută să te lipseşti de clădiri; câtă vreme eşti domn, ai palate; când eşti în Constantinopole, îţi ajunge vatra părintească. Dacă vei clădi cu bani de împrumut, multe ai să suferi şi sufleteşte şi trupeşte. Ia seama!

14. Să te lipseşti de inovaţii; să umbli pe drumul bătut; să nu-ţi strici nu-

mele cu sfaturi viclene, cu biruri nouă, cu obiceiuri nouă, căci dobândeşti nume rău, de care să te ferească Dumnezeu.

15. Rugăciunile să-ţi fie tăinuite; adeseori chiamă în taină ajutorul dumnezeesc. Veghiază, ai grije; cel ce are grije are belşug. Intreabă, sfătueşte-te, învaţă; nu încetà să cercetezi, să afli şi să cunoşti lucruri, oameni, boieri, prietini, duşmani, indiferenţi. Cunoaşte şi darurile şi însuşirile bune şi rele ale acelora cu cari ai de cârmuit, mai cu seamă ale domnilor, ale boierilor străini şi localnici, ale vecinilor. Cunoaşte istoriile, cunoaşte treburile curente, chiar cu toate amănuntele lor. Gândeşte-te la cele viitoare; cercetează pe oamenii încercaţi, ca să afli cele ce văzură, făcură şi ştiu. Cată ca sfetnicii tăi să nu fie lacomi, înşelători, linguşitori, nesilitori, neînvăţaţi, răsbunători, neînfrânaţi la vorbă, mândri, mincinoşi.

16. Să afli metehnele boierilor pământeni şi să te păzeşti de ele, dar treci-le cu vederea pentru linişte; iar cele alor tăi să nu le suferi. Să nu dai altuia părerea ta, să nu le dai nas, ca să nu-şi bată joc de tinereţea ta; fă-i să se jure pe numele lui Dumnezeu că vor fi iubitori de adevăr, îngrijitori de cele ce trebue, neadormiţi prieteni ai dreptăţii, nemitarnici, smeriţi, cumpătaţi. Aibi asupra lor un spion iubitor de adevăr şi înfrânează-i, că mulţi domnitori au pierit din neorânduelile oamenilor lor. E cinstit pământul când cel care se cuvine domneşte: «nu-i bine mulţi să fie domni, ci numai unul singur»[1]. Păţaniile altora să-ţi fie învăţături. Tainele domniei pot fi ştiute de doi sau de trei, cei mai puţin bănuiţi în credinţa lor, şi nu toate tainele; cele mai însemnate ţi le scrie singur, cu totul singur.

17. Să cunoşti judeţele, puterea lor în fiecare împrejurare, cu cari părţi se mărginesc şi cari sunt dregătorii şi mazilii cari locuesc în fiecare judeţ; să cunoşti datoriile de supunere către împărăţie, cele cuvenite către Han, purtarea către paşalele şi cadiii din împrejurimi, apoi către Leşi şi către Germani. Să aibi catastih curat de venituri; să aibi păsuală şi milă faţă de slăbiciunea ţerii; marinimie când lucrurile nu merg după voia ta. Divanuri dese, mese puţine, plimbări puţine. Nu risipă, nu beţii. Vânători puţine, nu în locuri depărtate. Indeletniciri să-ţi fie treburile, îndeplinirea poruncilor împărăteşti, cercetarea veniturilor şi cheltuelilor, comunicarea chibzuită a trebilor trebuincioase de faţă cu boierii tăi şi cu cei pământeni, cetitul răvaşelor, întâmpinarea musafirilor, răspunsul la scrisori.

18. Să păstrezi orândueală în trebile tale, să nu le amesteci una cu alta, să le împarţi fiecăruia după slujba sa, dar să nu le laşi fără grije, ci să cercetezi dacă s'au isprăvit.

19. Să spui dregătorilor să-ţi dea de ştire dacă ai tăi se poartă rău şi să-i ţii cât se poate de mult în frâu.

20. Să ai puţin *tevabi*, puţini Fanarioţi.

21. Să faci ce-i face, ca să te iubească pământenii.

22. Să nu crezi lesne învinuirile ţăranilor asupra boierilor, şi pe de altă parte să nu laşi ca ţăranii să fie năpăstuiţi.

23. Măsura este bună; să nu dai uşor privilegii şi drepturi şi scrisori de scutire, căci din pricina acestora se strică veniturile.

24. Iie seama să nu fie pecetluite scrisorile dacă nu ştii ce cuprind.

25. Să nu dai o scrisoare şi apoi s'o anulezi, căci se pierde cinstea ta şi scrisorile tale sunt disprețuite. Cuvântul să-ţi fie cuvânt, hotărîrea ta hotărîre. Domnii cei tineri, chiar dacă greşesc întrucâtva, chiar puţin, câştigă nume rău şi cade în dispreţ tinereţea ta.

---

[1] Iliada II, v. 204.

XXII.

MANUAL

IN CARE SE CUPRIND PARERI ŞI CUGETĂRI CU PRIVIRE LA MORAVURI SI PURTĂRI.

SCRISE DE PREA CUCERNICUL, PREA INĂLŢATUL ŞI PREA INVĂŢATUL DOMN ŞI STĂPÂNITOR AL MOLDOVEI INTREGI ŞI AL UNGRO-VLAHIEI, KIR IOAN NICOLAE ALEXANDRU VODĂ MAVROCORDAT.

Traducere de G. Murnu.

1. Omul e o fiinţă schimbătoare, deşeartă, felurită; aşà încât e foarte cu anevoie să te pronunţi în chip sigur asupra firii lui şi să-ţi faci o idee cu totul dreaptă asupra lui.

2. Indeplineşte-ţi lucrul tău şi cunoaşte-te pe tine însuţi; cunoaşte cele ce sunt ale tale, ce ţi se cuvin şi se impun şi nu luà nici decum cele străine drept ale tale. Iubeşte şi slujeşte-te pe tine însuţi mai mult decât toate celelalte. Lasă-te de îndeletnicirile fără rost mărginindu-te cu putere în tine însuţi, şi ţine-te de cele ce ţi se cad.

3. Cel ce nu şi-a pus în sine o ţintă statornică şi sigură, rătăcind se împrăştie şi se răsfiră, crezând că e pretutindeni, pe când el nu e nicăeri.

4. Modestia înflorind în suflet ca un frâu ţine pe loc semeţia şi înlăturând orice părere greşită, deşteaptă pe oamenii cuminţi ca să vâneze şi să câştige o virtute mai întemeiată şi ascute puterea minţii lor; şi chiar în vieaţa din afară nu numai potoleşte pizma, ci şi simpatie insuflă celor ce întâmpină, şi pe duşmani mai blânzi îi face domolindu-i şi îmmuindu-i. Dar modestia are şi ea margini, peste cari prea puţin se cuvine să treacă cei ce râvnesc să meargă înainte pe calea virtuţii; iar celor vrednici trebue a împărtăşi bunătăţile lor dinăuntru, şi prin aceasta să îndemne deşteptăciunea lor ca să răspundă cu aceleaşi vorbe şi fapte.

5. E o vorbă care zice: să nu sari peste săpătură. Deci trebue a cinsti cumpătul nu numai în toate celelalte, ci şi în ascuţimea şi pătrunderea minţii. Unii au obiceiul de a analiză şi a subtiliză într'atâta obiectul cugetării lor, încât mintea, chiar când îşi ajunge ţinta dorită, nu se mulţumeşte în acţiunea ei, ci călăuzită de mândrie şi îngâmfare trece pe de laturi, sau sboară pe deasupra şi ajunge la idei ciudate; căci cugetările sunt ca şi coardele: dacă le prea subţiezi şi le întinzi crapă, pe când cele bine cugetate, întocmai ca şi corpurile pătrate şi solide, în chip sigur întărite dăinuesc foarte mult.

6. Cei cari îmbrăţişează cu adevărat vieaţa singuratică şi voesc să trăească numai cu sine, trebue să se dispuie şi să se pregătească astfel, încât liniştea şi veselia sufletului lor să nu atârne decât numai de sine. Deci trebue ca aceştia să-şi facă în inimă

lor loc larg și îndemânatec, la care retrăgându-se și concentrându-se după cum le e voia, să poată în cel mai mare răgaz și în deplină libertate să trăească și să se reverse în sine și astfel să guste multă plăcere fără femeie, fără copii, fără avere, fără slugi și fără toate celelalte nevoi impuse de soartă. Căci numai așà alcătuiți vor îndura cu cea mai mare ușurință pierderea acestora.

7. Pe lângă suferințele cari ca și umbra ne însoțesc trupul și sunt aproape înnăscute cu acesta, măcar că ele sunt destule ca să arunce în sufletul nostru o nemărginită negură de întristare, mai ducem pe spate și nenorocirile celor de aproape: lipsa de copii la femeie ne doare, sluțenia copiilor ne mâhnește, răutatea slugilor ne turbură; dar și când ieșim din casă suntem duși de val și ca niște nenorociți predăm vecinilor cei răi tot ce e mai frumos, liniștea.

8. Vom avea deajuns, dacă cu socoteală vom pune la cale lucrurile noastre.

9. Neștiința e îndoită: una precedează cunoștința și e firească la analfabeți, iar cealaltă e zestrea celor ce au învățat cevà carte. Cea dintâi dispare prin învățătură, iar a doua iea naștere din învățătură și rămâne neștearsă până la sfârșitul vieții, dând celor încrezuți caracterul adevărat al proștilor.

10. Insușirile înțelepciunii sunt a te acomodà cu împrejurările fără răutate, a-ți înfrână limba, a iertà pe cei greșiți, a te supune celor mai mari, a apucà pe dinainte prin binefaceri pe rivali, a te purtà delicat cu inferiorii tăi, a rumegà vorbele decât a spune verzi și uscate, sau a-ți găsi mântuire prin tăcere, și peste tot, a-ți cunoaște puterea și slăbiciunea firii tale și a te mulțumì cu cele prezente.

11. Schimbă antipatiile.

12. Fugi de încurcături.

13. Fii scump la făgăduieli.

14. Nu te încurcà la orice lucru.

15. Petrecerea într'o societate stricată e foarte periculoasă; căci ești silit să te pierzi, fie imitând, fie urând pe cei răi.

16. Aibi rușine de tine însuți.

17. Preferă partea cea mai bună.

18. Adu-ți aminte de cuvântul: «toate ale tuturor».

19. Servește-te de unelte bune.

20. Cruță-te pe tine însuți.

21. Aibi minte sănătoasă și gust fraged.

22. Ingăduirea e plină de mii de rele.

23. Iea bine măsurile lucrurilor.

24. Deprinde-te a refuzà cu tărie.

25. Mergi pe drumul bătut în cuvinte și în fapte.

26. Cel cuminte se cuvine a se retrage la timp dintr'o complicație politică, când adică înțelege că se arată ca o povară zadarnică, și nu e în stare să se impuie obștii; căci, precum a zis cinevà, nici nu trebue să împrumuți pe cel ce nu poate plăti.

27. Cunoaște-ți defectele.

28. Fii afabil.

29. Pe drumul binelui să nu-ți ieai nici sarcini prea grele și covârșitoare puterilor tale, nici prea umile și josnice; căci cele dintâi doboară pe cel ce le poartă sdrobindu-i tăria sufletului, iar celelalte îndemnând spre lenevie moleșesc cu totul mintea prin ușurință.

30. Oricare ar fi răutatea către care te simți pornit, caută din răsputeri să câștigi dispoziția contrară; căci pornirea dinăuntru împotrivindu-se intenției tale, abià vei dobândi virtutea care stă pe calea mijlocie.

31. Firea omului e liberă şi neatârnată; ea scutură orice jug, asvârle orice frâu, şi mai curând se apucă de lucruri secundare decât de cele principale; de aceea mai lesne poate ne vom însuşi virtutea dacă nu silim firea, ci, ca să zic aşà, o îndreptăm cu o mână blajină şi o ducem ori încotro ea năzueşte mai cu deosebire şi cu multă dibăcie o călăuzim spre ţintă cu mijloace mai blânde; căci şi aici e mai bine să preferim ceeace e inferior (şi care e mai plăcut decât cele mai bune, dar lipsite de teamă); căci uşurinţa dela început se îndreaptă cu neîncetată propăşire; trebue negreşit să imităm pe doctori cari, nerefuzând să se supuie şi să servească firii, le place să întrebuinţeze de cele mai multe ori medicamente mai plăcute, şi mai ales aceia cari prin regimul zilnic pe nesimţite săvârşind vindecarea, ori păstrează sănătatea existentă, ori rechiamă sănătatea pierdută şi sunt mai siguri şi mai fericiţi decât cei ce administrează doctorii violente.

32. Obiceiul cu îndemânare şi cu prudenţă fiind preschimbat şi condus, este în adevăr a doua natură, iar dacă e lăsat în voia lui şi neînfrânat de experienţă, imitează uneori întrucâtvà natura, dar în chip foarte stângaciu şi ridicol ca şi maimuţa.

33 Te expui dacă în relaţiile de toate zilele procedezi cu minuţiozitate; pentru cel cu mintea sănătoasă e de ajuns să trateze cu orânduelă persoanele şi lucrurile.

34. In adevăr nenorocit e cel fără ocupaţie, când petrece singur.

35. Cel care trăeşte totdeauna singur e, după părerea mea, mai bun decât cel ce nu poate să fie singur.

36. Blândeţea şi bucuria în ochii celor cumînţi nu sălăsluesţe nici decum departe de virtute.

37. Bolile trupului cu cât cresc cu atât sunt mai învederate, pe când cele ale sufletului ajungând culmea, robesc cu totul pe cel suferitor şi-i răpesc orice simţire.

38. Cu amar şi cu cruzime cercetează pe tine însuţi.

39. Nu fi greoiu în relaţiile tale.

40. La vreme apucă-te de lucruri.

41. Invaţă cele cuvenite şi dela inferiorii tăi.

42. Nu încetà de a reînnoi cele ce au făcut renumele tău.

43. Grija amănunţită e sărăcie, zice Platon; deci lasă-ţi ochii şi mintea numai deasupra fericirilor sau nenorocirilor şi nu te cufundă în adâncimea lor, ca să nu te cuprindă vârtejul trufiei ori al mâhnirii celei prea peste măsură.

44. După ce s'a ţinut sfatul, pericolul e în afară de critică.

45. Când nu mai e vreme de a te sfătui, ci de a fi fost sfătuit, e mai bine să te expui la cele din urmă primejdii decât să mori zădarnic.

46. Invaţă a te folosi dela duşmani.

47. Deprinde-te să ai o ţinută demnă nu numai în cuvinte, ci şi în purtări şi fapte.

48. La nevoie revendică, simulează, refuză, menajează.

49. Invaţă a despărţi coaja de sâmbure, oasele de măduvă, întâmplările de realitate, suprafaţa de solid.

50. Să aibi stomah tare.

51. Nu te purtà totdeauna mândru ca în triumf.

52. Ţine-te înăuntrul cercului de teama mişcărilor excentrice şi centrifuge.

53. Altoirile şi transplantările nu sunt mai puţin primejdioase la oameni decât la plante.

54. Nu fii cârtitor în contra soartei.

55. Nu încetà să vânezi inimile.

56. Nu semănà pe stânci ca să nu seceri vânturi.

57. In fericire pregăteşte-te ca să suporţi nefericirea cu cinste şi bărbăţie.

58. Pe cât se poate fereşte-te de rivalitate, mai ales faţă de cei superiori.

59. Vorbeşte cu cruţare despre tine.

60. Urmează toată calea firii şi a ordinei; nu născoci nimic de prisos.

61. Dacă de faţă fiind, nu vei fi supărător, îşi vor aduce aminte mulţi de tine chiar în lipsa ta.

62. A greşi e propriu fiecărui om, dar a nu şti îndreptà sau a ascunde greşeala e propriu numai celor proşti.

63. Fii larg la inimă.

64. Alături de toţi fii nebun şi nu fii singur cuminte.

65. Cel ce-i singur cuminte între toţi e nebun.

66. Cunoaşte împrejurarea, cunoaşte zilele când sunt vitrege.

67. In chipul unui râs, cercetează cu deamănuntul adâncimea.

68. Să ştii să te porţi faţă de prieteni.

69. Să ştii să suporţi pe nebuni.

70. E mai glorios a nu greşi niciodată decât a isbândi adeseori.

71. Cunoaşte defectele plăcute.

72. Ajută-te pe tine însuţi.

73. Nu fii monstruos.

74. Urmăreşte fondul lucrurilor actuale şi bagă puţin în seamă împrejurările superficiale.

75. Nu abuzà de simpatiile celorlalţi.

76. Nu te sfădi cu cel ce nu are nimic.

77. Nu trebue ca acel cuminte să ducă vieaţă pripită.

78. Cinsteşte tăcerea, căci ea e pecetea înţelepciunii.

79. Crede inimii.

80. Fereşte-te chiar de bănueala lucrurilor ruşinoase.

81. Făptueşte lucruri mari fără a le făgădui.

82. Tovarăşa sincerităţii să fie ruşinea.

83. Căinţa care nu vine la timp e de prisos.

84. Providenţa care cercetează pe toţi şi îngrijeşte de toţi clădeşte cuiburi şi pentru paserile cele mai slabe.

85. Toate membrele luptă pentru cap.

86. Primejdia amânată pentru a doua zi n'o socoti ca primejdie.

87. Mii de lucruri se întâmplă până la răsăritul soarelui.

88. Şi furnica lucrează după putere.

89. Când lupul a îmbătrânit, câinii cei râioşi îşi bat joc de dânsul.

90. Bogăţia e o parte a inimii.

91. Vieaţa nu numai iese din gură, ci şi pe gură intră.

92. Sănătatea limbii e mântuirea capului.

93. Şi o lăcomie mică aduce mare pagubă.

94. Cel gol nu se teme de tâlhari.

95. Uneori se confirmă vorba: «ori coroana pe cap, ori vulturii pe cadavru».

96. Chiar dacă eşti flămând, păzeşte uşa tiranului.

97. Cel ce de bună voie cade, nu plânge.

98. Pentru un bolnav chiar o palmă uşoară pare a fi o lovitură de moarte.

99. Sărută mâna pe care n'o poţi tăià.

100. Dacă vremea nu ţi se supune, supune-te tu vremii.

101. Vinele nu opresc sângele care e să curgă.

102. Hrăneşte o cioară ca să-ţi scoată ochii.

103. Cel ce jeleşte răstrişteа altora, în curând îşi va pierde lumina ochilor.

104. Săgeata slobozită nu se mai întoarce.

105. Găina vecinului pare vecinului o gâscă.

106. Pentru satul ce se vede nu ne trebue călăuz.

107. Porcii mănâncă cele mai frumoase fructe.

108. Câne'e din grădină nici el nu mănâncă, nici pe alţii nu-i lasă să mănânce.

109. După înfrângere mulţi sfetnici.

110. Nu tăiem capul calului care s'a împiedecat odată.

111. Şi decât cămila e mai mare elefantul.

112. Nu naufragiază cel menit să fie tras în ţeapă.

113. Nu seamănă meiu cei ce se tem de vrăbii.

114. Visul înfricoşat nu atacă pe mişel.

115. Chiar o pietricică răneşte capul.

116. Astfel de vopsitor este pizma, încât de multe ori când lucrurile pizmuite au dispărut ori persoanele dela fericirea lor dintâi au căzut în nenorocire, nu păstrează mai puţin înrădăcinat în prea mârşavele suflete veninul urii.

117. De multe ori stăruinţa îndărătnică, supărătoare, apăsătoare asigură izbânda.

118. Cu cruţare serveşte-te de tine, restrângându-te, concentrându-te, nu împrăştiindu-te.

119. Universul poartă în sine cele mai strălucite caractere, parte dintru început puternic săpate de ziditor, vestind cu glasul cel mai răsunător tăria şi înţelepciunea, parte întipărite zilnic de dumnezeeasca pronie care cercetează pe toţi, de minune învăţând slăvirea făcătorului şi îngrijitorului pe cei ce vor să fie cu luare aminte şi serios să cetească această minunată carte.

120. Vorbirea de rău se datoreşte uneori deşertăciunii şi nu răutăţii.

121. A nu admirà nimic e semnul mărinimiei.

122. Inerţia naturii noastre foarte puţin birue pe calea dreaptă să stăpânească cele dimprejur; deci nu numai aceste se amestecă spre a ne sluji—pe de o parte metalele nobile unindu-se cu cele inferioare, îndestulează trebuinţele omeneşti şi roadele dobândite ca o minnue din altoirea plantelor mulţumesc mai tare gustul cel excentric—ci şi în purtări şi relaţii sociale prietenia neamestecată cu linguşirea devine neplăcută şi supărătoare şi prietenia fără violenie, pe care cei mai mulţi desmierdând-o o numesc înţelepciune adâncă, de cele mai multe ori cade în dispreţ; iar ceeace e mai absurd decât toate, credinţa fierbinte nefiind îmblânzită nici decum de superstiţie în faţa vulgului cel întunecat de neştiinţă şi ignoranţă, adeseori e prigonită ca nelegiuire.

123. Este o neîngrijire a trupului şi o neîngrijire a duhului, dar a doua e mai păgubitoare, fiindcă este a părţii mai bune, căci de obiceiu sufletul se strică mai des decât corpul şi cade în nepăsare.

124. De multe feluri este lăcomia; căci oamenii cuminţi înşelându-se cu speranţe goale, îşi pierd averea, iar alţii îngrijind foarte puţin de câştigul viitor, năzuesc la folosul de faţă.

125. Nu numai în momentele importante ale vieţii noastre fericite sau nefericite ne place să ne veselim sau să suferim; ci mai mult încă ne dispun sufletul spre bucurie sau mâhnire cele ce zi cu zi ne întâmpină îmbulzindu-se, măcar că ele în sine sunt de puţină însemnătate.

126. După suiş coborîş.

127. Cel ce intră în baie e scăldat de sudoare.

128. Teme-te de mânia celui blând.

129. Josnice şi de rând trebue socotite nu numai sufletele deşerte de virtuţi, ci şi cele lipsite de patimile necesare pentru activitate!

130. Dela cei nerușinați învață rușinea.

131. Totul aparţine Proniei.

132. Pe căile strâmbe la deal e suişul celor răi.

133. Pronia dumnezeească răstoarnă planul omenesc.

134. Fiecine ascultă de silă.

135. Din sărutări se nasc muşcăturile.

136. De nu se mişcă muntele, mişcă-se erou.

137. Prea multă laudă e urmată de pieire.

138. Supuşii privesc la purtarea stăpânitorului ca la un model.

139. Limba poporului e condeiul mâniei divine.

140. Mântuirea stă în dreptate.

141. Pretextele fie oricari ar fi, cei ce n'au nevoie de ele sunt mai fericiţi.

142. De cele ce fericirea ne-a dat avem foarte puţină grijă, iar când e vorba de cele ce sunt mai puţin posibile şi aproape moralmente imposibile, fiind obţinute rar, mulţimea ne învinueşte de puţină inteligenţă, neţinând seamă deloc de grija cerută de nevoi.

143. Pe vremea războiului nu e nimic neaşteptat.

144. Bănueala şi paza, mai cu seamă pe timp de războiu, dacă ajung chiar la cea mai înaltă treaptă, sunt foarte puţin de criticat.

145. Socotinţa că cei proşti, îndrăzneţi şi haini lucrează după raţiune, a făcut adeseori pe mulţi să cadă în cursele lor.

146. Siguranţa ameninţată adeseori se întâmplă să nască primejdii mari.

147. Viaţa omenească fiind plină de mii de rele, natura miloasă ne-a dat ca bun tovarăş de drum deprinderea, ca revărsând uitarea peste necazuri să le facă mai uşoare de suferit.

148. Pierzătoare sunt adeseori primejdiile ce se nasc din închipuita siguranţă.

149. Cel ce loveşte e lovit, cel ce muşcă e muşcat.

150. Pe lângă greutate este uşurinţa.

151. Gura poporului e un oracol.

152. Cel ce merge la piaţă cu mâinile goale, se întoarce gol.

153. Făgăduiala oamenilor liberi e o datorie neapărată.

154. Cel ce ani îndelungaţi a slăvit focul, odată căzând în el se arde numai decât.

155. Desnădăjduirea ascuţeşte limba şi face sufletul un mijloc de apărare.

156. Cel ce are orice îndeletnicire e mai vrednic de cinste decât cel ce n'are nici una.

157. Cel ce făptueşte din porunca altuia, are destulă răspundere pentru faptele sale.

158. Prin silinţă încordată pot fi răsturnaţi şi munţii cei înalţi.

159. Prilejul bun e un mare chilipir pentru cei cuminţi.

160. Profită de ocazie.

161. Se poate întâmpina un războiu.

162. E un drum dela inimă la inimă.

163. Pentru biruinţă fie spada.

164. Rănirile limbii sunt nevindecate.

165. Umblând cu ochii închişi ne izbim de poruncile Proniei dumnezeeşti.

166. Noaptea este îngreunată.

167. Cei ce nu-şi cruţă vieaţa pentru domn, săvârşesc o slujbă scumpă şi sunt în adevăr liberi.

168. Trandafirul întâiu desfată mirosul, apoi împodobeşte capul.

169. Dela beţivi învaţă cumpătul.

170. Şi cei liberi se robesc prin binefaceri.

171. Toate se supun silinţei încordate.

172. Nu trezi un leu adormit.

173. Cei ce clădesc îşi vor aduce aminte de sigur de piatra cea bună pentru clădire.

174. Prietenul desinteresat este în adevăr prieten.

175. Nu deşteptă şarpele ce zace.

176. Nu purtă şarpe la sân.

177. Ceeace e rar, să fie socotit ca şi când nu e.

178. Cel ce dă cu multă îmbelşugare dă din prisos, iar cel ce dă puţin din inimă dă.

179. Obrazul poartă ruşinea.

180. Din tot ce-i frumos răsar de cele mai multe ori graţiile.

181. Departe de ochi, departe de inimă.

182. Să nu dea Dumnezeu ca ochiul drept să fie lipsit de cel stâng.

183. Să nu se găsească în traista mea pâine împărţită de împărat.

184. Omul năzueşte mai mult la cele oprite.

185. Fiecare caută leac pentru rana sa.

186. Nici nu doborî, nici nu te lăsă doborît.

187. Pentru fiecare rană este un leac.

188. Un păr înlănţue câte odată pe un uriaş.

189. Când pământul sufere de secetă, sunt dragi şi câteva picături.

190. Oaspele ne vine ca un dar dela Dumnezeu.

191. Oaspelui eşti dator cu ospătarea.

192. Când vălul subţire al ruşinii se ridică dela mijloc, supuşii sunt mai tari decât domnul.

193. Fiecare zi are partea ei de datorii.

194. Fiecare zi aduce fiecăruia hrana trebuitoare.

195. Mântuirea adesceori se naşte din frică.

196. Cel ce dela Dumnezeu cere, dobândeşte totdeauna.

197. Când eşti de Dumnezeu prigonit, caută-ţi adăpostul la dânsul, căci azil mai sigur nu vei găsi.

198. Cuvântul e despre ziua de faţă.

199. Economia făcută cu înţelepciune e mare progres.

200. Chiar în ciuda înţelepciunii, presumţia obişnueşte a ne însoţi ca umbra.

201. Cuvintele suveranilor sunt cuvinte suverane.

202. Nu oricine vorbeşte face.

203. Excelente sunt vorbele acele cari pe scurt lămuresc cugetările şi lucrurile.

204. Sfârşitul răbdării e începutul fericirii.

205. Vârful răbdării e culmea mântuirii.

206. Vai cât sânge varsă gura!

207. Prin binefaceri îmblânzeşti duşmanul.

208. Cel mai bun cuvânt e cel ce nu are nevoie de cuvânt.

209. Lumea e plină de temeri şi nădejdi.

210. Dela nebun afli adevărul.

211. Pomii cu fructe sunt bătuţi cu pietrele.

212. Vremea de faţă e vreme de şedere şi tăcere.

213. Vipera doarme sub stâncă.

214. Aibi minte sistematică.

215. Cel care şeade lângă foc se încălzeşte.

216. Fiecare copac are umbră.

217. Ocupaţia şi repaosul să alterneze în case.

218. Duşmanii nu dorm.

219. Paserile cari stau pe câmpii sunt mai fericite decât cele hrănite în cuşti.

220. Speranţa nutreşte pe cei căzuţi în nenorocire.

221. Păzirea tainei e ajungerea scopului.

222. Destoinicia şi sârguinţa isprăveşte multe.

223. Nu numai reputaţia rea, ci şi culmea gloriei de multe ori strică multora.

224. Gândeşte-te în ce veac trăeşti.

225. Invaţă meşteşugul de a fi fericit.

226. Fii nepătat.

227. Cunoaşte-te pe tine însuţi, dar cunoaşte şi pe ceilalţi.

228. Nu încetă de a-ţi îndrumă închipuirea.

229. Preferă încordarea în locul întinderii.

230. Cercetează şi află slăbiciunea fiecăruia, şi unde este uşor de învins şi de cucerit.

231. Nu aveà nimic vulgar şi ordinar.

232. E mai bine a fi drept decât a fi îndreptat.

233. Nu te ocupà cu cele neobişnuite şi nici crede nălucirilor.

234. Trebue să ştii pe fericiţi şi pe nenorociţi, ca să suporţi vicisitudinile cum se cuvine.

235. Cunoaşte tăria şi puterea ta.

236. Fereşte-te de exagerări.

237. Smerirea potoleşte de multe ori mânia celor mai tari îndreptată în potriva noastră, dar uneori înduplecă chiar statornicia şi neclintirea sufletului.

238. Tu poţi, când eşti răpus de mâhnire şi te duci de râpă întru toate ale vieţii, să te legeni şi să te mângâi cu gândiri mai blânde, ba uneori să mergi şi până la desmierdare; dar trebue, de îndată ce împrejurarea o cere ca numai puţin să-ţi dojeneşti şi să-ţi trezeşti sufletul spre îndeplinirea datoriilor, să te ruşinezi şi să te temi de raţiunea regină şi de conştiinţă; aşà încât înaintea lor să păşeşti cu respect ca în faţa unor stăpânitori, şi să nu dai câtuş de puţin înapoi în cuvinte şi în fapte.

239. Nerestrângerea cheltuelelor noastre până la trebuinţă, adeseori ne duce la risipă, abătându-ne sub pretext de dărnicie.

240. Cel ce sădeşte un pom, culege fructe; sădeşte un pom şi te va desrădăcină.

241. Cel ce-ţi povesteşte ţie întâmplările altora, povesteşte şi ale tale altora.

242. Preludiul supărării e furia, iar epilogul pocăinţa.

243. Păzeşte-te de cel necunoscut ţie.

244. Uneori poţi preferì o pagubă mică faţă de un câştig mare.

245. Ascultă şi învaţă, îmbrăţişează şi păstrează tăcerea.

246. Biblioteca sigură este capul.

247. Nebunul se supără fără temeiu, vorbeşte fără folos, în toate cele are curaj, răscoleşte cele orânduite, cere ce nu i se cuvine, pe prieten nu-l deosebeşte de duşman.

248. Averea multă şi vorba multă e pacostea oamenilor.

249. Cel ospătat se află în puterea celui care l-a ospătat.

250. Nefericitul fără răbdare e lampă fără untdelemn.

251. Un tânăr fără pocăinţă e o casă fără acoperiş.

252. Nu e mic lucru în vieaţă să nu îngrijeşti de cele mici.

253. Fii mai presus de critică.

254. Deprinde-ţi sufletul, care urmează pe Dumnezeu, să-şi puie în gând ceva mare pentru sine.

255. Cuvinte fără înţelesuri e o mare ocară.

256. Iubeşte adevărul.

257. Amorul propriu general e de lăudat, iar cel parţial e de osândit.

258. Necredinţa în relaţiile politice e mama siguranţei.

259. De obiceiu dela cei ce au suferit din partea noastră pentru o cauză sau alta, întâmpinăm mai puţine rele şi necazuri decât dela cei cărora le-am făcut bine, cari îndemnaţi de nerecunoştinţă, sau aprinşi de pizmă şi neputând suferi cătuş de puţin meritul şi superioritatea, fac tot chipul ca să doboare pe cel mai bun decât ei.

260. Se cuvine să suportăm defectele celor cu cari trăim împreună, pentru ca şi ei să supoarte calităţile noastre.

261. E propriu oamenilor de seamă să fie împresuraţi de defecte peste măsură de mari, ca de nişte spini.

262. Cauzele cele mai importante şi proprii ce dau naştere întreprinderilor politice, sunt întinse şi tăinuite în fundul inimilor celor ce deţin puterea. De aceea de cele mai multe ori greşim în judecarea întâmplărilor, fie că învinuim, fie că lăudăm pe întreprinzători, parte fiindcă începutul şi îndeplinirea ne sunt necunoscute, parte căci sfârşitul bun sau rău hotărăşte în primul rând. E un lucru care arată obrăznicia celor mulţi, că deşi sufletul omenesc are multe cute şi multe sunt cele ce zac în partea lui cea mai adâncă şi înşeală simţirea şi cunoştinţa fiecăruia din noi (căci şi cel care străluceşte prin duhul profetic şi cel care se mândreşte ca împărat, fierbinte se roagă de Dumnezeu ca să-l cureţe de cugetele ascunse), ajung la o astfel de îndrăzneală, încât cu multă nesocotinţă şi uşurinţă se fac judecătorii oricărei întreprinderi.

263. Răutatea dă ca tribut virtuţii făţărnicia.

264. Intrebuinţarea minciunii e ca şi a otrăvii.

265. Vorbeşte când tăcerea e un pericol.

266. Cele ce ţie îţi aduc ocară dacă le faci, să nu le impui altora prin porunci.

267. Cere dela Dumnezeu tărie ca să faci bine şi duşmanilor.

268. Cuvintele tale să fie pline de evlavie.

269. In ori şi ce lucru să ai înaintea ochilor pe Dumnezeu.

270. Nu-i deajuns vorba bună, ci trebue şi fapta bună.

271. A trăi nu atârnă de noi, dar a trăi cum se cade atârnă de sigur de noi.

272. Sileşte-te să fii de folosul obştii.

273. Dacă vrei să trăeşti vesel, să nu faci multe, căci prea multa ocupaţie strică veselia.

274. Fă parte fiecărui om.

275. Critică la vreme, dar rar.

276. Cel ce pentru tine e înţelept, e cu adevărat înţelept.

277. Nerecunoştinţa celor ce au văzut bine dela tine să nu curme binefacerea ta.

278. Nu spune nimic despre Dumnezeu, nimic ce n'ai învăţat despre Dumnezeu.

279. Cel ce nu strică nimănui, nu se teme de nimeni.

280. Ceeace trebue să faci, fă-o de bună voie.

281. Inima celui ce se teme de Dumnezeu, e păzită de mâna lui Dumnezeu.

282. Înţeleptul chiar prin tăcere slăveşte pe Dumnezeu.

283. Deprinde-te totdeauna să priveşti spre Dumnezeu.

284. Cel ce se cunoaşte pe sine e smerit în ochii săi.

285. Voeşte a greşi.

286. Cel ce se sileşte a se birui se află în războiu neîntrerupt.

287. Fără preget tinde spre tot ce e mai desăvârşit.

288. Cu adevărat mare e cel ce are dragoste mare.

289. Cu adevărat mare e cel ce e smerit în ochii săi.

290. Mintea curată şi simplă şi sigură nu se împrăştie la multe lucruri.

291. Nu crede orice cuvânt, nu ascultă de orice îndemn, ci cumpăneşte lucrurile cu luare aminte şi cu îndelungă răbdare, precum e plăcut lui Dumnezeu.

292. Fă-ţi datoria pe cât e cu putinţă, că-ţi va veni ajutorul de sus.

293. Cu străinii întovărăşeşte-te rar.

294. Fă tot ce trebue pentru construcţie.

295. Dragostea s'o ai pentru toţi, iar intimitatea faţă de cei ce trebue.

296. A sluji sub altul aduce uneori bucurie, căci micşorează grijile.

297. Greşita închipuire despre vieaţă pe mulţi a înşelat.

298. De multe ori pentru pace renunţăm la părerea şi fapta proprie.

299. Foarte uşor din deşertăciune ne terfelim şi ne robim.

300. Cunoaşte timpul unei răsădiri folositoare.

301. Cel ce se bucură de toate şi nu poftеşte nimic, în nenorocita-i fericire boleşte chiar fiind sănătos.

302. Nu numai toţi cei ce par a fi nebuni sunt cu adevărat nebuni, ci şi mulţi din acei ce nu par a fi atari.

303. Invaţă a contrazice la timp.

304. Invaţă a simulă neştiinţa.

305. Deprinde-te a nu ţineă minte.

306. Să ştii să placi oamenilor mai buni.

307. Invaţă a trăi cum cer împrejurările.

308. Făptueşte ca în vremea martirilor.

309. Adu-ţi aminte, că închipuirea are nevoie de frâu.

310. Întreţine simpatii cu cei superiori ţie.

311. Nimeni nu e bun, dacă-i bun numai pentru sine.

312. Ziua de ieri e învăţătoarea zilei de mâine.

313. De primejdie nu poţi scăpă fără primejdie.

314. Rabdă în tăcere tot ce vei răbdă chiar vorbind.

315. Lucrul cel mai frumos şi de căpetenie e a trăi din cât trebue; restul, înavuţirea, zidirea de case, învingerea, domnirea şi altele de felul acesta, să le socoteşti ca un adaos.

316. Cel ce biruind se birue pe sine, are o îndoită izbândă.

317. Nu dispreţui nimic.

318. Nu numai faţă de persoana iubită, ci şi faţă de societatea ce te încun-

joară, sunt unele farmece prin cari cei ce cu pricepere le întrebuinţează, izbutesc să facă toate după voia lor.

319. Nici al tău, nici al altora să nu fii întreg.

320. Egoismul e mare linguşitor.

321. Pasiunile nu obişnuesc numai să abată pe cei ce se laudă cu înţelepciunea; e lucru de mirare că şi unii proşti, stăpâniţi fiind de ele şi aduşi la aman, uneori au ajuns să se arate prin faptă ca oameni buni.

322. Modestia de care dau dovadă cei fericiţi, de cele mai multe ori nu se datoreşte virtuţii, ci unei soarte fericite.

323. Nu sunt de nimic numai cei cuprinşi de mii de răutăţi; ca atari trebue socotiţi şi cei ce nu au într'înşii nici o virtute bărbătească.

324. Patimile sunt oratori elocenţi; meşteşugul lor oratoric nu e un împrumut din afară; sub povaţa naturii ele ies la luptă cu arme de oţel şi în chip minunat câştigă biruinţa. De aceea chiar oamenii dela ţară, stăpâniţi de vreo patimă, nu se arată mai prejos de nici un orator de tribunal, pe când cei lipsiţi de patimă de cele mai multe ori pledează rece afacerile lor publice şi particulare.

325. Toate celelalte răutăţi, cari silesc sufletul omenesc la câştigarea unei virtuţi contrarii, de multe ori sunt îndepărtate, când raţiunea ajunge la maturitatea tinereţei; slăbiciunea însă şi indolenţa firii are atâta putere, încât nu primeşte nici o vindecare.

326. A nu reveni din ambiţie asupra celor spuse odată în chip nesocotit, fie ele şi nedrepte, înseamnă slăbiciune a minţii; şi a nu înţelege că tot ce-i mai bun de multe ori se află dincolo de priceperea noastră, e o boală mare a cugetării noastre.

327. Lauda şi mândria ce arătăm pentru firea şi meritul nostru din punct de vedere moral sunt condamnabile, pe când din punct de vedere politic, dacă se face cu inteligenţă, sunt uneori de iertat.

328. Intocmai precum cei ce deoache atacă pe cei din faţa lor şi lasă să se strecoare într'înşii un fel de venin, aşă şi pizmuitorii, adeseori sub înrâurirea patimii aprinse la vederea celor de înaintea lor, urăsc şi batjocoresc şi defaimă, ba chiar doboară la pământ pe cei pizmuiţi. De aceea toţi acei cari, mai ales în vieaţa politică, îşi dau seamă că nu mai poate fi suferită capacitatea sau soarta lor, se retrag cu ochii plini de ură şi luându-şi rămas bun dela curţile ameninţate cu pieirea, îşi găsesc un adăpost la ţară, departe de Jupiter şi de trăsnet, şi uneori cu săgeţile pizmei, asemenea săgeţii lui Abaris, răpun cu o lovitură de moarte pe cei sălăşluiţi departe de dânşii — până într'atâta e orbit omul de răutate.

329. Ingratul nu preţuieşte rele mici binefăcătorului său; dar un mare rău trebue a se socoti micşorarea şi slăbirea râvnei de a face bine.

330. Precum bolile neîngrijite în decurs de timp ajung să fie netămăduite, aşă se întâmplă că vrajbele neîmblânzite adeseori aduc pieirea.

331. De multe ori cu pedeapsa ce se cuvine numai celor nerecunoscători pedepsim pe cei cari poate vor fi fost recunoscători, lipsindu-i de orice binefacere de teama unei pretinse nerecunoştinţe.

332. Prietenul ce refuză să fie lămurit, dă bănueală de perfidie.

333. Cei ce doresc ca întreprinderile lor să aibă isbândă deplină, nu trebue să uite să servească şi să cerceteze pe fiecare în parte.

334. Nestatornicia norocului, pe câtă mâhnire aduce fericiţilor, pe atâta bucurie împărtăşeşte celor nenorociţi, ridicându-le inima abătută prin nădejdea ascunsă în schimbarea lucrurilor spre mai bine.

335. Calităţile cari cu multă pricepere apar, când trebue, pe scena vieţii, ui-

mesc mai tare pe privitori decât virtuţile cari zac în ascuns, şi cari într'adevăr sun sigure şi nepieritoare.

336. E mai lesne a suferi nenorocirile de faţă decât a prevedeà pe cele viitoare.

337. Uşurinţa şi prostia celor ce peste măsură se mândresc pentru binefacerile lor, e pricina că mulţi, slujindu-se de ingratitudine ca de o scară, adeseori rup roadele proaspete ale bunătăţilor şi stârnesc astfel o furtună de râs asupra nătângiei acelor ce vânează, cu ceeace au, nişte laude trecătoare.

338. Dragostea şi pizma judecă adeseori faptele altora.

339. Şi nenorocirile aduc ceva bun.

340. Intru cât supărarea foloseşte foarte puţin, e mai bine să preferim liniştea sufletească, izvor de nenumărate bunuri.

341. Consideraţia bună din partea mai multora răscumpără ocările unora.

342. Dobândeşte-ţi adăpost şi ajutoare pentru vieaţă.

343. Precum se cuvine ca doctorii să cunoască cele mai bune şi folositoare mijloace de vindecare şi întremare a bolnavului, aşà şi cârmuitorii se cuvine să aibă la îndemână tot ce poate folosi mai mult în vieaţă; aceştia ajungându-şi mai curând scopul prin mărimea faptei lor uimesc pe concetăţeni.

344. Cei bătuţi de nenorociri, de nimic nu au mai multă trebuinţă decât de vieaţă; căci dacă vieaţa lor, cu ajutorul lui Dumnezeu, se prelungeşte, are un sfârşit şi nenorocirea lor.

345. Intocmai precum noaptea şi ziua prin perândarea lor uşurează suferinţele şi fac odihna mai plăcută, iar anotimpurile reînnoiesc farmecile şi plăcerile lor, aşà şi momentele de fericire venite după necazuri se arată cu mult mai plăcute celor ce îndură nenumărate rele.

346. Unii îşi ajung ţinta lăudând cu vorba, iar alţii muşcând cu dinţii.

347. Cel ce-i deştept şi poate să se strecoare, scapă mai uşor de primejdiile ce-l ameninţă.

348. Intreprinderile le hotărăsc rezultatele.

349. Când cel ce n'a încercat încă propria sa putere mărturiseşte despre sine că nu e în stare să ajute un prieten lovit de nevoi, ce-i vorba lui decât temeiu îndestulător în potriva jurământului său fără ocol că are prietenie pentru tine.

350. Dacă în adevăr ingratul ar fi fost mai puternic decât cel mare la cuget şi la simţire, nu ar fi putut triumfà de două ori pentru nerecunoştinţă.

351. Cei ce se căesc de păcatele săvârşite, nu numai se leapădă adeseori de purtarea lor de mai înainte, ci încunjură primejdiile printr'o pocăinţă superficială.

352. Pretextul virtuţii nu mai puţin decât răutatea serveşte năzuinţele oamenilor.

353. Dragostea de sine şi lenea nasc multe pretexte; ele ajung până la o astfel de grosolănie, încât chiar printr'o prefăcută însuşire a defectelor ce nu le au, răscumpără adeseori ocara ce li se face.

354. Prietenia adevărată e averea cea mai roditoare, mai mănoasă, mai scumpă.

355. Ceeace faci, să n'o faci încet şi pe îndelete.

356. Cel mai de seamă lucru pentru un om în vieaţa prezentă e negreşit a trăi.

357. Deprinde-te să fii vesel şi când vii în atingere cu inferiorii tăi.

358. Trage nădejde de mai bine.

359. Puterea minţii ascultă adeseori de îndemnurile inimii.

360. A lăsà o corabie valurilor şi pânzele vânturilor e uneori semnul unui cârmaciu destoinic.

361. Cel ce deapururea are întinsă cursa, cu siguranţă prinde vânatul.

362. In liniştea sufletului stă fericirea omenească şi de aceea toţi caută să aibă parte de linişte şi veselie. Unii amestecă cuvinte multe, iar alţii mergând pe calea cea mai scurtă ca şi cu ochii mugitori se supun poruncilor proniei; şi unii răzimaţi pe cuvinte bine combinate, iar ceilalţi urmând cu ascultarea lor neprefăcută, ajung şi unii şi alţii la treapta unei nepăsări neturburate, nevrând să ştie de ceeace s'ar puteà întâmplà în vieaţă. Din o asemenea nepăsare se naşte liniştea şi veselia sufletului.

363. Laudele provenite din faptele ce ies la lumină sunt mai adevărate şi mai sigure decât acele cari se fac, ca de obiceiu, cu cuvintele calificative.

364. Virtuţile mijlocii adeseori înşeală de bună voie şi abat ochii pizmaşi; iar omul vede şi se miră de exagerări; deci nu dă nume de erou numai celui ajuns la treapta cea mai înaltă a virtuţii, ci şi celui ce a trecut de hotarele oricărei răutăţi.

365. Când duşmanii sau prietenii ne înşeală, grozav ne revoltăm; iar când noi înşine ne înşelăm, de loc nu ne supărăm.

366. Blândeţa, afabilitatea, iertarea nu numai câştigă şi păstrează simpatiile ci chiar şi ura o vindecă uşor.

367. Cel ce socoteşte că înşeală pe alţii, negreşit că se înşeală pe sine.

368. Nu numai sluţeniile chipului, ci şi slăbiciunile minţii îmbătrânind se fac mai nesuferite.

369. Pe lângă celelalte, mai au o pretenţie împăraţii: ei vreau ca nu pe jumătate, ci pe dea'ntregul să fie ai lor cei cari îi servesc. Dar ce zic eu pe jumătate? Ei nu îngădue ca nici cea mai mică parte dintr'înşii să fie a femeii, a fiilor, a prietenilor, a lor; din potrivă, trebue ca cel ce vrea să-şi câştige un nume bun, să se lepede nu numai de lume şi de trup, ci şi de însuşi sufletul lor. Meargă dar, cine voeşte şi slujească pe împăraţi cu aceste condiţii.

370. Când e răscoală şi turburările nasc vrajbă, prietenia nu e mai puţin rea decât duşmănia.

371. Intrecerea în binefaceri e dovadă de caracter nobil.

372. Pentru oricine e un folos peste măsură de mare întrebuinţarea la timp a vrăjilor cu cari se farmecă semenii săi.

373. A nu ajunge până la pocăinţă e măsura unei mânii cuviincioase, dar şi a blândeţei.

374. Nădejdile celor trezi sunt visurile celor trezi şi înşeală adeseori pe cei ce nu au curajul trebuincios; pentru cei ce luptă cu suferinţele e mai de folos a aveà nădejde bună decât a se cufundà în desnădejde socotind cu deamăruntul relele; nu e dar numai lucru de dorit ca cinevà să ajugă la liman prin cugetări mai blânde, ci şi prin nădejdi; ca printr'un somn nespus de plăcut să alunece pe nesimţite spre sfârşitul vieţii e mai uşor decât, fiind ca şi sdrobit de cruzimea gândurilor şi de teamà ca şi mort, de mai nainte să se expuie la cele din urmă primejdii.

375. Oricine ar fi omul căruia îi placi, tu poartă-te astfel încât să placi celui ce place; căci poţi câştigà pe toţi prin asemănarea dispoziţiei.

376. De multe ori când lenea sau necutezarea ne opreşte să săptuim lucruri măreţe, înţelepciunea cu pricepere atribuindu-şi totul, ascunde slăbiciunea noastră.

377. Nu fii nepriceput la vânătoarea oamenilor.

378. Cel ce fuge de o cauză inerentă şi ca înnăscută unui lucru şi nu se

apucă să facă nimic, trecând ca un om nefolositor și fără nume în teatrul lumii, de bună seamă va petrece o vieață slăvită.

379. Sunt mulți cari par foarte destoinici pentru anumite demnități cari nu li se încredințează, dar cari cum ajung la cârmă, desmint părerea bună ce-și fac oamenii despre dânșii.

380. Uneori dând bani la vreme cumpărăm nădejdi.

381. Nimenea nu-i totdeauna înțelept.

382. Plugarii cari dau de nenorociri la seceriș, seamănă mai cu curaj.

383. Au o călătorie bună acei ce îndrăznesc să meargă pe mare după naufragiu.

384. După neizbândă trebue să încerci norocul.

385. Nimeni nu-i cu totul desăvârșit, nici fără vină, nici fără mustrare în vieață; cel ce începe dar orice lucru, cu toate păcatele lui trebue să meargă înainte răscumpărând orice defect cu succesele dobândite.

386. Dragostea fiecărui pentru avere se învederează după pierderea averii.

387. Nu numai bunăvoințele nasc binefacerile; adeseori ele se datoresc unei deosebite binefaceri; și când cinevà din întâmplare a făcut bine unuia cu care până atunci nu-l legà nici o prietenie, de atunci încolo iubește pe cel căruia i-a făcut bine și îngrijește și caută cu drag de dânsul ca și când ar fi al său. De aceea dar acei ce umblă să câștige dragostea stăpânitorilor se cuvine să-i trezească cu dibăcie la binefaceri, pentru ca pe viitor să se bucure în chip statornic de dragostea lor.

388. A păstrà neatins sufletul, când e cinevà bogat și glorios, și a nu ținea nici la avere nici la glorie, e sărăcie.

389. M'aș înveseli sau m'aș supărà?

390. Pentru cei cari, după pierderea averilor, găsesc destulă marinimie într'înșii și inspirați de simțiminte cu adevărat de filozofi se bucură din belșug de liniștea sufletului, cuvintele mângâetoare ce întâmpină sunt anoste și supărătoare; tot astfel îngrețoșează pe cei cu adevărat sănătoși amintirea doctoriilor.

391. O blândețe de o clipă risipește adeseori un rău îndelungat.

392. Pasagerii și marinarii pot să se îmbete și să cânte și să doarmă horăind când corabia e favorizată de vânt, și să plângă dacă e bătută de valuri; sufletul cârmaciului însă, când plutirea e ușoară, e cuprinsă de valurile grijii de ceeace are să vie, iar când vine furtuna, e plin de curaj și mândrie.

393. Calea prin pilde nu e numai cea mai scurtă, ci și cea mai puternică; căci pildele au atâta putere chiar asupra firii însăși, încât aceasta luându-se uneori după aparențele unor tipuri din apropiere și abătându-se dela calea dreaptă, atacă mii de monștri printre viețuitoare și plante; și omul dar se îndeamnă uneori la imitarea virtuții aproapelui, ba de multe ori se leapădă de răutățile încuibate într'însul de stricăciunile ce fără rușine stăpânesc pe cei ce vin în atingere cu alții, și imitația lor merge până la laudă.

394. O mână dumnezeească întărește coardele slabe ale blândeței.

395. Cei ce nu se adâncesc în cunoașterea esenței virtuților numesc blândețea starea sufletească cea cu totul lipsită de mânie, dar cei ce dau dreapta ei definiție, cinstesc cu numele blândeței mânia venită numai când trebue.

396. Podoaba evlaviei e blândețea.

397. O mică trecere cu vederea aduce pagube mari.

398. Cei înțelepți trebue să aibă cămașa cinstii ceva mai groasă, ca nu cumva să fie ruptă la atacul oricărui animalcul.

399. In fiecare om e o scânteie de virtute.

400. Biruința cu adevărat viteză și sigură nu renunță la răsbunare mai puțin decât înfrângerea.

401. A călcà pe leșul dușmanului, chiar după triumf, e tot ce poate fi mai crud.

402. Răsbunarea e un neg pe fața prea frumoasă a biruinței.

403. Zăcășia învingătorului, după biruință, e necuviința biruinței.

404. Biruința îndoită e coroana nepieritoare pentru biruitor.

405. Pedeapsa, când lucrurile sunt în siguranță, e răsbunare ce-ți insuflă cu adevărat scârbă.

406. Iertarea ce se dă celor biruiți e ca și o dijmă ce se oferă lui Dumnenezeu, dătătorul biruinței.

407. Cel ce după biruință amână iertarea, e vădit un hoț de cele sfinte, care fură dijma ce se cuvine dătătorului biruinței.

408. Cel ce e biruit de biruință nu învinge decât pe jumătate.

409. Cruță pe prietenii tăi.

410. E o înțelepciune curată negustorească și grosolană aceea care are ca condiție numai interesul propriu și vrea să câștige dela toate și care e lipsită de demnitate, de marinimie și în chip ticălos răstoarnă și coboară la starea de rând pe cei ce au parte de ea.

411. Firea slujește de multe ori norocului; căci pe cel ce vrea norocul să-l doboare, chiar firea, făcând oarecum pe placul lui, îl lovește cu mii de pedepse. Cinevà printr'o minune oarecare a norocului cade în disgrația împăratului: firea îi usucă ogoarele prin secetă, neghina îi strică bucatele, foametea îi bântue turmele, moartea îi răpește copiii. Dar și norocul la rândul său de multe ori ține hangul firii, căci oricari ar fi darurile cu cari firea își împodobește eroii, aceștia, fără ajutorul norocului, nu pot să facă nimic vrednic de mirare pe scena vieții.

412. Vai de acela pe care îl prigonește soarta și firea conspirate la olaltă.

413. Nu numai întru cele sfinte mărturisirea greșelelor aduce iertare, ci și în ale cârmuirii, când nu-i nici o altă reparare a greșelelor, mărturisirea păcatului nu numai scapă de mii de primejdii pe cei ce-și caută într'însa ca un fel de adăpost, ci chiar și cele cari par a fi ireparabile îndată își găsesc ispășirea lor din partea stăpânitorului.

414. Oamenii înțelepți se folosesc chiar și de rele; deci mulți au întrebuințat boala la nevoie și astfel nu numai au recăpătat conștiința prin suferință, dar și când au recăpătat sănătatea s'au îngrijit mai tare de păstrarea ei. Mulți pe de altă parte, chiar fiind sănătoși, sub cuvânt numai că-și caută de boală, uneori trag mari foloase în ale cârmuirii; deci pretextul boalei e de cel mai mare preț pentru cei mai cuminți.

415. Imbrăcămintea ce o dau bunurile norocului e o slujnică frumoasă pentru cel cuminte, o stăpână foarte cumplită pentru nebuni.

416. Acei ce trăesc la curți și nu au calitățile ce se cer la o curte, sunt batjocoriți ca niște maimuțe.

417. Pe împărații de pe pământ i-am puteà asemui nu fără dreptate cu stelele cele mai mari; înrâuririle lor nu înviază și nimicesc numai pe oameni deosebit, ci și neamuri întregi.

418. Intocmai cum soarta, triumfând asupra firii și virtuții, de multe ori cu nespusă bogăție și glorie îmbracă pe cei ce sufletește și trupește sunt răi, așà uneori din potrivă, virtutea și firea împodobesc cu frumusețe, cu sănătate, cu tărie și cu cele mai scumpe daruri pe cei ce soarta cea oarbă i-a lăsat de izbeliște pe undevà la capătul drumului.

419. Faima în chipul râului ridică cele ușoare și cufundă cele solide.

420. Norocul de rând are laudă pentru calităţi ordinare, admiraţie pentru cele mediocre, dar nici o pricepere pentru cele mai înalte.

421. Deprinderea e un tiran care luptă cu firea, dar uneori o cauză mică o înlătură.

422. Nu fără potrivire a zis cinevà că soarta este asemenea cercului de lapte; căci e ca un fel de legătură a unor virtuţi, cari nici nu se văd, nici nu au parte de nume.

423. Nebunia cuiva e adeseori mama fericirii altuia.

424. A preţui mai mult bunurile vieţii decât însăşi viaţa e o strălucită dovadă de nebunie.

425. Precum asemănarea omului cu maimuţa e un adaos de sluţenie, aşà şi superstiţia e mai de râs când se înfrumuseţează cu evlavia.

426. Afectarea şi nefirescul atât în viaţa socială cât şi în cea religioasă atrage scârba celor sănătoşi la minte.

427. Stăpânitorii cari şi-au făcut datoria fără să-şi cruţe vreo osteneală pentru păzirea şi îmbunătăţirea cârmuirii, sunt foarte puţin de învinuit, când lucrurile nu merg spre bine: căci nu e destul ca numai cineva să facă tot ce trebue, ci şi cel bolnav şi cei ce se află de faţă şi toate cele de afară; aceasta însă de cele mai multe ori atârnă tot atât de mult de doctori ca şi de domnitori.

428. Reformează te şi reînnoeşte-te pe tine însuţi, dacă se poate, zilnic.

429. Iea seama ca niciodată să nu curgi pe de lături.

430. Aibi curaj de bărbat.

431. Nu fi mercantil la minte.

432. Neînfrânarea în cârmuire, condusă de prepusuri, e o curată nebunie.

433. Mânia şi laşitatea sunt foarte urîcioase mame de gânduri tirane.

434. Silnicia în cârmuire se naşte din mânie şi laşitate.

435. Doctoriile violente şi inoportune dau naştere unor rele nouă.

436. Nevoia se face sfătuitoarea şi lucrătoarea unor fapte silnice.

437. Cele mai multe primejdii nu birue pe cei viteji, ci îi înşeală surprinzându-i numai cu svonul şi cu închipuirea.

438. O mică schimbare făcută când trebue în pregătirea şi chiar în felul unui lucru ajută la indeplinirea scopului; dar trecerea dela o stare la alta cu totul deosebită arată mândrie şi aduce neizbândă.

439. Trebue discutată pe rând pregătirea şi intreprinderea.

440. Necumpătatul în pregătiri face risipă, când e la adecă, şi pierde astfel prosteşte prilejurile bune.

441. Micile greşeli nu sunt numai folositoare, ci uneori şi trebuincioase celor ce cârmuesc; căci tot ce este extrem în bine, e pretutindeni primejdios.

442. Dintre cei ce slujesc pe împăraţi unii se supără şi se necăjesc chinuindu-se uneori cu vorba ori cu tăcerea ori cu ţinuta, iar alţii cu mintea sănătoasă, imitând pe doctorii încercaţi, chiar prin greşeli făcute uneori cu dinadinsul întrerup mersul binelui ajuns extrem, împăcând oarecum în acest chip ursita cea pizmuitoare.

443. Iea lucrurile mai cu ghiotura; căci aşà izbânzile îţi vor fi mai ieftine, iar pierderile mai puţin păgubitoare. Tratarea amănunţită, grija dusă până la extrem e lucru primejdios în viaţă.

444. Păstrează şi nu întrebuinţà decât la nevoie puterea de abatere şi respingere; căci ea nu e de mai puţin folos decât puterea de atracţie.

445. Se cade cu oamenii să te porţi omeneşte; căci de cuvintele şi de faptele cari prea cercetează cu deamănuntul şi cu exactitate lucrurile, oamenii fie uimiţi, fie cuprinşi de teamă, fug ca de niste draci sau îngeri.

446. Când cineva dintru început se ascunde și se codește și nici nu-și încearcă puterea cu dinadins să ceară ajutoare și servicii pentru prietenii cari suferă, ce înseamnă altceva decât că se leapădă fățiș de prietenie?

447. Intâiu om, apoi zidar, ori plugar, ori prefect, ori rege.

448. Ochii trupului văd întâiu întâmplările, iar ochii minții, trecând peste suprafață, pătrund până la ființa lucrurilor.

449. Unii oameni răi, disprețuiți pentru micimea lor, scapă de pedepsele pe cari legile neîmpăcate le cer până la obol dela cei aleși.

450. Mândria e primejdioasă pentru norocul ce se razimă pe părerea altora ca pe niște temelii putrede.

451. Atât de mult se îngrețoșează omul pentru starea de față și e ahtiat după schimbări, încât atunci când nu poate schimbă lucrurile, schimbă frumușel numele lor.

452. Soartea îmbie degeaba celor zăbavnici tot ce obișnuește a vinde celor grăbiți.

453. Chiar după trecerea și încunjurarea primejdiilor, rămân până la o vreme urmele lor, cari trebue păstrate de către cei cuminți; căci ele, ca și rămășițile bolilor, obișnuesc a se întoarce din nou.

454. Oamenii cuminți, când situația e turbure, când lucrurile stau ca între două prăpăstii și sunt pline de primejdie sau, cum se zice, ca pe tăișul briciului, cu o privire chibzuită și statornică pândesc ceasul potrivit al întreprinderii, iar dacă ele se clatină când într'o parte când într'alta, ei fără preget fac tot ce li se impune și le este de folos.

455. Cei ce cu încetineală umblă după un lucru, abiă apucă umbrele acestuia.

456. Inceputurile întreprinderilor trebue încredințate lui Argus, iar sfârșitul lor lui Briareu.

457. Inceputurile întreprinderilor mari au nevoie de ochi mulți, iar facerea și ducerea lor la capăt cu izbândă e treaba multor mâni.

458. Mare inovator e timpul.

459. Ceeace e spontaneu și împrovizat e mai frumos uneori decât lucrurile cari sunt anume împodobite ca să servească spre pildă.

460. A turbură buna orândueală e foarte primejdios; odată ce lucrurile împinse ca de un curent neîntrerupt merg tot spre mai rău, dacă au nevoie de inovație, uneori să nu se caute prin judecată serioasă și prudentă a se îndreptă relele; unde se va opri răul mereu înaintând?

461. Nimic nu e mai de râs decât cei cari în conduita lor din viață, ca niște sclavi, robesc unui obiceiu învechit în vremea de față.

462. Nici cu cele mai vechi monede nu am puteà cumpără tot ce trebue pentru viață, nici cu obiceiurile ce se duc nu vom plăceà concetățenilor noștri.

463. Prezentul râde de cei ce țin morțiș la ceeace s'a dus.

464. Când legile adorm, uneori nevoia defaimă apărarea unei părți.

465. Stăpânitorul, îmblânzit prin lingușire, poate fi îndreptat uneori spre virtute.

466. Și pe calea lingușirii se poate povățui spre îndeplinirea datoriilor un stăpânitor, care își închipue că sfatul neprefăcut ar fi micșorător demnității lui.

467. Urîciunea lingușirii pornește dela comedie; pricinuind rele mari celor de cari se apropie, ea umple viața cu tragedii.

468. Lingușirea ce vine dela alții bântue puțin pe cei ce nu se lingușesc pe sine.

469. Oricare om prea inteligent e lingușitorul său propriu.

470. In cursul vremii de azi cel priceput în lingușire și îmbelșugat în cu-

getările nouă ale unei măguliri rafinate e ridicat în slavă şi cinstit printr'o lingușire reciprocă, ca şi când ar fi ajuns culmea oratoriei şi sublimul vorbirii.

471. Cel mai mare dar din partea lui Dumnezeu e pentru oameni înţelepciunea.

472. Fiecare devine fericit prin măsura dictată de înţelepciune.

473. Nu mai este minte, dacă nu dictează ceeace trebue.

474. In relaţiile politice a şti, împreună cu cuvenita economie, să întrebuinţezi laolaltă seriozitatea şi gluma, e ceva care are cea mai mare putere pentru ajungerea scopului urmărit.

475. A trăi o vieaţă măcinată e lucru vrednic de imputat; dar a vorbi cuvinte măcinate nu numai că nu e de criticat, ci şi pricinuitor de glorie, de multe ori chiar de mântuire.

476. Om fără chibzuinţă e cal lipsit de frâu.

477. Ocările unei pretinse cuminţii adeseori le pun pe socoteala celei mai depline înţelepciuni acei cari sunt orbi în judecarea dreaptă a lucrurilor.

478. Religiozitatea e temelia înţelepciunii.

479. Inţelepciunea lipsită de cucernicie e umbra neputincioasă a înţelepciunii.

480. Plăcerea cu adevărat nesfârşită, e aceea ce nu naşte niciodată saţul.

481. Cel ce se învârteşte în preajma centrului universal e cel mai bun om şi cetăţean.

482. Om cuminte e cel ce se pricepe şi la lucrurile secundare.

483. Credinţa e lucrul cel mai de căpetenie pentru îndeplinirea cu izbândă a oricărei lucrări; aceia dar cari, din lipsă de credinţă, nu ştiu când e nevoie să se prefacă şi cu mii de podoabe să-şi ademenească pe semenii lor, nu izbutesc de cele mai multe ori să ducă la bun capăt întreprinderile lor.

484. O prefacere reciprocă e o dreaptă pedeapsă a prefacerii; căci cuiul cuiu scoate.

485. Scopul sănătos în vieaţă e cornul Amaltiei, căci aduce cu sine tot felul de virtute.

486. Chibzuinţa e frâul răutăţii, centrul virtuţii, un Argus pentru cele văzute, un Linceu pentru cele nevăzute; vindecă relele de faţă, ingrijeşte de cele viitoare, acopere orice urîciune, îmbracă lumea cu ce-i frumos.

487. Oglinda minţii turburată de simţimântul dreptăţii nu redă adevăratele imagini ale lucrurilor, ci înşeală pe cei mândri cu nălucirile unei fantazii primejdioase.

488. Uneori prin urbanitatea vorbelor îmmuindu-se tonul unei convorbiri care tinde la realizarea unui lucru oarecare, mai curând câştigă sufletul celui ce ascultă, furându-i oarecum învoirea dorită pentru scopul urmărit.

489. Puţini pot cu iscusinţă să impace în vieaţa lor seriozitatea şi gluma, aşa încât, amestecându-le una cu alta, să le întrebuinţeze la timp cu succes.

490. Uneori cu hazul ca şi pe un vehicul usturimea adevărului mai lesne pătrunde în sufletele ascultătorilor.

491. Schimele şi mişcările cumpătate ale feţei, cari constitue în retorică mult lăudata acţiune, sunt ca şi sarea şi tot ce dă gust desfătător, atât elocenţei cât şi chiar felului de a se purtă al omului.

492. A nesocoti eticheta consacrată în politică e tot atât ca şi când te-ai adresă concetăţenilor într'un graiu străin şi injurios.

493. Cei ce simulează la nevoie sunt înţelepţi în prescurtare.

494. Inţelepciune prescurtată e subterfugiul oportun.

495. Sufletul desvălit e tot aşa vrednic de râs ca şi trupul gol.

496. Un adăpost sigur al vieții e prefacerea nevătămătoare care nu tinde cu totul să înșele.

497. Prefacerea e coiful gândului.

498. Acei ce nu izbutesc să dea dovezi de extraordinare aptitudini politice, conștienți de slăbiciunea lor, abuzează de prefacere, refugiindu-se la dânsa ca la un adăpost.

499. Cel ce preferă prea mult tăcerea n'are idee bună despre sine.

500. Tăcerea la vreme e vârful înțelepciunii, iar tăcerea neîncetată e perdeaua omului mărginit.

501. Precum apa stătută se face vătămătoare, așà și cugetările cari nu se preînnoesc și nu se canalizează prin mijlocul vorbirii, răspândind mirosuri înciumate, devin un imens focar de rele.

502. Prin tăcerea ce se face împrejur pe rând ca și printr'un somn foarte plăcut și printr'un leac alinător, prudența, reînnoindu-se, cu mai multă putere tratează lucrurile.

503. Tăcerea oportună e forma unei înțelepciuni sigure.

504. Cel cuminte ține totdeauna la aceleași persoane, la aceleași vorbe și lucruri, și aceasta e dovada cuminției, că uneori se coboară și tratează, fie chiar pe deasupra, lucruri cari răpesc și farmecă pe semenii săi.

505. Cel ce conduce mulțimea se conduce pe sine.

506. Precum ductilitatea e o însușire inerentă aurului, așà și maleabilitatea și docilitatea oportună e negreșit caracterul ales al unei naturi de aur.

507. Nu așteptă nimic mare dela cel ce nu cugetă îndată ceeace trebue.

508. Cel ce chiar la improvizație arată pricepere adâncă, cugetă în adevăr puternic.

509. Cei ce nu-și fixează în vieață o țintă statornică, ci se conformează cu cerințele oricărei aptitudini, sunt asemenea sculptorilor, cari sculptează deosebit capul, mâna, piciorul, și nu dau mai departe decât anumite părți slute ; iar cei ce și-au ales o concepție înaltă a vieții și bărbătește pășesc spre ținta lor, imitând fără ocol firea, dintr'o singură pornire se formează pe sine pentru a fi buni întru toate, nelăsând nimic fără îngrijire.

510. Pornirea ce are stăpânitorul spre bănueală e foarte supărătoare pentru cei din prejurul lui, dar e mai supărătoare încrederea lui în oricine; căci dacă chibzuința conduce bănuelile, înfrânează sborul acestora, și integritatea caracterului celor ce-l slujesc în cele din urmă înlătură orice temeiu de bănueală. Dar ce leac vom găsi noi pentru cel ce crede fieștecăruia și care nu e bolnav numai de urechi, ci mai sufere și de boala incurabilă a minții?

511. Dumnezeu, care îngrijește de toate, poartă grija fiecăruia, făcând ca soarele să răsară pentru cei drepți și nedrepți și prin îngrijirea parțială cu dragoste fără margini cârmuind binele fiecăruia, e îngăduit, dar mai bine zis se impune fiecărui om să îngrijească de sine, să caute tot ce asigură paza și folosul sufletului și trupului.

512. Pronia dumnezeească are grijă de toate, dar și tu să ai grija ta.

513. Dreptatea și înțelepciunea, înduplecând blândețea să lucreze pentru binele obștii, pedepsesc fără milă la vreme răutatea ajunsă ori bănuită.

514. Cu prisosul unei blândețe mărinimoase tu cruță chiar pe dușmani, dar mai curând cruță-te pe tine.

515. Unii într'atâta își fac o podoabă din o blândețe prostească, încât cruțând pe dușmani, pe sine nu se cruță.

516. Cel tăinuit trebue numai decât să se alipească de părtașii tainelor sale,

dar măsura de siguranță ar fi mai mare, dacă acei cari stau mai aproape de domnitori și au relații mai strânse cu dânșii nu s'ar face câtuș de puțin ascultătorii lor în tot ce e legat cu primejdia; căci ei nu sunt în primejdie numai când destăinuesc secretele lor, ci uneori când cad în disgrație, singură teama de a nu divulgă aceste secrete aduce peirea lor. Tot așà unele femei necăjite de urîciunea proprie sparg, în furia lor, oglinda ce le arată limpede slutenia chipului.

517. Chiar corpul politic scapă de mare boală, când uneori se lasă la vreme sângele.

518. Cei îndrăgiți de o domnie peste măsură sunt de multe ori pacostea statului, porniți fiind spre cele două extremități, nestatornici, turburători, înșelători și într'un cuvânt făptuitori de toate relele.

511. Dreptatea nu poate cu totul să înlăture dela mijloc răul; dar îi tocește ascuțișul și-i ridică veninul, care astfel s'ar puteà transmite și la vecini.

520. Dreptatea nu are atâta putere ca pe deplin să smulgă răutatea din sufletul omenesc, dar ca un bun cultivator prin altoire recoltează roade mai blânde chiar dela pomi sălbateci; și cu barda retezând crengile rele, împiedică fecundarea sucurilor vătămătoare.

521. Temelia dreptății fiind «ceeace ție nu-ți place, altuia nu face», o faptă strălucită a dreptății e și iertarea la timp.

522. Dacă în adevăr trebue dat fiecăruia ce e al său, iertare trebue acordată mai mult slăbiciunii omenești și nu răutății.

523. E, hotărît, o pacoste stăpânitorul ce dă ascultare cuvintelor venite dela oricine; așà fiind el, această boală cumplită bântue pe toți cei dimprejurul lui; și unii dregători exploatează sfiiciunea și lașitatea lui, trezind în sufletu-i o năpraznică flacără cu mii și mii de cuvinte ca și cu niște tăciuni, alții îi întăresc pizma ca niște furii răscolindu-i patimile împotriva celor capabili și talentați, iar alți defăimând pe mai mulți își spală petele de cari sunt mânjiți, alții iarà încoltind pe rivalii lor își câștigă siguranța și pun mâna pe tot ce râvnesc; mulți pun pe scenă drame jalnice în potriva protivnicilor; dar și cei cari cinstind caracterul potolit se găsiau înainte înecați de potopul răutății și se temeau de șerpii cei ascunși, se abat și ei dela calea dreaptă trecând de partea celor ce dau goană pe calea răului cel neînfrânat, și când lucrurile ajung la această treaptă de decădere, stăpâniții, bătuți de valuri din toate părțile, numai decât pier jalnic împreună cu stăpânitorul lor.

524. Străduința neîntreruptă și cu căldură susținută pe calea virtuții nu numai că, în vieața pieritoare, nu e cu putință celor apăsați de greutatea trupului, ci e și primejdioasă când nu are măsură, întrucât slăbește puterile și silește sufletul să se dedeà nepăsării; din potrivă, odihnirea măsurată și răgazul dela ostenelile ce impune virtutea de multe ori mărește tăria noastră întru săvârșirea faptelor virtuoase și astfel efectele lor sunt contrarii, din activitatea încordată se naște odihna și lenevirea, iar aceasta ne face pe rând destoinici și ne îndeamnă la fapte bune și mari, ceeace confirmă din nou vestita vorbă «la toate cu cumpăt». Dar și celor ce în toată odihna se dedeau cu totul dorinței studiului și teoriei, adeseori îngădue Dumnezeu să-i cerceteze desgustul și săturarea sufletului, ca un fel de pedeapsă și înfrânare a mândriei care-i cuprinde pe nesimțite, pe cât timp prin amintirea slăbiciunii lor îi face să fie mai calzi la invocarea ajutorului divin.

525. Orânduеala și armonia și măsura și înlănțuirea, călăuzind gânduri, patimi, vorbe și fapte, sunt bunuri cerești și cu adevărat caracteristice eternității.

526. Patimile trupești au nevoie de narcotice, iar cele ale sufletului de cuvinte generoase.

527. Nu numai contribuţia virtuţilor negative, ci şi a celor pozitive face pe oameni capabili de a făptui lucruri mari; căci însuşirile negative pot produce numai integritatea, dar nu şi o virtute sigură.

528. Mintea ce ocupă cu siguranţă locul cel mai dela mijloc şi se teme la vreme de nevoie să incline spre extremităţi, ca şi un bolnav şi istovit de puteri, e cu totul nevrednică în intreprinderile politice.

529. E de preferit mai mult capacitatea înflăcărată şi energică întru izbândirea intreprinderilor politice.

530. Statornicia e temelia virtuţilor.

531. Intrucât toate ale omului se găsesc în necurmată curgere şi agitare, măcar cel ce sufere acestea să fie statornic şi neclintit, ca o stâncă bătută de jur imprejur de valuri, dar nedoborîtă nicidecum.

532. Din toate părţile ne necăjesc defectele; în orice vârstă, în orice moment al vieţii dăm de rele proaspete ca de nişte duşmani noi. In tinereţe uşurătatea, prostia, desfrâul sunt stăpânii noştri; iar când vieaţa e liniştită, ambiţia ne supără, dragostea de avere ne tulbură; bătrâneţea nu este numai uneltitoarea relelor trupeşti, ci poate şi în cele sufleteşti pe de o parte pornită spre mânie, pe de alta îndărătnică şi plină de scârbă şi cârtitoare faţă de bunurile aproapelui; pe lângă acestea ea dă înapoi cu mintea şi împrumută dela tinereţe şi copilărie toată nătângia şi ridicolul. Chiar şi felurimea vieţii naşte prilejurile pentru rele; particularii sunt fricoşi şi umiliţi, iar cei ce deţin puterea sunt brutali, neînfrânaţi în dorinţe ca şi în mânie, duşmani adevărului, plini de pizmă, setoşi de sânge, şi într'un cuvânt întru toate răi; dar şi cei cari duc vieaţa în linişte, ori se pervertesc cu amintirea vieţii trecute, ori îşi pierd vlaga în urma neîngrijirii trupului şi a minţii, ori în urma unei fantazii bolnave cad în zadarnice bănueli, gânduri şi temeri, ori închipuindu-şi că au ajuns culmea virtuţilor şi semeţ călcând toate cele de jos, îşi schimbă firea şi sboară oarecum în aer. Intr'un aşă noian viforos, noi sărmanii bătuţi de valuri în ce chip am puteà aveà parte de o cât de puţină linişte? Ori câştigà-vom sufletele noastre în răbdare printr'o simplitate chibzuită?

533. Tăria şi neclintirea uneori nu e numai podoaba virtuţii, ci şi a unei răutăţi bărbăteşti.

534. Nestatornicia gândului nostru adăogându-se la nestatornicia norocului, ne face pe viitor nesuferită vieaţa clătinată astfel ca de necontenite valuri.

535. Supt umbra virtuţilor uneori defectele tăinuite fiind, aduc mai puţină ruşine celor ce le au pe acestea.

536. Astfel de putere şi podoabă au în sine virtuţile, încât ridică uneori ruşinea defectelor ce le însoţesc.

537. Omul ajunge uneori la atâta deşteptăciune sau, ca să zic mai adevărat, neruşinare, încât înconjoară numele virtuţilor cu viciile învecinate.

538. Şi aceasta e o îndrăzneală sau suficienţă politică, ca atunci când nu-ţi ajung puterile pentru izbândă, să cumperi bănuita ta cădere cu părăsirea năzuinţelor tale.

539. Cu greu vor puteà trăi cei cuminţi fără societatea nebunilor.

540. Prin laudă şi prin grăirea de rău noi îndeobşte nu urmărim decât interesele noastre.

541. Adeseaori lăudăm, pentrucă voim să fim lăudaţi.

542. Cei ce resping laudele voesc să fie de două ori lăudaţi.

543. Chiar calităţile mari au nevoie de economie; căci prin rezervă şi cruţare se vindecă scârba ce are sufletul chiar către cele bune.

544. Virtutea îndrăgită de mărire să caute societăţile celor mulţi şi străluciţi şi să fugă de singurătate şi de linişte.

545. Fiecare nu seceră decât tot ce a semănat.

546. Cei ce nu au decât o singură îndeletnicire aduc mare slujbă vieţii comune.

547. Născocitorii lucrurilor nouă şi mari nu s'au îndeletnicit în vieaţa lor decât numai cu o singură lucrare.

548 Nu numai să vezi cele din faţa ta, ci să şi miroşi cele ce se află mai departe, pentru ca, pregătindu-te pre tine însuţi, să întâmpini la vreme răul.

549. Acele pe cari le dorim cumpărând voturile, departe de a ne fi lucruri indiferente, noi le socotim şi susţinem (vai de prostia noastră !) ca ireproşabile, nepieritoare, sfinte.

550. Şi cât priveşte cuminţia, o vârstă e mai bună decât altă vârstă.

551. Soartea întunecă multe din scăderile cari sunt ca şi înnăscute şi cari nici firea, nici virtutea n'au putut să îndrepte.

552. Are prilejurile sale potrivite şi sumptuozitatea cea mai presus de critică.

553. Roagă-te şi sileşte-te să te procopseşti; iar dacă tu eşti în lipsă, chiar bunăstarea vecinului socoteşte-o ca fericire.

554. Când de multe ori din cauza inerţiei instinctive nu ne îndeplinim datoriile ce avem în vieaţa noastră socială, în zadar ne căznim atribuind negligenţa noastră unei concepţii greşite, unei pretinse urmăriri a interesului.

555. Stăruinţa firii e mai tare decât povaţa înţelepciunii; iar înţelepciunea omului şi aici trufindu-se, se laudă şi se mândreşte de neînfrânatele porniri firesti ca şi de nişte merite proprii.

556. Nu numai virtuţile, ci şi numele virtuţilor slujesc celor ce cu dibăcie urmăresc interesele lor.

557. Şi cei cari se bucură de sănătate desăvârşită sunt atacaţi uneori îndată de boli din cele mai primejdioase, şi cei înzestraţi cu cele mai mari virtuţi, când uneori norocul se schimbă, cad în prăpastia ticăloşiei.

558. Atât virtuţile cât şi viciile, cauza mântuirii sau pieirii noastre, atârnă de voinţa noastră; dar cu dreptate am puteà zice că condiţiunile unora din calităţi nu mai puţin decât ale unora din defecte au fost hotărîte şi fixate de natură; pentrucă nici truda, nici timpul, nici soartea nu sunt în stare unora să le oprească pornirea, altora să le priască sporirea.

559. Muncind şi mistuind vreme îndelungată pe mulţi, viciile şi păcatele îi lasă istoviţi ca şi nişte schelete; iar ei se îngâmfă şi se trufesc ca şi când ar fi îndepărtat şi spălat, dragă Doamne, petele răutăţilor ce i-au bântuit; astfel sunt toţi aceia cari, secătuiţi şi abiă răsuflând de bătrâneţe, îşi închipue că s'au cuminţit, şi cari împrăştiind tot avutul lor, se prefac că sunt cruţători şi economi.

560. Ca şi bolile trupeşti, aşà şi cele sufleteşti se întorc de obiceiu; prostia multora crezând că armistiţiul pasiunilor e o înfrângere desăvârşită, îşi iau aere de triumfători; dar curând fiind covârşită de duşmanul care, ca dela pândă, o năpădeşte cu o mai mare furie, ea plăteşte preţul mândriei sale.

561. Când laşitatea sau egoismul sau lenea de multe ori renunţă la apărare, cei ce nu adâncesc lucrurile atribue totul blândeţei, neînţelegând că pentru unii amintirea nedreptăţilor nu e mai puţin grea şi supărătoare, decât pentru ingraţi amintirea binefacerilor de cari s'au bucurat.

562. Temerile şi speranţele noastre fiind de multe ori neîntemeiate şi zadarnice, providenţa divină, în chip negrăit şi cu mijloace şi căi cari nici prin minte nu ne trec, izbândind cele mai multe lucruri, aplică prostiei o pedeapsă exemplară.

563. Binele treptat e mai sigur şi mai statornic decât cel venit cu grămada.

564. Acei cari au obiceiul de a se lepădà de vechii prieteni ca de o haină ponosită pentru a urmări o prietenie nouă, găsind pretexte şi adresând unele plângeri meschine prietenilor lor, păşesc încetul cu încetul spre o ruptură plănuită.

565. Atât în relaţiile particulare cât şi în cele politice, măcar că ranele sunt vindecate într'un chip, dar cicatricele rămân; deci iea aminte, ca nu cumva intervenind vreun mic pretext să sângere iar.

566. Unii oameni par că slujesc unei patimi cu ceva mai mult cumpăt; nu doar că sunt mai potoliţi şi se tem de exagerări, dar fiind împresuraţi de patimi multe şi cumplite, sunt siliţi să-şi fărâme scurtimea vremii şi să se sustragă unei patimi preocupaţi fiind de alta.

567. Uşor dăm uitării acele greşeli, pe cari putem să le ascundem altora şi nu le cunoaştem decât noi.

568. Oamenii obişnuesc, chiar în contra adevărului, să ridice în slavă cu laudele pe unii, ca astfel, prin vorbele bune ce spun cu privire la un rival, să aducă o mai mare insultă celor urîţi de ei.

569. Deşertăciunea aprinde râvna multora întru câştigarea virtuţii.

570. Deşertăciunea pe mulţi, cari astfel sunt firi trândave, ca un bold îi îndeamnă spre a-şi însuşi virtutea.

571. Mulţumirea cu puţinul în nepieritoarea bogăţie a sufletului e o vădită răutate şi caracteristica unei intelegenţe lipsite de nervi.

572. Cel ce îşi închipue că poate trăi din destul fără a aveà legături cu semenii săi, nu se înşeală mai puţin decât cel care îşi închipue că statul e cu siguranţă primejduit, dacă e lipsit de ajutorul şi participarea lui.

573. Cel ce trăeşte la lumină şi se însoţeşte cu oameni cinstiţi, e cu adevărat cinstit; răutatea nu iubeşte numai întunericul din beciurile caselor, ci se ascunde şi, ca să zic aşà, în ipogeele inimii.

574. Omul rătăceşte şi sufere de relele întâmpinate; dar în oficiul Provedinţei divine ordinea, numărul, prilejul, calitatea şi durata întâmplărilor sunt hotărîte irevocabil.

575. Intreită e, ca să spun pe scurt, înşelarea care în cârmuirile politice se abate din drumul drept; una e sfiicioasă şi nu păşeşte departe de virtute, dar e amestecată întru câtvà cu oarecare răutate; aşà ar fi neîncrederea, prepusul dus până la extrem, prefacerea şi însuşirile şi meşteşugurile de felul acesta; a doua mergând mai departe, o rupe mai tare cu virtutea şi se apropie de răutate: aceasta obişnueşte a lucrà pe ascuns atrăgând la sine pe cei din slujba altora, conrupând cu daruri, ţinând în suspensie prin speranţe, amăgind, ademenind şi născocind mii de mijloace minunate în interesul său propriu; iar omul din cea din urmă treaptă năzuind spre culmea răutăţii, îşi iea rămas bun dela virtute şi chiar dela orice lege şi cu cea mai mare sfruntare îmbrăţişează răutatea şi devine trădător, nedrept, urgisit, un al doilea Salmoneu sau Tantal. Dar cei ce au o concepţie mijlocie asupra unui stat socotesc treapta întâi vrednică de iertare, uneori tolerează şi a doua, dar a treia o osândesc cu străşnicie ca o pacoste politică.

576. Firea chiar în sufletele eroice a stropit un pic de nebunie sau, mai drept vorbind, de furie.

577. Nimeni nu-şi atribue nesuccesele.

578. Unii sunt robiţi mai repede de o singură binefacere însemnată, iar cu binefacerile necurmate cad pe brânci ca şi nişte hamali proşti.

579. Binefacerile cari sunt mai prejos de aşteptare, adeseori se fac pricina nerecunoştinţei.

580. Intreagă mulțimea e mai ingrată decât oamenii în parte; de aceea binele făcut unui neam întreg adeseori se pierde în zadar; dar dacă întâmplător nenorocirea, venind după întâia prosperitate și fericire și sguduind statul, redeșteaptă amintirea binefăcătorului anterior, atunci în adevăr cei ce văzură binele slăvesc cu mii de laude pe binefăcătorul lor și fac ca binefacerile-i să fie nesterse, împărtășind veacului ce vine proaspătă și nepieritoare amintirea lor.

581. Miluirile celor nelegiuiți sunt nemiloase; căci nu milă, ci cruzime este a cruță răutatea care triumfă spre nenorocirea particularilor și a obștii.

582. Contribuția puținelor defecte mărunte uneori aduce o mare ocară virtuților.

583. Unii, în beția zelului lor inoportun, strică intreprinderilor vrednice de mirare, iar cele ce nu sunt coapte și nu ies la lumină într'o vreme hotărîtă nu au numai o viață vremelnică, ci adeseori nenorocesc și pe cei ce le dau naștere.

584. Prostia oamenilor în rivalitatea ei cu prevederea și chibzuința, hotărăște și ea rostul vieții așà cum socoate că e bine.

585. Tot atât de ascuns ca și schimbăcios, egoismul pierzându-și averea simulează mărinimia; și iubindu-se pe sine cu adevărat peste măsură, vindecă chiar fără voie durerea arzătoare cu leacul alinător al cumpătului. Când îi mor copiii, egoismul oprește cursul lacrămilor; dar iară măgulindu-se se mândrește cu numele răbdării și luptând cu boala și prea marea-i dragoste pentru sine, rabdă și foc și fier; dar și atunci îmbracă mândra podoabă a vitejiei; când el e sănătos, se înțelepțește pe sine, dar nu pentrucă iubește înțelepciunea; și îngrijind de sine nu încetează, în interesul său propriu, a purtà grija altora prin orice faptă; face bine, face dreptate, cercetează scrupulos cele trebuitoare, și cu mai mari silințe își îndeplinește datoriile către semenii săi; și dacă din întâmplare călătorește prin pustiuri, pe când ceilalți sunt cruțați, egoistul sub pretext că numai de bani nu vrea să știe, găsește, plătind mai din gros, pe călăuzii cei siguri; când patria e împresurată de dușmani, nu-și cruță de loc averile, și socotind aceasta ca o deosebită înțelepciune și cumpărând o mântuire înjositoare pentru țară, își pune la cale siguranța sa proprie, și când călătorește pe mare, în caz de temere de naufragiu, câtă vreme ceilalți își arată micimea lor prin dragoste de sine și refuză a împăcà furia lui Poseidon prin lepădarea greutății, adevăratul egoist își lasă cu mare plăcere chiar cămașa, prefăcându-se că disprețuește bogăția în pretinsul lui prisos de dărnicie; și în acest chip mascându-se oarecum, pe când cei cari suferă de un egoism mai grosolan și de rând se vaetă de sărăcie și-și pierd nădejdea vieții, adevăratul egoist punând numai decât obrăzarul evlaviei, ridică mâinile spre cer și făcând a se crede că el luptă pentru mântuirea comună, își câștigă pentru sine siguranța; dar e foarte anevoios desvăluind cu deamănuntul, să desfaci orice cute a egoismului; aci e un adânc ce are trebuință de un scufundător din Delos.

586. Dragostea de sine este poate luminosul vehicul al sufletului.

587. Nu e de loc de mirare că tainele sufletului se descoper, deoarece simțirile ca niște spioni supraveghează năzuințele sufletești și îndată își trădează dispozițiile intime.

588. Cel ce prea mult umblă după informații, dă bănueală de spion.

589. A înșelà și cu dibăcie a respinge răutatea e aproape tot una cu înțelepciunea.

590. Aurite trebue să fie roțițele cari se oferă ca premiu pentru cei ce excelează în oratorie.

591. Adevărul este ca și o fecioară prea frumoasă; plecându-și ochii vrăjitori, el obișnuește a veni în atingere numai sub văl.

592. Serveşte-te pe rând de simplitate şi fineţă.

593. Şi cele mai deosebite prietenii nu renunţă la excepţii.

594. Dacă vrei să fii iubit, iubeşte.

595. Prieteniile răsar din simpatie ca din rădăcină.

596. Ruşinea nu merge laolaltă cu iubirea.

597. Dragostea e mai curajoasă decât ura.

598. A iubi nu pricinueşte mai puţină plăcere decât a fi iubit.

599. Gurile rele sunt canalurile murdare ale statelor.

600. Ura încetul cu încetul risipeşte şi strică, dragostea bântue ca o flăcărae de foc.

601. Greşita părere despre sine a fiecăruia e o boală incurabilă.

602. Cel ce se face judecător într'ale sale, corupt fiind de patimi, îşi mitueşte hotărîrile.

603. Egoismul seamănă cu microscopul care lucrurilor celor mai mici le dă mărime şi aproprie cele depărtate ; dar preschimbă după voia sa nu numai cantitatea, ci şi calitatea, nu mai puţin a obiectelor decât a persoanelor.

604. Cele mai multe nenorociri fiind odraslele nebuniei, au ca doică puţinătatea de suflet.

605. Contrazicerea inteligentă e o momeală la urmărirea tainelor.

606. Cel ce caută cu lumânarea cearta în relaţiile particulare, de obiceiu aprinde războiu în case.

607. Băgarea de seamă în raporturile talo cu alţii ţine loc de suflet.

608. Fugi de superlative şi comparative, căci dau naştere certelor.

609. Pornirea spre uitare e mai de preferit uneori amintirii.

610. Supărarea la nevoie e caracteristica mărinimiei.

611. Severitatea amestecată cu blândeţea caracterului e puternic păzitor al respectului şi al cinstei ce se cuvine din partea celor ce vin în atingere cu tine.

612. Bunătatea la cârmuiri fără bold e o virtute comună şi naivă.

613. Pătimirea şi văitarea pentru înjosirile suferite nu naşte milă, ci mai tare aţâţă pe protivnic spre atacuri nouă.

614. Oamenii cuminţi prin binefaceri previn atacul duşmanilor.

615. Uneori în politică cineva se poate lăudă pe sine fără a greşi ; ostentaţia oportună, intervenind în mod inteligent, e frumuseţea şi podoaba intreprinderilor.

616. Înţelepciunea sigură duce patimile ca de un frâu.

617. Vânătoarea eroilor e lucrul unui erou.

618. Respectul şi curajul să înflorească în apropierea ta de un om care te întrece.

619. Dintre domnitori acei cari arată mai mult umanitate decât despotism sunt în adevăr mai vrednici de cinste.

620. In raportul tău faţă de superiorul tău fii fără frică, dar nu şi fără respect.

621. Cuvintele regilor săpate ca pe lespezi se păstrează pe veci în vistieria vremii.

622. Când întristarea e covârşitoare, nădejdea e un antidot de lux.

623. Nu fii cheltuitorul tău propriu.

624. Adapă şi hrăneşte buna nădejde atât pentru tine cât şi pentru acei ce te înconjoară.

625. Invaţă a despreţui pe despreţuitori.

626. Unii, cu toate defectele lor înnăscute, se arată drăgălaşi ; alţii, cu multe însuşiri bune, displac şi par a fi supărători.

627. Pronia dumnezeească a schimbat adeseori otrăvurile în mijloace de apropiere.

628. Să ai la îndemână cuvinte şi fapte omonime, ca să eviţi încercarea vicleană a protivnicilor şi rivalilor.

629. Să ştii să răscoleşti patimile.

630. Adu-ţi aminte să-ţi împlineşti şi datoriile către duşmanul tău.

631. Fiecare primeşte cu aplauze bunătăţile făcute mulţimii întregi, dar toţi stau pe gânduri când e vorba să se achite faţă de ele, măcar că socotesc în sine că e o nerecunoştinţă de a nu plăti datoria obştii.

632. Niciodată nu e o mare nădejde de pace, ca atunci când chestia războiului se tratează în chip energic.

633. Ceeace strică în războiu nu e numai teama, ci şi închipuirea şi umbra fricii.

634. Mulţi, găsindu-şi părtaşi la păcatele lor, îşi procură astfel şi pentru sine siguranţa.

635. Cel ce ţine seamă de fapte, iartă îndrăzneala vorbelor.

636. Oamenii luptă mai cu drag pentru vatră decât pentru altar.

637. Ceeace place domnitorului din partea cuivà e a sluji, dar nu a lucrà independent.

638. Răutatea pătrunzătoare şi lacomă e iscusită la găsirea prilejului de a improşcà veninul din lăuntru.

639. Urile din vârsta crudă şi, ca să zic aşà, hărţuelile simţirilor protivnice, luând proporţii mari în decursul timpului, se prefac în războiu amarnic.

640. Când nenorocirile vin grămadă, lovesc ca un trăznet; iar dacă vin succesiv, ca un foc aprig bântue şi mistue pe cel ce le sufere.

641. Cei cari, în făgăduelile lor, cu mult sgomot şi lăudăroşie pun ca condiţie premergătoare siguranţa, de multe ori în faptă îşi calcă cuvântul, abuzând de naivitatea celor ce-i cred.

642. Deopotrivă de greu este a îndeplini poruncile şi a porunci tot ce e de făcut.

643. Nu trebue a răni pe cel ce nici nu e chip şi nici nu e sigur că poţi să-l înlături dela mijloc.

644. Nu poate sta între prăpăstii acel pe care mulţi, năvălind de pretutindeni, îl împing la vale.

645. Cel îndărătnic uneori cu frâul slăbit se poate mână mai uşor ori încotro ţi-e voia.

646. Păzitorul e teama legilor.

647. Cele mici sunt mai sigure prin micimea lor.

648. Când mulţi greşesc, stăpânirea, fiind în nedumerire, nu pedepseşte pe nimeni.

649. Trebue să se dea cuivà partea cuvenită între vieaţă şi moarte.

650. Atât de mare e puterea adevărului, încât chiar minciuna, luând cevà din podoaba lui, se înfăţişează ca şi înarmat şi în acest chip înşeală pe cei cari îi ies în drum.

651. Cei ce nesocotesc moartea, nesocotesc totul.

652. Nevoia de a învinge e arma cea mai puternică a biruinţei.

653. Oamenii aduc cu prisos servicii de tot felul către cei ce nu se apropie.

654. Un stăpânitor cu plăcere iea sub protecţie şi hrăneşte pe acei cu cari ca şi cu nişte victime poate împăcà mulţimea, în caz când se înfurie.

655. Cei ce urăsc pe cei dimprejurul stăpânitorului nu se poate să-l iubească pe el.

656. Stăpânitorii niciodată nu sunt singuri de vină.

657. Mărinimia respinge făgăduinţele de daruri; iar, din prisosinţă de nobleţă, a nu arunca nici măcar privirea către darurile de faţă, ci refuzându-le a le întoarce spatele, e o virtute negrăită şi mai mare decât mărinimia.

658. De multe ori periclitarea şi cutezarea de bună voie e un leac foarte bun pentru pericole iminente.

659. Primejdia comună e o legătură indisolubilă a stării întemeiate pe dânsa.

660. Sufletul pornit spre trădare nu poate fi înfrânat cu nici o legătură; nesocoteşte binefacerile cu cari a fost încărcat, dispreţueşte primejdiile ce îl ameninţă, şi nici nu vrea să ştie de ruşinea ce îl aşteaptă şi de răutatea ce plănueşte; ca pe un altar sacrifică gloria comună şi proprie, şi orbit fiind cu totul, ca o hecatombă arde şi preface în cenuşe o fericire vădită şi bogată.

661. Abuzul nu se opune uzului.

662. Invaţă în vieaţa ta întreagă să trăeşti frumos, dar învaţă şi să mori frumos.

663. Omul cuminte trebue să trăească în prezent şi să aibă grija unei vieţi mai bune în viitor; a părăsi prezentul în dorinţa unei bogăţii sau a unei cinsti mai mari nu e vieaţă, ci umbra unei vieţi sau somnul unui treaz.

664. Când primejdia sgudue o stare de lucruri şi relele ameninţă în chip vădit, cei ce nu se hotărăsc să îmbrăţişeze una din cele două părţi învrăjbite şi păstrează o poziţiune mijlocie, de multe ori nu au un sfârşit bun; căci bolile cele mai acute cer remedii foarte urgente, cari se schimbă într'o zi, dar nu târzii şi răsuflate, cari vin pentru prohodirea şi îngroparea bolnavului.

665. Caută sfat dela Dumnezeu.

666. Adevărul are atâta putere în sine, încât măcar că e învăluit de mii de minciuni ca de nourii cei mai deşi, totuş dumnezeeşte luminează strălucind în splendoarea sa.

667. Cu măsură şi cumpănă pedepseşte Dumnezeu.

668. Inţelepciunea să nu-ţi fie dusă la extrem, ci să pară rece şi înfrânată, însoţită numai de simplitate.

669. Virtutea tânără şi neînfrânată e lipsită de prefacere.

670. Când urgia cerului cade asupra cuiva, înţelepciunea şi priceperea omului e zadarnică.

671. Extremităţile virtuţilor, când cere nevoia supremă, izbucnesc scânteind ca praful de puşcă frecat de oţel.

672. Inrudit cu cel nevinovat e cel ce greşeşte cu stingherire şi ruşine.

673. Stăpânitorul să-şi dea toată silinţa nu numai pentru vindecarea ranelor, ci şi pentru înlăturarea cicatricelor, ca nu cumva acestea să aducă urîciunea.

674. Mai rău decât cel care sufere de un viciu puternic, e cel ce pătimeşte şi e copleşit de mii de însuşiri rele, fie şi mai uşoare.

675. Să nu ai încredere nici în fiarele şi nici în răutăţile domolite.

676. Se poate ca şi slăbitele vlăstare ale răutăţii să le împodobim cu numele virtuţii, încetul cu încetul cu multă grijă altoindu-le la virtuţile sigure.

677. Şi cei goi au arme.

678. Nevoia dă arme şi celor goi.

679. Legile iubirii sunt mai largi decât prescripţiile legilor.

680. Interesul robului ascultă de interesul stăpânului.

681. Siguranţă reciprocă datoreşti siguranţei.

682. Ceeace vine pe neașteptate corupe sentințele.

683. Orice colț pentru cel ce iernează e un liman.

684. Nimic nu-i sigur pentru cei ce se tem.

685. Teama nu mărește numai relele întâmpinate, ci și apropie pe cele depărtate.

686. Naufragiații nu pregetă nicidecum să se sue pe orice scândură ce le arată soartea.

687. Viclenia uneori a băut otrava ce pregătise pentru alții.

688. Nimeni nu e atât de refractar la tămăduire și împăcare, încât să nu aibă într'însul mijlocul prin care îl poți conduce.

689. Uneori oamenii cuminți, cedând și supuindu-se, pe nesimțite se urcă spre înălțimi.

690. Chiar cu mii de binefaceri ca și cu lapte de vei hrăni puii de năpârci, totuș nu ești de loc scutit de primejdie dacă-i încălzești luându-i la sân.

691. Disprețul chibzuit uneori răstoarnă mai curând uneltirile zăbavnice ale dușmanilor.

692. Cel ce se clatină e lunecos.

693. Lumânările stinse de curând, se aprind îndată iarăș și dela o scântee.

694. Când părțile dau zor, mișcarea întregului e mai înceată.

695. Acei pentru cari cinstea e mai scumpă decât vieața, când sunt răniți cu săgeata cuvântului ca și când ar fi morțiș loviți în inimă, nu se lasă de apărare, nici dacă sunt pe jumătate morți; aprinși de râvnă pentru cinstea lor, ca niște nebuni chiar prin foc năvălesc împotriva celui ce i-a rănit.

696. Cei cu mintea sănătoasă nu trec cu vederea nici chiar trupurile dușmanilor lor cari zac la pământ și nici nu se apropie fără pază de ele.

697. De obiceiu nu vine numai o singură nenorocire.

798. Pizma ce vede cu atâta agerime fericirea, e oarbă față de virtute.

799. In întunerec și cei goi zic că sunt îmbrăcați în alb.

700. Prilejul dă însemnătate celor mici.

701. Uneori e mai sigură neștiința ce aduce mântuirea, pe care teama ar fi putut-o câștiga.

702. Neînfricoșarea uneori naște succesiunea pericolelor.

703. Nici o mască nu poate ascunde fața stăpânitorului, dar tocmai ca și soarele în eclipsă, așa și pe el în prefacerea lui mai cu stăruință îl caută mulțimea.

704. Frica e grozav făcător de minuni.

705. Pe zi ce merge se dau tot mai multe hărțueli pe arena inimii.

706. Nebunia străbate prin orice vârstă și formă a vieții.

707. Prostia străbate prin toată vârsta și forma vieții; dar când nu e cu totul contradictorie, ci așă zicând potrivită cu vârsta și vieața fiecăruia, atunci ori scapă priceperii, ori sufere mai ușor ocările.

708. Cei mai mulți obișnuesc să rostească despre fiecare o părere potrivită cu hotărîrea soartei.

709. Chiar vitejia din războiu nu e, de cele mai multe ori, decât fătul dragostei de sine, care cu iscusință face tot chipul pentru păzirea vieții și cinstei, ca și pentru câștigarea unei glorii mai mari.

710. Tocmai precum cei ce se împrumută dau împrumutul înapoi când vine sorocul, pentru ca să poată să se împrumute iară cât se poate mai ușor, așă și mulți oameni își arată recunoștința către binefăcătorii lor, pentru ca și în viitor să-i poată îndemnă la facerea de bine.

711. Discreţiunea şi fidelitatea la păzirea cuvintelor destăinuite cresc adeseori din egoism ca dintr'o rădăcină; căci mulţi păzesc secretul ca să atragă şi pe alţii să le comunice secretele şi astfel să câştige pentru sine glorie.

712. Mărinimia, fiind departe de orice apucătură de rând, despreţueşte toate, ca să fie stăpână pe toate.

713. Intrucât orice domnie vine dela Dumnezeu, şi împăraţii pe pământ nu sunt decât umbrele lui Dumnezeu; cei ce se pun în capul cârmuirii, renunţând nu numai la casă, la femeie, la copii şi la prieteni, ci şi (ceeace e şi mai greu decât toate) lepădându-se de sine, se cuvine poate fără greş să fie numiţi nişte bărbaţi politici sfinţi şi viteji luptători cari aproape se jertfesc pentru mântuirea semenilor lor.

714. Binefăcătorul dus fiind de o pornire nesăţioasă şi firească spre facerea de bine, sau îmboldit fiind de egoism, uneori iartă pe omul nemulţumitor, nefiind împiedecat oarecum de spini la culegerea trandafirului celui mai plăcut al gloriei; iar cel ce are recunoştinţă şi-şi aduce aminte de binefacere din fire şi fără de voie, nu se împacă niciodată cu cel ingrat.

715. Egoismul încuibat în suflet este izvorul şi rădăcina multor rele; de aceea dar cei ce renunţă la lume se presupune că au gura suverană ca să se lepede de sine; căci adevărata înţelepciune care scrutează inimi şi măruntae, ştie că mulţi cari fug de societatea oamenilor nu sunt mai puţin egoişti şi în pustiuri; din potrivă, cel ce nici nu trage nădejde, nici nu se teme, ci arde de o dragoste curată şi nestinsă, este cu adevărat culmea înţelepciunii dumnezeeşti.

716. Energia nu exclude blândeţea. Deci faţă de oameni şi de lucruri poţi să fii în acelaş timp viguros şi paşnic.

717. Culmea virtuţilor e lepădarea de sine.

718. Plăcerile, ca să ademenească foarte lesne pe cei din calea lor, se ivesc la mijloc împodobite şi gătite cu mii şi mii de vrăji, până când farmecă pe cei ce le urmează, tăinuindu-le relele înnăscute şi fatale; căci dacă durerea de cap şi ameţeala ar fi precedat beţia, cei mai mulţi ar fi căutat să fugă de multă băutură. Deci plăcerile cu braţele deschise cuprind şi strâng pe bieţii oameni ca să-i sugrume.

719. Tratează toate cu spirit înalt şi bărbătesc.

720. Gândul cu adevărat vitejesc este cel care niciodată nu îngădue biruinţa din partea vremii.

721. Unii, chiar când nu beau, se îmbată.

722. Binele neatins de răutate, chiar dacă se ascunde, singur se dă de gol.

723. Nerecunoştinţa nemotivată e şi curată nedreptate.

724. Nerecunoştinţa trece toate marginile răutăţii, aşa încât, legile omeneşti negăsind cuvenitele pedepse, Dumnezeu în mod excepţional îşi păstrează pentru sine şi răsbunarea asupra nemulţumitorilor.

725. Dintre oameni unii slujesc numai lui Dumnezeu, alţii numai lumii, iar alţii şi lui Dumnezeu şi lumii; dar în orice formă a vieţii egoismul are o bună parte şi nu e nici unul care nu slujeşte sieşi, unul dorind liniştea sufletească, altul banii, altul gloria.

726. Cel ce se ţine nedeslipit de virtute şi nu găseşte plăcere în sine însuşi, acela ar puteà fi mult preţuit din partea celor ce cugetă drept.

727. Cel ce a mers până la culmea virtuţii şi s'a desbrăcat de orice fel de egoism şi e aprins numai de o singură dragoste sfântă: de a vieţui în Dumnezeu, e o raritate; iar cei încurcaţi în tot ce-i pieritor, neputând să se lepede pe deplin de iubirea de sine, să fugă din răsputeri, ca de un tiran crud, de egoismul propriu şi de rând, care se roteşte împrejurul plăcerilor scârboase şi slujeşte unei deşertăciuni

vulgare şi unei bogăţii ce se duce şi se 'nvârteşte ca la un centru în preajma trupului şi a trecătoarei lui vieţi; în locu-i, fiindcă e slabă firea omenească şi adeseori nu recunoaşte binele suprem, să prefere fără murmur egoismul mai general care purcede spre partea cea mai bună, împodobeşte sufletul din belşug şi se întinde asupra rudelor şi neamului şi aduce cuvenita slujbă vieţii comune; căci omul fiind un animal sociabil, o parte dintr'însul o datoreşte patriei sale mai mari şi mai mici, parte progeniturii, parte -- nu cea mai puţină — prietenilor, iar pe sine întreg se datoreşte lui Dumnezeu. Omul tăvălindu-se în egoismul aşà zicând individual, nu numai nu ar fi un cetăţean al lumii, ci nici măcar un simplu cetăţean şi nici om, întrucât nu lucrează nimic, nu îndeplineşte nici o datorie. Indemnat spre amândouă direcţiile, ar puteà să-şi ducă vieaţa cuminte şi cu cinste, iubind nu numai corpul, ci şi sufletul, bucurându-se în chip legiuit de plăcerile neoprite şi împăcându-se pe sine prin muncă, prin ocupaţii serioase şi în răgaz făcute, bucurându-se mai mult de nepieritoarele bunuri ale sufletului, exercitând zilnic virtuţile morale şi civile şi cu drag îndeplinindu-şi datoria faţă de vieaţa comună ; dar înainte şi mai presus de toate, dându-se şi încrezându-se pe sine întreg lui Dumuezeu a-toate-dătătorul şi cuprinzătorul, supunând lucrările sale succesive credinţei şi frumosului, cari sunt lucrurile cele mai de căpetenie pentru un om; dacă pe acestea, ca pe niste temelii bine întărite, şi-ar clădi interesele proprii, n'ar puteà fi vrednic de dojană. Să imiteze dar sferele planetelor, cari cu neobosită supunere şi cu pornire uriaşă fac cea mai repede mişcare împreună cu cea mai înaltă sferă, pe când cursa lor proprie, din motive proprii, o fac mai în răgaz.

728. A aveà mintea băcănească e lucru ruşinos ; iar a susţineà şi a întări în discuţii argumentele proprii prin pilde uneori inteligent luate din vieaţa particularilor şi a meşteşugarilor de rând, e cevà vrednic de Socrate şi de un filozof; căci meşteşugurile, ca slujitoare ale firii, din vistieriile acesteia nasc pe nesimţite nu puţine lucruri bune pentru vieaţa comună.

729. Nu numai propriile noastre patimi, ci şi însăş mintea noastră e o fiară; căci cu toate că e legată în lanţuri din cele mai groase, ea tot se smulge şi, îmboldită de deşertăciune şi ambiţie, se împinge pe sine în chip jalnic peste prăpăstii. Ingrădită în strâmtoarea legilor stă închisă, poartă mii de zăbale, se împiedecă de moravuri, e înfrânată de poveţe şi porunci, se leagănă şi se încântă de făgăduinţe, de răsplătiri omeneşti şi divine; dar măcar că ea are de faţă atâţia şi atât de mari supraveghetori, aprozi şi paznici, tot păcătueşte şi o apucă nebuniile, şi de multe ori rupând orice lanţ, alunecă, se abate şi cade în chip ticălos în prăpastia pieirii.

730. Legile divine şi omeneşti ca niste înfricoşaţi supraveghetori şi pedagogi păzesc şi conduc mintea noastră, care-i în stare de pruncie şi aproape de nebunie.

731. Mintea seamănă cu o sabie goală; tăind toate lanţurile ce o împresoară, de multeori ucide şi pe cel ce o poartă.

732. Nu numai răutatea oamenilor, ci uneori şi nebunia se face unealta Proniei, care obişnueşte a se sluji spre bine şi de puterile protivnice.

733. Chiar prin nebunia mulţimii, când mijloceşte Pronia sfântă şi ajută izbândirea binelui, se batjocoreşte şi se înjoseşte trufia şi obrăznicia omului.

734. Precum locaşurile sfinte cari sau arătând întemeierea puterii dumnezeeşti deasupra oricărei legi, sau împărtăşind învăţătura asupra dreptăţii legilor, sau milostivindu-se de slăbiciunea firii şi deschizând uşile pocăinţei, dăruesc adăpost celor ce greşesc, aşà şi virtutea oficială, care-i cu adevărat cevà sfânt, uneori aduce mântuire şi siguranţă chiar răutăţii protivnice.

735. Legile omeneşti nu cercetează vistieriile sufletului.

736. Cetățenii buni pot împăcă interesele personale cu ale obștii, fiind gata la nevoie să sacrifice interesele lor proprii.

737. Însăș firea pare a iertă pe cei ce întreprind un lucru, fără de care nu pot fi în stare să îndeplinească poruncile ei.

738. Mândria și deșertăciunea bântue în felurite chipuri pe oameni; de multe ori încearcă a ne amăgi chiar sub masca smereniei. Unii așà dar prin cuvinte, alții prin tăcere vânează gloria; unii chiar împărtășind și altora din ceeace au, își fac o fală din dărnicia lor, alții acoperind sgârcenia lor murdară o numesc economie și se laudă cu ea sub cuvânt de înțelepciune; iar îngâmfarea, semeția și uneori decăderea până la acele suflete înjosite fac pe dascălii simpli și pe mulți meșteșugari de rând să se umfle într'atâta în pene, încât nu puțini din boierii cari se plimbă în trăsuri sunt cu adevărat mai modești decât ei, cu toată greutatea dregătoriei lor.

739. Mintea omenească poartă în sine sămânța legii sfinte, năzuința de a fi crescută în virtute îi este firească; dar adeseori, fie din împrejurări silnice din afară, fie din slăbiciunea firii, abătută fiind din calea dreaptă sub tirania patimilor, săvârșește fapte stranii și monstruoase; dar întocmai precum monștrii născuți din fire au în parte forma prototipului, așà și sufletele cotropite de stricăciune, atât ca o mângâere în suferințele ce le apasă, cât și pentru ca să aibă putința să îmbrace din nou frumusețea lor de altădată, ca la un amanet sau la o ancoră sfântă urmează a ținea din răsputeri la forma superficială a virtuților, ceeace mulțimea o numește prefăcătorie, dar care uneori poate fi vrednică de laudă; căci ea este unealta care înlătură piedecile, frâul răutății și mijloc sigur pentru recâștigarea virtuților pierdute.

740. Cei ce se mărginesc numai la suprafață și nu se cufundă, ca să zic așà, până în fundurile sufletului, nu apucă, nu îmbrățișează și nu laudă decât abia umbrele virtuților.

741. Pedepsele cele mai ușoare par a fi foarte grele, când e pedepsit cel nevinovat.

742. Și cei mai mediocri oameni întind brațele și foarte lesne se împacă cu gloria care pretind că-i urmărește pe când ei fug de ea.

743. Chiar oamenii ce arată o modestie dusă până la extrem iartă virtuțile tăinuite în suflet, când uneori se ivesc afară urmărind o glorie cumpătată.

744. Indărătnicia, ca un portar ursuz și morocănos, închide multe lucruri de folos.

745. Pizma nu are niciodată răgaz.

746. Precum unele otrăvuri nimicesc acțiunea altora, așà uneori și mândria mărginește viciile sufletului.

747. Mulți atinși de boala unei mândrii copilărești, ca să pară virtuoși, practică cu adevărat virtuțile.

748. Mândria, inaccesibilă pretutindeni, se ferește de înjosire și popularitate, ca și de societatea oamenilor defectuoși.

749. Cei mândri și trufași, fugind de orice societate și abia suferind răutățile lor firești, foarte puțin se desbracă de relele ce bântue pe cei cu cari vin în atingere.

750. Toate viciile sunt dușmane neîmpăcate ale virtuților; numai mândria crește alături de toate virtuțile.

751. Din neștiință oamenii se tem de moarte ca și copiii de întuneric.

752. Pregătirea ce se pune la cale împotriva și împrejurul morții, face că moartea să fie mai înfricoșată.

753. De multeori dălnuirea mai îndârjită a mâniei, a dragostei, a urii, a mâhnirii, a nădejdii și a oricărei alte patimi, învinge frica morții.

754. Virtuțile fățișe dau naștere laudelor, iar cele anonime atârnă de întâmplare.

755. Laudele sunt ca şi nişte răsfrângeri de ale razelor ce izvorăsc din virtuţi.

756. Svonul nu e, îndeobşte, nici vestitorul adevărului, nici judecătorul nepărtinitor.

757. Cei învestiţi cu puteri mari sunt admiraţi şi cinstiţi ca şi corpurile cereşti, dar fiind în continuă mişcare, nu au niciodată repaos.

758. Dragostea de neam începe dela căminul propriu.

759. Cel ce săvârşeşte o căsătorie şi se face tată de copii, a ajuns să dea soartei suverane amaneturi sigure şi scumpe.

760. Cei dedaţi la economii, îngrijind prea mult de păzirea şi sporirea averilor proprii, de obiceiu neglijează interesele comune.

761. Grijile de a doua oară se zice că sunt mai înţelepte, dar adeseori grijile dintâi sunt dela Dumnezeu.

762. Uneori apărătorii virtuţilor sunt cei cari n'au fost dăruiţi din fire cu frumuseţa trupului.

763. Şi la morţi şi la ruine noi cinstim vechimea; deci se cuvine ca mai mult s'o cinstim când ea este în vieaţă.

764. Dacă nu vor ţineà seamă de nobleţă, cu ce se vor deosebi de dobitoace fiii oamenilor?

765. Nu uità ca şi în suferinţele mici să te deprinzi cu răbdarea, pentru ca mai uşor să poţi duce suferinţele mai mari când vor veni.

766. Înţelepciunea, şi atunci când migăleşte lucrurile mici, lucrează cu teamă şi cu toată luarea aminte şi nu cutează să se apuce de întreprinderi mari.

767. Pornirile sufletului cari nu ies la lumină, nu sunt supuse hotărîrilor judecătorilor pământeşti; ele însă se judecă şi se osândesc în cer.

768. Pedepsele dumnezeeşti nu sunt îngrădite în ţarcul vremii.

769. A iubi pe faţă şi a urî pe faţă, e cevà care aparţine copiilor şi caracterelor generoase.

770. Cel fricos e îndrăzneţ, când n'are încotro.

771. Frica cea prea mare este sora îndrăznelii.

772. Cei cari în vorbele şi faptele lor umblă pe căile largi şi bătute, au parte de linişte sufletească.

773. Unii obişnuesc a cinsti atât de mult prietenia, încât nu încetează a iubì, deşi cei iubiţi de dânşii îşi împlinesc prea puţin datoria faţă de ei. Nişte asemenea oameni, departe de a fi vrednici de ocară, trebue mai curând să ne slujească de pildă. Căci folosirea chiar pe jumătate de cele bune aduce multă plăcere; iar cei cari sunt grei la prietenie şi veşnic nemulţumiţi şi, cum zice proverbul, (de sgârcenie) despică în două boabele de chimen, în lipsă de prieteni, întocmai ca într'o noapte duc o vieaţă întunecată şi oarbă; dar cei cari nu se lipsesc uşor de bunurile vieţii consideră egoismul cel vrednic de laudă ca motiv îndestulător pentru îngrijirea de unii quasi-prieteni; căci omul e din fire doritor de societate, neputând suferi singurătatea.

774. Cel ce ştie să petreacă frumos în odihnă, ştie să şi faptuească frumos.

775. O nădejde slabă şi îndoelnică e mai bună decât desperarea.

776. Bolile nu se vindecă cu vorbe înflorite, ci cu doctorii salutare.

777. Iea seama ca nu cumvà, când eşti sănătos, să risipeşti ajutoarele în contra bolilor.

778. După saţ să nu faci nimic.

779. Saţul pretutindeni e supus greşelii.

780. Reformele, chiar în materie politică, să nu se facă decât încetul cu încetul şi pe nesimţite.

681. Doctoriile nu sunt bolnavilor totdeauna de folos, dar celor sănătoşi sunt totdeauna vătămătoare.

782. Ce nu vindecă cuvântul, vindecă îndrăzneala.

783. Optimismul, când nu se arată nici o rază a nădejdii, şi neabătuta stăruinţă în a procură şi a cheltui ceeace trebue, atât în vieaţa trupească cât şi în cea politică, duce izbânda mântuirii chiar până la minune.

784. A puteà suportà lipsa unei mângâieri divine şi omeneşti, e cu adevărat o mare generozitate a sufletului.

785. Invaţă-te să renunţi pentru Dumnezeu la tot ceeace-ţi este mai drag şi plăcut.

786. Închipuirea a înşelat pe mulţi prin schimbarea locului.

787. Vremea e cea mai scumpă comoară; deci nu o petrece şezând.

788. La moartea vârstei tinere şi bine legate nu plâng vărsând lacrimi multe (cum e firesc) unii cari ajung la bătrâneţe, ci povestesc chiar cu plăcere binele de care au avut parte în tinereţea lor; dar se tem de moartea unui trup schilod şi şubred ce-l poartă acum îmbătrâniţi şi încovoiaţi până la pământ.

789. Smulgându-te din lumea de afară, strânge-te, pe cât e cu putinţă, în tine.

790. Nu numai în natură pieirea unuia este naşterea altuia, ci şi în vieaţa sufletească, când încetează teama sau grija, sau preocuparea sau patima sau păţania; din — ca să zic aşà — focul uneia din ele îndată se naşte alt neajuns, care nu mâhneşte şi doare mai puţin; şi astfel sărmanul om, purtat dela o corabie la alta, e bătut de rele şi de valuri, până când naufragiază în mult sbuciumatul noian al vieţii; şi numai acei cari, ca între două ancore sfinte, se clatină întru răbdare şi smerire, plutesc mai sigur şi, cu ajutorul de sus, îşi îndreaptă cârma spre limanul mântuirii.

791. Omului bătut de suferinţe, nu numai din partea duşmanilor şi a oamenilor socotiţi, ci şi (ceeace e foarte neplăcut şi ciudat) din partea celor ce-l iubesc i se dă, când îi iese sufletul, oţet în loc de apă; căci omul este atât de lunecos la fire, încât cu toată neadormirea şi grija mare ce poartă, uneori tocmai din această cauză iubitorul e oarecum orbit faţa de cel ce iubeşte.

792. Adeseori suntem înşelaţi cu privire la treapta puterii noastre; dar când cădem în nenorocire luptând cu nenumărate nevoi, simţim şi pricepem din experienţă, că sărmanul suflet, chiar peste voie, e un voinic purtător de poveri.

793. Când suntem loviţi de nenorocire, învăţăm ce fel suntem.

794. Nimenea nu va tăgădui, că patimile sunt mai tari la întâia lor năvălire; de aceea uneori valul lor a şi înspăimântat chiar pe oameni cu adevărat viteji; dar ceeace dă înţelepţilor biruinţă şi multă siguranţă este întâmpinarea vitejească şi mai pe îndelete a duşmanului după închiderea şi zăvorîrea porţilor chiar dela început.

795. Atât în cuvintele şi în faptele noastre cât şi în însuş sufletul nostru sunt multe porniri ascunse cari ne înşală şi pe noi, cu toate că cu multă chibzuinţă le urmărim, le cercetăm şi cu curiozitate căutăm să ni le deslusim.

796. Acela e negreşit făcător de lucruri mari, care e plin de dragostea pentru Dumnezeu şi aproapele său.

797. E lucru rar în vieaţă iubirea sinceră, mai presus de trup, curăţitoare de orice patimă, depărtată de egoism, despreţuitoare de răsplată, liniştită, netulburată de teamă şi care cu ochii închişi să năzue spre bine numai de dragul binelui.

798. Iubirea mincinoasă fiind născută din ură, toate minunile ce face din mânie, din pizmă şi din teamă, cu violenie le atribue iubirii curate care slujeşte unui singur Dumnezeu.

799. Scânteia iubirii, ca şi vestita piatră alchimică, face ca şi cele mai neîn-

semnate lucruri, dându-le o formă strălucită, să fie mai scumpe decât aurul cel mai încercat.

800. In elemente, în anotimpuri, în animale şi în oameni mulţumită unei tainice şi prea drepte distribuţii, pronia dumnezească a pus seminţele binelui şi a răzimat oarecum raţiunea societăţii politice pe nevoi reciproce; deci o parte de pământ rodeşte fructe, altă parte bucate, un anotimp dă naştere florilor, altul roadelor, altul umple hambarele cu grâu; unul ară, altul seamănă, altul adapă şi altul culege fructele cele mai dulci; şi altă parte a pământului produce fier, alta aramă, alta scoate argint, alta aur. Tot aşă Dumnezeu printr'o împărţire foarte justă a dat oamenilor bunurile, pe unii împodobindu-i cu frumuseţa trupului, pe alţii cu strălucirea minţii; şi unii plutesc în bogăţie, alţii se bucură de nepieritoarea avuţie a liniştii sufleteşti şi gustă cu prisos din bunurile universului, deşi petrec în ascuns neştiuţi de nimeni; şi unii înfloresc în primăvara tinereţii, alţii după curgerea vremii ca într'o vară aduc roade, pe mulţi iară şi livada bătrâneţei îi arată vestiţi şi slăviţi. Trebue în adevăr ca omul cuminte să socotească şi aici temperaturile, atât aceea a vremii particulare, cât şi mai vârtos aceea a celei generale (înţeleg politice) a vârstelor (căci şi ea are arşiţe, înnecuri, călduri canine şi geruri), pentru ca printr'o neobosită şi statornică observare să culeagă la vreme fructele cele mai dulci, şi ca nu cumvă din neîngrijire să piarză anotimpurile şi din lăcomie să culeagă fructe necoapte.

801. Blândeţea e de multe feluri; una, care e darul făţiş dela Dumnezeu, înfloreşte în sufletele nepieritoare, prielnică, voioasă, împărtăşind celor greşiţi zestrea milei şi dragostei de oameni, amintitoare de slăbiciunea omenească, iertătoare, cu prisosul generozităţii făcând bine chiar celor ce au săvârşit nedreptate. O altă blândeţe e vlăstarul cuminţiei şi înţelepciunii: ea se scârbeşte de păcatele săvârşite, iar cu nădejdea îmbunătăţirii şi îndreptării ea se preface cu pricepere în milostivire, potoleşte în vremea de faţă sufletul aprins după răsbunare şi-şi rezervă timpul potrivit. Mai este şi un alt-fel de blândeţe reprobabilă, care plină de făţărnicie şi viclenie nespusă caracteriză pe acei cari pe tăcute muşcă şi nu cruţă nici măcar pe cei ce greşesc din neştiinţă, ci printr'o neîmpăcată supărare şi încruntare atacă deadreptul măduva şi oasele. Mai este şi o altă stare sufletească ce se naşte uneori din trufie, alteori din frică. Neavând nici o încredere într'însa, nu se iveşte la lumină, ci ridică fruntea şi se mândreşte preferind numele unei biruinţe îndoelnice, unei blândeţe silite pretinse. Iar a trece cu vederea călcarea fără cuvânt a cinstei proprii, bogata comoară sub pretext de blândeţe, e în firea unui suflet de rând. Uneori blândeţea şi blăjinia naşte lenevia şi trândăvia sufletului, căci nu poate suferi, ci ca o povară îndepărtează amintirea insultei ce i se aduce şi care cere o tărie de suflet pentru răsbunare.

802. Hărnicia e roditoarea multor bunuri, iar lenevia e cu totul vătămătoare, întrucât nu împiedică numai dobândirea foloaselor ce o întâmpină din afară, ci în chip de rugină atacă şi pe cele ce le are şi le părădueşte. Cel puţin cel cuminte trebue să muncească, dar pe temeiul unei chibzuinţe premergătoare, care ştie alege cele folositoare când merge cu pas încet şi nu grăbeşte deloc lucrările mânilor; căci graba cea peste măsură e dovadă de nebunie. Cei ce umblă cu chibzuinţă greşesc uneori, dar greşeala lor se datoreşte încetinelii, care stă în legătură cu stăruinţa şi adâncimea minţii; iar cei ce nu au în vedere decât numai sfârşitul şi nu ţin seamă de mijloacele ce duc la acest sfârşit, nu numai că nu-şi ating scopul, ci şi ajung de râs şi se aleg cu ruşinea. Sunt cu toate acestea în vieaţă unele prilejuri când se cere numai decât râvna fierbinte şi neadormirea. Atunci să se asculte sfatul bătrânului din Cos: «la bolnavele grave ajutor neîntârziat», şi al oratorului atenian că «trebue să hotărîm încet, dar ce am hotărît, să săvârşim repede». Fiecare zi are de îndeplinit

o faptă; aceasta săvârşind-o cu grija cuvenită şi fără zăbavă, noi, uşuraţi şi gata de lucru, vom aşteptă a doua zi spre a plăti şi acesteia, cu aceeaş grabă şi grijă, datoritul bir. Dar principiul nostru în fiecare întreprindere să fie «grăbeşte-te încet».

803. Mâhnirea e ca şi otrava; umple închipuirea cu ceaţă, întunecă frumuseţea minţii, înnegreşte obrazul, şi chiar împărtăşeşte celor ce suferă de ea un aer pestilenţial, aşà încât şi ei, ca şi cei dela oracolul Triphonios (precum se zice), sunt lipsiţi de râsete şi veselie. Unii însă această stare de grosolănie, de amuţire şi asurzire caută s'o împodobească cu numele virtuţii, înţelepciunii şi conştiinţei evlavioase şi, fie din prefacere, fie din melancolie, atraşi prosteşte spre o astfel de părere absurdă, împiedecă pe oameni dela veselie. Înţelepciunea, din potrivă, alungă cu totul întristarea inimii, pricinuită de orice soarte, de orice părere asupra vieţii şi filozofii stoici, măcar că deprindeau pe şcolarii lor să stărue cu tărie în vieaţa aspră şi primejdioasă, nu îngăduiau însă nici ei dedarea la întristare, ci chiar şi pervertită, virtutea, după credinţa lor, trebuià să strălucească în veselie. Iar cei ce îmbrăţişară religia creştină şi nepieritoare trăind în necontenită bucurie, în orice fel de primejdie, sunt lăudaţi şi încoronaţi. Cât priveşte întristarea ca şi jalea superficială a celor cari, urgisiţi de împărat, petrec în temniţă sau în surghiun, ele trebue socotite folositoare lor, pentru ca nu cumvà cei osândiţi, petrecând pe faţă şi fără ruşine în veselie şi bucurie, să împingă la o mai mare mânie pe cel ce impune pedeapsa şi care-i suveran în această privinţă.

804. Frica e mama urii.

805. Domnitorul se cuvine să cruţe şi sângele cel mai de rând.

806. Cel ce repede osândeşte e ca şi când osândeşte de bunăoară.

807. Ceeace aduce cu mult mai multă glorie atât chirurgiei cât şi politicei, este vindecarea, iar nu amputarea membrelor putrezite.

808. Chiar fiii doctorilor nu întrebuinţează aceleaşi medicamente faţă de oameni de rând ca şi faţă de oamenii vrednici de respect prin nobleţe; pentru aceşti din urmă se slujesc de mult mai blânde şi mai bogate mijloace terapeutice.

809. Trebue ca stăpânitorii înţelepţi, dacă din cauza urgenţei n'ar fi exagerate şi defăimate măsurile lor, să însărcineze pe alţii pentru săvârşirea faptelor ce le displace şi să facă singuri tot ceeace îi place, încântă şi desfată sufletele.

810. Scurtat trebue să fie timpul pedepsei şi nu îmbucăţit; nu trebue ca pedeapsa necesară să fie aplicată de mai multe ori, ci dintr'odată.

811. Se cuvine ca rănile şi tăeturile să fie numai decât tratate cu o mână blândă, întrebuinţându-se ca şi nişte cataplazme binefaceri mai mult faţă de cei cari suferă şi să se înlăture orice bănueală de cruzime.

812. Cei cari împilează pe supuşii lor cu biruri dese, e peste putinţă să scape de urmările lăcomiei lor; întrucât ei aprind o năpraznică flacără de ură, căci pentru cei mai mulţi oameni averea e sânge şi suflet; deci e tot atât de rău a-i despoià de vieaţă ca şi de avere. Trebue dar ca perceperea dărilor să rezulte din adevărata trebuinţă spre vădita pază şi mântuire a binelui obştesc; dările se cade să fie moderate şi să nu smulgă cu cruzime, după cum zice proverbul, şi pielea împreună cu lâna; un rege generos urăşte şi pe grădinarul care taie verdeaţa din rădăcină. Nu mai puţin de temut sunt şi desele dări şi numirile nouă cari li se dau, căci ele nu micşorează mai puţin decât sporesc ura; deoarece mulţimea, înşelată fiind, huleşte cu mai puţină frică învinuind pe stăpânitor de laşitate şi dându-şi seamă de puterea ce are. Dar trebue a se supraveghià cei cari strâng birurile, dintre cari cei mai mulţi despoaie nu mai puţin stăpânirea decât pe supuşi. Briarei cu multe braţe, lipitori a-tot-mistuitoare cari nu sug numai laptele, ci şi sângele bieţilor oameni, şi cari multă nenorocire aduc stăpânilor, sfâşiindu-i ca şi câinii legendari pe Acteon. Pe lângă asta plă-

tirea cu păsuială şi pe îndelete a dărilor uşurează povara acestora şi o face aproape nesimţită, şi economia cu cruţare şi traiul cumpătat al stăpânitorului face ca supuşii să fie mai bucuroşi la îndeplinirea datoriilor lor publice. Iar acei cari cheltuesc prosteşte averile ce se dau cu suspinuri şi lacrimi, sunt asemenea copacilor din prăpăstii, ale căror fructe le mănâncă corbii şi şoimii, şi de cari oamenii nu se folosesc deloc; căci adevărata bogăţie, cum zicea Mecena, nu se strânge atât din mulţimea veniturilor cât din puţinătatea cheltuelilor. Dar şi de un alt lucru trebue să se ţie seamă, ca nu cumva dările să fie neegale şi nedrepte, astfel încât unii să se amărească, iar alţii să profite de naivitatea stăpânitorului; căci el e dator să fie tată comun şi să îngrijească şi să caute de statul întreg ca unul care vrea să se poarte ca adevărat domnitor şi nu ca tiran; de aceea şi Platon laudă cinstirea averii.

813. Bătrâneţea ca un neîmpăcat tiran nu lasă pe oameni să se bucure de plăceri şi de cele oprite; ea ameninţă pe faţă pe cei ce uită legile ei.

814. Cei mai mulţi oameni, tot ceeace cu nespusă trudă tăind, retează din defectele lor firesti, o adaogă la mândria lor şi cu acest adaos zilnic fac ca aceasta să iea proporţii mari; şi aşă, pe când patimile din noi sunt pedepsite întru câtvà, îngâmfarea iea aerele unei biruinţe şi ale unui triumf.

815. Cei mândri nu numai spală cu mii de obrăznicii acele defecte, de cari nu sunt întâmplător astfel împresuraţi, ci şi nimicesc acele însuşiri bune pe cari nu le au.

816. Nu numai din calcul, ci şi din deşertăciune dorim cele odioase.

817. Inchipuirea e roditoarea multor idoli; dar nici aşă nu e în stare a zugrăvi cu exactitate icoanele felurite şi ciudate, întipărite în inimă de mulţimea patimilor.

818. Amintirea trecutului şi grija de cele viitoare sunt înnăscute numai omului; celelalte animale vremelnice şi lipsite de raţiune se învârtesc în prezentul care ca un şivoiu se scurge foarte repede.

819. A respinge întrebările viclene printr'o întrebare potrivită, e o trăsătură a înţelepciunii, care aro ca dascăl gura suveranului.

820. Unii sunt de părere că a săvârşi nedreptate în parte este iertat, pentru ca astfel să se poată face dreptatea multora; dar răul rezultat dela nedreptatea prezentă e însemnat şi sigur, ci despre cel viitor cine va chezăşui? Se cuvine cel puţin ca acei cari cinstesc virtutea să facă tot ce e bine, drept şi de folos obştesc, şi să lase viitorul pe seama Proniei sfinte, şi să nu-l holărască în chip falş cu o mână nesigură, sub pretext că fac dreptate.

821. Cu multă risipă de vorbe caută fiecare să laude acele defecte, de cari e atât de împresurat şi apăsat, încât nu poate să le îndrepte şi nu poate şterge petele lor prin întrebuinţarea unor doctorii potrivite.

822. Nebunia unui bătrân e mai mare decât aceea a unui tânăr şi a unui copil.

823. Nimic nu e mai supărător decât nebunia, care are o parte de inteligenţă.

824. Nici răutatea neaoşă nu declară răsboiu făţiş în potriva virtuţii; ci precum i se pare mai bine, cinstind şi respectând numele ei, o împroaşcă în tot chipul cu insultele răutăţii şi o defaimă în tot felul şi îi aduce mii de învinuiri, şi, murind, atacă pe devotaţii virtuţii ca pe nişte dezertori cari au trecut în tabăra viciului.

825. Cei mai mulţi oameni, despreţuind tăinuirea şi interesul material şi dorind ori să atragă mila pentru supărările şi suferinţele lor, ori să fie admiraţi pentru isprăvile lor, preferă uneori francheţa faţă de o tăcere mai sigură.

826. Patimile cari clocotesc în suflet împing la multe fapte absurde şi ciudate chiar pe cei cari se fălesc cu înţelepciunea lor.

827. Omul în copilăria lui, nu numai sentimentele-i false obişnueşte a le împo-

dobi cu numele virtuților, numind bunăoară chibzueală lașitatea, ambiție deșertăciunea, mărinimie încumetarea, afabilitate lingușirea ordinară, seriozitate și severitate de caracter îngâmfarea și sagacitate înșelăciunea; ba uneori oamenii merg atât de departe cu nerușinarea, încât susțin ca virtuți viciile cari sunt cu totul opuse acestora și fără să roșească se prefac că posedă aceste virtuți; ei suferă de lașitate și totuș fac înaintea tuturor pe curajosul, ei sunt sgârciți până la scârbă și totuș se laudă cu dărnicia, se tăvălesc în noroiul plăcerilor și totuș pretind că se închină cumpătului, chinuesc pe nedrept pe supușii lor și totuș revendică dreptatea. Atât de iscusit este omul păcătos, omul care bate toate căile și caută din toate părțile să-și tragă perdele spre a împrăștia și a împinge învinuirile și mustrările ce-i vin dela cei ce-l înconjoară.

828. Foarte lesne iertăm greșelile prietenilor noștri, când ele nu ne pricinuesc nici o pagubă; dar defectele lor cari ne supără, chiar dacă sunt neînsemnate, prin limbaj elegant le pedepsim în mod exemplar și aproape le înlierăm ca nesuferite prin uitarea prieteniei. Și aici, de bună seamă, hotărește egoismul după bunul plac.

829. Cei ce din inimă laudă faptele vrednice de mirare se arată ca și părtași la săvârșirea lor.

830. Fatală, când e vorba de frică, este partea aceea dintr'însa, care umple de întuneric mintea și, sub pretext de siguranță, ne face să ne abatem dela drumul mare; iar partea aceea care pe cei cari se mândresc și se îmbată de buna lor stare îi deșteaptă ca printr'un fel de bolduri amintindu-le slăbiciunea, e de mare folos și îndepărtează multe primejdii. Iar orice temere și sfiiciune într'o întreprindere strică tot ce-i vrednic de laudă, întru cât e o cedare stângace la amenințările zadarnice ale dușmanului și o nesocotire a bunelor prilejuri. A înfrână însă o soarte desfrânată printr'o teamă înțeleaptă și, printr'o potrivită rezervă și prevedere, a pregăti și a-și netezi drumul coborîtor în vederea schimbărilor omenești, e lucru mai de preferit decât o neînfrânată îndrăzneală; în cazul acesta omul nu se prăbușește dus fiind peste prăpăstii, ci ca un călător sprinten și cu fața veselă își bate drumul înainte. Și cei stăpâniți de frică, fie când plutesc pe mare, fie când se bat în războiu în vreun șireag, nu-și fac numai sieși mare rău, ci și altora, boala aceasta ușor răspândindu-se; iar acei ce ascultă de căpetenie prin cuvânt, și când aceasta poruncește, unesc bărbăția și îndrăzneala cu rațiunea și-și stăpânesc avântul ca și cu un frâu, duc corăbiile și statele la limanul mântuirii.

831. Foarte anevoioasă e deosebirea adevărului atât în lucruri, cât și în cugetări și în cuvinte. Multe sunt cele ce ademenesc, înșeală și maschează simțurile și închipuirea, cari, pe temeiul lor, plăsmuesc nenumărate năluciri, ci și mintea o învăluc cu întunerec, așà încât, în fiecare zi și în fiecare ceas, omul are deosebite păreri despre oricare persoană sau oricare lucru, înalță viciile cu numele virtuții, terfelește virtuțile și laudă sau scade fapte indiferente săvârșite din întâmplare și ieșite la lumină uneori fără voia făptuitorilor, fapte absolut străine de răutate și virtute. Dar adeseori, când lucrurile se schimbă prea puțin, mintea, prin afirmări și negațiuni luptând cu sine, își arată turburarea din lăuntru și triumfează nestatornicia și șubrezimea și chiar neplăcerea, așà încât injuriile soartei care se schimbă des nu însoțesc mai puțin sentimentele sufletului care se clatină astfel și care merge până la extrem prin gingășia, frăgezimea și desăvârșita-i moliciune. Și dacă soartea ticăloasă ar fi avut glas, poate ne-ar fi mustrat și ne-ar fi învinuit de prostia care niciodată nu găsește plăcere și nu se mulțumește cu bunurile de față.

832. Oamenii înțelepți își dau seamă și știu că folosul tăcerii e sigur și că, din potrivă, mari sunt relele ce pricinuește vorba multă și împărtășirea tainelor. Dar întrucât prietenia nu e numai o podoabă și o frumusețe, ci și un turn de tărie și un

stâlp de razim, iar rodul cel mai plăcut al prieteniei e purtarea sinceră, ei preferă în locul tăcerii belşugul vorbelor. Căci pentru un suflet pătimitor împărtăşirea gândurilor dureroase nu e mai puţin de folos, decât evaporarea umorurilor supărătoare pentru un corp apăsat şi năbuşit. De aceea unii regi vestiţi prin înţelepciunea lor, familiarizându-se cu vreunul dintre slujitorii lor, obişnuesc să-l ridice la o treaptă de cinste egală, pentru ca, atunci când ei voesc, lepădându-şi masca regală, să comunice cu el fără înconjur şi pe faţă, bucurându-se de o prietenie nefăţărită, ceeace întradevăr e un dar dumnezeesc.

833. Simplitatea şi neprefăcătoria e imaginea adevărată a naturii primitive; căci ele poartă curate şi neamestecate trăsăturile frumoase şi strălucite întipărite de Dumnezeu, ziditorul tuturor făpturilor. Chiar artele cari reproduc mai nemijlocit natura, sunt cele mai admirate. Iarba şi copacii răsăriţi dela sine, neatinse de fier, izvoarele de ape veşnic curgătoare cari dela sine ţâşnesc din sânul pământului, cu mult mai mult răpesc şi încântă ochii şi sufletul decât grădinile curăţite cu mâna murdară a grădinarului şi cu nespus farmec împodobite din belşug în vederea unei plăceri trecătoare, şi decât o frumuseţe mijlocie care înşeală cu dresuri şi sulimanuri. Ceeace se mândreşte cu coloarea dată din fire atrage mai curând chiar ochii înţelepţilor; din potrivă, tot ce-i stricat, trecând obraznic peste legile firii şi bizuit fiind pe mii de înşelăciuni, cu multă greutate şi osteneală trădează podoaba ce naşte simplitatea, şi departe de a-şi atrage laude, stârneşte râsul în hohot al oamenilor cuminţi.

834. In alcătuirea politică domneşte sau legea sau forţa. Căci de multe ori forţa imitează legea, şi unele legi cuprind mai mult forţă decât dreptate. Iar nedreptatea are trei izvoare: forţa neţărmurită, înşelăciunea haină ce s'ascunde sub forma legii, neîngăduirea şi severitatea înnăscute legii.

835. Raţiunea mântuirii comune e mama legilor. Deci ori de câte ori, în decursul vremii, unele legi păcătuesc în paguba statului, interesul comun impune înlăturarea lor.

836. Subt umbra legilor fiecare doarme fără frică; căci, chezăşuind siguranţa, toţi trăesc şi se veselesc. Dar păzitorii legilor sunt căpeteniile, şi dacă acestea au mintea sănătoasă, legile înfloresc şi dau roade foarte gustoase, iar dacă sunt pornite spre tiranie, cu totul slabe şi zadarnice sunt armele procurate de legi.

837. Fericirea celor ce alcătuesc statul este scopul de căpetenie a legilor; iar temelia singură a fericirii este evlavia, stâlpii ei cinstea şi cuviinţa moravurilor, păzitorii legilor şi statului sunt armele cari abat puterea silnică ce năpădeşte de afară şi izbucneşte din lăuntru. De aceea dar legile bine întemeiate ocrotesc liniştea, învaţă supunerea către stăpânitor, aduc bogăţia şi nenumărate alte bunuri şi ca un fel de nervi leagă la olaltă părţile statului, oprind orice rupere şi desfacere a lor.

838. Şi legile au legi şi condiţiuni cari, dacă nu ţin în frâu pe tirani, devin cumpliţi sau, mai bine zis, neîmblânziţi călăi. Trebue dar ca legile să ceară tot ce-i cu putinţă şi potrivit formei de stat, tot ce inspiră virtutea supuşilor, pentru ca nu cumvă, împovăraţi de greutăţi nesuferite, să se răsvrătească fără de voie, sau, luând învăţături de vicleniе dela legi, să fie atraşi mereu de ispita răului.

839. Poruncile legilor trebue să fie tuturor cunoscute.

840. Nu sunt salutare şi sigure decât legile cari, dată fiind curăţenia şi claritatea lor, nu au deloc nevoie de tâlmăcirea judecătorilor.

841. Inţelepciunea omenească are hotare înguste. Deci nu e de-ajuns a cuprinde amănuntele şi a hotărî feluritele împrejurări pe cari zilnic le scoate la iveală timpul inovator. Drept care, chiar legile cele mai desăvârşite nu sunt cu totul scutite de trebuinţa unei tâlmăciri, căci multe sunt cazurile cari nu sunt prevăzute în legi.

Acestea rămân dar să fie hotărîte şi puse la cale de un stăpânitor priceput şi cuminte, care adecă e luminat de raţiune şi întrucâtvă condus de antecedente. In cazurile neprevăzute de lege nu se cuvine însă ca să se iea hotărîrile cu uşurinţă şi cu îndrăzneală nesocotită, ci trebue să se procedeze cu multă rezervă şi luare aminte şi cu cea mai temeinică judecată, ţiindu-se mai mult seamă de raţiune decât de obiceiu; căci nesocotinţa şi nedreptatea nu poate deveni pildă de urmat pentru cei ce cinstesc dreptatea.

842. Oamenii înţelepţi trebue să prefere cea mai amănunţită şi largă tâlmăcire a oricărei legi, când aceasta priveşte deadreptul folosul mai înalt al obştii unei ţeri.

843. Pervertirea legilor pentru pervertirea semenilor tăi e ceva respingător. Deci nu se cuvine ca legile privitoare la pedepse, şi mai ales la cele capitale, să fie abătute şi siluite, aplicând cruzimea acestora la nedreptăţile comune; iar crima fiind cunoscută legilor dintru început şi nedeosebindu-se decât numai în chip şi formă, măcar că ea nu se lămureşte în lege, nu se cade ca o curiozitate inoportună să lase răutatea nepedepsită.

844. Legile sunt datorite vremii şi trebuinţei; deci dacă vremea aceea trece şi se schimbă cerinţele împrejurărilor de faţă, legile nu pot merge mai departe şi nici nu pot fi luate ca pildă, căci ele nu pot folosi decât numai scopurilor pentru cari ele au fost create dela început; cele cu aplicare mai generală se desfiinţează şi se şterg cu totul: aceasta o impune interesul comun.

845. In legi nu e dată concluzia concluziilor; căci astfel inteligenţa unora pornită spre înşelăciune va deveni oarecum mai tare decât înseşi legile.

846. Nu se cuvine ca stăpânirea să se modeleze după exemplele timpului tiranic; căci ele sunt bastarzii timpului şi aduc multă nenorocire; iar celor ce arată zel pentru îmbunătăţirea statului nu le folosesc nici exemplele recente; acestea, când sunt puse în vederea unor memorii tinere, sunt de despreţuit, căci în deobşte nu deşteaptă cu tărie dorinţa imitării; lucrurile mergând din rău în mai rău, trebue ca şi prin aceste exemple să se răspândească boala care bântue statul, iar când drumul se face noaptea, trebue ca cineva să se servească de o călăuză mai sigură.

Exemplele vechi se întunecă în decursul îndelungatei vremi şi nu întipăresc o formă curată, ci prin schimbarea stării de lucruri dau bănueala unei inovaţii, în care caz la nimic nu foloseşte vechimea care e înjosită din partea multora dându-i-se numele noutăţii. Pildele unei vremi nu prea îndepărtate au de sigur mai multă putere şi greutate, şi adeseori sunt mai potrivite cu timpul actual decât cele arătate de curând, precum de multe ori se întâmplă că nepoţii poartă în faţă trăsăturile bunicului şi nu ale tatălui.

847. Când nu mai luminează lumina legii, mai sigur e să păşeşti înainte dibuind cu luare aminte şi cu socoteală.

848. Atât la tâlmăcirea legilor cât şi pe terenul intreprinderilor politice, a păşi la fapte fără nici o chibzuinţă, neavând altă călăuză decât ruinele şi fragmentele exemplelor, fără a cunoaşte pe deplin împrejurările din trecut cu tot ce a fost, tot ce a urmat şi s'a strecurat pe de lături,—e lucru ce poate aduce mari nenorociri.

849. Cei ce practică virtutea, nădăjduind că vor face pe alţii să fie ca dânşii, adeseori se înşeală şi se expun la nenumărate pericole; iar oamenii răi sunt foarte bănuitori şi nu se încred niciodată nici în duşmani, nici în prieteni; îndemnaţi de propria lor ticăloşie şi instinctivă josnicie şi incapabili de a concepe o bunătate sinceră, ei se supără când aud cuvinte blânde şi văd binefaceri mari şi nu găsesc în bunătatea extremă decât o făţărnicie; de aceea şi fără preget îşi varsă veninul asupra celor ce au toată încrederea în virtutea cea neprihănită. Deci trebue ca bunătatea cea

ușor de învins cu chibzuință și înțelepciune să-și cate adăpost nestrăbătut în potriva răutății și mereu să cugete la firea neîmblânzită a acesteia.

850. Transformarea legilor existente nu e deloc permis judecătorilor, ci numai tălmăcirea lor întemeiată pe dreptate, împărtășindu-se slăbiciunea omenească cu mila cuvenită prin desvoltarea părților îndoioase în sens mai uman.

851. Mituirea este otrava dreptății; numai acei cari au mâinile curate de mită sunt în adevăr judecători integri și de formă și de fapt.

852. Unii judecători prefac în absint judecățile, precum spun cuvintele sfinte, vânzându-și oarecum hotărîrile și schimbând dulceața și amărăciunea așteptată din partea dreptății; iar alții cu trăgănarea lor cea peste măsură de mare prefac judecata în oțet.

853. Dreptatea luptă cu violența și cu viclenia, și cu cât violența e mai fățișă, cu atât e mai funestă, și cu cât viclenia și înșelăciunea se ascund și întrebuințează mai multe tertipuri, cu atât capătă mai multă greutate și proporție.

854. Priceperea și înțelepciunea judecătorului atunci strălucește cu deosebire, când cu multă dibăcie înlăturând piedicile fie prin glumă și discuție, fie prin protecție, și când ea și pe un teren neted înalță cu o neclintită soliditate strălucitul locaș al dreptății.

855. Pervertirea legilor, și mai ales celor ce impun pedepsele, este plină de mare cruzime; deci să se păzească judecătorul de un scrupul din care izvorește sângele, și să-și aducă aminte de indulgența, cu care nu mai puțin decât cu severitatea legilor se susține omenirea; legile draconice să amenințe, dar să nu abunde în curse și de cele mai multe ori să adoarmă fără a fi trezite de o năpraznică răutate.

856. Când e vorba de viața omului, care este strălucita făptură a mâinii dumnezeești, judecătorii trebue să-și aducă aminte de blândețe și să întâmpine răutatea cu ochi crunți curmând izvorul răului, dar totodată cu lacrămi privind pe cel vinovat.

857. Cu îndelungă răbdare și seriozitate trebue ca judecătorul să asculte pe cei ce se plâng și pe cei ce se apără; căci și aceasta e o calitate mare a justiției. Din potrivă, cel ce în intervalul acesta se face ecou și nu încetează de a vorbi, este ca o tobă răsunătoare. Se poate însă ca el uneori să oprească torentul și fluxul prisosului de vorbe ale părților și diferitelor persoane, cu dibăcie cercetând măduva, așă zicând, a dreptății, care de multe ori se ascunde sub mulțimea vorbelor; căci trebue ca judecătorii după pilda lui Dumnezeu să umilească trufia și să înalțe smerenia coborîtă la pământ.

858. Mântuirea supușilor este baza și coroana legilor.

859. Cugetătorii minuțioși socotesc că rațiunea sănătoasă a unei cârmuiri bine conduse nu se conformează cu înțelesul legilor drepte, dar totuș există între ele o analogie și concordanță, și în prietenie se zice că un suflet locuește în două corpuri, aici însă legea și rațiunea ca un fel de suflete și nervi, însuflețindu-se reciproc, lucrează și merg împreună.

860. Judecătorii să-și aducă aminte și de valoarea lor și că se cuvine ca ei să interpreteze legile cu mintea sănătoasă, stabilind un termen mijlociu între exactitate și indulgență.

861. Bunurile fericirii sunt dorite de cei mai mulți, iar cele ale nenorocirii sunt admirate în adevăr de toți; căci e o minune tot ceeace trece peste hotarele naturii; e negreșit ca și o minune a suporta cineva cu bărbăție și vigoare nenorocirile și relele ce vin, pe de o parte păstrând corpul nemișcat, iar pe de alta imitând natura divină și bucurându-se în suflet de o mare liniște și sănătate. De aceea în

umbra legii vieaţa de faţă cultivă sămânţa fericirii şi dădea fructele sale imediate, iar în Noul Testament, care ne dărueşte legea cea desăvârşită, nu se socotesc fericiţi decât acei cari cu bărbăţie despreţuesc bunurile trecătoare şi cu un neîntrecut curaj suferă toate relele şi greutăţile; şi condeiul duhului cu mai strălucite colori zugrăveşte rănile dreptului Iov decât fericirea cea prea înfloritoare a înţeleptului împărat; şi lira lui David este plină de jăluiri; dar precum cei ce sunt putrezi de bogaţi şi se mândresc cu rangurile sunt necăjiţi de nenumărate griji şi roşi de nesfârşita temere, astfel în cazul contrariu trăesc în speranţă veselă, în mulţumire, şi precum picturile şi ţesăturile când colorile sclipitoare se înfăţişează oarecum cu umbrele, ne încântă mai mult ochii, aşă şi plăcerile capătă ceva divin şi superior, fie că se împreună cu nefericirile de afară, fie că înfloresc din seninătatea sufletului; şi mirezmele când se topesc şi ard răspândesc mirosul cel mai plăcut; pe lângă această fericire mai au o însuşire, că scot la lumină răutăţile ascunse; iar în nefericire numai decât strălucesc virtuţile sufletului.

862. Mintea noastră cu mii de cugetări ca şi cu nişte arme îngrădindu-se şi apărându-se pe sine, triumfează uneori împotriva relelor trecute; dar printr'un prisos de trufie se socoteşte pe sine mai presus de relele viitoare; relele prezente triumfează pe faţă împotriva minţii, dându-i lecţie meritată pentru mândria ei.

863. In adevăr mare este puterea naturii; bolnavă fiind, se întremează pe neaşteptate şi, spre uimirea doctorilor, ea singură operează vindecările; prefăcându-se că doarme de multe ori veghiază şi se foloseşte de orice prilej ca să doboare pe adversar. Deci trebue ca oamenii prudenţi să nu se încreadă de loc fie celor trudiţi şi adormiţi, fie celor ce pătimind se prefac că se odihnesc, imitând pisica lui Esop, care când s'a arătat şoarecele, şi-a lăsat masca la o parte şi îndemnată de năravul ei firesc se răpede la vânat.

864. Fericiţi în adevăr sunt aceia a căror constituţie fizică şi natură morală concurează şi sunt de acord cu idealul vieţii lor.

865. Natura fiecăruia naşte dela sine plante bune şi otrăvitoare; deci trebue ca pe cele prielnice să le adapi, iar pe celelalte să le smulgi din rădăcină.

866. Umanitatea este mai presus de oricare virtute, căci ea poartă imaginea şi caracterul curat al naturii divine. Şi prin aceasta se înalţă mai presus de toate omul, căci altfel el ar fi un animal mult turburător şi nelegiuit şi mizerabil ca şi viermele care se târeşte pe pământ sau roade şi strică tot ce găseşte. De aceea bunătatea instinctivă reprezentă focul sacru şi dumnezeesc al iubirii; şi virginele vestale cu ochi înţelepţi odinioară supraveghind mereu un foc bastard, material, sarbăd, imaginea eternităţii, îl întreţineau cu un combustibil trecător: dinpotrivă, focul dragostei divine care-i prinsă în inimă naşte şi nutreşte sfântul cor al virtuţilor fără a se stinge vreodată, căci în chip nevăzut e alimentat de razele unei lumini cereşti.

XXIII.

GRIGORAȘCU GHICA.—CRITIAS.

Traducere de G. Murnu.

1.

Cuvântare cu prilejul strălucitei ceremonii a nunții prea slăvitei și prea nobilei boieresc Doamna Ecaterina, fiica prea strălucitului și prea cuviosului domn intim consilier al puternicei împărății otomane, chir Alexandru Ghica, cu prea cinstitul și prea nobilul boier chir Dumitrie Gheorghiade, ținută înaintea asistenței de către prea slăvitul și prea înălțatul chir Grigoraşcu Ghica, prea iubitul fiu al Măriei-Sale.

«Cinstită este nunta și patul neprihănit».

1. Veselă și strălucită în adevăr este ziua de astăzi, înalt preasfințite și prea venerabile stăpâne patriarh ecumenic, înalt prea sfințite și prea venerabile părinte și fost patriarh al Constantinopolului, prea fericite și prea sfinte patriarh al sfântului oraș Ierusalim și al întregei Palestine, prea sfinți și de Dumnezeu orânduiți mitropoliți, prea excelenți și vestiți ambasadori ai prea strălucitului regat al Suediei, prea strălucite și prea cuvioase stăpâne, domn mare logofăt al marei biserici a lui Hristos și intim consilier al puternicei împărății, prea slăviți și prea însemnați boieri. Veselă și strălucită în adevăr este, zic, ziua de astăzi, în care-i vorba despre săvârșirea unei taine, de serbarea cea mult înveselitoare a cinstitei nunți, serbare pe care tainica mireasă a împăratului ceresc primind-o ca menire de sus a întocmit-o și a împărtășit-o neamului drept-credincioșilor; căci mirele cel închipuit al bisericii, omul-Dumnezeu Isus Hristos, ca pe o neprihănită mireasă pe aceasta și-a ales-o pentru el, însoțirea bărbatului cu femeia care, dintru început prin hotărîrea dumnezeească fu orânduită și nelipsită la perindarea neamului, prin a sa înfățișare de mai târziu la Cana a binecuvântat și sfințit apa prefăcând-o în vin, ca și când a schimbat singur însușirea de apă din întunecata carte a legilor în acrimea spirituală a vinului, adică învățătura evangelică și legea harului, și a pus-o dinainte ca temelie a tainelor făcând cinstită nunta și neprihănit patul.

2. Se înveselește iarăș și acum și face ca serbarea să fie strălucită, căci parte iea la dânsa și o împodobesc atâtea și atât de mari persoane înălțate și alese, po de o parte prea sfințitul și prea venerabilul patriarh ecumenic și alți prea sfinți patriarhi fiind de față și binecuvântând, și alti sfinți arhierei adunându-se și rugându-se împreună, pe de alta prea excelenții și iluștrii ambasadori ai prea slăvitului regat al Sueciei dându-i slavă și strălucire și atât prea înălțatul și prea cucernicul stăpân și domn al Ungro-Vlahiei întregi, chir Ioan Constantin Vodă cât și prea cucernicul și prea înălțatul stăpân și domn al Moldovei întregi Grigorie Ghica Vodă încoronând prin reprezentanții lor, și prea strălucitul și prea cucernicul și prea iubitorul meu tată (căruia Dumnezeu să-i dea viață sănătoasă și lungă și să-l ție mereu în pace) și prea slăviții și

măriții boieri luând parte în cor și cu toții rugându-se împreună și veselindu-se; între cari nu mai puțin strălucește și stă în fruntea serbării săvârșitorul și supraveghietorul nunții, respectatul și iubitorul meu tată, bucurându-se de dorita căsătorie a fiului și aducând laude de mulțumire lui Dumnezeu și îndemnând la bucurie pe toți cari ca rude sau ca prieteni ca la un semnal adunându-se aici veniră să-și plătească datoria cea impusă dintru început de legile unei datini predomnitoare.

3. Iar eu alăturea de toți, sau mai bine zis, înaintea celorlalți înfășurat într'o haină și fiind de plăcere cotropită ființa mea întreagă, nu mă îndur să las să treacă în tăcere serbarea; ci datoria cerută de legea firii îndeplinindu-mi mă grăbesc ca pe scurt din gură ca și din o trâmbiță să rostesc această cuvântare de laudă și bucuros astăzi cu coroană de flori sufletești să încoronez creștetele încununate ale mirilor; căci neputând altfel să-mi arăt bucuria, cred că e drept a-mi plăti datoria prin cuvânt. Aceasta e pornirea voinței mele și atâta e râvna mea; dar la îndeplinirea datoriei mele sufletești mă simt stăpânit de neliniște și teamă, căci, măcar că vârsta nu m'ajută și nu sunt stăpân pe toate mijloacele învățaturii, mi-am propus să fac un lucru mai presus de puterea mea și am fost silit să pășesc în mijlocul arenei, încerc a face ca slaba și nemăestrita mea cuvântare să ajungă la urechile unor înțelepți și învățați. Dar bizuindu-mă, o tată, pe urările tale părintești și pe binecuvântările slujitorilor lui Dumnezeu mi-am luat curajul să-mi măsor puterea, drept care vă rog a mă iertă că, neființd îngăduit a slăvi pe ai mei, am cutezat să trec peste hotarul unui elogiu. Iar pentru ca cuvântarea mea, urmându-și șirul firesc, să ajungă la sfârșitul cuvenit, e necesar și potrivit scopului urmărit a întinde vorba cevă mai mult cu privire la neamul tinerilor cari se loagă acum prin căsătorie.

4. In față-ne vedem cununându-se acum și împerechindu-se din partea lui Dumnezeu pe prea nobila și prea scumpa mea soră Ecaterina cu legitimul și potrivitul bărbat, prea cinstitul, prea nobilul boier chir Dimitrie, și pe amândoi în unire și împărtășire și viețuire împreună într'un singur trup după porunca cea sfântă. Mireasa are ca părinți pe părinții mei și aceeaș obârșie cu mine, aceasta o cunoașteți cu toții, căci cu toții știu și mai deslușit, ca să zic așà decât chiar raza soarelui, că ea împreună cu mine se laudă având ca tată pe acel bărbat mărit, admirat de toți, care acum se vede în fruntea noastră, prea cucernicul și prea strălucitul domn Exaporitul puternicei împărății, chir Alexandru Ghica, care atât din partea tatălui cât și din partea mamei e din sânge domnesc, născut și crescut în măreție, din partea tatălui se laudă cu înaintașii iluștri, prea măriții domni Grigorie și Ghica, iar din partea mamei cu prea cucernica și prea slăvita bunică, care și acum duce vieață prea glorioasă (căci oare care dintre mamele acestei capitale s'a învrednicit să aibă ca dânsa tată, frați, fii și nepoți domni?), căci prin ea se trage din acel bărbat neuitat și celebru prin inteligența și înțelepciunea sa, Alexandru Exaporitul, marea minune printre bărbații admirați ca oameni înțelepți în vechime și astăzi, gloria celor ce duc vieața în evlavie și dreaptă credință, și dela acest Alexandru, acest bunic al său, poartă și numele și vrednicia. Unde se punem marea glorie și veșnica amintire a acelor prea minunați eroi, adică a prea cucernicilor și neuitaților Niculae și Ioan, domni cu vază mare, unchii tatălui meu, din cari unul înzestrat cu înțelepciune covârșitoare și cu înalte calități morale, iar celălalt cu darurile vrednice de mirare ale tatălui cât și ale fratelui său, ca doi luceferi au strălucit aproape peste tot pământul? Cine apoi ar puteà după merit să povestească faptele eroice și înțelepte ale prea cucernicului și slăvitului domn al Moldovei Grigorie? Și care om cuminte nu va slăvi darurile sufletești ale prea cucernicului și prea înălțatului domn al Ungro-Vlahiei Constantin? Care cuvânt așà dar ar puteà să împletească în destul laudele pe de o parte pentru înaintașii

cari cu virtuţile lor din lăuntru şi de afară au cârmuit popoare şi au fost părinţii unor asemenea urmaşi, iar pe de altă parte pentru urmaşi, cari s'au învrednicit din partea lui Dumnezeu să fie odraslele unor astfel de înaintaşi şi să ajungă domni? Deci dacă m'aş pune cu dinadinsul să preamăresc neamul acestor doi tineri, ar fi să străbat un noian de apă şi să mă cufund întreg povestind isprăvile strălucite şi faptele lor cele plăcute lui Dumnezeu. Drept aceea prea strălucitul meu domn moştenind titlul domnesc ca o părintească moştenire şi răsplată a darurilor proprii, mândrindu-se nu atâta cu rangul cel înalt, cât cu virtuţile, mai bine zis împodobindu-se şi mărindu-se nu atât cu virtuţile, cât cu credinţa, prin care s'a făcut vrednic de titlurile ce poartă şi de fapte mari şi s'a învrednicit să fie mijlocitorul şi martorul cununiei unei fiice prea ubite, răsplată dela Dumnezeu, care cu nişte asemenea daruri răsplăteşte după cuviinţă pe credincioşii săi slujitori.

5. Pe de altă parte mireasa are ca mamă iubitoare de copii pe prea cinstita mea şi prea strălucita mea doamnă Elena cea născută din neamuri vestite şi dintre cele dintâi neamuri ale acestei capitale, şi care prin amestecul sângelui atât din partea tatălui cât şi din partea mamei precum şi a celor două neamuri din cari se trage cu nenumărate bunuri şi cu florile pline de mireazmă ale graţiilor în chipul cel mai potrivit şi-a împodobit sufletul şi corpul, ceeace face să vedem într'însa împlinită vorba lui David «ca mamă veselindu-se între copiii ei». Acestea sunt pentru prea nobila mireasă podoabele neamului din care se trage din partea mamei şi a tatălui şi nenumăratele daruri ale ei vrednice de laudă. Iar mirele, fiul unui tată nobil şi fruntaş dintre boierii acestui oraş şi al unei mame ce face parte din matronele Bizanţului (cari amândoi au lăsat în urmă un nume bun şi vrednic de amintire), s'a distins prin cuviinţă, prin purtarea bună şi cinstea în vieaţă, crescut fiind cu învăţături şi silinţă şi îmbrăţişând tot ceeace aduce glorie şi laudă şi întrecându-se cu elita nobilimii şi socotit vrednic de împărtăşirea nunţii.

6. Strălucesc prin urmare mirii ca nişte luceferi prea lucitori nu numai împodobindu-se şi mărindu-se cu această fericire de afară şi lumească ca fiind vlăstarele unor părinţi prea luminaţi şi nobili, ci şi întrecând pe cei mai mulţi şi prin propriile lor bune însuşiri; şi pentru ca, lăsând la o parte pentru cunoscători vlăstarele părinţilor, întru cât au trebuinţă de cuvinte mai lungi şi condiţiuni deosebite de laudă, să sfârşesc această cuvântare şi să încheiu panegiricul, iată rostesc din nou cuvinte de veselie, că această zi de bucurie şi veselie s'a arătat chemând pe toţi la ospăţ comun şi îndemnându-i să tresalte şi să ureze acestei serbări.

7. Veseleascâ-se dar prea luminaţii părinţi sărutând acum doritele cununii, de care tot aşa să se învrednicească din partea lui Dumnezeu şi ceilalţi iubiţi fii, şi să aducă mulţumiri lui Dumnezeu, împărţitorul bunurilor, şi să vadă fii şi fice de fii şi de fiice bucurându-se întru toate în vieaţa lor întreagă. Roage-să şi binecuvinteze prea sfinţii patriarhi cari sunt adăpostiţi şi păziţi, şi corul sfânt al sfinţilor arhierei să unească sfintele lor urări şi binecuvântări pentru cei cununaţi. De asemenea să ureze mărita şi înalta asistenţă a prea slăviţilor şi prea nobililor boieri pe cari dătătorul şi împărţitorul bunurilor Isus Hristos învrednicească-i să vază logodnele şi să sărute cu nuniile prea iubiţilor lor copii cântând cântece şi imnuri de mulţumire lui Hristos, începătorul şi împlinitorul acestei căsătorii de curând încheiate, pentru ca el să dea mirilor şi nouă tuturor îndelungare de vieaţă, sănătate necurmată, înţelegere în căsnicie, rodnicie şi fericire părintească revărsând asupra lor până la cele mai adânci bătrâneţe pline de bucurie roua cerului şi belşugul pământului în toate cele bune, spre a vedeà copii de copii bucurându-se la olaltă în vieaţă îndelungată. Amin!

2.

Urmare la cuvântare din partea prea înțeleptului și prea învățatului dascăl ecumenic chir Critias.

1. De cea mai mare plăcere și nespusă desfătare, prea cinstiți și prea înalți patriarhi, ne-a umplut sufletele noastre ale tuturor cuvântarea panegirică a prea iubitului fiu al înălțimii sale prea cucernice, cuvântare ținută cu eleganță și cu grație și cu toată demnitatea și cuviința cerută cu prilejul acestei strălucite cununii, cuvântare împodobită cu cele mai adânci cugetări și înfrumusețată cu nobleța oratorului și cu o ținere de minte care nu amintește pe copil. Iar dacă pe noi ne-a înveselit și încântat într'atâta cu dulceața rostirii, cu atât mai mult trebue să fi desfătat pe prea iubitorul său tată; căci dacă, precum se zice, dragi sunt părinților până și gânguririle copiilor, oare câtă plăcere nu pot să procure lucrările lor făcute cu silință și pricepere și studiile lor făcute cu grijă și hărnicie? Deci nu putem decât să ne minunăm de sentimentele generoase, de pătrunderea minții, de siguranța memoriei, de îndemânarea la învățătură, de hărnicia acestui suflet încă fraged și cu totul tânăr. Să aducem dar laudă inteligenței, căci ea dă la iveală semnele cele mai frumoase și deslușite ale progresului, semne cari ne fac pe noi să nădăjduim că cu trecerea vârstei ca o plantă nobilă adăpată de învățătură, va răsări pe culmi mărețe și va da naștere la roadele cele mai gustoase și mai mândre ale virtuților. Așă dar cu binecuvântările lui Dumnezeu bine primite și ascultate ale înalt prea sfinților voastre și ale întregei acestei sfinte adunări, trăească ani mulți și să înainteze cu vârsta și cu înțelepciunea, și să desfete, mereu propășind și înălțându-se spre virtute, pe prea străluciții săi părinți până la prea fericite și adânci bătrânețe.

2. Cuvintele de curând rostite cu pricepere și pline de grație, întru cât au arătat îndeajuns puterea tainei și au adus urările legiuite și au întrețesut cu meșteșug laudele cuvenite, au pricinuit o mare bucurie ascultătorilor și au ușurat sarcina noastră; dar pentru ca și din partea noastră să nu lipsească o cât de slabă și mică contribuție și ca să nu ne arătăm nemulțumitori față de strălucitul domn, datori fiind cu multe bunătăți din partea Măriei Sale, vom adăogă puține cuvinte la cele spuse, cu care datorie să ne plătim și să putem face bucurie ascultătorilor, arătând astfel, pe cât se poate, recunoștința noastră.

Vremea de față, aproape ca și când ar strigă, de pretutindeni ne îndeamnă la mulțumire și ne hotărește să ne bucurăm de dobândirea unor bunuri îndoite și de lipsa durerilor; căci readucându-ne razele sale primăvăratice mai vesele și mai blânde, nu numai că ne-a scăpat de frigul și de suferința iernii cu veselie întărind și odihnind trupurile, ci și furia războiului mai mult decât după dorința noastră a potolit și a făcut să înceteze primejdia lui, vijeliile sale războinice alinându-i prin strălucirea păcii (aur toată ca nume și ca faptă) și ne-a umplut astfel sufletele noastre cu plăcere negrăită.

3. Ceremonia de față este săvârșirea unei cununii strălucite și nobile, dorite și fericite ; căci prea înălțatul și prea cucernicul domn Exaporitul, luceafărul unic al neamului nostru și apărătorul înflăcărat al credinței, ascultând de o lege sfântă, orânduită de sus din însăș întâia facere a neamului omenesc și cu evlavie cinstind cerința bisericii lui Hristos, pe prea strălucita și prea nobila fiica sa Ecaterina căsătorește cu un bărbat legiuit, cu prea cinstitul și prea nobilul boier chir Dimitrache; unind și legând în chip potrivit această strălucită pereche de miri și nunta fiicei sale prea scumpe cu măreție împărătească făcând-o cu tot felul de podoabe și cu ospăț prea bogat și cu prea frumoase pregătiri primește cu cinste elita și fruntașii capitalei, atât din rândul

clericilor cât şi din al boierilor. Aceste toate atât de strălucite şi vrednice de nenumărate laude fiind împodobite de atâtea fericiri, întru cât sunt un furnicar de bunuri (cum spune proverbul) şi cu necesitate cerând mulţi lăudători, pentru ca osebindu-le în diferite părţi să-şi concentreze fiecare mintea la una din cele cari sunt de lăudat, iar pe mine care până acum nespus de mult am dorit să stăruiu a vorbi de bine după putinţă, dacă nu după cuviinţă, şi a plăti datoria recunoştinţei mele, mă abate dela ţintă graba momentului şi veselia petrecerii; şi nu mai puţin faptul că cuvântarea mea e nepregătită şi în pripă făcută. Şi fiindcă despre celelalte a tratat îndestul cuvântarea dinainte şi prin cuprinsul ei plăcut a înveselit pe ascultători, ca să nu par că lungesc vorba de prisos, lăsând acelea voiu vorbi pe scurt despre prea slăvitul domn şi prea minunatul ospătător, nu pentrucă are nevoie de acestea ca atare, ci pentru ca să arăt recunoştinţa mea, macar că mărinimia şi înţelepciunea sa ştiind totdeauna să găsească măsura întru toate, nu va fi surprinsă de cuvintele mele; deci şi faţă de această scurtă, nemlădioasă şi grabnică improvizare, care nici nu spun vrednicia Măriei Sale, va fi cu totul îngăduitor întâmpinând-o cu obişnuita modestie şi bunăvoinţă.

4. Strălucite şi slăvite sunt vechile titluri de laudă ale străbunilor Măriei Sale, atât cele din partea tatălui cât şi cele din partea mamei, e un lanţ de aur al neamului, un şir de domni neîntrecuţi în eroism, înţeleg pe acel minunat Ghica împreună cu ilustrul Grigoraşcu voevozi şi pe celebrul de înţelepciune şi neuitatul domn Alexandru Exaporitul, pe care Măria Sa l-a moştenit nu numai ca nume, ci şi ca deopotrivă în cinste şi demnitate întrecându-se cu el în mulţimea darurilor, dar nu mai puţin strălucite şi vrednice de mirare sunt virtuţile ce împodobiau pe domnii cei prea măriţi şi minunaţi cari în trecut au înflorit prin moştenirea neamului, virtuţile aceluiaş minunat neam de domni cari au strălucit deopotrivă în chipul unor foarte luminoşi luceferi şi au luminat pământul în vremile de faţă; dintre dânşii fratele Grigorie, domnul Dacilor, vărul Constantin Vodă al Mesilor, cari cu foarte multă milă creştinească şi cu foarte multă dragoste de oameni poartă schiptrul şi a căror mărire dela răsăritul până la apusul soarelui a străbătut cu evlavie şi cu cinste şi cu cea mai bună şi înţeleaptă cârmuire a celor două domnii ce li s'au încredinţat din partea lui Dumnezeu.

5. Astfel dar mândrindu-se Măria Sa cu nobleţa străbunilor şi rudelor, n'a socotit ca destulă pentru sine această podoabă, ci pe cât a putut s'a împodobit şi format pe sine cu virtutea voinţei sale şi nobleţa sufletului cu deosebire a cinstit prin desăvârşirea minţii, cu studiul ştiinţei, cu buna creştere morală, cu deprindere la fapte lăudate, cu cunoştinţa multor limbi. Şi ceeace înfloreşte întâiu şi întâiu la Măria Sa este evlavia, însoţită însă şi de întreg corul celorlalte virtuţi înnăscute şi câştigate ca într'o livadă plină de nenumărate flori mândre; iar ca dovadă e dragostea ce are pentru neamul său, precum şi mila pentru cei nevoiaşi. Râvna cea prea fierbinte pentru biserica lui Hristos, râvnă cu care, ori de câte ori împrejurările o cer, poartă cea mai mare grijă şi ajută din răsputeri acestei mame comune şi fruntaşilor dintr'însa şi în deobşte sfintei adunări a arhiereilor. Ba mai mult încă, nu încetează de a-şi întinde la nevoie ajutorul şi ocrotirea şi apărarea chiar asupra fiecărui în parte în statul său răsărind ca un liman obştesc tuturor celor atinşi de nenorocire. Pentru cari bunătăţi Dumnezeu cu drept răsplătindu-l, în ale bisericii a fost cinstit cu titlul de mare logofăt, iar în imperiu a fost înaintat după merit la o demnitate aşà mare şi la curtea imperială cu înţelepciune şi elocenţă slujeşte în chip iscusit suveranului împărat şi devine prin aceasta obiectul de admirare din partea tuturor.

6. Dar ajungând aci trebuie cu mirare şi uimire să privim rolul Măriei Sale, neobositele sale străduinţe şi gânduri şi griji serioase şi neşovăirea sufletului său cu adevărat bărbătesc şi tare ca diamantul şi atâtea şi atât de mari intreprinderi anevo-

ioase și trudnice, și pe lângă asta expedițiile imperiale, la cari de nevoie Măria Sa a trebuit să iea parte, primejdiile de cari e amenințat acolo și a căror amănunțită povestire fără de voie o las din cauza mulțimii materiei, silit fiind de împrejurare să prescurtez cuvântarea. Ca încheiere spun numai atâta, că cu prisosul înțelepciunii și inteligenței și cu extraordinarul său tact chiar în tratativele și tratatele de pace ale împărățiilor cât se poate cu pricepere și cu întregimea minții a servit suveranului, căruia i-a fost dat să servească; și dovedind zel și vedere dreaptă și deplină a minții în conceperea condițiilor favorabile unor împrejurări și arătându-se părtaș foarte credincios și chezășuitor al tainelor împărăției, ca premiu pentru virtutea sa și răsplata cuvenită pentru faptele mari e dăruit din partea suveranului cu cinstea domniei și prin decret imperial cu drept e ridicat la rangul de domn și astfel cu aceeaș demnitate e pus ca al treilea pe lângă părechea strălucită și ilustră a domnilor înrudiți cu dânsul, și acum strălucește și e slăvit împreună cu domnii din neamul său, iubește și e iubit și cu iubire însutlă, strânge și sprijinește la olaltă iubire, precum lămurit arată cele ce cu bărbăție și în chip genial au fost de curând puse la cale de Măria Sa, cu privire la împăcarea și pacea sigură ce s'a făcut între domni, ceeace asigură înțelegerea deplină în viitor; fie ca amândoi domnii împreună cu Măria Sa, să trăească și să fie fericiți, strălucind fiecare ani mulți, nesfârșit de mulți pe tronul său cel neclintit și cu cinstea de care avură parte!

7. Drept care, o prea sfințiților și prea fericiților stăpâni, împreună cu sfinții arhierei cu ale voastre binecuvântări evlavioase ridicând mâni rugătoare către Dumnezeu, dătătorul de bunuri, să-i aducem lui rugarea noastră, ca el să dăruească mirilor sănătate și vieață îndelungă, unire de suflet și trup, înțelegerea deplină în vieața lor, dragoste din tot sufletul neînfrântă întru toate, după cum zice psalmul: «Domnul așează într'o casă pe cei de-o fire»; roadă bogată a pântecelui, noroc la copii și la moștenirea neamului, fericire și îmbelșugare în toate bunurile sufletului și trupului, și bătrânețe norocite și prea adânci; iar prea strălucitului și prea cucernicului domn, prea iubitorului părinte al miresei, și prea strălucitei doamne și prea iubitoarei mame a ei să-i dea harul cel de sus sănătate și fericire neîntunecată cu vieață îndelungă și să poată mereu să se bucure de perindarea prea iubiților copii și să se veselească în cugetul lor privind în jurul mesei lor domnești pe prea nobilii lor copii și pe fiii fiilor în fericire nestrămutată; și fie ca ei cu veselie și strălucire să săvârșească și nunțile fericite și binecuvântate ale celorlalți prea iubiți copii; și împreună să păzească și prea strălucita doamnă Ruxanda, mult iubitoarea mamă a Măriei Sale, ca să se bucure în deplină sănătate de șirul fiilor și nepoților; străjuească de asemenea și pe toți boierii prea măriți și prea nobili cari au luat parte la această serbare strălucită și măreață, dându-le sănătate și vieață lungă și făcându-i să se bucure toți în acelaș chip de căsătoria prea scumpilor fii ai lor și îndeplinind tot ce doresc și le place.

XXIV.

PĂRȚILE CARI LIPSESC

DIN

EDIȚIA SCRIERII CARE TRATEAZĂ DESPRE ÎNTÂMPLĂRILE BISERICEȘTI ȘI POLITICE DE DUPĂ LUAREA CONSTANTINOPOLEI

DE

ATANASIE COMNEN IPSILANTE

Traducere de G. Murnu.

(Adaos la Cap. XX, carlea a 8-a, pag. 124). In anul mântuirii 1608.

Pe Sofronie al IV-lea al Ierusalimului, demisionat pentru bătrânețe, l-a moștenit Teofane. Întâmplările ce au urmat sub acesta au fost următoarele: Frarii n'aveau nici o putere asupra Cerchezilor în Ierusalim, și unii franciscani venind la Ierusalim nu fură primiți, ci din potrivă prigoniți de stăpânii Cerchezi. Dar ei cu obișnuita lor fățărnicie ademeniră pe patriarhul Arab de atunci și-l îndemnară să se facă chezașul lor, ceeace s'a și făcut cu un *hoget* de judecată, care se păstrează până acum; deci dacă lipsià ospitalitatea acelui patriarh, ei nu s'ar fi așezat niciodată în Ierusalim. Din nenorocire așà dar patriarhul le-a dat lor ca locuință mânăstirea sfântului Sion. Dar când Saracinii au luat-o dela ei și au prefăcut-o în școală, Ivirii au dat Fratorilor cu chirie mânăstirea lui Ioan Teologul din Ierusalim. Iar când în anul 1517 Sultanul Selim a cucerit Ierusalimul, Frarii au început să pună la cale multe rele prin mijlocul banilor. Intâiu au pus mâna pe sus numita mânăstire a Ivirilor; al doilea prefăcură apucăturile bune ale dreptcredincioșilor, căci, bunăoară, pe preotul care precurvise sau omorîse sau făcuse vreun alt păcat de moarte și fusese pedepsit de patriarh, ei îl primiau și-l iertau lucrând prin parohii; de asemenea iertau mirenilor desființarea postului, căsătoriile nelegiuite, precurviile, omorurile, zavistiile, sfezile și celelalte de felul acesta. Deci o mare mulțime dintre dreptcredincioșii din Palestina trecură la catolicism. Al treilea, sub Sofronie puseră stăpânire în Vitleem pe marea biserică de acolo și pe Peșteră și pe jumătate din Golgota; dar Teofane prin hotărîrea judecătorească a luat și sfânta Peșteră și Golgota, și scăpând de intrigile Frarilor veni la Constantinopole; se înfățișară și Frarii și se judecară cu patriarhul la divan, și a luat patriarhul dela ei toate aceste locuri sfinte prin decretul Sultanului de atunci Murad în anul mântuirii 1633 și dela Hegira 1043 și anume pogorîrea de pe cruce, Golgota, sfânta Peșteră din Vitleem, și grădina de acolo, de pe lângă altarul marei biserici, și curtea dinspre miază-zi, în care erau și morminte creștine. Dar în anul 1634 Frarii dând Sultanului Murad 16.000 galbeni și Vizirului 25.000 groși și muftiului și altora cele cuvenite, iau înapoi locurile sfinte, Sultanul fiind înșelat de Vizir. Dar patriarhul Teofane, în urma plângerii sale către caimacamul din Constantinopole, Kara-

Mustafà-Paşà, capătă voia să aducă la cunoştinţa Sultanului înşelăciunea Vizirului. Deci chiar Teofane se judecă iară cu Frarii la tribuna împărătească, adică la Kalaba-Divan şi se dau iarăş Grecilor locaşurile sfinte şi primeşte Teofane şi alt hatişerif al Sultanului Murad, prin care se asigură aceste locaşuri şi face învoeală prin care să plătească pe fiecare an la geamia Sultanului Ahmet 420 galbeni veneţieni. Iar în hatişerif s'a scris ca să nu mai fie supărare din partea Frarilor.

Pe lângă aceasta, Armenii se pregătiau să facă cei dintâi rândueala luminii în Sâmbăta mare a Paştilor, ca să întemeieze obiceiul de a aveà întâietatea la aceasta. Şi în adevăr, pe când Sultanul Murad erà în Adrianopole cu vizirul Ibraim-Paşa, care se trage din Armeni, credincioşii din Constantinopole în număr de vreo câtevà mii alergară acolo ca să întâmpine demersurile Armenilor în această privinţă; în afară de Vizir, pe Armeni îi ajută şi Abazà-Paşà. Deci judecându-se Grecii cu Armenii la cazasker, Grecii au învins pe Armeni, cu toate că aceştia aveau ilamul cadiului din Ierusalim, în care se arătà dreptatea lor; dar când venì la Constantinopole Sultanul Murad, Armenii împărţiră la cei puternici 400.000 de groşi şi erà să câştige, dar Sultanul Murad aflând numai decât toate acestea dela Bostangibaş şi că Abaza-Paşa a luat pentru aceasta 60 de pungi dela Armeni, şi găsind el aceste pungi în vistieria sa, goneşte pe Armeni, omoară patru căpetenii de ale lor şi aruncând la închisoare 78 de Armeni, a luat dela ei bani mulţi şi a dat Grecilor hatişerif ca să aibă întâietatea.

Pe lângă acestea, când a izbucnit un foc în Balata şi Fanar, au ars nouă biserici sub Sultanul Ibrahim şi metocul Sfântului Mormânt dela Diplo-Fanar, care erà odată casa Cantacuzineştelor din Ţara-Românească, unde erà şi o biserică foarte mică. Patriarhul Teofane a cumpărat-o şi a făcut dintr'însa metoc, dar acum fiind acesta ars, blănarii au cerut voie dela Vizir ca să clădească biserica lui ca şi înainte; dar el i-a trimis la cazaskerul Rumeliei, poruncind ca să facă inventarul bisericii arse spre a se zidì. Blănarii dând bani destui făcură inventarul cu mult mai mare decât erà în adevăr şi s'a clădit biserica de cinci ori mai mare decât cea dintâi. Abià clădită, ea fu închisă de către Partenie al Constantinopolei, care erà din Adrianopole şi se numià Noul Goliat; şi nu dă voie să se facă slujbă într'însa. Dar cu învoeala ca să nu aibă deloc parohie şi să stea sub ascultarea micei biserici a Sfântului Gheorghe, care se află în cetăţuia Porţii Fanarului, Partenie deschise iar această biserică de curând zidită; iar biserica aceasta dela Poarta Fanarului se facù mult mai târziu *mesgit* sub Sultanul Ahmet al III-lea şi până astăzi este *mesgit*.

Pentru acestea tronul patriarhal din Ierusalim a căzut în foarte grele datorii, într'atâta că nu erà chip a se plăti. Chiril Lucaris al Constantinopolei în al 3-lea al său patriarchat a ajutat foarte mult; căci el cu învăţăturile sale în Constantinopole şi Galata a învăţat pe creştini foarte mult şi au dat destule ajutoare Sfântului Mormânt. Apoi chemând la patriarhie pe mari şi mici şi amirali străini şi făcând colectă a strâns bani mulţi. De asemenea Teofane a cutreerat Macedonia şi Tesalia pentru pomană; apoi se duse în Iviria şi dete voie episcopului dela Cucater să numească mitropolit şi să poarte sac. Teimuraz *mepes*, adică regele Kahetului, dărui lui Teofane şi o cupă cu pietre scumpe încrustate de 12.000 de groşi; această cupă Teofane o aduse la Constantinopole şi din îndemnul lui Saigi Scarlat vrând s'o dea pentru datorii, a pus-o amanet, dar nesimţitorii Evrei au furat pietrele scumpe dela cupă.

Nişte călugări sârbi de sub ascultarea ârhiepiscopului de Ipec se aşezaseră mai de mult în mânăstirea arhanghelului din Ierusalim şi au pus mâna pe dânsa; şi îndemnaţi fiind de dări s'au făcut chinovii celor din lavra Sfântului Sava şi nu se învoiau cu patriarhul Ierusalimului, ca şi Ivirii, şi plătiau dările lor deosebit şi când veniau închinătorii îi întâmpinau călugării dela Arhanghel şi Sfântul Sava şi-i primiau pe ei

în mânăstirea lor și patriarhul era păgubit. Cei dela Sfântul Sava, fiind necăjiți de Arabi, zidiră un turn în fața mânăstirii lor cheltuind 12.000 de groși. Deci îndatorîndu-se de amândouă părțile vândură orice aveau în mânăstirile lor și în sfârșit din pricina datoriei fură siliți să plece. Deci se sculară catolicii ca să ica mânăstirea Sfântul Arhanghel, iar Armenii Sfântul Sava; și Teofane după multe osteneli depunând la creditori 54.000 de groși, datoria celor două mânăstiri, a luat aceste mânăstiri, dar perceptorul și ceilalți dregători cereau dela Teofane și dările ce plătiau acele mânăstiri înainte după obiceiu, care obiceiu prin multe porunci l-a desființat Teofane, ceeace a făcut și patriarhul de după dânsul Paisie. Deci împovărat iarăș de o nesuferită datorie, Teofane se duse la domnul Moldovei, Vasile Vodă Arnăutul, care plăti datoria Sfântului Mormânt: 56,000 de galbeni ungurești. Mai pe urmă Teofane reparând mânăstirea Sfântul Sava din Palestina, care amenință să cadă, a căzut iarăș în datorie și a trimis în Egipet vasele sfinte ale Sfântului Mormânt și coroana sa spre a fi vândute, sub patriarhul Alexandriei Gherasim I; văzându-le însă un domn anume Seidulah în mânile Evreilor și cuprins de mâhnire trimise lui kir Teofane 10.000 de galbeni, sumă prevăzută cu pecetea lui Gherasim al Alexandriei, și s'au înapoiat vasele și coroana din Egipet la Ierusalim și s'a plătit datoria.

Inainte de acestea domnul Moldovei Radu Vodă, supranumit cel Mare, în a doua lui domnie închinase Sfântului Mormânt sub Teofane mânăstirea Galata care se află în fața Iașului Moldovei, și fu zidită odinioară de domnul Moldovei Petru al VI-lea, poreclitul Cercel, și închinată Kievului. Acelaș Teofane a primit pentru Sfântul Mormânt și mânăstirea Sfântul Gheorghe aflătoare în București, capitala Țerii-Românești, și mitocul din Constantinopole cu biserica și cu grădina sus numită, cum s'a zis, l-a cumpărat Teofane, iar grădina despre apus a cumpărat-o moștenitorul său Paisie al Ierusalimului, care grădină a vândut-o apoi chir Hrisant, după incendiul dela Balata din vremea Sultanului Ahmet al 3-lea. Teofane domnind ca patriarh 37 de ani, a adormit în Constantinopole în anul mântuirii 1645 și fu îngropat în mânăstirea Născătoarei de Dumnezeu din insula Halki. Partenie al Constantinopolei, fost la Ianina și la Adrianopole, poreclitul Goliat și Keskin, a vrut să facă patriarh pe mitropolitul Veriei Ioanichie, dar fu împiedecat de către cei din Ierusalim prin ajutorul lui Vasilie Vodă al Moldovei.

Despre faptele, călătoriile, clădirile și întreagă vieața patriarhului Teofane vezi mai pe larg la Dositeiu în lucrarea sa Despre patriarhii Ierusalimului, cartea 11-a, cap. 6, paragr. 7 din volumul 1.

Iezuiții din răutate au defăimat pe patriarhul ecumenic Chiril Lucaris făcându-l calvinist. Rușii auzind aceasta au întrebat pe Teofane care atunci, în anul 1630, se află în Iași, dacă învinuirea e adevărată, și răspunse Rușilor în 12 capitole, arătând că cele spuse sunt minciuni și calomnii și desvinuind pe Lucaris.

(Adaos la cap. 26, cartea 8-a, pag. 145, după «Silivria»). Atunci s'au adus moaștele din Constantinopole, din Belgradul Serbiei, după venirea Turcilor și acum se află în Iași, la mânăstirea Trei Ierarhi.

In anul mântuirii 1642.

Se ține sinod în Constantinopole sub Partenie Bătrânul, fost al Adrianopolei, în luna Maiu și se afurisesc cele 18 capitole amintite.

In anul mântuirii 1645.

Patriarhia lui Partenie cel Tânăr.

Partenie Bătrânul, nesuferind slujbele şi vecerniile lungi, cade sub învinuire de neluare în seamă a rânduelii întocmite şi a sistemului cântărilor lui Simeon din Salonic; deci, domnind ca patriarh cinci ani şi două luni, este exilat la Chipros în Septemvrie 17 şi e ridicat pe tron Partenie cel Tânăr, fost la Adrianopole, originar din Ianina, care fu supranumit Ascuţitul şi Keskin şi Goliad; el, înainte de a fi la Adrianopole, fusese mitropolit la Ianina, bărbat venerabil, cinstit şi împunător; ca patriarh el a fost harnic şi tiranic. De aceea a şi mărit dările preoţilor; şi eră lacom, dar n'a scos din eparhia sa pe nici unul din arhiereii în vieaţă.

Egumenul Paisie dela mânăstirea Galata de lângă Iaşi, cu ajutorul domnului Moldovei Vasile Vodă, e ales patriarh al Ierusalimului; Partenie cel Tânăr al Constantinopolei, de teamă neîmpotrivindu-se la aceasta, trimise la Iaşi ca exarhi pe cel din Larisa şi pe alţii şi l-au hirotonit în Iaşi pe Paisie, bărbat ales din Dimitzana şi neam cu Teofane. Vezi despre el şi călătoriile lui, la Dositei, vol. 2, Despre patriarhii din Ierusalim, cartea 12, cap. I, paragr. 10, şi cap. II, paragr. 1 şi 2.

Deci când el s'a hirotonit în Iaşi şi a venit la Constantinopole spre a se duce la Ierusalim, patriarhul ecumenic Partenie cel Tânăr a cerut dela el bani; dar chir Paisie nu i-a dat nici o lăscae. Iar când Paisie s'a întors din Ierusalim şi s'a dus în Rusia pentru pomană, Partenie cel Tânăr a scris în potriva lui la împăratul Alexie Mihailovici născocind motive; dar nu i-a putut face nimic, şi de aceea, când chir Paisie s'a întors de acolo spre a se duce la Ierusalim şi a venit la Constantinopole, el l-a părît la Vizir sub cuvânt că complotează în contra împărăţiei; Vizirul îl chiamă la el şi constatând că e om drept şi de treabă l-a lăsat liber, după ce priimi dela el în dar suma de 4.000 de galbeni. Când Paisie se întoarse din Ierusalim şi se duse în Vlahobogdania (România), iar îl prigonià pe el Partenie cel Tânăr (1), care a amestecat la aceasta pe domnul Moldovei Vasile şi pe cel al Ţerii-Româneşti Matei ca primejdioşi împărăţiei. Deci domnii aceştia au lucrat pe lângă Poartă prin Pavlache şi alţi prieteni şi prin bani mulţi, ca să înceteze relele de cari suferià Biserica lui Hristos şi apucăturile tiranice şi violente, şi a fost omorît Partenie, cum se va spune mai la vale, în anul 1651.

Habesii cei de o credinţă cu Copţii din Egipet primiseră dela sultanii Cerkezi din Egipet o parte din poarta Sfântului Mormânt, anume în partea despre răsărit zisă a lui Avram; şi chiar în marea biserică a Sfântului Mormânt aveau odăile cele despre meazăzi, parte din sfântul Cuvuclion şi altele, şi aveau şi alte case în Ierusalim. După trecere de ani Armenii ca Theopaschiţi avându-se bine cu Habesii, Iacoviţii, de asemenea Theopaschiţi, înşelându-i au luat dela ei casele din Vitleem ale Habesilor şi le-au făcut mai mari şi au pus stăpânire pe ele. Înşelând şi pe Copţi, ţin slujbă şi la pristolul lor din Vitleem; şi înşelând şi pe patriarhii din Ierusalim, cari înainte de Ghermanos erau Arabi şi localnici în Palestina, au luat Sfântul Iacov cu chirie anuală de cinzeci de galbeni, şi încetul cu încetul au întrerupt chiria şi au pus mâna pe Sfântul Iacov. Apoi comunicând cu mesele şi casele Habesilor îi otrăvirà unul câte unul ca pe nişte răi şi ucigaşi, şi stăpâniră mânăstirile şi celelalte case ale Habesilor, între cari eră şi o moară cu cai în faţa porţii Patriarhiei. Patriarhul Paisie a cerut dela Armeni moara ca să pue capăt necuviinţei; dar ei şi-au bătut joc de el. Deci patriarhul Paisie ducându-se la Constantinopole a căpătat hatişerif sub

(1) La margine: «Mult mai târziu, anume în anul 1650, adecă în a doua a lui patriarhie, nu în cea dintâi.

Sultanul Ibraim, fratele Sultanului Murad al 4-lea pentru toate averile Habesilor, și întorcându-se la Ierusalim a luat în stăpânire toate, atât cele din Ierusalim cât și cele din Vitleem, și mânăstirea lor și tot ce aveau în biserica Sfântului Mormânt, și candelele lor din sfântul Cuvuclion și dela Sfânta Pogorîre. Dar din nefericire unul Husein-Pașa ajungând peste puțin stăpânitorul Gazei și al Ierusalimului, Armenii, dând o mulțime de bani, au câștigat din nou prin el, răpindu-le dela Greci, toate averile Habesilor; totodată răpesc și o poartă dela Peștera din Vitleem. Apoi pentru ca răpirea lor să fie asigurată și prin ordin imperial, Armenii se duseră de trei ori la Constantinopole, unde au dat o mulțime de sume și daruri, întâiu și întâiu în anul 1649; dar ei n'au putut face nimic atunci, căci agalele ce-i ajutau fură spânzurați de rebeli când cu căderea Sultanului Ibraim. Iar în acelaș an sub domnia Sultanului de șapte ani Mehmed al 4-lea, ajungând Vizir Armeanul Suleiman-Pașa în al doilea an de patriarhie a lui Iraclie Ioanichie, iar se pun pe lucru Armenii cu dare de mulți bani la Vizir, care chiamă pe Ioanichie al Constantinopolei și-i cere socoteală. Acesta zice că răspunsul nu e al său, ci al patriarhului din Ierusalim (bravo răspuns!). Deci Vizirul agită pe Armeni; dar fiind răsturnat, nu apucă să isprăvească lucrul, fiind împiedecat de strigătul mulțimii din Constantinopole.

Se alege atunci alt Vizir și iar lucrează Armenii în anul mântuirii 1653, și Vizirul îi ajută și-și puse în gând să scoată hatișerif pentru ajutarea Armenilor; dar n'a izbutit, căci a fost scos din slujbă; ajungând Vizir Kiupruli Mehmed-Pașa, creștinii îi fac cunoscut cele cu privire la Paisie din Ierusalim. Deci Vizirul, trimițând un agă, aduce pe chir Paisie la Constantinopole; și venind acesta în anul 1656, Ianuarie 16, se judecă cu Armenii la Divan pentru sfânta biserică din Vitleem și locașurile sfinte ale Habesilor. Armenii au pierdut procesul, și s'a dat un hatișerif lui Paisie pentru locașurile sfinte și sus numitele locuri; în acest hat erau amintite anume și hatișerifurile Califului Omer-Ibnu-Hitab și ale Sultanului Suleiman și ale Sultanului Murad și ale Sultanului Ibraim, dobândite prin hărnicia dragomanului Porții Panait Nicosios; și a priimit Vizirul dela chir Paisie pentru acest hatișerif treizeci de pungi, și mergând un musabir la Ierusalim a gonit pe Armeni și au fost predate Grecilor locașurile sfinte în anul mântuirii 1657 Maiu 1. Dar păcătosul Antim Sicurtos, epitrop al Sfântului Mormânt, având pizmă pe patriarhul Paisie, a dat Armenilor pe Sfântul Ioan, care e afară de Sfânta Poartă, și cele patru încăperi cari sunt deasupra Sfintei Porți, și pe Sfântul Iacov, și rămaseră Grecilor numai pomenitele locașuri ale Habesilor. Și aceste îndrăzni să le facă ticălosul Antim prin numitul Husein-Pașa, care opri pe mubasirul ceauș în Ierusalim și nu-l lăsă să se întoarcă la Constantinopole. Mazilit fiind Husein-Pașa, se duse la Gaza și Ierusalimul fu dat valiului din Damasc Taiaoglu. Veni și ceaușul la Constantinopole și împreună cu Paisie se duse la Vizir, care eră la restaurarea zidurilor de afară dela Sestos și Abydos; și ceaușul aducând la cunoștința Vizirului cele întâmplate și spunând că răpi dela Greci și bani, Paisie fu întrebat de Vizir: «cât a luat»? Răspunse Paisie: «două sute de pungi» și a dăruit acestea împărăției. Deci Vizirul trimise oameni la Gaza și luă banii dela Husein-Pașa, și luând și pe Sfântul Iacov dela Armeni îl dete Grecilor.

Domnul Țerii-Românești Matoiu Basarab dete lui Paisie șapte mii de groși ca să reînnoiască acoperișul bisericii din Vitleem; dar n'a putut face nimic.

Caimacanul sau subprefectul Constantinopolei a pârît pe Paisie că ar fi făcut coroană (căci făcuse de curând una ca patriarh), ca să o trimită împăratului din Moscova, și Paisie e închis de dânsul ca să poată luă bani.

Dar Paisie neplătind și suferind închisoarea, caimacamul temându-se nu cumvà să se plângă Grecii la Sultan, trimite coroana la Adrianopole, la vizirul Kiupruli, învi-

nuind pe Paisie ca dușman al împărăției, dar sfinții părinți, prevăzând aceasta, s'au dus repede la Adrianopole și înștiințară pe Vizir despre această întâmplare. Aducându-se apoi coroana și dovedindu-se din inscripția de pe ea că este a lui Paisie, fu trimisă acestuia ca s'o poarte după obiceiu, voia aceasta fiind dată patriarhilor din partea sultanilor; Vizirul porunci caimacamului să libereze din închisoare pe Paisie. Apoi Vizirul trimise pe caimacam la războiul din Creta, unde a și fost omorît.

In anul 1657 chir Paisie se duse la Panormos, la Pergam, Artachi, Mihaniona, Calolimno, Siki, Mudania și Catârli, pentru pomană, și de acolo la Constantinopole.

In anul 1658 se duse în Iviria pe Marea-Neagră, pe la portul Condori din Cerchezia până la portul Curs din Mengrelia; și de acolo sosind în Iviria pentru pomană, după multe greutăți ajunse la Neohori de lângă Sosthenion dela Marea Propontidei; când el se află acolo, străbunul meu Hagi Nicolae închină Sfântului Mormânt un loc din grădina lui, unde erà și o mică biserică cinstită cu numele Sfântului Gheorghe. Mai târziu pe acest loc s'au zidit și mai multe chilii pentru biserică și casă patriarhală din partea lui Dositeiu al Ierusalimului. Iar stăpânul grădinii prin moștenire până astăzi sunt eu.

Pe când chir Paisie se găsià în Iviria, Veli, valiul Ierusalimului, s'a purtat ca tiran și a făcut mult rău și la locuitori și tronului patriarhal; deci Paisie făcând plângere Sultanului care se află atunci în Prusa, Veli fu scos din slujbă.

Armenii deteră mulți bani lui Suleiman-Aga kehaiaua lui reiz-efendi, ca să iea în stăpânire pe Sfântul Iacov, înțelegându-se cu dragomanul Porții Panait Nicosios, care ură pe chir Paisie. Armenii făcură cunoscut Vizirului, că ei de 300 de ani erau stăpânii Sfântului Iacov. Panait fiind întrebat pe ascuns de către Vizir ca să afle adevărul, întări minciuna Armenilor de ciudă ce aveà pe Paisie (bravo conștiință și purtare de creștin !). Deci Vizirul Kiupruli dete ferman Armenilor ca să iea în stăpânirea lor pe Sfântul Iacov și poarta și grădina și două case din Vitleem ale Habesilor, pe cari și până astăzi le au Armenii.

Paisie a zidit case în Iopa spre a sluji ca sălaș pentru închinătorii cari vin pe mare și cari până acum petreceau pe nisip arși de soare sau suferind de frig noaptea, iar Arabii le furau lucrurile; după pilda lui Paisie, mai târziu clădiră acolo case și Armenii și Catolicii.

Din biserica marelui mucenic Gheorghe dela Lydda, în care este și mormântul sfântului, luară îndată jumătate Saracinii și făcură mesgit și medresen; apoi luând și Turcii restul de jumătate, creștinii rămaseră fără biserică. Deci Paisie dând bani, luă jumătate din biserică, adecă partea dela mijloc până la capătul de dincolo de biserică.

Intre Ierusalim și Vitleem se află o biserică a proorocului Ilie cu împrejmuire; aceasta erà stricată, iar Paisie a reînnoit partea ei despre apus cheltuind foarte mulți bani.

Iusuf Salahidin, luând Ierusalimul dela Latini, zidì ferestrile dela biserica Sfântului Mormânt și preoții slujiau pe întunerec; dar Paisie deschise partea despre altar și alte multe, și s'a făcut luminos acest locaș sfânt, și s'a orânduit ca slujba să se facă după voia noastră și nu ca nainte în chip nehotărît.

Chir Paisie cumpără grădina despre meazănoapte dela mitocul din Constantinopole.

Ducându-se la Adrianopole și întâlnindu-se cu Vizirul Kiupruli și dându-i blană de samur, plângeà cerând pe Sfântul Iacov; dar Vizirul, înșelat iară de reiz-efendi, nu dete ascultare patriarhului.

Din Constantinopole în luna Septemvrie, anul 1660, se duse la Kio, la Prusa, la Mihalitzi, la Pergam și la Galipoli pentru pomană; strânse puțină și veni la Lesbos

suferind de emoroizi, şi de acolo la Chio; şi de mâhnire, fără a se vindecà de boală, cu toată consultarea doctorilor, se duse apoi la Cos, la Budrumi, adecă la Halicarnas, şi la Rodos; şi de acolo, imbarcându-se, spre a se duce la Atalia, cotind la Castelorizo, moare de boală în corabie în anul mântuirii 1660, Decemvrie 2, după 16 ani de patriarhie, şi a fost îmmormântat în faţa Castelorizului, dar departe de acesta ca la 10 mile, pe culmea unui loc înălţat de lângă mare.

Continuare la patriarhul Partenie cel Tânăr, cel poreclit Goliat.

In anul mântuirii 1645.

Patriarhii Constantinopolei cinstiau pe ... cei din capitală ... (Adaos la cap. 31, cartea a 8-a, la p. 160, după cuvintele «se îmbolnăveşte la Constantinopole»).

... Sultanul Ahmed îl vizitează pe el când erà bolnav şi-l întreabă, pe cine să pue ca să-i ţie locul? Iar el îi răspunse, că nu cunoaşte pe nici unul mai vrednic decât fiul său. Deci săvârşindu-se din viaţă Mehmed-Paşa, Vizir se face fiul său Fazil Ahmed-Paşa Kiuprulioglu, pomenitul, iar viziratul său a dăinuit şaptesprezece ani; el fu venerat pentru înţelepciunea, învăţătura, statornicia şi elocinţa sa. El e cel dintâiu în imperiul otoman, care a moştenit pe tatăl său în prea marea demnitate a Vizirului; ca un fel de moştenire a transmis Kiuprulul această demnitate fiului său Ahmed-Paşa şi, după aceasta, nepotului său Mustafa-Paşa.

Izbucneşte un incendiu în Constantinopole la Contoscali, şi ard şapte biserici dela Contoscali şi Vlanga. Pe Chiril al 2-lea al Antiohiei, după doi ani de patriarhie murind, l-a moştenit pe tron Macarie al 3-lea.

In anul 1660.

Starea ortodoxiei în unele locuri din Azia-Mică.

Biserica din Iraclia Pontului a ars fără ştirea preotului; de aceea s'au şi împrăştiat creştinii de acolo. In Amastris sunt multe biserici şi clopotniţe, dar nici un creştin. In Oionopoli, pe care Luchian o numeşte zidul Avonului, sunt cinci sate de ortodocşi, urcându-se ca la optzeci de case. Iar Stefani de lângă Sinope fu pustiită de către Ruşi. Aminsos, fundaţiunea Milesiilor, nu are nici un creştin, nici Neochesaria, ci numai în Amasia sunt puţini. Polemonion, altfel numit Ineos, pentru care e luptă între cel al Neochesariei şi al Amesiei, este în adevăr al Neochesariei. In Kerasus şi în Tripoli de lângă Trapezunta se află unii creştini, dar în cetatea Tripoli nici unul ci numai o biserică de seamă a Născătoarei de Dumnezeu, pe care Otomanii voiră s'o facă saracină, dar fură opriţi prin arătări cunoscute tuturor. De aceea în fiecare Duminecă creştinii intrând acolo fac slujba până astăzi. Trapezunta şi biserica din ea a Sfântului Vasile fură zidite de Justinian cel Mare; mitropolia Trapezuntei după luarea ei de Turci erà biserica Sfântul Filip, aflătoare afară de oraş, la care a slujit şi Paisie al Ierusalimului întorcându-se din Iviria; pe aceasta Otomanii au prefăcut-o în moschee în anul 1674. Dela Surmeni până la Guria şi râul Tzorohi Lazii au trecut la mahomedanism şi n'a mai rămas acum nici o biserică şi nici un preot în toată această eparhie. Mânăstirea Sumela din Trapezunta e la o depărtare de două zile şi se află pe munţi pe prăpăstii şi în locuri greu de străbătut; cei ce se duc acolo intră pe scări. Este în Sumela o icoană a Preacuratei de vreun cot, care se zice că fu zugrăvită de Luca. Sunt acum în Trapezunta biserici în vecinătate şi mânăstirea Născătoarei de Dumnezeu, numită «cea acoperită de Dumnezeu». Intre cei doi munţi unde e râul care se coboară dela Sumela, cu ajutorul Maicei preacurate satele se creştinează; asemenea şi satele de pe muntele Sumela până la Canin sunt creştineşti;

acest Canin este un munte. Afară de Theodosiopole într'un munte e o biserică mică, acolo sunt destul de mulți creștini, atât în oraș, cât și în multe sate. Papistașii au catolicizat la dânșii pe unii Armeni.

In anul 1661.

Partenie Moghilalos din Constantinopole, Vasile Vodă fiind de față la Constantinopole (pe când fiul său Ștefan domnià în Moldova), dragomanul Porții Panait Nicosios și adunarea arhiereilor aflători în oraș și a boierilor cari erau de față, aleg ca patriarh al Ierusalimului pe Nectarie Sinaitul și prin urmare trimit pe Gavriil al Constantinopolei, ca să isprăvească lucrul; acesta sosind la Iope, auzi despre sosirea lui Nectarie la Gaza. Căci murind Ioasaf Sinaitul, Nectarie, ales episcop, venià la hirotonie; el e hirotonit ca patriarh în ziua de Florii la Sfântul Mormânt.

Drege acoperișurile câtorvà chilii cari erau stricate; cumpără casele aproape de Prodromos cu 1.700 de groși. Mergând prin Gaza la Remli zidește locuințe (cari nu erau înainte) spre găzduirea părinților tronului patriarhal.

Se duce la Constantinopole în anul 1662, în Septemvrie; de acolo se duce la Iași, în Septemvrie 1663; de acolo în Muntenia, în Aprilie 1664; apoi la Rusciuk, Rasgrada, Provaton, Varna, Târnova, Adrianopole, unde erà și Sultanul Mehmed al 4-lea; de acolo se duse la Bizanț, de mult suferind de colici și neavând nici o nădejde de vieață; dar când s'a dus la sfințirea Izvorului dătător de vieață, după săvârșirea sfințirii bând din el, a scăpat numai decât de colici și n'a mai suferit până la sfârșitul vieții.

Clădirile de piatră, din cari una e bibliotecă, le dete Sfântului Mormânt capul blănarilor Manolache Castorianos; acesta din îndemnul patriarhului Nectarie a mai reînnoit învelișul bisericii din Vitleem, trimițând prin monahul Filotei la Iope 40 de lemne de cincisprezece coți și 80 de opt coți și scânduri și fier și cuie.

Apoi prin Galipoli, Lesbos, Smirna, Hio și Rodos se întoarse la Ierusalim în anul 1695, în Septemvrie. Puse moaștele sfinte în cutii de cristal legându-le pe din afară cu o legătură de argint și a lipit la fiecare pe din afară o hârtie în care arătà ale cărui sfânt sunt moaștele. Și făcând o lădiță le puse înlăuntru; legă cu aur la fiecare colț și lemnul sfânt care se aflà în Ierusalim; iar dealatul puse cristaluri și într'o latură făcù o portiță cu cheie ca să se închidă și să se deschidă pentru închinare. Restaură chiliile și zidurile putrezite dela schitul Sfântului Sava, și zidi și o chilie mare pentru găzduirea străinilor; și la mânăstirea Arhanghel a făcut multe restaurări în anul 1667.

Frarii din Ierusalim ademenind pe Laurențiu, epitropul patriarhului, luară cu viclenie dela Greci întâietatea atât la Cuvuclion dela Sfântul Mormânt cât și la Citanii; pentru care mijlocind reprezentantul Germaniei a obținut pentru ei o poruncă. Deci a izbucnit ceartă între Greci și Catolici. Atunci Nectarie plecă la Constantinopole în 1668, pe când patriarh ecumenic erà Metodie din Iraclia, care pentru multele lui boli a renunțat la tron, și a alcătuit atunci folositoarea și mult trebuincioasa lucrare în contra Latinilor, și după ce a trăit în totul opt ani de când a ocupat tronul patriarhal, se strămută în veșnicele locașuri.

In anul mântuirii 1662.

CAPITOLUL XXXI-lea.

Patriarhatul lui Dionisie al III-lea, cel din Larisa.

După ce Partenie domnì ca patriarh patru ani și două luni și renunță la tron, mulțumindu se a fi capul Prusei, se sue pe tronul Constantinopolei ca patriarh, al treilea cu acest nume, Dionisie cel din insula Andros, fost mitropolit al Larisei, care

a fost poreclit Spânul și Leopardul sălbatic, în lunie 29, Duminecă. Pe el îl laudă peste măsură Dositeiu al Ierusalimului, după Timoteiu, zicând că «nu-și are părechea sa între patriarhii Constantinopolei până în vremea aceasta, atât ca înțelepciune cât și ca vieață virtuoasă». Acelaș Dositeiu i-a închinat lui cartea ce poartă titlul Catallage. Din îndemnul acestui patriarh Dionisie, arhiblănarul Manolache Castorianos cu cheltueli proprii întemeiè școli în Constantinopole, în Hio și în Arta. Pe Ioanichie cel din Veria, după ce a fost nouă ani ca patriarh al Alexandriei și a murit, l-a moștenit Paisie care fu hirotonit în așà numitul Misirul Vechiu. Această Veric este orașul din Siria care turcește se zice Halep.

In anul mântuirii 1663.

A izbucnit foc în Constantinopole și au ars casele jidovești, cari se aflau dela Validè-han până la Zindan Capise și până la zidurile Bizanțului, și de atunci Evreii fură goniți din acele locuri, așà că puține case evreești se mai păstrează până acum numai la Baluc-bazar. Patriarhul printr'un sinod local a unit cu mitropolia Filipilor și Dramei cele două eparhii dela Zihna și Nevrocopi.

In anul mântuirii 1666.

In al doilea Patriarhat al lui Partenie din Prusa, cel zis Moghilalos.

Intorcându-se din Țara-Românească sus numitul patriarch Partenie al 4-lea, cel din Prusa, poreclit Moghilalos, se urcă a doua oară pe tronul patriarhiei ecumenice în 25 Decemvrie, după căderea lui Dionisie.

Un Evreu din Constantinopole, numit Sabetai Sevi, după prigonirea întâmplată când cu focul amintit, mergând la Smirna și de acolo la Gaza și la Ierusalim și întorcându-se în Smirna face pe Mesias, cum s'a mai făcut odată de mult in Creta. Înșeală pe Evrei și strică fete de ale lor, și face multe neorânduieli și mișcări evreești în Lehia, în Apusul Europei, în Africa și în provinciile apusene ale imperiului otoman. Vizirul îl aduce din Galipoli și osândindu-l la închisoare îl exilează la fortăreața din Abydos. Dar Evreii neastâmpărându-se, pe când Sultanul Mehmed al 4-lea erà la Adrianopole și Vizirul plecase în Creta, subprefectul din Constantinopole trimite legat pe Sabetai la Adrianopole, la Sultanul, iar el de frică s'a turcit. Apoi deoarece el nu încetà cu necuviințele, fu exilat la Corona, unde și-a și dat sufletul. Dar mai târziu, în anul 1663, un tânăr Evreu în Salonic face pe Mesias, iar Evreii crezură într'însul; și acesta, chemat fiind de Sultan, se turcește; și întorcându-se la Salonic e recunoscut de Evrei ca Mesias, și prin el s'au turcit foarte mulți Evrei din Salonic și Seres și o mulțime mare de habami de optzeci de ani.

Pe patriarhul Alexandriei Paisie, care plecase în Rusia, îl detronează în mod nelegal acelaș patriarh Partenie Moghilalos, sub cuvânt că ar fi fost un ordin imperial prin care erà oprită plecarea acolo a unui patriah sau arhiereu al Bisericii răsăritene, și în locul lui aduse pe tronul Alexandriei pe Ioachim, mitropolitul Rodosului, în luna Noemvrie din acelaș an; dar Ioachim fu din nou detronat ca călcător de lege și a rămas adevăratul păstor Paisie. Acest Partenie ca patriarh făcù și alte rele și nelegiuiri.

Succesorul papei Alexandru al 7-lea, după moartea lui, fu Clemens al 9-lea cel din Pistoia, oraș din Italia, în anul mântuirii 1667, în 19 Iunie.

Suirea pe tron a lui Clementie cel din Iconion.

In ziua de Luni 8 Decemvrie s'a suit pe tronul patriarhal mitropolitul din Iconion Clementie care exilează la Tenedos pe patriarhul Partenie; dar arhiereii ne-

aprobând această schimbare s'au dus la Adrianopol unde petrecea atunci Sultanul Mehmed al 4-lea, şi tronul rămase vacant trei luni şi 25 de zile.

In anul mântuirii 1668.

CAPITOLUL XXXIII-lea.

Patriarhatul lui Metodie din Eraclia.

In acest an Metodie al 3-lea, cel din Eraclia, cu hotărîrea şi aprobarea comună a arhiereilor se urcă pe tronul patriarhal din Constantinopole cu mari cheltueli; el îmbrăcând haina dăruită de Sultan la întoarcerea sa călare dela palatul din Adrianopol până la mitropolie, purtă pe cap pălărie roşie de catifea, adecă de mătasă, care avea cruci albe de aur cu mărgăritare. Dar lipsia dela el umbrela, căci după Metodie nimenea n'a mai purtat umbrelă pe cap sau în mână, precum obişnuiau să poarte predecesorii lui Metodie, când intrau şi ieşiau la curtea imperială.

Patriarhul Metodie dete fostului patriarh Partenie, spre întreţinere, mitropolia Proilavului, iar peste puţin îi dete eparhia Târnovei.

In anul mântuirii 1669.

Demisionând chir Nectarie, se face patriarh al Ierusalimului Dositeiu din Chesaria Palestinei, în 23 Ianuarie al acestui an. El găsi în Constantinopol o datorie de 16.000 groşi a Sfântului Mormânt, iar în Ierusalim 65.000 groşi şi dobânzi de trei ani neplătite; iar Nectarie, bătrân şi bolnav, se duse la Ierusalim ca epitrop în luna Iunie. Apoi Dositeiu prin călugărul Gherasim trimite la Ierusalim 10.000 groşi ca să se dea la datorii şi el s'a dus la Adrianopol pentru pomană în luna Iunie; de acolo la Filipopol, la Stenimah, Pazargic, Eschi-Zagară şi Iambole, şi trimite la Ierusalim prin monahii Calinic şi Partenie 12.000 de groşi. Apoi pleacă la Silimno, la Arvanitohori, la Târnova şi la Cervenvoda în anul mântuirii 1670; de acolo la Drişca, la Floci şi la Bucureşti. Iar Nectarie la Ierusalim, fiind atunci acolo şi Dionisie, fostul patriarh al Constantinopolei, a făcut sfânt mir mult şi minunat; şi Dositeiu în Bucureşti cu cheltueala obştii a făcut mir sfânt care ajungeă la o greutate de 210 litri. Atunci Nectarie îşi compune aşă numita Syntagma în contra autorităţii papale.

Iar Dositeiu plecând din Bucureşti la Iaşi în Moldova a luat mânăstirea Cetăţuia care fusese zidită din temelii de Duca Vodă, şi mânăstirea Clincea. De acolo el prin Adrianopol se întoarse la Constantinopol, de unde se duse iar la Adrianopol spre a preîntimpina uneltirile ambasadorului Franţei; de acolo se duce la Ierusalim în luna Martie în 1671, cu 40 de candele de argint şi una de aur şi cu o cădelniţă de aur şi s'a micşurat îndestul datoria din Ierusalim şi au scăpat din mânile creditorilor vasele sfântului Mormânt, cari li se dăduseră ca amanet. Dositeiu a dărâmat câteva clădiri de ale ereticilor, cari erau în marele templu spre partea de miazăzi dela sfântul Cuvuclion; şi aducând zidari din Adrianopol a rezidit marea biserică din Vitleem, cea dela sfânta Peşteră, din Septemvre până în Iulie în anul 1672. Iar tâmpla fu zidită de zidari Hioţi, cari au fost plătiţi din Hio, iar lemnele tâmplei şi auritul le plătiră alţi săraci; materialul întreg al clădirii îl trimise arhiblănarul Manolache Castorianos. Dositeiu se întoarse la Constantinopol în Iulie, anul 1672, şi întâmpinând intrigile Frarilor cu privire la această clădire plecă în Ţara-Românească şi a luat mânăstirile Călin şi Ugrei; de acolo se întoarse la Constantinopol, de unde trecù la Sofia şi la Belgrad în Decemvrie anul 1673.

Frarii din Ierusalim având a primi pe de Nointel, ambasadorul Franţii, încep

neorânduiala la Cuvuclion dela Sfântul Mormânt, împodobindu-l în chip măreț și cu totul neobișnuit; și fiind împiedecați de părinți, bat pe doi dintre dânșii lăsându-i aproape morți și omoară pe al treilea călugăr numit Clementie în 3 Martie, anul 1674. Aceste excese ale numitului ambasador comise față de părinți aflându-le Poarta, porunci ca el să se întoarcă la Constantinopol și așà se liniștiră părinții.

Vardabetul Armenilor din Constantinopole Eliazar, cu care Paisie al Ierusalimului aveà multele și lungile răsboaie, atrăgând pe catolicul Armenilor din orașul Sis, îl făcù pe el catolic al Ierusalimului în anul 1665. Apoi făcù multe scandaluri cu catolicul Armeniei Iacov; căci pe când acesta singur făceà pregătirea mirului și-l trimeteà la toți Armenii de pretutindeni și strângeà prin el o mare sumă de bani, Eliazar făgăduind a da pe fiecare an vistieriei împărătești 45.000 de aspri, a primit porunca să frigă mir în Ierusalim; după întâmplarea aceasta, Iacov s'a dus din Persia la Adrianopol în anul 1667 și dând împărăției 20.000 de galbeni, ridică dreptul lui Eliazar prin hatișerif și așà s'a hotărît ca mirul să se frigă numai în Revan; iar Eliazar dete împărăției la Adrianopol 45 de pungi, în anul 1671, și se numește patriarh al Armenilor în Ierusalim. Apoi înșelând Poarta în anul 1673 dobândește poruncă și ducându-se la judecătorul Ierusalimului capătă dela el voia de a sluji Armenilor în Cuvuclion dela Sfântul Mormânt.

Iar Frarii neputând să i se împotrivească s'au refugiat la epitropul patriarhal care mergând la judecător a dovedit cu hrisoave împărătești, că stăpânii Sfântului Mormânt sunt numai Grecii, și așà sunt goniți Armenii. Intrebând judecătorul pentru ce slujesc acolo Catolicii? El i-a răspuns că patriarhul le dete lor voie. Deci catolicii înșelând pe judecător au primit hotărîrea, că acolo e drept să slujească catolicii, și nici decum Armenii sau vreun alt neam; și ei trimit hotărîrea Vizirului care se află în Moesia; aflând aceasta Dositeiu din Belgrad, se duse la Adrianopol, unde se întorsese Vizirul și Sultanul, și se judecă în anul 1675 la Arz-Odasi cu catolicii și se dovedește cu hatișerifuri dela Sultanul Suleiman și Sultanul Murad, că Grecii stăpânesc marea biserică a Invierii și biserica din Vitleem cu tot ce au înlăuntru și împrejur, adecă Mormântul, Golgota, Pogorîrea de pe cruce și Peștera din Vitleem și ca Grecii să fie preferiți la mormânt și în fiecare biserică și mânăstire și ca ei să fie cei dintâi în toată ordinea și activitatea de acolo și voinței lor să se închine celelalte neamuri, și sunt goniți Frarii în urma succesului obținut la judecată de Dositeiu.

Se păstrează la tronul patriarhal și un hoget foarte vechiu, prin care se hotărește ca în Ierusalim să fie numai 36 de Frari și să se schimbe din trei în trei ani. Ambasadorul Franței, al Germaniei și al Angliei au intervenit în contra lui chir Dositeiu, dar n'au putut face nimic. Acesta dobândi poruncă dela Vizir dând 70 de pungi de trimise la Ierusalim un delegat, care ajungând acolo în 1676, în luna Ianuarie, scoase prin mijlocul cadiului dela Sfântul Mormânt șorțurile și toate inovațiile Frarilor și a predat lui Dositeiu Sfântul Mormânt și dimineața Grecii au făcut slujbă în lăuntru. Scoase și cele trei candele ale Frarilor, cari erau în Camara; iar cele din lăuntrul Sfântului Mormânt Dositeiu de bună voie le-a lăsat să rămâie, socotind că se va împăcà cu dânșii, și a atârnat în Cuvuclion și alte zece candele.

Apoi zidește o cămară dela patriarhie până la mânăstirea Sfintei Tecla, care este a Grecilor, și s'a făcut și mânăstirea cu curte, cu locuințe și cu grădină.

Apoi Dositeiu s'a întors la Constantinopole, de acolo în Țara-Românească în anul 1667, și de acolo la Iași, de unde a venit iarăș la Constantinopole.

Polonezii, ca să facă pace cu Turcii, cer locașurile sfinte dela Ierusalim, dar nu sunt ascultați.

Dositeiu mai primește și un alt ordin cu 30 de pungi pentru litanie, pe care

o făceau în fiecare seară Frarii și începuseră a o face întâiu Grecii, apoi după aceștia Frarii.

După aceea plecând prin Nicomedia, prin Prusa și Damasc, Dositeiu se înapoiè iar la Ierusalim în Septemvrie din anul 1678; aici restaurează mânăstirea proorocului Ilie, înlăuntru și afară, și ridică zidurile proptitoare ale bisericii, vopsind biserica și deschizând marea ușă și portiță și prefăcând grajdul în nartică și aducând multe alte îmbunătățiri.

Frarii și Armenii se unesc împotriva Grecilor și adresează plângere din partea muteveliului către Vizir. Aceasta aflând Dositeiu se duce în grabă la Constantinopol, întâmpină relele și dușmanii nu izbutesc nimic cu toate multele lor făgăduieli.

Dositeiu pleacă în Țara-Românească în vremea domniei lui Șerban Cantacuzino; apoi la Iași, pe urmă întorcându-se la Constantinopol trimite, în luna Ianuarie din anul 1681, 64 de pungi pentru ușurarea datoriei mânăstirilor iveriene, căci ele erau supuse la datorii foarte mari și numai datoria mânăstirii Crucea, pe care o au Ivirii în Ierusalim, se urcă la suma de 94.000 de groși; și creditorii Turci cereau banii și pecetluiau și supărau mânăstirea; catolicii și Armenii voiau să plătească creditorilor banii și să ieа mânăstirile Ivirilor, catolicii pe sfântul Nicolae, iar Armenii pe celelalte. Deci Dositeiu plecă în Iviria spre a strânge pomană pentru datoriile numitelor mânăstiri ale Iviriei, și pornind din Constantinopole în luna Fevruarie, ajunse pe mare la Trapezunta și de acolo pe uscat la Teodosiopol, de acolo la Cars, oraș în Armenia, și de acolo la Tiflis, capitala Iviriei de sus, în Iunie 7, și acolo a micșorat datoriile acestor mânăstiri.

Catolicii dau petiție la Sultan în anul 1681, printr'un papistaș oarecare numit Halecli, cerând să li se dea lor Sfântul Mormânt, Golgota, Pogorîrea de pe cruce și Peștera nașterii lui Hristos din Vitleem, făgăduind multe mii de galbeni și cei 1.050 de groși dați pe fiecare an moscheii Sultanului Ahmed. Sultanul trimise petiția la Vizir și acesta goni pe catolici; dar Iacov al Constantinopolei, ascultând unele sfaturi, scrise în Iviria, pe calea sinodală cu arhierei și boieri, lui Dositeiu să se întoarcă la Constantinopol și să-și facă apărarea. Deci el venind dete 14 pungi și primește poruncă împotriva catolicilor.

Epitropul Sfântului Mormânt fără voia judecătorului restaurează biserica ce eră în satul Păstorilor, care se ține de Vitleem, în anul 1631, și urmează pagubă de 10 pungi.

Pașa din Ierusalim în termen de 7 ani condamnă tronul din Ierusalim să plătească 10.000 de groși și în anul 1682 Dositeiu trimise ordin obținut în Adrianopol la Ierusalim și s'a mai pus capăt inovațiilor judecătorilor împotriva tronului, și tuturor celorlalte răutăți ale lor.

In anul 1683 se pun în mișcare catolicii împotriva lui Dositeiu, căutând ca ei să fie cei dintâi; dar prin stăruința lui Dositeiu catolicii fură goniți de Vizir.

Numitul vardabet Eliazar uneltește împotriva lui Dositeiu făgăduind mult pentru câștigarea locuințelor habesiace, dar fu respins prin Dositeiu și fu scos dela episcopia din Ierusalim; și plecând în Persia s'a făcut catolic al Armeniei mari, și acolo și-a dat ticălosul suflet în anul 1692.

Când Vizirul Kara-Mustafa-Pașa fu omorît după înfrângerea dela Viena, pașa din Ierusalim a luat mulți bani dela tronul patriarhal.

S'a dărâmat zidul dela mitocul Sfântului Mormânt din Constantinopole. Egumenul l-a restaurat, dar subprefectul de atunci dărâmă zidul și aruncă în închisoare pe părinți. Atunci Dositeiu mergând la Constantinopole cheltuește 32 pungi spre îndreptarea relelor și ridicarea zidului și cumpără locuințele din amândouă părțile.

Apoi înapoindu-se la Ierusalim în anul 1685, plăteşte creditorilor datoria dela mânăstirile Ivirilor 94,000 de groşi, dând şi paşii pentru asigurarea plăţii şase mii de galbeni şi dând şi creditorilor pentru îndreptarea restului 50.000 de groşi.

Apoi restaurează mânăstirea Sfântului Sava, care ameninţă să cadă în partea despre meazăzi, şi face un zid dela altarul bisericii până la schitul Sfântului Sava. Zideşte şi schitul şi Cuvuclion, aşterne curtea bisericii cu lespezi, înalţă un zid dela poarta de afară până la partea de afară a turnului, restaurează două biserici şi şapte case spre meazăzi, zideşte afară de poartă o scară de piatră şi o casă nouă pentru străini, restaurează turnul lui Damaschin, înveleşte biserica cea mare, restaurează celelalte ziduri şi habuzurile, afară de chilii, ridică cu trei coţi marele zid dela turnul de sus până la Hrisostom, şi isprăveşte toate aceste din Iulie până în Noemvrie în anul 1686, cheltuindu-se douăzeci şi patru de pungi. Apoi hotărînd restaurarea mânăstirilor iviriene şi mai cu seamă Crucea, Sfântul Nicolae, Sfântul Vasile, care ameninţau să cadă, s'a întors la Constantinopole; în curs de un an, s'au restaurat şi celelalte trei, adică Sfântul Teodor, Sfânta Ana, Sfântul Gheorghe din Evraida, şi s'au cheltuit pentru ele patruzeci de pungi.

Inainte de acestea, pe când eră în Iaşi Dositeiu în anul 1680, văzând că Moldovenii aveau tipografie, dete 600 de groşi unui ieromonah Mitrofane şi făcù o nouă tipografie, şi dând cheltueli se tipăreşte cartea lui Nectarie împotriva papei şi cartea lui Simeon de Salonic în 1684 sub Duca Vodă.

Frarii se mişcă iarăş cu ambasadorul Francez ca să iea dela Greci locaşurile sfinte, adăugând că din pricina tipografiei din Iaşi şi a cărţilor ce s'au tipărit în Ierusalim, regele Poloniei s'a pornit la răsboiu; dar Vizirul i-a respins.

La moartea numitului ambasador întreprinde iarăş să iea locaşurile sfinte şi aduce pentru aceste şi scrisori dela regele Franţei ; dar iar n'au putut să facă nimic şi Vizirul răspunse regelui Franţei, că va trimite un comisar la Ierusalim să cerceteze a cui e dreptatea, a Grecilor adică ori a catolicilor. Dositeiu aflând aceasta s'a prezentat Vizirului cu dragomanul Alexandru Mavrocordat şi cu arhiblănarul Manolache Castorianos, având cu sine şi pe moştenitorul său de mai târziu, pe arhimandritul de atunci Hrisant, şi a dat Vizirului o blană de samur şi cinci sute de galbeni veneţieni, rugându-se să nu trimită comisar la Ierusalim. Dar Vizirul, deşi ajută pe Greci pentru dreptatea lor, temându-se însă ca nu cumvà Francezii să se unească cu Germanii, cu cari împărăţia se găsiă în răsboiu, şi având nădejdea că şi ei vor porni lă răsboiu în contra Germanilor, precum făgăduiau, a vrut să facă pe plac Francezilor şi a trimis la Ierusalim pe un agă comisar în anul 1686. Acesta sosind dară şi luând mită destulă, atât el cât şi toţi locuitorii Ierusalimului Arabi turci, primeşte o hârtie pecetluită dela toţi, în care ei mărturisiau că ar fi fost ale catolicilor Golgota, Pogorîrea de pe cruce, Cuvuclion, Camara Inălţării de dinaintea lui şi sfânta Peşteră din Vitleem, marea biserică, curtea despre meazăzi şi grădina, şi cumcă aceste pe nedrept le luase cu cincizeci de ani înainte şi Dositeiu luase Cuvuclion cu 11 ani înainte; şi pe părinţii cari îl contrazic îi bate cu cruzime şi îi goneşte cu sabie frântă. Şi acestea le-a făcut el la Ierusalim ; dar întorcându-se la Vizirul în Sirmiu, n'a izbutit nimic şi în anul 1687 Dositeiu primi hatişerif dela Sultanul Mehmet despre nedreptăţile cari s'au făcut Grecilor. Dar căderea Sultanului şi moartea Vizirului au împiedicat binele tronului patriarhal din Ierusalim.

Căci după căderea Sultanului Mehmet al 4-lea, domnind fratele său Sultanul Suleiman al 2-lea, Vizir s'a făcut Nisangi Ismail-Paşa; şi ambasadorul Franţei, venind, a cerut locaşurile sfinte dela Ierusalim şi dela el; el însă răspunse: «Nu se poate». Dar peste puţin a căzut şi în locul lui s'a făcut Vizir Tekirdagli Mustafa-Paşa, care

s'a dus cu Sultanul la Adrianopol. Se duse şi Dositeiu, căci Francezii cereau iară dela împărăţie locaşurile sfinte din Ierusalim; şi Dositeiu a luat hatişerif pentru aceste locaşuri, iar marea biserică din Vitleem şi Peştera naşterii lui Hristos, care se află într'însa, au rămas în stăpânirea Francezilor în anul 1689, în luna Aprilie; ei stricară tâmpla bisericii din Vitleem, care cu mari cheltueli fusese făcută de Dositeiu prin meşteri Hioţi, şi nimicirâ şi sfântul pristol cel din cămara cea de înaintea Sfântului Mormânt unde patriarhii împart sfânta lumină; au surpat şi crucea şi icoanele cele din biserica dela Vitleem şi le-au călcat în picioare sub cuvânt că ar fi ale Grecilor. Au gonit şi pe părinţi la Damasc pentru clevetirile lor şi patriarhul Dositeiu trimiţând poruncă din Constantinopol, spre siguranţă i-a adus pe ei la Ierusalim.

Pe Dositeiu care a domnit ca patriarh în totul treizeci şi opt de ani şi a trecut la locaşurile cereşti în anul mântuirii 1707, l-a moştenit pe temeiul canoanelor nepotul său Hrisant Notara al Chesariei din Palestina, despre care, dacă Dumnezeu va voi, va fi vorba în cartea ce urmează.

In anul mântuirii 1670 şi dela Hegira 1081.

Panait Nicosios, dragomanul Porţii, a tipărit în Holanda «Mărturisirea ortodoxă»; el petrecând cu vizirul în Creta, a luat cărţile întitulate «Mărturisirea ortodoxă» şi le trimise actualului patriarh Metodie, ca să fie împărţite în deobşte poporului ortodox.

Murind papa Clemens al 9-lea l-a moştenit Clemens al 10-lea din Roma în anul 1670, în Aprilie 29. Clemens al 9-lea cel din Pistoia devenise papă în anul 1667 şi sub predecesorii lui şi sub el se tratâ în China despre credinţa creştină începând din anul 1479; căci în acest an Aliadin-Bei, împăratul Chinei, a cerut alianţă în contra propriului său tată Podak-Bei dela fatihul Constantinopolei, Sultanul Mehmed. Deci locuitorii din China având contact cu Iezuiţii se creştinară şi mai ales mulţi dintre ei cari erau prefecţi şi fruntaşi de ai împărăţiei şi pe ceilalţi cu însăş pilda lor îi îndupleeau a părăsi idolatria şi multe cărţi cuprinzând temeliile legii creştine s'au răspândit în toată împărăţia şi credinţa se întinse în toate provinciile chinezeşti şi s'au zidit şi biserici. In vremea asta însă Vuzii, adecă preoţii, văzând cu ochi răi răspândirea creştinismului, s'au ridicat în potriva cărţilor şi au pus la cale o straşnică prigonire înpotriva celor ce ţineau la creştinism. Mai târziu persecuţia a încetat şi creştinismul s'a întemeiat din nou şi împăratul a dat voie a se răspândi creştinismul pe temeiul unui program; şi soţia lui, împărăteasa, botezându-se cu numele de Elena şi fiul ei Constantin şi mulţi din preajma lor s'au botezat. Dar o nouă vijelie împiedecă creşterea creştinismului, până când Sciţii năvălind în China în anul 1695, împăratul şi-a sfârşit viaţa prin ştreang, iar noul împărat al Tătarilor, admirând pe Iezuitul Adam între Chinezi şi preocupat de grija răspândirii învăţăturii şi a meşteşugurilor, eră favorabil creştinilor şi printr'un program scris în limba chineză şi tătărească şi cetit în toată împărăţia a dispus să se îmmulţească religia creştină. Dar întreprinderea n'a izbutit din pricina prigonirilor ce a suferit creştinismul, parte dela idolatri, parte dela Musulmani, şi astăzi puţini mai sunt creştinii între Chinezi, şi aceia nu ortodocşi, ci catolici. Iar numitul Clemens al 10-lea din Roma în toată episcopia lui de nimic n'a îngrijit mai mult decât de a declară ca sfinţi pe mulţi dintre cei mai noi, şi aceasta din interes bănesc.

Şi pe acesta moştenind papa Inocentie al 11-lea din Como, oraş din Italia, în anul mântuirii 1671, 21 Septemvrie, n'a găsit nimic alta mai bun de făcut, cum s'a zis, decât de a stârni certe, lupte şi războaie printre domnii creştini, şi chiar de a-i face să încheie tratate după placul şi interesul său.

(Adaos la cap. 7, cartea 9, pag. 350, după cuvântul «creşterii sale»).... către Calimah, sub care, cunoscând limba latinească, s'a învrednicit să între în slujba lui Nicolae Vodă, care pe atunci domnià în Moldova.

In anul acesta m'am întors din Moldova în patrie, părăsindu-mi slujba de doctor pe lângă domnul Moldovei Grigorie Ghica cel numit mai sus; am plecat din cauză că părinţii mei muriseră amândoi de ciumă, şi când am sosit în luna Martie, am găsit casa pustie.

Pomenitul doctor Toma Testabuza fugind din tabără, cum am spus, ajunse în Smirna; şi de acolo, întovărăşindu-se cu un lord englez, s'a plimbat cu el prin Corfu, Veneţia, Franţa, Olanda şi Anglia, de unde se întoarse singur la Veneţia. In vremea aceasta scrià numitului dragoman Alexandru Ghica ca să intervie pentru întoarcerea sa în Constantinopole. Aceasta întâmplându-se sub Vizirul Aivaz-Mehmed-Paşa veni şi el la Iaşi; dar aflând că Gheghen-Paşa s'a făcut Vizir, s'a temut să plece la Constantinopole, şi petreceà în Iaşi. După căderea domnului Grigorie Ghica, a plecat la Bucureşti nădăjduind că va găsi bună primire la hatmanul Constantin, fratele lui Manuil Ipsilanti, care pe atunci erà în slujba lui Mihaiu Vodă, noul domn al Ţerii-Româneşti. Stavrache, Capuchehaiaua lui Mihaiu Vodă, vesti pe Vizir ca de obiceiu de venirea lui Testabuza la Bucureşti, iar Vizirul îndată trimise de-i tăiară capul, învinuit fiind că ar fi dat ştiri mincinoase lui Halisa Kehaia-Bei, asigurându-l că Nemţii nu au războiu cu Turcii.

Spre întărirea convenţiei ruseşti veni la Constantinopol ambasadorul Ruşilor Oznacov; el a intrat aici în 17 Marte din anul 1741, ceasurile 6 din zi, cu această rânduială şi pompă: Intâiu şi întâiu douăzeci şi opt de ieniceri megelii, din suita lui Muzur-Aga, mergeau înainte câte doi; după ei veniau su-başi şi hasa-başi; urmau apoi patruzeci de iedeclii cu muzebegeii, şi aceştia câte doi. Apoi doi trâmbiţaşi ruşi, cântând din trâmbiţele lor de argint. Apoi douăsprezece iedecuri cu cioltare de aur şi rahturi minunate acoperite cu caplan-poşi; al doisprezecile, mare şi înalt, erà vrednic de văzut. Apoi o caretă cu şase cai negri, în care şedeà un episcop rus; apoi o altă caretă cu şase cai negri, în care erau blănile şi veştmintele episcopului; pe urmă călăreţi raitari îmbrăcaţi în haine verzi aurite, în număr de patruzeci, câte patru pe rând, ţiind puştile drept în sus şi purtând în cap scufii suflate în aur, ascuţite ca şi cele ale baltagiilor, cu marca Rusiei. In fruntea lor aveà steagul corpului lor, roşu aurit, în care cu mărgăritare erau brodate pe de o parte botezul lui Hristos, iar pe de alta răstignirea. După steag erau două tobe foarte mari ferecate cu argint, cari bătute fiind dedeau un înfricoşat sunet de războiu. Apoi veniau treisprezece muzicanţi pedeştri, dintre cari şapte cântau din trâmbiţe de argint, iar cinci din flaute mari, şi unul dintr'un fluer subţire. Apoi urmau şaptezeci şi şase grenadiri pedeştri mergând câte patru cu haine verzi aurite şi purtând şi ei în cap scufii asemenea raitarilor; şi ei aveau în frunte steagul corpului lor, şi după dânşii mergeau patru şefi de ai lor; urmau după aceea două tobe, şi acestea cu argint, şi la capătul corpului lor alte două pe cari le băteau. Toţi erau înarmaţi cu arme cari străluciau, şi ţineau armele drept în sus ca învingătorii, nu ca nemţii în jos ca oameni învinşi. Apoi urmau douăzeci şi opt stafieri pedeştri cu haine verzi aurite fără arme, numai cu un topuz de argint în mână; ei umblau câte doi. După asta urmau şaisprezece cântăreţi din gură, călăraşi îmbrăcaţi în roşu căzăceşte şi doi trâmbiţaşi cari ziceau din trâmbiţi, veniau pe urmă treizeci şi doi îmbrăcaţi în haine albe aurite cu pălării în cap, având pe pălării vulturi brodaţi cu aur, îmbrăcaţi în fier până la genunchi, cu toţii călăreţi. După aceea urmau trei dil-oghlani dela curte călare. Apoi dragomanul ambasadorului, călare, cu doi ciohodari; pe urmă mareşalul de curte, adică chehaiaua îmbrăcat în

aur și încunjurat de patru copii cu totul în aur, cari țineau topuze de argint lungi ca niște bețe. Apoi douăzeci și patru nobili îmbrăcați în aur, dintre cari șase cneji, adecă beizadele, câte doi; după dânșii douăzeci de zeimi, douăzeci și opt ceauși, ceaușlaremini împreună cu dragomanul Porții, călare cu canderè, topuz și cioltar de aur și cu trei ciohodari. După asta capigi-bașii, un pașă cu două tuiuri cu șase pușcași, cari însoțiau pe ambasadori dela hotare. Apoi ceauș-baș cu zece ciohodari, mergând cu mult înainte de ambasadori; pe urmă venià ambasadorul Romantzof. Erà îmbrăcat în alb și în aur; pe piept aveà o cruce de aur roșie cu pietre scumpe; la dreapta și la stânga soarele și luna, semnul cavaleriei sale; erà îmbrăcat militărește. In jurul lui ambasadorul aveà gardă, opt la dreapta și opt la stânga; cei opt purtau scufii de catifeà, cu pene, și lungi veșminte de aur, și purtau securi de argint. Ceilalți opt purtau scufii de aur cu zulufi. Apoi urmau cei doi consilieri ai imperiului, Visnacov la stânga și Cagnoli la dreapta, care e menit să rămâe la Constantinopol *residente*.

După aceștia erau ca la cincisprezece servitori ai lor călări și vreo treizeci de Turci ciohodari. La acest alaiu steteau de o parte și de alta vreo patru sute de ieniceri keței.

Impărăteasa Rusiei Ana de Mecklemburg moare, dar la moarte poruncește iar și hotărăște ca moștenitor al împărăției să fie nepotul ei Ioan, fiul lui Mecklemburg, un copil de două luni, proclamat ca împărat în luna Octomvrie.

Pruncul Ioan e răsturnat și se proclamă împărătească a Rusiei Elisaveta, fiica lui Petru cel Mare.

In acest an, în 25 Decemvrie, Joi, Vizirul Hagi-Gheghen-Ahmed-Pașa, altfel zis Kior-Vizir, a dat masă la Pașa-Capisi Sultanului Mahmud cu această rânduială și pompă: Ieșind din palat caraculacul Vizirului cu vestea ieșirii suveranului, îndată kehaia-bei, reiz efendi, ceauș-beiș, teskeregiii, mectubciul, tesrifagiul, beilicciul, talhisgiul și unii capigi-bași alergând afară de Pașa-Capisi, stătură aproape de cișmeaua de acolo, pe când alte ici-agale țineau cădelnițe multe în cari ardeà uzagaciu și ambră, și stropitori cu apă de trandafiri și de flori; iar aga ienicerilor Hasan-Pașa pornind dela chioșcul alaiului ieși spre întâmpinarea Sultanului; și ajungând la el și închinându-se până la pământ, a înaintat spre Pașa-Capisi, când Sultanul sosi lângă cișmeà, sus numiții îmbrăcați în blăni erkinlii, închinându-se mergeau înainte, în vreme ce aga ienicerilor sta în partea dreaptă, iar kehaia-bei în partea stângă. Vizirul stând afară pe lângă poarta cea mare dela Pașa-Capisi, când ajunse Sultanul, închinându-se a înaintat, având în fața lui....

XXV.

ORÂNDUEALA OBIȘNUITĂ LA INCORONAREA DOMNULUI

ALCĂTUITĂ DE

GHEORGHE PAPADOPOL

PROFESOR LA ȘCOALA DOMNEASCĂ.

Traducere de G. Murnu.

Coroana domnului se așează pe pristol; apoi arhiereul, înbrăcându-și mantia, iese cu preoții îmbrăcați în odăjdii, până la ușa de afară a bisericii și primește pe domn, pe când lumânările aprinse și diaconul cu cădelnița merg înainte și îl cădelnițează, iar psaltul începe să cânte «vrednic este cu adevărat» și celelalte. Și intrând, amândoi stau la mijlocul bisericii și se închină; iar diaconul tămâind icoanele Domnului, pe arhiereu ca și pe domn după obiceiu, zice: «binecuvântează, stăpâne». Arhiereul intră la altar și-și pune patrafirul și omoforul spre pregătirea cetirii rugăciunilor, iar domnul închinându-se sărută icoanele Domnului; și așà arhiereul iese la ușile frumoase și chiamă pe stăpânitor acolo, și rostind «pace tuturor», începe rugăciunile cu glas mare, pe când domnul își pleacă capul.

Domnului să ne rugăm.

Doamne, Dumnezeul nostru, împăratul împăraților și stăpânul stăpânilor, care ai ales prin proorocul Samuil pe robul tău cel credincios David și l-ai uns pre el ca împărat peste poporul tău Israil, tu însuți și acum, împărate fără de moarte, ascultă-mă și pe mine nevrednicul tău rob; privește din locașul tău cel sfânt asupra credinciosului tău rob (cutare), căruia bine ai voit după bogată mila ta să încredințezi cârma domniei, ca în cucernicie și dreptate să domnești peste poporul tău cel sfânt, care prin sângele cel scump al fiului tău singur născut l-ai mântuit de tirania diavolului; și învrednicește-l să fie uns cu ungerea veseliei; îmbracă-l pe el cu puterea ta de sus; pune pe capul lui coroană de pietre scumpe; dăruește-i îndelungare de zile; întinde în dreapta lui steagul mântuirii; sprijinește-l pe el în scaunul dreptății tale; pune zid și șanț în jurul lui cu puterea duhului tău cel sfânt; întărește brațul lui și supune picioarelor lui orice dușman și protivnic, sădește în inima lui frica ta; fă-l pe el păzitor al sfintei tale obștești și apostolicești biserici, apărător al poruncilor tale de suflet izbăvitoare și judecător nepărtinitor poporului tău ales, învrednicindu-l pe el și de împărația cerului; căci a ta e împărăția și puterea și slava tatălui și fiului și duhului sfânt. Amin.

După aceea îl binecuvântează pe el și zice: «slavă în cele de sus lui Dumnezeu și pace pe pământ, între oameni bunăvoință». Și luând coroana o pune în capul domnului și zice: «In numele tatălui și fiului și sfântului duh», apoi «pace tuturor».

și diaconul: «capetele voastre Domnului să închinați». Și adaoge și această a două rugăciune:

Domnului să ne rugăm.

Ție singurul împărat al veacurilor dela care vin stăpânirile pământești, capetele noastre plecăm, stăpâne iubitorule de oameni, și chemăm în ajutor bogata mila ta; ține pe domnul nostru (cutare) sub paza aripilor tale sfinte; domnia lui întărește și învrednicește-l pe el ca să fie plăcut înaintea ta; încunună-l pe el cu arma adevărului, cu arma bunăvoinței pe cel ce l-ai îndreptățit să domnească aici; adumbrește-i capul în ziua războiului; împuternicește-i brațul, ridică dreapta lui; fă temeinică domnia lui, supune lui pe tot vrăjmașul și protivnicul; hărăzește-i adâncă și nelipsită pace, grăește în inima lui de biserica ta și de întreg poporul tău, ca în limanul lui viață senină și liniștită să ducem în toată evlavia și cinstea. Căci tu ești împăratul păcii și mântuitor sufletelor noastre, și ție slavă aducem, tatălui și fiului și sfântului duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Și după ce al doilea diacon face ectenia dintâi, arhiereul lasă cartea rugăciunilor, iea pe domn de subțiori și-l duce la scaunul domnesc, zicând «în scaun prea înalt te va ridică Domnul pe tine care ceri toate în credință și adevăr». Și stă și el în scaunul său, iar după sfârșitul ecteniei «înțelepciune» se face slobozirea din partea arhiereului, stând pe scaunul său după obiceiu; corurile cântă, cel din dreapta în cinstea arhiereului, iar cel din stânga în cinstea domnului, și atunci toți ies din biserică.

XXVI.

URMARE

LA EFEMERIDELE No. 2 ALE LUI CARAGEA.

(V. pag. 19)

Traducere de G. Murnu.

DECEMVRIE 1789.

In 2 ale lunii, Duminică, aduseră capul lui Tekfur-Paşa, atât pentru relele povestite mai sus, cât şi pentru luarea Akermanului pe vremea când el era şef de garnizoană. Iaftaua lui scrià că erau din belşug provizii şi muniţiuni în Akerman, el însă n'a slobozit măcar o singură puşcă asupra duşmanilor şi a lăsat cetatea să fie luată, din care pricină a şi fost pedepsit în acest chip. Cu toate astea duşmanii nu au lăsat numai pe locuitorii cetăţii să plece cu tot felul de mulţumire a lor luând cu sine tot avutul lor, oi şi vite, ci s'au şi arătat gata să cumpere averea nemişcătoare a tuturor celor ce voiau s'o vândă; şi aşà au vândut-o cu toţii, unul casa, altul ţarina şi via şi aşà mai departe. Se zice că aceste cumpărături i-au costat pe Ruşi mai bine de 300,000 groşi, adică şase sute de pungi; nou mijloc de a-şi mări pretenţiile lor, pentru ca pe urmă să poată susţineà, că ei nu sunt cuceritori numai prin arme, ci şi prin cumpărătură.

In 13 ale lunii, Joi, se întoarse şi Kiuciuk Husein-Aga, baş-ciocodarul şi favoritul Măriei Sale, care se dusese cu istiklal-emri şi iltifaturi la noul Vizir Gezaierli Hasan-Paşa, fost capudan-paşa, care se află în Ismail; acesta l-a primit acolo şi s'a purtat bine cu el, pe urmă cu vreo 100 de cer-alii au plecat să se ducă la Şumla, unde iernează ordia; pe drum însă s'a abătut şi făcând devri s'a dus întâiu la Kiustenge, şi făcând răspunzători pe cadiu..... pe aiani..... şi pe mubaiazi capugibaş.... căci ei dau voie ca provizia să treacă în Anatolia şi nu o trimiteau acolo unde erà destinată; deci a omorît pe cadiu lovindu-l cu baltagul, iar aianiului i-a tăiat capul; mubaiagiul capugibaş însă fugind a scăpat. Vizirul a mai trecut şi pe ţărmurile Mării Negre, adică pe la Varna, Cavarna, Mangalia ş. c. l. Apoi au ajuns la Şumla în 7 ale l. c., Vineri, când s'a şi făcut intrarea; aici a rămas trei zile şi Kiuciuk Husein-Aga, şi luându-şi averea (care se zice că ar fi de cinzeci de pungi, afară de ce i s'aduse pe ascuns, cari toate se zice că sunt o sabie mucevher scumpă şi altele de felul acesta; alţii susţin că erau senetul lui Ianişehir-pazargisi-mucatasi, care are un venit anual de 45 pungi şi 90 în numărătoare, afară de giuvaeruri), a plecat de acolo, din Şumla în 10 ale l. c., Luni, şi a venit aici Joi.

Măria Sa l-a întâmpinat afară la Daut-Paşa-Ciftilighi, unde se dusese pe mare

şi a stat până la miezul nopţii, şi apoi iar s'a întors pe mare având cu sine şi pe numitul Kiuciuk Husein-Paşa, care peste măsură laudă pe Vizir. Acesta a lăsat în locul său pe seraskerul Ismail Tzuroglu; iar pe predecesorul său Hasan-Paşa melek-paşa-kehaiasi îl numi muhafiz la Vidin. Se zice că noul vizir, îndată ce fu înştiinţat că fu numit Mare Vizir, trimise pe unul din kapugibaşi, pe Bekir-Aga, haznadarul mactulului Hamid-Paşa, la feld-mareşalul Potemkin, care se află în părţile Benderului (care cu câtevà zile înainte fusese predat.....), şi-i propuse să încheie un armistiţiu. Excelenţa Sa îi răspunse, că el nu are împuternicire ca să încheie armistiţiu, dar cât despre pace, are putere deplină el şi generalul oştirilor germane s'o facă, şi dacă are plăcere, ei sunt gata. Cu toate acestea, de hatârul Vizirului cu deosebire, atâta poate face: dacă oştirile împărăţiei sale în cinci zile trebue să pornească, să amâne plecarea până la treizeci de zile, şi Bekir-Aga a comunicat aceasta Vizirului şi aşteaptă de acolo răspuns.

Se zice că la Şumla e mare lipsă nu numai pentru cele trebuitoare, ci şi fiindcă chila de orz se vinde cu zece groşi, câtă vreme încă oştirea nu a început a se strânge.

La 20, Joi, aduseră dela ordie, care iernează la Şumla, capul lui Reşid Suleiman-Efendi, care erà kehaia-bei; el fusese şi tefterdar de trei ori, şi la urmă fu părît că a abuzat de averea publică, risipind-o la acei ce aveau de luat, ca să câştige şi el, şi că nu căută să întâmpine adevăratele nevoi ale răsboiului; şi că sub Hasan-Paşa, pe când melek-paşa-kehaiasiul erà kehaia, el mai cu seamă silià concentrarea la Buzău, unde au şi fost învinşi, sau, mai bine zis, au fugit fără a da luptă. Asemenea aduseră şi capul mektupciului Emin-Bei-Efendi-Keilsadé care se făcuse mektupciu la ordie din baş-kalfa ce erà la mektupciu-kalemi, când mektupci-efendi Ibrahim-Efendi veni, din cauza de boală, la Constantinopole, sub Iusuf-Paşa ca să spioneze la Poartă şi apoi ajunse şi kehaigi-vekili până astăzi; iar Kehaia-Bei s'a făcut la ordie Bebei-Hasan-Efendi şi mektupci Duri-Efendi din mic teskeregi şi mic teskeregi ginerile său Avni-Efendi.

La Ismail a rămas ca muhafiz Tzuruglu . . ., căruia Vizirul îi dete şi mansipul Kiutahiei luându-l dela Domati, căruia îi fusese dat pe când el erà încă în Capitală. Acolo se află şi Ismail-Paşa, fecior de kasap-baş, care când erà muhafiz la Bender, fiind singurul care nu s'a învoit cu ehaliii şi cu oştirea de pază, când Benderul fu predat lui Potemkin, a rămas acolo până astăzi.

Iar Osman-Paşa, muhafizul Belgradului, din pricină că se învoise cu ehaliii şi oastea păzitoare când au predat Belgradul generalului Laudon, erà să fie decapitat după porunca ce se dăduse înpotriva lui, dacă nu-l ajungeà moartea firească, înainte de a intrà în Niş, unde s'a refugiat cu toţi ceilalţi după luarea Belgradului. Iar la Niş muhafiz este acum Kara-Hivari-Zadè Ahmed-Paşa, iar în Bosnia Vizirul actual a numit ca serasker pe fostul caimacam Hagi Salih-Paşa; Beilerbei al Rumeliei este Abdi-Paşa care petrece la Serai; la Salonic fu numit iară Selim-Paşa. Iar fostul Vizir Iusuf-Paşa, (erà şi kapukehaia actualului Vizir Gezaierli Hasa-Paşa, când Înălţimea Sa erà muhafiz la Ismail) fu numit ca serasker la Vidin, unde muhafiz este . . . fiul lui Rusciuklu-Celebi-Aga; iar Feizi-Suleiman-Paşa este muhafiz la Sinope.

In 24, Luni, intrà în Capitală şi Sure-Emini Celebi-Efendi, sultan-kehaiasi al răposatei vestite Sultane Asma: pe lângă el şi Hairulah-Efendi, fostul hekimbaş, care sub Sultanul Hamid fusese surghiunit la Taif, iar sub actualul prea puternic al nostru împărat s'a învrednicit să se întoarcă; acesta, îndată ce a sosit, primi porunca din partea prea cumintelui şehul-islam Hamidi-Zade-Efendi să se ducă la vila sa dela Ingirköi şi acolo să se liniştească, dar să nu iasă nicăiri şi nici se întâlnească cu cinevà.

In 26, Miercuri, fură invitaţi prin adrese toţi rigialii Porţii, şi îndată li se

spuse că fiind lipsă în ordie, îi roagă Marele Vizir să se ducă. Deci s'a dat poruncă la patruzeci de salahori şi zaimi prin listă să plece în trei zile; aceştia pornesc Luni; pe lângă aceştia zece capugibaşi, toate capuchehaialele paşilor şi şaisprezece hocengkorii să plece numai decât în timp de doăsprezece zile. Dintre ei face parte Haki-Bei nisangi-vekiliul, generele de soră al fostului ceauşbaş Hasan-Efendi, care e şi ruznamcei-evel-vekili, fostul tersani-emini Omer-Efendi, fostul hazne-kehaiasi Horşit-Efendi Voinik-Bei, Tahir-Bei, Imbraim-Bei..... midili-naziri şi mare iumbrucci.

In 28, Vineri, veni un Tătar dela ordie şi s'a svonit că Domnul român Mavrogheni având mult curaj pe lângă Marele Vizir şi făcând adeseori *halveturi* când stau amândoi singuri câte trei şi patru ceasuri, pricinuì multă tulburare şi ordie printre regiali şi inferiorii lor, aşă încât toţi ziceau că «nu mai e nevoie de regeali; iată că un ghiaur e în stare să conducă pe toţi». Deci auzind acestea Marele Vizir Hasan-Paşa fu silit să-l îmbrace cu blană şi să-l atragă, poruncindu-i să se ducă să stea la Arvanitohori. Aceasta a făcut-o pentru ca deocamdată să-l depărteze pentru *selametul* lui. Iar el ducându-se acolo, a găzduit la mitropolia sfintei Târnova şi la aianii Greci. Acolo petrec şi haremurile boierilor de baştină surghiuniţi de mult unii în Rodos, alţii la Meteore, pe cari îi şi aşteaptă după ce vor face acum *itlacul*.

IANUARIE 1790.

In 2, Miercuri, prea puternicul tepdil întâlnind pe un felucatzi dintre Armeni, care purtă încălţăminte roşii şi şervet alb, a poruncit de l-au decapitat; deşi s'a lepădat de legea lui în momentul acela ca să scape (precum se zice), el n'a scăpat de moarte.

In aceeaş zi s'a făcut şi *itlacul* boierilor Români de baştină cari fuseseră surghiuniţi de mult de către Mavrogheni şi tot prin cererea lui au fost liberaţi; familiile acestor boieri se află şi ele în ţinuturile învecinate ale Ţerii-Româneşti, departe de patria lor; şi unii dintre ei erau surghiuniţi în Rodos, şi anume fostul mare vistier Nicolae Brâncoveanul cu fratele său marele logofăt Manolache, fostul mare spătar Enăchiţă Văcărescul, cu fiul său...; cei doi fii ai Banului Dumitrache Ghica, anume clucerul...., Scarlat....., iar alţii la Meteore, anume Banul..... Filipescu cu fiul său, rămân tot închişi acolo.

In 5, Sâmbătă s'a ţinut conferinţă la conacul lui Reşid-Efendi cu monsieur Dietz, trimisul regelui Prusiei, care conferinţă a ţinut mai bine de cinci ceasuri şi se zice că era vorba despre o alianţă ce s'a plănuit.

In 7, Luni, pleacă la ordie Haki-Bei nisangi-vekili, unul dintre hogeghiani, din porunca Marelui Vizir; iar ceilalţi au amânat deocamdată plecarea lor; iar în locul lui nisangi-vekili s'a făcut Laleli Mustafa-Efendi.

In aceste zile Mahmud-Bei a luat pe beizadeaua Constantin Ipsilanti şi pe ginerele său fostul mare logofăt Alexandru Manu, şi i-a dus la serai, la Top-kapi, era şi Măria Sa, şi se zice că i-a trimes să aşeze o maşină electrică, fiindcă au petrecut multă vreme în lăuntru şi au plecat cu chef.

In 12, Sâmbătă, s'a făcut azli kehaia-bei Ibrahim-Efendi, având poruncă să se ducă numai decât la ordie cu vestitul Numan-Bei şi cu medili-naziri....., care e şi mare vameş; care deşi a evitat înainte dând şi aici cu deosebire, şi sporind vama cu douăsprezece sehmi, adecă acolo unde erau 2.500 de pungi făcându-le 2.750, trimiţând şi acolo Vizirului până la 150, fiindcă se temeà să se ducă deoarece aveà vechi madzarale, acum iar primi porunca să pornească fără împotrivire; şi s'a făcut kehaia vekili Mabeingi Mustafa-Bei, unul din favoriţii răposatului Sultan Mustafa. Dusul sus numitului vameş este de seamă, întru cât în rândul trecut, când a fost cerut de Vizir

dete petiția cu pomenitul adaos de vamă și deosebit cu ale sale; care petiție a lui fu trimisă Vizirului la ordie, însoțită cu mektup din partea lui Mahmud-Bei și a lui Kiuciuk Husein baș-ciocadar-aga. I-a venit și adresă de răspuns din partea Vizirului, ca să rămâie în capitală. După câteva zile iată că e cerut iar și primi porunca să se pregătească și să pornească pe lângă el și fostul tefterdar-efendi-vekîli Ismail-Efendi, care și acesta cerut înainte a scăpat; acum însă i s'a poruncit să plece cu fiul fostului kehaia-bei-vekili Ibrahim-Efendi. Asemenea și Omer-Efendi, fost tersene-emini, care și acesta nainte evitase plecarea, acum din poruncă se pregătește și pleacă.

In 13, Sâmbătă, a îmbrăcat caftan Kiuciuk-Hasan-Aga și s'a făcut mare iumbrucci, având totodată și kasap-başlik.

In 14, Miercuri, a fost adus din ordie și capul lui Abdulah-Paşa Zaraloglu, care se zice că eră la Bender, când acesta fu predat; iar cetatea fu împresurată de feld-mareșalul Potemkin numai patru zile și într'a cincea fu predată, adecă în 4 Noemvrie în anul 1789 și s'au găsit 18.000 locuitori, dintre cari cei mai mulți *iamak*.

In 28, Luni, a plecat la ordie și vestitul Numan-Bei, care are a . . . . . dela moșia sa din Salonic.

In 29, Marți, pe la ceasurile trei de zi întârziind nefericitul Hagi Antoni Antypalitul să iasă din odaie, unde dormiă, au intrat oameni și l-au găsit mort în pat, culcat pe perina sa și cu gura deschisă și caldă încă; i-au dat toate ajutoarele medicale, dar în zadar; de cu seară se întâlniseră cu el și alți mulți prieteni de-ai lui.

Alaltăieri au adus capul lui Bender-Muhafizi, fostul ienicer agaliktan-ceamà Ahmed-Paşa, a cărui moarte s'a întâmplat în chipul următor: După ce s'a predat cetatea, el gândindu-se la ceeace-l așteaptă, s'a refugiat la ortaua lui, la Șumla, fiind ioldaș celor 38. Iar Marele Vizir Hasan-Paşa știind că nu-l poate luà cu sila, a zis că-i dete *rai*, și a vestit pe Aga ienicerilor că l-a iertat și i-a poruncit să i-l trimită sub cuvânt că are să-i facă unele întrebări; și ca să-l încredințeze, îi trimise batermaua lui ca dovadă dacă *reîul* e inviolabil. Aga ienicerilor trimițând această batermà a Vizirului la ortà îi aduse la cunoștință spusele Vizirului. Deci asigurați ioldașii l-au dat nebănuind nici un rău. Dar îndată ce trimișii au pus mâna pe el, după porunca ce aveau, fără să-l ducă la conacul Vizirului, pe drum l-au decapitat, și capul său l-au trimis la Poartă.

A ridicat și ortaua lui Muzgur-Aga, care eră . . . . , și a poruncit să păzească ortaua celor 25, al căror ioldaș este el însuș.

Vizirul pe lângă acestea a mai dat ordin să fie omorîți, ori unde s'ar găsi, cei ce făceau parte din garnizoana dela Bender, căci din pricina lor s'a predat dușmanilor cetatea, fără să lupte până la suflarea din urmă; se asigură că numai la Brăila fură uciși mai bine de patru sute.

In aceste zile a venit o corabie încărcată cu lemne și a poposit la schela Beiler-Bei; marinarii, trei la număr, fiind reciți, și-au legat bine corabia și au intrat la cafeneà ca să se încălzească; când și-au venit în fire, după vreo două-trei ceasuri au ieșit și n'au găsit nici corabie, nici lemne; au aflat că niște hoți îndemânateci au intrat într'însa și au furat-o cu lemne cu tot.

Tot în acelaș loc noaptea s'a deschis o băcănie, în care dormiau patru băcani, și li s'a furat un sac plin de orez de vreo 120 de ocale, și ei nu au simțit; ce e mai nostim e că Aga Bostangi-Başul le-a luat amendă de 60 de groși, zicând că ei au fost hoții.

FEVRUARIE 1790.

La 1, Vineri, s'a făcut azli Kapugilar-Kehaiasi, vestitul Șemșidin-Bei, iar Kapugilar-Kehaiasi s'a făcut micul imbrohor Dzaioglu . . . . , care se dusese înainte cu iltifaturile Marelui Vizir, iar mic imbrohor fu numit Ali-Bei, fiul lui Kara-Kehaia, care s'a făcut vestit pe lângă Hasan-Pașa la expediționea din Morea, fiind kapudan-pașa.

In zilele acestea Măria Sa s'a dus teptil la Tersané, și aflând pe Capetan-Pașa îndeletnicindu-se cu pregătirea flotei a scos din brâu un tanger de giuvaer de vreo 40 de pungi și l-a oferit lăudând zelul său, precum și în adevăr e zelos și sever, căci niciodată n'a fost atâta strânsură de *calionți* nici în vreme de pace, și nici se pomenește vreodată de o astfel de disciplină, mai ales la Galata.

In 8 Fevruarie a plecat Dzairoglu . . . . , Kupugitar-Kehaiași, cu . . . . Kupugibași și . . . . salahori, la *meietul* său, ca să pornească cu oștirile spre Răsărit; iar vechil al său fu numit fostul Kapugilar-Kehaiasi Seid-Bei.

In 9 Fevruarie, Sâmbătă, s'a făcut mușaverè general la Poartă cu ogeaclii și cu alții, și apoi toți cu kispeturile lor au ieșit de acolo și au mers deadreptul la palat, unde a doua oară s'a făcut aceeaș adunare.

In 12, Luni, s'a făcut mukialemè lui Monsieur Dietz, ambasador al regelui Prusiei, la conacul prea gloriosului reis-vekili Reșid-Efendi, și a ținut până seara.

In 13, Miercuri, a pornit și micul imbrahor Ali-Bei cu trei salahori la meietul său ducându-se spre Răsărit spre a plecà cu oștirile.

In aceste zile s'a aprins Rami-Pașa-Ciftilii și a ars întreg.

Tot în aceste zile a venit dela ordie . . . . fiul lui Hogea Baruhatzu ca să iea locul tovarășului lor Hogea Tzeleponi, care a murit îmbolnăvindu-se, și să cate de treburile tatălui Ogeak-Bezirghiani.

In 20, Sâmbătă, a murit fostul cajasker al Rumeliei Derviș-Mola, în vârstă înaintată. El erà cumnat de soră (titnè-hanum) a lui Șerif-Efendi, fost șeih-islam.

In aceste zile a demisionat aga haznadarul imperial ca să se ducă la Kiaben, iar în locul său a fost numit haznè-vekilul Muzafer-Aga și haznè-vekili iamacul său Bilal-Aga.

In 23, Sâmbătă, veniră dela ordie marele rusnamegi Raik-Ali-Efendi (care a fost vestit mabeingi sub Sultanul Mustafa, tatăl Măriei Sale) și baș-muhasebegiul Hasan-Efendi (vestitul Kehaia-Kiatibi sub Iusuf-Pașa) cu cele trei propuneri de pace; acestea erau ca Germanii să înapoieze Belgradul, Hotinul, Bosghiurdeleni sau Sabațul, Novi și celelalte palânci luate în Bosnia, și pe scurt toate câte luaseră în răsboiu și le stăpânesc acum, și să li se dea o sumă anumită de bani ca cheltueli de răsboiu, iar Rușii să înapoieze Benderul, să fie dărâmat Ozu, să înapoieze și Achermanul și Moldova, pe scurt să dea tot ce au luat în acest răsboiu; pe lângă asta să modereze și câteva articole din convenția făcută la Kainargik în răsboaiele trecute. La ordie, adecă la Șumla, se aflau emisarii, adecă trimișii ca să trateze din partea împăratului monsieur Stirmer (care înainte erà novițiu, adecă pus în tagma Iezuiților; apoi a devenit ex-iezuit și fu trimis în capitală, unde a slujit ca dragoman al internunțiului și s'a căsătorit cu fiica lui signor Testa Schiopul, fostul dragoman al internunțiului în capitală). Iar din partea Rușilor erà trimis cnezul . . . . maior; din partea Marelui Vizir Hasan-Pașa fu trimis Hagi-Bekir-Aga, kapugibaș la Iași, unde se află prințul Potemkin. Acest Hagi-Bekir-Aga a fost cândvà haznadar al maktulului Hamid-Pașa. Inainte de a fi trimis el, trimișii erau alții, anume . . . . . , cari au plecat dela Iași la Huși, fiindcă prințul Potemkin le făcuse următoarele propuneri: 1. Poarta să cedeze pentru totdeauna Rusiei Crâmul și Ozu, tot teritoriul acestuia. 2. Achermanul și

Konjabei-Skelesi, aşă încât în viitor Nistrul să fie hotarul dintre cele două imperii. 3. In schimb cu acestea Rusia să înapoieze Benderul şi Basarabia. 4. Toată Moldova (afară de Hotin, care va rămâneà împăratului Germaniei) va fi cârmuită de un principe autocefal, pe care îl va numi Rusia, şi-l va aveà subt apărarea sa. 5. Toată Ţara-Românească va fi cârmuită de un principe autonom, pe care-l va numi Austria, care îl va aveà sub protecţia sa. 6. Ca hotare dintre Austria şi Poartă se vor cunoaşte cele ce fură stabilite în tratatul dela Pasarovitz. 7. Suedia se va cuprinde în această convenţie, dacă ea va cere scuză dela Rusia, că a pornit răsboiu contra ei. Se mai zice că prinţul Potemkin ar fi propus şi al 8-lea articol şi anume că, deşi Poarta a făcut ca Rusia să cheltuească în acest al ei răsboiu douăzeci de milioane, este totuş în stare de a continuà răsboiul, câtă vreme ar dori Majestatea Sa, dacă nu ar primi aceste propuneri. A spus chiar pe faţă, că dacă preferă răsboiul, nici nu mai trebue să gândească la înapoierea locurilor ce Rusia ar puteà să mai cucerească în viitor. Deci venind dela ordie Hagi-Bekir-Aga la Huşi, a ajuns iar la Iaşi, unde s'au reluat tratativele de pace.

In 24, Duminecă, s'a făcut muşaverè la Paşa-kapusi şi a doua zi mukialemè la conacul lui rekiab-reisi Raşid-Efendi cu monsieur Dietz, ambasador al regelui Prusiei ; şi după aceea de două ori muşaverè mai special la palat, la Top-kapi, de faţă fiind şi Măria Sa, rekiab-kaimakami...., rekiab-keharabei Mabeingi Musraabei, rekiab-reisi Raşid-Efendi şi marele rasnamegi Raik-Ali-Efendi, trimisul care venise dela ordie.

După ştiri din Bucureşti baronul De Thugut numit *administrator*, adecă cârmuitor al Moldovei şi al Ţerii-Româneşti, în 22 Ianuarie se duse din Iaşi la Bucureşti şi locuitorii l-au primit cu cea mai mare bucurie.

In aceste zile a venit ştire, că în ordie s'a făcut nisangi Hakki-Bei care plecase de aici de mai multă vreme şi a fost căutat de acolo din partea Marelui Vizir.

In aceste zile s'a numit şi surra-emini fost rekiab-kehaiabei Ibraim-Efendi.

MARTIE 1790.

La 1, Vineri, veni dela ordie şi cadiul ordiei Tarakei-Zadè ..... efendi, care a demisionat singur, nesuferind necazul şi suferinţa; iar în locul lui fu numit Sitzki. Efendi Mesirden manzul, mai mult bătrân şi bolnăvicios, care a plecat având tandur la trăsura sa cu mangal atârnat, ca să nu cadă focul.

In 3, Duminecă, eră mukialemè la conacul lui rekiab-reisi Raşid-Efendi cu trimisul regelui Prusiei monsieur Dietz, şi se zice că s'ar fi pus la calo alianţa dintre cele două state, fiind subscrise din partea celor doi plenipontenţiari numiţi mai sus, până când să vie originalul subscris după cinci luni. Ea consistă din 6 articole formulate: 1) Alianţa ofensivă şi defensivă între cele două state ; regele Prusiei să fie dator să ajute Poarta cu toate puterile sale, adecă cu două sute patruzeci de mii de oameni declarând răsboiu fără întârziere chiar în astă primăvară în contra împăratului Iosef al II şi a împărătesei Ecaterina a II. 2) Să nu încheie pace cu nici una din aceste numite două puteri, până când nu va încercà, pe cât se poate, să le silească ca să înapoieze imperiului otoman toate fortăreţele şi ţerile ce au luat până acum şi vor luà în viitor, asemenea şi Krâmul. 3) Aşişderea şi Poarta să nu încheie pace cu nici una din numitele puteri, dacă nu sunt cuprinse Suedia şi Polonia şi dacă împăratul Austriei nu va înapoià Galiţia ce a luat-o în răsboaiele trecute dela Poloni, iar la ei. 4) Să nu primească nici un stat ca să mijlocească spre înţelegere, afară de Anglia şi Olanda, cari totdeodată să fie şi garante. 5) Prusacii să aibă voie de a pluti cu corăbiile lor pe mările imperiului otoman, pe cari au şi celelalte state, şi în tocmai cu aceleaşi privilegii. 6) şi cel din urmă : în toate ţinuturile, oraşele, fortăreţele şi cele-

lalte ce ar rămâneà după răsboiu acestor state învoite, mai târziu când se va fi încheiat pacea, să fie datoare iarăş cele două puteri garante să se alieze una pentru alta, dacă ar fi supărate după aceea.

Această alianţă dintre Poarta otomană şi regele Prusiei s'a subscris la 1 Fevruarie, iar trimisul şi ministrul plenipotenţiar al Prusiei monsieur Dietz trimise a treia zi pe un om îndatorat să aducă *ratificaţiunea*, adecă întărirea convenţiei în curs de cinci luni, socotindu-se dela 1 Fevruarie. Interesant este că în ziua când monsieur Dietz s'a dus să subscrie convenţia, a făcut cunoscut celorlalţi ambasadori aliaţi ai curţii sale, adecă ambasadorilor Angliei, Olandei şi Suediei, ca să-l ajute cu îndemnurile lor la Poartă, spre a grăbi încheierea convenţiei, ceeace ei au şi făcut-o printr'o adresă a lor după două zile. Dar apoi informându-se că domnul ambasador se duceà să subscrie convenţia după ce o făcuse, ei au fost grozav de atinşi şi au scris la curţile lor plângându-se că monsieur Dietz şi-a bătut joc de dânşii.

In 4, Luni, a venit Tătar dela ordie cu ştirea că a murit împăratul Iosif II, fiind bolnav de mai multe zile, tot de boala lui cea de anul trecut, adecă de emoptizie. Această ştire au primit-o acolo dela un alt Tătar, care fusese trimis la Iaşi cu scrisori şi întorcându-se a întâlnit pe Austriaci îmbrăcaţi în negru, adecă în haine de doliu, şi întrebând motivul au răspuns fiindcă a murit împăratul. Deci aşà Vizirul a făcut-o cunoscut Porţii.

In 7, Joi, au plecat iar cu ordie trimişii cari de câtevà zile au venit de acolo cu cele din urmă propuneri de pace, atât Raik-Ali-Efendi, marele rusnamegi, cât şi Hasan-Efendi baş-mukarebagi cu răspunsul Măriei Sale, că nu primeşte aceste propuneri de pace, dacă Rusii nu vor înapoià pe lângă celelalte şi Crâmul, şi în loc să dea bani Germanilor, preferà să-i dea ienicerilor, până când îl va ajutà Dumnezeu să bată pe duşmani şi atunci să încheie pace cu ei.

In aceeaş zi a intrat incognito la Stavrodromi (unde erau pregătite şase case) şi marele ambasador al Poloniei contele Potovski, care încă de anul trecut plecase din Varşovia fiind trimis de rege şi senat, ca să se plângă, pe cât se pare, de *tesflutul* Rusilor, precum în acelaş timp au trimis şi la Curţile din Viena, din Petersburg, din Franţa şi din Berlin. Dar fiindcă în Moldova erau oştiri ruseşti şi hotarele erau împiedecate, el fu silit să facă incunjur; şi sosind în Veneţia, având aur cu dinadins neprefăcut în monede, de acolo s'a dus în Morea, unde îl aşteptà mihmandarul ce-l trimise Poarta spre întâmpinarea lui, şi de acolo pe uscat din Salonic a ajuns în capitală. După câtevà zile va face în faţa tuturor intrarea sa cu alaiu dela Daut-Paşa până la Stavrodromi, după ce se va odihni şi se va pregăti. In vremea asta Topci-Başi-Aga a primit porunca să trimità câţivà ostaşi ca să păzească la poarta lui, până când să se prezente şi atunci i se pune osta, după obiceiu, şi celelalte tainaturi.

In aceste zile a venit şi un alt Tătar dela ordie confirmând ştirea despre moartea împăratului Austriei, precum au făcut-o cunoscut Marelui Vizir Hasan-Paşa emisarii cari se află acolo, monsieur Stirmer şi Valemberg.

In aceste zile a plecat şi Nemiş-Efendi la Soutzag, numit fiind acolo ca tefterdar pe lângă seraskerul Batal-Paşa; el duse cu sine din visterie 590 de pungi, afară de cele trimise 500 şi afară de alte o mie de pungi ce au să trimità după aceea în două rânduri, fiindcă numitul serasker cerù de mult această sumă, care, cum scrià el, este neapărată ca să se poată pregăti şi porni de acolo să se ducă cu destulă armată din Răsărit, ca să lovească pe duşmani la Anapa şi aiurea.

In 12, Marţi, a fost divan şi s'a împărţit un kisti-ulufè. Acelaş lucru s'a făcut de mai multe zile şi la ordie.

In 15, Vineri, a venit curierul din Veneţia aducând scrisori şi gazete, în cari se anunţă moartea împăratului Iosif al doilea [1].

Se zice că Vizirul Hasan-Paşa ar fi scris că, deoarece nu s'a încuviinţat slujba sa şi nu s'a primit o asemenea cinstită pace, anume ca Ruşii şi Germanii să înapoieze tot ce au luat în aceste războaie şi să facă pace, el în viitor nu mai poate sluji, şi că îşi dă demisia din viziriat oferind statului venitul său de o mie de pungi, se roagă numai să-i lase un venit de vreo patruzeci de pungi, şi să nu-i dea nici mansup, ci să se retragă şi să stea liniştit în orice parte a împărăţiei ar voi.

In 16, Sâmbătă, a venit ştire din ordie prin Tătar, că s'a schimbat Kehaia-Bei care era Bekir Hasan-Efendi (despre care în rândul trecut Marele Vizir făcu plângere că trebue să se schimbe şi a primit-o Măria Sa, făcând havalè la alegerea viitorului la reiul său); şi s'a făcut Celebi Reşid Mustafa-Efendi emin-paşa-kaini din enicer-efendisi; şi enicer-efendisi s'a făcut Omer-Efendi, fostul tersane-emini, care de mai multe zile a plecat din Constantinopole, fiind şi el unul dintre regealii de aici, pe care Marele Vizir îl ceruse prin catastif ca să meargă la ordie.

In 13 a venit Tătar din ordie în două zile şi jumătate, adecă din Şumla, cu ştirea că a lăsat greu bolnav pe Marele Vizir Gezaierli Hasan-Paşa.

In 18, Luni, a fost conferenţă sau mukialemè la conacul lui rekiab-reisi Raşid-Efendi cu trimisul regelui Suediei.

In 18, Luni, a fost conferenţă cu ambasadorul Svediei la conacul lui rekiab-reisi Raşid-Efendi, unde era şi Aşir-Efendi, halia Rumeli-kajaskeri, şi Sahib-Efendi, halia-rekiab-beiliccisi, fiindcă şi ei sunt memuri la toate conferinţele ce se ţin.

In 20, Miercuri, şi-a făcut cu alaiu intrarea marele ambasador al Poloniei contele Potovski, care dimineaţa dela Stavrodomi s'a coborît la Tophana şi pe corabie s'a dus la Eiub şi de acolo la Daut-Paşa, unde s'a pregătit parada şi prin Filkio-prusiu şi-a făcut intrarea pe uscat la Stavrodromi; ea a început astfel: Inainte mergeau vreo două sute de ieniceri ketzeli, adecă garda care a fost pusă ca să-l păzească după obiceiu. Urmau vreo 15 ceauşi ai divanului, apoi edecurile ambasadorului, apoi mihmandarul sau Kiamili-Efendi cu . . . . . , pe urmă ceauşlar-emini şi ceauşlar-keatibi; apoi vechilul lui ceauşbaş şi unchiul său Celebi-Aga, Kainiul lui Izet-Paşa (pentrucă rekiab-ceauşbaş-aga Şeid-Bei nu s'a dus) cu ambasadorul contele Potovski, care era îmbrăcat leşeşte, precum şi mai mulţi din suita lui. El purtă la catifeă roşie samur căptuşit, blană leşească şi calpac leşesc, iar în catifeă roşie cu ciocuri, şi un fel de calenghiu de giuvaer (care avea un smarald pătrat la mijloc şi împrejur diamante) şi sabia scumpă cu legătura sa. Suita sa erau cei doi fii ai lui şi 12 nobili gentilomi ai ambasadei, dintre cari unul e nepotul prinţului Molohovski, mareşalul confederaţiunii, secretarul ambasadei, cavalerul său, şi aşà mai departe, toţi îmbrăcaţi leşeşte şi cu mustăţi. Avea zece haiduci îmbrăcaţi adecă turceşte, cu dulame şi cu binişuri roşii, două companii cari ajungeau la vreo douăzeci de cavaleri, jumătate în uniformă albă, jumătate în albastru, şi muzicanţii în alb, pe scurt un număr de 180 de oameni; iar el luà pe drum tainuri de 400.

In 21 Martie, Joi, spre mieazăzi, pe când rekiab-reisi Raşid-Efendi era în conacul său precum şi Aşir-Efendi Rumeli-Kajaskeri-halia şi Sahib-Efendi rekiab-beilicci, căci aveau conferenţă, adecă mukialemè, cu monsieur Dietz, trimisul regelui Prusiei, au venit oameni şi au cerut cu sila dela palat pe reis-efendi; care a spus că acum le-a sosit ştirea cum că a murit la ordie Marele Vizir Gezaierli Hasan-Paşa şi că deci e căutat din lăuntru; de aceea e silit să se ducă; şi aşà lăsând pe cei doi

[1] Codicele lui Caragea cuprinde ştiri amănunţite după ziare despre moartea Impăratului Iosif.

sus numiți, spre a isprăvi conferența cu ambasadorul, Excelența Sa încălecând se duse cu rekiab-tefterdari și cu hazné-kehaiasi și au pecetluit conacul răposatului și celelalte case ale lui, după aceea și odaia zarafului Hogea-Sahaki, pe care l-au și închis la Baș-Baki-Kulu; asemenea au închis și pe unul căpitan Furtuna, cu care avusese tovărășie de negoț, și care aveà două galioane-corăbii și făceà negoț; acesta după câtevà zile dând socoteala sà și punând la îndemână jumătate din marfa corăbiei (cealaltă jumătate aparținea răposatului), a fost liberat. Iar moartea Vizirului s'a întâmplat în chipul următor:

In 12 Martie, Marți, s'a întors, de unde a fost incognito, la conacul său zicând că se simte suferind. Deci a venit doctorul său ca să-l viziteze, și fiindcă bolnavul a spus că răcise, îi dete ceaiu și altele ca să asude. După două zile văzând că-i merge tot mai rău, doctorul a și determinat felul boalei zicând că e de ciumă și deci i-a lăsat sânge îndestul dela vine; cu toate acestea bolnavul nu s'a făcut mai bine și presimțind că i s'apropie sfârșitul a cerut a ghildisi namaz pe lângă sangeak-șerif. Apoi a făcut vasietnamà la regealii Porții cari se aflau de față și în a șaptea zi de boală, în ajunul Marței a treia, adecă în 19 Marte, și-a plătit obștească datorie. Deci atât Celebi Reșid-Mustafa-Efendi devlet-kehaiasi și Abdulah-Efendi reis-efendi și ceilalți regeali cari se găsiau acolo, cu unanimitate au ales caimacam pe fostul agă-pașă, numit Hasan-Pașa, care erà muhafiz al Silistrei, acela care fiind agă enicerilor s'a făcut caimacam în capitală, când ordia ieși sub Sultanul Abdul-Hamid; el erà acum numit muhafiz la Rusciuk, și de acolo fu chemat la Șumla, unde iernà la ordie. S'a dat de știre prin Tătar la Constantinopole despre cele întâmplate acolo; hârtiile s'au dat la palat, îndată cum veni tătarul după două zile și jumătate. Deci Sultanul a trimis de au adus pe lala Mahmud-Bei, care, fiind întrebat, pare a fi sfătuit pe suveran ca să nu facă singur un vizir, nu cumvà să se întâmple ca să nu aibă noroc în răsboiu și să zică lumea, precum a zis și despre surghiunitul melek-pașa-kehaiasi Hasan-Pașa, că a pierdut lupta ca fiind nevrednic și numit totuș de Măria Sa, ci să însărcineze reiul pentru alegerea vizirului și a regealilor Porții.

In 22, Vineri, s'a făcut mușaverà parțial la Șehul-Islam-kapisi și s'a făcut cunoscut în scris Măriei Sale acele pașale cari pot să fie aleși și însărcinați cu greutatea peceții împărătești în aceste împrejurări, și s'au spus calitățile și defectele fiecăruia; prea înțeleptul Șehul-Islam Mamidi-Zadè a propus să fie ales un sedzi-gaiur și . . . . . , ca să iea locul răposatului. Și această hârtie au trimis-o Sultanului prin validè-kehaiasi Mahmud-Bei, care s'a întors cu hatul imperial pe la orele unsprezece la Poartă. Dar nu s'a aflat din izvor, dacă și cine s'a hotărît să fie vizir, dar nici nu s'a cetit în public după obiceiu acest hat; din aceasta s'a dedus că nu se numise încă un vizir (lucru neobișnuit). Deci fiecare își da cu socoteala cine are să fie.

După câtevà zile s'a cunoscut că s'a numit ca vizir Șeid Urusciuklu Hasan-Pașa, fiul vestitului Urusciuklu Celebi-Aga, care erà acuma muhafiz al Vidinului; la care se duse de aici cu darul peceții Gelat Mahmud-Haseki, iar kuscibașul cu întărirea caimacamului care s'a ales acolo la ordie, capugibașul fiind ales caimacam.

In aceeaș zi a fost trimis un om la ordie pentru confirmarea caimacamului ales acolo, fostul aga-pașă Hasan-Pașa.

In aceeaș zi ambasadorul Poloniei contele Potovski a trimis pe secretarul său la Poartă și a dat, după obiceiu, știre despre sosirea sa.

(DIN MARTIE)

In 26, Marți, rekiab-tergimani-beizade Alexandru Calimah s'a dus la Stavrodromi cu tablale și fructe din partea Porții și a salutat pe contele Potovski, ambasador al Poloniei, pentru buna-i sosire, după obiceiu.

In 27, Miercuri, a fost cutremur de pământ dela miazănoapte spre miazăzi și a ținut până la o minută.

(DIN APRILIE)

In aceste zile a venit știre dela ordie, că un Morait anume Palamidi s'a dus cu mahzare din Morea la ordie, ca să fie făcut dragoman în Morea; dar după aceasta au sosit alte mahzare în potriva celor dintâi; în care se spunea că acest Palamidi e un om turbulent și rău, și așă el a fost decapitat.

In aceste zile se svonește că Rușii au năvălit la Anapa și s'a dat luptă sângeroasă, și fiindcă se zice că mulți Turci fură răniți, s'au trimis de aici hirurgi ca să-i caute.

(DIN APRILIE)

In 20, Sâmbătă, a venit din ordie un Tătar care se zice că a adus și scrisori dela Domnul Țerii-Românești Nicolae Vodă Mavroghenii Parian. Acesta ajunse Domn al Munteniei din dragoman al flotei sub Sultanul Abdul-Hamid, Vizir fiind Iusuf-Pașa și capudan-pașa Gezaierdi Hasan-Pașa, al cărui protejat a fost, cum arată mai ales faptul că a fost ridicat la scaunul domniei dela postul de dragoman al flotei, lucru care s'a făcut atunci întâia dată în 1786, Martie 26, după mazilirea lui Mihaiu Vodă Suțu. El a fost tiran la Marea Albă în curs de 17 ani, cât timp a stat ca dragoman pe lângă numitul Gezaierli Hasan-Pașa, asemenea și în celelalte părți unde a fost cu pomenitul pașă al său; ca bunăoară când fu însărcinat după războaiele cu Rușii să gonească pe Albanezi din Morea, el nimici pe Moraiți și așă a câștigat favorul protectorului său, s'a îmbogățit și el, și în sfârșit, ajungând Domn, a prăpădit Muntenia înainte de războaie, mereu răzimându-se pe pașa al său, care a fost fără întrerupere foarte puternic pe lângă Sultanul Hamid; iar pe timpul războaielor a stricat-o cu totul dărâmând mânăstiri și despuindu-le sub cuvânt ca să nu fie luate de dușmani și prefăcute în fortărețe, luând dela boieri haine, argintării, giuvaeruri, oi, cai și tot ce mai aveau și despuind pe săraci până la cămașă, și cu toate acestea păzindu-i cu oștiri turcești, ca nu cumvă să fugă, și tratându-i ca pe niște robi.

După sosirea Tătarului care a venit dimineața la orele șapte din zi, se adunaseră la rekiab-reisi-efendi, în cancelarie, rekiab-kehaiabei Mustafa-Bei și rekiab-tefterdarul . . . . . și Tatargic-Zadè, fostul cadiu al ordiei, Abdulah Mola; și după câtevă ceasuri kehaiabei s'a suit la Kaimakam-Pașa. S'a trimis și un ciocodar al său ca să cheme din față dela Tersana pe dragomanul flotei Ștefanache Mavrogheni, nepot al Domnului român Mavrogheni și întru toate moștenitor al său în răutate, netrebnicie și lăcomie; dar nu l-au găsit acolo, fiindcă el între acestea venise de bună voie la Poartă și negăsind pe kehaia-bei în odaia sa și pe rekiab-reisi, vorbind în particular cu cele două persoane numite, umblă la unii dintre domnii Porții, adecă pe la rekiab-mektupcisi și la beilicci. In vremea asta s'a suit și reis-efendi la Kaimekam-Pașa. Dar ieșind și Ștefanache din odaia beilicciului Sahib-Efendi, ca să vadă dacă găsește prilej să intre la reis-efendi, și pe când întrebă pe mekterbașiul său Osman despre stăpânul său, a venit un ciocodar al ceaușbașului Izet Pașa-Zadè Said-Bei și-l căută. Deci ducându-se jos îndată eră pus un ceauș cu ferman de surghiunirea sa la Rodos; și luându-l dela daireaua ceaușbașului pe la orele unsprezece îl coborîră la vamă și de acolo îl puseră într'o corabie cu trei părechi de vâslași și l-au dus la Kumkak; și acolo eră gata un caic cesmediotic și l-au îmbarcat, și fiindcă bătea vânt de meazăzi a poposit la insula Princhipo, și ieșind din caic a găzduit la casa văduvei lui Mavrogheni în acea noapte.

In 22, Luni, a venit la patriarh un biuruldi în care se ziceà că Ştefanache Zimmi, amestecându-se în afaceri curioase şi nepotrivite profesiei sale din care pricină a şi fost surghiunit, şi fiindcă înainte vreme a luat cu sila dregătoria logofeţiei, tu patriarhul să chemi pe arhierei şi pe capii neamului grecesc şi să ne raportezi, cui se cuvine de drept această dregătorie.

In 23, Marţi, în ajunul Sfântului Gheorghe, ieşind din biserică vestitul Gheorghe Calfa, a venit un om dela Poartă şi l-a chemat şi l-a surghiunit îndată la Chio, iar fermanul cu privire la el ziceà că, fiindcă el purtà ştiri mincinoase dela regealii de afară la agalele din lăuntru şi din această pricină s'a făcut vinovat de turburări, fu pedepsit în acest chip.

In 26, Vineri, a venit buiurdisit arzul patriarhului, ca să numească iar pe Alexandru Manu ca mare logofăt, adecă pe ginerele lui Alexandru Vodă Ipsilanti, şi aşà l-au prezentat; şi-l trimise cu tuiuri şi sacciu al său cu un călăreţ domnesc.

In 28, Duminecă, pe la orele trei din zi, a îmbrăcat caftan spătarul Costache Hangeri şi s'a făcut dragoman al floteî.

(DIN IULIE 1790)

In 6, Sâmbătă, s'a trimis un om din partea ilustrului rekiab-reisi Raşid-Efendi cu o hârtie a sa către prea înălţatul Domn Alexandru Constantin Vodă Mavrocordat, hârtie prin care erà chemat să se ducă la conacul său către seară şi să se întâlnească cu el. Deci ducându-se Măria Sa, Excelenţa Sa îi zise că de mult a fost consiliu şi s'a luat hotărîrea că unul din domnii mazili ai Munteniei şi Moldovei să stea în ordie lângă Marele Vizir, ca să ţie corespondenţă cu locuitorii celor două state şi pe cât e cu putinţă să-i sfătuească şi să nu-i lase să facă abuzuri. Aşà dar Înălţimea Sa fu constatat ca credinciosul raiaperper şi iubit de către locuitori, şi fu adus din nou la ordie, şi acolo în unanimitate s'a judecat ca atare. Deci au adus-o la cunoştinţa Măriei Sale care l-a judecat de asemenea; deci i se porunceşte să se pregătească aşà cum se găsià cu vreo treizeci de oameni ai lui şi să pornească cu menzil spre ordie, ca să se afle la meietul Marelui Vizir. Apoi s'a dus la conacul lui rekiab-kehaia-bei Celebi Mustafa-Efendi emin-paşa-kaini şi-i spuse aceleaşi lucruri şi Ilustritatea Sa. Iar kaimekam-paşei i-au spus amândoi, că e de prisos să mai meargă, fiindcă nici o formalitate nu se face de aici şi fiind întrebaţi din partea Înălţimii Sale despre Nicolae-Bei Mavrogheni, ce are să devie? I s'a răspuns: «Ce-ţi pasă», după aceea: «Ce-ţi pasă ţie despre *acela*? El petrece la . . . . . cu capihalchiul său, la meietul Iusuf-Paşa Vidin-Seraskeri.

XXVII.

CUVÂNTARE FUNEBRĂ

CĂTRE

GRIGORE GHICA DOMNUL UNGROVLAHIEI

DE

ANTIM DIN THERMIA

Traducere de G. Murnu.

Prea cucernice, prea înălțate și prea mărețe al nostru stăpân și Domn al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Mateiu Ghica Voevod.

Cu bunăvoință a primit Măria Ta cea de Dumnezeu sprijinită și întru totul strălucită, cuvântarea de față alcătuită de mine neînvățatul spre cinstirea prea iubitorului tată al ei cel răposat întru fericire, prea mărețul nostru Domn de odinioară, cuvântare datorită recunoștinței și mulțumirii mele întru toate pentru nesfârșitele daruri și bunuri de cari m'am bucurat din partea fericitului suflet al celui dus; iar dacă ea parte e lipsită de măestrie din pricina neștiinței mele, parte nedesăvârșită din pricina slăbiciunii mele, știu însă bine că asupra ei va cădea o rază din marea strălucire a Măriei Tale și va străluci întocmai ca lucrurile informe și urîte de peste noapte, când le ajunge lumina soarelui. Fie ca Dumnezeul tuturor prin necontenite binecuvântări ale răposatului să sprijine puterea Măriei Tale prea strălucite dorindu-i neîncetată sănătate și vieața fără mâhnire și valuri până la adânci bătrânețe.

Al Măriei Tale prea cucernice

smerită slugă
Antim Ierodiaconul.

Cuvântare funebră la răposarea întru fericire a prea cucernicului, prea înălțatului și prea mărețului stăpân și Domn al Ungrovlahiei întregi, chir Ioan Grigorie Ghica Voevod.

1. Mari, nespus de mari mulțumiri se cuvine să aducă neamul omenesc la acei vechi înțelepți oratori și dascăli, pentru toate celelalte minunate și alese învățături ce am primit dela dânșii, dar mai ales pentrucă ei cei dintâi au început în lume nu numai din gură să laude pe bărbații cei vrednici de laudă, ba chiar și pentru toată petrecerea în lume a acestora să lase în scrierile lor neștearsă amintirea faptelor lor cele glorioase și strălucite. Și pentru ce? mă veți întrebă. Iată răspunsul: Pentrucă, zic, dacă noi nu am fi avut dela acei înțelepți acest foarte folositor și trebuincios obiceiu al laudelor, ar fi urmat nu numai pagubă mare, dar și o mare nedreptate pentru neamul omenesc. Nedreptățiți negreșit ar fi rămas toți acei prea minunați

bărbaţi cari din vreme în vreme şi prin veacuri ca tot atâţia luceferi cu strălucirea faptelor lor au strălucit în lume, dacă aceste fapte ale lor vor fi fost trecute cu tăcerea şi uitate şi n'ar fi rămas neşterse prin cuvânt în amintirea oamenilor. Asemenea păgubite ar fi fost toate acele suflete eroice ale generaţiilor viitoare, căci văzând sub amarnica şi cu totul recea piatră îngropată împreună cu trupurile lor şi amintirea falnicelor izbânzi ale lor, credeţi-mă, că foarte puţini s'ar fi îndemnat la fapte mari şi minunate, pentru cari ei şi-au atras minunarea şi lauda tuturor. E deci pagubă şi nedreptate pentru neamul omenesc de a trece cu tăcerea prea frumoasele isprăvi ale bărbaţilor aleşi. Foarte lămurit ne-a lăsat-o aceasta condeiul prea pătrunzător al genialului teolog în cuvântările sale elogioase: «ştiu că procopseala nu e decât a acelora cărora se face laudă».

2. Din cele spuse până aici poate oricine socoti marea nedreptate ce am fi făcut sufletului fericit al norocitului întru odihnă stăpân şi Domn al nostru chir Ioan Grigorie Ghica Voevod, dacă noi, fie stăpâniţi de nepăsare, fie biruiţi de nerecunoştinţă, am fi trecut cu tăcerea şi uitarea cele mai măreţe fapte ale strălucitei sale vieţi şi câtă pagubă ar fi fost pentru toţi prea cucernicii domnitori şi moştenitori urmaşi ai strălucitului scaun al său nefăcând cunoscută strălucita vieaţă a răposatului, la care ca într'o nepătată oglindă aţintindu-şi adese privirile să-şi potrivească prea strălucita vieaţă şi faptele lor domneşti. Căci strălucita vieaţă a răposatului Grigorie Vodă, putem s'o spunem fără nici o exagerare, a fost o icoană însufleţită şi o întrupare vie a unei domnii şi stăpâniri cucernice şi creştineşti; la a cărei icoană descriere, măcar că se arată mai mult băiguind decât retoricind ca limbile cele mai elocente, nu se cuvine totuş să trec cu tăcerea eu cel mai neînvăţat decât toţi, fără să împletesc prin cuvinte putincioasa coroană de laude pentru acea însufleţită şi vie idee a cucernicei domnii; căci după toată dreptatea cu mii de guri deschise trebue să mă învinuesc la toată dovada adevărului ca nemulţumitor şi mai ingrat decât toţi oamenii, deoarece pe lângă altele nenumărate şi însumi m'am bucurat din belşug de bunătăţile domneşti din partea acelui prea cucernic şi eroic suflet al răposatului Grigorie Vodă. Drept care, fiule prea cucernice al acestui tată şi moştenitorule drept al prea strălucitului scaun, mă rog Măriei Tale prea luminate precum şi de prea luminata şi slăvita ei rudenie, să nu vă arătaţi judecători aspri ai cuvântării mele de faţă, ci mai cu seamă iertători şi îngăduitori; căci cu prilejul de faţă, chiar dacă toate limbile oratorilor vechi şi noi s'ar fi arătat fără măestrie şi ştiinţă; cu atât mai mult eu care sunt şi singur şi mai neînvăţat decât oricare altul? Iertaţi dară şi daţi-mi cu priinţă ascultarea voastră cea strălucită.

3. E cunoscut aproape de toţi acea însuşire a oratorilor, că adecă pe cele mici lăudându-le le măresc, iar pe cele mari învinuindu-le le micşorează; sau cum scrie prea moralul orator, «pe cele mici a face mari, iar pe cele mari a le arătă mici.» Dar cine ar fi bănuit o astfel de apucătură oratorică cu acest prilej, fără să păcătuească în faţa tuturor în potriva adevărului? Prea puţină se arată cu prilejul de faţă puterea oratorilor cei minunaţi. Căci, ori câtă grijă ar purtă, ori cât s'ar strădui, niciodată n'ar ajunge, nu să mărească pretinsele mici fapte ale lui Grigorie Vodă şi să le slăvească cu colorile artei, dar nici faptele mari nu poate să le micşoreze şi să le înfăţişeze cu întunerecul urii sarbede şi întunecoase în ochii oamenilor. Nu ar ajunge la rezultatul dintâiu, căci ori cât de mare ar fi frumuseţea oratorică cu care le-ar împresură, ori câtă strălucire şi măestrie de meşteşug ar pune la prea strălucitele şi slăvitele însuşiri ale lui Grigorie Vodă, totdeauna se va cunoaşte pe sine învins şi va mărturisi pe faţă, că a rămas cu mult mai pre jos decât cer laudele cuvenite. Protivnicul nu va puteă niciodată să dobândească al doilea rezultat, adecă să le scadă,

fără a se dovedi ca duşman vădit al adevărului şi un urgisit pizmuitor nu numai în oraşul acesta de scaun, care, întru cât s'a învrednicit să-l aibă dela Dumnezeu cârmuitor al schiptrului său cel prea strălucit, a văzut cu prisosinţă şi înaltele fapte ale înţelepciunii lui, ci şi afară de orice hotar cunoscut de noi, deoarece ele cu mare uimire se trâmbiţează pretutindeni în lume de către svonul cel cu o sută de limbi.

4. Pentru ca însă cuvintele noastre să nu iasă din cadrul subiectului nostru, eu vreau să vă arătaţi astăzi foarte curioşi faţă de cuvintele mele, ca să pricepeţi adevărul cel mai curat împărtăşit mai sus, cum că adecă e copilărească orice limbă oratorică la rostirea laudelor cuvenite răposatului Grigorie Vodă cel lăudat de noi. Şi dacă găsiţi că e cu cale, să-l privim întâiu după nobleţa-i părintească şi străbună. Şi iată că îndată îl vedem zămislit din sângele foarte nobil şi domnesc al unui neam prea strălucit; îl vedem născându-se din partea tatălui ca fiu al unei mărite beizadele şi nepot de domn, iar după mamă din prea strălucita fiică a prea înţeleptului Exaporit. Se naşte şi îndată din partea mamei ca moştenire dela bunicul său îl aşteaptă glorioasa demnitate de dragoman împărătesc, iar din partea tatălui i se împleteşte stema în slăvita înălţime a prea strălucitei domnii. Se naşte, şi pe când eră încă prunc la sânul mamei, aţi fi jurat de bună seamă, dacă-l vedeaţi, cum că la el ar fi curs toate darurile laolaltă cu mare întrecere între ele, care de care să-l dăruească cu harul cel mai frumos. Şi numai decât unul îl îmbracă cu vitejie, altul îl împodobeşte cu înţelepciune, altul îl îmbogăţeşte cu elocenţă şi altul îl înfrumuseţează cu inteligenţă. Deci întocmai ca o lumânare aprinsă, acoperită însă cu o pânză foarte subţire, sau (ca să zic mai bine) ca soarele care e îmbrăcat cu norii, aşă din vălul cel prea subţire al fragedului său trup de copil străbătea frumuseţea neînvinsă a prea nobilului său suflet; aşă încât se arătă privitorilor ca o privelişte plăcută şi toţi înţelepţii din acea vreme rămâneau uimiţi văzându-l, dându-şi seamă de puterea cu care avea să strălucească frumuseţa sufletului său când, după trecerea copilăriei sale, va avea fericitu-i suflet să cunoască mai bine pentru slujirea virtuţii acele gingaşe unelte ale trupului cu care trăiă împreună.

5. Dar aceste însuşiri firesti ale răposatului Grigorie Vodă măcar că şi ele ca fiind mari, sunt admirate şi preţuite de alţii, eu însă mărturisind adevărul zic că nu le admir într'atâta; căci dela o astfel de prea minunată tovărăşie ce puteă să urmeze alta decât o odraslă glorioasă şi slăvită? Felurite sunt metalele cari se nasc în lume de feluritele planete ale cerului; acela însă care se naşte din soare, care este aurul cel atât de dorit de oameni, acela cred că covârşeşte toate în strălucire, pe cât şi prea luminosul părinte al său întrece în strălucire pe toate celelalte planete. Deci trăgându-se din nişte astfel de slăviţi şi vestiţi străbuni şi răposatul Grigorie Vodă trebuiă de bună seamă să strălucească chiar din faşă încă cu cele mai alese privilegiuri ale nobleţei străbune. Şi cum? Oare n'a fost un astru prea luminos de înţelepciune care a luminat tot neamul Grecilor neuitatul său bunic după mamă? Înţeleg pe acel Alexandru, bărbatul prea înţelept şi prea învăţat, pe acel mare erou, de a cărui înţelepciune s'au minunat cei mai de seamă învăţaţi ai Europei; de a cărui pricepere politică au rămas uimiţi cei mai încercaţi oameni politici ai Germaniei; căruia puternica împărăţie otomană a încredinţat cheile secretelor ei; înţeleg pe acel neîntrecut filozof, bărbat politic, excelent doctor, pe marele dragoman al puternicei împărăţii, pe marele logofăt al marei Biserici a lui Hristos, cel fără păreche de mare în toate şi pentru totdeauna. Iar dacă vedem că numai despre bunicul după mamă a lăudatului răposat Grigorie Vodă se întinde în faţa noastră un astfel şi un atât de mare noian de laude, pe care numai cu luntrişoara acestei cuvântări nu putem să-l străbatem fără primejdie, oare cum şi în ce chip am fi străbătut pe cel al mamei sale, al răposatei chir Loxandra,

acea femeie prea cuminte şi prea cucernică, odrasla unui astfel de tată? Sau cum am fi putut trece celălalt nemărginit ocean, pe care vedem că ni-l deschid meritele bunicului după tată, mai bine zis ale străbunului, cari au fost stăpânitori vrednici de mirare şi domni plini de măreţie străluciţi şi glorioşi nu numai prin aureola coroanei, cât pentru strălucitele lor fapte şi marile şi eroicele lor isprăvi şi izbânzi? Eu trec peste aceste cinstindu-le cu tăcerea şi fiindcă limba mea nu are cuvinte destule pentru laudele lor şi pentrucă nu sunt aşà trebuincioase întru lauda preamăritului de noi răposat Grigorie Vodă, ci numai folositoare şi frumoase.

6. Şi să nu socotiţi că trandafirul e atât de lipsit de daruri proprii, încât am fi vrut noi, lăsând la o parte bunele-i însuşiri, să-l lăudăm după rădăcina lui sau după mlădiţele şi frunzele lui. Răposatul Grigorie Vodă a ajuns să fie prin sine un erou, neasemuit cu virtuţile sale, aşà încât noi ar trebui să fim mulţumiţi, dacă am puteà să împletim pe culmea cea plină de strălucire cuvenita coroană de laude numai din florile darurilor sale, fără să alergăm la cele depărtate. Socotiţi bine şi veţi vedeà că nu numai nu-mi abat cuvântul dela adevăr, ba chiar nici nu pot să-l cuprind pe deplin. La început când cel lăudat de noi treceà dela acea fragedă vârstă la aceea mai solidă a copilăriei, îndată a venit alegerea pedagogilor şi învăţătorilor celor mai buni pentru formarea moravurilor şi cultivarea simţului religios. Dela aceşti învăţători şi în contact zilnic cu ei în slăvita-i casă cu toată învăţătura de bune moravuri şi de evlavie şi-a însuşit cultura elementară şi a ajuns în puţină vreme cu hărnicia şi inteligenţa lui la o treaptă, la care după mulţi ani n'au ajuns cei de o vârstă cu el. Se minunau de pătrunderea minţii lui înşişi pedagogii şi-şi învinuiau soartea lor proprie, căci învăţând el în scurtă vreme tot ce ei ştiau, vedeau că le scapă atât cinstea ce aveau numindu-se pedagogii şi învăţătorii unui asemenea prea strălucit copil, cât şi darurile şi câştigurile mari ce primiau dela măriţii lor părinţi; fiindcă trebuià negreşit în locul lor să fie aleşi alţi învăţători înţelepţi şi învăţaţi, ca să predeà şi ei cele mai desăvârşite învăţături.

Deci când el a trecut din vârsta copilăriei la aceea a tinereţei, a fost întrecere mare între cei mai învăţaţi profesori ai capitalei, care de care să se învrednicească a luà, ca răsplată ostenelilor sale, ca şcolar pe un tânăr atât de inteligent şi dăruit din fire. De aceea fiecare dorià să fie vrednic de un asemenea favor, socotind aceasta ca cea mai mare fericire. In sfârşit se aleg nu numai cei mai pricepuţi în filozofie, ci şi cei mai evlavioşi în cele sfinte, pentru ca acest giuvaer de tânăr să fie iniţiat tot odată în tainele sfintei noastre religii şi să fie pus în curent cu problemele filozofiei. Dar ce? Credeţi voi, prea învăţaţi dascăli şi înţelepţi, că acest tânăr dăruit va întârzià mult la ascultarea învăţăturii voastre, pentru ca voi să păşiţi în pieţele oraşului cu mândrie, făloşi de prea strălucitul nume al şcolarului vostru, precum odinioară cel mai mare între filozofi de acel nebiruit stăpânitor al lumii? In curând vă veţi plânge de soartea voastră, dacă nu veţi socoti ca paguba voastră desăvârşirea şcolarului. Nu-i trebue decât numai un îmbold pentru a strălucì frumuseţea învăţăturii care se află în sufletul acestui tânăr, nu numai fiindcă de sus dela slăviţii săi părinţi păstrează în sine sămânţa învăţăturii, ci şi fiindcă ascuţimea minţii lui e atât de mare, că nu trece multă vreme şi veţi vedeà lipsită de cuvinte limba voastră deprinsă la învăţarea acestui tânăr bogat în cuvinte şi foarte învăţat.

7. Şi într'adevăr, eu nu pot decât cu totul uimit să strig: Doamne, ce graţie, ce elocenţă, ce dulceaţă curge din graiul binecuvântat al acelui tânăr de aur, căruia «din rost îi picură graiul mai dulce ca mierea»! Par'că-l văd şezând în mijlocul acelor bărboşi înţelepţi şi învăţaţi dascăli, cărora cu tot respectul acum îşi arată nedumeririle gramaticale, acum face întrebări din ştiinţele naturale şi acum întreabă şi răs-

punde cu privire la învățăturile religioase. Se bucură preamărita și prea scumpa sa mamă și nu încetează a tipări mii de sărutări la tot minutul pe obrajii săi rumeni și fragezi. Se mândresc și dascălii văzând strălucitul spor al învățăturii lor și se bucură de bogata răsplată și de marinimoasele daruri domnești ce capătă pe fiecare zi. Se bucură împreună rudele și prietenii, se bucură tot orașul care a născut un fiu atât de minunat și ales, și toți de o potrivă ca pe fiul lor propriu se roagă de Dumnezeu să-l dăruească cu zile îndelungate și să-l învrednicească să ajungă la adânci bătrânețe, spre binele comun și gloria neamului nostru. Și deci, după ce cu mare hărnicie și cu mare îngrijire s'a împodobit pe sine însușindu-și cele mai trebuincioase cunoștințe și învățături teologice și științifice și într'un cuvânt s'a arătat tânăr de ani și de vârstă, dar bătrân după cunoștință și știință, nu s'a mulțumit prea studiosul tânăr numai cu înțelepciunea și învățătura elinească; ci dorind ca să știe faptele și moravurile tuturor neamurilor domnitoare, pentru ca să nu fie nici o istorie politică necunoscută de mintea lui, și știind că acestea nu se câștigă într'alt chip decât cu învățarea feluritelor limbi, bucuros îndată alege alți dascăli, pe cei mai cu vază dintre Otomani, pe cei mai distinși dintre Francezi și pe cei mai aleși dintre Latini, cu cari zilnic întovărășindu-se și vorbind, izbutește în cel mai scurt timp să se facă pe deplin stăpân pe cele mai vestite limbi și prin ele cunoscător al oricărei istorii vechi și nouă, așà încât s'a format un tânăr nu numai strălucit și glorios din naștere, ci și vrednic de mirare și laudă pentru știința și învățătura lui.

8. Atunci faima cea cu o sută de limbi începe să cânte numele strălucit al tânărului lăudat de noi în auzul prea puternicei împărății a Otomanilor. Această împărăție nu se îndură ca să nu iea pentru sine în curțile-i înalte împărătești o persoană atât de minunată și aleasă, pe un tânăr atât de priceput și învățat, care acum era în stare să slujească prea puternicului sultan și să trateze cu toată competința afacerile imperiului. Deci ca o moștenire dela bunic după mamă și de nepot (precum mai sus am spus) moștenește demnitatea de dragoman, demnitate atât de dorită de familiile mari, și e însărcinat de către Marele Vizir de atunci cu slujbe și trebi împărătești. Din această demnitate ca dela un punct de plecare a început să fie cunoscută nu numai în capitală înțelepciunea și geniul acestui mare dragoman, ci și cu laudă și mărire să fie trâmbițate și în celelalte împărății.

De atunci a început a străluci în tot neamul grecesc marea lumină a darurilor lui. De atunci a început a se cunoaște măreția și dărnicia dreptei lui prea nobile. De atunci a început a se arătà smerenia plină de înțelepciune a firii lui generoase. De atunci a început să apere și rude, să ajute și prieteni, să facă bine și la dușmani, să sprijine pe orice străin și să mângâe pe tot omul întristat; fiindcă el cugetà că nu era născut în lume și nu fusese dăruit cu acea mărire pentru sine numai, ci și pentru obștescul bine al neamului ca și pentru binele fiecăruia. Deci cu zelul cel mai fierbinte și cu cea mai mare plăcere dedeà tot ajutorul obștei noastre mame, Marei Biserici a lui Hristos; se plecà cu cea mai mare evlavie fiecărui prea sfânt patriarh care a strălucit în vremea lui; cinstià și respectà pe sfinții arhierei și întregul cler al Bisericii. De aceea toți îndeobște se rugau de Dumnezeu să îndelunge anii celui prea cuminte și prea cucernic mare dragoman, pentru ca toți deopotrivă să se bucure de roadele acelei înțelepciuni a lui.

9. Și toate aceste fapte ale acelui suflet eroic sunt vrednice de toată mirarea. Dar în comparație cu faptele-i mai strălucite cari urmează, ele par ca și niște mici stele față de altele mai strălucitoare; pentrucă, de bunăseamă, isprăvile de atunci nu puteau fi decât în raport cu demnitatea sa. Și tocmai cum și însuș soarele vedem că nu albește în acelaș timp întreagă fața pământului, ci altfel luminează aerul înainte de a

răsări, când adecă îl colorează cu acea frumoasă coloare a amurgului, altfel îl luminează când răsare luminos la orizont, şi altfel îl umple cu strălucire când cu toată a sa frumuseţe ajunge la mijlocul cerului, tot aşà dar şi marele dragoman al puternicei împărăţii cel lăudat de noi, chir Grigorie, altfel a strălucit la răsăritul naşterii sale preamărite, altfel a luminat plin de strălucire ivindu-se la orizontul acelei demnităţi imperiale, şi altfel va străluci când cu ajutorul lui Dumnezeu va purtà, în culmea măririi lui, prea strălucita coroană a domniei. Negreşit, soartea s'ar fi arătat foarte nedreaptă şi ca niciodată pizmuitoare neamului nostru întreg, dacă n'am fi văzut ajuns pe tron pe acel bărbat mare la minte şi la suflet. Căci a fi închis un far cu o lumină atât de bogată într'o căsuţă foarte mică, în care ar fi fost deajuns o lumânare mică, şi a nu aveà un spaţiu potrivit, în care să-şi reverse lumina, n'ar fi fost oare o mare nedreptate ca şi pentru acel far luminos să fie mărginită la o mică autoritate o astfel de minte mare şi să nu aibă unde să-şi desfăşure faptele geniale? Nu este oare o mare nedreptate ca acea minte genială să nu aibă un tărâm potrivit, în care majestatea splendidă să-şi lase razele de aur ale propriilor talente? Nu ar fi oare o mare nedreptate pentru acea majestate? Aşà e fără îndoeală, aşà ; căci şi efectele minunate ale soarelui ar fi fost mai puţin cunoscute de noi şi prin urmare mai puţin admirate, dacă însuş soarele n'ar fi avut dela prea înţeleptul creator al său parte de imensul spaţiu al cerului şi pământului, în care să lucreze după măreţia puterii sale şi necontenit să reverse nenumăratele sale binefaceri asupra noastră.

10. Bucură-te dar, bucură-te, tu capitala Moldovei ! Bucură-te, zic, pentru a tot înveselitoarea bunavestire ce am venit astăzi să-ţi împărtăşesc ! Iată că s'a hotărît în ceruri din partea dătătorului oricărei domnii şi puteri, mai bine zis al cărui bine şi de către prea puternicul Sultan s'a orânduit ca purtător al prea strălucitului tău schiptru prea cucernicul, prea măreţul şi prea majestuosul domn chir Ioan Grigorie Vodă. Deci dacă până acum ai fost întristată, pentrucă doar ai fost lipsită de ocrotirea acelui prea înţelept şi neuitat domn chir Nicolae, schimbă-ţi acum jalea în bucurie şi veselie, căci Dumnezeu te-a învrednicit să ai pe cel mai asemănător cu dânsul nu numai după înrudire ca nepot, ci şi în purtări, în gânduri şi moravuri. Dar în vremea aceasta oare ce să fie aceste sgomote şi strigăte ce aud? Am înţeles, am înţeles : văd întreg oraşul cel prea vestit al Moldovei cum ca o mireasă împodobită cu coruri şi tobe iese spre întâmpinarea domnului ei însuş ; văd că-l primeşte cu braţele deschise pe scaunul său prea înălţat şi plin de veselie serbează prea fericita lui intrare.

Eu însă mă bucur, da, împreună cu întreagă Moldova de bucuria ce văd la dânsa, dar totodată încep să simt mintea mea nerodnică, gura mea mută şi limba mea lipsită de cuvinte întru a povesti mulţimea de daruri ce împodobesc mai departe pe Grigorie Vodă ; căci el stând acuma, ca soarele în mijlocul cerului, în scaunul cel strălucit al domniei, mai mult decât înainte începe a luminà cu bogăţia virtuţilor sale pline de daruri, ca şi când ar aruncà împrejur tot atâtea raze de aur.

E drept că şi înainte, dar acum mai mult încă ar trebui ca toate limbile cele mai elocente ale oratorilor să se unească într'o singură armonie muzicală, şi unul să cânte bunătatea de suflet a acestui mare erou, altul să intoneze dreptatea judecăţilor sale, altul să înalţe glasul arătând adâncimea înţelepciunii sale, altul să descrie falnic râvna sa fierbinte către cele sfinte, altul în chipul cel mai elocent să trâmbiteze prea marea-i îngăduinţă, altul în mod demn să povestească minunata-i măreţie şi altul cu toată eleganţa să facă cunoscută dărnicia prea nobilei sale drepte ; căci toate aceste virtuţi pline de vrednicia şi mărirea unui domn împreună cu celelalte ce nu poate să le înşire neştiutoarea mea limbă, ca dintr'un izvor frumos curgător s'au revărsat asupra tuturor din partea mult dăruitului domn Grigorie Vodă.

11. Dar ce? Eu mărturisesc că am greşit într'adevăr chemând oratori pentru cauza de faţă. Am greşit, fiindcă atunci când înseşi lucrurile răsună mai strălucit din fiecare gură vorbitoare, ce nevoie avem de oratori? Invechite nu sunt faptele acestui erou lăudat, aşă încât să trebuească dovezi oratorice, ci proaspete fiind, sunt cunoscute de toţi şi, sublime fiind, sunt admirate de toţi şi, nenumărate fiind, sunt lăudate şi îndumnezeite de toţi. Martori ai lor sunt tot atâţia pe câţi sunt cei ce le-au încercat înşişi asupra lor şi le-au văzut la alţii cu ochii lor; căci Grigorie Vodă cel de fericită amintire, cum a primit în prea strălucita-i dreaptă schiptrul domniei, a socotit că a se asemănă întru toate virtuţile cu neuitaţii săi înaintaşi din neamul său eră lucru prea puţin pentru înălţimea gândurilor şi firii lui. Şi atunci şi-a pus ca ţintă ca nu numai pe prea slăviţii săi străbuni, ci şi pe oricare altul dintre cei mai distinşi stăpânitori să-i întreacă în mare parte. Deci a căutat să fie superior în toate şi cu cele patru însuşiri bune caracteristice pentru bunul domnitor: dreptatea, marinimia, adevărul şi dărnicia, căci, după cum zice un înţelept din vechime, trebue ca bunul domnitor să fie drept, marinimos, iubitor de adevăr şi darnic, şi începând dela dreptate, care e virtutea cea mai generală, atât de drept se arată în judecăţile sale şezând la tribuna sa cea strălucită, încât oamenii cei nedrepţi şi lacomi, înainte chiar de a fi chemaţi la judecată de către reclamanţi, se lăsau ei înşişi cu dragă inimă de nedreptăţile şi răpirile lor, văzând că la judecata lui Grigorie Vodă, dreptatea toată fiind regină, ruşinată se dă înapoi mituirea cu orice altă viclenie şi înşelăciune. Şi întru cât pedepsirea celor răi şi folosirea celor buni face parte din rostul dreptăţii şi din ceeace susţine orice oraş întemeiat bine pe legi, el s'a arătat şi în aceasta judecător incoruptibil şi domn foarte drept, pedepsind pe cei vinovaţi şi făcând bine celor buni. Dar pe cât eră de îngăduitor şi omenos în pedepse, pe atât eră de majestuos şi darnic în binefacerile lui. Pedepsia pe cei răi, e drept, dar cu atâta durere din miloasa-i inimă, încât ziua aceea o socotia ca cea mai nesuferită. Făceà bine celor buni, e drept, dar cu ce bucurie a binecuvântatului său suflet, încât ziua aceea o credeà ca cea mai fericită. Şi dacă cumvà cinevà ar fi presupus ca cruzime şi lipsă de suflet pedepsele date celor răi, acela să ştie că e cu totul neştiutor, ca să nu zic cu totul prost; căci tot aşà ar puteà socoti ca o simplă risipă binefacerile sale către cei buni. Şi dacă ar fi aşà, atunci unde mai e locul dreptăţii şi ţara bunei cârmuiri? Noi avem o poruncă apostolească, după care trebue ca cei ticăloşi să fie pedepsiţi, ca să nu se trufească (cf. Corint 2, 12, 7). Deci cât trebue să fie pedepsiţi cei răi, ca să nu se facă şi mai răi? Şi oare nu avem şi altă poruncă, în care se zice ca să ne temem de judecător, căci nu în zadar e încins cu sabie? (cf. Rom. 12, 1—4). La ce însă vorbe multe? Dacă binefacerile sunt trebuincioase faţă de cei buni, ca mai tare să fie îndemnaţi la bine, trebuincioase sunt prin urmare şi pedepsele date celor răi, ca să se lase de rele. Deci un nesocotit şi răutăcios e omul care socoteşte ca prea mare cruzime pedepsirea celor răi şi nu crede, din potrivă, că ea este o binefacere din cele mai folositoare pentru societate.

12. Dar ce însemnează ceeace văd? Tristă mi se pare şi foarte mâhnită Moldova. Vai, pizmaşă, lacomă Muntenie, ai pizmuit (cum văd) acea binecuvântată fericire a Moldovei, de aceea aşà, pe neaşteptate, i-ai răpit-o din mână. Căci eu îl văd mutat de pe slăvitul tron al Moldovei pe cel strălucit al tău pe pricinuitorul fericirii şi, împreună cu el, şi toată fericirea. Dar fie! Eu nu ştiu însă, o slăvită Muntenie, ca să nu zic iară tu lacomă, dacă această fericire, dacă această frumuseţă şi mărire a ta va dăinui în curţile tale ani mulţi, căci nu cred că Moldova va suferi o nedreptate atât de mare ce i s'a făcut din partea ta. Din potrivă, mi se pare, şi poate cu drept, că ea pândeşte vreme ca s'o răpească din mijlocul tău, precum şi tu ai răpit-o dela

dânsa; şi ce zic că pândeşte vreme! Dar iată că a şi găsit-o şi s'a învrednicit să-şi împlinească dorinţa, şi mai vârtos într'o vreme când de nevoie doriă să aibă pe scaunul domnesc un asemenea domn. Aşà a fost; nu trecù mult şi acest neuitat domn e mutat din scaunul Munteniei în cel al Moldovei, când urmează cunoscutele mari războaie dintre cele trei împărăţii ale Europei. Imprejurare, negreşit de plâns, dar potrivită ca să scoată la iveală neclintita bărbăţie a acestui domn prea mărit. O ştie lumea întreagă cât de vrednic de mirare a fost curajul acelui suflet mare faţă de greutatea puterilor şi expediţiei ruseşti. Pe când ţara scaunului său domnesc erà pretutindeni acoperită de oştiri nenumărate şi nestăvilite în năvala lor, vălmăşagul, sgomotul, turburarea erau atât de mari în acele părţi, încât de aşà cevà nu auzise nimenea în zilele noastre. Pretutindeni tropote de călăreţi, pretutindeni trâmbiţe de războiu, pretutindeni puşti şi tunuri.

In mijlocul unor astfel de primejdii se află în lupte puternicul, prea viteazul domn, acum împresurat de vrăjmaşi, acum zorit de poruncile împărăteşti şi acum ostenindu-se pentru mântuirea supuşilor săi. Aşà dar în mijlocul atâtor primejdii mari, în mijlocul furiei neomenosului Marte, care altul atât de inimos general n'ar fi fugit din bătălie ca un laş, socotind mântuirea sa ca o strălucită izbândă? Nu vă temeţi însă d-voastră cei ce auziţi, nu vă temeţi! El n'a săvârşit nimic mişelesc şi de rând, n'a făcut nimic nevrednic de mărirea domnească a fericitei amintiri a lui Grigorie Vodă; ci fără să se întoarcă nici la dreapta, nici la stânga, păzindu-se cu o minunată iscusinţă şi ispită în ale războiului de toate fulgerele lui Marte, de cari se pare că însuş Jupiter se spăimântase, ocoliă ca un centru propriu tronul său cel strălucit, până când, mulţumită lui Dumnezeu, a trecut iarna aceea foarte aspră şi a răsărit luminoasă primăvara păcii, şi atunci cu mânie şi cinste a îmbrăţişat iarăş tronul său. Deci cu totul tâmpită e mintea aceea care nu priveşte cu uimire faptele vitejeşti ale acestui domn atât de maiestos; orbi sunt ochii cari nu se întunecă de uimire la fulgerarea izbânzilor sale strălucite; surd e cine nu cinsteşte acea minunată marinimie ridicată în slavă în urma încercării la care a fost supusă în expediţiile amintite; mut e cine nu împleteşte din graiu coroană pe acel creştet vrednic de toată cinstea, pentru a cărui încoronare ar fi trebuit ca toate pajiştile, toate raiurile să-şi împrumute zambilele, crinii şi trandafirii.

13. Dar eu las pe acei nesimţitori sau rău voitori să rămâe după firea lor şi ca nişte cârtiţe oarbe ce sunt să umble sub pământ, şi, după zicătoare, îndemnându-mi mânzul spre ţintă, mân cuvântul în calea lui din care s'a abătut puţin. Când în urmă s'a încheiat pace între acele împărăţii mari, se odihneşte puţin şi Grigorie Vodă, scutit fiind de acele mari greutăţi ale războiului, şi cu strălucirea dintâi a faptelor sale începe iar a străluci; şi atât de iubitor de adevăr s'a arătat în toate întreprinderile sale domneşti, încât niciodată nu s'a auzit ieşind minciuna din gură-i dulce ca mierea. Marele-i suflet socotiă minciuna ca cevà vrednic de slugă, mai propriu robilor decât domnilor. Cugetà că, dacă în toată lumea nu e (după Sirah) cevà mai respingător şi scârbos decât bogatul mincinos, domnii cari mint sunt vrednici să fie urîţi de toţi oamenii.

Mai ales credeà că minciuna nu e altcevà decât însuş diavolul, şi ca atare ea trebue să fie izgonită cât se poate departe de curtea domnilor, şi cu atât mai mult de tronurile domneşti. De aceea se şi arată atât de neprefăcut la fire, atât de nevinovat în prietenie şi atât de statornic în tot ce spuneà, încât ai fi zis că ar fi fost mai lesne să iasă întuneric din izvorul luminii, din discul soarelui, decât să iasă minciună din gura-i picurătoare de miere.

Şi dacă nu erà atât de iubitor de adevăr, n'ar fi fost de bună seamă nici judecător atât de drept, încât dacă vechii Egipteni s'ar fi învrednicit de un asemenea stăpânitor, n'ar fi zugrăvit spre a însemnà pe judecătorul drept un chiparos drept de

la rădăcină până la vârf? Nu încape îndoeală că ei ar fi zugrăvit chipul prea înălțatului Grigorie Vodă cu inscripția «judecătorul drept». Dar măcar că unii o atribue pizmei norocului, eu însă o socotesc ca mila lui Dumnezeu. Care? Faptul că acest domn neuitat din porunca Sultanului fu trimis dela tronul Moldovei în insula numită Tenedos; căci ochiul de toate luător aminte a milostivului Dumnezeu văzând slăbiciunea prea nobilului său trup a binevoit a aduce o întrerupere a domniei sale, ca să se odihnească puțin în acea mare liniște după atâtea griji prea grele și după acele multe și mari preocupări, și așă, deplin înzdrăvenit, să se întoarcă iar la trudele sale și mai lesne să strălucească până și în acele părți despre apus prea slăvitele fapte ale bărbăției și marinimiei sale, și, pe lângă aceasta, ca, după umbra lipsei lui, să se facă mai dorită în toată Moldova strălucirea de mai târziu a prezenței sale, precum și soarele atunci se arată mai plăcut oamenilor, când se desbracă de norii cei prea deși, cari îi ascund fața luminoasă; căci dulce e soarele după nori. Greșesc așă dar toți cari au socotit ori ca pizmă a norocului, ori ca mânie a Sultanului marea milă a lui Dumnezeu către domnul Grigorie Vodă.

14. Și ca să nu prepue cinevà că acestea sunt numai păreri de ale mele, să-și deschidă ochii și va vedeà pe maiestosul domn Grigorie Vodă întorcându-se iar, cu mărire împărătească, la tronul său domnesc din Moldova. Pe acesta așezându-se a treia oară, întru cât împreună cu vârsta a crescut și virtutea sa, a început din nou cu mai multă îmbelșugare să-și reverse asupra tuturor binefacerile, cu mai multă dărnicie la toți darurile domnești, fără cruțare asupra tuturor milostivirea sa.

Și a întins razele binefacerilor sale nu numai până la hotarele țerii stăpânite de el, ci și afară prea departe de ele. Cu cea mai strălucită dărnicie făceà bine nu numai prietenilor săi, ci încă și dușmanilor săi, făcând astfel pe prieteni mai iubitori, iar pe dușmani mai potoliți. Și gandià mai ales că, precum soarele răsare nu numai pentru cei buni, ci deopotrivă pentru toți, buni și răi, așà se cade ca și domnul cel ales să-și întindă binefacerile asupra tuturor, prieteni și dușmani, fără deosebire. Și având pururea în minte povața cu adevărat vrednică de împărat a împăratului Titus din Roma, că nimenea nu trebue respins din partea împăratului, oare cine s'ar fi înfățișat înaintea cerului înstelat al prea strălucitei sale fețe și n'ar fi plecat plin de bucurie, dacă erà mâhnit, cu dare de mână, dacă erà nevoiaș, bogat, dacă erà sărac, mulțumit cu dreptatea lui, dacă erà năpăstuit, și înviat dacă erà vrednic de moarte? Și crezând că în ziua în care nu făcuse vreo binefacere, nu numai că nu domnise, precum ziceà marele împărat Tiberiu, ci chiar că nici nu trăise, nu mai erà o zi fără ca să-și fi împărtășit nesfârșita-i milă domnească; nu treceà un ceas, fără ca să facă bine, pe unul fericindu-l cu slujbe domnești, pe altul cu daruri măreție, pe altul cu vorbe îndemnătoare, pe altul cu părinteasca povățuire și pe altul în sfârșit cu scrisori de recomandație către alți feluriți domni din altă parte.

15. Dar credeți-mă că nici eu nu știu ce să spun; căci iată iară doritoarea bunurilor Muntenia, care nu poate vedeà semeția Moldovei, de aceea o și despoae de marea ei fală, atrăgând la sine a doua oară pe prea maiestosul domn Grigorie Vodă. Ba chiar cu o repeziciune atât de mare, încât nu pot pricepe: a făcut-o fiindcă s'a temut că nu-l va ajunge, sau fiindcă așà au silit-o împrejurările vremii, sau fiindcă, prevăzând dinainte, a ținut ca gloria ei să rămâe în toate veacurile prin neprețuita comoară ce ascunsese în măruntaele ei? Fie așà sau altfel, iată că, răsărind din acele părți despre miazănoapte, a sosit a doua oară mai înspre miazăzi acel luceafăr luminos. Și îndată au început să curgă șiroaele de aur ale tuturor bunurilor în țara cea binecuvântată a Munteniei, bunuri ce eu nu am nici atâta vreme, nici atâta bogăție de vorbă ca să le înșir; mai cu seamă că faptele înșeși, proaspete încă fiind, trâmbițează

cu glasul cel mai pătrunzător pe făptuitorul lor, poate chiar răsună încă la urechile oamenilor; mai îmbelşugat în dărnicie, mai neînfricoşat la fire, mai vrednic de mirat prin blândeţe, mai marinimos prin binefaceri, mai strălucit prin milă, mai omenos faţă de cei răspunzători, faţă de toţi îngăduitor, faţă de toţi blajin, părinte iubitor şi domn prea senin către toţi. Aci e vreme să tac eu şi să las pe sfinţii arhierei şi pe toţi prea cuvioşii preoţi ca prin rugi şi binecuvântări să rostească sus şi tare marea evlavie ce aveă răposatul pentru ei şi toate acele bogate mijloace date pe fiecare lună, cu care el îi îmbogăţià pe ei dreapta lui cea prea strălucită. Las pe învăţaţi şi pe cărturari să povestească cu cât de multe cuvinte de laudă despre înalta grijă domnească ce aveà pentru ei; las pe boierii scăzuţi să spue lumii cu toată mulţumirea dovezile strălucite de milă ce le-a dat; las pe fecioarele orfane să spue lumii cu recunoştinţă darurile mândre cu cari el le-a măritat cu bărbaţi; las pe văduve, las pe săraci şi pe străini, pe toţi îi las ca toţi să vestească lumii darurile pline de farmece ale lui Grigorie Vodă. Şi eu vă rog numai, nu să vă aduceţi aminte, ci să vă întoarceţi şi să vedeţi cu ochii proprii. Vedeţi acea sfântă mânăstire, care e cinstită cu biserica prea frumoasă a sfântului Pantelimon, care se află chiar aici lângă oraş? Nu este decât lucrarea măreaţă a prea luminatului Grigorie Vodă. O ştiţi cu toţii că a început-o în cea dintâi domnie a lui şi a isprăvit-o în a doua; la clădirea ei n'a cheltuit numai fără cruţare bani mulţi domneşti; mai mult încă, el cu mare bucurie şi cu o râvnă ambiţioasă o supraveghià cu strălucita lui prezenţă; n'a înzestrat-o numai cu multe danii domneşti, ci a cinstit-o şi cu mare serbare anuală.

Se află în acel loc mai frumos al foburgului nu numai pentru veselia acestui oraş al bucuriei (Bucureşti), ci şi ca sălaş obştesc al drumeţilor străini şi ca spital domnesc pentru bolnavii nevoiaşi. Nu e nevoie să vorbesc despre aceasta mai mult, pentrucă lucrarea aceasta e de ajuns ca să facă nemuritor numele celui ce a făcut-o. Amintesc însă o altă faptă, cea din urmă şi cea mai minunată, cu care, ca şi cu o pecetie de aur, a pecetluit toate celelalte; înţeleg aceea prin care ne-a făcut să vedem împlinită în zilele noastre prorocia lui Isaia, care zice că va veni vremea când vom vedeà un lucru mult minunat, ca să pască la olaltă lupii cu mieii, leoparzii cu iezii şi leii cu viţeii: «şi taurul şi leul împreună vor paşte şi nu-şi vor face rău şi nu vor pierde pe nimenea». (cf. Isaia 11, 6—9). Cu lupii, cu leii şi cu leoparzii proorocul a asemănat alegoric pe toţi răufăcătorii, pe răpitori, pe ucigaşi, pe cei setoşi de sânge şi pe oamenii prefăcuţi cu totul în fiare, cari fără milă vatămă şi sfâşie toţi mieii şi viţeii cei nevinovaţi ai turmei sufleteşti a lui Hristos. Şi totuş în zilele noastre, s'a împlinit, cum am spus, prorocia aceea, fiindcă am văzut în chip făţiş pe toţi acei răi, ca şi când şi-ar fi schimbat firească lor răutate în blândeţea şi bunătatea mieilori aşà petrecând şi purtându-se cu creştinii, fără să-i poată vătămà; «şi nu vor face rău şi nu vor pierde pe nimeni». Şi cine a fost săvârşitorul acestei minunate prefaceri şi schimbări din sălbatica răutate a acelor răi în bunătatea şi blândeţea mieilor? Tu singur, o prea nobil suflet al lui Grigorie Vodă; tu (zic) singur ai putut să pui la cale un asemenea minunat lucru de mult dorit în toată ţara domniei tale. Priceperea ta a fost aşà de înaltă şi adâncă, încât de minune a prefăcut în miei foarte blânzi pe acei lupi sălbateci şi neîmblânziţi de odinioară şi a întemeiat pace temeinică şi libertate mare, aşà încât fiecare fără frică poate călători unde-i place.

Teama ce le-a însuflat numele tău cel strălucit a făcut pe toţi acei ucigaşi şi oameni-fiare ca să tremure şi înfricoşate să se pitule în hotarele lor, precum toate sălbătăciunile, când răsare soarele, parte se vâră în vizuinele lor, parte fug în locurile cele mai nestrăbătute.

16. Tu, suflet prea fericit, tu cel vrednic de nenumărate laude, ai fost în adevăr minune mare în acest veac al nostru, cuprinzând în sine, ca într'o vistierie de aur toate darurile la olaltă, în aşà chip că se puteà mândri nu numai o domnie, care a fost cea mai mică putere pentru genialitatea minţii tale, ci chiar şi cea mai mare împărăţie, dacă ar fi putut să pue în dreapta ta cea prea strălucită schiptrul ei împărătesc. Şi n'ar puteà zice cinevà că aceasta e o exagerare a vorbei, căci după cele ce am văzut cu ochii noştri, ne putem da cu socoteala şi despre cele ce nu am văzut cu mintea ; din cele ştiute cele necunoscute. Tu care ai fost fire împărătească întru toate, tu care ca un împărat străvedeai de departe tot ce se ridică împotriva domniei măririi tale şi cu a ta cuminte cârmuire le resfirai ca nişte păinjenişuri ; tu cel ce excelai împărăteşte întru a cărmui ca un neîntrecut cârmaciu trebile domniei pe o mare atât de turburată şi pretutindeni răscolită de valuri, fără ca de loc să pierzi cumpătul bărbăţiei tale : Tu măreţ ca un împărat întru a trage spre sine ca un magnet şi cu dulceaţa buzelor tale să robeşti la iubire chiar inimile cele mai împietrite ; tu împărat în cugetele înalte, împărat la înfăţişare, împărat în mândrie, împărat în temeinicia şi statornicia gândurilor tale, împărat în dărnicie ; şi, ca să zic pe scurt, tu, suflete prea generos, cu toate purtările şi cu toate faptele tale ai arătat lumii cât de neîncăpător a fost duhul tău cel mare în cârmuirea acestor două domnii prea cucernice ; ai dovedit adică, cum că ţi se cuvenià mai mult putere împărătească decât cea de domn.

17. Dar ce-i aceasta, ascultătorilor? Ce-i aceasta ? Aici la sfârşitul cuvântării mele mă simt turburat în mine însu-mi. Aud răsunând la urechile mele un glas foarte jeluitor. Staţi puţin, rogu-vă, ca să aud. Vai, am auzit, am auzit, mai bine nu mai auziam, cu ce gură şi cu ce limbă să vă împărtăşesc o asemenea veste? Totuş, şi de voiu tăceà, iar nu voiu aveà folos. «Bine, slugă bună şi credincioasă, intră în bucuria Domnului tău». Chemat-a Dumnezeu pe prea evlaviosul, pe prea înălţatul şi prea luminatul nostru stăpân chir Ioan Grigorie Ghica Vodă, chematu-l-a, zic, dela această trecătoare stăpânire la acea veşnică împărăţie a cerului, dela cele vremelnice la bunurile cereşti, dela stricăciune la nemurire, dela moarte la vieaţă. A trecut dela moarte la vieaţă, şi deci ce am să vă mai spun eu nefericitul faţă de această tragedie atât de dureroasă, atât de jalnică, cu care nu se mai potrivesc laude şi slăviri, ci lacrimi şi bociri ? A sburat, vai, a sburat la ceruri acel prea fericit suflet şi a lăsat în urmă mort şi nemişcat strălucitorul său trup, care mai adineauri aruncà o mai mare lumină asupra scaunului domniei decât aceea ce venià dela acesta. A amuţit limba-i picurătoare de miere care cu dulceaţa ei a fermecat toată inima de dragul ei ; s'au închis acei ochi cari s'arătau ca doi luceferi în cerul înstelat al feţei sale prea strălucite ; s'a închis acea gură plină de daruri şi nespus de dulce care a îndulcit orice inimă amărîtă. Unde-i dar bucuria şi veselia noastră? A sburat. Unde e mângâierea şi nădejdea noastră ? A sburat. Unde e strălucirea măririi noastre ? A sburat. Unde e cununa mândriei noastre? A sburat. Vai, vai, inima-mi s'a turburat, mintea-mi s'a întunecat şi limba mea s'a uscat de atâta suferinţă, de măhnirea cea nesuferită. Nu mai am ce să spun ; iertaţi-mă că sunt silit să tac. Şi voi în vremea asta, râuri, voi fântâni, voi o lacuri şi izvoare, împrumutaţi-mi lacrimi să plâng pe cât se cuvine. Tu, rogu-te, prea jeluitorule dintre proroci Ieremia, însoţeşte-mi plângerile mele. O ce adâncă ceaţă s'a revărsat asupra ochilor mei ! O ce nepătruns întuneric întunecat-a totul. Ce neorânduealà, deşertăciune a lucrurilor omeneşti. Cu adevărat «deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune». Deşeartă e bogăţia, deşeartă frumuseţea, deşeartă e mărirea, deşeartă domnia, deşeartă împărăţia, deşeartă toată vieaţa oamenilor. «Deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciuni» ; fum răsfirându-se în aer, umbră mincinoasă, vis amăgitor, fulger din cer care, cum se zăreşte, se pierde. Un joc, în adevăr, un joc

e vieața noastră, prea nobili ascultători. Un joc, fiindcă astăzi suntem bogați și mâne săraci; un joc, fiindcă astăzi ne veselim și mâne ne întristăm; un joc, fiindcă astăzi suntem slăviți și mâine smeriți; un joc, fiindcă astăzi râsete și mâine bocete; un joc în sfârșit, fiindcă astăzi e vieață și mâine moarte, astăzi pe pământ și mâine sub pământ. «Țărână ești și în țărână te vei duce»: hotărîre dumnezeească de care nu-i cu putință să scăpăm; pahar obștesc ce trebue să-l bem cu toții. Dar ah, moarte crudă, ah, păcat amar, tu pricina cea dintâi a morții: «din păcat se trage moartea». Tu, o moarte, ca un săgetător orb așà ți-arunci săgețile de unde ajungi; ca o fiară neîmblânzită întinzi ghiarele tale la toți deopotivă; ca un tiran crud nemilos seceri cu coasa ta pe toți deopotrivă, nu-ți poate împiedecă năvala nici înțelepciunea nici vitejia, nici averea, nici nobleța, te sui cu piciorul slobod în palatele cele înalte ale boierilor, precum și în casele cele smerite ale săracilor; nu te temi de mulțimea strâjilor, nu te moaie lacrimile, nu te înblânzesc rugăciunile, dar cu o cruzime mai mult decât neomenoasă răpești din vieață și pui în pământ; închizi sub o piatră și ascunzi într'un urîcios întunecos mormânt pe toți deopotrivă, împărați, oameni de rând, boieri și supuși, bogați și săraci, nobili și necinstiți. Ah, moarte totdeauna deapururea crudă, acum însă și mai crudă, căci ai umplut de jale nu numai o casă sau o rudenie, ci nenumărate mulțimi de oameni. Ah, moarte, moarte, moarte, deapururea crudă, dar acuma și mai crudă, căci cu o neomenie de fiară ai cufundat în noianul întristării pe prea cucernicul, prea înălțatul și prea strălucitul nostru domn chir Ioan Mateiu Ghica Vodă, despoindu-l de un astfel de prea iubitor tată și prea binevoitor domn. Ai botezat fără de milă în undele lacrimilor pe prea cucernica și prea slăvita doamna noastră, despărțind-o de prea iubitul ei soț; ai acoperit cu prea deșii și întunecoșii nori ai mahnirii slăvitele fețe a prea strălucitei beizadele și a prea strălucitei domnițe, și ai înnecat ochii lor în atâtea fântâni și izvoare de tânguire. Ah! moarte deapururea crudă, astăzi și mai crudă, căci ai umplut de mâhnire tot neamul cel de aur și prea nobil al răposatului; ai întristat cu singura ta oarbă lovitură și Biserică și patriarhi și arhierei și preoți și învățați și dascăli și boieri; ai zăpăcit mintea noastră, ai turburat inima noastră și aproape ai curmat dela toți cea mai mare parte a vieții noastre, căci ai stins, cumplito, acel luceafăr care cu luminoasele-i raze lumină întunericul sărăciei noastre; ai închis acea mână care eră totdeauna gata la binefaceri; ne-ai secat izvorul din care curgeà unda cea foarte dulce a milei și ai lăsat să ardă inimile noastre să nu ni le poată răcorî, cu toate că curg cu atâta înbelșugare.

18. Dar o dragoste învederată a lui Dumnezeu către noi, o milă a lui Dumnezeu care s'a revărsat din cer asupra noastră ca o ploaie căzută la vreme pe un pământ însetat, lăsați-mă vă rog, lăsați-mă să văd odată și cu ochii mei ceeace în multa mea jale adineaori umblà în mintea mea. Da, nu greșesc, nu; bucură-te și veselește-te, tu văduvă Muntenie; bucură-te, zic, căci iată, cu privire blândă a cercetat Dumnezeu atât de iute văduvia ta și te-a îmbrăcat cu veșmântul acestei bucurii. Deci în graiul lui David se cade să strigi către Dumnezeu: «ai schimbat bocetul meu în bucurie; ai rupt haina mea întru bucurie și datu-mi-ai spre apărare»; căci iată că scaunul tău cel strălucit a îmbrățișat pe adevăratul moștenitor al neuitatului domn de mai înainte, iată că dela mâna părintească a trecut la dreapta cea prea strălucită a fiului; schiptrul puterii tale de Dumnezeu sprijinite și slăvita stemă a domniei tale s'a pus de către Dumnezeu pe creștetul cel prea strălucit al prea cucernicului și prea înălțatului nostru stăpân și domn al întregii Muntenii chir Ioan Mateiu Ghica Vodă, iată ca un al doilea Solomon slăvit șade pe scaunul lui David tatăl său cârmuind schiptrul tău cu aceeaș înțelepciune a aceluia, întru toate și prin toate asemenea tatălui; de bună seamă nu numai fiindcă îl vedem că seamănă aidoma cu prea iubitorul său tată în toate tră-

săturile ființei lui de din afară, și fiindcă îl înfățișează în toată nobleța și strălucirea lăuntrică a sufletului. Dus de o nădejde mai mare eu îmi închipuiu și altcevà mai mult, că adică precum fiii cei cuminți primind averea părintească nu se mulțumesc cu dânsa, ci caută s'o mărească, așà și Măria Sa cea prea strălucità și de Dumnezeu sprijinită nu se va mulțumi numai cu darurile părintești, ci va adauge și ale sale. Deci se va arătà ca un bine obștesc la toți, precum foarte lămurit o spune și prea strălucitul ei nume ; căci acest nume de aur Mateiu după înțelepții tâlcuitori ai sfintei scripturi însemnează dar, și prin urmare dacă e dar dăruit nouă din partea lui Dumnezeu, cum nu se va arătà ca un bine obștesc pentru toți ? Darul de aceea se zice dar, fiindcă se dărueşte fără să aibă în vedere faptele. Dar când se dărueşte având în vedere faptele, atunci nu este nici se mai zice dar, ci numai o plată a faptelor :

19. Am înțeles însă, ca și când aș fi uitat de mine însu-mi ; așà am lăsat cuvântul meu să umble rătăcind pe alte nouă noianuri nestrăbătute de laude ; deci și poate voie trebue să-l fac a poposi în limanul tăcerii sale. Și tu, o prea nobil, tu, fericit suflet al neuitatului domn al nostru, după ce te-ai învrednicit de acea chemare fericită «bine slugă bună și credincioasă, intră în bucuria domnului tău», după ce ai dobândit acele veșnice bunuri ale raiului, ridică din cer dreapta ta părintească și binecuvântează pe iubitul tău fiu, pe stăpânul și domnul nostru, roagă-te la Dumnezeu să sprijine prea strălucita înălțime a Măriei Sale, să dăruească pace statornică și tărie neclintită prea strălucitului său scaun și să-l învrednicească totdeauna cu a sa mărire să ajungă la cele mai adânci bătrânețe ; iar dela noi toți primește iertare din tot sufletul și din toată inima spre amintirea mulțumirii după putință ; iar dela mine cel prea mic și neînvățat primește cu îngăduire cuvântarea jalnică de față spre veșnica amintire a mulțumirii pentru nenumăratele daruri și binefaceri.

Cel ce a văzut binefaceri mari dela înalțimea sa cea fericită, prea smeritul între diaconi și predicatori

Antim din Ternia.

INDICE DE NUME

Acherman 487.
Adamache Moruzi 151, 152, 154, 171.
Adrian, patriarh Moscvei, 167.
Adrianopole 52, 56, 63, 66, 102, 103, 122, 123, 124, 130, 137, 148, 157, 163, 233, 363, 466, 467, 468, 469, 470, 472, 473, 474, 475, 476, 478.
Afendulî Constantinopolitanul, scriitor, III.
Aga-Capisi, Aga-Capusi, Aga-Capusu (în Constantinopole) 1, 103, 113, 121, 134, 138, 141.
Agapia, mânăstire în Moldova. 346.
Agarienii, v. și Turcii, 185, 186, 280.
Aghias Paşa, mare vizir, 303.
Aghiaso 273.
Aghiasoţii 345.
Agrafa 265.
Aivali 343.
Aivansari în Constantinopole 1.
Aivat-zade 306.
Aivaz-Mehmed Paşa, vizir, 479.
Albă, Biserica Albă, 347.
Alba-Iulia 39.
Albert Caprari 1, 6.
Alecu Scarlat 129.
Alecu Hristodul Vlahuţi 131, 133.
Alecu Vodă Suţu 131.
Alexandru (Basaraba) 370.
Alexandru Vodă I, Domnul Munteniei, 307.
Alexandru Vodă II, Domnul Moldovei, 307.
Alexandru Vodă Iliaş, Domnul Moldovei, 310.
Alexandru Vodă Cornea, Domnul Moldovei, 309.
Alexandru Vodă Radul 308.
Alexandru Vodă Roman cel Frumos 309.
Alexandru Vodă sau Alexandru Lăpuşneanu 309, 339.
Alexandru Vodă 316.
Alexandru, papa, 473.
Alexandru, fiul lui Foti, 78.
Alexandru Ianculeu 92.
Alexandru Grigorie Ghica 146, 147, 149, 150, 170, 459, 460, 479.
Alexandru Mateiu Ghica 162.
Alexandru Scarlat Ghica 154, 309, 359, 360.
Alexandru, fiul lui Ioan Alexandru Çalimah, 312.
Alexandru, fiul lui Ioan Constantin Calimah, 312.
Alexandru Scarlat Calimah 312.
Alexandru Lariseanul 172.
Alexandru Manu 172.
Alexandru Mavrocordat Exaporitul 1, 16, 22, 147, 152, 157, 158, 162, 163, 164, 231, 246, 372, 460, 463, 477.
Alexandru Gheorghe Mavrocordat 312.
Alexandru Dimitrie Mavrocordat 312.
Alexandru Ioan Mavrocordat 148, 179, 312.
Alexandru Nicolae I Mavrocordat 148, 312.
Alexandru Nicolae II Mavrocordat 312.
Alexandru Constantin Mavrocordat 148, 149, 311, 312, 493.
Alexandru Scarlat Mavrocordat 312.
Alexandru Constantin I Moruzi 98, 101, 129, 293, 312.
Alexandru Constantin II Moruzi 312.
Alexandru Dimitrie Moruzi 312.
Alexandru Gheorghe I Suţu 313.
Alexandru Gheorghe II Suţu 313.
Alexandru Constantin Suţu, mare postelnic, 170, 313, 363.
Alexandru Constantin Dimitrie Suţu 313.
Alexandru Constantin Ioan Suţu 313.
Alexandru Mihail Suţu 313.
Alexandru Nicolae Suţu 313.
Alexandru Ioan Ipsilanti 71, 73, 84, 147, 149, 150, 151, 153, 171, 293, 309, 312, 336.
Alexandru Constantin Ipsilanti 312.
Alexandru Gheorghe Hangeri 313.
Alexandru Dimitrie Hangeri 313.
Alexandru Constantin Hangeri 313.
Alexie Orlof 116.
Alexovici (Nichita) 20.
Ali Paşa, mare vizir sub Baiazid, 302.
Ali Paşa, mare vizir sub Osman, 306.
Ali Paşa Moldovangi 306.
Amira Alexandru, scriitor grec, III.
Ana de Mecklemburg, împărăteasa Rusiei, 480.
Anchialos 158, 351.
Andronic cel Mare, Comnen, 335.
Angheli, muzicant, 165.
Anglia 159.
Anica Racoviţă 129.
Anselm, maior-general rus, 118.
Antim Sicurtos 469.
Antim din Termie, scriitor, XLVI, 507.
Antim ierodiaconul 495.
Antioh Vodă sau Antioh Cantemir 160, 161, 164, 165, 310.

Antioh Moruzi 363.
Anton Vodă cel Bătrân, Domn al Munteniei, 308.
Anton Vodă sau Antonic Roset.
Anton (Ipsilanti) 152.
Argeș, mânăstirea, 307.
Argos 232.
Arhanghelii, sfinții —, biserică in Iași, 347.
Aron Vodă cel Rău 310.

Baiazid Ildirim, sultanul, 159.
Balaban (Ghedeon) 395.
Bălănescul Roset, mare logofăt, 70, 80, 92, 93.
Bălanu Rizo 168.
Balaș (Toma) 367.
Balcanii, Balcanul, 90, 99, 110, 112.
Balș Iorgache 69, 75, 77, 81, 86, 95.
Balș Grigorie 70.
Balș Lupul 73, 83.
Balș Manolache 33, 92.
Balș Mihalache 70.
Barbul Milescul 410.
Basarab 46, 64, 158, 232, 365, 366, 367, 469.
Basarab Vodă, Domn al Munteniei, 307.
Basarab (Constantin Vodă) 308.
Basarab (Constantin Vodă Brâncoveanul) 46, 175. 308, 368, 410.
Basarab (Laiot Vodă) 307.
Basarab (Mateiu Vodă) 308.
Basarab Șerban Vodă) 307.
Basarabia 145, 347.
Belgrad 4, 5, 6, 14, 15, 17, 19, 22, 30, 35, 37, 40, 46, 264.
Bender III, 45, 47, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 84, 92, 153, 159, 484, 486, 488.
Bianu I. XLVI.
Biblica (Iancu sau Enache) 106, 109, 119.
Biserica Albă. Vezi Albă.
Bogdan Vodă al Moldovei (1366) 144, 309.
Bogdan Vodă al Moldovei (1452) 309.
Bogdan, fiul lui Ștefan Vodă al Moldovei (1503), 309.
Bogdan, fiul lui Alexandru Vodă al Moldovei (1569), 309.
Bogdan Manolache 71, 77, 81, 92.
Bogdan Camielinschi, IX, 156.
Bogdan, fiul Doamnei lui Eremia Vodă, 310.
Bogdania v. Moldova.
Botești 412.
Botoșani 348.
Brăila 49, 133, 115, 116.
Brâncoveanu (Constantin) XIX, XXII, XL, 158, 159, 164, 165, 171.
Brâncoveanu (Manolache) 485.
Brâncoveanu (Nicolae) 485.
Brâncoveni, sat, 158, 159.
Brașov 39, 154.
Brătășanu 370.
Buciulești 409, 412.
București IV, V, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XXI, XXII, XXIV, XXVI, XXVIII, XXX, XXXI, XXXIII, XXXIX, XL, XLI, XLIII, XLVI, XLVI, 71, 76, 78, 105, 110, 119, 125, 132, 134, 137, 148, 150, 154, 158, 166, 169, 194, 254, 354, 368, 411, 467, 479.
Buda 16, 21, 23, 28, 31, 40, 41, 185.
Buzău, episcopia, 331.
Buzău județul 255.
Bulgaria 245, 251, 319.

Cacavela (Ieremia) X, VIII, XIV, 165, 181, 185.
Cainargik 80, 84, 90, 94, 96.
Căineni, sat, 87.
Calafat 137.
Călărași 99.
Calender 131.
Calfa (Comnen) 109.
Calimah (Alexandru Ioan) 312, 491.
Calimah (Alexandru Ioan Alexandru) 312.
Calimah (Alexandru Scarlat) 312.
Calimah (Grigoric Ioan Alexandru) 312.
Calimah sau Calmuchi (Ioan), dragoman al Porții, apoi Domn al Moldovei, 145, 146, 147, 150, 154, 170, 171, 311, 312, 363, 479.
Calimah (Ioan Alexandru) 312.
Calimah (Constantin Alexandru) 312.
Calimah (Scarlat Vodă) 110, 312.
Călimănescu (Serghie) 347.
Călui, mânăstirea, 474.
Camenița 160.
Camentzi, generalul, 87, 90, 110, 111, 112, 113, 117, 118, 119.
Camielninschi Bogdan. Vezi Bogdan.
Camielninschi Gheorghe 144.
Camielninschi Timuș 144, 155.
Căminarul Teofil 363.
Căminarul Manole 363.
Cananău Apostol 344.
Cananău Iorgache 70.
Cananău Ioniță 72.
Canta Costache 346.
Cantacuzino 1.
Cantacuzino Iorgache sau Gheorghe 1, 70, 92, 93, 330.
Cantacuzino Delian 80.
Cantacuzino Dimitrie sau Dimitrașcu 156, 159, 160, 310.
Cantacuzino Toma 48.
Cantacuzino Ioan, împăratul, XL, XLI, 158, 177.
Cantacuzino Ioniță 97.
Cantacuzino Ioan, mare logofăt, 97.
Cantacuzino Constantin 159, 161, 328, 373.
Cantacuzino Mateiu 87.
Cantacuzino Mihaiu XXXVII, 158, 341.
Cantacuzino Șerban XIII, XIV, XV, 165, 175, 181, 182, 184, 189, 192, 193, 352, 355, 370, 372, 476.
Cantacuzino Ștefan 67.
Cantemir Vodă sau Cantemir (Dumitrașcu sau Dimitrie) 16, 159, 160, 165, 310.
Cantemir Antioh 310.
Cantemir Teodor 159.
Cantemir Constantin 159, 164, 166.
Cantemir Mirza 159.
Cantemir Sahpaz 159.
Caragea Zafiriță 84, 91.
Caragea Comisul 73.
Caragea Gheorghe 363.
Caragea Iorgache sau Gheorghe, altul, 69, 80, 87, 92.

Caragea Enache 99.
Caragea Constantin IV, 69, 79, 80, 102, 105, 106, 112, 363.
Caragea Nicolache sau Nicolae XXXVIII, XLV, 80, 82.
Caragea Nicolae, altul, 148, 155, 311.
Caragea Sguromali 152.
Caragea Scarlat 84.
Carlofil Ioan Vizanti X, XIII, XIV, XV, XVII, XXVII, XXVIII, 147, 182, 186, 325, 330.
Cărligătura 69, 78.
Carlovitz 157, 163.
Carpații 5.
Casandra, soția lui Hagi-Ioan Ipsilanti, 152.
Casandra Cantacuzino, soția lui Dimitrie Cantemir, 161, 165.
Casandra Vlastos 80.
Casimir, regele Poloniei, 159.
Castrioti Gheorghe 44, 49.
Catargi Ilie 73.
Catargioaia Ecaterina 78.
Catinca Ianculeu 81.
Căușani 52, 67.
Cercel, Petru Vodă, 144, 309, 467.
Cernănți 78, 145,
Cerneți 137.
Cetățuia, mănăstirea, 156, 474.
Chesarie Daponte 253.
Chiev 87, 89, 143, 283, 284, 391, 467.
Chiovschi voevod 47, 66.
Chiriac Rujinschi, cneaz, 384.
Chiriac Ipsilanti, strănunul Ipsilanților în Trapezunta 151.
Chiriazi Anastasie 344.
Chiriazi Ipsilanti 151.
Chiril Lucaris, monah, arhimandrit, apoi patriarh Alexandriei și Constantinopolei, 143, 379, 380, 383, 394, 466, 467.
Chiriță, fiul lui Eugen Ianuli, 329.
Chișinău 68, 90, 345, 347.
Cîncea, mănăstirea, 474.
Coconi din Mitilina 344.
Comnen Ioan XXIX, XXX, XL, XLI.
Conache Costache 346.
Conache Manolache 99.
Constanti Grebenți 347.
Constanti Scanavi 108.
Constanti Jeanu 344.
Constanti Hagi-Ianacu 344.
Constantin Ventura 170.
Constantin sau Constantin Vodă Duca sau Ducaleț, Domn al Moldovei, 67, 157, 161, 310.
Constantin Dracos sugiul (aparul), de unde s'a numit Suțu, 170.
Constantin Alexandru Calimah 312.
Constantin Cantacuzino Bizantinul, mare stolnic, XL, 158, 159, 161, 177, 328.
Constantin sau Constanti Vodă Cantemir 159, 160, 164, 310.
Constantin Caragea 69, 79, 80, 102, 105, 106, 112, 363.
Constantin Cuparul 324.
Constantin Mavrogheni 313.
Constantin Gheorghe Mavrocordat 312.
Constantin Dimitrie Mavrocordat 312.
Constantin Nicolae Mavrocordat Vodă, 148, 149, 150, 166, 170, 171, 247, 271, 309, 310, 311, 312, 328, 415, 463.
Constantin sau Constantin Vodă Movilă 310, 322.
Constantin Scarlat Mavrocordat 312.
Constantin Dimitrie Moruzi 77, 78, 79, 82, 94, 149, 150, 152, 293, 311, 312.
Constantin Paladi 97, 98.
Constantin postelnicul 363.
Constantin Brâncoveanul Basarab III, XIII, XIV, XV, XX, XXIII, XXV, XXXVIII, 46, 52, 158, 172, 175, 196, 199, 218, 221, 308, 330, 340, 365, 367, 368, 370, 372, 373, 410.
Constantin Mihaiu Racoviță 171, 308.
Constantin Șerban Basarab XXXVIII, 308, 355, 366, 357, 370.
Constantin Alexandru Suțu 313.
Constantin Gheorghe Suțu 313.
Constantin Grigore Mihaiu Suțu 313.
Constantin Ioan Suțu 313.
Constantin Gihani 150.
Constantin Hagi-Ivan Ipsilanti postelnic, apoi hatman 151, 152, 153, 479.
Constantin Alexandru Ipsilanti 154, 155.
Constantin (sau Constantin Vodă) Hangeri 120, 313.
Constantin Dimitrie Hangeri 313.
Constantinopole sau Țarigrad II, III, V, VIII, XVIII, XX, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XLI, XLIII, 18, 20, 38, 39, 41, 79, 96, 100, 107, 115, 130, 135, 141, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 151, 155, 157, 160, 161, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 177, 232, 255, 256, 276, 289, 315, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 343, 349, 351, 352, 355, 358, 359, 360, 363, 376, 377, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 388, 389, 391, 393, 394, 395, 396, 398, 409, 411, 459, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 477, 478, 479.
Cornea, Alexandru Vodă, 309.
Costache Cămăraș 69, 85.
Costache Scarlat 129.
Costache Vasile 346.
Costache Ghica 86, 91, 93.
Costache Canta 346.
Costache Chiani 72, 73, 74.
Costache Conache 345, 346, 348.
Costache Moruzi 76, 81.
Costache Politimos 87, 88, 89.
Costache Pomer 345.
Costache Scanavi 108.
Costache Suțu 108.
Cotroceni, mănăstirea, XXXVIII, 158, 255, 352, 353, 355.
Csáky Vladislav, general ungur, 20.
Cuza 92.

Dacii 246, 293, 296, 319, 463; biserica Dacilor 296.
Dacia 39, 234, 296 399, 406.
Dan (Dimitrache) 346.

Danciul Milescu 410.
Daponte XI, XXI, XXV, XXXI, XXXII, XL, XLI, XLIV, XLVI, 253.
Dascalache Polit 173.
Dealu Mare, mănăstirea, 412.
Deleanu (Iorgache Cantacuzino) 70, 80.
Deleni, sat 80, 93.
Depasta, spătar 70.
Dermănescul, mare paharnic, 70, 80.
Despot Vodă 309.
Despot Nicolae 344.
Diamandi Rizu 152.
Diavcinl, vornic, 152.
Dimcfulcasa (Maria) 346.
Dimitrache Gheorghiade 462.
Dimitrache Ghica, ban, 105.
Dimitrache Dan, spătar, 346.
Dimitrache Manu 100.
Dimitrache Schiliți 70, 71, 78, 89.
Dimitrache (Hagi) 344.
Dimitrașcu Vodă (Cantacuzino) 16, 233, 310, 412.
Dimitrașcu Antioh Cantemir 160.
Dimitrașcu sau Dimitrie Constantin Cantemir, Voevod al Moldovei 48, 159, 160, 164, 165, 166, 310.
Dimitrașcu, logofăt, 144, 161.
Dimitrașcu sau Dimitrie Constantin Moruzi, beizadeà, 98, 105, 107, 112, 113, 114, 118, 119, 129, 134. 137, 138, 312.
Dimitrașcu Sturdza 70, 76, 81, 91.
Dimitrie Cazanli 347.
Dimitrie Arnăutul, căpitan, 88.
Dimitrie Mistigniotis 345.
Dimitrie Porneta 344.
Dimitrie Scanavi 149, 172, 362.
Dimitrie, tatăl lui Adamache, 151.
Dimitrie Aristarh 146.
Dimitrie sau Dimitrache Gheorghiade 459, 460, 462.
Dimitrie Alexandru Ghica 150.
Dimitrie Constantin Calimah 312.
Dimitrie Cantacuzino 156, 160.
Dimitrie Comis 131.
Dimitrie Constantin Mavrocordat 312.
Dimitrie Alexandru Moruzi 312.
Dimitrie Adamache Moruzi 154.
Dimitrie Constantin Alexandru Moruzi 312.
Dimitrie Constantin Dracu Suțu 313.
Dimitrie Constantin Alexandru Suțu 313.
Dimitrie Constantin Dimitrie Suțu 313.
Dimitrie Alexandru Nicolae Suțu 313.
Dimitrie Grigorie Dimitrie Suțu 313.
Dimitrie Const. Dimitrie Suțu 313.
Dimitrie Hangeri 313.
Dimitrie (Constantin Ipsilanti), beizadeà, 154,312.
Dolgoruki, prințul, 118.
Domețian, icromonah, 70.
Domnești, sat, 157.
Doroschencu, hatman, 145, 156.
Dossios N. XIX.
Dovlet sau Dovlet-Ghirai 46, 50, 52, 55, 57. 67.
Dracache Depasta 93.
Dracu Suțu 98, 146, 313, 363.
Drăghici Strimban 67.
Drăghici (Șerban Cantacuzino), XXXIX.
Drăgoi, sat, 99, 100.
Dragota (Anton Vodă Roset) 310.
Drava, râul, 15, 27, 31, 32, 35.
Duca Rumeliotul sau Arnăutul, Domnul Moldovei, XI, 145, 156, 157, 160, 161, 310, 474, 477.
Duca Vodă, Domnul Munteniei, 308.
Ducache Hagi Maliaca Bertuma 344.
Dunărea XXXIV, 6, 11, 12, 15, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 40, 42, 48, 49, 67, 84, 99, 100, 109, 110, 112, 118, 134, 138, 140, 149, 153, 154, 155, 251, 327, 354.

Ecaterina Doamna, soția lui Grigorie Ghica, 83.
Ecaterina Catargioaia 78.
Ecaterina a 2-a, impărăteasa Rusiei, 173, 276, 284
Ecaterina Alexandru Ghica 459, 460, 462.
Ecaterina Dimitrie Moruzi 154.
Egipet 30, 141, 166, 193, 202, 212, 385.
Elena, fiica lui Ioan Ipsilanti, 132.
Elena, fiica lui Alex. Mavrocordat Exaporitul, 163, 232.
Elena, soția lui Alexandru Ghica, 461.
Elenca Vlahuți, soția lui Caridi, 131.
Elenca Dimitrie Cazanli 347.
Elenca Domnița, fiica lui Grigorie Ghica și soția lui Ilie Catargi, 73.
Elenca din Filipopole 348.
Elisaveta, fiica lui Dimitrie Cantemir, 160.
Emanuil Manu 363.
Enacache Suțu 108.
Enache (Moraitul), postelnic, 105.
Enache Caragea, postelnic, 99.
Enache (Cantacuzino), capuchehaiaua lui Mihaiu Vodă, 158.
Enache Ipsilanti, agă, 151.
Enăchiță Văcărescul, spătar, 155.
Enacu sau Iancu Bibica 106, 109, 119.
Erbiceanu C. XX.
Eufrosina Ghica 100.
Eustatie Dabija 156, 160, 310.
Eustatie, boier, 316.
Euthymie, mitropolitul Ungrovlahiei, XXXIV.

Făgăraș, cetate, 39.
Făleiu 48.
Fanarul, mahalaua din Constantinopole, XV, XXXVIII, XLV, 82, 108, 129, 149, 156, 162, 170, 256, 466; curți, familii fanariote XXXIII; curți fanarioteșli, ibidem.
Fatma, sultană, 125.
Fenerli (Gheorghe) 112.
Festa protosinghel 130.
Festa (Nicolae) 86, 93.
Filipescu, ban, 485.
Filipopole 2, 3, 16, 21, 122, 262, 348, 352, 358, 363, 371, 474.
Flocl 353, 474.
Focșani 67, 85, 87, 99, 100.
Fotache, doctor, 73, 74.
Fotiade Lambru XXXII, XXXVII, 293, 294, 295.
Fotie, celebrul, 172.

Furca Emanuil XXXIII.

Galata în Moldova (Iași) 84, 95, 47, 467, 468.
Galați 84, 148, 311.
Ganciu (Hagi—) 349.
Gaspar Vodă, Domn al Moldovei, 310.
Gavril Ganciu 346.
Gavril Movilă 308, 310.
Gavril, arhiepiscop al Moldovlahiei, 95.
Geanet (Ioan) 105.
Geanet (Moruzi) 151, 152.
Geani, pitarul, 82.
Geanu Cumba 344.
Geanu (Constanti) 344.
Ghedeon Balaban, episcop al Sevastopolei, 382, 392, 395, 397.
Gheorhge Adamache Moruzi 152, 363.
Gheorghe Alexandru Nicolae Mavrocordat 312.
Gheorghe Calfa 105.
Gheorghe Cantacuzino Bizantinul 330.
Gheorghe Caragea, mare dragoman al împărăției turcești, 92; ca mare logofet al Marei Biserici 363.
Gheorghe Camielninschi 144.
Gheorghe Castriotul 48.
Gheorghe Constantin Calimah 312.
Gheorghe Constantin Moruzi 312.
Gheorghe Constantin Ipsilanti 312.
Gheorghe Dimitrie Moruzi 312.
Gheorghe Dimitrie Hangeri 313.
Gheorghe Dimitrie Suțu 341.
Gheorghe Harabagibaș 347.
Gheorghe Hatman 150, 363.
Gheorghe Lungu 346.
Gheorghe Manu 363,
Gheorghe Movilă, Mitropolitul Moldovlahiei, XXXIV, XXXVI, 320, 321.
Gheorghe Nicolae Suțu 313.
Gheorghe paharnicul 155.
Gheorghe Panait Paciaura 344.
Gheorghe Spătarul 363, 341.
Gheorghe Sturza 71.
Gheorghe Vodă sau Gheorghe Ghica, Domnul Moldovei, 161, 310.
Gheorghiade (Dimitrie) XLV, 49.
Gheorghiță (Ștefan) 411.
Ghica (Alexandru) XXXVIII, XLV, 459.
Ghica Arnăutul 161.
Ghica Banul 485
Ghica Ecaterina XLV.
Ghica (Gheorghe) 161.
Ghica (Iorgache) 70, 72, 73, 75, 78, 79, 81, 94.
Ghica Grigorie 363, 495, 496, 497, 498, 500, 501, 503, 504, 505.
Ghica Ioan Mateiu 70, 84, 170, 495, 506.
Ghica Ioan Grigorie 505.
Ghica (Grigoraşcu) XLV, 459, 493.
Ghica(Grigorie Alexandru) IV, XLV, XLVI, 69, 84.
Ghica (Dimitrie sau Dimitrache) 105.
Ghica (Costache) 86.
Ghica (Scarlat) XXXVIII, 154.
Ghica (Zoița) IV, 94.
Ghica (Raliță) 94.
Glurgiu 105, 112, 120, 134, 138, 140.
Glodeni, sat, 98.
Golescu (Radu) 366.
Golia 95, 158, 254.
Grigora (Mitrofane), 148, 169, 477.
Grigorașcu 100.
Grigorașcu, fiul profesorului Critiaș, 173.
Grigorașcu Ghica 459, 463.
Grigorașcu Leoni, paharnic, 71.
Grigorașcu (Girah), spătar, 129.
Grigorie Alexandru Mihail Suțu 313.
Grigorie Alexandru Nicolae Suțu 313.
Grigorie Alexandru Hangeri 313.
Grigorie Alexiovici Potemkin 87.
Grigorie Balianu 182, 183.
Grigorie Balș, ban, 70.
Grigorie Dimitrie Suțu 313.
Grigorie Ioan Mihail Suțu 313.
Grigorie Ioan Alexandru Calimah 312.
Grigorie, doi fii ai lui Gheorghe Mavrocordat, 312.
Grigorie al 2-lea, patriarh al Constantinopolei, 143.
Grigorie Mihail Suțu 313.
Grigorie, postelnic, XIV, 181.
Grigorie Țarigrădeanul, mare căpitan la Focșani, 67.
Grigorie Suțu, beizadeà, 109.
Grigorie Vodă Gheorghe Ghica 158, 160, 161, 308.
Grigorie Vodă sau Grigorie Mateiu Ghica 146, 149, 150, 152, 171, 308, 459, 460, 463, 479.
Grigorie Vodă sau Grigorie Alex. Ghica 69, 76, 78, 84, 87, 89, 91, 92, 147, 148, 160, 152, 153, 309, 311, 363.
Grigorie Vodă sau Grigorie Ioan Calimah, Domn al Moldovei, 147, 154, 170, 171, 312.

Hagi Aslan 362.
Hagi Ganciu (Gavril) XXXVII, 349.
Hagi Ioan (Ipsilanti) 151, 152.
Hagi Savuli Moruzi 151.
Halinschi, staroste Leah, 54, 59, 60, 64, 66.
Hangeri (Alexandru Gheorghe) 313.
Hangeri (Alexandru Dimitrie) 313.
Hangeri (Alexandru Constantin) 313.
Hangeri (Gheorghe) 313.
Hangeri (Gheorghe Dimitrie) 313.
Hangeri (Dimitrie Gheorghe) 313.
Hangeri Grigorie Alexandru) 313.
Hangeri Dimitrie Gheorghe) 313.
Hangeri(Constantin sau Costache Gheorghe) 313.
Hangeri (Constantin Dimitrie) 313.
Hangeri (Mihail sau Mihalache Constantin) XXXIII, XXXVI, 120, 315, 342.
Hangeri (Nicolae Gheorghe) 313.
Hangli, fiica lui Hagi Savuli Moruzi, 151.
Hangerli (Panaghia) 256.
Hatman (Gheorghe) 363.
Hlincea 98.
Holboca 69, 70.
Hotin 67, 70, 72, 73, 80, 82, 84, 88, 91, 100, 145, 150, 306, 488.
Hurmuzachi 64.
Hurmuzachi (Manolache) 64.
Huși 50, 487, 488.

Iacov (sau Iacumi) din Argos sau Moraitul 165, 168, 232.
Iacov sau Iacovache Hiotul, postelnic şi apoi spătar, 71, 72, 74, 108, 171.
Iacov Pisari 88.
Iacov sau Iacovache Rizu 363, 359.
Iacov Vasile Despot Vodă 309.
Ialomiţa, râul, 99.
Ialomiţa, judeţul, 99.
Ianacache Suţu 108.
Iancu Gerahi, hatman, 129.
Iancu Vlahuţi 131.
Iancu Vodă Sasul 310.
Ianculeu (Pulheria) 45.
Ianculeu (Alexandru) 92.
Ianculeu (Lucache) 80.
Ianuli (Evghenie), profesor, învăţat grec, XXV, XXVI, 329.
Iaşi IV, V, IX, XIII, XXXVII, XL, XLIII. 77, 78, 79, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 94, 95, 97, 98, 100, 106, 107, 250, 311, 347, 400, 402, 412, 413, 467, 468, 487.
Ieremia Domn al Moldovei, 317, 321, 322.
Ieremia Cacavela 165, 181, 185.
Ieremia (Alexandru) Mavrocordat, Mitropolit al Calchedonului, 122, 313.
Ieremia Movilă 156, 310.
Iftodie Racoviţă 409.
Iliade (Vasile) 346.
Iliaşcu Vodă, fiul bătrânului Alexandru, 309, 310.
Iliaşcu Vodă, fiul lui Petru, 309.
Iliaşcu Vodă, fiul lui *Sai* Vodă 309.
Ilie Catargi, hatman, 73.
Ilie, fiul lui Triandafil Ipsilanti, 151.
Ilie, sf., biserică în Iaşi, 347.
Ioan Botezătorul, mânăstire în Moldova, 255.
Ioan Vasile Paharnic 349.
Ioan Batista Iuliu Bernadoti, 122.
Ioan Vlasto 86, 100, 147, 363.
Ioan Alexandru Calimah 312.
Ioan Cantacuzino, împăratul, 158, 177.
Ioan Cantacuzino, mare logofăt, 97.
Ioan Cariofil Vizantie 147, 186, 325.
Ioan Grămăticul, autor, XXX.
Ioan Pantele Mavrocordat 163.
Ioan Alexandru Mavrocordat, dragoman al Porţii, apoi Domn al Ţerii-Româneşti, 145, 146, 166, 232, 234, 308, 312, 460.
Ioan Gheorghe Mavrocordat 312.
Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, XXI, XXIV, XL, XLI.
Ioan Constantin Mavrocordat 148, 311, 312.
Ioan Nicolae Mavrocordat 148, 173, 312, 333.
Ioan Mosluchi 344, 345.
Ioan Constantin Moruzi 152, 312.
Ioan Patusa 168.
Ioan Rusu, cavaler, 345.
Ioan Sobieschi 156, 160.
Ioan Alexandru Nicolae Suţu 313.
Ioan Gheorghe Suţu 313.
Ioan Grigorie Mihail Suţu 313.
Ioan Constantin Dimitrie Suţu 313.
Ioan Constantin Dracu Suţu 313,
Ioan Mihail Suţu 170, 313.
Ioan Janet 105.
Ioan Geani 173.
Ioan (sau Enache) Alexandru Ipsilanti, agă şi mare orator al Marei Biserici, 147, 151.
Ioan Constantin Ipsilanti, agă, 151, 152, 153.
Ioan Hadâmul 412.
Ioannides Gheorghe, autorul unei poezii adresate lui Const. Vodă Ipsilanti, XXXIII.
Ioniţă Cananău 72.
Ioniţă Cantacuzino 70, 72, 75, 77, 82, 94.
Ioniţă Sturza 73.
Ion Vodă, fiul lui Vasile Vodă, 400.
Iorga N. XV, XXI, XLI, XLVI.
Iorgache von Balş 69, 75, 77, 81, 86, 95.
Iorgache Cantacuzino, spătar, 70, 92, 93.
Iorgache, cămăraş, 71.
Iorgache Caragea 69, 80.
Iorgache Caramanli, vătaf, 78, 81.
Iorgache Delianu 70.
Iorgache Ghica, hatman, 70, 72, 73, 75, 78, 79, 81, 85, 94.
Iorgache, al treilea comis, 74.
Iorgache (Moruzi), beizadeà, 98.
Iorgache Slugeroglu 83, 87, 93.
Iorgu Cantacuzino 1.
Iorgula, postelnic, 105.
Ipsilanti, XXXIII.
Ipsilanti (Ecaterina Alexandru) 153.
Ipsilanti (Elena) 152.
Ipsilanti (Casandra) 152.
Ipsilanti (Smaragda) 152.
Ipsilanti (Smaragda Ioan) 152, 153.
Ipsilanti (Sultana) 151.
Ipsilanti (Susana) 151.
Ipsilanti (Tarsia) 152.
Ipsilanti (Atanasie) VI, VII, XI, XII, 143, 363, 465.
Ipsilanti (Alexandru Alexandru) 366.
Ipsilanti (Alexandru Ioan) 71, 104, 151, 296, 309, 311, 312.
Ipsilanti (Alexandru Constantin) 153, 312.
Ipsilanti (Antonie Hagi-Ioan) 152.
Ipsilanti (Gheorghe Constantin) 312.
Ipsilanti (Dimitrie Const. Alexandru) 154, 312.
Ipsilanti (Başa-Ilie Triandafil) 151.
Ipsilanti (Ioan Const.) 147, 151, 152, 153.
Ipsilanti (Ioan Manolache) 153.
Ipsilanti (Hagi Ioan) 151.
Ipsilanti (Chiriac) 151.
Ipsilanti (Chiriazi Triandafil) 151.
Ipsilanti (Const. Alexandru) 155, 485.
Ipsilanti (Const. Chiriac) 151.
Ipsilanti (Const. Hagi-Ioan) 152, 312, 479.
Ipsilanti (Manolache Hagi-Ioan) 146, 152, 479.
Ipsilanti (Nicolae Const.) 312, 470.
Ipsilanti (Paleolog Hagi Ioan) 151.
Ipsilanti (Başa-Stavrino Triandafil) 151.
Ipsilanti (Triandafil Chiriac) 151.
Isac Ralet 78.
Isaccea 146, 147, 153.
Ismail, oraşul, 90, 352, 479 ş. urm.
Iuga Vodă, Domn al Moldovei, 309.

Juzeni 346.

Lacul Tătarului 112.
Lalot Vodă Basarab 307.
Lambros Sp. XIX, XXI, XXIII, XXIV, XXV.
Lambru Fotiadi 293, 294, 295.
Lambru Moruzi 172, 173.
Lascarache Mamona 152.
Lascarache Ruset 69, 80, 81, 84.
Lazar Mizichi 347.
Lazăr, S-tul, biserică în Iași, 347.
Legrand É. XLIV.
Leon (Grigoraşcu) 71.
Leon Vodă, Ştefan Tomşa, 308.
Lichireşti, sat, 99.
Lichireştieni 99.
Luca Ianculeu 363; Lucache 69, 80, 81.
Lungu (Gheorghe) 346.
Lupul Balş 73, 83.
Lyendi (=Leihudi) Sofronie, scriitor, XIII.

Macarie Ioan Mihail Suţu 313.
Măcin 102.
Mamona (Lascarache) 152.
Manolache Balş 83, 92.
Manolache Bogdan 71, 77, 81.
Manolache Brâncoveanu 485.
Manolache Castorianul 323, 334, 472, 473, 474, 477.
Manolache Conache 99.
Manolache (Manuil) Hagi-Ioan Ipsilanti 146, 152, 153, 478.
Manolache Hurmuz 64.
Manolache Radu 347.
Manolache Roman 92.
Manole Boiagi 344.
Manole Căminarul 363.
Manole Vodă, fiul lui Ioan Geani, 173, 309, 311.
Manu (Alexandru) 485, 493.
Manu (Dimitrache) 100.
Manu (Emanuil) 363.
Manu (Gheorghe) 363.
Manu (Mihalache) 84, 91.
Manu (Nicolache sau Nicolae) 79, 86, 100, 101, 363.
Manu (Panaitache) 345.
Manuil Vlasto 372.
Mărgineni 69, 78, 79, 80, 81, 84.
Maria Doamna, soţia lui Şerban Vodă, 179.
Maria Doamna, soţia lui Constantin Basarab Vodă, 196, 211, 221, 365.
Maria Bărbul Milescu 410.
Maria Dimciuleasa 346.
Maria din Botoşani 348.
Marioara Mateiu Ghica 149, 152.
Marioara Rizu, soţia lui Alexandru Scarlat Ghica, XXXVIII, 359, 360.
Marița Jeanet 105.
Maritzi Nicolae, scriitor, XXXIX.
Marinţa Gheorghe Cantacuzino 93.
Martineşti 99.
Maruţi (Lambru) 172, 173.
Maslup Moraitul 105.
Matafuni (Spiru) 344.
Mateiu Cantacuzino, împărat, 177.
Mateiu Cantacuzino, mare comis, 95.
Mateiu Ghica, mare spătar, 70, 84.
Mateiu Grigore Ghica 146, 149, 150, 162, 170, 171, 308, 311.
Mateiu Vodă Basarab 158, 162, 254, 308, 468, 469.
Mavrocordat, familie fanariotă, II, XXXIII.
Mavrocordat Alexandru Exaporitul I, II, XV, XXVIII, XXIX, XXX, XXXVI, 163, 231, 312.
Mavrocordat (Alexandru Gheorghe) 312.
Mavrocordat (Alexandru Dimitrie) X, 311.
Mavrocordat (Alex. Ioan Nicolae) 311, 312.
Mavrocordat (Alex. Constantin) 311, 312.
Mavrocordat (Alex. Nicolae) 312.
Mavrocordat (Alex. Scarlat) 312.
Mavrocordat (Constantin Dimitrie) 312.
Mavrocordat (Constantin Gheorghe) 312.
Mavrocordat (Constantin Nicolae) IV, X, XLIV, 340.
Mavrocordat (Constantin Scarlat) 312.
Mavrocordat (Dimitrie Constantin) X, 312.
Mavrocordat (Gheorghe Alexandru) 112, 312.
Mavrocordat (Grigorie I Gheorghe) 312.
Mavrocordat (Grigorie II Gheorghe) 312.
Mavrocordat (Ieremia Alexandru) 312.
Mavrocordat (Ioan Alexandru) XXX, 232, 234, 308, 312, 460.
Mavrocordat (Ioan Gheorghe) 312.
Mavrocordat (Ioan Constantin) 311, 312.
Mavrocordat (Ioan Nicolae) 148, 173, 311, 312.
Mavrocordat (Ioan Pandele) 163.
Mavrocordat (Nicolae Alexandru) Voevod XXVII, XXIX, XXXI, XXXVI, XLI, XLIV, XLV, 68, 227, 312.
Mavrocordat (Nicolae Alex. Nicolae) 312.
Mavrocordat (Scarlat Nicolae) 312.
Mavrocordat (Scarlat Ioan Nicolae) 312.
Mavrocordat (Ştefan Scarlat) 312.
Mavrogheni, familie fanariotă, XXXIII.
Mavrogheni (Constantin) 313.
Mavrogheni (Iosif) 313.
Mavrogheni (Nicolae) 309, 313, 485, 493
Mavrogheni (Petru) 313.
Mavrogheni (Ştefanache) 493.
Mavrogheni Vlah-bei 105=Mavrogheni Nicolae.
Mavrolani Hartofilax=Ioan Cariofil 325.
Mazepa hatman 166.
Mazoveschi (Hamentovschi voevod) 53, 54.
Mehedinţi 137.
Mihaiu Cantacuzino, mare spătar, 157, 158, 314.
Mihaiu Pătraşcu, Domn al Ţerii-Româneşti, 307, 316, 318, 319.
Mihaiu Vodă, Domn al Ţerii-Româneşti, 307.
Mihaiu Vodă Gihani Racoviţă 146, 147, 150, 152, 157, 158, 161, 170, 171, 308, 310, 332, 334, 335, 412, 478.
Mihalache Manu 84, 91.
Mihalache Balş 70.
Mihail Ieremia 346.
Mihail Grigorie Suţu 171, 309, 355.
Mihail Grigorie Mihail Suţu 313.
Mihail Constantin Dracu Suţu 147, 149, 155, 313.
Mihail Const. Dimitrie Suţu 313.
Mihail Ivanov Stanova 88.
Mihail Constantin Hangeri 313, 342.

Mihail Patrica 344.
Mihail Roset 146, 324.
Mihnea (I) Vodă al Ţerii-Româneşti (1508) 307.
Mihnea (II), fiul lui Alexandru, Domn al Ţerii-Româneşti, (1577—) 307.
Mihnea (III), Domn al Ţerii-Româneşti, (1585) 307.
Mihnea (IV) fiiul lui Enache, Domn al Ţerii-Româneşti, (1658—), 159, 308.
Milcov, râul, 99.
Milescu (Barbul) 410.
Milescu (Danciul) 410.
Milescu (Petru) 410.
Milescu (Preda) 410.
Mircea Vodă cel Bătrân, Domnul Ţerii-Româneşti (1385) 307.
Mircea Vodă, Domnul Ţerii-Româneşti, 307.
Miron sau Moise Vodă Barnovschi 310.
Mirza Cantemir 159.
Mişu (Ştefan) 363.
Mitocul S-tului Mormânt in Constantinopole, II, V, XV, XIX, XX, XXII, XXVI, XLVI.
Mizichi Lazăr 346.
Moise Vodă = Miron Vodă.
Moldova, IV, XIII, XXXI, XXXIV, XXXVI, XLIII, XLIV, 18, 31, 48, 52, 64, 67, 76, 82, 84, 92, 95, 96, 97, 104, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 170, 171, 172, 173, 234, 247, 271, 309, 311, 317, 321, 333, 335, 336, 339, 345, 346, 347, 348, 349, 356, 359, 399, 400, 402, 403, 404, 405, 407, 410, 412, 489, 500, 501, 502, 503.
Moise Vodă Vladislav 307.
Moise Vodă al Moldovei 310.
Moldoveneşti, case—, in Constantinopole, 64.
Moldoveneşti, sate—, 59.
Moldoveni 13, 59, 354, 502.
Moldovlahia IX, XIII, XXXIII, XXXIV, XXXVII, 67.
Moruzi, familie fanariotă, XXXIII.
Moruzi (Alexandru Dimitrie) 312.
Moruzi (Alex. Dimitrie Alexandru) 312.
Moruzi (Alex. Const. Alexandru) XXXIII, 312.
Moruzi (Antioh) 363.
Moruzi (Catinca) 107.
Moruzi (Const. Alexandru) 312.
Moruzi (Const. sau Costache Dimitrie) 76, 78, 79, 81, 82, 84, 91, 94, 98, 149, 150, 152, 293, 311, 312.
Moruzi (Const. Dim. Alex.) 312.
Moruzi (Dimitrie, Dimitrache sau Dimitraşcu Const.) 105, 107, 116, 118, 312.
Moruzi (Dimitrie Alexandru) 154.
Moruzi (Gheorghe Dimitrie) 312.
Moruzi (Gheorghe Constantin) 312, 363.
Moruzi (Ioan) 152, 312.
Moruzi (Nicolae) 312.
Moruzi (Panait Constantin) 312.
Moruzi (Panait Const. Alexandru) 312.
Moruzi (Sultana) 107.
Moscopole 264, 265.
Musunoglu 147, 153, 154.
Movilă (Gheorghe) XXXIV, XXXVI, 320, 321.
Movilă (Ieremia) 156, 310.
Munteni 48, 144, 154, 155, 172, 246, 506.
Muntenia XXXVI, XLIII, XLIV, XLVI, 85, 87, 99, 119, 131, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 170, 171, 172, 184, 246, 254, 255, 308, 309, 310, 311, 329, 330, 365, 366, 367, 369, 370.
Murad Ghirai hanul 13, 14.
Mușat 309.
Muselim 362.

Naim (Filip) 347.
Napoleon cel Mare 117.
Neamţa 70.
Neamţu 92.
Neamţu, mânăstirea, 254, 347.
Neculce, medelnicer, 91.
Nemirova 87, 156.
Neofit, ieromonah in Bucureşti, 196.
Neohori 116, 151, 153, 259, 265, 470.
Nicolache Beizadeă, nepot al lui Alex. Moruzi, 129.
Nicolache Manu 79, 86, 100, 101.
Nicolache Pizani 101.
Nicolache Suţu 147, 154. Vezi şi Nicolae.
Nicolae, Sf. cel mare, (biserică in Iaşi), 255, 339.
Nicolae, Sf. din Iarmaroc, 347.
Nicolae Calimah 312.
Nicolae Caragea, mare postelnic, 82.
Nicolae Caragea (altul), mare dragoman al Porţii, apoi Domn al Ţerii-Româneşti, 148, 155, 311.
Nicolae Hangeri 313.
Nicolae Alex. Mavrocordat Voevod, 64, 145, 148, 149, 152, 154, 163, 164, 166, 170, 173, 227, 230, 232, 246, 244, 249, 250, 310, 308, 312, 415, 418, 460, 479, 492, 493.
Nicoloe Mavrogheni Voevod, 309, 313.
Nicolae Racoviţă 409, 412.
Nicolae Roznovan 73,
Nicolae Roset 363.
Nicolae Sala 346.
Nicolae Sifnios, profesor, 126, 127, 128, 129.
Nicolae Scanavi 105.
Nicolae Alex. Dracu Suţu 146, 313, 363.
Nicolae Alex. Nicolae Suţu 313.
Nicolae Alex. Mihail Suţu 313.
Nicolae Grigore Mihail Suţu 313.
Nicolae Hagi-Ipsilanti 470.
Nicosios 147, 469.
Niş 3, 21, 102, 323.
Notara Hrisant, patriarhul Ierusalimului, XXIII, XXIV, XXVIII, XXIX, XLI.

Ocna Iaşului 92.
Odesa 113, 137.
Oltul, râul, 153, 158.
Orbilor, biserica, 347.

Pahomie = Alexandru Vodă al Moldovei 339.
Paisie, egumen al Argeşului, 307.
Paisie, egumen al mânăstirii Neamţu, 96, 110.
Palade (Constantin) 97, 112.
Paleolog Hagi-Ioan Ipsilanti 152.
Paleolog (Ivan) 260.
Panaitache Manu (căminar) 345.
Panaitache Moruzi 107, 108, 111, 114, 118, 129.

Panaitache (Nicosios) 260. Panait Nicosios 147, 161, 163, 260, 469, 470, 472, 478.
Panaitache Panu 346.
Panait, capuchehaia în Hotin, 70.
Panait Constantin Moruzi 312.
Panait Const. Alexandru Moruzi 312.
Panait Suțu 313.
Pandele Mavrocordat 147, 163.
Panu comisul 321.
Panu Moruzi 72.
Panu (Stefanache) 346.
Papadopulos-Kerameus (A.) XIX, XXIII, XLVI.
Papadopulos Gheorghe, profesor al școalei domnești din București, XLVI.
Patellaru Atanasie, patriarh și scriitor, X, XLIII.
Pătrașcu Vodă cel Frumos 307.
Petriceicu, Domnul Moldovei, 160.
Petru Vodă, fiul lui Ștefan, 309.
Petru Vodă Aron 309.
Petru Vodă cel Schiop 309.
Petru Mavrogheni 313.
Petru Milescu 410.
Petru Vodă, fiul lui Mircea, 307.
Petru Vodă, fiul lui Mușat, 309.
Petru sau Petru Vodă Ralis (Rareș) 144, 309.
Petru sau Petru Vodă Cercel 144, 307, 467.
Pigas (Meletie) XXXIII, 115.
Pitești 67, 353.
Podul-Iloaiĭ 78.
Podul-Piatra 98.
Poiana Bordii, cârciumă, 98.
Poiana Proschimpina, mânăstire, 367.
Polovrat 410, 411.
Popescul (Radul) 67.
Postelnicul (Constantin) 363.
Preda, mare vornic, 159.
Preda Milescu 410.
Proilav 122, 352, 474.
Propodobna Parascheva, biserică în Iași, 347.
Prutul III, 45, 48, 49, 52, 65, 69, 156, 159, 160.
Pulheria Cantacuzino 233, 235.
Pulheria Ianculei 95, 98.
Putna 71, 99, 157.

Racoviță (Anica) 129.
Racoviță (Constantin) 311.
Racoviță (Iftodie) 409.
Racoviță (Mihaiu Vodă sau Mihail) XXXVI, 146, 150, 157, 158, 161, 170, 171, 308, 310, 332, 334, 335, 412, 479.
Racoviță (Nicolae) 409, 412.
Racoviță (Ruxanda) 94.
Radu (Manolache) 345.
Radu dela Afumați, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Călugărul, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu cel Frumos, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Golescu 366.
Radu Iliaș, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu cel Mare, Domn al Moldovei, 310, 329, 467.
Radu, fiul lui Mihaiu, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu fiul lui Mihnea, Domn al Țerii-Rom., 307.
Radu Negru, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Paisie, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Popescul 67.
Radu Stridas (?) Domn al Țerii-Românești, 308.
Radu Țepeluș, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Țepeș, Domn al Țerii-Românești, 307.
Radu Vodă al Țerii-Românești 307.
Ralet agă 73.
Ralet (Isac) 69, 79.
Raliță Ghica 94, 95, 96, 98, 100.
Raliță Dimitrie Aristarh 146.
Ralu Moruz, Domnița, 129, 130, 133.
Râmna, râu, 99.
Râmnic, mânăstirea, XXXVII, 339, 341.
Râmnic, episcopia, 154.
Razu (Iancu) 94.
Rebăia, județ în Moldova, 306, 311.
Rizu (Diamandi) 152.
Rizu (Iacovache sau Iacov) XXXVIII, 359, 363.
Roman Vodă al Moldovei (1388—) 309.
Roman, fiul lui Iliaș, Domn al Moldovei, 309.
Roman, căminarul, 92.
Roman (Iorgache) 105.
Roman (Manolache) 92.
Românii I, II, XIII, 410, 411, 412, 485.
Romănia VII, XIV, XXXIII, XLVI.
Romanțov, contele, ambasador rus, 80, 84, 90, 96, 480.
Roset Bălănescul 80.
Roset (Lascarache) 69, 80, 81, 84, 93.
Roset (Mihalache) 146, 324.
Roset (Nicolae) 363.
Roxana, fiica lui Const. Cantemir, 160.
Roxandra Avram 345.
Roxandra Doamna, soția lui Alexandru Vodă al Moldovei, XXXVII, 339.
Roxandra Doamna, soția lui Scarlat Grig. Ghica, 173, 359.
Roxandra Domnița, fiica lui Grigorie Alex. Ghica, soția lui Dimitrașcu Sturza, 69, 70, 76, 91, 149.
Roxandra (Calimah) 145.
Roxandra, fiica lui Scarlat Seigi, mama lui Alex. Mavrocordat Exaporitul, 147, 162.
Roxandra, fiica lui Alex. Mavrocordat Exaporitul, 149, 152, 162, 163, 232.
Roxandra Racoviță 94.
Roznova, sat, 409, 410, 412.
Roznovan (Nicolae) 73.
Rusciuc 100, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 125, 132, 134, 137, 138, 140, 472.
Ruset (Antonie) 410.
Ruset (Iorgache) 412.
Rusu (Ioan) 345.

Safta Doamna 409, 411.
Sahpaz Cantemir 159.
Sai Vodă al Moldovei 309.
Sărindar, mânăstire în București, 254.
Sasul (Iancu Vodă) 310.
Sathas XIX, XXI, XXV, XL.
Săuleni 87.
Sava, mânăstire în Iași, 412, 413.
Sava Zanu 345.
Savuli (Hagi—) 151.
Scanavi (Dimitrie) 105, 149, 172, 362.

Scanavi (Nicolae) 105.
Scanavi (Constanti) 108.
Scarlatache Blănarul 362.
Scarlat (sau Scarlat Vodă) Alexandru Calimah 110, 312.
Scarlat Alex. Nicolae Suțu 313.
Scarlat Caragea 84.
Scarlat (sau Scarlat Vodă) Grigorie Ghica 149, 150, 154, 171, 173, 308, 311, 312, 359.
Scarlat Ioan Mavrocordat 312.
Scarlat Nicolae Mavrocordat, 312.
Scarlat Seigi 147, 162, 163, 466.
Scarlat (sau Scarlatache) Sturza 97.
Scarlatoglu Alexandru Mavrocordat Exaporitul 163.
Sclavonii (Slavonii) 341.
Schiliți (Dimitrache) 70, 71, 72, 73, 78.
Schina, hatman, 112.
Șerban, fiul vestierului, 221.
Șerban Vodă Cantacuzino XIV, 8, 154, 157, 159, 160, 161, 165, 175, 181, 308, 370, 372, 476.
Șerban Vodă Basarab 307.
Șerban Vodă, mănăstirea, 255.
Serghie Călimănescu 347.
Sevastos Kiminitul X, XII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXVIII, XXIX, XXX, XXXIX, XL, XLI, 148, 189, 199, 218, 366, 368, 371, 373.
Sfânta, mănăstire în Andros, 271.
Sfânta Ana, mănăstire în Ierusalim, 477.
Sfânta Cingătoare 279.
Sfânta Duminecă, biserică în Sofia, 3.
Sfânta Lumină 478.
Sfânta Maria, mănăstire în Galați, 148.
Sfânta Născătoare, mănăstire în Râmnic, 341.
Sfânta Peșteră, în Vitleem, 465, 474, 477.
Sfânta Pogorire 469.
Sfântul Constantin, biserică în Iași, 347.
Sfântul Gheorghe, mănăstire în Ierusalim, 477.
Sfântul Iacov, mănăstire în Ierusalim, 469, 470, 471.
Sfântul Ioan Botezătorul sau Nainte-mergătorul, mănăstire în Moldova, 255.
Sfântul Lazăr, biserică în Iași, 347.
Sfântul Mormânt XXXV, XXXVII, 109, 148, 152, 166, 409, 410, 411, 412, 466, 467, 468, 469, 472, 474, 475, 478.
Sfântul Munte IX, XXXI, XXXII, 167, 169, 339, 401.
Sfântul Nicolae, mănăstire în Ierusalim, 476.
Sfântul Sava, mănăstire în Iași, 412, 413; în București, XVI, XXII.
Sfântul Sion, mănăstire în Ierusalim, 465; biserică în Lesbos, 273.
Sfântul Spiridon, mănăstire în București, 148.
Sfântul Ștefan, de lângă Constantinopole, 158.
Sfântul Vasile, mănăstire în Ierusalim, 477.
Sfântul Vitleem 479.
Sguromali Caragea, doctor, 152.
Sibiiu 39.
Silistra 5, 9, 13, 15, 40, 86, 99, 100, 112, 114, 119, 125, 130, 132.
Simeon Movilă 310.
Simeon Polcovnicul 81.
Sina, muntele —, XXXVII, 123, 169, 284, 339, 340, 341.
Sinan Pașa, mare vizir, 303; altul 303.
Siret 78, 99.
Șistov 100, 119, 125.
Slatina 113, 307.
Slobozia 99, 135.
Slugeroglu (Iorgache) 83, 87, 93.
Smaragda, fiica lui Lascarache Mamona, soția lui Ioan Ipsilanti Aga, 153.
Smaragda Doamna, soția lui Constantin Dimitrie Moruzi, 83, 94, 98.
Smaragda, soția a doua a lui Nicolae Alex. Mavrocordat, 148.
Smaragda, fina lui Șerban Vodă și soția postelnicului Grigorie, XIV.
Smaragda Ipsilanti, soția lui Gheorghe Adamache Moruzi, 152.
Smaragda Doamna, fiica lui Ștefan Cantacuzino, soția lui Grigorie Bălianu, 181, 182, 183, 184.
Sofia, orașul, 3, 21, 32, 39, 67, 103, 105, 122, 138, 474.
Sofia Hagi-Gheorghe 344.
Soroca IV, 77, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 147, 165.
Sorocea 160.
Soroceanu (Danilcu) 91.
Spandoni (Antonie) 148.
Staicu Milescul 410.
Statache Vistierul 86.
State Buhleli 374.
Stavrache (Gheorghe) și Stavracoglu 147, 150, 171, 172, 479.
Stavrache pescarul 345.
Stavrodromul din Constantinopol 104, 110, 126, 149.
Ștefan cel Surd, Domn al Țerii-Românești, 307.
Ștefan Cantăcuzino, Voevod al Țerii-Rămânești, 150, 172, 309.
Ștefan (I), Domn al Moldovei, 309.
Ștefan (II), Domn al Moldovei, 309.
Ștefan cel Frumos, Domn al Moldovei, 309.
Ștefan cel tânăr, fiul lui Bogdan, Voevod al Moldovei, 309.
Ștefan sau Ștefan Lăcustă, Domn al Moldovei, 144, 309.
Ștefan sau Ștefan Rali (Rareș), Domn al Moldovei, 309.
Ștefan Tomșa, Domn al Moldovei, 309.
Ștefan Tomșa, alt Domn al Moldovei, 310.
Ștefan sau Ștefan Gheorghiță, Domn al Moldovei, 144, 161, 144, 150, 161, 310, 411.
Ștefan, fiul lui Vasile, Domn al Moldovei, 310, 400, 409, 472. Acelaș Ștefăniță 410.
Ștefan al II-lea sau Ștefan Petriceicu, Domn al Moldovei, IX, 145, 156, 310.
Ștefan Ivanovici 87.
Ștefan, fiul lui Constantin Basarab Cantacuzino, 172, 366.
Stefanache Mavrogheni 346, 492.
Stefanache Panu.
Sturza (Roxandra) 70.
Sturza (Gheorghe) 71.

Sturza (Dimitraşcu) 70, 76, 81, 91.
Sturza (Ioniţă) 73.
Sturza (Săndulache) 97.
Sturza, fiu de boler in Moldova, 149.
Suceava 70, 144, 145, 156.
Sultana Domniţa, fiica lui Constantin Moruzi, soţia lui Scarlat Sturza, 91.
Sultana Hrisoscoleu, soţia lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul şi mama lui Nicolae Vodă, 231.
Sultana, fiica lui Nicolae Vodă Mavrocordat, soţia lui Dimitrie Adamache Moruzi, 148, 154.
Sultana, soţia lui Triandafil Ipsilanti, 151.
Şumla 85, 99, 100, 102, 110, 112, 113, 115, 117, 118, 120, 121, 123, 124, 130, 134.
Susana Ipsilanti 151.
Suţu, familie fanariotă, XXXVIII.
Suţu (Dracos) 363.
Suţu (Alex. Gheorghe Alexandru) 313.
Suţu (Alex. Gheorghe Nicolae) 313.
Suţu (Alex. Const. Alex.) 313.
Suţu (Alex. Const. Dimitrie) 313.
Suţu (Alex. Const. Dracos) 313, 363.
Suţu (Alex. Mihail) 313.
Suţu (Alex. Const. Ioan) 313.
Suţu (Alexandru sau Alecu Nicolae Vodă) 131, 313.
Suţu (Gheorghe Alexandru) 313.
Suţu (Gheorghe Alex. Nicolae) 313.
Suţu (Gheorghe Nicolae) 313.
Suţu (Grigorie Alexandru) 313.
Suţu (Grigorie Alex. Mihail) 313.
Suţu (Grigorie Dimitrie) 313.
Suţu (Grigorie Ioan) 313.
Suţu (Grigorie Mihail) 109, 313.
Suţu (Dimitrie Alex. Nicolae) 313.
Suţu (Dimitrie Grigorie) 313.
Suţu (Dimitrie Const. Alexandru) 313.
Suţu (Dimitrie Const. Dimitrie) 313.
Suţu (Dimitrie Const. Dracos) 313.
Suţu (Ioan Alex. Nicolae) 313.
Suţu (Ioan Gheorghe) 313.
Suţu (Ioan Grigorie Mihail) 313.
Suţu (Ioan sau Enăcache Const. Dracos) 98, 313.
Suţu (Ioan Const. Alexandru) 313.
Suţu (Ioan Const. Ioan) 313.
Suţu (Ioan Mihail) 313.
Suţu (Costache) 108.
Suţu (Const. Alexandru) 313.
Suţu (Constantin Gheorghe) 313.
Suţu (Constantin Grigorie) 313.
Suţu (Constantin Dracos) 313.
Suţu (Constantin Dimitrie) 313.
Suţu (Constantin Ioan) 313.
Suţu (Macarie Ioan) 313.
Suţu (Mihail Grigorie Vodă) 171, 309, 313, 335.
Suţu (Mihail Const. Dimitrie) 313.
Suţu (Mihail sau Mihalache Const. Dracos) XXXVII, 147, 149, 155, 313.
Suţu (Nicolae Alex. Mihail) 313.
Suţu (Nicolae Alex. Nicolae) 313.
Suţu (Nicolae sau Nicolache Const. Dracos) XXXVII, 147, 313, 363.
Suţu (Nicolao Grigorie) 313.
Suţu (Panait Constantin) 313.
Suţu (Scarlat Grigorie) 313.

Ţara-Românească X, XIII, XXXII, XXXV, XXXVII, 307, 467, 468, 469, 473, 474, 475, 479, 485, 492; v. şi Muntenia, Vlahia şi Ungrovlahia.
Târgovişte XXX, 67, 154, 162.
Ţarigrad 53, 58, 67, 594, v. şi Constantinopole.
Târnova 112, 131, 351, 352, 474.
Tarsia Ipsilanti 152.
Tătăraşi 347.
Tatari 5, 8, 10, 13, 23, 43, 47, 50, 56, 60, 61, 62, 143, 144, 145, 146, 159, 186, 312, 318, 403, 478,
Tatarului, Lacul—, v. Lacul Tatarului.
Teodor Cantemir 159.
Teodor croitorul, tatăl lui Ioan Calimah, 145.
Teodor Ivanovici 88.
Teodor Vistierul 88.
Teodorache, baş-capuchehaiaua Moldovei in Constantinopole, 152.
Teodosie, mitropolit al Ungrovlahiei, 221, 353.
Teofil Căminarul 363.
Tergibaşoaia 347.
Testabuza (Toma) 479.
Ţigăneşti 99, 353.
Ţigani 410, 411.
Timeş 18, 28, 29, 37.
Timur 159.
Timuş (Camielinschi) 144, 155.
Ţinutul Neamţului 69.
Tisa 27.
Toma Balaş 367.
Toma Cantacuzino 48.
Toma din Rodos, mare cămăraş, 91.
Transilvania XXXIV.
Trei-Ierarhi, mănăstire in Iaşi, 155, 271, 467.
Triandafil Ipsilanti 151.
Turtucaia 118.
Tutova, ţinutul, 98.

Ulmi, sat, 99.
Ugrei, mănăstirea, 474.
Ungrovlahi 235, 295; v. şi Munteni.
Ungrovlahia 45, 48, 52, 67, 161, 162, 175, 177, 181, 189, 196, 221, 227, 230, 232, 235, 236, 245, 293, 318, 327, 329, 331, 332, 335, 340 352, 353, 354, 355, 365, 367, 368, 370, 372, 410, 417, 459, 460, 495.
Unturoasa 99.

Văcărescu Enăchiţă 155.
Văcăreşti, mănăstirea, 148, 246.
Văratic, mănăstire, 346.
Varna 90, 111, 117, 118, 119, 124, 351, 472.
Vasilaşcu logofăt 409.
Vasile Vodă Arbănaşul, Domnul Moldovei, 144, 156, 161, 162, 254, 271, 310, 399, 400, 402, 403, 405, 406, 409, 467, 468, 472.
Vasile (Gheorghiţă) logofătul 411.
Vasile Iliade 346.
Vasile, fiul lui Ioan paharnicul, 349.
Vasile Viscoveţchi 384.

Vasile Razu 74, 75, 76, 77, 78, 81, 85.
Vasluiu 85.
Vavilon 181, 330.
Veniamin, mitropolit al Moldovei, 345, 349.
Ventura, mare postelnic, 71, 72.
Ventura (Nicolae) 363.
Vidin 100, 122.
Viena 10, 11, 23, 40, 56, 79, 82, 145, 156, 158, 159, 160, 163, 166, 171, 185, 476.
Vintilă Vodă al Ţerii-Româneşti 307.
Viţicheşti 353.
Vitleem 157, 218, 219, 278, 285, 465, 468, 469, 472, 474, 476, 478.
Vladislav (I), Domn al Ţerii-Româneşti 307.
Vladislav (II), Domn al Ţerii-Româneşti 307.
Vladislav, rege al Poloniei, 159.
Vlad (1) Ţepeluş, Domn al Ţerii-Româneşti, 307.
Vlad (2), Domn al Ţerii-Româneşti, 307.
Vlăduţ, Domn al Ţerii-Româneşti, 307.
Vlahia 64, 333. Vezi Ţara-Românească, Muntenia, Ungrovlahia.
Vlahobogdania 289, 468. Vezi şi Moldova.
Vlahuţi (Alecu) 133.
Vlahuţi (Dimitrie) 131.
Vlahuţi (Hristodul) 131.
Vlahuţi (Iancu) 131.
Vlastos (Ioan) 86, 100, 147.
Voevozilor, aşă zisa Biserica —, 347.
Voscopole 265.
Vulpe, Biserica—, 347.
Vuzli 478.

Zafiriţa, soţia lui Constantin Caragea, 84, 108.
Zagarafta (greşit Zagaranta) 52.
Zisi, paharnic, 129.
Zoe, soţia lui Grigorie Mavrocordat, 147.
Zoiţa Ghica 94, 98, 108.

Biblioteca Metropolitană
Bucureşti
Patrimoniu
NR. INVENTAR .....